
MORBO
GALLICO
AUCTOR
VAR
1567

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark
LUISINUS, A.
De morbo gallico, 1566-67
Appendix and Vol II only

66217/D

C.92

APPENDIX TOMI PRIORIS
DE MORBO GALLICO,
IN QVO, QVI EIDEM
IAM ANTE DESTINATI FVERANT,
RELIQVI CONGESTI SVNT AVCTORES.

CVM INDICE, RERVM MAGIS MEMORABILIVM in eo contentarum, abunde amplo, & copioſo.

Catalogum ſcriptorum quarta pagina comperies.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, MDLXVII.
EX OFFICINA IORDANI ZILETTI.

27

Josephus Feritonus

BRITISH MUSEUM
SALE DUPLICATE
1787

I5

IORDANVS ZILETTVS
CANDIDO LECTORI.

MVLTAS *plerumque ſolent cogitationes bonas cupidorum hominum ardentiſſima deſideria vel ſubuertere, vel aliqua ex parte impedire. Meum erat in hoc negocio conſilium huiuſmodi, vt qui de Morbo Gallico auctores ſcripſere, in duas claſſes diuiderentur, quarum altera eos contineret omnes, qui aliàs impreſſi fuerant, altera manuſcriptos. Iam ferè biennium erecti in hac expectatione multi diuerſarum nationum ſcholares, doctoreſq́ ſtabant, cumq́ non tam citò ut ipſi exoptabant, partus in lucem, qui tot ante menſibus conceptus fuerat, ederetur, nonnulli ad me ſæpe ſcribentes, uelut illuſos ſeſe exiſtimabant, diſtulit autem impreſſionem hanc, tarda librorum ad nos delatio, qui enim ex diuerſis orbis regionibus, mihi eos per literas polliciti fuerant, ſerò ad nos miſerunt, unde & nos rem procraſtinati ſumus, donec uolumen totum compleri poſſet, cæterum ne irriſioni habere tot bonarum literarum amatores uiderer, excudendum primum Tomum primo quoque tempore ſtatui, uel multis deficientibus qui primæ claſſi deſtinati erant. quos iam in hunc appendicem congeſtos, reliquis annecti ſtudui, neque profecto ad appendicem deuentum foret, ſi non adeo efferbuiſſet tot ac tantarum efflagitationum frequentia, quibus equidem efflagitationibus deeſſe nolui. quippe qui nihil prius, nihilq́ antiquius unquam habeam, quàm de ſtudioſis bene mereri, uſque adeo, ut ſi mihi Attali, ac Ptolemæi for-*

tunarum copiæ forent, neque ipſis planè cederem, coemendis hinc inde clarorum uirorum ſcriptis, in membranas reponendis, incudi tradendis, hoc enim cum deſiderio natus ſum, cum hoc ipſo educatus fui, & hucuſque uixi, ut locupletiſsimi teſtes ſunt nobiliſsimi, ac clariſsimi multi huius Vrbis uiri, & multi pariter totius Europæ Illuſtriſsimi Comites, Marchiones, Principes, Duces, in quorum gratiam imprimi multa quotidie ſtudemus, nulli unquam uel maximæ impenſæ parcentes. Hæc de appendice hactenus, quem ubi perlegeris, occurret tibi ſecundus Tomus eorum qui manuſcripti alias duntaxat fuerant Auctores, quorum mirum in modum (ſatis ſcio) & delectabit, & adiuuabit te lectio. Quod ſi quorundam opuſcula crebrioribus aſteriſcis abundare comperies, factum id eſſe intelliges, quia uita iam functis auctoribus, neque uſquàm gentium exiſtente pluſquàm unico exemplari, ita inuento, ac nobis tradito, non auſus eſt Ex.[mus] *Luiſinus, quæ deſiderarentur addere, quum fortaſſe aſſequi ualeret quænam addi locis uacuis poſſent. Sed ne longum faciam, ualebis, & nos amabis, dum quotidie maiores tibi aggreſsiones, diurnis, nocturniſq; uigilijs inſiſtentes, paramus.*

AVCTORVM INDEX,

QVORVM VEL INTEGRI LIBRI,

uel capita duntaxat, in hoc appendice habentur.

Antonij Calmetei Vergeſaci.	1
Augerij Ferrerij Toloſatis.	51
Dionyſij Fontanoni Monſpudienſis.	94
Dominici Leonis Lunenſis de Zuccano.	48
Guillelmi Rondeletij.	77
Ioſephi Struthij Poſnanienſis.	95
Leonardi Botalli Aſtenſis.	9
Petri Haſchardi Inſulani.	72

APPENDIX

APPENDIX AVTHORVM DE MORBO GALLICO

AD TOMVM PRIOREM PERTINENTIVM.

ANTONII CHALMETEI VERGESACI, LIBER.

Ex Enchiridio ipſius Chirurgico excerptus.

VENEREI affectus profligādi prima pars ad (A) uictus inſtitutionem eſt referenda: in qua aer debet eſſe temperatus, cibi euchymi, coctuq; faciles, & qui humores nec craſſos & uiſcidos, nec tenues & acres gignant. Altera pars in purgationibus conſiſtit: in quibus clyſter ex decoctione communi, caſsia, & cathol. primum locum habebit: uel potionem ex caſsiæ ʒ.vi. cathol. ʒ.iii. rhab. in puluerem redacti ʒ.s. cinamomi granis ii. aquæ bugl. unc.iii. ſyr. uiol. uel roſ. unc.i. dabis: aut bolum ex caſsia, catho. & diaſenna offeres. (B) Poſtea ſequẽti die ſi plenitudinis ſigna apparuerint uenam ſecabis, iecorariam quidem ſi magis ſint affectæ partes inferiores, uel cephalicā ſi ſuperiores, uel mediam, ſi omnes ex ęquo partes afficiantur. Sanguinis uerò educendi quantitas indicationẽ habebit à natura uirium, ætatis, ac morbi. Si tamen mulier afficiatur, utile eſt uena malleoli ſecta, ciere menſes ſi retineantur, quo tempore fluere ſolebant. Deinde humores præparandi: qui ſi bilioſi & tenues uideantur, quales ſunt in iis, qui ulcera habent uirulenta: exhibebis ſyr. de fumar. de lupulo, de bugl. endiuiæ, uiol. cū aquis fumar. cichorii. end. borag. bugl. ſolani, uiol. ut tamen ſit aquarum ad ſyrupos proportio dupla: (C) quibus adde triaſant. uel diamarg. frig. ʒ.i.s. uidebiſque num plus huius ſyrupi uel aquæ: minus autem illius ſit miſcendum. Si uerò pituiteos craſſoſq; humores magis redundare putaueris, ſitq; affectus cum arthritide, aut tumoribus ſcirrhoſis coniunctus, tum proderunt mel roſ. col. oxymel ſimp. ſyrup. de fumar. compoſitus, ſyrupus conſeruationis acori, de ſtæchade, oxymel ſcyll. & aquæ beton. meliſ. hyſſopi, ſaluiæ, primulæ ueris, iuæ arthriticæ & ſimiles: addes autem puluerem cinamomi, uel nucis moſc. uel diarhod. abb. ad ſcrup. iiii. uel apozemate ſequēti humores præparabis. (D)

Rec. ligni ſancti & cort. eiuſdem in lib. viii. aquæ infuſorum ſing. unc. iiii. coquantur ad medias: adde rad. ruſci, graminis, & aſparagi ſing. unc.j. rad. & foliorū enulæ campanę, bug. borag. end. lupuli, fumar. lapathi acuti, ſcabioſæ, adianti, polytrici, roſtri porcini ſing. man.i. liquiritiæ contuſę ʒ.vi. medullæ ſeminis cart. ſennæ orient. ſing. unc.i. ſeminis citri, cucurb. melonum ʒ.ii. ſeminis aniſi & fœnic. ſing. ʒ.i. paſſul. mundat. iuiubarum & ſebeſten ſing. par. viii. trium florum cordialium ſing. pug.i. fiat decoctio in aqua lupuli, uel fumar. cape de col. lib. ii. in quibus diſſolue ſacch. quantum ſuf. ſantali moſcat. & cinamomi ſing. ʒ.i.s. fiat apozema clarific. & aromat. pro vi. doſibus. Quando humores ſunt heterogenei, & capitis atque articulorum doloribus ęger infeſtatur, proderit ſequens.

Rec. ligni ſancti & corticis eiuſdem ſicut dictum eſt infuſorum & coctorum ſing. unc. iiii. rad. acori, galangæ craſſę ſing. ʒ.vi. rad. ruſci, graminis, aſparagi, filicis, enulę camp. lapathi acuti cum foliis ſing. unc.i. betonicæ, ſaluiæ, meliſſæ, galitrici, camæ. camepit. primulæ ueris, trifolii, fumariæ, hepaticæ, end. bugl. quinque capill. ſing. man.j. ſeminis melonum un. i. ſeminis aniſi & fœnic. ſingul. unc. s. liquirit. contuſæ unc.i.s. paſſul. mundat. unc. ii. prunorum & ficuum ſing. par. viii. polypod. querc. & medullæ ſeminis cartami ſingul. unc. ii. ſennæ oriental. unc.i.s. agarici troc. unc.s. hermodact. dra. iii. colocynt. dra. ii. hellebori nigri drac. i.s. myrobal. indarum & chebul. cum oleo amygd. dulc. confricatarum ſingu. drach. ii. thymi & epith. ſing. drach. i.s. trium florum communium, ſtæchad. & florum geniſtæ ſing. pug.i. fiat decoctio in æquis partibus ſucci fumariæ, & ſeri caprini, cape de col. lib. ii. in quibus diſſolue mel. roſ. & ſyrupi roſ. ſolutiui ſingu. unc. iii. ſacch. quantum ſufficit, fiat apozema mediæ decoctionis, clarificetur, & aromat. cum cinamomi, & diarhod. abb. ſingul. drach. i. Capiat bis in hebdomade uel frequentius unc. iii. pro doſi. Poteris ex iis nonnulla detrahere, & alia adiungere pro natura affectus. Et ſi uentriculi ſubuerſionem timeas, prætermittes helleborum & colocynt. Si mulier afficitur, non ſunt omittēda quæ uterum iuuant, ut ſunt matricaria, uerbena, ſa-

bina,ſyrupus de artemiſia,& de radicibus. Humores iam præparatos,ſic uacuabis.

Recipe elect.de pſyllio, & de ſucco roſ. ſing. drach.i.s.cathol. & trypheræ perſicæ ſing. ʒ. iii. rha.electi in ſero caprino infuſi ſcr. iiii. cinamomi grana v.ſyrupi uiol.unc.i.aquarum lupuli & fumar.ſing.unc.i.s.miſce,& fiat potio. uel,

Recipe decoctionis communis(cui adde polypod. quer. & ſennæ ſing. unc. s. hermodact. drach. ii.) quantum ſufficit,in qua diſſolue cathol. drach. vi. confect. hamec & diaphen. ſing. drach.ii.fiat potio. uel,

Rec.elect.indi maioris,& diaphen.ſin.drach. iii.diacart.drach. ii. aquarum beton. & bugloſ. ſing.unc.ii. ſyrupi roſ. ſolutiui unc. i. miſce, & fiat potio.

Rec.conſeruæ rad.bugl.& florum ſtæch. ſingul.ʒ.i.s.theriacæ ueteris ſcrup.iiii.ſacchari modicum,fiat bolus:qui detur poſtridie medicinæ. Poſtea bibat aquarum bug.& fumar.ſing.un.i.s. Loco potionis,hyberno præſertim tempore, purgari poterit humor pituitoſus pilulis de agar. cochiis,fœtidis,lucis,de hermod. & arthriticis. Bilioſus autem,aureis,aggreg.aſſaieret, ſine quibus, de rhab. de quinque generibus myrobal. de fumaria.

Tertia pars huius affectus curandi ad roborãtia pertinet.Vtile etenim fuerit opiatam præſcribere,qua manè & ueſperi utetur ad cerebrum, hepar,& uentriculum roboranda. Fiet autem ex conſeruis radicis acori,elenii,florum ſaluiæ,anthos,cichorii,bugl.cortice citri condito, theriaca,diamarg. frig. elect.lætitiæ Galeni, diarhod. abbatis,triaſant.& ſimilibus.Proderunt quoque myrobal.conditæ, ſed diuitibus, ob ſumptum. Epithema etiam cordi applicabitur ex floribus communibus,meliſſa,corallo,ſantalis,ſemine citri,& ocymi,diamarg.& ſimilibus.

Vſus aquæ philoſophicæ. Cap. II.

Qvarta curandi pars eſt in uſu cuiuſdam aquæ,quam philoſophicam,uel theriacalem appellant,qua utendum poſt uniuerſales purgationes,iuxta humoris peccantis naturam. Poterit ergo ſequens parari ad morbum profligandum.

Rec.raſuræ ligni ſancti optimi lib.s.uini albi dulcedinis expertis lib.ii. aquæ defœcatiſsimæ lib.viii.aquarum fumar.cichorii,chamæm.ſing. lib.i.polypodii quercini lib.s.macerentur ſimul horas xii.adde epith.unc.ii.aſplenii unc.vi.ſeminis iuniperi unc.ii.corticis citri unc.i.conſeruæ roſ.cichorii,bugloſ.& borag. ſingul. lib.s. conſeruæ enulæ campanæ, & theriacæ ueteris ſing. quart.i. diſtillentur in diplomate : poſtea addes ſaccharum & cinamomum ad ſaporis ſuauitatem ; dabiſque huiuſmodi aquæ unc.iii.aut iiii. aut v.pro uiribus ægrotantis,ac morbi magnitu-

E dine:nam ea ſua tenuitate humores tenuat, poros aperit,ſudores mouet,ac recondita facultate huic morbo aduerſatur.Cui poteris addere conſeruam acori,iridem,aut alia quæ magis tuæ intentioni accommoda uidebuntur. Liberum quoque erit longè à cœna cum ibit cubitum totidem uncias illius aquæ ſumere. Interea uerò dum ea utetur, cubiculo non egredietur niſi à prandio,cœloque ſereno, & aere calido : uictu utetur tenui & exiccante : uinum bibet olygophorum : menſemque integrum ita uiuet cum huiuſmodi aqua uel etiam diutius, pro uirium, & affectus magnitudine : cumque aluus fuerit aſtricta,clyſtere molliente ſubducetur. Nonnulli in principio paſtus unc.iii.huius aquæ exF hibent cum tanta uini albi quantitate: nec eam ueſperi propinant.

Quis uſus ligni Indici. Cap. III.

Solemus etiam poſt uniuerſales purgationes hunc morbum uſu ligni ſancti curare:ſic uerò parabitur.

Recipe ſcobis ligni indici lib.i.corticis eiuſdem unc.iiii.macerentur horas xxiiii. in lib. x. aquæ puriſsimæ in fictili uitreato : coquantur ad medias prunis luculentis quinque aut ſex horas & percolentur : poſtea quotidie in aurora illius aquæ dabis uncias ſex,& ægrum cooperies ut ſudores moueantur : moderatè tamen, ne uis G corporis diſſoluatur : ſubinde ſudor detergatur; corpus fricetur & caput : cibum non ſumat niſi horis ſex à potu exactis : eiuſdem aquæ totidem uncias offeres quinque horis à cœna : ſudores tamen tunc non mouebis. Deinde in idem lignum iam coctum aquæ lib. xv. iniicies, & iterum coques ad tertias : ſub decoctionis finem addes liquir.raſæ & contuſæ unc.s. paſſularum mundatarum unc. ii. abſoluta decoctione addes cinamomi drach.v. ad ſaporis iucunditatem : eoque decocto utetur in paſtu. Nonnulli ſub finem primæ decoctionis addunt fumar. lupuli, borag. bugloſſ. ſingul. man.i. Alii radicem cyclam. cardui benedicti, & olibanum ad unc. i. ſingulorum: alii rad. enulæ campanę in puluerem redactæ,mummiæ ſingul. unc.s.caH rabæ drachm.ii.s.pulueris hermodact. drachm. ii. ſennæ oriental. unc. s. alii mediam partem uini albi:alii tres partes uini & unam aquæ iniiciunt : quod profuturum putauerim corporibus pituitoſis ac robuſtis, atque cum nerui ac tendines non afficiuntur : cùm uerò corpora ſunt imbecilla,ſatius duxerim,magiſque profuturum ſi decoctio in ſola aqua fiat : imò cùm corpus imbecillum,bilioſum, ad tabem propenſum, ſæpe guaiaci uſu contabeſcit : inflamantur urinæ, dolores augentur. Itaque cùm corpus eſt bilioſum, loco aquæ communis, utor aquis cichorii, bugloſſ. uiol. fumar. in decoctione,

coctione, quarum uſu ſæpe ſum expertus rem fœlicius ſucceſsiſſe. Sunt quoque qui primo decocto adiiciunt helleborum, eſulam, colocinth. turbith. diagri. agar. rhabarb. quod pręter rationem fieri uidetur: illa ſiquidem humores naturamque exagitant, ac uires diſſoluunt: fiunt enim duæ euacuationes contrariæ: una quidem ligni ſancti ad exteriora per ſudores: altera uerò medicamentorum laxantium ad interiora per alui deiectionem. Proinde illis ſum nunquam uſus, neque uti ſuaſerim. Alii decocto guaiaci nihil adiiciendum eſſe ſentiunt: ne aliorum mixtione uis ligni in prouocandis ſudoribus impediatur. Quod ſi aliquid miſcere placet, id partibus affectis ſit accommodatum, ut in hepatis obſtructione addantur capillares: uel quæ uim guaiaci adiuuent, ueluti carduus benedictus. Aliqui ſequentes uſurpant decoctiones ueluti artis arcana quædam.

Rec. ligni ſancti li.j. corticis eiuſdē lib.s. aquę puriſsimæ lib.x. macerentur, ut dictum eſt xxiiii. horas, atque coquantur ad tertiæ partis conſumptionem. Præterea rad. ænulæ camp. dactylorum ab oſsibus ſeparatorum ſing. unc.i.s. ſennæ oriental. unc. i. macerentur in lib. vi. uini albi horas 24. ſuper cineres calidos, ita ut propemodum uinum ferueat: deinde exprimantur, & huic uino miſceatur præcedens decoctio: poſtea adde ſacc. lib.s. cinamomi unc.i. & exactis iiij. horis ab ea mixtione, traiiciantur per colatorium uini aromatitis, ac ſingulis matutinis capiat unc. v. aut ſex, & ante cœnam, uel cum ſe in lectum recipiet, tantundem. Iterum in dictum lignum inii-ce aquæ lib.xv. bulliant ad tertias, adde ſacchari & cinamomi quantum uidebitur ad ſaporis gratiam. Animaduertendum uerò non unam eandemque decoctionem omnibus temperaturis eſſe parandam, ſed interdum ualentiorem, interdum uerò imbecilliorem, habita uirium ac morbi & cęterarum rerum, tum naturalium, tum contra naturam, ratione. Idem quoque dicendum de uictus inſtitutione. Dum autem eo decocto utetur, ita uictus inſtituendus, ut conſuetudine in ciborum quantitate perſpecta, primis quinque aut ſex diebus quarta pars detrahatur, aliis ſex, tertia: aliis ſex diebus media, deinde eodem ordine ad priſtinum uiuendi modum reducatur. Vtatur carnibus euchymis & aſsis, ac ſale minimè condiantur: Nam ſal, ut aiunt, uim decocti impedit. in prima menſa offerantur aliquod pruna cum ſaccharo, in poſtrema autem paſſulæ. Panem bis coctum comedet: cui cùm flatus torquent, aut adeſt uentriculi imbecillitas, adiiciēdum nonnihil aniſi, & fœniculi. Sic uerò uiuendum tenuiter 30. uel 40. dies, pro uiribus ægri ac morbi magnitudine. Nonnulli ſæpe ſolum panē cum prunis & paſſulis offerunt. Quòd ſi ob uiriū imbecillitatem uinum in paſtu permittere cogaris, primi decocti uſum in ſex hebdomadas pro-

A trahes. Cùm uerò aluus non fluet liberè, erit, ut dictum eſt, clyſtere ſubducenda, uel dragmæ aliquot ſennæ in decocto ueſperi macerandæ, & manè leni præcedente ebullitione & expreſsione offerendæ. Vel ſyrupus ſequens in uſum parādus, de quo unc.iiii. cum decocti guaiaci unc. ii. exhibebis, & illo die non moueantur ſudores.

Rec. polypodii quercini recentis lib.s. foliorū mercurial. borag. fumar. iuæ arthriticæ ſin. man. j. paſſul. prunorum, ſebeſten ſing. par. xxx. aniſi unc.i. tamarind. unc.ii. ſennæ oriēt. lib.s. florum uiol. bugl. & borag. ſing. pug.ii. fiat decoctio ad lib.iiii. in col. diſſol. mel. roſ. col. & ſacch. ſingul. lib.j. ſyrupi roſ. ſolutiui, & ſyrupi de fumoterræ compoſiti ſing. unc.vi. fiat ſyrupus perfectè co-

B ctus, qui uſui ſeruetur, deque eo capiat bis uel ter in hebdomade, ut dictum eſt. Cæterum cùm uideamus decoctum guaiaci nō ſufficere ad hūc affectum profligandum, quod tenues humores abſumat, craſſos uerò frequenter relinquat: poſt huiuſmodi decocti uſum, nos leuioribus ſolemus uti unctionibus ex hydrargyro & aliis: quibus quod reliquum erat craſſorum humorum ab ſumitur, & partim per os, partimque per aluum, & urinas educitur. Tres uerò uel quatuor tātum unctiones efficimus, aliquo ex unguentis infra ſcriptis, à quo doſim mediam argenti uiui ſubtrahimus, ut mitius, imbecilliusque ſit unguentum. Vtiliusque exiſtimamus dierum tantum triginta diætam præſcribere, ac poſtea ita ungere,

C quam 40. dierum diætam, ſine unctionibus.

Quomodo utendum radice Chinæ. Cap. IIII.

ALia ratione curatur hic morbus, quæ non eſt pręcedenti admodum diſsimilis, ſit autem decocto radicis chinarum, quæ apios dicitur. Itaq; poſt uniuerſales purgationes, pręſcribimus uictum tenuem, non tamē uſque adeo ſiccum atq; cùm decocto guaiaci: ſiquidem decoctum radicis Chinarum uehementius ſiccat quàm guaiaci, quod ex ſiti facilè deprehēditur: ſic autem parabitur.

Rec. radicis Chinæ in tenues orbiculos ſectæ unc.i. aut unc.i.s. coquatur in x. lib. aquæ in uaſe terreo uitreato, ad medias. Vas uerò tam exa-

D ctè cooperiatur, ut nihil exhalet: Deinde coletur decoctum, ac ſuper cineres continuè calidū ſeruetur. Huius decocti dentur un. viii. uel viiii. pro uiribus ægrotantis; ac ſudet tres horas: ſudor diligenter abſtergatur, prandeat hora 9. uel 10. & rurſum hora tertia à meridiè eādē decocti doſim ſumat: lectum ingrediatur, & ſudet, cœna bit autem hora ſexta, ac frugalior erit cœna quā prandium. loco uini ſecundo decoctò utetur: quod parabitur ſi inieceris aquæ lib.xii. in feces ſuperioris decocti, deinde coxeris ad tertias. Poteſt tertium & quartum fieri decoctum, ſi addideris radicis ℥.ij. Si tamen uino abſtinere non

poſsit:eo ſaltem decocto uinum diluatur. At huiuſmodi doſis non eſt ſeruanda perpetuò, ſed uel augenda,uel minuenda pro uirium & morbi magnitudine. Debetque decoctum huiuſmodi quotidie uel alternis diebus parari: nam facilè aceſcit,uireſque amittit,ſi diutius ſeruetur.

Vnguentorum adminiſtrandorum ratio. *Cap. V.*

QVinta pars huius affectus curandi, ad unguenta ſudores mouentia eſt referenda: in quibus non ſunt ponenda quæ ualenter ſiccant,niſi ulceribus laboret,quibus ſiccantia proſunt,ſed ſudores cohibent,qualia ſunt prę cipitatum,tuth.litharg.ſed uſurpanda quæ molliunt,laxant,& leniter diſcutiunt,ut adipes,medullæ, butyrum, olea liliorum, chamæ. anethi, amigd.laurinum,lumbric.unguentum reſumptę dialth.& ſimilia cum argento uiuo:quod frequẽtiſsimè ſum expertus,etiam ſi abſque præparatione applicaretur, profuiſſe, modò eo rectè utamur;hoc eſt iuſta quantitate, atque totius corporis perſpecto temperamento,& uiribus ægri. Nõ improbo tamen illius præparationem ex aquis calfacientibus,& tenuantibus:imò uerò puto potius ita eſſe præparandum,quàm cũ aceto.Quod uerò nonnulli etiam doctiſsimi uiri,illius uſum improbare conantur,multis modis quæ ex eius uſu ſequuntur incommoda demonſtrantes, ea certè humoris potius acrimoniæ,aut eorum qui utuntur ignorantiæ, tribuenda exiſtimo, quàm mercurio.Multa enim ſunt medicamenta, quæ plurimam nobis utilitatem afferunt,ſi rectè illis utamur,contra uerò iacturam maximam, mortemque immaturam ueluti opium, papauer, & alia.Aliorum tamen rationes refellere,aut contrarias in medium proferre mei nõ eſt inſtituti: ſed affirmare auſim eos, qui tantopere mercurii uſum improbant,aut nunquã,aut non ut decet illius periculum feciſſe, ſed ut ſit, ego tamen confirmo illius uſum me nũquam fefelliſſe, qui quã plurimos ab hac deteſtanda lue etiam inueterata(quæ hic,ſi alibi uſquam, eſt frequentiſsima) dei beneficio,liberauerim.Vt autem ad rem ueniamus,poſt uniuerſales purgationes, poterunt ſudores hoc pacto moueri.

Rec.aſſung.ſuillę lib.i.pingued.gall.butyri recen.ſing.unc.i.olei chamæm.& lil.ſing. unc. iiii. olei laurini & anethini ſing.un.ii.thur.maſt.myrrhæ ſing.unc.s.argenti uiui unc.v.tereb. lotæ in aqua uitæ unc.iii.reſinæ pini unc.iiii.miſce, fiat unguentum:quod erit doloribus profuturum,ſi addas unguentorum calidorum un.iiii.aut plus minusve pro doloris uehementia, & ſtyracis liquidæ unc.s.Proderit quoque tophis & ſcirroſis tumoribus,ſi addideris gummi, bdellii, ammoniaci,galbani,diſſolutorũ in uino albo, & aquæ uitæ ſingul.unc.i.pingued.anſeris,anatis,& medul.cruris uituli ſing.unc.ii.Vlcera uerò iuuabit

E augendo doſim puluerum,& addendo lythargyrum,& ceruſam,uel minium. Vt tamen rem dilatemus,explicemusque magis perſpicuè,poterunt unguenta ſequentia ſingulis affectibus particularia parari.Primò quidem in morbo cum puſtulis ſine articulorum dolore.

Recipe radicum & foliorum enulæ camp. lapathi acuti,altheæ,maluæ,ſcabioſæ,fumar.lupuli,roſtri porcini,agrimon.bugl.uiol. ſingu.man. i.lentium,lupinorum,& hordei parum contuſorum ſing.pug.ii.hellebori nigri triti un.ii.ſulph. uiui unc.i.fiat decoctio pro balneo, quod ægrotus ingredietur ueſperi,longè à cœna, poſtea in lecto ſudabit, & dormiet: manè uerò ungetur ſequenti linimento admodum utili.

F Rec.rad.enulæ cam.& lil.alborum ſing. un.i. s.ſummitatum abſynthii,lupuli,fumar.ſcab. ſingul.man.s.cicerum,lentium,hord.ſing.pug.i.florum chamæm.melil.ſamb.ſingul.pug.i.fiat decoctio,cape de col.li.i. s. adde olei roſ.unc. ii. olei maſt.& laurini ſing.un.iiii.butyri rec.un.v.axũ. ſuillæ ſalis expertis lib. s. bulliant omnia ſimul ad decocti conſumptionem, poſtea miſce thuris,maſt.myrrhæ ſing. unc.i.s. ſarcoc. & ceruſæ ſing.unc.i.aluminis drac.vi.litharg.unc.i.s.tere. unc.iii.ſtyracis liquidæ dra.x.argenti uiui in ſucco limonum extincti unc. iii. uel plus minuſve pro ægrotantis uiribus, agitentur diligenter in mortario marmoreo,fiatque linimentum.Si dolor ſine puſtulis articulos,& caput maximè afficiat,utendum ſequenti.

G Rec.axung.gal.anſeris & anatis ſing.un.i. medul.cont.uituli & bouis ſing.unc.i.s. axung.ſuillæ lib.i.hydrarg.in ea axungia extincti un. v.uel vj.uel vii.pro uiribus ægri,thuris, maſt. baccarũ lauri ſing.unc.ii.ſarcoc.myrrh.ſing.unc. i.s.cinabrii drach.ii.euphorb.unc.s.reſinæ pini unc. ii. s.tereb.lotæ in aqua uitæ unc.iii.ſublimati drac. i.s.olei lumbric.amurcæ,olei de lil. chamæm.& uulpini ſing.unc.iii.agitentur in mortario marmoreo,addendo ſtyracis liquidæ drach. x. Si tophi in capite, & ulcera magna cũ carie oſsiũ, uel ſine carie in diuerſis corporis partibus,ſitque ægrotus debilis, ſolæ corporis partes extremæ ſunt ungendæ & adenes,atque à ſuperiori lini- H mento cinabrium,ſublimatum,& euphorb. ſunt detrahenda: miſcere autem poteris aliquid unguenti reſumptiui,& agrippæ,ac aliorum calidorum cum bdellio & ammoniaco. Cùm uerò adeſt dolor articulorum cum tophis,hoc utitor.

Rec.rad.acori,ęnulæ cam.ireos,ebuli,altheæ, hermod.ſing.unc.i.beton.ſaluiæ,iuæ arthri. ſin. man.i.florum hyperi.ſtæch.ſing.pug.i. coquantur in lib.ii.uini,& col.miſce axung. ſuillæ ſalis expertis lib.i.axung.gall.anſeris,anatis, medul. cruris uituli ſingul.unc.i.unguenti agrippę,martiati,dialth.ſing.unc.i.s.olei lũbr.uulp.de lilio, chamæ.anet.laur.maſtich.ſin.un.i.s.thuris maſt. ſin.unc.i.myrrhę unc.s.baccarum lauri un.i.s.eu

phor.

phor.dr.ii.reſinæ pini in oleo lumbr. liquefactæ un.iii.tereb.lotæ in uino albo un.ii. mercurii in aqua uitæ,& ſaluiæ loti,exiccati,& axungia extincti un.vj.ſtyr.liquidę un.s.fiat unguentũ.uel,

℞.axũg.ſuil.lib.j.opop.galb.ſagap.bdel. diſſolutorum in aqua uitæ ſing.unc.i.reſinæ pini liquefactæ unc.iiii.olei rut. unc.ii. olei lumbr. de ſpica,chamęm.laur.ſing.un.iii.unguenti dialth. unc.v.thur.maſt.myrrhæ ſing.unc.i. euphor.un.s.cinabr.dra.iii.hermod.unc.s. fiat linimentum.

Curatio per emplaſtra. *Cap. VI.*

AT qui unctiones pati nolunt,poterũt uti cerato, uel emplaſtro Vigonii de ranis, quo poſt uniuerſales purgationes circun uoluẽtur omnes articuli, uel brachia & crura tota, & in lecto aut domi ſe continebunt. Quod ſi pruritus naſcatur,fouẽdus locus uino decoctionis roſ.chamęm.melil.& ſimilium,deinde applicandum emplaſtrum.Vis autem eorum ſi nimiũ fuerit imbecilla, unam aut alteram unctionem iis adiunges.

Curatio per pilulas mercuriales. *Cap. VII.*

NOnnulli poſt purgationem uniuerſalem ſequentibus pilulis affectum curant.

Rec.rhab.unc.x.ſcamm.drac.iii.terantur,ſuccum uel ſyrupum de limon. affundendo, argenti uiui panno concluſi, ut granis minimis effluat un.ii.& dr.vj. extinguatur diligenter eodem ſucco,cumq; ſatis extinctum & mixtum fuerit, ſæpe de eodem ſucco uel ſyrupo affundendo adde farinæ triticeæ dra.ii.moſci dra.i.fiant pil. v.pro drac.diligenter deauratæ: nam aurũ Dioſcoridi,mirificè hydrargyri noxam reprimit, ſumat quotidie unam,vj. horis ante cibum, illisq; triginta dies utatur. Interea uerò nullo alio utatur medicamento nec cathartico,nec topico:ſed bis in hebdom. tantùm bibat aquæ fœnic. unc.i. & aquæ uitæ unc.s.

Alia curatio per potionem & unguenta. *Cap. VIII.*

ALii affectum inueteratum præſcripta uictus ratione,ac purgationibus, ſequentibus potione,& unctione curant.

Rec.zing.nucis moſc.caryoph. pip.ſing.un.i. uini albi lib. vj. macerẽtur horas xxiiii. & coquãtur donec ad lib. iiii. redeant: bibat ad nouem dies uel plures illius decocti unc. iiii. pro doſi ſingulis matutinis.

Rec.hydrarg.unc.iii.olei laur. unc.iiii.baccarum lauri unc. ii. euphorb. aquæ ſaluiæ & uitæ modicum,ungantur extremæ partes corporis,& ſpina dorſi proximè ignem manè, & ante cœnã, poſtea ſudet.Eam autem curãdi rationem in robuſtis,& pituitoſis non improbarim.

A *Vltima curatio per ſuffitus.* *Cap. IX.*

POſtrema curandi ratio in ſuffitibus conſiſtit, quæ mihi parum probatur: non enim poſſunt ſuffitus hunc morbum curare niſi uehementes fuerint, qui non poſſunt fieri ſine magno partium principum periculo,ac ſępe inducunt ſyncopen ob ſpirituum reſolutionem, aut paralyſim, aut conuulſionem. Cùm tamen reliqua medicamenta non profuerint, illis tandem uti poterimus in ſequentem modum.

Rec.cinabrii unc.s.thuris,maſt. ſing.unc.i.calami aromatici,zedoariæ ſing.ʒ.iii. olibani, ſandaracæ ueræ ſing.ʒ.ii.ceruſæ unc. s. excipiantur tereb.& fiant trochiſci pro ſuffitu.

B Rec.corticis thur.ʒ.ii.maſtich. gummi hederæ & iuniperi,ladani,hypociſt.ſing.unc. s. auripig. rubri uel citrini ʒ. iii. cinabrii unc. i. excipiantur tereb.& fiant trochiſci. uel,

Rec.cinabrii unc.ii.ladani ʒ.ii.cort. citri ſicci unc.s.ſublimati ʒ.i.thur.maſt. ſtyracis calam. radicis dictamni ueri ſing.ʒ.i. s. cum debita theriacæ ueteris quantitate, fiant trochiſci ponderis ʒ.i.s.qui uiciſsim coniiciantur in carbones. Si uerò fuerit fluxus humoris in pulmones, poterimus ſublimatum detrahere, & illius loco auri pigmentum miſcere. Solis illis ſuffitibus contenti erimus, uel poſt ſuffitum ungemus extremas partes, imbecillo unguento, quo utendum eſſe diximus poſt uſum gaiaci, optimumque erit in
C ulceribus,quæ cacoethe dicuntur.Si poſt unctiones ſuffitu uti uelimus ad abſumendas morbi reliquias,detractis cinabrio & auripigmento,cardiaca miſcebimus,quæ uim incidendi, tenuandi,ac diſcutiendi habeant. Modus autem utendi ſuffitu is eſto: Aeger nudus collocabitur ſub conopeo in ſedili,oculis clauſis ne ſuffitus tenuitate lædantur, & in uaſe ignis ex prunis luculentis,in quẽ coniicientur trochiſci unc.i. uel unc. s.pro uiribus ægrotantis, & indicationibus uariis, ſi fumus ualentior fuerit, paululum caput educet, deinde reducet, ac ſi fieri poſsit, moueatur ſudor, poſtea in lecto reclinetur æger, ac ſudet,fiatque ſuffitus manè ante cibum,uel ſi uirtus imbecilla, ſumpto tantum oui uitello & tantillo uini, uel unc. s. diamarg. frig.uel modico
D corticis citri conditi. Vnguentis, uel emplaſtris, uel ſuffitibus erit utendum, donec morbi materiem abſumptam putaueris, manè autem tantùm ieiuno uentriculo unguentis uel ſuffitu uteris, uel alternis tantùm diebus, ſi æger imbecillior. Quòd ſi natura tarda ad expellendum, & robuſta fuerit in fine, bis in die ſine periculo ungere poteris, unges uerò partes extremas, & adenes, ac ſpinam, cauebisque regionem partium principum,fiet autem unctio proximè ignem, uel in lecto ſi æger imbecillior, non autem in thermis,uel hypocauſtis. Denique his notis materiam ſatis abſumptam deprehen-

des,dentes dolebunt, lingua intumeſcet, ulcera naſcentur in ore,ſaliua multa effluet, ulcera exic cabuntur, remittentur dolores, aderit laſsitudo ferè ad ſyncopē,diſtendētur nerui, & aluus profluet,perſeuerandumque erit in uſu eorū medicamentorum,donec aliquid eorum ſubſequatur.

Quomodo occurrendum ſymptomatis, Cap. X.

SYmptomatum,alia præcedunt, ut ardor urinæ,bubones,ulcera pudendi,quæ etiam ſinè morbo uenereo accidere uidemus.alia ſequūtur,ut puſtulæ,ulcera in toto corpore, alopecia, alia ſuperueniunt ex imperfecta curatione,ut dolores fixi, nodi cum carie oſsium, ulcera omnis generis, herpes, maraſmus, & alii morbi uarii. alia ſuperueniunt inter curandum,ut oris inflammatio,cum unguentis utimur,aut ſuffitu, ulcera in ore excitantur ob recrementorum tranſitum, potius quàm ui unguentorum,niſi quòd hæc uehementius humores educant, decoctum uerò gaiaci uel chinæ ſenſim. Quod autem id potius humoribus quàm unguentis ſit adſcribendum patet.nam multos uidemus oris inflammatione laborare ante uſum unguentorum.

Oris ulceratio.

Cui ſymptomati occurrimus, ſi primis quatuor aut quinque diebus utamur gargariſmate ex iure pulli cum ſacch. uel decocto hord. cum ſyrupo uiolaceo,ita ut lib.decoctionis miſceātur unc. v. ſyrupi.tutum enim non eſt primis diebus uti repellentibus, nec medicamentis aluum mouentibus, quemadmodum nec nimium detergentibus,ob dolorem,qui ſi ſuperuenerit, linietur gargariſmate ex lacte bubulo, in quo chalybs candens extinctus fuerit, uel ex muccagine altheæ, lactucæ, ſeminis lini, cum decocto hordei. Quòd ſi affectus uehemens fuerit, impetus naturæ ſiſtendus eſt, tum clyſteribus acribus, tū repellentibus gargariſmatis dictis de uuulæ inflammatione, & oris ulceribus, emplaſtrum de maſtiche, uel contra rupturam collo & temporibus admouendum,& capiti quæ ſiccant, & roborant ſuffumigia dicta de ulceribus oris, ac ulcera contingenda aqua ſublimata. Cucurbitulæ ſcapulis affigendæ,manè caput fricandum,deinde brachia,deinde crura, aut grana aliquot foliorum auri,per ſe,aut in ſuis iuſculis, tranſglutienda.aurum enim ut antè dictum eſt ex Dioſc. noxam hydrarg.corrigit: aut parentur ſequentia garg.ad dentes roborandos, gingiuarum inflammationem tollendam, ulcera oris tum detergenda,tum glutinanda.

Recipe piloſel.plant.ſummitatum oleæ, rubi, lentiſci ſing.man.j.liquir. unc.j. hord. pug.j.fiat decoctio ad lib.j.in qua diſſolue mel. roſ. uel ſyrupi roſ. uel nymph. pro affectus magnitudine unc.iiii.ſucci mali punici unc.ii.fiat garg. uel,

Recipe piloſel. plant. ſolani, caprifol. agrim.
E ſummitatum oleæ,rubi,mori, caudæ equinæ ſingu.man.j.fol.& baccarum myrti ſingul. unc.j.licij drach.iii.nuces cupreſsi iiij. lentium pug.i.s. fiat decoctio in aqua chalybeata, in col.lib.i.s. diſſolue ſuccorū cydon.& roſ.ſing. unc.ii.s. mel. roſ.uel diamorū unc.ii.aluminis unc.s.fiat garg.

Inteſtinorum eroſio.

Sæpe etiam accidit ut inteſtina ob humorum acrimoniam erodantur, & excorientur, unde tormina & dolores intolerabiles oriuntur, cui ſymptomati ſic occurrimus.

Rec.hord.integri lib.s.mal.uiol. ſing. man.ij. fiat decoctio, & in lib.j. diſſol. uitellos duorum ouorum,olei uiol.unc.iii.pingued. capræ unc.ii. olei roſati unc.i.s.fiat clyſter, qui calens iniicia-
F tur, ne concreſcat pinguedo, ac diu agitetur, & iterum atq; iterum iniiciatur, ſi opus fuerit: hoc enim clyſtere bis iniecto, perpetuò ſymptoma profligaui.

Lipothymia.

Accidit etiam interdum lipothymia, & uires nonnūquam adeo deiectæ, & proſtratæ,ut ſe mouere non poſsint,huic autem ſymptomati prouidebimus, ſi ægroto exhibuerimus iuſcula ex uitellis ouorum, uel ex carnibus pullorum expreſſis cum cinamomo & nuce moſc. diamarg.frigidum, diamoſcum dulce, confectio Alcermes, & alia cardiaca etiam huic ſymptomati utilia.

Ardoris urinæ curatio.

Ardor urinæ ſtatim profligabitur ſi fieri poſ-
G ſit, nec audiendi qui dicunt profuturum eſſe, ſi diu perſeueret,quod eos continuo fluxu à lue uenerea præſeruari putent,imò uerò ſępe uiſum eſt eos in luem uenereā prolabi propter uenenū, quod humoris acrimonia augetur, & partes principes conſcendit, uel in iis partibus generantur ulcera, quę uix aut nunquam curantur. Proinde in aere frigido & ſicco uerſabitur ægrotus, uitabit omnia acria,ſalſa, flatulenta, utetur uino tenui & oligophoro,uel aqua,in lecto plumeo non dormiet,à uenere abſtinebit.Omnes animi affectus uehementes fugiet,corpus moderatè exercebit. Purgationibus utetur pro humorum dominio,in quibus maximè uitanda diuretica, & medicamenta ualentiora, quæ ſcammonium reci-
H piunt, niſi timeamus luem uenereā, ſed potius refrigerantia & mollientia exhibenda. Itaque maluæ,cichorium,end.hord. ſemina frig. liquir. paſſulæ,dactyli,myrobal. citrin. & indæ, ſyrupus uiol.& de nymph. flores tres communes erunt ex uſu, & frequentes iniicientur clyſteres ex decocto maluæ & caſsia.Prodeſt rarò uenę ſectio(niſi adeſſet plethora)maximè cum eſt ſymptoma uenerei morbi. ſed purgato corpore utemur emulſionibus ſequentibus,uel ſimilibus.

Rec. quatuor ſeminum frig. maiorum mundat.ſingu.dra.ii. granorum pini, & amygd.dulc. mundat. ſing.unc.s.aquarum portul. & plantag. ſingu. onc.ii. aquæ roſ.unc.i. decoctionis liquir. lib.i,

lib.j. ſacch.albi,& ſyrupi uiol.ſingul. unc.i.s. fiat emulſio, qua utatur manè & ueſperi ante cœnā.

Rec. emulſionis quatuor ſeminū frig. maiorū extractæ cū aqua hor.lib.i. ſyrupi uiol. & de iuiubis ſing.un.iii.utatur quotidie manè,ac iteretur.

Rec.liquir.raſæ,& paſſul.mundat. ſing. unc.s. ſeminis lactucæ,pap.albi,hyoſc. acetoſæ ſing.dr. i.ſeminis mal.biſmal.cucum.ſing.unc.s.fiat decoctio in aqua parietariæ ad quart.iii. in col.diſſolue ſyrupi de limon.& uiol.ſingu.unc.i. diamarg. frig.drach. ii miſce, & utatur ut antè. Poſſunt etiam ſemina frigida teri cum ſero lactis,& addi trochiſci alkekengi,ſacch.& ſyrupi dicti. Poſſunt etiam præſcribi drach.ii. tereb. uenetæ lotæ in aqua end.donec acrimoniam dimiſerit, cum pulueris liquir.drac.iii.& rhab. ſcrup. ii. ex quibus formabuntur orbiculi ſumendi in pane azymo,deinde bibet aquæ parietariæ unc. iii. Confert ēt uſus caſsiæ ſumptę horam ante prandium.

In topicis primò utetur leuiter detergētibus, ueluti decocto hord.cum melle,uel ſyrupo uiol. uel ſero lactis cum ſaccharo. Quòd ſi dolor adſit uehemens, utetur muccaginibus ex ſemine mal.lactucæ, pſyllii, lini, cydon. extractis cum aqua caprifolii: cuius ſuccus creditur urinæ ardorem,& gonorrheæam curare. Iniiciatur autem per catheterem ægro ſupinè exiſtente,ut facilius iniectio ad paraſtatas perueniat. Quod ſi opus fuerit maiore abſterſione,ſic fiat.

Recipe aquæ plant.& roſ.ſing.unc.iii.unguenti ægyptiaci drach.i.s.albumen unius oui,diſſoluantur ſimul & fiat iniectio duobus diebus. Deinde utatur ſiccantibus magis citra acrimoniam:quale eſt ſequens.

Recipe aquæ plant. unc. iii. aquæ roſ. unc.i. troc.alborum raſis drach.i. diſſoluantur, & fiat iniectio poſt deterſionem: poteſt addi emulſio ex ſeminibus frigidis extracta cum aqua roſ.Proderunt etiam troc.à Gordonio deſcripti, cap. de ulceribus ueſicæ,& in lacte diſſoluti, uel in aqua aluminoſa ſuperius dicta.Dum uerò hæc fiunt,regio renum & perinęum ſunt ungenda cerato ſantal.uel infrigidāte Galeni ex caphura,uel ſimili.

Bubo uenereus.

Bubonis uenerei curatio iam tradita eſt, quēadmodum ulcerum pudendi. Verùm quia ulcera omnis generis ſequuntur hunc morbum, præſcriptis uniuerſalibus, recurrendum erit ad ſingulorum ulcerum curationem iuxta eorum naturam.Hoc autem ſummè notandum: nunquam utendum unctionibus uel decoctis, niſi ulcere prius abſterſo. Præterea argentum uiuum unguentis,& emplaſtris miſcendum.

Quomodo tophus medendum.

Tophi ſeu nodi curantur ad morbi curationem,ſi ſine oſsium carie fuerint, cum topicis ſequentibus quæ molliunt,& ſenſim reſoluunt: itaque curationem ſcirrhi ferè recipiunt, niſi quod argentum uiuum perpetuò addimus. ad tophos ergo & dolores præſcribitur fotus,unguenta, cataplaſmata,cerata,& emplaſtra,ut ſequitur.

Rec.rad.acori unc.ii.cyperi,calami. aro.ſing. unc.j.fol.beton.meliſ.primulæ ueris,iuæ arthrit. ſing.man.i.fœnugr.unc.i.s.florū utriuſque ſtæc. anthos,ſambuci,chamæ.melil.ſingul.pug. ij.coriandri unc.j fiat decoctio in aqua & uino albo, ac foueatur locus. uel,

Recipe rad.ebuli,cucum.agreſt.ænulæ camp. bryoniæ,cyclam.alth.ſing.unc.iii.mal.uiol.brancæ urſ. matricar. ſing.man.i.florum chamę. melil.ſambuci ſing.pug.j. caricarum pinguium par. v.fiat decoctio in uino albo,& iure capitis & inteſtinorum ac pedum ueruecis,& eo decocto foucto locum: deinde rad. & herbæ terantur, quibus adde ſeminis lini & fœnug. ſingul. unc. iii. axung.ſuillæ recentis unc.vj.pingued. gall.anſeris,anatis,& medull.cruris uituli ſing. unc.ii.butyri recen.& œſypi ſing.unc.i.ſtyrac. liquidæ dr. x. fiat cataplaſma. Poſt uſum fotus, uel cataplaſ. proſunt ſequentia.

Rec.litharg.auri unc.iiii.ceruſæ unc.ii.amurcæ,olei de lilio,chamæm.ſambuc. irini & lumbr. ſing.unc.ij.olei antiqui unc. iii. macerentur per noctem,bulliant ad craſsitiē:poſtea adde bdellii & ammoniaci diſſolu. in aceto ſcyl. uel oleo ſeſamino ſingul. unc.i.s. cumque ab igni ſubduces, adde argenti uiui in axung. ſuilla extincti unc. iiij.pulueris iridis,hermod.ariſtol.rotundæ,ænulæ camp.ſing.dra.ij.fiat maſſa. uel,

Recip.maſſę emplaſtri filii Zachar.& diachyl. ireati ſing.un.i emplaſtri de Vigo un.ii.ammo. in aceto ſcyll. diſſoluti unc. i. uel s. & cum oleo de lilio,fiat maſſa. uel,

Recipe ammoniaci, bdellii,galbani in aceto ſcyl.diſſol.ſingul.un.i. adde muccaginis ſeminis lini,fœnugr.altheæ,ſing.unc.s.litharg.un.ii. bulliant donec cerati conſiſtentiam habeant, ſemper agitādo:poſtea miſce emplaſtri diachyl.ireati & de melil.ſingu.unc.iii. emplaſtri filii Zachariæ,& apoſtolici chirurgici ſingul. unc. i.s. olei laur.unc.ij.euphorb.unc.s.thur.maſt. ſing. drac. iii.hermo.drach.ii.tereb. lotę in aqua uitę un.ii. s.mercurii extincti lib.s.fiat maſſa emplaſtri.uel,

Recipe rad.alth.& bryon.coctarum,& piſtarū ſing.unc.i.axung. ſuillæ recen. unc.i.s.pingued. gall.anſeris,& anatis ſing.unc.s.medul. cruris uituli.unc.ii.olei lumbr.liliorum,& de uitel. ouorum ſing.unc.s. ſtyracis calamitæ unc.i.s.gummi arab.unc.ii.bdellii & gummi hederæ ſing. unc.i. s.tereb.unc.iii.œſypi drac.vi. emplaſtri de Vigo unc.ii.emplaſtri de melil.& diachyl. ireati ſing. unc. i. mercurii in ſaliua hominis ieiuni extincti unc.ii.miſce, & manibus lotis aqua uitæ, fiat emplaſtrum. Si autem eorum medicamentorum uim augere uelis, locus prius erit ungendus ſequenti linimento.

Rec.axung.ſuillæ unc.vi.mercurii in ea extincti unc.iiii.euphorb.ſtaphiſagriæ ſingul.unc.i.s.

helleb.albi unc.s.ſacch.unc.iii.caph.drac.ii.olei
de tereb.unc.iii.fiat unguentum,quo ungatur lo
cus affectus ante uſum emplaſtri.Quòd ſi iis to-
phus non cedat, indicium erit cariei in oſſe,
tuncque nouacula erit utendum,osque radendũ,
uel applicandum cauterium: cuius uſum uide
cap.de ulcere cum oſsis corruptione.

Herpetis curatio.

Ex imperfecta curatione interdum accidunt
herpetes, quorum curationem ſuperius tradidi:
maxime uerò habenda ratio hepatis,ac loci affe
cti.In topicis,emollientibus, deinde ualde ſiccã
tibus utendum: fiat itaque fotus ex rad. lapathi
acuti,bryoniæ,altheæ,ex mal.uiol.pariet.branca
urſina,ficubus,ſeminibus lini & fœnug.floribus
chamæm.& melil.ſimul coctis. deinde,

Recipe ſucci rad.oxylapathi,ſucci elenii ſing.
unc.ii.aloes unc.s.ſublimati drach.ii.aceti ſcyll.
unc.s.olei de tartaro modicum, fiat linimentũ:
uel ſi hoc non profuerit,utere ſequenti.

Recipe ſuccorum oxylapathi,elenii, ari ſing.
unc.i.olei de tartaro unc.i.s.argenti uiui in ſuc-
co limonum extincti unc.iii.ſublimati drach.ii.
aloes drac. i. s.miſceantur cum axung. hirci, &
unc.iii.terebint.lotæ in aqua uitæ,ac fiat linimẽ
tum:quo liniantur loca ſerpigine laborantia.ma
nibus aut pedibus ita oblitis, mox excipiatur in
ſella pertuſa fumus ſuffiti, poſtremò in lue uene
rea deſcripti ad drach.ii. aut unc.s. eas partes op
timè cooperiendo.Deinde in lectum ſe recipiet,
aut cubiculum non egredietur, neque particula
ribus illis utetur niſi corpore probe uacuato uni
uerſalioribus,ac ſi expedit uſu gaiaci. Proderit
quoq; aqua ſublimata cap.de ulceribus malignis
deſcripta.

Alopeciæ ſanatio.

Alopecia ex morbo uenereo curabitur uictus
rõne,purgationib.dictis,unctionibus,& roboran
tibus. Poſt purgationẽ utendum ſequẽti balneo.

Recipe rad.& fol.ænulæ cam.oxylap.alth.mal
uæ ſing.man.ii.rad.lil.lib.s.rad.ebuli, pedis colũ
bini ſing.drach.iii.uiol.brancæ urſ. fumar. ſcab.
ſing.man.ii.ſeminis melonum & raph.ſing. unc.
i.s.ſeminis lini & fœnug.ſing.unc.ii. florum cha
mæm.melil.uiol.roſ.nympheæ ſing.pug.i.fiat dę
coctio pro balneo. A balneo prodeſt unguentum
uniuerſale ſequens.

Recipe axung.ſuillæ recentis li.s. mercurii in
ea extincti un.iii.unguenti citrini un.ii. litharg.
ceruſæ ſingul unc.i.tereb.reſinæ pini ſing. un.ii.
thur.maſtic.ſing.unc.i.tartari drach. iii. ſtaphy-
ſagr.unc.i.s.ſtyracis liquidę drach.ii.olei roſ.un.
iiii.olei chamæm.laur.ſingul.unc.ii.ſuccorum la
pathi acuti,ſcabioſ.limonum ſingu.unc.i.fiat un
guentum ex arte.Poſt uſum unguenti roborandę
partes internæ hoc modo.

Recipe conſeruæ rad.bugl. conſer.roſ. ſingul.
unc.i.conſer.uiol.florum cichorii ſin.un.s.elect.
diamarg.frig.& diarhod. abb. ſing. drach.s.dia-
tragag.ſcrup.iiii.cum ſyrupo conſeruationis my

E robal.emblicorum fiat opiata:qua utatur quater
in hebdomade,cum aquis bugl.& fumariæ.Iuua
bit etiam opiata ſequens,de qua bis in menſe ſu
matur, ut paulatim uitioſi humores repurgẽtur.

Recipe cathol.unc.i.s.tamarind.cũ aqua end.
extractorum drach.x.diaſennæ ſolut. & confect.
Hamec ſingul.drach.ii.s.rhab.pulueriſati ſcrup.
iiii.cinamomi grana v. caſsiæ unc. ii. ſyrupi roſ.
ſolut.q.ſ.fiat opiata:de qua capiat unc.i.uel ʒ.x.
bis in menſe, per ſe, uel cum aqua bugl.

Quomodo à recidiua præcauendum.

Poſteaquam ægrotum ab huiuſmodi lue uene
rea curaueris,cauendum ne ex reliquis humoris
maligni in eandem relabatur. Quod optime fiet
ſi ſuperiora quæ cordi, hepati,uentriculo robur
F addunt ei præſcripſeris: aut ſequentem aquam,
quæ humoris reliquias abſumit, ſi illius unc. iii.
uel iiii.manè & ſerò exhibeantur.

Recipe ſcobis ligni gaiaci lib. i. ther. ueteris
unc.ii conſeruæ roſ.borag. & bugl. ſing. unc.iii.
conſer.elenii & anthos ſing.un.i.polypo. querc.
ſantali albi & rub.ſing. unc.ii. pulueris elect. de
gemmis & lætitiæ Gal. ſing. drach.ii. maceren-
tur horas xxiiii.in lib.ix.uin albi & totidẽ aquæ
puriſsimæ,diſtillentur in uaſe duplici ſuper ci-
neres calentes: poſtea adde cinamomi & ſacch.
quantum ſufficit,ad ſaporis gratiam. Proderunt
etiam ſequentia in purgationibus.

Recipe confect.hamec,diaſennę ſolut. ſingul.
unc.i.elect.de citro ſolut.unc.s.cathol.un.ii.caſ-
G ſiæ quart.s.rhab.drach.ii.cinamomi ſcrup.i.ſyru
pi uiol.quãtum ſufficit,fiat opiata:de qua capiat
quater in menſe unc.i.Potes etiam uti in eadem
cõficiẽda,triph.perſica,diaphe.indo diacart.uel,

Recipe turbith.albi præparati,agar.troc.hel-
lebori nigri ſing.drach.i.s.polyp.dra. iii.zingib.
mithrid.ſing.drach.iii.diagrid.drach.i.cinamo-
mi,charyoph.ſing. ſcrup.ii. galangæ,pip. longi,
nucis moſc.cubeb.ſpicæ ſing.drach.s.ſacch.quã-
tum ſuff.fiant morſuli,uel ſyrupi quantum ſuffi-
cit,fiat mixtura:de qua dabis unc.s. uel plus mi-
nuſue,ut uidebitur. uel,

Recipe polypod. querc. & medullæ ſeminis
cart.ſing. dra.i.ſennæ orient. unc. i.s.tamarind.
drach.vi.prunorum dulc.par.vi.cort. myrob. ci-
trin.cebul.indarum ſing.drac. i. fiat decoctio in
H æquis partibus aquarum bugl.end.lupuli:& col.
miſce rhab.drach.ii.ſpicæ grana vii. agar. troc.
drach.s.lapidis lazuli præparati ſcrup.ii.diaſen-
næ drach.i.hermodact.drac.s.diarhod.ab.& tria
ſant.ſing.drac. s. ſacchari quantum ſufficit, fiat
elect.in tabellas ponderis drach. ii.s. uel,

Recipe pilul.de hiera. drach. i. s. pilul. cocc.
ſcrup.iiii.aggregat.maiorum ſcrup.ii.agar.troc.
dra.i.cum ſyrupo de ſtæch.fiat maſſa: formentur
pilul.vi.pro dra.capiat quater in menſe. Profunt
quoque pilulæ aſſaieret,de fumaria,ſine quibus,
de agar.de hermodact. de ſagapeno.

F I N I S.

LVIS VENEREAE CVRANDAE RATIO,

AVTHORE LEONARDO BOTALLO
ASTENSE MEDICO REGIO.

DE SVBIECTO HVIVS OPERIS. CAP. I.

AFFECTVS, de quo futurus A
eſt ſermo, Lues uenerea dici-
tur, cum quòd ex uenereis con-
greſsibus originem duxiſſe ru-
mor ſit, tum quòd iis præcipuè
adhuc foueri conſtet: quam ſi-
ue Parthenope, uel Heſperia, ſeu potius Fauo-
nius uel Auſter nobis impertiuerit, cùm id ſcire
infrugiferum ſit ad optatum finem aſſequēdum,
tempus propterea circa has, uel alias uanas in-
quiſitiones conterere æquum eſſe minime exiſti
maui, ſed (quoad potero) gnauiter quæ ad rem
ſpectant perſtringere, præſtantiora tantum pro-
ponens, quæ plerunque ac benignis laribus com B
probaui, cætera ſine laude uel culpa præteriens,
genio, diligenti uſu, atque animi ſinceritate du- *Huius affectus ſoboles*
cibus. Hæc (inquam) Lues ſemper fœta uberri-
mam diramque prolem in dies producit, cuta-
neos uidelicet morbos & intimos, ut pilorum ef
fluuium, impetiginem, ſcabiem, herpetes, eriſype
lata, exanthemata uaria, uerrucas, ulcera, uomi-
cas, & id genus innumera. Intimos ut dolores in
penitioribus muſculis, in articulis, in oſsium me
dullis, in cerebro, in huiusque inuolucris, quos
oſsis caries, inteſtinæque aliæ roſiones, collectio
nes, ac putrilagines ſequuntur. Aſt hæc moroſus
cenſor in infinitum per genera diuidet, ſed nos
has uanas, odioſasque diuiſiones omittentes, de
cauſa horum præcipua nunc diſſeramus.

A contactu, ueſtium & poculorum communi uſu,
eandem partem ſtatim inficiens, quam primùm
inuadit, uel proximiores ad corruptelam magis *Quibus in partibus potiſſime inſeratur.*
pronas. Si igitur ad ſcortationem, uel nephādam
luxuriam ſequatur, uirgè glans, præputium, co-
les, cūnus, anus, primos aggreſſus patiuntur: ſi la
ctis ſuctione, oſculis uel poculis comparetur, tūc
labia, uel lingua, internæ maxillæ, gingiuæ, gut-
tur, uel palatum primò ſuccumbunt. Si diuturno
corporis contactu, uel ueſtium communi, aſsi-
duoque uſu, tunc fauces, labia, gingiuæ a primor
diis afficiuntur, nō dorſi uel artuum cutis, quòd
hæc dura ſit, nec niſi longo temporis tractu uin-
B catur. Cæterùm ſi pueruli ſint, anus, ſcrotum, la-
bia, uel fauces germina prima indicant. Verum,
non ſtatim hæc a contactu apparent, perinde at-
que in iis, qui ſcortatione captantur, uel lactis
ſuctione, uel oſculis, eo quòd uirus facilius in
partibus tenellis, ac tenui cute munitis uires ſuas
imprimat, quam in iis, quas dura (ut dictum eſt)
cutis obtegit. At ubi impreſſum eſt ſeminiū, fur-
tim hoc tanquā occulta flamma per uniuerſum
corpus ſerpit. Sciſcitabitur forte fortuna quiſ-
piam (nec temere quidem) an deſcribi indicatio
ulla poſsit, quam edoctis forma huius affectus
ad unguem pateat. Non eſt (ut arbitror) ad hunc *Forma huius affectus propria incognita eſt.*
uſque diem, qui huius tātum ſimulamen exactè
producere ualeat, non illam examuſsim paten-
C tem reddere, quanquam circa hanc multis uer-
bis ultro citroque ferantur ſcriptores uarii, ut
mox notabimus. Qui igitur fieri pōt (inquies)
hac non exquiſitè explicita, ut ratione ulla affe-
ctum oppugnare queas? nil obſtat equidem. Age
obſecro, uentorum formas, uel (ſi potius uis) cau
ſas ignorans nauium gubernator, quomodo uela
ſecundis dat uentis, uel in aduerſis colligit, ho-
rumque motus uarios multis præuidens horis?
Vel etiam ſi flammam uideris, quam extinguere
fas ſit, ſcire ne te prius oportet, quid ea ſit, uel
etiam unde originē primam duxerit, antequàm
intelligas qua induſtria illam obtundas, uel per
das? Sat igitur erit protinus noſſe, quod iam fre-
quenter ſenſus edocuit, flammam ſcilicet ſua na
D tura perpetuo agere pro uiribus in materiam ſi-
bi ſubditam, & in proximiorē, aptioremque pri-
mum, mox in reliquam: quam extinguere uariis
ingeniis tempus & uſus admonuerunt, aqua præ
cipuè, uel liquore quouis alio abundāti, uel ſti-
patu, uel materiam ſibi ſubditam diſgregando,
uel aliis pleriſque modis, quæ omnia non pauci
agere nouerunt nondum intellecta flammæ ori
gine,

De cauſis gignentibus hunc morbum, & nunquid hepar huius ſit fomes ut plerique medicorum opinantur. *Cap. II.*

NEmo penes ſe eſt, qui humanum intelle-
ctum plerunque errare non approbet, quū
is per gradus uniuerſas, extremasque rerū
naturalium cauſas aſsignare nititur: Hâc igitur
ob rem operæprecium me feciſſe putabo, ſi præ-
ſentis affectus cauſæ tantum imaginem expreſſe
ro, quæ ſeſe Medicis tanquam totius curæ ducē
præbeat. Fretus igitur ſapientum modeſtia, curio
ſam plus nimio quàm ſit æquum diſputationem
omittēs, ad utiliora calamum conuertam. Cauſa
igitur præſentis affectus ſanguinis quædam eſt D *Cauſa huius morbi.*
infectio ex uitiato ſucco per contagium, ex Ve-
nereis præcipuè congreſsibus contracta: quæ tā
nephanda luxuria (quod nephariorum, atque *Origo unde.*
execrabilium hominum eſt opus) quàm mulie-
bri libidine comparatur, inſuper lactis ſuctione,
oſculis, longo, uel frequenti corporum affectorū

gine,uel hanc ſpiritum, uel fumum eſſe ardentem:pari modo hæc medicum noſſe expedit,hãc luem in humanum corpus agere, in primis humores uitians, & conſequio ſolidiores partes, quod uitium cauere,uel imminuere,uel prorſus corradere diligens,ac rationalis exercitatio uariis præſidiis inſinuauit(abſtruſa tamen ſpeciali ſua forma),ſed uideamus quid de hac,uel de huius affectus foco Medici opinentur.

Seminariũ huius affectus ex aliorum ſententia.

Plerique ſanè nil de forma ſolliciti, ſubiectum tantum, in quo hæc labes foueri uidetur,oſtendere conantur:quorum pituitam dicit alius,hoc motus argumento,quod illos copioſè per aluum pituitã deiicere,uel per os excernere obſeruauerit, qui uel hydrargyri munere, uel medicamentorum purgantium ope morbum ſuperarũt.Ponit alius flauam bilem, quum liuentia depaſcentiaque ulcera,heriſypelata, & alia eius generis, hos patientes diuexare notauerit.Atram uerò alius ob ſcyrrhoſos tumores,calloſa depaſcentiaque ulcera, oſsium tubera carieſque. Quidam Prothei uultus huic effingunt, uel ſcurræ, qui perpetuo uictoribus plaudit,uincentem ſcilicet in affecto corpore humorem,eo quòd uaria Symptomata, ac quidem fermè contraria, nec in corporibus tantùm diuerſis manifeſtentur,ſed in eodem patiente,eodemquemet membro,ac tempore uno, œdema nimirum,uel ſimile quippiam aliquid, huic proximæ, uel alia in parte heriſypelas, uel exedens herpes.Alii feſtinantes, taciti hæc omnia prætereuntes, ex littore ignotum ſibi ipſis atque horridum pelagus cæteris peruadere oſtentant,de curatione tantum(& ieiune fortè)exponentes.

Forma huius morbi ex Montano.

Montanus iis omnibus prępońere pedem auſus, formam finxit illi intellectualem potius quàm in re, hanc dixit caliditatem cum ſiccitate materiæ expertem,quæ in hepate impreſſa tēporis proceſſu materiam ſibi cõparat. Sed(quod omnium pace id dictum eſſe uelim) ſuperficie tenus tantùm iſthæc plerique ſunt contemplati, eiuſdemque generis iis curam attexentes.

Rationes aduerſus Montanũ, & eius ſequaces.

Aſt intemperiem ex contagio ſine materia poſſe contrahi quis perhibet?uel ſanus iudicio quis concedet? quomodo etiam ad hepar ſubiecto uacua peruadet?etſi,ut ait,uirus eſt,in quod hæc infigitur,eſtne hoc pura qualitas?Sublunaria namque omnia uel corpora eſſe, uel corporibus annexa neceſſum eſt. Neque etiam huius affectus cauſam, uel fomentum dicemus caliditatem ſicca cum materia,nam affectus ſymptomataque omnia unius eſſent generis,nihilo inter ſe diſcrepãtia,quod genere eſſet diuerſum, ſed ſecundum magis uel minus tantum, eo quòd agens unum non habeat naturam largiendi eſſentialiter, niſi unum. flammea igitur erunt ſymptomata omnia,ſicca aridaque fient membra ubi hæc intemperies præualuerit. At pene omnia putredinem præ ſe ferre uidentur,refelluntque hanc opinionem crebri tumores laxi,diuturni,obtuſique do-

E lores,qui hos patientes affligere conſueuerunt, quæ ſanè non ſiccæ caliditatis, ſed ycoris, uel pituitæ prædominantis ſunt firma argumenta. Neque etiam particularem quenquam humorem huius corruptelæ peculiarem fomitem concedimus,ſed ſanguineam maſſam, intellige miſcellam in uenis receptam,mox ſolidiora corpora.

Proprium ſeminariũ quod uere dici poſſit.

At cùm utraque multiplicis ſint generis, non indifferenter tranſmutationibus ea eſſe obnoxia cenſendum eſt:in ſanguinis igitur maſſa ycores, pituitaque feruntur,ut ſenſus ipſe indicat, necnon utraque bilis,uerum hæc nõ tam clarè ſenſibus patent,ut alia duo, quòd aliis pauciora ſint multò:hi igitur humores tanto magis recedunt à caloris naturalis commodo,quanto minus ap-
F titudinis habent,ut in alimentum tranſmutentur:at non modo alere non poſſunt acres,ſed exiguo tempore plus æquo remorati,cæteram mixturam exurunt.reliqui uerò duo,ycor ſcilicet,& pituita,quòd nutriant,uel non,huius diſputationis hic locus non eſt:aſt etſi non nutriant, corpus tamen diutius (modo putria non ſint) ſine alimento ſeruare poſſunt,eò quòd neque alimoniam abſumant,neque eam facilè tranſmutent, aquæ potabilis inſtar,in qua animalia longiore tempore,(modo prohibita non ſit reſpiratio)ſine nutrimento agere poterunt,quàm ſi in ſalſa, uel in calido ſiccoque aere uiuere cogantur.Sed totius uenoſæ miſturæ pars,quæ animali maxime eſt commoda,ea eſt,ex qua potiſsime alitur,
G hæc autem ſanguis eſt,hunc igitur ſupramodum natura conſeruare nititur, niſi plenitudine grauata,per nares,uel uterum(ut in pueris,ac mulieribus patet)aliquid reiiciat,cæteros uerò per uarias corporis partes eiicere intendit:quos itaque iuſtum eſt credere primùm tranſmutari, tanquã à natura alienos,mox & ſanguinem,inde & carnoſas etiam & neruoſas partes, poſtremò & oſſa ipſa. Hinc elicere poterimus humanum corpus (nam de alio quoppiam nondum conſtitit) eſſe huius luis non ſecus atque cæterorum morborum,ſubiectum.Fomitem uerò,humores, & eos primum,qui minus utiles eſſe poſſunt, perinde ut uſtile corpus ignis eſt ſubiectũ,uerum quùm hoc heterogeneum ſit, non æque citò agit in
H unum, atque in aliud, ſed in tædam (niſi quid impediat)uel pinum priuſquàm in buxum uel quercum, & in aridis magis quàm in uirentib. & in terebentinam antequàm in tędam ipſam, uel pinum,& in proximam, priuſquam in abiectam:hoc penitus modo hęc pernicioſa labes(ut experientia ipſa indicat) in humanum corpus agit.quamobrem ſi unum tantum humorem huius luis & fomitem & ſubiectum dicas, in quod agat, hæc ſanè corruet ſententia,ubi obiecta fuerint & corpora ſolidiora exeſa,& aliorum humorum corruptela,& aduerſa contrariaque ſymptomata,quę in iis corporibus frequenter obſeruantur.Quare neque tota ſanguinis maſſa(ſi iure de

ægri

Hepar non eſt focus huius liuoris contra ſententiam omnium fortè ſcriptorum.

ægri ſalute, uel morbi imminutione aliquid ſpei ſuperſit) corrupta eſt. Neque hepar eſt focus, in quo huius morbi ſeminium infigitur ſeruaturque, ut Montanus & cæteri fortè omnes arbitrantur, opinantes nihil poſſe fieri in animalium corporibus, calidius uel frigidius, uel alia intemperie immoderatius, niſi id ab aliquo mēbro principali tanquam agente, in quo talis exceſſus uigeat, fuerit impertitum, perinde atque indiuidua producuntur a forma, aliter tamen ſe rem habere intelligemus ſi ſingula legitimè explorabimus. Sed forſan ſuperuacaneum nō erit, hic & alibi ubi opportunum fuerit, Montani ſententiam, & rationes in medium ferre, quum eius opinioni plurium medicorum conſenſus aſtipuletur, quæ omnia quantum ueritatis, uel perſuaſionis præ ſe ferant, breui examinabimus diſcurſu: nam ſi rationibus, cuius ſatellitio opiniones ſtipantur, probè refragabimur, exiguo ſanè negotio nudam opinionem uictam dabimus.

Inquit igitur. Natura huius morbi eſſentiave, mala intemperies eſt, calida & ſicca, in hepate per contagium impreſſa ſine materia prius, & procedente tempore fit cum materia, ac ſoluit continuum, & iſta acquiritur per contagium hoc pacto: cùm quis cōmerciū cū infecta habuerit, ab illa emanat aliquod uirus, in quo exiſtit illa mala qualitas, quæ figitur uel in ore uel in præputio, quæ membra ſunt laxiora, quæ ibi impreſſa, paulatim repit ad uenas paruas, deinde ad maiores, donec hepar, pertingat, quæ cum eò peruenerit, ipſum occupat, immutatque ſuam naturalem temperiem, quod hepar ſic alteratum primò immutat omnes humores in eo exiſtentes, qui tranſmittuntur ad omnes corporis partes pro nutrimento: ſed quum mali ſint, tūc renuūt membra ipſos, nec nutriunt, & illicò corpus illud redundat quàmplurimis excrementis, quare &c. Subiungit paulò poſt, quod quidem uirus quum ſit calidum & ſiccum, facilè penetrat, & exurit, & corrodit, & euenit, quod, qui mollis ſunt carnis, facilius recipiunt hūc morbū, quàm qui ſolidioris ſunt carnis, &c. Subinde ait, quod quidem ulcus (intellige à contagio acquiſitum) uenis primò paruis, paulatim deinde maioribus tranſmittunt ſuam malam qualitatem, donec hepar pertingat, & ipſum occupet, quod ita ulcera tum talem ſanguinem talesque humores, qualis eſt intemperies ſibi acquiſita, generat. & paulò inferius ſubiungit. Extat una propoſitio uniuerſalis in medicina, quòd quando aliquis affectus æqualiter in toto corpore eſt impreſſus, tunc principium naturale eſt uitiatum, exinde ſiquidem inficiatur hepar, quod eſt principale membrum toti deſeruiens, quod cùm fuerit ita infectum, neceſſarium eſt omnia in deterius labi, &c. Mox addit quod autem ita ſit, quòd ſcilicet hepar inficiatur, apparet, nam omnes tales liuidi ferè & ſubnigri apparent, floridumque tum faciei, tum cutis amittunt colorem, & triſtantur ſine cauſa, cùm prius hilares eſſent, ut dicebat Gal. quòd talis eſt cutis in ſuperficie, quales ſunt humores in corpore dominantes, niſi ad profundum decubuerint, iſti igitur triſtantur, quia non amplius ſanguinem bonum habent: hæc Montanus. Age, quæſo, (à poſtremis inchoātes) ſi quia ſanguine bono uacant, ij triſtes ſunt, eſtne triſtitia hæc ſine cauſa? etſi, qui uenereo affectu torquentur (qui ſanè & diuturnus & grauis eſſe ſolet) ab re triſtitia macerantur, quos dicemus iuſtā ob cauſam mœrore confici? at pergamus ad alia: colorem ſimilem efflorefcere humoribus iuſtum eſt: luteus uel ater eſt: ergò hæc uel altera bilis: & hoc uerum: ergo hepar affectum, abſit. Nam poteſt in aliquam, uel multas corporis partes, uel in cutem uniuerſam bilis ferri ac recipi, imò fortè etiam & gigni non affecta uniuerſa ſanguinis maſſa, ut in inflammationib. uel ſcyrrhis particularibus, uel regio aliquo morbo, uel quartanariis, uel melancholia afflictis, uel aliis multis fit, in quibus omnibus temerarium eſſet conari hepatis intemperiem, uel totius ſanguinis corruptelam oſtendere. At producet hic aliquis Galeni uerba hæc. Tria in hepate fiunt, ex quibus regius morbus aduenire ſolet, nimirum ſcyrrhus, inflammatio, & obſtructio: inſuper & hæc alia eiuſdem ferè tenoris. quum enim regio morbo ſanguis purgetur bile tranſlata ex uenis ad canales bilem recipientes, ſiue obſtructio fuerit in locis, per quæ transfertur, ſiue inflammatio aliqua, uel ſcyrrhus, neceſſarium eſt omnino non expurgari ſanguinem, & unà cum ipſo bilē per totum corpus ferri. Age quid ex iſtis extorquebis? Propoſitionem (dices) hanc conuertam, & firmabo affectum iecoris cùm icterus ſit: ſed quem nam affectum? nō obſtructionem, eo quòd ex hac non probabis intentum, præter id etiam, quod de hac nec Montanus, neque alius, (arbitror) ullum uerbum fecit, ſed eſſe hepar tranſmutatum ab extranea cauſa calida ſiccaque, unde exulceratum, talem ſanguinem, talesque humores, qualis eſt intemperies ſibi acquiſita, generat. dic igitur defloruit color, uel icterus eſt, ergo ſanguinis tota moles infecta, ergo iecur calida ſiccaque intemperie afficitur, uel ſcyrrho, uel plegmone: demus hoc iuſtum eſſe conſequium, quod tamen erroneum eſt: affirmarene auſis tu ex iis, uel aliis potioribus mediis, in hoc genere morbi, hæc ex neceſſitate fieri, uel ut plurimum, uel æquo numero, uel etiam aliquando? cur nō? penſemus igitur hæc omnia æqua trutina, non de uictoria, ſed de ueritate ac iuſtitia ſolliciti. Si calidam ſiccamque intemperiem obduxerit hepar, exareſcet, perinde atque membra, quæ tabeſcunt: quod ſi fiat, nō modo ſalutis, ſed morbi remiſsionis penitus in iis ægris exempta ſpes erit: oſtēdi autem id aliorum membrorum, quæ tabe exercentur, ſanatio: hæc autem rarò nec

ſine

ſine multo labore contingit: at lue hac confe-
ctos non modo in meliorem ſtatum,ſed in ſani-
tatem plerunque reſtituimus? inſuper ſi tale in
iis ægris fit iecur dum uiuunt,migrata anima,in
naturalemne habitum reſtituitur? quandoque
hercle horum cadauera ſecui,nec tale quippiam
noui,nec quiſquam eſt adhuc (arbitror)qui ta-
le iecur in iis,qui hac lue intereunt,uidiſſe fatea
tur. de hepatis igitur ſiccitate quum nō conſtet,
contendas tamen ex eius affectu alia fieri, quæ
in corporibus iis frequēter apparent, ſcyrrho ne
dices hoc tentari?uerùm quis hunc ſine febre ui
dit, tenſione,pondere,duritie, dolore aliquo ad
dextrum hypochondrium, ſine etiam graui re-
ſpiratione,& aliis quæ ad hunc ſequi ſolent? at
hæc hos ægros non,torquent:ſupereſt igitur nūc
quū de obſtructione,ſiccitate, uel ſcyrrho nulla
ſit fides,ut inflammatione prematur horum he-
par,nam poſuit iam Montanus hoc ulcere affe-
ctum. reliquum eſt etiam, ut inflammationem
patiatur, nam ſine hac in nulla corporis parte
excitantur ulcera.inflammatur igitur hepar un-
de tales (ut ait) humores per uniuerſum corpus
tranſmittuntur. Sed hoc iis tantum perſuaderi
poterit,qui ignem calore,uel fulgorem luminis
uacuum uideri poſſe credunt.Cedò quæ corpo-
ris pars ſenſu prędita inflammatione diuexatur,
quam non acriter uel modo aliquo urgeant &
tumor,& tentio,& uſtio,& alia infeſta ſympto-
mata?Quis etiam hepar hac obductum, uel ali-
qua quantumuis minima parte affectum obſer-
uauerit,quin etiam ægrum hæc omnia pati no-
uerit, inſuper & aſsiduam febrem, inexauſtam
ſitim,ſpirandi difficultatem,ardentem urinam,
linguæ ariditatem,& alia horrenda multa? per-
inde atque in iis patet,qui ex uulnerum putredi
ne intereunt, quibus hepar afficitur, horum ta-
men nullū uidemus in iis patiētibus.Sed adhuc
uulnus in hepar recens factum in corpore boni
habitus quum uideas rarò uel nunquam curatio
nem admittere,quomodo curari poſſe credis, ul
cus ex uitiato ſucco,uitiataque parte excitatum?
naturæ non eſt quod fidas, ſeu omittas, nam ſi,
quum ea uegeta erat,ab exiguo morbo deiecta
eſt,quomodo nunc oppreſſa maiorem morbum
ſuperabit? in præſidiis ſimiliter non eſt ſperan-
dum, nam intemperata exulcerataque omnis
pars ſi corrigi debeat,oportet, ut ſimul ac exau-
ſtus ab ea uitiatus humor fuerit,habeat,unde ſi-
bi benignus ſuccus præparetur miniſtreturque.
at corrupto ſanguine uniuerſo, quæ corporis
pars hepati nunc infirmo benigni quicquam ſup
peditabit?elicere uerò hinc corruptelam purgā-
tibus,uel uena ſecta ſi credas ſenſim, erit atque
in aquam ſimulacra ſculpere,eo quòd reſiduum
nouum ſemper uincet, interea uirtus magis at-
que magis labaſcit, uitium uerò proportione
multiplicata adoleſcit,ſi unico exauſtu eximas,
quid facies prætérquam patienti extremum diē
E opponere? Conſtat tamen(dices)in hoc morbi
genere nihil æquè conferre,ac multiplices pur-
gationes, ſanguiniſque eductiones uariæ: hoc
quippe non modo uerùm,ſed & neceſſarium, ſi
ratione ſint hæc adhibita.Cæterum non,etſi hæc
iuuent præſidia,uel morbum corrigant, uel pe-
nitus corradant, corruptelam hanc uniuerſo cor
pori,uel ſanguineæ maſſæ uniuerſæ communem
eſſe, aſſerere licet. obiicies igitur, non purgare
corpora hæc ſatius erit, imò non purgare dico
extremè noxium,ſed de hoc mox. ueram ne cre-
dam ſciſcitabaris propoſitionem illam uniuerſa
lem,quod ubi æqualiter affectus aliquis in toto
corpore eſt impreſſus, oporteat & principium
naturale eſſe uitiatum. Haud temerè ſine ſenſu
F crederer, hanc ſi non ratam neceſſariamque fa-
terer:ergò uera Montani conſequentia, imo ua-
na,eo quòd hanc deducat à ſpuria (quàm ſubti-
cet) minore ſui ſyllogiſmi propoſitione. nemo
enim non uidet, æqualiter ſi affectus aliquis in
toto corpore fuerit impreſſus, eundem & princi
pi debere ineſſe,nam & hæc in toto continetur.
quod uero uniuerſum corpus patientium,de qui
bus tractatur, tale ſit, nondum conſtitit, neque
conſtabit.dices forſan argumenta eſſe ſanguinē
ab horum corporibus diductum,qui prorſus ui-
tiatus elicitur,ulcera,dolores, pilorum caſus, &
alia quæ paſsim in iis ægris fieri uidentur, quæ
aliunde prouenire non poſſe credendum eſt,niſi
ab totius ſanguinis corruptela. En hic decipu-
G la, hicque error eſt, quòd totum pro parte ſu-
mas,quod nunc oſtendere pergo: nam plerunq;
optimo,fœliciſsimoque ſucceſſu id re ipſa mihi
innoteſcit, ubi ad biſdenas ſanguinis uncias,
uel circiter pro patientis uiribus uel habitu exe
mero, poſtremo minime uitiatus offertur: aſt
hoc non me docuit ratio,ſed experientia cum ra
tione facta.Si itaque quò plus elicis, minus ui-
tio tentatum offendis,unde ſuggeres uniuerſum
eſſe infectum? nam poſtremum corruptum ma-
gis ac maximè eſſe liceret,quod corruptelæ foco
proximior eſſet. Præterea num uentriculus hac
ſorde intinctus eſt?renes?pulmones? reliquaque
inteſtina alia?nam hæc in toto continentur.Sed
tantum cutis partes aliquas,uel artuum,uel tho-
H racis,uel capitis affectas eſſe cōſpicimus: uerùm
non plus probant hæc totius corporis affectum,
quàm ſi quadri latero omnia rectangula eſſe aſ-
ſeras,quum quadrata & altera parte longiora ta
lia eſſe produxeris,uel ſi loripedes aliquot indu
cens,humanum genus omne claudum eſſe homi
nibus perſuadere contendas: ſed ad uniuerſalis
conſtructionem oportet omnia ineſſe.Dices for
te(nec temere quidem)ſi lues hæc in pede inſita
ad caput uſque peruadit, uel ab ore ad inferio-
res partes per anguſtiores uenas uel ſpatia, patē
tior erit ne ductus,uel etiam breuior loci inter-
capedo,ab iis ad iecur,quam ab alterutro illorū
ad alia extrema, quum utrique parti uenæ ſint
proximæ,

proximæ,& amplæ,per quas facilis ad iecur ui-
detur aditus? non enim ſat.eſt patentius bre-
uiusque eſſe ſpatium quò agentis potentia re-
ducatur in actum, ſed impedimento uacet, &
uirium proportione reſpondeant inter[illegible], fas
eſt. Nam eodem temporis ductu,ut iam dictum
eſt, eadem flamma uirides quercus, uel populi
truncos non flagrabit, quo arida uirgulta, ſar-
menta,uel paleas: utriuſque nanque horum ui-
res ſunt impares, quòd unitæ, compactæ, con-
trariæque magis in uno, ſeiunctæ uerò & flam-
mæ proximiores in altero ſint. ægrè igitur he-
par & uenæ maiores quod infectum eſt reci-
piunt, imò illud arcent non ſecus atque tumi-
dum mare flumina,propulſat enim hæc illud, in
eorumque alueos ad multum ſpatium regurgi-
tans profluit, ſalſaque facit, non autem dulce
uel inſipidum illud hæc: confirmant hoc pueri
ex infecta matre editi inculpatam ætatem agen-
tes longæuam, modò à ſana nutrice alti fue-
rint, inſuper & alii, qui polluta ubera ſellant,
quos par eſſet breui animam ſuperis reddere,
quum lac quod ſanguis erat infectus, ij ſuxe-
rint. Illi uerò & ex corrupto ſemine concepti,
& ſanguine corrupto, dum utero geſtabantur,
educati. Præterea hanc ſanguinis uniuerſi la-
bem Galenus auerſatur, cui & ratio & ſenſus
aſtipulantur, inquiens magnam huius corru-
ptionem corrigi nunquam poſſe. Si igitur ma-
gna non corrigitur, quomodo uniuerſa emen-
dabitur? ab iis ſi lues hæc per proximiores, mi-
noresque uenas iecur occuparet,ecce quæ ſequi
neceſſariò oportet, nimirum, quod duodecimo
uel quintodecimo ad ſummum die, & à contra-
cto morbo,eadem ſymptomata in affectis cor-
poribus manifeſta fierent, quæ tantum circiter
menſem tertium pullulare occipiunt, nam die-
bus ſingulis, uel horis potius, atque momen-
tis aſsidua nouaque fit ab hepate alimentorum
attractio, concoctio, ſanguificatio, diſtribu-
tioque per uniuerſas corporis partes: at hæc eo-
demmet ordine trahunt, concoquunt, adii-
ciunt, ſibique aſsimilant, ſi proprium offende-
rint ſuccum. Cæterùm grauantur, labuntur,
tabeſcunt, uruntur, & alia ſimilia patiuntur. Si
alienum uel pernicioſum attraxerint, uel ui ſu-
ſceperint. At ſymptomata hæc hoc paruo tem-
pore non oſtentantur, ſic ut germen huius pe-
ſtis non aliter in corporibus agere uideatur,
Proceſſus huius affectus.
quàm facinoroſus homo in tranquillo oppido
receptus, qui cæteros ſibi & loco proximos,&
moribus ſimiles ciuitatis homines: ſubducere
nititur, quo ſubinde foro potiatur. hoc peni-
tus fermè modo pernitioſa hæc labes, ac ſi pru-
denti duce ageretur,facere ſolet:ab initio nimi-
rum uix apparens, mox ſenſim furtimque per
anguſtiores uenas in uniuerſas extremas corpo-
A ris partes diffuſa,humores ſibi proximiores infi-
cit, donec & maiores forte uenas, & forte for-
tuna hepar(niſi oportunis præſidiis propugne-
tur) ſuperauerit. Sed interpellandi hic locus eſt,
quòd & ego tandem cenſere uidear,quod antea
rationibus ſubuertere ſatagebam, uerùm me-
hercule ſic uidetur,at plerunque quæ uidentur,
diuerſa ſunt(ne dicam contraria) à rei ipſius eſ-
ſentia. Dicit uterque temporis proceſſu hanc
luem iecur oppetere. Cæterum ego forſan, &
pòſt exactos annos aliquot: negligenter alter,
ſemper & à primis diebus uel hebdomadibus.
nullum (inquies) determinat Montanus diem
uel tempus,fateor, ſed ex eius dictis licebit hoc
præſcribere. Quum ulcera,& alopeciam,& do-
B lores fieri ex humoribus uitiatis dicat ob cor-
ruptam hepatis intemperiem, quæ rarò ſecun-
dum uel tertium menſem non præueniunt: uult
præterea poſtquam affectum eſt hepar, hunc
morbum poſſe propelli. Ego uerò(ſi id accidat
huius morbi ratione) prorſus abolitam eſſe
ſpem. Examina nunc utriuſque ſenſus diffe-
rentiam. Interea ad ea nos conferre operæpre-
cium erit,quæ negotium hoc noſtrum magis li-
quidum,atque clarum reddant. Verùm enim-
uerò nil magis, uel æquè rem ipſam explicitam
dabit atque ſenſus. quum itaque hunc coram
producere liceat ad refellendam uel firmandam
opinionem, uel ſyllogiſmorum uel demonſtra-
tionum fidem,examinare propterea ad unguem
C nunc par erit, quæ in hoc affectu ſenſibus obii-
ciuntur,ultra ea,quæ iam dicta ſunt,quo ancipi-
ti animo de iis ultra non hæſitemus. Agedum ad
principia redeuntes, unde hæc lues excitatur? à
fœdo ſcroto,uel aliis ſupra enumeratis uirulen-
tus humor elicitur, in contactaque parte impri
mitur, hancque uel proximam magis huic affe-
ctui propenſam exulcerat primo,uel altero die.
Qualia hæc ulcera ſunt exigua,lurida, quæ cal-
lo mox circunducuntur, non ſecus ac ulcera,
quæ in mali habitus corporibus adnaſci conſue
uerunt,putredinem in dies maiorem contrahen
tia,niſi probè ab exordio aduerſus ea fuerit op-
pugnatum.quo tempore hæc talia oſtentantur?
biduum poſt contagium,uel triduum, talia ap-
parere occipiunt, & ſub ſextum, uel octauum
D diem hæc omnia clarè patent. Talia ne etiam
contingunt iis, qui bono corporis habitu ſunt
conſtituti? imò quippe & iis,qui optimo. Vnde
(obſecro)horum ulcerum tam repentinus liuor,
callus,ac peruicacia? à malo ſucco contracto,at
que ab alio uitio huius tranſmutato: nec perui-
cacia hoc initio ſunt,ſi rectè tractentur,eo quòd
nondum hoc modico tempore diffuſerit hic pu-
tor uim ſuam. Cæterùm ſi parùm ſtudioſè ani-
mum aduertamus, negligamusque, tamquam
pauci momenti affectum, clanculum ſerpit, &
Vlcera nuper ſuſcepta facile ſanantur.

fuſus ægre euellitur.Fouenturne primitiæ hæ ab ipſa iecoris intemperie?non quidem, ſed à partis,humoriſque affecti uitio.Dic igitur(quæſo) omni animi affectione ſolutus:Si hæc ſordes ob liteſcens per anguſta uaſa,uel ſpatia pubetenus, uel ultra ferri poteſt, & primaria ulcera colore naturali exuta,callo obſepta , pertinaciaque ſint nondum polluto hepate, quid obſtat quo eodem ordine hæc per alia corporis extrema non diffundatur,foueatur,& affectus ſui generis non commoueat,in partibus infirmioribus,iecore nõ immutato?nil quidem obſtat,quominus hæc fieri poſsint.Verùm ſi hoc modo ſe res habeat,licebit fatere quòd antea obieceram , uidelicet purgantia medicamenta non eſſe propinanda , imò auerſanda tanquam omnibus numeris inimica, eo quòd humorem non uitiatum educant,& infectum introducant,ex quibus duo incommoda grauia ſequi fas eſſet , & quod corpora maceres inutili euacuatione , & principes partes inficias infectorum introductione. Nunc hæc adducta conſequia nulla eſſe oſtẽdere feſtino,& primum quod purgatione ratione propinata non inuocentur extrinſecus diffuſi, ac corrupti humores, exitus probat.Nemo enim fœlici ſucceſſu huius affectus curationem aggreditur ſine purgatione,neque proſpere ſine iis abſoluit , neque ab iis quicquàm noxæ uiſcera indicant:non igitur introducuntur noxia,neque corruptorum humorum euacuatio ſemper nocua , uel ſine utilitate eſt.Qua ratione(obſecro)uulneratorum corpora purgamus , qui habitu ſunt ſalubri,illicet ab inflicto uulnere ? an quia uitiatis humoribus hæc referta eſſe cenſeremus ? minimè ſanè , ſed quò humores, qui intrinſecus ſunt,ad partem uulneratam per uenas,,uel arterias non ferantur : nam horum multitudine grauata affecta pars, uiribusque ob id deſtituta , hos tranſmittere neque conficere poteſt : reliquum eſt ut eo loci fixi putreant, & alia à putredine ſymptomata excitentur : quo igitur infirma pars nullo prematur onere,ſed quieſcat, & periculo putredinis uacet,humores nondum corruptos(ad corruptelam tamen paratiores)per aluum uel uomitum euocare intendimus,quinetiam & ſanguinem ex aduerſa parte licebit,itaque non aliena ab hac adducta ratione,in hac lue corpora purgare,quò uidelicet qui nil dum putruit humor , propenſus tamen ut breui putreat,à partibus affectis auocetur diuertaturve,quo & maior corruptio prohibeatur , & facta corrigatur . Cæterum ut plurimùm ſanguinem hic mittere fas non eſt,ut diuertas,ſed ut uitiatum ab exagitatis partibus(ut infrà dicetur) imminuas . At quæſtione adhuc indignum non eſt , quamobrem crebrius in iis quos uita ob uulnerum putorem deſerit,hepar inflammationem & uomicas con-

Qua ratione & hic et in uulneribus purgatio iuuet & ſanguinis miſſio.

E trahat(quod in multis hoc anno uidi à uiris doctiſsimis D.Ianne Capella Archiatro noſtro, & Honorato Caſtellano Medico Regio,de hoc negotio primum monitus,mox uiſu certior factus ex diuiſo cadauere per magiſtrum Ambroſium meritò primarium Regis Chirurgum , & Magiſtrum Richardum Illuſtriſsimi Domini de Omalla chirurgum exercitatiſsimum , quod in aliis deinceps multis obſeruaui) in uenerea uerò lue affectis,nihil uitii in illo repreſentetur? prompta certè ratio eſt : nam in uenereo affectu ulcera ut plurimum cutanea ſunt patentiaque , unde uix putorem intus cohibere poſsis , quod ſi fiant uomicæ , quæ paulò altius imprimantur,hæ amplo etiam emiſſario patefiunt, F unde putidus halitus expirat. in uulneribus uerò, in quibus præcipue caro intus aliqua contuſa eſt,ut in iis,quæ impetu ſclopetorum infliguntur , niſi hæc primis diebus à ſana artis auxilio ſeparetur , & putris fit, & talem ſibi aliam adiunctam efficit.utrinque inſuper oſcula liciniis ſtipantur , quod & maiorem auget putredinem, & fuliginoſos acreſque uapores intus cogit, qui ſubinde paulatim in uenis aucti,ad heparque delati,illud inficere affectant:hoc uerò uiribus adhuc ualens , à ſe hos uiriliter explodit cute tenus,ubi horrores fiunt:mox ob duellum aucto calore, per ſudores halitumque diſperduntur . at quum horum ſeminarium adhuc hæreat , unde noui excitentur,reliquum eſt,ut denuo G refrigerationes,horrores poſtremo,& rigores per uices repetant,tandem aſsidua hac pugna hepar confectum morbo cedit,inflammatur,turget,putret, talia autem non apparent ob ulcera uenerea, quod facilius ſpirent,ut dictum eſt,nec tam putria ſint , ut exitus probat , & utriuſque affectus putor.Sed de iis alias(ſi fata conceſſerint) fuſius diſſeretur.In præſentiarum uerò dubiæ opinionis huius argumentorum leuitatem abundè exaraſſe,atque infirmaſſe uideor,licet pleraque alia perſuaſionis plena in noſtram ſententiam adducere poſſemus , neque etiam deſunt quæ aduerſam non nihil fouerent , quorum quum hæc tenuia ſint,logicæ potius contentionis,quàm ſuffragii ueritatis imaginem repreſentantia, illa H uerò non oppidò neceſſaria:omnia propterea reticere præſtantius eſſe duxi,infrugiferam prolixitatem cauere ſtudens.uerum abſurdum forte nõ erit hic leuiuſculas adhuc quæſtiunculas duas addere,uidelicet,num ab ineunte affectu lues uenerea dici debeat.Montanus non æquum eſſe , ait, præcipuè ſi puſtulas nuper inceptas Medicus extinxerit,licere tamen tunc hoc nomine appellari ,cum tota ſanguinis maſſa corrupta eſt. At ſi legitimè infantem,uel pumilionem rationalitatis uel riſibilitatis nomini inſcribere poſſumus , uel pullulantia florentiaque cerealia dudum ſata,

Nũ à principio uenerea lues dici debeat.

dum ſata,ſingula ſuæ ſpeciei denominatione aſſignare A par ſit,quũ indiuiduum,humilitas uel inuenta ſpecie non mutent,licebit igitur ab infixo uitio hoc ſpeciei nomine appellare, nec refert quòd conceptum in utero ſemen ſtatim iure homo dici non poſsit, munus enim aliquod non obit,quod homini proprium ſit,nec humana figura(potentia excepta)participat : at huius luis germina,qualitate,figura,potentia, & affectu cum iam firmato morbo conueniunt. Alia hæſitatio eſt, an qui conflatus ex ſcroto uel contagio quouis uitiatus humor intrinſecus ſerpat, cæteros inficiens per alias corporis partes, uel aſſumptus euaneſcat:ex hoc ſane fieri credendum eſt,perinde atque ex flamma exigua unde uaſtiſſimum ſurgit incendium, illa quidem abſumitur B & nouam noua excitat,quo ad pabulum ſubeſt:hoc eodem modo huius luis ſeminium abſumitur,& qui humor huic factus eſt ſimilis, ſenſim nouũ ſubuertere intendit.naturalis eſt enim hic motus hæc tranſmutatio, hic corruptelę proceſſus,ſiue,ſucceſſus. Sed iam tempus monet ut ad alia ueniamus.

Quos hæc lues uehementius,uel minore negocio exagitet. *Cap. III.*

MAres iuxta ac fœminas hanc luem inire conſtat,ſed non æquè utrumque ſuppeditat,mulieres pleraſque tutantur menſtruæ purgationes, imò omnes ſi à congreſſu octo C uel decem dierum interuallo ſuperuenerint,tutius etiam ſi ante hos irrumpat, quas ſtatim uel paucis diebus ab exactis purgationibus inuadit.has plerunque exagitat,licet adhuc harum nonnullæ euadant, præcipuè ſi menſtrua (quod in multis fit) præuerterint non integro menſe peracto. nam quod infectum erat una cũ reliquo ſanguine deturbatur, quem iam natura propellere intenderat,ſic integrum atque purum reſidet corpus:ſed ubi parce,uel poſt longum tẽpus,menſes nõ fluunt,infixis firmatiſque intereà radicibus,uix ſine artis ope detruditur: homines,infantes,nutrices,nullos(quod pateat) natura redintegrat ſola:non enim habent unde ſquallor acquiſitus ex parte affecta eiiciatur:ut uulua niſi D ſuperuenerit dyſenteria,uel alia quæuis alui colliquatio,uel crebra hęmorrhoidarum effuſio, ſiue diuturnum ſeminis effluuium : uel pingues benigniq́ue(ut ita dicam)bubones fiant:uel aſsiduus ſudor, ut in coquis heroum fornacariis piſtoribus contingit, uel ſimilibus aliis, qui conſuetis laboribus nulla cauſa parcentes,iugi exercitio hos noxios humores plerunque abſumunt. eadem itaque ratione nec tam ſæuis diuexantur affectibus mulieres atq; uiri, quare etiam leuiore negotio in priſtinum reſtituuntur habitum.

Quibus ſignis hæc lues dignoſcatur. *Cap. IIII.*

QVantò enim ſunt huius affectus germina curatu faciliora, tantò cognitu uerumenimuerò ſunt obſcuriora, ſecus autem ubi pedem firmauerint,nam tunc morbum tunc cuncta iam plebs diſcernit, quem cum ratione uincere niſi prudens medicus nouit. omni igitur ingenio nauandum eſt,ut is dum pullulat dignoſcatur. Apparent autem tanquam præludia ulcuſcula ſtatim in affecta parte deflorato circumpoſitæ cutis colore, mox duritie aliqua circumuenta in labiis uidelicet(ut diximus)uel papillis ſi ſuctu,ſi ſcortatione in glande,uel præputio,uel cole,ſcroto in ora matricis.Cynædus hæc eadem patitur,& criſtas inſuper,uel etiam uerrucas. Hæc tamen ſui ſceleris conſcius tantùm dum cogit dolor,patefacere audet, quo tempore & alia cum iis ſymptomata coniunguntur, firmam de re fidem præbentia, qui ſolo concubitu uel infectis ueſtibus, uel oſculis, uel poculis inficiuntur,his ulcera etiam in ore fiunt. Forte fortuna alicui abſurdum uidebitur,quòd hęc poculis comparari queat, mirandum omnino non eſt.Superſtes autem eſt amicus & admodum familiaris quidam meus, uir ſanè integer ac probus hac miſeria olim malè mulctatus,qui perpetuo ſupremo aſſeuerauit deiurio, atque in præſens confirmat,reputare ſecum minimè poſſe,unde eam hauſerit,niſi ex poculis cuiuſdam ſibi neceſſarii, qui tunc acriter hac lue diuexabatur: quod animo concipere raptim non poteram, uerum cùm diligentius rem examinauerim, plura mihi occurrerunt argumenta, quæ cumulata, rem ſic eſſe perſuadebant, nimirum quòd cùm uir ſit cui meritò ſine ſacra atteſtatione credere deberem,nullam præterea haberet anſam,quę id tam obnixè tegere cogat.Inſuper nulla eius corporis pars duobus primis menſibus,uel paulò minus quicquam eſt perpeſſa,excepta labii inferioris ora,quæ à demiſſo infecto cratere paulò poſt pruritu quodam leui,mox ulcere cœpit effloreſcere, nulla tamen de hoc morbo ſuſpitione ſuſcepta.præter hæc familiarem ſuum bellè noſcebam,à quo ſe ſuſcepiſſe morbum aſſerebat:hunc ſpatio menſium ſexdecim hæc lues ſæuiſsimis doloribus torſerat, torquebatq́;, oſsi quoq; narium non leuis caries impendebat,& fauces ſemper aliqua flamma ſolicitabat, qui tãdem fratris mei atq; etiam meo præſidio ſubmiſſus,omnibus dolorib. exemptus,integreq́; ſolutus ex Pedemõtiũ in Galliam aduolauit, ubi temporis diuturnitate,naturæ munere, & artis auxilio ſuffragatus, infectum detruſum fuit os,& patiens in ſanitatẽ reſtitutus.Sed quid prohibet (obſecro) quomi-

nus hæc poculis conciliari poſsit,quum per hæc quandoque communicentur leuiores alii morbi ? ueſtes uerò,oſcula,ſimplicesque ſine uenere concubitus quod homines polluant, frequentia ſunt exempla.ſed de iis abundè dictum ſit,nunc ad præſidia deſcendamus.

Summa præſidiorum huic affectui conferentium. Cap. V.

DIuerſis præſidiis hæc ineunda perficiendaque eſt cura, ut morbus, aeris temperies, patientis ætas, habitus,mores, officium, resque repræſentabunt.hæc nanque tria poſtrema cæteris ex animo tanquam in multis neceſſario indicantia addere uiſum fuit, præcipuè ubi affectus diuturnus egenum uel immorigerum patientem ſolicitat, quos alia ratione tractare par eſt,quàm temperatos,ac dites, qui & ſumptibus ſuppetere , & dierum plurium, ſiue menſium diætam fere poſſunt,nulla contentione,quæ præcipiant aſsiſtens, prudensque medicus præſtare parati. cura, inquam,omnium ſubiectorum eſt genere una atque cæterorum morborum, qui cauſas fouentes continent, quos nemo expellet unquàm illa imprimis non ſemota.Cauſa igitur hæc multis diuerſisque ingeniis minui euellique & poteſt & ſolet, lotionibus nimirum, fomentis , balneis, linimentis, liquantibus ſiue urentibus medicamentis,aliiſque localibus auxiliis , præterea ſanguinis detractione, purgatione, & uictus regimine:quæ omnia in multiplici habentur differentia: ut ſuo loco ſingula patebunt.

Cauſa huius affectus quibus reſcindenda.

Tutela qua quiſque ſe conſeruabit poſt coitum ab hoc miſerabili affectu. Cap. VI.

SVauiſsimum eſt immanes dolores reſcindere,& morbo confectos reficere,etiam iucundum nuper irretitos ſoluere,ſed fortè nec minus utile,quam uolupè humano generi futurum cenſemus, ſi hanc latentem ſagapenam diuertere nouerit,præcipue cùm nec ſumptu, nec longa diſciplina, uel labore id conſequatur. quum igitur ceueris,tutiſsimum te omni morbi ſuſpitione ſeruabis,ſi aqua calida repente totum laueris penem,unà & ſcrotum,uirgamque præputio denudatam in uaſculo quouis, potabili ac calida aqua pleno per octauam horę partem foueris, aqua autem talis ſit, qualem facilè ferre queas, quæ cùm breui frigeſcat fortè uaſculi paruitate, licebit aliam calidam paratam habere, ut temperes pro arbitrio. præſtabis hæc mane & ſerò bidui ſpatio: mulieres idem faciant, penicillos ex goſsipio in eadem aqua abundè madidos uuluæ imponentes:quod ſi hæc perpetuò(ut plerun-

E que contingit)preſtò non habeas, protinus ſaltem urina totum penem lauabis,præcipuè glandem,quod facilè præſtabis,ſi mingendo ora præputij(quod non pauci facere ſolent)digitis perſtrinxeris.ſubinde in proprio hoſpitio receptus, quantò citius poteris,præſcripto more lauabis, fouebisque eadem die uel nocte mox ſequente, Tantum enim,abeſt (id ſi feceris) ut polluaris, quin potius ut iam pollutus,& ulcere penis affectus,in priſtinum ſtatum reſtituaris,modò intra quartum diem id fuerit præſtitum.Hac etiam arte fouenda tum labia infantium lactentium, tum nutricum papillæ, ſi ſuctione afficiantur: balneum etiam uniuerſo corpori adhibitum, idem efficiet,ſi cum infecto inſcius,uel neceſsi- F tate coactus cubueris.confert etiam ſi uino id feceris,uel etiam ferè quouis liquamine, modò calidum ſit: uerum tamen aqua ſimplex cæteris omnibus præfertur, diſſoluit enim quantum ſat eſt,nec plus æquo exſiccat,uel à fotu reſtringit, ut multa,quæ ſua facultate id efficiunt. nam ſcopus hic eſt, ut fotu leuiter diſſoluas, nec ullam cuti qualitatem, excepta naturali,relinquas: id efficit nil aqua melius,neque æquè bene.

Curandorum ulcerum recentium modus. Cap. VII.

VLcera autem ſi iam manifeſtè appareant, biduo puta uel quatriduo, etiam ſolo G aquæ fotu ſanantur bis in die adminiſtrato,quod ſi duritie aliqua ſint obſeſſa, præcipitato hæc penitus eſt abſumenda, ſat autem erit hoc uti duobus diebus, & ſemel tantum ſingulo die, mox alios duos quieſcere, ſinens naturam opus ſuum moliri: non enim radicitus rodentia medicamenta durities extirpant, imo ſi ſine intermiſsione iis utaris,ſpe illius conſumendæ illiuſus illam augebis,tum quod rodentia ſua ſiccitate à parte affecta quouis modo prohibent halitus conſuetos tranſpirare,tum etiam quod dolore aliquo,qui ad hæc iugiter ſequitur, humoris quippiam plus aduocatur,unde noua fit durities, uerùm hæc mali moris non eſt, & naturæ opere facilè diſsipatur, tantum fotibus adiuta, H quæ interea non ſunt omittenda, uerum tantum ſemel in die conueniunt, ne præcipitati, quod etiam ſemel tantùm ſuperſpergitur, opus peruertas.Fit autem fotus,mox pars molli calidoque linteo exſiccatur, & inuoluta per dimidiæ horæ partem quiete relinquitur, ſubinde ſoluta, præcipitatum ulceri offunditur, nec dimouetur uſque in ſubſequentem diem,quo iterum fouere conducit, & mox iterum præcipitato reſpergere, iis peractis fiant fotus ex uino nigro, & ut cætera ulcera ſimplicia curabis, uidelicet medicamento exſiccante, abſtergenteque,

ſtergenteque, hoc puta. Recipe,butiri recentis unc.j.mellis roſati drach.ii. tutiæ, litargiri ana drach.i.s.uiridis æris uſti ſcrup. ii.miſce, & ſuper leuiſsimo linteo pauxillum extendatur,ulcerique admoueatur,bis in die uſque ad cicatricē productam,nec ambigendum eſt, quin prorſus horum præſidiorum ope euadant patientes,modò morbus ſextam uel octauam nondum præterierit lucem.ſed pauci admodum ſunt patientes, qui à principio prudentem adeāt medicum, uel chirurgum,iſtius peſtis uirium ignari, nil ultra pertimeſcentes in futurū,cùm nec artus doleāt, nec immitis quicquam in principiis appareat, præter leuiuſcula ulcera; non ſecus agentes atque ignarus præfectus cohortis, qui illuſtratis, ac ſpretis deliteſcentis aduerſiique exercitus exploratoribus,proximam cladem non præuidet, ſed ſtultè ſuis uiribus fretus aduerſum emiſſarios contendens,undique à deliteſcentibus mox circumuentus miſereque cum tota cohorte fuſus,inſanæ confidentiæ pœnas luit. At prudentis præfecti erat,exploratis præcurſoribus,occultas inſidias anteuertere,locoque cauere dum dabatur facultas. Hoc nimirùm modo homines hac labe aggreſsi principia contēnentes,ſemetipſos præcipites dant; ſed etiam plerunque miſeri patiētes falluntur,decepti ſpecie recti. Quiſque hercle nunc nebulo uel plebeius uel tirunculus ſapientem,prudentem,exercitatum atque optimo medico æquum profitetur,quod contrarium non rarò res ipſa indicat. ſi igitur in ſimiles artifices patiens non benigno ſidere ductus inciderit,confiſus illorum ſtultis pollicitationibus,fucisque,in pernitiem ſenſim labitur.imperiti autem medicam artem tractant non ſecus ac ſimiæ,quum humani quicquam geſtiunt, fingūt autem hæc tantum patentiſsima,atque hęc etiā ineptè ſic plures crediti à plebe, ut Medici, uel Chirurgici quum aliquem præcipuum in arte in iis ulceribus perceperint,uel balauſtium, uel tutiam, uel alumen,uel præcipitatum, uel æris florem,uel ariſtolochiam,uel aquam fortem,uel horum quodpiam ſimile fœlici ſucceſſu appoſuiſſe,ſtatim uno notato illud in uſum ponunt, nulla ratione nec recta obſeruatione comitati, ut ſic ſtatim balauſtio, uel tutia uel galla,à primordiis ulcera hæc aſpergant,quod pernicioſiſſimum eſt, intra,quod ſordidum eſt, cohibentes,quod foras euocandum erat,aqua etiam forti,uel alia ſimili ulcera iam diuturna, ac multa duritie oppreſſa madentes, nulla de iis quæ in medio ſunt corpore conſideratione habita,unde uehementior breui excitatur corruptela, quæ quandoque nulla arte corrigi poteſt, quin uel glans rodatur,uel etiam nonnunquam totus coles, imò quoque & uirgam corroſam, & pectinem uniuerſum peritonæo tenus, exæſum uidi, nulla alia ratione quàm ex incongruo medica-

A mentorum rodentium uſu,quos à mortis periculo eripere laborioſum fuit. Aſsiduè enim de hoc nos admonet Galenus,ne rodentia ulceribus admoueamus, niſi quod intus abundat foras deturbetur. concurrit hoc alioquin ad partem grauatam, quo d ſanum eſt,exedens. At uideor nūc uidere multos in has noſtras inſtitutiones inſurgere,floccipendere,calumniari,tanquam homines fortè ab omni tum diſciplina, tumque recta medendi ratione alieni,dicentes,& fabri coriarii præſenſerunt quandoque à medicis aquam ulceribus eſſe contrariam,at & idem ego fateor imò & duplici ratione contrariam,tum quod fotibus ratione adminiſtratis per hanc ulcera arceantur,& ſic propriè illis eſt contraria.alio B modo dicitur contraria ulceribus,quum hæc per illam augeantur patientibus contrariatur, quod quidem præſtabit aqua ſi frigida frequenter ulceribus offundatur,uel ex hac fotus ſiant in corpore humorum multitudine referto, uel eorundem malitia uitiato, ſic ut maior fiat attractio quàm reſolutio.at non modò ad aquæ fotus hoc conſequitur,ſed ad alios cuiuſque generis:ſic ut iure merito dicendum putemus,uim totius artis in artificis prudentia conſiſtere,potius quàm in dogmatibus.nec tamen decretis uacuum artificem debere eſſe cenſemus,imò potius in iis exercitatum oppidò,ſed ingenio & experientia, qui polleat maximè,ut dogmata ad amuſsim ſubiectis accommodet: nam qui imprudenter hanc C artem adeunt,ut uulgares plerique, atque etiam mulieres, uel qui dogmate aliquo fulti hanc profitentur,non ſecus præſidiis in humanis corporibus utuntur, quàm lethiferis telis cæcus in acie conſtitutus. uibrabit autem hæc magis in amicos, ex iis multo plures quam ex aduerſis confodiens, ſic ut ſi in arte aliqua liceat unumquemque artificem propriam artem callere, antequam abſolutè manum operi addat,in medica ſanè una licebit maximè. Non deſunt præterea qui in huius morbi præludiis ſtatim ad uenæ ſectionem,uel totius corporis purgationem confugiunt,ut prouideant(inquiunt),at hæc imperitorum eſt prouiſio.uniuerſam igitur, immenſamque domum aqua perfundere uis, ſi in abiecto angulo flammam pigrè inſurgere cernas, quàm D exiguo aquę labro reſtinguere paruo labore poſſis? Porrò prudentis artificis munus eſt propius iuſtò morbis auxilia adæquare,imprudentis uerò in alterum extremorum irruere,quod ſi multorum dierum ſit morbus, & dehiſcant ulcera, uel pertinaciter occalleant putreantve,potentioribus præſidiis huic ſias obuius licet, & ſanguinis miſsione,& purgationibus,& aliis quæ omnia ſuo loco diſponere putamus.

Vlcerum egrè ſanabilium curandorum ratio. Cap. VIII.

QVum uerò iam peruicacia & multorum
dierum ulcera occurrerint, in pene puta
(nam hic à tempore ſumpta indicatio ad
curam confert aliquo modo,non autem ubi iam
per uarias corporis partes hæc manifeſtetur affe
ctio)ſciſcitandum ab ægro eſt,num talia ſponte
deuenerint,uel potius,poſt uſum rodentis alicu-
ius medicamenti,quòd ſi immediate poſt medi-
camentum rodens contigerit,per duos dies ceſ-
ſandum ab iis eſt,tantum parti exulceratæ medi
camentum appones, quod mellis recipiat partẽ
unam,& ſemiſſem ſucci roſarum,& terebentinæ
ſingulorum partem unam, unguenti ægyptiaci
partem ſemiſſem,ad ignem omnibus bellè per-
mixtis,nam hoc medicamentum leuiter abſter-
git ac concoquit,ſic ut ſi durities,uel putredo ex
medicamentis antea fortè irrationabiliter adhi
bitis peruenerit,tũ huius medicamenti ope, uel
alterius cuiuſpiam ſimilis, quod dolorem nul-
lum excitet,tum naturæ munere corrigi conſpi-
cies,nullo alio auxilio egens,ab iis,quæ ſimplici
bus ulceribus conueniunt.Si uerò interea nil in
iis uideatur remiſsi,augeâturve, uel ea etiam ex
ſe ad hunc ſtatum peruenerint, illicet baſilicam
brachii dextri obtunde pro patientis uiribus,die
ſequenti corpus ualenter purgato. inſerere autẽ
hic purgationum exemplar pro iunioribus non
extra rem fore credimus.Finge igitur amaræ bi
lis hominem eſſe,& in tempore non extremè ca
lido, nam ætatem conſtat eſſe uel iuuenilem, uel
uirilem:impuberes,uel ſenes non facilè coeunt.
Recipe,igitur cicorii,origani,acetoſæ, ſingulo-
rum manipulum unum,graminis, liquiritiæ ra-
ſæ,ſingulorum unciam ſemiſſem,& radicum la-
patii acuti,& fœniculi mundatarum, ſingularũ
unciam unam,polipodii quercini uncias duas &
ſemis,fiat decoctio ad libras duas,quæ aromati-
zetur cum ſemine petroſelini ad drach. i.ſemis,
cinamomi ad drachmas duas,de qua ſumptis un
ciis quatuor,adde Syrupi roſati laxatiui uncias
tres,electuarii roſati meſuæ drachmas duas,mix
ta albente cœlo potet,de reliqua decoctione ca-
piat ſingulo mane uncias quinque, addita uni-
cuique doſi ſirupi roſ.laxat.& de fumoterrę com
poſiti ſingulorum unc. i. nam id medicamenti
genus biliosos humores,& craſſos,uel etiam ſe-
roſos,qui reperiuntur in uenis,quæ proximiores
ſunt inteſtinis, reuocat, id quod in corporibus
paulatim ſolet aceruari deturbans. Vlcus uerò
cum toto pene hoc fotu fouebis,poſt ſectam, ut
præcepimus,uenam,recipe ſerpilli foliorum,ui-
tis,& quercus ana manipulum unum,bulliant in
ſufficienti aquæ quantitate, addita ſexta parte
aceti,& ex hac cum ſpongia uirga foueatur, præ
E cipuè pars affecta,ſit autem calida quãtum com
modè ferri queat, inſiſtatque per octauam horæ
partem, mox ſpongia in uino nigro auſtero, ac
calido,madida ac expreſſa, tantillum foueatur.
inde fotibus abſolutis linteo leni circumuolua-
tur,& paululum quieſcat ſubinde,ulcusq; hoc me
dicamento curetur. Recipe mellis, terebentinæ
ana drachmas duas, præcipitati drachmas tres,
miſce quo ulcus repleas, nec moueas uſque in
eandem, uel circa ſequentis diei horam, in qua
idem efficies quod nunc,& ſat erit ſi durities ue
hemens non fuerit, at ſi illa profundius fuerit
inſerta,tutius erit adhuc repetere die tertio,mox
ab uſu huius medicaminis deſiſte, nam perpe-
tuo in omni ulcere non plus ſemel uel bis,uel ad
F ſummum ter,rodentia medicamenta ſubſequen
ter ſunt apponenda,quin duos poſt, uel tres in-
termittas dies,quò quid hæc præſtiterint, intel-
ligas. ſi uerò fortiora ſint rodentia, ut cauſtica
uaria cum ſublimato compoſita,uel aqua fortis
dicta,uel alia plura quæ arte parantur, quæ om-
nino omittenda hic cenſeo,tan quam plus æquo
ſæuiora,neque etiam neceſſaria:hæc inquam ſe-
mel tantum,ubi ſit opus,adhibentur quindecim
uel ad minimum octo, uel decem dies exigen-
tia,ut ab iis enecta caro ab altera ſeparetur, ſed
(ut dixi)extremis iis omiſsis, fœlicius quod in
hoc caſu exoptatur,ex præcipitato, cõparaturq;
à quouis alio,quod uſui ſit, medicamento. huic
ſuccedit,quod ex æris fit flore,ut Aegyptiacum,
G nam interim dum ex cauſticis uſtæ carnis caſum
expectamus,iis mitioribus frequentius uti poſſu
mus,ad quæ & humoris inſidentis concoctio,&
puris euacuatio diutinè ſequitur quod ſummè
iuuat.ab adminiſtratione uerò eorum,quæ uehe
menter carnem ſubditam extinguunt, ulcus ſic-
cum permanet octo dierum ſpatio,quod tantum
abeſt ut prodeſſe poſsit,ut ob ſit potius non leui
ter, nam quantum fieri poteſt colluuies à partè
affecta eueſtigio eſt eximenda,nec quia illud al
tius imprimitur,ob id plus iuuat,non enim om-
ne infectum enecat,ſic quod reliquum eſt occlu
ſa per cauſticum illi uia circunſitam ulceri car-
nem ualentius inficit, unde à cruſtæ decidentia
quo tempore ulceris meliorem ſtatum expecta-
bamus,maior nobis repræſentatur corruptela,&
H ulcus maius multò,nam deciſa cruſta ora dila-
tantur:quare præſtantius eſſe experientia noui-
mus hæc penitus in hoc affectu eſſe omittenda.
plures,inquies,ſanitati reſtitutos uidimus ex uni
ca,ac ſimplici aquæ fortis inſperſione:ex iis etiã
ego & uidi, & aliquot hoc medicamento, dum
iunior eſſem,aliorum ueſtigia ſequens, curaui,
mutaui tamen ſententiam,quum aduerſum quã
doque affectum conſpicerem. diligentius inde
examinans,cum ratione,tùm experientia, quid
cauſæ eſſet, quod alios medicamentorum ge-
nus hoc ſanaret, alios ſupramodum afficeret,nõ
ſecus

ſecus ac alia omnia talia:noui illis duntaxat eſſe præſidio,qui recenter morbum contraxerant, ſic ut totum uel penè quod infectum erat illo extinguebatur:ſed hos uel etiam ſanat integrè ſimplex aquæ fotus,uel repetita, (ſi aliqualis ſit durities)præcipitati aſperſio, in nullum diſcrimen ægrum inducentia.Sed redeamus unde diuertimus.ſi uerò durities,uel ulceris corruptela, præpoſitis præſidiis cedere non uideatur, uena colis ulceri proxima aperienda eſt,uel ſanguiſuga affigēda,quò putridus ſanguis ulcus nutriēs, hoc ingenio educatur, & iterum ad præcipitati uſum redire,à balneo abſtinere,fotu tantum leuiore ex uino auſtero,& aqua contenti,præcipitatumque balſamo artificiali à Io. de Vigo deſcripto componere,nam hoc apprimè has durities euertit abſumitque, ulcus boni moris reddens,roborandæ repetendæque purgationes:roborabis eas ſi decoctioni præſcriptæ, ſenæ addideris unciam unã,uel duas,nec ab re erit,ſi multi ſanguinis homo fuerit,uenam iterum ſecare, præcipuè ſaphenam pedis dextri, uel alterius, uel baſilicam iterum in brachio:quod ſi ſanguis ab iis aduerſis uenis exhauſtus corruptus appareat, patiens uerò inculpatæ ualetudinis ante hunc morbum eſſet,intellige luem hanc per uniuerſas iam extremas uenas eſſe diffuſam,ubi ſanguinis miſsionem ex uariis diuerſisque partibus,brachiis puta & cruribus,ſummopere conferre nouimus, habito perpetuo reſpectu ad uires, & eductionis frequentiam:licebit igitur ad uncias ſex ab utroque brachio,& crure utroque exhaurire.At hanc præſidii formam tantum,ut dixi,commendamus,ubi iam in aduerſas partes infectio irrepſerit,ubi etiam & balnea ſupremè cōducunt uniuerſo corpori adhibita,& quę urinas & ſudores mouent, quæ omnia digeſta comperies,ubi de pilorum caſu, & de ſcabie tractabitur.quibus omnibus bellè adminiſtratis, ulceris moroſitatem iri ſedatam conſpicies,quæ ſubinde ut ſimplicia ulcera erunt tractanda.Sunt præterea qui tumido facto præputio, glandem detegere non poſſunt,quæ etiam quandoque moleſtis ulceribus præmitur, ſoluitur autem bellè tumor hic fotibus præſcriptis,& melius ſi parietariam,& timum incoxeris,iniiciendumque cliſteri exiguo lauacrum confectum ex ſucco roſarum ad uncias tres, ſucco chelidonii ad unciam unam,cum pari portione omnium horum aquæ mulſę. tepidumque iniectandum ſine impetu, quandoque præputium ſecare cogimur, uerùm tentanda omnia primò ſunt, nec ſecandum niſi extrema urgeat neceſsitas, urgebit tamen rarò uel nunquam, ſi omnia ratione fiant, fotus inquam,iniectiones,ſanguinis miſsio,& totius corporis purgationes.glande igitur detecta ſi ulcera mali moris ſint,præcipitatum erit ad rem, ſin minus medicamentum quod ſine morſu ſiccet leuiterque abſtergat,ut Recipe, ſucci plant. roſ.

Signum indicans per uniuerſum corpus diffuſam eſſe labem.

A & chelid.terebent.claræ ana unc.i.mellis drach. iij.ariſtot.rot.aloes,an.drac.ii.far.hordei drac. iii.ad ignem miſceantur,& utere.Accidunt etiã uerrucæ aqua forti extinguendæ,& animaduertendum eſt,ut tantùm uerrucæ intingantur, ne reliquas partes aqua exulceres.quandoque tamē hęc ſola non ſufficit, uel etiam non congruit, præcipuè ſi magnę hę ſint,quas amputare ſatius eſt,mox aqua radicem madefacere. Vidi autem Hiſpanum,dum iunior eſſem, qui ad fratris mei auxilium confugerat,glandem uniuerſam atque præputium magnis uerrucis obſitam habentem, ad tantam autem molem peruenerant, ut totam glandem obtegerent,pręputium in ſummum ex tendētes cùm maximo dolore, quem ſecare fuit

B neceſsum per longitudinem uſque ad glandis radicem,ſic enim omnia patebant, & dolor quieuit,multæ autem uerrucæ erant,quæ parui digiti magnitudinem excedebant:inter has alię inſidebant paruiores,quas omnes in multos dies ab ſcindere ad extremos earum pediculos oportuit, mox ſanguine aliquo effluxo aqua forti intingere. alias autem minimas, quę forficibus amputari non poterant,aqua forti penitus cùm cæteris abſumptę fuere,in ſanitatemque ęger hoc more reſtitutus eſt,relicto tamē diuiſo pręputio,quod reuniri non poteſt.Quę autem tenerę ſunt, facilè belleque liquantur ex aqua,quę ex ſale & alumine per uitrum ſtillatis conficitur. Plerunque etiam cutis eminet inſtar carnis uerrucoſæ in

C glande,in papillisque nutricum,in puerorum labiis,& circa anum, & ſcrotum, quam non forti aqua,uel alio uehementer urente medicamento abolere licet,ſed mediocri aliquo medicamento,ut aqua ex alumine & ſale confecta tantundem aquæ roſaceæ admixta, uel præcipitatum cum balſamo Ioannis de Vigo,bis in die appoſitum.Horum etiam corpora purgare frequētius licet,& ſanguinem mittere,& fortè etiam decocto ligni uel linimentis ex hydrargyro ſubmittere,& omnibus tenuem præcipere uictum pro ratione morbi uiriumque:quies etiam his omnibus præcipienda eſt:quòd ſi neceſsitas negotiari urgeat,uirga in uitreo uaſculo teneatur, ne ueſtium conflictu ulcera recrudeſcant.

D

Seminis profluuij curatio. Cap. IX.

Qui colis fiſtulam ampliorem habent, ij facilè feminis profluuium ex fœdò ſcorto contrahunt,præcipuè ſi mulier hęc nuper habuerit congreſſus cum uiro alio ſimilem affectum patiente,quod plerunque contingit, uel ſi menſtrua alba, uel ycoroſa patiatur, maximè ſi menſtruorum tempore,uel paulo ante, uel poſt coeant,eſt autem hæc paſsio teſtibus ut uentriculo diarrhæa,impotens autem eſt utraque pars diutius,quod recipit,continere, ſic laxatis horum oſculis contenta fluunt: communicata igi-

tur hac colluuie ipſis teſtibus(nam facilis eſt in coitu ad hos tranſitus)triſtantur,relaxanturque, & quod ex uenis tum arteriis in iis inſertis pro nutrimento, ſeminiſque generatione defertur, crudum,aut quidem incoctum effluit uiis iis reclusis exiſtentibus. Qui autem uenerei morbi principia paruifaciunt, iuuantur mirum in modum diuturno ſeminis effluuio: nam paulatim quod putidum erat conceptum effluit cum cætero,quod nondum corruptum,ſed incoctum labitur,perinde ac in mulieribus, quibus menſtrua ſuperueniunt.Curatur autem à principio hæc affectio mediocri negotio,ſi æger rationi obtemperet.Lauanda eſt primùm & uirga & ſcrotum, fouendusque coles bidui uel tridui ſpatio aqua calida,ut ſupra notauimus, & bis ſingulo quoque die ante paſtum : poſtea fouendi ſunt teſtes per multos dies in uino optimo nigro, atque auſtero:præmittitur tamen huic purgatio per aluũ talis,puta.Recipe terebent. claræ lotæ primò in aqua plant.mox in uino albo unc.s.rheub. elect. drach.i.aloes el. ſcrup.i.cum pul.liq. & ſaccaro: fiat bolus,capiat matutino tempore,& ſuperpotet decoctum caulium uiridium,& parietariæ ex carnium iure factũ,uel cum butiro,ſale,& aqua. Hac purgatione utatur bis interpoſitis duobus uel tribus diebus,ſi prima liberè eduxerit : interea exiguo cliſteri in uirgam iniice lauacrum hoc.Recipe aquæ lactis,lixiuii,aquę roſ.ana un. iiij.roſarum rub.ſiccarum drach.ii. tutiæ præp. litarg.ana drach.iii.bulliant parum,colentur, & utere bis in die,blandè iniectando, ne exulceres & tepidè : quòd ſi ad ſextum diem moleſtus adhuc affectus ſit,uenam tũde baſilicam dextram, ad eam ſanguinis deductionem, quam uirtus, ſanguinis multitudo,& uirium indicabunt,mox ad ſubſequentia te conferes. Recipe Mercurialis,parietariæ,borraginis,maluarum,ana manipulum unum,polipodii unciam ſemis,fiat decoctio pro una doſi, in qua infunde turbit electi drachmam unam & ſemis,foliorum ſenæ drachmas duas,cinamomi drachmam ſemis.omnibus tuſis macerentur per noctem,mox expreſſurę adde ſyrupi roſati laxatiui uncias duas, & potet mane die ſequenti.ſi medicamentum non copioſè aluum eduxerit,capiat ius caulium uiridium, & parietariæ ad uncias quinque cum unciis tribus ſirupi roſati ſolutiui.At ſi potione prima naniter deiecerit,ſecũdam omittes, & per dies ſex, uel ſeptem præſens diureticum matutino tempore potet.Recipe parietariæ,capillorum ueneris, carduum ſilueſtrium,ana manipulum unum:radicum apii,heringii, & fœniculi mundatarum, liquiritiæ raſæ,ligni indi ana unciam ſemiſſem. ciperi drach. iii.mellis deſpumati unc.tres. fiat decoctio ſecundum artem ad libras duas, quæ aromatizetur,cum drachmis tribus cinamomi, & tantundem ſeminis petroſelini,de quo capiat matutino tempore uncias octo calidè, & ſtragu-

E lis mediocriter coopertus, modeſtè ſudare tentet.inſiſtat in iis dies ſex, ut diximus, aut ſeptẽ, renouato decocto cùm fuerit primum abſumptum. ab iis purgationem immediate præſcriptam reſumat. interea ſi aluus non liberè excernat,deuoret alternis diebus per horas duas ante cœnam, uel matutino tempore pillulam unam aggregatiuã dictam,doſis unius ſcrupuli, quòd ſi nihil moueat,die ſequenti ſumat, drach. s.in duabus pillulis diſpoſitam,interim hanc nouam iniectionem in uſum pones. Recipe aquæ roſarum,ſucci plantaginis depurati, ſingulorum uncias ſex,mirabolani citrini drachmas tres, tutiæ drachmas duas & ſemis,bulliant parum,mox colatis,tepidè bis in die uirgæ infundes, ſed manu
F leui ſine impetu,ne uirgæ fiſtulam,quæ iam aliqua excoriatione tentatur,plus exulceres.Vteris hac tribus uel quatuor diebus continuis:quòd ſi nihil remiſsi affectio habere uideatur ab uſu diureticorum,uena dextra ſaphæna ſecanda eſt, detrahendumque copioſè, ſi uenæ refertæ ſint, & ſanguis ſit putridus. præterea purgantia per aluum ſunt ſolicitãda,per dies puta ſex uel octo ſuccedentes,& in fotu ſcroti qui ex uino fiebat, gallam & balauſtia incoquere.hoc interim ſpatio uictum tenuem,attenuantemque præcipere, nam hoc modo ſi feceris:non recentem tantum gonorrhœam in bonum reduces ſtatum,ſed etiã diuturnam.ſed pertinacius etiam in pręſidiis eſt inſiſtendum,& ualentius purgandum.non enim
G æquo temporis ductu habitus,uel diſpoſitio uitioſa languet,uel remittuntur, ſeu radicitus extirpantur:uerùm non iugiter euacuandum quò ad finem morbi uideas, ſed deſiſtendum, quum iis multo remiſſus fuerit.cætera natura ipſa expediet:nam hæc uera, extremaque eſt morborũ curatrix,quæ ſi non perfecerit,repetenda eadem eſt cura,& aquam fontanã potet in menſa cum ſaccaro ad libitum:plerunque etiam cibus ſit illi panis in hac aqua infuſus,uel in aqua ſimplici ſine ſaccaro.non exquiſitè tenuis uel attenuans uictus, ſed intra utrumque extremum medius erit huic ex uſu.

De bubonum curatione. Cap. X.

H QVi cum polluta meretrice coeuntes plus æquo,uel ualentius coeunt,uel quibus in coitu facilè inguina dolent,iis ut plurimum hæc tumentia fiunt,in quæ natura robuſta quod ex congreſſu putidum fuit acquiſitum, & quod ab hoc ſubinde fuit acquiſitum, & quod ab hoc ſubinde fuit inquinatum,cogere affectat. horum etiã plerique:qui huius morbi initia flocci faciunt, uel aduerſo numine in imperitorum manus incidunt,benignæ aduerſus ſe naturæ plurimum debent,ſeruantur enim nonnunquam horum bubonum munere,nec ſæuiore aliquo exercentur ſymptomate,Nitendum igitur eſt, ut ij ad ſuppurationem

Bubones ad ſuppurationem excitãdi & quo modo.

tionem alliciantur, nimirum frictionibus aſsi-
duis,uentoſarumque appoſitione.Nil hercle his
melius, uel citius ad ſuppurationem accelerat.
Fricantur autem digitis ſimpliciter,uel recenti
butiro illitis,ut diutius frictio ſine moleſtia ſuf-
ferri poſsit.præſtabit hoc autem patiens ipſemet,
digitiſque comprimet,perſtringet,omnique ar-
te frequenter irritabit, uſq; dum tumẽtes phleg-
mone obſiti tactum amplius ferre non poſsint,
quo tempore ſuppurantia emplaſtica apponere
licet.ſi igitur breui nec multa frictione huc de-
uenerint,humorem non admodum craſſum, re-
bellemve eſſe oſtendunt, naturamque uegetam
circumſiſtentium partium, raram imbecillem-
que recipientem,ubi leuiore etiam præſidio ſup
purant, iis propterea ſat erit triapharmacum ex
farina, oleo, & aqua apponere. ſi uerò ægrius
huc humor trahitur,ſcias hunc etiam non facile
in pus conuerti, quare extrinſeco potiore eget
auxilio,quàm primus. idem igitur emplaſtrum
coquere poteris,cum iure radicum altheæ, radi-
ceſque in pila contuſas addere, & ſemen lini &
fœnugræci, & porcinam uetuſtam axungiam.

Si bubones peruicaces ſint quid agendum.

Quandoque autem adeò pertinaces ſunt ut ſup-
purationi obnixè reſiſtere uideantur, quos em-
plaſtris fouere calidioribus oportet,id efficies,ſi
brioniæ radicem cum althæa incoxeris, empla-
ſtroq; mox deſcripto addideris,ſaponemque in-
ſuper adieceris.Quum omnibus iis præſidiis, nõ
cedũt,hoc cerato obteges.Rec.bdelii ʒ.iii.aloes
ʒ.ii.diſſolue in aceto acerrimo, & cum diaquilo
nis maioris unc.j.malaſſentur,& ad ignem bellè
incorporentur, addito tantillo ceræ pinguiſsi-
mæ:inter hæc ne uerearis ſtatim uenam aperire
ex brachio,uel crure eiuſdem partis,& ſi ſanguis
aliquam patiatur à naturali tranſmutationem,
corpus unà purgato,nam quandoque ab iis eua-
cuationibus, qui pertinaces admodum oſten-
tantur, ii ad ſuppurationem breui, leuiuſculo-
que auxilio ducuntur:uidetur hoc tamen ratio-
ni diſſentaneum,uerùm res ipſa hoc mihi quan-
doque ante oculos obiecit,unde rationem omni
diligentia huius affectus explorare non deſtiti,

Quare quãdoque pertinaces bubones poſt totius corporis euacuationem facilius ſuppurent.

fretus nunc nullam hac potiorem eſſe: nimirùm
quòd antea diſperſus humor aliquo modo natu
ram diuertebat,quæ ſubinde & purgatione alle-
uiata, & ſanguinis miſsione putrido ſanguine
imminuto,reſiduum ualentius adoritur, in in-
guinaque,quoad fieri per illam poteſt, compe-
ſcit,concoquit,ac per ruptionem exturbat.At in
iis omnibus naturæ tantum beneficio fidendum
non eſt,ſiue facile ſuppurent,uel ſummo labore,
nam plerunque & alia ſymptomata ſequi ſolent:
ſæpius tamen in iis quibus hic humor peruica-
cior apparet,quos etiam & ualentioribus & fre-
quentioribus pharmaciis curare par eſt,& copio
ſiore ſanguinis miſsione, ſi iis corruptus appa-
reat.purgetur igitur corpus ex drach. vi. confe-
ctionis amech,uel drach. ii. pillularum cochia-

A rum.Quum igitur ad maturitatẽ perueniſſe no-
ueris,artificiali opere emiſſarium puri commo-
dum arte eſt præbendum,ratus hoc illi præferen
dum eſſe quod naturæ munere uel potius putre-
dine paratur,quanquam ſcriptores multi contra
riam ſententiam in hominum animos inſerere
laborent.At ego quam naturalem illi dicũt aper
turam contra naturam prorſum eſſe aſſero, qua-
re etiam patientibus admodum moleſtam.ante-
cedit autem hanc multa circumpoſitarum par-
tium putredo,nam & id uſus docet,& huic arri-
det euidens ratio.ſi nanque putredinis ui cutis
liquatur,quomodo reſiſtent carnoſę proximè &
neruoſæ partes aliæ,quibus pus inſidet? quis au-
tem non quandoque uidit emiſſaria à putredine
B parata, & in bubonibus & in aliarum partium
ſinibus,ſic eſſe carne exhauſta,quã putredo diu-
tius inſiſtens colliquauerat, ut multam cutem
iam labefactam ſecare opus fuerit,cum illi defi
cerent inſtrumenta unde alimentum caperet?
Sed quid diſcriminis eſt in ſectione arte facta
pluſquàm in illa? quod autem ferrum ſecat, uel
cauſticum urit,idem ſane multo maiore menſu-
ra, ut dictum eſt,colliquat abſtruſum pus, nec
tantus ex ſectione ſequitur dolor, qui raptim
transfluit,quantus ex diuturne compreſſo pure.
Vbi igitur iam collectum pus pateat, & phleg-
mone uomica ſit obſeſſa,ferro acuto belleque ſe
cante,illam diuide ſecundum rugas,ſectionem-
que facias,quantum nulla ui craſſum pus, quod
C perpetuò in iis apparere cõſueuit,exire uel mol
liter exprimi queat.circumuentas autem phleg
mone uomicas non modo has,ſed & cæteras ſe-
cante ferro perfodere conſulo, quod ex plaga
ſanguis ille cutaneus,atque etiam infectus de-
truditur,quod ad cauſtica minime conſequitur:
præterea in iis cauſticum quandoque auget in-
flammationem cùm ſummo dolore, in quibus
uerò nulla impendet phlegmones, (quod raró
uel nunquam in bubonibus iis apparet) iis cau-
ſticum apponere maxime confert, tum quod ex
hoc(ſi perfectum ſit) nullus uel exiguus perci-
piatur dolor,ubi nec cutis diuiſa,nec inflamma-
tio ſit,tum quod ſectio etiam (ubi illud ſuppoſi
tam puri partem exuſsit) ſine moleſtia aliqua
fiat.præterea ſanguis nullus ex tali apertura ef-
D fluit,quod confert in frigidis abſceſsibus, ſed &
candenti ferro aperire hos etiam licet, perinde
atque cauſtico ſi ęger permittat.ſectionis autem
tempus eſt ſtatim ubi pus in ſinu inundat ſi digi
tis prematur,quo etiã tempore feruores, qui in
materiei generatione fiunt, langueſcere occi-
piunt:non autem,ut quidam præcipiunt, acer-
bum diuidere par eſt:difficile autem tũc coqui-
tur reliquum, quod in partibus circumpoſitis
eſt infixum,atque crudum,euaporatis per ſectio
nem ſpiritibus,quorum ope recta horum expe-
ctabatur concoctio. præterea quis quandoque
non didicit diuiſionem fluente adhuc humore

factam

factam irritare magis morbumque geminare? E
Succenſui equidem ineptis Chirurgis nonnun-
quam in tali caſu, qui ſectione immatura, cùm
maximo uitæ diſcrimine, ægros in grauiſsimos,
anxioſque dolores induxerant, ſed etſi immatu-
ra ſectio noxia eſt, non propterea utilior erit cæ
teris omnibus prę nimium matura, quòd amplio
rem quàm par ſit, ſibi ſedem paret, partes (ut di-
ximus) circunſtantes corrumpens, quas ſeruat in
tempore, arteque factus exitus. Nec euaportatio
Aequum non eſt diſſolutione bubones curare.
nem contenti puris hic experiri ſine apertura
æquum eſt, quemadmodum in phlegmonum col
lectionibus, quæ ſola ſanguinis copia nonnun-
quam fiunt. Aperiendus erit igitur ſinus hic, non
crudus, ſed mediocris: poſt hunc qui paulo ma-
turior eſt: tertiò maturum extremè, eo quòd ſa-
tius ſit ſerò quam nunquam. at horum indicia F
ſcriptis tradi non poſſunt, ſed uiſu tactuque ſub
experto artifice diſcere æquum eſt. Aperto igi-
Cura aperti bubonis.
tur ſinu, illum hac prima cura licinio, oui albo,
& bolo armena intincto curabis, & hoc empla-
ſtro munies. Recipe farinæ hordeaceæ & fabarũ,
ſurfuris, mellis, an. uncias quatuor, cum lixiuii
& uini albi pari partitione. ad ignem bellè co-
quantur, & fiat emplaſtrum non coinquinans,
quod bis in die renouetur ſupra locum patien-
tem. hoc uti poteris per tres quatuorque dies pri
mos à ſectione, quò id quod in tumida parte eſt
infixum, uel in pus uertatur, uel in halitus euapo
retur medicamento hoc lichnium obducatur.
Recipe mellis roſ. terebentinæ, ſucci roſarum,
& appii ana unciam unam, farinæ ordei unciam
ſemis. Ariſtolochiæ, thuris, ana drachmam unã:
ad ignem omnia incorporentur. Quùm id exſic
cantius eſſe uoles, Ariſtolochiam auge, addens
iridis quippiam & aloes, & ſucci chelidonii. Ab
uſu cataplaſmatis ex farinis præſcripti, empla-
ſtrum diapalma ad finem uſque effectus ſuccur-
ret. At facto emiſſario, ſi nondum fuerit ſecta ue
na, uel etiam ſi fuerit, & ſanguinem repereris ui
tiatum, eodem die uel altero ſanguinem detrahe
re licet: etiam corpus purgare, quo ſæuiora effu-
gias ſymptomata: uena ſecanda eſt baſilica, uel
poplitis potius eiuſdem partis. quod ſi ſanguinẽ
uitiatum offenderis, ſtatim uel ſub ueſperum
eiuſdem diei, aliam è regione uenam diuidere
ne hæſites, mox corpus purgabis mediocriter, ſi
abſceſſus facilè uel breui à contagio ad ſuppura
tionem deductus fuerit: ſi uerò dudum poſt ap-
paruerit, ſanguiniſque uitium non leue uidea-
tur, diutius in purgationibus inſiſtendum eſt,
ualentiuſque purgandum. purgationum forma
ex ſupradictis, tum dicendis infrà ſuppetet, ſi
paulò in arte medica fuerit artifex exercitatus:
ſi nil, ſatius erit hanc partem expertis medicis
relinquere, qui id ex morbi eſſentia, aliiſque in-
dicationibus ſuggerent: uictus præterea tenuis
mediocriter, ut humoris corruptela, ac uirtus
indicabunt.

Pilorum caſum curandi ratio. Cap. II.

SEnſim ubi hæc colluuies per carnoſas cuti-
ſque proximas partes ferè uniuerſas irrepſe-
rit, in corpore tenuioris ſanguinis ab inſito
calore propulſa cutem labefactat, unde pili deci
dunt. Hos etiam patientes natura aliquandò à
grauiore morbo tutatur, eiecto per cutem puto-
re omni: ueruntamen hoc ſæpius non abſoluens,
uel ob intemperatum uictus regimen, uel pro-
pter uiſcidorum humorum miſellam, qui ægrè
per cutem deiiciuntur, & aliis ſymptomatis etiã
ſæuioribus ſubmittuntur. Ineunda igitur in iis
eſt cura à ſanguinis miſsione ex cephalica bra-
chii reſpicientis partem magis affectui ſubie-
ctam, ad uncias octo uel decem: qui ſi uitiatus
ſit, ſtatim ex aduerſo brachio tantundem deme,
corpuſque ſequenti die hoc pharmaco purgato.
Recipe origani, betonicæ, hiſſopi, mentæ ana ma
nipulum unum, mercurialis, parietariæ, ana ma-
nipulos duos: polipodii quercini unciam unam
& ſemis, liquiritiæ raſæ, radicum eringii ana un
ciam unam, fiat decoctio ad libras duas, colen-
tur, cui indantur, foliorum ſenæ uncia una & ſe
mis, ſeminis petroſelini, aniſorum, carui, ſingulo
rum drachmæ duæ, cinamomi drac. iii. maceren
tur per noctem: mox per colum liquor tranſ-
fuſus & expreſſus, in uaſe uitreo reſeruetur ad
uſum: de quo Recipe: uncias quatuor, ſyrupi
G roſati laxatiui uncias duas, electuarii Meſuæ
drachmas tres, miſce, fiat potio, quam capiat
die ſequenti ab emiſſo ſanguine, ex reliquo de-
cocto capiat ſingulo mane uncias quinque, cum
uncia una oximellitis ſcyllitici, & tantundem ſy
rupi roſati laxatiui, ab iis purgetur corpus ex
drachmis duabus pillularum cochiarum, ſi me-
diocriter fuerit robuſtus patiens, uel ex drach-
ma una cum dimidia: quod ſi pilllulas recuſet,
purgetur iterum primo pharmaco. à ſanguinis
miſsione uel poſtero à purgatione die, capillis
forficibus reſciſsis, lauetur, atque etiam fouea-
tur totum caput hoc lauacro, quod ſtatim com-
peſcet pilorum caſum, diſſoluendo humorem
noxium. Recipe menthæ, corticis ulmi, uel folio
H rum eiuſdem, ſi uiridia ſint, foliorum uitis, ſin-
gulorum manipulos duos, porrorum numero
ſex, bulliant in aquæ ſitula, deinde colentur, &
alternis diebus caput lauetur cum leui frictio-
ne: mox madida in eodem decocto ſpongia am-
pla caput foueatur, bis terve repetita ſpongia,
mox leniter caput exſiccetur. Idem intellige fa-
ciendum eſſe genis, niſi ſit imberbis. Vteris hoc
balneo fotuque ter uel quater: ſubinde dies ali-
quot quieſce, puta ſex uel octo, mox hæc repetas.
Quod ſi cum pilorum caſu ulcuſcula per caput
appareant, quæ à fotibus atque lauacris non le-
uius habuerint, iis adde lupinos, mel, nuces cu-
preſsi, gallam, atque aceti quippiam. A ſecunda
purga-

purgatione per ſudores,tum per ueſicam corpus purgare conandum eſt, nam etiam ſi tantùm caput & genæ uideantur moleſtari, uniuerſæ tamen cutaneæ partes eodem ferè afficiuntnr incommodo. Balneum igitur ingrediatur die ſequenti à repurgato corpore,in quo inſideat per mediam horam. ſit autem aqua potabilis tantum & eius caliditatis quantum leniter ferri poſſit.Vtetur autem iis per duos mox ſequẽtes dies horis duabus ante cœnam, diesque ſubinde interponat tres ſine balneis,deinde per alios duos dies ad hæc recurrat,quandoque etiam occipiti conducet uentoſas affigere,& ſecare,hac inſuper potione utatur.Recipe ligni indi, non uetuſti ſed benè maturi, ex medio nigriorem & recenti in ſcobem minutulamque redacti uncias tres,uini optimi albi libras tres,macerentur horis uiginti quatuor in uaſculo terreo picato uel uitreo,mox iterùm recipe ligni indi uncias quatuor,aquæ fontanæ libras duodecim, macerentur per noctem,& lento igne in uaſe terreo picato bulliant ad duarum partium conſumptionem:ſubinde huic ſuperadde uinum ſupra præparatum,& reſideant per horas ſex,deinceps colentur,in uaſe uitreo uel terreo,& magma utrunque ſimul mixtum,iterum in olla reponatur, cui ſuperinde aquæ libras ſexdecim, in qua etiam perpulchrè fuerint maceratæ aliæ unc. iii.dicti ligni per horas duodecim,& ſic mixta bulliant ad quartæ euaporationem:mox quieſcere ac reſidere permitte,& colatum pro potu reſeruetur ad libitum. ex primo decocto tantummodo bis in die ſumet,ad diluculum uidelicet, uel ſub noctem duabus horis,uel tribus ante paſtum, doſis ſit ad uncias decem.die balnei tantum ſemel, uidelicet matutino tempore utatur,potetur autem tepidum,mox æger lodicibus,uel ueſtibus coopertus mediocriter ſudores prouocet.utatur autem hoc decocto dierum duodecim ſpatio uel quindecim,ſi morbus leuis fuerit,at ſi grauior, prorogabis in terdenos: & ſi dolores aliqui uel capitis,uel artuum fuerint adiuncti, cum pilorũ caſu, tutum erit ab iis redire ad primas purgationes.quòd ſi in uſu huius decoctionis uenter non bene fluat,(quod tantum contingit iis, qui parciſsimè potant in paſtu,quod utile non eſt, nam præſtat paulò, imò etiam multò plus conſueto potare: purgat autem hoc decoctum per uniuerſas corporis partes, per aluum uidelicet, ſudores,& urinam) ſi aluus,inquam, non liberè deiiciat, ſumet alternis diebus pillulam unam cochiam doſis unius ſcrupuli,ea hora qua ſolutus fuerit ſudoribus, ſeu matutino ſeu ueſpertino fuerit tempore:quod ſi hæc leuius, uel nihil moueat,ſumat binas.Veruntamen ſi potet liberalius ex ſecundo decocto,quod conducet,aluus ſatis fiet lubrica, imò quandoque multum, ubi licebit per cœnam unam, uel etiam per totum diem,hoc potu omiſſo, uinum optimè lymphatum potare & parcius,ſi patientis(intellige) uires labaſcant:at ubi conſtant,formidandum non eſt,etiam ſi quater,uel ſexies aluus deiiciat. Si item aluus abundè excernat, balneis eo die non eſt utendum,quieſcat igitur uenter prius, omiſſo(ut diximus) decocto per diem unum, uel parcius potato.Victus tenuis mediocriter præcipiatur, nimirum,ut ſemel tantum in die carnibus temperatè utatur, auiculis uidelicet uel pullis: altero paſtu paſſulis,uel amigdalis parcè etiam, puta unciis quatuor panis, & tantundem paſſularum,uel paulò plus,ſi homo fuerit multi cibi. At ubi aluus fluit abundantius, liberalius eſt etiam exhibendum de cibo. hæc omnia tamen prudens Medicus moderabit,ut uſus perſuadebit.ſed quum hic morbus fœdum hominem faciat,cæteriſque hic ludibrio habeatur,nec omnibus uel ob negotia publica,uel priuata,uel propter egeſtatem,uel aliam quamuis cauſam inire hoc regiminis genus concedatur, opere propterea atque labore dignũ erit,ut exponamus quomodo iis ſaltem perfunctoriè ut ita dicam occurrere liceat, donec melior illis oblata fuerit curationis opportunitas.ſecanda igitur uena ſuperior in cubito eſt è parte magis glabra, ex altero etiam brachio ſtatim, ſi uitiatum admodum ſanguinem offenderis, corpuſque ſequenti die purgandum pillulis cochiis ad drachmas duas, ex quibus fiant pillulæ ſex in aurora exhibitæ: quòd ſi patiens exiguarum ſit uirium, ſat erit drachma ana cum dimidia, poſtea ex infraſcripta hac maſſa pillularum deuoret ſcrup.i. alternis diebus,uel tertio quoque die, unius menſis ſpatio ad minimum:nec erit inutile,ſi ultra producat:ſumat autem has matutino tempore, nec deſiſtat à conſuetis muniis. Recipe pillularum cochiarum recenter confectarum drachmas ſex, aloes electæ ex ueſica drach.ij. cum oximellite ſcyllitico,fiat maſſa ad uſum,ut diximus. à ſecta uena per horam puta,uel circa ueſperum fouebis lauabiſque caput aqua calida, in qua porri fuerint cocti,& roſæ ſiccæ:hac lotione uteris dierum quatuor ſequentium ſpatio, ſemel in die, uidelicet manè uel ſerò, ante paſtum per horam.Sequentibus diebus,demptis à lotione porris,adiicies frõdes, ramos,uel cortices ulmi,unà cum roſis,ex hoc bis terve in hebdomade caput lauabis,ſpongiaque in hac madida fouebis,& in balneo etiam quandoque totum corpus recipiatur:hoc modo pilorum caſum prohibebis inceptum, pleroſque ad integram ſanitatem reſtituens.Tutum erit pillulis præſcriptis uti ad multos menſes,uerum non tam frequenter, ſed primo menſe exacto ſat fuerit quarto uel quinto quoque die ſcrup.i.ſumere,unicoque tantum lauacro ſingulis octo diebus caput lauare uel fouere,nec multis frictionibus illud exercere, ſed ſiue laues,ſiue ſicces,parcius,atque leuius ſuffricabis,nec exſiccabis multum,ſed medio quodammodo,

modo,linteis item minimè aſperis.uictus ſit parcior conſueto,acriumque ciborum immunis, ut cæparum,alliorum, aromatumque, & ſimilium.

Scabiei,& aliorum cutis affectuum curandorum forma. Cap. XII.

IMpetigo, ſcabieſque nõnunquam in hac lue affectis apparere ſolent,uerum potius in deſidioſis pigriſque hominibus : pigris inquam , & ad curationem, & ad corporeas exercitationes,ſic ut nullarum rerum ſolliciti,cutem unguibus ſcalpentes omnes uigilias conſumunt, unde quum iam malum contraxerit cutis habitum, non facilè curatur.iis & à brachiis, & à cruribus utriſque ſanguis eſt detrahendus uenæ ſectione, uno ſcilicet die ex communi utriuſque brachii, ab utroque crure,altero ex ſaphena uidelicet, ſi interna pars magis afficiatur, ex ſciatica uerò ſi externa:& ſi hæc occulta ſit, aperiatur ſaphena, mox totum corpus hoc pharmaco purgandum. Recipe fumiterræ,hipericonis, foliorum ebuli, mercurialis ana manipulos duos, polipodii uncias duas,fiat decoctio ad libras duas,in qua colatura inde foliorum ſenæ uncias duas. epithimi, thimi ana unciam unam, cinamomi drach. tres,aniſi dra.duas,maceretur per noctem, mane percolatis & expreſsis ſeruetur decoctio in uaſe uitreo, de qua recipe uncias quatuor, ſyrupi de fumoterræ compoſiti unciam unam,oximellitis ſcillitici unciam unam & ſemis, confectionis amech,drachmas tres,miſce,fiat potio,capiat die poſt ſectas uenas: ſequentibus diebus capiat ex reliquo infuſo ſingulo uncias quinque,addendo oximellitis ſcillitici,ſyrupi de fumoterræ compoſiti ana unciam unam. circa ueſperas alternis diebus balneum ex aqua dulci ingrediatur, immoreturque dimidiam horam, cucurbitulęq; ſectæ applicentur ſemel aut bis in uarias corporis partes,quas magis affectus infeſtat:ab uſu ſyruporum eodem utatur decocto quod capite præcedente deſcripſimus,uini dimidiam portionem auferens,totum autem non conſulo,nam & uinum uires robuſtiores ſeruat, facileque per exiliores permeat uenas.quod ſi pruritus admodum moleſtus ſit,nec corrigatur balneis (quod rarò contingit)uenæ ſectio eſt reiteranda,& cucurbitulæ cum decẽti ſcarificatione,uel ſanguiſugæ partibus magis affectis applicandæ, ab iis ſulphur uiuum cum butiro recenti miſce & unge:uerùm non uniuerſum corpus ſimul, ſed uno die partem unam, alio alteram, altero ſcilicet dexteram totam,altero ſiniſtram : quòd ſi huic unguento non cedat,repone unguentum in pila plumbea, & ſuperpone aquæ roſarũ uncias tres, in qua bullierit ſublimati drachma una,quæ per colum tranſfuſa, piſtillo diutius omnia commoueas, mox aqua optimè expreſſa unguento uteris,uerùm tenuiter,& non uniuerſum corpus, ut

E diximus,una hora,imò ſatius erit matutino tempore crus unum inungere, in ueſpera alterum, uel brachium qualeuis, ſequenti die cæteram partem ſic illinire:hæc autem linimenta hoc more adhibita, tantum abeſt ut intrinſecus humores occludant(ut quidam opinantur) ut potius diſſoluant breui, quod cutem moleſtat, unde mox hæc quieſcens robuſtior ſit.cogimur autem ad hæc confugere, quum iam in malum habitum cutis deuenerit:quod ſi paupertas uetat quò hanc diętam patiens nequeat efficere, uenas ſecet,balneetur, & alternis diebus capiat pillularum de fumoterræ ſcrupulum unum, uel drachmam dimidiam : die ſequenti à uenarum ſectione deuoret ex eiſdem pillulis drachmas duas,
F uel,ſi imbecillis ſit,drachmam unam cum dimidia. Victus omnibus ſit moderatè tenuis, neque admodum attenuans:edant carnes uitulinas,pullos gallinaceos,auiculas,ſed mediocriter,parcè: elixas aſsis hic præfero,potus ſit aqua uel uinum album, triplo aquæ perfuſum, ſed etiam potionem ex ligno indo ſupraſcripto admodum commendo ex aqua ſolum, uel addita uini quarta parte paratam.

Muſculoſarum partium affectus qua arte curentur. Cap. XIII.

VBi ſanguis paulo craſsior exiſtit, non æquè per cutem deiicitur quod in illo ui-
G tiatum eſt:itaque per partes paulo profundiores uagans,muſculos tum eorum inuolucra grauat,tendit,& poſtremò rodit : hoc autem genus moleſtiæ, perinde atque pilorum defluuium,uel alia ſymptomata uix ante tertium, uel quartum menſem ab infixa lue apparere ſolet, quo tempore ſanguinem ferre uniuerſum, qui in partes carnoſas recipitur, quicquam ex hoc uitio prælibaſſe neceſſum eſt:ſecanda propterea eſt primo uena affectæ parti maxime proxima, mox ſtatim alia alterius membri dolentis ſiue crus ſiue brachium fuerit,inde pars aqua uitæ fouenda eſt bis in die, panniſque calidis munienda, atque etiam lana ſuccida:iuuat hos inſuper mirum in modum aqua ſingularis Ioan. de Vi-
H go,quam infrà notauimus,ſi pars dolens calide illinatur:uerùm hæc iuuarent parùm, niſi aliò humor fluẽs diuerteretur. Sol quomodo agrum reddet aridum,quem abunde riuulus perpetuò rigat ? per aluum igitur purgandum crebrò eſt corpus hoc,quò pituita,etiam bilis, atque etiam ſerum,quæ per uenas in uniuerſum corpus ferri ſolent affectam partem non ſolicitent,uſque dũ illa humore noxio fuerit penitus abſoluta, in propriumque ſtatum reſtituta.purgantia medicamenta talia conferre poſſunt. Recipe agarici optimi non trociſcati drach. unam, aloes electi drachmam ſemis,diapheniconis drachmas tres, miſce : fiat bolus, capiat cum inuolucro, & iu-

leppe

leppe roſato, ne amaritudo ſtomachum ſubuertat: quãquam hos iuuet quam maximè uomitus ut infra dicemus. quod ſi bolum auerſetur potionis cupientior, Rec.fol.ſenæ unc.s.turbit electi.ʒ.j.cum dimidia cinamomi ʒ.j. aquæ cicorij unc.iiij.macerentur per noctem,mane expreſsis adde oximel.ſimpl.unc.iij.miſce, fiat potio,quã capiat die ſequẽti a ſectis uenis, diebus reliquis utatur hoc infraſcripto.Rec.orig.hiſſopi,hiperici,pulegii,cicorei,end.an.manip.j.polip.quercini unc.ij.ſeminis cartami un.j.& s.fiat decoctio ad lib.ij. circa finẽ coctionis, adde turbit electi unc.s. & iterum parum ferueant, & mox ab igne ſemotis adde illicò cinnamomi drachmas duas,carui unciam ſemis,ſeminis fęniculi drachmas duas contuſa craſſo modo:quæ macerentur horis quatuor,inde colentur,de qua capiat omni manè ſub diluculũ unc.v.cum unc.ij.oximell. ſimpl. decoctione hac abſoluta, reſumat iterum primam purgationem, & per dies 20. ſudoribus ſubiiciatur,infraſcripta potando.Rec.ligni indi un.v.ſeminis petroſelini unciã, uini optimi albi lib.iij.infunde per duos dies. Itẽ reci.ligni indi unc.v.aquæ fontanæ lib.x. bulliant ad medietatem, & continuò ab igne remotis immiſce infuſionem ex uino factam:reſideant,colentur,& liquor in uaſe uitreo,uel fictili picato reſeruẽtur: magma uerò iterũ in olla reponatur, cui ſuperadde aquæ lib.xij.bulliant ad tertiæ partis conſumptionẽ, ſtatim immiſce uini optimi albi lib. v.in quo fuerint maceratæ ligni indi un.iiij. per horas 24. facta decenti reſidentia, colentur pro potu ad libitũ:ex primo potet albente cœlo, uel tempeſtiuius,ſi lubeat,unc.viij.ueſpere aũt unc. vij.calidè,& ſtratus pulchreq́; tectus,ſudare curet:ſi dolores non mitigentur,ſanguiſugæ,uétoſæ, & ẽt uenæ ſectio partibus affectis eſt repetenda,uel ueſicatorium, uel cauſticum inſigẽdum. ſi interea aluus non liberè deiiciat, pillula ſemidrachmalis ſumenda eſt ex agarico,aloe, & turbite æquis portionibus, alternis dieb. mane uel ſero,per horã ante cibum:quod ſi liberius,quàm uires ferant, ſoluta fuerit (ut quandoq; accidit) uno die potio hæc menſalis erit intermittenda, uinumq́; ſimplex optimè lymphatum potandũ, nam hæc omnia prudens artifex pro ratione ſubiectorum moderabit nulla aũt regula in curandis morbis firma in omnibus patientibus deſcribi uera poteſt.Quod ſi interea quandoque,dum hac utitur potione, aluus ſponte, ac pro cibi ratione ſoluatur,ſat erit ſi ſingulis ſex diebus corpus purgetur ſupraſcripto pharmaco. Victus ſit attenuans & tenuis, iis autem piper & aromata alia temperatè epulis immixta iuuant, nec obſunt,quæ muria aut aceto parantur,ſi inter epulas concedantur:attenuant autem, detergunt,& uentriculo hæc cupienti iucunda ſunt, qui reliquum cibi in melius tranſmutat.

A *Articulis ſeu etiam oſſibus hoc morbo ſollicitatis, quomodo occurrendum.* *Cap. XIIII.*

DIros etiam dolores, ac in necem agentes patiuntur ij, quibus articuli,uel oſſa hac ſorde premuntur,membranas autem quibus hæc ueſtiuntur, & cæteras partes lancinantes, poſtremò & oſſa ipſa:quare quanto affectus altius peruaſerit,tanto curatu grauior eſt, præcipuè ſi articulos diu admodum diuexare frequẽtauerit: nam partes hæ ſua natura cæteris frigidiores ægrè quod noxium recipiunt, repellere uel concoquere poſſunt: aggredienda eſt igitur etiam curatio hæc ab humoris peccantis,exuperantisque euacuatione, uenæ uidelicet ſectione B propinquius affectæ parti ſedentis, quod ſi plures in eodem corpore ſic torqueãtur articuli uel partes, ab horum plurimis & maximè tortis eximere primùm humorem æquũ eſt, nam ibi perpetuò,quod corruptius eſt,colligitur,uel etiam, ſi benignum adcurrerit, tẽporis ſpatio uitiatur. ſi igitur humerus,cubitus, manusve, uel yſchiõ, genua, uel pedes doloribus acrioribus excruciẽtur, ex cubito, manu, poplite, uel pede affectæ parti proximioribus,uel à propria affecta parte, ſi uena haberi poteſt,ſanguinem haurire ne differas, ſubinde repente corpus per inferiora purgandũ eſt,hoc puta pharmaco.Rec.agarici optimi ʒ.j.turbit electi ʒ.s.pul.fol.ſenę ʒ.iii.zingib. ſcr.s.cinam.ʒ.s.aquę meliſſæ uel abſintii un.iiii. C macerentur per horas xii. mox optimè expreſsis colaturæ adde oximell.comp.un.iii.uel oximel. ſcillitici un.ii.miſce:potet hora matutina, die ſequẽti à ſanguinis detractione:nitatur patiẽs hãc nõ euomere per horam,ſi fieri põt.hora una elapſa ſi nauſea premat,regerat liberius, nam pituitas multas, quibus ſimilium patientium uiſcera ſunt referta, una euomet:ſic duplex hoc medicamentum præſtabit officium,utrunque ad rẽ conferens, nimirùm quòd in inferioribus inteſtinis erat collectum, per aluum deturbabit, & quod uentriculo inhærebat per os reiiciet. ſi uerò repentè reiecerit, paululum quieſcere cõcedatur, mox ſtatim potet decoctum drac.vi.fol. ſenæ cũ unc.iii.oximell.ſimpl.uel unc.ii.oximel.ſcilliti- D ci. ſequentibus diebus utatur infraſcripto apozemate.Rec.pulegii,origani,ſerpilli,iuæ artheticæ ana manip.j. mentæ, meliſſæ,abſintii an.manip.s.polipodii quercini un.i.&.s.Fiat decoctio ad lib.ii.abſoluta fermè decoctione adde turbit electi unc.s. ariſtolochiæ rotundæ ʒ.iii. & leuiter paruoq; tempore ſubferueãt,deinde ab igne remotis adde fol.ſenæ unc.i. ſeminis aniſ.carui, cinam.an. ʒ.ii.macerentur per horas 10.mox colatis & expreſsis leuiter,colatura ſeruetur in uitreo uel picato uaſe: aqua utatur per dies 8. uel 10.ſi uires ferant, illam denuo reficiendo cũ prima fuerit abſumpta,ex qua capiat ſingulo mane unc.v.cum unc.ii.oximell. comp. uel unc.i.cum

dimidia oximell.ſcillitici. Intereà dolentes partes aqua uitæ exquiſita lauentur,& eadem foueãtur ſemel,uel etiam bis in die, uſque dum dolores inſtant,lanaq; ſuccida abundanti panno inſuta circumducantur, quod ſi ex iis quouis modo leuari dolor uideatur,ſæpius luce noctuq; lana optimè calefacienda,& reponenda,nam hæc frequens repetitio hos dolores plerunque mulcet, unde robur partes ſuſcipiunt, requieſcentibus ſic quandoque uiribus:quòd ſi nec iis remittatur,emplaſtica ſunt tentanda,ut talia. Recipe farinæ fœnigræci,de ſemine lini, & lolii, ana libram unam, ſeminis raphani & erucæ ana unc. iii.furfuris manipulum unum,coquantur in uino optimo dulci,circa finẽ coctionis adde aceti optimi uncias ſex,& iterum igni expoſito coquatur,quantum liceat,quo minus coinquinet,& calidè loco dolenti applicetur. at animaduertendum eſt, ne ſuper membro refrigeſcat, nam dolores recrudeſcent: quare frequẽtius membrum pannis calidis eſt muniendum,cataplaſmate nõ remoto niſi bis terve in die:quòd ſi huic ſtercus columbinum non omnino recens addere uelis, non erit extra rem: uerùm rarò ad hæc deuenire cogeris,ſi temperatus ſit æger, ſupraq; deſcripta cum arte uſui mandentur.Contingit tamen aliquando,ut patiens impoſtorum ambagibus fretus ad hunc ducatur terminum,quem certè ſubrigere non niſi ſummo negotio, atque labore poſſumus, aliquando etiã non poſſumus.replentur interdum iuncturæ, genua pręcipue, icore quodam pituitæ admixto, quem manifeſtiſsime inundare tactu conſtat, impotens ullo præſidio reſolui, nam id in imbecillis maxime uiribus perpetuò obſeruaui, nec ullam euacuationem ſubitariam ferre poterant: quòd ſi hos humores præcideres uel ferro ignito, uel alio ingenio, emiſſarium humori dederis,iis ſæuiſsimi,immedicabileſq; geminantur dolores:quare ubi talia contingunt, præſtantius nullum hoc remedium inueni,nimirum elaborare ueſicatoriis,uel cauteriis ſuperficialibus plurimis, parti inundanti appoſitis,quod intus contentum eſt ſenſim euocare:nam perpetuò per hęc plura reſudant, quæ cutis ſana intus cogit. Sed redeamus ad incœpta.quum purgantium apozematum,ut præcepimus, numerum compleueris, per dies aliquot iuſtum erit & ſudores prouocare, & urinas mouere,at pauca admodum in uſu habemus, quæ hæc pręſtẽt æque ac lignum indum, & maxime cum ſubſcripta uini albi portione addita paratur. Hic autem lignum in paulo maiore doſi exigitur, cum humores tenaciores crudioreſque ſint, egentes etiam potiore auxilio. Recipe ligni indi unc.iiij. uini optimi albi lib. iij. tepefiant, & macerentur in picato uaſe per horas,24. in alio uaſe terreo pone ligni indi unc. x. aquæ fontis lib.xij. macerentur horis octodecim, mox lentis prunis ſine intermiſsione bulliant, ad duarum

E partium euaporationem, cui ſuperindes uinum una etiam cum ligno:& ab igne remota olla,per horas octo reſideat,mox colo ſtillatum ſeruetur ad uſum. magma iterum in olla reponatur pro ſecunda decoctione, cui adiunge aquæ lib. xvj, & igni lento adhibita quarta tantum pars euaporetur,immiſceãturq; uini optimi albi lib.viij. in quo fuerint maceratæ unc.viij. ligni recentis per horas 24. ſubinde reſiſis tranſcolentur pro menſali potu pro arbitrio.ex primo,mane potabit unc.x. calide, & in ueſpere uncias nouem, & continuò optime tectus ſudores prouocet, quantum ſine multa moleſtia efficere poteſt: & ſi interim aluus ſponte non copioſe ſoluatur,ſingulis ſex diebus ſumat drac. ij. pillularum cochiarum,
F uel drachmam cum dimidia:& inter purgationes ſi ſicca ſit aluus, deuoret ex iiſdem pilulam unam ſcrupularem, alternis diebus per horam ante paſtum mane, uel ſerò pro patientis nutu.ſed iis non erit opus,ſi ſatis libere ex ſecũdo decocto in menſa potet,uel etiam (ſi libeat) extra menſam. fluxibiliores autem reddit humores mediocriter larga potio,unde ad euacuationem melius multò ſunt diſpoſiti, facileq; tum à natura,tum à medicamento expelluntur.licebit hac uti dies quindecim, mox ad prima purgantia medicamenta,ſi dolores penitus non fuerint ſoluti, per dies ſex refugere: deinde iterum ad decoctum ex ligno regreſſum facere, quo uteris adhuc dies quindecim, uel uiginti, poſt omnes
G ſolutos dolores,quo reliquiæ latentes hac apprime abſumantur. Victus interea iis quàm cęteris attenuans magis,parciorq; eſt pręcipiendus, exſiccãtiorq; : bis coctum igitur ad un.iij. uel iiij. cum tantundem paſſ.uel amig.pro patientis nutu:& ubi uires nõ conſtent,aliquid aſſarum carnium cõcedere, nam perpetuò iis attendendum eſt: uerùm non ſemper ægris credentes, illis eſt in omnibus mos gerendus, at ſagax medicus ex pulſu,uultu,uoce,prægreſsis, & mox apparentibus, de uiribus indicans non facile ab effœminatorum patientium fictionibus illuditur: nec nimium extremæ dietæ cupidos contabeſcere patitur: quare in iis prudentem medicum præeſſe perpetuo conſulo, qui ſingula pro rei ſuc-
H ceſſu regat, diſponatq;.

Tubercula, ſeu gummata appellata quomodo diſperdantur. Cap. XV.

SI iuxta,uel ſupra os tubercula apparere inceptent,nil æquè iis auxilio eſt,atque protinus eam partem ueſicare. fermentum igitur linteo extende,quantum tuber integrè tegi poſsit, & penna in aceto madida fermentum ipſum irrora,mox tenuiſsimo puluere ex cantaridibus reſperge,& appone,uittaq; leuiuſculè premas,una aut altera hora poſt, uel ſi uis, tertia amoue, & acu unica,uel repetita punctura in parte decliuiori ueſicã perfode,quo manu uel digitis preſ-

ſa

ſa aqua ſtillatim effluat:tegitur ĩterea folio cau
lium uiridium uel uitis,uel ẽt betæ,quod frequẽ
ter innouandum eſt,ne ſiccum fiat: reſpergitur
etiam recentiore butiro, hacq́; arte bis terve in
die, quum tumidam uideris,inanire ac tractare
poteris,at hæc demum areſcet bidui puta uel tri
dui quandoque octidui ſpatio,quæ denuò præ-
ſcripto modo refricari poterit.idem etiam præ-
ſtat (ni fortè melius) interior cortex atragenæ,
quam uulgus uitem albam appellat, eo quòd in
ſtar uitis inſurgat, arboribusq́; innixa ſcandat,
at non eſt quam brioniam dicimus, ſed frutex
ſarmentitius, lignoſus,albo, ac rimoſo cortice,
flore muſcoſo albo,ac capillaceo,qui frequentiſ
ſimus eſt in Gallia,Italiaq́; in ſepibus ac nemo-
ribus naſcens.idem præſtant & uaria alia ſimpli
cia,& cauſtica,arte parata,parciusq́ue appoſita.
uerùm ſi tuber peruicacior ſit,qui huic remedio
nõ cedat, præcipuè ubi is iam dudum inſederit,
altius paulò urere fas eſt,cãdenti ferro ſtrenuis,
cauſtico uerò meticuloſis, cuius formas uarias
undique ad uſum ſuggeres. parabis autem id ex
ſolis cineribus acrioribus aqua coctis,uel calce,
uel ambobus mixtis horum alteri,uel utriq;, cal
canto,uel ſandaracha, uel utroque addito tuber
culo:igitur ubi paruum èſt in editiore loco, cau
ſticum appone, uel ignito ferro altiuſcule ure
quantum uidelicet lentem, uel maiorem orobũ
recipere poſsit: nam dempta cruſta latior locus
fit:cui poſt quartum uel ſextũ diem, etiam ſi cru
ſta deciſa non ſit,cicerem uel maiorem orobum
infige: quòd ſi tumor maior uel diffuſus appa-
reat, ut exiguum hoc emiſſarium ſufficere nõ ui
deatur, alia in uarias illius partes efficere pote-
ris, uel unum oblongum perinde atque tuberis
forma dictabit, ſat.n.eſt totã cutem peruadere,
ſiue cauſtico, ſiue ferro negotiũ præſtiteris, quo
humor ille infixus,qui os carie poſtremò obdu-
xiſſet,ſenſim in pus cõuerſus iſthinc emanet,cui
uel folia caulium,uel uitiũ,uel hæderæ,uel dia-
quilonẽ maiorem, uel emplaſtrũ aliud quoduis
coquente ac diſſoluente ui præditum ſuperpo-
nes.Errant quippe grauiter qui ceratis linimen-
tis,uel aliis diſſoluentibus prẹſidiis iis occurre-
re nituntur,quanquam quandoque hæc iuuant,
uerùm etiam plerunque patientem atque me-
dicum illudunt, prẹ humoris craſsitie ac per-
tinacia, quæ his medicamentis uinci nequeunt,
unde dum hac inutili ſpe ducimur, propagatur
putor,oſsibusq́; inſeritur,quẹ tandem corradere
fas eſt, quod officium ars præſtare nequit ſine
ſumma difficultate,labore,patientisq́ue dolore,
nec ẽt aliquãdo ſine uitæ diſcrimine, maxime ſi
cranio,uel articulis uitium inſideat:quòd ſi na-
turæ cõmittas, multo ſæpe annales circuitus in
iugi hac miſeria infœlices patientes trãſcurrũt,
uel denique huius iniuria obeunt. Idcircò præ-
ſtantius erit ad tutiſsimũ, atq; propoſitum aſylũ
confugere, unde neque dolor grauis, nec mole-

A ſtia, nec uitæ periculum ullum imminet, tã diu
reclusis emiſſariis ſeruatis,quandiu humoris ali
quod ueſtigium hæret,& ultra ẽt per aliquod tẽ
poris ſpatiũ,quo uniuerſus ille putor penitus ſit
conſumptus:nam differre hẹc ulcera,cicatricem
obducere malum non eſt,prærumpere noxæ eſſe
poteſt, eò quòd ſi reſidui quicquam occluſeris,
affectum renouabis.Si uerò occurrerit æger iam
formata uomica,tunc nouacula,uel cutellari fer
ro cãdenti os retege,lineis duabus ductis ad de-
cuſsis formam(ſi locus concedat)quo cariem to
tam patentem reddas:talem ſectionem feret ca-
put,& anterior tibiæ pars, & os ſcapulæ,quod ſe
mel uidiſſe contigit:plerunq; uerò in capite ẽt,
& in anteriore tibiæ parte circa articulos omni-
B no ſuſpecta eſt: unica igitur in longũ ducta ſuffi
ciet,ubi ea iuuamento eſſe poſſe uita fuerit,nam
articulos quandoque ſatius eſt hoc remedio non
urgere, quod plerunque latebroſas corrupte-
las in ſe contineant, quas penitus inueſtigare
lethale eſt. eas etiam intactas relinquere pri-
ma ſectione, cum nihil profeceris, dedecori
adſcribitur, tanquam affectum non noueris, &
ab re patientem torſeris: in capite uerò, ante-
rioreq́; cruris parte,ſæpe commode perficitur,in
oſſe uerò ſcapulæ(quod rarò contingit) tantum
tẽtare licet in macro corpore.ſectione igitur fa-
cta,penicillos ex concerptis linteis ſolide cõſtru
ctos in oui albo cum aloes tantillo, & abundan
ti bolo armena infuſos calide in apertam uomi-
C cam ordine abundẹq́; immitte, quò belle euer-
ſa,hiantiaq́; ora poſtero die comperias:quo tem
pore carioſum os cicliſcis raſoriis ad ſanum uſq;
corrades,uel candẽti ferro ures.at cranium ure-
re fortè ſuſpectum erit: nondum ſane id uſu ten
tare ſum auſus, ſed ſemper raſorio complanaui,
uel aliis hoc more radere conſului, ueritus ne
igne membranis cerebri quicquam incommodi
communicaretur. interim in uulnus hoc medi-
camentũ impones.Rec.ſucci roſ.plantag. & uer
baſci ana unc.j.ſucci chelidonii,& iridis ana un
ciam ſemis. terebintinæ Venetæ, mellis roſ.ana
unc.j.ſemis:omnia in lance æneo recipiantur,&
igni expoſita diſſoluãtur,miſceanturq́;, cui mox
adiicies farinẹ orobi drach.iij.& ferueant parũ,
rudicula ſemper agitata:quẹ cùm oĩa ſimul bel-
D lè cõpoſita noueris, ab igne dimoueas, & feruo-
re remiſſo adde ariſtolochiæ rotundæ,radicis iri
dis,mirrhæ ana drach.j. aloes drachmã.j. ſemis,
ſemper rudicula commiſcebis uſque adeo dum
calor integre ſit reſolutus: tundenda uerò in te-
nuiſsimum ueluti pollinem reducantur.hoc igi
tur medicamento puluillos aſperges, quoad
ab oſsis ſubſtantia inſurgere carnem nouam ui-
deas,nam hæc dum extuberat,quod de oſſe reli-
quum eſt expellendum, paulatim ex ſano ſepa-
rat,& tanquã inutile ſpolium,uel reſegmen reii-
cere intendit:quod ſubinde commotum exerci-
tatus artifex ſine noxa forcipibus refigere curat.

aſt ubi uitiatum omne detruſum fuerit,& iamiã
per cũctas oſsis partes inſurgere carnem cernis,
ora uulneris euerſa in propriam ſedem compo-
nere fas eſt,& tanquã ſimplex uulnus,in quo for
tè aliquid carnis deeſt,tractare.Cæterum hos nõ
minus euacuationibus,abſtinentiæque ſubiicere
par eſt, & priuſquam opus obeas,& per totum fe
rè morbi curriculum,quàm eos quos capite præ-
cedente curandos propoſuimus,quamobrem il-
luc te tranferas licet.Excipe quòd hos fortè non
æquè iuuabunt exquiſitè attenuantia,neque etiã
quæ uiſcido,craſſoque ſunt ſucco, ſed media.

De affectibus capitis. *Cap. XVI.*

POrrò,& ſi temporis progreſſu nullam fortè
humani corporis partẽ hæc ſordes excipiat,
caput tamen præ cæteris principibus expu-
gnare conatur, illud perennibus aſsiduis, atque
lętiferis doloribus exagitans. quare cum totius
humani corporis præcipua pars ſit,quòd ea men
te polleamus,ſi temperatè habeat,quumque hãc
tantum ex pręcipuis perpetuò primo,ac maximè
exerceat affectus hic,dignum ob id operæpreciũ
exiſtimamus, ſi ſeorſum de eius ſymptomatum
curatione expoſuerimus. Affligitur.n. hæc pars
ea ratione atque cæteræ,nimirum humorum ui-
tio copiave,uel iis ambobus ſimul congeſtis:quę
eo etiam uehementius exagitatur, quòd ſenſuũ
omnium quum ſit origo,etiã membranis & ner-
uis eſt referta,obductaque,unde ex quauis intẽ-
perie, graues affectus patitur, adde quòd etiam
præ uaſorum multitudine amplitudineque faci
lius ad eam humores fluant:quæ quum etiam ſit
uniuerſi corporis ſummitas cranio ſolido obdu-
cta,facilè eò fuliginoſi uapores repentes recipit,
retinet,ægreque diſſoluit, hinc partium earum
omnium grauitas,tenſio,æſtus,dolor,roſio. At
conandum eſt omni ingenio,atque opere, ut ex
trema hæc deuitentur:quod ſanè non multò ne-
gotio fiet, ſi nacta occaſione eam arripere non
negligamus, eamque ſemper præ oculis habea-
mus,tanquam omnium operum noſtrorum fidã
aſsiduamque manuductricem: ſcientes hãc tem
poris inſtar fluxilem eſſe,uariiſque horis faciem
mutantem, quæ quantò liberalius acceſſum ad
ſe præbet, tantò difficilius hanc artifex aſſequi-
tur, ſi ob ſui ipſius negligentiam, uel patientis
mollitiẽ intẽperãtiãve,uel aliam ob cauſam hãc
eandẽ uel paulũ poſthabuerit,hãc igitur potiſsi
mùm cõſulere iuſtũ eſt.At principiis obſiſtendũ
indicat, eò quòd tunc uiribus modicis arceãtur,
uel ſupprimantur,ſecus uerò ubi hæc per longas
moras inualuerint.Quum igitur ab exiguis pro-
fectæ initiis miſeratione dignos,ac plerunque,
(ſi parum ſtudioſè animum aduertamus)imme-
dicabiles affectus faciant fluxiones ad caput re-
pentes,iis hercle antequam radices firment,pręſi
diis æquis nos fieri obuios iuridicũ eſt, ut ſectio
ne uenæ cephalicæ ex brachio recta ad partẽ do
lentem,demendo de ſanguine pro ratione habi-

E tus,ſanguinis uitio & temporis ſtatu,mox purgã
tibus medicamentis,& diureticis ea, quæ in me-
dio continentur,exercenda ſunt,& unico contex
tu dolor demulcendus eſt,purgantia nãque me-
dicamenta talia ſunto.Rec.diaphenici.ʒ.iii.aga
rici optimi.ʒ.s.rheub.electi ſcr.ii. cum ſaccharo
& puluere de ſtœcade, fiat bolus deuorandus ho
ra oportuna cũ inuolucro,& iulep.roſ. reſperſo,
quo amaritudo nõ percipiatur,nec uomitu ten-
tetur.quòd ſi potionẽ patiens magis quàm bolos
expetat,hanc præbeas infrapoſitam,uel aliã eiuſ
dem generis ex arbitrio prudẽtis medici,qui pa-
tienti præſit.R.ſtœc.pug.i.betonicę m.s.Foliorũ
ſenę.ʒ.iii.coriãdri aniſi,an.ʒ.i.Fiat decoctio pro
una doſi tãtùm.in colatura infunde reub. electi.
F ʒ.i.s. cinamomi ſcr.i. macerentur horis octo uel
decem,expreſſuræ adde ſyru.roſ.lax.un.i.diaphe
nici.℥.ij.s.diſſolue, & potet hora electa: ab hoc
medicamento tutò diureticis medicamẽtis ſe cõ
ponet,exemplar uerò tale ſit.R.origani, betoni-
cæ,ſerpilli,cæterac,& acetoſæ ana m.i. rad. erin-
gii,fęniculi,petroſelini,polipodii,& acetoſæ an.
un.i.graminis liquiritiæ,paſſ.ana unc.s. ſeminis
carui,petroſelini,coriãdri,an.ʒ.i.s. fiat decoctio
ad lib.ii.in qua diſſolue ſyrupi de ſtœcade cõp.
un.iii.Syrupi de capillis ueneris un. ii. capiat in
quatuor doſibus ſingulo mane unã, incipiat die
poſtero,ab aſſumpto pharmaco,quòd ſi æſtas ui
geat,loco ſyrupi de ſtœcade, ſume oxiſaccharũ,
uel acetoſum ſimp.utatur iis ad dies.vj.uel. viii.
G calidè mox lodicibusque tectus ſudores promo
ueat,alternis dieb.poſt ſudores exſiccatos uoret
pil.j.cochiã põderis unius ſcru.poſtridie ab aſsũ
pto pharmaco caput lauet ex lixiuio parato ſar-
mentitiis cineribus,uel ficulneis, in quo ſerpil-
lus fuerit incocta,repetatque quarto quoq; die,
nec ſit lotio,longa, nec exſiccatio abundantior,
quò plus non trahas quàm diſſoluas, uel nimia
cutis exſiccatione plus conſtipes quàm ſit æquũ.
leuis igitur ſit lotio, modeſtaque ſiccatio mol-
liore pileo ex abundanti lana contexto caput nõ
cogente tegatur,abſolutis ſerapiis, iterùm phar
macum reſume,quod uel leuius uel potentius pa
rare poteris, ſi par ſit, augendo uel detrahendo
de ſena,rheo,uel diaphenicone pro arbitrio exer
H citati medici.quod ſi iis præſidiis dolor non ce-
dat, tundenda eſt uena, quæ patentior fiet in
fronte ex parte dolente,uel ſecetur media, ſi in-
differenter utraque pars conflictetur, ſangui-
nis ad uncias ſex educendo, uel plus ſi libe-
rè fluat,radendumque caput, & acida poſca, ac
calida affatim offundendum,uel ſpongia in hac
infuſa,& preſſa fouendum dimidiæ horæ inter-
uallo,matutino uidelicet tempore,& ſub ueſpe-
rum ante cibum, uel aliis etiam horis ſi dolor
urgeat. à ſecta uena eodem die compone agari-
ci drach.i.rhei.drac.s.diaphenici.drach.iii. & in
bolis diſpoſitum uoret, uel in cicorei ſtillãtitio
diſſolutum potet, uel cochias pilulas ſumat ad
ſeſquidrach-

ſeſquidrachmam,uel ad binas integras, ſi uirtus
ferat : & hoc ſtatim à ſecta uena, ſi dolor uehe-
mens inſtet, uel horis tribus à prandio, uel die
ſequenti,ſi dolor inducias præbeat, quanquam,
ſi nihil uetet,eodem die melius eſt:diebus ſequē
tibus hoc decocto utatur.Recipe origani, beto-
nicæ,ſerpilli,acetoſæ,& endiuiæ ana m.i.radicis
lapatii acuti,eringii,bugloſſæ,ana drach.s. poli-
podii unciam unam ſemis : ſeminis cartami un-
ciam unam:bulliant in aquæ fontanæ libris tri-
bus , ad tertiæ partis diſſolutionem ſub finem co
ctionis , adde foliorum ſenæ unc.i.carui. drach.
iii.& tantillum ferueant,mox ab igne dictis fri-
gefactis,ac per colum liquore transfuſo, huic ad
iunges ſyrupi roſati laxatiui unc.iiij.oximellitis
ſcyllitici.unc.ii.miſce,in uitreoque uaſe recon-
de pro quatuor doſibus,quas capiat diebus con-
tinuis ſingulo die unam:incipiat primo die poſt
ſumptam pharmatiam, uel ſecundo ſi liberrimè
aluus ob medicamentum,deiecerit,utatur iis ſy-
rupis ad dies octo uel decem : quod ſi uires col-
labi uideantur,ex horū aſsiduitate tres uel qua-
tuor dies interpone,medicamentoque omnis ge
neris exemptos relinque, quò uires inſtauren-
tur:interim lauet caput,ex ſupraſcripto lixiuio,
admixtis agarico & ſena,& eo præcipuè die quē
quieti dicaueris . quandoque etiam perfundes
aqua ex uino ſtillata acriore, quam aquam uitæ
dicunt,caputque calidius ſeruetur,ſi conferre ui
deris,fortaſſe iuuabit pileus conſtructus ex pelli
bus luporum paruorum . uictus mediocriter ſit
parcus,attenuans,carnibus tamen ueſcatur, quo
uires purgationem longiorem , maioremque fe-
rant.auiculæ igitur iis erunt ex uſu,uel gallina-
cei pulli,capi,uitulina atque hœdina caro: ſit po
tus aqua cum ſaccaro,& cinamomo & confracto
coriandro agitata:quandoque, ſi uires exigant,
album uinum multa aqua profuſum . diebus iis

Ligni indi decoctio eiuſque utendi ratio.

peractis,quos purgationibus inſtitui, ligni indi
decocto uti hoc more licebit. Recipe partis in-
ternæ ligni indi unc.octo, corticis eiuſdem un-
cias tres,aquæ fontis libras 16. macerentur ho-
ris duodecim , deinde bulliant ad duarum par-
tium euaporationem:ſub finem integræ coctio-
nis,adde ſaccari optimi unc. quatuor : coctione
abſoluta,ab igneque remota olla, adde cinamo-
mi unc.s. omnibus reſiſis, ac refrigeratis, colen-
tur,de qua capiat ſingulo mane un.x.ſub ueſpe-
rū uncias octo,calidè mox pannis obtectus,ſudo
res inuitet non grauiter:magmate in olla repoſi
to,unà cū unciis duabus ligni recentis,ſuperin-
funde aquæ fontanæ libras. 18.bulliant ad con-
ſumptionem quartæ partis,ſub finem iniice ſac-
cari optimi unc.x.cinamomi unc. s. ſubinde re-
frigerato,coloque transfuſo, ſeruetur in uitreo
uel fictili,piccatoque uaſe pro potu, ut patienti
collibuerit.interea ſi peruicax morbus nullo mo
do cedat,huic decocto tam menſali, quàm alte-
ri,quòd ad ſudores prouocandos exhibetur, ad-
A di poterit tertia uini albi pars, in quo ſpatio ui-
ginti horarum fuerit macerata unc.i. ligni indi
pro ſingula uini libra:nec obſtat quòd à ueteri-
bus uinum in capitis doloribus habitum ſit ſu-
ſpectum:nam experientia compertum eſt, plerū
que etiam iuuare,eo quòd coctionem quum ad-
iuuet,paratiores humores reddit ad expulſionē:
herrina etiam adhibe,ut aqua mulſa ex hiſſopo,
ſampſuco & ſerpillo cocta, addita tertia parte
ſucci betę,per naresque hauſta,uel ſimplex aqua
in qua tantillum radicis ciclaminis fuerit mace-
ratum,uel puluis hic naribus inſufflatus,uel ſpō
te hauſtus. Recipe hiſſopi, agarici, ellebori albi
ana ſcrup.s.tundantur ſimul omnia tenuiſsimè,
& utatur matutino tempore,uel ſerò ante cibū:
B inditur autem in nares ex hoc puluere quantum
grana tria,uel quatuor frumenti ponderant:tra-
hunt autem hæc mirum in modum aquoſos, at-
que pituitoſos humores à cerebro . maſticatoria
uel alia,quæ in os accepta tales humores eliciūt,
etiam aliquo modo conferunt,ut cubebæ, ſina-
pis, zinziber, piretrum, aqua ardens acerrima,
quam aquam uitæ dicunt:uerumenim uerò ani-
mum perpetuò ſtudioſè medicum, atque etiam
ægrotum ipſum adhibere cōuenit,ne uel fotus,
uel lotiones,uel tegmenta,uel herrina, uel alio-
rum quippiam modum excedat. Diſcernes autē
hoc,dum premit dolor,ſi quandoque partem le-
uius tectam omiſeris, modò paulò plus pannis
munieris, & modo plus foueris, nunc uerò mi-
C nus,uel prorſus nihil:uel ſi nunc ualentius pur-
gaueris,uel ſudores moueris:dein uerò parcius,
uel naturam penitus per uices omni medicamen
torum uſu, uel agitatione exemptam quieſcere
reliqueris.iis uerò omnibus attētè, adamuſsim-
que obſeruatis,ſi in eodem ſtatu morbum perſe-
uerare uideas,uel inualeſcat uariis partibus, cau
ſtico,uel candenti ferro caput exulcera,quò hu-
mor ualētius hinc tranſmitti ualeat, ſint ulcera,
quæ parui nummi latitudinem non excedant,
nec os attingant, & recta ad commiſſuras parti
dolenti proximas,etiam ſupra partemmet dolen
tem,conſeruenturque hæc diutius aperta, carnē
præcipitato abſumendo:uel ſi & hoc moleſtiam
ferat,proximè his factis ulceribus noua alia cau
ſtico ſunt ulcera excitanda,& prima, ut cute ob
D ducantur,beneficio naturæ relinquere, ſic enim
minore noxa cutem ſeruabis apertam, quam ſi
ulcera præcipitato,uel gentiana,uel orobis, uel
alio ingenio refricare pergas:nam hoc præſidii
genere pleroſque leuatos uidi, quibus reliqua
omnia auxilia,nil commodi afferre poterant:de
ſiſtere tamen interim à purgationibus fas non
eſt,fretus localia ſubſidia modicè conferre poſ-
ſe in corporibus iis, niſi eorum, quæ in medio
ſunt corpore, etiam curam habeas aſsiduam :
quod ſi ab iis ſenſim non miteſcat morbus, uel
adhuc ingraueſcat, dubium non eſt quin ſub
cranio collectus ſit humor aliquis ad putredi-

 nem

nem tendens,præcipuè ſi ueluti culices,uel araneorum telæ oculis patientis præſtare uideantur, quibus occurrere tentandum eſt, portionem cranii aliquam demendo, quò humor ſub illo coactus,uel uapores liberè exire queant: perficitur autem hoc uel cicliſcis raſoris, uel modiolo,utrunque autem laudo,ſi ratione fiant: at opus trepani tutum admodum non eſt quouis artifice operante,quanquam inter ea, quæ hactenus uſui fuere,tutiſsimum ſit noſtrum, quod in libello de uulneribus ſclopetorum inſeruimus: præfero tamen hic cicliſcis raſoriis emiſſarium parare uſque ad duram meningem,ſiue os ſanũ, ſiue aliquo modo carie infectum offenderis, & ubi carioſum ſit, nec corruptela ad uitream uſque tendat,ſat erit cariem totam eximere,& aliquot dies obſeruare, quòd ſi leuius habeat, nil amplius tentandum eſt,niſi uulnus apertum conſeruare,donec undique per os pullulet noua caro, quo tempore & uulneris ora ſunt relaxanda, locoque ſuo paulatim reponenda.cutem igitur, ubi hoc facto ſit opus,nouacula exſcindere potius conſulo,quam cauſtico medicamine, ut ali qui faciunt,exurere:tum quòd minore,ac breuiore dolore patiens extorqueatur,tum etiam quòd ſanguinis effuſione moderata per uulnus facta patiens quandoque degrauatur. fieri autem debet ſectio,perinde ac ſolet in uulneribus capitis cum oſsis læſione,cruciatim puta,mox labiis reuulſis,plagaque penicillis duris oui albo, & bolo armena aſperſis oppleta:ſic ſeruãda plaga eſt, donec affectus indicabit. Penicilli uerò interea medicamento ex ſuccis confecto in capite de oſsium tuberculis deſcripto,uel ſimili alio irrorari poterunt.Si autem dolor non ceſſet, uel quo uis modo mitior non fiat, tunc tertia uel quarta die os perfode. Si ycor exeat putidus,qui apparere interdum in iis ſolet,impone tantillum ex hac miſcella aquæ uitæ, balſami artificialis Ioannis de Vigo,ſingulorum partem unam, mellis roſati partes tres. ſi turgeat cerebrum, nec uideatur flammeum, immittite ex hoc, in quo pares ſunt partes aquæ uitæ, mellis roſati, & balſami, nam egregiè hoc concoquit & diſſoluit. penicillos (ne citius quàm par ſit caro creſcat) illine unguento,quod pares recipiat partes olei roſati,mellis & aloes, deſuper emplaſtrum ex betonica,uel aliud ſimile. Cùm tempus obducendæ carnis aduenerit, curandum ut ſimplex uulnus: non autem formidoloſum chyrurgum eſſe oportet in iis.Vidi autem pleroſque hac lue affectos, à quibus tantum de oſſe ſincipitis paulatim auferre oportuit,quantùm dimidia uola manus eſt lata, & aliis à fronte portionem non exiguam, omnes tamen cum optimo ſucceſſu. Ante igitur quam ſectionem facias,prædicenda eſt parentibus,uel amicis tuta mors,ſi hæc non fiat omnib. iam fruſtratis debitis anteactiſque præſidiis: ſi uerò fiat ambiguum eſſe exitum:at ubi præferen

E dum non eſt auxilium anceps,quàm perfunctoriis atque fucatis(ut ita dicam)præſidiis aduerſus affectum pugnantes ægrum ſenſim in mortem elabi ſinere?ab re opinor non erit,ſi recitauero quod ab hinc non multo ante acto tempore mihi uidiſſe contigit. Taurini quæſtor quidam natione Gallus habitabat, qui iam menſes aliquot inſomnes peregerat, ex graui capitis dolore circa ſinciput ac tempora, ob Venereum morbum. hic iam ab omnibus medicis illius oppidi opem acciuerat, uerùm moroſus præſidiis non penitus inſiſtebat, uariaque quandoque animo fluctuans tentabat experiri: qui quum quandoque me Taurinum aduentaſſe intellexiſſet, ut illum inuiſerem rogatum miſit.Quòd ubi cuncta

Hiſtoria de quodã lue uen. affecto.

F edoctus tum per ægrum,tum per aſtantes,pertinacem hunc dolorem audirem nil languidi paſſum fuiſſe ex auxiliis à medicis omni ratione adhibitis,nec ex iis quæ muliercularum, uel impoſtorum conſilio tentauerat, conſului, ut capiti cauſtica aliquot apponerentur iuxta proximas commiſſuras, & ſuper partes dolore infeſtatas: quod ſtatim conſilium difficilis, atque effœminatus æger recuſauit. Ego uerò Taurino ſecedens hunc non uidi unius menſis interuallo, tandem iterum rogatus illum adiui, quem penitus lumine orbatum offendi:oculi tamen nil extranei uidebantur pati: primitus dicebat ſibi per multos dies,antequam integrè oculorum lumine interdiceretur,apparuiſſe culices ſemper ante oculos circumuolentes,& telas araneas lumini obiectas,mox ſenſim uiſum perdidiſſe.ego illi tunc perſuadere nitebar,ut pateretur cranium perfodi, renuit:tãdem ut cauſticum ſincipiti adhiberetur,ubi magis premebat dolor,fuit contentus:noluit tamen ferre ut apertum ſeruaretur,ſic ſtatim deciſa cruſta ſponte cicatricem obduxit, quapropter illum inuiſere deſtitui impatiens cubicula ægrotantium frequentare oportuna reſpuentium præſidia: hic demum circiter quadraginta dies poſt ad ſuperos migrauit, quem ſuorum amicorum nutu me præſente ſecuit Lucius Montanus illuſtriſsimi Proregis Briſſaci Chirurgus ingenioſiſsimus, ubi cranium in conterminis coronalis,ac ſagittalis commiſſuræ os ſfacellatum putidumque inuenimus coronati regii latitudine,ſtatimque cranio ſerra aperto,abundãs icor putrilaginoſus inſtar aquæ fuligine fumarii & croco aſperſæ profluxit,tum per oſsis aperturam,tum per aures & nares,membranæque putidæ rectà ad os affectum, uerùm adhuc integræ erant,quæ ſolo tactu facilè rumpebantur,corruptum & cerebrum,& nerui optici,cætera uerò uiſcera omnia integrè habebant. Cenſendum eſt huic potuiſſe conferre à doloris principio cauſtica,uel poſtea oſsis effoſsionem, rationi ſi obtemperaſſet, dum præbebat occaſio. Non eſt igitur omittendum auxilium anceps, ubi patiens morem gerat,quum nulla datur alia ad ſalutẽ ſpes.

Si tumores

Si tumores appareant duri(gummata appellāt) corruptelam oſsis in iis prohibet uſtio (ut antea dictum eſt) ſupra illos facta, diuque aperta conſeruata, donec prorſus ſint abſoluti. Si materia inſideat cum oſsis carie, aperiendus eſt ſinus ad decuſsis imaginem (ut etiam in capite de oſsiū uitio diximus) quare ob id negotii illuc adeas. In omnibus iis, quos grauis dolor occupat, tenuis uictus eſt adhibendus, & attenuans exquiſite: ubi dolor ſit mordens, mediocriter tenuis cōfert, & modicè uel potius nihil attenuans, præci puè ſi oſsis caries impēdat. Sed iam tempus nos monet, ut ad alia præſidiorum genera ſermonem conuertamus.

Venereæ luis curandæ modus per illitiones hidrargirum recipientes. Cap. XVII.

SIcut humana mens, quam torpem natura, uel ignauus habitus effecerunt, otiū atque ſomnum, cæteris omnibus anteponit, ita ſagax non modò frugi inuenta reſeruat, ſed & in nouis aliis indagandis perpetuò euigilans, poſteris prodeſſe non deſinit: hinc effectum eſt, ut nonnulli noſtri æui medicinæ profeſſores horum lāguentium calamitatum miſerti, non ſolùm inuentis non acquieuerunt, uerùm ultra hæc(à ſenioribus tamen excitati) noua alia utilia, ſumma indagine, ratione, atque experientia ducibus, excogitauerunt: nimirum illitiones, cærota, & ſuffitus, quæ cum hidrargiro arte cumponuntur. curant hæc ſane mirifice humana corpora hac lue infecta, ſi arte ſint adminiſtrata, humores è corporibus excludentes ſubtiles & cuti proximos per halitum: uiſcidos uerò atque intimos per fauces & aluum, ſic ut mirum uideatur quàm celeriter, belleque id præſtent. Hæc tamen medicamentorum genera(& ſanè præter rationem, quod infrà monſtrabimus) plerique medicorum auerſantur, perterriti ſymptomatis, quæ hidrargyrus negligenter, uel potius ineptè appoſita inducere ſolet: uerùm ob id inculpandum præſidium non eſt, imò artificis ineptia uel negligētia, uel forte patientis intēperantia. Quis ignē criminabitur, unde prę ſeruorū negligentia baſilica domus cō ſumpta eſt? Sed iis nūc omiſsis, ad cætera quæ noſtri ſunt negotii pergamus, huius difficultatis diſceptationē, deciſionemq́, ſub finem operis omittentes. Illitiones igitur nō una quidem, ſed multiplici forma parantur, perinde ut aeris tēperies, morbus patientis habitus, mores, & facultates iudicabunt: nā dites ac nobiles, quos hoc remedio curare fas eſt, ſumptibus minimè parcentes, odoratas, delicatioresq; exoptant: inopes uerò iis cōtenti ſint par eſt, quæ ſine deliciis morbum expugnant. Pueri præterea, & delicatiores homines, & quos tenuis humor cutem dixerat, etiam mollioribus ſunt tractandi, fortioribus uegetes, & ubi humor profundius inhæret: æſtate etiam mi

Remediorū hydrargirū recipientiū utilitas.

A tioribus & minus facultate calidis, hyeme fortioribus, calidioribusque: quamobrem hic aliquot exempla ſubiiciam. Recipe butiri recentis uncias quinque, olei amigdalarum amararum uncias tres, hidrargiri tenuiſsimè comminuti uncias tres, ceræ albæ unciam unam. omnia diligentiſsimè incorporentur. aliud eiuſdem potentiæ. Recipe axungiæ ſuillæ uncias ſex, olei roſati uncias duas, olei de ſpica odoriferi drach. ii. cerę albæ uncias duas ſemis, hidrargiri extincti uncias tres, omnia in pila optimè miſceantur, hæc autē leuia, & exigui ſunt ſumptus. Alia paulò fortiora. Recipe axungiæ porci uncias ſex, olei amigdalarum amararum, medullæ uitulinæ, ana uncias duas, olei laurini unciam cum dimidia, ſti-

Vnguenti leuis & facilè parabilis formula.

Alia.

Fortiora unguenta.

B racis liquidæ ſemunciam, olei de ſpica drachmas quatuor, hidrargiri perbellè triti, unc. tres, ceræ albæ. unc. ii. s. Aliud. Recipe butiri recentis uncias tres, axungiæ porci, quæ non uetuſta ſit, ob moleſtum eius odorem, uncias octo, olei maſticis unciam cum dimidia, olei de ſpica odorati drachmas duas, ſtiracis liquidæ ſemiunciam, euphorbii drachmas duas, thuris, maſticis, ana drachmas tres, terebintinæ claræ unciam, hidrargiri optimè triti cum oleo amigdalarum amararum uncias tres, ceræ albæ uncias duas, pulueri-zanda in tenuiſsimum ueluti pollinem reddantur, & omnia ſimul in mortario accurate miſceātur. Aliud pro nobilioribus, ac ditioribus, quibus affatim æs ſuppetit, graues, moleſtosque odores ægre ferentibus. Recipe butiri recentis, axun

Aliud.

Aliud pro ditioribus.

C giæ porci recentis, ana uncias tres, olei amigdalarum amararum nuper expreſsi, medullæ crurum uitulorum, adipis gallinæ ana uncias duas, olei gariophilorum drachmas tres, ceræ albæ uncias duas & ſemis. hidrargiri optime comminuti in oleo amigdalino uncias tres, omnia in pila egregie commiſceantur, addendo muſci electi ſcrupulum unum, ambræ ſcrupulum ſemis, quæ in fine totius compoſtellæ perbelle admiſceantur. At de unguentis hæc pauca ſufficiant exemplaria. Illinuntur autem articuli omnes, imò & uniuerſi artus: ſpinam autem inungere neceſſum non eſt, niſi hanc dolor exerceat: caput uerò ali qui obliniunt, ſed cum nihilo fœlicius iſtis con

Quæ partes corporis illineudæ ſint.

D tingat, quàm iis, quibus tantùm artus tractantur, illud propterea pectus & uentrem lubens excipio: quamquam & ſi fricentur, nullum ſequi poſsit incommodum: intellige ubi largius æquo non fueris uſus, propterea in pueris ſat erit, unciam, uel etiam minus abſumere pro illitione ſingula, magis adultis ſeſquiunciam, puta hominibus binas, uel etiam ternas. unguntur igitur uel in diluculo, uel parum ante prandium, uel circa ueſperas ante cœnam, per horas binas, uel ternas, locus aptus eſt ſub tentotio in cubiculo non longe à cubiculi extenſo, in quo labra, uel alia uaſorum genera prunis at cenſis referta habeantur, quo in aere calido illitio fiat: ſi enim

Quæ partes non illini poſſint.

Vnguenti quantitas uaria pro ætatum uarietate.

Vngendi tēpus.

Locus.

ſine frigoris iniuria res abſoluatur, facilius medicamentum cutem,ac reliquas peruadit partes, unde ualentius munus ſuum obit: quòd ſi tentorium preſtò non ſit,frigidaque admodum aeris uigeat intemperies, accenſis abundè lignis ſub camino & lebetibus, uel peluibus prunis oppletis,in medio cubiculo poſitis,in iis duobus ignibus rectus patiens ſeipſum perfricet:peracto opere,canabino linteo,craſſo,amploque,ac calido à collo ad pedis uſque plantam obducatur,in ſtratumque optimè excalefactum camino proximũ conferatur,lodicibusque tectus ſudores prouocet,per horam uel paulò plus, ſi ſine labore irrũpant:uel minus,ſi uires non ſuppetant:os non ſtipandum penitus,ſed habeat unde reſpiret:maximeque ſi patiens imbecilli ſit habitu. abſolutis ſudoribus,linteis calidis lenibusque tergere ſine uentilatione ulla totum corpus oportet: mox ſubucula calida induta ſtratoq; ex aduerſa parte calefacto in illam ſe recipiat, ubi ſi ſudores item fluant,placidè ſudet: quibus ſubinde deterſis, in aliud cubile, quod in eodem triclinio ſit poſitum,ſe transferat,eiſdem pannis utens per totius curationis curriculum, quibus à principio fuerit uſus,in dies tamen exſiccabis:ſi uerò dolorum uehementia ſtare nequeat, dum illinitur ſedeat:quòd ſi neque ſedere patiatur, ſtratus in lecto perſinatur,partem primò unam inungendo, mox hac pannis calentibus optimè obducta,aliã illinas ſubinde & alias, donec particulas, quas fricare ſtatueras,abſolueris, & perpetuò foculi prunis referti, uel focalis palla candens parti, quæ tractatur,proximè habeatur:Illitione peracta,pannis bellè cooperiatur quò ſudores inuitet, deinde partibus omnibus ſolutis omni diligentia abſtergatur.Sed quia tum calore,tum labore,uel odore,tumque totius corporis grauitate,uel etiam nutrimenti defectu languentes nõnunquam in aliquod leue animi deliquium concidunt,conducet(præcipuè ægris paruarum uirium)parùm ante opus offulam ex pane in leuiore uino infuſam offerre,& ſimul mediocriter ſuperpotare,nam & uires recreat, & leuiore negocio etiam ſudores effluunt,ſatis ſuperque eſt ſemel in die ſingulo oblinire, imbecilliores uerò alternis tantum diebus,numerum uerò illituum terminatum unicuique uel uniuerſis præſcribere nemo iure poteſt, ſed eo uſque defricantur, quò gingiuæ tumeſcere occipiunt,uel aluus fluere,uel ulcera cicatrice manifeſtã obduci,uel dolores funditus ſolui:uerùm quãdoque aluus mouetur,& gingiuæ tument,nec abſoluitur humoris affligentis euacuatio: cum igitur hic naturã ad expulſionem pigram obſeruaueris,bidui, uel tridui ſpatio ad illitus redire licebit, quos alternatis diebus adminiſtrabis,animum diligenter adhibens.quid natura moliatur:nam ſi negligenter ægrum inuiſas, tam ſæuè (crebrò) humores fauces & guttur oppetunt, ut non ſine ſummo

Poſt illitionem quæ obſeruanda.

Vngẽdi modus, quos maximi dolores torquent.

Ad animi deliquium præcauẽdũ.

Quoties inungendũ.

Quouſque frequentandæ illitiones.

E medici labore,& patientis diſcrimine corrigi ualeant,quod facilè defenditur ſi diligenter ſingula obſeruentur.Pauperes,mendici,uel ſerui, quibus neque otium,neque argentum ſuppeditant, ſed laboribus uictum quæritare cogit egeſtas, à ſuis negotiis non deſiſtentes poſt ſanguinis miſſionem corporisque purgationem,artus uel omnes,uel plures,quos magis affectus exercet,manibus propriis leuiore ex aliquo ſupraſcriptorum unguentorum perfricent tenuiter, mox induti ſuis negotiis implicentur, deſiſtentes ab illitionibus,cum aliquod ex ſupraſcriptis ſignis apparere inceperit, ut iis licebit uel alternis diebus, uel ſingulo quouis die,pilulam unam deuorare, uel ex fumo terræ,uel cochiis ponderis ſcrupul.

F unius,uel dimidiæ drachmæ, quo humores impetuosè ad fauces non irrepant: hoc enim more plures,& piſtores & coquos mendicos, & ſeruos morbo liberaui,quos aliter morbus confeciſſet: exiſtimans prudentius eſſe quum non potes penitus,quæ optas,obtinere,exiguum,quod concéditur,æquo animo acceptare.conducet etiam & iis & ditioribus,ſi libeat,loco horum cærata mẽbris affigere:à ſuis negotiis non deſiſtentibus optimum eſt illud Ioan.de Vigo, quod paſsim in officinis ſeplaſiariorum reperitur,uel ſi ad manũ non ſit,hoc parabis,quod eiuſdem eſt efficaciæ, & paratu facilius.Recipe axungię porci non omnino uetuſtæ,& à membranis optimè purgatæ libram, pinguedinis gallinæ uncias tres, olei de

G terebinthina uncias duas & ſemis,euphorbii,caſtorii ana drachmas tres,ſtiracis calamitæ unciã cum dimidia,cinnabaris unciam,ceræ pinguiſsimæ quantum ſit ſatis pro formãdo cæroto,quod non coinquinet, in fine adde argenti uiui optimè comminuti uncias tres,quæ omnia ſimul miſceantur,donec frigida ſit tota; maſſa, ne, quod grauius eſt,in fundum colligatur. Sequuntur autem ad hoc eadem ſymptomata,quæ ſequi ſolent ad illitiones:quare, cum oportunum uidebitur, remouere non differas.

Quomodo tractandi pauperes eorum paupertatis & laborum rationem habendo.

Cæratũ pro pauperibus.

Quomodo defricandi ex præſcriptis illitionibus præparandi ſint. Cap. XVIII.

H QVos defricandos hoc more conſulimus, hos primò inanire iuſtum eſt, nimirum ſanguinis miſsione, atque etiam purgatione. Tunditur igitur primò uena,quæ parti affectæ proximior eſt,ut in fronte,ſi caput,mox cephalica eandem partem proſpiciens : ſimilique modo ſi brachia,uel crura ſint affecta:nam nunquàm non utilius eſt primò ex magis degrauata exordiri, ut infrà docebimus:ſubſequenter uenter apprimè educendus eſt medicamentis ad hoc munus aptis,purgantibus uidelicet potionibus, uel pilulis,uel tabellulis, pro patiẽtis guſtu,quę tamen educant quantum ſatis eſſe uidebitur,nec alienum humorem, quàm habitus patientis, &

morbus

morbus exigunt . Pituitam egregiè deturbat de-
coctio foliorum ſenæ,ſi ʒ.v.uel.vi. macerẽtur in
unciis quinque aquæ,adiecta drachma una cina
momi,& tantundem cumini, cui expreſsioni cõ
modè adduntur oximellitis ſimplicis unciæ duę
uel tres,deuoratur enim unica potione. Alia po
tio foliorum ſenæ,turbit electi,drach.ii.cinamo
mi,carui,ana drach.i.aquæ uncias quinque,ma-
cerentur per horas decem, & expreſſuræ addun-
tur mellis roſati,uel oximellitis ſimplicis unciæ
duæ,uel uncia una & ſemis oximellitis ſcillitici:
ſed in multis non eſt ſatis ſemel corpus purgaſ-
ſe,imò ſæpius repetere,& tutius & utilius noui-
mus:repetuntur nimirum frugiferè ter quaterve
alternis diebus : uel horum loco à prima purga-
tione conducet hæc decoctio,origani,betonicæ,
ſingulorum manipulum unum,polipodii quer-
cini uncias duas,cinamomi drachmas duas,car-
ui drachmam unam ſemis , foliorum ſenæ unciã
unam,& ſemis:fiat decoctio ad libram unam, &
ſemis , de qua capiat ſingulo mane uncias quin-
que,additis unicuique doſi oximellitis ſimplicis
unciis duabus uel unica oximellitis ſcillitici. cõ
feret etiam & mel roſatum loco oximellitis . ſi
uerò ſeroſos humores uacuare poſtules , uel etiã
bilioſos & acres.Recipe polipodii quercini un-
ciam,cicorii manipulum unum, carui drachmas
duas,fiat decoctio ad uncias quinque,cui immi-
ſce ſyrupi roſati laxatiui uncias tres . Electuarii
roſati meſuæ drachmas tres,uel pilulas aggrega
tiuas exhibe ad drachmam,cum dimidia, uel ad
drachmas duas,quæ poterũt reiterari ter uel qua
ter,ut dictum eſt . ſi ad bilem magis proſpicis ,
rheum exhibe,uel electuarium ex roſis meſuæ. ſi
melancholiam,confectionem amech,pilulas co-
chias,de lapide lazuli,& ſimilia , ſic corpore eua
cuato ut decet,ad illitiones recurrere licet.

Illiti quomodo nutriendi. Cap. XIX.

ERrant,qui uictum liberaliorem , & potum
ex generoſiore uino, illinendo , & dum os
pituita,ulceribus,& inflammatione ſcatet,
ægris concedunt,uiribus timentes : nam tali ui-
ctu refarciuntur corpora pituitoſa,unde hæc tã-
to impetu ad fauces irrumpit , uel ad aluum de-
truditur,ut negotium plerunque formidabile fa
ceſſat. Fœliciorem uerumenimuerò exitum ha-
bere ſemper noui,quos temperatè nutriri iuſsi ,
uinoque abſtinere,uel admodum limphatum bi
bere,quàm cæteros.Concedũtur carnes boni ſuc
ci,dum mandere poſſunt,uel cõtuſæ, dum os ma
le habet,& epulæ ex pane tritæ in optimo carniũ
iure concocto , uel offæ ex pane tenuiter inciſo
in dicto iuræ paratæ,quæ omnia facile deglutiũ
tur ſine maſticatione . noxium præterea eſt hos
multo cibo replere,& ubi bellè comedunt,ſat eſt
bis in die & horis conſuetis cibum capere,ubi ue
rò mandere nequeunt,aluntur ſorbitionibus ter

Victus liberalioris & uini uſus incommoda in illitis.

Victus qualis illitis cõcedendus.

A quaterve in die ſingulo,ut amigdalatis,hordea-
tis,pane trito cum iure contuſis,& gelatinis.po-
tum commendamus ex aqua,in qua hordeum,li
quiritia,& mel fuerint incocta , addito cinamo-
mo in fine,quo decẽter aromatizetur: uel ſi mel
ægro non ſatisfaciat,ſaccarum loco eius impo-
natur,uel etiã,ſi libeat, ſine hordeo parabis hãc,
& ſolam potabit , uel ſimul cum pauxillo uino
immixtam:uel,ſi libeat,exiguum uini albi qua-
druplo aquæ fontanæ permixti.

Qui apti ſint ad illitiones ſubeundas. Cap. XX.

HVic generi curationis homines ætate pro
uecti,& mulieres(niſi grauidæ ſint) etiã,
B & infantes annales ſubiici commodè poſ
ſunt:tenerioribus autem non tentaui : quãquam
& hos,& prægnantes iuuaret , ſi temperanter &
ſumma prudentia tractarentur . ſed non ſtatim
ab ineunte affectu huic remedio ſubiiciẽdi ſunt
ſiue pueri,ſiue adulti ſint,quòd hoc aliis reme-
diis leuioribus,ut ſupra expoſuimus,in priſtinũ
ſtatum redigere ſit probandum:ſed multis forte
fortuna acerbum uidebitur,infantiã quòd huic
præſidio ſubiiciam,contrariam ſententiam,dia-
lecticis tantum argumentis ſuſtinentibus,nimi-
rum quòd tenellus ſit habitus, quòd in iis calor
abundet inſitus,quòd prætereà hoc remediis ge-
nus ex extremis ſit,quod quandoque ægre uege
tiores homines ferre poſsint : at horum nil ob-
C ſtat , quò minus curam hanc auſpicemur abſol-
uamusque:nam pane,carnibus,meroq; ſi nutrias
pueros,quibus homines ueſcuntur,perbelle cõfi
ciunt,ſi edentulis hæc manſa moderate deuoran
da dederis. non diuerſo etiam modo curandę in
iis ſunt ægritudines , niſi quòd leuiore præſidio
leuari ſolent.inſuper non diuturnis, purgationi
bus , neque ſudoribus multis ſunt ſubmittendi ,
quòd hæc & ſummopere uires deiiciant,& à pue
ris perpetuò aſpernantur . parcius igitur in iis
agendum eſt , imò quidem parciſsime , leuiſsi-
meque:ſtatim deſinens ab illitu , dum leuiuſcu-
lum quicquam ori apparere inceperit,aluumque
ijs lubricam reddere oportet , nutrices purgan-
do,polipodii,uel ſenæ folia epulis incoquentes.
D & quia hos plerunque ſollicitat eminens quæ-
dam & uerrucoſa caro circa labra,anum , & ſcro
tum,huic aduerſatur mirum in modum præcipi
tatum butiro recenti copioſe amixtum , affectis
partibus applicitum , quanquam illitionum mu
nere hæc omnia abſumantur : ſed forte non erit
ab re narrare quomodo id pueris prodeſſe noue
rim.annos ab hinc circiter duodecim , infans nõ
dum bimus à fœda nutrice infectus matrẽ ſub-
inde ſugendo polluit, quæ mox inſcia uirum af-
fecerit,nihil de hoc à principio ſuſpicans: tandẽ
aliorum ſymptomatum concurſu res utrique in
notuit:tum etiam infantis ore puſtulis affecto at
teſtante, & per nutricem pariter ſubinde cuncta
edocti:

Infantes illini poſſe.

Illinendorum infantium ra io.

Hiſtoria qua infantibus poſſe illitiones prodeſſe demonſtratũ eſt.

edocti:quare fratris mei,meoque conſilio fiden
tes,illitionibus ſe addixerunt parentes infantis.
ſuperfuit diuina fortè uoluntate ex unguento
quicquam,quo à muliere tacitè ſeruato cum iam
ſibi,uiroque ſuo optimè omnia cedere percipe-
ret, in puero uerò ex aduerſo omnia inſæuirent,
miſerta puelli querelis,illum clandeſtino perun
xit unguento. torquebatur autem infans & ge-
nuum,& exterorum artuum dolore, ulceribusq;
uerrucoſis circa os, & anum: quæ omnia ex illi-
tione hac euanuerunt, quem cùm paucis poſtea
diebus in matris gremium hilarem, prorſusque
morbo ſolutum obſeruarem, quomodo ſic ſalu-
briter ageret percunctatus ſum: mater uerita ne
à me uel marito,qui præſens aderat, de audacia
accuſaretur,nil illi factum fuiſſe aſſeruit exceptis
decoctis polipodii,uel foliorum ſenæ, quæ epu-
lis quandoque meo iuſſu incoquebantur: quod
cum non facilè crederem,iterum dum ſolam of-
ſendi, obnixè illam precibus obſecrare occepi,
ut ſi quidque factum fuiſſet in puerũ ab iis, quæ
præceperam, palàm mihi fateri non recuſaret:
hęc cum me id anxie poſtulantem audiret,quod
& ipſa duriter in pectus cogebat, nam quiſque
benefacta aliis innoteſcere cupit ſua,illa,ſiue for
tuna,ſiue maturo conſilio fuerint incœpta uni-
uerſa, inquit, tibi explanabo: ſuppliciter tamen
obteſtans, ne in alienas diffundantur aures, ne
me tanquam audacem obiurget coniux. annui
ego libenter,ipſa omnia explanauit. Artus, ait,
ter illeui leuiter,& diebus alternis, gingiuas ubi
rubeſcere conſpexi,ab illitionibus quieui: ſtilla
uit huic os,uerùm non multum,neque diu, eũq;
à coniuge omni induſtria diuertebam,ne con-
ſcius facti culparet me criminis: uerùm diuino
nutu non minus proſpere infanti ſucceſsit,quàm
nobis ipſis,ſic ut omnes firmiter domi ualeamus.
Fuit hercle mihi hæc narratio perquàm grata
iucundaque, & infantibus ſubinde pleriſque fru
ctuoſa,nam proprio lare receptus fratri meo,cui
nomen eſt Secundus Botallus, illicò communi-
caui,unde non exiguam animi lætitiam hauſit:
quo exemplo uterque fretus ſumma cum præme
ditatione, patientiumque commodo frequen-
tius in uſum poſuimus:infantesque aliquot, qui
ab hac miſeria liberari nullo alio præſidio pote
rant,hoc uno ſubreximus.quamobrem hinc dili
gentius hydrargiri mirandum munus excogita-
re cepi,laudibusque ſupremo iure efferre.

Quod ſit tempus proprium pro illinendis affectis cor poribus, uel aliis præſidiorum generibus ineundis. Cap. XXI.

Veris tempus omniũ accommodatiſſimum illitionibus.

TEmpeſtas ineundæ curæ,eſt per totum an-
ni curriculum:optima eſt uer, ſecundo lo-
co autumnus, ab hoc hiems, æſtas ultimo,
ubi præcipue extreme flagrat aer. Verùm ubi tē
perata eſt plaga, quam uehemētius ſolares radii
E non urunt, uel ij frequenti boreæ flabellatione
temperantur,æſtate iuxta atque uere commode
acceditur,non ut plerique uulgares medici, qui
ſi in hiemis uel æſtatis exordio ad ægros hos ac-
cerſiri contingat,autumnum, uel uer expectan-
dum perſuadent,ſententiam, ſuam antiquorum
authoritatibus perperam adductis, rationibusq;
dialecticis fulcientes.ſi reformidabat (inquiũt)
Hippocrates,purgationes ſub & ante canē, quã-
to magis nos hic quieſcere debemus?nam & miſ
ſio ſanguinis,& purgationes non leues illitioni
bus præmittere eſt opus. Accedunt ad hęc ſym-
ptomata quæ conſequuntur.Quid igitur ſi item
uehementem æſtum addas, omnia una concur-
runt ad uirium diſſolutionem: gelu uerò ex ad-
F uerſo humores cogit,incraſſat, conſtipat, extre-
mosque poros conniuere facit:quid inde? Argu
menta hæc nimirum non modo ueri imaginem
repræſentant, ſed uerißima ſunt, ſi adamuſsim
ſuis adæquentur ſubiectis:at ubi inter ſe non cō
ferunt,tanquam fucata infortunatum languen-
tem,ignauumque artificem naribus ſuſpendunt.
quænam ratio obſecro contra ſententiam anti-
quorum perſuadere hominib.potuiſſet ſub ęqua
tore,& utroque polo habitabile ſolum eſſe, niſi
ſenſus omnium ſcientiarum uerus author & fo-
mes fidem feciſſet? nam obliquiſsimis radiis, ut
illi etiam dicebant, utrunque polum proſpicit
Sol ſub æquatore ſitam zonam rectiſsimis ferui
diſsimisque fecit,non igitur habitabiles loci ſa-
G tis quidem,imò omni iam anteacto æuo. hę ra-
tiones tanta efficacia parentum noſtrorum mē-
tes occuparunt, ut nil uerius hoc exiſtimarent:
uerùm experientia nautarum,& aliorum homi-
num,peragrationis amantium,rationesque neo-
tericorum ſapientum contrarium oſtenderunt,
nimirum quòd habitales ſint, ob id quòd ſub
æquatore flagrantes, diurnosque radios mode-
ret copioſiſsimus nocturnus ros, nocturniq; ae-
ris frigiditas,eoque quantò ſol proximior eſt iis
in meridie,dumque maximè flagrat, quod tem-
poris ſpatium paucis peruadit horis, tribus puta
uel ad ſummum quatuor, tantò longius recedit
ad medium noctis, quo tēpore tota terræ moles
obiecta,neque ueſtigium ſolaris radii ad hos pa
H titur perferri:unde ſic uiciſsim & nox ſolis & no
ctis ſol excutit iniurias: utrunque uerò polum
& ſi ſex menſes ſol perſpiciat,ab hoc ſex alios di
uertatur, non tamen altius ſex uel ad ſummum
octo gradibus ſupra orizontem inſurgit, uel oc-
caſu ſub hoc deprimitur: ſic ut neque nocte me-
dia,ſeu hieme multùm rigeāt, nec luce,ſiue æſta
te media oppidò caleant ſub polo utroque. Sed
hæc obiter ſint dicta,uerùm non à ſcopo aberrã-
tia, imò quo iunioribus memorem fructuoſius
eſſe intento animo in rebus tractandis exerceri,
quàm apparentibus uel dialecticis tantùm diſce
ptationibus,uel etiam theorematibus malè tex-
tis inniti,rati ſe confuſos irretitosque artem ad-
miniſtraturos

In temperata plaga æſtate æquè atque uere illitiones ſubiri poſſe.

miniſtraturos ſecus ſi fecerint, quum plerunque quas noſtræ opinionis rationes, firmiſsimas atque immutabiles eſſe arbitramur, nil minus quã quod intendimus, probent. At tantùm abeſt ut dialecticam, ut theoremata medica nunc ſpernam, ut ea prorſus neceſſaria cẽſeam artifici cuique in hac facultate mediocri, uel optimo: uerũ in hoc maximè conandum eſſe dico, ut rerum ui delicet imagines, quas uoce, uel lectione, uel diſcurſu cordi affiximus, aptè rebus ipſis pro uiribus adæquemus: nam hic uniuerſis conſiſtit artis labor. Sed redeamus ad diuerticulum quæſo. Si æſtate media ex uitioſorum humorum copia in acutam febrem incidat quiſpiam, uel pleura, uel aliqua alia thoracis pars, uel cerebri inuolucra, imò quæuis corporis pars inflammatione moleſta tentetur, differes ne purgare in autumno, quum æſtate moleſtum ſit? uel potius eueſtigio uenam tundes, uentremque purgabis? quæ ſi non ſuffecerint, repente ad hæc recurrere iterum uereberis, ſi uires ferant? Sed dices, acutos ponis morbos, quibus occurrere eueſtigio par eſt nullas propagantes inducias. At ego dico proceſſu temporis luem hanc acutum fieri morbum, nec hunc (ſi diutius hæſerit) natura ſola ſanat. At quos ſupra diximus febres, ſcilicet phrenitim, pleuritidem, aliarumque corporis partium inflãmationes, uel affectus non rarò in proprium habitum uendicat. Sed non eſt, quòd pluribus rationibus urgeat circa ea, quæ aſsiduus uſus confirmat: æquo ſanè animo cenſerem ut qui hoc morbo, æſtiuo uel hiemali tempore conflictantur, in uer, uel autumnum producerentur ad curationem, ſi languentium laboris miſertus morbus cum iis interea loci paciſceretur inducias: at quotquot horis ſæuitiam hic in corpore inſerit crudelius: huic igitur æqua propugnacula nullo non tempore obiicienda, nec proroganda. corpora igitur, quæ aſsiduis laboribus exercentur, ubi quieſcunt in aere non penitus feruido, temperatè agere uidentur, adhuc magis ſi loca iuxta euripos incolunt, uel in montium ſummitatibus, quas perpetuò ſollicitant uel eurus uel aquilo, uel etiam ſi in lucis degant. Tutatur autem nos à caloris iniuriis locus uirentibus, proceriſq; arboribus conſitus, at ſi medicamenti nil horũ ſuppetit, iis acquieſcat quibus numina addixerunt; tẽperatius parciusque ſe defricando, moleſtosq; etiam labores ſuffugiendo. Hyeme uerò tutius, & potiore fœnore exercitia uehemẽtiora atque etiam cõſueta obeuntur: quos uerò numina opibus referſerunt, hos decebit triclinia ad uſum eligere, uel parare pro temporis ratione, auleis nimirum hieme, aſsiduaque flamma, & hypocauſtis. Aeſtate frequenter in cubiculo ſtratis frondibus, in aqua frigida apprimè madidis, & bis terve in die repetitis: non tamen aquam in ſolum ſternere, putorem ſubinde atque calorem excitat hæc, ſed polubra in uarias cubiculi par-

Lues uenerea temporis progreſſu morbus acutus fit.

A tes aqua frigida oppleta ſunt reponenda, aquam quandoque baculo agitando ſub rore ſimiliter quercini, ulmei, ſaligni uel alterius generis ſimilium rami deciſi, parietique in conclauio innixi iuuant ad aeris calorem contemperandum: uerùm ſingulo etiam die renouandi ſunt, & polubra recenti aqua replenda, ſed minoris laboris erit, ſalubriusque: ſi iuxta temporis exigentiam opportuna domus haberi poſsit, quam hyeme meridies à fronte proſpiciat, tuta ab aquilone, ſe cus ſi urgeat æſtus. At hæc communia eſſe intelligimus & iis qui illitionibus, & iis qui purgationibus aliis, uel etiam ſuffitibus, (de quibus infra tractabitur) ſubiicientur.

B *Quibus cauſis defricti in grauiora incidant Symptomata.* Cap. XXII.

Symptomata uaria illitiones ſequi ſolẽt, quæ etiam plerunque ſunt formidoloſa, & maioris periculi, quàm principalis affectus: nimirum exulceratio gutturis, linguę, & aliarum partium, imò & totius oris non leuis tumor, qui non modò liquores quãtumuis tenues deglutiri prohibet, ſed & reſpirationem impedit: unde, niſi celeribus præſidiis occurreretur, ſuffocatus patiẽs, uitæ ſupremum diem ageret. quandoque nihil horum penes guttur uel fauces apparet, ſed humorum per aluum larga effluxio, ex qua & moleſtæ diſenteriæ fiunt. Horum autem omnium im C moderatorum accidentium cauſa intrinſeca una eſt, humorum ſcilicet impetus, & multitudo. Extrinſecæ uerò commouentes plures, potentiora ſcilicet pharmaca, uel crebra plus æquo illitionum ſolicitatio, nimis pertinax ſudorum prouocatio. At pharmaca, ſiue linimenta ipſa uariis modis fortiora fieri poſſunt, multa uidelicet hydrargiri appoſitione, rerum calidarum immixtione, & unguenti tenacitate. Nam hydrargiri largior additio uehementius agit, eò quòd tantùm præbeat natura eorum, quæ ipſam formam conſequuntur, quantùm de forma ipſa: rerum calidarum immixtio, quod hydrargiro paratiores uias præbeat: unguẽtorum tenacitas, ob id quod pertinacius adhærent. Nimia illitionum ſolicitatio eadem etiam ratione uerenda accidentia D inducit, atque multa hydrargiri adiunctio: pertinax ſudorum prouocatio, eo quòd ualentius hydrargiri uis in corpus imprimatur, at dupliciter hic peccare poteſt æger, uel quòd aſperius, diutiusque iuxta ignem defricetur, uel quòd in lecto receptus nimis anxiè ſudores prouocet, præcipuè ſi caput unà cum corpore eiſdem linteis, lodicibusque obtegerit: quare attẽtum in iis omnibus artificem eſſe decet, qui uoti compos eſſe cupit, ne anſam habeat unde immeritò hydrargirum accuſet. ſed quia hæc interdum prorſus regulatè duci nequeant, quum adeò difficile ſit hæc omnia ſic ſimul nectere, ut ſingula adamuſſim

Linimenta quì fortiora iuſtò fiant.

Quomodo peccare poſſit æger.

ſim concurrunt,uel propter patientis moroſitatem,uel artificis abſentiam,uel huius ſegnitiem uel ineptiam,uel ob peruerſam à plebeis uel potius mimis,medicamentorum adminiſtrationẽ, opus propterea frugi me præſtiturũ duxi, ſi qua arte,quove ingenio iis ſymptomatis grauioribus aduerſari liceat,explanauero.

Quam diu perfricandi patientes, & quibus auxilijs occurrendum,ſi grauiore aliquo ſymptomate diuexantur. Cap. XXIII.

EOrum,quæ multùm prodeſſe ſolent, ſi recte intellecta obſeruentur,& neglecta non minus obeſſe,in quæ etiam crebrò iuniores & imperiti pecant,non erit (arbitror) iniurioſa repetitio. Attentus igitur eſſe debet artifex poſt illitionem quãcunque in notandis ſingulis mox apparentibus ſymptomatis,cùm quandoque uſu compertum ſit,unicam defrictionem ſatis fuiſſe, plerunque binas uel ternas,aliquando uerò quaterdenas(quod mihi uidiſſe accidit)nihil monuiſſe,ita ut tantùm decima quinta aliquid oſtendere penes gingiuas occiperet,quem decima octaua illitione addita liberauimus,ſic ut neque numero fidendum ſit,neque pharmacorum fortitudini,quæ ſanè potentiora iis quæ ſupra notauimus parari non conſulo, quòd tutiora ſint quæ ſenſim fiunt. Secus haud dubiè contraria faciũt, impetu nimirum prorumpere fluxiones ad fauces,uel anum cogunt:quare animduertẽdum eſt, cum gingiuæ ora tumentia fieri inceptant, uel aluus turbari,uel nullo horũ apparente ſi ulcera ægregiè ſunt cute oducta,uel dolores prorſus deleti,inungere deſine: & hos quibus nec diſenteria,nec oris fluor fuere moleſta,unius menſis ſpatio ſingulo octauo die leuiter refricare tutius erit,non deſiſtentes à conſuetis negotiis,die frictionis excepta: alios uerò frequenter inuiſere par eſt,& donec purgatio periculo uacat,ſat erit os colluere hordeacea decoctione cum roſaceo ſyrupo immixto, uel uiſcera cliſteribus ex iure pulli gallinacei,cum roſaceo melle. At quũ ſymphomata hæc inualeſcere cernis, ubi ſcilicet inferioris mandibulæ,extrema moleſtiſsimis ulceribus premuntur,uel lingua & fauces tumere incipiunt,unde ciborum deglutio grauis fit, ueſtes, ac lintea omnia circum patientem renouabis,quotidieque albam ſubuculam induat : & ſi ultrò tumorem augeſcere percipias,ægrum totũ lixiuio calente lauabis,& ſpongiis abſterges.gargariſmis utatur ex hordei decocto cum plantagine,& berberis, & utatur modò tepidè, modò frigidè,nam ſemper frigidum nocuum eſt, conſtipat autem,nec ſemper calidum iuuat, ubi fluxus augetur,trahit enim & ipſum: mutuò igitur repetendum eſt utrumque. aceti autem aliquid lauacro immiſcere iuuat, ſi ulcera uehementius non mordeat:quòd ſi iis præſidiis non cedat, il-

Quando ab illitionibus deſiſtendũ.

Symptomatis inualeſcentibus quæ præſtãda ſint.

E licò uenam ſecato cephalicam,ex cubito affectæ parti proximiore, ſanguinem eliciendo pro uirium ratione.quòd ſi infra horas quatuor nil penitus imminuti appareat, potum purgans eadẽ die bibendum dato,quod ualentius euacuat ſine nauſea ut hoc, ſyrupi roſati laxatiui uncias tres,electuarii roſati meſuæ drachmas três,uel ſi æger robuſtis ſit uiribus, ad drachmas quatuor ex electuario ſi immiſceas,non officies, imò iuuabis & tutius & celerius:diluâtur hæc aqua hordei,uel ſtillatitio cichorii,uel iure pulli, uel pro pina uncias quatuor ſirupi roſati laxatiui, cum iure pulli,uel cum ſtillatitio cichorii,in quo incoxerint drach.iii.foliorum ſenæ,nam,ſi hic tan tum aluum lenire intelligas,impetum grauiorẽ

F ad fauces irritabis, qui prorſus eſt ad contraria omni ingenio & promptitudine reuocandus, quod lenitiua non præſtant niſi abundè infuſeris, ab iis frictiones in extremas partes adminiſtrandæ ueniunt. nunquam herclè tam grauem tumorem offendi, (quamuis grauiſsimos quandoque uiderim) quem ualens purgatio uel penitus non aboleuerit, uel prorſus periculi expertẽ ægrum non reddiderit, ſic ut repetito leuiore pharmaco reſiduum nullo diſsidio euaneſceret. cum igitur miteſcere omnia manifeſte noueris, os quandoque lauabis lotione infraſcripta.Recipe aquæ decoctionis hordei uncias octo, mellis unciam & ſemis:bulliant parum ſimul, mox colatis adde aquæ roſarum uncias quatuor, aceti

G ſcyllitici uncias duas,uel tres: & ex hoc interdũ os colluat, moderatur enim mirum in modum oris fœtorem, gingiuas reſtaurat,& ulcera ad cicatricem perducit,nil naturæ opus diuertens. iuuat etiam ſub finem fluxionis aliquid aluminis permiſcere.Nutriendi ij ſunt epulis liquidis, ut contuſis ex pulis, uel iuribus expreſsis à ueruecis,uel uituli coxa aſſa,uel iuribus carnium minutim inciſarum,in uitreo uaſe coctarũ per balneum, ut aiunt,mariæ. coquuntur autem hæ ſolæ ſine aqua,uel liquore alio, excepto tantillo ſalis,uel etiam ſine hoc. præterea & panatellis liquidioribus in iure carnium paratis,& ſimilibus aliis.potus ſit hidromel cum cinamomo, uel ſaccarum loco mellis incoquatur,uel aqua fontana

H nõ cocta, ſed duobus poculis,uel lagenis mutuo agitata,cum ſaccari uncia & dimidia pro ſingula aquæ libra, & drachma electi cinamomi plus minusve pro patientis arbitrio. uinum autem ui tandum donec oris formidoloſa omnis moleſtia fuerit excuſſa.Sed plerique hic purgationes,ſanguinisque miſsiones abhorrere ſolent, naturam reformidantes ab incepto munere reuocare,non intelligentes illam potius iis præſidiis leuari, ſi ratione adminiſtrentur,quibus omiſsis ſuffocationi proximè ſubigebatur,uel ingenti ſaltem totius faciei corruptelæ.quare intrepidè iis præſidiis occurrere à principio debet ſagax quicunque artifex,ratus pernicioſiſsimũ eſſe in hac ſim

pthomatum

Venæ ſectio.

Potio purgans.

Frictiones.

Lotio miteſcente morbo ori adhibenda.

Victus.

ptomatum uehementia, uel eorundem ſubita excreſcentia a venæ ſectione, uel totius corporis purgatione abſtinere, uel etiam a lauacris, uel balneis uniuerſo corpori adhibitis. Si uerò ad rectum inteſtinum irrumpentes humores dyſenteriam faciant, nil primo & ſecundo die agere licet, quod naturam auocet ab incepto officio; licebit tamen lauacra per inferiora indere, ut ex iure carnium cum ſaccari, uel mellis tantillo; quod ſi illa moleſtiſsimam ſe præbeat, ociſsimè etiam eſt, reſiſtendum; nam ut gutturis inflammatio præcluſo ſpiritu animam ſuffocare poteſt, ita dyſenteria grauis, quod corpus nutrire eſt paratum effundit, imò & iam tranſmutatum liquat, & inteſtina quandoque lancinat irreparabiliter; remouendi ſunt igitur panni omnes, qui illitionum aliquid ueſtigij ferunt, & æger lauandus, ut ſuprà hic diximus; præter hæc munienda ſunt craſſa inteſtina, quo impetum hunc ferre ualeant, inſtar autem loricæ hæc ſeruant, uidelicet pingues cliſteres cum hirci adipe parati, uel cum iure pinguium inteſtinorum ueruecis, uel bouis. Interea repurgandum eſt corpus, ut quod natura in plures dies languidè deiicit, medicamento adiuta uno die explodat, quo ſubinde corpus reſumere uires ualeat, medicamentum propterea ad hoc accommodatiſsimum eſt rhabarbarum, & ſenæ folia in tenuiſsimum ueluti pollinem exhibita, uel horum infuſa, puta ſingulorum drachmæ duæ, cum cinamomi drachma, in aqua, uel iure pulli macerentur ad horas octo, decemue, mox expreſſuræ additur ſirupi roſati laxatiui uncia una, & unica potione deuorandum datur, uel ex rhabarbari & foliorum ſenę utriuſque drachma una, cum ſirupo roſato excepta fiat bolus, & deuorandum detur, uel etiã ſi ſenam ſuſpectam habeas (qua profecto fœliciſsimo ſucceſſu & hic & in aliis dyſenteriis non rarò ſum uſus) rhabarbarum exhibeas, ſimplex ad ſeſquidrachmam uel binas. Pauperes uerò ſola ſena euacuo, fœliciſsimoque numine ad ſeſquidrachmam uel ad binas uſquè in ſubſtantia, uel ad drachmas ſex, uel ad unciam in infuſione, alia autem pręter hæc parari medicamenta purgantia poſſunt ad hunc finem accommodata. Eſt autem ſcopus peccantem humorem celeriter educere, mox leuiter reſtringere, quare tutò repetito rheo, uel purgatione alia, mirobalani, uel aliud, quod adſtrictione polleat, addere, uel immiſcere poteris, ab iis fouendum totum epigaſtrium ſpongia in hoc decocto infuſa, expreſſaque, & calida, quantum commodè ferri poteſt. Recipe uini optimi nigri & auſteri libras decem, aquę fontanæ libras ſex, gallæ, omphacitis, & balauſtiorum, ana uncias duas, roſarum rubearum ſiccarum unciam unam, uel uiridium manipulum unum, bulliant ad uſum, pro fotui. ſollicitetur pariter cliſteribus, in quibus leuis aſtringendi cum modica refrigeratione, & reſtrictionis inſit, ut decoctum ex aqua cum abundanti plantagine, ſolatro hortenſe, roſis, & cauda equina, & dum indere uoles ſaccarum, uel mel addas ad uncias duas, uel tres, omnibus oleaginoſis omiſsis, uel pinguibus, niſi dolor inſtet, at ſi dolor adſit, licebit, imò fortè neceſſum erit, ſingulo quouis die unum, uel etiam alterum indere ex iuribus inteſtinorum, addito oleo roſato, uel butiro recenti, & alterum ex aliis quibus nil pinguedinis recipitur, fricanda præterea brachia, & humeri pannis calidis, prouocandique ſunt humores ad ueſicã decoctis ex herbis & radicibus id efficientibus ſine calore, ut politrico, adianto, cetrac, agrimonia, acetoſa, lapatio acuto, additis ſeminibus acetoſæ, petroſelini, berberis, ſumac, radicibus petroſelini, & ſimilibus coctis in iure pulli gallinacei aqua primò calibeata, nutriendi ſunt frequenter cibis boni alimenti, ut pullis, uitulo, auiculis elixis, uel aſsis pro patientis ſentẽtia & iis, quoniam omnem cibum ſtomachantur, libẽnter tuceta aliqua concedimus, inſuper & embammata, uel intinctus ex agreſta, uel ex acetoſa, uel ex berberis uel ſcitamenta alia, quibus recreatus guſtus, reliqua non auerſetur, epulæ quæ elixantur, cum aqua calibeata parentur, largè berberos, ſumac & ordeum incoquentes. Potus uinum abundè aqua perfuſum calibeata, in qua & berberis, & acetoſæ ſemina fuerunt incocta copioſè. Cæterum quia ſumma ſiti infeſtantur, hos penitus ſine potu inter cibaria cogere non congruit, nec pro illorum arbitrio pocula porrigere iuuat, conducit tamen quandoque, quò tanta ſoletur moleſtia, aliquid offerre uel ex uino limphato, ut præcepimus, uel ex aqua calibeata cum berberis cocta, cui ſaccarum immiſcebis, ſi patienti gratum fuerit. Nunc ad ſuffitus procedamus.

Dyſenteriæ ſuperuenienti quomodo occurri poſſit.

Purgatio.

Pauperum purgatio.

Fotus epigaſtrii.

Cliſteres.

Victus.

De cura per ſuffitus. Cap. 24.

SAne cum experientia fuit cognitum linimenta, cerata, ſuffituſque hydrargirum recipientia, exiguo negotio tetrum hunc liuorem arcere, quod ægrè alia remedia efficere poſſunt, freti plerique medicorum, hydrargirum ſtomachantes, id ex forma tantùm medicamentorum extrinſeca productum iri, illitus uarios, ac ſuffitus diuerſorum generum excogitare cęperunt hydrargiro uacuos, ſpe huius peſtis a corporibus profligãdę, haud tamẽ uoti cõpotes fuere, ita ut uſus edocuerit nullũ apud nos hactenus eſſe cognitum medicamentorum genus, quod extrinſecus applici-

tum ægros hac lue conuictos tum egregiè iuuet; ac ea, quæ hydrargiro arte ſunt admixta rationéque adminiſtrata. Inter præcipua igitur remedia, quæ ad hunc affectum conferre poſſunt, poſt illitiones ſpleniaue, ſuffitus cinabbarin recipientes connumerabuntur, at hos præferimus, ubi ulcera maligna aliquam corporis partem populentur; nares præcipuè uel guttur quæ aliis remediis ſummo cum labore ſuccumbunt, tum propter locorum affectorum munus, tum quia eorum figura, uel ſitu, medicamenta adhærentia diu terre nō poſſunt. Curaturus igitur iis præſidiis quem hęc ulcera ſollicitent ex ſuprema uena in cubitu affectam partem reſpiciente ſanguinem elice ad uncias octo: occluſa uena illicò tātundem plus minuſue pro uirium ac ſanguinis corruptelę ratione, ex altero brachio deme; at ſi uires langueant, in ſequentem diem differas, uel circa ueſperas eiuſdem, tribus ſequētibus diebus iis medicamentis corpus purgato. Recipe cicorij, agrimonię, betonicę, ana manipulum unum, ſticados pugillum unum, hipericonis manipulos duos, polipodii unciā cū dimidia, liquiritię, paſſularum, ana unciam unam, caricarum numero ſex, aquę fontanę libras duas, bulliant ad tertię partis euaporationem, ſub finem coctionis adde foliorum ſenæ unciam; & perquàm exiguo tempore ſimul bulliant, mox ab igne olla ſemota, inde cinamomi drachmas duas, ſeminis aniſorum drachmam cū dimidia, & obturato uaſe reſideat, quo refrigerato coletur cum modica expreſſione, & in uitreo uaſe ſeruetur ad ſequentem uſum. Recipe ſirupi de fumo terræ compoſiti, ſirupi roſati laxatiui, ana unciam cum dimidia, confectionis amech drachmas tres, decocti præſcripti uncias quatuor, miſce, fiat potio, capiat die ſequenti à ſanguinis miſſione, mox dierum trium ſpatio matutino tempore ſumat ex præſcripto decocto uncias quatuor, additis ſirupi roſati laxatiui, & de fumo terrę compoſiti, ſingulorum unciam pro quauis doſi, iis expeditis, una die quieti interpoſita, ad hoc te conferes. Recipe maſticis, thuris, ana drachmam, ſtiracis liquidę unciam, cinabbaris unciam unam & mediam, terenda craſsè tundantur, ſtiraceque excipiantur, uel hoc. Recipe ſtiracis calamitę drachmas tres, maſticis, baccarum iuniperi, mirrhæ, ana drachmas duas, cinabbaris uncias duas, omnia craſſo modo terantur, miſceantur, in pixi deque, uel papyro xel alio quouis uaſculo reſeruentur ad uſum, uel hoc. Recipe ſtiracis calamitæ, baccarum iuniperi, ladani ana drachmas duas, mirrhę, maſticis, ana drachmas tres, cinabbaris uncias duas, & ſemis, miſce, ad uſumque reconde, paratur itaque ad hoc genus præſidii tentorium aliquod, uel conopeum ex linteis, uel pannis,

Suffitus cinabbarin recipientium præſtantia.

Venæ ſectio

Purgantia medicamenta.

Locus ad ſuffitus qua qualiter præparandus.

A ſiue conclauiolum ex tabulis contextum, uel ex cemento calceque ita conſtructum, ut fumus exire facilè minime queat, exigua feneſtra relicta, quę loco occludi & recludi poſsit, per quam ęger fumo & calore preſſus reſpirare liberè quandoque ualeat, nec uapor exeat, calefiet igitur primò tentorium impoſito labro prunis oppleto, ibidemque ſit ſcabellum, uel ſedes alia arte facta, ac perforata, necnon undequaque aperta, ſuper quam ingreſſus patiens nudus ſedeat, faciem uergens uerſus feneſtellam, uel tentorii aperturam, mox prunis ſupergeritur drachma una ex aliqua ſupraſcriptarum compoſitionum, hoc euaporato B iterum tantundem impone, quo item abſumpto, ſi ferat ęger, ſine grauiore moleſtia, aliam adhuc drachmam iniice, qua diſperſa calido linteo craſſiore in tentorio prius poſito, ac extenſo obducatur, & in ſtratum calefactum, ac proximum recipiatur, ſudaréque tentet, abſolutis ſudoribus, linteis tergatur calidis, mox in alteram ſtrati partem receptus linteam ſubuculam induat, & quieſcat hora una uel altera, quòd ſi uiribus polleat, ſtratoque ſurgere certet, nihil oberit, modo frigoris iniurias caueat. Sin autem uires conſtent, mane & ueſperi adminiſtrari tutò poterunt, ſin minus, ſat erit iis ſemel in die uti, uel etiam alternatis diebus ſi uires demiſſæ uideantur. Hora C commoda erit matutina, uel etiam ueſpertina, quinta ſaltem poſt prandium, ſumat tamen patiens ante ingreſſum, offulam ex pane in uino lymphato maceratam, ſuperpotetque ex eodem, uel alio recenti uino aqua perfuſo. Admonendus pręterea eſt patiens, ut ſi ſe ſincopi prehendi ſentiat, dum ſuffitibus inſidet, ſtatim ex feneſtra uel conopei inciſura, aerem liberum inſpiret, alioquin exanimis cadet. Quare arte etiam ſunt parandę prunæ, quo & ſi illum decidere contingat (quod ſępe accidit) non uratur, at hęc omnia, aliaque ad rem conferentia quiſquis uel paululum fuerit in arte exercitatus nauiter pręſtabit alieni conD ſilij non egens. Tam diu in his eſt inſiſtendum, quoad ulceribus moleſtari gingiuas noueris, uel fluxu aluum tentari, uel ulcera gutturis, narium, aliarumue partium cicatrice obduci conſpexeris, quòd ſi cum iis ulceribus iuncturarum, uel etiam partium carnoſarum, aliquo dolore tentetur, non inutile erit illam leniter illinire, dum in tentorio eſt patiens, ex aliquo ſupraſcriptorum unguentorum, hydrargirum recipientium, ſi aluus ſicca ſit, mouenda eſt quandoque ex ſemi drachma pillularum cochiarum, uel de fumo terrę, uel ex drachmis tribus cōfectionis amech, uel ex decocto dimidiatæ unciæ foliorum ſenæ, nec ab inſtituto naturam iſthæc retorquent, licet aduerſam ſententiam (ut antea etiam diximus)

Modus ſubeundorum ſuffituum.

Tempus.

Quandiu ſuffitibus inſiſtendum.

Iuncturæ uel partis carnoſæ ungenda ſi doleant.

plerique

plerique ieiunis rationibus contendentes,perſuadere quandoque mihi ſint conati; fretus tamen recto periculo, & rationabili,aſsiduo, fœlicique uſu, horum fucatas rationes, quæ nunquàm me latuerunt, iure ſperno, ubi iis eſſe opus percipio. Idem de ſanguinis miſſione intellige,præcipuè ſi fauces inflammentur plus æquò, cui etiam frequentiores,ac ualentiores purgationes conferent: rationes enim eædem ſunt, ac quas in tractatu de illitionibus expoſuimus, necnon ſymptomatum ſuperuenientium correctio, ratioque uictus eadem: ſed iam tempus inſtat, ut ad alia nos conferamus.

Quòd hydrargirus uenenum non ſit, neque corporibus humanis nocua,niſi ubi perperam fuerit admota, uel negligenter recepta. Cap. 25.

ADmiramur plerunque uaria animatorum genera adeò eorum ducem imitari, ut quacunque cœperit ille uiam, cætera ſine ulla indagine,ordine perſequantur, ſic dux apum regit examen, & ſectarius ueruex gregem horum more ſectatur, belli ducem agmen, ita ut ferè perpetuò ſub huius arbitrio totius exercitus uita morſq; iuxta pendeant. Horum exemplo nonnulli medicorum ducti, haud ſecus, quàm equi fræno coacti, uel calcaribus preſſi,ea tantùm celebrare uel redarguere audent, quæ alter aliquis, cui ſeruiliter famulantur, commendauerit, uel contempſerit, nulla recta experientia, uel ratione firma eadem comprobare, uel refellere nitentes. Hinc fit, ut hydrargirum plerique ceu pernicioſiſsimum uenenum, deteſtentur, nullo præſtantiore argumento fulti, quàm quia talem eſſe ex quorundam antiquorum ſcriptis hauſerint, addunt præter hoc, hydrargiri foſſores, uel aurifices qui diuturno uſu hanc fodiunt, purgant, tractantve, neruorum tractione torqueri,etiam & lagophtalmos, & ectropios fieri, qui palpebrarum affectus ſunt, ille ſupernæ,hic uerò infernæ palpebræ cōtractio. Adducũt inſuper ſymptomata oĩa id genus medicamẽti cõſequentia:præterea aliqui carie circũueniri oſſa horum patientium huius gratia affirmare audent. At producere hic uerba Mõtani fortè abſurdum non erit, ait igitur, ſemper enim cuicunque applicatur (de hydrargiro loquitur) repellit & ſummopere penetrat,& nullum commercium habet, præterquam cum auro, & præ nimia ſua frigiditate & penetrandi ui, ſiue hoc habet à ſua forma ſpecifica,cuicunque applicatur, repellit, & cum occurrit membris principalibus,interficit ſicut uenenum, ideo anti qui abhorrebant ipſum,arabes tamen admiſerunt, ſed apud Græcos nunquam uidebitis uſum ipſius,loquor enim de græcis antiquis, ſicuti fuit Hippocrates, Galenus,Oribaſius. Alexander Trallianus, ideo uideatis Galenum capite de argento uiuo, dicit. Ego non cognoſco hydrargirum niſi pro ueneno,& nihil aliud de ipſo uult dicere: paulo infra hæc loquens Montanus de linimento Ioan. de Vigo, ait. Ego quoque cùm iunior eſſem, uſus ſum iſto linimento, & uiſus ſum ſanaſſe aliquos,cum tamen non ſanauerim,nam redibat poſtea deterior priore. Ideo cùm hoc uiderim,conuerti me ad Galenum, & cognoui ꝙ argentum uiuum repellit omnia, quibus occurrit,dilatatque uias, & expellit quidquid humoris inuenit,& non ceſſat iſte motus,dum humor craſſus aduſtus, & pituitoſus expulſus ſit ui ipſius: & quia illinuntur extrema, ideo humores coguntur retrocedere, & deuenire ad uentrem medium &c. Sic igitur thorax repletur illo ueneno &c. Sed quàm hoc ſit bonum, iudicetis uos, ſi cum materia mala tendit de ſe ad ignobiliores partes,uos autem repellitis ad nobiliores,an ſit benefactum, necne:præterea aduertatis, an illa ſit conueniens uia educendi illum humorem &c.Et ideo iſti, habent ſua membra ſpiritualia perpetuò affecta,nec floridum colorem habent, qualem habere ſolebant, marcidæ factæ ſunt gingiuæ propter humores,qui eas corrodunt partes. Ideò dentes longi & nigri fiunt a fœdis uaporibus, propterea anhelitus fœtet,&c.In iis cõtineri uidetur uniuerſus argumentorum acervus, quibus Montanus,& plerique alii hydrargirum uenenoſitatis inſimulant, uel & ſi uenenum minime foret,eius tamen uſum criminãdum eſſe decernunt,tanquam exitiale,& penitus naturæ humanæ aduerſum præſidium,quũ noxia,quæ natiuus calor ad extremas repellit partes,hæc eadem opinentur ab hydrargiro ad intimas iterum repelli. Addunt quod gingiuas rodit,& dentes fœdos efficit,oriſque fœtorem inducit,neque ægros perpetuò, neque integrè ſanos reſtituat,ſed ueluti fuco obducat,ſic ut tantùm ſimulet ægros ſanos reddere, cùm tamen id minimè præſtet, quæ ſi uel omnia,uel potiorem partem haud temere hydrargiro obiicimus,hanc ego ſanè cum cæteris huius ſententię hominibus omni deteſtatione dignam iudico:uerum utriuſque partis ius primum ſyncera, ac minimè rudi trutina penſandum eſt, ne (perinde atque imperiti facere conſueuerunt) inexcogitatè ſententiam pronunciantes, deſpiciendis indignam uictoriam, uel immeritum facinus ſtrenuis, probiſque aſcribamus. Auſpicemur igitur a Galeni ſententia, uel ab eorum qui hydrargirum uenenum eſſe aſſerunt: porrò Galeni uerba aliter ſonant,atque

Montani uerba aduerſus hydrargiri uſum.

Eiuſdẽ uerba de unguẽto Ioan. de Vigo.

Galeni uerba de Hidrargiro non ſunt, qualia Montanus allegauit.

Montanus, retulit, quod erroris genus lubens E
quidem libello Galeni tribuerem, quem for-
tè Montanus tunc deprauatum habebat, ſed
en Galeni dictum. Hydrargirus non eſt ex ſpõ
te naſcentibus medicamentis, ſed ex iis quæ
præparantur ueluti pſymmithium, ærugo, pſo
pricum, hydrargiros, nullum autem eius feci
periculum, neque quod interimat ſi deuore-
tur, neque ubi foris admota ſit. Ecce quomo-
do Galenus hydrargirum reprobet; ſed eſto
quod improbaret, quod quidem & alij multi
facere non dubitarunt, æquum ne propterea
eſt, horum nutu, perciti fretique, & nos id ſta-
tim confirmare, ac ſi omnino ab eorum oculis
uel ore penderemus? minime gẽtium, niſi per F
petuo animo fluctuare uelimus, quum ad om-
nes partes ſuperſint ſuffragia: criminatur hic,
ille approbat; indeciſam, implicitamque ſen-
tentiam, producit alius, quid igitur agendum,
ubi ad inuicem ſic pugnant ſententiæ? Ari
ſtotelem, Galenum, rationemque conſulere
oportet; Hippocratis, necnon aliorum anti-
quorum ſcriptis fidem præſtare non recuſa-
bat Galenus, eo tamen uſque illis fidens (ut ip
ſe ait) quo lubens diſſentire potuiſſet, ſi illo-
rum dictis rationem, uel experientiam refra
gantem nouerit; quid igitur? eiſdem ne legi-
bus priſcos, obnoxios eſſe par eſt, quas ipſi-
met una cum omnium ſapientium cætu irro- G
gauerint? ueritas igitur in omnibus preferen
da eſt, quam hic excogitare, neque res ipſa, ne

Duplex uia ueritatis indagandæ.

que cæterorum quippiam uetat. At cùm du-
plex ſit uia cuiuſque ueritatis indagandæ, de-
monſtratio, uidelicet, & inductio, illa eorum,
quæ ſenſibus abſtruſa ſunt; notitiam adferre
conſueuit; hæc uerò eorum quæ penes nos
ſunt. Inductione igitur (quę ſanè nil ſupra ſen
ſum exagitat) inquirenda eſt, noſtri negotii
ueritas, quid igitur ſenſus edocet? palpebra-
rum, uel forſitan neruorum quorundam con-
tractionem in iis, qui hydrargirum contre-
ctando omnem fere ætatem agunt, at hęc non
uenenoſitatem, ſed ſiccitatem arguunt; nam H
conſumpta plus ęquo humiditate partium,
contractiores has reddi neceſſum eſt, ſuperad
des faucium, imò & uniuerſi oris inflammatio
nem, gingiuarum, roſionem, dyſenteriam, &
alia conſequentia, quę quandoque periculo
non uacant, nimirum quòd hydrargiri uſum
hęc ſequantur nemo iure inficiabitur, at num
huius qualitas per ſe, & primò hęc prȩſtet, uel
per accidens potius, nondum omnes norunt.
Cedò quid in patientibus qui hydrargirum
nunquam ſunt experti uarias corporis partes
inflammat ac rodit, neque oſſibus parcens?

Symptomatum quorũ hydrargirus inſimulatur, cauſa potius eſt humor uitiatus.

quid eos plumbeo illinit colore? quid alia ua
ria, ac acerba ſymptomata promòuet, fouet,
augetque ante hydrargiri uſum, præter hu-
morem uitiatum? At idem eſt qui ab illitio
nibus & fauces, & inteſtina uexat acrius, nõ qp
pe is met, qui per cutem, ac alias extremas par
tes erat diffuſus, quòd hic & medicamenti mu
nere, & naturę officio in ſudores, uel in inſenſi
biles halitus conuerſus diſijciatur, ſed ille qui
nondũ uitiatus in intimas partes agebat, para
tus tamen ad extremas fluere, ubi & uitium
contraxiſſet, & morbum fouiſſet. Sed obloqui
hic licet, quòd humorem non adhac infectum
expelli dicam, efficiat tamen hic ſęuiſsima ac
cidentia, cùm confertim ad fauces irrepſerit,
uel ad rectum inteſtinum fuerit deturbatum,
nam hęc ſine aliqua humoris corruptela fieri
minime ſolent. Mirum ſane hoc uideri nõ de-
bet, hęc ſcilicet ſymptomata excitari ab humo
re, qui dum intrinſecus eſſet, corruptela uaca-
ret, alias tamẽ in partes productus uitium ac
quirat, ut ſi ſanguis plus ęquo in aliquam par
tem fluat, neceſſum eſt cum quoquo modo in
alienam a naturali qualitatem traſmutari, uel
in pus uerti, uel naturę, ſiue artis ope deiici,
quod facile patet per eos qui integra ſanitate
fruuntur, ſi hydrargiro linantur, nã eiſdẽmet
ſymptomatis implicantur, quibus exerceri ſo
lẽt patientes detricti, quos hęc lues ſæuius tor
quet, quod hercle plerunque obſeruaui in fa-
mulis, uel tonſoribus, qui ægros perfricabant,
huius affectus ignari, qui ſe mox eundem
morbum contraxiſſe metuebant, quum ſi-
milibus ſymptomatis premerentur, ac quos
illeuerant patientes, nimirum alui, uel oris
fluore, gingiuarum roſione, putore, inflam-
matione, ulceribus, & ſimilibus, licet in af-
fectis corporibus omnia durius affligant præ
uitio humoris, & illituum multitudine. At
infectione humoribus ſcatebat hic qui ſa-
nus erat. Hinc colligere poſſumus humo
res neceſſariò putredinem aſciſcere, ſi in ali
quam partem uſque ſupràque quàm par ſit,
delati fuerint, ibique præter naturam mo-
ram contraxerint, ex quo fit, ut horum mul-
titudine, uel lentore grauata parte, & con-
coctrix, & expultrix eiuſdem facultas fiat im-
becillior: hinc obſtructio, humorum reten-
tio, dolor, putredo, ulcus, fætor, ſed re-
deamus unde diuerticulum cepimus, humo-
rum igitur multitudo, & uitium ad fauces,
uel anum erumpentium, plurimorum medi-
corum conſenſu horum ſymptomatum au-
thores & fomites ſunt, hydrargirum cau-
ſam mouentem habentes, unde igitur ue-
nenoſitatis huius argumenta alia ſuggeri po
terunt, nam deuoratum non interimit:
ſcurræ certè ſunt plurimi, qui ditium nutu
uel exiguo expoſito præmio ternas & qua-
ternas & denas uncias hauriunt ſine dam-
no, illam mox per aluum deiicientes; ex
iis unum noui, & alios plures eſſe audio;
noſco inſuper, & qui pillulas hydrargirum

Quidã hydrargirũ in magna copia hauriũt ſine damno.

recipientes

recipiéntes dierum quadraginta & ſexaginta ſpatio frequentarunt ſine ulla noxa, imò potius cùm utilitate, & alios cum integra huius morbi ſolutione, harum tantùm pillularum munere; non autem hoc uenena efficiunt. præterea hydrargiro arte illita corpora iam iam hac lue contecta, quæ nullo alio præſidio leuari poſſunt, hoc ſolum plerunque, diuini auxilij inſtar, libera reddit, in priſtinamque ſanitatem reſtituit, uel in habitum huic proximum, nonnunquam etiam & in meliorem quàm natura conceſſerit. quod etſi iis, qui in diſcurſu, uel ratiocinatione plus temporis abſumunt, quàm in tractatione, difficile creditu uideatur; indiuidua tamen, frequentiaque experimentorum, amplam ſatis de hoc negotio fidem faciunt. quæ ratio hominibus perſuadere potuiſſet, ut aqua aliqua ferrum liquare ualeat, uel aurum ab argento diuidere, niſi experientia id nobis primùm innotuiſſet? plura quidem ſolo diſcurſu exagitata ſui exi tus impotentiam ante oculos obiiciunt, quæ fieri quandoque poſſe uſus oſtendit; quare ſolis rationibus contendere legitimum non eſt, ubi inductio præeſſe poteſt; non omnes id genus languentes morbo liberat, non inficior equidem; prohibet enim plerunque uel patientis mollities, intemperantiave, uel tractantis ſegnities, uel imperitia, uel etiam morbi ipſius uehementia in languidis uiribus firmata; at horum aliquot, niſi diuum numine emergant, mors tantum excludet, ſed numquid hoc huic generi auxilij ſeu proprium tribuere conuenit? quæ præſidia etiam in morbis, quibus conferre ſolent, per petuò optatum conſequuntur finem? Fœtidum os reddit ex hydrargiro illitio, non ſemper, neque in omnibus, excipiuntur autem ij, quos alui fluor liberat, breuique in aliis corrigitur, qui temperatè uiuunt, diutius edones occupat, ac qui affatim merum potant, quos & prçter hoc alia plerumque ſimptomata urgent; ſed eſto quod & hoc uitium perſeueraret, neque quemquam excipe ret, præferet ne adhuc quiſque doloribus exa gitatus, ulceribusque exeſus cum hilatu non nihil ingrato (qui tamen ſibi ſenſu non obeſt,) tranquillè diutiuſque uiuere, quam in asſiduis languoribus exiguo tempore mortem oppe tere? Addes osſium cariem in aliquo horum cadauerum fuiſſe inuentam, fateor, at hoc commune eſt utrique, uidelicet & illitis, & aliis quos ſine hydrargiro hic liuor conſumpſit, ab iis neque ulceribus applicita hydrargirus ueneni ueſtigium ullum prę ſe fert, imò quæ ſine uitio offendit, cicatrice obducit, moroſa uerò (ſi eorum quę in medio ſunt corpore, diligentem curam habueris, perin

Non ſemper & in omnibus ex hidrargiro fetidũ os redditur.

Oſsium caries tam in illitis quam non illitis hidrarg. reperitur.

A deatque rationalem medicum decet) corrigit emendàtque, reliquum eſt igitur, ut hac tantum ratione hydrargyrum de medio tollendum dicas, ut quòd noxios humores ſua frigiditate ad interna repercutiat, uerum enim uerò neque hoc facilè concedi poteſt, eòquod multa alia incommoda ſequerentur, reprimeret enim ſimul & ſanguinem, unde iecur, & cor, ex tam præcipiti humorum uitia torum reflexu ab uniuerſis corporis partibus repercuſſorum extremum obire munus cogerentur: Idem ſequi (uel fortè peius) fas eſſet, ſi uitiatos humores a ſanguine ſeiunctos ad interna propelli contendas, quòd hos non æ

Hydrargirũ ad interna noxios humores non repellere.

B què regerent uiſcera, ac ſanguini commixti eſ ſent, præterea hunc aditum, proceſſùmque (ſi ſingula natiuer expendamus) impoſsibilem eſ ſe dicere cogemur. Cùm ꝙ tam liber uiarum ductus non concedatur, tùm ꝙ uiſcerum uis obiecta iis tranſitum interdicat, tũ ẽt, quia ad cutem pituita hæc uiſcida præ uenarum angu ſtia non feratur, quare ab hac arceri hos craſ ſos lentòſque humores, qui per os uel anum re iiciuntur, cenſendum non eſt. Item ſi repulſio eſſet humorum iuxta cutem exiſtentium ad centrum ipſum, reliquum eſſet, ut uiſcera uellicarent, inflammarent, roderentq́ue,

C & hoc uehementius, quàm dum circa cutem & muſculos inſiſtebant, quòd diuiſi in uarias partes eſſent; uniuntur uerò ſi una ſimul introducantur, hic igitur uiribus maximè pollere æquum eſt, ſemper enim unita uirtus ualidior eſt, quàm dum in uarias partes eſt diſtributa: ſed concedamus (quod non eſt) nimirùm humores hos ab externis ad interna abigi, non enim per ſe repulſio auerſanda eſt, alioqui nullo unquam tempo re repellere liceret, eo ſanè loco repulſio criminanda uenit, ubi ſuo officio aliquid deterius accidat: uel laude nulla dignam dicimus, ſi primarium affectum diſcutiens, alium æqualis moleſtiæ excitauerit, uel ſi cùm non

D læſerit, nihil etiam profecerit, commendan da uerò, probandàque, ſi quicquam uel maximè iuuerit; examinemus nunc quid hæc in hoc negotio præſtare ſoleat, iudicio ab aſsi duis exemplis ſumpto: quos uis ad interna expulſos eſſe humores, hos abiicit natura leui negotio, exiguòque temporis ductu per uias maximè ad omnia noxia reiicienda paratas, per os uidelicet & anum, unde ægri deinceps ſine moleſtia agunt, qui ante hac perpetuis, uariiſque doloribus torti, uitam mortèmque iuxta ęſtimabant: repercuſsio igi tur hæc uitio danda non eſt. At iam iam tempus inſtat, unde proponere liceat, quo pacto poſt affectus extrinſecos pacatos, oris uel alui fluor excitetur, non repercuſsis humoribus, qui externa occupabant, preme

Humorum ad interna repulſionis ſi quæ fiat, utilitas.

Quomodo non repercuſſis ad interiora humoribus oris uel alui fluor excitetur.

bant, rodebántque. Quum igitur hæc in corporibus poſt hydrargiri uſum fieri conſtet, nec represſionem extrinſecorum ulla nauiter excogitata ratio admittere uideatur, temerariū n oneritcenſere inſitam in hydrargiro uim eſſe coctricem, diſſolutricèmque humorum iuxta cutem exiſt entium, expultricèmque, uel ad expulſionem commotricem, eorum, qui intrinſecus habentur, uel nouiſsimà fiunt, quos natura nullo aptiore ductu è corpore deturbare, uel expellere poteſt, quàm per aluum, uel os, præcipuè cùm uentriculus primas partes teneat ad gignendam ſeruandamque pituitam, qua potisſimè diuturni morbi (ne dicam & acuti) excitantur, ac reficiuntur: at hæc unà & ipſa bilis flaua, aptisſimè per utramque harum partium repurgantur, neque incommodè per aluum ſuperflui humores reliqui. Qua uerò forma uel officio natura ab hoc remedii genere ſic ſtimuletur, ſuffragetùrque, ut plerunque peruicaciſsimos hos humores ac morbos expugnet, humanæ menti ac ſenſibus penitus abditum eſſe uidetur: hoc tamen uſus edocet, nimirum huius appoſitu phlegmones ſolutas iri, ulceraque bellè concocta reddi, repurgari, carne repleri, ſiccari, cicatrice obduci, quæ ſanè calorem temperatum cum ſiccitate præ ſe ferunt, nam ſine calore non diſponuntur humores ad halitum, nec ſine ſiccitate reducuntur ad actum: quorum ſi alterum, uel utrunque ſupramodum ſua intemperie excederet, talia temperatè minime ſequi uiderentur, longe minus hęc a frigiditate produci poſſunt, quam tamen aliqui poſuerunt, quum tactu frigida admodum hydrargirus percipiatur, & alui oriſque fluor ab huius uſu repercusſione fieri crederetur. Sed quum ſpecialis, ac propria huius differentia, uel ſi lubet forma, communibus atque coniecturalibus tantùm mediis confirmari posſit, pluſque difficultatis in ſe hæc diſputatio continere uideatur quàm utilitatis ferre quandoque ualeat, ſatius idcircò fore duxi non ultra hæc ſermonem producere cognitionis ipſius, quia, (ut aiunt) effectus ſcilicet notitiæ in præſens contentus, quum propter quid uel forma ipſa efficiens abſtruſa ſit, ratus non hanc tantum medicis eſſe incognitam, ſed innumeras alias, quas hìc recenſere noſtri inſtituti non eſt, ſed (quod exempli gratia dicam) quis medicamentorum purgantium formas exquiſitè, uel fortè quomodocunque nouit, quatenus ipſa purgantia ſunt? propinat tamen hæc prudens quicunque medicus fœlici ſucceſſu, experientiæ non rationi fidens, neque etiam prorſus ſine commodo iis atque aliis medicamentorum generibus utuntur mu-

> *Hidrargiri propria forma medicis incognita.*

E lierculę, plebei, uel impoſtores ipſi, nihil de medicamentorum forma ſolliciti, at hos (ſi quandoque ſcopum attingant) non ars, ſed fortuna iuuat, nec etiam ceſſant ferreas uirgulas magnete intingere qui ſolares globulos, uel planiſpheria ad horas numeraudas, uel orbis plagas diſtinguendas conſtruunt, quamuis illis iguotum ſit qua cauſa boream uerſus magnes faciem uergat. hæc igitur exempla ſufficiant, quæ duntaxat propoſuiſſe placuit, quò iuniores nimium acuti, qui in omnium cauſarum indagandarum ſupramodum ſunt propenſi, quãdoque ab inutili labore maturius ſe expediãt, ne ſubinde circa eas cauſas, quarum extremã intellectus humanus attingere nequit, oppidò **F** defatigati, indignabundi mox cæteras contẽnãt, ad quas datur aditus. Sed ab re non erit hic etiam memorare, non modò periculo non uacare hidrargiri uſum, quin potius in uarias anguſtias ſupremaque uitæ diſcrimina, interdum mortales inducat, uerum non ob id ſimpliciter criminãda ac penitus deteſtanda eſt, ſed eo pacto noxæ danda uenit ac reliqua omnia præſidia, quę excellentẽ aliquam facultatem posſident, caloris uidelicet, uel frigoris, purgantis, uel rodentis. Sed quid cibi, merum, uel aqua ſi ſupra uires, uel extra tempus ingerentur? non aliter fiet ſi tua negligentia, uel potius patientis intemperantia hoc medi- **G** camento uſus fueris, quòd ſi feceris, nec laudem tu, nec æger cõmodũ comparabit. Secus uerò ſi hic rationi indulſerit, & te prudenter geſſeris, huiuſque medicamẽti munus crebrò ſub legitimi artificis inſtituto obſeruaueris, ratus inhumanũ, uel potius iniquũ eſſe, periclitari, & hic & in medicina ferè tota ſola ratione uel libris, uel opinione duce, nam horũ nullum per ſe uel omnia ſimul iuncta (dum opus eſt facto) æquè tutò ac celeriter opem ferunt, atque prudens experientia, quæ dubiò procul & ipſa mutilata eſt, ſi a ratione ſit ſeiuncta, nullius uerò egens ſi illi ſit adiuncta, asſidua tamen exercitatione, quæ diſcurſu, **H** uel experientia fueris conſequutus, hæc tanquam ob oculos ſeruantur ac reminiſcuntur, indièſquc puriora redduntur, & cumulatiora fiunt.

> *Hydrargirus extra modum ſumpta ſi noceat id habet cũ reliquis rebus commune.*

Quare frequenter in hoc affectu ſanguis mitti debeat, & à uariis partibus, præcipuè a maximè affectis. Cap. 26.

CRebrò atque à diuerſis corporis partibus & ab iis potiſsimum, quę magis torquentur, ſanguinem educere conſului, quod in eo præcipuè qui per uenas ab hepate remotiores uagatur, huius luis ſeminium inſideat, & in iis maximè, quæ partibus affectis inhærent, à quibus uel maximè proximis (ſi fieri queat) per-

> *Sanguini uenarũ ab hepate remotiorũ hanc luẽ præcipuè inhærere.*

petuò

petuo ſanguine eximere par eſt: audi ubi iam
morbus in corpore firmam ſedem habeat, ob
idq; non hic, ut plerique inconſultè faciunt,
in aduerſas partes humorem peccantem re-
uellere fas eſt, perinde ut in phlegmonibus,
qui ex ſola ſanguinis abundantia excitantur,
nam in iis etſi retrahas quod affectæ parti eſt
proximum, id, cùm nondum putredinem ul-
lam aſciuerit, non habet unde reliquum coin
quinet, quod ſecus accidit in hoc morbo: in
aliis item omnibus quos pernicioſus ſuccus ali
quis concitat uel fouet, per interualla etiam
tundendas uenas inſtitui, quo intereà refectis
uiribus repetere tutius ualeas, morbus quidē
B ab omnibus partibus grauatis eodem tempore
ſanguinem mittendum indicat, ſed uires id
commodè ferre minimè poſſent, quod larga
ſanguinis miſsio plerunque ſit opus, ego inter

Tres uenas eodem tem pore ſecari iuſſum.

dum tres uenas ſecare feci uno, ut ità dicam,
inſtanti, uidelicet in utroque brachio, & altero
crure, uel in utroque crure & altero brachio,
binas autē plerunque imò ferè in omnibus iis,
quos hoc morbo affectos tractandos habeo, in
utroque brachio puta, uel crure utroque, uel
in altero brachio & crure altero, uel in frōte,
mox in brachio ex cephalica partem magis
affectam reſpiciente, uel ex aduerſa, ſi brachiū
illud, uel humerus plus altero doleat, uel ex
C cole, ex brachio, uel crure ſtatim poſt, perpe

A parte grauata in ſectīdis uenis exordiēdum perpetuò.

tuò ex parte magis grauata exordiens, quam
ſanguinis miſsionem reiterare quandoq; ſum
mo eſt præſidio, maximè in iis qui ſcabie, uel
ulceribus cutis infeſtantur, non æque in iis,

Dolētes iuncturis purgatione iudigent.

quos dolores iuncturarū torquent ſine ulla in
flāmatione, quos iuuat magis affatim corpus
p ſuperiora uel inferiora purgare, ex cole exi
gua doſi demenda eſt, ad unicas duas uel tres,
& ſanguiſugę loco ſectionis uenæ optime ad-
hibentur, ac quandoque repetuntur, ſi ulcus
ſit mali moris, ex quo æquum eſt ſanguinem
corruptum frequenter elicere, qua etiam ratio
ne cucurbitulas ſectas aliis affectis partibus af

Tundendas eſſe uenas ante purgationem.

D figere laudamus, tundendas uenas ante purga
tionem mandamus, quòd minus noxium ſit,
internum ſanguinem foras quàm externum
intrò trahere, internus uel nihil uel minime
erit infectus, ut antea declarauimus, uerū pro-
roganda non erit poſt miſſum ſanguinem cor
poris per aluum purgatio, ſed neque incon-
gruum fuerit nonnunquam primis diebus ue-
nam à longinquo ſecare, uel ante uel poſt pur
gationem, etiam ſi nil dum ultra pectinem
uel proximas ulceri partes uitium peruaſerit
eadem ſane ratione, ac fieri ſolet ob inflicta
uulnera, quo uidelicet inanito corpore la-
xius parciùſque ad affectam partem humor
fluat, unde hæc multitudine minus grauata, ꝙ
impreſſum eſt, facilius perdere queat. Aſt hoc
focibus diſcutere tentandum eſt prius, ut aliis

A antea propoſitis pręſidiis, quibus ſi uitium nō
ceſſerit, iure mox à ſanguinis miſsione ex ad-
uerſa parte, corporiſque purgatione ineun-
dum eſt ſuffragium.

De purgatione. Cap. 27.

PVrgationes per aluum conferre plerun-
que repetitas uſus confirmat, ita ut harum

Purgation. utilitas.

tantum ope ſæpe deperditę redimantur uires,
ac morbus arceatur, ſine quibus etiam cætera
auxilia neque iuuare, neque tuto adhiberi poſ
ſunt, ut attenuantes dietæ, uel illitiones, ſiue
ſuffitus, uel balnea, uel alia ſimilia, non her-
B cle ut per has humor iam infectus eradicetur,
uel pro maiore parte deturbetur. nam hunc ſā
guinis miſsione, ſcalpellationibus, ueſicato-
riis, cauteriis, ſanguiſugis, balneis, & per occul
tos ſēſibus halitus cōminuere, reſigereq; ſtude
mus, pituitam uero, quæ huius affectus præ cæ
teris humoribus pertinacior eſt baſis, atramq;
bilem, & flauam, ycoreſque nondum pollutos
per uomitum, aluum, nares, fauces, urinarios
tubos, cutaneóſque meatus diuertere, deturba
reque omni ingenio uel arte conamur, nam
hęc niſi aliò reuocentur facile contaminantur
ubi cum infectis copulantur. Vnde & morbus
& ſymptomata frequentiora & magis acerba
C excitari, atque foueri ſolent pro horum copiæ
uel inopię ratione, ſic iis per dicta loca detru
ſis, & infectis ex grauatis membris pro parte
defixis, natura facile (uel ſaltem non tanto la-
bore) reſiduum diſsipat, continuas purgatio-
nes & per dies multos in iis proponimus, qui
uenas ycore habent refertas, demonſtrant au-
tem totius corporis color pullus ſeu liuidus,
& ſanguis exhauſtus admodū ſeroſus, inſuper
& iis, qui pituita multa abundant, ꝙ indicant
dolores diuturni, cū tenſione, & grauitate par
tibus penitioribus hęrentes, inſuper & ſanguis
exhauſtus, cui ſupernatat tenax albaque pitui
ta, quæ uix cultro diuidi poteſt, perinde ac glu
D ten coactum, præterea & iis qui melancholico
humore affluunt, fuſco enim colore ii reſperſi
ſunt, ſanguinemque atrum habent, & horum ul
cera calloſa ueluti phlegmone circunducun-
tur, repetuntur etiam purgationes, poſt diu-

Purgationes repetendæ poſt diureticas potiones.

reticas potiones, quoniam in talibus corpori
bus paulatim aceruantur iterum ii humores,
etiam ſi accuratiſsimo uictu utantur, numerū
uero, modumque, aſsiſtens atque exercitatus
medicus præſcribat pro rerum ſucceſſu par
eſt.

De uomitu. Cap. 28.

NOn iniuria uomitū in numerū præſidiorū,
huius luis uires ac iniurias obtūdētiū col
locabimus, quū plerūque nō paucis orū patiē

tium auxilio fuiſſe exitus comprobauerit, Abi E
gitur enim per hunc multa uiſcidę pituitæ co
pia, quę in uentriculo congeſta, atque etiam
genita leui negotio in alterutram partem fer
tur ad os, uidelicet, uel ad inteſtina naturæ
motu, uel arte ſtimulata, at quum hæc abunde
ſolo naturę motu ad inteſtina fertur, iis diu-
tius hærens, per meſaraicas uenas ſugitur, in
chilimque uenam transfunditur, quæ per alios
truncos breui per uniuerſum corpus diſtribui
tur, at partes, quę hanc paſcere non conſueue-
re, uel perdebant, dum naturali munere omni
integre fungerentur, nunc ægræ factæ, nec a-
luntur hac, nec abiicere à ſe commode que-
unt, reliquum eſt, ut ægrius agant, operæ igi- F
tur precium nos pręſtituros cenſendum eſt, ſi
qua parte hęc pulchrius educitur, per eãdem
hanc euocemus, at egregie per uomitum ex-
ploditur, per aluum mox, paucis uel nullis ho
rum nõ conferens, ſi leui negotio, atque oppor
tune fiat, ſed iis interdicere iuridicum eſt, qui
non ſine extremo nixu, uel ſupremo labore e-

Vomitus quibus interdicedus ſit et quibus cõcedendus.

uomere poſſunt, ne quicquam deterius contin
gat, uidelicet alicuius uenę ruptio, facile ob
id uomentes, tantum huic ſubmittere præſi-
dio licebit, & eos potiſsime qui artuum dolo-
re exercentur, uel cutaneis ulceribus diuexan
tur, necnon hos caput urget, ſine oſsis carie,
uel tubere cum appetentię cibi deprauatio- G
ne, uel labefactatione, uel potius deperditio-
ne, quę humorum uentriculum obſidentium

Obſeeruãda in uomituũ tempore ante et poſt uomitus.

certiſsima ſint argumenta, at præſidium hoc
adeundum non eſt niſi per aluum ęgrum pur-
gaueris, &, ſi par ſit, ſimul ac uel antea ſangui
nem miſeris, mox bidui quietem imperaueris,

Vomendi oẽpus.

audi abſtinendum interea ab omni medica-
mentorum mouentium uſu, inde uel matuti-
no, uel ueſpertino tempore ad hunc te
conferre poteris poſt cibum, ſi lubet,
uel etiam ante, ſi poſt, liberalius potabit ęger,

Hora uomẽdi poſt cibũ.

epulaſque iuſculentas largius ingerat, nec me
rum potet, nec acida uel acerba edat, bibatue,
quod moleſtam uomitionem (guttur uellican H
do) faciant, prouocandus eſt poſt dimidiam,
uel tertiam horulæ partem, ab aſſumpto cibo,

Modus prouocandi uomitus.

quòd tunc pituitæ ingeſto cibo ĩmiſtię ſuper-
natẽt, immittitur enim pẽna mollis in guttur,
blandeque cõmmouetur, uel index digitus, eo
que uſque excitãdus eſt, dum uacuum uel pau
lulum reſidui cibi in uentriculo eſſe coniece-

Quot horis ante cibum uomendum ſit.

ris, ad quod expellendum ægriùs uentriculus
inſurgit, ſi uero ante cibum exoptes, ſeu mane
ſeu ueſperi, id efficies: horis ſaltem duabus an-
te alimoniam, uel pluribus ſi placeat, uel mi-
nus duabus, ſi a uomitu fame prematur æger.
Sed ſimpliciter hic uomitus ciendus non eſt,
eo quod ægre fiat, nec notabilis præſidii ſit,
quum e uentriculo agglutinatus uiſcidus hu-
mor, uix corradi, uel defigi ſolus poſsit niſi ad

Ante cibum quomodo uomitus prouocandus ſit.

E uentu udi alicuius, aquã igitur hic exiguo ſac-
caro perfuſam calidamque affatim potandam
porrigo, mox breui, quarta uidelicet horę par
te peracta, pennam molliuſculam, ne guttur
uellicet, immitendam, uel leniter indice digi-
to linguę radicem contrectandam iubeo, do-

Quoties uomendum.

nec opus abſolutum fuerit, ſatis ſuperque erit
hoc uti bis in hebdomada, aut ſi mauis, quar-
to quoque die, uel longiore, uel etiam breuio
re temporis ſpatio, prout ægri, atque morbi

Die uomitus nullũ aliud præſidium ſubeundum eſſe.

ſucceſſus præſcribent, eòque die, quo id perci
pitur, uacandum eſt omni alio notabili præſi-
dio, at die ſuperueniente apoxema, uel aliud
quippiam laxans, ſi par eſt, propinare licebit,
F tum quòd uomitu tantùm quæ ſunt in uentri-
culo reiiciantur, tum quod conſueta eſt poſt
hunc aluus reſtringi.

De ſudoribus. *Cap.* 29.

SVDORE mouentia, quæ etiam per ueſi-
cam maiores uenas repurgant, in iis lauda

In quibus ſudores mouentia laudenturr.

mus, quibus & ſummopere balnea commen-
dauimus, cutaneos autem humores corruptos
depellunt, quæ cum etiam ycores multos per
renes promoueant, uenam chilim omnium ue
narum truncum apprimè ſordibus liberant,
conferunt autem etiam aliis omnibus, at iis

Sudandi tẽpus.

G præcipue qui ſeroſi ſunt ſanguinis. Tempus
autem his commodum eſt, ſtatim a ſanguinis
miſsione, uentriſq; purgatione, nam ante hęc

Ante ſangũ miſsionẽ & purgationẽ ſudores perniciosos eſſe.

moleſta, ac admodum pernitioſa exiſtunt, tum
quòd ductant per exiliores uenas craſſos hu-
mores in inteſtinis exiſtentes, & ſerum in ma-
ioribus uenis receptum, unde cutis ipſa etiã,
& reliquæ partes magis grauantur, per inter-

Aluus uiciſſim poſt ſudores mouẽda.

ualla etiam ac uiciſsim interea aluum medica
mentis purgantibus mouere oportet, quo, qui
craſsi in dies in inteſtinis, ac meſareo cumu-
lantur humores, per aluum foras pellantur,

Sudores mouentia.

egregie ſudores excitare nouimus lignum in
dicum, ſiue guaiacum appellatum, quod iam

Admouẽdos ſudores lignum indicũ reliquis præſtare.

H diu ad hoc munus a pleriſque utile fuit publi-
catum, hoc (inquam) quum tale eſſe uſus ap-
probauerit, cæteris aliis præponere uiſũ fuit,
ubi igitur humores acres in corpore ſuperaue

Adminiſtratio ligni in di tempore æſtiuo.

rint, aeriſque æſtus uigeat, minorem ligni quã
titatem indere par eſt, & in aqua tantum para
re, ſimulq'ue refrigerantium aliquot immiſce-

Adminiſtratio ligni in di tempore, uel habitu frigidiore.

re, ſaccari quidquam infundere pro patientis
arbitrio & cinamomi tantillum in menſali po
tu ſi libeat, quo guſtus gratius recipiat, ubi ue
ro uel habitus corporis frigidior, uel tempo-
ris ſtatus minime calidus, uel frigidus fuerit
uel hæc ſimul ſint inuenta, & lignum augere
& corticem, & heringium addere, & cinamo-
mo aromaticum reddere, & in uinum, ut ſu-
pra expoſuimus, uel aliter atque res ipſa exi-
get parare poteris, iuuabit hos omnes ex deco

cto

Deccɛ̃tũ his omnib. liberaliter potã dum eiuſque ratio.

ćto liberalius potare, potiſsime ubi id uentriculus non reſpuit, uel potius expetit, leniore enim negotio per cutem, atque ueſicam, imo & per aluum noxia pelluntur, ſecus autem ſi potus abſtinentia aridum corpus ſerues, nam neque craſſa commodè per anguſtos tubos feruntur, niſi lubrica reddantur, neque etiam natura, ubi humido uacat utili, uel ſaltem non inutili, lubenſque noxium eſt, detrudere affectat, imò potius hoc uefci contendit, quã areſcere, ſic ut & ratio & experientia affluentem magis quam parcam potionem inſtituat. Exci pe quos alui fluor tenet, nam hos cohibere ſatius eſt, donec quieuerit, cibi iis afferantur atteuantes, ac tenues ſic ut affectus, habitus & cœli ſtatus indicabunt, biſque die ſingulo nutriantur, conſuetis horis, ſi nulla morbi exacerbatio diſſuadeat, quę ſi fuerit, in huius declinatione porrigito, uel hora alia quietiore, quo naturãlis calor melius cibos conficiat, nonnulli tamen ſunt, qui huius ligni calorem reformident, quum tamen temperare profuſiore aqua nihil prohibeat, utor etiam plerunque huius ligni uice decocto totius heringij cum gramine, & carduis ſilueſtribus, qui lato, albo atque hirſuto ſunt folio, additis ſeminibus, uel aliis pro ratione morbi, quod ſanè non minore efficacia ſudores atque urinam promouet, quam lignum ipſum indum. Deſcriptionem hic accipe. Recipe radicum heringii, & capitulorum eius ana unciam unam ſemis, radicũ cardui ſilueſtris, uncias tres, graminis unciã unã, liquiritiæ raſæ, polipodii ana unciã ſemis, ſeminis carui, & petroſelini ana drachmas duas, aquæ fontanæ libras quatuor, bulliant lentè ad quartæ partis euaporationem, aromatizetur cum drachma una ſemis cinamomi, & tantundem ſandalorum citrinorum, at cum heringium uiret, ad duplum doſis pręſcriptę impono, cætera uirentia omni tempore haberi poſſunt, quę omnia etiam uel maiore uel minore copia immiti poſſunt pro morbi uel tẽporis exigentia, non enim iis medicamentorum generibus, uel ligno etiam indo, uel ſimilibus exquiſita illa quantitatis obſeruantia debetur, atque fieri ſolet in iis qui in aliqua actiuarum qualitatum plurimum excedũt uel corpora laxant, ſtudioſe tamẽ omnia agere licet, quo & hęc & illa morbis, corporibus, & tempori, quatenus per artem atque ingenium licet, proxime accommodentur. Neque hoc præſidium tuto ægris porriges, niſi hos prius inanieris ſanguinis miſsione ſi liceat, & purgatione, quibus, neque diuerſa uictus ratio debetur, quam iis qui indo ligno utuntur. China uero, quam aliqui ad ſidera uſque efferre conantur, nil miri, neque notabilius agit iis quę mitius urinas uel ſudores mouent, quare crebrò me dici, & patientes huic fidentes, nimium uana

In alui fluxu cohibendus decocti potus, in eoque uictus ratio.

Decocti deſcriptio quod uice ligni indi uſurpari poteſt.

Non ſumendum decoctũ niſi uenæ ſectione et purgatione præmiſſis.

Chinam nil agere præſtãtius prædictis.

A ſpe fruſtrati, æs & tempus ſine utilitate conterunt, quam ob rem in huius morbi curatione abutendã ſatius eſſe excogitaui, tẽpus atq; rẽ circa tutiora præſidia, præſtantiora, minuſque cara conſumere conſulens. At in leuiore affectu, uel prouiſionis cauſa non incommode cõceditur, præcipue ſi patiens hac fretus huius uſum affectet. Macerãtur autem ad horas duodecim huius radicis tenuiter inciſę uncię quatuor, quandoque quinque, aliquando etiã ſex, in aquæ fontanæ libris duodecim, & lentis prunis, duabus partibus euaporatis reliquum pro ſyrupo aſſeruatur, ex quo mane & ſub ueſperũ B propinari poſſunt ab unciis octo ad duodecim tepide, mox ſudoribus ſe componat æger. Magmati tantundem aquæ ſuperponitur, & quarta paruo igne conſumitur. pars, uel aquæ libræ quindecim ſuperinduntur, & tertia euaporatur, pro potu ex arbitrio. Victus interea & tenuis & attenuans eſto, atque habitus, uirtusque patientis præſcribit, purgantium medicamentorum uel forte etiam ſanguinis miſſionis non immemor. Quam ſalſam perilliam uocant, prima huius libelli impreſsione non plurimum commendaueram, uerum neque tanquam inutilem poſtpoſueram, non conſue C tus ignota damnare, uel præter rem collaudare. Vſus tamen poſtea hanc non minore laude dignam eſſe (imò forte etiam maiore) quam lignum indum, præcipue in corporibus quæ adeo frigida non ſunt, comprobauit. Nã hæc temperatior exiſtit, aluumque, ſi uirentior ſit, lenem reddit, nec parce urinam, ſudoreſque prolicit. Præparatio autem huius non diuerſa fieri ſolet a chinæ decoctione, puta duodecim aquæ libris, uncię quatuor, uel ſex huius radicis macerantur ad horas duodecim, mox ad tertiam partem redigitur lenta ebullitione, & hoc pro ſerapiis matutini & ueſpertini temporis, ex quo uice ſingula potantur ab unciis octo ad duodecim. Magmati quindecim D iterum ſuperfunduntur aquę librę, quę redigũtur coctura ad decẽ uel undecim. Et hoc ꝓ potu menſali, & pro arbitrio, purganda tamen primo ſunt corpora, & ſi par ſit ſanguine minuẽda, antequam huius uſum ineas, uictuſque parcus, attenuanſque plus minuſve, ut ipſa res exiget, quare non modo in huius, ſed etiam in aliorum præſidiorum uſu aſsiſtentem medicũ præeſſe conſulo, qui ſingula pro ratione componat diſponatque, ſtultum enim eſt, cenſere alicuius morbi, quãtumuis minimi, curationẽ ſic exquiſite uel adamuſim ſcriptis proponi poſſe, ut nil huic addere uel ab hac demere liceat, ſunt enim inferiora corpora omnia, & humana maxime uariis ac perpetuis tranſmutationibus ſubdita, quarum plurimę tantum patent artis peritis, qui ægris pręſunt, quos decet uniuerſam curam regere, qui uero medicinam

Præparatio potionis ex radica china.

De ſalſaperillia.

Purgatione ſanguinis miſſio præcedere uſum decocti debet.

cinam non callentes ſolis ſcriptis curas obe-
unt,(ut nimium curioſi patientes, uel nebu-
lones ; ſeu circulatores impudentes ; uel
plebei,quos otium uel ſegnities medicas pagi
nas euertere induxit)ii ubi rectius ad ſcopum
rem collimaſſe credunt,tanto(inquam)magis
ab eo diuertunt,ſic ut iure prudenti tantum ar
tifici credendum ſit in quauis arte,maxime u-
bi de corporis ſalute quæſtio eſt.

De Balneis. Cap. 30.

BAlnea uniuerſo corpori apte accõmodata
ſupra modum conferre nunquã non expe-
Balnea quibus potiſſimũ conferant.
rior,iis apprimè ſuppetias ferentia quibus cu
tis pilorum caſu pruritu uel ſcabie uellicatur,
neque in illis reprobanda ueniunt,quorum ar
tus doloribus conflictantur, iuuantur ſane &
ii,uerum non adeò repentè ac clarè atque alii
cum craſsi altiuſque inhęrẽtes humores iuxta
ac tenues ſuperficie tenuſque inſidientes non
Tempus balneis accõmodatum.
diſperdantur. Opportunum autem tempus ad
hoc eſt, poſt bellè repurgatum corpus, &
horis duabus uel tribus ante cibum, ſiue matu
tino uel pomeridiano tempore fiant, ſatis ſu-
perque eſt, ſemel in die adhibere,quæ ſi ma-
ne parẽtur,ientabit patiẽs, hora dimidia an
te ingreſſum offuſo pane in uino aquæ permix
to,quod etiam fieri poterit a prandio, ſi æger
exigui ſit cibi, & balneum ineatur multo tem
pore poſt,quod ſaltem horas quatuor interca
pedinis exigit,ab ingeſto cibo,intellige pran-
dio cœnaue,ultra uero quantumlibet. Materia
Balneorum materia.
autem horum nulla præſtantior eſt aqua po-
tabili ſimplicique,inſtrumentum ad id nego-
Inſtrumentum ad balnea.
tii aptũ eſt uaſta trulla,ſiue parua tinia lignea
ouali circulo fabricata,capacitatis circiter pe
dũ trium cum dimidio longitudine,duũ lati-
tudine,altitudine pede dimidio ſupra latitu-
dinẽ,ut ĩ ea protenſis cruribus ſedẽs æger ore
tenus aquæ immergat,quæ calida ſit tãtũ,quã
tum ſiue caloris uel frigoris iniuria uniuer-
ſum corpus ferre poſsit,ſitque omni in parte ſi
Animaduertendũ in balneis.
bi ſimilis, ne uidelicet altera parte qua fer-
uens infunditur, urat,altera uerò temperata
uel gelida ſit,quod plerunq; accidit,niſi mini
ſtri circa hæc fuerint exercitati,quod non ſine
patientis moleſtia negligitur,agitanda eſt igi
tur primũ baculo,quo belle altera alterã tẽpe-
ret,eo quòd totã ſimul calefacere difficile ſit,
in promptuq; habeatur & feruens alia,atque
etiã frigida,quò totã cõtemperes ex patientis
nutu,cũ plerunque acre uel horridũ offendat
dorſum,quod nihilominus manus temperatũ
decreuerat. tam diu in hoc maneat,quandiu
moleſtè ferre cœperit, bonum eſt,horam (ſi fie
Quandiu in balneo cõmorandum.
ri poteſt) ibi conſumere, uel circiter,ſit trul-
la igni proxima,nec multo a cubili diſtans in-
terſtitio,quo emerſus illicet,linteis calidis obdu

E catur,ſiccecurque, & in ſtratum calidum ſine
labore recipiatur, ubi modeſtè lodicibus te-
ctus, ſine anxietate ſudoribus proſpiciat,qui
bus ſolutus uel defatigatus,lenibus linteis blã
de detergatur,mox linteo ſupparo indutus in
in alterã partẽ,uel in cubile aliud ſe trãſmoue
at,ac quieſcat,nec ad hæc acceſſum ꝓhibet le
uis lienis tumor,ſi horũ patientium alicui inhę
ſerit, iis etiam egregie conducunt,qui hoc
morbo torti febricula aliqua aſsidua, uel etiã
Quot diebus balnea frequentanda.
intermittente agitantur, frequentantur autẽ
hæc diebus tribus uel quatuor, uel ſi etiam uis
ſex continuis, uel interpoſitis ſi uires lãgueãt,
inde quieſcendum dies aliquot,mox ſi morbus
F dictet,repetenda ueniunt, nec ineunda, nec re
petenda, niſi corpore belle purgato, ac etiam
repurgato,interea ſi patientes ſiti premantur,
Quibus balnea interdici debeant.
non cohibendi ſunt a potu,imo liberalius con
cedendus eſt,uel in balneis ſint,uel extra. Exci
pe eos,quos alui fluor exercet, quos prorſus a
Victus balneantium.
balneis debere abſtinere dicimus, iuuat autẽ,
iis qui balneãtur,iuſcula ex pullis gallinaceis,
uel uitulina carne in aqua decoctis parata por
rigere,ẽt dũ ſudãt,eo ꝙ ualẽtius ſudores mo-
ueãt,nec languidũ corpus linquũt,perinde ac
iis accidit,qui uentre ſicco omni nixu ſudo-
res prouocare intendunt, parciſsime namque
iis ſudor affluet cum labore maximo, nec ex-
pertes periculi,in febrem incidere.

G
Cap. ultimum.

SVpereſt nunc ut finem operi imponentes,
aliquot medicamentorum formas ſuperius
pollicitas explicemus. Sunt autem præcipita
tum,balſamum artificiale quoddam, & aqua
ſingularis dicta,omnia a Ioan. de Vigo deſcri
pta,quæ quum mirabilem plerunque præſtent
effectum,ubi(occaſione nacta)in uſum fuerint
poſita,hic ob id inſerere decreui, ratus omni
Præcipitati faciendi formula.
bus uel tempore omni horum authorem in
promptu non eſſe. Præcipitati igitur facien
di forma hæc eſt. Recipe aquæ fortioris,qua
aurum ab argento aurifices ſegregant, hi-
H drargiri ana libram unam & ſemis. ponantur
in bocia uitrea arte luto obducta, ſtillatorio
furno accommodata,capelloque uitreo tecta,
ac recipienti ſubdito omnibus belle glutino
obturatis,ne uſquam perſpiret,ſtillentur leuio
ribus primo prunis,mox cum ſtillare occipit,
ignem intende quoad rubeſcat recipiens, nec
remitas, donec totum udũ ſtillauerit,mox amo
ta bocia frangatur, detractoque mercurio cal
cinato(ab alchemiſtis præcipitatũ nuncupato)
ſuper lapide marmoreo tuſo,in aliamque bo-
ciam more ante dicto parato, iterum ſtillan
dum immitte,quo peracto iterum bociam par
tibus ſuperioribus frange,& extracto quod in
tus eſt,tenuiſsimè marmore uel pila cõminua-
tur,

tur,in uaſculo inde æneo uel cupreo repoſitũ, E acrioribus prunis appoſitum diu, ſeſquihora puta,ferrea rudicula aſsiduè agitetur, donec minii colorem referat, uel paulò clariorem, mox in culeo receptũ ſeruetur ad uſum. Iſtud autem medicamentum quantum polleat in ulceribus malignis,ægreque curabilibus,non ſatis notum eſt omnibus chirurgis,ob id uel hoc penitus uacãt,uel perfunctorie illud paratumi habent,quo puluere mercurii, (ut appellant) uacui non uideantur,exponunt autem ii mercurium, & aquam igni ſine arte,donec aqua euanuerit,ſic reſtinctum mercurium colligũt ad uſum,at quantum interſit hoc uel illo modo conſtruas,frequens te certiorem reddet uſus,ſed æquum eſt etiam aquę huius faciundæ exemplar addere. Recipe calchanti romani, aluminis rochæ ana libram unam, ſalis nitr libram unam ſemis,omnibus in uaſe uitreo luito arte circumuẽto repoſitis,ſtillatum dentu. Singularis aqua balſami, atque ipſum balſamum,a Ioan.de Vigo artificiale appellatua. ſic componitur. Recipe terebentinæ claræ libras quatuor,thuris,maſtices,ana uncias duas, aloes hep.ladani,caſtorei,oſsis dactilorum,ra- E dicis diptami,conſolidæ minoris ana unciam unam,omnia diſtillentur ſtillatorio uitreo luto circumducto. Tres enim liquores hinc emanabunt,ſi arte fiat, primus nanque clarus pellucens inſtar aquæ fontis. Secũdus croceus primò ſupernatans. Tertius rubentior oſtenditur, ad mellis craſsitiem accedens. Primum aquam ſingularem dicit,oleum balſami ſecundum,tertum uerò balſamum artificiale,quam compoſtellam diuinè potiuſquam humane corporibus occurrere compertum eſt, ſi affectis ratione accõmdetur .Confert autem unumquod- F que doloribus omnibus à pituita, uel ſero,uel flatu excitatis,quandoque etiam a bile,modo multitudine huius humoris nõ ſcateat totum corpus,uerùm ſuperioribus maximè eſt utile, occurritque ſingulum puncturis neruorum, & partium carnoſarum uulneribus,roborat namque calorem innatum, ita ut breui ulcus concoctum, belleque diſpoſitum reddãt.at hic tertio potius utimur,primo uero & ſecundo in leniendis doloribus antea dictis,magis enim diſſipat infixas pituitas ſerum uel flatus membra torquentia.

Præcipitati præſtantia.

Aquæ fortis componendę exẽplar.

Aquæ ſingularis, olei balſami, atque ipſius balſami faciendorũ formula.

Eorum præſtantia & utilitas.

FINIS.

DE MORBO GALLICO DOMINII LEONII LVNENSIS DE ZVCCANO, CAPVT.

Ex methodo curandi febres, Tumoreſque præter naturam excerptum.

GALLICVS morbus ab Ita
lis uocatus,a Gallis hiſpani
cus,a Germanis ſcabies,eſt ſo
luta cõtinuitas ab exuſtis hu
moribus per contagium fere
in concubitu genita a mali-
gnis quibuſdã puſtulis incipiens,pudẽda ple-
rũq;, deinde reliquas corporis,exteriores par-
tes,caput pręcipue ĩficiens:dehinc intimas par
tes ingreſſa, dolores circa articulos,& oſſa no
ctu præcipue facit,atq; abſceſſus duros,in peſ
ſima adeo ulcera,ut oſſa quoq;plerunq; uitiẽt,
Cauſa. poſt longum tempus deſinentes. Contrahitur
morbus hic peſsimus raro aliter quam per cõ
tagium,nec quarumcunque partium, ſed fere
obſcænarum,ut non incongrue nonnulli,Ro-
manorum nomẽclaturam in mentagra ſequu-
Signa. ti,pudendagram uocarint. Puſtulæ primum
eas partes inficiunt,longe difficilius ſanitatẽ
recipientes, quam quæ eodem loco, ſed aliis
ex cauſis contingunt, has reliquarum partium
præſertim uultus & capitis,deteriores aliæ po
ſtulæ excipiunt,diuerſorum quidem generum
ſed maiori ex parte cruſtoſę,nec ab iis fere diſ
ſimiles,quæ ab igne excitantur, niſi quod ſunt
quadam tenus craſsiores,quę ubi uel ſua ſpon
te,uel medici auxilio ſubmotæ fuerint, corpo
re prius non plene expurgato, extremorum
membrorum dolores uehementes,per noctem
potiſsimum,quam inſomnem reddunt,miſer-
rime affligunt,nullo exterius ab initio tumo-
re apparente, qui tamen quibuſdam citius,
quibuſdam tardius,& in his etiam quandoque
locis,in quibus nullus pręfuit dolor,ſe oſten-
dit,quem ſi preſſeris,tantum abeſt,ut dolorẽ
augeas,quandoque ſe iuuari ex loci contrecta
tione patientes fateantur,& unicum habeant
in tantis cruciatibus leuamẽ. Tumores hi per
magna interualla (a ualde enim craſsis humo-
ribus fiunt)ſuppurantur,uel potius ſaniem quã
dam malam gignunt. Non uniuerſus tamen ſi
mul tumor ſuppurationem hãc recipit,ſed per
partes, portionem ſępe aliquam omnino ad
maturationem contumacem gypſo ſimilem de
relinquens.Suppurationem uarii modi ulcera,
ſemper tamen maligna comitantur,quæ plerũ
que oſſa etiam ipſa uitiant,& ubi circatricem
contraxiſſe uidentur,alio,uel eodem loco erũ
pentia,medicos, multoque magis patientes ip

E ſo deludunt. Comitantur interim hunc mor-
bum alię quædam malæ affectiones,non uſque
adeo crebro, ut hæ, quas numerauimus,ut o-
phthalmia,tubercula nares cum eroſione deho
neſtantia,articulorum luxatio, oſsium fractu-
ra,Elephantiaſis,apthæ, præcipue poſt argen-
ti uiui,uel minii uſum, & poſtremo febricula
ad tabem,& paulo poſt ad mortem perducens.
Sed inſurgit dubium, quonampacto hic mor
bus nouus dicatur, uel nouus cæpit,cum non
niſi per concubitus contagium generentur:ui
dentur.n.duo hæc inuicem repugnare,quod
ſcilicet nouus ſit, & quod per ſolum contagiũ
innaſcatur.Si enim nouus eſt,cępit primo,nec
F prius erat a quo poſſet per contagium deriua-
ri. Si per contagium cepit,non poteſt nouus
eſſe,quia neceſſario in eo fuit,a quo eſt per cõ
tagium deriuatus,dupliciter hic poſſumus re
ſpondere, iuxta duplicem hiſtoriam de eius
originẽ.Sunt enim qui dicant nouum non ſim
pliciter eſſe,ſed ex inſula quadam antiquis in
cognita,ubi frequentiſsimus eſt,in hanc, quã
nos incolimus habitabilis terræ portionẽ, per
hiſpanos, qui illuc nauigarunt importatum,
principio apparuiſſe.Alii ſunt,& hæc eſtanti
quior ſententia,& maioribus fulta teſtimoniis
qui cæpiſſe hũc morbũ ꝑ id tẽpus dicunt,quo
Carolus francorũ Rex expeditionem Italicã
G parabat, cępiſſe autem in Vallentia Hiſpaniæ
taraconenſis inſigni ciuitate a nobili quodam
ſcorto, cuius noctem elephantioſus quidam
exequeſtri ordine miles, quinquaginta aureis
emit,& cũ ad mulieris concubitum frequens
iuuentus accurreret,,intra paucos dies ſupra
quadringentos infectos,e quorum numero nõ
nulli Carolum Italiam petentem ſequuti,prę-
ter alia, quæ adhuc uigent importata mala, &
hoc addiderunt, inter minima non deputan-
dum. Quę Hiſtoria ſi uera eſt,nouus ſimul erit,
& per contagium ortus, non alterius hominis
eodem affecti, ſed Elephantiaſi,quæ in hunc
H quaſi degenerauerit,& de ſuo gradu in proxi
mum deciderit.

Curatio autem quæ ei paſsim ab imperitis *Cura per argentum uiuum improbatur.*
præſertim per argẽtum uiuum,& minium ad
hibetur,ab eo morbo accepta eſt, quem recen
tiores chirurgi malam ſcabiem, malum mor-
tuum appellant, alium tamen longe ab hoc
morbo. Sed experientia,& ratione comproba

tum,

tũ,quod nihil deterius eſt, morbo Gallico affectis, quam adhibere, ſiue interius, ſiue exterius, ſub forma unguenti, uel ſuffumigij ipſum argentum uiuum: ex tali enim applicatione homines ſecundum membra principalia ſemper patiuntur: prætermitto quod omnes græci argentum uiuum non cognouerunt,niſi quod uenenum eſſet: ipſe Galenus nihil aliud de eo dixit,ſed refugit tanquam uenenum: nonne Auicenna aperte dixit omnia eius incommoda?quomodo ſcilicet in paralyſim,in ſtuporem, & in frigidas incidere facit ægritudines? & primo uideamus pati hepar, diſponitur enim ad frigidum, unde ſequitur totius corporis decoloratio;præterea ægritudines ex conſenſu neruorum oriuntur,ut paralyſis,tremor cordis,ſtupores. Ideo abſtinendũ ab eo,tanquam aperte lędente. Et præter frigiditatem & humiditatem maximam,quam habet(licet aliqui dixerunt eſſe calidum in quarto,quia de calcinato locuti ſunt) & præter malas alias conditiones, unum habet deterrendum, quia facit operationem ſuam contra methodum, & contra rationem; Eſt enim apud medicos unum axioma, ut cum euacuacuamus,ne trahamus humores ad locum nobilem;at Argentum uiuum quicquid in iũcturis eſt,ad pulmonẽ trahit,& expuitur,& ſequitur fœtor,corruptiones dẽtium,gingiuarum, ulcera maligna in ore,& quandoque in pulmonibus:quod ſi aliqui euadunt, eſt ratione fortis naturæ, & quia duri pulmonis ſunt, nullus tamen euadere potuit,quin habuerit,uel gingiuas corroſas,uel dentes,uel aliquod deterrimum; & credendum eſt quod ſequatur ſanitas ex tali illitione, ſicut in peſtilentialibus accidit, qui in naui curãtur a calido uino epoto,hi enim poſtquam cooperti ſunt pannis, ſudant copioſe,& ex tali uiolentia naturæ facta,quæ fortis,& ualida eſt,ab errore ducti ſanitati reſtituuntur.

Concludendum igitur Argentum uiuum,ſiue per linimẽtum,ſiue per ſuffumigium, minime probari, nam qui de eo ſcripſerunt, tam minerale,quam artificiale uenenum cognouerunt. Exordiemur itaque curam a ſanguinis misſione,ſi uires, & ætas conſenſerit;prius tamen lenita aluo cum casſia,uel ſyrupo roſ.ſol. uel aliquo alio lenitiuo, a uena Iecoraria tantum ſanguinis extrahatur,quoad aliqualis mutatio in ipſius colore perſpiciatur, deinde humores peccantes huiuſmodi digeſtiuis prępa rato.

℞ ſyrupi de fumoterræ, de ſucco bugloſſæ.ana.unc.i.
Aquarum de fumoterræ,Bugloſſæ.ana.unc.ii.
Miſce pro una uice, & ſic pro aliis, & melius eſt ſi loco aquarum deſtillatarum accipiatur decoctum ipſis fumiterræ, & bugloſſę cum glyzirrhiza, ſemper enim decoctum eſt maioris uirtutis,quia ipſæ aquæ deſtillatæ, quæ ab alambico,præſertim plũbeo, neſcio quid maligni contrahunt, & ſimplicia deſtillata multum de ſua facultate remittunt.

Solutiuum poſtea in aurora ſumendum tale ſit.

℞. confectionis hamech drac. iiii. ſyrupi roſati ſolutiui unc. ii. miſce cum prædictis aquis, uel decocto, per duos deinde ſequentes dies accipiat æger mane,& ueſperi unciam unã ſacchari roſati per horam ante cibum. Tandem ubi hæc omnia recte peracta fuerint ad ligni Guaiaci decoctum hoc pacto deueniemus. Sumatur ligni Indici, ſerra, uel lima in ſcobem redacti libra una (præfertur lignum quod circunquaque eſt buxei coloris, intus autem nigreſcens) & infundatur in aquæ fontanæ claræ libris.xiiii.per ſpatium uigintiquatuor horarum in olla fictili uitreata, & bene operta, quod ſi timeremus inflammationem hepatis ipſius ægroti, loco aquæ fontanæ accipiatur aqua endiuiæ,poſtea admoueatur igni, & decoquatur,donec ex quatuordecim lib.aquæ reſiduum ſit octo librarum,inde excolabitur,ſeruabiturque decoctum in uaſe uitreo ſtricti orificii exquiſite operto.Huius decocti uncias ſex,uel pauló plus bibet æger horis quatuor ante prandium, atque interim ſe continebit in cubiculo tepido,a quo(exiſtente aere frigido,& hyemali)non eſt recedendum,donec totum potionis tempus tranſierit, quod ſi ſtragulis, & ueſtibus bene contectus in lecto per unam horam, uel per duas ſudaret, optimum eſſet,ſurgat deinde,& leniter inambulet, uel in aliquo hilari opere ſe exerceat, ſicque tranſactis quatuor horis a potione prandeat, prandium ſit in illis primis decem diebus panis bene fermentati, & biſcocti unciæ quatuor, uel quinque,carnis ueruecis, uel pulli gallinacei, uel perdicis,uel phaſiani,uel turdi,primum in aqua elixæ,poſtea uerubus bene inaſſatæ, unciæ duæ, uel tres, uinum ſit oligophoron,& probe limphatum. A prandio ſedens cum amicis, & familiaribus hilares ſermones audiat, inſtrumentis muſicis,& dulcibus ſonis ſeſe oblectet, fabulas, uel aliqua amatoria, uel iocularia legat.animi perturbationes fugiat, aleæ, alterive ludo iucundo operam dando ſe exerceat, ſomnum diurnum fugiat, a ueneris uſu abſtineat toto curationis tempore, quod ſi propter dolores nocturnos, aliaſque cauſas inſomnes accedant noctes, in die parum dormiat, ſed non ſtatim ab aſſnmpto cibo,nam is ſomnus fumoſis exhalationibus caput replet,deſtillationeſque parit. Septima hora poſt prandium totidem rurſus uncias eiuſdem decocti eodem modo potabit, & poſt tres, uel quatuor horas cænabit, eadem prorſus

ſus ratio cibi, & potus tam in cæna, quam in prandio eſſe debebit. poſt primos autem decē dies non amplius carnem, ſed eius uice paſſularum uncias tres, & in prandio, & in cęna aſſumet, & loco uini aquam ſecundę decoctionis potabit, quę ſic paratur. Sumetur illud idem lignum, quod prius decoctum fuerat, ac rurſus decoquetur in libris. xx. aquę optimę ad conſumptionem quartę partis, & facta exquiſita expreſſione pro potu ſeruabit. Tranſactis igitur uiginti diebus, hac ſtrictiori dięta, rurſus ad eandē cibandi normā, quā in primis decē diebus obſeruauit, reuertetur: & ut hęc cura ſit magis ꝓficua, & tutior nō ab re fuerit, ut ęger ſingulis quibuſque octo diebus ſumat una hora ante prandiū floris caſsiæ drac. x. uel ſaltē unciā unam, quo die a ligneo ſirupo ceſſabit, quod ſi interim nō egereret, clyſteribus utetur ex decocto eiuſdem ligni cum unciis tribus mellis roſati; puſtulas (ſi quæ ſuper uirilia. uel in alia corporis parte adfuerint) ſpuma, quam in decoquendo ligno abſtuleris, linimētis excepta, & ſuperimpoſita ſanabis, quæ ſi minus tibi ſatisfecerit, habes efficaciſsimum remedium a doctiſsimo. Io. Baptiſta Montano propoſitum.

℞. Ellebori albi, nigri. ana. m. ij.
Lapathi maioris uiridis lib. ij. cucumerum ſilueſtrium, aſininos uocant. drac. iiij. carnis melonum recentium cum ſuis ſeminibus lib. iij. carnis & ſucci limonum lib. iiij. miſce omnia, & permitte fermentari per dies tres, pòſtea deſtillentur per alambicum uitreum, & aquam ad uſum ſeruabis, eſt enim ad quaslibet maculas cutis, & aſperitates tollendas idonea: aliud mitius.

℞ lupinorum recentium non ablutorum lib. j. radicum liliorum alborum. drac. vj. Amigdalarum amararū lib. ij. Succi parietariæ lib. iii. miſce omnia, & contunde, ſtatimque deſtillato oleum, & aquam ſeorſum adſeruato. Aliud.

℞ Salis nitri unc. iij. Olei amygdalarum amararum lib. ij.
Scillæ lib. s. Carnis limonum lib j. miſce, & extrahatur oleum ad hunc uſum ſatis probatum.

At ſi interim huiuſmodi gallica lues cum fædiſsimo illo ſymptomate, hoc eſt capillorum decidentia ſe ſe oſtenderet, tali occurres remedio.

℞ Myrrhæ electæ, Aloes, Ladani, ana unc. ij. Foliorum, & baccarum myrti, capillorum ueneris, Florum alchannæ, ſeu liguſtri, ana. m. ij. F contundantur omnia per ſe, deinde miſceantur, poſtea.

℞ olei amygdalarum amararum, Seſamini, De alchanna. ana unc. ij. miſceantur omnia ſimul, & permittantur fermentari in uaſe fictili ſtricti orificij optime lutato cum luto ſapientiæ, uel ſub ſole feruētiſsimo, uel ſub fimo per dies quindecim, poſtea diſtilletur hoc totum ab optimo diſtillatore, & ſeparetur aqua ab oleo, & ſeorſum utrunque conſeruetur, erit enim quoduis ad pilorum inſtaurationem utiliſsimum. Aliud.

G ℞ Lacertorum uiridium numero. v. Apum. unc. vj. ꝓpoleos hoc eſt cerę uirginis unc. iiij. Capillorum ueneris, Myrtillorum. ana. m, vj. Abrotani ſylueſtris. unc. viij. exiccentur animalia in uaſe fictili in furno, deinde pulueri zentur, poſtea contundenda contundantur, liquefacienda liquefiāt, deinde. ℞ adipis urſini lib. j. pone omnia ſimul, & fermententur in uaſe uitreo bene obturato, uel in fimo, uel in ſole feruentiſsimo per dies tredecim, inde deſtillentur, & ſeparetur aqua ab oleo, & ſeruetur ad uſum.

F I N I S.

AVGERII FERRERII TOLOSATIS MEDICI, LIBRI DVO.

Pudendagræ deſcriptio. Cap. I.

PVDENDAGRA Lues Hiſpanica, nihil aliud eſt, quàm putredo humorum ex contagione in coitu magna ex parte contracta, participatione uenenatarum exhalationum, & ſpirituum infectorum. Plerunque tamen contingit pueris ex uitioſo lacte nutricis hoc morbo laborantis;, interdum in utero matris contrahitur. Quibuſdam etiam accidit communicatione lecti, participatione cibi, & potus, cùm iis qui contagioſis huius mali ulceribus, & puſtulis adhuc ſcatent, aut infecto ſudore madeſcunt. Quorum comeſſationibus ſe immiſcere ualde periculoſum eſt, præſertim quando puſtulis oris, & ſordidis palati, fauciumque ulceribus adhuc infeſtantur.

Pudendagræ cauſę. *Cap.* 2.

Cauſa procatharctica, ſeu externa eſſe ſolet coitus cum infecta, & coitu motę uenenatæ exhalationes: aut cum infectis conuerſatio. Interna eſt uitioſa, corruptaque tota maſſa ſanguinea, in dies magis putreſcens, donec uaſis quoque, & ſolidioribus partibus malum communicetur. Ex quibus meatus urinarii primo quidem exulcerari ſolent, renes offendi, hepar incaleſcere, & putredine ferè accendi, accenſus poſtea humores adurere, contagioſum calorem cæteris partibus impertiri, fœdis humoribus totum corpus implere. Vnde ulcera male morigerata, puſtulas, tumores, maculas liuidas, ac rubicundas oriri contingit. Cerebri etiam ſubſtantia, putredinis ac contagionis uitia concipiens, excrementoſa fit, ideoque impellente natura, & quod ſuperfluum, atque inutile eſt, ſegregante, facilè diſſoluitur, atque in partes ſubiectas defluens, tuberoſitates, nodos, articulorum dolores, aliaque multa ſymptomata excitat, plerunque etiam medullas inuadit, atque inficit. Quibus rationibus moti medici quidam illuſtres, pudendagram ad pituitam referendam putarunt; pituitæ nomine ipſam cerebri ſubſtantiam, & quidquid a cerebro defluit comprehendentes. Veriùs ta-
A men dixeris, cauſam eſſe corruptos omnes humores, ſed ſymptomata pituitæ magna ex parte deberi, propter facilem eius defluxum. Pituitam autem hic intelliges, non naturale illud, & ad concoctionem reſeruatum phlegma, ſed ſalſam, acrem, putrefactam, feroſam, ac excrementitiam omnem humiditatem ad pituitæ calorem, aut naturam accedentem, in cerebro potiſſimum collectam, in reliquo uerò corpore partim deſtillationibus, partim concoctionis, uel aſſimilationis uitiis coaceruatam. Cum in utero morbus contrahitur tanquam hæreditarium fit malum, & tanquam corruptum elementum una cum pater-
B no, uel materno ſemine infunditur, aut, ſi mater a die conceptionis in morbum inciderit, communicatis fętui uitioſis, infectiſque humoribus, primæ conformationis facultates, actiones, organa, corrumpi neceſſe eſt.

Pudendagræ ſigna. *Cap.* 3.

Signa partim ex iis quæ ſenſibus obiiciuntur, partim ex ægrotantis ſermonibus colligenda ſunt in hunc modum. Si enim cum artuum & capitis doloribus etiam obtuſis, puſtulæ in fronte, in capite, aut pudendis ſquamoſæ ſiccæ, aut ſanioſæ, & putridæ apparuerint, certum habebis indicium morbi Hiſpa-
C nici, ſi nuper cum infecta coierit. Idque magis, ſi poſt coitum purulentis meatuum urinalium ulceribus, & ardore urinæ primò affectus, poſtea citra ſufficientem puris purgationem ſponte ſanatus uiſus fuerit, aut ſi canceroſæ uirgæ puſtulæ, quæ primo inuaſerunt, poſtea citra perfectam curationem euanuerint, aut ſi abſceſſus qui primò in inguinibus apparuerunt, poſtea non reſoluti, non maturati, aut malè deterſi, in partem interiorem ſeceſſerint. Sunt quibus puſtulæ cutem non ſubeunt, ſed in diuerſis locis liuida quadam rubedine cutis maculatur. Quę rubedo, ſi nunc diſparuerit, paulò poſt ferè reuertitur, aut puſtulas de ſe edit. Sunt etiam, quibus citra exteriores puſtulas, & maculas alopecia accidit, cum oris & faucium ulceratione ferè, nec ſine artuum doloribus. Cæ-

tera ſymptomata ſunt capitis,colli,& ſcapula rum dolor,ſpinæ quædam perfrigeratio, tube roſitates in capite,brachiis,& tibiis,alopecia capitis,& barbæ, cæterarumque partium depi latio,unguium caſus,puſtulæ in toto corpore; & cutis defœdatio. In infantibus, & aliis qui ex coitu malum non contraxerunt, ſcire conuenit, num,dum in utero geſtarentur, ægrotare cœperint, num à nutricis lacte malum ortum fuerit, aut ex conuerſatione cum infectis. Notandum uerò morbum Hiſpanicum plerunque foueri in interno corpore ſex, ſeptem,octo, uel nouem menſibus,antequam ſe manifeſtius prodat: niſi quod à contagioſo il lo coitu uſque in manifeſtationis diem, aut macula circa pudendas partes rubra, uel liuida, aut puſtulæ,ulcusue in pudendis, in fron te, uel in ore,aut nodi in capite, uel in extremitatibus, aut paulatim procidentia capillo rum perſeuerantia ſua internum morbum atteſtantur.

Pudendagræ curatio. Cap. 4.

TRia ſunt in hoc morbo præcipua, à quibus curatiuæ indicationes ſumuntur.Primum eſt uitioſorum & corruptorum humorum copia. Alterum putredo. Tertium contagio. Copia putredinem alit & auget. Putredo adulteratæ caliditatis index eſt. Adulteratus calor concoctionem uitiat, humores aduſtioni obtemperantes adurit; ceteros aut diſſoluit,aut reſoluta ſubtili ſubſtantia condenſat, ac incraſſat. Sic enim aduſtione craſſi, denſi, ac tenaci quadam irrigatione lenti humores euadunt. Lentorem ac craſſitiem conſequitur obſtructio: obſtructione impeditur tranſpiratio, fouetur contagio, augetur quæ ex con tagione ortum ducebat putrefactio: unde in finita alia mala oriri uidemus. Diſſolutis aduentitio calore humoribus, fiunt deſtillationes & defluxus: atque ex his pectoris affectus, ſtomachi ſubuerſiones, colli & articulo rum dolores, tuberoſitates, nodi, & ſimilia. Contagione uitiatur ſanguificatio, corrumpuntur humores, inficiuntur ſpiritus, deprauatur quæ in ſingulis partibus efficitur con coctio & aſſimilatio. unde excrementoſum totius corporis habitum reddi contingit: præcipuè uerò cerebrum, alimentum quod ad ſe defertur concoquere, & propter infeſtæ qualitatis uitium perfectè aſſimilare recu ſans, excrementis oppletur, quibus in uarias corporis partes diſtributis, infinita excitantur morborum, & ſymptomatum genera. Conſtat ergo uarium hunc malorum concurſum ex una contagione, adiuncta putredine proficiſci. Quibus omnibus abigendis, pro pellendiſque, opus eſt remediis contraria quô

A dammodo facultate præditis. Contagio enim, ea quæ infectioni reſiſtunt, poſtulat: putredo uentilationem, putrium & ſemiputrium concoctionem: adulteratus calor refrigerationem & emendationem; lentor ac craſſities deterſionem & attenuationem, obſtructio recluſionem apertionemve,corrupto rum humorum copia,multiplicem ac uariam euacuationem. Symptomata uerò & ſuccedentes affectus quomodo curari debeant, ſuo loco dicemus. Nunc methodicam morbi ipſius curationem proponamus, redigamuſque in octo capita curatiuas omnes illas indi cationes.

B I. Ergo remedium ſit Victus boni ſucci, facilis concoctionis,minimè excrementitius, at tenuans,abſtergens,ſiccans, &, ubi intenſus erit calor,refrigerans.

II. Sit facilis leuiſque purgatio,quam mino ratiuam uocant.

III. Venæ ſectio in quibus expedit.

IIII. Corporis atque humorum, qui excer ni debent,præparatio,attenuando,tergendo, aperiendo,corpora fluida faciendo.

V. Plenior humorum Euacuatio.

VI. Particulares euacuationes,ut tādem re ſecatis prauis humoribus, & apertis undique
C meatibus,uentilationi & perſpirationi locus ſit,inhibeaturque putrefactio.

VII. Symptomatum,ac morborum tanquam ſymptomata ſuccedentium,curatio.

VIII. Loco potiſſimum infectionis ac con tagionis Seminaria extinguenda, ac interimenda proponuntur. Quod tamen non ſolū in fine curationis,uerumetiam per totū morbi decurſum utiliter efficitur.

De uictu Pudendagricorum. Cap. 5.

LIcet Lues Hiſpanica totam maſſam ſan guineam, atque humores omnes occupet, uictum tamen, ut & cætera remedia,
D ita inſtituere oportet, ut uincentis & magis peccantis humoris ratio habeatur; uincente ſiquidem, & magis peccante bile ad refrigerationem procliuior eſſe debet; uincente pituita ad maiorem abſterſionem & attenuationem. Præpollente uerò melancholia, ad attenuationem citra uehementem ſiccitatem. In genere conducunt alimenta omnia boni ſucci, facilis concoctionis, minimè excrementitia, ut, gallinacei generis mares & feminæ, perdices, attagenæ, phaſiani, pulli columbarum, merulæ, turdi, turtures, turricolæ, & montanæ auiculæ, cuniculi iu niores, iecinora & teſtes gallinaceorum, pe des & alæ uolatilium, præſertim gallinacei generis, pedes ueruecini, ſuilli, uitulini, atque ex ipſis confectum gelu, oua gallinarum,

&pha-

& phaſianarum recentia, tremula, ſorbilia. Carnes ueruecinę, hędinæ, & uitulinę, aſſę, ut plurimum uſurpantur. Panis ſit triticeus, non nihil furfuraceus, ut abſtergat, ſit autem probè confectus adhibita prius maceratione, & debita fermentatione, & in clibano, uel fornace decoquatur, non in cineribus, aut foci tegula. Biſcoctum ob ſiccitatem pręferunt aliqui, nos ob coctionis difficultatem & ſucci craſsitiem reiicimus. Conferet etiam panis elotus, atque ex ſorbitionibus ptiſana cum mulſa, concurrente uerò multa pituita, cum hyſſopo, pulegio, anetho, origano. Conuenient etiam panata, & lac amigdalarum dulcium, interdum etiam alica, & iuſcula omnia ex prædictis carnibus parata, præſtabit tamen aſsis, quam iuſculis aut elixis uti. Si quando oleribus opus ſit, conceduntur lactuca, portulaca, acetoſa, & ad moderatè abſtergendum, aperiendumque gingidium, ſeu cherefolium, endiuia, cichorium, ſcariola, lupulus, aſparagus, borago, bugloſſa; & cum euidenti attenuatione opus eſt, menta, fęniculus, ſaluia, hyſſopus, meliſſa, maiorana, apium, petroſelinum, pulegium, ſerpyllum, thymbra, anethum, quibus contagionis emendandę gratia adiicies betonicam, pimpinellam, dictamnum, hypericum, tormentillam, berbenam, carduum benedictum, angelicam, uincet oxicum, calendulam, roſmarinum, balſamitam, ſcabioſam, thymum, origanum. Cauendo tamen ne horum uſu uitioſos humores accerſas. Admittes etiam uuas paſſas, carycas, pruna, & pyra cocta, cappares, amygdalas, pinearum & piſtacearum nucleos. In condimentis uerò licebit uti aceto, omphacio, ſucco acetoſę, ſucco granatorum, ſuccis citriorum & arantiorum, & aqua roſata, exuperante caliditate, & inflammationem minitantibus puſtulis, interdum etiam mulſa, uino, ſucco paſſularum, melle, cinnamomo, croco, nuce moſchata, macere, caryophyllis, aniſo, feniculo, ubi humiditates & flatus pręualuerint. Abſtinendum a lacte, caſeo, ouis coctura denſatis aut frixis, & a carne bubula, ſuilla, agnina, leporina, anſerina, cæteriſque omnibus craſſum, ſeroſum, prauumque ſuccum gignentibus animantibus, fructibus, ſeminibus, plantis, & ſimilibus. Vitanda etiam ſalſa omnia & acria. Adſtringentia uerò, niſi particularis quædam intentio poſtulauerit, rarò admittes. Piſcibus ſaxatilibus, pelagicis, littoralibus, qui neque inſuaue, neque mali odoris, neque glutinoſum quidquam guſtu repreſentant, interdum ueſci licebit, ut gobiis, aſellis, murænis. Concedimus etiam trutas, ſalmones, aloſas, rubelliones noſtros, ſoleas, quas lingulacas eſſe putant, atque alios neque prędura, neque præmolli carne

E præditos. Guſtandus autem piſces, non autem edendos cenſeo. Potus eſto uinum album, aut aliud tenue, quod urinam ducat. Id autem ſufficienti aqua diluēdum eſt, pro morbi exceſſu, tempore anni, conſuetudine, ægro tantis temperatura. Vini loco cōducent, aqua hordei, decoctum pauci cinnamomi in pluſcula aqua, hydroſacchari, oxoſacchari, hydromeli, apomeli, oximeli, aut ſecundarium ligni Indici decoctum. Ordo autem in cibis ingerendis ſeruetur, humidaque ſiccis præmittantur, & coctu faciliora coctu difficilioribus. Nec tenuiſsimo illo uictu, quem in morbis longis damnauit Hippocrates, hic utē- F dum, ſed ad conſeruandum uſque ad ſtatum naturæ robur, quod ſatis comedendum, ſic tamen, ut Socratico more a menſa cum aliquantula fame recedas: In ſtatu, atque in curationis ſcopo tenuior uictus adhibendus atque in totum præſtabit tunc aſsis, quam elixis uti. Aer ubique ferè ſiccus deligendus, calidior quidem uincentibus frigidis humoribus, temperatior in cæteris. Talis autem ſi natura non ſit, arte pręparandus eſt, ſuffimentis, irrorationibus, ignibus, ſimilibuſq; artificiis. Cauendum ab Auſtro, quòd corpora diſſoluat & humectet, capita aggrauet, & uertigines faciat, & a Coro, quòd peſtilenti quadam natura deſtillationes moueat, quod in Mity- G lene oppido diligenter annotauit Vitruuius. Spirat autem ab occidente æſtiuo. Exercitationes cibum pręcedant, ſint autem moderatę, nec penitus ad laſsitudinem progrediantur. Deambulatio, equitatio, & in lectica geſtatio plurimum conferent. Ventris deiectionem moliri oportebit aut fructibus ſolutiuis, ut prunis & tamarindis in mulſa coctis, aut iure aliquo, cum quo polipodium, ſena, bugloſſus, urtica, & mercurialis bullierint, aut clyſtere, aut medicamento molliter perpurgante. Ira, metus, triſtitia, cęterique affectus, qui animum & corpus agitant, uitandi.

De facili purgatione quam minoratiuam uocant. Cap. 6. H

LIcet in tanta & tam pertinaci humorum corruptione ualde neceſſaria ſit purgatio, tamen, cum natura contagione ac pernicitate mali grauata ac conturbata ſit, non uidetur tutum ſtatim ab initio curationis efficaci medicamento eam irritare. Nam & ars ipſa docet ab imbecillioribus incipere, & paulatim ualentioribus aſſuefacere naturam. Vtendum ergo primum facili leuique purgatione, quales ſunt, quæ cum caſsia nigra, diapruno ſimplici, & catholico fiunt, quibus, ne forte parum aut nihil agant, addere ſolemus ualentius aliquod medicamentum ſim

plex aut compoſitum. Nos confectionem hamech cæteris iure præferimus,& miſcemus in hunc modum. ℞ catholici unc.j.confectionis hamech drac.j.& ſſ.ſacchari q.ſ.fiat bolus. Vel ſic.℞ caſſię recenter extractę drac.vj.pulpæ tamarindorum drac.j.& ſſ.confectionis hamech drac.ij.ſacchari quod ſatis,fiat bolus. Si bolum recuſet æger, malitque potionem, diſſolues medicamenta in tribus aut quatuor unciis hydromelitis, aut conuenientis alicuius decoctionis,& cùm pituita præualuerit,adiicies agarici trochiſcati, aut elect.Indi,aut benedictæ portionem aliquam; ſi bilis, rhabarbarum,& elect.ex ſucco roſarum, ſi melancholia,diaſenæ,aut epithymi portiunculam.

De uenæ ſectione. Cap. 7.

VEnæ ſectio conuenit plethoricis, & aliis quibus uenæ turgeſcunt, necnon quibus ad inflammationem prolabuntur puſtulæ, tumores, & ulcera. Secanda autem interna cubiti uena, quàm baſilicam appellant, quando partes collo inferiores magis infeſtantur. Externa, quam cephalicam uocant, quando frontem, caput, palatum, fauces, & collum ſymptomata impetunt. Communis uerò & media quando partes ſupernæ & infernæ ex æquo afficiuntur. Trahendum autem tantum ſanguinis, quantum ægrotantis ætas, uires, & temperatura, morbi, ſymptomatumque uehementia, & circunſtantis aeris ſtatus requirere uidebuntur. Si pridie leni illa & minoratiua purgatione uſus non fueris, duces aluum molli clyſtere, in hunc modum. ℞ hydromelitis lib.j.ſſ.caſſiæ fiſtulæ cum melle conditæ,unc.ij.olei chamemelini quart.j. ſalis parum, miſtis omnibus fiat clyſter. Detur ante uenæ ſectionem,& relaxato uentre,redditoq; clyſtere mittatur ſanguis.

De præparatione. Cap. 8.

ANtequam ualidiore medicamento humores eliciamus, fluidum, ut præcepit Hippocrates, corpus reddendum eſt, meatus reſerando, craſſa glutinoſaque incidendo, extenuando, atque abſtergendo. Quod partim uictu, de quo diximus, partim ſyrupis & decoctis efficiendum, in hunc modum. ℞ radicis polipodij, & ramentorum ligni Indici ana unc.ij. rad.aſparagi,tormentillę, dictamni, ſilicis,aſari ana unc.corticis mediani ſambuci, glycyrrhizæ raſę & contuſę ana unc.ſſ.herbarum capillarium,hepaticę,fumarię,lupuli, ſcabioſę,meliſſę,taraxacon, agrimonię ana manip.j.oxylapathi,perſonatę,cichorij cum radicibus ana manip.ij. paſſularum purgatarum a uinaceis, & tamarindorum ana unc.j.ſeminis

A cartami contuſi drach.vj.ſenę,thymi, epythimi ana unc. ſſ. quatuor ſeminum frigidorum maiorum contuſorum ana drach. ij. hermodactylorum,& agarici ana drach.j.ſſ. cinnamomi drach.iij.decoquantur ſecundum artem in aqua iuſtę quantitatis, donec media pars aquę conſumpta ſit, & in lib.ij. colaturę decoque leuiter ſucci buglosſi, & boraginis utriuſque depurati unc. iij. poſtea adde ſyrupi de fumoterrę, & de epithymo ana unc. j. mellis roſati, aut uiolati quar. j. fiat apozema pro quinque doſibus. In calidiore corporis temperatura addes acetoſam, ſcariolam, atriplicem, endiuiam, lactucam, parietariam,

B prnna, myxa, zizyphas, ſemina frigida, recentes roſas, uiolas, nimphęę & cichorij flores. Vincente pituita adiicies radices iridis, lilij conuallium, galangę, rhapontici, bryonię, ariſtolochiarum, cyclamini, & hyſſopum, origanum, centaureas, ſtœchadem, betonicam, cum pęonię & nigellę ſeminibus. Præualente atra bile, cortices ebuli, geniſtę, fraxini, capparum, tamaricis, parthenium, pulegium, pimpinellam, ocymum, cum ſeminibus fraxini, hederę, hyperici, uiticis, anethi caſſuthę, althææ, geniſtę, & floribus anthos, ſcabioſę, lupuli, boraginis, buglosſi, tamaricis, thymi, geniſtę, ſambuci.

C Bilioſos etiam iuuabunt ſyrupus de endiuia, oxymeli ſimplex, ſyrupus de fumoterrę ſimplex, & ſyrupus acetoſus. Pituitoſos ſyrupus de ſtœchade, de calamenta, de bizantiis, de menta, de abſinthio. In atra bile proderunt ſirupi de ſcolopendria,de cichorio,de fumoterrę,de epithymo. Sed tabellas, quas ſuperingerere ſolent medici, præſtabit ex iis, quæ contagioni reſiſtunt, conficere: quorum nonnulla iam recenſuimus in uictu, cętera capite ultimo huius libri plenius tractabimus.

De purgatione. Cap. 9.

D PReparato corpore, ſupereſt ut uitioſos & corruptos humores euacuemus, ſanguinemque a putridis, ſalſis, ſeroſis, & aduſtis ſuperfluitatibus uindicemus. Eum ergo in quo ſuperat caliditas,purgabimus in decocto uiolarum, tamarindorum, & ſenę diſſoluentes rhabarbarum, catholicon, & confectionem hamech, uel cum pilulis de fumoterrę, & de rhabarbaro. Pręualente pituita, in decocto paſſularum, hermodactylorum, & ſeminis carthami diſſolues agaricum, benedictam ſolutiuam, diaphœnicon, & confectionem hamech, aut pilulas de agarico, cochias, & de fumoterrę commiſcebis, & deuorandas dabis. Eum uerò, in quo uincit atra bilis ſic purgabis. ℞ polipodij unc. j. paſſularum purgatarum a uinaceis drach. vj. ſenę unc.

unc.ſſ.caſſuthę,aniſi,cinamomi an dra.i.aquę A mulſę quantum ſatis,bulliant ſimul ad tertię partis conſumptionem, & in colatura diſſoluantur epithymi drach.ij. lapidis lazuli exquiſite abluti drach.ſſ.diaſenę,& confectionis hamech ana drach.j.ſſ.ſyrupi de fumoterrę,& de epithymo ana drach.vj.fiat potio.Vel,℞ maſſæ pilularum de quinque generibus myrobalanorum,de fumoterrę, & de lapide lazuli ana ſcrup.j.cum uino infuſionis epithymi, aut ellebori formentur pilulę vij.Medici noſtri temporis dant poſtride roborantes bolos, quos ex conſeruis,quæ in officinis proſtant, conficere ſolent,adiectis interdum ſpecibus diarodon, diatriaſantali, elect.de gemmis, diambrę,& B cæteris pro uaria ęgrotantium,& morbi natura. Præſtaret tamen ea, quæ contagioni reſiſtunt, ad hoc opus eligere.

De Particularibus Euacuationibus. Cap. 10.

PArticularium euacuationum cenſentur mēſtruæ purgationes,hęmorrhoides,& quæ ex ore apophlegmatiſmis & gargariſmis educūtur, aut errhinis, & ſuccorum attractione ex naribus.Adde ſolutionem alui,urinæ,ſudoriſque prouocationem, & inſenſilem trāſpirationem,quibus fere,omiſsis cęteris, incumbūt medici.Medicamenta enim,quæ per os uel nares C purgant, uerentur,ne,qua pollent acrimonia partes illas ad contrahendum ulcus promptiſſimas exulcerent.Menſtruas purgationes & hæmorrhoidas in poſtremos dies differūt, niſi citò medicamentis parere poſſe uideantur. Si quando tamen his incumbendum ſit, aperies hæmorrhoidas impoſito ficus folio,uel amygdalis amaris tritis miſtiſque cum felle bubulo, aut hirundinibus ſedi admotis ſanguinem elicies.Menſtrua uero prouocabis potu ſequenti. ℞ calamenti, pulegii, & ſeminis nigellæ ana drac.iij. contundantur, tritaque & cribro tenui tranſmiſſa decoquantur abunde in melicrato, fiat potio pro tribus diebus, detur mane in lecto, conceſſo inſuper duarum aut plu- D rium horarum ſomno. Apophlegmatiſmos & gargariſmos,ſi opus ſit,conficies in hunc modum.℞ maſtiches,& paſſularum mundatarum ana drach.ij. contundantur, & fiāt trochiſci commanducandi.Hi,ut non erodent, ſic pauxillam pituitam elicient.Potentiores ſunt qui ſequūtur. ℞ pyrethri,ſtaphidis agriæ,piperis ana ſcrup.i.maſtiches ſcrup. ij.terātur,& cum melle formentur trochiſci, quos in exitu lecti commanducare conueniet. ℞ foliorum lauri uiridiū,thymi,hyſſopi,maioranę ana manip.i. paſſularum purgatarum,& ſeminis nigellę cōtuſi ana unc.ſſ.agarici drac.i.ſſ.aquæ fontanæ ℔.ii.uini albi optimi lib.ſſ. fiat decoctio ad perfectionem,& in colatura diſſolue ſtaphidis agrię, ſtruthii, piperis ana ſcrup.ii.pyrethri, zingiberis ana drach.ſſ. oxymelitis ſcillitici unc.ij.miſtis omnibus fiat gargariſmus,ad pituitam apophlegmatiſmi loco educendam. Per nares purgabis cerebrum cum ſuccis betæ, braſsicæ, anagallidis, maioranæ, cyclamini, aut cum melle in errhina pyramidalia rediges apophlegmatiſmos præcedentes, & in nares intromittes.Sed exulcerato naſo, ab errhinis oībus abſtinendum, utendū uero apophlegmatiſmis & gargariſmis. Et cōtra,exulceratis, & faucibus,& palato,apophlegmatiſmis,& gargariſmis pituitam elicientibus, abſtinendum uero errhinis,& prædictis ſuccis.Caue tamen ne dum pituitam elicis, ulcus excites.Medici ut diximus,poſthabitis cęteris particularibus euacuationibus,toti ad uentris deiectionem, urinæ ſudoriſque prouocationem,& eam, quę per poros fit tranſpirationem, ſe conferunt. Alui deiectionem moliuntur, partim uictu, de quo diximus, partim clyſteribus, & medicamentis molliter purgantibus. Clyſter hic ſatisfacere poterit. ℞ althææ cum rad.manip.ii. maluæ, mercurialis, lupuli, bugloſſi,fumarię,urticæ ana ma.i.rad.polipodii unc.i.corticis mediani ſambuci,ſenæ,& ſeminis carthami contuſi ana unc.ſſ.ſeminis fenugręci drac.iii.fiat decoctio,& in lib.j.ſſ. colaturę diſſolue medullę caſsiæ fiſtulę,& catholici ana unc.j.olei communis quart.i.mellis roſati colati drac.x. ſalis drach.i.ſſ.fiat clyſter. Medicamenta molliter purgantia ſint caſsiafiſtula, diaprunō ſimplex.catholicō.Vrinas mouere negligunt, pręterquam qui ligni Indici, aliorumque ſudorificorum decoctis curationē perficiunt.Omnes prouocandis ſudoribus occupatiſsimi ſunt,arbitrantes,quod uerum eſt, eo modo urinas auerti, & ſanguinis ſerum,ex quo urina conficitur,cęteroſque humòres,qui poſt antedictas purgationes in corpore remāſerunt, facillime in ſudorificos uapores reſolui,eam etiam,quæ per poros fit, excretionem mirabiliter augeri & perfici.Interdum etiam pituitam per os & nares elici,quod ex accidēti contingit,nimirum incredibili argenti uiui,aut ſuccedaneorum penetratione.Pręmiſſis ergo primis quinque remediorum generibus,ſexto loco uihil aliud quam ſudores procurant, paucis exceptis, qui quod alii ſudoribus efficere conantur, id ipſi certis purgationibus tuto,celeriter, & iucunde perficiunt,de qua re ſuo loco dicetur.Sed ſudorum eliciendorum receptos hodie modos omnes explicemus.Primus modus conſtat unguentis & limētis.Secundus ceratis & emplaſtris. Tertius loturis.quartus ſuffitibus, atque hi fere omnes argentum uiuum actu,aut potentia recipiunt. Quintus ſudorificis decoctis,præſertim decocto ligni Indici,cuius loco ſucceſſerunt iuni-

perus, chyna, ſparta parilla, apios, infinitaque alia. Sextus liquoribus deſtllatis. Septimus poſtea ſubiicietur curandi modus, qui non ſudoribus, ſed purgantibus medicamentis, & quod uulgo dici ſolet, ſanguinem mūdantibus perficitur. Octauus ultimo loco addetur, ex prædictis omnibus compoſitus.

De Inunctionibus. Cap. 11.

Ponitur æger in loco calido, & totus ibi inungitur, præter caput, pectus, & ſub alis. Poſtea linteis calidis aut multa ſtuppa calida faſciatur, & in lecto ſudare cogitur, iuxta pedes appoſitis calentibus lapidibus. Sunt qui ex hordeo calefactos ſacculos inter coxas ponūt, & ſub alis ac pedibus, quo unguentū magis penetret, & ſudor copioſior eliciatur. Inungi autem poterit octo diebus, ſi ſemel tantū in die inunxeris. Nam bis in die inungere graue nimiū eſt, quanquam hodie uix quinque dies cōceduntur, & bis in die adhibetur inunctio. Tunc autē ſatis inunctum putamus, cum poſt multam ſputi eductionem os male affici, & ulcerari incipit. Tempus inunctioni idoneū eſt, horis quinque aut quatuor ante prandium, & cum poſt prandium adhibetur, horis quatuor poſt prādium, ſic ut tribus horis poſt inunctionem non cænet. Poſt cœnam inungere ſanum non eſt. Interim ſi deficere uideatur, offeres panem in uino puro aut diluto, aut cum intenditur calor, in poſca madefactum. Nec omittenda erit alui deiectio, de qua diximus. Hoc remedio dolores extinguūtur, puſtulæ, tumores, & nodi diſcutiuntur, ulcera perpurgantur, exceptis quæ in ore poſt inunctionem relinquuntur, quę finitis inunctionibus ſtatim fouebis lacte, aut decocto hordei, adiectis diamoro, & melle roſaceo. Cætera in ſecundo libro tractabimus. Vnguentorum autem, & linimentorū compoſitiones ex preſenti morbi & ſymptomatum natura, ægrotantis ętate, uiribus, temperatura, & aeris conſtitutione deduces. Abūdantibus enim tuberoſitatibus & nodis, plus pinguedinum apponēdum erit, abundantibus ulceribus & puſtulis, plus puluerum. In calidiore ægrotantis aut aeris temperatura, immiſcēda quæ temperent, ut butyri plus, & plus olei roſacei, minus uero exſiccantium. In infantibus uincant axungię & butyrum. In robuſtis tertia aut quarta unguenti pars ſit argentum uiuum, in delicatioribus uero uix ſexta aut ſeptima, in infantibus uix octaua. In genere cōſtet unguentum mollientibus, diſcutientibus, rarefacientibus, detergentibus, ſiccantibus, & argento uiuo, quibus haud inutiliter admiſcētur medicamenta purgantia ad trahendas per poros ad cutem ex imo corpore ſuperfluitates In quo genere excellunt agaricus, hermoda-

E ctylus, cyclamen, pyrethrum, ariſtolochia, ſcilla, citra noxā Interdum etiam bdellio, ammoniaco, turbit & gummi partim mollientibus, partim humores attrahētibus uti licebit. Sunt qui ratione cōtagionis theriacam & mithridatium adiiciunt. Chirurgi utuntur linimentis Ioannis de Vigo. Nos unguenta in hunc modū parare ſolemus. ℞ axungiæ porcinæ recentis & mundatæ lib. i. butyri recentis ſine ſale lib. ß. unguenti de althæa, & martiati, theriacæ ueteris ana unc. ii. hermodactilorum, turbit, ariſtolochiæ rotundæ, tartari rubri, zingiberis ana drac. ii. myrrhę, aloes, ſtyracis liquidæ, ladani ana unc. ß. ſucci limonū & olei roſacei ana

F unc. ii. olei chamæmelini, lūbricorum, & terebintinæ, aquæ uitæ, & olei laurini ana unc. i. lithargyri drac. xv. argenti uiui cum ſaliua extincti unc. ix. ceræ quod ſatis, fiat unguentum molle. Adhibui ego aliquādō inunctiones ſine argento uiuo, in huius loco cortices radicis cucumeris agreſtis, & ellebori utriuſque, euphorbium, & ſimilia ſubſtituendo, ad penetrādum uero petroleum, aquam uitę, oleum de terebinthina, oleum de lateribus, aliasque calidorum medicamentorum deſtillationes, quas haberem in promptu. Nec intelligere potui, qua in re præſtaret argentum uiuum, cuius cōtactu ſæuiſsima ſymptomata relinquuntur, ut

G plus interdum periculi immineat a remedio, quam a morbo. In cæteris, nihil eſt quod euidentem noxam inferre poſsit, cum tamē medelam præſtet longe faciliori negotio, quam argentum uiuum. Sed quam difficile ſit ab imbutis ſemel opinionibus artifices diuellere, conquerimur omnes, non ſolum in his, uerumetiā in plurimis aliis, quę neque experientia, neque ratione nitūtur. Neque uero negare poſſumus mirabilem eſſe illius efficaciam, qui non nullos uiderimus hoc morbo laborantes, ſola plātarū pedū, & uolarum manuum inunctione, in tacto reliquo corpore, copioſe deſudaſſe, pituitam e cerebro deieciſſe, & tandem ſanos euaſiſſe. Conſtabat autem inunctio multo argen-

H to uiuo cum axungia porcina recente, & oleo terebinthinæ ſubacto, adiectis etiam hermodactylis, ſulfure, ſucco bryoniæ, euphorbio, & aqua uitę. Nō eſt argenti uiui penetratio, & uis quā impugnamus, ſed peſtilēs malignitas morbo plerunque longe grauior, quam una cum curationis beneficio imprimit & relinquit. Nam & neruos offendit, cerebrum mirum in modū debilitat, & quod peſsimum eſt, corpus ſubingrediens, oſſa perforat, & medullas inuadit, atque in ipſis tam acerbos dolores excitat, ut plerunque mors pręferatur. Quod admonitione dignum uiſum eſt, non ad penitus interdicendum eius uſum, ſed ad reprimendam multorum temeritatem & laſciuiam, qui in omni ætate, in omni ſexu, in omni temperatura, &

aeris

aeris qualitate illo nec bene ſubacto,nec cor-
recto inconſideratiſsime utuntur. Sunt aliæ
ſecuriores, & minus moleſtæ curandi formæ,
quę ſi aliquando propter morbi, ſymptomatũ
que uehementiam parum efficaces uideantur,
non repugnabo,quin tunc ad mercurium con
fugias. Nam certum eſt quoſdam hoc uno re-
medio curari,cęteris ne quidem ad leuia ſym-
ptomata conferentibus. Quod tamen adeo
frequens non eſt,ut ad unam crepidam calceã
dos pedes omnes nos allicere debeat.

De Ceratis, & Emplaſtris. Cap. 12.

HIc modus non diſtat à priori,niſi formâ.
Nam medicamenta hicmollientia,tergen
tia,ſiccantia,rarefacientia,diſcutientia eſſe de
bent,adiecto argento uiuo, aut cinnabari,aut
ſublimato,quibus etiam utiliter admiſcentur
quæ humores ad cutem attrahunt. Ex his fiunt
emplaſtra partium, quibus admoueri debent
forma. Quippe ſpina ſecundum lõgitudinẽ &
latitudinem ſuam his ueſtiri debet, necnõ bra
chia & tibiæ,unde poſtulat res ipſa, ut empla-
ſtra & cerata eaſdem longitudines & latitudi
nes impleant. Hoc modo tectum corpus, exter
num aerem non admittat, propter erumpẽtes
ſudores,& ſputum in ore coaceruatum. Reno
uentur autem emplaſtra tertio quoque die,de
cem dies curationi concedendo. Ceſſandũ tũc
cum poſt multã ſputi eductionem gingiuæ pu
treſcere & ulcerari incipient. Emplaſtra autẽ
in hunc modum componãtur. ℞ emplaſtri dia
chylon magni,emplaſtri de ranis ana unc.viii.
triapharmaci unc.quatuor,olei de lateribus,
olei de ſpica,aquæ uitę, theriacæ, maſtiches,
thuris,ſtyracis liquidæ,ana unc.i.myrrhæ,alo-
es,ladani,ammoniaci,ſagapeni,bdellii,galba-
ni ana unc.ſſ.rad.iridis,ariſtolochiarũ,hermo-
dactylorum,baccarum lauri,cyperi,ana drac.
iii.argenti uiui cum ſucco limonum extincti
unc.viii. cinnabaris unc.ii. ſublimati unc.ſſ. ce
ræ q.ſ.miſce,& confice emplaſtrum. Si mauis
ceratum,adde terebinthinam,& ceræ pluſcu-
lum, ſi ſparadrapum (ſic enim officinę uocant
emplaſtrũ,aut ceratum tenue in tela) liquefac
omnia ad ignem,&,cum infrigidari ceperint,
miſce argentum uiuum,ſublimatum, & cinna
barim,& moue longo tempore cum uirga fer
rea,poſtea intinctis, ut moris eſt,linteolis fac
ſparadrapum. In calidioribus corporum tem-
peraturis,aut temporibus,addes ſuccos portu
lacæ,et ſemperuiui, ſuccum granatorũ, unguẽ
tum roſatum,& ſimilia,exigua copia,ne ab em
plaſtri,aut cerati forma recedas. Vidi ego mul
tos,qui tecto huiuſmodi emplaſtri corpore,to
to curationis tempore interdiu per urbem in
cẽdẽdo,motu ſudores procurarũt induti ueſti
bus pelliceis,ſuperinducto arctiſsimo cingu-
E lo,atque in hunc modum curati fuerunt. Errãt
itaque qui ſudores hic minime expectandos
cenſent,ſponte enim erumpunt domi ſe conti
nentibus,& in aere calido uerſantibus. Et reue
ra niſi ſudor eruperit, non prodeſt reme-
dium.

De ablutionibus. Cap. 13.

FIunt etiam loturæ ex ſiccantibus, rarefaciẽ
tibus,diſcutientibus,& mercurio ſublima-
to,quibus in loco calido ablui & perfricari ſo
lent omnes corporis partes, exceptis capite,
pectore,ſtomacho,& ſub alis. Idque diebus de
cem,ſemel, bis,ter in die,pro ęgrotantis uiri-
bus,& cæteris circunſtantiis, quo tempore è
cubiculo exire non permittitur. Putreſcunt
F hic etiã gingiuæ,et exulcerantur, ſicut in præ
cedentibus,quod curationis finẽ indicat. Exẽ
plum hoc eſto. ℞ aquarum ſuę arthriticæ, ma-
ioranæ, ſaluię, abſinthii, calamentæ, fumariæ
ana lib.ſſ.aquarũ feniculi,ſcabioſę,betonicæ,
roſmarini,inulæ ana unc.iiii.uini albi optimi
lib.i.mercurii ſublimati unc.iii.bulliãt ſimul
igne claro in uaſe uitreo, in modum aquæ hor
dei,& fiat inde lotura. In calidioribus tempera
turis,uini,& aquarum calidarum loco,utendũ
omphacio,ſuccis limonum,& granatorum,a
quis roſarum,portulacę,fumariæ,plantaginis,
G cichorii,aſparagi,miſtis tamen plurimis diſcu
tientibus. Poſt ablutionem,& perfrictionem ſu
dor in lecto procurãdus,appoſitis iuxta pedes
calentibus lapidibus. Neque enim, quod
moliuntur, agunt, qui ſudores non pro-
curant.

De Cinabari. Cap. 14.

QVarto loco de ſuffitu cinnabaris dicen-
dum,acerbiſsimo certe remedio,quo pru
dentes & docti plerique Medici ad totum cor
pus uti nunquam auſi ſunt, ad certas autem
partes,ut crura & brachia,cũ uel ſphaceli ad-
H ſunt,uel feræ gummoſitates,uel dolores, uel ul
cera male morigerata præſtãtiſsimum arbitra
ti ſunt. Cæterum eo abſtinendum ſuadent,aut
non niſi corporibus athleticis adhibẽdum,quã
quam & delicatis profuiſſe ſcimus. fit autem in
hunc modum. Aeger in cubiculo clauſo in ſel-
lula, aut matella nudus collocatur,ſic ut tãquã
ſub conopeo ſeu papilione totus pãnis optime
circuntectus ſit, ut ne os quidem extet. Tunc
accẽſis carbonibus uritur cinnabaris cum thu
re,& cæteris correctiuis,quo ſuffitu incaleſcit
ęger mirum in modum,ac ſudat per horã inte
gram fere. Toties autem id tentandum,donec
ſicuti in unctionibus,gingiuę putreſcere,& os
ulceribus affici,& animus deficere quoddam-
modo cœperit. Inter ſudores ſi deficere uidea
tur,

tur,permittes ut caput tantillum è pannis explicet,modo id ſæpe non faciat. Fit ſuffitus ſemel,bis,ter in die,pro anni ratione, ægrotãtis uiribus,& cæteris circunſtantiis. Ad euitandũ animi deliquium,impones prius epithema cordi ex pauco uino,aquis roſarum, meliſſæ,uiolarum,& puluere gemmarum, & margaritarũ confectum,& duos ouorum uitellos paulo ante ſuffitum offeres. Corrigunt autem cinnabarim thus,myrrha,aloe, ſtyrax,benzoin,gummi iuniperi,ladanum,lauri baccæ,& folia,lignum indicum,lignum aloes,xylobalſamum, angelica,dictamnus,tormentilla,gentiana, calamus aromaticus,cyperus,ſchœnanthon, caryophylli,macis,crocus,& ſimilia. Adduntur nonnunquam ad cooperandum, & ualenter agendum auripigmentum, ſandaracha Græcorum,pyrites,& euphorbiũ. Ex his paſtillos,quos trochiſcos uocant,& pulueres ſic cõficimus. ℞. cinnabaris unc.ii.thuris, ligni aloes,myrrhæ,ladani ana unc.ß.baccarum lauri unc.i. aloes drach. iii, cum ſtacte formentur trochiſci. Vel,℞. cinnabaris unc.ii.auripigmenti unc.i.marchazitæ,ſic pyriten uocant,argenteę drac. iii.gummi iuniperi,thuris, ladani ana unc.ß.fiat puluis pro robuſtioribus,Delicatioribus uero ſic recte conſules.℞ cinnabaris unc.ii.benzoi, gũmi iuniperi, ligni aloes ana unc.ß.calami aromatici,radicis gentianę,cyperi,ſtyracis, calamentæ ana drac.ii.thuris,myrrhæ,aloes,dictãni ana drac.iii.cũ theriaca formentur trochiſci.Si nimiam caliditatem uerearis,addes ſemina acetoſæ,ſcariolæ,intubi,aut ſantalos, ebur,roſas,uiolas,urantur drachmæ duæ, tres, quatuor,pro morbi magnitudine, ægrotantis uiribus,& temperatura,& c.

De Ligno Indico. Cap. 15.

Ligni Indici quæ hactenus ad nos peruenere genera ſic deſcribit Manardus. Primũ ꝙ Guaiacũ uocat,dẽſius,grauius,craſsius, interiore parte nigricãtius,exteriore ſubpallida, & ueluti lineis quibuſdã ad fuſcũ inclinantibus, in æque diſtantes per longum interſecta. Alterius ad albius magis uergit exterior pars,neque eſt tam manifeſtis lineis diſtincta: nigrum tamen & ipſum colorem intrinſecus oſtendit, ſed minore orbe quam præcedens. Tertium quod ſanctum præcipue uocatur,tam intrinſecus,quam extrinſecus albicantem colorem præ ſe fert,exilibusque ualde lineis eius diſtinguitur longitudo: Hæc ille epiſt.lib.xvii. ubi primum imbecillius agnoſcit, & ebenum Indicum eſſe putat, nec ab eo ſecundum niſi forte natalibus differre. Tertium autem uãlentius eſſe oſtendit, quoniam acrius & odoratius. Præterea decoctum huius adſpectu

A turpius,& guſtu inſuauius,& ſtomacho minus gratum,ut ea de cauſa conſueuerit per dies circiter decem primo illo ceu faciliore uti, ut natura aſſuefacta, Sanctum,quod potentius eſt, melius ferat.Si tu tamen officinas & mercatores adieris,tam confuſas inuenies apud eos haſce differentias, ut quid ſit Lignum Sanctum, quid Guaiacum monſtrantibus illis diſcernere nequeas.Primum enim genus plerique pro Ligno Sancto, & tertium pro Guaiaco oſtentant.In quem errorem etiam incidiſſe conſtat ſcriptores quamplurimos.Sunt enim qui quod ipſi lignum ſanctum uocant, fuſcum uocant, & flauum eligendum cenſent, quos colo-

B res primo, & ſecundo generi attribuit Manardus.Sunt qui Guaiacũ albicantem deſcribunt, & cęteris pręferunt.Sed poſthabita nomenclaturarum ambiguitate,de rebus ipſis ſic ſtatuamus. Tria illa genera Pudendagræ conuenire, pręſtare acrius & odoratius. Minus acre & minus odoratum, minus calfacere, nec adeo ſiccare. Præſtantius illud calidis ſicciſque temperaturis minus conuenire, & cęteris magis prodeſſe. Sed, præparationis modus quis ſit,nunc dicamus. Lima ex ligno,& cortice eius(neque,enim,ut olim,abiiciendus cortex)ſcobes fiunt, non inciſione, neque contuſione.Scobis libra una 24. horis in-

C funditur in octo, decem, uel duodecim libris aquę,in olla ſexdecim librarum capaci,fit poſtea decoctio lento ac claro igne,nunc ad tertiæ,nunc ad medię partis conſumptionẽ,collecta diligenter ſpuma,& ad uſus ſuos referuata. Colatur hoc decoctũ,& hoc eſt ꝙ primum uocant,quo in procurandis, mouendisq; ſudoribus,& delendo morbo potiſsimũ utimur. Lõgiore autẽ decoctione,& pauciori aqua magis ſiccans,calefaciens,attenuans redditur,ſic ut copioſiore aqua,& breuiori decoctione bilioſis ſiccisque tẽperaturis magis cõueniat. Secũdariũ decoctum ſic fit.In relictas ex primo decocto ſcobes proijce ſicut ante feciſti,octo

D decem,uel duodecim libras aquę, & coque ad quartę partis conſumptionem. Hoc percolato in prandio & cœna primis temporibus utebãtur uini loco,atque eo adhuc in calidis tẽperaturis & temporibus utimur,nũc ſimplici,nũc cũ ſaccharo,aut cũ melle cõmuni,aut roſaceo cõfecto.Sunt tamẽ qui huius loco decoctũ parant ex nouo & crudo Ligno,& nõ ex eo quod primę decoctioni ſeruiuit.Sumũt autem Ligni in craſsiuſculas partes diſſecti partem unam, & aquę uigecuplam,mundoque uaſe,uehementioreque,ſed claro igne,coquũt, donec quarta pars aquę tantum conſumpta ſit. Hodie & primum & ſecũdum cum uino fit,& plurimum confert,prȩterquam in bilioſis & calidis temperaturis, ętatibus, & temporibus,in quibus pręſtat aqua.Qui conſuetudine condo-

nant

nant aliquid, propinant utrunque decoctum ex aqua paratum, cum tertia,quarta,aut quinta parte uini,in quo diu ſuper prunas ſteterint ramenta Ligni abſque ebullitione. Sed primi, ſiue cum uino,ſiue cum aqua fiat,ſpuma diligēter colligenda eſt, hac enim illinenda ſunt ulcera, calloſitates, puſtulę, & loca dolentia. Spumę loco utuntur aliqui ramentis Ligni,in uino antiquo, & oleo ueteri coctis. Præſtat oleum ex Ligno ipſo, uel ex baccis lauri,aut iuniperi per chymiſtarum deſcenſorium extractum.Sed redeamus ad decocta. Aegro in loco calido,qui nec tranſpiret,conſtituto, datur mane in lecto primarii illius decoctis lib. ſſ.aut unc.vii.a quo potu quieſcit adhuc horas tres expectās ſudorem,nec ante horas quinq; exhibetur prandiū. A prandio horis ſex datur rurſus eiuſdem decocti lib.ſſ.aut paulo minus, & poſt horas quatuor permittitur cœna. Idque triginta diebus faciendū,plerunque etiā quadraginta.Nonnullis tamen ſatis ſunt uiginti dies,præſertim quando bis in die ſumitur decoctum.Sunt enim qui hoc ferre nō poſsūt, quibus uix ſatisfaciunt triginta. Et præterea morbi magnitudo, ſymptomatum uehementia,& humida frigidaque corporis, aut temporis conſtitutio, quæ ſępe cum omni diligentia plures dies requirunt. Interim ſi uenter penitus retinetur, ſingulo, aut tertio quoque die infundendus erit clyſter ex mulſa,oleo, & caſsia, aut ex eiuſdem Ligni decocto,& caſſia,cum melle roſato, & oleo aliquo conueniēte.Præterea ſingula quaque ſeptimana purgādi erunt humores,continuo uſu medicamenti attenuātis,ſiccantis,tergentis(Ligni inquā) moti,qui propter lentorem ac ingenitam craſſitiem in ſudores conuerti non potuerunt, his autem educendis ſufficient caſsia fiſtula,catholicon,diaprunon ſimplex,manna,polypodium, ſena,adiectis interdum rhabarbari,aut agarici portiunculis. Valentioribus utendum non eſt,ne ſudores auertas,aut naturam in uaria diſtrahas,eamq; debilites. Sunt qui die purgationis ſudores a prandio mouere recuſant,niſi robuſtus ſit æger. Qui ſemel tantum in die decoctum bibūt,ſolent a prandio e cubiculo exire,& aperto aeri ſe committere,magno errore,& periculo pleno. Tutius eſt non exire, donec curatio completa fuerit.Quod ad uictum attinet,primis temporibus tantum cibi exibebatur, quo uix ſeruaretur uita, panis inquā uncię tres,uel ad ſummum quatuor,& carnis pullinæ aſſę uncię duæ,uuarum paſſarum uncia una,uino prorſus abſtinebant,cuius loco utebātur ſecundario Ligni decocto aut ſimplici,aut cum ſaccharo,uel melle confecto. Nunc cibos bene conficientibus paulo maior conceditur carnium & panis quantitas,longe minor tamē quam cū ſalubriter degerent. Vinum permit

A titur album,tenue,aquoſum. Interdum etiam cum uino Lignum ipſum decoquitur. Interdū infunditur tantum,non etiam decoquitur,ſed in modum nectarei uini,quod Hippocraticū appellant,per pānum guttatim percolatur infuſio, adiecta nonnunquam ſuauitatis gratia cinnamomi portiuncula. Plerunque etiam aqua decoctionis Ligni propinatur in prādio & cæna,cum tertia,quarta aut quinta parte uini.Sed uini uſum in calidis temperaturis non probamus.Huius loco in cibatu uti licebit dilutiore aqua mulſa,adiecto,ſi lubet,exiguo cinamomo,aut hydroſaccharo, uel oxymelite, aut ſyrupo acetoſo cum aqua cocta,aut ſecun-
B dario Ligni decocto, uel ſimplici uel ſaccharato. Totum autem hoc remedii genus ſi cum cæteris conferas, inuenies promptum,facile, minime laborioſum,noxa carens, robuſtioribus & delicatioribus ſatisfaciens,contagionis ſeminaria abſumens, efficaciſsimum etiam tā in recidiuis, & in ueteri, quam nouo morbo Hiſpanico.Decoctum autem illud primū nunc cum ſolo Ligno,nunc, quidquid dicat Antonius Gallus,adiectis hermodactylis, agarico, cyclamino, ariſtolochia,rhapontico, polipodio,ſena,thymo, epithymo, & ſimilibus parabis,nō tam purgationis gratia,quam atractionis humoris,qui in ſudores cōuerti debet. Neque enim in ſudores reſolui poterūt humores,
C qui in remotis partibus,& profundo corporis hærent, niſi medicamento auellantur,atque ad conuenientia loca trahantur. Auulſi autē, attractique attenuantur ui ligni, aut toti,aut tenuior eorum pars. Craſsior uero & ſudoribus inepta ſeptimo quoque die purgante medicamento,ut diximus,educenda relinquitur. Sed proportionis exacta hic habēda eſt ratio, ne plus quam ad trahendos, qui in ſudorem abeunt,humores,opus eſt,purgantium medicamentorum admiſceatur, ne forte natura maiore attracti humoris copia grauata, poſthabitis ſudoribus,tota ſe ad uentris deiectionem conferat.Sæpe etiam addenda ſunt, quæ partes magis affectus reſpiciant,ut ad eas medica
D menti uis promptius perducatur. Sic affecto capite ſtęchadem,& betonicam adiicimus, affecto ſtomacho,mentam, & galangam,patientibus articulis iuam arthriticam,hermodactylos,hypericum,ſaluiam, & ſic in cęteris.Pueri, & adoleſcētuli eadem ferme ratione curātur, niſi quod adeo efficacia remedia nō requirūt. Tuto illis propinare poteris ſecundarium decoctum,aut aliud quod huius loco ex crudo ligno pręparari diximus, aut aquam quæ ex primo decocto per cucurbitam uitream impoſito capitello lento igne deſtillauerit. Effluet autem aqua puriſsima, iuuantiſsima, & bibi non ingrata, ſed quæ ætate florentibus,& prouectioribus non ſatisfaciat. Dantur un

ciæ

ciæ tres,quatuor,quinq;,ſex,pro uaria ętate,tẽperatura,natura morbi,& cæteris circunſtantiis.

De hiſquæ ſucceſſerunt Ligno indico. Cap. 16.

SVbſtituta ſunt lignoIndico,quędam exotica,auri pretium ęquantia, quædam etiam familiaria ac domeſtica,exoticis quidẽ minus celebria,ſed ut facilitate,ſic facultatibus præſtantiora. Huius generis ſunt ramenta iuniperi,fraxini,citri,cupresſi, tedæ,terebinthi,cedri,ebeni, & radices perſonatæ, tormentillæ, iridis,hippolapathi,rhapontici ueri,inulæ,ariſtolochiarum,centaurii utriuſq;,ſcordii ,dictãni,aſari,aſphodeli , gentianæ, coſti,galangæ, cannarum noſtratium,cum calamo aromatico & ſchœnantho , adde ſambuci, & capparum cortices,caſsiam ligneam,chamædryn,ſpicam noſtram,abſinthium,aiugã,pulegium, ſerpyllum,calamenthã,nepetam,hypericum,thymũ, hyſſo pum,carduum benedictum,caryophyllatam,morſum diaboli, &c.Exotica inſignibus titulis ac ſtrenuis commendationibus nobilitata,ſunt radix chynarum,Sarza parilia,quæ& Sparta. Quibus acceſsit apii radix,quę quod cariſsime ueneat, exotica credita eſt,cum tamen in multis Galliæ locis abundet. Singula quomodo præparari, ac miniſtrari debeant, nũc dicamus,sũpto a radice chynarũ exordio.

De Chyna. Cap. 17.

RAdix Cynarum,quam chynã & Achynnam uocant , Hiſpanorum nauigationibus ex India,aut loci nuper reperti orbis aduehitur ſicca & arida,fungoſa ſubſtantia, colore inſtar galãgæ,aut acori uulgaris rubeſcente,corrupto deniq;,inſipidoque illi acoro haud diſsimilis,ſi molẽ demas,& duritiem.Seiungitur ut cęteræ radices,pondere præſtans, & quantum aridiſsima ſua fert natura ſucculenta, minusq; teredine,carie,ac putredine infecta.Inciditur per tranſuerſum in aſſulas tenues , rotundas, quarum uncia una poſt.24 horarum infuſionẽ decoquitur lento igne in libris duodecim aquæ, ad tertię partis conſumptionem, in uaſe terreo librarum ſexdecim capaci.Alii decoquunt unciam unam in ducentis aquæ unciis, donec ferme ad 65.aut 70.redeant,intecto sẽper uaſe,ne fumus exeat.Inde ab igne detractum uas proximum igni conſtituitur,circum impoſitis pannis, ne uel quid fumi exire poſſit,uel repente refrigerari.Datur decocti adhuc calentis libra una in aurora bibenda,quibuſdam etiam unc.14.reliquum ſeruatur loco uini potandum, fit decoctum diebus ſingulis eodem modo,aſſeruatum enim aceſcit . Duas uel tres horas ſudorem in lecto expectare oportet,deterſo mox ſudore ſurgere permittitur,modo aperto aeri non exponatur, quod poſt dies ſeptem conceditur. Purgans decoctum reddit dimidia radicis apii drachma. Dantur curationi dies.24.ſic ut.24. unciis radicis tota curatio compleatur. A quo tẽpore prędictę aſſulæ,quę decoctionem ſuſtinuerunt inſolatæ ac deſiccatę conciduntur in minutiora fruſta, decoquunturque unciæ duæ in libris duodecim aquę ad tertiæ partis conſumptionem, propinatur percolata hæc aqua octo decemve diebus ſequentibus, negotia omnia libere agente ægro. Extrinſecus fouentur ulcera & partes affectæ linteis in primo decocto infuſis.Prohibetur Venus, quæq; hanc ſolicitant externa omnia,quod remedium hoc Venerem mirum in modum ſtimulet. Abſtinet ęger a lacte,caſeo,aceto,piſcibus, cibisq; omnibus acribus,ſalſis,acutis,acidis,amaris, utitur pane,ac pulli carne elixata bis in die.a cibo autem melle, cydoniato,dulciariiſque omnibus,quæ ſub conſeruatum nomine in officinis aſſeruantur.Poſt 14.diem pulli aſsi conceduntur , uino, niſi uires deiiciantur,in totum abſtinendum. Tenuis quantum fieri poterit uictus adhibendus.Purgandum & in medio curationis,& in fine.Primis ſeptem diebus mouebuntur dolores in partibus magis affectis, intendenturq; uſque ad quintumdecimum , a quo tempore deficientibus ſenſim doloribus perficietur curatio.Impinguat ea utentes hæc radix,ac ſudores plus quam credi poſsit prouocat,& exiccat.Italis medicis pręſtantiſsima Veſalio inſipida odoris expers,in tenuandiſque corporibus,& ſudoribus prouocandis ligno Indicio inferior.Incredibilis efficacię argumentum proferunt,quod primo,uel ſepties, uel etiam plus quam decies cocta,uim præbet egregii medicamenti,& aquam,ut pulli ius,efficit,& perexigua eius portio in magna quantitate aquæ incocta(incoquitur enim illius uncia una in ducẽtis fere unciis aquę)uim ſuam efficaciter impartitur.

De Sparta Parilla. Cap. 18.

SParta Parilla,quę & Sarza Parilia, Luem Hiſpanicã plus iuuare creditur,quam chyna, aut Lignum Sanctum. Indica radix eſt,tenuis, ac ſubcrocei coloris ad cinereum uergentis, glycyrrhizę tenuiſsimæ non abſimilis,rugoſa cum ſicca eſt,guſtu ſubamaro, odore uix perceptibili. Inciditur in tenues aſſulas , quarum uncia una in libris duabus aquæ decoquitur ad tertię aut mediæ partis conſumptionem, redditq; turbulentam aquam ad uini rubri colorẽ accedentem, cum odore quaſi graui,& non leui amaritudine. Dantur uncię ſex in ſingulos dies bene mane, tantundem horis ante cœnã tribus,tum cum cibo quantum uolet. Contegitur

teigitur pannis ab aſſumpto potu æger, ac copioſe ſudat. Adhibetur hoc cũ tenui uictu, qualem in ligno Indico deſcripſimus, per quadraginta dies, decimo quoq; die craſsiores humores purgante medicamento ſequeſtrando. ulcera ac loca dolentia fouentur linteis in dicta aqua madefactis. Quod autem poſt ſudorem liberum ad ſolita exercitia, & neceſſaria negotia, exitum permittunt, non probo.

De Apio. Cap. 19.

APii radix inſipida ſatis, atq; inodora, uno aut altero curationis euentu tam celebris facta eſt, ut ſepoſitis iam rebus Indicis abſolutiſsimi remedii munia omnia complere poſſe exiſtimetur: humores inquam attenuare & tergere ualidé, ſudores efficaciter mouere, ſiccare, & Hiſpanicam hanc hydram, nulla (ſi cum cęteris conferas) moleſtia ad perfectam curationem ducere. Quod facilé ſibi perſuaderent qui aut rerum nouitate admirabiles uideri uolunt, aut opulenta radicis mercatura diuites euadere cupiunt. Nos eam neque reſpuimus neque, experimento edocti, tanti facimus, ut dignam exiſtimemus quæ cum ſolo ligno Indico facultatibus omnibus conferri poſsit. Id, præter experientiam, ſatis declarãt, quæ guſtu in utroque deprehenduntur, qualitates. Præparationis modus, ab iis, quæ in præcedentibus capitibus tradita ſunt, non uariat. Sciinditur enim radix in tenues aſſulas, quæ poſtquam diẽ integrum in aqua maduerint, decoquuntur, ac miniſtrantur eadem omnino forma, qua Sparta parilla, Nec proportionis aquæ ad aſſulas, aut modi decoquendi, aut utendi diuerſa eſt ratio. uictus idẽ ferẽ qui in ligno Indico præſcribitur. Cætera curationi per ſpartam correſpondent.

De Iunipero noſtratibusque remediis. Cap: 20.

ELiciuntur ramenta ex Iunipero ſicut ex ligno Indico. Infunditur libra una in octo, decem, uel duodecim libris aquæ, & poſteá decoquitur ad tertiæ aut mediæ partis conſumptionem, collecta diligenter ſpuma, & ad fouẽdas tuberoſitates, diſcutiendos dolorẽs, perſanandaque ulcera reſeruata. Propinatur primi decocti lib. ſſ. aut unc. viii. in lecto mane, & ante cœnam, ſicut in ligno Indico diximus; ſeruaturque eadem uictus ratio. Idem effecerũt alii qui cum ramentis fraxini, citri, cupreſſi, familiariumque aliorum; nulla a præſcripto ligni Indici mutata forma. Nec eſt quod te deterreat Dioſcorides, qui ramenta iuniperi, & fraxini lethalia eſſe tradidit. Tutò enim ea in decoctis ſumi compertum eſt. Radices perſonatæ, gentianæ, aſari, tormentillæ, cannarum noſtratium, cæteraſquæ, præparabis, ac miniſtrabis ſicut ſpartam, & apium. Chamædryn, ſpicam noſtram, aiugam, ſerpyllũ, herbaſq; alias ad inſtitutum noſtrum faciẽtes, uirides ſiccaſue concides, & infundes in quantitate aquæ, quæ perficiendæ decoctioni conuenire uidebitur. Cętera omnia ex præſcripto ligni Indici petes.

De Liquoribus deſtillatis. Cap. 21.

AQuas Philoſophicas, ſic enim ſtillatitios liquores uocant, introduxerunt chymiſtæ, ſiccantia, tergentia, attenuantia, rareſaciẽtia medicamenta per cucurbitam uitream impoſito capitello deſtillantes, non igne balnei mariæ, ut pote tepidiore, & ad eliciendos interiores ſuccos parum efficaci: ſed prunarum ardore, cinerum & arenæ circumpoſitione uehementiore reddito. Quo artificio igneas plané medicamenti facultates elici neceſſe eſt, calidis temperaturis, & ætate florentibus ualde pernicioſas. Huiuſmodi eſt hoc. ℞. decoctionis ligni Indici lib. iiii. uini albi puriſsimi lib. i. trochiſcorum de uipera unc. i. ramentorum ligni ſancti, & corticis eiuſdem ana unc. ii. calami aromatici, radicis aſari, hermodactylorum, polipodii, agarici, cinnamomi ana drac. vi. trita madeant in uino, & decoquito per diẽ integrum; poſtea deſtillentur, adaucto, ut decet, paulatim igne. Colliges ſeparatim tres liquores, ut colore ſic uiribus differẽtes. Primus enim aqueus eſt, ultimus igneus, medius extremorum particeps. Dentur permiſtorum æqué omnium unc. iiii. ſingulis diebus quinque horis ante prandium, & expectetur ſudor in lecto, poſt prandium ſatis erunt unc. iii. ſex horis a cibo, ſic ut ante quatuor horas non cęnet. Vlcera, puſtulas, tumores, & loca dolentia ſana bis inuncta ſecundo aut tertio liquore, hunc cum primo contemperando, ubi caliditatis exceſſus metum fecerit. Victus ſit boni ſucci, facilis concoctionis, minimé excrementitius, tenuis potius quam plenus, minus tamẽ quam in cæteris tenuis, finis curationis in trigeſimo die conſtituitur, non neglectis decimo quoq; die purgationibus. Empyrici iuxta doctrinam Raymundi Lullii, quinta eſſentia ex uino aut aliis rebus extracta utuntur, diſſoluentes in ea ramenta ligni Indici, radicem apii, calamum aromaticum, ſcobem iuniperi, cæteraquæ ſudorifica. Deſtillantur etiam decocta ligni Indici, & ſimilia, & laborantibus infantibus, & adoleſcentulis propinatur aqua loco primarii decocti, prouectioribus etiam loco ſecundarii utiliter concedi poteſt. Sunt qui affirment cinnamomum cum decocto ligni Indici deſtillatum, in ducendis urinis, & mouendis ſudoribus nulli remedio cedere.

De purgationibus. Cap. 22.

QVOD alii ſudoribus moliuntur, id purga-

tionibus præſtare conantur, qui plus hu-
morum una purgatione excerni uident, quàm
multis deſudationibus. Purgationes autẽ hic
intelligimus, eas, quæ medicamentis per aluũ
fiunt euacuationes. Cuiuſmodi infinitas prope
modum formas apud eos, qui hanc materiam
tractandam ſuſceperunt, comperies. Sunt
enim qui ſyrupos & decocta præparant, ſunt
qui diuerſi generis bolos, potiones, catapotia
concinnant, ſunt qui uarias cum uino & aquis
miſturas conficiunt. Quibus partim ratio-
ne, partim experientia per nos comprobatis,
inuenimus tandem multa in illis aut ſupera-
bundare, aut penitus deſiderari. Quæ cau
ſa fuit, ut nos aliquid noſtro marte efficere
tentauerimus, quod amicis commodo & uſui
eſſe poſſet. Inter cætera autem ſuauiſsimum,
ac præſtantiſsimum apozema hoc illis præſcrip
ſimus. ℞. rad. polipodii & corticis ligni Indici
ana unc. j. paſſularum purgatarum & tamarin
dorum ana drac. x. prunorum Damaſcenorum
paria vii. corticis mediani ſambuci, radicis aſa
ri, glycyrrhizæ ana unc. ſſ. ſeminis cartami con
tuſi, ſenæ, thymi, epithymi ana drac. vi. hermo
dactylorum drac. iii. zingiberis drach. i. ſſ. flo-
rum ſtœchadis & geniſtę ana p. i. fiat decoctio
in aqua iuſtæ quantitatis ad tertiæ partis con
ſumptionem. Poſteà adde ſucci fumariæ, ſucci
roſarum recentium, & ſucci radicis iridis, om
nium depuratorũ ana unc. iii. cinnamomi unc.
ſſ. caryophyllorum drac. i. ſſ. bulliant adhuc le
uiter hæc omnia ſimul; & tandem addito ſac-
charo fiat apozema pro tribus aut quatuor die
bus. Deficientibus roſatum & fumarię ſuccis,
ſubſtituo ſuccos buglosſi & boraginis; inter-
dum etiam ſyrupos de fumoterræ, de epithy-
mo, de cichorio cum rhabarbaro, roſatum ſo
lutiuum, & ſimiles. Vincente bile addo rha-
barbarum, & myrabolanos citrinos. Excedẽ
te pituita, & in articulorum doloribus, agari
cum, pyrethrum, turbith, & ariſtolochias. Ap
parentibus craſſæ, atque atræ bilis ſignis, deco
quo leuiter ellebori nigri drachmas duas; utor
etiam aliquando ſuccis radicis ebuli, bryonię,
cyclamini, centaurii, ſambuci, aſphodeli, lupu-
li. Sunt qui myrabolanos omnes adiiciũt, quo
rum tamen adſtrictionem ui purgatrici iun-
ctam non probo, niſi exigua quantitate cæte-
ris commiſceantur. Alii zizipha, myxa, cary-
cas, eupatorium Meſuæ, agrimoniam officina
rum, capillares herbas, ſcabioſam, hordeum, cę
teraque apparantia magis quàm expurgantia
confundunt. quibus, niſi quid ea certa cauſa
poſtulet, abſtinere ſoleo, ne fortè, quod in ua-
ria miſtura accidere ſolet, remittant uires a-
liorum medicamentorum. Nam reuera quid-
quid miſcueris, quod aut humores non pur-
get, uel medicamenta non ducat aut corrigat,
ſuperfluum id omne atque inutile cenſendum

E eſt. Neque enim hîc quid aliud procuramus
quàm ſanguinem a putridis, ſalſis, ſeroſis, &
adultis humoribus uindicare, & ſuperfluitates
è toto corpore expellere. Sed redeamus ad
rem. Damus apozema ſingula hebdomada tri
bus aut quatuor diebus continuis in aurora,
ſic ut quatuor aut quinque hebdomadis tota
curatio compleatur. Cęteris diebus, quibus id
nõ bibitur, utitur æger remediis ad octauam
intentionem facientibus, nimirum infectio-
nis ac contagionis ſeminaria conſumentibus.
De quibus dicemus ſuo loco. præterea nihil
agitur, ſeruatur tantum uictus ratio in princi
pio libri tradita. Poſt prandium exire, & per
urbem incedere permittitur, modò tranquil-
F lus & ſerenus ſit aer. Diebus quibus ſola re-
media octauæ intentionis uſurpantur, exire li
cebit etiam matutino tempore. Quo pacto nõ
ſolum blanda ac facilis, uerumetiam ſecura &
ſecreta promittitur curatio. Hoc remedio ne-
que gingiuę putreſcunt, neque os exulceratur.
Lyenteriæ tamen, aut dyſenteriæ initiũ quod
dam aliquando ſuperuenit. quando immodi-
cè purgatur æger. Quibus malis ſic occurri-
mus. Apparentibus inteſtinorum ramentis, da
mus tribus diebus continuis lactis chalybati,
aut extinctione ignitorum lapillorum cocti
cyathum unum quatuor horis ante cibum, &
octo diebus interdicimus ei purgante omni
G medicamento, uentrem etiam extrinſecus fo-
uemus oleo ex glandibus expreſſo, aut coto-
neorum, uel myrtino. Aliquãdo iniicimus cly
ſterem adſtringentem ex libra una aquæ cha-
lybatæ, & ſemilibra olei cotoneorum uel myr
tini; uel ſolo lacte chalybato. Quę reme-
dia in lyenteria etiam præſtantiſsima eſſe con
ſtat. Quibus autem lac minus conuenire
uidetur, cæterorum adſtringentium & glu-
tinantium uſum adhibeo, his nullo negotio
curantur, qui ex immodicis purgationibus
in dictas affectiones incidunt, ſic, ut tranſa-
ctis octo diebus, eodem apozemate tutò uti
poſſint. Hoc remedio conſumuntur dolo-
res, ulcera perſanantur, reſoluuntur citra
H inunctionem puſtulę, gummoſitates, nodi,
ſic, ut neque topycis remediis, neque chirur
giæ locus ullus relinquatur. Noui ego,
qui idem effecerunt decocto buglosſi trigin
ta diebus utentes, & ſeptimo quoque die
ſuperfluitates expurgantes cum caſſia nunc
ſola, nunc adiecta confectione hamec. Alii
abſinthii & mercurialis decocto uſi ſunt.
Alii bis aũt ter in hebdomada purgationibus
utentes, tricesimo die ſanitati reſtituti ſunt.
Illas autem nunc cum caſſia, manna, dia-
pruno, catholico, ſena, epithymo adhibebant:
nunc cum catapotiis ex aloe, & ſpeciebus
aromaticis, aut ex aloe, rhabarbaro, aga-
rico, lapide lazuli, elaterio, cum uino

infuſionis

infuſionis,uel decoctionis epithymi,aut ellebori nigri globulos coformantes. Nos hoc electario aliquando uſi ſumus. ℞ carycarum pinguium decorticatarum,ſeminis cartami mũdati,hermodactylorum,zingiberis,agarici,ſeminum nigellę & caſſuthę ana drac.ij.ſenæ & epithymi ana drac.iij. bdellii,rhabarbari,turbith electi,lapidis lazuli abluti & præparati,myrobalanorum citrinarum, & Indarum ana drac. j.tartari rubri drac.j.ſſ.diacrydii, maſtiches, ſeminis aniſi,cinnamomi ana drac.ſſ.ſyrupi roſati ſolutiui,aut mellis roſati q.ſ.miſce, & conſice electuarium liquidum. Sũt qui pilulas mercuriales extollunt,dantque unam ciceris magnitudine ſemel aut bis in hebdomada. Sed crudeliter purgant,&,niſi caueris,interimũt. Eas autẽ ſic præparant. Maceratur puluis mercurialis, quem præcipitatum uocant, in aquis cichorii,bugloſſi,ſcabioſæ.poſt 24.horas poſito ſuper prunas uaſe in uaporem reſoluuntur aquę,& ſiccus relinquitur puluis. Miſcetur hic cum ſpeciebus aromatici roſati, & diamargariton frigidi,& cũ theriaca aut mithridatio formantur pilulæ magnitudine cicerum. Sunt qui uerentur puluerem,& purum hydrargirum cũ ſale,aceto, & ſaluia extinctum,tãquam minus noxium,præferunt. Atque hi corrigendę malignitatis gratia ſaluiam ipſam, atque aromatica adiiciunt: & ne uenenum hoc ſeuerius in corpus agat,uenenum aliud adiungunt, nempe diacrydion,ut cum eo pugnet,pugnandoq; commoriantur,aut ſaltem miteſcant uenenoſæ facultates:exemplo aconiti,cuius ea eſſe natura creditur,ut hominem occidat, niſi inuenerit quod in homine perimat:cũ eo ſolo colluctatur,uelut pari intus inuento:ſola hæc pugna eſt,cum uenenum in uiſceribus repererit. mirumque,inquit Plinius,exitialia per ſe ambo cum fuerint,duo uenena in homine cõmoriuntur,ut homo ſuperſit,& cum fata uolunt bina uenena iuuãt,inquit Auſonius in epigrãmate uxoris,quæ uirum argento uiuo, & aconito interimere uolens, pugnantibus inter ſe uenenis, & per ſeceſſum labentibus ſeruauit. Quo exemplo moueri poſſumus, ut credamus argenti uiui lethiferam uim commori, aut ſaltem mitigari, cum uenenum aliud, cum quo pugnet,in uiſceribus repererit, ut optima ratione facere uideãtur qui diacrydiõ,aut aliud quod pari natura cum illo certet, permiſcent & adiungunt. Hoc remedium in ueteri Pudendagra,in feris gummoſitatibus, & ſordidis ulceribus, & elephantico fere habitu nonnullis mirabiliter profuiſſe ſcio. Et ne quis nouum eſſe putet argẽtum uiuum ingerere, audiat Paulum Aeginetam lib. vij. referentem colicis, & ileoſis propinari combuſtum, & in cinerem redactum. Quod ex recẽtioribus & barbaris ſcriptoribus plurimos feciſſe conſtat. Ruſtici catapucię,cartami,& nigellæ grana in doliolum uini conticiunt, & huius uini potu aluum ſubducunt. Quidam mitius agũt,folia catapuciæ decoquentes, & decocto uiginti,aut triginta diebus utentes. Quo remedio non ruſticos ſolum, ſed delicatas etiam, inualidaſque mulierculas peraſnatas fuiſſe ſcio, nullo alio,neque interno,neque locali adhibito præſidio. Laudatur etiam in his caſibus uinum elleborite in hunc modum confectum. Menſe Martio putatis uitibus fiant ſcrobes ſatis profundæ iuxta uitiũ radices,impleantur elleboro uiridi multo,contuſo,admiſta terra, ex eo uitis alimentum ſumens,producet uuas uim purgatricem habentes. Nec uinum ullo modo uerendum, purgabit enim ſine moleſtia, & proderit. Licebit ẽt polipodium,ſenam,epithymum, aſarum, hermodactylũ,cartamum,agaricum,cum aromaticis per uindemiã in cadum muſto plenũ inii cere, ut una cum muſto decoctionem patiantur,ſed decimo quoque die permutanda erũt, donec muſtum bullire ceſſauerit. Sunt qui lignum Indicum,polipodium,ſenam,hermodactilum in uino infundũt, diſpertitaque in tres portiones quãtitate,partes duas crudas doliolo recondunt,tertium decoquunt, ferũtemq; in doliolum coniiciũt,obturatoque oſculo totam ſubſtantiam feruere ſinunt. Chymiſtæ in aquam uitæ crebris deſtillationibus depuratã medicamenta purgantia infundunt, & expreſſo ſucco,additoque ſaccharo humores eliciũt. Deſtillant etiam purgantes aquas plurimas, quas ob igneam caliditatem non probo.

De curandi modo ex prædictis omnibus Compoſito. Cap. 23.

PRimis tribus diebus adhibentur inunctiones,octo ſequentibus decocta ſudorifica: repetuntur poſtea inunctiones, cuius loco plerunque miniſtratur ſuffitus ex cinnabari. Tribus inde, aut quatuor diebus propinãtur apozemata ſolutiua,quibus totidẽ diebus aut paulò pluribus ſudores potionibus eliciũtur. Repetuntur deinceps apozemata,ſuccedũt decocta ſudorifica,ut curationem perficiant. Quibus ſi morbus nondum perfectè ſanatus fuerit, repetes inunctiones, ſubiicies apozemata, ac decocta ſudorifica prædicto ordine. Inunctionum loco Emplaſtra,Cerata,Loturas, Suffitus ex cinnabari ſubſtituere licebit. Victus adhibetur moderatè tenuis,attenuans,abſtergens, ſiccans,ut ſupradictum eſt. In hũc modum tractare conuenit eos,quos neque ſola inunctio, neque ſudorem prolicientes aquæ,neque ſuffitus ſimplex perſanare potuit.

Quæ remedia,quibus perſonis,ętatibus,& temperaturis, magis minusue conueniant. C. 24.

QVICVNQVE diu ab officio abeſſe non poſ

ſunt, ut ſerui, miniſtri, famuli, quique locum ſæpe mutare coguntur: qui citò, quæ tractant, negotia, expedire uolunt, longas medicationes non ferunt. Nos itaque poſthabitis decoctis ſudorificis, & longis purgationibus, Vnguentis, Ceratis, Emplaſtris, Loturis, Cinnabaris ſuffitu, intra paucos dies curare conueniet. Quos uerò aut ſuperiorum, aut amicorum & uulgi fama tangit, non tam celeriter quam ſecretè curabis: idque ſeptimi modi purgationibus; aut ceratis, & emplaſtris; quorum tamen nidore mouetur morbi ſuſpicio. Qui mollibus & delicatis corporibus præditi ſunt, de coctis ſudorificis aut apozemate noſtro ſolutiuo curari debent, fortes deſtillationes non admittunt. Inunctiones, emplaſtra, loturas, non facile tolerant, ſuffitum ex cinnabari multò minus. Pueri ſuffitum ſine noxa non ferunt, cętera blandius admota non auerſantur. His ergo unguenta paranda ſunt ex multo butyro recenti, pluribus axungiis, quam in aliis, pauciotibus ſiccantibus, & pauco, aut nullo, ſi fieri poteſt, argento uiuo. Primo decocto apozematis noſtris facile, & ſine moleſtia purgantur. Primum uoco, quod ſuccos non recipit. Decocta ſudorifica facilè tolerant, præſertim deſtillata per cucurbitam uitream impoſito capitello. Aqua enim inde reſultat, & ſalutaris, & bibi non ingrata, quod in pueris in primis deſideratur. Ea etiam deſtillatione lactentes infantulos ſanabimus. Hos uerò non purgabimus, niſi mollibus clyſteribus, niſi fortaſſe nutrix purgans medicamentum deuorare non recuſet. Sic enim medicamentoſo illo lacte utens infantulus, facilè & ſine moleſtia purgabitur. Caue ne fortes deſtillationes illis exhibeas. Interim uictum nutrici inſtitues talem, qualem in principio deſcripſimus. Præterea purganda erit & ipſa, atque iis, quę contagioni reſiſtunt, præſeruanda. Senibus eadem ferè, quæ pueris, conferenda ſunt remedia; aut ſi ualidiores ſint, eadem quæ mollibus & delicatis corporibus. Plethoricis, & optimis temperaturis, quas ſanguineas uocant, conueniunt potiones ſudorificæ, & apozema noſtrum ſolutiuum. Suffitus, inunctiones, emplaſtra, cæteraque ipſi quidem ferunt, non tamen citra noxam. Nam præter id quod argento uiuo inſigniter læduntur, ex inunctionis caliditate hepar inflammari, & ſanguinem aduri contingit. Contemperanda ergo erunt illa cum butyro, oleo roſaceo, cæteriſque refrigerantibus. Igneas deſtillationes his ne dederis. Biliofis, calidis inquam, ſiccisque temperaturis Ligni indici primum decoctum propter caliditatem & ſic citatem non confert; niſi cum pluſcula aqua fiat, & longiorem decoctionem non ſuſtineat. Sunt qui ſecundario decocto uti malint, ut

E pote mi nus calefaciente, nec adeò ſiccante. His uali dæ deſtillationes non proſunt. Inunctiones uerò, loturæ, emplaſtra permoleſta ſunt, ne :c periculo uacant, cum ob uirium reſolutior iem, tum ob uenoſi generis, atque hepatis ip ſius ab intenſa remediorum caliditate aduſ tionem, & nimiam argenti uiui penetration em in raro corpore, & incredibile eius nocum entum. Suffitus his ualde pernicioſus eſt, opt imum apozema noſtrum ſolutiuum. Pituito ſis conueniunt, & ſeptimi modi purgationes, & lignum Indicum, quando materia ualde crassa non eſt. Nam quando & lenta & crassa nimis eſt, a ſudorificis decoctis

F abſtine ndum. Neque enim adeo craſſa tenaxque ma teria apta eſt in uapores reſolui, & in ſudore s tranſcolari. Quin ſi ſudorifica illa adhibuer is, exhauſta per ſudores ſubtiliori humorun i ſubſtantia, reliqua poſtea reſidebit multò craſſior, ac tenacior, medicamentis difficiliu s cedens quam antea, reſoluta nimirum ea ſub ſtantia, per quam fluere & ferri ſolebat. Propte rea præſtat hos inunctionibus aut emplaſtri s curare. Suffitibus minus, quam cæteri, moleſt antur, deſtillatis aquis iuuatur. Melancholici s Lignum Indicum, cæteraque ſudores mouen tia non conferunt, tum ratione ſiccitatis, qua melancholici lædũtur, tum quod is hu

G mor no n facilè, nec ſine periculo in continuos illos ſu dores uertatur. Periculum enim eſt ne reſoluta i ſubtiliori eius ſubſtantia, reliquum humoré nimis tenacem, craſſumque reddi cõ tingat, & partibus tam pertinaciter adhęrere, ut poſt ea medicamentis exſtirpari, educive nullo m odo poſſit. Idque magis in melancholico hun nore, quam in pituitoſo, propter naturalem il lius tenacitatem, ac craſſitiem medicament is, ac concoctioni repugnantẽ. Satius ergo eſſ e melancholicos ſanare ſeptimi modi purgati onibus, craſſum illum humorem ſæpe concoq uendo, attenuando, incidendo, citra euident em ſiccitatem, qua melancholicos of-

H fendi di ximus. Hos inunctionibus, ceratis, ſuffitibus c urare non uerearis. Suffitus ex cinnabari rar ò adhibetur, pręterquam ubi cætera remedi a non conferunt, aut ea recuſat ęger. In recic liuis certis partibus ſine periculo adhiberi poteſt, in feris gummoſitatibus, nodis, ulc eribus, & infeſtiſſimis doloribus. Medica menta molliter purgantia conferunt mollib us delicatiſque corporibus, pueris, ſenibus, & bilioſis temperaturis. Plethoricis & p ituitoſis ualentiora. Melancholicis primò quidem blandiora, poſtea uero efficacisſim a. In ualde puſtuloſis, ulceroſis, & elephan tico fere habitu, utimur pilulis ex turbith, el aterio, aloe cum theriaca formatis. pilulis a rthriticis, fœtidis, Indis, ex hermodactylis, ex euphorbio, ex lapide Armeno,

no ex lapide lazuli,ex puluere mercuriali,aut ipſo argento uiuo,ut diximus. Elleborus uerò cum rectè prępatatur, ac corrigitur, cęteris omnibus iure pręferri poteſt. Alioqui morbus cùm exacerbatus non eſt, fortia medicamenta non requirit,immo ſępè exaſperatur illis, tolli tur uero mollibus,facilibusq; purgationibus.

De ſymptomatum curatione. *Cap.* 2

EXpoſitis ſex remediorum generibus,reſtat de ſymptomatum & morborum tanquam ſymptomata ſuccedentium curatione dicere. Sunt autem ea puſtulæ,gummoſitates, tubero ſitates,nodi,ulcera,dolores, ardor urinæ, capillorum & unguium procidentia, dentiũ mobilitas,cutis defœdatio,& ſimilia,quæ magna ex parte octo illis modis ad ſextam intentionem pertinentibus eliduntur,paucis exceptis, de quibus in ſecundo libro latius dicetur. Si quod ergo ſymptoma, ſi quis morbus prædictis modis aboleri non potuit,ad particulares eorum curationes,quæ in ſecundo libro tractabuntur,recurrendum erit. Trãſeamus ad octauam,& ultimam intentionem.

De remediis contagionis. *Cap.* 26.

OCtauo loco propoſuimus infectionis, ac contagionis ſeminaria extinguere,ac interimere:quod tamen non ſolum in fine curationis,uerumetiam per totum morbi decurſum tentandum admonuimus; ſed in fine potiſſimum toto conatu,ac ſtudio huic uni remedio inſiſtendum.Poſtquam ergo huius quoque rationem habuerimus in uictu, in præparatione,in ſudorificis,cæteriſque remediis, ultimo loco miſturas ſequentes ad conſumendam curationem,prohibendaſque recidiuas utendas dabimus.R.radicis tormentillæ,& angelicę,ſeminis fraxini ana drac.ii. corticis citri,cinnamomi,ſeminis cardui benedicti ana drac. iii. ſyrupi de corticibus citri q.ſ. miſce & confice elect.liquidum.R. rad.uincetoxici,roſarum rubearum,cinnamomi ana ſcrup.ii. ſeminis pæoniæ,behem albi & rubei ana ſcrup. unum, dictamni,& xylobalſami ana drac.ſſ.ſacchari in aqua ſcabioſæ reſoluti q. ſ. miſce & confice elect.in tabulis excedente caliditate addes ſemina acetoſę,intubi,cucumeris,melonum, ci-

A truli,ſantalos,ebur,gemmas. In pituitoſo humore audenter calidis utendum, in melancholico,cortices capparum,tamaricis, fraxini, & cõſeruæ bugloſſi,boraginis,inulæ utiliter adiicientur. Hiſce compoſitionibus octo diebus continuis utetur qui inunctiones,cerata,loturas,ſuffitus,deſtillationes, aut decocta ſudorifica adhibuit. In aurora quidem ſumet miſturæ liquidæ portiunculam magnitudinæ auellanæ,a prandio uero duabus aut tribus horis ante cœnam tabellam unam. Qui ſeptimi modi purgationibus utuntur,diebus quibus nõ pur B gantur, hiſce antidotis prædictis horis uti poterunt. Sunt qui eadem intentione dant theriacæ,aut mithridatii drachmas duas, cum aquis intubi & cichorii bilioſis, cum aquis betonicę,meliſſæ,ſcabioſæ,boraginis,bugloſſi,ocymi,mentę,balſamitæ,pituitoſis & melancholicis. Nos uino aut aqua decoctionis ligni Indici in prandio,& cœna ſemel utendum præcipimus. Ergo huius generis remedia calida eſſe oportet,ut illis tanquam igne purgetur,ac cõſumatur quidquid humores inficit,ac corrumpit. Frigida tamen aliqua miſceri poſſunt, par C tim ad reprimendum caliditatis exceſſum; partim ad roborandas principes particulas, uidelicet roſæ,uiolæ,florès cichorii, myrti, nymphææ,ſemina acetoſę,citri,intubi,margaritę, coralli,ſantali,ebur, gemmę, bolus Armenus, terra ſigillata,moderata portione tamen, ne aliorum uim obtundant, ac nimis reprimant. Calida ergo illa,quæ contagioni reſiſtunt hæc ſunt, lignum Indicũ,radix chynarum,calamus aromaticus,apios,gentiana,dictamnus,angelica,meliſſa,calendula,pimpinella,carduus benedictus,iris,acorus,rhaponticum, uincetoxi D cum,hypericum,betonica,cyperus, ſcordeon, thlaſpi,caryophyllata,ſcabioſa,ſchęnãthos,galanga,zeduaria,behen,caryophylli,macis, zingiber,cinnamomum,xylobalſamum,carpobalſamum, lignum aloes,ſemina pęoniæ, ocymi, iuniperi,ameos,crocus,myrrha,thus,theriaca, mithridatium,trifera. Media quodammodo temperatura ſunt,uerbena recta & ſupina,uerbaſcum,tormentilla,tamarix,aſparagus,oxylapathum filix utraque,gingidium ſeu cherefolium,cortex radicis mori, & folia eiuſdem, hedera,cortex citri,iecur lupinum, cancrorũ fluuialium cinis.

FINIS LIBRI PRIMI.

AVGERII FERRERII LIBER SECVNDVS.

De ueteri morbo, & recidiuis. Cap. I.

DE recenti morbo Hiſpanico,
& multiplici ac uaria eiuſ-
dem curatione in primo li-
bro ſatis dictum eſt. Tranſea-
mus nunc ad inueteratum, &
recidiuas. Horum curatio ex
prædictis nullo negotio haberi poterit. Primò
enim inſtituendus uictus. Secundò facili pur-
gatione minuēda materia. Tertiò ſecāda ue-
na, in quibus expedit. Quartò prçparādi humo
res. Quintò euacuādi. Sextò particularibus e-
uacuationibus inſiſtendū. Septimò ſymptoma
tis occurrendum. Octauò contagionis ſemina
ria penitus conſumenda. De quibus omnibus,
præter quam de ſeptima intentione, copioſè
diximus. Verum cum ſextæ, particularium in-
quam euacuationum uarias formas tradideri
mus, ſcire conuenit, in recidiuis & ueteri mor
bo, præſtare ſeptimi modi purgationes, & de-
cocta ſudorifica. Quibus ſi fortè morbus elidi
non poſſit, ad inunctiones, cerata, & ſuffitus
tranſeundum erit. Dicamus nunc de ſympto-
matum, & ſuccedentium affectionum curatio-
ne. Sunt autem ea ulcera oris & faucium, capi
tis, colli, ſcapularum, & articulorum dolores,
gummoſitates, tuberoſitates, nodi, ſcirrhi, alo
pecia capitis & barbæ, unguium caſus, gingi-
uæ putrefactę, dentes mobiles & infecti, puſtu
læ & maculæ cum faciei, tum reliqui corporis,
pedum & manuū ulceratæ rimę cum pruritu,
porrigo, fœtor corporis, hepatis incendium,
renum, ueſicæ, & meatuum urinalium ulcera,
uirgę puſtulę, abſceſſus inguinum. Quorum ul
tima morbum non ſolum conſequi, uerumetiā
prçcedere, & tanquam latenter ſerpentis con
tagionis anteſignani prçire ſolent.

De oris, & faucium ulceribus. Cap. 2.

VLcera oris, quę Luem hanc conſequun-
tur, aut comitantur, de genere corroden
tium & malignorum eſſe conſtat, ut mirū non
ſit, ea curationi tam pertinaciter repugnare,
Egent itaque & uictu refrigerante & ſiccan-
te, & poſt purgationes localibus, & refrigeran
tibus, & ſiccantibus, admiſto ſemper aliquo
abſterſorio, in hunc modum. R. plantaginis,
& caudę equinę ana manip. unum, roſarum,
balauſtiorum, ſummitatum abſinthii, & ſalicis
ana p. j. hordei integri unc. j. nucum cupresſi,
E lenticularum, ſumach ana drac. iii. decoquān-
tur ſufficienter in aquę partibus decem & una
aceti, & in colatura diſſolue mellis roſati, uini
granatorum, & diamori ana unc. j. fiat garga-
riſmus. Vel ſic. R. aquarum plantaginis, roſa-
rum, & caprifolii ana unc. ii. aquæ portulacæ,
& diamori ana unc. i. rob de ribes, mellis roſa-
cei, omphacii ana unc. ſſ. miſce pro gargariſ-
mo. Si prçdictis nihil profeceris, ad ualentius
ſiccantia tranſeundum. R. fçcis uini, et fçcis
aceti, çruginis, aluminis, nitri ana ſcrup. i. bul-
liant in aquis roſarum, & plantaginis una ea-
F que leui ebullitione, mox colentur ſine expreſ
ſione ualida, & xylo in hanc aquam infuſo tan
ge ulceroſa loca. Chyrurgi utuntur aqua ſubli
mata, aut aqua forti, quibus malum exaſpera-
ri ſolet, niſi cum aquis roſarum, & plantaginis
artificioſe mitigentur. Oſtentant empyrici
oleum ex mercurio. Excellit aqua ex theriaca,
cum aquę uitę & aceti partibus çqualibus, per
cucurbitam uitream impoſito capitello de-
ſtillata, diſſoluendo in ea terram ſigillatam,
aut Armeniam, & partes eroſas molliter con-
tingendo. Huius loco uſus ſum hac miſtu-
G ra. R. aquarum roſarum, plantaginis, & pru
nellorum agreſtium ana unc. i. aceti, & aquę
uitæ ana drach. vi. diamori, & mellis roſati ana
drach. iii. theriacç, boli Armeni, aluminis ana
drach. ii. ſtent aliquot horas ſuper prunas abſ
que ebullitione, poſtea colentur leuiter. Si
fauces malignior & remediis difficilè cedens
ulcus obſederit, una cum prçdictis ſudores de
cocto ligni Indici procura, & miraberis effe
ctum. Prudenter non faciunt qui inunctiones,
cerata, & ſuffitus hydrargyricos adhibēt: quod
his noua ulcera produci, & iam facta exaſpe-
H rari ſoleant.

De dolore Capitis. Cap. 3.

MAteriam dolorem capitis adferentem re
trahere oportet hoc aut ſimili clyſtere.
R. betæ, althææ, mercurialis, rutæ, foliorum
lauri, cataputiæ, urticę ana manip. j. radic. po
lipodij unc. j. corticis geniſtæ, & ſeminis carta
mi contuſi ana unc. ſſ. florum ſtœchadis, & cha
mæmeli ana p. j. fiat decoctio, & in colatura
diſſolue ſucci radicis iridis per reſidentiam
depurati unc. i. catholici, hieræpicræ, diaphœ
nici ana unc. ſſ. olei rutacei, de caſtorio, & ane
thini ana unc. i. mellis anthoſati drach. x. ſalis
communis

cõmunis drac.ii.fiat clyſter.Poſtea applicetur capiti hoc decoctũ.℞ Ramẽtorũ tenuiſsimorũ ligni Indici unc.ii.ſaluiæ,ſtęchados, rutæ ana manip.i.uini antiqui flaueſcentis optimi lib.ſ. olei ãtiqui lib i.ſ.decoquantur ſimu ad cõſumptionem medię partis,& de colatura fiat embrocha. Vel cum oleo rutaceo miſce rutam ipſam in puluerem redactam , & caſtorium , & crocum . Vel ex pulegio , ſerpyllo , ſatureia,origano,ſaluia,calamẽtha,ſabina,hyſſopo,lauri baccis,olibano,coſto,zingibere,pyrethro,pipere, croco, caſtorio,euphorbio,fiat puluis,& cum oleo rutaceo,laurino,irino,nardino & ſimilibus inungantur.Sunt qui theriacam, & mithridatium cum oleo rutaceo , & aqua uitæ imponunt . Sunt qui ſacculos ex ſale,& milio calefactos. Alii naſturtii, ſinapi & carei ſemina in aceto infundunt , & torrent, & ex eis ſacculos conficiunt . Atque hęc frigida & flatulenta exiſtente materia conueniunt. Calida uero cõcurrente cauſa,adiicies oleum roſaceum,acetum,omphaciũ,oleũ uiolaceũ , ſemina pſillii,hyoſcyami,& cętera frigida.Fracaſtorius,in capitis doloribus ex Lue Hiſpanica procedentibus, teſtatur ſe nihil iuuantius inueniſſe, quã inungere interna brachia, præſertim qua uęnæ cephalicæ protenduntur, hoc linimento. ℞ ſucci inulę, ſucci bryoniæ, ſtyracis liquidæ , terebinthinę ana unc.i.gũmi elemi unc.ſſ.pinguedinis urſi, anſeris,butyri ana unc.i.ſſ.thuris , iridis ana drac.iii.olei irini q̃ ſufficit, argenti uiui octauam partem, miſce, fac linimentum . Quinto autem, aut ſexto quoque die catapotiis corruptum in cerebro humorem elicientibus utendum . Interdum etiã ſanguinis miſsione, & cucurbitulis auertẽda materia . Hæmorrhoides quoque aperiendę , & menſtrua ducenda mulieribus. Aut ſi neque his quieuerit malum, ſudorificis decoctis aliquot diebus utendum.

De doloribus Artuum. Cap. 4.

Cum dolores artuũ relinquũtur aut redeũt, fouentur partes affectę ungentis,ceratis, & emplaſtris Ioannis de Vigo,cæteriſq; remediis argentum uiuũ recipientibus.Nos hoc unguento, licet Mercurium non recipiat,proſpere tamen uſi ſumus. ℞ unguenti Martiati,reſumptiui,aragon,& de althęa ana unc.iii.pyrethri, hermodactylorum, nitri , zingiberis ana drach.unam,olei chamęmelini,uulpini,laurini ana unc.unam,olei de lateribus,& de terebinthina,aquę uitæ ana unc. ſſ.petrolei drac. iii.ariſtolochiæ rotundæ drac.i.ſſ ceræ q.ſ.miſtis omnibus fiat unguentum;conferunt etiam olea ex ligno Indico,aut granis lauri,uel iuniperi per chymiſtarum deſcenſorium extracta, aut ſpuma ipſa in ligni Indici decoctione collecta,& axungia hominis,leonis,urſi,cati,& ſimiles.Sunt qui ex ramentis ligni in nobili aliquo uino decoctis,addito antiquo oleo,linimẽtum parant. Alii,cum cętera non proſunt, Ligni indici decoctum propinant,aut ſuffitum ex cinnabari adhibent. Alii ad balnea naturalia,ſulfurea,nitroſa, aluminoſa,bituminoſa,& metallica ægrum remittũt.Empyrici rationale hoc remedium introduxerunt. Accipe 40. ouorum uitellos coctione induratos,et diſsipatos cum unciis ſex pyrethri in puluerem redacti,confundito, & per uitrei uaſis genus,collũ retortum habentis,ſine capitello deſtillato, lẽto primum igne, poſtea uehementiore. Iterũ liquorem,qui fluxerit cum uncia una caſtorii & ſemuncia thuris albi commiſceto , adiectis hermodactylorum drachmis ſex, permiſtaque ut ante,deſtillato. Tertio, liquorem cum fęcibus ſuis ſubigito, & lauri baccas adiicito , & deſtillato. Si ſępius id feceris,oleum elicies in diſcutiẽdis Morbi Hiſpanici doloribus nulli remedio conferendum. Proderit interim ſeptimi modi purgationibus infeſtantem materiã adimere.

De gummoſitatibus, tuberoſitatibus,nodis, ſcirrhoſisque tumoribus. Cap. 5.

Accidunt ſæpe tuberoſitates in capite,brachiis,& tibiis molliuſculę,quæ fere ſuppurantur,ſed,ſi diſcutientia mature adhibueris, reſoluuntur. Suppuratę autem,oſsis corruptionem minantur . Qua de cauſa candenti ferro aperiuntur,facta poſtea abſterſione & deſiccatione ſanantur . Accidunt quædam duriores, ac compactiores,materia tanquam nodis conſtricta,ac condenſata. Has etiam nonnunquã mollire ac reſoluere tentant, ſed tandem cauterio incidũt. Fit autem inciſio ſecundum tumoris longitudinem & profunditatem . Sunt tamen qui malint in radice,qua nodus in partem inferiorem & expurgationi idoneam deſinit,intacto ipſo nodo cauterium leuiter affigere,ut nodi materia ad eum locum ſponte cõfluens,paulatim euacuetur,& ab oſsis inuaſione reuellatur. Cauteriis enim profundioribus oſsium putredinem,ac cariem uerentur. Interim imponenda nodo mollientia , & cætera quæ conuenire uidebuntur. Abſque inciſione ſponte diſcutiuntur ſeptimi modi purgationibus,plerunque etiam uſu ligni Indici, aut ſi localibus opus ſit,curãtur ſpuma in decoctione ligni collecta,cęteriſque remediis ad dolores artuum facientibus. Fit plerunque,ut cum maxima duritie,& dolore intolerabili in lõgitudinem tibiæ protendantur. Conferunt his emplaſtra ex radicibus cucumeris agreſtis,inulę, bryonię,ebuli, iridis, & ammoniaco,bdellio, oppoponace,ſagapeno, ſtyrace,terebinthina,

cum pinguedinibus urſi,cati,leonis, hominis, hirci, cerui,uituli,porci,& butyro, adiecta ſere argenti uiui quarta omnium parte.Quidã ſuffitum ex cinnabari adhibent. Alii,quod Galenus in tendonum ſcirrhis faciebat,in accenſum ,& candentem pyriten,aut molarem lapidem, acetum ſpargunt ,& fouent locum.Recentiores aceti loco Ligni Indici decoctum uſurpant.

De alopecia capitis,& barbæ. Cap. 6.

IN procidẽtia capillorum,& depilatione foue locum olei myrthini,lentiſcini,& de me liloto æqualibus partibus,uel abſinthio,& corticibus auellanarum uſtis,coctisque cum oleo myrthino,uel aqua decoctionis myrtillorũ , & fenigræci,uel uino nigro auſtero cum aloe cocto,uel ligno Indico in uino adſtringente cum melle,& ladano percocto.Conferet etiam hęc miſtura. R. myrtillorum,ſpicænardi,radicis aſphodeli,corticis pini ana unc. i.ladani,ſeminis apii,foliorum ſenæ,cyperi,ana unc.ſ.ſeminis papaueris albi,corticis,tamaricis,ſeminis abſinthii,roſarum albarum,ſeminis hederę,ana drach.iii.ferueant in duplici uaſe in uino adſtringente,aut in oleo myrtino,& lentiſcino ad tertię partis conſumptionem.Ad idẽ ualet hoc odoriferum.R.pomatæ unc.ii.ladani unc.ſſ.muſci grana iii.aquæ roſatæ in qua grana ſex ſublimati bullierint unc. unam,miſce omnia,& line partes depiles, & deformes. Conferet etiam aqua ex theriaca, aceto,& aqua uitę deſtillata.

Ad ungues cadentes. Cap. 7.

IIſdem fere remediis retinebis ungues,quod ſi cõmode fieri non poſsit, accelerabis caſũ cum unguento baſilico , aut cum farina triticea,cum butyro,& uiolarũ maluarumque decocto confecta.Remoto ungue abſuatur locus cum aqua hordei,ſaccharata,poſtea cum oleo ex uitellis ouorum,& tandem tegatur cera noua odorifera,cũ paucula terebinthina,& pauco oleo roſaceo ſubacta. Sic enim nouus ſuccreſcet unguis.

Ad gingiuas putrefactas. Cap. 8.

GIngiuas putreſcentes & eroſas collues primo decocto Ligni Indici,aut tormentillę,poſtea abſterges hac miſtura.R. mellis roſacei unc.i.ſſ.eboris uſti , roſarum albarum, oſsis ſepiæ,myrrhæ,aloes ana ſcrup. 1 .Deſiccabis tandem cum puluere gallarum uſtarum, & aluminis,uel cum communibus dẽtifriciis. Si hæc non proſunt,ad ea, quę oris & faucium ulcera ſanant,recurrendum.

Ad commotos, & infectos dentes. Cap. 9.

COnfirmabis & abſterges commotos & infectos dentes aluminis uſti in aceto extincti,& cornu ceruini ſimiliter præparati æqualibus portionibus,facto inde dentifricio. Abſterguntur optime cum aqua forti miſtione aceti,& aquarum adſtringentium mitigata. Confirmantur alumine rotundo cum duplo ſale dentibus adſperſo,adiecto interdum roſarũ, & corallorum puluere.

Ad puſtulas,& maculas faciei, & reliqui corporis. Cap. 10.

PVſtulas & maculas liuidas , rubentes , nigras , quotidie bis ablues aqua ſequenti. R.maſtiches, olibani,tragacanthi,ladani ana drach.i.ſucci limonum unc.i. aquarum plantaginis & roſarum ana unc.ii.ſumach, tartari rubri,coralli albi,boracis ana drac.ſſ.ſublimati in puluerem redacti gr.iii. bulliant ſimul in uaſe uitreo lento igne ad quartæ partis conſumptionem.Poſtea fiat colatura clarificata,& aromatiſata cum granis aliquot muſci.Biduo aut triduo puſtulas omnes & maculas delebis hac miſtura.R.albumen unius oui recentis, agitetur donec ſpumeſcat,deinde adde ſublimati & camphoræ ana gr.iiii.agitentur iterũ ſimul,& miſceantur,donec unguenti formam recipiant:Sunt qui ſuffitibus ex thure,borace, ſtyrace,marchaſita,& ſublimato utuntur. Puſtulas tamen,cũ in declinatione fuerint, oleo balanino,aut tartareo inungere conuenit,ne fœdas cicatrices, aut maculas relinquant.

Ad pedum & manuum ulceratas rimas cum pruritu. Cap. 11.

PRuritum extingues cum ſuccis limonum, & ſemperuiui,aut epithemate ex aloe in aceto ſcilitico,& muria cocto. Rimas uero ſimul & pruritum ſanant oleum tartareum,oleum de uitriolo,tartarum & uitriolum,& ærugo concorporata cum axungia porcina recente,& limonum ſucco. Conferunt etiam borax, camphora,ſublimati grana aliquot cum pomata & oleo roſato ſubacta, & poſt fomentum ex maluis,roſis,uiolis,abſinthio,innla,oxylapato, fumaria illita. Cum cætera non proſunt,adhibentur ſuffitus ex marchaſita, auripigmento, mercurio ſublimato,cinnabari.

Ad poriginem & cutem furfuraceam, cum faciei, tum reliqui corporis. Cap. 12.

FVrfures qui in capite multiplicantur diſcutientibus & tergentibus ſanantur , admiſto ſemper aliquo adſtringente ad roboran-

dam

dam partem affectam, ne facile ſuſcipiat in-fluentes ſeroſos humores, ſed reſiſtat,eoſque repellat. Qua de cauſa parantur loturę,un-guenta, linimentá ex beta, abſinthio, apio, iride, ſtęchade, fenogræco, parietaria, a-mygdalis amaris,fabis, eruo, lupinis,alumi ne,nitro,pumice, atramento ſutorio, aqua marina, lixiuio, aceto, urina, muria, balneo rum naturalium aquis. Quibus etiam ad to-tum corpus uti licebit.Facies tamen cum fur-furibus inficitur, blandiora parabimus in hunc modum.R. amygdalarum amararum,fa rinæ fabarum, & orobi ana unc.i.aluminis, boracis, maſtiches, olibani,tragacanthi ana unc.ſſ.ſucci limonum unc.ii,aquarum planta-ginis,roſarum, &liliorum alborum ana unc. B iii.lactis caprini recentis unc. iiii, miſta om-nia diligenter, deſtillentur lento igne more ſolito. uel, R. farinæ fabarum unc. i. maſti ches,tragacanthi, boracis ana drach.i.ſſ.ſtent ſimul per diem integrum, in aquis roſarum & plantaginis, & poſtea bulliant leniter in dupliciuaſe, & ſine expreſsione colentur, & tandem addito aut uino albo aut aceto albo fiat lotura. Sunt, qui ieiuni aquam roſa-ceam in ore contineant, & roſata illa ſaliua faciem abluunt. Sunt, qui urina propria utū tur. Ali: limones cum uino coquunt in mi-nutiſsima fruſta conciſos. Alii micas panis C albi adhuc calentis coquunt in uino albo, & aquis fabarum, roſarum, nymphæę. Ex-cellit hæc deſtillatio. R. mellis roſati colati, aquæ roſatæ, & ſucci limonum ana unc. ii. tragacanthi, maſtiches, ceruſæ, amyli, oliba ni,ana drach.iii. aluminis, coralli albi,ſpumę uitri, oſsis ſepiæ, boracis ana drach. ii. ſalis gemmę drach.i.ſſ. farinæ fabarum unc.i. aquę uitæ unc.i. ſſ.albumina ouorum. iii. limacum cum ſuis teſtis contuſorum drach.vi.campho ræ drach.ſſ.cinnamomi unc.ſſ.miſce, & deſtilla more chymico. Vtantur hac aqua tanquam præſtantiſsima mulierculę, & quicunque nu-trire formam & uenuſtatem ſibi conciliare ſtudent. Verum in exitu balnei præſtabit D hæc adhibere remedia.Balnei loco eſſe poterit uapor ex decocto florum maluæ,uiolarum,ro-ſarum,cichorii, liliorum alborum,chamæme li, &roris marini exceptus.

Ad fœtorem corporis. *Cap.* 13.

Exhalat plerunque fœtidus ſudor, & putri-dus uapor e corporibus eorum qui puden dagra laborarunt,contagionis ac infectionis ſeminariis in corpore adhuc uigentibus. Cu-rabis hos purgationibus, uaporario,lauacris, & contagioni reſiſtentibus medicamentis, de quibus diximus in primo libro. Lauacris au-A tem inferes abſinthium,fumariam,origanum, ſerpyllum,ſaluiam pulegium,thymbram, inu lam mercurialem, oxylapathum, ſcabioſam, Præſtabunt balnea naturalia,nitroſa, & ſulfu-rea. Odoribus præterea,& bene olentibus perfuſionibus & pulueribus extremitates & indumenta adſpergere conuenit.

Ad Hepatis incendium. *Cap.* 14.

AVgetur hepatis calor & putredine & in-unctionibus & decoctorū calidorum uſu. Emendatur hoc linimento. R.ſucci filicis, & ſucci cichorii, utriuſque depurati unc.i. ſan-talorum omnium ana ſcrup.i. olei roſati unc. ii.farinę hordei drach.i.cerę albę q. ſ. miſce, conſice linimentum. Bibendi etiam ſucci ci chorii ſcariolæ, intubi, roſtri porcini,atque herbis ipſis & radicibus partim cum ſaccharo conditis,partim in iure decoctis,aut in pati-nis aceto & oleo adſperſis in prima menſa u-tendum. Proderit etiam hoc electuarium. R.ſucci cichorii depurati unc. ii. ſucci por tulacę unc.i. ſſ. ſucci feniculi unc.ſſ.ſeminum cucumeris, & intubi ana drach.i. oxytaccha ri quantum ſatis erit ad commiſcendum. Detur ieiuno magnitudo auellanæ, aut nu-cis iuglandis, cum iure pulli, aut alio conue-niente liquore,aut citra diſſolutionē deuore-tur. Victus refrigerans eſſe debet. Vino non niſi dilutiſsimo utendum. Ptiſana hor dei,et lac amygdalarum cum ſeminibus fri-gidis coctum, panata etiam cum omphacio, & alica cum ſucco granatorum, aut cum ace-to cibi erunt conuenientiſsimi.

Ad ardorem urinę, & renum,ueſicæ,meatuumque uri nalium ulcera. *Cap.* 15.

ARdor urinę his ex ulcere potiſsimum acci dit. Deprehendes autem renum ulcera ex dolore in lumbis cum grauitate & ueluti quodam pondere, ex urina purulenta, in-natantibus carnoſis particulis, aut ueluti pi-lis. Vrina pręterea facile & citra dolorem emittitur. Veſica uero affecta, uehemens cruciatus pectinem, imumque uentrem in-uadit, urina magna cum anxietate reddi-tur, & fęculenta ſimul excernuntur, aut mu-coſa, aut farinæ inſtar craſſa ſubſidunt. Ali quando etiam ſquamulæ circunferuntur, & la minęę quædam ſubſtantiæ. Furfurę uero hypoſtaſes ueſicam ſcabie laborare ſignificāt. Vreterum exulcerationem denotant puris non adeo craſsi miſtura, & ueluti capillamē

ta urinis innatantia, dolor etiam in media inter ueſicam, & renes regione. Si pus aut ſan guis ſolus abſque lotio excernatur, non in di- ctis particulis, ſed in pudendo denotatur exulceratio. Curantur inſtrumenta urinę ſic affecta. Primo quidem facilibus totius corporis purgationibus. Secundo abſter- gentibus. Tertio deſiccantibus, glutinan- tibus, & ſimul urinæ, humorumque acrimo- niam extinguentibus. De purgationibus ſatis diximus. Abſtergentia ſint aqua mul- ſa, fenigræci decoctum cum pauculo melle, aqua paſſularum & hordei, decocta ſeminum cucumeris, melonum, maluæ, zizypharum, gly cyrrhizæ cum mulſa, aut lac cum melle. Deſiccabunt electrum, ſemen plantaginis, bo lus Armenus, terra Lemnia, coriandrum toſtũ, ebur uſtum, cornu cerui uſtum, ſantali, coralli, glutinabunt amylum, tragacanthum, gummi Arabicum, ſemina melonum, cucumeris, portu lacæ, papaueris, contemperabunt, & acrimo- niam obtundent ſemina maluæ, melonum, cu cumeris, cucurbitæ, citruli, portulacæ, papaue ris albi, amylum, tragacanthum, ſuccus & pul uis glycyrrhizæ, zizipha, myxa, uuæ paſſę. Lac uerò ad tergendum glutinandumque ul- cus, & reprimendum mordacitatem mirificè conducet. Proderunt etiam nuclei pineæ nucis, amygdalæ, & piſtacea aqua roſarum madefacta. Extrinſecus affecti renes & ure teres poſt deterſionem inungendi erunt oleo roſaceo, myrthino, maſtiche, thure, roſis, coral lis, ſantalis. Veſica uerò affecta, per cathe- terem iniicies tergentia illa, quæque ſiccant, glutinant, & acrimoniam obtundunt. Pu bi uerò impones cataplaſma ex ſymphyto, & equiſeto, aut equiſetum cum oleo myrthino in pila plumbea contundes, poſtea exprimes ſuccum, & pubem inunges. Quæ remedia etiam in penis exulcerationibus præſtantiſſi- ma eſſe conſtat. Sed refrigerantibus inie ctionibus crebro utendum non eſt, ne, quod ſæpe accidit, nimio frigidarum rerum conta ctu, muſculus collo ueſicæ adhærens reſolua tur, eoque reſoluto urina ſponte decidat, & defluat. Notandum etiam, ualenter adſtrin gentia per os ingeſta, hic minime excellere. Sibi ipſis enim ſunt obſtaculo, ne ad tam remo tas particulas penetrare queant, quippe mea tus per quos ferri debent, ualida eorum facul tate conſtringi ac condenſari contingit, ut lõ gius eorum uis propter conſtrictionem con duci non poſſit. Qua de cauſa terram Ar meniam, & terram ſigillatam cum mulſa, aut cæteris ad uias urinales cito confluẽtibus pro pinare ſolemus. Nos peracta cum mulſa de terſione hoc puluere utimur. ℞ granorum halicacabi paria vii, ſeminum cucumeris, por

E tulacæ, & papaueris albi ana drach. iii. amyli ramentorum eboris, glycyrrhizæ, radicis tor mentillæ ana drach. ii. margaritarum orienta lium, coralli albi & rubei, ana ſcrup. j. ſacchari ad pondus omnium, fiat puluis. Conferunt etiam hæ tabellæ. ℞ pinearum purgatarum horis duabus in aqua roſata calida temperata rum drach. ii. ſeminum cucumeris, melonum, portulacæ, papaueris albi ana drach. i. glycyr rhizę, ſantalorum alborum, & rubeorum ana ſcrup. i. ſacchari in aquis roſarum, graminis, & ſolatri reſoluti q. ſ. miſce & confice elect. in tabulis. Proderunt etiam nuclei pineæ nucis, mixa, zizypha, quę diem integrum in aqua ſo

F lani maduerint.

Ad uirgæ puſtulas Cap. 16.

PVſtulę uirgę, quędam leues ſunt & paucæ malignitatis, quędam maligniores, ac per tinaciores, ſuſpicionem pręben tes imminen tis iam, aut recidiuantis morbi Hiſpanici. Leues localibus abſtergentibus & ſiccantibus, admiſtis propter imminentes inflammationes refrigerantibus, curantur, nimirum hac miſtu ra, quę recipit tutiæ cum aqua roſata prępara

G tę, ęruginis ana drach. ii. anethi combuſti, abrotani uſti ana drach. i. bulliant in aquis roſarum & plantaginis unico feruore, mox ſi ne expreſſione colentur. Maligniores poſt catholica remedia terges, & ſiccabis cum un guento Aegyptiaco in dictis aquis diſſoluto, poſtea etiam cum puluere mercuriali, aut mi ſtura ſequenti. ℞ æruginis, aluminis, pulue ris mercurialis ana drach. i. uini albi unc. ſſ. aquarum plantaginis, & roſarum ana unc. i. bulliant leuiter & non colentur, utere miſtis omnibus. Interea ſumendo quæ contagioni reſiſtunt, ne infectionis ſeminarium partes in ternas irrepat, & uenolo generi, principibuſ

H que particulis malum communicetur.

Ad abſceſſus inguinum. Cap. 17.

INguinum abſceſſus poſt uenæ ſectionem & medicamentis factas euacuationes, reſolue re aut maturare conuenit: maturatos uero aperire, apertos tergere, & tandem ſiccare, & ad cicatricem perducere. Reſolues eos ammoniaco in aceto, & aqua uitę reſoluto, & diachylone ireato, & ſimilibus. Matura bis, &, quod tutius hic eſſe putatur, conco- ques hoc unguento. ℞ ficuum contuſarum, radicum liliorum alborum ſub prunis cocto

rum

rum ana unc.i.axungiæ porcinę, & terebinthinæ ana drach. vi. farinæ tritici unc. ſſ. olei oliuarum, & de lilio ana unc.i.ſſ. croci ſcrup. ii. cerę q. ſ. miſtis omnibus fiat unguentum. Proderit hoc etiam. R. radicum bryoniæ, & althęæ elixarum, & poſtea contuſarum, radicum liliorum alborum ſub prunis coctorum ana unc. i. axungiæ porci colatę, terebinthinę, & olei oliuarum antiqui ana unc. i. ſſ. miſce, & confice unguentum. De paratu facilibus eſt farina tritici in oleo antiquo decocta, & cum terebinthina confecta. Maturus tumor candenti ferro aperiri debet. Neque enim hic tuta ſunt quę potentialia uocantur cauteria. Apertus mun-

A detur cum melle roſato, mirrha, aloe, ac miſto, interdum unguento apoſtolorum, aut Aegiptiaco; quibus theriacam aut mithridatium adiicere non erit inutile. Conferet hac de cauſa unguentum ſequens. R. farinæ fabarum unc. ſſ. terebinthinæ, theriacæ, mithridatii ana drach. iii. mellis roſati unc. ii. mirrhæ, & aloes ana drach. i. ſſ. olei de abſinthio, & ceræ q. ſ. fiat unguentum. His peractis deſiccabis, & ad cicatricem perduces ulcus cum unguento ex pompholyge, cum triapharmaco, cum deſiccatiuo rubeo, & cæteris huius farinæ. Interim, ne putredo ſerpat, adhibebis remedia, quę contagionis ſeminaria extinguunt, ac interimunt.

FINIS.

DE MORBO GALLICO PETRI HASCHARDI INSVLANI MEDICI CHIRVRGI TRACTATVS.

Quid ſit morbus gallicus. Cap. I.

MAgna inter doctos fuit olim de huius morbi nomine contentio, aliqui Lichenas, alii qui Metagram, alii Aſaphati uocantes, nec defuerunt qui Elephãtiaſin quadam decepti ſimilitudine putauerunt, quidam Prunam ſiue ignem Perſicum aut Sacrum, de quibus licet abunde uidere apud Leonicenum, Ioannem Manardum, ac Leonhartum Fuchſiũ uiros doctiſsimos, ſed cum non ſit (præcipiente Galeno) de nominibus a Medicis litigãdũ, has contentiones nunc omittemus (nam ut hic morbus nouus eſt, ita & antiqua caret nuncupatione.) Dicimusque hunc morbum prius in Italia ortum, maligno aſtrorum aſpectu, quæ aerem corruperunt, & ob id contagioſum, ac Epidimialem in principio ſui aduentus fuiſſe, quippe totum uulgarium morborũ genus, Galeno autore, in Epidemia, ex cœli ſtatu proficiſcitur, iam autem duntaxat contagioſum, quòd aſtra ſuas influentias abſoluerunt. Et a multis Neapolitanum uocatum, quod prius in illis partibus ſeſe manifeſtauerit: a plurimis Gallicus eſt nuncupatus, quoniam eo tempore apparuit ac irrepſit, quo Carolus Galliæ Rex in Neapoli belligerabatur, circa annum a Chriſto nato 1493. quidam Hiſpani cum uocauere, hac ratione moti, quod (ut teſtatur Huttenus) hic morbus uulgaris adeo ſit in Hiſpaniola Inſula, ut apud nos puerorũ uariolæ & exanthemata. Inde etiam quidam a theſauro regis Hiſpaniæ nobis primus attulit illud lignum, quo ipſe ab Inſulanis curatus fuerat. Theologi uero uolunt hanc peſtem a Deo in terris miſſam propter hominum inſolentiã. Sed uocet cui libitum fuerit Gallicum, uocet Hiſpanicum (nota ſunt hiſtoriæ tempora) uocet ad extremum ſuo quiſque arbitratu, mihi uidetur recte ſic deſcribi: Morbus Epidemialis propter nimiam aeris intemperiem, ac ſoluta continuitas ab exuſtis humoribus maxime in concubitu genita, a malignis quibuſdam puſtulis incipiens, pudenda plerunque, deinde reliquas corporis exteriores partes, occulta quadam qualitate, & caput præcipuè inficiens, dehinc intimas partes ingreſſa, dolores circa articulos & oſſa, præcipue noctu facit, abſceſſus duros in peſsima adeo ulcera, ut oſſa E quoque plerunque uitient, poſt longum tempus deſinentes.

De origine morbi Gallici Caput. 2.

DVplex precipuè eſt huius morbi origo, cõtagium nempe, & generatio. Contagia autem multiplicia ſunt, ſed præcipua quæ per concubitus fiunt, alia autem, ut ſunt dormire in iiſdem linteaminibus, uel induere ueſtes infectorum, non ſunt uſque adeo periculoſa, & ſolũ corpora rara, ac ad externa omnia facile obnoxia, inficiunt. F Per generationem uero, quoniã hic morbus humores uitiat & corrumpit, unde ſemen corruptum qui ſic affecti ſunt emittunt, & ex hoc proles uitiata ac corrupta proceatur, nam teſte Hippo. libro de aere, aquis & locis, ſemen genitale ab omnibus corporis membris procedit, a ſanis quidem ſanũ, a morbidis morboſũ, igitur qui a talibus procreantur parentibus, curatu admodum difficiles ſunt, & magis ſi mater fuit infecta, quoniã duplici modo inficiũtur, cum ob generationẽ tũ ob nutritionẽ quã lactãdo accipiũt, adeo G ut in his morbus ferè uertatur in habitum ac naturam ut plurimum, tamen non ſcatent ulceribus ſicuti parentes, ſed ſunt cacochymici, ac doloribus pleni, adeo ut plerique putarint eos arthriticos eſſe.

De ſignis morbi gallici. Cap. 3.

QVoniã plurimi, atque adeo ulgares Chirurgi hodie magno detrimento omniũ (pręcipue iuuenum) omnia fere accidentia ad hunc morbum referunt, miſere hominibus imponentes, ut ab ipſis (ut opinor) plus pecuniæ emungant, non incommodum iudicauimus, huic noſtro libello inſerere ſigna, quibus poteſt hæc lues in principio ab aliis diſcerni, H quęue Symptomata, ac accidentia eam comitantur. Cum quis igitur primo hoc morbo capitur (prius enim humores infectat, ac corrumpit quam partes præcipuas, aut ſolidas) ſentit per uniuerſum corpus quandam laſsitudinem ulceroſam, ac punctiones doloroſas cum leni febricula, pręſertim corpore excalfacto. Liquantur enim tunc humores illi craſſi, ac uelu

ti

ti mouentur,exacerbanturque, præterea grauitates capitis,& dolores iunćturarum, eoque magis circa noćtem,nonnunquam præceſſere bubones uenerei, gonorrheæ,aliæque pudendorum exulcerationes, quæ non debite fuerunt curatę,& exurgatæ,cætera ex relatu laborantiũ Medicus intelligere poterit. Quiſquis autem hæc ſigna non perceperit, ſciat ſuum morbum non eſſe huius generis, ſed alterius cuiuſdam fortaſsis pertinacioris,aut turpioris eradicatuque difficilioris.

De ligni Guaiaci uiribus,natura, electione. Cap. 4.

QVidam hoc lignum in tria genera diſtinguunt, in lignum Sanctum, Ebenum, & Guaiacum, nos autem idem genus cenſemus,ſed diuerſas ſpecies,ob diuerſas, in quibus reperitur & creſcit,regiones, Plãtæ enim, Plinio & Theophraſto teſtibus,mutant colorem, formam, ac ſæpe etiam uires,ſi in ſolum diuerſum plantantur, ſeminanturue, ob id concludimus omne eſſe Ebenum, de quo plurimum ueteres ſcripſerunt,ac prælertim Dioſcorides,& Theophraſtus. Tres igitur huius ligni Ebeni ſunt ſpecies. Prima quam Guaiacũ uocant,denſius,grauius,craſsius,interiore parte nigricantius,exteriore ſubpallida,& uelutì lineis quibuſdam ad fuſcum inclinantibus, in æque diſtantibus per longum interſecta. Altera ad albius magis uergit: exterior pars, neque eſt tam manifeſtis lineis diſtincta,nigrũ tamẽ & ipſam colorẽ intrinſecus oſtendit, ſed minore orbe quã præcedens. Tertia quam ualentiorem eſſe nõ dubito,quoniã & acrior eſt & odoratior, creſcitq; in regione calidiori, nẽpe in Inſula Sancti Dominici,cuius ẽt indolem(ſicut & aliis ſimplicibus cõtingit)retinet, propterea noſtro inſtituto nõ cõuenit,niſi fortaſsis in ualde pituitoſis & frigidis. Hæc autẽ tertia,quod præcipue lignum ſanctũ uocãt,tã intrinſecus quam extrinſecus albicantem colorem præſe fert,exilibusque ualde lineis eius diſtinguitur longitudo. Ex tribus hiſce lignis ego i caſu noſtro primũ prętulerim, ꝗ procul dubio uerũ Ebenum indicũ eſſe puto, nec ab eo cętera duo,niſi fortenatalibus,differre,hoc diui Ioannis Inſula ſuppeditat,multoq; ſucculentius cæteris eſt, propter regionem minus peruſtam ſolibus,nã octo fere partibus, quos gradus nominãt,ab Equinoctiali longius quã Sãcti Dominici Inſula remota eſt. Vires autẽ ac temperatura omniũ eſt calida & ſicca tẽperate,aperitiua omniũ pororum & uiſcerũ,precipue hepatis,ſi cum medicinis has partes reſpicientibus(ut poſtea docebitur)detur.Poteſtque ipſius decoctio fere i omnibus morbis, ac tẽperaturis dari,tã calidis quã frigidis,humidis quã ſiccis, modo diuerſimode coquatur, præparetur,permiſceaturq; fere enim ſinguli

A in huius ligni adminiſtratione & pręparatione, in hoc uno peccarunt, quod omnes uno calceo (ut aiunt) calceandos exiſtimarunt, ſi cuti fuſius in ſequentibus oſtendemus, cum ipſius pręparationes diuerſas,prout ſunt diuerſæ naturæ,ac diuerſi morbi,dabimus.Eligatur igitur lignum quantũ fieri poteſt magis recẽs mediocris craſsitudinis,ſuis corticibus adhuc ueſtitũ,odoratũ,ac ueluti gummoſum,ſeu oleaginoſum,ponderoſum, duriſsimũ,guſtu ſuaue quãtũ amareſcente,in potione tamen ſubacidũ,quod huiuſmodi facultatibus præditũ nõ eſt,emortuum ac obſoletum eſt. Nõ defuerunt tamẽ quidã,qui uice huius curationem aggreſſi ſunt decoctionẽ ligni Buxi, ſed quãtum hi à
B uero aberrauere,doctis iudicare relinquo,quũ enim omnibus animantibus inuiſum ſit,adeo ut ſomnum ſub hac arbore capere, cerebro uehementer incommodet, quod eius odor naturæ prorſus aduerſetur, ab illo cauendum erit,alii nõ ſine optimo ſucceſſu ſcobẽ ligni Geniſtæ uiridis decoxerunt, id quod etiã aliquãdo experti ſumus,tenuis enim eſt ſubſtãtiæ, ac putinam, & ſudores humores pellit. Verum cum nobis tanta copia ſit ligni Guaiaci,nõ opus erit ex aliis remediũ quærere,quoniam ſecundum in hac operatione non habet.

De ligni guaiaci uaria præparatione, ac decoctione Caput. 5.

C Omnium modus inter Medicos præparandi hanc medicinã eſt,accipe ramenta lima,torno,uel ſcobina,aut alio inſtrumento in tenuiſsimũ,quantũ fieri poteſt,puluerẽ redacta,in decuplaq; puriſsima aqua,uitreo uel uitreato uaſe tamdiu claro igne, nec admodum uehementi bulliat,donec tertia pars excoquatur,quã aquã,pro medicata potione mane & ueſperi bibenda, accipit. Aliã uero aquã ex eodem quidẽ ligno,ſed in craſsiuſculas partes diſſecto hoc modo parant. Sunto ligni pars una,aquæ uigecupla,mundoq; uaſe,uehementi õreque,claro tamen igne bulliant,donec quarta tantum aquę pars conſumpta ſit, qua aqua inter prandendum,& cœnandum non alio potu ægri utuntur. Maior pars uulgo accipt librã unam dicti pulueris, aquæ libras octo,& coquunt ad medietatis conſumptionem, pro pri-
D ma medicata potione bibenda mane & ueſperi,hac decoctione colata,rursũ affundunt ſup eũdẽ puluerem,aquę limpidiſsimæ libras octo, iterumque decoquunt ad conſumptionem tertię partis, qua decoctione ęgri, in prandio & cœna, interdiuque utãtur quotieſcunq; ſitiunt. Verum inter hos conficiendi modos, magis laudarim priorem,quo etiã nonnunquam uſi ſumus. Sed qui huiuſmodi decoctiones parant, duplici modo peccant, altero quod non debite illas bulliant, ac coquãt, altero qđ uno calepodio oẽs calciare uelint,dãtes unicuique

laboranti eãdẽ decoctionem,eodemq; modo paratã,quũ tamen eo pacto uni noceat, alteri opituletur,ſicut in ſequẽtibus patebit. qui.n. fieri poſſet,ut una & eadẽ medicina eodẽ mõ præparata,morbos oẽs,& utplurimũ inuicẽ cõtrarios curet?cõſtat.n.non omnes ab omnibus ſimiliter affici, quare difficilè creditu eſt unũ medicamentum naturis omnibus conuenire, fieriquè poſſe,ut naturæ, quę interdũ ſibi contrariæ ſunt,ab eodem reſtituantur, cum idem Ariſtoteli ſimiliter ſe habens ſemper comparatũ ſit facere idẽ,contraria.n. nunquam efficiet,quod contrariorum contrarię ſint cauſæ, & perit quidque in contrariũ,& a contrario. Cumq; nihil quod agit in eadẽ diſpoſitione ꝑducere habeat effectus contrarios,ita ut proportio eius quod habet potentiã cõtraria operãdi,cũ ſe habuerit ad cõtraria, neutrũ illorũ efficiet eadẽ potentia.Plurimi tamẽ uiri celeberrimi huius medicinæ permiſtionẽ cũ aliis nullo mõ ferũt:neque ego is ſum qui tantorũ uirorũ,atque ſic de ſtudiis publicè,priuatimque benè meritorũ,exiſtimationẽ maculare ſtudeam.Sed ſi quiſquã alius,ego certè cuique teſtis eſſe locupletiſſimus potero, quã ſit nõ mõ laboris,ſed & periculi plenũ,in nouis ac inauditis nouorũ morborũ curationibus uerſari, quãdoquidẽ hodie Rinocerotibus plena ſunt oĩa,qui magis neſcio quõ ſint ſuſpicioſi, & ad contumeliã oĩa accipiũt,nihil niſi quod ipſi faciũt,aut dicũt rectũ putantes. Neq; ob id hũc libellũ edidimus, ſed ut ex mutua huiuſmi collatione ueritas magis eniteſcat. Porrò nos potius ueritati,ac noſtris quotidianis experiẽtiis quã opinionibus adhærere maluimus: quapropter relictis uanis,ac inutilibus diſputationibus,iã ad uerã præparationẽ huius medicamẽti maturè accedimus,porro cũ hoc lignum medicinarum ſancta,ac propè adoranda ſit, & omnium affectuum utile Pharmacum, neceſſe erit illud pro uariis morbis, uariè præparari, habet enim ingentem,ac occultam uim expellendi omnem materiam peccantem cum per urinam,tum per ſudores. Quamobrem Medicus ſolers,ac prudens eſſe debet, circa cognitionem cauſarum morborum,& corporis temperaturarum, quandoquidẽ multo exercitio, & diligenti inquiſitione uniuſcuiuſque rei tẽperatura,naturę facultas, & effectus cognoſcẽdus eſt.Niſi enim Medicus totius hominis,omniumque eius particularum naturam,pręterea omnium cauſarum ſalubrium, inſalubriumue uires exactè & ad unguẽ tenuerit,fieri nequaquam poterit ut intemperatum ad eucraton reducat,ut ſanitatẽ tueri,& quo minus in morbos incidant præcauere,non etiam ubi iã morbi aduenerint eoſdem depellere nouerit, potius pro remedio ſæpe uenenum porriget. Nã quantum intereſt inter cæcum aliena trepidè,

E & cunctanter ueſtigia ſequentem,& inter oculatum ſecurè & expedite incedentem,tantum intereſt inter rationalem,& imperitũ ſeu Empiricum Medicum.At qui horum omnium habuerit notitiam,facile hanc noſtram medicinam omnibus accommodabit,addendo (uerbi gratia) pro morbis calidis plus aquæ,& minus pulueris ipſius ligni,pro frigidioribus minus aquæ,ſed plus ligni:imò ſæpe uice ipſius aquæ in frigidioribus & humidioribus addimus uinum,uel ſaltem dimidiam partem uini, aut alia ſimplicia morbis aduerſãtia,ſicuti poſtea exemplari demõſtratione declarabimus. Quibus patet quam parum fidendum ſit indo-
F ctis & uulgaribus Chirurgis, qui magis, hanc tractant,quam Medici ipſi.

De modo coquendi,ac præparandi decoctum ligni Guaiaci. Cap. 6.

PRo uera & exacta huius medicamenti decoctione.Recipe puluerem Guaiaci tenuiſſimum:hũc in uaſe lapideo ſeu uitreo ſuperiori parte ſtricto pones,cum aquæ aut uini tali quãtitate,atque affectus requirit,pro quo prę paras talem decoctionem, deinde diligenter obſtrue orificium uaſis, adeo ut nullus uapor inde exhalare poſſit,poſtea pone dictum uas in lebetem aquæ plenum,adeo ut ipſa aqua ſuperet ea quæ in priore uaſe ſunt, per ſpatium
G duorum,aut trium digitorum,mitte ad ignem carbonum bene accenſorum, & ſic bulliãt per ſpacium decem horarum. Quantum emolumẽti,ac fructus adferat hic modus coquendi, & præparandi medicamenta,licet uidere ex Galeno,qui eo modo omnia medicamenta iuſſit confici,item ex Ioãne Manardo Epiſtola quinta libri quintidecimi,ex ioãne de Rupeſciſſa, & in libro deſtillationum Raimundi Lullii, & ex recentioribus Hieronymi Brunſuicenſis, Gualteri Riffii,aliorumque plurimorum uirorum celebriorum,& Chymicorum:eo enim pacto liquores ſtillaticii,ac alia pharmaca coqui deberent,& etiam cibus ægrotantium, uulne-
H ratorumque,ſicuti fauentibus ſuperis dilucidius in noſtra Chirurgia demõſtrabimus. Sed nunc proh dolor, inertia neſcio an magis dicã Medicorum an Pharmacopolarum factum eſt, ut nullis adhibitis rationibus,aut regulis, omnia propter ſuam auaritiam, ſuo more tractẽt, ac deprauent,ſed de his alias.

De regimine eorum qui potionem ligni Guaiaci aſſumunt. Cap. 7.

CVm rõ uictus maxima ac potiſſima pars ſit curationis(omnis enim ægritudo,teſte Galeno,nõ ſemper curatur ſuo cõtrario,ſed ſæpe ſufficit bene inſtituta uictus rõ) de illa in primis aliquid a nobis dicẽdũ eſt,antequã huius morbi curationẽ aggrediamur.Hoc igitur obſeruabis,ne ualde tenui dieta ęgrũ (ſicuti

uulgus facit) laceſſas,ſed dabis illi tãtum cibi
boni ſucci,quantum ipſius natura poſtulat.Nã
ut inquit Hippocrates Aphoriſmo quarto li-
bri primi, Victus tenuis & exquiſitus in mor-
bis longis sẽper periculoſus eſt,& Aphoriſmo
quinto eiuſdẽ.In tenui uictu ægri delinquũt,
quo fit ut magis lædantur.Hic autẽ morbus ex
eorũ numero eſt,quare illi non conueniret hu
iuſmodi dieta,quoniã fames magis uires infir
mat quã cõſeruat,& qui ægritudine lõga labo
rãt,uires augere nõ debẽt,ſed bene cõſeruare,
aliter uſq; in finem non ſufficerent, propterea
hi modico,bonoq; uictu cibandi ſunt, qui etiã
ſanis cõuenit,in quibus uires augere non cupi
mus,ſed illas ſolũ conſeruare animus eſt.Cõie
ctare enim oportet,ut Hipp.monet Aphoriſ.
nono,libri primi.Num æger cũ uictu ſufficiat
pdurare citra uiriũ lapſũ,donec morbus conſi
ſtat.Nimia enim inedia uires deiicit,humidũ
ſubſtantificũ depaſcit ac diſsipat, calorẽq; na
turalẽ extinguit,adeo ut uitã hominis abbre-
uiet.unde plurimi, qui talem abſtinentiam cũ
curarentur obſeruauere,poſtea cũ ad priſtinã
uiuendi rõem reuerterẽtur,in plurima ac pra
ua inciderũt accidẽtia,ut sũt hydropis,cache
xia,& his ſimilia,qua de cauſa nõ erũt ęgri his
extremis dietis lacerãdi,duntaxat abſtinebũt
a prauis cibis.Vtãtur igitur carnibus uitulinis
ouillis, pullis, auibus monticolis,perdicibus,
phaſianis,& in genere omnibus quæ nata ſunt
bonũ sãguinẽ procreare,iiſque aſsis,præcipue
in frigidioribus & humidioribus,elixis autem
in calidioribus,& ſiccioribus naturis,& mor-
bis,ſed elixari,ac coqui debẽt,quemadmodũ
ſupiori capite ſexto oſtẽdimus de ligno Gua-
iaco præparãdo,addẽdo herbas cõueniẽtes,&
ſal in quãtitate ſufficiẽti ad inducẽdũ bonum
ſaporem,quãuis uulgus medicorũ hoc tãquam
uenenũ prohibeãt,nos autem nugas eorũ hoc
tẽpore nolumus perſequi,ſcimus illud unũ eſſe
ex his quæ corporis ſubſtãtiã cõſeruãt & con-
ſtituunt,quod manifeſtũ fit ex omnibus excre
mẽtis ab ipſo corpore egrediẽtibus,ſalſa enim
ſunt omnia. Menſuram cibi iuſtam non poſſu
mus dare,nam unus maiori,alius minori quan
titate contẽtus eſt,prout diuerſæ ſunt naturę.
Sed illud addere oportet,quod unicuiq; tãtũ
dandum erit,quãtũ natura ſua requirit,mode
rate tñ,ita ut a menſa ſurgat adhuc cũ appe
titu, qui modus uirium conſeruatiuus erit,
tutius tamen uidetur,ut cœna minor ſit prã-
dio, quo mane dũ aqua bibẽda erit,ſit plene
cõcocta.Quotidianus potus erit ipſa Guaiaci
decoctio præparata,ut in ſequentibus oſtẽde
mus,ꝙ ſi uires nimis debilitẽtur, dabimus in
prãdio & cœna modicũ uini renẽſis,aut alte-
rius odoriferi, lymphati ex dimidia parte di-
ctæ decoctionis.Veruntamen ab omni cereui
ſia,alioque potu,& ab omni ſomno diurno,&

A uenere arceatur, talis erit uictus ratio omniũ
tam Iuuenum,quam Senum & mulierum.

De cura eorum, quiſibi uacare poſſunt, & liberi ab externis negotiis ſunt. Caput. 8.

QVi liberi omnino ſunt,neque ciuilibus ne
gotiis detinẽtur, facilius cæteris curabũ
tur.Præcedentibus igitur tam particularibus,
quã uniuerſalibus euacuatiõibus,prout diuer
ſi morbi,ac humores peccantes poſtulãt, ma-
ne diluculo circiter horã quintã dabitur illis
ligni decoctio ad uncias octo calida quantum
ferre poterunt,poſt cooperiẽtur diligẽter,ita
B ut egregie ſudent per duas horas, ſi tantũ to
lerare poſsint, maneantque ualde quieti illo
tẽpore,uel dormiãt,poſt hęc calidis linteamini
bus,& mũdis abſtergatur ſudor,potiſsimũ cir
ca caput, nouoq; induſio ueſtiantur, deinde
igni lignorũ quercus bene accenſo accedant,
cæteraque ueſtimenta induant, & leuiter tam
diu inambulent per cubiculum(quod natura,
aut artificio ſemp tepere debet)donec aqua e
uẽtriculo deſcendiſſe uideatur, tuncque pran
deãt circiter horam octauam, aut paulo poſt,
& prius ſumant ius carnium ſupra dicto mo-
do coctarum,cum modico panis αὐτοπύρου,
qui melior in hoc negotio cæteris eſt, poſtea
carnes ad quantitatem antea a nobis præſcri-
ptam,a cibo rurſum conueniet leuis illa deam
C bulatio in cubiculo, uel lectio alicuius face-
ti autoris,aut confabulatio iucunda com ami
cis,uel ludus aliquis delectabilis,quo ipſi ma
xime delectantur. Veſperi ubi iam concoctũ
prandium erit,quod fiet circiter horam quar
tam pomeridianam,rurſum viii.uncias eiuſdẽ
aquę bibãt,nõ ualde calidæ,deinde ſudent ut
ſupra, poſt horã unam cœnent, & ad lectũ ſe
transferant,totaque nocte dormiant, eundẽq;
præciſe ordinem per continuos dies ſeptem
ſeruabunt,die uero octaua ex præſcriptis pur
gatoriis potionibus accipiẽt,neceo die primã
illam aquam bibent, ſequẽti ,hoc eſt nona die
a d potũ primi decocti reuertãtur, eoq; palias
ſeptẽ dies,quo ſuperius diximus modo utãtur,
D ſicque uſque in finem curationis tractẽtur, his
niſi aluus ſponte ierit Clyſmatibus ex eadẽ a-
qua factis,adiecto melle roſaceo, & oleo cha-
memelino,ſalis modico mollienda erit, quod
etiã prioribus diebus agẽdũ,ſi opportunum ui
debitur,abſoluta cura diebus tranquillis & ſe
renis domum exire poterunt.

De ſeruorum , et qui ab externis negotiis liberi non ſunt,cura. Cap. 9.

PLurimi adeo ſuis diuitiis addicti ſunt ,
ut quid ſit libertas protinus ignorent , &

magis ſeruiles ipſis ſeruis ſunt, alii ob bonorũ penuriam ad talem ſeruitutem rediguntur. Hi autem omnes cum ſibi uacare non poſſint, accipient iiſdem horis, ac in ſimili quantitate potionem ex uino ut poſtea dicemus præparatam, ſudabuntque eodem tẽpore, prandebunt etiam, ac cœnabunt ut reliqui, poſt exire poterunt, & tractare pro lubito ſua negotia, cauentes ne exeant tempore nubiloſo aut frigido, flante borea, uel auſtro, qua propter iſtis non erit aptius tempus ipſo Vere: hoc pacto nos plurimos curauimus. Tempora ad huius morbi curationẽ maxime apta, ſunt in primis Ver, ſecundo loco Autumnus, ultimo Hyems. Aeſtas uerò nullo modo conducit, niſi uehementer frigidis, & humidis naturis.

De modo præparandi decoctionem ligni Guaiaci pro pituitoſis, & melancholicis. Cap. 10.

PRo pituitoſis, frigidis ſcilicet & humidis, & melancholicis, frigidis & ſiccis, parabis iſtud ſalutare medicamentũ. Recipe pulueris ligni Guaiaci puluerisati, ut in principio huius dictum eſt, uncias duodecim, aquæ fontanæ pro pauperibus libras ſex, pro diuitibus uini tantundem, maceretur per diem & noctẽ, dein in uaſe ponatur, coquaturque, ut ſupra demonſtratum eſt capite ſexto per decem horas; deinde coletur pro prima potione, quæ mane & ueſperi exhibenda erit quantum ferre poterit calida ad uncias octo. Pro ſecunda autem. Recipe dicti pulueris uncias ſex, aquæ uel uini libras duodecim, coquantur in eodem uaſe per ſex horas, colenturque pro ſecunda potione bibenda in prãdio, cœna & interdiu.

De modo decoquendi Guaiacum pro bilioſis, ac ſanguineis. Cap. 11.

REcipe pulueris dicti ligni uncias octo, aquæ fontanæ puriſſimæ libras octo, macerentur, atque decoquantur, prout in ſuperioribus oſtenſum eſt pro primo potu. Pro ſecundo autem, Recipe dicti pulueris uncias quatuor, aquæ libras vi. coque, ut ſupra, per quatuor horas. Quod ſi huiuſmodi ex illiberalibus ſint, ita ut ob negotia in cubiculo minimè manere poſſint, decoquendo adde uini dimidiam partem, & fac ut in aliis.

F I N I S.

DE MORBO GALLICO GVILLELMI RONDELETII MEDICINAE IN SCHOLA MONSPELIENSI PROFESSORIS REGII, ET CANCELLARII.

LIBER VNVS.

MORBVM gallicum nouum eſſe morbi genus, omnes ingenuè fatentur. Qui quidẽ contagioſus eſt, & maximè ſi per coitũ maris & fęminę contractus ſit. Eſt autem intemperies humida, & multorum ſymptomatum cauſa. Et hoc pro diuerſitate humiditatis, & corporum patientium. Quare ſic deſcribemus. Morbus gallicus eſt intemperies mala partium externarũ cum humore contagioſo, ex uenereo contactu mediatè, uel immediate contracta; Ad quam puſtulæ plurimum, & mala ulcera, uel dolores ſequuntur. Huius deſcriptionis partes explicare, & demonſtrare conabimur, quia cum iis, qui hodie de hac materia ſcribunt, non conuenit. Nos hunc morbum ſub intemperie collocauimus, quia primum intemperies maſſam ſanguinis inficit, deinde cacochymia naſcitur, a qua puſtulæ, tumores, ulcera, doloreſque naſcũtur. Nemo ibit inficias, morbum eſſe intemperiem, quæ humores corrumpit. Nam in hoc omnes fere conueniunt. Sed a nobis in ſpecie diſſentiunt, ut Montanus uir doctus putauit eum morbum calidum & ſiccum eſſe, quem tamen curat calidis & ſiccis medicamentis, ut guaiaci decocto, & aliis omnino exſiccãtibus, quibus ſi ſtaret eius ſentẽtia, potius foueretur & exacerbaretur morbus, quã curaretur, aut mitigaretur, frigida nimirum & humida poſtulante, & imperante morbi natura. Verum cum frigida & humida huic morbo plane, & uelut ex diamero contraria eſſe nos & experiẽtia, & eorum, quos mala hæc lues infeſtat, teſtimonia doceant, quis ita in Montãni uerba iurauit, ut illam eius definitionem mordicus retinere, & pertinaciter defendere conetur? A frigidis autem & humidis humoribus tantos excitari dolores nemini mirum uideri debet. Nam uidi ego multos ex ſola capitis & pedũ lotione in ſummos & acerrimos incidiſſe dolores, ob introductam frigiditatem & humiditatem nimiam, quos tamẽ dolores multum calidis ſedari quotidie experimur. Quare ſi a iuuantibus & lędẽtibus ſumitur indicatio, haud dubie morbus hic, intemperies frigida & humida erit, ut ex rei natura, atque affectibus apparet. Cęterum materia illa humida diutius moram in corpore trahendo incraſſatur, & acrimoniam acquirit, tandemque partium tem-

Morbi gallici deſcriptio.

Montani error.

Doloris cauſa.

A peramentum immutando, ipſaſque partes diuellendo, eoue arrodẽdo, cõtinui ſolutionem, quam uocant, efficit. Hæc autem humida intemperies, pro corporum, in quibus concluditur, uaria natura, alia atque alia euadit. Nam ſi corpus, quod hoc morbo corripitur, ſanguine abundet, ſtatim infecto ſanguine, puſtulæ erũpunt ſine dolore; quod arguit materiam non eſſe aduſtam. Sunt & in aliquibus puſtulæ, ueluti carnoſæ, in aliis ichores in capite a ſubſtantia craſſa & uiſcida, quæ quidem puſtulæ mitiores ſunt ob humiditatem, minus frigidæ, ob ſanguinis calorem. Sed hoc tantum in principio, & eo tempore quo maligna illa qualitas B nõdum infecit ſanguinem, neque immutauit. Poſtea uero oboriuntur dolores, qui noctu infeſtant, & interdiu ceſſant. Mitigantur autem calidis, frigidis uerò & humidis exacerbãtur. Procedente uerò magis morbo, & corpore magis affecto, frigidior redditur morbus. Et cũ fiant ulcera, id a pituita ſalſa fieri certum eſt. Quare nos materiam pituitoſam & uiſcidam huius morbi cauſam eſſe hinc colligimus, ꝙ dolores articulorum ſine calore fiant circa noctem, & citra manifeſtum tumorem in partibus carne denudatis, ac ligamentoſis, ut circa ceruicem, clauiculam, caput, ſternum, anteriores tibię partes, & in aliis oſſibus multum a ca C pite diſtantibus. Nam hæ partes omnes frigidæ cum ſint, alimento pituitoſo nutriuntur. Et cum hi dolores a recrementis partium fiãt, ut in tibia, uel a defluxione a capite, a quo pituita redundat, uel ab illis oſſibus, nõ põt eſſe alius humor. Et hinc fiũt dolores omoplatarũ, qui pituitã ſubeſſe declarant. Fiunt ẽt in pituitoſis corporibus per defluxionẽ, cum ſubito tumores & dolores contingunt. Fieri aũt a pituita, tumorũ apertio oſtendit, qui cũ ſecantur, uel urũtur, pituitã uiſcidã & pus uiſcoſũ emittunt. Quare miror, cur alii melancholiam, alii aſſatũ humorẽ, uel aliã materiã eſſe dicãt. Hoc n. unũ argumẽtũ ſatis eſt (ut opinor) efficax ad D ſnĩam noſtram probandam; quo etiã Galenus utitur cũ docet inflãmationes a sãguine fieri, tũ alibi, tũ libello de tumoribus pręter naturã. Illud quoq; probare poſſumus ex iis, quę poſt ſudationẽ excernũt. Qñque. n. expuitione liberãtur a dolore, & perfecte curãtur. Morbũ hũc humidũ eſſe ſatis oſtẽdit ſanatio. curatur aũt reſiccãtibus & mouẽtibus ſudores, potius quã mo-

moūētibusurinas uel uētrē laxātibus.quare col
ligēdū eſt,morbum eſſe partiū externarum,ut
cutis,carnis,iuncturarum,& partium frigida-
rum.Ob id infeſtantur frigidę partes dolori-
bus,ut caput,articuli,ſura,ſternū. Partes uero
internę non multum inficiuntur,quia calidio
res ſunt, & excrementa facilius concoquunt,
aut expurgant.Quod autem ſint partes exter-
næ primum affectæ,deinde internę, hinc mani
feſtum eſt. Cum enim fiat per contactum hic
morbus,quæ prius tanguntur partes,& excre-
mentis pituitoſis uel humidis abundant, pri-
mæ omnium inficiuntur. Et ſi ulcus primum in
pene ſit,ex coitu fiat neceſſe eſt, à cōtactu par
tis affectæ,Deinde emunctoria inguinum,quia
hæ partes agitatę incaleſcunt, uel a materia
uenenoſa tanguntur.Si uero ob dormitionem,
tunc cutis afficitur ob panni, aut hominis ue
nenoſi contactum.His autem partes oris & pul
monum læduntur,qui inter cœnandum, aut ac
cubandum,& ore terram & uenenatam auram
hauriunt,& ueluti uenenatum alterius ſpiritū
excipiunt.Quo fit,ut qui feſtinanter & ſine oſ
culo,auerſoque capite coeunt, nō tam facile
hoc morbo corripiātur,neq; illis puſtulæ infrō
te & occipite excitātur, quia non multa mate
ria in eo loco abundat, & quia partes illę excre
menta tertię cōcoctionis,quę morbum faciūt,
facilius expellunt,quemadmodum uidere eſt
tempore ſanitatis. Nam cum ſudamus, ſudor
fere a fronte incipit,& nunquā aliquis ſudat,
quin circa caput ſudet, ob humiditatis,excre
mentorumq; copiam.Stateomata,& exoſtoſes
(Gallice,ſubros,Italice,quies, uocātur)non ni
ſi a materia uiſcida & craſſa fieri contingit,ut
diſſectio eorum,qui mortui ſunt,& tumorum
pręter naturā apertio,denique ipſa curatio o-
ſtēdit. Nō me latet in multis herpetes fieri, ſed
miliares,q ex bilis & pituitę admixtione ortū
habent,idq; in corpore bilioſo. Neque tandiu
durarent herpetes, niſi illa pituitæ admixtio
adeſſet. Fiunt etiam furfures,aut inæqualitates
in cute,& pruritus. Quæ omnia,non minus
a pituita ſalſa fieri exiſtimandum eſt,quam a bi
le. Quod nemo ſana mente negabit. Quod ſi
ulcera fiant,non curantur, niſi corpore prius
euacuato,& hoc potiſsimum per ſudores. Qua
re ſi a materia calida & ſicca morbus fuerit,hi-
ſce remediis potius foueretur, quam curare-
tur.Nec uero minus ridendi ſunt, qui frigidū
& ſiccū morbum eſſe ſtatuunt.Nā hęc remedia
ſicciorem redderent,atq; ideo magis lęderent
Et tamen,quę ſicca ſunt,curant,ut lignum gua
iaci, china,ſalſa parilia,argentum uiuum, &
eiuſmodi alia. Ergo nullo modo frigidus,& ſic
cus morbus eſt. Quod dolor ſit potius in ex-
ternis,quā in internis,inductione patet.Peri-
cranium enim lęditur, a quo dolores fiunt
extenſiui,ita ut uideātur pili ſurſum erigi. Cir

E ca ſternum etiā,& ī epomide, & in ſuris eſt do
lor.Oſtendit etiam id ſolutio,quod nō niſi ſu
dore morbus ſoluatur,aut frequenti & magna
alui deiectione,quæ longo temporis tractu ha
bitum corporis ſiccat,& inedia,quæ tales hu-
miditates abſumit.Quare cum elephātiaſi cō-
uenit,quia partes occupat externas. Sed in
hoc differt, quod Morbus gallicus a partibus
externis incipit,Elephas ſiue lepra a partibus
internis ortum habet. Et ad externas progre-
ditur Elephas,ad internas uero repit Morbus
gallicus. Hoc etiā in pueris natis ex matre, uel
patre infecto oſtenditur, hic enim morbus in
partibus externis relucet,ac apparet. Ego ui-
di puerū naſci totum coopertum puſtulis mor
F bi gallici. Hoc facit etiam,ut morbus ſit conta
gioſus. Nam partes externę,ſi externis obie-
ctis apponantur, magis afficiunt, ut qui carne
ſunt molliore & rariore cute,citius hoc mor-
bo corripiuntur per contactum. Quare non
mirum,ſi ophthalmia uidendo acquiratur,ſca
bies,& hic morbus contactu,quia cū in extre-
mitate cutis exiſtat, effluit aliquid, quod intro
receptū,oculū inficit,ſic carnem iecur,reliquū
corpus. Argumento eſt,quia morbus gallicus,
qui neque ſcabiem,neq; puſtulas habet,ſed do
lores tantum,rarò contactu illo contrahitur,
niſi cum ulcus,uel ſcabies,uel puſtulę ægrum
infeſtant. Neque etiam poſt ſudationem mor
bus hic,ut prius,infeſtat,neque ab aliis corri-
pitur, niſi p contactum uenereum. Qui excer-
nūt excrementa pituitoſa,ſatis declarant mor
G bū eſſe frigidū. Neque aliquis contrariū doce-
re poteſt,etiamſi in quibuſdā aliqua bilem o-
ſtendāt,ut herpetes,aliqua ſanguinem. Hoc.n.
euenit quia morbus in corpore pleno bile fa-
ctus ſit,uel melācholico,uel ſanguineo. Et hoc
in principio. Nam morbus tandem corporum
illorum temperiem immutat,& pituitoſus mor
bus uere tunc fit & apparet.

Mediate uel immediate aliquis corripi hoc
morbo poteſt. Nam qui per contactum pa-
titur, uel a nutrice, uel a parentibus, uel
ab aliis accepit, uel per ueneris contagio-
nem. Et per contactum, uel cum nutrice,
uel cum parentibus, uel cum aliis mediate.
Non enim contingit uidere aliquem tali
H morbo correptum, qui caſte pudiceque ui-
xerit, niſi qui cum infecto ſit uerſatus.
Quare neque uitio alimentorum,neque ab a-
ſtrornm influxu, ortum habere poteſt hic
morbus, ſed ex India, in quo loco frequens
eſt, & forſan familiaris ac proprius mor-
bus, ut olim Carbo in Gallia Narbonenſi,
Lepra in Alexandria, Bronchocele in mon
tibus Sabaudię. Hanc luem uenereaṁ con
tagioſam eſſe nemo negare poteſt, niſi qui
ſenſum & experientiam negare non ueretur:
Nam ex contactu uenereo primum fit & ma-

gna

gna ex parte tunc a pudendis incipit. Fiunt
enim extra ulcuſcula,quæ quamuis parua ſint,
dyſepulotica tamen ſunt, & curatu difficilli-
ma. Vel intus fit inflammatio, in glandu-
lis paraſtatis,qua parte fluit ſemen cum pure.
Ob id hoc aliqui appellant gonorrheam.
Quomodo fiant bubones uenerei. Si uero ſpuma,uel ſanies aliqua, inguina con-
tingat, uel cum hoc plus iuſto mouentur, uel
cum partes reſeratæ internæ, uel externæ ſan
guinem trahunt tunc bubones fiunt uenerei.
Pueri lac ſuggendo uitioſum ore malum con-
trahunt.Cũ uerò nutrices a pueris accipiunt,
tunc in mammis primum fiunt ulcera. Fit etiã
hic morbus iis,qui poſt aliquem hoc infectum
bibunt. Alii cum ægrotis dormiendo, hanc
luem cõtrahunt,& tunc in cute tota apparet,
& præſertim in ea parte, qua ægrotum tetige
runt. In principio fiunt, papulæ,& ichores, &
potiſsimum in inguinibus in iis, qui concubi-
tu ſibi morbum contraxerunt. In pituitoſo,
uel in eo qui recidiuam patitur,dolores ac tu
mores frigidi & duri fiunt. In bilioſis, ulcera
κακοήθεια. In habentibus tenues humores,alo
pecia(de qua dicemus in fine huius tractatus)
in aliquibus fiſſuræ manuum & pedum. Om
nia hæc a pituita ſalſa fluunt Sunt, quibus cuti
cula ſola deperditur,quia humor ſeroſus & ſal
ſus ob ſuam tenuitatem cutim penetrat,ac cu
Occulta proprietas. ticulam abſcedere facit,ita ut ſiccata decidat
in fruſta. Dicere uerò,quòd morbus habeat
occultam quandam naturam ac uenenum, eſt
confugere ad ſacram illam diuum anchoram.
Non nego in quibuſdam morbis proprietatẽ
quãdam ineſſe,in aliis idioſyncraſiam. Sed in
quibuſdam magis eſt euidens, quia magis fa-
miliaris. Quemadmodum phlegmone differt
ab Eryſipelate, febris tertiana a quartana &
ephemera. In aliis minus euidens,ut in epilep
ſia,ſuffocatione uteri, apoplexia, & etiam in
hoc morbo. Cui ſi ineſt aliqua uis deleteria
Scabies contagioſa. occulta,& in ſcabie quoque erit, quia ſcabies
non minus contagioſus eſt morbus, quàm gal
lica lues, Quod ſi in ſcabie idem ſit, etiam in
herpete,eryſipelate,& aliis morbis idem erit.
Verum in hoc morbo proprietatem,& ſingula
rem quandam naturam concedamus. Corpus
enim ita inficit,ut oſſa dura emolliat,afficiat-
que tumoribus & carie,nullo extrinſecus ap-
rente uitio in cute. Dolores pituitæ motum ſe
quuntur,uel ſeroſorum humorum naturam.
Huius morbi proprietas. Quare non tam occultus eſt, ut ſibi, & aliis
multi magni uiri perſuaſerunt. Et quia hoc cre
diderunt,remedia a proprietate occulta cura
re,coacti fuerunt dicere. Quanquam rationẽ
non minus euidentem reddere poſſumus, quã
cur aqua maris ſcabiem curet,uel lixiuium ſic
cet partem præhumidam, & quæ detergunt,
uel per halitum digerunt,curent icterum. In-
docti & imperiti eſt ſtatim ac ſubinde ad ſa-

A cram illam anchoram confugere. Sed hoc a
pleriſque ferè omnibus fit,ut leui negotio ſeſe
a multis difficultatibus extricent. Hoc autem
tum faciendum,cum euidens cauſa nulla eſt.
Tunc enim uериſimile eſt a tota ſubſtantia,uel
cæca cauſa prouenire, ut cum dicimus rhabar
barum, uel ſcammonium hunc, uel illum hu-
morem trahere cum delectu. Cuius rei ra-
tionem reddere nemo poteſt,niſi ob ſimilitu-
dinem ſubſtantiæ,uel quandam ſympathiam.
Sed quòd argentuum uiuum, guaiacum, chi-
na,ſalſa parilla,& alia multa curent hanc affe
ctionem, cauſa euidens eſt non occulta, ſcili-
cet,quia morbo aduerſantur, & ſiccando mo-
B uent ſudores, & euacuant a partibus affectis
humorem morbum facientem. Quòd poſtea
monſtrabimus, ſi prius de notis, & curatione
in uniuerſum dixerimus.

Morbus hic ſyncerus eſt, & nulli permixtus,
cum partes externas occupat, nec offuſcatur
alio morbo euidenti, uel ſymptomate aliquo.
Tunc manifeſtus eſt lippis & tonſoribus ſcili-
cet, cum ulcera in pudendo poſt coitum, &
puſtulæ in fronte & capite erumpunt. Quod
qui uidet,morbum eſſe gallicum ſecure poteſt
pronunciare, & præſertim ſi accidat ei, qui
cum ſcortis uerſatur. Quòd ſi uirgini,aut re
ligioſo accidat, dubitamus quodammodo, &
talem morbum eſſe dicere ueremur, ſed fuca-
tè pronunciamus calorem hepatis eſſe,cum fiſ
C ſuræ manuum,uel papulæ,uel alia exanthema-
ta apparent. Item, ſi herpetes appareant
cum tali morbo,uel tali diſpoſitione, tũc mor
bo euidenti omnia appingimus, & ſub manife
ſto,alium occultamus, utpote gallicum, cum
quo difficillimè dignoſcitur,& ſic tectus faci-
lè latitat. Si in capite,ac aliis partibus nihil ma
li extra apparuerit, tunc multi negant ſe mor-
bum pati,propterea quòd neque ulcera, neq;
tumores habent in manibus, aut aliis mem-
bris. Quare oportet hunc morbum diuidere
in primum morbum & recidiuum, & rurſus in
primum, & ſecundum, & ſecundum in cauſas
morbi,& in corporis intemperaturas. Nam
alius eſt,ſi ex contactu uenereo immediatè fa
D ctus,uel mediatè fuerit. Alius in ſanguineo,
alius in bilioſo,alius in melancholico, alius in
recidiuam patiente,alius,ſi renaſcatur, uel a
nouo concubitu,uel quia imperfectè fuerit cu
ratus.

De ſignis morbi Gallici incipientis.

DEprehenditur morbus ex cauſis præcedẽ
tibus,& ex iis,quæ mox apparent, & quæ
ſequuntur. Si uir aut mulier uago concubitu
utatur, huius morbi ſuſpicio habenda eſt. Si ue
ro,qui nos adit & conſulit, morbum hunc ſit
paſſus,nobis ſuſpicio augetur. Magis etiam, ſi
in fronte papulæ carnoſę,uel in capite puſtulæ
aut cruſtæ appareant ſine dolore, & ſubito o-

bortæ ſint, aut ſi cum his ſignis ulcus in pudendo, uel intus, uel extra ſentiatur humidum, curatu difficile, uel cum tumore, uel exuberantia carnis, uel gonorrhea, quam uocant. Sunt enim hæc certiſsima morbi gallici ſigna & indicia, quæ fere in ſanguineis & bilioſis apparent.

Certiſſima morbi gall. ſigna.

Hinc etiam coniecturam facere licebit, ſi poſt concubitum nulla purgatione uſi fuerint, aut ſanguinem ſibi mitti non curauerint. Hoc enim ſolent facere, qui morbi huius ſuſpicionem habent aliquam, unde ſolent morbum incipientem curare, aut ita debilitant, ut non niſi poſt longum tempus ſeipſum extra prodere aut proferre poſsit. Quare cum in aliquo aliquas notas morbi gallici uidemus, debemus interrogare, utrum illa ſupradicta egerint, an aliquo morbo correpti fuerint ab eo tempore, qui quidem potuerit immutare, & retardare morbum gallicum, ut febre tertiana, aut alia, in qua multi ſudores erumpunt. Quod ſi morbus ſit in habitu corporis, & refrigeretur, tunc latitans morbus erūpet.

Hiſtoria.

Vt accidere uidi cuidam, qui morbum latitātem patiebatur, ut ex fiſſuris & craſsitie uolę manuum & pedum conieci. Is dyſenteria correptus fuit, qua curata grauiſsimo capitis dolore fuit diuexatus, qui dolor nunquam ſedari potuit, niſi inunctione argenti uiui. Si qui dolores omoplatæ, clauicularum, & ſterni, cum uel ſine ulcere, & tumores illos duos in capite, uel brachiis, uel labiis patiantur, prçceſſeritq; exulceratio in mentula intra uel extra, & bubones uenerei, qui non profluxerint, ſed retroceſſerint, uel indurati ſint, eos morbo gallico laborare certo & intrepidè, etiamſi negent, affirmare poſſumus.

Quæ certo morbū gallicum induant.

Si ulcus in aliqua parte ortum ſit ei, qui aliquando morbum gallicum paſſus eſt, adhibita fuerint remedia conuenientiſsima, & non curetur, hūc in cachexiam ex morbo gallico incidiſſe certum eſt.

Cachexia ex morbo gallico.

Itaque in unguento ſublimatum uel argentum uiuum addere oportet, ut ulcus curetur. Quod ſi non ceſſet ob id, uerendum ne in habitu corporis retineatur, ac tegatur aliqua morbi gallici lues. Quare toti corpori adhibēda erunt remedia. Si corpus extenuetur, & iſchiadicum dolorem patiatur, morbum gallicum eſſe cenſendum eſt, & remediis opportunis curare oportet. Si quis dolorem dentium frequenter ſine carie, cum Iſchiadico dolore ſentiat, uel cum dolore capitis, uel omoplatarum, uel ſterni, & dolor magis noctu, quam interdiu infeſtet, & poſt aliquam leuem calfactionem, tunc morbum gallicum certo pronunciare poſſumus. Si quis areas habet circa cortaphitas, & in occipite, a morbo gallico, eſt uulgo dicta (la Pelade.) Quod ſi barba cum ſuperciliis decidat, magis etiam certum erit. Qui fiſſuras manuum & pedum frequentes habent, a morbo gallico imperfecte curato iſta ſi

E bi accidere credant. Siquis ungues ueluti leproſos habeat, hoc morbo gallico referat acceptū. Hæc autem affectio uulgo ab unguibus (unglade) uocatur. Denique qui cuticulam manus ſine pruritu mutant, hanc ſciāt morbi gallici eſſæ ſobolem, quæ uulgo (la paralelle) dicitur. Hęc autem, quæ ſequūtur, inter notas morbi gallici non obſcuras licet agnoſcere. Qui hoc morbo corripiuntur, triſtes ſunt, & ſtatim poſt contractum morbum in illis extinguitur uenus & mentula mollis & humida efficitur, dummodo non ſit ulcus in interna uel externa eius parte. Nam ulcus ſolet priapiſmum, ſiue diſtentionem prouocare, & aliquando ad uenerem irritare, ob excrementa acria.

F Sternum dolet in hoc morbo, quę una eſt ex certiſsimis notis. Sentiunt & contractionem thoracis ſine difficultate manifeſta reſpirationis. Dolet ēt epomis & omoplata, quia muſculi illi tenues & membranoſi ſunt, atque etiā pars occipitis dolet.

De Curatione.

Morbus a plenitudine eſt, itaque euacuatione curabitur. Sed cum plenitudo poſſit eſſe coniuncta cum aliqua praua qualitate, morbo correptus non refrigerabitur, etiamſi euacuetur per ſanguinis miſsionem, quæ quidem conueniens erit, modo ætas, regio, tem-

G pus & uires conſentiant; & modo morbus ſit in principio, & cum puſtulis, ſcabie, uel ulceribus. Nam ſi dolores capitis & articulorum diuexent ægrum, miſsio ſanguinis tunc non competit, quia refrigerat, & refrigerando, morbum auget, ac deteriorem reddit, latitātemq; frequenter detegit.

Quando uenæ ſectio nō competit.

Quare cum ſumma animaduerſione uidendum eſt, an ſanguis mitti debeat. Quod ſi morbi magnitudo ac corporis uires, & temporis conſtitutio ſuadeat, primum excremēta alui & uentriculi euacuanda erunt, uel bolo, uel ſyrupo. Pillulis, ſi alias formas remediorum aſſumere nō poſsit, uel ſi pituita euacuanda ſit. Pillulæ erunt ex aloe tantū

H non lota, uel ex hyera, uel pillulis ante cibum, uel ſabellis, & aliis quæ plus aloes recipiunt. In omni morbo gallico inter omnes pillulas conuenientiores erunt pillulæ ex aloe. Nam ſola aloe morbum curat exiccando.

In principio morbi, & temperaturis calidioribus ſic erit progrediēdum. Si morbus initio eſt cum ſcabie, uel herpetibus, uel ulceribus, minoretur ſyrup. roſ. ſolutiuo, qui ſyrupus magis dicetur conuenire, & etiam in temperaturis calidioribus. Paretur ergo ut ſequitur.

℞. ſyr. roſ. lax. un. ii. decoctionis mercur. un. iii. miſce, capiat mane die præcedēte miſſ. ſanguinis, uel ſi quis malit caſſ. cum cathol. in forma boli poterit accipere. Si morbus inueteratus & pituitoſus magis ſit, uel in corpore pituitoſo, ea quæ cōponuntur ex ſenna, car

thamo,

thamo,& agarico, ſunt efficaciora, uel ex dia-
phænico, uel indo maiore, cum aqua enulæ
camp. uel bethon. uel abſynth. miſceantur.
Quare talibus, ut poſtea docebimus, erit uten
dum. Sed nunc morbi incipientis curationem
trado, & in plethorico, uel multum ſanguineo.
In craſtinum ergo minoratiui, mittatur ſan-
guis è uena baſilica dextri brachii, niſi ulcus,
uel affectus in altera parte fuerit, altera illæſa,
uel minus affecta. Quantitas ſit unc. iii. uel
iiii. primum, in craſtinum uerò unc. vi. uel vii.
ſi uires ferant, rurſus detrahantur. Hic affectus
ut laſſitudo, curandus eſt, in qua laſſitudine
Galenus iterat miſſionem ſanguinis ad animi
uſque deliquium. Quòd nunc non cenſeo fa-
ciendũ, ſed quantũ uires ferre poterũt. Si mor
bus ſit adhuc in principio, & materia ſanguini
permixta, materiã illã ab habitu retrahere nõ
poſſumus niſi euacuatione magna. Quæ ẽt ra-
tio inſtituenda erit in iis, quibus ſanguinem
mittere non licebit. Eos enim purgabimus
multum, & frequenter, apozematibus, & ſy-
rupis compoſitis ad ſeroſos & pituitoſos hu-
mores detergendos; quales ſunt ſyrupus de fu
maria compoſitus, ſyr. de epithymo, qui dan-
tur cum ſero lactis ſi bilioſus, uel calidior fue-
rit, uel cum decoctione mercur. & boraginis,
uel cum aqua abſynthii, quæ in iſta ſpecie opti
ma eſt, ac etiam pituitoſa. Siccat enim, & ad-
ſtrictionem depoſuit ſeparata aquea & aerea,
ac ignea ſubſtantia a terreſtri, uel fiat ſic.

Syrupus ad ſeroſa recrementa, & aquea, &
ad illa quæ ſatis ſunt præparata a natura, & ſe
parata ab humoribus laudatis, qui quidẽ pur-
gat, ſed prius præſcribendum eſt medicam.
laxans, ut pote minoratiuum ex ſupra ſcri-
ptis.

℞ cichor. endiuiæ, ſcariolæ, lupuli, fumi-
terræ, acetoſæ, herbarum capil. ana. M. i. braſſi-
cæ marinæ M. ſſ. (ſi ſicca fuerit ponatur ad
unc. iii.) prunorum, ſebeſten, paſſul. ficuum ana
par. 20. aniſi drac. iii. ſemin. carthami, polypo.
querc. ana unc. iii. ſenæ orient. unc. iiii. ſi braſſi
ca ſit, ſin minus lib. ſſ. florum bugloſſi, borag
ana p. i. anthos, & chamemeli ana p. ſſ. (chamę-
melum caput & partes relaxat, & dolores uen
tris, a ſenna & polypodio excitatos compe-
ſcit, aut inhibet ne fiant) Sacchari q. ſ. fiat ſyr.
quem continuet per quinque dies. Priuſ-
quam autem præſcribatur medicamentum la
xans, conſideretur euacuatio facta per ſyru-
pum. Quòd ſi non mouerit ſyru. ob corpo-
ris conſtrictionem, ei adde ſyr. roſ. lax. unc. i.
Et alternis diebus tunc utatur, uel die præce-
dente medicamentum eradicatiuum. Quòd
ſi laxauerit quinquies, ſexies, uel pluries, conſi-
derata corporis plenitudine, uel cacochymia,
medicamentum paretur ex confect. hamech,
uel ſucco roſ. uel electuario diacarthami.

A Vtile enim eſt corpus benè purgare. Quod ſi
non poſſit tolerare, frequentius non erit dan-
dum medicamentum. Neque tamen euacua
tionem per cutim tentare oportet, quin prius
corpus ſit mundatum a recrementis, ne fiat ma
ior attractio, quàm per cutim euacuari poſſit.
Quòd ſi fiat, uel non curabitur, uel recrude-
ſcet breui morbus, uel deterior reddetur.
Noui ego multos, qui poſt inunctiones & diæ
tas, dolores, uel exoſtoſes paſſi ſunt, cùm an-
tea nihil tale paſſi eſſent, quia materia fuit at-
tenuata, liquefacta, & ad partes externas at-
tracta, non autem euacuata. Quare multum,
uel frequenter corpora illa uacuanda cenſeo
B in principio. Si uerò minus licet tantopere ua
cuare, poſt tres certè inunctiones exhibẽdum
medicamentum, ut quæ liquata ſunt, euacuen
tur. Medicamentum debile non poteſt uacua
re ob ſudationẽ, quæ extra ad cutim euacuat
materiam. Fortè uerò medicamentum pericu
loſum eſt, tum ob uirium imbecillitatem, tum
quia frequenter materia per uentrem euacua
tur. Quare neque debile, ut caſſia, uel catholi-
con, neque forte, ut prius dictum eſt, ſed me-
dium conuenit, ut ſi detur confect. hamech
ad drac. ii. cum aqua hordei, & unc. ii. ſyr. roſ.
laxatiui, uel ſi uolumus naturam excitare, uen
trem primum, deinceps partes inferiores inun
C genus unguento, circa umbilici regionem. Si
unguentis utamur, uel decoctione guaiaci, ſe
mel in hebdomada medicamentis purganti-
bus aluum mouemus. Purgato corpore mate-
riam coniunctam, quę in habitu corporis eſt
euacuare oportet. Euacuatur autem per maſt'
catoria, ſi morbus firmatus ſit in capite. Si in
iuncturis, cucurbitulis, cum ſcarificatione. Si
cum frequenti ſquallore, uel ulceribus corpo
ris, miſſione ſanguinis è uenis linguæ, ſi aliqua
pars oris ulcerata ſit. De maſticatoriis, quibus
euacuandum ſit, poſtea dicemus. Nunc de cau
ſa, quæ ſanguini permixta eſt, nobis inſtitutus
eſt ſermo. Euacuamus, quod in carne collectũ
eſt, ſudore per cutim, tanquam per propinquio
D rẽ & cõuenientiorem regionem. Sudor prouo
catur uel externis auxiliis, uel internis. Verũ
alia ſunt aliis efficaciora ad hunc morbum ꝓ-
pulſandum, & curandum. Prouocabunt ſudo-
res balnea, ſtuphæ, emplaſtra, unguenta. Verũ
balnea, quæ ſiccant digerendo citra adſtrictio
nem, longo uſu hanc affectionem curare poſ
ſunt. At quę ex aqua dulci ſiunt, plus nocent
ſua humiditate, quàm euacuãdo prodeſſe poſ
ſunt. At ſublimata in doloribus & ulceribus:
nitroſa in ulceribus & ſcabie: aluminoſa in do
loribus articulorum. Stupharum frequentior
uſus maximè proderit. Nam morbum debilem
curare poteſt, ſed longo tempore. Emplaſtra
ex argento uiuo eadem ratione curant, quia
unguenta. Sed magis per inſenſibilem tranſpi
ratio-

Quibus modis euacuetur materia coniuncta.

Quæ & quomodo ſudores prouocent.

Balnea aquæ dulcis non conferunt, et cur.

rationem,& ſiccando,quam euacuando ſudores.Quare in iis,quibus ob negotia ſudare,& domi manere non licet,emplaſtra cōueniunt, ſed in doloribus magis,quam ad ſcabiem, uel ad tumores,& aliqua oſtracoſa ulcera. De emplaſtris dicemus ſuo loco, ſi prius de unguentorum utilitate, & eorundem diuerſitate docuerimus.

De Vnguentis.

VNguenta fiunt ad materiæ eductionem. Nam quæ ſolet morbum facere,euacuatur per poros cutis. Igitur unguenta ex chalaſticis, areoticis, & epiſpaticis, & mouentibus ſudores paranda ſunt, ſi morbi diſpoſitionem per totum habitum ſparſam uideamus. Quod ſi uel ulcus particulare,uel ſcabiē,uel herpetē, aut alium quendam morbum curare uoluerimus,nobis particulari remedio erit utendum. Solent enim illa particularia impedire ſudorem, qui tamen neceſſarius eſt ad diſpoſitionem uniuerſalem, quæ quamprimum emendāda uenit. Deinde ueniendum ad particulares cuiuslibet membri curationes, quę (ut iam dictum eſt) uniuerſalem & ſudores impedire ſolent,ut quę fiunt p cinnabrium facticium ob ſulphur,ceruſam,acetum,oleum amygdalarū, quæ quidem ſolent uim argenti uiui minuere. Et illa particularia ſunt. Eſt autem ad id maxime accommoda, axungia porci, quæ ueluti baſis, & fundamentum horum unguentorum eſt,quia relaxat,emollit, & argentum uiuum excipit,ſi præparata ſit, ut debet, ſcilicet non ſalita,non liquata, ſed recens,uel ſine ſale ſeruata,a qua ablatæ ſint membranæ, diligenter in mortario contuſa,ut melius miſceatur. Liquefacta uero axungia,nunquam poſt liquefactionem bene coaleſcit,aut retinet argentum uiuum. Axungia gallinæ, anſeris, urſi ponuntur,ſed ob particularem affectum,& in parua quantitate,quia tam magna quantitas non reperitur. Quæ cum tenuium ſint partium, minus retinent argentum uiuum, & tantum in doloribus poni debent. Butyrum his ſuccedit, quod tamen multo magis, quam prædictæ axūgiæ,argentum uiuum retinet. Veruntamen ad dolores & papulas pręſcribi ſolet,quia papulas magis & melius digerit,quam aliud quoduis,& maiori quantitate,quam axungia anſeris,& aliæ ſimiles poni nō debet. Olea conueniunt rarefacientia & digerentia,ut chamæmelinum, liliorum, laurinum,irinum,rutaceum, de ſpica,& ſimilia. Ol.amygd.commune, ſeſaminum, anethinum, quia nimium humectant,non conueniunt,nec ualent. Sed in hac prima ſpecie,quia corpus calidius eſt,oleo chamæmelino,& liliorum poſſumus uti, & magis uſurpari debent. Quibus etiam adduntur ali-

E quot unciæ laurini, ſi ſcabies & papulæ adſint, quia illas curant emolliendo,& digerendo. At oleum irinum, anethinum cum laurino & de ſpica, in doloribus articulorum ualentt. At in doloribus capitis propter odorem inſignem minus ualent. Et ſi poſuerimus, parum admodum erit ponendum,ut in extremo morbo. Terebinthina abietina, & alię liquidæ conueniunt, quia acopa ſunt medicamenta, corpus calfaciunt,& humores euacuant,ac digerunt. Reſina cocta & cera,ad inſpiſſationem ponuntur, ſcilicet,cū pulueres non recipit unguentum. Tunc etiam unguento apponimus lithargirum, etiamſi aliqua ex parte ſudores ſupprimat.

F Non enim ponimus, niſi cum multis relaxantibus aliis,& magna argēti uiui quātitate. Argentum uiuū & axungia; unguenta conficiunt. Sed quia illud nimium penetrat,ac diſſoluit, minori quātitate ponitur,tumque neceſſaria ſunt ea, quæ ſuperius adiunximus, & alia multa. Noui aliquos, qui ſolo argento uiuo,axungia porci, & cineribusq; curabāt morbum gallicum, & paucisſimis diebus. Verum uidi etiā aliquos in tremorē incidiſſe ex intēpeſtiuo argēti uiui uſu. Itaq; ſatius eſt remedia minus efficacia habere, ac lōgiori tēpore curare,quā piculoſa exhibe-

G re qa ſat cito,ſi ſat tuto. Non enim bonum eſt repente euacuare, uel replere, uel calfacere, uel refrigerare, eliquare,uel multa excrementa atrrahere ad partem, per quam egredi non poſſunt. Hoc enim eſt periculoſum, & plus lædit,quam proſit.

R.axungiæ porci non ſalitę, nec liquefactæ lib.i.ol. chamæmel. & irini ana unc.iii.terebinth.& reſinæ ana unc. ii. cerę parum,argenti uiui extincti in ſucco limonum unc.iii.miſce,fiat unguentum. Et ungantur partes extremę circa iuncturas,& emunctoria,& ſpinam, & ſenſim prouocetur ſudor,cooperiendo lateres. Tegatur bene,ne ab aere frigido tangatur, aut impediatur perſpiratio,& euacuatio inte-

H gra fiat. Vngatur ſemel propria uice, deinde bis,deinde ſemel,& ſic fiat,donec medicamenti uis ad partes internas penetrauerit. Cōficietur hoc modo efficaciſsimum, quod nunquā me fefellit.

R.unguenti martiati & aragon ana qr.i. axūgię porci non ſalitæ,nec liquefactæ lib.i. ol.chamæm.aneth. an.unc.i.ol. laurini unc.ii. argenti uiui unc.v.reſinæ,terebinth. ana unc. ii.miſce,fiat unguētum,quo ungatur,ut dictū eſt prius.

Si ſint ulcera,& affectus ſit cum multis papulis,& ulcuſculis,tunc thus,maſtix,iris,ærugo ęris,& alia hoc modo miſcebuntur.

R.axungię porci lib.i.butyri recentis,terebinth.lotæ in aqua uitæ ana unc. ii.reſinæ & unguenti ana unc.iii.argenri uiui unc.v.thu-

ris

ris,maſtichis,iridis ana drach. iii. uiridis æris drac.ii.ol.irini & laurini ana unc.iii. lithargyri auri unc.i. Miſce,fiat linimentum,quo utatur,ut prius.Si uero ſint ulcera maiora & curatu difficilia,addantur uni parti unguenti,quę ulceri conueniunt ad deterſionem,uel mundificationem carnis. Vel ſi ſit doloroſum,& quo quo modo non poſſit ſigillari, fiat hoc modo:

R. unguenti præſcripti qr.i.ung.apoſtolorum unc.i. miſce. Applicetur ſupra ulcus putridum,& ſordidum. Ad maiorem corroſionē faciendam,& ut quicquid eſt putridi, auferatur,neceſſium erit addere parum ſublimati. Quod multum proderit, ubi una uel duabus applicationibus uſi fuerimus, ne frequenter partem uexando,labefactemus, uel intemperiem calidam inducamus. Cum uero deterſum fuerit,& ad ulceris naturam reuócatum, tunc addemus uni parti unguenti plus reſinę, maſtichis,thuris,aloes,ſarcocollę,uel panacis, uel ceruſæ,uel minii,uel plumbi, uel antimonii,ſemper iſta augendo,& mercurii quantitatem minuendo.Sed de ulcerum curatione integrè ſuo loco dicemus. Redeamus ergo ad uniuerſalem curandi rationem. Si ſcabies & herpetes appareāt,hic morbus eſſe uidebitur potius,quam aliquid aliud, & tale parandum eſt unguentum,quale ſequitur, & ſic utēdum, ut prius.Euacuatis igitur interni corporis ſeroſis recrementis,paretur tale unguentum.

R.ung.enulati lib.ſſ.terebinth.lotę in uino, uel ſucco fumariæ unc. iii. ſtyracis, myrrhæ ana unc.ſſ.argenti uiui extincti in ſucco limonum unc.iiii.ol.roſ.antiqui completi,ol.irini ana unc.ii.reſinæ unc.iii.lithargyri unc.ſſ. fiat unguentum,cuius uni parti adde cinnabris,& ceruſæ ana unc. ſſ. Sed hac parte non utatur, niſi poſt tres primas inunctiones,ac ſudationes. Et ungantur manus & pedes hac ultima parte unguenti.In herpetibus cum ſcabie,fiat modo ſequenti.

R. ſucci lapatii acuti,& limonum ana unc. ii.olei irini unc.i. ol. tartari unc. ſſ. unguenti martiati unc.i.ſſ.argenti uiui unc.v.ceruſæ lotę in aqua uitę unc. i. reſinę & terebinth. ana unc. iii. Argētum uiuum extinguatur cum ſuccis,deinde incorporetur cum axungia, & fiat linimentum,quo linantur partes affectę. Poſt aliquam morbi gallici caſtigationem, ſunt addenda quę fortiter ſiccare poſſunt,ut alumen, ſulphur,calcytis. Quę quiddam fortiter ſiccantia non erunt primum apponenda,quia illa ſudores compeſcunt, & ſic retinendo,morbi curationem impediunt, quamuis ſiccent. cum enim adſtringant,uim morbi altius impellunt, ac profundius dileteſcere,ac hęrere faciunt per aliquod tempus. Deinde reuireſcit,& recrudeſcit,& quam prius,deterior redditur. Hęc ſunt linimenta,quibus uti poſſu-

A mus in bilioſis & ſanginenis,in ſcabie,papulis & ulceribus.Iſtis omnibus utilē erit,ſi nō fluat alnus,ſyrupum laxatiuum pręſcribere,uel apozema illud,quo initio uſi ſumus. Porrò hęc euacuatio impedit effumationem ad os,a quā ulcera oris,& dentium ſordes proueniunt, ab ab effumatione & ſorde,ulcus: ab ulcere pituitæ fluxus. Rarò autem eiuſmodi effumatio ſine ulcere accidit. Quare ad hęc,uel maiora uitanda,utile erit purgare. De caſtigatione autem accidentium,ſuo loco dicemus. Vbi ergo uel fluxus uentris accidet, uel anhelitus fœtidus emittetur,tunc pituitam inflammari, certiſſimum eſt ſignum. Itaque ceſſandum erit
B ab unctione,& mutanda linteamina erunt. Quibus uerò iſta non apparent,certò coniicere licet non ſufficientem eſſe argenti uiui quātitatem,uel aſtringentia,aut obſtruentia, aut emplaſtica addita fuiſſe unguento, quæ uim medicamenti impediuerint. Itaque fortius erit reddendum, uel frequentius inungendus æger,ut ſi ſemel inungi conſueuerit,bis inungatur.Inungantur etiam emunctoria. In quibus autem uidemus paucam euacuationem factam fuiſſe per ſudores,morbum fore contumacem certò præcognoſcere poſſumus.Interdum non erit inutile purgare per os,ſi uires ferant,& uti decoctione guaiaci, uel chynæ ſim
C plici,ſi talis ſit affectus,qui ſcabiem,uel tenuia ulcera habeat. At ſi contumacia ſint, laxantia medicamenta erunt propinanda. Si uerò dolores,& tophi adſint,compoſita erunt adhibēda,quorum deſcriptiones, poſtea dabimus.

De morbo inueterato.

SI morbus fuerit inueteratus cum doloribus & tumoribus duris, tūc primum diſtinguere oportet,an morbus ſit cum corporis cōſumptione,an non,an dolores ſint capitis ſine tumoribus,an uero cum tumoribus; an denique ſint cum oſſis carie, an non. Et pro uariis his modis,remedia uaria erunt adhibenda. Si
D morbus eſt inueteratus,ſciſcitandum eſt ab ægrotante,uſusne ſit aliquo remedio,an non,ut intelligamus, quid fuerit in cauſa, cur minus fuerit curatus. Quòd ſi ob unguenti imbecillitatem curatus non fuerit, fortius erit exhibendum, quia fortius medicamentum expoſtulat huius morbi contumacia. Si ob defectum euacuationis, uidendum ne in eundem errorem incidamus. Cum ergo inueteratus morbus frigidior ſit & materia craſſior, magis calefaciēdum,atque attenuandum,& fortius trahēdum erit per aſſumpta,& admota. Primum itaque fiat hoc modo minoratiuum ex diaphen. & cathol.ut pituitoſa excrementa uentriculi & inteſtinorum purgentur,& incidentibus, ut medicamentum ad partes deducatur.Sic.

R.ca-

℞.cathol.& diaphen.ana drac.iii.cum ſac-
ch.fiat bolus. Vel diſſolue cum aqua betoni-
cæ,uel hyſſopi,& fiat potus. Vel utatur pillulis
ex hyera,fortificatis agarico, uel pillulis ſine
quibus,uel aureis in minori quantitate, ſcili-
cet ad drac.ſſ.uel ſcrup.ii. Deinde utatur ſyru
pis incidentibus,qualis eſt ſyrupus de ſtœcha
de,de artemiſia,cum melle ſcyllitico, uel an-
thoſato.Alii uero ſyrupi nõ conueniunt,quia
frigidi,uel humidi,uel quia corpus non eſt fun
dum factidis. Quare ſyr.de fumar. roſ.laxat.
non conueniunt hoc tempore,uel in hoc mo-
do inueterato niſi approprientur cum deco-
ctis.Decocta ergo fiant,ex quibus talis ſyrupus
patetur.

R.decoctionis bethon.calaminthæ, hyſſopi
lib.i.ſſ.ſyru. de ſtęchade unc. vi. aromatiſetur
cũ drac.ii.diarrhodô,& fiat ſyrupus.Vtatur in
quinque diebus.Vel ſic.

R.ſyrupi de artemiſia lib. ſſ. aquarũ abſyn
thii,hyſſopi, cichor. bugloſsi ana quartariũ i.
aromatiſetur cũ drac.i.aromat.roſ.capiatur in
quatuor diebus.

Tertio quoq; die capiat drac.i.pillularum
ex aloe,uel ſabelliarum.

Finitis ſyr.cap.medicamentum ex electua-
rio de citro, uel diacarth. uel indi maior. uel
in forma boli,uel in forma potionis.

R. elect. de citro ſol. drach.iii.confect. ha-
mech drac. i. Diſſoluantur in decoctione mer
curialis,& cum unc.i.ſyru.roſ.laxat.fiat potio.
Capiat mane,& in craſtinum detur maſticato
rium ex pirethro, ſequenti modo præparato.

R.pirethri cocti in oximei. i. maſticet per
tres dies mane expuẽdo. Poſt cuius aſſumptio
nem detur tab.i.elect.diagalangæ,& relinqua
tur æger per aliquot dies ad uirium refocilla
tionem.Poſt quod tempus & uirium refocilla
tionem utetur ſyrupo ſequenti laxatiuo.

R.radicis elenii unc.ii.galangę maiorum
unc.i.herbarum capill.bugloſ.borrag. cichor.
ana.M.ſſ.bethon.hyſſopi,acetoſæ,ſamſuchi ana
M.i.aniſi drac.iii.polypodii, ſenæ ana unc. iiii
agar.un.i.florum anthos,ſtæchados,chamæme
li,bugloſſ.borrag.ana p.i.fiat decoctio in aqua
fontis & in aqua bugloſſ.& abſynth.lib.i.In co
laturę lib.iii.diſſolue ſyru.de fumar. compoſ.
& ſyru.roſ.laxat.ana unc.iiii.mellis anthoſati
unc.iii.ſacc.q.ſ.fiat ſyru.cuius media pars co-
quatur ad perfectionem,& ſeruetur uſui. Reli
quam mediam partem,quæ erit medię deco-
ctionis,capiat in quinque doſibus. Prima die
cap.unc.vi.mane.Secunda unc.v.mane & ante
cœnam unc. iiii.& tantundem die ſequenti.
Quod ſi fatigetur, ob maiorem laxationem
quieſcat per unum diem poſt duas doſes,uel
capiat ſemel tantum in die.

Talis ſyrupus ſolus poteſt incipientem mor
bum curare,ſi bis in die aſſumptionem conti-
E nuet,& magnam euacuationem ferre poſsit.
Et plus prodeſt hic ſolus ſyrupus,quam fortio
res pillulæ,uel alia medicamenta ex longis in-
teruallis aſſumpta, quia in illis interuallis ui-
ſcera replentur recrementis, quæ attractionẽ
materiæ habitus corporis impediunt. Verum
cum illa recrementa continuè euacuantur, ut
mane communia,a prandio, ſecunda & hæpa-
te, tertia, potio matutina a uena magna, &
quarta ramis,ſic curantur,quia euacuantur ex
quiſitè.Ego curaui incipientem morbum quin
que diebus,ſimilibus medicamentis.Si ergo fa
cta fuerit inſignis uacuatio, pauca erit mate-
ria,quæ in cuti & carne remaneat.Quare illud
F remedium,quod ſequetur, uehemens non ſit
oportet.Nam mediocri uti neceſſe eſt,quia lõ
gius eſt ſecurius. Corpora enim extenuata nõ
poſſunt fortisſima medicamenta ferre.Parabi
tur ergo unguentum ſequens, utendum poſt
excellentem ſyr.laxatiuum,quod erit pro ulce
ribus,ſcabie, doloribus cum corporis extenua
tione a longo tempore.

R.axung.porci non ſalitæ, neque liquatæ,
butyri recentis, axungiæ gallinæ & anat. ana
unc.ii.ol.chamæm.& aneth.ana unc.iii. ol. de
ſpica unc.i.argenti uiui extincti in prædicta
axungia unc. vi. maſtich. myrrhæ, iridis ana
unc.ſſ. thereb.lotæ in aqua uitę unc. iii. reſinę
G & cerę parum,fiat unguentum. Vngatur, ut
artis eſt, incipiendo a iuncturis, deinde unga
tur ſpinę inferior pars, poſtea tota ſpina cum
emunctoriis.Iſta autem debent fieri ſine ma-
gna calefactione, ut ſenſim trahantur excre-
menta,fundantur,& euacuentnr. Vnguentum
ad dolores capitis iuncturarum, & ad duros
tumores,quod ſedat dolorem materiam cale-
faciendo,liquando,euacuando per ſudores, &
per oris expurgationem.

R. quat. unguentorum calidorum ana qr.i.
axung.porci lib.i ol.laurini,aneth.& irini ana
unc.ii.ol. de ſpica unc. i. argenti uiui unc. vii
therebinth. lotę in aqua uitę unc. iii. florum
chamęm.leuisſime pulueriſatorum,radicis iri
H dis ana unc. i.reſinę & cerę ana unc.ii.fiat un-
guentum. Vngantur partes dolentes externę,
excepto capite. Incipiat ab inferioribus,&
emunctoriis inguinum, ut materia a capite
diuertatur. Quo facto ungatur ſpina & cer-
uix,donec os calefactum ſit,& ſpuat frequen-
tius.Et in hac ſpecie diutius purgetur per os.
Si uerò tumores adſint duri,hoc idem unguen
tum ualet,non quod ſupra duros illos tumo-
res adſint duri, hoc idem unguentum ualet,
non quod ſupra duros illos tumores ponatur,
ſed melius erit ſequens ceratum apponere.

R.unguenti pręſcripti lib.ſſ. euphorb. unc.
i.gummi hederę drac.iii.ammoniaci, opopa-
panacis,bdellii diſſolutorum in ol.liliorũ ana
unc.i.ſtyracis rubeę & calamintę ana drac.iii.

aristol.

ariſtol.longæ & rotundæ ana drach. ii. therebinth.abietinæ unc.ii, ol. liliorum & laur. ana unc.ſſ.argẽti uiui unc.ii.miſce. Vngatur pars. Vel addendo ceræ multum,fiat ad formam ceroti,idque ut diutius ſupra partem hæreat. Vel ſi malueris emplaſtrum de ranis,id eſt, de uigo, adde argenti uiui, euphorbii, ac iridis ana unc.i.Malaxentur cum therebinth.lota in aqua uitæ:& applicetur.

Aliud emplaſtrum ad tumores duros morbi gallici inueterati.

R. Emplaſtri filii Zaccariæ, & ceronei ana unc.iii.euphorb. unc. ſſ. Malaxentur ſimul & fiat emplaſtrum.

Emplaſtra omnia ex gummi, idem efficiẽt addito argento uiuo.

Sunt autem iſti tumores a pituita uiſcida & concreta,quæ nonniſi calidis diſſolui poteſt. Si os carioſum fit cute adhuc integra, primũ cauterio aut nouacula, aut ruptorio aperienda cutis,ac detergendum os,tum auferendum quicquid in oſſe,uel circa os præter naturam eſt. Quibus peractis, cum uolemus ulcus ad cicatricem ducere,tale parandum eſt linimẽtũ.

R. Axung. porci lib.ſſ.quat. ung.calidorũ ana qr.i. ol. irini & laurini ana unc. iii. ol. de de ſpica unc.i.argenti uiui unc.v.maſtich.thuris,ſarcocollæ,ariſtoloch.rot.ana drac.iii.opoponacis diſſoluti in aqua uitæ unc. i. myrrhæ unc.ſſ.reſinæ pini unc.iiii.miſce, fiat linimẽtũ, quod eſt admouendum poſt mundificationẽ, & oſſis reparationem.Eo ducemus ulcus tumorum durorum morbi gallici inueterati ad cicatricem. Quod ſi uelis oſſis diſciſſionem accelerare,potes uti ſupra partem, unguento, uel emplaſtro ad duritiem facto,quia euphorbium recipit, quod quidem deſquammat oſſa eadem die,ut ait Dioſco.Et optimum eſt. Vel huic unguento adde euphorb. unc. i. uel uni parti unguenti tantum,qua parte utatur in circuitu partis affectæ,& ſupra partẽ.In hac ſpecie utiliſſimum erit etiam uti diẹta ex guaiaci decocto ad pituitẹ reficcationem. Sunt qui ad dolores ung.parant ex decoctione herb.calidarum.Sic.

R.Bethon.marrub.conizẹ,abſynth.calaminthẹ,florum ſtẹchad.roriſm.chamẹmeli.ſampſuci ana Mi.Omnia hẹc in uino albo antiquo decoquantur,& oleo.Deinde facta colatura & ex preſſione,ad inſpiſſationem linimenti, addantur therebinth.& cerẹ pro lib.i.quart.i. Et axũgiẹ porci non ſaliṭẹ lib.i.argẽti uiui in axũg. prẹcedẽte extincti unc.v.miſce.Si uerò ad dolores paretur,ut diximus, addemus euphorb. & ſtaphiſág.ana unc.i.hermodact. & ariſtolo. ana unc.ſſ.Et fiat unguent.. Alii myrrhã,thus, ſarcocollã,maſtichẽ addũt ſi cum ulceribus ſit morbus.In ſcabie uerò & ulceribus alii utũtur uiridi ẹris,qđ ualde pdeſt, ſi poſt inunctiones aliquas apponatur,quia cõpeſcit ſudores. Alii

A ſal apponũt,quod in ſcabie & pruritu ualet de tergendo.Verũ minus laudatur, quia ſudores nimium impedit; ſed poſt ſudationes addi debet,ut & ſulphur,calcytis, & alia aſtringẽtia. Alii ex cineribus ſarmentorũ,& argento uiuo parant liniměta,& efficatiora ſunt, ſed minus tuta.Sunt qui duo remedia ſimul adhibẽt, alii benẽ,alii male.Qui benẽ,utraq; ueluti conſpirantia adhibẽt.Qui uerò male, inter ſe pugnãtia.Conueniunt aũt quẹ ſudores mouẽt ſiue intro aſſumpta,ſiue exterius admota. Externa ſunt unctiones & ſtuphẹ,quẹ quidẽ ſtuphẹ prẹparant corpus ad ſudationẽ,& ad humores trahendos ad partẽ externam.Et ſatius eſt primũ ingredi ſtuphas,deinde uti unguẽto,quia aper

B tis poris facilius penetrat unguentum. Etiam in fine ingredi ſtuphas utiliſſimum,quia attrahunt humores,& linimenti ſordes auferunt.

Alii in principio dant decoctum guaiaci,& poſt aliquot dies linimentum applicant.Quod malum non eſt,in quibus frigidi ſunt humores & in alto deliteſcentes, ut qui doloribus affliciuntur articulorum capitis.

Alii in fine diẹtẹ linimẽta adhibent.Quod nõ fit tutò,quia corpus redditũ debile,nõ põt tã forte & inſigne remediũ ferre. Itaq; ſatius eſt poſt primã a diẹta hebdomadam, uel ante diẹtã uti unguento.Deinde dũ ob imbecillitatẽ,uel ob oris affectionẽ deliteſcunt,in cubiculo decoctione guaiaci, in potu mane uti poſ-

C ſunt,ẽtſi non prouocetur ſudor. Sunt alii, qui alia duo adhibent remedia,& illa contraria, ſ. ſudationẽ,& alui ſubductionẽ. Quẹ duo ſimul & ſemel fieri nec benẽ,nec facilẽ, nec utiliter poſſunt.Nã ſi multũ ſudet,nõ põt aluus fluere. Si fluit aluus,non põt ſudare.Quare ſatius eſt eſt uiciſſim,ſeu alternatim fieri. Poterit igitur ſudare per tres uel quatuor dies.Quinta uerò ſubducatur aluus decoctione iam prẹſcripta. Vel quotidiẽ ſubducatur aluus eadẽ decoctione,ut iã diximus,& nõ cogatur ad ſudorẽ. Nã cũ iſti motus ſint contrarii, ſimul fieri non debent,quia purgans medicamẽtũ a circunferẽtia ad cẽtrũ trahit,ſudor uerò cõtrã.Vtile aũt erit poſt uſum unguenti, qñ non fluet aluus,

D uti medicamento purgante,ſ.poſt tres aut quatuor dies,ut quod diſſolutum eſt intus aut cõmotum,expurgetur. Iſta autem plurimum iuuant decoctiones,ſyrupi cientes ſudorẽ,aquẹ, ut aqua illa noſtra theriacalis,quæ data,potentiſſimẽ mouet ſudores. Cuius prẹparatio, ne quid omittamus,a nobis nunc dabitur.

Aqua theriacalis prouocãs ſudores in morbo gallico inueterato, & curans dolores ſi detur cum aquis infra ſcriptis.

R. Theriacẹ ueteris a nobis diſpenſatẹ lib. i. acetoſẹ M. iii. flor, chamẹm. pulegii, graminis, cardi benedicti ana M. ii. Temperentur omnia in uino albo, & deſtillentur,& aqua ſeruetur uſui. De qua cap. unc.

ii.cum unc.iii.aquæ acetoſæ & bugloſſę. Hoc aũt faciendũ eſt, cũ ingredietur lectũ aut ſtupñã. Hęc aqua curat dolores, ſi per ſe detur, uel cũ decoctione milii ſolis, uel chinæ, uel bardanæ. Ego cũ optimo ſucceſſu curaui multos pueros, & ſenes, & debiles, hac aquæ theriacalis potione, uel addendo guttas aliquot decoctionis communis guaiaci. Nam propter tenuitatem cito penetrat, & extra propellit. Hæc, cum uitiaqua extinctionis auri omneum argenti uiuiemendat.

Eſt & alia ratio curandi morbum Gallicũ, & potiſsimum quando cum doloribus fit. Et ea eſt ratio, quæ fit per decoctum rerum odoratarũ. Cui quidem decocto addetur mel, & dabitur cum uino, ut materia incaleſcat, attenuetur, & expellatur. Fietque ſic.

Decoctum quod calefacit, attenuat, expellit materiam morbi Gallici inueterati.

R. Galangæ maior. & min. Macis cariophil. cinnamo. ſchęnanthi, ſpicæ celticæ ana unc. i. florum anthos, ſtechados, chamom. ana p. ii. fiat decoctio in uino albo. Et de hac decoctione cum melle fiat potio. Cap. ſingulis matutinis unc. iii. Et prouocetur ſudor.

Ego curaui pauperem facta euacuatione aqua illa ablutionis aloes ad pillularum elephang. pręparationem. Quam quidem aquam abiiciunt Pharmacopolę. Et eſt aqua ciſternę, in qua decocta ſunt odorata, & in qua abluitur aloe, & quia relinquitur in ea aliqua uis ſic cãdi, quam deſideramus ad morbi curationẽ, & præcipuè eius qui cum doloribus, uel ſcabie infeſtat, hanc retinemus, & utimur. Fit etiam decoctum ex guaiaco, palma ſancta, china, ſalſa parilla. Sed primum cœpit fieri ex magnis truncis guaiaci, & cortice. Deinde uentum eſt ad palmam ſanctam, quæ materia eadem eſt. Et fiebat decoctum ex raſuræ guaiaci lib. i. & unc. iiii. corticis, cum lib. 12. aquę poſt infuſionem. 24. horarum.

Hoc facto rationales quidam Medici magnificè de ſe ſentientes, aliquid addẽdum exiſtimarunt, & addiderunt caſtigantia calorem & tenuitatem partium. Et id facere ſe affirmabant, ne corpus calidius redderetur. Sed hi, dũ caſtigationis caloris curam habere ſe exiſtimant, tantum abeſt, ut calorem caſtigent, ut omnino ipſum calorem impediant. Verum ſatius erat morbum curare cum leui aliqua noxa, quàm non curare. Poteſt enim uitium amoto morbo emendari. Nam hi rationales, exiſtimarunt lignum calidius eſſe, quàm oporteat, & ſint, deceptitenuitate partium. Præterea hi addebant endiuiam, ſcariolam, lactucã, & alia ſimilia, & ſic præſcribendo, impediebant ſudores, atque adeo morbi curationem. Sunt & alii, qui non caſtigare nituntur, ſed iuuare. Alii uero cientia ſudorem dant: Alii purgantia ſudorifica præſtantiora putant, quia iuuãt

E operationem medicamenti: alii uero addunt laxantia medicamenta, ut ueratrum nigrum, non ſine multorum magno malo. Alii colocynthida, alii ſenam, agaricum, turbith, & alia laxantia. At hoc non eſt methodicè factum, uelle & per aluum & per ſudorem ſimul & ſemel euacuare. Quare ſatius erit unam partem decoctionis accipere, & in illa purgantia diſſoluere, & de illa dare tertio, uel quarto, uel quinto die, ut iam dictum fuit, uel quotidie, & non prouocare ſudorem. Quod utile eſt in principio, quando morbus externas partes non infecit adhuc, uel læſit. Fiant ergo decoctiones ſimplices & compoſitæ. Simplices ex ſimplici
F raſura ligni guaiaci, & aqua, ſic.

R. Raſuræ ligni guaiaci lib. i. cort. eiuſdem unc. iiii. fiat infuſio in lib. 12. aquæ, & decoctio ad conſumptione tertiæ partis. Vtatur.

Fiat decoctio ſecunda ex eodem ligno, id eſt, ex reſidentia primæ decoctionis, ut prius. Deinde addunt uinum, quod bonum eſt, aliquando tamen malum in doloribus externorũ membrorum, & in duritiebus, & aliis. Valet tamen illa uinoſa decoctio in doloribus capitis. Deinde facta eſt decoctio compoſita. Nã alii addiderunt multa, hoc modo præparantes.

R. ligni guaiaci lib. i. rad. elenii. beniouini, ſantal. omnium, ſenę orient. ana unc. ii. therm.
G unc. i. coloc. drac. iii. fiat infuſio, deinde decoctio. Cuius collaturę adde mell lib. ii. fiat ſyrupus clarif. & aromat. cum unc. ii. cinnamomi. Quibus adde uini lib. ii. Alii mediam partem addunt. Vel ſic faciunt.

R. ligni guaiaci lib. i. cort. eiuſdem unc. iii. polypod. querc. recentis, mummiæ, ſantal. carabę, beniouini ana unc. ii. ſenę oriẽt. quartar. i. fiat infuſio in æquis partibus aquæ & uini, cui adde mellis lib. ii. fiat ſyrup. arom. unc. ii. cinnamomi electi.

Decoctio, quę hodie, fit efficaciſsima in aquis deſtillatis, quę cito morbum curat, laxat potẽter & ſiccat.

H R. Raſurę ligni guaiaci. lib. i. cort. eiuſdem unc. iii. agar. unc. i. ſenę oriẽt. lib. i. aloes quar. i. fiat decoctio in lib. vi. aq. bugl. & tantũdem aquę abſynthii: Et fiat decoctio ad conſumptionẽ quar. ę partis. De cuius coll. capiat mane & ſero unc. vi. Multũ laxat & ſiccat, ob id curat potẽter. Aloe & abſynthiũ quia potẽter ſiccãt, huic morbo multũ proſunt. Itaq; iis, qui dolores patiũtur, utile eſt uti pillulis ex ſola aloe ſed quia in pillulis non poſſumus iuſtã quantitatẽ aloes apponere nec accipere, utilius erit thyerã picrã deuorare, uel quotidie, ſaltẽ ſcru. iii. Infinitę alię decoctiones parari poſſunt ad dictis aliis, ut rad. cyclaminis, quia urinas & ſudores mouet, uel milio ſolis, quod potanter ſiccat, & ſudores mouet.

In pauperibus uſus ſũ ſyr. ſancti Ambroſii, qui ex decocto milii paratur, & ramentis ligni

ficuum.

ficuum. Non dubito raſuram buxi, quia ſudores mouet, morbum curare poſſe. Sed quia dolorem capitis facit, & fœtidior eſt, negligitur. Non defuerunt qui ramenta iuniperi uſurpanda cenſerent. In qua ſententia erat Franciſcus Rex Galliæ, & Caſtellanus. Pugnaui nixus authoritate Dioſc. qui ex antiquorum ſententia ramenta iuniperi occidere dicit. Quam ſententiam cum negarent eſſe apud Dioſc. oſtendi, poſtea requirebant cur ſemina iuniperi uſurparent in medicamentis, ramenta uerò reiicienda cenſerent. Ego rationem ſic reddidi. Compertum eſt obſeruasione multa, partes multarum plantarum diuerſas habere facultates, alias utiles, alias inutiles, ut patet de centaurio minore, cuius flos uſurpatur & quotidie in uſum uenit, radix uerò prorſus negligitur & inutilis eſt. Sic de coriandro, cuius ſemē odoratum eſt, & in uſum medicum uenit, herba autem fœtida eſt, & planè uenenoſa. Itaq; non mirum eſt ſi dixerimus fructum iuniperi alium ſuccum magis coctum habere, & alterius eſſe facultatis, alterius uerò ipſum lignū. Semen iuniperi in decoctionibus guaiaci ponitur quia ſudores mouet, & digerit potenter ac articulari dolori a morbo Gallico, atque etiam in declinatione alterius morbi prodeſt. Quod de ligno demonſtrari & probari non poteſt.

Sunt qui dum herbas humidas in principio addunt, medicamenti uim corrumpunt. Inter laxantia medicamenta, ſena maximè laudatur, quia ſuo ſapore non eſt moleſta, & minus impedit ſudores. Alia autem laxantia, uel quia potentius trahunt, uel quia adſtrictionem ſeruant, minus laudantur, ut rhab. polypod. quæ non niſi in declinatione debent dari. Rhabarb. & polypod. cum uino propinantur, cum dolores in articulis ſentiuntur. Rhabarb. cum ſcabies, herpes, ulcera ægrum infeſtant, aſſumi debet. Poſtea quam autem ad ſumenda uenimus, non erit præter inſtitutum de aliis remediis quæ ad hunc morbum faciunt, aliquid in medium adferre, & de illis tractare. Sunt qui ligni ſubſtantiam in forma pulueris, uel conditi adminiſtrant. Sed id parum emolumēti ac aiumenti adfert, quia ramenta illa ſunt nimium craſſarum partium, atque adeo ſudores mouere nequeant. Quare hunc modum curandi tanquam inutilem relinquimus.

Alii ad tophos, uel exoſtoſes digerendas, doloris materiam abſumendam in morbo antiquo aliud remedium uſurparunt, quod quibuſdam profuit, nonnullis uerò uitium in uentre reliquit, quod emendari non potuit. Vocatur autem illud remedium, pillulæ Barberouſſe. Vel ſimiles paratæ ex cordialibus & laxantibus medicamentis, & argento uiuo. Sed inter harum pillularū cōpoſitiones melior eſt hęc.

Pillulæ ac morbum antiquum, ad exoſtoſes & tophos digerendos, doloris materiam abſumendam, quæ Barberouſſe dicuntur.

R. Rhab. & agar. ana drac. ii. aloes unc. i. argenti uiui extincti in ſucco roſ. drac. iii. cina. ambræ ana ſcrup. i. myrrhæ maſtic. ana drac. i. Cum therebinth. excipiantur. Et fiant pillulæ 8. pro drachma Cap. ſcrup. i. pro prima doſi, deinde ſcrup. i. ſſ. poſtremò ſcrup. ii. Pro diuitibus adde limaturæ auri, uel pannorum auri ſcrup. iiii. Non deſunt qui diagredium colocynt. & fortiora remedia, addi uelint, & addāt. Verum nouæ materiæ deſcenſum nimium accelerant, ſicque corpus minus ſiccatur: Itaq; parum iuuant. Sed quia timetur ne remaneāt in corpore ob tam paruam quātitatem, idcirco ingrediuntur rhabarb. & agar. ad leuiter laxandum. Nam ſi tam paruam moram in corpore traherent nihil aut parum iuuarent. Poſſunt & fieri pillulæ alio modo, ut ſequitur.

R. Ladani puri, hypociſtidis ana drach. i. aloe unc. i. ambræ, moſchi ana ſcrup. i. argenti uiui loti in uino drac. ii. incorporentur ſimul cum ſyr. roſ. laxatiuo, & fiant pill. cap. ſcrup. i. ſingulis diebus. Verùm hę pillulæ non debent aſſumi niſi purgato corpore. Et qui utentur, debent uti, donec aut uēter laxetur liberalius (quod pro quantitate medicamenti fiet) aut in ore fœtor aut calefactio appareat & ſentiatur. Hæ pillulæ debent ſeruari, pieque in officinis præſcribi ob calumniam, Quia etiāſi poſt decem annos aliquo morbo corriperētur, qui hoc remedio uſi fuerint, huic impingerent ac imputarent. Quare Medicus ipſe poteſt parare, ac paratas ſeruare, & quotidie propinare, aut quando neceſſum erit, idque ne argentum uiuum cognoſcant, quod nō poteſt latere cuidam datum. At ſublimatum dare cauendum eſt, quia urit, ut præcipitatum. Sunt qui ob negotia non poſſunt domi reſidere, ſed equitare, & ad negotia ire coguntur. Alii morbum detegere nolunt. Omnibus talibus pillulas dare oportebit. Atque etiam emplaſtris eos curare poſſumus, præmisſis tamen ac prius propinatis multis purgationibus, ut iam ſupra imperatum eſt. Illis autem fient emplaſtra magna ad formam lati ſcuti, ut omoplatas & ſternum uſq; ad lumbos integere posſint, uel latisſimæ faſciæ, quæ ueluti zona, corpus cingant, ita tamen ne in anteriore parte emplaſtri materia ponatur, ſed in lateribus, & parte poſtica. Poſſunt & fieri manilia, & carpis, & malleolis apponi. Sed multo melius erit, ſi emunctoriis apponantur dicta emplaſtra, & locis affectis. Sed emunctoriis primū, deinde ſuper tumores, uel partes dolentes. Emplaſtra fiunt ex iis, quæ ex alto trahunt per ſudorem, uel per inſenſilem tranſpirationem. Parari etiā poſſunt ex ſupra ſcriptis unguentis minuendo ol. quantit. & addendo picis uel reſinæ. q. ſuffic. Roſſunt etiam fieri ex omnibus emplaſtris digerentibus &

malacticis,addendo argenti uiui unc.iiii.pro
lib.i.emplaſtri.Fieri etiam poſſunt emplaſtra
ex emplaſtro de meliloto,oxicroceo,ceroneo.
Vel fiat hoc modo. Emplaſtrum pro iis,qui ob
negotia domi manere nequeunt, uel nolunt
omnibus morbum patefieri.

R.maſſæ emplaſtri de meliloto, uel oxycro
cei lib.ſſ.argenti uiui unc.ii. malaxentur cum
therebinth. & ol. laurino, uel irino, uel ruta-
ceo,uel de ſpica,& reducantur ad formam ce
rati. Eſt emplaſtrum paratum in officinis de
Vigo nomine,uel de ranis,quod adhiberi po-
teſt.Verùm erit efficacius ſi doſis argenti uiui
augeatur,ut pote pro lib.i.emplaſtri,unc.i. ad
datur argẽti uiui. Conueniet hyeme, uel cùm
fuerit tempus frigidum,& quãdo oſsium frag
menta trahenda ſunt.At ſi ulcera oſtracea ca-
ſtiganda ſunt,uel cicatrizanda, emplaſtro di-
uino, uel diacalcyth. addito argento uiuo &
cinnabrio citius curabuntur,quã aliquo alio.
Nam argentũ uiuũ uidetur,eſſe antipharmacũ
morbi Gallici,tum ob ſiccandi uim,quam tan
tam habet,tum ob tenuitatem partium,& eua
cuationem quam facit potius quàm alia quali
tate,ut poſtea declarabitur. Nam ut ex India
morbus allatus eſt,ſic etiam inde remedia hu-
ius allata ſunt, & multa,ut guaiacum,echyna,
ſalſa parilla.Quæ quidem oſtẽdunt deum om
nia ſumma prudentia compoſuiſſe, qui eo in
loco,ubi morbus populariter graſſabatur, ibi
remedia quoque multa & conuenientia præ-
ſtò eſſe uoluit,locique incolis diuinam reme-
diorum uim detexit.Verum rei propoſitæ con
ſentaneum uidetur,ut de echyna ac eius præ-
paratione aliquid dicamus. Echyna radix eſt
cuiuſdam iunci, ſimilis fermè radici rhodiæ,
nodoſa,rara,ponderoſa, cum recens eſt, cum
uetus,leuisſima.Quæ quidem leuitas eam anti
quatam & deteriorem eſſe oſtendit.Hæc echy
na ad colorem galangæ maioris accedere de-
bet,ſi bona ſit,uiribus tamen differt. Nam eſt
plane ſine ſapore, unde dicta eſt a nonnullis
apios.Quod nomẽ multos & Medicos & Phar
macopolas decepit, exiſtimantes eſſe ἄπιον
Dioſc. quæ quidem uiribus & forma differt
& nominis impoſitione. Nam Dioſc. ἄπιος
dicitur, quòd pyri agreſtis formam referat:
hæc autem, quod nullo ſapore prædita ſit. At
ſatius eſt eam echynam nominare, ne abuta-
mur nomine.Cuius uſus talis eſt.

Præparatio rad.echynæ in diæta morbi Gallici:

RAdix echynæ diuidatur in taleolas, & de
coquatur in aqua fontis,& ex illa aqua bi
bant ægri mane & ſero. Decoqui debet ter.Et
ſecunda ac iii.deco.cum minori quantitate a-
quæ debet fieri,quã prima,uel diutius coquen
da,facta prius infuſione per 12.horas. Eſt au-
tem decoquenda ſine fumo,& ſeruanda in lo-
co calido. Præſcriptio talis eſt.

R.radic.echynæ in taleolas diuiſæ unc.ii.
E aquæ fontis lib.12.infundatur per 12.horas &
decoquatur ad conſumptionem tertiæ partis.
Et de hac cap.tepide mane,& cooperiatur: &
ſudet in lecto.Fiat & ſecunda deco. ex eadem
radi.iam cocta,quæ prius ſuccetur oportet.
Fiat & tertia eodem modo. Delicatis & iis,
qui aliquibus alii ſunt uſi remediis ſufficit iſta
et ſi addatur mel,uel ſaccharum,uel uinum.Si
autem nullis remediis ſint uſi,nec uſuri, illa ſi
ne melle,uino,& ſaccharo,uti debent,quia mi
nus nutrit & magis ſiccat.At hi poſſunt uti a-
mygdalis pineis,prunis,& pane aſſo. Delica-
tis,& qui nullo alio remedio utuntur, uel qui
diu hoc uolunt uti,conceditur uſus auicularũ
toſtarum.Si uero hi utantur decocto guaiaci,
F quia magis nutrit,tenuante uictu eſt utẽdum,
quia illud habet aliquẽ ſuccum qui nutrit.Ob
id diutius erit utendum,& parcius uiuẽdum,
ut tota materia abſumatur.Abſtineant a carni
bus & uino, utantur pane puro fermentato &
bene cocto,& regantur hoc modo.

Facta prius purgatione,ut ſæpius dictũ eſt,
ægri accipiant bis in die decoctum echinæ,
mane hora quarta, & ſero hora tertia poſt me
ridiem,ad quant.unc.vi.Et ſudent in lecto.
De ſecunda autem decoctione bibant,quantũ
uoluerint.Poterunt uti fructibus lenientibus
aluum,paſſulis,ficubus,amygdalis,pineis, pru-
nis coctis,pane bis cocto.In guaiaci uero diæ
ta,nihil ultra. In diæta uero ſalſæ parillæ,ut
echinæ,uſus auicularum multum toſtarum cõ-
ceditur ſero uel mane. Abſtineant a iuſculis,
G aliiſque,niſi in die quo medicamenta aſſumũ
tur.At ſi æger imbecillior ſit, ſemel in hebdo-
mada capiat de ſyrupo laxatiuo iam præſcri-
pto,uel de opiatis laxantibus ſequentibus.
Vel infunde unc.i.ſenæ.Et hæc in leui morbo.
Et ca. mane. Et eo die nullo modo prouocet
ſudores. Opiata uerò conficiatur ſic. Opiata
quæ poterit exhiberi qualibet hebdomada,
dum fiet diæta.

R.Cachol.& confect.hamech ana partes æ-
quales,quibus adde unc.ii.ſennæ oriẽt. pro libra.
cap.ſemel ĩ hebdomada,ut dictũ ẽ. Et detur in
forma boli,uel diſſoluatur ĩ parte decoctionis.

Ex ſalſa parilla eadẽ decoctio paratur, quæ
ex echina,& eadẽ uictus rõne uti oportet, ut
H dictũ eſt,quia nõ nutrit,ut guaiacũ.Quare cõ
ceditur caro auicularũ aſſatarũ,& eodẽmõ ad
miniſtratur,purgato iã exactè corpore,etiã ſe
mel in hebdomada aſſumendo medicamentũ
laxans,prouocando ſudores coopertuiris, uel
calidis lateribus.

Si poſt uſum iſtorum remediorũ aliqua re-
maneant ut erant prius,ſignum eſt aliquid eſ-
ſe quod impediat curationẽ, ut intemperiem
alicuius partis,quã caſtigare oportet,idq; con
trariis remediis. Vel ſi os ẽ corruptũ,uel ulcus
adſit nõdũ ſatis deterſũ,illa oĩa ſenſim caſtigã
da erunt.Verum huic morbo quędã accidẽtia
ſæpe

ſępe eueniunt, ut uidelicet inter ſudandum ex
nimia ac repentina calfactione iuxta ignem,
incidunt aliquando in animi deliquium. Qui
quidem ſunt ſubleuandi aeris frigidi inſpi-
ratione, & aſperſione aquæ frigidę cum pau
co uino reuocandi. Quod ſi ſymptoma illud
poſt multos ſudores accidat, recreandi ſunt
pane immiſſo in uinũ, & infectos unguento pã
nos permutare optimum erit, ut reſumant ui
res. Quo ſymptomate ſedato, ſenſim erunt rur
ſus ungendi, ut curentur, At ſi fluxus uentris
ſequatur, ſinẽdus, ſi uires ferre poſsint. Sin mi
nus, ſucco carnis, iuſculis, panatella, hordeato
reficere oportet, & leuiter adſtringentibus aſ-
ſumptis mederi. Sed primum euacuanda mate
ria cõmota. Quod ſi non tota euacuari poſsit,
moderanda tamen eſt, & non in totum relin-
quenda. Aliquando etiã dyſenteria huic mor-
bo ſuperuenit, quã clyſteribus detergentibus
curare oportet, in quibus pinguedo hirci ad
denda erit, uel axungia porci, ſi magna ſit acri
monia, Axungia enim porci optima eſt ad re-
tundendam acrimoniam medicamenti indu-
centis dyſenteriam. Theriaca recens cum lima
tura auri, uel cum pãnis auri curat dyſenteriã
mala qualitate caſtigata. Hæc dyſenteria curã
da eſt ut alia, aſſumendo ſcilicet rhab. myro-
bal. & hoc ad humoris euacuationem. Vtendũ
etiam erit adſtringentibus, detergentibus, &
cicatricem inducentibus. Aliquando etiam
fiunt ulcera in ore, quæ quidem in principio
gargariſ. detergentibus erunt detergenda, de
inde aqua forti temperata, aqua roſarum &
plantaginis erunt tangenda, Poſtremo garga-
riſ. adſtringente, etiam fortiter ſiccante curã
da. Sed ut ordine procedatur, ſic erit facien-
dũ. Primo gargariſmata parãda ex decoctione
hord. mũdati, & ſyrup. de roſis ſiccis hoc modo.

R. Hord. integri p. ii. roſ. p. ſs. fiat decoctio,
& in libra. i. coll. diſſolue ſyr. uiolati (ob calorẽ
& fœtorem) unc. iii. fiat gargariſma; quod qui
dẽ refrigerabit, & nõ adſtringet multum. Si
autem ulcera fuerint a principio, gargariſ. ex
adſtringentibus parare oportet, ne pars affecta
tam auide materiam recipiat, fiat igitur ſic.

R. Foliorum oleæ, myrthi, lentiſci an. M. i.
plantag. M ſſ. roſ. p. ſſ. hord. p. ii. fiat decoctio
ad lib. ii. in coll. diſſolue uini malorũ granat.
unc. ii. diamoron & ſyr. roſ. laxatiui an. unc. i.
Miſce fiat gargariſma. Syrup. roſ. laxatiuus ab-
ſtergit. Magis adſtringit & ſiccat ſyr. de roſ.
ſiccis. Quare poſt deterſionẽ n, uel ſufficien-
tem exiccationem adſtringentia fortiora ad-
di debent. Vt cum ulcus ſiccandum eſt, efficа-
ciſsimum erit hoc gargariſma.

R. piloſellę M. ii. foliorũ pyri ſyluestris, uel
myrthi, uel mali cydonii, uel ſumach, uel ſorbo
rum M. i. cort. mali gran. uel balauſtiorum ũa.
i. roſ. p. i. fiat decoctio in aqua & uino albo, &

A in lib. iii. coll. diſſol. mell. roſ. col. ſyr. de roſ. ſic-
ciſ ana unc. iii. fiat gargar. clarificatũ, quia cor
tex mali granati denigrat linguã, & aſperã red
dit, huic adde aluminis unc. i. & ſiccabit, uel a-
quæ fortis drac. i. in unc. iiii. Nota ꝙ nũquã ceſ
at defluxio donec ulcera integre curata ſint,
& dentes deterſi. Nã illa lippitudo, uel fuligo
quæ expiratione fit, exulcerat linguã. Itaq; o-
portet aqua forti cõfricare dẽtes, ut auferatur
uis illa arrodendi uel putrefactiua. Hæc aqua
detergit dẽtes & dealbat, & firmat. Fricãtur dẽ
tes pãno alligato ſpecillo, uel bacillo, & immiſ
ſo in aquã illã, caſtigatam aqua roſ. & plantag.
Si ulcus perſeueret, & inflãmatio appareat, o-
portet tũdere linguæ uenã, & cucurbit. cũ ſca-
B rificat. admouere ceruici, deinde gargariſmis
ſupradictis repellere, ſiccare, & cicatricẽ indu
cere. At quia aliquãdo peccat iecur, ad eius de
terſionẽ & purgatione bonũ erit uti ſyrupo ſe
quẽti, qui ęgros uindicat a recidiua, & aliis ſu
buenientibus affectionibus. Syr. ad deterſionẽ
& purgationẽ iecoris iis qui exulcerationes,
ſcabies, herpetes, & alia cutis uitia patiuntur.

R. Rad. lapathi acuti, acetoſę & bugloſ. bor.
rag. endiuię, cichor. ſcariolæ, ceterach, politri-
ci, adiãthi, agrimo. ana M. i. paſſul. prun. ſebeſt.
ana num. 20. aniſi drac. ii. quatuor ſemin. frig.
maiorum ana drac. i. ſenæ orient. & polypod.
querc. ana unc. iiii. tamarind. unc. ii. myrob. ci-
trin. chebul. ind. confric. in ſucco roſ. ana unc.
C i. florũ corad. ana p. i. fiat decoctio in decoctio
ne guaiaci, aquę bug. & abſynth. an. lib. i. Et in
lib. i. ſſ. uel. ii. diſſol. ſyr. roſ. lax. unc. vi. rhab. e-
lecti tenuiſſ. pul. & in pãno ligati unc. i. arom.
cũ drac. iii. cinamomi. & cap. unc. vi. bis in heb
domada. Duobus diebus ſequentibus ad refo
cillationem uirium fiat talis opiata.

R. Conſ. florũ cichor. & bugl. an. unc. i. cõſ.
capil. unc. ſſ. pul. diamarg. frigi. drac. iii. raſurę
eboris, & limaturæ auri ana ʒ. ſſ. tria ſant. & di-
arrhodi abb. ana drac. i. Cum ſyr. cõſeruat. cor
ticis citri, fiat opiata, cap. ad quãtitatẽ auella-
næ, ſupbibẽdo parum aquę cichor. & abſynth.
Si uero articulorũ dolores, & tophos, uel tumo
res duros paſsi ſint, aut etiam patiantur, hoc
D modo, fiat ſyrup.

R. Elenii unc. i. galãgę maioris & echinę.
unc. ſſ. bethonicæ, abſynth. mẽthę, marrubii an.
M. ſſ. herbarum capil. cichor. & bug. an. M. i.
paſſul. dactyl. mũd. an. N. 20. aniſi drac. iii. po-
lypod. querc. lib. ſſ. ſenę orient, quart. i. ſem.
carthami unc. ii. turbith un. i. agar. unc. ſſ. florũ
anthos, ſtæchad. an. p. i. cortic. citri unc. fiat de
coctio. Et in lib. iii. colaturæ diſſol. mell. roſ. &
ſyrup. roſ. laxat. ana unc. vi. ſacchari q. ſuffic.
fiat ſyrupus aromat. cum drac. ii. diagalangæ.
Et cap. duobus diebus ſequentibus continuis
unc. vi. ſemel in hebdomada per menſem, po-
ſtea bis in menſe, deinde ſemel. Accedẽte hye

me capiat bis in hebdomada ut in principio. Vel ſi malit, utatur pillulis ea aloe ſi curatus ſit, Sin minus pilulis ex hydrargiro, ut ſupra imperatũ eſt. Pillulæ quæ poterunt accipi loco ſyrupi ſupraſcripti, uel loco pillularũ ex aloe.

R. aloes unc. i. galang. myrrhæ, agaric. ſalis gemmæ ana drach. i. ſucci abſynth. drac. i. ſſ. & cum aqua abſynth. fiant pillulæ. Cap. mane in exitu lecti drac. i. bis, uel ter in hebdomada. Et ſi non ſit bene curatus, uel timeat recidiuam, utatur theriaca, uel mythrid. uel aur. alexandr. Et hoc in craſtinum ſyrupi, uel pillularum, bis in menſe. Vel fiat talis opiata, quę poterit accipi loco theriaces, uel mythrid. uel aur. alexandr.

R. conſ. anthos, ſtæch. & cort. citri ana unc. i. confect. arom. roſ. unc. ſſ. pul. diamoſchi, uel diambræ drach. ii. cum ſyr. de ſtæch. fiat opiata. Cap. mane ad quantitatem auellanæ, ſuperbibendo aquæ abſynthii. parum.

Aliquando fiſſuræ in manibus apparẽt, quę argumento ſunt morbum non eſſe curatum. Itaque repetẽda erit inunctio, qua parte ſunt fiſſuræ manuum. Quod ſi non curentur, etiam uniuerſali purgatione facta, poſſumus hoc modo tentare curationem.

Linimenta, unguenta, & decoctiones, quæ poſſunt fieri poſt uniuerſalem purgationem, & unctionem uniuerſalem, & hoc in fiſſuris manuum non curatis a morbo Gallico.

R. Sublimati drac. iii. aluminis drac. i. albuminum ouorum fortiter agitatorum quantum ſuffic. Applicentur ſupra partẽ affectã. Vel ſic.

R. unguenti enulati unc. iii. argẽti uiui unc. i. ſublimati drac. i. miſce, ungantur manus. Vel ſic.

R. aq. parietar. chelidon. maior. plantag. ana unc. iii. ſublimati ſcrup. iiii. calcytidis & aluminis ana drac. i. Decoquantur leuiter. Et ſero cum ibit dormitum, fricentur & abluantur partes tantum cruſtatæ, & quæ in circuitu ſunt. Hũc affectũ aliqui ſalſurati, aliqui phlegma ſalſum uocant: & hoc a materia, quam ſudant, creduntque hanc materiam morbum cõmittere. Sed ſciſſura eſt affectus partis internæ manuum, & pedum. Itaque oportet proprium eſſe morbum, uel ob exactam partium illarum temperaturam, uel potius ob tendonẽ, uel muſculum illum latum, qui conſtituit manuum pedumque plantam ſenſibilem & mollẽ. Aliquando herpetes in facie & aliis partibus eueniunt, & curantur remediis herpetibus aptis, & ſublimatum, uel argentum uiuum addatur cum aquis acetoſæ, parietar. uel plãtag. Quibus aquis adde ſublimati decocti cum aqua forti drac. i. in qua ponendum eſt argentum uiuum. Vel tale fiat linimentum.

R. reſinæ pini unc. i. ceruſæ unc. ſſ. argenti uiui drach. iii. ſucci citri, & lapathi acuti ana E unc. i. ſſ. incorporentur ſimul & fiat linimentũ, quo linatur pars. Sic herpetes curantur, nec amplius redeunt. Efficacius erit, ſi drac. i. ſublimati addatur. Sed quia calfacit, moleſtiã adfert. Aqua in qua extinctum eſt ſublimatum, quod ad fucum paratur, etiam curat herpetes, uel alumen, maximè ſi uſtum albumine oui exceptum ſit, cum ſucco arantiorum uel citri, etiã ſi non præceſſerit ſudatio, quemadmodum aloe diſſoluta in oxymelite ſcyllitico. Aliquando fit alopecia ſine dolore articulorum, aut capitis. Sed ſi aliquando accidat cum dolore, certiſſimum eſt ſignum morbi gallici. Fit etiam ſine magnis ulceribus, quia humor ſeroſus eſt F ſub cute arrodens pilos. Cognitio alopeciæ eſt, cum non ſolum pilorum deperditio fit in ſuperciliis, uti in lepra, ſed in mento, ac etiam in capite fiunt areæ: quæ ſi in occipite, uel in lateribus fiant, hoc demonſtrat eas eſſe a ſolo morbo gallico. Nam hæ partes caluitio & capillorum ab aliis cauſis reſiſtunt, ob carnis humiditatẽ. Retinemus alopeciã abluẽdo partes affectas lacte. Quę potius curatur unguento, quam diæta. Quare hunc in modum cura erit aggredienda. Purgetur frequenter & fortiter, primum ſcilicet minoratiuo, deinde apozemate ex herbis quæ purgant aquas, & ſeroſa recrementa, ſiue ichores, ut ſyr. roſ. laxatiuo G cum decoctione mercurialis, ciclæ, braſsicæ marinæ, ſenæ orient. Deinde cõfect. hamech. electuario de ſucco roſ. ut ſequitur. Minoratiuum pro alopecia a morbo Gallico.

R. ſyrup. roſ. laxatiui unc. iii. decoctionis mercurialis, & ciclæ unc. iiii. fiat minorat. cap. mane. Apozema pro alopecia a morbo Gallico.

R. herbarum capillarum, abrot. ciclæ, agrimo. fumiterræ, lapatii acuti, acetoſæ ana M. i. braſsicę mar. ſenę orient. ſemin. carth. & polypod. querc. ana drac. iii. aniſi drac. iii. florum anthos, bugloſſ. borag. ana p. i. fiat decoctio. Et in lib. i. ſſ. diſſolue ſyr. de fumar. compoſ. H unc. vi. miſce, cap. in quatuor diebus. Poteſt dari cum decoctione ſimplici guaiaci, & uti per quinq; dies mane. Quibus finitis cap. ſequens medicamentum eradicatiuum.

R. confect. hamech. drac. iii. electuarii de ſucco roſ. drac. i. ſyrup. roſ. unc. i. aquę borraginis, & capil. uen. ana unc. ii. miſce, capiat. Quòd ſi non ſatis medicamentum hoc euacuauerit, rurſus accipiendum erit de apozemate, addendo ſyr. roſ. laxatiui tantam quantit. quantam appoſuimus ſyrupi de fumoterrę. Et cap. bis in hebdomada, mane unc. iiii. ſero unc. vi. Internis partibus purgatis quicquid in habitu corporis continebitur per ſudores euacuare poterimus, hoc ſequente unguento.

R. pinguedinis urſi unc. iiii. ol. de abrotono unc. iii. unguenti martiati unc. ii. argenti

uiui

uitii unc.iiii. myrrhę, thuris, olibani ana unc. ſſ. cineris abrotoni,& pellis talparũ ana drac. iii. reſinę, & terebinthinę lotę in aqua decoctionis abrotoni unc. iii. cerę parum, fiat unguentum, quo ungantur primum partes inferiores cum brachiis & ſpina: deinde ſuperiores, ac etiam hę in quibus multi ſunt pili, addẽdo in fine unctionis in reſiduo unguenti quod ſequitur.

R. ladani depurati unc.i. cineris pellis urſi, & pilorum mulieris, uel uiri ana unc.ii. mellis unc.i. fricetur pars affecta mane & ſero, ac unguatur, deinde cooperiatur. Poſt unguentum fiat lixiuium, quo abluentur partes tentatę alopecia, hoc modo.

R. cineris abrotoni unc.iiii. cineris abſynt. unc.i. cineris talpę,& pellis urſi ana unc. i. aquę lib. iii. fiat lixiuium, in quo decoquantur herbę ſequentes.

R. herbarum capill. abrotoni, bethon. ſaluię, pulegii, ana M. i. Et cum decoctione abluantur partes. Et ſi talpa reperiatur in illa regione, erit decoquenda,& pars leuiter confricanda. Aliquando etiam fit dolor capitis a morbo Gallico:& hoc euenit quando materia pituitoſa, uel ſeroſa & putreſcens eſt: & tunc dolorem in parte anteriore capitis,& circa tempora & aures, & maxime cum quadam grauitate facit. Aliquando is dolor in internis partibus eſt, aliquando in externis. At quando in externis eſt,& ſentitur extra caluariam, nec oculorum, nec aurium dolor eos uexat. Et aliquando in hoc dolore alopecia apparet, & hoc in aliqua parte capitis, & ſępiſſime in lateribus, tuncque eſt certiſſimum morbi Gallici argumentum. At internus externo,& nocte magis afficit, quam interdiu, ac magis in mutatione Auſtrina ad Borealẽ, & a Boreali ad Auſtrinam, quam alio tempore. Et in palpebris dolor ſentitur grauis, ita ut pili uideantur ſurſum erigi. Verum aliquando recens eſt, aliquando antiquus. Si recens ſit, ſine tumorr ſit, qui & ſi aperiatur, nulla ſanies aut materia apparet. Et hoc eſt quia incipit diſtendere pericranium a cranio. Alia quoque ſigna morbi gallici pręceſſiſſe oportet. Vt ſi diuturnus fuerit,& tumorem faciat, uerendum de abſceſſu ollis & carie. In aliquibus primum incipiunt apparere tumorẽs ob uſum unguentorum multorum, quę quidem potuerunt humorem tenuare, & in uaporem mutare, ſed non reſoluere, aut etiam quia ęger ante perfectam curationem, ſe aeri frigido commiſit, unde relicta fuit materia ſub cute, quę pericraneum diſtendendo dolorem facit. Aliquando etiam cum dolore capitis ſentitur dolor in acromio, ſterno, ceruice, & iuncturis extremitatum, nulla tamen apparente exulceratione, uel ſcabie. Et ob eam cauſam multi putant dolorem hunc a morbo Gallico nec procedere, nec oriri. Et leuis calfactio hunc dolorem mouet, ac exagitat, magnus uerò calor mitigat, quemadmodum uidere eſt de cibo aſſumpto qui cum euidenter ſedat ac mitigat, etiamſi per cõſenſum non fiat dolor. Hic aliquando primarius affectus eſt, id eſt, accidit in recenti morbo, aliquando ex recidiua. Ad cuius curationem iniiciendus eſt primum clyſter præſcriptus in dolore capitis a pituita: deinde exhibendæ pillulæ ſtomachicæ, uel de hyera cum agarico, & ſale gemmæ. Poſtea coquatur materia cum ſyrupo de ſtęch. & melle roſ. uel anthoſato, uel ſcyllit. diſſolutis in aq. bethon meliſſæ, hyſſopi, uel in decoctione herb. capill. uel guaiaci. Et capiat in quatuor diebus. Quibus finitis purgetur potenter pillulis euacuãtibus pituitam, ut cocchiis & de ſarcocolla, de agar. ac aliis ſimilibus, uel electuario diacarthami, uel de citro ſolut. uel indo maio. uel diaphæn. ut de dolore capitis a pituita monſtratum eſt. Facta euacuatione præſcribatur maſticatorium ex pyrethro, quo utatur per ſpatiũ quatuor aut quinque dierum mane & ſero. Poſt uſum uero maſticatorii exhibeatur theriaca antiqua, ſuperbibendo parum aquæ uitæ, uel parum decoctionis guaiaci. Vel detur aqua theriacalis prouocans ſudores, quæ quidem aqua parabitur ſic.

Aqua theriacalis pro dolore capitis a morbo Gallico.

R. Theriacæ antiquæ lib.ſſ. rad. elenii, chynæ, ana unc.iiii. cyclam. unc.vi. ligni guaiaci,& corticis eiuſdem maceratorum per diẽ in uino albo lib.ii. ponantur omnia in uaſe uitreo,& deſtillentur, ut ſolet deſtillari aqua uitæ. Cap. pro doſi ab unc. ii. ad unc.iiii. At ſi ſit corpore multum pituitoſo ac obæſo, neque facile ſudet, utatur decocto ſequenti.

R. rad. elenii unc.iii. polypod. quer. unc.iiii. ebuli unc.ii. raſuræ ligni Indici lib. i. follicul. ſenæ lib.ſſ. Macerentur maceranda,& decoquantur in lib.x. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis. In fine iniice ſenam,& drach.iii. ſem. colocynth. mell. lib. ii. fiat ſyrup. arom. cũ unc.ſſ. cinnam. uel zinc. Cap. mane & ſero unc. iiii. Et non prouocet ſudorem. At pro imbecillibus, fiat ſine colocynthi. Vtatur per octo dies, donec dolor ſedatus fuerit, uel mitigatus.

Super caput apponãtur præſidia topica deſcripta cap. de dolore cap. a pituita. Si autem ſit pauper, nec tantam impenſam ferre poſſit, aut ob ſua negotia non poſſit retineri domi, utatur ſequenti unguento.

R. unguenti martiati, & aragon ana unc.

iiii.euphorb.unc.i.argenti uiui unc.iiii.(extinguatur in lib.ſſ.axung. porci) ol. chamæm. & rutac. ana unc.iiii.therebinth. lotæ in aqua uitæ unc.ii.ceræ parum,fiat unguentum. Vngantur primum partes dorſi,deinde ceruicis, poſtremo iunčturę extremitatum.

Quod ſi hiſce remediis dolor ſedatus non fuerit,ut funditus auferatur, fiat ſequens emplaſtrum.

℞.emplaſtri diuini unc.iiii.unguenti de uigo unc.iii.euphorb. unc. ſſ. argenti uiui unc. ii.malaxentur cum ol. rutaceo & fiat emplaſtrum. Apponatur ſupra caput pilis prius abraſis. Quod ſi multa alia remedia præceſſerint, oportet primum talia emplaſtra partibus remotis admouere, deinde capiti.

Multi in curatione huius morbi Gallici uniuerſali medicamenta frigida adhibēt magno errore,quia hęc frigida humores refrigerant, & incraſſant.

Aliquando accidit etiam ulcus nariũ,quod difficillime curatur. Et ut hic poſſimus mederi,ſicut & reliquis accidentibus, hic appoſuimus exemplum tale.

Curatio ulceris nariũ a morbo gallico.

Ad ulcus narium a morbo Gallico, quod non potuerat curari neque a Medicis Italiæ, neque ab aulicis,neque a cæteris Monſpelienſibus.

℞.cortic.thuris,ſang.drac.ana drac.i.cort. mali gran.drac.iii.gummi tragac.leniter aſſi drac.i.ſſ. fiat puluis tenu. qui immitatur naribus cum tenta,addita muccagine ſequenti.

℞.ichthiocollæ unc.ſſ.calcis uiuæ nouies lotæ in aqua ciſternę,deinde cum aqua plantag. unc.i.fiat mucillago.

Troch. ad ſuffumig.

℞.cort.thuris, maſtiches, olibani, myrrhæ, ſtyracis,gummi iuniperi ana unc. ſſ. roſ. rub. ſantal.omnium ana drac. ii. auripigmenti rubei drac.iii.marchaſitæ,id eſt,lapidis pyritis drach. ii. cum mucillag. gummi tragac. fiant troch.quibus ſuffumigentur cooperimenta capitis, addendo balauſt. & ſpongiæ bedegar. ana drac.iii.

℞.cortic.mali gran.drach.i. gallas num. x. plantag. candę equinæ, polygoni maris, herniariæ ana M.i.herbæ tetrahit M.ſſ.fiat decoctio in aqua ferrata, de qua abluantur partes affectæ.Deinde apponatur puluis cum muccagine præſcripta.

Reiteretur ſuffumigiũ prius ordinatum addendo cinnabarii drac.iii. Et fumentur trochiſci cum therebinth.Et fumigentur ut prius.

Hic omiſimus omnia alia,quę illi & in Italia,& in Gallia pręſcripta fuerint,tum propter multitudinem pręſcriptionum, tum quia ab eis non fuerat curatus. Hæc ſunt accidentia quæ fere ſolent euenire in morbo Gallico, qui bus debetur curatio. Nunc ad ſuffumigia ueniendum,quibus etiam ſolent uti in hoc mor-

De ſuffumigiis.

E bo. In curatione dolorum a morbo Gallico,utimur ſuffumigio, & ad curationem ulcerum humidorum, quę difficilè conſolidantur, uel etiam cum ulceris conſolidationem accelerare uolumus: ut ego feci in quodam nobili, qui per ſex menſes Lugduni a Medicis & Chyrurgis tractatus fuerat,neque tamen ulla diæta,ulloue medicamento curari potuerat. Ego uerò quatuor diebus curaui eius ulcus, ita ut priuſquam perueniret domum ſuam,quę quatuor dierum itinere diſtabat, integrè curatus fit.

Hoc remedium (ſcilicet fumigium) deſiderat uires robuſtas, quia forte eſt, & periculoſum. Itaque in pręhumidis & fortioribus eo

F eſt utendum. At debilioribus, & qui multa alia remedia fruſtra ſunt experti,quod fit in lecto,fumigium optimum erit, ut nunc oſtendam. Purgato corpore diligenter,iterum atque iterum,utendum erit maſticatoriis per aliquot dies,modo non ſit ulcus in ore.(Nam tunc errhinis,non maſticatoriis eſt utendum). deinde ſuffumigio mane uel ſerò in lecto, cuius fumum per canalem,dum accenſum crematur, ducet. Tale autem erit,quod ſudorem prouocabit. Ponantur carbones accenſi in olla, & in eadem ſuperiniiciatur fumigium ſuper carbones,& cooperiatur operculo, a quo

De ſuffumigiorũ uſu.

G fiſtula deducatur in interiorem partem lecti. Quod ſi ęger non poſſit ferre odorem, exerat licet caput extra lectum,modò ceruix exactè pannis & linteis circundetur & obuolatur, ut fumo per ſuperiorem partē nullus pateat exitus. Hęc autem fiunt in debilibus,& iis qui cubiculum calidum,& pauilionem (ut uocant) commodum habere non poſſunt.Fit autem pauilio ex linteis ſimul ligatis, & ex alto dependentibus,& undequaque ęgrum inuolentibus, in quo ſedet ęger ad ſudandum, & imponitur fumigium ſuper multos carbones, ut aer ſub pauilione incluſus calefiat multum, atq; adeo madore ſuffumigii infectus, ſudores alliciat, ſicque corpus ſiccet.Si uero odorem ferre nē

H queat,extra pauilionem caput teneat,& paulo poſt lecto impoſitus egregie ſudet. Reiteretur ſuffumigium pro uiribus ęgrotātis, & morbi contumacia, donec fiat excretio per os. Quod ſi ob imbecillitatem continue uſum ferre non poſſit ęger,utatur ex interuallis,ut per tres dies,deinde quieſcat per quatuor uel plures,deinde ad idem redeat ſuffumigium.

Interim uerò utatur optima uictus ratione attenuante,& leuiter exſiccante,aut ſaltē non multum humectante;alimenta ſint laudata,& quę facile concoquantur. Et abſtineāt a uino. Cum hoc ſuffumigio utentur,ſit illis uini loco hydromel, uel decoctum ſecundum guaiaci. Nam uini potio eo tempore una cum argento uiuo facit paralyſim.Cęterum poſt has tres

Victus ratio.

fumiga-

fumigationes purgetur rurſus uniuerſum corpus, ut prius imperatum eſt in dięta, idque ſingulis hebdomadis, ſyrupis ſcilicet laxãtibus, uel opiata, uel denique pillulis ad humorum pituitoſorum euacuationem accommodatis.

Suffumigia uim habent à cinnabrio, ob argentum uiuum. Quare oportet illud quantitate ſuperare alia. Sed adduntur aliqua, quę ad odoris caſtigationem faciunt, alia uero ad curationem morbi, alia denique ad excipienda medicamenta. Sed illud à me ſemper obſeruatum eſt, quod lib. de medicamentorum quant. & lib. de formis remedia nobis mõſtratum eſt, ut ſcilicet ea uſurpentur, quę ob multas rationes uſurpari debent, ut ſi fieri poſſit, forma remedii pluribus nominibus iuuet. Vt exempli gratia. Cinnabrio ſunt addenda aliqua quę odorem caſtigent, non cinnamomum, non moſchum, non muſcum arborum, non hypociſt. non ladanum, quia etiamſi ſunt odorata, ſunt tamen adſtringentia, & actioné pręcipuam retardarent, uel impedirent ſudorem: Sed ſunt uſurpanda odorata, quę ſudores mouent, ut beniouin, ſtyrax calamita & liquida. Si ergo ſcopus ſit procurare ſudores pro doloribus ſedandis, ſufficiunt ſupradicta cum cinnabrio, ſic.

Forma fumigii ad mouend. ſudores.

R. Cinnabrii unc. i. ſtyrac. rub. & calamitę, nucis moſc. ana drac. iii. benioin unc. ſs. Excipe therebinthina, & fiant trochiſci drach. ii. quibus utatur ut diximus. Therebinthinam pręſcribimus, quia confert ad dolores ſedandos, & ad faciendũ multum fumum. Quòd ſi ex aridis fieret, pinguedo uel oleum addenda eſſent, ut fumum facerent. Ob id lachrymę & quæ fuliginem excitant, ſunt materia fumigiorum,

Si ad ulcera curanda fumigium parare uoluerimus, parabimus ex iis, & aliis ulcera detergentibus & ſiccãtibus, qualia ſunt myrrha, maſtix, olibanum, opponax, gummi ladani, ligna pinguia quæ reſinam fundũt, ut lignum aloes, ramẽta iuniperi, cortex pini, macis, nucis moſchatæ. Sunt alia quæ arida ſunt, ut ſantala, & illa minus probantur, quemadmodum neque theriacam & ſimilia iſtis remediis addi bonũ putamus (ut neque unguentis admiſceri quemadmodum inepte quidam fecerunt) quia neq; materia apta eſt ad fumigia facienda, neque conferunt extrinſecus adhibita, ut neque theriaca intrò aſſumpta. Sed fiat ſic fumigium ad ulcera curanda.

R. cinnabrii unc. i. beniouini, ſtyracis, myrrhę, olibani, opoponacis ana un. ſs. maſtich. macis, thuris ana drac. ii. Excipiantur therebinthina & fiat fumigium. At ego in ulceribus addo ſandaracham, uel auripigmentum, & potiſsimum cum ulcera in pulmonibus, uel naribus, uel aliis partibus internis opinor eſſe. Addimus etiam marchaſita, id eſt, lapidem pyritem quia ulcera ſiccat, & emollit durities, ut monſtrauimus in cura ulceris narium.

Magna helicroi maceratum in ol. laurino, & de caſtoreo, dolores ſedat, ſi cinnabrium admixtum ſit.

Si ulcus remaneat poſt alia remedia, nec curatum fuerit, ſufficit partem ulceratam fumigare poſt deterſionem, uel oſsis caſtigationẽ. Et hæc ſufficiãt pro curatione per ſuffumigia.

Ex ſupradictis ſatis apparet argentum uiuũ eſſe antidotum, & maximè accommodatum remedium ad morbum gallicum, quia quomodocunque adminiſtretur, morbum curat. Nam ſudores mouet, & ob tenuitatem partium ſiccat. Quod alia medicamenta non faciunt, quia uel adſtringunt, uel ſudorem impediunt. Argentum autem uiuum ſiccãdo ob aeream quãdam ſubſtantiam cum tenuitate, quam habet curat, & ſuo calore moderato, non autem ſtupefaciendo uel refrigerando, ut aliqui ſomniarunt, aduerſus quos in noſtra digreſsione de argento uiuo ſatis ſuperque diſputauimus.

Curatio per unguenta ex argento uiuo ab empiricis primùm tẽtata fuit, qui cum ſcabiei & illi generi tumoris, quod ἀχὼρ dicitur, & aliis huiuſmodi conferre uidiſſent, eòque ſcabiem capitis & totius cutis curari, huic morbo accommodare non ueriti ſunt, eòque deinceps ratione optima, atque adeo fœlicißimo ſucceſſu uſi ſunt,

FINIS

CEPHALALGIAE A GALLICO MORBO CVRATIO

DIONISIO FONTANONO MONSPVDIENSIS

EX LIBRO PRIMO CAP. 8.

De morbis interius curandis deſumpta.

INfeſtat hic dolor magna ex parte anteriorem capitis partem,& tempora, nonnunquã etiam poſteriorem.

Curandi ratio ſtatim auſpicanda ab enemate molliter reuellente,ne tanta & uaporum,& humorum copia ad caput efferatur. Recipe *M*alu. mercurialis,betę,ana M.i.furfuris frumenti,chamęmeli,ana *M*.ſſ. calaminthæ, maioranæ,ana tertiã partem. *M*.i. Decoquantur in.ſ.q.aquę uſq; ad ſextę partis conſumptionem. Exprimantur,& colentur. Deinde accipiatur iuris decocti lib.i.ſſ.caſiæ.unc.i.ſſ. ſacchari ſemel duntaxat cocti,mellis aſpuma purgati, ana unc.ſſ.benedictæ laxat.hieræ Archigenis, ana. drac.ii.olei antiqui unc.ii.butiri ueteris.unc.i.ſalis foſsilis.drac.i.Miſceantur omnia , fiatque enema, quod immittatur ante paſtum. Deinde concoquatur humor.

Recipe Serap. conſeruat. acori,ſcarpii,fumarię,ſerapii bugloſ. ana unc.ii. Stillatitiorũ liquorum chamæpityos,melyſſophylli,lupi ſalictarii, bugloſsi, ana unc.iii,miſceantur,& a ieiuno diluculo bibantur per quatriduum.

Reci.electar. diamoſchi dulc. unc. ſſ.utatur cum ſerapiis. Vbi herbarum copia fuerit, præſtiterit hoc apozemate uti.

Recipe radicis acori, glycyrrhizæ ana unc.i.quinque radi.com.maceratarum in aceto, &
G uino albo ana unc. ſem.melyſſophylli, betonicæ, ſummitatum lupi ſalictarii, fumariæ, bugloſsi integri, cirſii ana manipul. unum, hermodactylorum unc. ſem. uuarum paſſarum detractis uinaceis unc.i. trium florum com. florũ roriſmarini ana pugil.unum,thymi drach.tres foliorum ſennæ unc,ſem.polypodii quer. unc.i.ſſ. Decoquantur in.ſ.q.aquę donec dimidiũ abſumatur,dein exprimantur,& colo transfundantur. Accipiantur iuris decocti colati un. uiginti,quæ ſaccharo dulces reddantur,adięctiſque cinnamomi.ſelecti drach.duab.& pul. di-
H arrhodi abb.drach.una.reddantur iucundioris & ſaporis , & odoris. Sumantur à ieiunio unc.iii.diluculò diebus quinque.

POTIO PVRGANS.

Recipe pruna damaſcen. xii. glycyrrhizæ expurgatę oxyphœnicon,uuarum paſſarum detractis uinaceis, uiolarum ana unc.ſſ. hordei pugil.i.ſeminum aniſi, & fœniculi ana drach. duas , polypodii quer.unc.ſſ.foliorum ſennę, unc.i.ſſ.hermodactylorum drachm.duas.Decoquantur in.ſ.q.aquæ fluuialis,aut fontanę uſq;
E ad dimidii conſumptionem. Dein accipe huius decocti unc. iiii.cathol.drachm.ſex, compoſitionis hamech, diaphœnici ana drach. duas ſerapii bugloſſ.unc.i.ſſ.commiſtis omnibus fiat potio purgans,quæ detur hora quarta à media nocte. Eo die domi ſe contineat,& poſt horam nonam bibat lotorium ſequens.

Recipe Sacchari ſemel duntaxat cocti unc. ſem.cum iure cicerum rub.fiat lotorium.

Recipe Theria.ueteris,drachamam,cõſer. bugloſ.drachmas duas,miſceantur, & ſumantur poſtridie,ſex horis ante paſtum.

AVT PVRGETVR PILVLIS.

Recipe Pil.fœtidarum,pil.indarũ ana drac.
F ſem. excipiãtur ſtillatitio liquore meliſſophylli,fiantque pilul.v.quę ſumantur circa noctis dimidium, aut cũ primum experrectus fuerit Cętera deinde ut ſupra fiant. Vbi autem quieuerit tres aut quatuor dies,utatur decocto ſequenti.

Recipe Scobis tenuiſsimæ ligni ſancti lib. i.decoquatur in lib.quatuor aquæ fontanę , uſque ad dimidiæ partis conſumptionẽ. Cũ autẽ ad decoctionis terminũ propè acceſſerit,addatur melyſſophylli,betõicæ,chamępityos, bug. integri, fumariæ,lupi ſalictarii sũmitatũ ana manipulũ unũ. Iuris huius decocti un. vi. bibat dies quatuor,hora quinta matutina,& ꝓuocetur ſudor(ut humores,qui ulcera plerũq; cicatri-
G ce obduci ꝓhibent,qui in totius corporis ambitu sũt nedũ capitis,diſcutiãtur)qui ꝗdẽ accuratè abſtergatur. Quod ſi ęgroto poſt epotum hęc decoctum ſomnus obrepat,dormire licebit. Herbæ autem illę,quæ decocto ligni ſancti admiſcentur,ligentur,ne ſe ſcobi commiſceant,ab eaque ut facilè ſegregari queant. Rurſumque ſcobs illa,detractis herbis, decoquatur in ſex libris aquę fontanæ,uſque ad tertiæ partis abſumptionem. Et hoc ſecundo utatur reliquo tampore quoties ſitiet,cui poterit adiici modicum uini,ſi quidem debilis ualde
H fuerit ægrotus. His perfectis, topicis præſidiis utendum. i

Recipe Emplaſtris nobilis ab Ioanne de Vgo compoſiti lib. ſſ. emplaſtri filii Zachariæ, emplaſtri de meliloto,emplaſtri ceronei, emplaſtri diachyli, cui iris adiecta ſit,ana unc.ii. farinæ ſeminis lini, farinæ fœnogręci ana unc.ſſ.bdellii , ammoniaci , diſſolutorum in oleo de lil.ana drachm.iii.croci drac.ſem.adiecta terebinthina.q.ſ.commiſceantur,& ex omnibus fingatur maſſa emplaſtri, magdaleonem appellant,de qua ſumatur,q.ſ.ut ſuper alutam

extenden-

do fingatur pileolus, qui capiti ſuperponatur, nec inde auellatur, niſi ſedato dolore. Nec tantum id capiti fiat, ſed & aliis corporis partibus, ſi qua ſit, quæ ob hunc morbum dolore infeſtetur. Interea ſingulis hebdomadis utetur catapotiis ſequentibus. Recipe Pil. aſaieret, agarici in paſtillorũ formã redacti, ana drac. ii. pil. fumariæ, pil. ſine quibus, ana drac. i. hermodactylorum. ſcrup. iiii. maſtich. ſcrup. i. myrobalanorum flauarum, myrobalanorum cęrulearum confractarum, ol. amygd. dul. ana drac. i. cum ſerapio conſeruationis acori fingatur globus, qui diuidatur in drac. & ſingulæ drac. in pil. vi. de quibus tres ſumet ſingulis menſibus ter, horis quatuor poſt cœnam frugalem & tenuem. Tempore quoque frigido proderit ęgroto non mediocriter ſumpſiſſe dracm. unã thæriacæ ueteris cum unc. i. ſſ. conſer. bugloſ. ſex horis antepaſtum, ſingulis hebdomadibus ſemel. Cõducet etiam plurimũ, ſi quid aliud, ſequenti uti enemate ſingulis menſibus quater, uſq; ad perfectam huius affectus curationem, quod & humores, & uapores, qui ſurſum efferuntur, & iam elati ſunt, qui ſanè doloris ſunt in cauſa, reuellet, & pharmaci ſolutiui uicem complebit. Recipe Maluarum, linozoſtidos, helxines, origani, calamĩthę, bectonicæ, rutæ, meliſſophyli, ſaluiæ, ana manipul. unum, hyſ-

A ſopi, pulegii, ana manipul. ſem. ſeminum aniſi, fœniculi, cumini, ammeos. ana drachm. duas, centaurii minoris manipul. i. polypodii quer. drachm. vi. agarici, medullæ colocyntid drac. ii. foliorum ſennæ ſcrup. iii. florum ſtœchados, florum roriſmarini, florum chamemeli, ana P. i. Decoquantur in ſ. q. aquæ, donec dimidium abſumatur, deinde colentur, & recipiantur iuris decocti unc. xvi. hieræ picræ, benedictæ laxatiuę, ana unc. ſſ. compoſitionis indi maioris, drachm. iii. diaphœnici. dracm. i. ſucci betæ. unc. i. mellis roſacei colo transfuſi. unc. i. ſſ. olei chamemeli, ol. rutæ, ol. anethi, ana. unc. i. ſalis foſsilis. drac. i. ſſ. Commiſtis omnibus fiat enema; quod ante paſtum immittatur, cęteriſ-

B que enematibus diutiùs ab ægrotante retineatur. Vtetur prętereà ęgrotus ſequenti compoſitione quotidie, uno tamen, aut altero die per hebdomadam prętermiſſo.

Recipe cõſeruę acori, conſeruę radicis bug. ana unc. ii. ſſ. pul. diamoſchi dulc. drac. ii. pul. diarrhodi abb. pul. roſatænouellæ ana dracm. i. ſſ. pul. diamargar. frigidi drachmam unam, excipiantur ſerapio conſeruatiuo acori, fiatq; electarium molle. Magnę autem auellanæ magnitudo indicabit quantum de hoc electar. ſumpturus ſit ęgrotus, duabus aut tribus horis aute paſtum matutinum.

FINIS

DE MORBI GALLICI PVLSIBVS IOSEPHI STRVTHII POSNANIENSIS, MEDICI CAPVT

Ex lib. quarto ſphygmicę artis deſcriptum.

MORBI Gallici inueterati pulſus ſunt parui, tardiores, rariores, languidi.

Morbum Gallicũ, alii morbum Neapolitanũ, alii ſcabiẽ Hiſpanicam, alii elephãtiaſim, ſed impropriè, ſicut & lichenẽ, ſeu impetiginem, alii, & mentagram, & ſaphatum uocant. Quemadmodum autem nomine diſcrepant multi, ita & definitione. Alii enim ſolutam cõtinuitatem, hunc morbũ eſſe definiunt, ut Manardus in Epiſtolis, alii intemperiem. ſed utrique meo iudicio, laterem lauant. Quum enim hic morbus non ſit unus ſimplex, ſed ex plurib. ſimplicibus, unum illi genus ſubalternum dari non poteſt, nec definitio una, ſed deſcriptio potius. In deſcriptionem uero eius non tantum ſpectanda medico forma eſt, quæ eſt tum intemperies, tum mala compoſitio, tũ ſolutio cõtinui, quantum materia eius, & ſeminaria. Nã cauſas eius effectrices, quæ ab initio fuerunt planetarum ſuperiorum inſolitæ cõiunctiones, & deterrimæ, nunc uerò ſunt homines ipſi, qui contagione alius alii autor eſt eius mali, ſciens, uolensq; prætereo.

C Materia porrò eius morbi eſt ut plurimum phlegma craſſum, uiſcidum, ſordidum, id quod indicant puſtulæ latæ, tubera craſſa, ueluti gũmata, dolores chronici, fluxus phlegmatici, qui inſectis ferro quibuſdam ęgrotorum corporibus apparuerunt, ueluti mucci quidam lenti, & tenaces, quibus nerui, membranæ, & muſculi oblinuntur. Ineſt autem huic materię, præter iam recenſitas qualitates, & alia quædam qualitas, de numero earum quæ in tertio ordine reponuntur, quas Gręci ἀσωμάτους δυνάμεις id eſt, incorporeas ſeu ſpiritales efficacias uocant, Philoſophi uerò noſtri uirtuales & ſpecificas qualitates nuncupant, Gręci etiam ἰδιότητας ἀῤῥήτους, id eſt occultas proprietates appellãt. quę reuera in materia morbi Gallici uenenoſa eſt, et fraudulenta, demoliens et labefactans

befactans

befactans facultates membrorum, nonnunquam & ſubſtantiam eorum corrumpens, rebellemq; belluam faciens ad medicamenta, quæ primis uel ſecundis qualitatib. operantur, ut neceſſe ſit adhibere alexipharmaca, ſeu amuleta, inter quæ præcipuum eſt lignum ſanctum, ſeu guaiacum, china deinde Indica, ſparta parilla, & hydrargirum.

Seminaria, per quæ hic morbus contagioſus eſt, ſunt exigua corpuſcula, ueluti atomi (nõ tamen Epicurei) quæ exhalant & efferuntur ſimul cum uaporibus, & humorem phlegmaticũ propter ſympathiam, facile inficiunt, ac alia ex ſe in analogo hoc humore procreãt. De qua re Hieronymus Fracaſtorius Veronenſis pulchre diſſerit, in libro de Sympathia & antipathia rerũ, & paſsim in libris tribus de morbis contagioſis, quem riſit Ioannes Baptiſta Montanus in ſua ſuper Quartam partem primi libri Auicennæ metaphraſi, doctrinam Fracaſtorii abſurda Epicureorum figmenta, & noua quædam commenta eſſe iudicans. Quaſi uerò non uetera hæc ſint dogmata, & quidem ueriſsima, quorum etiam Galenus meminit, ubi agit de febre peſtilentiali, in libro de Differentiis febrium. docet enim, in aere ambiente nonnulla peſtilentiæ ſemina contineri, ac æa quæ ab ipſo corpora continguntur, alia analoga eſſe, & apta infectioni, quæ multis excrementis referta, ex ſeipſis ad corrumpendũ ſunt parata. Idem etiam ſenſit Hippocrates libro de Natura humana ſecundo, quum νοσερὴν ἀπόκρισιν id eſt, morbidam excretionẽ aeri aliquando ineſſe docet, quæ nihil aliud eſt, quam morborum ſemen, quod ex primis qualitatibus non conſtare, neque ex illis proficiſci,

E ſed diuinum, id eſt occultum & admirabile quiddam, eſſe aſſerit lib. Prognoſt. 1.

Percontati autem ſunt me ſæpius artis Medicæ ſtudioſi, cur morbus Gallicus nouus eſſe cenſeatur, quum omnia quæ in ipſo conſpiciuntur, ſint uetera? Nam colis, & totius habitus corporis cruſtuoſas puſtulas, fauciũ praua hulcera, impetigines cutis, articulorum dolores, nocturnas rheumatum acceſsiones, oſsium nodos ſeu excreſcentias, ut uocãt, eſſe mala uetera, ueterum ſcriptorum monimenta declarant. Ego uerò non propter hæc quæ recenſui, nec propter horum miſcellaneam multitudinem, morbum Gallicum nouum eſſe reſpondi
F ſed propter qualitatem eius nouam, & ſeminaria noua. Qualitas autem hæc, ut antea docui, materię eſt, & ſeminum ſpecifica, carens nomine proprio, eſtq; ſenſui noſtro occulta, effectus tamen indicat quam praua ſit & efficax.

Iis igitur probè perceptis, facile eſt intelligere, cur in morbo Gallico inueterato ſint lãguidi pulſus, nimirum quia facultas tum propter reſolutos, tum propter aliena & mala qualitate occupatos ſpiritus, malè habet, & eſt debilis. Paruus etiam eſt non ſolum propter hanc ipſam cauſam, ſed etiam quia uſus eſt diminutus, ex ſuccis frigidis, quæ etiam raritatis in pulſu cauſa eſt. Oſtendimus autem antea, frigidum humorem, nempe phlegmaticum, pabu
G lũm eſſe hydræ huius Lernææ. Quod ſi febricula accedat, ut ſæpe fit, putreſcente eodẽ phlegmate, crebriores tum erunt pulſus, & celeriores, ſi licebit per facultatem. Docuimus enim facultatem nimis debilem non admittere celeritatem motus.

FINIS APPENDICIS.

INDEX
COPIOSISSIMVS RERVM OMNIVM MEMORABILIVM,
QVAE IN APPENDICE AVTHORVM DE MORBO GALLICO,
AD PRIOREM TOMVM SPECTANTIVM, CONTINENTVR.

ABſterſoria pro oris, & faucium ulceribus. 66.h.& deinceps.
ad Abſceſſus inguinũ, quę remedia adhiberi debeant. 70. h. & deinceps.
Aconiti natura, quę. 6
Affectus uenerei partes, quæ, & in quibus conſiſtant. 1.a b
Affectus Gallici, proceſſus. 13.d
Alopecia, quomodo agnoſcatur. 90.f
Alopeciæ a morbo Gallico prodeuntis, quo modo ſubueniẽdum. 8.g. & infra.
Alopeciæ curatio. 90.g
in Alui fluxu cohibendus eſt decocti potus, in eoque uictus ratio. 48.a
Aluus, quomodo ſubducenda, Gallicam luem patientibus. 3.a
Apios Dioſcoridis, nõ eſt Echynę radix, ut nonnulli arbitrantur. 88.g
Apii radicis præparatio, 61.c
Apophlegmatiſmorum conficiendorum modus. 55.d
Apozema ſolutiuum, & prẽſtãtiſſimum quomodo paretur, & deficientibus ſuccirosarum, & fumariæ, quid ſubſtitui poſſit. 62.f.g
Apozema, in cephalalgia a lue Gallica apprime conferens. 94.g
Apozema ꝑ alopecia a morbo Gall. 90.g
Aqua theriacalis prouocans ſudores in morbo Gallico inueterato. 85.d
Aqua theriacalis pro dolore capitis a morbo Gallico. 91.c
Aqua ad delendos maculas, & aſperitates cutis. 50.g
Aqua ad puſtulas, & maculas faciei, & totius corporis conferens. 68.f
Aqua ad uenuſtatem, & formam nutriendam, præſtantisſima. 69.c
Aquę fortis, ad dentes, utilitas. 89.a
Aquæ philoſophicæ uſus, compoſitio, & facultas in lue gallica. 2.h
Aquæ philoſophicæ menſura Gallicoſis tribuenda. 2.h
Aquam philoſophicã ſumpturo, in morbo Gall. q̃ uictus rõ p̃ſcribi debeat. 2.e
Aquę fortis componẽdæ exemplar. 47.b
Aquę ſingularis, olei balſami, atq; ipſius balſami faciendorum, formula. & eorundem præſtantia. 47.a.b
Ardoris urinæ a lue uenerea prouenientis, curatio. 6.g
Argenti uiui uirtus, in curatione morbi Gallici. 93.c
Argentum uiuum conbuſtum, & in cinerem redactum, colicis, & ileoſis confert. 63.d
Argento uiuo, quouis modo applicato, morbo Gallico affectis, nihil deterius. 49.a
Argentum uiuum apud Grecos non cognitum, niſi ꝗ uenenum eſſet. 49.a
Argenti uiui noxæ, quæ. 49.a.b.c
Argentũ uiuũ, cur tãtopere cauẽdũ. 49.b
Artificis prudentis munus, quod. 17.d
Articulis, & oſſibus morbo Gallico ſollicitatis, quomodo occurrendum. 25. a. & deinceps.
Aurum reprimit noxam hydrargyri. 5.c
Axungia porci, ad quid conferat. 89.b
Axungiæ porcinæ qualitas quęnam eſſe debeat. 81.g

B

BAlnea, quibus potisſimum conferãt. 46.f
Balneis accommodatum tempus, quod. 46.f
Balneorum materia, quæ. 46.g
in Balneis animaduertendum. 46.g
in Balneo quandiu commorandum. 46.h
Balnea, quot diebus frequentanda. 46.e
Balnea aquę dulcis nõ conferunt, & cur. 81.d
Balnea, quibus interdicenda. 46.f
Balneantium uictus. 46.f
ad Balnea inſtrumentum. 46.g
Bubones uenerei, quomodo fiant. 79.a
Bubones quomodo ad ſuppurationem excitandi. 21.a
Bubonum peruicaciæ quomodo obſiſtendum. 21.b
Bubones, cur ad ſuppurationem ducãtur facilius poſt totius corporis euacuationem. 21.d
Bubones non debent curari diſſolutione. 22.e
Bubonis iam aperti curatio. 22.f
Buxus arbor, omnibus animantibus inuiſa. 73.b

C

CAchexia ex morbo Gallico. 80.g
Camemeli uis. 81.d
Capitis affectus a morbo Gallico, quibus remedis curandi. 28.b.& deinceps.
Catapotia cephalalgiæ gallicæ conferentia, quæ. 95.a
Ceratum pro pauperibus, lue gallica affectis. 32.g
Ceratum, in cura gallica opportunum. 57.h
Chynæ radix, ligno Indico lõgè inferior. 45.d
Chynæ radicis paratio, & uſus. 3.d
Chymiſtæ, quibus purgationibus utantur. 63.b
Chynæ radix, unde ad nos aduehatur. 60.g
Chynæ radicis qualitates. 60.g
Chynæ radix quõ præparetur. 60.h
Chynę decoctum Venerem maximè ſtimulat. 60.f
Chynam ſumpturo, uictus prę́ſcribẽdus, qui. 60.f
Chynę radix impinguat, ea utentes. 60.g
Cinnabarim, quę corrigant. 58.h
Cinnabaris ſuffitus, eſt medicamentum periculoſum. 57.g
Cinnabrio, ut odorem caſtigent, quę addenda. 93.b
Clyſtere doloribus capitis cõferens. 66.h
Clyſteres in cura morbi Gallici inſeruiẽtes. 37.a.55.b
Coriandri ſemen in medicinis utile: herba uerò planè uenenoſa. 87.b
Corpora extenuata nõ poſſunt ferre fortisſima medicamenta. 84.f
Curatio eorũ, qui a negociis liberi ſunt. 75.a
Curatio eorum, qui ſui iuris eſſe nequeunt, & ſeruituti addicti ſunt. 75.d
Cura per argentum uiuum improbatur. 48.h
Curatio affectus uenerei per emplaſtra. 5.b
Curatio morbi Gallici per pilul. mercuriales. 5.c
Curatio morbi Gallici per potionem, & unguenta. 5.d
Curationis totius morbi Gallici epilogatio. 63.c
Curationes in morbo Gallico, ſecundum uarietatem complexionum, ita uario modo adhibendæ. 64.e.& infra.

I Curatio

Curatio pueris morbo Gallico affectis, applicanda,quæ. 64.f.g

D

DEcoctum, in curatione venereæ luis, præſtantiſſimum. 94.f
Decoctum, ad expellendam materiam morbi Gallici inueterati,longè confe-rens. 86.f
Decoctiones ſimplices, & compoſitæ, in dolorib.morbi Gallici inueterati, effi-caciſſimę.86.f.& deinceps.
Decocti deſcriptio,quod uice ligni Indi uſurpari poteſt.
Decoctum ligni Indi non niſi uenæ ſe-ctione,& purgatione præmiſſis,ſumen dum eſt. 48.d
Decocta ſemper maioris uirtutis, quam aquæ deſtillatæ,& quare. 49.a
Decoctum ligni guaiaci ſecundarium, quomodo fiat.& eius uſus. 58.d
Decoctum ex nouo,& crudo ligno,quo-modo paretur. 58.d
Decoctum ad dolores capitis è morbo Gallico, conueniens. 67.a
Dentibus commotis,& infectis,quę pro-ſint remedia. 68.e
Deſtillatio ad porriginem, & cutem fur-furaceam præſtantiſſima. 69.c
Dolor a morbo Gallico,quam potiſſimũ partem corporis infeſtet. 94.e
Dolentes iuncturis purgatione indigent. 43.c
Dolorum è morbo Gallico cauſa. 77.d
Dyſenteriam curantia medicamina, quę. 89.b
Diſenteriæ ſuperuenienti quomodo oc-curri poſſit. 37.a

E

ECHynæ radicis deſcriptio. 88.g
Echyne radicis præparatio. 88.h
Echynæ decoctionem ſumentib. qui ui-ctus præſcribendus. 88.f
Electuarium in cephalalgia à morbo Gal lico,ualde conferens. 95.b
Electuarium ad deprimendum incendiũ hepatis,prẹſtantisſimum. 69.b
Empiricorum rationale remedium ad do lores artuum ſedandos. 67.a
Emplaſtra ad diuertẽdas gummoſitates, tuberoſitates,nodos,& ſcirrhos. 67.d
Emplaſtra,in curatione morbi Gallici in ſeruientia. 57.g
ab Emplaſtris,quando deſiſtendum. 57.g
Emplaſtra cephalalgiam patiẽtib. ex lue Gallica,conferentia,quæ. 94.h
Emplaſtra ex argento uiuo eadem ratio-ne curant,qua unguenta. 81.d
Emplaſtra ad tumores duros morbi Gal-lici inueterati. 85.a
Emplaſtrum, uel unguentum conferens ad accelerãdam oſſis diſciſſionem.85.c
Emplaſtrum pro iis, qui ob negocia do-mi manere nequeunt,uel nolunt om-nibus morbum patefieri. 88.e
Enema, in cephalalgia à morbo Gallico adhibendum. 94.e.95.b
Exotica magis commendata. 60.f
Experientia mutilata eſt, ſi à ratione ſeiuncta ſit.

F

ad FEtõrem corporis è morbo Gallico expellendũ,quæ adhibenda. 69.d
Fotus epigaſtrii. 37.d
Fracaſtorius Veronenſis perperam à Ba-ptiſta Montano reprehenſus. 96.f
Fumigium ad mouendos ſudores. 93.b
Fumigium ad curanda ulcera, quibus pa retur. 93.d.a

G

GAleni uerba de hydrargyri non ſunt qualia allegauit Montanus. 40.e
Gargariſmata pro ulcerationibus oris, agenda, quæ. 89.c
Gargariſmi,in cura morbi Gallici confi-ciendi. 55.d
Glandi,cum detegi nequit, præputio tu-mido effecto,quibus ſuccurrẽdum. 19. c.& infra.
Guaiacum lignum in quot ſpecies diſtin guatur. 73.b
Guaiaci uires,& temperatura. 73.c
Guaiaci decoctio poteſt dari in omnibus morbis. 73.d
Guaiacum eligendum,quod. 73.a
Geniſtæ uiridis decoctio, ad quid confe-rat. 73.b
Guaiaci præparandi communis modus, qui. 73.c
Guaiacum,pro morborum uarietate, ua-rio modo adhibendum. 74.g
Guaiaci decoctũ pręparandi modus.74.f
Guaiaci decoctum, quã menſura præben dum. 75.c
Guaiaci decoctum pro pituitoſis, & me-lancholicis quomodo parandum. 76.f
Guaiacum decoquendi modus pro bilio ſis,ac ſanguineis. 76.f
Guaiacum in puluerem redactum,& ad-hibitum,parum iuuat. 87.c
Gummata,ſeu tubercula quo pacto di-ſperdenda.26.h.& deinceps.

H

HEpar non eſt locus, in quo uenerei affectus ſeminarium infigitur,con-tra Montani, & aliorum ſententiam. 11.a
Herpetes,quo linimento curandi,ne am-plius redeant. 90.e
Herbæ æquè ac lignum Indicum in Gal-lica curatione conferentes. 61.a
Herpetum curatio,quæ. 8.e.f
Hiſtoria cuiuſdam morbo Gallico affe-cti. 80.f
Hiſtoria de quodam lue uenerea affecto. 30.e
Hiſtoria,qua infantibus poſſe illitiones prodeſſe demonſtratum eſt. 33.d
Humores,ad locum nobilem minime tra hendi. 49.b
Humores in muliere quæ patiatur uene reum affectum,quo pacto præparandi. 1.b.c.& poſt præparationem,quomo-do uacuandi. 2.e.f
Humorum ad interna repulſionis ſi quæ fiat humiditas. 41.d
Hydrargyrum non modò periculo uacat, ſed etiam quandoque homines dedu-cit ad uaria uitæ diſcrimina. 42.f
Hydrargyri propria forma Medicis eſt in cognita. 42.h
Hydrargyrus ſumpta extra modum, ſi no ceat,id cum reliquis rebus commune habet. 42.f
Hydrargyrum,quare non omnes à mor-bo Gallico ſanos reddit. 41.c
Hydrargyrum ad interna noxios humo-res non repellere,probatur. 41.a
Hydrargyrum improbantes, quam addu-cant rationem. 39.c
Hydrargyrum ab aliquibus hauritur in magna copia ſine detrimento. 40.h

I

ILlitiones in regione temperata ſubiri poſſunt æſtate,& uere. 34.e
ab Illitionibus quanto tempore ceſſan-dum. 36.g
Illitiones parandæ uariis modis. 31.d
ab Illitione,quæ obſeruanda. 32.e
Illitiones quouſque frequentandæ. 32.h
Illiti quo pacto nutriendi. 33.c
Illitionibus ſubiici,qui apti ſint. 33.b
Inediæ nimiæ,detrimenta,quæ. 75.b
Infantes illini poſſe,probatur. 33.c
Infantium illinendorum ratio. 33.c
Inunctionum modus præſcribendus, qui. 56.e
Inunctiones, quãdiu in cura morbi Galli ci adhibendæ. 56.f
Inunctionum idoneum tẽpus,quod.56.g
Inteſtinorum eroſioni è morbo Gallico, quo pacto ſubueniatur. 6.e
Iuncturę, uel partes carnoſę inungendę ſi doleant. 38.h
Iuniperi preparatio,in cura morbi Galli ci. 61.d
Iuniperi ramenta uenenoſa. 87.a
Iuniperi ſemẽ, cur in decoctionibus gua iaci ponatur. 87.b

L

LIenterię,aut diſenterię ex ſumpto a-pozemate cauſatę, quibus occurren dum. 62.f
Ligni Indici preparationes diuerſę.2.f.&
Ligni Indici decocto,quid admiſceri poſ ſit. 3.a
Ligni Indici decoctiones inſignes. 3.b
Ligni Indici decoctio non omnibus tem peraturis una,eademq; paranda. 3.c
Ligni Indici decoctum ſumpturo, qui ui ctus inſtituendus. 3.c
Ligni Indici adminiſtratio æſtiuo tempo re. 44.h
Ligni Indici adminiſtratio tempore, uel habitu frigidiore. 44.h
Ligni Indici preparatio.49.b.58.b
Ligni Indici genera,quę hactenus ad nos peruenere, ex deſcriptione Manardi, 58.d
Ligni Indici exhibendi,uarius uſus. 59.a
Ligni Indici ſuccedanea,quę. 60.e
Linimenta quomodo iuſto fortiora fiat. 35.c
Linimentum Fracaſtorii ad ſedandos do lores ex lue Hiſpanica procedentes. 67.b
Linimentum ad hepatis incendium mor tificandum

tificandum. 69.b
Linimentum,ad ducendum ulcus ad cicatricem,potentiſſimum. 85.b
Linimenta pro ſciſſuris manuum. 90.g
Linimentum ad herpetes efficaciſſimum. 90.e
Lipothymiæ curatio,quę. 6.f
Liquor in educendis urinis, & ſudoribus promouendis,apprimè efficax.qui.16.d
Liquores ſtillati,in curatione morbi Gallici conferentes. 61.b
Lixiuium pro abluendis partibus alopecia tentatis. 91.b
Locus ad ſuffitus quomodo præparandus. 37.h
Lotiones, in cura Gallica, adhibendæ. 57.f
Lotio miteſcente morbo ori adhibenda. 336.f
Lotorium in curatione Gallica conferens. 94.e
Lotura ad porriginem, & cutem furfuraceam utilis. 69.b
Luis Gallicæ ſoboles. 9.b
Lues uenerea,cur ſic uocata. 9.a
Lues uenerea,quos uehementius, quos uerò minore negocio exagitet. 15.c
Lues Gallica,quibus ſignis dignoſcatur. 15.a.& infra.
Luem Gallicam poſſe poculis comparari,teſtimonio probatur. 15.b
Luis Gallicæ affectus, quibus reſcindendus. 16.f
Lues uenerea temporis progreſſu fit morbus acutus. 35.b
Luem Gallicam per uniuerſum corpus diffuſam eſſe,quid indicet. 19.b.c
Luis uenereæ curandæ modus, per illinitiones hydrargyrum recipientes. 31.b
Lue Gallica affectis,quæ corporis partes illinendæ,& quæ non. 31.c
Luem Gallicam patientes, quo tempore & quo loco inungendi. 31.d
Locus a caloris iniuriis nos defendens, qui. 35.c
Luis Gallicæ cauſa,& origo. 9.d
Luem Gallicam, quæ corporis membra primùm præſentiant. 9.a
Lues uenerea,quot modis contrahi poſſit. 9.a
Lues uenerea an a principio ſic dici debeat. 14.h

M

MAſticatorium ex piretro. 84.g
Materia cōiuncta quibus modis euacuetur. 81.c
Medicamenta ad manuum,& pedum ulceratas rimas conferentia,quę. 68.h
Medicamenta molliter purgantia, quibus conferant. 64.h
Medicamenta calida,contagioni reſiſtentia,quæ. 65.c
Medicamenta mediæ quodammodo temperaturæ,quæ. 65.d
Medicamenta ad dolores artuum conferentia.67.d. & deinceps.
Medici non debent de nominibus litigare. 72.f
Medicorum imperitorum refugiū, quod. 79.a
Menſtruorum prouocatiuum. 55.e
Minoratiuum in morbo Gallico inueterato agendum, quod. 83.d
Minoratiuū pro alopecia a morbo Gallico. 90.g
Miſtura ad puſtulas, & totius corporis maculas delendas. 68.f
Miſtura ad capitis, & barbæ defluuium conferens. 68.f
Miſtura ad gingiuas putrefactas conferens. 68.h
Miſturæ ad puſtulas uirgæ conferentes, quæ. 70.f.g
Miſturæ ad conſumendam curationem morbi Gallici,& ad prohibendam recidiuam eiuſdem conferentes. 65.d
Montani error. 77.c
Montani uerba aduerſus hydrargyri uſū. 39.d
Morbi Gallici materia,quæ. 95.c
Morbi Gallici ſeminaria,quæ. 96.e
Morbi Gallici deſcriptio. 77.a
Morbi Gallici ab elephantiaſi diſcrimē. 78.e
Morbi Gallici occulta proprietas. 79.b. 96.f
Morbi Gallici diuiſio. 79.d
Morbi Gallici certiſſima ſigna. 80.e
Morbi Gallici imperfectè curati ſigna. 80.h
Morbi Gallici initio quomodo procedendum. 80.h
Morbi Gallici forma ex Montano. 10.g
Morbi Gallici curatio per ſuffitus. 5.a
Morbi Gallici cauſa. 48.f
Morbi Gallici ſigna.48.f.72.h.91.b.c
Morbi Gallici cura, unde ſumenda. 49.d
Morbi Gallici nomina.48.e.72.f.95.c
Morbi Gallici definitio. 48. e. 72. g. 95.c
in Morbi Gallici curatione, quæ purgatio adhibenda.53.h.& infra.
in Morbi Gallici curatione, quantū ſanguinis trahendum. 54.c
Morbi Gallici ſymptomata,quæ. 66.g
Morbo Gallico affectis, ne in recidiuam deueniant,quę applicanda remedia.8. f.& deinceps.
Morbo Gallico affecti quoties inungendi. 32.g
in Morbo Gallico ueteri, & in recidiuis, quæ præſtent purgationes. 66.f
Morbo Gallico affecti,prędertim cum contraxerint talem morbum a matre infecta,non ſcatent ulceribus,ſed ſunt cacochymici,& doloribus pleni. 72.g
Morbo Gallico, qui facilius corripiantur. 78.f
Morbo Gallico minimè corripiuntur,qui caſte,& honeſte uixerint. 78.g
Morbo Gallico affectis pueris ubi primū ulcera apparent. 79. a
Morbo Gallico affecti triſtes fiunt. 80.e
Morbum Gallicum patientes, quandiu perfricandi,& quibus remediis occurrendum,ſi infeſtantur aliquo grauiore ſymptomate. 36.e
Morbum Gallicum affectus alii comitantes. 48.e
Morbum Gallicum eſſe naturæ humidæ, probatur. 77.c.d
Morbum Gallicum non eſſe frigidum, nec ſiccum,ratione oſtenditur. 78.h
Morbum Gallicum non poſſe ortum ducere uitio alimentorum,neq; ab aſtrorum influxu,probatur. 78.h
Morbū Gallicū,quæ certo indicant. 80.g
Morbus Gallicus,ubi prius ortus. 72.f
Morbus Gallicus,quare uocatus Neapolitanus. 72.g
Morbus Gallicus, quo primùm tempore in Italia apparuerit. 72.g
Morbus Gallicus cur Hiſpanicus nuncupatus. 72.g
Morbus Gallicus, niſi ſit exacerbatus, non requirit fortia medicamenta. 65.a
Morbus Gallicus, quare nouus dicatur. 48.f.96.e
Morbus Gallicus,a quibus ad nos primū comportatus. 48.f.g
Morbus Gallicus,quo tempore originem traxerit,& qua in urbe, ſecundū quoſdam. 48.g
Morbus Gallicus per contagium ortus, & quomodo. 48.h
Morbus Gallicus fit per contactum. 78.e
Morbus Gallicus quando manifeſtus, & quando non. 79.b
Morbus Gallicus, quando ſincerus. 79.b
Mulieri patiēti Gallicum affectum, quæ uena ſecanda, & quomodo humores præparandi. 1.b.c

N

NOn ſemper,& in omnibus fętidum os redditur ex hydrargyro. 41.c

O

ODoriferum pro alopecia capitis, & barbæ. 68.f
Oleum ad mitigandos artuum dolores præſtantiſſimum. 67.a
Opiata,quæ exhiberi poteſt dum fit diæta in cura morbi Gallici, quænam ſit. 88.g
Opiata ad uires refocillandas,quæ. 89.c
Oris ulcerationi è morbo Gallico, quibus ſuccurrendum.6.f.g.h.89.c
Oſſium caries tam in illitis, quàm non illitis hydrargyro reperitur. 41.d

P

PHlebothomia,in morbo Gallico, quo modo agenda. 81.a
Pilorum defluuium, quomodo curetur. 22.e.& deinceps.
Pilorum caſum patientibus, qui uictus præſcribendus. 23.a
Pilulæ mercuriales pernitioſę. 63.a
Pilularum mercurialiū præparatio. 63.b
Pilulæ pro purgandis iis, qui cephalalgiam ex gallica lue patiuntur. 94.f
Pilulę ex aloe ſunt in cura morbi Gallici,præ cæteris conuenientiores. 80.h
Pilularum mercurialium compoſitio, & uſus. 5.c
Pilulæ Barbærouſſe nuncupatę, ad quid conferant. 87.a
Plantæ mutant naturam, ſi in aliud

ſolum plantantur. 73.b
Plenitudinis ſignis apparentib. in uenereo affectu,quæ uenæ incidendæ. 1.b
Potio purgans. 36.e
Potio purgãs cephalalgia a morbo Gallico,affectos. 94.h
Potio purgans cephalalgia affectos, ex venerea lue. 94.h
Potionis ex radice china, præparatio. 45.a
Præcipitati faciendi,formule. 46.h
Præcipitati præſtantia. 47.a
de Præparandis humorib. in cura morbi Gallici.54.d.& deinceps.
Pudendagræ definitio. 51.a
Pudendagra, quot modis contrahi poſſit. 51.a
Pudendagræ cauſæ. 51.b.c
Pudendagra, quando fiat tanquam hæreditarium malum. 51.a
Pudendagræ ſigna. 51.b
Pudendagrę diutina permanſio in interno corpore, antequam manifeſtetur. 52.a.b
Pudendagrę curatio.52.c.& deinceps.
Pudendagræ præcipua, unde indicationes ſumuntur. 52.b.c
Pulſus morbi Gallici,qui ſint. 95.b
Pulſus in morbo Gallico inueterato,cur languidi. 96.f
Purgatio in cura morbi Gallici adhibenda. 54.h
Purgatio, uel ſanguinis miſſio debet præcedere uſum decocti. 45.d
Purgationes ad depellendam Gallicam luem conferentes,quæ. 62.g.h
Purgationes quædam ad aluum ſubducendam,ualde efficaces. 63.a.b.c
Purgatio pauperibus accommoda. 37.d
Purgantia medicamenta in cura gallica præſtantiora,quæ. 37.f
Purgationum utilitas. 43.a
Purgationes repetendæ poſt diureticas potiones. 43.d
Puſtuloſis,& ulceroſis, quę medicamina applicanda. 64.h

Q

QVa ratione in omnibus morbis purgantia iuuent, & phlebotomia: 14.g
Quæ, & quomodo ſudores prouocent. 81.d
Quomodo non repercuſſis ad interiora humoribus,oris,uel alui fluor excitetur. 41.d

R

RAdices,loco ſpartę parillię ſubſtitutæ. 61.d
Remediorum hydrargyrum recipientiũ utilitas. 31.c
Remedia ex Montano,ad puſtulas Gallicas remouendas. 50.g
Remedium ad decidentiam capillorum. 50.e
Remedia ad dolorem capitis è morbo Gallico,conferentia. 67.a.91.d.& deinceps.
Remedia ad porriginem, & cutem furfuraceam facientia,quæ. 69.a
Rhabarbarum, morbo Gallico affectis, quando aſſumendum. 87.c
Ruſticorum potus ad aluum ſubducendam. 63.a

S

SAlſæ perillię præparatio. 45.c
Sanguinis educendi quantitas,in curatione Gallicæ luis, unde ſumat indicationem. 1.b
Sanguini uenarum ab hepate remotiorũ lues gallica præcipuè inhæret. 42.h
Sanguis in morbo Gallico mittendus, qua ratione. 82.a
Scabies contagioſa. 79.c
Scabiei,& aliarum cutis affectionum curandarum ratio.24.f.& deinceps.
Semen genitale procedit ab omnibus corporis membris. 72.f
Seminarium morbi Gallici, ex aliquorũ ſententia,unde. 10.e
Seminis profluuium, quomodo curetur. 20.e.& deinceps.
Solutiuum in aurora ſumendum. 49.a
Sparadrappum, in cura Gallica conueniens. 57.h
Spartę parillę deſcriptio, & preparatio. 60.h
Spuma,ex ligni Indi decocto,ad quid cõferat. 50.f.59.a
Stateomata,unde cauſata. 78.g
Sublimatum in cura morbi Gallici cauēdum. 87.c
Sudores ante miſſionē ſanguinis, & purgationem,pernicioſi. 44.g
Sudores mouentia,quę. 44.g
poſt Sudores uiciſſim mouenda eſt aluus. 44.g
ad Sudores mouendos, nil Indico ligno preſtantius. 44.h
Sudandi tempus,quod. 44.g
Sudores mouentia in quibus laudentur. 44.f
Sudor gallicoſis, quo pacto prouocãdus. 4.f.& infra.
Sudorum eliciendorum modi omnes,qui preſertim in cura morbi Gallici adhibentur. 55.d
Sudor,unde incipiat. 78.f
Suffitus ex cinnabari quomodo fiat. 57.h
Suffituum cinnabarim recipientium pręſtantia. 38.e
Suffituum ſubeundorum modus. 38.e
Suffitus,qua hora adhibendi. 38.g
Suffitibus quandiu inſiſtendum. 38.h
Suffitus in cura morbi Gallici non adhibendi,& quare. 5.a
Suffitus minus periculoſi,qui. 5.a.b
Suffituum applicãdorum modus,qui.5.c
Suffituum et inunctionum materiam eſſe abſumptam,qui dignoſcatur. 6.e
Suffumigiorum uſus,qui. 92.f
Suffumigiis utentibus, quę uictus ratio præſcribenda. 92.h
Symptomatibus a morbo Gallico cauſatis,quomodo ſuccurrendum. 89. a. & infra.
Symptomatis inualeſcentibus,quę prę-ſtanda ſint. 36.g
Symptomatum quorum hydrargyrus inſimulatur,cauſa eſt potius uitiatus humor. 40.h
Symptomatum è morbo Gallico aduenientium ſigna, & curationes, 6. f. & deinceps.
Syrupus ad dolores articulorum, & ad tophos. 89.d
Syrupus ad excrementa ſeroſa,& aquea. 81.c
Syrupus laxatiuus in cura morbi Gallici exhibendus. 84.g

T

THeologorum opinio de origine morbi Gallici. 72.g
Tempus proprium pro illinendis corporibus affectis morbo Gallico. 34.h
Tophis a Gallica peſte cauſatis, quo pacto mederi poſſimus.7.d. & infra.
Topici dolores,quibus ſedandi. 7.b
Trochiſci,in cura morbi Gallici adhibendi. 58.b
Trochiſci ad ſuffumigia. 92.g

V

VEnę tundendę ſunt ante purgationē. 43.d
Venas tres eodem tempore ſecari iuſſum. 43.b
Venis in ſecandis a parte grauata ſemper exordiendum. 43.c
Venę ſectio,quibus conueniat. 54.e
Vena baſilica,quando ſecanda. 54.e
Vena cęphalica,quando incidenda. 54.e
Venę ſectio quando nõ competat in curatione morbi Gallici. 80.g
Venena duo ſimul mixta, aliquando nõ interimunt. 63.c
Venerei affectus poſt coitum turcla, quę. 16.g.h
Venerei affectus propria forma,eſt nobis incognita. 9.b
Venti,a pudendagricis cauendi,qui.53.f
Veris tempus illitionibus accommodatisſimum. 34.h
Veritatis indagandę uia duplex. 40.e
Victus liberalioris, & uini uſus incommoda in illitis. 33.c
Victus illitis concedendus,qualis. 33.d
Victus,in curatione morbi Gallici inſtituendus.49.b.52.d.& infra.
Victus tenuis,in morbis longis periculoſus. 75.a
Victus ratio in eis,qui ſumpturi ſunt potionem ligni Guaiaci, quomodo prę-ſcribenda.74.h.& deinceps.
Vinum elleborite quomodo fiat. eiuſq; uſus. 63.b
Virtus unita ſemper ualidior. 41.c
Vlcera morbi Gallici nuper ſuſpecta,facilè ſanantur. 13.d
Vlceris narium a morbo Gallico curatio. 92.f
Vlcerum recentium curandorum modus.16.g.& deinceps.
Vlceribus erodentia minimè admouenda. 17.a
Vlcerum difficilè ſanabilium curandorum ratio.18.e.& infra.
Vnguenta in cura morbi Gallici adminiſtranda,ut ſudorem cieant,quę. 4.f
Vnguenta ſingulis affectibus Gallicis inſeruientia

inſeruientia,quę.4.f.& deinceps.
Vngendi modus in iis pręſertim, quos maximi dolores torquent. 32.f
Vnguentum pro ditioribus morbo Gallico affectis. 31.b
Vnguenti quantitas uaria pro ętatum uarietate, uenereo morbo affectis. 31.d
Vnguenti leuis, & facilè parabilis formula. 31.a
Vnguentum, & linimentum in compoſitionibus obſeruanda,quę. 56.c
Vnguenta ex compoſitione Augerii Ferrerii. 56.e
Vnguium caſui è morbo Gallico, quomodo ſuccurrendum. 68.g
Vnguentum ad dolores artuum ſedandos, conferens. 67.d
Vnguenta conferentia ad maturandum abſceſſus inguinum. 70.h
Vnguenta ad curam Gallicam conferentia. 82.f. & deinceps.
Vnguentum in cura morbi Gallici efficacisſimum. 82.h
Vnguētum ad herpetes cum ſcabie. 83.c
Vnguentum pro ulceribus,ſcabie, & doloribus cum corporis extenuatione a longo tempore. 84.f
Vnguentum ad dolores capitis, & iuncturarum. 84.e
Vnguentum pręcipuum ad tumores duros. 84.h
Vnguenta, & remedia uaria, doloribus morbi Gallici conferentia. 85. d. & infra.
Vnguentum pro retinenda alopecia a morbo Gallico. 90.h
Vomitus,quibus interdicendus, & quibus concedendus. 44.f
in Vomituum tempore, ante,& poſt uomitus, quę obſeruanda. 44.g
Vomendi tempus,quod. 44.g
Vomendi poſt cibum,hora. 44.g
Vomitus prouocandi modus. 44.h
Vomitus, quot horis ante cibum cieri debeat. 44.h
Vomitus, quomodo ante cibum prouocandus. 44.e
Vomitus,quoties fieri deceat. 44.e
Vomitus die, nullum aliud pręſidium ſubeundum. 44.e
Vrinæ ardori,renum,ueſicę, meatuumq; urinalium ulceribus medicamina conferentia,quę.70.e.& infra.

FINIS INDICIS APPENDICIS.

DE MORBO GALLICO
TOMVS POSTERIOR,

IN QVO MEDICORVM OMNIVM CELEBRIVM VNIVERSA *monumenta, ad* [illegible] *alimenta, quæ hucusque* [illegible] *quam* [illegible] *primum collecta sunt.*

Cum INDICE LOCVPLETISSIMO *Rerum omnium* [illegible] *quæ in hoc Tomo continentur.*

[illegible] *quarta pagina* [illegible]

VENETIIS, M D LXVII.

EX OFFICINA IORDANI ZILETTI.

DE MORBO GALLICO
TOMVS POSTERIOR,

IN QVO MEDICORVM OMNIVM CELEBRIVM VNIVERSA *monumenta, ad huius morbi cognitionem, & curationem attinentia, quæ hucuſque haberi potuerunt, nunquam alias impreſſa, nunc primum coniecta ſunt.*

Cum INDICE LOCVPLETISSIMO Rerum omnium ſcitu dignarum, quæ in hoc uolumine continentur.

Catalogum ſcriptorum quarta pagina comperies.

CVM PRIVILEGIO.

Sust inie
Abst inie

VENETIIS, M D LXVII.
EX OFFICINA IORDANI ZILETTI.

Joseph: Fenton

BERNARDINO TOMITANO,
PATAVINO CIVI,
PHILOSOPHO EXIMIO, MEDICOQ. OPTIMO,

Aloyſius Luiſinus Vtinenſis Medicus.

MVLTVM *ſanè contulit ſemper Patauina Vrbs tua Tomitane clariſſime, primasq; adeo tenuit in alendis optimis ſtudijs, liberalibusq; artibus prouehendis. tulit enim ea omnibus ſæculis qui floruerunt in arte oratoria, in poetica, in hiſtoria, dialectica, philoſophia, mathematica, medicina, theologia, & cæteris omnibus facultatibus, quibus celebres uiri fiunt, quicunque uel unam ex his modò ſibi comparant. At longè hac tempeſtate magis quàm prioribus ſæculis illius ſplendor effulſit, aliàs enim aliquem produxit oratorem, hiſtoricum aliquem, hunc poetam, illum dialecticum, & philoſophum, alium mathematicum, medicum alium, theologum alium, aut ſingulis duntaxat ornatum reliquis ſcientijs. Hoc autem æuo te non ſine magno hominum ſtupore, excitauit, in quem unum cumulatiſſimè omnia ſimul congeſta ſunt, perpetuis tibi lucubrationum tuarum ærumnis comparata. Nemo enim eſt qui neſciat, ſummum te eſſe Oratorem, celebrem Hiſtoricum, illuſtrem Poetam, argutum Dialecticum, ſingularem Philoſophum, profundum Mathematicum, optimum Medicum, orthodoxum Theologum, & alijs multis, quas libens prætereo, dotatum præclaris facultatibus, ita ut & ingenij felicitate, & iudicij certitudine, & doctrinæ ſoliditate, Patauini nominis Phœnix, omnium calculis, hodie ſis. Nec me profecto pigeret in præſentia huiuſce rei demonſtrationem ſuſcipere, niſi iam lippis notum eſſet, & tonſoribus quantus in cathedra ſis, quantus in colloquijs, quantus in ſcribendo, quantus in exercenda medicina. Audierunt te totius orbis nationes, publicè per multos annos illic legentem, in quo legendi munere talis habitus es Dialecticus, talis Philoſophus, talis Ma*

thematicus, ut admirationi omnibus penitus fueris. Dum inter amicos qui te adeunt, domi tuæ es, quis te Hiſtoricus memoratior? quis te eminentior Theologus? Dum ſcribis, quis te poeta cultior? quis te orator facundior? Dum mederis, nonne ita ægrotos ſanas, ut eorum ἰδιοσυγκρασίαν *(cuius cognitionem tantopere Galenus exoptabat) adeptus uidearis? Sed ut alias omnes tuas medelas dimittam, certè in curatione morbi Gallici eiuſmodi es, ut qui alia medendi methodo, quàm quæ tua eſt, incedat, iure illis comparandus ſit, qui nocte intempeſta per loca difficilia iter habentes, ſæpenumero in lapides impingunt. Quod igitur opus hoc tuum, ſanè aureum, ad nos miſeris, gratias tibi cumulatiſsimas agimus, agent eas tibi pariter impoſterum Italus, Gallus, Hiſpanus, Germanus, cæteræq; omnes gentes, apud quas literæ coluntur, et morbi Gallici uis peruaſit, atque adeo fore ſpero, ut quemadmodum ex Polycleti Canone artifices lineamenta artis petiuerunt, uelut à lege quadam, ſolum hominum ipſum artem feciſſe artis opere iudicantes, ſic ex opere hoc tuo præcipuè, reliqui Medici, documenta curando morbo Gallico maximè opportuna, petituri ſint. Cæterum dum hæc tecum ago familiariter Tomitane præſtantiſsime, laudum tuarum ſtudioſus, minimè equidem aduerteram, in labyrinthum me Creticum imprudenter illapſum eſſe, pedem igitur inde ſubtraham, ne Minotauri impetu hoc eſt difficultatis magnitudine, temerè illuc, ſine claua, ac pice ingreſſus, Ariadnæq; filo deſtitutus, collidar. Vale, & Luiſinum iampridem tuum, qui te plurimum colit, et obſeruat, ut facis, dilige. Venetijs. M D L X V I I.*

AVCTORVM OMNIVM INDEX,

QVI IN HOC SECVNDO TOMO de Morbo Gallico continentur.

Alexandri Traiani Petronij	pag. 1
Bartholomæi Maggij Bononienſis	186
Bartholomæi Montagnanæ Iunioris	1
Benedicti Rinij Veneti	14
Bernardini Tomitani Patauini	58
Franciſci Frizimelicæ Patauini	28
Ioannis Syluij Inſulenſis	140
Marini Brocardi Veneti	9
Michaelis Ioannis Paſchalij Valentini	146
Petri Trapolini Patauini	44
Proſperi Borgarutij	151

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM OMNIVM MEMORABILIVM,

QVAE IN TOMO SECVNDO DE MORBO GALLICO CONTINENTVR.

AB EXCELL. BORGARVTIO A BORGARVTIIS CONSCRIPTVS, ET IN ALPHABETICAM SERIEM REDACTVS.

ABſceſſuum, & puſtularum colores, qui. 142.e.& infra.
Abundantia, quotuplex ſit. 110.g
Accidētia morbi Gallici, quæ.68.e.157.b.c.d
Accidētia ex inunctione cauſata, q̄ 37.b
Accidentibus,cauſa ſuffumigiorum prodeuntibus,qūo ſuccurrendū.33.c.34.b
Acetaria,in regimine morbi Gallici conferentia,quæ. 6.g
Acetaria,in reg. Gallico, ex quibus herbis fieri debeant. 98.g
Acetum, quæ corporibus, & præſertim Gallicoſis,mala afferat. 99.b
Acreſta,ſiue omphacium,Gallicoſis ualde nocua. 99.c
Acria omnia Naturę aduerſantur,& quare. 101.d
Acrimoniam fercula præſeferentia,morbū Gallicū patiētibus,fugienda.166.e
Actio,quid nobis oſtendat. 63.b
Actiones,quot modis lædantur. 152.h.& deinceps.
Actiones naturalis facultatis, quæ ſint. 74 g
Actionū ſymptomata,quot,& quæ.60.h
Aegritudines aliquæ non accidunt niſi lōgo tēporis interuallo.4.g.18.h.47.a
Aegritudinum diuiſio Hippoc.quę.45.c
Aegritudo uermis generati inter carnem, & cutim,Auic.incognita. 47.d
Aegritudinem nullam penitus curandā, niſi prius agnoſcatur. 9.a
Aegritudines,quando mortales, & quando faciles,quo uocētur nomine apud Hippocratem. 45.a
Aegritudines inſolubiles,quæ. 66.h
Aegritudinis cuiuſq; cauſa,quę ſit.10.e
Aegri,qua ratione cibandi. 165.c
Aegrotantes,quot horas debent protrahere cęnam à prandio. 96.h
Aegrotans,qualia pręſtare debeat,ut impunè accedat ad decocti ebibitionem.
Aer, morbo Gallico affectis eligendus, qui. 21.h
Aer frigidior cauſat dolores,calidior autem tollit eos. 21.e
Aer, in curatione morbi Gallici eligendus,qui.5.d.95.d.& infra.
Aeris frigidi detrimenta.quæ. 35.b
Aeris electionem,in reg.Gallico non curantes,errant grauiter. 165.c
Aer,morbo Gallico oppreſſo, conferens, qui.. 165.d
Aeris putrefactionis,quæ poſſunt eſſe in cauſa. 50.e.f
Aeris corruptio unde,utplurimum. 9.a
Affecti loci cognitio, quot modis colligi queat. 62.e
Affectus,cum ſit in hepate, quæ uena incidenda. 29.c
Affectorum locorum indicatio, unde deſumi poſſit. 63.a
Affectum locum inueniendi prima ratio, unde ſumenda. 74.h
Affectus quotuplex,& qui. 74.f
Affectum,quot modis poſſimus dimouere. 63.d
Algueſed ægritudo Hippoc.q̄ ſit. 45.f.g
Allium, Gallico morbo affectis denegandum. 99.d
Alimenta,cum ratione congrua,& opportuna ſumantur, quas afferant corpori utilitates. 97.a
Alopecia,apud ueteres,quod genus affectus ſit. 134.e
Altheæ facultas,quę. 32.g
Aluus,qbus ſubducēda,cū ex decocti guaiaci ebibitione nimis reſtricta eſt.27.a
Ambulationum differentiæ,quæ. 106.g
Amigdalarū dulciū facultas,quę. 130.e
Amigdalæ in regi. morbi Gallici ſuſpectę. 35.d
Amoris uis,quibus rebus comparetur a Platone. 83.d
Anatomæ utilitas,in medicina,quę.62.e
Anatomiæ ſcientia,quantum Medico neceſſaria. 60.f
Animalia tuſſim generātia,quę.5.c.18.h
Animi paſſiones,quid ſint in cauſa. 6.g
Animi accidentia,quæ ſint. 168.f
Animi męrores,morbo Gallico affectis uitandi. 143.d
Animus,quare cum corpore exercendus. 107.a
Anodina medicamenta,quæ ſint. 37.c
Apoſtemata rarò fiunt ab uno ſolo humore. 49.a
Apoſtemata nulla intrinſeca,morbo Gallico affectis,adeſſe,probatur. 51.b
Aqua metallica,quibuſcunq; morbi Gallici accidentibus,conferens. 21.c
Aquam compoſitam ex guaiaco, conficiendi ratio. 184.e
Aquæ ligni guaiaci,quomodo parandæ, & exhibendæ. 147.c
Aquæ ſmilacis aſperæ parandæ,rō.147.a
Argētum ſublimatum,quo pacto a Chymiſtis fiat.123.b.& quę eius noxę,ibi.
Argenti uiui noxæ,quæ. 123.a
Argentum uiuum effodientes,qūo ſibi caueant,ne eius ſentiant noxam. 123.b
Argentum uiuum,quo pacto homines interdum enecet. 123.c
Aromatum uſus, Gallico morbo affectis, quando fugiendus,& quando nō. 98.f
Aromata ſuper ferculis ponenda,in curatione Gallica,quæ. 6.g
Ars medica,quare longa. 63.a
Ars medica,quibus inſtrumentis uigeat, & conſiſtat. 59.b
Ars omnis,unde conſtituatur. 59.c
Ars medica,quare inuenta. 52.e
Arſenicum,& atramētum in ſuffumigiis fugienda. 33.a
Articulorum dolores, quibus medicaminibus tolli posſint. 135.c.d
Articulorum affectus,qui. 131.d
Articulorum doloris cura quotuplex, & quæ. 37.b
Aſſæ,& elixæ carnis effectus, & operationes,quæ. 102.h
Aſtra,nobis minimè aduerſari, probatur firmis rationibus. 157.c
Aſtrologia,utrum Medico neceſſaria.54.h.& infra.
Aſtrologi,quo pacto posſint futura prædicere. 56.e
Atram bilem,quæ ducant. 114.f
Auicenna fuit interpres,& recitator Galen. & Hippocratis. 5.c

B

BAlneum ſudatoriū in cura morbi Gallici,quomodo agendum. 13.a
Balnea ſpontanea, licèt humores minuent,tamen uitanda,& quare. 29.a
Balnei partes quot,& quæ. 119.c.120.g
Balnea,cur ſic uocata. 120.f
Bilē flauā,& atrā cōcoquētia, q̄.113.a.b
Bubones, qui affectus ſint. quæ partes corporis occupent. eorumque differentię. 133.b.c
Bubones curandi ratio.133.b.& infra.

Bubones emollientia, & reſoluentia medicamenta,quæ. 133.d
Bubonum dolori, quomodo ſuccurrendum. 133.a
Bubones,quid utilius,cauſtico,an ſectione aperite. 133.a.b
Bubonum curatio, non in longum protrahenda. 133.c
Butiri commoditates a Medicis celebratæ,quæ. 99.b

C

CAliditas fortius operatur in membro denſo,quam in raro. 49.d
Calidi, & humidi temperamenti, ſigna. 187.c
Callis,& duritiei manuum,& pedum,quibus medicaminibus ſubueniendum. 40.h
Caluitium,unde fiat. 134.e
Cancri,quo tempore pingues. 55.c
Canis pinguedo,pro inungendis corporibus gallica lue affectis, quomodo extrahatur. 34.c
Capillorum defluuium, quot modis ſiſti poſſit. 134.f
Capitis temperaturam calidam, & ſiccã moderate,quæ denotent. 187.b
Caries è morbo Gallico,quibus medicaminib.curari queat. 131.c
Caries,cum ſuppuretur, quib. utendum medicaminibus. 132.g
Caries,& pudendorũ affectio.inter quos morbos ab Hippoc.& Galeno reponatur. 66.e
Carnes,in gallico affectu fugiendæ,quæ. 166.g
Carnes uolucrum, quæ maius afferant nutrimentum. 97.b
Carnes,morbo Gallico affectis, fugiendę,quę. 97.c
Carnis uetuſtæ,noxæ, quæ. 97.a
Carnes ſalubriores,quæ ſint. 97.a
Carnes in curatione uenerei affectus, cõferentes,quæ. 6.c.143.a
Carnes in curatione morbi Gallici exhibendæ,quæ. 22.f
Carnis elixæ, ab aſſa, differentiæ, quæ. 102.h
Caſeus,gallicè affectis,obnoxius. 166.g
Caſeus omnis uitandus, gallicè affectis, & quare. 99.c
Caſeus ſanus,& admittendus,qui. 99.d
Caũſa remota, remouetur effectus. 28.f
Cauſa coniuncta,antecedens,& primitiua morbi Gallici.16.f. & deinceps.
Cauſæ,omnes conſtituunt definitionem. 72.f
Cauſæ morbi Gallici, quot eſſe poſſint. 60.h
Cauſæ morborum,quæ ſint. 60.e
Cauſæ prophilacticę,quę uocentur a Galeno. 60.f
Cauſa roborata, effecti uis fit ualidior. 129.b
Cauſæ uenerei affectus, quæ ſint. 146.e
Cauſæ peſtilentiam producentes, unde. 9.a
Cauſticum ex Dioſcoride, ad tumores contumaces,& duros, efficax, quomodo paretur. 38.h
Cauſæ,cur puſtulę,ulcera,& id genus mala morbo Gallico affectos infeſtent, quæ.17.c.& infra.
Cępę,Gallicoſis tanquàm uenenum prohibendæ. 99.d
Ceratum ad morbi Gallici tumores indurатos ualde conferens,quod. 37.d
Cerebrum firmum non habet,qui ratiocinationes ſenſui uidetur anteponere. 66.g
Ceſſatio diuturna,& aſſidua, quæ producat mala. 106.f
Cibaria bilioſa,quibus uitanda. 103.c
Cibaria pituitam augentia,quæ. 103.d
Cibaria melancholiam inducentia, quæ ſint. 104.e
Cibaria concoctu difficilia,quæ. 104.f
Cibaria, in uniuerſum Gallicis auferenda,quæ. 104.g.h
de Cibo, & potu præcepta obſeruanda, quę. 96.e
Cibariorum bonitatem,& malitiam,quomodo poſſimus agnoſcere. 96.f
Cibariorum menſuram, quo pacto aſſequi poſſimus. 96.f.g
Cibaria, in regimine morbi Gallici, debent condiri modico ſale. 101.b
Cibariorum dulcium noxæ, quæ. 101.c
Cibaria auſteri,acidi & acerbi ſaporis,in regimine Gallico fugienda, & quare. 102.e
Cibaria amari ſaporis,in curatione Gallica concedi poſſunt. 102.f
Cibaria ſalita, quæ nocumenta afferant noſtro corpori. 101.b
Ciborum aceruatio, & uarietas, fugienda. 98.e
Cibi ex paſta, a Gallicorum menſis arcenda,& quare. 98.e
Cibus,& potus, quot complectatur regulas,& quænam eæ ſint. 22.e
Cibus,in regimine affectus Gallici exhibendus,qui. 22.f.28.g
Cibus,in curatione Gallica eligendus, qui. 97.b
Ciborum amarorum utilitates, quæ. 102.f
Cibi inordinata ſuſceptio ſanitatem perturbat. & quare. 23.a
Cibi deteriores,quare utilioribus quandoque præferendi. 102.g
Cibi,in regimine morbi Gallici fugiendi,qui. 22.h.28.g
Cicatrices,ex ulceribus cauſatæ, quomodo curandæ. 40.f
Chirurgicum opus in Gallico regimine, quo pacto adhibendum. 111.d
Clyſtere lenitiuum ad abſtergendas reliquias materierum,quas dimiſit medicina ſolutiua. 20.h
Clyſtere,utrum iniiciendum ante uenę ſectionem,an poſt. 170.g.h
Clyſtere ad reddendam aluum lubricam, morbo Gallico affectis. 6.f
Clyſtere ſemper iniiciendum ante ſanguinis miſſionem, aſſerentes, errant. 170.f
Coagmentationis crebræ locorum detrimenta,quæ. 58.g
Cognitionem loci affecti,quæ præſtent. 74.h
Coitus quandoque bonus, & quandoq; malus. 23.c
Colicam eſſe morbum epidemialem, probat Gentilis. 15.b
Colicam,& ileos fuiſſe aliquando epidemiales,& contagioſas, ex Auicen. uerbis deſumitur. 44.e
Complexio corporis, ſemper inhęret affectui animi. 169.b
Complexio dignior,quæ. 16.h
Compoſitam aquam,ex guaiaco, conficiendi ratio. 184.e
Confectio Amech, ad cutis affectiones, ulcera corroſiua,& puſtulas prędtantiſſima. 31.a
Confectio ex Maggio,in curatione Gallica,ualde conferens. 194.g
Confortatiuum pro debilitatis ab aſſumpta priuatiua medicina. 172.f
Congeries multorum medicamentorum fugienda, & quare. 129.b
Contagium propriè & ſimpliciter,quod. 82.g
Contagium a corruptione, in quo differat. 82.h
Contagione, quot modis afficiamur. 82.e
Continui ſolutio,in morbo Gallico, quãdo fiat. 153.b.c.d
Contraria, contrariis curantur. 29. b. 179.c
Contrariorum, contrarii ſunt effectus. 167.c
Cor eſt uitæ fons. 7.c
Cor confortantia medicamenta, quæ ſint. 7.d
Corpora, quot modis exinaniantur. 110.f
Corpora non pura, ſeu malis ſuccis referta,eò magis læduntur,quò magis nutriuntur. 111.b
Corpora cęleſtia ſunt utplurimum cauſa generationis. 16.e
Corpora humorum referta, quò magis nutriuntur,eò magis læduntur. 28.e
Corpora,gallica lue affecta,quando plęnius,aut tenuius nutrienda. 28.f
Corpora cęleſtia ſunt cauſa generationis,& corruptionis. 2.h
Corpora,& ipſorum ſingulas partes,quãdo ritè dignoſcamus. 60.e
Corpora exercitationi idonea, quæ. 117.b
Corpora,quæ debẽt euacuari, ſunt prius fluida facienda. 112.f
Corpus totum prius purgandum, antequàm pars aliqua remediis ſupponatur. 20.f
Corpus,qua ratione purgandum in reg. morbi Gallici. 36.e
Corpus,priuſquam linimẽtum aſſumat, quid agendum. 121.c
Cruditatem cruditati iniungẽs, quę mala ſibi ipſi pariat. 96.g
Cubiculum, & cubile pro morbo Gallico affectis, qualia eſſe debeant. 105
Curatio uniuſcuiuſque morbi, quibus compleatur. 164.g
Curatio morbi Gallici, in uniuerſali. quę. 165.a

Curatio

Curatio morbi Gallici per uictum. 146. g.per ſanguinis miſſionem. ibi.e. per concoctionem.ibi.f. per purgationem. ibid.g. per exercitationem, & balnea. ibid.h.
Curatio morbi Gallici, quotuplex. 117.c
Curatio maior,in morbo Gallico,quę ap pelletur. 112.e
Curatio morborum unde a Medicis au- ſpicanda. 61.d
Curatio, eſt malæ qualitatis remotio 32.f
Curationibus omnibus,in morbo pręſer tim Gallico,expeditior,& tutior,quę. 181.c
Curationis omnis,ſcopus,qui. 169.c
Curſus,quæ apportet detrimenta. 107.c
Curſus definitio. 106.g
Cutis ſymptomata,quę. 131.a
Cynæ radicis deſcriptio, & unde ad nos delata. 125.d
Cynæ radice,qui utantur populi. 126.e
Cynæ radix,quo pacto probetur. 126.e
Cyna,omnium potentisſima,ad ſudorem prouocandum. 126.f
Cyna deficiente, quid poſſit ſubſtitui, pro ſudore eliciendo. 126.g
Cynam ſuperare guaiacum, in re galli- ca,aſſerentes,errant. 126.f

D

Decocta ad coleram digerendam, con- ferentia,quæ ſint. 30.f
Decoctum ad fortes articulorum dolo- res,quod. 32.e
Decoctum ex ligno ſancto, quomodo cō ficiendum. 183.a
Decocti ex guaiaco, exhibendi ratio. 183.c.d
Decoctio ad emundandum corpus poſt actam inunctionem. 13.b
Decoctum guaiaci,quot diebus ſumen- dum,& quo tempore. 130.e.f
Decoctio ad articulorum dolores, ualde conferens. 37.d
Decoctum ad præſeruandum a morbo Gallico, conferens, quomodo fiat. 42.h
Decubitus proni,effectus,qui. 105.c
Definitio morbi Gallici.15.b.28.e. 140. f.155.c
Definitionis effectus,qui. 68.e
Definitionis partes nullæ occultæ eſſe debent. 71.d
Defluuio capillorum,cur aliquando reſi ſti nequeat. 41.c
Demoſthenis, Laidi meretrici, reſpon- ſum. 145.a
Dentium laxitatis,& caſus,cauſæ, quæ. 137.a
Dentium caſui,ſeu titubationi,quę con ferant. 137.a.b
Deſcriptio Gallicæ luis. 146.e
Difficilè eſt cito, & tuto curare morbos. 33.d
Digerentia coleram præſtantiora, quæ. 30.e
Digeſtionem fercula prohibentia, quæ. 6.f
Digeſtiua,in regimine gallicæ indiſpoſi tionis conferentia, quę. 7. a. & infra. 19.b
Digeſtio materierum in vrina,quomodo d gnoſcatur. 7.c
Digeſtiuum in morbo Gallico præben- dum,ſi aduſtio fuerit in colerico hu- more,quod. 11.d
Digeſtiuum in humore phlegmatico adu ſto,conueniens,quod. 11.d
Digeſtiuum,in melancholia fęcali pec- cante exhibendum,quod. 12.f
Diuiſio ad quid conferat. 68.f
Diuiſio morborum,quæ. 69.a
Doctrina ordinata,quotuplex ſit. 59.d
Dolores,& cruciatus a morbo Gallico, quomodo ſedandi.172.f.& deinceps.
Dolores Gallici, unde ortum ducant. 153.b
Doloris Gallici ſigna. 4.g
Dormire ſuper dorſum,lue uenerea affe ctis,perniciofum. 6.e
Dulcia,ſunt naturæ amica. 101.c

E

Ebenus,quanti olim a Principibus ęſti mata. 182.h
Ebeni genera quot, & quæ. 182.h
Ebeni deſcriptio. 182.e
Ebenus,an cum guaiaco conueniat.182.f
Ebibitionis decocti ex guaiaco terminus non unus eſt. 26.h
Effectus particulares debent habere cau ſam particularem: & uniuerſales uni- uerſalem. 54
Effectus ſemper cauſas inſequitur. 67.a
Electuarium Montagnanæ,ad remouen- das malas impreſſiones qualitatum melancholicarum, ad confortandum cor,cerebrum,& rectificandum ſangui nem,ualde conferens. 24.h
Electuarium,in curatione Gallica,ualde conferens. 194.e
Electuarium præſeruatiuum a morbo Gallico,quomodo paretur. 40.h
Electuaria ad præſeruandum a morbo Gallico,& ad ipſum curandum, quo- modo parentur. 42.f
Electuarium lenitiuum in regimine mor bi Gallici,conferens,quod. 7.a
Elementa poſſunt ab aſtris immutari. 76.g
Elephantiaſis,Aegyptiis eſt propria affe ctio. 69.d
Ellebori, ad melancholiam ſoluendam in morbo Gallico,uis. 31.b
Ellebori præparandi modus,qui. 31.b
Empirica curatio,cur præualuerit,in pri- mo gallici affectus ortu. 151.d
Empiricorum fraudes, & deliramenta, quæ.152.e.& infra.
Empirici,qua de cauſa quandoque me- lius curent ægritudines, & præſertim morbum Gallicum, quam doctisſimi uiri. 48.g
Emplaſtrum ad tumores duros,& contu- maces reſoluendos,quod. 38.h
Endimici, & epidimici morbi, qui ſint. 44.h
Endimiorum morborum determinatio, ad quem Hippoc. librum pertineat. 45.d
Endimialium morborum cauſæ, Hippoc. quæ. 69.c
Endimici morbi,qui. 2.f.15.e
Enemata ad dolores morbi Gallici con- ferentia,quę. 12.f
Epidemia quando dicatur.1.a.15.c
Epidimialis morbus,qui ſit.44.f.75.c
Epidimia quando fiat.44.g.56.a
Epidemialis morbus,quotuplex. 69.d
Epidimici morbi,qui nocentur. 2.g
Equitatio, quot modis fiat. 106.g
Equitatio celerrima, quæ mala adferat. 107.b
Ethimologiam morbi Gallici, nemo ſibi aſcribi patitur. 141.d
Euacuatio in cura morbi Gallici agen- da,quę. 20.g
Euacuatio eradicatiua in humore colerī co aduſto,quæ.11.d
Euacuationes fortes duplices, & quæ. 11.b
Euacuatio eradicatiua in humore phleg- matico aduſto,quæ. 12.e
Euacuatio eradicatiua in melancholia fęcali peccante,quæ. 12.f
Excedentia,omnia mala. 143.c
Exercitia,morbo Gallico affectis,quo pa cto ſuſcipienda. 143.d
Exercitium temperatè ſuſceptum, quæ afferat commoda,& præſertim Galli- ca peſte correptis. 168.h
Exercitium, quantum morbo Gallico af fectis conferat. 108.f
Exercitatio, quot modis fieri poſſit. 117.c
Exercitatio iugis,& inceſſabilis, quid ſit in cauſa. 106.f
Exercitationis moderatę,commoda,quę. 106.f.item immoderatæ incommoda. 106.g
Exercitium,morbo Gallico affectis,qua- le eſſe debeat.6.e.28.h
Exercitii immoderati damna,quæ. 6.e
Exercitationum differentiæ,quæ. 106.f
Extremis morbis, extrema requiruntur remedia. 149.a

F

Fameſcenti, quæ damna adferat la- bor. 107.b
Farcimina, cur Gallicoſis obnoxia. 98.e
Fęniculum oculis prodeſſe,quomodo Me dicis cognitum. 48.f
Febre,cur interdum corripiantur, ligni Indi decoctum ſuſcipientes. 37.a
Febris ſeptena, & nouena, Galeno, & Auicennę incognitæ. 47.b.c
Febrem conuulſioni ſuperuenire, longè præſtat, quàm conuulſionem febri. 179.b
Febrem curare impoſſibile eſt, niſi prius eius natura dignoſcatur. 188.e
Febris definitio ſecundum Auicennam. 670.f.71.d
Fercula ex lacte, Gallicoſis prohiberi de bent. 98.e
Fercula,in reg.morbi Gallici conceden- da,quę. 98.h

Fercula, lue gallica affectis,conferentia, quæ. 6.f.22.g
Figura, quid in affectis locis enunciet, 63.b
Finis medicinæ,qualis. 164.f
Forma morbi Gallici, ſecundum Borgarutii opinionem,quę uerè ſit,159.b.& infra.
Forma omnis in actu continetur in primo motore,& in potentia prima materia. 50.f
Frictionis differentię,que. 106.f
Fructus,cur Gallico morbo affectis, Medici prohibeant. 97.c
Fructus, morbo Gallico affectis fugiendi,qui. 166.f.g
Eructus in regimine morbi Gallici laudabiles,qui. 6.h.22.g

G

GAlenus fuit Medicinæ expolitor, & inſtaurator. 64.g
Galenus irridet quàm maximè, de nominib.morborum altercantes. 64.h
Galenus nunquam agnouit ægritudinē morbi Gallici,neq; febrem ſeptenam, aut nouenam. 4.g
Gallica infectio,an morbus propriè dici debeat.67.d.& deinde.
Gallica affectio eſt morbus in intemperie. 68.g
Gallica lue affecti,curent habere aluum lubricam. 144.e
Gallicam luem, qui facilius, & qui difficilius incurrant. 144.e
Gallica lues,quo pacto præcaueri poſſit. 144.h
Gallica affectio,eſt intemperies noxia,& deprauata. 70.f
Gallica affectio, quando ſimplex, quando compoſita, quando complicata, quando diuturna, & quando peregrina nuncupanda. 70.e
Gallica lues,unde ad nos delata, & quo tempore. 70.e
Gallica lues, quæ intemperies ſit. 71.b.
Gallici affectus ab elephantiaſi diſcrimen,quod. 77.a
Gallica lues,quot modis contrahi poſſit. 77.a.89.d.& infra. 157.d
Gallica lues, non eſt in ueteres morbos referenda. 77.c
Gallici affectus cauſam qui aſtris referunt,errant. 156.g.h
Gallicus affectus, aliquibus cito, nonnullis uerò tardius detegitur. 162.g
Gallicæ luis defœdationes, accidunt,ſecūdum complexionem, diſpoſitionemque patientis. 162.e
Gallicam luem, qui facilius, qui ægrius contrahant. 162.g.h
Gallicus Morbus, quot modis ex contagione contrahatur.82.f.83.c.89. d. & infra.
Gallicæ luis cauſæ externæ, & internæ, quæ.156.h.& deinceps.
Gallicus affectus, quot anni exceſſerint, quod mortales primùm inuaſerit. 90.e
Gallicus morbus remiſſius in præſens vires ſuas exercet. 90.f
Gallica contages, quanto terrori fuerit, tempore, quo primum cępit apparere. 90.g
Gallicus morbus, quibus in regionibus primum apparuit. 91.b
Gallica lue affecti,cur tot diebus, aere a Medicis ueteribus interdicti. 95.c
Gallico morbo affecti,qua parte corporis decumbere debeant. 105.b
Gallicus affectus, cur nocte magis quàm in die,moleſtiam exhibeat. 153.c
Gallici affectus ſpecies quot,& quę.154.e.& infra.
Gallica lues Indis familiaris. 125.a
in Gallicæ luis curatione,quæ principalis intentio Medici, eſſe debeat. 169.a
Gargariſmata ad ulcera in ore ut bothor apparentia, quæ conferant. 13.c
Gaudii uis in animis noſtris, quæ.6.h. 23.c
Generationes, & corruptiones, unde. 51.c
Glans membri, quando præ œdematibus, & duris tumoribus non poteſt diſcooperiri, quibus ſuccurrendum. 39.d
Gonorrhœam,quæ indicent. 136.g
Gonorrhœæ, quę remedia adhibenda. 136.h
Gonorrhœę affectus, quo pacto curandus.173.a.& deinceps.
Gonorrhœæ gallicæ a non gallica, diſcrimen. 154.g
Gonorrhœę gallicæ ſigna, 154.h
Gonorrhœæ definitio. 154.g
Guaiaci ligni natura, 25.d
Guaiaci electio. 25.a
Guaiaci ligni operationes, ac proprietates,quę.25.b.& infra.
Guaiaco,quæ ſubſtituantur a nonnullis. 26.f
Guaiaci decoctum non ſemper uno, eodemq; modo paratur. 26.b
Guaiaco,quæ poſſint admiſceri. 26.c
Guaiaci confecturæ uariæ. 128.f
Guaiaci decoctum,in quot genera diſtinguatur ſecundum aliquos. & quæ eadem ſint. 128.g
Guaiaci ſectionis formæ uariæ. & quæ potior ſit.128.h.& infra.
Guaiaci præparatio, qualis eſſe debeat. 128.e.& infra.
Guaiaci coctura,non uno modo,ſed pluribus fieri poteſt.& quibus. 128.f
Guaiaci decoctum,calidum epotandum. 130.g
Guaiaci lignum, unde ad nos deferatur. 127.b.181.d
Guaiaci ligni deſcriptio,& cui arbori cō paretur. 127.b.c
Guaiacus,& lignum ſanctum,eaſdem ſortiuntur uires. 127.d
Guaiaci, & ligni ſancti, notę, quæ. 127.d
Guaiacum,non eſſe Auicen. Karon, non Ebenum, non Eganum probatur. 127.d
Guaiacum,quale eligendum. 128.e
Guaiacum,cum uiribus ægri,& morbi cōferendum. 128.e
Guaiaci ſecundum decoctum, quod uice uini ſumitur, quomodo paretur. 27.b
Guaiaco deficiente, quæ ſubſtitui poſſint. 125.a.b
Gummatum Gallicorum enumeratio, & differentiæ ſecundum Galenum. 135.b.& infra.
Gummata gallica, quibus medicaminibus curanda. 135.c.d
Gummata gallica, quot generum ſint. 153.a
Gummata, & ulcera emollientia, quæ ſint. 34.b

H

HAbitatio, in qua commoraturus eſt morbo Gallico affectus, qualis eſſe debeat. 95.b
Hemorrhoidum prouocatio utilisſima in morbi Gallici regimine.7.a.11.c
Hemorrhoides in natæ, quibus utilisſimæ. 11.c
Hepar eſſe membrum, quod præcipuè laborat in morbo Gallico affectis. 74.h
Hepar confortantia,quæ. 36.f
Hepar Gallicè affecti,quibus medicaminibus tueri posſit. 115.h
Hepatis temperati,notæ,quę. 187.d
Herbæ,ad concoquendos humores morbi Gallici,præſtantiores,quæ. 30.g
Herbæ,morbo Gallico affectis, conferentes,quæ. 6.g
Hiſpani callidisſimi, & ſagacisſimi. 65.c
Hiſpanorum in Gallos ſtratagema.65.c
Homo intemperatus, in quæ mala incurrat. 96.f
Horripilationis cauſæ, quæ eſſe ſoleant. 187.d
Humanarum rerum communis conditio, quæ. 89.b
Humida, & calida temperies, eſt mater omnium putredinum. 9.d
Humiditas eſt putrefactionis mater. 55.b
Humorem ſolum peccare,raro accidit.5.a.19.b
Humores in morbo Gallico latitantes, qui. 19.b
Humorem melancholicum præparantia, quæ. 30.f
Humores, quo tempore augmentantur. 55.d
Humoribus diuerſis peccantibus, quomodo procedendum. 31.e
Humores in morbo Gallico dominantes,qui. 49.a
Hydrargyrus,in uenenorum cenſu collocata,Plin.Aet.& Paulo. 179.c
Hydrargyrus,quæ Argentariis nocumenta prębeat. 179.d
Hydrargyri facultas in ulcerando, unde proueniat. 121.a

de

de Hydrargyri natura, ac facultate, inter ſcriptores controuerſiæ. 122. g. & infra.
Hydrargyrus, quando correctus, quantum prȩſtet in curatione gallica. 179. a.& b
Hydrargyrus, quo pacto melius aſſeruetur. 179.c

I

IAcinthus, liberat a fulgore, occulta quadam proprietate. 49.b
Iecur eſt officina noſtri ſanguinis, & organum naturalis facultatis. 77.c
Ignis non agit inquantum ignis, ſed inquantum calidus.2.e.16.f.50.e
Ignis, morbo Gallico affectis, cauendus, & quare. 165.b
Impetigo quando expanditur, & multiplicatur, qua curatione ſananda ſit. 52.h
Impresſiones morbi Gallici quomodo tollendȩ.24.g.& deinceps.
Inȩdiam, quȩ mala ſequantur. 103.d
Indi patiuntur ſcabiem quandam ex toto correſpondentem gallicȩ lui. 65.b
Indicatio generalis, in curatione Gallica, eligenda, quæ. 63.c
Indicationes curatiuæ, unde eliciendȩ. 28.e
Indicandi ratio, quatenus Medico neceſſaria. 63.c
Indicatio, quo pacto a Galeno definiatur. 63.c
Indigeſtio eſt mater omnium ægritudinum. 6.f
Inedia, quæ corpora lȩdantur magis, & quæ minus. 103.d
Infectio, quo pacto fiat, & maior, & minor. 82.h
Infinitum eſt comprehenſibile, inquantū infinitum. 55.b
Intellectus noſter poteſt omnia cognoſcere. 56.f
Intemperiei differentiæ, quot, & quæ. 71.b
Intemperiei tam æqualis, quàm inæqualis, definitio apud Galenum. 81.d.a
Inſtrumenta, quomodo agnoſcantur. 62.e
Inſtrumenta, quibus Medici ad morborum curationes utuntur, quæ, & quot ſint. 29.b
Inſtrumenta, quibus utebatur Montagnana Iunior, ad confortandum cor. 8.e
Inſtrumenta eiuſdem Montagnanȩ ad præſeruandum a recidiua morbi Gallici. 8.e
Inſtrumentum nobilius in curatione gallica, quale. 165.a
Iaungendorum corporum ratio, unde orta. 121.a
Inunctionibus non confidendum, morbo Gallico affectis, & quare. 122.e
Inundationes Tibridis, & aliorum fluminum, magnȩ, tempore, quo morbus Gallicus cȩpit apparere. 9.d
Inundatio maxima, anno, quo Gothi bellis Italiam infeſtarunt. 10.e
Iracundia quendam occubuiſſe. 109.a
Iuncturæ in morbo Gallico dolent ſine tumore. 4.g

L

LAbores debent cibos antecedere. 143.d
Lac, in curatione morbi Gallici conferens, quod. 22.g
Lacte abſtinendum, a capite dolentibus, monet Hippocrates. 99.a
Lactis differentiæ, quæ. 99.b
Lacticinia, morbum Gallicum patientibus fugienda. 6.g
Lapidem a ſtomacho egreſſum per uomitum aſſerit Gentilis. 4. h. 18. e. 47.b
Lapidem ab inteſtinis egredientem, nunquam uidit Galenus. 18.e 47.b
Laſſitudinis ſenſus quotuplex, & qui. 81.d
Legumina, morbo Gallico affectis, obnoxia. 6.f
Leguminum uſus, gallicoſis, fugiendus. 97.b
Legumina, quȩ adferant, nobis detrimenta. 97.c. 166.g
Lenitiuum in curatione morbi Gallici exhibendum, quod. 19.b
Lenientia in curatione gallica exhibēda, quæ. 112.f. & infra.
Lætitia nimia geſtire, aut immodico angi dolore, quid ſint in cauſa. 108.h
Lichenum expoſitio, quȩ. 56.c
Ligna, quo tempore incidenda, ne putrefiant. 55.b
Ligni ſancti deſcriptio, ſecundum Fracaſtorium. 127.a
Ligni ſancti decocti, quantitas exhibenda, ſecundum ægrotorum ætatem, & complexionem ſuſcipientis. 184.f.g
Ligni decoctum, non in omni loco, & quocunque anni tempore poſſumus adminiſtrare. 184.h
Ligni ſancti decoctum, quo in loco adminiſtrandum. 184.h
Ligni ſancti exhibendi tēpus magis oportunum, quod. 185.a
Ligni ſancti decoctum, quot diebus propinandum. 185.a
Lignum Indum eligendum, quod. 35.b
Ligni Indi decoquendi, uarii modi. 35.c
Lignum Indum, cur ſola aqua decoquatur a Frizimelica. 35.c
Ligni Indi præparandi, modus, qui. 35.d
Lignum Indum, quomodo exhibendum. 35.a
Ligno Indo deficiēte, quid ſubſtitui poſſit. 36.f
Ligni Guaiaci nomina, & ortus. 182.g
Lignum guaiacum, an iure Hebenus dici poſſit. 182.h. & infra.
Ligni guaiaci a ſancto differentiæ, quȩ. 182.h. & infra.
Lignum guaiacum, quibus qualitatibus debeat eſſe præditum. 183.b
Ligni ſancti macerationis modus, qui. 183.d.
Ligni ſancti, facultas, quæ. 184.g.h
Ligno ſancto, aliquid permiſcentes, peſſimè faciunt. 184.e
Lignum ſanctum, quare Indicum appellatum. 182
Ligni decoctum rariſſime aſſumendum. 191.b
Linimentum ad membri putrefactionem remouendam, efficax. 39.c
Linimenta ad oris ulcera, conferentia, quȩ. 39.d
Linimentum ad puſtulas, & tubercula in toto corpore, conferens, quod. 40.e
Lenientia benigna, quȩ ſint. 170
Locus ȩgritudinis agnoſcendus ex Hipp. dogmate. 188.h
Locus Auic. expoſitus a Simeone Piſtorienſi. 55.a
Logica eſt Medico neceſſaria. 55.c
Logica non eſt medicinȩ pars. 56.e
Lotio ad ulcera, & eroſiones in ore apparentes, conferens. 21.d
Lotio pro puſtulis mortificandis, quæ in ore, uel membro genitali apparent. 21.b
Lotio, pro ulceribus calidis ex inunctione cauſatis. 148.e
Lues Gallica, quos uehementius, quos minori negocio infeſtet. 159. c. & deinceps.
Luis gallicæ confirmatæ, ſigna, quȩ. 160. b. & deinceps.
Lues gallica eſt contagioſa. 163.b
a Luis Gallicȩ ſuſpicione quo pacto poſſimus nos ipſos tueri. 163.b
Lui gallicæ iam contractæ, & ulceri apparenti, ab initio quibus reſiſtendum medicaminibus. 164.e.f
Luis gallicȩ definitiones uariæ, iuxta authorum diuerſas opiniones. 77.d. & deinceps.
Luis gallicȩ cum Protheo, & Cameleonte comparatio. 77.d
Luem Gallicam eſſe intemperiem frigidam, & humidam, quo argumento nitantur nonnulli. 78.e. quibus rationibus confutetur eorundem opinio. 78. f. & infra.
Luem gallicam eſſe intemperiem calidam, & humidam, quibus rationibus adducantur aliqui. 78. e. eorumque argumenta confutata. 78.f. & deinceps.
Lumbricorum oleum, quomodo fiat. 34.c.
Lupi hepar, ad quid conferat. 194.f

M

ad MAculas è morbo Gallico, in facie, & toto corpore, cauſatas, quȩ cōferant medicamenta. 40.h
Materia morbi Gallici, cum diuerſa ſit, diuerſis indiget concoquentibus. 29.b
Materiei gallicȩ ſanguineæ, quo pacto ſuccurrendum. 169.a
Matthioli, Nicolai Maſſȩ, & quam

plurium medicorum, de argenti uiui natura, ac facultatib. opinio. 173. e. & infra.
Medicus aggredi cupiens morborum curationem, & loci affecti cognitionem in quibus potiſſimum ſe exercere debeat. 74.h
Medicorum commune refugium, quod. 71.c
Medicus tenetur diligenter agnoſcere conſtitutionem & temperamentum affectę partis. 72.h
Medicina, eſt ars. quam neceſſe eſt finem habere. 59.c
Medici munus eſt morbos adimere, ſi affuerint. 60.g
Medici munus, & conſilium, quod nam ſit, in recta cuiuslibet morbi curatione. 59.d
Medicina humoris alicuius euacuatiua ſemper habet uirtutem illam, exiſtente eclipſi, uel Luna in coniunctione, uel non. 56.f
Medicinæ, cur in regionib. calidis, non conueniant. 55.c
Medicus eſt adiutor Naturæ. 56.g
Medicus prudens, quot potiſſimum conſiderare debeat, in quocunque actu curatiuo. 5.b
Medicina laxatiua, humectatiua, et cordialis. 7.a
Medicus non debet exhibere medicamēta in coniunctione, uel oppoſitione Lunę cum Sole. & quare. 55.a
Medici cupientes mulieribus prouocare menſtrua per phlebothomiam, quod tempus obſeruent. 55.d
Medicus facit, quòd uirtus ſuper naturā potentior fiat. 49.c
Medicamenta fortiora moderata, & compoſita moderata, ad articulorum dolores applicanda, quę. 38.e
Medicinę ſimplices, ſæpe per aliquod mixtum corrumpuntur. 35.d
Medicus eſt artifex ſenſitiuus. 9.b
Medici omnes, Auenzoar excepto ignorauerunt ęgritudinem cauſatam ab animalibus genitis in canna pulmonis. 5.c
Medicorum ueterum error, in ligno guaiaco exibendo. 182.e
Medicamenta dolores ſedantia, & nodos emollientia, quę. 176.g.h
Medici ſollicitudo, circa quę debeat uerſari. 170.g
Medicorum opiniones uariæ, circa morbi Gallici formam. 158.e, & infra.
Medicina hac noſtra tempeſtate, quam uilis euaſerit. 152.f.g.
Medicamenti componēdi indicatio, quę 63.a
Medicamento purgante euacuaturi, quę obſeruare debeant 64.e
Medicamenta roborantia, quę ſint. 105.d
Medicamenta ratione comperta, quæ 117.d
Medicamenta experientia comparata, in curatione gallica, quæ. 117.d
Medicus cupiens in re Medica præcellere, quę debeat obſeruare. 62.e
Medicus, in ęgrotis, quę præuidere debeat. 62.h
Mediocritas in omnibus caſibus deligenda. 95.d
Melancholica complexio, quotuplex, & quæ. 163.a
Mel, tam crudum, quàm coctum, gallicoſis prohibendum. 99.a
Meliciris gallica, quæ affectio ſit. 153.a
Membro duntaxat in uno, quare multa mala quandoque reperiantur. 10.e
Metallorum genera apud veteres, quot, & quę. 177.a
Menſtruorum in ſuppreſſionibus, quæ uena ſecanda. 29.d
Mercurii inunctio quare inuenta. 32.f
Mercurius, quibus corrigatur. 34.a
Mercurii natura, & facultas, quę. 34.a
Methodo omnes veteres Medici, vſi ſunt. 59.a
Methodus, quare inuenta. 59.c
Methodi definitio. 59.b
Methodus conficiendi electuaria à morbo Gallico pręſeruantia. 4.e
Methodus præuiſiua morbi Gallici. 21. d. 160.g. & infra.
Methodus pręuiſiua curatiua quot terminis claudatur, & qui ſint. 22.e
Minera morbi Gallici, quę. 71.d
Minoratiuum in curatione morbi Gallici exhibendum, cum fuerit aduſtio in humore colerico. 11.c
Minoratiuum in morbo Gallico phlegmatico aduſto. 11.d
Minoratiuum in melancholia fęcali exhibendum, quod. 12.f
Morbi, quæ paſſiones ſint. 71.c
Morbi acuti, diuturni, & peracuti qui ſint. 69.c
Morbi magnitudinem, quæ indicēt. 62.e
Morbi omnis, natura, quæ 151.c
Morbis extremis, extrema requiruntur remedia. 179.b
Morbis curandis oportet nedum corporis temperamentum noſcere, ſed & partis affectę rationē aſſignare. 187.c
Morbi curari nequeunt, niſi dignoſcatur natura & temperamentum uniuerſi corporis. 187.b
Morbi particulares, & morbi communes, qui. 2.f.15.d
Morbi, qui proprii, & qui cōmunes. 15.c
Morbi Gallici occulta proprietas. 16.g
Morbi Gallici, ab epidimiali morbo diſcrimen. 76.e
Morbi antiqui, cur in uere, magis quàm in aliis temporibus effloreſcant. 79.d
de Morbi Gallici ſubiecto, duodecim afferuntur opiniones, quę & confutantur. 72.g. & deinceps.
Morbi Gallici pars prima, quę. 48.h
Morbi Gallici definitiones uarię. 71.c. & infra.
in Morbi Gallici regimine, quot uicibus in die cibus inſumendus. 35.d
Morbi Gallici ſymptomata, quæ & quomodo curanda. 36.g. & infra.
Morbi Gallici, proprio nomine, caremus. 47.a
Morbi Gallici dolores, non ſunt de doloribus iuncturarum, de quibus agit Auic. 22. tertii, cap. 5. 47.b
Morbi Gallici cauſę, quomodo remouendæ. 28.h
Morbi Gallici ſigna, quę. 19.a. b. 141.b. & deinceps.
Morbi Gallici dolores ſunt quàm citisſimè remouendi. 11.a
Morbi Gallici ęgritudo, cur cognitu diffiсillima. 9.c
Morbi Gallici affectus in aſtra ab aliquibus relati. 9.c.76.e
Morbi Gallici principalis cauſa, quę. 10. e. g
Morbi Gallici ęgritudo a quibus cauſis dependeat. 9.d
Morbi Gallici dolorum uarietates. 9.c
Morbi Gallici humor nullus purus, ſed omnes permixti. 9.c
Morbi Gallici accidentia, quæ. 9.b. 83.f. 89.d. & infra. 141.b
Morbi Gallici proprium nomen adhuc ignotum. 9.b. 18.h. 47.a
Morbi Gallici nomina uaria. 9. b. 44. e. 65.a. 151.a. 155.c.d
Morbi Gallici dolores ueteribus Medicis incogniti fuere. 4.e
Morbi Gallici cauſę primitiuę, quæ. 3.a. 10.g. 16.f. 49.a
Morbi Gallici cauſę antecedentes, quæ. 3.b. 10.g. 16.g. 49.b
Morbi Gallici cauſę coniunctę, quę. 3.d. 10.g. 17.a. 49.a. 51.a
Morbi Gallici contagium uitare, qua ratione poſſimus, perpulchrè deſcribitur a Borgarutio. 163.b
Morbi Gallici incommoda, quę. 74.h
Morbi Gallici natura, & cum cęteris morbis coniunctio, quę. 152.h
Morbi Gallici ſpecies quot, & quæ. 152. f. & infra.
Morbi Gallici plenitudini, quomodo ſuccurrendum. 62.f.g
Morbi Gallici origo, ſecūdum plurimos. 65.b.c. 75.a. 89.b.
Morbi Gallici fomes, quæ fuerit. 64.f
Morbi Gallici ortus, opiniones uarię. 65.d
Montani laudes. 59.a
Morborum qui particulares, & qui communes. 44.g
Morborum cauſa quandoque referenda ad corpora ſuperiora, & qua ratione. 91.b
Morborum differentiæ, quæ. 68.h, & deinceps.
Morborum alii particulares, alii uniuerſales. & qui iidem ſint. 69.b
Morborum alii ſimplices, alii compoſiti. & qui. 69.b
Morborum alii peregrini, & inuecti; alii proprii & germani. 69.d
Morborum alius nouus, alius antiquus, & qui iidem propriè ſint. 69.d
Morborum profligandorum indicatio, perficitur ex contrariorum uſu. 62.g
Morborum prius cauſę exactius dignoſcendę, antequam ad curationem accedas. 152.h
Morbo Gallico, qui magis obnoxii ſint. 162.h
Morbo inueterato, & ſanguini indurato, uenæ ſectio ſuſpecta, præſertim copioſa. 169.d
Morbo Gallico affecti, cur de nocte magis doleant, quàm de die. 3.a
Morbo Gallico affectis ſemper totius corporis immundities adeſt. & quare 28. g.

Morbo Gallico affecti, cur magis in nocte,quam in die laborent. 51.c
Morbum Gallicum nõ eſſe ſaaphati, probatur. 3.d.17.h
Morbum Gallicum eſſe intemperiem calidam,& ſiccam,quibus rationibus adducebatur Montanus.79.b.& infra.
Morbum Gallicum eſſe epidemialem,ſed non lætalem,probatur. 56.b
Morbum Gallicum eſſe peregrinam contagem,refellitur a Fracaſtorio. 65.c
Morbum Gallicum eſſe morbum nouum probatur,67.a,& infra.
Morbum Gallieum eſſe contagioſum,aſſeritur exemplo cuiuſdam iuuenis. 67.b
Morbum Gallicum differre ab ægritudinibus,quæ poſuit Gal. Auic. & alii ueteres Medici. imò eiſdem fuiſſe incognitum,probatur.46.e.& infra. 47.a
Morbum Gallicum ab Hippocrate cognitum,falluntur,qui aſſerunt. 45.c
Morbum Gallicum accidiſſe conſtat etiã ſuperiorib.ętatib. 64.f
Morbum quemlibet curaturus,quibus in rebus potisſimum uerſari debeat.61.b
Morbum Gallicum eſſe morbum in compoſitione,probatur. 151.a
Morbum Gallicum non eſſe epidemialé, probatur. 9.b
Morbus complicatus appellandus, qui. 69.c
Morbus communis,Hippocrati,quis dicatur. 69.b
Morbus epidemialis nuncupandus, qui. 69.b
Morbus ſporadicus,quando dicatur.69.b
Morbus Gallicus,utrum morbus ſit,an nõ 66.f.& infra.
Morbus Gallicus,inter morbos reponendus. 68.g
Morbus omnis affectus eſt in corpore naturali. 68.h
Morbus Gallicus, quo tempore primum apparuerit in Italia. 64.h
Morbus Gallicus quare ſic dictus. 64.e
Morbus Gallicus, cur a Gallis uocatus Neapolitanus. 64.e
Morbus Gallicus deberet appellari Europęus,& quare. 64.g
Morbus Gallicus quibus in regionibus magis ſęuiat. 64.g
Morbus Gallicus dici debet communis infectio,& quare. 64.h
Morbus Gallicus, in quo morborum genere ſit recenſendus. 151.c
Morbus Gallicus, cum ſit in declinatione, qua ratione curandus. 171.e.& infra.
Morbus Gallicus eſt mala diſpoſitio epidemialis.1.c.15.b.44.f.56.a
Morbus Gallicus,& Pandimon,& epidemialis uocandus,& cur. 1.a.15.d
Morbus Gallicus quando propriè ſit epidemialis.1.a.2.e.h.15.d
Morbus Gallicus quando particularis, & quando endimicus,2.h.15.d.
Morbus Gallicus, unde ſumat initium. 4.e
Morbus Gallicus, cur ueteribus incognitus. 4.f.47.a
Morbus Gallicus non fuit Gal. tempore. 5.a
Morbus Gallicus eſt ęgritudo totum corpus obſidens. 3.d
Morbus Gallicus ſub nullo aliquo capitulo capitulari poteſt. 9.d.10.g
Morbus Gallicus non poteſt curari unica tantum medicina, nec comprehendi poteſt unico capitulo. 10.g
Morbus Gallicus uocatur ęgritudo epidemialis. 9.a
Morbus Gallicus, cur difficillimè curatur. 10.h
Morbus Gallicus indiget potione, & manuum operatione. 11.a
Morbus Gallicus indiget minoratiuis, digeſtiuis,& euacuatiuis. 11.c
Morbus Gallicus,cum ſit fortisſimus, ualidisſimis indiget remediis. 30.c
Morbus Gallicus,cur in pudendis primũ initiatur. 18.f
Morbus Gallicus, in quo membro ſedem ſuam teneat. 15.b
Morbus Gallicus,apud Io.Alexandrinũ, quæ ęgritudo ſit. 45.c
Morbus Gallicus, nõ eſt aliquod de apoſtematibus enumeratis ab Auic. in tertia ſen.quarti. 46.h
Morbus Gallicus eſt apoſtema ſanguineum. 46.g
Morbus Gall.an ab Hipp. comprehenſus tertia aph.particula. 52.g
Morbus Gallicus, eſt morbus in forma. 75.a
Morbus Gallicus cum quib.morbis conueniat, & cum quib. differat. 75.d. & infra.
Morbus Gallicus poteſt appellari ſcabies magna. 49.b
Morbus Gallicus,quomodo a Trapolino Patauino diuiſus. 48.g
Motu,& cantu,natura homines delectari, qua ratione nobis perſpectum ſit. 105.d
Motus ad rei conſeruationem, ſtatus uero ad putrefactionem facit. 106.e
Motus animorum immodicos, quę mala ſubſequantur. 109.a
Motus,& exercitium mirum in modum faciunt ad ſanitatem,ſi moderatè fiãt. 23.b
Motus,gallica lue correptis, qui conueniat. 168.g
Mulieres facilius ſibi præcauere poſſunt a morbi Gallici infectione,quàm viri & quare. 160.e
Mulieribus Gallica lue correctis, ſi menſes non fluant quæ uena incidenda. 170.h
Mundus eſt externus,& de nouo factus. 47.c.
Mundus inferior ſuperiorib.lationib.eſt contiguus.2.h.56.h.75.d.10.h.16.e.
Mundus de nouo factus. 5.a
Muſtum,laborantibus gallica lue, denegandum quale. 101.b
Mutatio in ſubſtantia,apud Auicen.quę 50.h

N

NAtura mediocritate, & tamperantia lętatur. 204.g
Nauigatio,quot modis fieri posſit.106.h
Natura egrè tolerat ſubitam ad contrarla mutationem.107.b. 112.f
Natura eſt operatrix, Medicus uerò miniſter. 49.h
Natura,quibus perficiatur. 60.e
Nicolai Maſſę error. 182.f
Nihil ſolet euenire abſque cauſa. 60.h
Nominum controuerſia Galeno ſemper diſplicuit. 65.b
Non quodlibet ægit in quodlibet, ſed determinatum in determinatum. 4.f. 18.h

O

OCium prorſus uitandum. 108.g
Olea reſoluentia, quæ ſint. 32.g
Olei detrimenta,quæ ſint. 9.b
Oleum,ad pilorum, & capillorum deffluxum,ualde conferens,quod. 41.d
Olera, gallica lue laborantibus utilia, quæ.166.e.quę item obnoxia,ibid.
Olera, cur gallica lue affectis fugienda 97.c
Omnia orta,ſemel intereunt. 91.a
Ophiaſis,quæ ſit affectio. 134.e
Ordo in cibariis exhibendis ſeruandus, qui. 96.g
Ori ulcerato ab inunctione, quibus ſuccurrendum.121.d.148.e.181.d, & infra.
Origo morbi Gallici, quæ. 140. f. & h. 151.b
Oris torturę, & ſpaſmo ex inunctione, quomodo ſubueniendum. 37.d
Oris fętorem ex inunctione,quę medicamina expellant. 37.a
Osſium cariei,& corruptioni, quę conferant medicamenta. 136.f
Osſium corruptionis cauſa,quæ. 136.e
Oua,in regimine morbi Gallici exhibenda,quæ,& quomodo.6.g. 22.g
Oua,gallicoſis concedenda.quæ. 98.g.h
Oua,ut ſalubriora fiant, quo pacto decoqui debeant. 98.h
Ouorum frequens uſus, ſenibus prohibuit Galenus,& quare. 99.a
Oues curant pulmonum ſuorum ulcera, cum quodam herba nobis ignota. 48.g
Ozenę,quomodo ſuccurratur. 136.f

P

PAndimon Græcis quid denotet. 1.c. 15.b. 44.f
Pęonia herba epilepſiam curat,a proprietate quadam occulta.48.h. 49.b
Panis,in regimine Gallico exhibendus qui.99.d.143.a.165.c.d
Panis, qui melior, & qui deterior.100. e.f.g.
Panis,quæ pars exhibenda gallicoſis, id eſt medulla,an cruſta. 100.g
Panis calidioris, antiquioris, & azimi, noxæ,quę. 100.g
Panis biſcoctus,quando Gallico morbo affectis concedendus. 100.f
Panis biſcocti,qui improbant uſum, quibus rationibus confutentur. 100.g
Panis quantitas in curatione gallica exhibenda,quæ. 35.d
Panis,& amigdalę, in regimine Gallico,

 qua

qua menſura ſumende. 130.h
Panis biſcoctus, minus alit, quàm ſemel coctus. 100.h
Panis in curatione gallicę luis exhibendus,qui.6.e.35.c. 143.a
Panni linei,quando in lixiuio non ponēdi. 55.a
Pasſiones, & triſtitiæ animi detrimenta, quæ. 23.b
Paſſulæ in regimine morbi Gallici præbende,quę. 35.d
Paſſularum facultas,quæ. 130.h
Patognomica ſigna,quæ. 84.e
Patognomicorum ſymptomatū effectus, qui. 61.a
Pauonis caro,cur damnata a Paulo. 97.c
Pharmacorum differentiæ, in curatione gallica,quę. 111.c
Philoſophię imperitia eſt. Medicis non mediocri detrimento. 59.c
Philoſophia eſt Medico neceſſaria.55.d
Phlebothomia nihil tutius in euacuando corpore, aut iecore refrigerando,& in Gallico præſertim affectu. 29.c
Phlebothomia in curatione morbi Gallici,an competat. 11.b
Phlebothomiæ damna,quæ. 11.c
Phlegma, & melancholiam euacuantia, quę. 32.e
Phlegma ſi ſit in pectore,quæ accipiēda. 29.d
Phlegma,quę educant. 30.f
Phthiſicum poſt52.dies interiturū,quodnam ſignum indicet. 57.a
Pilorum,& capillorum defluxui,quomodo ſuccurrendum.40.f.g.41.c.
Pilorum,& capillorum defluuium, unde eueniat. 41.a
Pilorum defluuium, & capillorum, quot modis accidat. 133.d
Pilorum defluuium,quæ ſiſtant. 134.g
Pilorum caſus cauſæ,quæ. 154.e
Pilulæ morbo Gallico affectis conferentes,præſertim ſi acciderit ſimul capitis dolor. 20.e
Pilulæ cochiæ melancholiameducentes, quomodo præparandæ. 31.b
Pilulę ſolutiuæ,in cura morbi Gallici exhibendæ quæ. 20.e
Pilulæ,ad dolores morbi Gallici conferētes,quæ. 12.e
Pinei nuclei,quibus facultatibus prediti ſint. 130.f
Piſces,morbo Gallico affectis, conferentes,qui.6.f.22.g 143.a
Piſces,à morbo Gallico affectis, euitandi,qui, 97.c
Piſces probati,& preſertim in regim.morbi Gallici.97. c. item improbati, qui. 98.e
Piſcium condimenta in lue gallica, omittenda,quæ. 98.e
Piſces omnium peſſimi, gallica lue affectis,qui. 98.f
Piſtaciorum uirtus,quę. 130.f
Pituitam,quæ concoquant.114.f. & deinceps.
Planetarum formæ,quæ apud Gentilem. 50.e f
Plantarum areſcentiæ cauſa,quæ. 154..
Plenitudinis, & inanitionis noxę, quæ 143.b
Podagrici cur non ſpaſmentur. 47.c
Polipodium,quibus corrigatur. 114.h
Porri,gallicam luem patientibus fugiendi æquè ac uenenum. 99.d
Potio & puluis ad aluum ſubducendam conferentes. 23.a
Potus in cura gallica inſumendus,qui cōueniat. 35.d.167.b
Prandii,ac cœnæ quantitas,gallicoſis exhibenda,quæ.102.h.& qua hora.ibi.
Præcipitatum,in curatione gallica,omnimode fugiendum. 122.f
Præſagia,quantum referant. 192.e
Priſci cęnam uocabant, quod nos prandium.veſpertinam uerò,quæ nobis cęna dicitur. 103.a
Prognoſtica morbi Gallici, unde ſumenda. 162.f
Pudenda,quodnam cœleſte ſignum reſpiciat. 18.g
Pudenda,quo preſertim tempore facilius putrefactioni obnoxia ſint. 75.d
Pudendorum affectus,qui. 131.d
Pulueres,ad cariem interficiendam conferentes,qui. 132.e.f
Puluis ad purgandum,& roborādum vterum conferens. 175.c
Pulueris Io.de Vigo,emendatio. 148.h
Puluis,pro morbo Gallico affectis ualde conferens.præſertim in ſuffitibus adhibitus. 148.h
Puluis Io.de Vigo,in curatione Gallica, improbatus.148.f.quomodo ille fiat. ibidem.ad quos affectus conferre poſſit. ibid.
Puſtulæ,quibus ſignis dignoſcantur. 5.c
Puſtulæ, quas corporis partes occupent utplurimum. 134.h
Puſtulæ, quo medicamenti genere tolli poſſint. 134.h.135.a
Puſtulæ recentes in morbo Gallico, quo pacto extirpandæ.171.b.& infra.
Puſtularum diuiſio ſecundum Celſum, quæ. 134.g
Puſtulæ a morbo Gallico,quot modis accidere poſſint.& quas corporis partes, utplurimum occupent. 48.h
Putredinem, quæ utplurimum cauſentur,ſecundum Ariſtotelem. 107.a

Q

Qualia comniſceri posſint in primo guaiaci decocto. 27.c
Quæ a Philoſophis traduntur, non ſemper medicorum placitis aduerſantur. 59.c
Quæ ſummopere corpus repleant.100.h
Quies,& motus,quomodo ab Ariſt.definiti. 105.d
Quies,& motus ſunt adinuicem contrarii. 105.d
Quies,& motus,quibus a Poetis aſſimilentur. 105.d
Quietis nimiæ, immodiciq; ocii, operationes,quæ. 106.h
Quietis temperatæ, & intemperatę effectus,qui. 23.c
Quot modis deueniamus in cognitionem uirtutum medicamentorum. 48.f

R

Rabies facit homines minus ratione compotes. 108.h
Ratio,eſt caſui omnino contraria. 59.b
Rectificatio,& corroboratio,qualis.24.e
Regimen,in curatione morbi Gallici prę ſcribendum, quod. 5. d. & deinceps. 21.h
Regimen uitę in morbo Gallico,ad quæ habeat declinare. 11.b
Regio ſalubrior,quę. 95.a
Regula uera conficiendi, ac propinandi guaiaci decoctum ęgrotis ipſis. 26.g
Repletionis, & inanitionis nimiæ, effectus,qui. 23.a
Repletionis gallicæ, contingentis a coniuncta cauſa quo pacto auſpicanda curatio. 169.d
Res non naturales,Medicis obſeruandæ, quot,& quę. 143.c
Res,quot modis moueantur. 106.e
Res non naturales quot,& quę. 21.h
Res preter naturam,quot,& quę. 192.h
Res benignę,quibus utuntur empirici in fumandis patientibus,quæ ſint.118.g. item & malignæ,ibi.h
Rhagades,quibus in membris oriri ſolitæ. 136.g
Rhagadum cauſę,quę. 136.h
Rhagades,cuiuſcunque generis ſint, quibus remediis tolli posſint. 136.e.f

S

Saaphati,quę egritudo ſit. 3.d.17.b
Saaphati differre a morbo Gallico,probatur. 4.e.17.b
Saaphati,cur ab Auic.inter corporis ęgritudines minimè poſita. 17.c
Saphati,pro qua pasſione a ueterib.Medicis accepta. 52.f
Salſa,omnia fugienda, gallicam luem patientibus. 98.f
Sapæ effectus,qui. 99.a
Salſæ perillię conditiones. unde ad nos delata.quo naſcatur ſolo. 126.f.g
Salſæ perillię uis,aduerſus uenena.126.g
Salſæ perillię temperamentum, ſecūdum nonnullos.126.h.& infra.
Saltationis differentiæ,quę. 106.e
Sani,quot horas debent protrahere a cœna ad prandium. 96.h
Sanitatis ſtudium,quodnam ſit,ſecūdum Hippocratem. 107.a
Sanguis,unde ortum habeat. 74.g
Sanguinem,quę depurent. 113.c.d
Sanguiſugarum applicatio,quare a Frizimelica improbatur. 29.d
Sanguis uitiatus,ſemper indiget uenę ſectione. 169.b
Sanguini craſſo,qui ægrè per cutim deiicitur,quibus medicaminibus ſuccurrēdum.172.g.& infra.
Sanguinis extractio eſt potisſimum remedium melancholicis. 20.f
Sapores,in regimine morbi Gallici,conferentes,qui. b.g
Saporum omnium, conditiones, & facultates,quę.101.b.uſque ad 102.g
Scabies, in quas ęgritudines aliquando permutetur. 49.b
Scammonium,

Scammonium,quam bilim præcipuę edu cat. 31.a
Scemma aduerſus Gallico morbo laborã tes,prolatum. 75.a
Scopus curandi pręcipuus in quacunq; ægritudine,qui ſit. 19.d
Scortum, fuit in cauſa, ut generoſa lues gallica,Europam totam inuaſerit.141. a.158.e
Seminis profluuio affectus Gallicoſus, qua ratione curandus.173. a. & infra.
Sedes propria gallicæ affectionis, quæ. 74.g
Senſus in morbo Gallico, quid indicet. 63.e
Senſum negans, ſenſus pęnam dare tene tur. 66.g
Sextana, & nouena febres non acciderũt Galeni tempore. & ideo ab eo non co gnitę. 5.a
Signa morbi Gallici,quę,& quo pacto di uidantur.83.d.& infra.
Signa, ab immutata affectione corporis aſſumpta,quæ. 84.f
Signa, a lęſis actionibus orta, quæ ſint. 83.f
Signa per quæ inueſtigantur ægritudi- num cauſæ,quæ ſint. 9.b
Signa morbi Gallici. 146.f
Signum omne, uel declarat præſens, uel pronunciat futurum, uel reuocat in memoriam præteritum. 161.d
Situs,in partibus affectis, quid præmon- ſtret. 63.b
Sol, & homo generant hominem. 2. h. 16.e
Sol,quomodo eſt cauſa generationis, & corruptionis. 3.a
Solis motus, & ceterorum planetarũ in orbe decliui eſt principium generatio nis,& corruptionis. 16.e
Sol eſt uitæ dator,& caloris pater. 17.c
Somnus meridianus,quæ mala cauſetur. 6.e.23.b
Somni,ac uigiliæ definitio. 104.e
Somni longioris,& uigiliarum nocumen ta,quę ſint. 143.c
Somnus,cur animantibus datus. 167.c
Somni immodici noxæ,quæ. 167.d
Somni, quo tempore longiores fiant. 105.d
Somnus nocturnus quot horarum eſſe de beat. 105.a
Somnus,in regimine morbi Gallici con- cedendus, quot horarum eſſe debeat. 6.h.23.d
Somni temperati,effectus,qui.6.h. 23.d
Somnus meridianus, quando conferat, gallicam luem ſubſtinentibus. 6.h
Somnum circa, quæ obſeruanda ſint. 167.a
Somnum ſuſcipiendi,tempus oportunũ, quod. 167.a
Somno, quo tempore indulgendum. 167.b
Somni diurni damna,quæ. 167.b
Somnus quot horarum eſſe debeat.167. b.c.
Somni moderati commoda,quę. 104.g
Somnus impeditus, aut interruptus, mi rificè lędit uniuerſam uim animalem. 104.h
Somni immoderati incommoda,quę ſint. 104.h
Somni definitio. 105.a
in Somno, quæ a Medicis obſeruata. 104.a
Somnus diuturnus, cur improbatus. 105.b
Somnus nocturnus, & uigilia matutina, ad quid conferant. 105.b
Somnus meridianus, quibus interdum prodeſſe ſoleat. 105.b
Somni duratio, quanta eſſe debeat. 105.c
Somnus,quibus concluditur. 105.d
Sordities Romæ orta ex aquarum inun datione, homines maximopere defor mans. 10.g
Sperma retentum id agit, quod uenenũ. 23.d
Splene exiſtente tumido, in Gallico affe ctu,quę uena ſecanda. 29.d
Spuma ligni Indi, ad quid conferat. 3.e.f.
Sputa,in gallicè affectis,non ſunt atten- denda, pro ut in ceteris morbis fieri ſolet. 161.b
Subſtantia omnis non lędit immediatè, ſed mediante qualitate aliqua. 50.e
Subſtantia non lędit immediatè, ſed me diatè. 2.e.51.b
Suffitus, quot modis fieri poſſunt. 117.c
Suffituum facultates,quę ſint. 117.c
Suffitus,cur ferè ad omnibus improbati. 117.d
Suffitum effectus mali,qui. 117.d
Suffumigia adhibentes,quę obſeruare te neantur. 118.g
Suffumigia,quibus ex rebus parabantur apud priſcos. 118.g
Suffumigia, quę precedere debeant. 33.d
Suffumigiũ Frizimelicę, pro gallica lue affectis,ualde conferens. 33.a.b
Stomachum curandi modus,qui. 36.h
Symptomata morbi Gallici,quę. 74.e.f
Symptomata internas partes reſpicien- tia,quot ſint.externas item. 131.c.d
Symptomata, quot modis ſumantur. 60.g
Symptomatibus ab inunctione cauſatis, quo pacto ſuccurrendum. 181. b. & infra.
Symptoma ſequitur morbum, uelut um- bra corpus. 60.g
Symptomatis definitio. 60.g
Sympathia,& idiopathia quid denotent. 61.d
Syrupus loco apozematis in cura morbi Gallici inſeruiens,qui. 12.g
Syrupus & rotula pro membrorum do- lentium confortatione. 12.g
Syrupi,ad materiam morbi Gallici con- coquendam,conferentes, qui. 29. b.& deinceps.
Sirupi, in materia Gallica, concoquen- da,quomodo temperandi. 30.e
Syrupus ex decocto guaiaci,quando co- pioſior epotandus a prandio, an a cę- na. 130.g
Syrupus ex decocto guaiaci, quomodo conficiendus. 147.a

T

TEmperaturam corporis exactè digno ſcere,cur difficillimum. 187.d
Temperamenti calidi,& humidi indiciũ. 187.c
Temperamentum, quid nobis indicet. 63.b
Tempori,ętati,ac conſuetudini condonã dum aliquid. 103.a
Tempus ad exhibitionem guaiaci opor- tunum,quod. 35.b
Tempus curandi morbum Gallicum,op- portunius,quod. 147.b
Tempus,ad menſtrua prouocanda magis idoneum,quod.55.d
Tepida uentriculum exoluunt, ſecũdum Galeni ſententiam. 194.h
Therapeutice,in quibus conſiſtat. 62.g
Thermarum uaſa,apud ueteres, quę fue re. 120.g
Timoris noxię,quę. 109.d
Torte,gallicoſis,quę concedendę a Medi cis,& quę non. 98.f
Tripudii partes, quę. 106.e
Tranquillitas eſt media inter uolupta- tem,& dolorem. 109.a
Triſtitia,& animi mœror,quantum galli cè affectis noceat. 168.g
Triſtitia,& pigritia,quos effectus pariãt. 168.h
Tubercula,niſi matura ſint,non ſecanda. 133.c
Tubera terrę, morbo Gallico laboranti- bus fugienda omnia. 166.f
Tuſſis epidemialis & contagioſa, noſtra ętate, quibus in locis apparuit. 91.c
Tumores,in articulis, & brachiis, quibus medicaminibus curandi. 38.f
Tumorũ durities loco infixa,quibus me- dicaminibus remouenda. 38.f
Tumor ſplenis,& elephantiaſis, quomo- do curari poſſint. 40.g
Tuſſis unde cauſata.f.18.h.48.e

V

VAriolę, quo magis multiplicantur, eò deteriores fiunt. 49.c
Variolarum puſtulę, quando ſint magis, & minus curatiuę. 49.d
Vaſa Thermarum, apud antiquos, quę fuere. 120.g
Vaſa, quibus decoquendum eſt lignum ſanctum,qualia eſſe debeant. 183.d
Vectio,quæ ſit uehiculo,quot modis fie ri poſſit. 106.h
Vena medene apud Auenzoar quod ge- nus mali ſit. 5.b
Venę ſectio,quando fugienda. 170.f
Vena,gallicè affectis ſecanda, uiris prę- ſertim,quę. 170.f
Venereus congreſſus, ſuſcipientib. ligni ſancti decoctum apprimè fugiendus. 185.b
Venam medeni,& febrem ſeptenam, uel nouenam a Galeno numquam uiſam. 18.h
Ventriculorum diuerſę uires. 103.c

Venter,quo tempore ualidior. 105.d
Ventoſæ,quando apponendæ. 55.b
Venus, gallica lue affectis, fugienda. 144.e
Venereus affectus,quot modis contrahi poſſit. 144.f
Veritas,quando inueniatur. 59.c
Verminum inter carnem & cutim genitorum ægritudinem ignorarunt priſci Medici excepto Auenzoare, qui eam uidit,cognouit,& curandi modum reliquit. 18.g
Verrucæ, quibus tollantur medicaminibus. 132.g.h
Verrucarum genera,quot,& quæ. 132.e
Victus moderati utilitates,quæ. 96.h
Victus ratio,quid proprie. 165.b
Victus ratio in curatione morbi Gallici præſcribenda,quæ.19.a 22.h
Victus ratio, in reg. morbi Gallici, quæ eſſe debeat. 111.a
Victus ratio in quanto. 23.a. & deinceps.
Victus ratio,cum ebibitur guaiaci decoctum,non ſemper eadem. 27.a
Vigiliæ immodicæ,& intempeſtiuæ,nocumenta,quæ. 167.d
Vigiliæ nis,quæ ſit. 105.a
Vigiliæ moderatæ,effectus,qui. 105.a
Vina,quæ bona,quæ item mala, in regimine morbi Gallici.101.a.& infra.
Vinorum differentiæ,quæ. 101.a
Vinoſi,de facili incidunt in morbum Gallicum,& quare. 28.h
Vini loco,quæ potanda in regimine morbi Gallici. 28.h
Vinum in curatione morbi Gallici omnino negandum. 35.d
Vinum,in morbi Gallici curatione propinandum,quale.6.e.22.g.166.f
Vini ſancti conficiendi,ratio,quæ. 147.c
Vinum nimium dulce, parit in corpore oppilationes. 143.b
Vini noui noxæ,quæ. 143.b
Vinum,morbo Gallico affectis, cur denegandum. 166.e
Viperinas carnes lepram curare,quo pacto Medicis notum fuerit. 48.e
Virium robur cuſtodire, eſt primus curatiui medici ſcopus. 61.b
Vires,quo pacto ſeruari poſſint. 61.c
Virtutis conſtantia,ut tueatur,quæ ſeruanda. 61.d
Vires laborantis,unde potiſſimum dignoſcantur. 62.h
Virtus,curat ægrum,non Medicus.170.g
Vita humana minimè eget legum præſcriptis, nec medicinæ dogmatibus, ſi eam recta ratione regamus. 96.f
Vlcera,quod genus affectus ſint, & unde fiant. 137.d
Vlcerum Gallicorum accidentia, quæ. 137.a.b
Vlcera cacoethe, quę ſint,& unde ortum ducant. 137.c
Vlcerum cacoethum, ſiue dyſepuleticorum,cauſę. 137.c
Vlcera Gallica, quibus medicaminibus ſanentur.138.f.& deinceps.
Vlcera gallica, quomodo curentur a recentioribus chirurgis. 138.g.h
Vlcera gallica,licet ęgrè ſanabilia,curandi ratio.137.b.& infra.
Vnctio mirabilis ad cruſtas, bothor, & apoſtemata. 13.a
Vnctio Frizimelicę,ad inungenda corpora morbo Gallico affecta,quomodo paretur. 34.a.b
Vnctiones indebitę,& nimio hydrargyro compoſitæ,quę mala inferant. 180.e
Vnctio,quot generum ſit,& quot modis adhiberi poſſit. 117.d
Vnctuoſa uentriculum debilitant, ac relaxant. 193.c
Vngendi modus,& ratio,quę.180.f.& deinceps.
Vnguenta lenitiua ad expurgandas materias, quę poſt alias purgationes remanſere. 20.g.h
Vnguentum pro affectibus, qui genitali membro accidere ſolent. 21.a
Vnguenta uaria, ad integram morbi Gallici curationem,conducentia.180.g.& infra.
Vnguenta ad dolores mitigandos,& nodos emolliendos,conferentia. 176. g. & infra.
Vnguenta,ad puſtulas conferentia,quę. 176.h
Vuguentum album ad pudenda ulcerata conferens, quomodo paretur. 39.b
Vnguentum ad cruſtas, & dolores præſtātiſſimum. 13.b
Vnguentum ad morbum Gallicum antiquum, & curatu difficilem conferens. 148.f
Vnumquodque dotatum eſt duplici uirtute. 50.g
Vomitui ſuperfluenti, quibus reſiſtendum. 36.g
Vomitus utilitates,quę. 6.g
Vrinę,gallica lue laborantium, quales. 161.a

FINIS INDICIS

TOMI SECVNDI.

INDEX
COPIOSISSIMVS IN OMNES DE MORBO GALLICO,
ALEXANDRI TRAIANI PETRONII, LIBROS.

AB EXCELL. BORGARVTIO A BORGARVTIIS ELEMENTARIO ORDINE CONSCRIPTVS.

Abſinthii decoctum, præterquam quòd morbum Gallicum ſummouere poſsit, ad quæ item mala conferat. 143.d
Abſinthium confert ad membra nuper percuſſa, & fluxionem adhuc patientia. 188.g
Aconitum,argentum uiuum, argenti ſpuma,& marinus lepus, in corpus accepta,nullam nobis opem ferunt, ſecundum Gal.ſententiam. 109.b
Acria omnia,morbo Gallico affectis fugienda,& quare. 92.h
Adſtringentia medicamina, quid operentur. 87.d
Adſtringentia medicamenta, quæ ſint. 187.a.& infra.
Aer,in curatione Gallica eligendus, qualis.95.b.& infra.
Aer, uapores corporis ſecum trahit, & purgat. 95.c
Aeris effectus uarii,unde.95.d.& infra.
Aeger,ſi inter ſumendum medicamenta debilior fiat, poteſt aliquid ſumere in media purgatione. 66.e
Aegritudinibus,quę unctionem argenti uiui ſequi ſolent, quomodo occurrendum.126.h.& deinceps.
Aegrorum curam gerere ſanitatis cauſa, ſanorum uerò curam ſuſcipere,ut ſine morbis degant,laudabile eſt. 214.f
Aegroti locus,in quo degit,quas conditiones habere debeat. 95.b
Alimentum, quomodo in hominis corpore neceſſario nimium fiat. 11.c
Alimentum animantium a plantis, in quo differat. 12.g
Alimentum in utero uitiatum, quorum malorum ſit cauſa. 26.a
Alimentum omne a principio contrariũ eſt. 67.d
Aloe,unde ſortiatur facultatem ſedandi dolores.188.h.& infra.
Aluus,ſi nimis adſtricta fuerit,in morbo Gallico affectis,qua ratione mollienda.94.h.& infra.
Aluum mollire cupienti, expedit aloem a cibo præbere,minima tamen quantitate. 64.h
Aluus,cum adſtricta fuerit, ab unctione ex hydrargyro, quo pacto mollienda. 127.b.& infra.
Alui fluori immodico,ab inunctione cauſato,quomodo ſuccurrendum.134.f.& infra.
Amara, & fœtida, quo pacto dolorem ſummouere apta ſint. 189.a.& infra.
Amara,uindicant corpus a putredine, & quare. 87.c
Animalibus,cur natura duplicem dederit appetitum. 13.a
Animalia omnia nutriuntur dulci, aut commixto. 21.b
Animum quæ perturbent. & quomodo eiuſdem accidentia propelli poſsint. 94.h.95.a
Anodina ſimplicia medicamenta quæ leuiter reſoluunt, digerunt, aut diſcutiunt,quæ ſint.187.a. & infra.
Anodina medicamenta,quo pacto adhibenda. 189.c
Apophlegmatiſmus ad ſiſtendam aluum ab inunctione nimis fluentem. 134.g.h.
Appetitus,tam in nobis, quàm in animalibus brutis, & auib. quandiu duret. 13.c
Aqua, quæ exiccat ulcera, prohibet ea ſerpere,& fluxionem reprimit,quomodo fiat. 195.b
Aqua conferens ulceribus antiquis morbi Gallici,ſcabiei faciei,& furunculis, quomodo componatur. 195.c
Aqua ad ulcera gallica ſiccanda,& conſolidanda;item ad extrahendum oſſa putrida,& aggenerandum carnem, conferens,quomodo conficiatur. 195.a
Aqua calcis extinctæ, tollit maculas puſtularum,etiam ſi pruritus adſit.215.b
Aqua ex lithargyro, & aceto excepta, non ſolum confert ad puſtularum maculas, ſed etiam ad faciei pannos. 215.c
Aquæ ſublimati noxæ, quæ.141.h. & infra.
Aquæ ſublimati conficiendæ, modus cõmunior,qui. 141.e
Aqua ſalſa factitia, quomodo paretur. itẽ ad quid cõferat.142.h.& deinceps.
Aqua inſigniter frigida, podagricis confert, & quare. 189.c
Aqua ad abluendas puſtulas morbi Gallici,quomodo paretur. 170.e
Argentum uiuum, uocatur a Gal. deleterium,& nunquam proficuum. 109.a
Argentuum uiuum, utrum ex accidenti, an ſua natura ulceret. 139.b
Argentum uiuum unde ſortiatur facultatem ſanandi morbum Gallicum. 139.c
Argentum uiuum poſt unctionem in corpus retentum, quo pacto elici poſſit. 135.b
Argentum uiuum eſt mortiferum uenenum;& exuſtum colicis, ac ileoſis eſt remedium,potui datum, iuxta Pauli ſententiam.
Argenti uiui uires ſecundum Aetium. 109.c
Argentum uiuum, quas habeat facultates ſecundum Auicennam. 109.a
Argenti uiui unguento inungendis,quę uictus ratio præſcribenda. 122.f
Aluus,ſi ex inunctione hydrargyri aſtringatur,quib.medic.ſoluenda. 122.e
Argenti uiui inunctio, quo tempore, & quibus adminiſtranda. 122.h.123.c
Argenti uiui inunctio numquam nõ periculoſa. 123.b
Argenti uiui inunctio,quibus in regionibus,tutius fiat. 123.d
Argenti uiui curatio in morbum Gallicum,cur inuenta. 107.g
Argenti uiui notæ,& qualitates. 108.f. & quare uiuum uocatum. ibid.
Argentum uiuum, quare Græcis uocatum hydrargyrum. 108.g
Argentum uiuum eſſe calidæ facultatis,aſſerentes,qua ratione id aſtruãt. 108.g
Argentum uiuum qui aſſerunt eſſe frigidum,& humidum,qua ratione fundantur. 108.g
Argentum uiuum epotum, quid operetur. 109.a
Argenti uiui cum igne inimicitia, quæ. 110.e
Argenti uiui uirus,quod. 110.e
Argenti uiui natura uaria. 110.e
Argentum uiuum, ubi repagulum ſentit, ad ſe redit.poſt inunctionem, ſæpe relinquitur,in noſtro corpore. & cum urina effunditur,& uomitu reiicitur. 110.f.& infra.
Argentum uiuum,ſuapte natura denſatur,& coagmentatur.ex accidenti uerò diſſoluitur, & in uaporẽ uertitur. 110.g
Argentum uiuum, quandiu diſſolutum eſt,

eſt,tandiu oberrat,uagatur, & nunquã quieſcit, ubi uerò ad ſe rediit, & coactum eſt, niſi extrinſecus agitetur, in ſe ipſo manet,nec mouetur. 110.g
Argentum uiuum eſt medicamentum contra pedieulos, & lendes. & etiam ualet contra ſcabiem, & mala ulcera. 109.a
Argenti uiui uapor & fumus, quæ damna afferant. 109.a
Argentum uiuum commiſtum cum re aliqua lentorem,aut denſitatem pręſeferente,quid operetur. 109.b
Argenti uiui proprietates multę,& quę. 109.a.& deinceps.
Argentum uiuum uermes interficit. 109.d
Argenti uiui ſcrup. i. parturientibus datus,facit eas facilius parere. 109.d
Argentum uiuum,apud Corſos,ualet cõtra uermes,& uentris dolores. 109.d
ex Argento uiuo inunctio,quos effectus interdum pariat. 111.a
Argentum uiuum, quo pacto ſudorem moueat. quo pacto liquet. 112. e. & infra.
Argentum uiuum, quæ liquet,quę diſſipet. 112.e
Argentum uiuũ ut natura ſua eſt quaſi inſuperabile, ita & eius exhalatio. 112.g
Argentum uiuum, cum natura ſua ſemper ad ſe ipſum redeat, & in ſe conſtringatur; cur quæ liqueat, aut diſſipat,non magis coadunat. 112.g.h
Argentum uiuum,quando non ſit ad penetrandum æque efficax. 114.e
Argentum uiuum, ſi poſt unctiones,in humano corpore intus relinquitur, ubi ad ſe redierit, & alicubi firmum remanſerit,non magis obeſt,quàm plumbum,ubi forte in aliquo hominis mẽbro retineatur. 114.f
Argentum uiuum,cur inaurantibus uaſa ænea,uel argentea,obſitis uerò, qui ex eo inunguntur, tremorem, paralyſiamue non afferat. 114.h. & infra.
Argentum uiuum maximè refugit calorem,& præſertim ignis. 114.e
Argentum uiuum, quo pacto rodat corpus noſtrum,ſi intro ſumatur. 115.c
Argentum uiuum,quomodo habeat uires interimendi arbores. 115.b
Arſenicum, hydrargyrum, lythargyrum, calcithis,myſi,& pſori, quare ſint medicamenta per eroſionem interimentia. 109.b
Arſenicum criſtallinum,quo pacto præparetur. 159.c
Artis ab experientia diſcrimen, quod. 89.b
Ars ſoli ſenſui innititur. 89.b
Artis oẽ inuentum, quibus egeat. 90.e. & infra.
Aſſa caro,quibus utilis, & quibus damnoſa. 92.h
Atræ bilis ſedes,quæ ſit. 9.c
Auxilia morbum Gallicum ſummouentia, unde petenda. 60.g.& infra.

B

BAlnea,in curatione Gallica,quæ magis eligenda. 146.g
Balnea, an conueniant hic in Europa, Gallica lue affectis,prout conueniunt in Indiis occiduis. 146.f
Balneum factitium, aduerſum morbum Gallicum conferens, quomodo paretur. 146.h.& infra.
Balneorum,quale melius ſit. 146.g
Balnea omnia,tum ſulphurea,tum ſalſa, ab initio, utenti, moleſta fieri ſolent: poſt uerò perſeueranti,ſunt ualde proficua. 147.c
Balnea non ſunt inuenta,neque artis,neque experientiæ, ſed partim opinionis,partim coniecturæ. 147.c
Balnea ex brutorum ſanguine, cõferunt etiam aduerſus morbum Gallicum. 147.a
in Balneis temperabantur olim Solia humano ſanguine,& præſertim pro Regibus,qui inciderant in elephantiaſim. 147.a
Balneum ad pruritus ſedandos conferẽs, quomodo paretur. 182.e
Balneum,ad urinam prouocandam, conferens, quomodo fiat. 201.d
Balneum inter naturalia omnibus anteponendum,quib. pollere debeat uiribus. 146.g
Illioſa intemperies ob ortum naturæ cõtracta,plerunque perſeuerat per totã uitam. 11.b
Boli,cholericis,gallicè affectis, conferentes,qui. 77.b
Boli,pituitoſis,morbo Gallico laborantibus,utiles, quomodo fiant. 77. d. & deinceps.
Bruta,cur non afficiantur morbo Gallico,morbillis uarioliſue. 11.a
Brutis,cur natura ſenſum dedit, & uentrem. 12.f
Brutis appetitus duplex,& qui. 22.g
Brutis, quo tempore pili defluant. 16.g
Bruta,quo tempore magis in menſtruis ſint. 16.f
Bruta, cum uentres & appetitum habeant,pro ut homines, cur non iiſdem malis,prout ipſi corripiantur. 31.b. & infra.
Bubonum curatio,ſi Gallicæ labis ſuſpicio fuerit,quo pacto agenda. 164.f.& infra.
Bubones,quomodo ſecandi, & quandiu ſuſtinendi aperti. 169.a
Bubo in inguine, quando ſoleat morbũ Gallicum præcedere. 163.b
Bubo in inguine, quibus medicamentis indigeat. 163.b
Bubo,cùm uehementi impetu fluxus illabitur,quid agendum. 163.c
Bubonem in inguine patienti, quæ uictus ratio præſcribenda. 163.b
Bubones, quando requirant uenæ ſectionem,& purgationem. 163.c.& infra.
Bubones non ſunt aperiendi,niſi ad optimam peruenerint maturitatem. 164.g
Buxi decoctum quomodo paretur, & quibus polleat facultatibus. 143.d. & infra.

C

CAlidæ,& humidæ temperaturę homines, cur morbis a putredine, ſunt ualde obnoxii. 51.c.d
Calor foris adueniens, quo pacto calorem innatę putredinis excitet. 28.h.& infra.
Calor æſtiuus auget magis frigus in cellis uinariis. 46.c
Calor,qui uitium primi alimenti excitat in morbo Gallico, quomodo prohibeatur. 58.h
Candela ex minio naturali,et cera quomodo fiat,& qũo adhibeatur,in curatione Gallica. 140.a.b.c
Candela,in canali uirgæ immittenda,ad urinæ difficultatem, quomodo fieri debeat. 201.d.202.e.204.f.uſque ad finẽ capitis.
Canes maſculi, cur fœminarum uuluas adeo frequenter lambant. 17.c
Caniculæ,& columbæ domeſticæ,cur cęteris animalibus ſilueſtribus ſæpius concipiant. 16.g
Canis rabidi lues,quos effectus pariat. 2.h
Carioſi ulceris in pene diuiſio, & ſigna, quæ. 152.f
Carioſum ulcus in pene,quibus medicaminibus ab illius ſede foras pellatur. 153.a.& infra.
in Carioſis ulceribus,non debent adhiberi medicamina ſiccantia, nec debent ſtatim ad cicatricem induci, & quare. 153.c
Carnes,guſtui ſalſæ apparentes,quid indicent. 22.g
Carnes,quæ bonæ,quæ item malæ,in regim. Gallicò. 92.h.& deinceps.
Caro aſſa,eſt ſiccior quàm elixa. & quare. 92.f.g
Caro aſſa,quibus utilis,& quibus noxia. 92.g
Carnes in regimine morbi Gallici exhibendæ, quæ. & utrum aſſæ, an elixæ. 91.a
Carnoſa,ferro exurenda ſunt: oſſa uerò & neruoſa,fungis. 214.h
Caruncula,urinam impediens,quomodo remouenda ſit. 202.e.f
Caſeus cruditatem parit, & concoctioni reſiſtit.item decoctum guaiaci ſumentibus,non eſt cibus nocentior. 93.b
Caſſia mollit aluum, ſi a cęna ſumatur, parua quantitate. 65.a
Casſiam ſuſcepturus, non debet cibum inſuper aſſumere. 66.f
Catapotia ex helleboro nigro, a cibo dãda eſſe,poſt deſumpta pharmaca,præcipit Trallianus. 68.f
Catapotia,pro morbo Gallico affectis, præſertim melancholicis, quomodo fiant. 73.a
Catapotia ex pręcipitato,quomodo fiãt, quæ ſit eorum uirtus. 141.f.& infra.
Cauſæ morborum,& ſymptomatum,quę argenti uiui inunctionem ſequuntur. 113.a.& deinde.
Cauſa morborum communium,cum vna ſit,cur non unum morbum,ſed tot, uarioſque pariat. 30.e
Cauſæ, cur morbus Gallicus tota uita permaneat. 43.a
Cauteria potentialia, adhibenda in bubonibus, qui difficulter aperiuntur, quomodo fiant,quantum relinqui debeant.

beant.167.c.& infra per totum caput.
Cerata,in curatione Gallica ualde conferentia,quomodo paretur.140.d.& deinceps per totum caput.
Ceratum ad ungues decidentes, ſcabie perfractos,ſciſſoſue,quomodo paretur. 178.h
Ceratum ad pudendorum pruritum conferens,quomodo fiat. 183.d
Ceratum,ad rimas,& callos,manuum, pedum, labiorum, papillarum, præputii, & uuluæ conferens; quod. 208. h. & infra.
Ceratum,in urinæ ſuppreſſione ualde cõferens,quomodo fiat. 203.d
Ceratum,ad oſſa corrupta, ualde efficax, quomodo paretur. 213.c
Ceratum,ad carnem in palato decreſcẽtem,augendum,quomodo fiat. 214.f
Cholericis morbo Gallico affectis, quæ ſerapia exhibenda.69.c.& infra.
Chymiſtarum fruſtratio,quæ. 86.g
Chynæ radix, unde ad nos deferatur. 99.d
Chynæ radicis notę,quæ. 99.d
Chynæ radicis ſapor,qui.99.d.& infra.
Chynæ radicis facultas,quæ. 100.g
Chynæ radicis,odor,qui. 100.g
Chynæ radix eligenda,quæ. 100.h
Chynæ radicis decoctum, quomodo paretur.100.f.& deinceps, per totũ caput.
Chynæ radicis decocto, quid admiſceatur a nonnullis. 100.e
Chynæ radicis decoctũ,quod genus morbi Gallici curet. 101.b
Chynæ decoctum, quanto præſtantius decocto ſarzæ parillæ. 101.b
Chynæ decoctum,quibus ægritudinibus opituletur,pter morbũ Gallicũ. 101.c
Chynę radix,an ab occulta,an a manifeſta,pprietate agat.101.d. & deinceps.
Chynæ decoctum, qua ratione per totũ corpus diſtribuatur. 102.e
Chynæ decoctum, qua ratione alienum calorem in morbo Gallico excitatum, temperare queat. 102.f
Chynæ decoctum, quo pacto liquationem morbi Gallici firmet, & ipſam putredinem tollat. 102.h
Chynę radix,eius modica ſiccandi ui, abſumit omnem materiam Gallicæ putredinis. 102.c
Chynæ radix aquæ commixta, quam potens ſit,ad morbum Gallicum profligandum. 103.a
Chynæ decocti exhibendi,occaſio,quando ſumenda. 103.c
Chynæ radicis decoctum, an ſit artis inuentum, quod luem Gallicam curet, an experientiæ. 103.d
Cibi cõmoditas,ubi maior datur,ibi maior plerumq; repletio relinquitur.14.f
Cibum,& potum in regimine morbi Gallici,non conuenit metiri, quemadmodum,neque una,aut altera uice. 91.a
Cibum,potum, ſorbitionemue ſæpius offerre, morbo Gallico affectis, quando expediat. 91.c
Cicuta,cum ſemine,emplaſtri more appoſita renibus gonorrhæam cohercet. 198.g
Cinnabaris ſpecies,quot,& quæ. 107.h
Cinnabaris,quæ damna afferat. 136.e.f
Cinnabaris,ex quibus mineralibus conficiatur. cuius item facultatis ſit. 135.a
Clyſteres,uel lenitiui in curatione gallica,ante uenę ſectionem adhibendi.62.f.& infra.
Clyſter, ad ſiſtendam aluũ nimis fluentem quomodo paretur. 134.g
Collyria ad mitigandum & repellẽdum oculorum dolorem,a ſumptione guaiaci,chynæ,& ſarzæ parillæ, quomodo parentur. 180.e
Collyrium,pro patiẽtibus urinæ difficultatem,quomodo paretur. 201.b
Conceptus in mulieribus ſigna. 15.b
Conceptionis ſignum in brutis, quod. 15.b
Coniectura, quid ſit, & unde naſcatur. 89.b
Conſenſum non leuem eſſe inter caput, & penem probatur.49.b.& infra.
Contagio nulla, quod ad ipſam attinet, locum peculiarem exigit,quo ſuſtineatur. 34.c
Corporis noſtri partes aliquæ inficiũtur antequam Gallicus morbus obſideat corpus totum. aliquæ poſtquam penitus obſedit. 152.f
Corruptio omnis,de contrario,in contrarium fit. 21.a
Corruptio omnis ſubſtantiæ, quæ corrũpitur,abolitio eſt. 23.d
Cothurnicum carnes,in curatione gallica,cur ab aliquibus prohibeatur. 92.e
Creticum uinum, aliqui uoluerunt eſſe, quod Aruiſium dicitur. 84.h
Cuniculi animalis pinguedo, confert ad urinam prouocandam. 201.b
Cur in quibuſdam locis hic morbus eſt peculiaris,in quibuſdam ille. 30.f. & infra.
Curationes morbi Gallici uariæ.& quę. 48.
Curatio morbi Gallici, quot modis fieri poſſit. 71.a
Curę,corpus exiccant.& morbo Gallico affectis admodum noxæ. 95.a

D

DEcoctum ex guaiaco,uel ſarzæ parillæ,uel radicis chynarum,quæ præcedere debeant, antequam adhibeatur. 71.b
Decoctum guaiaci, quando non conueniat. 82.h
Decocti guaiaci parandi modus, ab Illuſt. uiris experimento comprobatus; qui,84.f.& deinceps.& quas tale decoctum habeat uires. ibid.
Decoctum guaiaci cum uino, quomodo fiat.91.a.& infra.
Decoctum,ad dentes firmandos. 128.h
Decoctum radicum tamarices cum paſſulis,ad quid conferre poſſit. 143.d
Decoctum ad ſomnum conciliandum, quomodo paretur. 132.h.133.a
Decoctum ad ſiſtendam aluum,ab inunctione,nimis fluentem, quibus paretur. 134.g
Decoctiones,in pilorum defluuio apprimè conferentes,quæ ſint. 175.e
Decoctiones, ad fomentandum præputium glande contectum.158. g. uſque ad finem capitis.
Decoctiones,ad uirgæ ulcera, & cariem ualde conferentes,quæ.154.h. uſq; ad 155.d
Decoctum ad ungues perfractos,ſiue cadentes, ſiue ſciſſos, conferens, quod. 178.g
Decocta ad abluendos dentes uacillantes, conferentia,quæ.178. h. & deinceps.
Decoctis ſarzę parillæ, radicis chynæ, & guaiaci, quando abſtinendum. 179.a
Decocta ad ueſicæ ulcera conglutinanda; quomodo parentur. 206. e. & infra.
Decocta, ad rimas, ſeu deſquamationes manuum, pedum, mamillarum,labiorum,& præputii conferentia,quę.207. a.& infra.
Defectionem animi,in morbo Gall.quę inſtaurent. 132.h
Deleteria medicamenta,quæ Medicis uocata. 109.a
Dentes,& ungues,cur magis promptè cadant,quàm relinquæ corporis partes. 177.d
Dentes,& ungues, qua de cauſa cadant. 177.d
Dentium,motui,& nigredini,quibus ſuccurratur medicaminibus.128.g.& infra per totum caput.
Dentes, numquam ferè augeri deſinunt. 178.e
Dentes uacillantes,quæ medicamina roborare ualeant.198.h.& infra.
Diphriten perpetuo prębere in regimine Gallico,ſuſpectum eſt.& quare. 91.d
Deſtillatitium ex theriaca,ad quid conferat,qua menſura potetur, qua hora, & quandiu. 148.h
Dolora dyſenteria,quibus medicaminibus remoueri poſſit. 135.a
Dolores morbi Gallici, cur requirãt propriam curationem. 169.b
Dropaces ad gonorrhęam ſiſtendam conferentes, quomodo parentur. 197.a.b
Dulce,quò magis, minuſue humido coniungitur,eo magis, minuſue ad amarũ accedit. 21.c
Dulcis,facultates,quę. 98.g

E

EFficiens,quid ſit,ſecundum Medicos. 4 f
Electuarium dictum Alexandrinũ,quomodo fiat,& quibus conferat. 79.c. & infra.
Electuarium, quod morbum Gallicum ſummouere poteſt, quomodo conficiatur.142.h.& infra.
Electuaria,in ſincopi,& uirium imbecillitate,quæ ex inunctione hydrargyri accidere ſolet conferentia, quę. 131. a. & infra.
Elephantiaſis Aegyptiis familiaris. 3.a
Elephantiaſis,unde ad nos delata. 36.d
Elixę,an aſſę carnis uſus,tutior,qui.92.h
Emplaſtra,ad bubones mitigandos,& maturandos,quomodo parentur.164.f.& deinceps,uſque ad 167.c

Emplaſtra ad dolores gallicos conferentia, quomodo præparentur. 190. e. & infra.
Emplaſtra uaria, dolores morbi Gallici ſedantia,& materiam reſoluentia,quomodo conficiantur. 193.a.& infra.
Emplaſtra pudendis apponēda, in gonorrhea,quomodo conficiantur, 198.f. & infra. 3.a
Emplaſtrum,ad urinam ciendam præſtantiſſimum,quomodo fiat. 201.c
Emplaſtrum, in quo candela inuoluitur, ad urinam ſummouendam, quomodo fiat. 202.g
Emplaſtrum aliud, in quo candelæ pars inuoluitur, ad carunculam in ueſica ſummouendam conferens, quomodo fiat. 204.f
Emplaſtrum ad gummitiones contumaces,conferens,quod. 211.c
Emplaſtrum ad oſſa corrupta efficax, quod. 212.a
Emplaſtrum ad dolores Gallicos,& podagram conferens, quomodo paretur. 192.f
Epilogatio,unde morbus Gallicus originem trahat. & quomodo natura ſua potiſſimum putrefaciat.87.a. & deinceps.
Epithema, ad impetigines antiquas ualde conferens,quod. 185.c
Epithemata,in ſyncope,& uirium imbecillitate ex hydrargyri inũctione cauſata,quæ conferant.131.d.& infra.
Euacuatio,ſi fiat, ut fieri debet,confert, & bene toleratur. 125.c
Exercitatio multa,non parum utilis morbo Gallico affectis. & quando eadem ſuſcipienda. 94.f.g
Exercitatio,in curatione Gallica,quo loco,quo tempore,quandiu,& circa quæ fieri debeat.145.d.uſq; ad finē capitis.
Experientia, eſt eius rei, quæ re uera, & non adumbratim, neque ficte inuenitur. 89.b
Exuſtionum non eſſe ſymptoma ſemper comitans morbum Gallicum,quo pacto probetur.47.c.& infra.

F

FAciei ruborem,quod tollat medicamētum. 215.a
Faucium ardori,palati,gingiuarum, linguæ tumori, & colli, facieique rubori moleſto,quomodo ſuccurrendum. 127. a.& infra.
Faucium,& oris ulcera, quomodo curanda.161.e.& infra per totum caput.
Febris tertiana qua de cauſa ſummouetur rhabarbaro. 9.c
Febres putridę,interdum inficiunt:interdum uerò non. 32.g
Febris tertiana,nō omnem putredinem, ſed terminatam apta eſt uel irritare, uel augere. 33.b
Febris tertiana,quot modis curari queat. 87.d
Ferrum rubiginem contrahere, partim eſt a natura,& partim non. & quomodo id intelligatur. 8.e
Ficus,cutim inficiũt,& oculis ualde obſunt. 93.a
Fiſtulas,aliquando non curare, cur magis præſtet. 195.
Fœminæ plus habent menſtrui,quæ plus comedunt,& è contra. 17.b
Fœtus humanus, cur non æq; perfectus prodit,ac bubulus,& equinus. 19.a
Fœtus in utero quo alimento nutriatur. 23.d
Fœtus nutritur alimento putri. 25.f
Fœtus in utero plantæ uitam uiuit. 26.d
Fomentum ad oculorum dolores a ſumptione guaiaci, chynæ, & ſarzæ parillę,quomodo paretur. 180.f
Frigida medicamēta, quid operētur. 87.d
Fructus,dum in arbore ſunt, non minus, quàm arbor ipſa nutritur. 14.e
Fructus,morbo Gallico affectis fugiendi, horarii præſertim. 93.d

G

GAllica labe contracta,cur nonnulli lōgo poſt tempore affecti cernuntur, aliqui uerò non affecti uidentur, ſed afficiunt alios.40.e.& infra.
Gallica lues, cum ſit affectio putris, in omnibus corporis partibus exiſtēs,indiget medicamento, quod in omnes corporis partes conueniat. 78.e
Gallici affectus omnes,qui ſint. 152.
Gargariſmata, ad ulcera gingiuarum, & faucium, ex argenti uiui unguento ulceratarum.130.f.g.& infra.
Gargariſmata,ad faucium, & oris ulcera, qũo parentur.161.c.uſq; ad 162.h
Gargariſmata, ad faucium ulcera inueterata,quæ.194.g.& infra.
Gargariſmata ad faucium ulcera conferentia,qũo parentur.194.g.& infra.
Genita tueri,non minor eſt uirtus, quā generare. 13.b
Glans uirgæ,ſi ex uerrucis, nimium intumeſcat,quid agendum. 159.b.c
Gonorrhææ gallicæ, ab alia diſcrimen. 159.c
Gonorrhææ Gallicę,notæ,quę. 159.d
Gonorrhęę gallicę curatio,quę. 160.e.f
ad Ganorrheam ſanandam, quę medicamina conferant. 160.e.& infra.
Gonorrheam patientes,a quibus ſe abſtinere debent. 160.g
Gonorrheam multoties prouocat coeundi cogitatio tantum. 160.e
Gonorrhęa,quando curanda, & quando non. 195.d
Gonorrhęa, quot modis contingat, & quibus.item,quę eius ſigna. 196.e
in Gonorrhęę contumacis curatione, qui modus ſeruandus. 196.h.197.c
Gonorrhęę calorem,quę tēperēt. 196. e
Gonorrhęę liquefactionē,q̄ ſiſtāt.196.f
in Gonorrhęæ curatione, quę uictus ratio ſeruanda. 197.c
in Gonorrhęa,quę uitanda. 197.d
Grauidę,cur citta,& uomitibus infeſtantur. 20.f
Grauidę incęnatę dormitum eunti, cur data mulſa,circumtorqueri faciat uterum. 24.g
Guaiacum, quo pacto morbum Gallicū tollat. 9.b
Guaiaci decoctum ſenibus prohibentes, errant. 60.h
Guaiaci decoctum priuſquam offeratur, quid agendum. 78.g.h
Guaiacum lignum, qui dicunt non eſſe lignum ſanctum, quo pacto illud deſcribant. 80.g
Guaiacum a ligno ſancto,in quo differat ſecundum aliquos. 80 g.h
Guaiacum ex quot ligni generibus ſit,ſecundum nonnullos. quę eadem ſint. 80.g.h
Guaiacum eligendũ,quale.80.f.& infra.
Guaiaci ueteris a recenti,diſcrimen.80.g
Guaiaci deſcriptio ſecundum ſcriptores nouarum Hiſpaniarum. 80.g
Guaiaci deſcriptio ſecundum Fracaſtorium Veronenſem. 80.h.81.a
Guaiaci facultates, quæ. 81.b. & deinceps.
Guaiacum aſſerunt aliqui non ſanare morbum Gallicum,ſed dietam. 81.c
Guaiacum,aliquando nocet thoraci, & pulmoni. 81.d
Guaiaci ligni parandi modus.81.c. quomodo propinetur.ibid.
in Guaiaci decocti propinatione, quæ uictus ratio præſcribenda. 81.d. & deinceps.
Guaiaci decocti effectus,qui. 82.e
Guaiaci decoquendi modus ſimplicior, commodior,& communior, qui. 81. c. uſque ad 82.g
Guaiaci decocti uſus,quando ſuſpectus. 82,g
Guaiaci decocto,quæ incoquantur a nonnullis.82.h.& infra.
Guaiaci ſecunda decoctio, ad uſus reſeruetur.& quibus proſit. 82.e
Guaiacum,non educit,quod peccat,ſed liquat quod eſt ſanum. 82.g
Guaiaci decoctio, quibus pernicioſiſsima. 82.g
Guaiaci decocto, in uino, improbatur. 83.a
Guaiaci decoctio quid addant nonnulli. 83.d.& deinceps.
Guaiaci parandi uarii modi, & qui. 83. d.& infra. & ad quos morbos ea omnia decocta conferant.ibid.& inferius. per totum caput.
Guaiaci decoctum,debet ſemper calidum præparari, quocunque capiatur tempore. 86. e
Guaiaci lignum, an ualeat in morbum Gallicum ab occulta proprietate. 86. g.& deinceps.
Guaiacum morbo Gallico poſſe auxiliari,unde cognoſci posſit. 87.c
Guaiacum ualet aduerſus morbum Gallicum,non occulta,ſed manifeſta equidem qualitate. 88.h
Guaiaci ferè uirtutem habentia,in morbo Gallico curando,quæ ſint. 88.h
Guaiaci decocti exhibendi,occaſio,quæ. 88.f.& deinceps.
Guaiaci decocti exhibitionem, quæ impediant. 89.a
Guaiaci decoctum,quot modis euacuare posſit. 89.a
Guaiaci decoctum,quo tempore pręſtet exhibere. 89.c
Guaiaci decoctum in regionibus frigidis nihil,aut ſero admodum iuuat. 89.d
Guaiaci decoctũ an artis,an coniecturę,

an neutrius;ideſt an experientię,an opinionis inuentum ſit. 89.b.& infra.
Guaiaci ſimplex decoctum, quo pacto morbum Gallicum re uera ſanet. 90. h. & infra.
Guaiaci condiendi modi ſecundum aliquos. 90.h
Guaiaci decoctum ſumentes, quo pacto nutriendi. 91.d.& deinceps, per totum caput.
Guaiaci decocto miſcentes eſculenta, & poculenta omnia, panem cum hoc efficientes, carnes elixantes, fercula conſtruentes, & ſubinde ægrotis præbentes recte faciunt. 93.c
in Guaiaci decocto maior calor ſentitur, quàm in decocto ſarzæ parillæ, aut chynæ. 103.d
Guaiaco, cur minus aquæ, quàm ſarzæ parillæ, & chynæ radici ſoleat admiſceri. 104.h.& infra.
Guaiaci, ſarzæ parillæ, & radicis chynæ decoctum, quando morbo Gallico affectis, ſint cauſa ſurditatis, & cæcitatis. 179.c
Gula plures occidit, quàm gladius. 12.e
Gummitiones, quando incurabiles; quid agendum. 211.a
Gummitiones, ſi neceſsitas urgeat, ut curentur, quo pacto in earum curatione procedendum. 211.a.& infra.
Gummoſitates contumaces, quibus remediis curari poſſint. 211.c.& infra.
Gutturis, & linguę, dolor faciei & colli rubedo, calorque, quibus tollantur medicaminibus. 127.d

H

Hepar, qui uolunt eſſe primam morbi Gallici ſedem, errant. 34.b
Hepar, in morbo Gallico, an ſit prima ſedes affecta. 46.g.& infra. item, qui aſſerunt id utique eſſe, quibus rationibus probare nitantur. 46.h
Hepar affectum a Gallica lue, quo ſyr. purgandum. 72.f
Homo unuſquiſque, dum in utero eſt, ſimili nutritur alimento. 10.h
Homo, cur alimenti redundantia ſępe laboret. 14.g
Homines, cur menſtrua non ſortiantur. 17.d
Homines ocioſè uiuentes, quibus malis ſubiiciantur. 18.e
Homo, qui parcè uiuit, nulli malo eſt ob noxius. 18.e
Homines omnes ex naturæ neceſsitate morbis aliquibus obnoxii ſunt. 6.c
Homines plurimi, aliquo morborum communium corripiuntur. 30.g.h
Homines, cur magis obnoxii putridis febribus, quàm bruta. 33.d.& infra.
Humorum, unus alio tempore, alius uerò alio excellit. 9.d
Humidum, eſt ſubiectum putredinis. 102.e
Humoris miſtura, & putredo qualis fuerit, talis etiam ſapor producitur. 22.e
Hyoſciami ſuccus, teſtibus, lumbiſque illitus, eſt gonorrhææ remedium. 198.g

I

Iecur eſſe morbi Gallici principalem ſedem, quomodo probetur. 46. h. & infra. quomodo item negatur. 47.a.& deinceps.
Ignis è ſilice, quo pacto naſcatur. 7.f
Indi, morbi Gallico affecti, nulla alia euacuatione præmiſſa, ſtatim deueniunt ad guaiaci decoctū. & cur id ab ipſis hoc modo fiat. 70.a
Infectiones morborum, quo pacto maiores, aut minores fieri poſſint. 29.b
Inunctio ex hydrargyro, quot dies continuanda. 122.g
Iuanę animalis Indiæ occiduæ, carnes comedentibus, facit renouare morbum Gallicum. 92.e
Iucunda, aut moleſta, quę propriè dici debeant. 41.a
Inglādis interior cortex, qui figuram crucis emulatur, cum ouo 20. aut 40. diebus ſumptus, confert ad gonorrheā. 198.e
Iuniperi decoctum, idem ferè operatur in curatione gallica, quod guaiacū. 88.h
Iuniperi decoctum, quomodo paretur, & ad quę mala conferat. 143. a. & infra.

L

Labes canis rabidi, aliqū annum latet in homine antequā ſeſe prodeat. 27.f
Labes gallica, cur indifferenter inficit tā calidos, quàm frigidos. 51.b
Labe gallica affecti, cur pręter ſolitum pingueſcere uidentur, poſtmodum in pilorum defluuium incidunt, & eorum oculi nigri, in albidum permutantur. 51.c.& infra.
Labes Gallica, cum per ſe extenuet, cur extenuante uictu indigeat. 52.g.h
Lac mulieris grauidę, cur ſalſum primo ſentitur. 22.g
Lac caprinum, gonorrhęe. confert. 197.a
Lac, facile uertitur in putredinem, quā reperit, & quibus caput dolet, maximè aduerſatur. 93.a
Lac, caſeus, & lacticinia omnia, cur morbo Gallico affectis fugienda. 93.a
Lachrimę puerorum, cur ſalſę. 22.f
Lactimina, quo pacto contagioſa. 28.g
Lactimen unde cauſetur. 18.g
Lapathi rubei folia, & radices, ad quid cōferant. 182.e
Lauatio, ad pruritum ſedandum efficax, quomodo paretur. 182.g
Legumina, morbo Gallico affectis fugienda, & quare. 93.b
Lenitiuum, & ſolutiuum, ubi nauſeam mouerint, aluum ducunt. 66.g
Lenitiua, melancholicis, morbo Gallico affectis, conferentia, quę. 73.b.& infra.
Lenta medicamēta, quid operentur. 87.d
Lepra, petigo, & pruritus in Gallico affectu, quando gigni ſoleant. 180.h
Leprę, petiginum, & pruritus curatio cōpendioſe pertractata, 181.c.& infra.
Lepram, quę curent medicamenta. 186.e
Lien a morbo Gall. affectus, quo ſyr. purgandus. 72.g
Limonis ſuccus, eſt optimū gonorrhęę remedium. 198.f
Linimenta ad callos & rimas manuum, pedum, labiorum, papillarum, pręputii & uuluę conferentia, quę 209.a.& deinceps.
Linimenta ad ulcera, & puſtulas morbi Gallici conferentia, quę. 170. f. & infra.
Linimentum ad ungues cadentes, corroſos, ſciſſos, perfractoſue, conferēs, quod 178.h
Lithargyrus, cum aceto, unguenti modo, maculas puſtularum tollit. 215.b
Lotiones, & balnea, ad ulcera faucium, gingiuarum, & palati, prout gignuntur ab unctione ex argento uiuo. 128. g. & deinceps per totum caput.
Lues gallica quomodo debilitata, & mitis reddita. 46.c
Lue gallica infecti, qui difficilius curentur. 55.c.& infra.
Luis Gallicæ mos, qui ſit. 56. e. & deinceps.
Lues Gallica, quo pacto euitari poſſit. 58.g.& infra.
Lue Gallica infecti, per exercitium plane purgantur. 59.a
Lues gallica eſt ſtatim ab initio deradicanda, neque cunctandū. 59.b.& infra.
Luem gallicam, quę cito expellere poſſint. 59 c.& deinceps.
Luis gallicę auxilia, utrum ab ipſa ratione, an ab experientia deſumenda. 60.f. & infra.
Luem Gallicam ſanari a morbo Gallico, eſt artis inuentum, & quare. 90.e
Luem Gallicam, ad cutim repere, quando dignoſcatur. 90. f. & nullam intus relinqui partem particulariter læſam. ibidem.
Lues Gallica, eſt affectus putris in omnibus corporis partibus. 90.h
Luem gallicam patientibus, an ſemper mittendus ſanguis. 79.d.& infra.
Lues gallica, eſt affectio putris, quę potiſsimum ulcerat, liquat, & calorem accendit in omnib. corporis partib. 99.b
Lupi inteſtinum, cui ęgritudini conferat. 50.h

M

in Mari mortuo, quare nullum animal uiuit. 23.a
Medici, quę adhibebāt olim remedia, in morbo Gallico. 1.a.b
Medicus, qui naturam, & curam morbi Gallici, rectè aſſequi cupiat, quid pręnoſſe debeat. 4.g.& infra.
Medicamentum purgans, qua hora exhibendum. 64 e
Medicinam ſumere uolenti, quę uena ſecanda. 65.d
Medicinam cum alimento, nunc probat, nunc improbat Hippocrates. 65.d
Medicamento ſumpto, ſtatim ſorbitionem, aut cibum aliquem offerre, non expedit ſecundum aliquos. & quare. 67.a
Medicamenta aluum ducentia, ſorbitionibus mixta, conducūt, ſecundum Hippocratem. 67.b
Medicamina quàm plura a Galeno recenſita,

ceņſita, aduerſus ulcera in pudendis, ualde conferentia,quæ ſint. 157.d. & uſque ad finem capitis.
Medicinæ certitudo,quæ. 48.f
Medicamenta,ui ſua modicè frigida,quę dolorem mulcent, ſiue ſummouent, quæ ſint.187.d.& infra.
Medicamenta,naturę contrarietate reprimentia,quæ. 188.f
Medicamēta,quæ tutò in doloribus Gallicis adhiberi poſſunt,quæ ſint.189.a. & infra.
Medicamenta uaria, dolores ſedantia, tā ex cauſa frigida,quàm ex calida productos,quæ ſint.189.c.& infra.
Melancholicis,quæ ſerapia exhiberi ſolita,in morbo Gallico. 68.h
Melancholicis ex aduſtione,quę ſerapia exhibenda.69.a.& infra.
Menſtrua in brutis,quo pacto dignoſcantur.15.b.quo item tempore illis accidant.ibid.
Menſtrua, quæ generatim uocentur. 14. h.quæ item ſpeciatim.ibid.
Menſtrua,quæ mulieribus cum brutis cō munia,quæ non. 15.a
Menſtrua,cur ſic uocata. 15.a
Menſtrua,cur diuerſo curſu Lunæ contingant. 15.a
Menſtrua,ũnde cauſata, & cur mulieribus à natura data. 15.b.d
Menſtrua, cur mulieribus, quàm brutis crebrius contingant.15.d.& infra.
Menſtrua, cur quando effluunt mulieribus,copioſiora ſunt,quàm cū effluunt brutis. 16.h.17.d
Menſtrua,quando cohibere uolunt Medici,quomodo curēt aptari mulieres. 17.a
Mentagra,quod genus morbi fuerit,quos inuadere ſolita,& quo tempore originem traxerit. 2.h
Menta uiridis cum aceto comeſta,in gonorrheæ curatione eſt efficax, ſecundū nonnullos. 199.a
Meſpilorum oſſicula,renum calculis proſunt. 50.h
Mixtura ex quatuor ſerpentibus longis, & nigris,& ex quatuor uiperis confecta, eſt remedium aduerſus morbum Gallicum,iuxta nonnullos. 148.e
Miſtura, quæ carnem conſumit, ulcera mundat,& puſtulas uerrucoſas ex gallica lue amouet,qũo paretur. 195.a
Miſturæ in gonorrhææ curatione conferentes,quæ ſint. 199.b.c
Morbi ſpontanei, quando redire poſſint. 29.a
Morbi contagioſi, cur ſępius reuertantur. 29.a
Morbi ex naturę neceſsitate contagioſi, non magis unam, quàm aliam partem priuatim affectam exigunt. 34.d
Morbi communes interdum in alios, atq; alios mutantur.32.h.& infra.
Morbi ſpontanei quouſque ad ſummum nos infeſtare ſoleant. 29.c
Morbi communes, cum non creantur ex contagione,dicuntur creari ſua natura. 29.a
Morbi omnes præter naturam ſunt. 6.c
Morbi,quidam ex accidenti, quidam uerò ex neceſſitate generantur. 5.c. & infra.
Morbi,qui ex nimia alimenti copia oriri ſolent,qui ſint. 28.f
Morbilli,& uariolæ cur ſæpius ſuapte natura contingant citra iuuentutem,ultra uerò rarius. 29.a
Morbilli,& uariolæ, cur ſæpius in Europa,pueris accidât, quàm ſenibus.29.b
Morbilli, & uariolæ, cur raro ex contagione fiant. 29.d
Morbilli,& uariolæ, quò tempore magis gignantur. 30.h
Morbillos,aut uariolas paſſi, cur amplioribus membris aucti uideantur. 29.d
Morbis obſtandum eſt a principio. 59.a
Morbi Gallici ortus,quot modis fieri ſolebat.1.b. & quæ membra inuadebat. ibid.c.2.e
Morbi Gallici prima accidentia, quæ. 1.c.d
Morbi Gallici cauſàm non eſſe reponen dam in omnibus æqualiter ſibi inuicem mixtis humoribus, nec in aliquo ſeorſum aucto,qua ratione probetur. 9.b
Morbi Gallici cauſam, non eſſe aerem, nec cœleſtem influxum,probatur.7.g. & infra.
Morbi Gallici cauſa efficiens,quæ. 8.g
Morbi Gallici cauſam non eſſe ſpiritum, neque meatus calorem,neque ſemen, neque menſtruum, neque excrementum aliquod,probatur.10.f.& infra.
Morbi Gallici cauſa,& aliorum morborum communiũ,quæ ſit. 10.g.& infra.
in Morbi Gallici initio, quæ appareant ſigna. 46.h
Morbi Gallici ſigna,quando naturę ſponte gigni posſit, & quando gignitur ex contagione.52.e.& infra.
Morbi Gallici curādi indicationes, quę. 60 e.f
Morbos cutaneos,cum exire prohibeantur,quæ ſubſequantur mala. 28.f
Morbo Gallico,poſſunt infici etiam bruta animalia. 32.e
Morbo Gallico magis infeſtantur, qui intemperanter coeunt,quam continentes. 43.
Morbo Gallico affecti, quando debeant euitare decocta guaiaci, radicis chynæ,& ſarzæ parillæ. 179.c.d
Morbum Gallicum, qua ratione dici poſſit,omnes ferè mortales inuadere. 2.g
Morbum Gallicum non eſſe ortum ex ſiderum coniunctione,quib. rationibus probetur. 8.e
Morbum Gallicum, quare nonnulli in oculis tantum, alii in auribus, tantummodo experiuntur.aliqui in defluuium pilorum decidunt.multi gonorrhæa laborant,multi liquefactione, & articulorum dolore afficiuntur. 37.b
Morbum Gallicum, non eſſe natura noſtra potentiorem,qua ratione pateat. 41.d
Morbum Gallicum ſummouere,quæ dicantur. 142.b
Morbus Gallicus, quo primùm tempore in Italia apparuerit. 1.a
Morbus Gallicus,quos grauius,quos leuius aſtligat. 2.f
Morbus Gallicus, quot modis olim contrahebatur. 1.b.c
Morbus Gallicus, quando cępit mitior reddi,& quo remedio. 1.d
Morbus Gallicus per ſe,ui ſua,quemquā non interficit. 2.f
Morbus Gallicus facultatem habet in omnes tranſeundi. 2.f
Morbus Gallicus, qua ratione nouus nuncupandus. 2.g
Morbus Gallicus eſt ſimilis illi, qui totā Italiam graſſabatur, Tiberii tempore. & forte eſt is idem. 2.h
Morbus Gallicus,apud Indos,quomodo uocatus. 6.c.30.g
Morbus Gallicus,utrum per ſe,an ex accidenti oriatur. 7.g.h
Morbus Gallicus æque infeſtat partes corporis ſanguine refertas, ac non refertas. 9.d
Morbus Gallicus non magis uere, quàm autumno,nec minus æſtate,quàm hieme inficit. 9.d
Morbus Gallicus quomodo & ineuitabibilis,& ex naturæ neceſsitate a nobis uocetur.33.c.& infra.
Morbus Gallicus,quo pacto partim euitabilis,& partim ineuitabilis ſit. 34.b
Morbus Gallicus, partim ex accidenti, partim ex neceſsitate creatur. 34.c
Morbus Gallicus, non unam certam habet ſedem,ſed aliam,atq; aliam. 34.d
Morbus Gallicus ſi aliquando penitus ceſſet,& rurſùm incipiat, non ex cōtagione,ſed ſpōte incipiat oportet.36.d
Morbus Gallicus, an ſponte ſua gigni posſit.36.d.& infra.
Morbus Gallicus, cur ſingulos homines promiſcuè inficiat,tam æſtate, quàm hieme. 37.a
Morbus Gallicus,cur in morbos immutari ſoleat, qui putredinem ſequi ſolent. 37.b
Morbus Gallicus,cum graſſari incipit, non aliam ſpeciem,quàm cuius eſt impulſor,accipit.39.d.& infra.
Morbus Gallicus,apud Indos ubique ferè ſua ſponte oriri ſolet. 40.e
Morbus Gallicus,quanto magis a natura recedit,tanto ſæuior gignitur. 40.f
Morbus Gallicus, cur non amplius uiolenter accipiatur. 41.d
Morbus Gallicus, cur nonnullos citius, nonnullos ſerius inquinet,& cur magna ex parte citius.41.d.& infra.
Morbus Gallicus, cur difficulter expellatur. 42.g
Morbus Gallicus, cur in nobis breuior, quam in Indis. 42.e
Morbus Gallicus,cur ſuapte natura quē quam non interimat, imò interdum exercet toto uitæ tempore. 43. d. & infra.
Morbus Gallicus, cur ubi primùm deſiit ſæuire cępit afferre puſtulas, circa caput, & uniuerſum corpus. 40. h. & infra.
Morbus Gallicus,cur tam facilè contrahatur. 40.f
Morbus Gallicus ſi propter contrarii exuperationem cito reciperetur, quid accideret. 41.h
Morbus Gallicus, cur in noſtris oris ex contagione oriatur. 44.f

Morbus

Morbus Gallicus, cur ab initio tam maligne ſæuiit.40.h.& infra.

Morbus Gallicus cur hac noſtra ætate aliquando fit mitis, interdum uerò aſper.46.d.& infra.

Morbus Gallicus,cur cœpit afferre puſtulas, aut rubores circa caput, uniuerſumque corpus,ubi primùm deſiit ſæuire. 40.h

Morbus Gallicus, cur tam facilè contrahatur.40.f.& deinceps.

Morbus Gallicus in Europa plerumque foris aduenit. 48.g

Morbus Gallicus,quid ſit,& unde ortum habeat. 50.e

Morbus Gallicus, poteſt appellari uitiũ in omnibus corporis partibus.& quare. 50.f

Morbus Gallicus, quis leuior, quis grauior,& quinam ipſo grauius,& qui leuius afficiantur.55.b.& deinceps.

Morbus Gallicus,quo pacto minui poſſit,& mitior reddi,ac ferè penitus aboleri. 58.h

Morbus Gallicus, ſua ſponte ad cutim defertur.& cum huius cauſa aures hebetãtur,aut oculi obtunduntur, quid mali accidat. 179.b

Mulieres,cur impubertatis tempore in ſe nectute,& cum uterum gerunt, nihil menſtruorum ſortiantur. 15.b.c

Mulieribus,cum mẽſtrua ceſſãt,pili creſcunt. 16.g

Mulieres nonnullę concipiunt,nullis mẽſtruorum uicibus. 15.d

Mulieribus quanto tempore ſoleant mẽſtrua perdurare.& item brutis. 17.b

Mulieres,cur citius,quàm uiri ſeneſcũt. 57.b

Mulieres,cur uiris minus piloſæ. 17.b

Mulieres,podagra non laborant, niſi mẽſtrua defierint. 18.e

Mutatio omnis a contrario, in contrariũ abire uidetur. 40.f

Mulier affecta à lue Gall. licet uterum gerat,quo ſyr.purganda. 72.h

N

NArcotica medicamenta, quæ dicantur. 186.g

Narcotica remedia non debent applicari, niſi maxima urgente neceſsitate. 186.h

Narcotica medicamenta, quæ propriè ſint.189.d.& infra.

Natura appetit bonum, & fugit malum. 8.h

Natura nihil patitur ocioſum. 8.g

Natura,omnibus rebus, niſi exſatiatę iã ſint,perpetuum deſiderium iniecit cognatæ rei. 11.c

Naturam tantum concoquere, quantum appetat,negatur. 14.h

Natura,cum adeſt tempus concipiendi, mittit alimentum in utero,pro alendo fœtu. 15.d

Natura magis anxia eſt de eo,quod iam eſt,quàm de eo,quod futurũ eſt. 15.c

Natura non fert repentinam mutationem. 41.b

Natura ſemper in uentrem ingeſta primum attrahere, coquere, retinere, & permutare ſolet. 67.

Naturam poſſe alimentum expellere,retinere,& cõcoquere,unde pateat.67.b

Natura humana agit in internis partibus,plantę ritu. 67.d

inter Neruos,expectanda eſt ultima maturitas. 164.g

Nullus morbus humanum genus perpetuo afficit. 36.d

O

OCulorum aciei obſcuritas, & aurium hebetudo,in morbo Gallico, quando apparere ſoleat. 179.d

Odorum effectus,qui. 132.f

Odores,gallica lue affectis,tum cum ſine febre ſunt, tum cùm febre uexantur, qui conueniant. 132.f

Odore panis calidi triduo Democritum uitã duxiſſe,teſtatur Laertius. 132.g

Odore,& halitu, quem naribus trahunt, tantùm uiuere,quæ gentes tradantur. 132.g

Olera,quare morbo Gallico laborantibus fugienda. 92.h

Olera, quæ potiora, & quomodo incoquenda & condienda. 93.a

Oleum ex arbore corni,ad quæ mala cõferat. 163.a

Oleum uitrioli, quomodo paretur. 169. a.& b

Oleum uiperarum,quomodo fiat.169.d. & infra.

Olei uiperarum uires,quæ. 170.e

Olea ad puſtulas morbi Gallici conferẽtia,quæ. 171.b

Oleum iuniperi, eſt ualde conferens ad dentium dolores, tum articulorum, tũ muſculorum, & etiam ad paraliſim. 187.c

Oleum ex guaiaco,quibus polleat uiribus. 187.b

Oleum, ex ſulphure per plures menſes, uſque ad tres, uel quatuor drachmas epotum,quotidie,habet prepollentem uim aduerſus morbum Gallicũ. 147. b.148.g

Oleum abietinum,& reſina terebenthina deuorata,conferunt morbo Gallico laborantibus,ſecundum nonnullos. 147.c

Olei ex ſulphure uires, & facultates, quæ. 148.g.h

Olea,ad extirpandas uerrucas, & carunculas a morbo Gallico affectis. 159. c

Opinio ſemper uerſatur circa res dubias, ratione citra ſenſum affirmatas, aut negatas. 89.b

Oſſa corrupta,quam curationem requirant.212.e.& infra.

Oſsis calidum,quæ medicamenta extinguant. 212.f g

Oſſa extrahere, quæ ſimplicia facultatẽ poſsideant. 212.h

Oſſa,ubi corrupta ſunt,quo remedio facilius remoueantur. 213.b

Oua,an morbum Gallicum patientibus præbenda ſint. 93.c

Oua quas facultates ſortiantur,& quando non temere dari poſsint. 93.c

P

PAlati os amotum, uel amouendum, peculiarem quandam diligentiam requirit.& quare. 213.c

Palati os,quibus receſsit,his medius naſus ſubſidet. 213.c

Palati os ſi ceciderit, deformitatem ars recuperare nequit: ſermonis uerò impedimẽtum poteſt.& quomodo.213.d

Palati foramen, ſi carne ſubnaſcente repletur,quibus medicaminibus remouenda.

Palatum, ſi à naturali forma receſſerit, mutilumque fuerit,quale medicamen tum adhibendum. 214.e

Palato amouendo,ne cadat, quod remedium præſtantius. 214.g

Palpebrarum pilis defluentibus, quæ peculiariter ſubueniant.174.h. & deinceps.

Panis biſcoctus,quibus noxius. 91.d

Pannus laneus,peſtifero halitu infectus, nõ afficitur peſte,ſed afficit eos, quos tetigerit. 40.g

Panis ex ſiligine, uel ſimila eſt cæteris ſiccior. & ideo in curatione Gallica, magis conuenit. 91.d

Panis, in curatione Gallica qualis eſſe debeat; & qua menſura exhibendus. 91.d.& infra.

Paſtilli,pituitoſis,morbo Gallico laborantibus inferuientes, qui 77. d. & infra.

Paſtilli,ad gonorrheam cõferentes,quomodo fiant. 199.b

Pedicillis,& uermiculis pueros infeſtantibus,quæ proſint medicamenta.182. f.& deinceps.

ad Pediculos,pruritum, & ſcabiem pariter,quod medicamen conferat. 182.h

Peſtis,an fortaſſe ideo minus infeſtet Europam,& Italiam præcipuè,quia mor bus Gallicus pro ea graſſatur.& an fortaſſe morbo Gallico profligato, ipſa haud amplius redibit. 45.a. & deinceps.

Peſtis ſeminarium, interdũ multò prius quam ſeſe prodat,corpus noſtrum occupat. 27.f

Peſtis, quibus ex cauſis oriatur. 45.b. eiuſque differentiæ.ibid.

Peſtis,genus eſſe,quod Indos tantum interimit,noſtros autem Italos,ne inter ficit quidem. 46.a

Petigo,qui affectus ſit, & an dici debeat petigo,ſeu impetigo. 180.h

Petiginum color, accidentia, & natura, quæ. 181.a

Petigines,lepramue, morbo Gallico affectis,innaſci debere,quomobo agnoſci poſſit. 181.b.c

Petiginum,& lepræ curatio,quibus perficiatur.181.c.& infra.

Petigines ſummouere,quæ medicamenta idonea ſint.184.e.& infra.

Petigini puerorum, quæ conferant medicamenta. 185.b.c

Petiginem inueteratam,quæ curent medicamina. 185.a.b

Pilorum defluuium in morbo Gallico unde gignatur. 172.e

Pilorum defluuio,quomodo ſuccurratur

a nonnullis.172.h.& infra.
Pilorum regenerandorum ſpes, quando eſſe poſſit. 172.f
Pilorum defluuium patiens,ſibique pudoris cauſa grauiſſimè timens,& celerem cupiens curationem, quibus remediis uti poſſit. 177.d
Pili,qua de cauſa cadant. 172.e
Pili, ne cadant, in morbo Gallico, quæ medicamina adhibenda. 178.f
Pilorum caſum, in morbo Gallico, quæ medicamina prohibeant. 178.f
Pilorum caſui,tũ cum pruritu, tum ſine, quæ remedia applicari poſſint. 173.b. & infra.
Pili leporis uſti,& diligenter puluerizati,multum ualét in gonorrhæa. 198.f.
Pili,ex quo naſcantur. 172.h
Pilorum defluuia,cur egent alterius curæ. 169.b
Pillulæ ad purgandos melancholicos, gallica lue laborantes, quomodo fiant. 76.h.& infra.
Pillulæ melancholicis morbo Gallico affectis,conferentes,quæ. 71.b
Pillulæ,pituitoſis,gallica lue affectis, cõferentes,quæ 78.h.& deinceps.
Pilulæ,ſanguineis,gallicè laborantib.conferentes,quæ.78.h.& deinceps.
Pilula, ex præcipitato, deglutita, ſolet morbũ Gallicũ ex toto tollere. 140.b
Pini decoctum,quomodo fiat, & ad quæ mala conferat. 143.e
Piſces,cur ferè ab omnibus improbentur, in curatione morbi Gallici. 93.d
Pituitoſis morbo Gallico affectis,quæ ſerapia exhibenda.70.h.& infra.
Plantæ,cum nimium luxuriant, quid ab Agricolis fieri ſolitum. 11.d
Plantis,nimium laſciuientibus quid agẽdum. 25.f
Pomum ad ſomnum conciliandum,quomodo conficiatur. 132.g
Potiones,ſanguineis,Gallica lue laborantibus,exhibendæ,quæ.78.f.& infra.
Potus,in regimine Gallico, quis eſſe debeat. 93.b
Potus,in deſtitutis uirib.a morbo Gallico,qui conueniat. 132.e
Potio aduerſus morbum Gallicum conferens quomodo paretur. 147.c
an Prandendum ſit ſtatim poſt ſumptum ſolutiuum medicamentum. 67.c
Prandium, quo magis differtur, eo minor fit euacuatio. 67.d
Præcipitati noxæ,quæ. 142.e.f
Præcipitati conficiendi formæ uariæ, & quæ.202.h.& infra.
Præcipitatum efficere ſine aliqua miſtura,adhuic nemo nouit. 202.g
Præcipitatum commune, quomodo fiat. 203.b
Præcipitatum,quod parum doloris affert, quale ſit. 203.c
Prçcipitatum ferè doloris expers, quomodo paretur. 203.d
Præcipitatum eſt præcipuum auxilium ad urinæ ſuppreſſionem ex auctis carunculis. 202.h
Prædictio rerum quarundam, quæ Gallicum morbum huius alteriuſue modi, conſequuntur.56.e.& infra.
Pruriginem ſedantia medicamentã, quæ ſint.182.f.& infra.
Præputium,ubi intumuerit,adeo ut glãdem clauſerit, quibus medicaminibus occurrendum.158.e.& infra.
Ptiſanam poſt medicamẽtum ſtatim ſorbendam præcepit Hippocrates.65.d.& infra.
Ptiſana,quando prætermittenda, ſecundum Hippocratem.66.g. & quando exhibenda.ibid.h
Ptiſana ſtatim epota poſt ſumptum medicamentum,nutrit. 67.d
Puluis quidam ab Alexandro Petronio conſcriptus,ad innumeras ęgritudines utilis. 75.d
Puluis ex guaiaco, ad aluum leniendam quomodo paretur. 94 e
Puluis,ad firmandos dentes, & a nigredine,& lentore uindicandos. 128.e.f
Pulueres ad gonorrhæam conferentes, quomodo conficiantur. 197.c.d
Puluis ad extinguendam iam contractã labem morbi Gallici, quomodo fiat. 149.c.d
Pulueres,ad faucium,& oris ulcera,ualde conferentes,quomodo parentur. 162.h.& deinceps per totum caput.
Puluis ad urinæ ſuppreſſionem conferens, quomodo conficiatur. & quibus polleat uiribus. 204.g
Pulueres,ad oſſa corrupta, conferentes, quomodo conficiantur. 213.a
Purgans medicamentum, pro affectione Gallica,qua hora exhiberi debeat.64.h.& deinceps.65.b.66.g
Purgantia medicamenta,quam prębeant ſuſcipientibus, noxam. 64.h
Purgatio quibus,& quando fieri debeat. 66.f.& infra.
Purgantia medicamenta,cholericis,morbo Gallico laborantibus, conferentia, quæ.77.d.& deinceps.
Purgantia,ſanguineis,gallicè affectis conferentia,quæ.78.f.& infra.
Puſtulæ,aut pruritus moleſti,cur iterum excitentur,a ſumptis guaiaci decocto, aut ſarzæ parillæ,aut chynæ, ſi ex iis ulterius potetur. 103.c
Puſtulis ualde ſiccis,& præduris,quę pro ſint. 171.c
Puſtularum maculę,aut ſunt cum calore,rubedine, & mordicatione quadam, aut ſine his.214.f
Puſtularum maculas, quæ remedia idonea ſint remouere.214.g.& infra.
Puſtularum maculis ſine calore, pruritu, & rubore,quod remedii genus adhiberi poteſt. 215.d
Putredo morbi Gallici quomodo undequaque expanditur. & ubinam magis reſideat. 26.c
Putredinis innatæ impulſor, in morbo Gallico,qui ſit. 28.h
Putredinis fomes, ex quib. rebus in nobis præparetur. 44.e
Putrefactionis effectus,qui. 21.c
Putria omnia,inconcocta ſunt. 24.f

Q

QVando quieſcendum,& quando exercendum,morbo Gallico laborantibus. 94.f.g
Quare aliqui morbo Gallico affecti, ſolis ſudorib. atque laboribus ſanantur. 70.d
Qui cum inquinatis conſueſcentes, tardè,aut uix in morbum incidũt, & qui cito.54.d.& deinceps.
Quibus conſiſtit quicquam,his etiã nutritur. 24.f
Quod paulatim fit, tutum eſt præſertim ubi fit tranſitus ab extremo ad extremum. 70.d
Quodlibet non fit a quolibet,ſed terminatum a terminato. 33.b

R

RAſura,non facit pilos renaſci,ſed reddit eos craſſiores,& duriores.172.g
Ratio ante ſenſum, & experimentum inuenta,cui rei comparetur. 60.f
Ratio,alia eſt artis,alia profeſſoris. 60.g
in Regimine morbi Gallici quæ magis referant. & quæ magis conſideranda ſint. 91.a.b
Remedia bilioſis, quibus pili decidunt, adhibenda,quæ.176.e.& infra.item pituitoſis.ibid.g. h. item melancholicis. 177.a.b
Remedia quamplura ad gonorrhæam cõferentia,quæ ſint.197.a.& infra.
Remedia quam plura ad maculas è puſtulis relictis quæ ſint. 215.a.& infra.
Renes affecti a gallica lue, quo ſyr. purgandi. 72.g
Repletio nimia,quomodo arcenda. 58.g
Retrimenta,cur cruda appareant,in deiectionibus ipſius cibi,poſt medicamentum,ſumpto ſtatim cibo. 67.b
Rhagades ſiue fiſſuræ manuum, pedum, labiorum,papillarum,præputii,& uuluæ,ſi curationem requirant, quomodo procedendum. 206.f
Roſmarini decoctũ,prodeſt qñque morbo Gallico,æque atq; guaiacum. 88.h
Roſmarini decocti præparatio, & facultas,quæ. 143.b.c
Rubiginis ferri facultas, ſecundum quoſdam,quæ. 154.f
Rumicis ſylueſtris radix trita, & illita, quibus polleat facultatibus. 215.b

S

SAcri ignis olim,ſucceſſus,qui. 3.a
Sal ubi naſcitur, ſolum ſterile reddit, nihilque gigni deſinit. 23.a
Sal liberat hominem a ſcabie. 22.h
Sale penitus abſtinere in morbo Gallico, nihil conducibilius. 22.h
Sal,quibus polleat facultatibus. 142. h. 146.h.147.a
Sale,cur pueri,& ſenes magnopere delectentur. 22.f
Sale,& ſalitis omnibus abſtinere debent morbo Gallico affecti. 92.f.g.
Salſum poteſt etiam ex putredine fieri, & poſtquam factum eſt, putredinem arcere. 23.b
Salſi facultates,quæ ſint. 23.b
Salſum foris adhibitum, liberat a putredine,intro uerò aſſumptum, ſi modus abſit,putredinem parit. 23.b
Salſa,ſalitaque omnia,cur ſcabioſis ueti ta. 23.c

Salſum,

Salſum,unde gignatur. 22.g
Saliua puerorum, cur ſalſa, & cur ſic dicta. 22.f
Saluiæ ſylueſtris decoctum, ad quid conferat. 182.f
Sanguinis euacuationem quandoque in morbo Gallico prodeſſe,unde accidat. 9.a
Sanguis,in curatione Gallica, non omnibus mittendus.70.c. quando tuto mittatur. ibid.b.c
Sanguinis ſputum,ab unctione hydrargyri,quomodo ſiſtendum.135.d.& infra.
Sanorum cura habenda eſt gratia boni, ac decori ornatus, ut inquit Hippoc. 214.f
Sarza parilla,unde ad nos delata. 96.g
Sarzæ parillæ,decoctum, qua ſubſtantia præditum,quo item colore, quo ſapore. 96.h
Sarzæ parillæ conditiones, & cui plantę comparetur. 96.h
Sarza parilla,quid differat a ſmilace aſpera. 96.h
Sarzę parillę,facultates,quæ. 96.f.g
Sarza parilla eligenda,quę. 96.g
Sarzę parillæ decoquendæ modus ſimplicior,qui.96.h.& deinceps.
Sarzę parillæ decoctum,quot diebus capiatur. 97.a
Sarzæ parillę decoctum ſecundum,quomodo fiat,& adquos ſeruiat uſus.97.a
Sarzę parillę decocti, communiores pręſertim uires,& quibus conferat, quibus non.97.b.& infra.
Sarzæ parillę auxilium,utrum,ab occulta,an a manifeſta cauſa ueniat. 98. f. & infra.
Sarzę parillę decoctum, ſanare gallicam luem,utrum artis inuentum ſit,an experientiæ.98.h.& deinceps.
Sarza parilla pollet aduerſus morbum Gallicum,ſed nō aduerſus omnē. 98.h
Sarzę parillę decoctū, quod gallicę luis genus,euertere potens ſit. 99.c
Sarzę parillę decoctum, ſi ſudorem non mouet,parum iuuat.ſed ſi mouet,multum confert. 97.a
Sarzę parillę decoctum, pręter gallicam luem,quibus etiam ęgritudinib. conferat. 97.b
Sarzę parillę decocti conficiendi alii modi. 97.c.d
Sarzam parillam propinandi occaſio, quę. 98.f
Scabioſi ſalita comedētes, longè grauius ſcabie infeſtantur. 22.g
Scopum curationis ſingularum affectionum,quid nos doceat.quidque demonſtret materię facultates. 60.h
Sedes affecta in morbo Gallico, eſt pars lęſa,quę niſi celeriter curetur, cęteras ledit,& inficit. 48.h
Seminariū morbi Gallici, quomodo per totū corpus diſpergatur.26.d. & infra.
Serapia,purgationem pro morbo Gallico antecedentia, quo tempore adhibēda.64.e.& infra.
Serapia ſunt mitiora,quàm medicamenta purgantia. 64.h
Serapia,in curatione gallica,exhiberi ſolita.quę.68.h.& deinceps.
Simile a ſimili pati,probatur. 40.f
Solanum,ut aſſerit quidam, non permittit effundere ſemen,tum in ſomno, tū in uigilia. 199.a
Solares maculas,quid tollat. 215.b
Somnus,morbo Gallico affectis, qua hora,& qua occaſione ſuſcipiendus.94.g
Sorbitionem,aut cibum dare poſt medicamentum,quando prohibeamur.66.e
Sorbitiones medicamentis miſcere,quando utile. 66.g
Sponſi,ac ſponſę, cur ultra primum annum,ubi coniunguntur, ſcabie afficiūtur frequenti. 43.a
Spuma ex decocto guaiaci, ad quos uſus reſeruanda. 82.g
Stirpes, nullum ſuperuacui excrementi locum habent. cibum enim concoctū ex terra trahunt. 14.f
Suffimenta,in curatione Gallica, cur inuenta. 107.g
Suffimentum ex cinnabari,arcet morbum Gallicum,ęque atque unguentum ex hydrargyro. 136.g
Suffimentum ex cinnabari, quid differat ab unguento ex hydrargyro. 136.g
Suffimentorum ex cinnabari, modi plures,& qui.136.h.& deinceps.
Suffimenta ex cinnabari, quomodo adhibenda.136.e.& deinceps.
Suffimentum ex cinnabari, utrum ieiuno,aut ei,qui ante aliquid ſumpſerit, adhiberi debeat.136.e.& infra.
Suffimentum ex cinnabari, antequam adhibeatur,quę pręparanda.136.h. & deinceps.
Suffimenta ex cinnabari exhibendi,alius modus. 136.f
Suffimentum ex cinnabari, quodnam magis improbandum. 136.g
Suffimentum ex cinnabari, quando, & quibus adminiſtrandū.136.h. & infra.
Suffimentum ex cinnabari,utrum a cauſis manifeſtis,& utrum ſit artis inuentum.139.a.& infra.
Suffimēta,ad rimas, ſeu deſquamationes & callos manuum,pedum,papillarum, labiorum,pręputii,& uuluę, conferentia,quomodo parētur.207.a. & infra.
Sulphuris uiui facultates,quę. 135.d. & infra.
Sulphur, quando in cinnabarim mutetur. 136.e
Summa quędā de uictus ratione ad eos, qui guaiaco utuntur.93.d.& infra per totum caput.
Symptoma,morbum Gallicum aſſiduè comitans,quodnam ſit. 46.e
Syrupi,ſanguineis luem Gallicam patiētibus,conferentes,qui. 71.c
Syrupi qui omnibus gallicè affectis, paſſim ſolent exhiberi. 71.b
Syrupus,ad puſtulas Gallicas cum humoribus tenuis,conferens,qui. 72.f
Syrupi aduerſus morbum Gallicum cum magna putredine,qui conferant. 72.h. & infra.
Syrupi ad purgandum melancholicos,gallica peſte afflictos,qui conferant.76.f. & infra.
Syrupus conferens ad dolores articulares,& podagricos. 77.a
Syrupi,cholericis,lue Gallica affectis,utiles,qui. 77.d
Syrupi exhibendi antequam decoctum guaiaci propinetur, qui ſint. 78. e. & infra.
Syrupus de agno caſto, ad gonorrheam ualde conferens,quomodo fiat. 160.h

T

TEla linea,ad pręcauēdum ne quis per coitum in luem gallicam incidat:tū poſtquam coiuerit, ſi inquinamenti ſuſpicio eſt,ad prohibendum ne inquinamētum ſequatur: quo imbuatur medicamento.149.a.& infra.
Telam lineam, medicamento imbutam, ualere aduerſus morbum Gallicum,negatur ab Alexandro Traiano. 149.a
Temperamentum hominis cur fieri nequit,ut aliquod propriū primū ſit. 9.a
Tempus inungendi ex unguento argenti uiui,quale melius. 122.f
Terebinthina cum aqua roſ.lota, multū ualet ad gonorrheā ſiſtendam. 198.f
Teſta recens,perpetuo ſeruat odorē, quo ſemel imbuta eſt. 11.b
Torpor modicus,dolorem ſoluit. 189.c
Tubercula inęqualiter ſe habentia exęquare oportet,neq; ſinere debemus, ut ſponte rumpantur. 164.h
Tumor in palato,debet exuri,iuxta Hippoc.ſententiam. 214.g

V

VAcuationi nimię,& importunę, quibus occurrēdū medicaminibus.133.e
Vapores ad inquinandum idonei,in Europę partibus,craſſiores ſunt,& robuſtiores,Aegypti uerò contra. 30.e
Vapores decocti guaiaci,ad quid conferant. 82.f
Vaporationes abſque cinnabari, in curatione gallica conferentes, quę.144.f. & deinceps per totum caput.
Variolis,& morbillis,licet ſemel, atque iterum quis afficiatur,ſeminarium tamen uitioſum,quod intus eſt,nunquā tollitur. 25.h
Variole,& morbilli,cur non ſemper oriātur. 25.h
Variolę, & morbilli per ſe non afferunt mortem. 25.h
Variolæ,& morbilli, quando magis, aut minus contagioſi. 28.h
Variolarum,morbillorum morbi Gallici, & elephantiaſis, cum unum idemque principium,cur non una, eademque curatio his omnibus conueniat. 31.b
Variolarum ſæuitia in Indiis occiduis, quę. 40.g
Variolę,& morbilli,cur non adeò difficulter,ut morbus Gallicus, expellantur. 42.g
Variolę,& morbilli,cur non ęque frequēter reuertantur,atque morbus Gallicus? cur tam breui diſcedant,& ex coitu non tam ſæpe procreentur. 44.e
Vas ex guaiaco factum, in quo gallicè affecti,cibum, & potum ſumant. item puluis ex eadem ligno factus & loco aromatum ſumptus.& uinum aliquod factitium,ex eodē guaiaco, ęgrotis ad potandum datū,nō parū proſunt.90.h
Venam,quando ſecare conueniet poſt in unctionem ex hydrargyro. 127.a.b
Venetus color,qui propriè ſit. 80.h
Ventriculus affectus a morbo Gall. quo

ſyr.purgandus. 72.f
Venus,gonorrhæa laborantibus damno ſiſſima. 160.h
Vernicis liquidæ uires,quæ. 189.b
Verrucæ,& carunculæ, quibus medicaminib.extirpentur. 159.a
Veſica leſa,excitat diſtentiones neruorum,cum uitæ diſcrimine. 199.d
Veſica,cum ulcerata ſit,quare urina ęgrè redditur. 199.d
Veſicæ dolores,ualidam necandi uim obtinent. 199.c
Veſicæ ulcera,quomodo curanda.205.c. & deinceps per totum caput.
Veſicatorium,quomodo fiat. 211.a
Victus ratio,quæ præſcribenda,ſumptu ris ligni guaiaci decoctum. 81.d
Victus ratio,quot modis pficiatur. 91.d
Victus ratio extenuans,niſi impedimento ſit imbecillitas aliqua,ſemper neceſſaria eſt in curatione morbi Gallici. 91.d
Victus ratio tenuis ſola,aut frequēs purgatio in longum tempus protracta, ſunt remedia periculoſa aduerſus morbum Gallicum,& quare. 147.b
Vigiliæ,unde cauſentur. 132.e
Vigiliæ,quomodo curari poſſint. 132.f
Vigiliis cum magna ſiccitate,aut cū magna caliditate,quo pacto ſuccurrendū. 133.
Vinum,in curatione gallica potandum, quale. 93.b.c
Vinum factitium,quomodo paretur, & quas uires habeat.142.g.& infra.
Viperæ exuuium,cum aceto uinoſo tritum,& illitum,impetigines extrahit. 215.b.
Virgæ canali interſepto,quibus medicaminibus ſuccurrant nonnulli. 200.f
Vlcera omnia debent eſſe ſicca,ſed moderatè. 186.g
Vlcus,quādo ortum eſt in pene propter fędum coitum,quomodo dignoſcatur. 49.a
in Vlcerum capitis, & faciei, ex morbi Gallici curatione, quomodo procedēdum. 169.c.d
Vlcuſculum in pene,quod carioſum uocant,in quot diuidatur ſecundum non nullos.& quæ eorum ſigna. 152.f
Vnctio ex hydrargyro,quæ dāna pariat. 114.g
Vnctio ex argento uiuo, quę bona afferat,quę item mala. 116.f.g
Vnctionem ex hydrargyro,quę mala comitentur. 126.h
Vnctis ab hydrargyro,cum deuorare nequeant,qūo ſuccurrendum. 133.d.et
Vnguenta ex hydrargyro conficiendi uarii modi,& qui.115.a.& infra.
Vnguenta apponenda in bubonibus, antequam ualidiora medicamenta adhibeantur,quomodo parentur. 167.d. & infra.
Vnguenta,ad penis ulcera,ex morbo Gallico,apprimè cōferentia,quæ ſint.155. c.uſque ad finem capitis.
Vnguenta,in pilorum defluuio ualde cōferentia,quę ſint.174.g. uſq; ad 175.d
Vnguenta ad ulcera, & puſtulas morbi Gallici conferentia, quomodo parentur.170.g.&
Vnguenta,dolores gallicos ſedantia,& remouentia,quę ſint.190.f.& infra.
Vnguenta,ad gonorrhęam ſiſtendam efficacia,quomodo conficiantur.198.h. & infra.
Vnguenta,ad fiſſuras,deſquamationes,& callos manuum,pedum,papillarum,labiorum,prępuții,& uuluę, conferētia, quę. 97.a.& deinceps.
Vnguenta pręcipuè conferētia ad rimas labiorum,& papillarum,quę. 210.e.& deinceps per totum caput.
Vnguenta,ad pruritus oculorum conferentia,quę. 184.g.h
Vnguenta ad petigines inueteratas,conferentia,quę ſint. 185.a.b
Vnguentum ex argento uiuo, in curatione gallica,cur inuentum. 107.g
Vnguentum ex hydrargyro utrum curet gallicam luem a qualitate occulta,an manifeſta.111.b.& deinceps.
Vnguentum calcis, eſt pręcipuum leprę remedium. 186.e
Vnguentum pruritus teſticulorum ſedans,quod. 184.e
Vnguentum ad nimias uigilias remouēdas,quomodo paretur. 132.f.g
Vnguentum,ad lepram,impetigines, prurigines, & ungues ſcabros conferens, quomodo conficiatur. 182.e
Vnguentum ad dolentes hemorrhoidas ſubueniens,quomodo paretur. 190.g
Vnguentum ad dolores gallicos, etiam ſi ſcyrrhi, aut cruſtę adſint. 191.b
Vnguētum, omnibus ferè doloribus morbi Gallici conueniens. 191.c
Vnguentum ſedans antiquum dolorem, & pręcipuè podagricum, articularem, & dorſalem. 192.f
Vnguentum conuulſoriis doloribus ualde conferens,quod. 192.g
Vnguenti ex argento uiuo menſura, in unctionibus adhibenda,quę.121.d. & infra.
Vnguenti ex hydrargyro adminiſtrandi occaſio,quę.122.h.& infra.
Vnguentum ex hydrargyro, quo tempore,& quib.tutius adhibeatur. 123.d.& infra.
Vnguentum ex hydrargyro,luem gallicā ſanare,utrum artis inuentum ſit.124. f.& infra.
Vnguētum ex hydrargyro,quibus minus periculosè adhibeatur.123.d.& infra.
Vnguentum ex argento uiuo ualde efficax,quod.116.f.quomodo conficiatur. ibid.g
Vnguenti ex hydrargyro conficiendi,alii modi.116.h.uſque ad finem capitis.
Vnguentorum ex argēto uiuo uſus, qui. 121.b.& deinceps.
Vnguentum ani,& uuluę pruritui peculiariter conferens, quomodo paretur. 184.e.f
Vnguentum ad articulorum dolores pręcipuè conferens, quomodo paretur. 193.c
Vnguentum conferens doloribus matricis,& locis neruoſis, quomodo paretur. 193.a
Vnguentum ad ſtupefaciendum leuiſſimum, & tutisſimum. item ad dolores cum ulceribus conferens,quomodo paretur.193.d.& 194.e.f
Vnguenta,ad prurigines,& ſcabiem conferentia,quę.182.f.& deinceps.
Vnguentum ad urinę ſuppresſionem remouendam,ualde conferens,quomodo paretur. 203.c
Vnguentum,ad puſtularum maculas conferens,quomodo fiat. 214.g
Vnguis beſtię magnę,uirtus, in epilepſia,quę. 50.h
Vnguibus leproſis, ſiue caſum minantibus,quę conferant medicamēta.179.a
Vrinę difficultati ex gonorrhęa, quibus ſubueniendum medicaminibus. 196.h
Vrinę ſuppresſioni, ex ulcerata ueſica, quę curatio adhibenda. 200.e
Vrina,dum retinetur, non debent propinari ea,quę urinā ciēt;& quare.200.e
Vrinę difficultas, quot modis accidat. 199.c
in Vrinę ſuppresſionis curatione, quę medicamenta maximè fugienda.199.c
Vrinę affectus, quando eſt acutus, quę remedia applicanda.201.d.& infra.
Vrinę ardor,in gonorrhęa, qua de cauſa gigni ſoleat. 205.a
Vrinę ardoris in gonorrhęa indicatio, quę ſit. 205.a
Vrinę ardor,in gonorrhæa,quibus remediis ſummoueri posſit. 205.b.& infra.
ad Vrinam prouocandam,& lapidem atterendum, remedium efficacisſimum, quale ſit. 200.f
Vrinę dolores, quę medicamenta mitigent.200.g.& infra.
Vſtionem,rarę, uel perexiguæ inflammationes ſequuntur. 189.a
Vtrum ante uſum decocti ex guaiaco, aut ſarza parilla,aut chynę radice,prę mittenda ſit uenę ſectio,aut alui lenitio.71.c.& infra.
Vtrum, in regimine gallico ſit melius epotare,ſimplex guaiaci decoctum, an uinum. 93.b
Vuę paſſę, in regimine morbi Gallici, qua menſura exhibendę. 91.a

Y.

YDrargyrum,quare ſic uocatum. eiuſq; notę,& qualitates. 107.f.g
Ydrargyri facultates,quę. 107.g
Ydrargyri unguentum,quando ſuffuſionibus oculorum prodeſt. 111.b
Ydrargyri natura uaria. 111.a.& infra.
ex Ydrargyri unctione,quę utplurimum mala eueniant. 111.a

Z

ZOophita animalia, unde alimentum ſumant. 12.g

FINIS.

DE MORBO GALLICO
TOMVS SECVNDVS

NVNQVAM ANTEHAC IMPRESSVS
QVI MANVSCRIPTOS SELECTORVM
AVTHORVM COMMENTARIOS
DE HOC IPSO AFFECTV CONTINET.

BARTHOLOMAEI MONTAGNANAE IVNIORIS
Philoſophi, ac medici præſtantiſsimi pro Illuſtriſsimo & Reuerendiſſ.
Epiſcopo, & Vngariæ Vicerege

CONSILIVM.

SPERABAM vir præclariſsime Petre Zene cum patauio prę ingenti peſtilentiæ Venetias me huc cō tuliſſem, aliquantulum poſſe animi & corporis uacare ocio, quòd tamen minime fieri potuit, tum ex nimia Venetorū nobilium ægrotantium me moleſtantium multitudine, qui non ſolum a ſcribendis conſiliis, uerum etiam a cogitandis me diſtrahunt plurimum, tum quoniam mihi grandem admodū prouinciam attuliſti, ſubtili & laborioſa conſideratione dignam. Non aliunde porro grandem exiſtimo prouinciam, niſi quòd de diſpoſitione Gallica illuſtriſſ. uirum moleſtante, me uoluiſti uerba facere, de qua ab antiquis illuſtribus Doctoribus noſtris conſcriptum nō reperio, & ſi quamplura auctorum uolumina, quæ ad noſtras manus peruenere, diligenter peruoluerim, attamen ſi mihi uel maiorem impoſuiſſes prouinciam, ut tuæ uoluntati, & illuſtriſsimo huic Vito ſatisfacerem, omnino mihi ſubeundam putaui. Moleſtatur enim illuſtriſsimus dominus (ut mihi retuliſti) diſpoſitione, quæ dicitur morbus gallicus, quę apud me eſt mala diſpoſitio epidimialis, teſte Simone Ianuenſe in littera p. doctrina pandimon, auctoritate Oribaſij. Pandimon uero græci dicunt, quando communis ægritudo in pluribus hominibus occurrit, cuius ſpecies eſt peſtilentia, ſcilicet cum fiunt ægritudines maxime mortiferę. Idem aſſerit Auctor pandectarum, dictione epidimia. Cum ergo morbus di-

A ctus gallicus plurimos homines ſimul inuadat, & pandimon & epidimialis appellari debet. Gentilis etiam, qui merito nomen ſpeculatoris ſibi uendicauit, quarto con. fen. 1. cap. de febre peſtilentiali ad principium inquit, Dicitur epidimia quando ex aeris mutatione fit in hominibus pluribus determinatū genus morbi, ut quaſi omnes fiant phrenetici, uel pleuritici, aut tertianarii, aut aliter affecti. Ex quibus dictis habetur primo eundem morbum eſſe quandoque epidimialem, ſcilicet quādo ab aeris mutatione cauſatur, & multos inuadit, ſecundo quod quandoque non, ſcilicet quādo ex cauſa propria alicui accidit. & ideo ꝓpter

B hoc non oportet morbum epidimialem a non epidimiali ſpecie differre, ſed ſolum in ordine ad aliquas cauſas ab eis extrinſecas. Quod etiam confirmatur auctoritate principis 16. tertii, cap. de cura colicæ ex retentione fecum dicentis, quod quandoque accidit colica & ileos ſecundum ſemitam accidentium ęgritudinum peſtilentialium, & perueniunt de regione ad regionem, & de homine ad hominem. & paucis interpoſitis uerbis ſubdit, & erat plurimum eius ileos, & lædebatur colon ſecundū ſemitam permutationis ſimilis in criſi. In quibus ultimis uerbis uoluit princeps paſſionem illam principaliter fuiſſe iliacam, &

C fieri colicam, quia materia permutabatur ab ileo inteſtino ad colon, ut fit in criſi, ſupple imperfecta, in qua materia non euacnatur ab extra corpus, ſed permutatur de membro ad membrum, ex ſententia principis ſecunda quarti. Nicolaus quoque Florentinus uir ampliſsimæ ſcientiæ ſermone quinto, capit. de colica, declarans ſenten-

tiam principis allegatam dicit colicam il-
lam fuiſſe contagioſam, merito diſpoſitionis
aeris,nunc iſtud corpus, nūc illud ad colicam
perducentis, non tamen quòd unum corpus
aliud inficeret, ut uoluit ipſe colicam poſſe
multos ſimul inuadere, ex aeris diſpoſitione
ad illud diſponentis, & ex conſequenti colicā
eſſe morbum epidimicum, quæ colica cauſa-
ta ex cauſa propria alicui hōi, & non ex ae-
ris diſpoſitione non erit epidimialis. Quare ſe-
cundu m quod habetur ex uerbis Gētilis,mor
bus Gallicus eſt epidimialis,cum multos ſimul
inundat ex aeris mutatione. Si enim morbus
Gallicus non fieret ex mutatione aeris, ſed
ex cauſa propria alicui homini, ùtique eſſet
morbus ſæpe conſuetus accidere, ſicut mor-
bi particulares. Cōfirmatur id auctoritate Ale
xandrini comentatoris in prohemio libri epi
demiorum, ubi hanc facit morborum diuiſio
nem. Morborum nanque hi quidem ſunt par
ticulares, id eſt particularitet ſparſi, alii uero
munes. Communium uero hi ſunt conſueti, &
cogniti,& dicuntur endimici, qui ſecundum
Galenum appellantur regionales. Alii uero ſu
peruenientes & inconſueti, & nuncupantur
epidimici: particulares quidem ſunt quando
in eadem ciuitate differentibus hominibus
differentes morbi ſuperueniunt, quemadmo-
dum huic tertiana febris, alteri uero quarta-
na, alteri uero ſquinantia. Endimici autem
ſunt, ſicut qui in aliqua ciuitate, aut propter
aquas conſuetas, aut propter aliquid tale con
ſuetum commune,morbi contingunt, ut ne-
phreſis,endimia,quæ paſſio nephretita poteſt
eſſe etiam non endimia,ut ſi alicui ſoli accide
ret ex cauſa ſpeciali,& illi propria, & propte-
rea morbus endimicus, a non endimico, non
differt ſpecie neceſſario,ſicut ſupra dictū eſt
de epidimico poſtea ſubdit. Epidimici aūt ſūt
qui fiunt ex mutatione aeris,ſecundum ſubſtā
tiā,aut ſecundum qualitatem. Ex quibus omni
bus concludo, quod morbus Gallicus non ſit
particularis,ex quo ſimul plures inuadit: neq;
endimicus,cum non merito alicuius rei pro-
priæ alicui ciuitati,multos inuadat. Sed meri-
to diſpoſitionis aeris,ex quo epidimicus eſt,&
appellari debet. Cum enim diuiſio illa poſita a
Comentatore Alexandrino ſit ſufficiens,om
nes ſimul morbos complectens,ut intelligenti
manifeſtum eſt,(quæ etiam confirmari poteſt
authoritate Galeni primo reg. acutorum c.
quarto) cumque morbus Gallicus non conti-
neatur, nec ſub primo membro illius diuiſio
nis,nec ſub ſecundo,ut dictum eſt, ergo conti
nebitur ſub tertio,& ſic erit epidimialis mor
bus,cum ex aeris mutatione cauſetur. Quæ
aeris mutatio apud me,non eſt ſecundum qua
litatem,ſed ſecundum ſubſtantiam, quia non
uideo aerem magis eſſe mutatum in qualitati

E busmanifeſtis (ſaltem mutatione de qua ſit
curandum) tempore euentus iſtius morbi Gal
lici,quam in aliis temporibus, ſed antea non
fuit hic morbus,ergo nec hoc tempore debuiſ
ſet apparere, quod etiam poteſt ratione pro
bari, quia malitia iſta non eſt ſubſtantia,quia
tunc eſſet tranſmutatio ſubſtantialis, & etiam
ſubſtantia non lædit immediate, ſed mediāte
aliquā qualitate (unde Ariſt. inde ſenſu & ſen
ſato,ignis, inquit, non agit inquantum ignis,
ſed inquantum calidus. Sin autem malitia iſta
eſt in aere, aut occulta exiſtit, aut manifeſta,
non utique manifeſta, quia uel calida eſſet,
uel humida, &c. & ſic de aliis dicendum fo-
F ret) qualitatibus manifeſtis ſenſibilibus, quod
tamen non datur, tum quia non apparuit di-
uerſitas, & mutatio aeris in temporibus eru-
ptionis huius morbi, magis quam in aliis tem
poribus,ut ſupra dictum fuit. tum etiam quia
aer humidior & calidior (& ſic de aliis qualita
tibus) eſſet magis nocuus,& putridus, & peſti-
lentialis,quod tamen eſt contra Principem, &
ueritatem,ergo qualitas erit occulta,& hoc eſt
quod dicebat Princeps 1. quarti capitulo de
febre peſtilentiali,loquens de aere & aqua pu
tridis, (accidit aeri mala qualitas,) quæ mala
qualitas non poteſt eſſe manifeſta, ut dedu-
ctum eſt,ergo occulta,mala,uenenoſa, & pro-
G pterea appellatur mutatio in ſubſtantia,muta
tio autem ad qualitatem manifeſtam, appella
tur alio modo, ſcilicet uel ad calidum &c.
Verum non negamus,quod ad talem qualita-
tem occultam ſcilicet cauſandam requiratur
certa proportio caliditatis & humiditatis prę
ter naturam,ſicut eſt de aliis qualitatibus oc-
cultis, quæ requirunt certam proportionem
qualitatum primarum,ut uoluit Aui. 2. primi,
dicens quòd ex complexionibus aeris paratā
magis ad putredinem eſt calida & humida cō
plexio. Et iſta qualitas occulta cum eſt ualde
maligna cauſat diſpoſitiones malas, quas enu
merat Auenzoar 3. Theiſir cap. 1. Et ſecundum
H quod iſta putredo aeris cū proprietate eſt ma
lignior,uel minus mala,poteſt gignere ægritu
dines deteriores,uel minus malas. Et eo uſque
quandoque procedit putredo,& mala qualitas
uenenoſa,ut non ſolū homines moriantur, ſed
animalia bruta & plantæ,ut inquit Haliabas 5.
theorices cap. 11. Et licet corpora cœleſtia, ut
in pluribus ſint cā generationis & corruptio-
nis hominis, & reliquorum animalium (iuxta
illud philoſophi ſecundo phiſicorum,ſol & ho
mo generāt hominem.& 1. metheororum, ne-
ceſſe eſt hunc mundum inferiorem ſuperiori-
bus lationibus eſſe contiguum, ut omnis uir-
tus gubernetur inde,)tamen aliquæ ſtellarum
coniunctiones & influxus poſſint eſſe cauſa
corruptionis. imo idemmet planeta quan-
tum ad diuerſa loca, iuxta illud philoſophi

2. de

2. de generatione propter motum ſolis in obliquo circulo fiunt generationes, & corruptiones accedens enim eſt cauſa generationis, recedes uero eſt cauſa corruptionis. Concludendum eſt igitur corpora cœleſtia, non tantum generationis, imo etiam corruptiones eſſe cauſas per ſe, non tamen immediate: neque eſt inconueniens, idem eſſe cauſam diuerſorum, mediate tamen, & ſecundum diſpoſitiones diuerſas, ut eſt ſententia philoſophi, & commentatoris 2. de generatione circa finem. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, quid ſit morbus Gallicus, & quæ ſint eius cauſæ primitiuæ. Inter cauſas enim primitiuas, eſt intemperies aeris in calido & humido, cum qualitate occulta mala, ut ſupra dictum eſt, quæ forte ma gis eſt debilitans neruos, & panniculos, quam alias partes, & magis partes oſſibus propinquas, quam alias, propter oſſium frigiditatem. Et forte propter hanc cauſam morbus Gallicus non abſoluitur a doloribus, ſiue intenſis, ſiue remisſis, ut patet intelligenti. Antecedentes uero morbi Gallici, cauſæ ſunt humores melancolici, multiplicati in epate, & uenis, propter malam complexionem in eis impreſſam, ab aere mutato ſecundum ſubſtantiã, ut prius dictũ eſt, Nõ tamen nego, quin cũ iſtis hũmoribus posſit aliquis alius humor pmiſceri non aduſtus, ut flegma ſalſum, ſiue non ſalſum, cum materia huius morbi non elongetur a mã teria aaphati. Et ſicut tempore febrium epidemialium, mala qualitas occulta exiſtens in aere, reſpicit ipſum cor, ſpiritus & ſanguinem corrumpendo. Ita iſta mala qualitas occulta, reſpicit omnia membra corporis humani, & præcipue epar, & uenas, & diſponit eas ad generationem humorum melancolicorum, quare cauſæ antecedentes prædictæ huius morbi Gallici, dolorum & puſtularum, ueluti accidentium ipſum morbum conſequentium, ſunt quatuor humores, in materiam huius morbi tranſire parati, propter eorum diſpoſitiones: coniunctę porrò cauſę ſunt humores iam prædicti, conuerſi in materiam huius morbi, propter impresſionem factam ab aere, in uenis & epate, & ipſis humoribus propulſis ad muſculos & panniculos ipſos inuoluentes, & neruos, & ad partes cutaneas, qui quia a uirtute debili non poſſunt expelli ad ſuperficiem corporis, uel quia humores non ſunt apti, ut expellantur ad ſuperficiem corporis, uel propter oppilationem pororum tunc mouentium ad prædicta membra, ſcilicet muſculos & eorum panniculos, & ad neruos etiã. Neque tamen ita partes iſtas afficiunt, ut tranſitum impediant ſpirituum, & inducant paralyſim, neque uſque ideo ipſas contrahunt ſecũdum longitudinem ut generent ſpaſmum. ſed eatenus quidem, ut cauſent malam complexio

A nem diuerſam, uel ſoluant continuum, uel faciant utrunque, & quia materia illa mouetur ad panniculos inuoluentes muſculos qui oſſibus ſunt propinqui, propterea uidetur, quòd dolor ſit in oſſibus, cum tamen oſſa non ſentiant, uel forte cum oſſa uel pannunculi & ner ui nutriantur ſanguine melancolico, qui cum infectus ſit a mala qualitate, non conuenienter tranſmutatur in ſubſtantiam nutriti, hinc ſit, ut ſuperfluitates plurimæ multiplicentur, quę ibi ſtantes, ſunt cauſa dolorum prædictorum. Nec eſt mirabile, ſi magis doleant morbo Gallico affecti de nocte, quam de die, propterea, quia de nocte propter eius frigiditatem & po

B rorum clauſionem, materia illa minus tranſpirat, uel quia deficiente ſole, uirtus pannunculorum debilitata, facilius recipit materiã dolorem facientem, & forte ambæ concurrunt cauſæ. Materia uero faciens puſtulas, quia magis ſubtilis eſt, pellitur ad ſuperficiem corporis, magis autem groſſa remanens intus, cauſat dolorem, uel forte econuerſo ſubtilior cũ non ſit apta expelli ad cutem pollitur ad neruos, & panniculos. groſſior uero pellitur ad ſuperficiem corporis, & forte hoc ſit a natura ſymptomatice operante, ſicut materia colicę quandoque ad neruos expellitur, & facit paralyſim, & dolores iunctturarum, ut colligitur a Principe 22. tertii, & 16. & fortaſſe materię

C illæ non multum differunt, & natura ſimptomatice operãs illius materię partem pellit ad neruos & panncuilos, &, non ad ſuperficiem corporis. Et hinc eſt ꝙ quandoq; apparent dolores, & non puſtulæ, & quandoque utrunque. Qui quidem morbus apud me capitulari (ut dici ſolet) neutiquam poteſt, quis enim morbus eſt de quo facta ſit mentio apud illuſtres auctores, quem ſequãtur accidentia prædicta? quique ut in pluribus incipiat in uirga? profecto anxius licet multa peruoluerim uolumina, ab auctoribus de hoc morbo, ſcriptum nihil in uenio. Quanuis enim diſcurramus per omnes ęgritudines cutem defędantes, perque omnes

D dolores poſitos a Principe, nõ tamen uidetur adhuc morbum hunc, aut eius accidentia poſſe in aliquo cap. collocari. Ex quibus corrolarie concludo errare illos, qui dicunt hunc morbum eſſe ſaaphati, cum ex ſententia Serapionis primo Breuiarii, & Raſis nono ad Almanſorem, & in libro diuiſionum, ſimiliter ex ſententia Meſuę, & Auenzoar, ſaaphati ſit ægritudo appropriata capiti & faciei, & non toti corpori, ſicut eſt morbus Gallicus. Nec obſtat quod Princeps non collocauerit capitulum de ſaaphati in numero capitulorum ęgritudinumis capit & faciei, quoniam recte conſiderans quòd ſaaphati eſt ęgrotudo appropriata capiti & faciei, & ꝙ ob id debuiſſet eã collocare il atitudine ęgritudinũ capitis, & faciei

Si uis ſcire an materia aquæ pellitur ad cutẽ ſic materia groſſa, uel ſubtilis uide gentilem 7. quarti ca. de ſcabie et pruritu dubio quinto ubi quærit ante materia quæ facit pruritum ſit graſſior materia quæ facit ſcabiem.

faciei,ſe excuſauit dicens, quòd propter con-
ſuetudinem, quæ iam currit in pluribns libris,
ut dicatur de ſaaphati in cap. decorationis,
collocauit in ſeptima fen de decoratione, &
hoc propterea, quia Raſis in diuiſionibus cõ
memorauit, multas capitis ægritudines in ru
brica de decoratione, ex qua excuſatione prin
cipis uolentis inſequi curſum conſuetudinis
apparet ipſum tacite confiteri, ſaaphati eſſe
ęgritudinem appropriatam capiti & faciei,li
cet quandoque ſaaphati large ſumptum poſ-
ſit communicari aliis partibus, ut apparet in
cap.de cura ſaaphati, Rurſus remedia quę cõ
ferunt ſaaphati non conferunt puſtulis morbi
Gallici, ut manifeſte cõpertum eſt,neque in
ſaaphati apparent dolores, quemadmodum
apparent in morbo Gallico ex ſententia Do-
ctorum omnium ſcribentium de ſaaphati. Præ
terea dolores qui accidunt in tali morbo,
non ſunt de numero dolorum iuncturarum de
quibus determinauit Aui. 22.tertii,cum illi do
lores cauſentur a materia recepta in concaui
tate iuncturarum, quæ augmentata extenden
do iuncturas, & neruos, & muſculos, ipſas con
tinentes, cauſat dolores, non quod materia
recipiatur in neruis, & hinc fit, ut podagri-
cus non ſpaſmet,quia materia illa in neruis nõ
retinetur, neque nerui tument,licet iuncturæ
intumeſcant propter cauſam dictam, quam
ſententiam accepit Auicenna, a Gal.6. apho.
com. 49. ut quodam loco teſtatur, licet de
ſpaſmo aliter uideatur dicere Gal. ſed in mor
bo Gallico iuncturę ſine tumore dolent, & ita
iſte dolor non cauſatur ſicut dolor iuncturarũ,
dolent enim aliæ partes a iuncturis ſine tumo
re,& aliqñ cũ tumore magno,& adeoduro, ut
uideatur lapis,cũremiſſo tamen dolore & cum
colore liuido,ſiue ad nigredinem tendente,ut
puta ſi fuerit materia melancolica groſſa. Et
aliquando dolor Gallicus urget cum colore
non uariato a colore particulæ ſanæ, quod ar-
guit materiam flegmaticam groſſam permix
tam cum humore melancolico remittẽtem ni
gredinem humoris melancolici,ut bene decla
rauit princeps 3.quarti cap.de apoſtematibus
duris,inquiẽs,quod quando melancolia mixta
eſt cum flegmate,tunc color eſt decliuis ad co
lorem corporis. De quo dolore neque Auic.ne
que Gal.neque alii fecerunt mentionem, ne-
que modum dederunt ſecundum quem cauſe
tur iſte dolor, et tamen fecerunt mentio-
nem de doloribus aliorum membrorum .ſ.
capitis, aurium, oculorum, pectoris, ſtomaci,
epatis,ſplenis, inteſtinorum, renum,dorſi, &
matricis,teſticulorum,& oſſium iuncturarum,
Hic enim dolor qui accidit in morbo Gallico
non eſt inter illos recenſendus:neque uidetur
cauſari, ſicut cauſantur illi, & maxime ſicut
dolores iuncturarum,& propterea uidetur, ꝙ

E iſtiuſmodi dolores ueteribus medicis fuiſſe
incog nitos,ex quo de eis nihil prorſus loquu-
ti ſunt.Præterea hic morbus ſecundum pluri-
mum incipit in partibus pudendis,deinde ex-
panditur per uniuerſũ corpus,Quis eſt quæſo
morbus, qui iſto modo incipiat, de quo
ab Auctoribus habeamus capitulum? incipit
autem iudicio meo in pudendis propter maxi
mam proportionem currentem inter puden-
da, & talem morbũ, merito in fluxus cęleſtis,
ut dicunt Aſtrologi, ex coniunctione Saturni
in capite arietis cũ ſcorpione dominante pu-
dibundis,aut forte dicendum, quod quemad
modum de natura ſaaphati eſt,primo occurre
F re capiti, licet quandoque aliqua ſpecies eius
expãdatur ex aliqua cauſa particulari ad alias
partes corporis, ut uiſus eſt Princeps uelle 7.
quarti cap.proprio. Ita hæc ægritudo quæ dici
tur nuper morbus Gallicus,de ſui natura pri-
mo occurrit pudibundis, non enim quodlibet
agit in quodlibet, ſed determinatum in deter
minatũ. Ex quibus probabiliter concludi po
teſt hunc morbum Hipp.Gal. Auic. & aliis me
dicis antiquis incognitum fuiſſe, & propterea
eius nomine proprio caremus,ſi enim Auic.ip
ſum cognouiſſet,utique aliquod de eo capitu
tulum feciſſet,& ipſum nomine proprio appel
laſſet ſicut in cœteris multis fecit. Neque pro
pter hoc noſtri Illuſtres Auctores ſunt de in
ſufficientia criminandi. Sunt enim aliquę ęgri
G tudines quæ non accidunt, niſi longis tempo
rum interuallis & forte ſequuntur ſtellarum
coniunctiones,quæ non fiũt niſi rarò, & in ma
gno temporis decurſu,& forte etiam alias cau
ſas rarò contingentes, & cum diuturno anno
rum interuallo. Galenus enim ut refert Auic.
3.quarti cap.de uena medene:nunquam uidit
illam ęgritudinem, neque uidit febrem ſepte
nam,aut nouenam,& propterea negat eas da
ri,ut inquit Auic. 1. quarti cap. de febre ſexta
na & ſeptena, & ſimilibus illis, ut inquit ibi
Auic. Et non oportet,ut negentur ęgritudi
nes quas nõ contingit uidere in tempore quo
dam, & quadam regione. Aliquando enim
H pertranſit magna annorum reuolutio, in qua
non uidentur fieri aliquæ ægritudines, ſi
cut non uidetur lapis egrediens ab inteſti
nis, ſicut ipſe recitat in libro de interiori
bus, & tamen Gentilis uidit eum bis, ne
que fuiſſet conueniens Galenum negare hoc.
Affirmat etiam Gentilis ſe uidiſſe lapidem
a ſtomacho egreſſum per uomitum poſt uehe
mentes ſtomaci dolores, quod a præceſſori
bus noſtris non fuit uiſum,& tamẽ non debet
hoc negari, ſed concedi ſicut monſtruoſum
rarò eueniens. Sicut ergò ęgritudo iſta.ſ.la
pis in ſtomaco fuit incognita Galeno, Hip-
pocrati & Auicennæ, quia illis temporibus,
non apparuit. Et ſimiliter ſicut febris

ſextana

ſextana & nouena tempore Galeni,nõ accide A
runt,eo quia non fiunt niſi ex longis temporũ
reuerſionibus. Ita pariter non uidetur incon
ueniens quòd morbus Gallicus appareat tem
poribus noſtris, qui tamẽ temporibus Hippo.
Galeni & Principis non fuit. Non tamẽ dico
quòd nunquàm fuerit, immo neceſſe eſt ipsũ
alias fuiſſe, ſi mundus eſt æternus, ut uoluit
Ariſt.8.phiſicorum & primo cęli.Eædem.n.re
uolutiones,& ſtellarũ cõiunctiones & cauſæ ip
ſarum productiuæ infinities fuere, & eędem
diſpoſitiones ex parte paſsi , ergo idem affe-
ctus,& ex conſequenti idem morbus. Si uerò
mundus eſt factus de nouo (ut eſt rei ueritas)
credendum eſt,etiã talem morbum aliàs fuiſ- B
ſe , non tamen tempore illuſtrium Auctorum
prædictorum , quorum opera temporibus no-
ſtris uigent. ſunt enim aliquæ ægritudines nõ
apparentes,niſi ex diu reuoluentibus Zodiaci
curriculis,ut toties dixi. Auenzoar enim dragũ
culũ græcorũ, uena medene Aui. poſuit ægri-
tudinem cauſatam a uerme genito inter car-
nem & cutẽ ,neque iſta ægritudo eſt uena me
dene, ut apparet per ipſum Auenzoar, quia
de utriſque diſtincta facit capitula,& diuerſa
applicat remedia,hanc tamẽ ægritudinem nõ
cognouit Auic.ut patet intelligenti,nam de-
terminat de uermibus in inteſtinis genitis 16.
3.& de uermibus in capite genitis facientibus
ſodam 1.3. de uerme autẽ generato inter car-
nem & cutem, nullibi fecit mentionem, & ex C
conſequenti talem ægritudinem ignorauit:
proinde & Galenus & Hip. quorum Auic.in-
terpres & recitator fuit. Ignorauerunt etiam
omnes medici excepto Auẽzoar ægritudinem
cauſatam ab animalibus genitis in canna pul-
monis, & locis uacuis , quæ animalia minora
ſunt muſcilionibus,quæ animalia cum transfe
runtur de loco ſuæ originis, reſultat tuſsis ex
illorum motu , & quando quieſcunt in loco
ſuoqui,eſcit tuſsis,ut uoluit Gentilis 10.3.cap.
de tuſsi : neque eſt hoc mirum propter cauſas
prædictas. Cognoſcuntur autem puſtularum
materiæ per pruritum, colorem , figuram, do
lorem,& his ſimilia , nam ſi puſtulę fuerint ru- D
beę,dolor non multus eſt,& pulſatiuus non mul
tæ magnitudinis,fiunt enim ex aduſtione ſan-
guinis. Si uero dolor acutus fuerit , & ſubi-
to eueniens, & puſtulę ſint paruę, ad citrinita
tem tendentes & ulcerantes, & in cute aſperi-
tas appareat, a colera aduſta proueniunt,ſi ue
ro dolor fuerit extenſiuus aut grauatiuus, pau
latim eueniens,& puſtulæ fuerint latę ad albe-
dinem tendentes a phlegmate fiũt aduſto, & ſi
cũ is ſignis notabilis fuerit pruritus , & aliqua
lis ardor, iudicandum eſt a phlegmate ſalſo cõ
mixto cum ſanguine melancolico eas proue
nire , uerum ſi tendant ad ingredinem & par
uę etiam exiſtant, dolore maxime exiſtente

paruo,ſunt a melancolia. Attamen quia raro
accidit ut ſolus humor peccet,ut teſtis eſt Ga-
lenus primo regiminis acutorũ,& Princeps.3.
4. cap.primo , ideo ſigna iſta quandoque con
funduntur propter permixtionem diuerſorũ
humorum . Quare oportet ſigna in mente col
ligere,& comparando ea adinuicem compre-
hendere quę magis dominantur, & tunc com-
pręhendere per cognitionem quinam ſit hu-
mor dominans & ſubdominans . Idem faciun
dum erit in cognitione materierum dolorẽ gi
gnentium, nempe diſcurrendum per colorem
particulæ doloroſę, & per cognitionem ſpe-
cierum dolorum in intenſione & remiſsione
eórum, & in ueloci uel tardo aduentu eorun-
dem,ut ſupra dictum fuit de puſtulis. Verum
quia nihil ſcriptum fuit de qualitate doloris
moleſtantis illuſtriſsimam Dom. Reueren-
diſsmi D. Epiſcopi Viceregis Vngarię,neque
de cõplexione eius naturali, ex quibus deueni
re potuiſſem in notitiã cauſę coniũctæ doloris
moleſtantis Reuerendiſsimam ac illuſtriſsimã
Domi. ſuam , hinc fit ut localia particula
ria cõuenienter minime applicari poſsint . Nã
ſcd̃m ſententiam Gal. 9. de ingenio ſanitatis,
Sciẽtificus medicus in quocunque actu curati
uo, tria potiſsima conſiderare debet , comple
xionem,ſ.naturalẽ,cauſam ęgritudinis ſi cau-
ſam habuerit,& aeris diſpoſitionẽ. De quibus
duobus.ſ.cõplexione naturali,& cauſa doloris,
D.S. moleſtantis & de accidentibus,cum ſcri-
ptum non fuerit , ex conſequenti inſtrumenta
particularia curatiua minime applicari poſ-
ſunt . Quare neceſſe eſt in uniuerſali inſtrumẽ
ta curatiua hic in ſcriptis redigere , ex quibus
non ſolum . D.S. a deteriori lapſu præſeruabi
tur, uerum fortaſſe etiam a pręſenti doloroſa
diſpoſitione curabitur , ſed ſi habebimus lite
ras illuſtriſsimæ D.S. declarantes colorem par
ticulæ lęſę, ſpeciem doloris, intenſionem ac re
miſsionem eiuſdem , & ipſius doloris tardum
aut uelocem euentum , ad particularia tunc
remedia deſcendendo , ſaluberrimã & infalli
bilia curatiua inſtrumenta noſtris literis con
ſcribemus.Nũc uero circa uniuerſalia ꝓcedẽ-
do, ad regimẽ ſex rerũ naturaliũ deueniemus.
Eligatur aer igitur temperatus , aut ab æqua-
litate per caliditatem & humiditatem pa-
rum eleuatus,temperatũ.n.habet naturam me
dii,medium uero reſpectu unius extremi ſapit
naturam alterius. Et ideo ſi temperatus fuerit
quęcunque materia fuerit peccans , conueni-
re poterit , ut apud intelligẽtẽ facile conſtat.
Eligatur itaque aer boni odoris & bene euẽta
tus qui tempore æſtatis poterit artificialiter
præparari,ſternendo folia ſalicis , uitis , roſas :
uiolas, & eis admiſcenda parum lauri , & res
boni odoris in loco ſuæ habitationis, & in ęſta
te eligat loca montana. In hytone uero loca

 plana,

plana, ut habeat aerē tēperamento magis pro
pinquū. Circa cibum & potum, panis ſit de ſi
mila. i. de puriſsima farina, non calidus, neq;
pluris ætatis trium dierum, bene coctus & fer
mentatus. Vinum : gaurum, medii ſaporis,
non dulce, neque ponticum cum aqua cocta
debite permixtū, aut cum aqua bugloſſæ & bo
raginis. Carnes ſint ex pullis gallinaceis, ca-
ponibus iuuenibus non pinguibus, ex hædis
etiam, & uitulis lactantibus. Carnes phaſiano
rum & perdicum, & auicularum paruarum
præter paſſeres, nec multum diſtantium a prin
cipio ſuæ generationis etiam conueniunt:
Euitet illuſtriſſ. D. S. omnium animalium in-
teriora, & proprie pulmones, cor, epar,
ſplenem, inteſtina, renes, etiam teſticulos, ex
ceptis teſticulis pullorum & epatibus; caueat il
luſtriſsima D.S. aſſumere diuerſa cibaria in ea
dem menſa, & apponere indigeſtum ſupra in-
digeſtum, & non aſſumat cibum in hora non
conſueta, nam hæc ſunt quæ digeſtionem fieri
prohibent. Digeſtio autem læſa eſt mater &
fundamentum fere omnium ęgritudinum, ut
recitat princeps. 13. 3. De piſcibus proban-
tur petroſi, ſquammoſi: & uiuentes alii in bo-
nis aquis & laudabilibus. De ferculis laudatur
iuſculū factum ex ouis & brodio pulli, & mo
dico agreſtę, & far proprie dictum: pan-
nicum uero cum lacte amigdalarum conueni-
re poteſt, legumina omnia, & proprie lentes, &
fabæ ab illuſtrisſima D. S. uitari debent.
De ſaporibus uerò, uinum granatorum muzo
rum: uinum citoniorum, ſapor amigdalarum,
quem ſaporem album appellant, conuenire
poſſunt. Herbæ uero conueniunt, ſpinachia,
betę, abiecta tamen prima aqua earum deco-
ctionis, quæ in brodio laudabiliū carniū impo
nantur & decoquantur. De ſalatutiis autem,
cicorea, lactuca, bugloſſa, cum modico aceto
paſſulato. ſ. in quo decoctæ ſint paſſulæ illuſt.
D. S. conueniunt, lacticinia omnia, & caſeus,
& lac fugienda ſunt, licet quandoque (ſed ra-
rò) concedi poſſunt. Oua conueniunt ſorbilia
& recentia in aqua decocta. De aromatibus cō
uenientibus ſuper ferculis ponendis, eſt cinam
momum electisſimum, non tamē in multa quā
titate. De fructibus laudari poſſūt poma apia
bene matura, & quandoq; melones cōueniūt,
itē amygdalæ auellanæ, pruna damaſcena, &
pſica deſiccata. Somnus ſit nocturnus ad mi
nus ſeptē horarū, nō ſupfluus, nā Auic. 3. primi
de regimine ſomni & uigiliæ, inquit ꝙ ſom-
nus temperatus uirtutem naturalem potentē
efficit in perficiendis ſuis operationibus, & ani
malem uirtutē quieſcere facit, & in eius ſubſtā
tia augmentum præbet, & prohibet ſpiritus
reſolutionē, & propter hoc concoctionem ad-
iuuat & reliqua, quæ tu ibi uide, quia pulchra
ſanè ſunt, meridianus autē ſomnus non com-

E petit, niſi præ nimio dolore, ſi non potuiſ
ſet in nocte dormire. Vnde Princeps fen &
cap. præallegatis inquit. in die dormire malū,
etenim ad malas præparat ęgritudines reuma
tiſmos generat & corrumpit colorem, & la-
xat neruos & efficit pigritiam, & debilitat de
ſiderium, & generat apoſtemata: fugiat etiā
in dormitione recubitū ſuper dorsū, tāquā ini
micū mortalē. Motus uero ſit tēperatus & ante
cibum factus, expulſis tamē prius ſuperfluitati-
bus primę & ſecūdę digeſtionis, exercitiū. n. im
moderatum ſubtiliat humores, & ponit eos in
motu, quo fit ut præcipitentur ad neruos iam
ex dolore debilitatos, quare euitet illuſtrisſi-
ma D. S. omne exercitium immoderatum, &
F uenationes, & equitationes cum equis forti-
bus & ſuperbis male uehentibus homines.
Caueat illuſtriſsima D. S. a nimia repletione
cibi, & potus, imo ſurgat a menſa cum reli-
quiis famis, & aſſumat potum cibo proportio
natum, ita quòd cibus non natet, neque flu-
ctuet in ſtomacho. Ventrem habeat lubricā,
& ſi nō natura, ſaltem arte, diebus interpoſitis
faciendo tale cliſtere. R. ſiclæ, maluæ, uiolarū
ana man. i. mercurialis man. ſſ. bulliant in ſ. q.
aquæ, & fiat decoctio, & de ſupra dicta deco-
ctione R. l. i. ſſ. olei uiolati unc. iii. zuccati rub.
unc. i. uitellū oui nu. i. ſalis cōmūnis drac. i. ſſ.
& quandoque unc. i. casſiæ, & unc. i. electuarii
lenitiui, uel leniatur uenter D. S. illuſtriſſ. cum
unc. i. floris casſię & unc. ſſ. electuarii leniti-
ui, quæ miſceantur, & fiat bolus, aſſumendo ip-
G ſum per horam ante prandium. Vtatur etiam
uomitu bis in menſe una die poſt aliam, niſi ſit
ex parte ſtricturę pectoris aliquid ꝙ ꝓhibeat,
& proprie poſt cibū & ante cibū, ſi uomitus ei
fuerit facilis, eſt enim theſaurus in pręſeruā
do a doloribus, ut colligitur 22. 3. expellit e-
nim ſuperfluitates groſſas per uiam con-
trariam uiæ, cui motus eſt ad neruos.
Vitandę ſunt triſtes animi pasſiones, ſicut,
ira, furor, triſtitia, timor, ſollicitudo, iſta
enim exſiccant & exterminant & remouent
homines ab ea quæ eſt ſecundum naturam
conſiſtentia, ut uoluit Gal. 3. tengi. Verum
confert lætari, gaudere, bene ſperare de ſalu-
te ſua, & conuerſari cum amicis delectabili-
H bus, iuxta illud Gal. in libello de ludo paruę pi
læ ad Epigenem, dicentis quòd tanta eſt uis
motionis & regulationis humorum in gaudio,
quòd multi ex pernicioſisſimis ægritudinibus
liberati fuere, gauiſi ſolū. Coitus uerò ſit tē-
peratus, & ineūdus celebrata iā 1. & 2. dige-
ſtione cum mediatur diſpoſitio in digeſtione
tertia Iuxta doctrinā Principis 2. 3. cap. de ho
ris coitus. Reliqua oīa dimittātur tāquā cōtra
ria. Reliquum eſt ut ueniamus ad regimē me
dicinale diſpoſitionis Gallicæ. Quare im
primis minoretur materia cum electuario

leniti-

lenitiuo fortificato cum electuario de pſilio A
Montagnanæ Aui mei paterni clariſsimi faci
endo ſic. R. electuarii lenitiui unc. i. de pſilio
Montagnanæ ʒ. ii. zuccari fini. q. ſ. & fiat bo-
lus, & aſſumatur per duas horas ante pran-
dium. Diuertatur poſtea materia cum prouo
catione hæmorrhoidarum, erit enim diuinum
& ſingulare remedium huic diſpoſitioni, ut in
telligenti patet. Digeratur deinde materia
cum infraſcriptis digeſtiuis, uel eorum altero
materiæ peccanti magis proportionato. R.
ſyr. de bugloſa: de endiuia. ſ. geleniabim de
Zuccaro ana unc. ſſ. aquarum cicoriæ, lupulo-
rum fumiterræ ana unc. i. miſce, uel ſic. R. ſyr.
de fumoterræ unc. i. miſce, uel ſic. R. ſyr. de fu B
moterræ unc. i. de endiuia unc. ſ. geleniabim
de zuccaro ʒ. ii. aquarũ bugloſę, lupulorũ ana
unc. i. miſce. Verũ ſi materia faciens doloré R.
D. S. eſſetualde ſubtilis ĩ & motu, detur ſyr. iſte.
R. ſyr. de fumoterræ unc. i. roſati unc. ſſ. Aqua
rũ endiuiæ, acetoſæ, bugloſæ ana unc. i. miſce.
Vel ſic. R. ſyru. de pomis deſcriptione ſabor
(ut in practica habetur meſuæ cap. de melan-
colia) unc. i. de endiuia unc. ſſ. geleniabim de
zuccaro ʒ. ii. In materia uero groſſiori utor
ego pro digeſtiuo ſyr. de epithymo permixto
cum ſyr. uiolato ſic faciendo. R. ſyr. de epithy
mo unc. i. uiolati unc. ſſ. Aquarum fumiterræ,
lupulorum, bugloſæ ana unc. i. miſce. Et quan- C
doq; exhibeo unc. ii. decoctionis epithymi de
ſcriptione Meſuæ in antidotario cum unc. ii.
aquæ cicoreæ, uel bugloſæ. Facta uero mate-
rierũ digeſtione, quæ cognoſcitur per colorẽ,
& ſubſtantiam urinæ, cum acquiſita iam hypo
ſtaſi alba et æquali, inferius deſcendente, ſecũ
dum tamen figuram piramidalem ſimilem hy
poſtaſi aquę roſatę, ut colligitur a principe
2. primi. sũma de urinis c. de ſignificationibus
ſpecierum hypoſtaſis, quę tamen ante nõ ade
rant, tũc euacuetur materia digeſta cum in-
fraſcripta medicina ſumendo ipſam ſummo
mane, & tardando cibum ad minus per quin
que horas. Deinde ſi bene operata fuerit, D
aſſumatur lauatiuum, quod erit brodum pulli
in quo ſit decoctum hordeum excorticatum.
Deponit enim medicinam, & minuit uigorem
eius, ut colligi poteſt a Principe 16. 3. cap. de
cura fluxus facti a medicina, & licet loquatur
de aqua calida, tamen brodium pulli iuue-
nis & macri non multum in nutrimẽto diſcre
pat ab aqua, nam pręterea habet proprieta-
tem temperandi humores, ut eſt ſentẽtia Prin
cipis 3. primi. ca. de regimine cibi & potus. Ve
rum ſciendum eſt quod in huiuſmodi diſpoſi-
tionibus melancolicis medicina ſolutiua de-
bet eſſe commenſurata, non excedens, aut
modicum ſaltẽm recedens a gradu medi-
cinarum incolumium, ita quòd natura poſſit
eam regulare, & non ipſa regulet naturam.
Neque dimittat medicinas lętificatiuas hu-
mectatiuas & cordiales hoc enim eſt quòd me
dicinam beatificat, & ideo detur medicina ta
lis. R. thymi, epithymi. florum bugloſſę, bora
ginis, uiolarum ana ſcrup. ſſ. mirabolanorum
citrinorum, indorum, ſenę ana drach. ii. poli-
podii quercini drach. ſſ. granorum ſebeſten nu
mero x. prunorum damaſcenorum numero
iiii. paſſularum drach. ii. liquiritiæ raſę drach.
i. aquarum endiuię, lupulorum, fumiterrę, ana
q. ſ. miſce, & fiat decoctio ſecundum artem.
R. decoctionis ſupraſcriptę unc. iii. reubarba-
ri electi drach. i. agaricitrochiſcati ſcrup. ii.
ſpicę g. 3. uini maluatici cocleare unum, mi
ſce & fiat infuſio, & facta diligenti expresſio-
ne addantur infraſcripta. R. electuarii de
ſebeſten, lenitiui ana unc. ſſ. mannę orienta-
lis unc. i. electuarii de pſilio Montagnanę
drach. ii. ſucci roſarum puri, ſyrupi uiolati
ana unc. ſſ. miſce, & fiat potio. Ego quandoq;
ſolitus ſum addere in materia groſſiori elle-
ctuarium de epithymo deſcriptione Monta-
gnanę aui, et quandoque diaſcene ſecundum
exigentiam materierum, & uirtutis tenorem.
In die uero ſequenti dentur unc. iiii. brodii
ſummo mane, & deſuper dormiat. Deinde
cũ a ſomno expergefactus fuerit, fiat ſibi ene-
ma lauatiuum cum unc. i. ſſ. zuccari rubei, aut
unc. ii. mellis roſati cum brodio pulli, ſale, ui-
tello oui, & oleo uiolato ad abſtergendum re-
liquias materierum, & eas extrapellendum,
quas medicina ſolutiua reliquit iuxta doctri-
nã Principis 4. primi. cap. de enematibus. Ve
rũ quia materia hæc depẽdet a melancolia, &
ex ſententia Principis 1. 3. cap. de melancolia
theſaurus curæ, & apud me non ſolum melan-
coliæ, de qua ibi loquitur, ſed cuiuſcunque
diſpoſitionis melãcolicę, principiis uitę cõtra
riæ, eſt confortare cor, quòd eſt uitæ fons, in
quo altera elaboratione elaboratur ſan-
guis, ſine cuius influxu cætera membra in
operationes exire nunquam poſſunt, ut colli-
gitur a cõciliatore differẽtia 136. in 3. dicẽ
dorum, & ab Auerroe. 3. colliget. ideo meri
tò confortandum erit cor. Ex confortantibus
autem cor laudatur lætificans Guilielmi, læti-
ficans Meſuæ deſcriptione filii Zachariæ. Et
electuarium de gemmis, & electuarium cher-
mes, ut in antidotario Meſuæ. Videtur etiam
mirabile lętificans Raſis 9. ad Almanſorẽ cap.
de melancolia, aſſumendo de altero eorum, ut
libet, unc. i. Zuccari uiolati, bugloſati ana
unc. i. ſſ. ſem. citri, boli armeni ana. ʒ. ſſ. Iacin-
thi ſcrup. i. & cum ſyr. de acetoſitate citri fiat
mixtura, de qua ſumat per quatuor horas an-
te prandium cocleare unum, ſupra bibẽdo nõ
nihil uini clari albi odoriferi limphati cum a-
qua bugloſæ, aut roſata. Verum tribus mirabi
libus inſtrumentis ſolitus ſum confortare cor
in ſimilibus paſſionibus, quorum primum
deſcripſit conciliator noſtræ Vrbis Patauinæ

decus eximium, differentia 196. licet enim uideatur ad caliditatem declinare, mirum in modum tamen cordiale, & delectabile exiſtit, & uirtuti celeriter ſubueniens, uſque adeo ut in riſum cum alacritate inducat hominem etiã recedente uita. Aliud uero inſtrumentum eſt electuarium Gentilis, deſcriptum in ſecunda particula ſui tractatus de corde, quòd parum dixit ab ęqualitate recedere, & poſſe dari in omni ætate, & tempore, præterquã quod enim confortat, clarificat etiam ſpiritum & ſanguinem, & inſtaurat, confortando omnia membra nutritiua. Tertium & ultimum inſtrumentum eſt electuarium Montagnanæ aui mei in ſuo conſilio de melancolia, in quo uirtus latet mirabilis confortandi cor & cerebrũ, & purificandi ſanguinem, & defendendi ſpiritus ab impreſſionibus qualitatum melancolicarum, quorum alterum, ut magis placet, permiſceatur cũ zuccaro bugloſato & uiolato, & reliquis. Et eodẽ modo, ut ſupra ſcriptum eſt, adminiſtretur. Verum quia ægritudines cum aliquo tempore perdurant, permutãt complexionem in membris, ita ut acquiratur diſpoſitio malorum humorum generatiua, ut uoluit Auerroes 3. colliget, ideo oportet corrumpere malam diſpoſitionem in epate, & uenis impreſſam, & mundificare ipſum ab omni uirulentia in ipſo exiſtente, & adeo confortari, ut generet laudabiles humores, quo facto, in morbum Gallicum Illuſtriſsima D. S. non redi-

E bit amplius. Ad quam intentionem complendam potenter concurrunt duo inſtrumenta infraſcripta. Quorum ex quotidiana experientia mirabilem uidi effectum, primum eſt hoc electuarium.

R. caſſiæ ligneæ
Cinnamomi electi } ana drac. ii.
Croci ſcrup. i.
Roſarum rubearum ſcrup. iiii.
Sandalorum rubeorum unc. ſſ.
Paſſularum cum arillis, non bene maturarum. unc. ii.
Sem. citri
Boli armeni } ana ſcrup. ii.

F Et cum miua citoniorum fiat mixtura.

Secundum inſtrumentum eſt hoc.

R. electuarii Regum unc. i. in cuius deſcriptione ponantur auelanæ loco pinearum.
Mitridati electiſſimi. drac. ſſ.
Boli armeni drac. i.
Sem. citri. ana drac. i.
Conſerue citoniorum unc. i. ſſ.

Et cum miua citoniorum & ſyrupo de endiuia fiat mixtura, de quibus accipiat ʒ. ii. uel cocleare unum per duas horas, uel tres ante prandium. Et hæc ſunt Clariſsimæ Petre Zene, quæ celeri calamo tabellario inſtanti ſub breuitate conſcripſi, quæ omnia ſũmus ille omniũ G opifex, qui omnes languores infallibiliter ſanat, ſua diuina miſeratione benedicat, & in ſanitatem illuſtriſsimæ D. ſuæ dirigat.

FINIS

DE MORBO GALLICO MARINI BROCARDI VENETI PHILOSOPHI ET MEDICI CLARISSIMI TRACTATVS.

SCRIBVNT omnes medicinę authores nullã penitus ęgritudinē curandam, niſi prius cognoſcatur, hoc uolunt princeps prima quarti hoc Gal. primo regiminis acutorum com. tertio, ac etiam primo de febribus ad glauconem idcirco ſæpius mecum cogitaui, nunquid noua hęc ęgritudo, quę eo tempore, quo galli italiam armis infeſtarunt humanum genus uexare cœpit, poſsit a nobis aliquo pacto cognoſci. Ad partem negatiuam ſunt hę rationes, quarum prima eſt talis, præcognitio quid nominis præcedit præcognitionem quid rei, ſed pręcognitio quid nominis, non eſt nobis nota, ergo tenet conſequentia, minor probatur, quoniam nomen eſt adhuc ignotum, alii nanque eam dicunt elephantiaſim, lichenas nonnulli; plerique aſahaphati, aliqui prunã, multi ignē per ſicum, multi diſpoſitionem mediam inter ſcabiem, & leprã, uulgares morbum gallicum, nec adhuc aliquod nomen certum ei impoſitum uidetur; pręterea cum medicus ſit artifex ſenſitiuus a poſteriori per ſigna & effectus uenatur eſſentiam ægritudinis, ſed nullũ eſt ſignũ, nec accidens, nec affectus in hac diſpoſitione, quod ducat in eius cognitionem cauſę, igitur, minor probatur; in ſubiecto patiente talē ęgritudinem uidemus primo dolores uarios & diuerſos, nunc pungitiuos, nunc extenſiuos, nunc grauatiuos, nũc ulceratiuos, nunc frangitiuos, ac fere omnes doloris ſpecies quas enumerat princeps ſecunda primi, ergo hæ tales, tantæque dolorum uarietates in unicam, ac determinatam cauſam reſolui nequeunt, uidemus ſecũda tot puſtulas, tot apoſtemata, tubercula, cruſtas, ut nemo quantumuis optimi iudicii & perfecti, omnia hæc poſsit perfecte cognoſcere, ac in ſua referre principia, nanque in eãdē fere brachii particulam, aut alterius membri, adſunt apoſtemata ſanguinea, colerica, flegmatica, melancolica, dixero a prædominio, raro .n. dantur hæc ſingularia, ut uoluit princeps tertia quarti, nullus etiam humor eſt purus, ſed omnes ſunt permixti, dixit Gal. ſecundo prognoſticorum com. 38. autoritate Hippocratis, patet igitur ex hac tanta accidentium uarietate, quod ægritudo hęc ignoratur, nec aliquo determinato capitulo capitulari poteſt, tertio hęc ęgritudo non ſolum dependet a cauſis inferioribus, ſed etiam ſuperioribus, & eſt

A dicta epidimialis, ergo non poteſt nobis eſſe ex toto nota, conſequentia patet ex Auic. prima quarti cap. de peſtilentia, quæ dicitur diſpoſitio epidemialis, ubi enumerat aliquas eius cauſas, & tandem concludit quòd ſunt formę, ex cœleſtibus peſtilentiam producētes, quarum cognitionem hic inferius ignoramus; idem habetur tertia primi doctrina quinta capitulo de regimine temporũ cum rectificatione aeris, ubi innuit quòd multotiens accidit corruptio aeris propter rem cœleſtem, cuius qualitas non eſt hominibus nota; antecedens probatur, quoniam hęc diſpoſitio non eſt per uniuerſum diſſeminata, ut ſunt epidimiales;

B præterea apparuit poſt trium luminarium cōiunctionem peſsimam, quam tot bella, tot ſtrages, tot incendia, tot regnorum mutationes ſequutæ ſunt, igitur; quarto ſigna per quæ inueſtigantur cauſę ęgritudinum, ſunt ſigna humores peccantes declarantia, ſed iſta non ſufficiunt ad declarandum cauſam huius ægritudinis, ergo, nam pręter humores aliæ etiam cauſæ concurrunt, ut cœleſtis influxus, ut dictum eſt unde pulcherrime dubitauit conciliator in conſilio 94. utrum febris peſtilentialis eſſet de numero humoralium cum non ſit ab uno humore tantum, ſed ambiat omnes humores, cum etiã non dependeat ab humoribus ſo-

C lũ, ſed & a formis ſuperioribus, quare ex his ſatis conſtat, ægritudinem hanc eſſe difficillimã, cum eius cognitio nec a priori propter cauſę ignorantiam, nec a poſteriori, propter cõfuſiſſimam asſidentium cognitionem, & uarietatē haberi ullo modo queat, dicam tamen quod ſentio theorice, & practice, teneo igitur ęgritudinem iſtam debere dici epidemialem, quæ nec uno nomine, nec eadem quiditate, nec eo dē capite, comprehēdi pōt quãuis nõnulli ex netoricis effectus iſtos in aſtra retulerint, aliq ex medicis recētioribus in illã aquarũ inundationē, quę eo anno quo morbus gallicus, cepit pullulare, per uniuersã italiã apparuit, ut teſtis

D eſt Roma, in qua tybris ita intumuit, ut tota facta ſit nauigabilis, in agro etiam bononienſi renus, in ferrarienſi & mãtuano padus, in Veneto atheſis extra ſolitos limites exundarunt, tantis, ut dicunt, imbribus annus ille maduit, ut terris inde humentibus, atque ſtagnantibus minime mirandum ſit ipſas ad illam ueniſſe in temperiem calidam & humidã, quam medici & philoſophi oim putredinum matrem conſi-

tentur

tentur eſſe quę talis morbi principalis cauſa fuit. Eandem aquarum inundationem uel fortemaiorem eo tēpore fuiſſe quo Gothi Italiā bellis infeſtarunt, author eſt hiſtoriarum ſcriptor diligentiſsimus, cuius hęc ſunt uerba { imbribus nanque multos dies continuanti bus diluuia ferre apparuit tybris, tunc menſe octobris, prope exacto adeo aquis intumuit ut Romę mœnia alicubi ſuperauerit, unde regiones urbis, proximę flumini, maxima acce perunt incommoda, per Italiam ubique latue re campi, & ex montibus, collibuſue, omnis aratri gleba in cęnū liquefacta, ſimul cū aquis in imum delapſa eſt, ut fluminibus poſtea intra ripas coactis, campi aqua deſtituti, limo nihilominus manſerint obtecti, & ſata quæ tunc primas iecerant radices putrefacta ſint, nec eo autumno, obtinente omnia luto, aliud ſemē terræ potuerit mādari, unde fames maxima ſequuta eſt, ſed nō ſolū famē ea attulit inundatio aquarum, uerum etiam aerem, ſicuti & terram corrumpēs, peſtilentiam oriri fecit, adeo ingentem ut maximam populorū partem ubique per italiam abſumpſerit } hęc ille. Dicunt alii ex huiuſmodi innundatione aquarum, nedum fame & peſte fuiſſe Romę laboratum, ſed ēt quadā ſordicie, quæ ita tende bat ad elephantiam, ut deformitate cognoſci homines non poſſent: has igitur cauſas, uel cō ſimiles iſtiuſmodi ægritudinis aſsignare conā tur, ſed ego nec rationes iſtas, nec exempla concludere arbitror ad cauſam concludendā gallice diſpoſitionis, quoniam cauſę, & effectus corellatiue dicuntur, & poſita ſe ponunt, & perempte ſe perimunt, teſte philoſopho in capite de relatione, ſed ablate aquarum innundatione, & aeris intemperie, adhuc durat hæc ægritudo, ergo: oportet itaque aliam aſsignare cauſam, nec meliorem afferre poſſumus, quam illam trium luminarium coniunctionē, quæ adhuc durat, ac etiam per aliquot annos perſeuerabit, & fortaſſe alię ſunt formę ex for mis ſuperioribus, quæ ad hoc idem coniurarunt quę nobis adhuc ſunt incompertę, ex hoc itaque ſuperiori peſsimo influxu humana diſponuntur corpora (mundus nanque inferior ſuperioribus lationibus eſt continuus, ut omnis inde uirtus gubernetur, primo metheororum) alterantur, & ad uarias, diuerſaſque pręparantur ægritudines, quatenus uarii, diuerſi, ac omnino etherogenei multiplicantur humores, q derelicti a regimine naturę foras trudū tur, ſi uirtus habet proportionem maioris inęqualitatis ad expellendum res a cētro ad circunferentiam, & ad partes exirinſecas corporis ſecundum eorum groſsitiem aut ſubtilitatem, ſecundum diſtemperantiam in qualitatibus actiuis & paſsiuis, ſecundum maiorem & minorem putredinem, ſecundum maiorē aut

E minorē paſsi diſpoſitionem, cū cauſa uniuſcuiuſque ęgritudinis ſit paſſuri corporis diſpoſitio, primo de differētiis febriū ca. de febre peſtilentiali, ubi inquit Galenus, oportet in hoc toto ſermone memoria repetere, quod nulla earum ſine patientis aptitudine agere poteſt, ſic uarię puſtulę, aut botor uaria apoſtemata, uariæ infectiones cutaneæ, ac tandem uaria morborū genera in partibus corporis extrinſecis cauſantur, ex quibus corolarie infertur reſponſio ad illud quæſitum, propter quid in uno dumtaxat membro tot uaria apoſtemata, tot ulcera diuerſa, prurigines tot, ac malignæ ſerpigines, & innumerabiles fere infectiones

F reperiantur, hoc enim non aliunde dependet, niſi ab humorum putridorum etherogeneitate, qui tum a cauſis ſuperceleſtibus ita indiſponuntur, tum etiam propter paſsi diſpoſitionē ut diximus, uerum ſi propter humorum malignitatem, aut uirtutis debilitatem, uel uiarū cluaſionem, aut pororum dēnſitatem hę materię ad corporis extrema pelli nequeūt, ſed circa arriculos, iuncturas ac neruos retinentur, tunc uarii & diuerſi eodem modo cauſatur dolores quandoque exte nſiui, quandoque ulceratiui, quandoque perforatiui, & aliarum materierum, ſecūdū humorum, ac materierū diuerſitatem, & hæ ſunt cauſæ, quæ quoquo-

G pacto poſſunt aſsignari iſtius ægritudinis, primitiuæ enim imprimis ſunt influxus ſupercœleſtes, concurrente etiam fortaſſe indebito regimine uitæ in omnibus ſex rebus non naturalibus, præparante corpus ad talem lapſum, antecedentes ſunt infectiones in tota fere humorali maſſa, ac humorum maxima permixtio, a quibus tot diuerſæ emerſerunt ægritudines ut dictū eſt, cōiunctæ cauſæ ſunt himet humores actu huiſmodi ægritudinē cauſantes, ex quibus primo corelarie ſequitur, hanc ægritudinem nec uno comprehendi capitulo, nec in unam determinatam cauſam poſſe reſolui; ſecundo quod non unica medicina, nec uni

H co etiam uitæ ordine poteſt curari, ſed uariis ac diuerſis medicaminibus, ſicut in ægritudinibus dependentibus ab humorum mixtione docet princeps curare prima quarti. Tertio ægritudinem eſſe difficillimæ curationis, cum & apoſtemata, & dolores a diuerſis, ac peni tus oppoſitis fiant humoribus, diuerſas, ac uarias intentiones, imo contrarias exigentibus, in his enim oportet ſubtile adhibere ſtudium, ut in fine primi capitis quarta primi ponit princeps, ac penultimo capite eiuſdem, in exē plo quando complicatnr colica cum febre, aut cum dolore intēſiſsimo narcoticis indigente, quæ ſui frigiditate nocēt materiæ facienti colicam, ut pariter habetur a Galeno prima aphoriſmorum in com. aphoriſmi, humidę dietæ, quando febris coniungitur cum hydrope

aſclite

aſclite, hæ nanque ægritudines ideo ſunt diffi
ciles, quia quod uni opitulatur, alteri nocet,
eodē igitur modo in hoc Gallico morbo, quare
&c. quarto dolores quantū poſsibile eſt & quã
citius ſunt remouendi, quoniam de maxime
proſternētibus eſt fætor, & dolor tertio tegni,
nũc ad curã accedendum, his theorice tracta-
tis. Porro indiget hæc ęgritudo omni in-
ſtrumento, quo res medicinis completur quar
ta primi cap. primo, diæta. ſ. potione, & ma-
nuali operatione, & quanuis hæc ægritudo ex
prędicta humorum mixtione dependeat, ut di
ximus, tamen quia omnes fere hi humores ſa-
piunt quandam aduſtionem propter cęleſtem
influxum, qui humana corpora, præſertim co
lerica, ad lepram, cancrum, maligna ulcera, cę
teraque id genus adeo diſponit, ut corpus fe
re totum inhoneſta ſpecie deturpet, nec ali-
qua quandoque arte medica poſsit curari, id-
circo teneo quod oē regimē uitæ in omnibus
ſex rebus non naturalibus habeat declinare
per calidum & humidum, quæ tamen calida
& humida moderentur habito reſpectu ad æ-
tatem, complexionem, tempus anni, & impri
mis ad humores qui aduruntur, nam humores
calidi cum per uiam aduſtionis efficiuntur,
melancolici, non indigent tot calefacientibus
ſicut frigidi, ut docet princeps tertia quarti. c.
de cura quartanę, idem canon ſeruari debet
quantum ad qualitates paſsiuas, ſit igitur aer
declinans per iam dictas qualitates, ſimiliter
cibus, & reliquę etiam res non naturales eo ad
miniſtrentur ordine, ut corpus taliter diſpo-
natur, nec ad particularia deuenio, quoniã &
nimia uterer ſcribendi prolixitate, & hæc di-
cta doctorum ſatis facilia uidentur. Quantum
ad potiones (& eſt ſecundum inſtrumen-
tum) dico hanc ægritudinem indigere mino-
ratiuis, digeſtiuis, & euacuatiuis, ſi aduſtio eſt
in humore colerico, exhibeatur hoc minorati
uum in forma boli. R. ellectuarii lenitiui, floris
caſsiæ nouiter tractæ ana drac. vi. zuccari. q. ſ.
miſce, & fiat dactilus, qui exhibeatur per ho-
ras duas ad minus ante prandium in forma li-
quida, diſſolutus cum aqua uiolarum, fumiter-
ræ ana q. ſ. ſy. uiolati unc. i. digeſtiuum in tali
humore ſit hoc. R. ſyr. uiolati unc. i. de fumo
terræ unc. ſſ. aquarum florum uiola rum,
bugloſſæ endiuiæ ana unc. i. detur tale dige
ſtiuum ad minus per octo dies, deinde ſic
fiat euacuatio eradicatiua. R. florum uio-
larum, boraginis, bugloſę, fumiterrę ana drac.
i. prunorum damaſcenorum nu. iiii. granorũ
ſebeſten nu. vi. paſſularum drac. ii. liquiritię ra
ſę drac. i. ſſ. capillorũ uen. drac. ii. aquarum uio
larum, bugloſæ, fumiteræ, endiuię, capillorum
uen. ana q. ſ. miſce, & fiat decoctio ſcđm artē.
R. dictæ decoctionis unc. iii. reubarbari elle-
cti drac. i. ſpicæ gr. ii. uini albi odoriferi drac.

A i. ſſ. miſce omnia per tempus debitum & facta
expreſsione. R. ellectuarii lenitiui, de ſebeſten
completi ana drac. vi. ſyr. de bugloſa, ſucci ro
ſarum puri ana unc. ſſ. miſce, & fiat potio quæ
mane exhibeatur per horam ante lucem, dein
de dormiat p horã cibus uero p horas quinque
differatur, die uero ſequenti uel capiat cyathũ
aquæ ordei calidę, cum modico zuccari opti-
mi, uel tantundem brodii pulli macri, deinde
fiat cliſtere, lauatiuum, nam in enematibus fit
iuuamentum in expellendo reliquias, quas ina
nientia reliquerunt, quarta primi capitulo de
cimoſeptimo, & quoniam euacuationes quæ
fiunt fortes, ſunt duplices (ut patet ſecundo
regiminis acutorum com. primo, altera fit per
B pharmaciam, altera uero per phlebotomiam)
dubium eſt, utrum præter eradicatiuã euacua
tionem in hac ægritudine competat phlebo-
tomia, licet ad utranque partem aliquæ ratio
nes fieri poſſent, dicam tamen breuiter, quod
niſi corpus fuerit ualde ſanguineum (in quo li
cet ex parte ægritudinis phlebotomia non ſit
neceeſſaria, attamē eam fieri iubet Auic. quar
ta primi cap. uigeſimo, ut uirtus reddatur for-
tior ſupra reſiduum) aut ſanguis eſſet ualde
multus, ita quod peccet in quanto, aut quali,
non auderem, nec ratione dolorum, nec ratio-
ne ulcerum, nec ratione humorum peccantiũ,
facere phlebotomiam quia ubi non eſt eius in
tentio phlebotomia, humores ſubtiliat, & eos
C per corpus fluere facit, & ſano ſanguini admi
ſcet, quarta primi capitulo, ut ſupra, præterea
phlebotomia accreſcere facit humores, & facit
eos currere in corpus, & non extrahit illud qđ
neceſſe eſt ut extrahatur 22. tertii ca. ſeptimo
de curationibus dolorum iuncturarum, igitur
non exiſtente eius intentione ex cauſis iam di
ctis. ipſam omnino prætermitterem, uerunta-
men in hoc caſu omnino, præcipue tempore
ueris, facerem hemorrhoidarum prouocatio
nem, q uoniam earum curſus plurimum opitu
later multis diſpoſitionibus, quæ in hac ægritu
dine contingunt, ur ſcribitur ab Auic. 17. ter
tii, textu primo, cap. tertio, præterea melanco
licis, & phreneticis hęmorrhoides īnatæ bonũ,
D ſexta aphoriſmorum, ubi Galenus in breui
commēto declarat pulcherrime aphoriſmi ue
ritatem, ſed ægritudo iſta eſt de numero me
lancolicarum, ſaltem per uiam aduſtionis,
igitur. Et hæc pro reſponſione ad dubium, ſi
uero humor fuerit phelegmaticus aduſtus, cõ
petit hoc minoratiuum. R. ellectuarii lenitiui
unc. i. agarici præparati drac. i. zuccari q. ſ. mi
ſce, & fiat bolus, uel cum aqua feniculi, ſaluiæ,
& fumiterræ fiat potio, in forma uero ſolida.
R. pillularum de tribus, de hiera cum agarico,
alephanginarum ana ſcrup. i. formentur pillu
lę iii. cum aqua bugloſę, materia uero ſic di
geratur. R. ſy. de fumoterræ, oximellis. ſ. ſy. de
bugloſa

buglosa ana unc.ſſ. aquarum betonicę, bugloſę, feniculi ana unc. i. miſce. Eradicatiua poſtea euacuatio fit talis. R. radicum feniculi, petroſelini ana drac.ii. ſeminum feniculi, aniſi ana drac.i. radicũ acori drac.i.ſſ. capillorũ ueneris drac.i. fumiterræ drac.ſſ. mirobalanorũ chebulorũ drac. ii. aquarũ feniculi, acori, bugloſę ana q. ſ. miſce & fiat decoctio ſecũdũ artẽ. R. dictæ decoctionis unc. iii. agarici pręparati, & in oximellite. ſ. per ſex horas infuſi drac.i.ſſ. electuarii lenitiui unc.ſſ. indi, de dactilis ana dra.i.ſſ. ſy. roſati, oximellis. ſ. ana unc. ſſ. miſce & fiat potio. In die uero ſequenti reges infirmum regimine pharmacati, ut ſupra diximu, ſcum propriatis ad humorem iam digeſtum, uerũ peccante melancolia fecali exhibetur minoratiuum tale. R. diacatoliconis unc. i. electuarii hamech dra.i.ſſ. zuccari. q. ſ. miſce & fiat dactilus, uel cũ aqua fumiterræ, lupulorum, capillorũ ueneris fiat potio, digeſtio fiat præterea. R. ſy. de fumoterræ, de bugloſa uiolati ana unc.ſſ. aquarũ caſei deſcriptione meſuæ unc.iii. uel lupullorũ fumiterrę, capillorũ ueneris ana unc.i. miſce, celebrata digeſtione per octo aut decẽ dies, & amplius, quoniã materia exiſtẽs inepta digeſtioni, indiget multa digeſtiuorũ copia, ad hoc ut abſolũte digeratur, & ideo in hoc caſu non ſolum dant medici x. ſyr. ſed xx. & xxx. & adhuc amplius, quanto .n. melior, perfectiorque digeſtio fit, eo facilius humores expurgantur, deueniendo poſtea ad euacuationem eradicatiuã. R. florũ bugloſę, boraginis, uiolarũ ana drac.i. epithimi dra. i.ſſ. fol culorum ſenę drac.i. polipodii drac.ſſ. paſſularũ drac.iiii. fumiterrę capillorũ ue. ana drac. ii. granorũ ſebeſten nu. x. mirobalanorũ indorũ drac.i. aquarum fumiterrę, bugloſæ, capillorũ ueneris ana q. ſ. miſce, & fiat decoctio ſecundum artem, deinde. R. dictę decoctionis unc. iii. electuarii lenitiui, diacatoliconis an. drac. iii. hamech drac. ii. ſyr. uiolati, biſantini ana. dra. iii. miſce & fiat potio, quæ ſumatur cũ iam ſupradictis canonibus, uerũ ſi magis in forma pillularũ placeret, exhibeatur hoc modo. R. pillularũ indarũ, de fumoterrę an. dra.ſſ. de lapide lazuli ſcrup.ſſ. miſce & fiant pillulę.v. cũ ſy. uiolato, & aurentur, poſt iſtas pillulas immediate ſumatur hic ſyr. loco apozimatis. R. ſyr. de biſantiis, uiolati, geneliabin ana unc.ſſ. ſyr. de fumoterræ drac.iii. aquarum bugloſę, meliſſę boraginis ana unc.i. miſce, ſeruetur ordo in ea ſumptione pillularum ſicut, in aliis euacuationibus dictum eſt, & hæc quantum ad ordinarias purgationes dicta ſufficiãt, infraſcripta præterea ſunt minorantia, digerentia, & euacuantia, que poſſunt in hoc caſu adminiſtrari, quæ oĩa prætermitto cauſa breuitatis, apud. n. auctores tam illuſtres antiquos, pręſertim ſerapionem, diuum Ioannem meſuẽ, & recẽtio-

E res plurimos, copioſa iſtorum omnium fit mẽtio, ad eos igitur recurrendnm eſt, ſi uero uolumus ad dolores intentionem habere, particularem in hoc caſu, placet multum ſi ſępius exhibeatur drac.i. agarici, cum unc.i. ſy. uiolatĩ, uel oximellis ſimplicis, placet ſi frequenter in firmus aſſumpſerit ſaltem ſemel in ebdomada has pillulas. R. pillularum fœtidarum ſcr. ii. de hermodactilis ſcrup. i. de fumoterrę ſcr. ſſ. formentur pillulæ.v. cũ aqua uiolarũ, & aurẽtur pro delicatis, iſtę pillulę in hoc caſu ſtanti bus doloribus, plurimum conueniunt ſi ſumantur in mane, & diferatur cibus per horas.v. placeret ẽt ſi ſy. ſupraſcriptus loco apozematis ſumeretur poſt pillulas, pręterea ſi poſt cenã una F ex infraſcriptis pillulis ſumatur erit ualde præſtans. Recipe pillularũ cochiarum, de fumoterræ, fetidarum ana ſcrup.i. formẽtur pillulæ iii. cum aqua betonicæ, ſunt enim conuenientes; nam peccantes humores craſsi non poſſunt unica euacuatione purgari, ſed paulatim euacuandi ſunt, & paulatim digerendi, & licet ſy. ſupraſcriptus loco apozimatis ſit conueniens, tamen reſtãtibus doloribus, plus laudo iſtum. R. ſyr. roſati, ſticados ana unc. ii. de fumoterrę drac.ii. aquarum iuę, acori, altheæ, uel ſaluię, aut betonicę ana unc.i. miſce, imo ſi ter, in mẽſe cũ iã dicto apozimate iſtas pillulas ſumeret, prodeſſet multum, fiat ergo ſecundũ emergentem neceſsitatem, & quanto frequentius, tanto melius. Enemata ẽt ſunt iuuamenti cum decoctione blitis, maluæ, uiolarum, furfuris, & cum G ſeminibus lini, altheę ana unc. i. cum lenitiuo, benedicta, caſsia mellis, oleo uiolato, amigdalarum dulcium, ſale, butiro, uitellis ouorũ, fiãt ergo ubi erit expediens, & ſingulo die procuret omnino habere uentris beneficium, aut artificialiter cum iam dictis, aut naturaliter, & hic omnino ſeruetur canon. Pro membrorum cõfortatione placet ſyr. de corticibus citri, ſy. de pomis, roſatus, aut geleniabin, ſi quãdoque per duo, s aut iii. dies accipiatur cochlear unũ in mane, & poſt ipſum dormiatur, etiam per duas horas poſt cenam accipiatur rotula iſtius cõfectionis. R. ſpecierũ. diambrę, diamuſci dulcis ana drac.i.ſſ. corallorum rubeorum drac.i. zuccari optimi q. ſ. miſce, & cum aqua bugloſę H fiat confectio in rotulis, placeret inſuper teriaca, & mitridatum uſque ad drac. i. cum cochleari uini aromatici, ſi ſtomachus, ſi cor, epar, & alia membra lęſa fuerint, conſulo ut eis, prout opus fuerit ſucurratur, laudo ulterius ut uinũ in hoc caſu lymphetur cum aqua decoctionis acori, aut ſaluię, uel utatur aqua mellis cum uino acori etiã conditi ſumme pręſtarent, & hęc de particulariter conuenientibus in hoc caſu, nec unquam deſiſtendum eſt, nunc digerendo, nũc paulatim euacuãdo, nũc confortando membra, ſic enim ſępius ego pro

ceſsi

ceſsi in multis patientibus talem morbũ,quos
ſola diæta,& potionibus proculdubio ſanaui,
at his non coferentibus, neceſſe eſt deuenire
ad extrinſecus applicanda, & ad manualem
operationẽ,& eſt ſecundũ inſtrumentũ, factis
igitur purgationibus iam dictis,& uniuerſali-
bus, & particularibus, fiat infraſcripta, un-
ctio, quæ & cruſtas & botor & apoſtemata,ac
imprimis dolores omnino aufert, eſt.n.mira-
bilis. R. aſſungiæ porcinæ mundę unc. vi.
pinguedinis gallinæ,anſeri, ſanatis, taſsi,urſi
ana unc.i.oleorum laurini, hypericonis,camo
millæ, roſati ana unc.i.ſſ. gentianę, iuæ, ana
drac.i.ſſ. maſticis, turis ana unc. ii. ſalis nitri
drac.ſſ.tartari drac.i.ceruſſę unc.iii.uitellorũ
oui nu.iiii.mitridati unc.ii.ſſ.electuarii* unc.
i. mercurii unc. iiii miſce, & fiat unguentum
ſecundum artem. Cum quo unguento ca-
lido ungatur infirmus apud ignem, & in came
ra beneclauſa ungantur iuncturę oẽs brachio
rum,& crurum, prætetea optime faſcietur, &
lectum ingrediatur, & ſic fiat ſingula die, le-
ctus ſit bene calefactus, ſi uoluerit dormire
dormiat, & ſi ſudabit abſtegatur ſudor in om
nibus locis, prætequã in iuncturis unctis,ſtet
.n.faſciatus uſque ad ſequentem unctionem,&
perſeueret in tali unctione, quo tẽpore utatur
cibariis uirtutem confortantibus,& uiuifican
tibus quãtũ poſsibile eſt,& prę ſertim ouis ſor
bilibus,uinis optimis & brodiis, carnibus ca-
ponum,& faſianorum,uel perdicum, epatibus
gallinarum,uel ſimilium,trazæis, confectioni-
bus inſtauratius, & aliis uirtutem optime fo
fouentibus, ſi uero tempore inunctionis ex ua
poribus elleuatis ad os apparent ulcera ut bo
tor in ore, fiunt talia gargariſmata. R. aquę
hordei unc.vi.mellis roſati colati un.ii.miſce,
& ipſi os ſuum ſæpius colluũt,ſecundo.R.aquę
plantaginis, ſolatri, roſarum ana unc.iii.oxi-
melitis ſimplicis,ſy. roſati ana unc.ſſ. diamoro
nis drac. iii. miſce, & fiat gargariſma: tertio
fiat cum lacte uaccino tepido, & eſt mirabi-
le, non aſcendo ad ulteriora, quoniam iſta ſa
tis ſufficiunt, iuuat ad hæc ſępius tenere in o-

A re mel roſatũ,lac etiam emulſionis.ſem. melo-
nis, aut hordei mirifice pręſtat hoc in caſu,cõ
pleta inunctione,fiat balneum ſiccum, in quo
ſudet, Acipiatur ergo uas magnum, in quo
ſedeat ſuper nudus penitus,& ſit totus cooper
tus cum tectorio & culcitra, præter faciem,po
ſtea ponãtur tres aut quatuor lateres ad ignẽ,
qui ardenter calefiant & accipiantur duo ſic
ſuper calefacti, & ponantur infra pedes ſeden
tis, & aſpergantur infraſcripta decoctione,
poſt ſudorem uero copioſum cum ſpongia in
fuſa decoctione totum corpus abſtergitur: ea
porrò talis eſt. R. iuæ,roſarum rubearum ana
man. i.ſaluię,roriſmarini, betonicæ, ſticados
ana m.i.ſſ.florum camomilli, meliloti ana ma.
B ſſ.foliorum lauri,rutę, hypęriconis ana m.i.ra
dicum acori unc.i.& contuudenda contundã
tur, & bulliãt in uino albo boni ſaporis,& odo
ris pro medietate, & a lia medietas ſit aqua &
ſint utriuſq; ſituli,& bulliant bullitione conue
nienti addendo flores poſtremo cum hac de-
coctione calida aſpergendo ſuper lateres reci
piat infirmus uaporem, bene ſudet cum eo, &
fiant omnia ſeruata uirtutis incolumitate, un
de etiam in balneo exhibeantur uitelli ouorũ,
uel uinum aromaticum, uel traze ſi fuerit expe
diens, poſt ſudorem cum tali decoctione mun
dificatur totum corpus ab unctione facta,mox
intret lectum calidum,& bene coopertus dor
C miat,& ſi ſudauerit abſtergatur,iaceat poſtea
per duos dies cum cibariis optimis: ſed addo
Aliud unguentum ad dolotes, & cruſtas ualde
conueniens. R.pinguedinis porcinæ unc.iiii.
gallinæ, anſeris,anatis ana unc.i.ſſ.urſi, crurũ
uituli ana unc. i. mucilaginis altheæ unc. iii.
maſticis,thuris ana unc.i.croci drac.iii.oleorũ
laurini,de coſto,amigdalarum dul. camomili
ni ana q. ſ. uitelli ouorum nu. iiii. camphoræ
drac.ii.mitridati unc.ſſ.mercurii unc.iiii.mi-
ſce & fiat unguentum quod erit mirabile. Et
cum talibus remediis æger euadet incolumis,
deo tamẽ optimo pręſtante,qui ſolus langores
ſanat,cuius nomen benedicatur in ſecula ſecũ
lorum amen.

FINIS

DE MORBO GALLICO BENEDICTI RINII VENETI PHILOSOPHI ET MEDICI CLARISSIMI.

TRACTATVS.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO ANTONIO CAVCO ARCHIEPISCOPO CORCYRENSI DIGNISSIMO.

FABRITIVS RINIVS MEDICVS S. P. D.

TRACTATVM de Morbo Gallico, olim a patre meo conſultationis cauſa in gratiam Illuſtriſsimi cuiuſdam Antiſtitis conſcriptum, ad te mitto Vir Ampliſſime quem, ut precibus Iordani Ziletti, celeberrimi Viri, omnium qui hac tempeſtate florent in conſacrandis immortalitati ſtudioſorum uirorum laboribus, ſatisfacerem, qui uolumen Scriptorum omnium hac de re agentium eſt complexus, in publicum proferre non recuſaui, et tibi ea ratione inſcribendum putaui, ut cum patrocinio tuo foueres, atque a maledicis hominibus, & obtrectatorum calumniis tua authoritate defenderes. Cum itaque tibi erit otium, & a ſtudiis tuis longe grauioribus uacabis, libellum hunc leges, fortaſſe non iniucundum, perueteris in te meæ obſeruantiæ pignus, & teſtimonium, te nanque omni bonarum artium, & ſtudiorum genere ſemper eſſe delectatum cognoui. Munuſculum hoc meum Amplitudini tuæ impar, tibi gratum fore confido, ſi animum offerentis inſpexeris. Quod ſi ita, ut ſpero, acceperis, me ad alia multa, quæ in animo habeo, perficienda incitabis, quæ omnia tua erunt, & nomini tuo dicabuntur. Vale.

TRACTATVS.

SPERABAM Vir nobiliſsime in tanta hominum occupatione, ac uitæ diſcrimine ob graſſantem peſtilentiam, id quod maxime optabile eſt bonis, ac felicibus cum dignitate ocium nactum, ut in ſtudiis conquieſcerem meis, & aliquid pro uelle meo conſcriberem. Quod minime fieri potuit, ob continuam meorum ægrotantium Venetorum uocationem, quibus refragari haud poſſum, nec debeo.

Verum

Verum, ut Domino, illi uotiſque tuis, aliqua in parte ſatisfacere uidear, uti potero per nocturnas excubias inſudabo aliquid conſcribere. Rem quippe arduam, & difficilem quæris, ſubtili, & laborioſa, diuturnaq; conſideratione dignam, nec aliunde ſcitu difficilē exiſtimo, niſi quia de diſpoſitione hac, qua Illuſtrisſimus ille affligitur uulgo (Morbus Gallicus) dicta ſententiam quoque meam deſideras. Quæ, qualis ue ſit, qualiterque curari posſit, cum de ea nihil conſcriptum reliquerit antiquitas, etiamſi quamplurima ueterum Authorum uolumina, quæ ad manus noſtras aliquando peruenere, ſtudioſe perlegerim, mea tamen fert opinio (ſicut ex grauiſsimorū uirorum lectione coniicere potui) quod diſpoſitio hęc præternaturalis, ſeu morbus hic Gallicus dictus, dicatur eſſe mala quædam diſpoſitio Epidimialis, in membris humani corporis ſedem ſuam tenens, præſertim in Hepate, & in uenis, ex quo ſua hæc ueluti accidentia cō ſequuntur dolores uidelicet, tumores, & puſtulæ, aliaque huiuſmodi generis uicia per uniuerſum corpus. Eſt utique morbus epidemialis. Teſte Simeone Ianuenſe in litera. P. in ſuis ſynonymis, in dictione Pandimion authoritate oribaſii, Pandimion Græci dicunt, quando communis ægritudo in pluribus hominibus concurrit, cuius ſpeties eſt peſtilentia, & eſt cum contingunt ægritudines, ut plurimum mortiferæ. Idem aſſerit anthot Pandectarum, dictione Epidimia. Cum ergo morbus dictus Gallicus, plurimos ſimul inuadat uiros, rectè debet dici Pandimion, & Epidemialis, Gentilis quoque qui meritò Speculatoris nomen ſibi uendicauit, capite de Febre Peſtilenti ad initium, inquit. Dicitur Epidimia, quando ex aeris mutatione fit in hominibus pluribus determinatum genus morbi, ut quaſi omnes fiant, uel phrenitici, uel pleuritici, aut Tertianarii, aut aliter. Ex quibus uerbis documentum hoc haberi poteſt uidelicet. Quandoq; unum, eundemq; morbum dici poſſe epidemialem, cum ob aeris immutatā qualitatē cauſatur, ſimulque multos inuadat, tunc ſic ex uniuerſali cauſa pendere neceſſe eſt. Cum uerò ex cauſa propria morbus idem acciderit alicui, & non multitudini, morbus proprius, ac particularis, non autem epidimialis dicetur. Quare nec etiam morbum epidimialem a non epidimiali ſpetie differre oportet. Sed ſolum in ordine ad cauſas aliquas ab eis extrinſecas. Quod adhuc authoritate Principis cap. de cura colicæ ex retentione fæcis, confirmatur, ubi inquit, Et quādoque accidūt ægritudinum peſtilentialium, aduenientium, Colica, & Ileos ſecundum ſemitam accidentię & perueniunt de Regione ad Regionem,

Deffinitio Morbi Gallici.

Quòd Epidemialis dicatur.

Auic. lib. 4. Fen. prima.

Gal. in 3. de morb. uulcō. 24.

.16.3. & Paul. L. 3. cap. 43.

& de homine ad hominem. Et paucis interpoſitis ſubinfert. Et erat plurimum eius Ileos, & lædebatur color ſecundum ſemitam permutationis, ſimilis criſi. In quibus uerbis ultimis, uoluit paſsionem Iliacam fieri et colicam, Quia materia permutabatur ab ileo inteſtino ad colon, ut fit in criſi uidelicet imperfecta, in qua materia non euacuatur extra, ſed permutatur de membro in membrum, & hæc quoque eſt ſententia principis. Nicolaus Florentinus & ipſe ampliſsimæ ſcientiæ Vir, ſermone Quinto. cap. de colica, declarans ſententiam Principis ſupraſcriptā, aſſerit colicam illam fuiſſe contagioſam merito diſpoſitionis aeris, nunc iſtud corpus, nunc illud ad colicam perducentis, non tamen quod corpus unum aliud inficeret. Et uoluit ipſe, colicam ſimul multos inuadere ex aeris diſpoſitione, ad illam perducentis, & ex conſequenti colicam eſſe morbum Epidemialem. Quæ uero colica ex propria cauſa alicui acciderit homini, & non ex aeris diſpoſitione, Epidemialis haudquaquam erit. Quare ex Gentilitiis uerbis concludi poteſt, quod Morbus Gallicus Epidemialis ſit, cum multos ſimul inuadat ex aeris mutata qualitate, ſeu ex uniuerſali cauſa. Si quidem fieret morbus Gallicus non ex uniuerſali influxu, ſed ex cauſa alicui homini propria, morbus utique eſſet ſæpe conſuetus accidere, ſicuti & morbi alii particulares. Cōfirmatur & hoc authoritate Alexādrini cōmētatoris ubi morborum diuiſionem conſtruit. Nam alii inquit, ſunt particulares. I. particulariter diſperſi, Alii uero communes, Cōmuniū autē alii quidem ſunt conſueti, & cogniti, iique dicuntur Endimici, at ſecundum Galenum regionales appellantur. Alii deinde ſuperuenientes, & inconſueti Epidimici nuncupantur. Particulares. n. ſunt, quando in eadem ciuitate differēti bus hominibus diuerſi itidem morbi ſuperueniunt, uerbi gratia. Tertiana febris huic, & illi febris quartana, alii ſquinantia, Endimici utique ſunt, cum tales morbi ſoliti accidere, publice craſſantur in aliqua regione, uel ciuitate ex aliquo conſueto aſſumi immutato, ut propter aquas, uel aliquid tale conſuetum, ſicque morbi communes accidunt, ut Nephritis Endimica, quæ & non Endimica poteſt eſſe, ſi quando alicui accideret ex ſpetiali, ſeu propria cauſa. Quare Morbus itidem Endimicus a non Endimico, ſpetie nequaquam differret, ſicut ſuperius quoque de Epidimico dictum fuit. Poſtea ſubdit idem Grauiſsimus Author. Epidimici uero ſunt qui fiunt ex mutatione aeris, aut ſecundū qualitatem, aut aliter. Ex quibus omnibus confirmo quòd morbus Gallicus non ſit particularis morbus, ex quo plures ſimul, inuadit neq;

Lib. 4. F. 2.

In proœmio lib. Epidi. Gal. in p. de morb. uul.

In p. de morbo uul. c. p.

Gal.ibidem.

Endemicus,nõ.n.merito rei alicuius,propriæ ciuitati alicui,multos infectantur.Sed merito uniuerſalis aeris influxus, taliſue conſtitutio-nis epidemialis euadit,ac denominari debet. Cum ergo diuiſio illa ab Alexandrino poſita, ſufficiens ſit,eo quia ſimul omnes morbos com plectatur,ut cuiq; ſanæ mẽtis eſt manifeſtum, (quæ etiam authoritate Galeni cõfirmari po teſt) cumque talis affectio, de qua fit ſermo noſter,non ſit ſub primo diuiſionis membro,nec ſub altero, de neceſsitate utique erit ſub po-ſtrema diuiſionis particula,ſicque Epidemia-lis affectio dicetur, pendens ex aeris permuta ti influxu. Quæ aeris permutatio non fuit facta ſecundum qualitates eius manifeſtas. Sed iudico meo pendet ex eius immutata na turã ſecundum eius eſſentiam, ſeu ſecun-dũ eius qualitates ſpecificas,ac occultas.Non enim eſt aſſerendum hoc accidere ex mutatio ne aliqua in qualitatibus manifeſtis, cum nul-lus fuerit uiſus qualitatum ſuarum exceſſus ali quis inſolitus ab eo tunc temporis, quo peſtis hæc ortum habuit in hunc uſque diem, nec iti dem dicendum pendere tãtum ex eius immu-tata ſubſtantia, quoniam facta tunc eſſet ſub-ſtantialis tranſmutatio. Et ſubſtantia cum nõ lædat, nec imprimat aliquid, niſi aliqua quali tate mediante. (unde ignis non agit in quan-tum ignis, ſed in quantum calidus,) Quare cõ tactus iſte aeris morboſus erit a qualitate, nõ quidem manifeſta propter rationem iam di-ctam, ſed innominata,& occulta, & hoc illud eſt, quod aſſerebat Auicenna loquens de aere, & aqua putrefactis. Accidit,inquit, aeri mala qualitas,quę mala quidem qualitas non poteſt eſſe manifeſta, ut aſſertum eſt, ergo occulta, mala, & uenenoſa, & propterea dicitur quo-quo modo mutatio in ſubſtantia, ſed quæ eſt ad qualitatem manifeſtam,alio modo dicitur mutatio ad calidum,ad frigidum &c. Verum-tamen non inficior ad talem qualitatem oc-cultam cauſandam requiri quandam calidi-tatis,& humiditatatis portionem præter natu ralem, ſicut et in omnium proprietatum oc-cultarum operibus requiruntur nonnullę qua litatum primarum diſpoſitiones. Vnde uoluit Auicenna,quod ex complexionibus dignior, ut quæ conuertatur ad putredinem ſit calida, & humida communio. Hęcque occulta qua-litas cum ualde maligna fuerit, cauſabit eas diſpoſitiones malas quas enumerat Auenzoar non obſcuri nominis inter Arabas author. Quod ſi, inquit, putredo illa aeris ſimul cum proprietate occulta fuerit maligna,uel etiam deterior,poteſt ęgritudines mitiores, tum uel deteriores cauſare, & adeo aliquando progre ditur putredo, & mala qualitas uenenoſa, quod nõn ſolũ homines moriuntur,uerum etiã animalia bruta, & plãtę quoq; ut aſſerit Halya

Primo Regiminis in acutis c.4.

Ariſt.lib. de ſenſu,& ſenſili.

Prima 4. c. de Febre peſtilenti.

Secũda primi Doct.2. cap.4.

Tertio Theyſir.cap.5.

E bas.Et licet corpora cęleſtia ut in pluribus ſint cauſa generationis, & conſeruationis homi-nis, tum reliquorum animalium (iuxta illud Philoſophi,Sol, & homo generant hominem, tum etiam illius uerbi,neceſſe eſt Mundum hunc inferiorem ſuperioribus lationibus eſſe contiguum,ut omnis uirtus inde gubernetur) Aliquæ tamen ſtellarum coniunctiones, & in-fluxus eſſe poſſunt origo, & cauſa corruptio-nis. Imo planeta idem ſecundũ diuerſos ſuos ſitus,& loca uaria,poteſt eſſe in cauſa genera-tionis, tum corruptionis iuxta dictum Philoſo phi, quod motus Solis, tum aliorum planeta-rum in orbe decliui,eſt principium generatio nis,& corruptionis. Quare corpora cæleſtia F non tantum genera ionis, ſed & corruptionis eſſe per ſe cauſas comprobatum eſt,non tamẽ immediate.Inconueniens quippe eſſet idem eſ ſe immediate contrariorum cauſam,prout eſt ſententia philoſophi, & cõmentatoris uerſus finem 2. de generatione.Ex quibus iam dictis omnibus patere poteſt quid ſit morbus Mor-bus Gallicus. Quæ ſint itidem cauſæ primitiuę ipſius. Cauſa ſi quidem eius primitiua talis cõ cludatur. Intẽperies ſcilicet aeris in calido,& humido cum qualitate occulta ex cœli ſtatu, ſeu influxu pẽdens,debilitans forte magis,ner uos, & panniculos,quam alias corporis partes, tum etiam partes oſsibus maxime propinquas quamque alias partes,ptopter oſſium frigidita G tem,& fortaſſe propter hãc cauſam non eſt a ratione alienum,quod morbus Gallicus,a do-loribus ſiue remiſsſis,ſiue intenſis non abſolua tur. Antecedens uero cauſa ſunt humores me lancolici multiplicati in Hepate, & uenis pro pter malam complexionem in ipſis impreſſam ab aere immutato ſecundum ſubſtantiam, eo quo diximus modo. Nec inficior cum his hu moribus poſſe complicari, ſeu admiſceri phle gma ſalſum,ſiue non ſalſum aliquando, ſed & bilem flauam,maxime cum aduritur. Quoniã materiam morbi huius haud teneo ualde diſtã tem a materia Saphati. Et ſicut tempore fe brium Epidamialium mala qualitas occulta immittitur in cor,ſpiritus,& ſangninem ipſum H corrumpendo, in corde ipſo etiam exiſtentes humores. Ita mala hæc qualitas occulta mor bi huius reſpicit membra omnia corporis hu mani, & præſertim Hepar, & uenas, unde ea diſponit ad melancholicorum humorum ge nerationem, Quare colligendo fragmenta ne pereant, tales erunt cauſæ antecedentes morbi huius Gallici dicti,tum dolorum, & pu ſtularum,ueluti illius accidentium, quatuor ui delicet humores in materiam huiuſce morbi trãſire parati,propter humorũ, tũ mẽbrorũ di ſpoſitiones.Hęc de antecedẽtibus talis affectus cauſis dicta ſufficiant. Tranſeamuſq; ad alias quæ cõiunctæ dicuntur. Cõiunctæ ſiquidem cauſæ

Secun Theor. c. 2.

Ari.2.Ph tex. 26 12.p.phil 13. Primo A theo.p.

Ariſt.2. generat.c. 56.12. & ta.t.c.39. 40.

Cauſa Pr cartica.G lici morb Qualis.

Cauſa an cedens qu lis.

Cauſæ coniunctæ morbi Gallici quales tum ſuorum accidentium.

cauſę erunt prædicti humores iam conuerſi in materiam morbi huius, propter impreſsioné iam ſuſceptam in hepate, & uenis, & in humoribus ipſis iam dudum propulſis ad muſculos, & panniculos ipſos inuoluentes, & ad neruos, & ad partes cutaneas. Et quia a uirtute debili non poſſunt omnes expelli ad corporis ſuperficiem, uel quia humores non ſunt apti, ut expellantur ad eam, uel propter oppilatio nem pororum remittentium, ad prædicta mēbra, ſed muſculos, & eorum panniculos, & ad neruos quoque, non tamen, ut oppilent tranſitum ſpirituum, & cauſent paralyſim, nec eos contrahant ſecundum longitudinem, uel latitudinem diſtendāt,ut inferant ſpaſmū, ſed in tali dyſcraſia exiſtant,ut malam complexionem, ac diuerſam cauſent,uel quod ſoluāt continuum, uel quod faciant utrunque. Et quoniam materia illa mouetur ad panniculos inuoluentes muſculos, qui oſsibus propinqui ſunt,& propterea uidetur quod dolor inſit,oſſibus, cum tamen oſſa nequaquam ſentiant. Vel forte eueniat, quod oſſa, & panniculi, & nerui ſanguine melancolico nutriantur, qui infectus cum mala qualitate,non recte trāſmutatur in nutriti ſubſtantiā,ita quod ſuperfluitates plurimę multiplicantur, quę ibi morantes cauſa exiſtūt ipſorum dolorum, nec mirum eſt, quod de nocte magis quam die affligat morbus hic, eo quia frigiditas nocturna obūt, tum etiam oſtruat tranſpirationis meatus, Sole quoque ipſo, qui uitæ dator eſt, tum pater caloris dicitur, deficiente, ſeu abſente, inſurgit debilitas uirtutis neruorum,un de proniores redduntur ad ſuſceptionem materierum dolorem facientium. Quare partes illæ deſtitutæ calore, omnia ſibi nocua admit tunt,unde dolores dicti inſurgunt eo tunc pręſertim tempore. Et hæc de cauſis dolorem efficientibus cōiunctis ſcilicet ſufficiant. Nūc ad eaſdē cauſas efficientes puſtulas, ulcera,& cætera huiuſmodi per uniuerſum corpus, tranſeamus. Materia quidem faciens puſtulas, & ulcera per ambitum corporis, eſt ſubtilis,quę ſui tenuitate facile expellitur ad extima corporis. Quæ autem ſui craſsitie, ac tenuitate expelli non poteſt detruſa interius, cauſat do lores, uel forte aliquando ſubtilior materia non ſatis apta expelli ad cutim, ad neruos, & ad panniculos propellitur. Craſsior uero ad ſuperficiem. Hocque fortaſſe fit a natura ſymptomatice operante, ſicut diximus de materia colicę. Quandoque enim propellitur ad neruos,& paralyſim cauſat, ac dolorem iuncturarum,ut ex Principe colligitur.Et fortaſſe etiam aliquando contingere poteſt, quod materiæ illæ nō multū inter ſe differāt,ſed natura potius ſymptomatice operās, illius materię portionē unā ad corporis ſuperficiem, alte

Gal. de utilitate reſp. Gal. 6. Metho. et de natura ſper.

Gal. de mot. Auer. 12. Meta. c. 18. & Homerus Ilia. 12.

Gal. com. 6. Apho. 13.

...eu. 16. 3.

A ram ad neruos,& panniculos modo tranſmittit,ſic quandoque dolores,modo puſtulæ,nonnunquam utraque apparent. Talis itaque morbus ſic coſtitutus per talia accidentia, in qua particula,ſeu quo capite medicinæ reponi debet, malle alios audire. Quale item morbi genus ſit ſecundū ueterū ſententiā,nullibi reperio.Et ſi percurramus ſingulas ęgritudines cutim deturpantes,ac oēs dolores poſitos,ſeu deſcriptos ab authoribus, pręſertim a Principe, non uideo in qua libri parte Morbus hic cum talibus accidentibus reponi debeat. Quare illi maxime errant, qui collocari dicūt ſub ſpetie ſaphati, cum ex ſententia Serapionis, tum Raſis,tum de mente omnium pene Arabum, Saphati ſit ægritudo capiti, & faciei contin-

B gens, nō autem toti corpori, ſicut Morbus hic Gallicus. Nec enim obſtat quod Princeps ne quaquam poſuerit tractationem de Saphati in ordine ęgritudinum ipſius capitis,& faciei,eò quod ipſe ſeipſum excuſat, cauſam reddens, quare in ſerie ægritudinum capitis,non diſpoſuerit.Inquiens,quod propter conſuetudines, quæ currunt in pluribus libris, hinc eſt, quod de Saphati agitur in capite Decorationis, & ob hoc Raſis in Diuiſionibus connumerauit tot capitis ægritudines in ſerie capitum de Decoratione.Ex qua Principis expurgatione, uolentis inſequi conſuetudinis curſum,tacite coniicere nobis datur, Saphati ęgritudinē capitis,& faciei, licet aliquando Saphati impropriè,ſeu communiter ſumptum, aliis humani

C corporis partibus communicari poſsit: Sicut ex capite de Saphati curatione ſatis apparet: Rurſus remedi a Saphati cōuenientia,minimè conferunt puſtulis morbi Gallici, ut experientia manifeſtè compertum eſt. Nec præterea in Saphati dolores apparent,ſicut ex doctrina eorum,qui de Saphati conſcripſere: inſuper, qui accidūt in tali morbo dolores,nō exiſtunt de numero eorum, de quibus Auicenna in tertio ſui Voluminis libro conſcripſit.Cum dolores hi efficiantur a materia imbibita, ſeu cōtenta in cauitatibus iuncturarum, unde ipſa aucta, & ipſæ iuncturæ, & nerui, & ipſæ continentes partes extenduntur, unde dolores cauſantur moleſtiſsimi, Non quòd materia ip-

D ſa in neruis excipiatur, Quoniam Podagricus nō ſpaſmatur,quare nec nerui tument,licet iūcturæ intumeſcāt, ꝓpter iā dictā cauſā. Hācq; ſentētiā teſtatur Aui. ſe accepiſſe ab ipſo Gal. Quanquā Galenus aliter uideatur de ſpaſmo ſentire.In morbi autem Gallici doloribus, tumores nequaquā apparēt, quare ſimiles haud exiſtunt doloribus iuncturarum. Dolent uti-utique partes aliæ a iuncturis in affectibus Gallicis,ſineq; tumore,& ſi quādo cū tumore adeo magno apparēt,adeoq; duro,ut lapis uideatur cum remiſso tū dolore,ac colore liuido ad ni-

Primo ... uiarii. 3. ... Almans. ... L. Diuiſio.

Lib. 4. F. 7 c. 3.

Fen. 22. t. 2

Auic. lib. 3 Fen. 22. t. 2

Com. 49 in 6. Aphor.

gredinem tendente, ut puta, ſi fuerit materia
melancholica craſſa, & nonnunquam cum co-
lore minime immutato a colore partis ſanæ,
cuius ſiquidem rei cauſam arguit materia ſu-
perabundans phlegmatica, & craſſa remittés
humoris melancholici nigredinem, ſicut Aui-
cēna cap. de Apoſtematibus duris manifeſtū
fecit, inquiens. Quando materia melācholica
fuerit plurimū cōmixta phlegmati, tunc color
eius eſt decliuis ad colorem corporis. Quare
cum dolores in morbo Gallico contingentes
adeo uarii, tum multiplices, tumque inſoliti
ſint priſcis illis tēporibus, nō habeo unde repe
riā, aliquid cōſcriprū ab antiquis authoribus,
ſicut Galenus, Auic. & reliqui huius generis
uiri. Præterea, affectus hic ſecundum plurimū
initium ſumit in pudendis, indeque expandi-
tur per uniuerſum corpus, neque alius reperi-
tur morbus, qui ſic initiatur. Sed exiſtimo ego
hoc contingere propter Analogiam quandā
inter pudenda, & morbum hunc, merito cœle
ſtis influxus, ut affirmant Aſtronomi, ex con-
iūctione Saturni, & Iouis in tertia ſcorpionis
facie, in 23. gradu tranſacta 1484. tumque
aliarum ſtellarum fixarum configuratione tūc
temporis ſimul concurrentium, unde in lōgis
temporum ſpatiis multi uiſuntur morbi inſur
gere, ſimulque ueteres deperire, ut infra cla
re oſtendemus. Cumque merito Stellarum cō
curſus morbus hic originem traxerit, tumque
ab eodem foueatur, præſertim a ſcorpionis ſi
gno, quod pudenda reſpicit, & in quo Mars
ſuum tenet domicilium, ut hinc eorum calidi
tate, tum ſiccitate humorum aduſtio induca-
tur. Sicque melancholicas affectiones per ſe-
mitam quandam aduſtionis in membro pro
natura ſigni ſubiecto, conſpicimus. Vnde &
eandem de ſaphati rationem aſsignare non eſ
ſet a ueritate alienum. Cur uidelicet caput pri
mo inficiat, licet aliquando eius aliqua ſpe-
ties per uniuerſum expandatur, nonniſi ex
aliqua particulari cauſa, uti uidetur uoluiſſe
Auic. in ꝓprio capite. Quare morbus hic Gal
licus dictus pro natura ſui occurrit primo pu
dēdis ex rōne dicta, nō quodlibet, nō agit qđ
libet ſed determinatū in determinatū. Ex qbus
neceſſario inferri poteſt, morbū hunc ueteri
bus illis fuiſſe incognitū, unde & nos nomine
eius proprio caremus, nec ob id tot Illuſtres
authores de inſufficiētia criminari debemus.
Sunt enim, ſicut dixi, aliquæ ægritudines, quæ
non accidunt, niſi diuturnis temporum inter-
uallis, quoniam conſequuntur Stellarū cōcur
ſus, qui nō fiunt, niſi raro, & magno tēporis de
curſu. Et forte ēt alias inſequuntur cauſas ra-
rò contingentes, Gal..n. ut refert Auic. cap.
de uena Medeni, nunquā uidit ægritudinē il
lā, nec uidit febres ſeptenas, nec nouenas, nec
ob id negat eas dari, uti etiā refert Auicenna

b. 4. F. 3. ...al. 2. art. ...r. ad Glau. ...

...uare Mor...s hic pudē...primū in ...dat.

...ib. 4 F. 7. t.

...6. de loc. aff. ...3. Lib. 4. Fē. 3. ...2.

E cap. de febrium illarum genere. Neque enim
oportet eas negare ęgritudines, quas nunquā
uidemus accidiſſe temporibus noſtris, uel in
noſtra regione. Aliquando enim pertranſeunt
uarię annorum reuolutiones, in quibus tūc nō
apparent ægritudines aliquę, quæ deinde
emergunt. Sicut tempore Galeni, nunquam
ab eo uiſus eſt lapis ab inteſtinis egrediens,
quem tamen ſe bis uidiſſe affirmat Gentilis, im
mo etiam aſſerit ſe lapidem uidiſſe a ſtoma-
cho egreſſum poſt diuturnos, ac uehementes
ſtomachi dolores, quod nunquam a primis no
ſtris perſpectum fuit, nec ob id negari hæc ab
aliquo debēt, licet inuiſa ſint tēporibus ſuis.
F Sic nullū abſurdū ſeq debet, qđ noſtris tēpori
bus Morbus hic Gallicus exortus fuerit, quem
priora ſæcula non uiderint, aut cognouerint,
unde de eo nihil conſcriptum reperiamus, ſi-
cuti quoque de ęgritudine illa ex uerme geni
to inter carnem, & cutim, quam refert Auen
zoar lib. ſuo, minime cognitam ab Hiprocra
te, Galeno, nec ab ipſo Auic. Neq; temere aſſe
rendū eſt eā eſſe, quę uena Medeni inſcribitur,
cum ab eodē authore duobus diſtinctis capiti
bus, diſtinctisq; remediis percurrantur. Quod
illam nec Aui. maximus rerū inquiſitor cogno
uerit, cuiq; eum perlegenti innoteſcet, dum
agit de uermibus in inteſtinis obortis, tum
G de illis in capite genitis ſodam facientibus,
nullam tamen facit mentionem de iiſdē geni-
tis inter carnem, & cutim. Quare talem igno-
rauit ęgritudinē Auicēna, tum etiam antiquio
res, ſicut fuere Hippocrates, Galenus, & cæteri
illius ętatis uiri hanc ignorarunt, cū inter tot
eorum monumenta mentio nulla, nec uerbum
quidem de illa conſpiciatur. Vnus ſolus Auen
zoar eam cognouit, eam uidit, ac curandæ il-
lius rationem nobis dereliquit. Nec pręteri-
bo recenſere admirandam tusſis cauſam rela-
tam ab Alzarabio libro ſuo, quam nec Aui-
cenna, nec Alexander, nec Paulus, nec Gale
nus unquam uiderunt, ſicut affirmat Gentilis
H commento ſuo libri tertii. Inquit enim Alza
rabius, uel tusſis ex animalibus generatis in cā
na pulmonis, & locis uacuis, quæ animalia ſunt
minora ſatis Muſcilionibus ipſis, & ubi transfe
runtur de loco ſuæ originis, reſultat tusſis ex
illorum motu; & quando quieſcunt in ſuo lo
co, quieſcit tuſsis. Hęc ille. Neque de his mi
rari debemus propter iam dictas cauſas, nec
mirum utique eſt, quod aliqui morbos quoſdā
uiderint, quos nec ętas prior, uel poſterior co
gnouerit. Et hęc cōtingūt, uti dixi, de mente
quoq; Aui. propter cōfigurationes cœleſtes, tū
propter terreſtres ꝓpinquas diſpoſitiones ua-
rias in lōgis tēporū interuallis cōtingētes, un
de affectiones de nouo quaſdā accidere, quaſ
dā deperire uidemus, & legimus. Hactenus pa
rū digreſſi reuertamur ad cognitionē cętero
rum

Gal. primo de diffe. feb. c. 5. et com. 3. in p. Hip. de morb. uul. Lib. 4. F. pr. 2.

Gal. li. 2. de inter. c. 5.

Lib. 3. F. 16. t. 5. et eodem Fen prima.

Alzarabius cap. de Tuſſi.

rum accidentiũ,morbi Gallici naturã, ſeu eſſentiam conſequentium, ueluti ſunt Puſtulę, vlcera,pruritus,ſcabies,& reliquæ huius generis impetigines, Quorum omnium natura, & malignitas diiudicatur ex illorum ſitu, loco, figura, colore, mordacitate, magnitudine, uel paucitate,tum multitudine,.uel paucitate Si itaque hæc omnia,uel quædam primo inuaſerint pudenda, deinde caput, & cæteras corporis partes exteriores, earum malignam naturam, ac Gallicam affectionem præſeferent: Quæ ſi aliqualiter inueteraſcunt,intimas corporis partes permeant,ubi,uti diximus,articulos,neruos,iuncturas,& panniculos contegentes, & oſſa quoque capitis occupabunt: Hinc dolores,hinc ulcera peſſima,& oſsium uitia inſurgunt, quæ omnia morbi Gallici diffinitioni recte conueniunt.Pro igitur natura humoris excedentis, uaria inſurgunt puſtularum, ſeu impetiginum,conſimiliumque accidentiũ genera,& perſępe horum ſigna confunduntur propter uariorum humorum ad inuicem miſcellam,eò quia unus ſolus humor raró contingit, ut peccet,pro ut libris ſuis [a] Galenus,& [b] Auicéna atteſtantur.Sed quales humores in morbo hoc, eiuſque conſequentibus latitent, ſeu dominentur ii prorſus ſunt ueluti humores cholerici,tum melancholici,tum phlegmatici,& ut plurimum ſalſi:Quales etiã a [a] Galeno,ab [b] Auicéna, a cæteriſque authoribus de talium affectuum curationibus enumerantur.

Gal, 1. de differ. morb. cap. 12. & 1. regim. acut. li. 4. Fen. tertia. cap. 1. Lib. de Tum. præternat. et 5. de acciden ti. et morb. et 5. de comp. med. ſecundũ loca. Lib. 4. Fen. 7. t. 3. Morbi, et acciden tium ſuorum curatiua Methodus.

[c] Si quis igitur morbum hunc cum ſuis conſequentibus recte curare uoluerit, omnia antedicta inſpicere,ſigillatimque hominũ humorum dominium perſcrutari, indicationibus ſumptis ex natura moleſtantis morbi, tum ex patientis complexione maximè conducit. Porro,& iecore infecto, & naturalibus membris, prout a morbo Gallico infici continuò ſolent,ad extimas(uti diximus) partes, ueluti ad inguina ipſa,per ſæpe inter initia demandanrur humores uarie inficientes,ac deturpantes corpus noſtrum,quos per proprias indicationes depræhenſos,priuſque paratos, euacuabis per loca conuenientia, uti inferius clare oſtendam,tum quoque quomodo ſingula accidentia localibus remediis,ac auxiliis parare, tollereque ſimul debeas, ſigillatim per capita propria tradam.

Qualia mẽbra in morbo iſta inficiantur.

Quoniam igitur curandi primus, & præcipuus ſcopus in omni ægritudine eſt exacta uictus ratio,ſine qua nulla curatio ad perfectum traducitur finem.Ideo ab ea exordientes,breuiter quædam tangamus,cum de eadem,in cura præuiſiua longiorem ſermonem ſimus facturi. Sit itaque uictus talis per dies illos, quibus medicatio celebratur, & eouſque quo abſoluta fuerit omnium remediorum collatio, perduret. Contentus enim ſit ille rebus his

Gal. de ra-me. parat. ſa nit. 6. 10.

A uidelicet pullis iunioribus elixis,hædibus aſſatis, uel auibus,præſertim montanis, quæ cæteris præſtantiores ſunt. Vtatur aliquando amygdalis,& paſſulis inter cibi initia,ut aluus facilior reddatur,ſicque modo hæc,modo illa aſſumat,ne ſibi faſtidium apportent. Vinum, & aer,ſomnus,& quies, ſint tales,ſicut infra in de cura præuiſiua longius enarrabo.

His ergo conſtitutis curam ipſam aggrediamur medicatiuam, præmiſsis indicationibus, præſertim illis,quæ ex natura morbi,ſeu ex magnitudine ipſius deſumuntur,cæteris etiam nõ neglectis,& omnia auxilia maiora,ac præſtantiora exhibeto,qualia deſcribam,præfixis temB poribus,ſeu horis conuenientibus,iubeto hoc aſſumi primo pro uentris lenitione.videlicet

R. electuarii lenitiui
Floris caſsiæ nuper extractæ } ana unc.ſſ.
confectionis Hamech drac.iii.
Cum ſaccaro albisſimo fiant Boli.

Digeri deinde incipiatur materia ſyrupis his mitioribus prius,ut ad minorationem peccantium humorum deuenire tuto poſsis.

R. Syrupi de Bugloſſo. ʒ.
Endiuia ʒ.
Fumoterræ ʒ. } ana unc.ſſ.
Aquarum Buglosſi
Lupulorum
C Cicorii
Fumiterræ } ana unc.i.
Miſce & fiat ſyrupus.

Tribus igitur ex iis aſſumptis,ſanguinem ſecta uena communi,ad uncias ſex, uel ſeptem, uel nouem etiam fluere permitto,pro iudicio Medici asſiſtentis. Tandem aliis tribus, uel quatuor ebibitis,materia ad expulſionem aliqualiter parata, minoratiuum hoc fortius exhibeto.uid.

R. Diacatholiconis drac.vii.
Electuarii Hamech
de Pſilio } ana ʒ.ii.ſſ.uel iii.
De ſucco roſarum drac.ii.
Syrupi roſ.ſol. unc.iii.
D Aquæ florum,& fructuum, additis foliculorũ Senæ ʒ.iii.q.ſ.& fiat potio.

uel ſi malueris in forma ſolida, ita præcipies.

R. Diacatholiconis,uel lenitiui. ʒ.x.
Electuarii Hamech. ʒ.iii.
de Pſilio
de ſucco roſarum } ana ʒ.ii.
Cum ſaccharo albisſimo fiant Boli.

uel etiam ſi malueris in forma pillulari, itá iubeto.

R. pillularum de fumoterræ ana ſcrup.i.ſ.
de Hermodactili } ſcrup.i.uel.ſ.
Fœtidarum ſcrup.1.uel ſ.
Diagridii gr.iii.

Reformentur pillulę quinq;, uel tres cum ſyrupo de pomis ſabor.

uel has, ſi acciderit ſimul capitis dolor iubeto accipi.

R.pillularum de Fumoterræ 3.i
Cochiarum ſcrup.i.
Diagridii gr.iii.uel v.

Cum ſyrupo de fumoterræ formentur pilulæ quinque,& inaurentur, capiat hora quarta ante auroram. Peracta hac purgatione, ſic ma teriam de nouo parabis pro ipſius morbi eradicatione.

R.ſyrupi de epithymo)
de Fumoterræ) ana unc.ſſ.
de pomis ſabor unc.i.uel.ſſ.
Decoctionis ſenę unc.iiii.uel.v.

Miſce, & fiat ſyrupus, quem ſimiliter ieiuno ſtomaco ebibat.

Gal. 6. apho.12. Gal.4. apho.25.

Tribuſque ebibitis, iubeto quarto die hirudines ano admoueri, ſanguinemque extrahi pro iudicio prudentis Medici. Sanguis enim, qui inde extrahitur craſſus eſt, ac mixtus humori melancholico; Immo eius extractio potiſſimum eſt remedium melancholiæ, quare & morbis omnibus ab ea pendentibus, & præcipue morbo huic noſtro, & multis quoque eius accidentibus maxime proderit, deinde tres, uel quatuor itidem ebibebat ſyrupos, quibus expletis, paratam iam materiam ſic omnino euacuabis ſequenti medicina.

R.polypodii quercini unc.ſſ.
Foliculorum ſenæ 3.iiii.
Paſſularum mundatarum 3.5.
Liquiritiæ bene raſę emundæ 3.iiii.
Myrabolanorum nigrorum 3.ii.ſſ.
Kebulorum)
Citrinorum) ana 3.ii.
Thymi)
Epithymi) ana 3.i.ſſ.
Hellebori nigi 3.ſſ.
Florum cordialium 3.i.ſſ.

Miſce, omniaque contundito, ſeu incidito, de coctioque fiat ſecundum artem, deinde.

R.dictæ decoctionis unc.iiii.
Rhabarbari electi ſcrup.iiii.
Spicæ gr.iii.
Vini maluatici parum,
Agarici præparati 3.i.
Electuarii lenitiui. 3.vii.
Hamech 3.iiii.
de Pſilio Montagnanæ. 3.i.ſſ.
Succi roſarum puri unc.i.

Miſce & fiat potus.

In aurora ſequentis dici aſſumat brodii pulli ſcutellam unam, & ſacchari bugloſſati, & uiolati coclear unum, & ſic deſuper dormiat quã tum uoluerit, deinde a ſomno ſolutus cum fuerit, iubeto ſibi fieri clyſterium hoc lauiatiuum, videlicet ex unc.i.ſſ. Sacchari rubri, uel etiam ex duabus unc. mellis roſati, & brodio pulli, ſalis pauco, uitello oui, & oleo uiolato:

f Auic.lib. 1. en.quarta c. de clyſt.

E Hoc utique ualet ad abſtergendas reliquias materierum, quas medicina ſolutiua dimiſit circa parietes inteſtinorum, iuxta doctrinam Principis. Si quis autem medicinam iam dictã abuueret, pro ea iubeto aſſumi pillulas has hora ſexta noctis, & ad libitum dormire permittito, quibus optime aluus ſecedet.

R.pillularum de fumoterræ. 3.i.
de Nitro Alexandri. ſcrup.i.uel i.ſſ.

Miſce, & formentur pillulæ v. cum ſucco roſarum, uel cum electuario de ſucco roſarum.

4.Meth. cap.4.

Hucuſque uniuerſalem totius purgationem præmiſimus. Qualiter eam ſcilicet adminiſtrare poſſimus, ac debeamus, Nã recta methodo progredientes, dictum Galeni obſeruabimus, quòd purgandũ ſit prius totum corpus, antequam pars aliqua remediis ſubiiciatur: Nec particularem aliquem affectum aggredi oportet, niſi prius toto euacuato. Ideo utrumque in ſequentibus tractabimus, tum localia auxilia, tum particularium affectuum curam, poſt uniuerſalem doctrinam de totius corporis purgatione trademus: Topica ſiquidem remedia aliter adhibenda non ſunt. Id enim eſt commune præceptum in omnibus morbis, quod obſeruare debemus, uolentes ſanè, totũ corpus rarefacere, tum per cutim, tum per os, quod reliquum eſt materiæ expurgare per linimenta, ſeu unguenta, oportuit prius uniuerſum uacuare. Quo expleto, ac interpoſito die uno, uel duobus, imperato hoc unguento illini partes extremas, ſicut brachia, pedes, & iunctuas quoque, ſtomaco ieiuno, per treſque horas ad minus ſudare conſulito. Vnguentum hęc habet.

F Gal. 6. comp. m. ſecund. l. cap.1. G Gal.3.de aff.cap.3.

R.Thuris)
Maſticis } ana 3.ii.
Myrrhæ)
Dinnamomi
Gingiberis)
Piperis longi } ana. 3.i.
Cubebę)
H Sandarachæ Græcorum)
Minii) ana 3.ſſ.
Cineris Tamariſci unc.iii.
Butyri recentis unc.iiii.
pinguedinis ſuillę lib.ſſ.
Succi plantaginis)
Argenti uiui extincti } ana unc.iii.
Cum ſucco limonis)

Miſce, & in mortario lapideo fiat unguentum, quo illiniatur, uti dictum eſt. Vel ſi maluerit, ſequenti uti poterit, eo quod magis loca dolentia reſpiciat, ac ab omni moleſtia ipſa liberare omnino queat; Quare eo ſic utetur per ſex dies, mane, & ſero inungendo brachia, ſpatulas, crura, nucham, ac dorſum uniuerſum, ieiuno ſtomacho, deinde in lecto cubando bene calido, ut ſudoris haberi benefi-

cium

cium poſſit ad minus per horas tres, ſic enim materiæ plurimum per ſudorem, tum per os emittetur; Quare hoc tanquam magis ſedatiuo dolorum,& in ætate calidiori, ac anni tempore calidiori tutius uti poſſumus. Priori autẽ utitor pro complexione frigidiori,& pro morbi natura frigidiori, ubi uidelicet maiori rarefactione opus fuerit, ualentius enim ſudorem euocabit, quam hoc, quod ſequitur, & tale eſt.

R. Adipis leonis
Humani
Vulturis } ana unc.ii.
Anatis
Anſeris

Et ponantur in olla uitreata,& hæc addas.

R. reſinæ pini unc.iiii.
Maſticis
Turis } ana unc.ii.
Ceruſæ unc.iiii.
Succi arantii num.vi.
Argenti uiui unc.iii.
Terebinthinę unc.i.ſſ.

Extinguatur argentum uiuum cum therebinthina mortario marmoreo per mediam horã illud agitando.

cinnabrii unc.ſſ.
Olei chamæmelini unc.iii.

Miſce,ut ſupra omnia in mortario in formam unguenti redigendo.

Per hæc utique ungnenta uariis ſuccurres morbi huius accidentibus, ſicut ſunt dolores, tumores,ſcabies,ſeu pruritus, caſus capillorum, ſeu pilorum etiam; Quoniam plurimum (uti dixi) materiei morbum faciẽntis,tum per os, tum per ſudorem expurgabitur.

Quare interim prouidus exiſtas,ſi oportuerit gargariſmum, ſeu lauacrum parare, ex medicinis abſtergentibus,exſiccantibus, & conſtringentibus, ac ulceribus conuenientibus, qualia ſolent accidere propter morbum hũc, tum etiam propter dictorum inunctionem, ſolent ſiquidem ulcera, puſtulæ, corroſiones in ore apparere,quare talibus utere, qualia ſunt Roſa,Balauſtium,mirtus, plantago, poligonũ uidelicet centumnodia,lentes,hordeum, Alumen crudum,uel uſtum,unguentum Aegyptiacum,& ſimilia.

Tali ſiquidem lotione tuto uti poteris, quæ ſic habet.

R. Aquarum Roſarum unc.iiii.
Plantaginis
Solatri } ana unc.iii.
Inlep uiolati unc.i.ſſ.
Dyamoronis unc.i.
Miſce.

Prudens autem Medicus alia conſimilia parare ex dictis poterit, prout neceſſitas expoſcet.

A

Vnguentum optimum pro affectibus, qui ſolent membro genitali accidere in conſimili morbo,quod habet.

R. Axungiæ Porcinæ unc.iii.
Argenti uiui. unc.i.ſſ.

Diu hęc agitabis in mortario, ac deinde addes,

R. Minii
Ceruſæ lotæ in aqua roſarum } ana unc.ſſ.
Cinnabrii drac.ii.
Thuris electi dra.i.
Aloes optimi. ſcru.ii.
Miſce,ſecundum artem fiat unguentum.

Ad idem ſequitur lotio optima pro puſtulis mortificandis, quales ſolent in ore, uel in membro genitali apparere.

B

R. aquæ roſarum unc.iiii.
Argenti ſublimati finiſſimi unc.ſſ.
Miſce, & parum bulliant ſimul in ampulla uitrea, ac ea utere pro puſtulis mortificandis, bis in die eas tangendo cum dicta aqua.

Pro concluſione dictorum referabo mirabile,& optimum quoddam inuentum cuiuſdam non obſcurę anthoritatis uiri,magnique expe rimentatoris,ſed a nobis ſępe comprobatum, contra uaria huiuſcẽ morbi accidentia, ſcilicet ſcabiem,pruritum,puſtulas,& reliquas impetigines,& mirabiliter ualet ad confortationem,ut etiam dixerim ad renouationem omnium membrorum noſtri corporis quaſi iam deperditorum,omnemque morbum ex ſolutione continuationis pendentem tollit, ſeu curat,& aqua metallorum dicitnr, quæ hæc recipit. *Arnaldus de Villa noua Breuiarii libro.*

C

R. limature ferre
chalybis
Auri
Argenti } ana. q. uolueris
æris
Stamni
Plumbi
Mirobal.
Aloes } ana ad põdus omnium.

D

Terantur omnia in ſimul,& miſce,& ponantur omnia in olla uitreata,uel alchimicha,quę uas deſtillationis ſupra ſe habeat,& ſupra ignẽ fornacis apponatur, & aquã, quæ per alembicum diſtillat in uaſe uitreo colligas, & uſui reſerua,quoniam mirabilis eſt ad ſupradicta, & ad maiora etiam.

Hucuſque ſatis me dixiſſe duxi de Methodo curatiua morbi huius,nunc prout ab initio tetigimus Methodum eiuſdem præuiſuam aggrediamur; Si quando enim contingeret enumerata auxilia (a nobis iam ſępe non ſine laude comprobata) optato fine fruſtrari,quod ad huc ſcilicet aliquis propter nouum huius peſtis genus, & prioribus ſęculis inuiſum (uti exordio tractatus noſtri narrauimus) ſe non *Metho. præuiſiua morbi Gallici.*

ib. de ſan g. iiſiones & ib. meth. me li.

ſine eius moleſtia poſſe uiuere ſentiret. Huic
expediet ex præcepto Galeni recurrere ad
Methodum morbi huius prȩuiſiuam, ſine qua
morbi rebelles, ac auxiliis contumaces nec de
bellari, nec conuinci poſſunt. Præuiſiua autem
Methodus curatiua, quatuor clauditur termi
nis, pro ut atteſtatur nobis maximus Experi-
mentator Raſis. Primus, bis in anno, ueris prȩ
ſertim initio, ac alterius Solſtitii tempore ua
cuationem admouere. Secundus erit, Regimi
ne uitȩ in ſex rebus non naturalibus uti. Ter-
tius, membra morbum fouentia corroborare.
Quartus denique conſiſtet in totius, ac princi
palium membrorum confortatione.

Raſis ſuo cō mentis. lib. Gal. lib. de Dynamidiis.

ȝ. comm. in Apho. Hipp.

Purgari ſiquidem veris initio maxime pro
derit, ſicut ex Galeni doctrina habetur, diu-
turnas ſiquidem paſſiones, ac melancholicas
tali uacuatione ſȩpiſſime tum ſublatas uidi-
mus, ex plenitudine enim mala hæc diſpoſitio
tolletur uenȩ ſectione; Ex humorum autē cor-
ruptione purgatione ſanabitur, ſin autem utra
que cauſa aderit, tuto uenȩ ſectionem prius ag
gredere, quoniam purgationem prȩcedere
debet ex Galeni, & Auicennæ, omnium-
que authorum doctrina, Illaque peracta, pec-
cantes humores digeres ſecundum doctrinā
iam traditam in arte medendi curatiua, aliter
enim niſi prȩparaueris materiam uacuandam,
multa ſequentur incommoda, qualia narran-
tur a Galeno in libris ſuis. Iis demum paratis
medicamine aliquo purgante ex iam prȩpar-
ratis utere, nam hic illa repetere iuſtum non
uidetur, cum tu quoque ſi prudēs fueris, quod
magis iudicaueris expediens, ex dictis impera
re poteris, vlterius ſi indicationes ex natura
morbi cum iis, quȩ ex natura patientis deſu-
muntur, ſimul concurrerint pro altera purga-
tione fienda, conſulo ego ex Galeni, tum Aui
cennȩ authoritatibus, prȩdictis, eam debere
fieri autumnalis Solſtitii tempore, Quoniam
aliqui ſunt, quibus non ſatisfit purgatio una,
ſed altera etiam indigent pro ſanitatis tuitio
ne. Sicque uenaberis modum ex Methodo me
dēdi curatiua iam prȩſcripta pro ratione pru
dentis Medici. Hȩcque de priori parte Metho
di prȩuiſiuȩ.

Gal. 10. de comp. med. ſe cundum loc. c. 2.

Gal. com. 2. Apho. 9.

Gal. 6. de ſa nitnen

Gal. 6. de ſa nitnen.

Secunda autem, utique eſt regimen uitȩ in
ſex rebus non naturalibus, uidelicet in aere,
cibo, & potu, Metu, & Quiete; Somno, & Vigi
lia, inanitione, & Repletione; Animique paſ-
ſionibus. Hȩc enim uario modo a nobis admi-
niſtrata, ſeu aſſumpta dicuntur ſalubria, tum
inſalubria. Aer ſiquidem ſalubris, ac maxi-
me conueniens tali iam paſſo morbum hunc
pro ſui ſanitate eſt Aer temperatus, ad aliquā
caliditatem leuem uergens potius, quam ad
frigiditatem, ne meatus claudantur, ac inſenſi
bilis tranſpiratio prohibeatur aerium ſcili-
cet, ſeu ſalſorum uaporum, qui detenti inte-
rius, ſunt in cauſa, ut morbus hic moleſtiam in
ferat. Aer nunquam frigidior dolores cauſat,
calidioris autem aduentu tolluntur, dolores
autem in morbo hoc maxime cauere debe-
mus. Aer inſuper purus ſit, hic enim omni æta
ti conuenit. Cibus autem, & potus, in quibus
ratio uictus conſiſtit, quatuor complectitur re
gulas, pro ſui recta adminiſtratione, ut omni-
no obeſſe non poſſit. Prima erit, ut cibus aſſu-
mendus ſit boni ſucci, & ſecundum illam quali
tatem peccet pro naturæ humorum exceſſu ſi
bi contrariam. Quoniam in iis, quæ præter na
turam ſunt, indicatio uictus ſumi debet a con
trariis qualitatibus, ita tamen quod qualitatū
actiuarum exceſſus maximus uitetur, natura
quippe ab eis ualde læderetur, ob id parum de
clinent in contrariam qualitatem. Cibus itaq;
debet eſſe boni ſucci, eo quia talis uim deter-
gendi habet, nec glutinoſus, nec craſſus ſuccus
inde efficitur, nec etiam ualde nutrit, ſic enim
talis uictus ratio in morbo hoc maxime expe-
titur. Comedat itaque recentes, ac laudatas
carnes, quales ſunt pullorum, hædulorum, uitu
lorum paruorum, caſtratorum annualium, per
dicum, & omnis generis auium montanarum,
ſed cȩteras ſylueſtres carnes dimittat, tum etiā
ſalitas, ac craſſas, ſicut anſerū, porcorum, boū,
& aliorum, quæ ſuccum impurum, craſſum, uel
ſalſum generent. Tutò etiam uti poteſt ouis
recentibus ſorbilibus, uel elixis, non duris. La
cte quoque caprarum aliquando, iei uno ſiqui
dem ſtomacho. Pro ferculis ſuis aſſumat far,
hordeum, lactucam, endiuiam, bugloſſam, ace
toſam, dimittat tamen omne genus caulis, nao
nes, riſum. Piſces aliquos etiam comedere
poteſt, ſed naturæ talis exiſtant, uidelicet par
ui potius, quam magni, ſquamoſi, degentes in
aquis puris, non paludoſis. Edantur que aſſati,
uel elixi, ſed aſſatura in hyeme ſit potius quā
in æſtate. Ex fructibus, moderate eis utatur,
ſicut ſunt poma Appia, pyra bene cocta, pru-
na bene matura, & ſimilia, fugaces etenim fru
ctus euitet omnino. Vino mediocriter utatur,
ſit bonum, ac æquale inter uetuſtum, & nouū,
clarumque ſit, boni odoris, æqualis ſaporis,
ſeu mixti, nec acre, nec acutum, nec dulce ſit,
ſitque pauciferum, non fumoſum. Cibos de-
nique omnes nimium dulces caueat, ſicut ſunt
ficus, dactyli, confectiones ex melle, amara
itidem omnia, & acuta fugiat, ſicut allium,
cȩpas, raphanos, erucam, & ſinapi, omneque
ſalſum, ſi poſſibile eſt dimittat. Hæcque de ra
tione uictus in quali. Secunda uictus ratio con
ſiſtit in quanto, pro menſura uidelicet uirtu-
tis digeſtiuæ aſſumatur. Quoniam licet cibus
eſſet in ſeipſo bonus, & corpori conueniens,
uirtutis tamen digeſtiuæ ſi uim ſuperaret, tūc
ex eo nutrimentum malum generaretur. Hæc
igitur uictus ratio prudentiæ Medici relin-
quitur.

Gal. lib. Ar tis medic. c. 85.

Gal. 3. de affec.

Gal. 1. de ni. tue. c. 1

quitur. Tertia uictus ratio ſtat in ordine aſſu-
mendorum, quid uidelicet priori, quidue ſe-
cundo ſumi debeat loco: Inordinata ſiquidem
cibi acceptio ſanitatem ualde perturbat, eo
quia digeſtio impediatur, corrumpuntur po-
tius cibi ſic aſſumpti, quam quod nutriant,
Ideo quæ fluxibilia, quæ lenitiua, quæ corru-
ptibilia magis, & quæ uelocioris digeſtionis
ſunt, præmittantur, hæc ſit uniuerſalis regula:
Quæ uero oppoſito modo ſe habent ſecunda
menſa accipiantur. Quarta denique uictus ra
tio, tempus, ſeu horam reſpiciet; Aſſumat quę
aſſumenda ſunt hora cõſueta, ni aliquid aliud
impedierit. Poſt prioris cibi deſcenſionem,
ubi motus, uel aliquid huic ſimile, uel etiam
ſomnus ſecutus fuerit, ſecundus aſſumatur
cibus.

Gal. art. Med.c. 85. Motus autem, & Quies, cum fiant homini ne
ceſſaria, dicuntur quandoque ſalubria, & inſa
lubria quandoque, prout adminiſtrantur, uel
non. Motus ſiquidem, ſeu exercitatio homini
eſt neceſſaria, eo quia mirum in modũ faciat
ad ſanitatem, & præſertim cum moderatum
fuerit exercitium, inſuper naturalem calorem
commouet, & ualidas reddit, quæ in membris
ſunt uirtutes natura les, animales, et uitales.
Purgat enim quandoque humores, qui ſunt in
profundo corporis. Exiguos inſuper meatus
mundificat, ac excrementa per eoſdem expel
lit. Verum in eo tria hæc ſunt maxime conſi- *Gal. 2. Aho. 48.*
deranda, uidelicet tempus, quantitas, & Mo-
dus utendi. Tempus ſiquidem eius ſit ante ci-
bum, ſicut libro de paruæ pilæ exercitio Gale
nus docuit. Quantitas temperata, ſeu modera
ta ſit pro uirium ratione, ſicut idem Galenus
de ſalubri dieta. Modus denique, non ſit mo- *Gal. 2. Aho. 48.*
tus uiolentus, uel uehemens. Quies autem cũ
ſui contrarii ſit remedium, ſoluit laſſitudinem
uireſque reparat, ſed niſi temperata fuerit, ſa-
nitati maxime obeſt, aggregat enim excremẽ
ta, ex quibus inde fiunt incommoda uaria, prę
ſertim in morbo hoc, ubi excrementorum om
nis generis expurgatio deſideratur. Som-
nus, & Vigilia, cum ſit unum ex rebus non na-
turalibus, neceſſario nos eo indigemus. Som
nus ſiquidem nocturnus ſit ad minus ſeptem,
uel octo horarum, non ſuperfluus, unde Auicẽ
na in eo de Regimine ſomni, inquit. Somnus
temperatus uirtutem naturalem potentem ef-
ficit perficiendi ſuas operationes: Et eſt ani-
malem uirtutem quieſcere faciẽs, & in eius ſub *Lib. 1. Fen. 3. doct. 2. c. 7.*
ſtantia augmentum præbens, prohibetque ſpi
rituum reſolutionem, & ob id digerere facit,
multique nocui uapores expelluntur. Somnus
autem meridianus minime competit, niſi aſ-
ſuetis, uel his, qui ob dolores, uel ob aliquam
aliam cauſam noctu dormire non potuerint,
aliter in die dormire malum eſt, ad multas
enim, & maximas ægritudines corpus diſpo-

A nit. Repletio autem, & euacuatio, ſeu inanitio *Auic. ibid.*
præter modum facta, noxia ualde eſt reple-
tis, ſiquidem nimia dolorem facit, multaque
alia incommoda. Euacuatio autem ſit modera- *Gal in ſexto de mor. uulg. cõ. 3.*
ta, non uiolenta, temporibus congruis, ſingu
lo fere die habeat beneficium corporis, & ſi
natura obediens non ſit, iuuet eam clyſteri ali
quo, uel ſuppoſitorio, uel etiam potione hac
ſingulis, uel alternis diebus utatur. uidelicet

R. aquæ caſei		unc. iiii.
Epithymi		unc. i. ſſ.

Exprimatur in mane, & bibat, uel ſi malueris
puluerem hunc, quo ego in conſimili bus mor
bis uti ſoleo, & hæc habet.

B

R. Turbit albi	ana	unc. i.
Zingiberis boni		
S. aniſi		
Feniculi		
Maſticis		ſcrup. i.
Dragaganti		drach. ſſ.
Hermodactylorum	ana	drac. i.
Sacchari finisſimi		

Miſce, & fiat puluis ſubtilisſimus, cuius drach
mam pro uice cum uino aſſumat.

Cauere tamen opus eſt pasſiones animi om
nes excedentes, iram præſertim, & triſtitiam,
ſolicitudinem, & animi mærorem, quæ ſanè
exſiccant, ac exterminant corpus noſtrum, re-
C ſoluunt etenim uires, retinent inſuper multa
excrementa, unde morbus hic ex talibus ui-
res ſæpe aſſumit. Quare maxime fugienda ti-
bi ſunt: Verum ſumme confert, lætari, gaude-
re, & bene ſperare de ſalute, cum amicis con-
uerſari, iuxta illud Galeni, quòd anima noſtra *Lib. de ludo pilæ ad Epigenem.*
tam potentis motionis eſt, ut ex ipſius gaudio
permulti ex grauisſimis morbis euaſerint.

Coitus, ſeu ipſa uenus licet ſub quinto non
naturali tractari potuiſſet, hic tamen ſeorſum *Lib. Art. Med. c. 86.*
egiſſe de uenere uolui, eo quia Galenus poſt
ſex rerum non naturalium enumerationem,
capite proprio de ea conſcripſit, inquiens eã
conferre, & obeſſe poſſe, ubi nullam, uel ali-
D quam reſolutionem ſenſeris, ubi tẽpus oppor
tunum, uel incongruum ſeruaueris. Vbi deni
que moderatam, uel immoderatam exercue-
ris: ſic modo uno calorem excitabis, adenes
teſticulorum purgabis, a uariis pasſionibus
eos liberando. Præter id quod retentum *Gal. lib. de ſper. mate.*
ſperma id agit quod uenenum; Ex eoque re-
tento talia ſuboriuntur incommoda, qualia
in virginibus, & viduis ſæpe conſpici ſolent, &
plurimæ ante tempus commoriuntur. Quare *Gal. lib. art. Med. c. 86.*
ea aliquando uti bonum eſt, non autem ſem-
per malum, uti Epicurus ſenſit. Modo altero, *Gal. in tertiũ de mor. uulg. cõ. 1. Gal. 5. loc. aff.*
neruos lædes, cerebrum debilitabis, ſtomachũ
deiicies, hinc tremores, hinc dolores podagri
ci, hinc comitiales morbi, hinc corporis exſic
catio, ac omnimoda conſumptio, & mors tum
ipſa conſequitur. Hęcque de uitę regimine in

ſex

ſex rebus non naturalibus ſufficiant.

Partium rectificatio, cũ corroboratio qualis.

Nunc præuiſiuæ Methodi poſtremas duas particulas ſimul aggrediamur, ac proſequamur, & eo magis uno ſermone complectamur utramque particulam, cum finis unus, & idem in iis deſideretur, In ſtauratio uidelicet, ac rectificatio, tum ipſa corroboratio. Iecur ſiquidem, cerebrum, & cor, cum ſint præcipuæ noſtri corporis partes, in quibus uita noſtra præſertim conſiſtit, diligenti indigent conſideratione prudentis Medici. Quòd ſi nonnullæ, uel omnes ex dictis partibus in aliquo defecerint, ſtatim captanda eſt præſidiorum opportunitas, ut ipſis ſuccurratur, eædem rectificentur, & corroborentur. Cumque ante à diximus Gallicam hanc affectionem primarias noſtri corporis occupare partes, Iecur præſertim ipſum, & naturalia membra omnia, Iuſtum nunc uidetur tradere doctrinam, & rationem, ſeu modum inſtaurandi, corrigendi, tum fouendi iecur ipſum, cæteraque naturalia membra (præmiſſis tamen iam omnibus enumeratis purgationibus pro ipſius morbi propugnatione) aliter enim fruſtra quæreremus partium rectificationem, Atque non tantum noſtra intentio ad hepar ipſum dirigatur. Quoniam naturalis ipſa uis ab eodem in omnia membra diffunditur, ut non mirum ſit, ſi in hoc præſertim morbo cætera quoque membra, primaria præſertim, compatiantur, ſimul atque inficiantur, Quare non ſolum ipſum, ſed & alia inſtaurare, corrigere, ac munire opus eſt. Per hæc utique præſidia, reliquiæ morbi omnes, ac eiuſdem impreſſiones in omnibus fere membris factæ tollentur, ſicque à nouo hoc peſtis genere libera eſſe dicentur. Diximus affectum hunc perſæpe dependere à pluríma materia melancholica, tum à falſa pituita. Ideo ſic ſequentibus præſidiis impreſſiones illarum, tũ morbi reliquias auferre ſoleo; ac uniuerſum corroborare. Inter cætera Theriacam Andromachi accipio, ac ea ſæpiſſime utor in affectibus huiuſmodi diuturnis, ac ab humore melancholico pendentibus, quã liter Galenus affirmat eam corrigere poſſe uitia melancholię. Et aliquando utor etiam lætificante Ioannis Meſuę, tum electuario de gemmis, tum lętificante Raſis in diuiſionibus cap. de tremore cordis: item eiuſdem 9. ad Al manſorem, c pręcipiendo.

Gal.libr.de tot.mor.c.7.

Gal. de præſag. ex pulſ. c.12.

Lib. de Theriaca ad Piſonem.

R. cuiuſuis illorum unc.i.
Sacchari uiolati }
Bugloſſati. } ana unc.i.ſſ.
Hiacynthi ſcrup.i.
Seminis citri }
Boli Armeni } ana unc.ſſ.

Cum ſyrupo de acetoſitate citri fiat mixtura, de qua aſſumat coclear unum ante prandiũ per quatuor horas, deſuper bibendo uini pa-

E rum albi, clari, & odoriferi cum aqua bugloſſę, uel roſarum commixti, ſic pariter de theriaca aſſumat ad quãtitatem fabę cum uino eiuſdem generis. Alia plurima ſunt electuariá confectioneſque uariæ, quę habẽt uim inſtaurandi, corrigendi, tum corroborãdi membra noſtri corporis primaria, tum uirtutes animales, tum uitales, tum naturales pręcipuè, quę ſępe corrumpuntur ex maligna natura morbi huius. Et hæc ſunt. Mithridatum. Aurea Alexandrina. Dyarhodon Iulii. Diaboraginatum, Diamargariton. Roſata nouella. Dianenupharinum. Triaſandali. Conſerua acetoſitatis citri. Triphera Galeni, ſicut Meſues eam nobis
F commendat. Aromaticum roſatum ex deſcriptione Gabrielis. Aromaticum muſchatum, & conſimilia magnopere commendantur, quorũ tamen electio, ac diſcreto iudicio prudentis Medici relinquatur.

Impreſſio Morbi Gallici qualis tollenda.

Verum maxime aduertendum, quòd cum hęc affectio Gallica ſit ęgritudo ex genere earum, quę diuturno perdurant tempore, uti diximus, Vndè ex hac permanentia diuturna permutantur complexiones membrorum, atque ipſa acquirunt diſpoſitionem illam malorum humorum generatiuã, hæcque Auerroes ſuo colliget affirmat. vnde aliquando ęgritudines exiſtimantur curatę, cum tamen adhuc lateant. Ideo debemus eſſe multum ſolliciti
G in talibus impreſſionibus tollendis, & in reparandis uirtutibus membrorum, quare non erũ beſcam quędam approbatiſſima pręſidia in medium afferre, ut omnino poſſimus malam illam impreſſionem, pręſertim in hepate factam tollere, tum etiam in aliis membris. Et hęc ſunt. Valde proderit ſępe uti electuario illo Montagnanę, cuius eſt ampla, & mirabilis uis in confortando cor, & cerebrum, tum in rectificando ſanguinem, tum etiam in ſeruandis ſpiritibus a malis impreſſionibus qualitatum melancholicarum, cuius eſt hęc deſcriptio.

Auerr.3. Colliget.

Montagnana in cõſil. de melancholia.

R. florum boraginis }
Bugloſſę }
H Seminis acetoſę }
Scariolę }
Endiuiæ } ana unc.ii.
Violarum }
Adianthi }
Polytrici }
Capil. ven. }
Granorum fiſticorum infuſorum
in ſucco bugloſſę per duos dies unc.iiii.
Corticis myrobalanorum indorũ unc.i.
Hyacinthi }
ſmaragdi } ana unc.i.
Saphyri }
Oſſis de corde Cerui }
Doronici } ana unc.i.ſſ.
Zedoarię }

Lapi-

Lapidis Armeni,
    & Lazuli pręparatorum } ana ſcr.ii.
Sacchari ſecundę decoctionis. lib.i.ſſ.
Foliorum Auri nu.x.
Margaritarum electarum 3.i.ſſ.
Miſce,& fiat ſecundum artem.
Scias,quòd ſaccharum lento igne debet con-
coqui cum libra una ſucci pomorum Appio-
rum uſque ad ſucci conſumptionem, deinde
cum electuariũ hoc tepefieri inceperit, adde
    Muſchi gr.ii.
    Ambrę gr.iiii.
Scias,quod maxime uellem,ut uteretur ele
ctuario hoc cum Bugloſſę,& uiolarum conſer
ua,& ſimilibus,ſic enim permixtum cum tali-
bus melius adminiſtrabitur. Nõ occulto aliud
electuarium experientia quotidiana maxime
comprobatum,& tale eſt,quod recipit.
R.caſſię ligneę
Cinnamomi electi } ana drac.ii.
Croci ſcrup.i.
Roſarum rubearum ſcrup.i.ſſ.
Sandalorum rubeorum unc.ſſ.
Paſſularũ nõ bene maturarũ cũ arillis. unc.ii.
Seminis citri
Boli Armeni } ana ſcrup.i.
Miſce,& fiat in forma electuarii cum Miua ci-
toniorum optima,& mirabilia ex his iuuamẽ
ta apparebunt, ſumi enim debet coclear unũ
per horas duas,uel tres ante prandium.

Hęc ergo de Methodo morbi huius,ſuorum
que accidentium curatiua,tum pręuiſiua, ſa-
tis ſuperque dictum exiſtimo. Quamplures &
enim pręſidiis uis tantum enumeratis,uel ali-
quando omnibus,uel ſaltem aliquibus pręſti-
tis,pro ipſius naturę morbi ſęuitie, perſana-
tos, ad priſtinamque naturam reſtitutos uidi,
ac ego ſæpe fælicisſimè curui. Ita reliquum eſt
Deum ſummum opificem,ſanitatis uerè largi
torem exorare,ut auxiliis iam præſcriptis om
nibus ſuam præſtare dignetur gratiã,ſine qua
omnis homo in uanum laborabit.

Sermonem noſtrum claudare,mens erat, ni
ſi nobis ſe ſe exhibuiſſet nouum quoddam po
ſteriori hoc noſtro ſęculo inuentum, ac tan-
quam per Deorum manus traditum auxilium
pro morbi Gallici expugnatione, ac omnimo
da illius euictione, quale eſt decoctum quod
dam ligni Guaiaci dicti, cum uictus quadam
inſtitutionis ratione ſatis exili. Vnde priuſ-
quam dicti ligni uſum,ſeu utendi modum ag-
grediamnr,uires,ac utilitates eius omnes ſub
compendio enarrare intendimus per ſuas A-
reolas, Auicennam noſtrum imitati, de ſimpli
cium naturis pertractantem.

Lignum Guaiacum quid eſt?Eſt arbor ſem
per uirens, alta ad xii. cubitos, frondoſa, fo-
lia habens non diſſimilia foliis plantaginis,
ramoſa,luteos flores,nuceſque gignens ącris

Guaiaci ligni ex natura, et uires omnes.

A ſaporis.Perdura,& ponderoſa, odore non in-
ſuaui.cum utitur,auenſa gũmi emittit, corti
cem habens nigrũ,& ſubcineritiũ, reſinoroſũ,
Interitus colore buxeo,ſed in medio nigreſcẽ
ti,aſportaturq; ex Indiæ regionibus,ex Amæ
ria Peru, inſuliſque aliis nouiter repertis.
ELECTIO.Quod nigri,& unctuoſitatis pluri
mũ habet,& ſit corticis multã reſinã habentis,
maximi ponderis.Leuitas.n.ſenectã,& macre-
dinẽ oſtendit.Quod & in minutisſimas partes
inciſum,uel raſũ,in aqua grauitat,ac ſubſidet.
Quod ẽt eſt radicibus propinquius, illud &
melius.NATVRA. Calidum in tertio, & ſic-
cum inter initia ſecundi eſſe cenſetur a non-
B nullis. OPERATIONES, ET PROPRIE-
TATES.Subtiliat,& exſiccat, ſua caliditate,
tũ ſiccitate,reſoluit,& abſtergit, exaſperatiuã
uim habet,ut utentibus notũ eſt, ob id corrigi
tur ſaccharo,& ſimilibus.Adæquat,uim habet
aperitiuã,& diureticã. Dirumpit uentoſitates
ſtomachi,& hypochondriorũ. Mundificat ſan
guinẽ,ac eius uitia emendat. Dolores uarios,
præſertim morbi huius,ſedat, eſt rectificatiuũ
putredinis,ac cõfortatiuũ mẽbrorũ ex ſua ſty
pticitate. Digerit,nocumenta aquarũ expel-
lit. Eſt multi nutrimenti,aliter. n. ipſum aſſu-
mens tantã inediã haud toleraret,niſi ẽt ualde
nutriret. Confert maxime ægritudinibus me-
lancholicis.Pituitã extenuat,eiuſq; nocumen
C ta expellit.Fluxiones ſiſtit,uel auertit, earũq;
ortũ eradicat,ac tollit. DECORATIO. Mun
dificat,ac uarios morbos corpus defædantes
aufert.Malos odores corporis rectificat,Bonũ
anhelitum facit.Dentes, & capillos decidẽtes
præſertim ex morbo hoc cõfirmat, ortumque
accelerat, ſi deciderint. Impinguat. Vidimus
n.multos a morbo Gallico perſanatos per li-
gnũ hoc obeſulos factos,ac ualde pingues bo-
nũque colorẽ habẽtes.Mẽbra inſuper extenua
ta,& imminuta auget, ac complet. APOSTE-
MATA,ET BOTHOR.Tumores uarios, colle
ctiones,ac durities,ſinus,& tubera, ſeu & par-
uas puſtulas ſoluit,disſipat, ac omnino curat,
D ſed ẽt ſi qua in intimis latent,eruit,curandiq;
anſam,& commodũ præbet.VVLNERA, ET
VLCERA.Vlceribus malignis,&antiquis, &
ſordidis medetur,ac auxiliatur,oſſaque uſque
ipſa ex hoc morbo ulcerata rectificat,carnẽq;
bonã ĩ ulceribus ſuboriri facit,fiſtulas aliqñ ui
dimus ex eo perſanatas. fertur ẽt emẽdare uul
nera prius male curata.Scabiei antiquæ,pręſer
tim ulceroſæ,& melãcholicæ, & ex morbo Gal
lico pẽdẽti,tũ ẽt pritui medetur ex tali pręci
pue cã.INSTRVMENTA IVNCTVRARVM.
Doloribus iuncturarum præſertim frigidis,
tum etiam ex morbo hoc pendentibus con-
fert exſiccando,ac corroborãdo,sciaticę, Pa-
ralyſi ex frigida cauſa in primis, tremori, ner
uiſq; laxis,ſeu mollificatis auxiliatur mẽbraq;

ex hoc morbo ſtupida confirmat, ac ad motum reuocat, ſicut multi multos perſanatos atteſtantur. MEMBRA CAPITIS. Sodæ præſertim frigidæ, ſeu melancholicæ, & antiquæ, uel ex hoc morbo pendenti mirum in modum auxiliatur. Cerebrum, ac uniuerſum caput corroborat, uirtuteſque eius eius animales excitat. Reſoluit uentoſitates, ex humore melancholico factas, aperit eius oppilationes, quare ad Epilepſiam, ſeu ad comitialem morbum parato, uel iam paſſo ſuccurrit. Confert uertigini, melancholiæ. Memoriam corroborat. Dolori aurium antiquo, tinnitui, & ſurditati ex flatulentis, & melancholicis humoribus pẽdentibus auxiliatur. Catarrho, ſeu catharrhali fluxioni antiquę, & frigidæ cõfert fluxionemque ſiſtit. Purulentiis gingiuarum, earundemque fœtori, & dentium ualde prodeſt. MEMBRA OCVLI. Fluxiones frigidas oculorum, fiſtulas eorundem, & ulcera curat antiqua, uiſumq; acuit. MEMBRA PECTORIS, ET ANHELITVS. Corroborat membra anhelitus, medetur enim ſuſpirioſis, & anhelantibus, ſi fuerit præſertim contractum uitium ex morbo hoc, uel ex unguentorum inunctione. Aſthmaticos & aliquando perſanatos ex eo uiderunt aliqui. Cor confortat, eiuſque complexionis malitiæ, & præſertim melancholicæ mirifice auxiliatur, tremorique eiuſdem frigido. Apoſtematibus, ulceribus mamillarum, melancholicis humoribus, uel etiam ex Morbo Gallico pendentibus, ſanitatem præſtat. MEMBRA NVTRIMENTI. Stomachum confortat, Heparque frigidum mirabiliter corroborat. Bonam efficit digeſtionem, ut in perſanatis ex hac curatione uidere licet. Oppilationes ſtomachi, & Hepatis aperit, Apoſtematibus frigidis, eorundemque duritiei confert. Omne genus Hydropis, cunctaque uitia Hepatis à cauſa frigida præſertim pendentia curat, & emendat. Splenis duritiés, uariasque eius ægritudines tollit. Refrigeratos, ac frigoris moleſtias emendat, ac prohibet, bonam denique uniuerſi corporis conſtitutionem condonat, eam ſeruat, tuetur, ac confirmat, ſicuti uidere licet in perſanatis curatione hac ex morbi Gallici lue, qui meliorem ſortiti ſunt naturam, quam unquã habuerint. MEMBRA EXPVLSIONIS. Soluit ac digerit humiditates, humoreſque craſſos, melancholiamque ipſam præſertim extrahit, ut hylariores reddat aſſumentes. Quare humores dictos per loca uaria deriuat, ac extrahit, uel per ſudores, uel per urinas, uel per ſedis excrementa, ſicut fertur quoque curaſſe colicam antiquam ex frigida, uel flatulenta cauſa pendentem. Et quoniam urinam maxime prouocat, creditur, poſſe iuuare calculoſos. Mirachiales paſsiones,

E uariaque Matricis accidentia ex melancholica materia, tum frigida quaque alia, curaſſe nõ uulli atteſtantur, & imprægnationem prohibẽtes aliquas cauſas tollit. Ani, & ueretri ulceribus, puſtulis, ſed ani præſertim rhagadiis, morbo ex hoc pendentibus, auxiliatur, illaſque omnes partes ad ualetudinem poſſe reduci diſponit. FEBRES. Antiquas, diuturnaſque febres, ac promiſcuas. Quotidianas, Quartanaſque præcipue poſſe ipſum curare, abſtuliſſeq; plurimas nonnulli affirmant. VENENA. Venenoſas, putridaſque materias, eas maxime uermium productrices, hoſque tollere, ac necare fertur, calorem rectificando, materias illaſque expellendo, locaque talium generatiua in F meliorem naturam reducendo. PERMVTATIO. Loco eius nonnulli aſſumi poſſe aſſerunt Buxum, aſſerentes hæc duo niſi Soli natura differre, ſed maxime falluntur. Alii cypreſſum eadem præſtare affimant, quod mihi a ueritate alienum non uidetur. Alii chynæ radicem eadem, ac maiora præſtare poſſe cõfirmant. Sed & alii falſam perillam poſſe ſupponi dicunt, ſed hæc debilis, & obſcure eſt impreſsionis ad ea præſtanda, quæ cupimus, niſi peraddita quædam alia, uirtus eius corroboretur. Hæcque de ligni Guaiaci facultatibus ſatis me dixiſſe puto, ad eiuſq; uſũ accedamus.

Iam nunc tempus erit, ut aggrediamur Methodum decocti ligni huius conficiendi, ac ægrotis exhibendi. Et ſi quamplurimi de eius G uſu conſcripſerint, ita dilucide tamen, ita plane, ac compendioſe magis, nullus forſan ante nos rem totam ex hibuit. Verum igitur regulam, ſeu methodum aggredientes, dicamus Inprimis, quicunque prædicti ligni decoctum aſſumere conſtituerit, multis ante diebus, Optimo uictus genere, quale nos ab initio inſtieuimus, utatur. Et a Venere quam maxime abſtineat eo curationis tempore, & poſt ipſam peractam, per menſem unum, & duos etiam. Locum, & tempus opportunum eligat ad hoc opus, ſicut nos ſupra conſtituimus in cura præuiſiua, aliaque ibidem tradita obſeruet. Medicum etiam çonſulens expertum, purge-H tur ſyrupis, aut decoctis, & medicinis talibus, quales antea conſcripſimus. Sanguinemque minuat, ſi expedierit, ab ea regione eum extrahendo, qualem fidelis Medicus pro rei neceſsitate elegerit, uel ſectionem uenæ, uel incilas cucurbitulas, uel ani uenis hirudinũ appoſitionem. Corporeque ſic parato, ad Decocti exhibitionem impune acced at, ubi uictus rationem parciſsimã imperare opus eſt, perſpecta patientis uirtute, ne ad purgationis, ſeu ebibitionis terminum uires conſiſtere ualeant. Qui terminus aliquando xx. & xxx. ſæpe xL. et plures ẽt dies complectitur, put indicationes ex natura morbi, tũ aſſumentis aſſumptæ oſten-

Regula ... ra conficiẽ... ac propina... di Guaia... decoctũ ag... tis ipſis.

Aegrota... qualia pr... ſtare debe... ut impur... accedat a... Decocti e... bitionem.

Ebibition... terminus n... minus eſt.

Victus ra-io non ea lemſemper. derint. Sit igitur uictus parcisſimus, qui ſumme cõmendatur in regimine hoc. Nã quanto quis magis a uictu abſtinuerit, eo melius ſibi erit, ſic parcus ſit æger, paucisq́; cõtẽtus, uidelicet unc. vj. bis cocti panis abſq; ſale, ſed uice eius ſaccharo parati, tũ ẽt uuis paſsis pro uentris lenitione pręſertim, abſq; alio obſonio, eo uſq; curatio, ſeu ebibitio protrahitur, modò uires ſuffecerint, uti diximus, uel ſaltem per xv. & plures etiam dies, deinde largior in dies ſingulos inſtituatur uictus ex rebus iiſdem, tum ex auibus, quales ſunt perdices, phaſiani, & reliquæ montani generis, aliquando & carne uitulina utatur, quæ omnia aſſabuntur, uel potius elixabuntur in ſecundo ligni decocto. Amygdalæ autem in ſero, uice carniũ, ſibi ſatis ſint.

Partium decoctum non uno modo paratur. Decoctum igitur multipliciter ſic paretur. R. ligni Guaiaci electi, inciſi, uel lima parati, unc. viij. corticũ reſinoſorum, quales conſcripſimus unc. iij. in libris xvj. aquæ infundantur per horas. xxiiij. in olla nitidisſima maioris capacitatis, ſic lento deinde igne, abſque fumo decoquatur, ſpumaque diligenter collecta, & ſeruata, ad ulcerum, & tumorum ablutionem, donec ad libras viij. uel x. peruenerit, ſic utique magis, ac minus decoquitur pro maiori, uel minori rei neceſsitate.

Qualia commiſceri poſſint in primo decocto. Scire quoq; licet poſſe uaria commiſceri in dicta decoctione, prout rei opportunitas indicauerit. Qualia ſunt ſenæ folia ſeu foliculi, polypodium quercinum, cortices myrabolanorum, uuæ paſsæ, Liquiritia, ſemina & radices uariæ. Facta igitur Decoctione, ac colatura, ſaccharum addi poteſt, quod in hoc

A Decocto uim maximam habet, abſtergit. n. & lubricam reddit aluum. Summeq; attendendum ne per Decocti huius ebibitionem aluus reſtringatur, Sed ſi opus fuerit, ſingulis quinis, uel denis diebus pilulam aliquam ex dictis aſſumat, uel clyſteribus ex decoctione paratis utatur, uel pulueris Guaiaci ſemiuncia decocta mane aſſumãtur in potu. *Qualiter aluus ſubduci debeat.* Remanentes deinde viij. uel x. libræ partiãtur in viij. uel x. ſyrupos, binos ſingula die aſſumendo, alterum quidem in aurora, & bene lectulo coopertus, & bene calidus ſudorem attendat, ut per duas, uel tres horas exire permittat, tũc deinde linteolo calido abſtergatur eius ſudor, horaque una deinceps,

B uel altera potius prandium aſſumat: Interpoſitiſque horis quinque a prandio ſyrupũ alterum bibat, eademque prius obſeruet. Cęna offeratur deinde parcior ipſo prandio, ubi uice uini in utraque menſa ſecundum decoctũ bibat, Quod ita paretur. *Secundũ decoctũ, quod uice uini ſumitur qualiter paretur.* Dimiſſo ligni puluere illo, ſi uolueris, ſuper addendo uncias iii. uel iiii. pulueris ligni noui; Quibus lib. xvi. aquæ ſuperaddantur, ad dimidii ponderis conſumptionem dimittantur, ſicque de hoc, quantum uoluerit, ebibat. Peractis igitur diebus omnibus ſibi ad asſiſtente imperatis, aſſumat per xv. & plures ẽt dies de illis electuariis uim habentibus corroborandi, tum rectificandi, tum

C etiam emendandi ipſorum membrorum impresſiones, ſicque in ſex non naturalibus rebus per dies multos, ac menſes etiam ſe optime regat, ut curationi beneficium (Motore primo aſſentiente) attingat.

F I N I S.

DE MORBO GALLICO

FRANCISCI FRIZIMELICAE PATAVINI, DOCTORIS CLARISSIMI

TRACTATVS

IN tractatione curæ Gallicæ
affectionis,operęprecium eſt
eius eſſentiam in medium af
ferre, cũ a morbo dicat Gal.
indicationes curatiuas eliciẽ
das, nã quantũ a recta ipſius
cognitione recedimus,tantũ a uera curatione
diſcedimus. Eſt itaq; morbus Gallicus peſtilẽs
affectus,& hepatis inditum uenenum primo.
Deinde ab hepate ad corpus uniuerſum tranſ
miſſum. Cum uero plurima ſymptomata comi
tentur morbos, & ſæpe ad ſe trahant curam,
perpendendum erit,Nunquid ipſis,aut morbis
ſit attendendum,de quibus interius tractabi-
mus,ut inſequamur naturæ ordinem, a cauſis
ad morbum,a morbo ad ſymptomata. Quo-
tieſcunque enim affectio eſt cum materia (ut
iſta)indicatio ab ipſa ſumitur, quia remota
cauſa,remouetur effectus. Et quia cauſæ ſunt
plures,de primitiua nihil dicam,cum hęc non
faciat ad curam, ſed potius ad cognitionem
morbi,aut ad eius quantitatem. Antecedens
uero quia poteſt eſſe cauſa morbi, ut pletho-
ria,& cacochimia,huiuſmodi quidem indicat
ſui remotionem. Impoſſibile autem eſt cor
pus affectum eſſe morbo Gallico,ita ut nõ ſint
duę cauſę, antecedens ſcilicet, & coniuncta,
nam cum hoc morbo ſemper totius corporis
immundities adeſt,& maxime noſtra hac tem
peſtate ex ingluuie,hepatis enim alteratio re
dundantiam humorum,aut cacochimiam ſe-
quitur, & maxime cacochimiam, quæ tollen
da eſt ante morbi curationem. Symptomata
autem interdum ablato morbo, per ſe tollun-
tur,& ſi non,arte medici tollenda ſunt, etiam
quòd non diſtrahant a primo intento, quod
rarò eſt, Incipiendum itaque eſt a cauſis.
Remouebuntur porro hæ,incipiendo ab eua-
cuatione, quæ cum multifariam fieri poſſit,
ſcilicet pharmaco,uenæ ſectione,inedia,exer
citio,balneis,& huiuſmodi,non erit præter ra
tionem de his omnibus, quantum præſens lo-
cus exigit, uerba facere. Vtimur enim his
quantum uires corporis permittunt,ætas,tem
pus, magnitudo morbi. A uictu igitur &
inedia incipiamus. Cum ergo ſuppoſue-
rimus morbum hunc comitari humorum mul

E titudinem,tenuiſſimo ſane uictu eſſet hic uten
dum. Tamen cum ſit ex longioribus mor-
bis,non puto tenuem admodum in eo uictum
competere, ne aut uirtus forte caderet, aut
intempeſtiue reficiendus eſſet æger. Hoc
autem eſt compenſandum infallibili iudicio
Medici (ſemper concurrente ętate, uirtute,
conſuetudine) ne ægrum fames cruciet, mul
titudo repleat, Cæterum cum dictum ſit
huiuſmodi corpora eſſe malorum plerunque
humorum plena,aduertendum eſt id, quod di
cit hippocrates,quanto magis talia nutries,tã
F to magis lędes. Si igitur cibatione eguerint,eli
gas alimenta magis aliena a corruptione, & ſu
perfluitatibus,ne a malitia corporis corrumpã
tur, aut augeant ſuperfluitatem. Sed quo
tempore plenius, aut tenuius eſt nutriendum,
in huiuſmodi morbis,qui materiam ad unam
criticam expulſionem ſeruant? Sane in prin
cipio pleniori uictu utendum eſt, poſtea pau-
lulum diminuendum. Debet autem eſſe ui-
ctus ex attenuantibus ſecundi gradus in om-
nibus, & maxime in phlegmaticis, & craſſo-
rum humorum plenis, (clarioris uerò doctri-
G næ cauſa tabellam interius ponam.) Sint ita
que cibaria facilioris concoctionis, paucarũ
ſuperfluitatum, quæque ſymptomatibus hunc
morbum ſequentibus non noceant, ut neruo-
rum, & articulorum doloribus, qualia ſunt
acria, & acetoſa, & frigida, ut olera fere om
nia,& cibaria craſſæ ſubſtantiæ, ut carnes craſ
ſi chymi, ut porcinæ,bouinæ omnes,piſces, le
gumina, caſeus, lac, butirum, paſta, & om-
nia quæ ex paſta fiunt, oua dura, & ſimilia,
huiuſmodi nanque omnia uitanda. Potus
autem uini perpendendus eſt, an in hoc af-
H fectu conueniat: ſane uiſum eſt uinum huic
ipſi affectui contrarium eſſe, uinoſi enim ma
xime in hunc morbum incidunt, unde quo
parcius uinum ſumitur, eo melius eſt, quam-
uis conſuetudo aut ſtomachus non indicent
omnino, id tollendum eſſe, uſque adeo ta-
men auferatur. Cõuenientior enim potus mul
ſæ parari poſſet,aut zuccari, aut cinnamomi,
aut ſeminum habentium uim concoquendi.
Exercitio minuũtur humores,& euacuãtur,
ideo moderato eſt utendum. Neq; enim forte
exer-

exercitium ante euacuationem per pharmacum, aut purgationem decet, ut plerique putarunt, dicentes hunc morbum ſolo exercitio poſſe curari, conueniunt enim iam euacuato corpore exercitia interdum mediocria, interdum uehementia, ut ambulatio, paruus luſus pilæ, equitatio, ita ut nullo modo in otio Gallicoſi uiuant, ex his enim habebimus humorum attenuationem, & reſolutionem, pororum aperitionem, quam tentare oportet penſitata uirtute, quouſque ueniamus ad ſolutionem corporis. Siquis modo negat uti exercitio, inſtituendæ huic ſunt frictiones uentre uacuo, ne indigeſta attrahantur.

Quia tamen, uelimus nolimus, utimur aere, itaque præeligendus eſt ſalubrior quantum fieri poteſt. qualis autem huiuſmodi aer ſit, agemus loco opportuno. Spontanea balnea licet humores minuant, penitus uitentur, experientia enim uidemus ipſa huic morbo multum nocere, & forte quia iecori in quo morbus uiget cum adultione aliqua noceant.

Tria uero cum ſint inſtrumenta, quibus medicus ad morbi curationem utitur, dieta, chirurgia, & pharmatia, deque dieta diximus hucuſque, reſtat modo de aliis pertractare. Cum itaque ſit morbus cum materia, indiget euacuatione iuxta illam regulam (contraria contrariis curantur) euacuatur autem corpus maxime uentris ſubductione, aut ſectione uenæ, forte utrunque, aut alterum ſaltem a nobis erit adminiſtrandum. In primis itaque uirtute, ætateque conſentientibus uena ſecanda. Nihil enim eſt quod tutius corpus euacuet, quam phlebotomia, nec quod magis iecur refrigeret, aut affectum curet in hac Gallica affectione, modo pro uirium quantitate, & aliarum menſura fiat. Aduertat autem medicus, ut quando humorum malitia eſt ſuperinducta, & affectus eſt ualde uenenoſus, paulatim & iteratis uicibus phlebotomiam iubeat, quia hoc pacto poterit malignitatem humorum tollere, & uirtutis robori conſulere; ſed primo baſilica ſecetur cum ſit affectus in epate. Sin autem affectus complicaretur, ita ut alterius uenæ ſectionem expoſceret (ut menſtruorum ſuppreſſio, quę ſaphenam tantum exigit) prius tunc baſilica eſt ſecanda, deinde ſaphena. Quod ſi ſplen tumidus exiſteret, ſiniſtra eſſet ſecanda, in capitis affectu cephalica prius ſecta, baſilica aperienda foret dextra. Interdum ſtante affectu in capite ſecatur communis, quæque ex baſilica componitur. Nũquid autem per alias partes ſit extrahẽdus ſanguis? peteret quis, ut per hemorrhoidas (de cucurbitulis ſuo loco dicemus): ſanguiſſugarum ſane applicatio a me non laudatur, plurimum enim ſubtilioris ſanguinis exauriunt, & parum craſſioris.

Scarificatio autem quantum conferat ubi in ſectio cutis ſit, & neceſſaria ſit menſtruorum apertio, non eſt quod referam, ſed quia ſectio uenæ penitus corpus non euacuat, ſed quandoque ſuperſunt humores per pharmacum educendi, ideo purgatio ita molienda eſt, ut uirtutem non deſtruat, ſed humorem educat, & non ſemel, aut bis, ſed ſępius, cum non una uice, ſed pluribus educantur iſti humores. Sed nõ eſt facienda purgatio, niſi prius concocta materia optime ſit. ſunt enim ita contumaces, & in partes noſtri corporis ita impacti, ut ad ipſos educendos egeamus robuſtioribus medicamentis. Verum quia huiuſmodi cura a nobis non tantum ratione & methodo moliẽda eſt, ſed etiam experimento, ideo ad magis particularia deſcendam. Dicebam prius concoquẽdam eſſe materiam, cum autem diuerſa materia ſit, ſunt etiam diuerſa concoquentia, nam ſi pituita peccat, concoquentia calida, & ſicca ſunt eligenda, & ſubtilium partium, Ad hanc rem ſunt ſyrupi plurimi, & decocta multarum herbarum, ſimplicium radicum, ſeminum, fructuum, & huiuſmodi. Hæc autem enumerab mus ponentes gradum & ordinem inter ipſa. Imprimis ſunt ſyrupi ſimplices, & compoſiti ſyrupus de betonica ſimplex, de hiſſopo, de calamento, de praſio, oximel ſimplex. Syrupus acetoſus, de duabus radicibus, mel roſaceum, & melior ſyrupus eſt geleniabim cum zuccaro, fortiores eſſent oximel ſquiliticum, & plurimi alii ſyrupi, ut ſyrupus de iua, quo utimur, de hiperico, & fierent decocta ex betonica, ſaluia, hiſſopo, calamento, pulegio, origano, thymo, diptamo, & huiuſmodi, ex granis, fructibuſque comparari, etiam poſſunt, præſtantiſſima ſunt ex chartamo, feniculo, aniſo, ſeſeli, & aliis ſimilibus odoratis. Sunt autem & radices bonæ in hunc uſũ ut illa, quã radicẽ aromaticum calamum dicunt, brioniæ, ſerpentariæ, & ſimilium. Poteſt autem eſſe interdum, ut flegma ſit adeo craſſum, ut non ſufficiant hęc, unde etiam aromaticum aliud miſcẽdum præſtantiſſimum ſemper putaui, ut aliquid addendo cinnamomi, digerit enim, & malignitati materiæ aduerſatur. Sic inter tot & tanta ſemper ego modum hunc omnium præſtantiſſimum reperi, & pro flegmatis quantitate, & qualitate eligo ſimplicia, & decoquo in hidromelite ſic, R. hidromelitis unc. vi.

Betonicæ }
Saluiæ } ana m. ſſ.

Fuit autem apud me ſemper commodiſſimo in uſu, peccãte flegmate, prędictam aquam accipere ad unc. iii. cum ſcrup. i. cinnamomi integri, & decoquere, & exhibere percolatam: Sed ſi in pectore ſit phlegma, ſunt accipienda quę pectus reſpiciunt, ut iris praſſium, iſopus, & huiuſmodi, quę tamen ẽt aliis

membris proſunt. Nota idem de oximeli-
te, niſi aut dyſenteriæ, aut matricis affectus
urgeat, oximel ſolum non eſt dimittendum,
maxime uerò quod eſt temperatum.

Quæ autem coleram digerunt plura ſunt,
ſed rarò coleræ coctionem quærimus, niſi ſit
aduſta, licet quoque ſint etiam commiſcenda
quæ coleram digerant ob hepatis aduſtionē,
& caliditatem. Summe frigida tamen ui-
tanda ſunt, quia ingroſſant materiam, & im
mobiliorem reddunt. Præſtantiora autem
in digerendo ipſam ſunt ſyrupus de endiuia,
de bugloſſa, de ſoncho, quem nos conſtitui-
mus, de cicorea ſimplex, oximel, ſyrupus de
ſucco acetoſæ, ſed ſyrupus de ſoncho eſt prę
ſtantior. Decocta plurima fieri poſſunt, ut
endiuiæ, cucurbitæ, cicoreæ, bugloſſæ, bo-
raginis, lupulorum, radices etiam omnium
iſtarum rerum conueniunt, petroſelini ſcili-
cet, fœniculi, aſparagi, quia coleram craſ-
ſam digerunt, ſed potiſſimum phlegma. In-
ſuper radices blitis, & parietariæ; ſed in di-
gerendo phlegmate præſtantiſſimę ſunt ra-
dices fœniculi ſylueſtris. Eorum uero, quę
melancholicum humorem præparant potiſ-
ſimum eſt polipodium, epithymum, fumus
terrę, ut dictum eſt de colera, & phlegma-
te aduſtis, ad hoc utile ſunt ſyrupus de bu-
gloſſa, de pomis compoſitus & ſimplex, de
epithymo. Nota quòd nos arbitrantes ma-
teriam concoquere, ſæpe cum fortioribus ſy
rupis concoquimus, quod minime oportet
facere in principio, tunc enim cum mitiori-
bus decoquenda eſt materia, poſtea ad for-
tiora deueniendum eſt, ut eſt ſyrupus de fu-
mo terræ, epithymi. Simplicia autem ſunt
quam plurimæ herbæ, radices, ſemina, & flo
res, ut bugloſſa, & flores eius, fumiterræ,
boraginis, epithymi, foliculi ſenæ, came-
dris, radices poſipodii. Nota autem quod
ſunt quædam herbæ indifferenter humores
concoquentes attenuando, incidendo, ab-
ſtergendo, ſiue ille, ſiue iſte humor fuerit,
& in hoc morbo præſtantiſſimæ eſſe ſolent,
ut ſcordeon, radices penthaphili, tormentil-
læ, biſtortæ, radix ariſtolochiæ quamuis
amara ualde ſit, radix enulæ, ireos iam ex-
ſiccatæ, miſcendo aliquam harum radicum
ſecundum exigentiam huius peccantis corpo
ris, ſed caue reſpicias unicum tantum humo
rem peccantem, quia plures, aut omnes com
multos reſpicere debes. Verum eſt autem,
quòd unus prædominatur, & ſecundum ne-
ceſſitatem eligenda ſunt digerentia mate-
rias prædominantes, & ſubdominantes. Nun
quid autem ſyrupi ſunt temperandi cum a-
quis deſtillatis aut aliis? Video certè hu-
iuſmodi aquas parum in ſe uirtutis ſuarum
herbarum contiuere? morbus autem iſte cum

E fit fortiſſimus, etiam remediis fortiſſimis e-
get, & non aquis deſtillatis. Plerique enim
morbi, qui ex aduſtione fiunt, adeo magni
ſunt, ut medicamento non uincantur, ut eſt
de elephantia. Temperantur itaque ſyrupi
cum decoctionibus, ſcilicet iuę, betonicæ,
fumiterrę, ſaluię, & ſi intemperata ſint in
caliditate, adde pauxillum cicorii, ſonchi,
& huiuſmodi; & ſi ęger abhorreat has deco-
ctiones, temperentur cum ſeminibus aniſo-
rum, & huiuſmodi. In iis autem decoctio-
nibus miſceto aliquid mellis, & zucchari, ut
res exiget, ut gratę ſint patientibus, nec at-
tendes numerum ſyruporum, ut aliqui fa-
ciunt, ſed materię concoctionem, qua con-
cocta, purgatio facienda eſt; humorem au-
tem peccantem cognoſces, eiuſque qualita-
tem ex uiribus temperaturę, colore, uri-
nis, fecibus, & aliis. Licet autem iſta
uniuerſalia poſſent ſatisfacere, tamen in par
ticularibus uerſari uolo; concocta materia,
uenter euacuandus pharmaco ſibi propor-
tionato, nanque phlegma educentia ſunt aga
ricus, turbith, colocynthis, & euphorbium.
Quod ſi eſt animus utendi fortioribus, exi-
ſtente uirtute forti, morbo magno, & multi
tudine phlegmatis, talis erit modus. Acci
pio euphorbii quantitatem quam uolo, &
lenio ipſum oleo amygdalino dulci, & re-
G uoluo in paſta, & in clibano decoquo, de
quo poſtea accipio gr. vi. aut vii. uſque ad
x. cum pillularum alephanginarum drach.
i. & mire educit. Si uolo uti turbith, &
fortius euacuare, infundo ipſum in ſucco
cucumeris aſinini per aliquod dies, deinde
lauo cum uino albo, & in puluerem do utrun
que ad granos xii. & robuſtioribus uſque
ad ſcrup. i. cum drach. i. alephanginarum;
ſimiliter ſi adhibere colocyntidem mihi
pręparo: hoc modo uolo, accipio trochiſorum
aloes, colocyntidis pręparatę drach. i. aut
drach. ſſ. hierę ſimp. drach. ii. miſce, &
da. Habes radices eſulę, quam puto a
Dioſcoride cipariſſum uocari, exhibere po-
H tes hanc uſque ad drach. i. cum maſtice,
& roſis. Sunt etiam florum titimalorum
radices, quę hoc modo poſſunt præparari,
Sed quo potiſſimum utor eſt hic. Accipio
herbam, quam ſelamoides Dioſcorides ap-
pellat, in puluerem redigo, miua cidoniorum
ſpargo, cumque decocto, & cum aceto quo-
uſque aceſcat exiccari permitto, poſtea hu-
iuſmodi pulueris. drach. ſſ. exhibeo, uſque
ad ſcrup. ii. cum cinnamomi ſcrup. i. adhi-
bet autem diacarthamum, ſiue diaciminum
Galenus tertio de tuenda ſanitate, ſed leue
eſt. Quę autem commode poſſunt admini-
ſtrari ſunt plurima uulgata, ut cochiæ Ra-
ſis pilulæ paratæ a Galeno tertio miamir, &

quinto Terapautices. Sunt enim & electua ria hic conferentia, ut electuarium indum, de dactilis. Prodeſt etiam agaricus præparatus, pilulæ de agarico Mæſuę de ſarcocola, de hiera cum agarico. Adde tu elefanginas, quę etiam ſi flegma educant, tamen aliquid coleræ etiam extrahunt; hiera tutiſsime, & pillulis elephanginis in phlegmate utor.

Si autem flaua bilis dominatur, quod cognoſces ex colore urinę, & huiuſmodi, habes imprimis ſcamoneum, quod eſt egregium in bile educenda, quod optimum elige cum cidonio coctum, & huiuſmodi, ſed caueat medicus a ſcamoneatis, ac eorum uſu, niſi necesſitas urgeat ualde. Eſt & aloes, quæ eſt danda ad bonam quantitatem aut lota, aut non lota, ſecundum neceſsitatem ſubducendę alui, aut confortandi. Cęterũ ſi materia eſt leuiſsima, ſyr. roſatus ſolutiuus, & uiolatus, pillulæ aureæ, æggregatiuę, electuarium diaprunis ſolutiuũ, electuariũ roſatũ, de pſilio cõueniũt: præſtãtiſsimũ eſt reubarbarũ quocunque modo adminiſtratum, quod commiſcendum eſt ſicut agaricus. Inter ea autem, quę ſoluunt melancoliam in hoc morbo eſt elleborus, qui non datur niſi concocta materia, & eligentur ueri ellebori, & optime præparentur, niſi .n. optime prępparentur, maximam afferunt moleſtiam. Modus autem præparandi elleborum multiplex eſt, in primis decoquo radicem ellebori cum ſemnibus odoratis, ut cõſueuit Hippo, & addo modicum mellis roſati, & ſcamoneę, Verbi gratia.

℞. ellebori drac. ii. ſſ.
ſeminum aniſorum, feniculi, carui — ana unc. ſſ.
Aquę q. ſ. bulliant ad tertias, deinde adde
Mellis roſati unc. ſſ.
Scamonii præparati g. iii. uel iiii, & exhibe.

ſi & prępparetur cum cidoniis, erit optimum ut detur cum iis tribus granis ſcamoneæ, hoc modo.

℞. Poma cidoniorum bene matura, optime fiat concauitas in ipſis pomis, quæ impleatur corticibus radicum ellebori, & inuoluta in paſta, in furno decoquãtur, exiccẽturue, deinde.

℞. prædictæ pulueris drac. i. aut drac. i. ſſ.
Scamonii prępparati granas iii.

& ſi uis cum modico cinamomi exhibe, hic. n. modus educendi melancoliam potisſimus eſt apud me. eſt autem epithymum præſtantiſsimum, ſi detur decoctum eius ad unc. ii. ſemper addendo grana ſcamonei. Conferc & polipodium eodem modo paratum. eſt & lapis Atmenus, & lapis lazuli, quanuis Alexander in capite de melancolia præſtantiſsimos uocat iſtos lapides (cui conſentiunt omnes Arabes) tamen quia difficile eſt habere hos, aut ſaltem optimos, ideo non utor ego lapidibus his libenter, nec pillulis lazulis. Confectio pariter Amech, licet ſit uiolenta, tamen præſtantiſsma eſt, ubi fuerint affectiones cutaneę, ulcera corroſiua, & puſtulæ; ſunt aliqui qui ſubtrahunt ſcamoneam, mitiorem credentes eam reddere, profecto temerarii, & imperiti, neſcientes conſtare pharmaca in quadam certa proportione, quam ſi immutant, corrumpunt operationem pharmaci. Leuiora electuaria ſunt lenitiuum, diacatolicon, pillulæ item de fumoterræ, & inde uiolentæ autem ſunt cochiæ miſtæ cum elleboro ad quantitatem drac. i. accipio enim partes duas cochiarum, & unam ellebori, iſtæ enim pillulæ ſunt ualentes apud me, ſi iuxta etiam accipiantur duę partes ſperum hierę, ut puta.

℞. ſpecierum hierę drac. ii.
ellebori drac. i.
Scamonii præparati ſcrup. i. & facio pillulas, & doſis conſtituitur a drac. 1. uſque ad ſcrup. iiii.

Hic itaque modus eſt euacuandi, quo ego frequenter utor, & cum debito uictu in principio morbi Gallici multos ſane liberaui, ita ut ulterius non laborarint. Adhibeo autem phebotomiam, & decoctionem fumiterræ cum epitbymo. Sed ne Iuniores errent, ponemus formulam unam horum decoctionum, ubi cum aduſtione fuerit multitudo coleræ, & & flegmatis, ita enim facio.

℞. foliorum ſonchi, endiuiæ — ana drac. ii. uel iii.
Seminum aniſorum, feniculi — ana drac. ſſ.

cum aqua fiat decoctio, cuius decoctionis dentur unc. vi. uel vii. uel viii. cum mellis roſati unc. ſſ. Vbi autem ſunt diuerſi humores peccantes, ſecundum illorum diuerſitatem ellige ſimplicia, & quia ut plurimim in hepate uiget ſuperfluus calor, ideo recte hordeum uerbi gratia ad unc. ii. decoquetur cum ſyrupo, aut ſeminibus frigidis diureticis, ut melonum, & huiuſmodi, aut cum herbis iam enarratis. Ad leniendum ſunt qui pronunt paſſulas, & pruna, leniunt autem pruna magis, paſſulę magis conſtringunt, & corroborant hepar, quantitas horum ſit uri libet me dico, ut uerbi gratia ad v. aut vi. pruna & ad unc. i. paſſularum. Pręterea his decoctis addunt quoſdam flores dictos cordiales, & pro fecto ſunt nullius uſus, euaneſcit enim illorum uirtus, ut bugloſſæ, boraginis, uiolarum. Nam ſi aſpiciamus antiquiores, non colligunt flores, niſi cum conueniunt ad ſemen, ut dicit Dioſcorides capite de camedreos. Sed ſi uolo aliquid miſcere, quod cordi pro

 ſit,

ſit,libenter admiſceo ſcordeum ad quantitatē drac.i.uel ii. ſed ſi timeo ſcordei caliditatem, amaritudinemque addo boraginem, quæ ſanguini puritatem reddit, aut bugloſſam, & ita facta decoctione, exhibeo ad unc. vi. uel vii. cum proportionatis ſyrupis, ut bugloſſæ, mellis roſati. In melancholia, & phlegmate, & ita in aliis, & ſi eſſet alquod ſymptoma uehemens eo tempore, quo materiam digero, ad ipſum etiam reſpicio, inſpiciendo locum ſymptomatis, & cauſas, & ſi eſſet fortis dolor articulorum, facio decoctum cum reſpicientibus hoc, ut cum herba hipericone, ſi capitis dolor, cum betonica, ſi cutis infectio, & ulcerum corroſio, cum herba fumi terræ, & ſycupo. Sed quia plerunque euenit, ut interna pars oris inflammetur, & rodatur, ſimul commiſceo aliqua ſtiptica, & infrigidantia, ſed in pauca quantitate, ut plantaginem, ſolatrum, & huiuſmodi, ſed hoc exiſtente ſymptomate libenter commiſceo pentaphilon, quæ omnia fuſius tractabuntur in cura ſymptomatum. Sed nota, quod non eſt ſtatim ueniendum ad fortes decoctiones, ſed poſt leuiores; aliquando in robuſtis corporibus, ubi materia phlegmatica, & rebellis pituitoſa eſt, ad radicem brioniæ deuenio, ſumendo drac. ii. eſt enim fortis radix, addo ſcrup.i.ſcamoneæ, & in fundo in uino odorato per diem & noctem, eodem modo radices ellebori præparatæ ualent. Sunt plane iſtæ ualentes medicinę, nonniſi ualentibus corporibus maxime urgente morbo, & aliqualiter materia, concocta, ſunt dandę. Commiſceo & radices enulæ cum his digeſtiuis, ubi fuerit multum phlegmatis, & digeſtio plurima pręceſſerit, at ubi adſunt fortiſſimi dolores, commiſceo aliquid centaureæ, ſed in pauca quantitate, & cum magna animaduerſione, puta a drac. i. uſque aſque ad ſcrup. iiii. aſcendendo in decoctione. Et niſi quis ſit ualde paratus ad uomitum, libere commiſceo altheam, quæ lenit quācunque aſperitatem, & pręcipue cum quis renibus, aut ueſica laborauerit, & ſi in faucibus aſperitas, aut accidens aliquod eſſet liquiritiam miſcerem. Vbi materiam eſſet ualde frigida, adderem aliquid calami aromatici, aliquando & ſaluiæ, & ſatureiæ, & decoctum facerem, & exhiberem. Conſideramus autem corporis habitudinem, locum, tempus, ne faciamus Gallicoſos in febrem incidere. His igitur materia dum apparet concocta, eſt euacuanda ſecundum menſuram diuerſitatis materię, uirtutis, ætatis, & aliorum. Sed ſi iuſtat humor euacuandus phlegmaticus, non eſt admiſcendum in principio aliquód eductiuum aduſtionis, ſed accipien-

E da erunt euacuantia phlegma, deinde melancholiam, hoc modo,

R. Pillularum cochiarum ſcrup.ii.
ellebori præpatati ſcrup.i.

Et ita in electuariis, ſumendo electuarium de dactilis ad tres partes cum una parte indi, aut hamech. Sunt eius rationis, & pillulæ, ut ſi accipiatur agaricus ad ſcrup. iii. & quarta pars pillularū de fumo terrę, & melior fit proportio medicinarum ſoluentium ſecundum proportionem humorum peccantium, commiſtionem eorum facile notabit diligens medicus. Illis ita peractis deueniendum eſt ad corporis alerationem, & ad mali affectus impreſſi remotionem.

F Curatio cum ſit malę qualitatis remotio, non uideo quomodo per inunctionem mercurii, additis & aliis mineralibus fieri poſſit, cū potius ex iis mala qualitas ſi non ſit, inducatur, aut ſæpius augeatur. Hęc inunctio propter duo inuenta eſt. primo propter materiæ euacuationem, ſecundo propter quorundam accidentium correctionem, quę ſequuntur euacuationem materię, euacuatur materia ita, quia compingitur ad os, & extruditur ab argento uiuo, & aliis metallis. expuitur autem cum oris eroſione propter materias acutas. Vnde qui non patiuntur huiuſmodi croſiones, nō ſananter, uerum non ſolum ex compingentibus materiam conſtat inunctio, ſed etiam ex

G reſolutiuis, lenitiuis, emollientibus, & dolorem lenientibus. Metallica præcipue ſunt argentum uiuum. Sunt qui attramentum ſutorium, ſiue uitriolum commiſcent, & plurima alia uſque ad arſenicum. Reſoluentia alia plurima, ſunt ut oleum de iunipero, de coſto, de nardo, oleum philoſophorum, maſtichinum: lenientia & dolorem mitigantia ſunt, ut pinguedo anſerum, anatis, canis, & aliorum de quibus dicemus. Sed ad metallica omnia, reuertamur, ut argentum uiuum, quod in uobis inducit malam qualitatē & metallica ea oīa ex quibus ſcilicet fit inunctio, quæ corrigi optime deberent. Hoc idem de ſuffumigiis, quæ ſiunt ex eiſdem materiebus dicendum, mate-

H ria enim quanuis expurgatur, remanet tamē mala qualitas in membris, quæ materiam congregat, & facile recidiuam ſuffumigia autem fortaſſe plus lędunt, quam inunctiones, purgatio corporis & phlebotomia materiā a corpore educit, quæ eductio materiei, & ſi non ſit nocua, tamen ſola non ſufficit, eo quod remanet mala qualitas, quæ accidentia peiora prioribus operatur, & per euacuationem nō tollitur, ideſt nec per pharmacum nec per phlebotomiam, niſi pharmaco uehementiſsimo, ex quo membra afficiuntur, unde alteratione poſtea indigent, nec etiam facta eua

cua-

cuatione poteſt mala qualitas ſuperari, niſi
modicus ſit affectus, ut in tertiana pura, ſed
cum magni ſint affectus, ſicut pręſens, non po
teſt. Sũt præterea hæc ipſa ſymptomata adeo
magna, ut nullis auxiliis queant ſuperari, ut
cancer, & elephantiaſis. At in principio pluri
mos ſolis purgationibus cum bono uictu con-
ualuiſſe uidi, non confido tamẽ in proceſsu, ni
ſi & malignitati obſiſtam cum his, ex quibus
hunc morbum poſſe leniri arbitror. Si quis au
tem ſolis purgationibus curam ſibi ſpondeat,
ſic faciat, in primis phlebotomiam inſtituat ſi
opus erit ſecando baſilicã, niſi aliquid obſtet,
deinde digerat, & euacuet materiam diligen
tiſsime bis in anno, uere ſcilicet & autumno,
frequentiſsime autem poſt has purgationes
utatur iis, quæ malum affectum hepatis tol-
lunt, ut theriaca, & mitridato, & aliis de-
ſcriptis in ſecundo de antidotis Gal. & Atha-
naſii, & huiuſmodi, de quibus inferius. Sed quo
ſemper fœliciſsime ſum uſus eſt ſcordeũ cum
zuccaro roſato, aut alio modo, ut ſi ex deco-
cto ipſius fieret ſyrupus aut ex ſucco in ſole dẽ
ſato fierent pillulæ. Eſt optimum pentaphilon,
& tormentilla, radices ariſtolochiæ rotundæ,
marrubium, & huiuſmodi. Sed quia hæc cali-
da ſunt, ideo ne augeatur aduſtio humorum,
utor his caute, potius tamen eligenda eſſent,
quæ reſiſtunt malignitati, & frigida ſunt, quo
rum longus eſt catalogus (niſi ſi quid craſſo-
rum humorum remanſerit, quod obſtructio
nem operetur) ut eſſet camphora, ſyrupus
de acetoſitate citri, de ſucco acetoſæ, de ber
beris, & huiuſmodi. Sed ego ſyrupo de ſon
cho, & endiuia utor, hęc enim duo hępar re
frigerant, malam qualitatem tollunt, & nul
lam obſtructionem cauſant, & hęc accipian
tur aut in ferculis, aut decocta, aut pulue
rizata, aut ſucci, ut condenſati in catapo
ciis cum aloe darentur: caueant acria in ui
ctu, uiſcoſa, frigidaque cibaria, uina poten
tia, aromaticum quodcunque, utantur uictu
attenuãte primi gradus ut in loco de atte-
nuante uictu dictũ eſt, uitẽt omnia, quæ face-
re poſſunt malignitatem & debilitatem cor-
poris, & plurimum alterantibus inſiſtãt, & ma
lignitati humorum reſiſtentibus. Notet me
dicus, ut ſciat prognoſticari hanc curam
plurimum temporis expoſtulare, difficile
enim eſt magnos morbos huiuſmodi auxiliis
curare cito. Vnde Gal. 4. Terap. Difficile
eſt, inquit, cito & tuto curare. Sed nullus
putet morbum hunc ſolis purgationibus poſſe
curari.

Si autem ſuffumigiis curã tẽtare uellet quis
quanuis deteſtanda & periculoſa ſint, ita tamẽ
poſſet fieri, tacta phlebotomia, & pharmaco
prout corpus exigit, & inſtituto moderato ui
ctu, eligi debent metalla, quibus fiant ſuffumi

A gia, per quæ fit euacuatio materiæ, quę com-
pingendo, & conſtringendo tranſmiſſa ad os
expuitur. Compingitur autem materia cum
iis metallis, & maxime cum argento uiuo,
ego tamen magis utor cinaprio, quam ſubli-
mato. Mirum eſt de iis, qui utuntur atramen
to, arſenico rubro & albo, quæ mere uenena
ſunt, & omnino omittenda. Accipiatur igitur
certa quantitas cinaprii puta unc. i. deinde re
ctificetur, addendo ſulfuris citrini drac. ii. ego
libenter adhibeo belzoinum, addo & cinamo
mum, gariofilos, roſas ad certam quantitatem
puta drac. i. uniuſcuiuſque, & cum oleis odo-
ratis facio globulos, aut ſuffumigia, poſtea ma
B ne, aut ueſpere ieiuno corpore ęgrũ ſuffumigo
ita pannis coopertum, ut fumum ſuffumigii re
cipiat. Stet autem ibi per dimidium horæ, aut
per tres, aut per quatuor horas, deinde lectũ
ingrediatur, ut quærat ſudare, & dormiat, po
ſtea deterſus, & maũdtus edat, & quieſcat. Sed
quia hæc ſuffumigia nocẽt, æger aliquid in ore
teneat, ut ſyrupũ roſatum, ſubinde expuendo,
& accipiendo ſuffumigium ſemel tantum in
die ſuffumigetur, debiliora tamẽ corpora hoc
minime ferunt. Aliqui ſuffumigium ſeptimo
& octauo die ferunt. Notandum quoque quod
his oris corroſio, ulceraque ab expuitione ita
eueniunt, ut humores corruptos mordicantes
expuant, quæ expuitio minime cohibenda eſt,
C intermiſsis aliquando ſuffumigiis per diem po
terimus pillulis cochiis corpus purgare, aut de
hiera cum agarico, aut de hiera ſola, prout exi
git ægri uirtus, & diſpoſitio, ſic enim cauebi-
mus periculum epilepſiæ, apoplexię, ſyncopis,
& huiuſmodi, quę ex ſuffumigiis facile fiunt;
quęratur ſingulis diebus collutio dentium, &
oris ex decoctione roſarum, mirtillorum, ſu-
mach, balauſtiarum, modici aluminis, & id ge
neris in uino ſtiptico, aut ex cornu cerui com
buſto & melle dentes liniat. Sed caue, ne ui me
dicaminum incurrat febrem aut pleureſim.
Aduertas, ꝙ autumno, & uere minuẽda eſt ma
teria per phlebotomiam, & pharmacum con
D gruum, & debitus uictus eſt ſeruandus, maxi-
me a uino eſt abſtinendum, intentio autem cũ
randi huiuſmodi morbum per inunctiones, &
linimenta, eſt eadem cum ea, quę per ſuffumi-
gia. Primò tamen facienda eſt euacuatio
per ſuffumigium, quę fit per repercuſsio-
nem, ita ut compingatur materia per
expuitionem, uel per ſeceſſum. Vnde
aliquando ſuperfluus uentris fluxus ac-
cidit, & dyſenteria. Sed utpluri-
mum per ſputum fit, ad quod facien-
dum nihil eſt argento uiuo prętan-
tius, & quia quandam habet maligni-
tatem, inſurgit intentio ut corriga-
tur, & quia aliquando etiam ſunt ſæua
accidentia, tollere hæc oportet, ut
duritiem

duritiem emollire,ulcera exiccare, cruſtas remouere. Sed prius ad percutientia ueniendũ, corrigunt aliqui mercurium cum omphacio, alii cum ſucco limonum,alii cum camphora, alii cum theriaca, ſed nihil melius inuenio quam pinguedines anatis, canis, lupi,& olea calida,quæ tria ſunt præſtantisſima, maſticinum,maidinum,& de iunipero, & fortaſſe nihil melius iis corriget, quia argentum uiuum eſt frigidisſimum,& humidisſimum, eſt craſſarum forte partium,unde & membris nocet,& neruis,& aliquando paralyſim inducit. Hæc autem cum ſint ſubtilium partium & calida, e regione aduersãtur mercurii qualitatibus. Accidentia autem ita corriguntur,ſi enim ſint durities, quæ uulgo gomæ dicuntur, egemus mollientibus,quorũ leuiores ſunt radices enulæ,ſmirnii,liliorum alborum,minus leuia radices ariſtolochiæ,ireos,ſerpentariæ, utriuſque brioniæ,caulorum,ciclaminis,uitis nigræ,quã appellant ſamiam uuam,cucumeris aſinini. Eligantur autem hæ medicinæ ſecundum quãtitatẽ morbi,uirtutis,ætatis,& id generis. Modus eſt,ut extracta parte intrinſeca,decoquãtur in tanta olei quantitate, ut cum apparuerint coctę,ſit conſumptum oleum,deinde aliis miſceantur,ut poſterius dicetur,emolliunt.n. hæc,& abſtergunt ulcera, & malignitati mercurii aduerſantur. Sũt & gummi, ſeu lacrimæ, ũt maſtiche, terebinthina,thus,lachrima abietina,quam oleum dicunt abietis, reſina pini,& olea tria,ut irinum,ſeſaminum, liliorum alborum,roſaceum autem rarò accipimus,aut nunquam,hæc enim doloribus ſuccurrunt. Eſt & oleũ de cucumere aſinino,ſed potisſimæ ſunt radices altheæ, oleum de lumbricis, quod ita deſcribitur.

R.lumbricorum terreſtrium lib.i.lauentur cũ uino optimo albo bis,aut ter,& in uino per horas duodecim infundantur,deinde

R.olei ſatihi. l.i.
Olei optimi. l.iiii.
Vini odorati l.i.ſ.& ſi magis mitigatiuũ uolueris,
FœnuGræci } ana unc.ii. decoquãtur in duplici uaſe
Seminum lini contuſi }

ad conſumptionem uini,& colentur omnia,& ſeruetur hoc oleum,eſt enim præſtantisſimũ, Si autem fuerint ulcera,addemus metallica,inter quæ lithargirium,& ſulfur laudo, niſi maxime corporis exiccatio timeatur. Vtor etiam oleo de ſulfure,ubi habet fortisſima corpora, & materiam frigidam,& craſſam, & in tempore frigidiore utor oleo de terebinthina, exiccat enim,emollit,& reſoluit,& confortat.ęger autem ſi poſſet maximo ſumptu medicinas ſibi comparare,hæc eſſet optima, ut ſi diſtillando fieret oleum maſticis, uel ex terebintina; aut pice liquida.Cætera autem,quę ſolent mi-

E ſceri ab aliis his inunctionibus,ut tiriacha, & mitridatum,facile euaneſcunt, nec ſcãmoniũ eſt admiſcendum,quia plerunque inducit ad diſenteriam,& mortem,formula autem inunctionum talis eſt,

R.argenti uiui optimi. unc.vi.
Olei de iunipero } ana unc.iiii.
Pinguedinis anatis }
Olei de maſtice unc.ii.agitentur forti agitatione, quouſque non appareat argentum uiuum.

R.radices liliorum alborum }
Ariſtolochiæ } ana unc.ii.ſſ.
Serpentarię. }
F Olei maſtechini } ana unc.ii.
Irini }
Lithargirii unc.i.ſſ.
Miſturæ prioris unc.v.
miſce & fiat unguentum.

Vtor ego unguento hoc, ut inferius dicemus alia formula.

R.pinguedinis porci unc.xii.
Argenti uiui unc.vi.
miſce,& fiat,ut prius.

Sunt qui hominis pinguedinem in his unguentis adhibent,ſed modicam differẽtiam uideo inter eam,& porcinam,nec memini me uidiſſe apud aliquem authorem aut antiquum, aut modernum, qui hanc magni faciat. Viperę
G pinguedo,& canis eſt optima, ſi ita paretur. capiatur canis pinguis, extractis omnibus uiſceribus,uenter ſeminibus lini,fenugræci, radicis altheæ perforato dorſo impleatur, & in furno imponatur, colligaturque pinguedo, quæ ad alia etiam ualet,pręparata inunctione talis erit utendi modus.Prius corpus ſit mundum per phlebotomiam, & pharmacum, poſtea mane expurgatis fęcibus,nudetur corpus prope ignem, & inungatur,primò incipiendo a pedibus calefactis, & manibus fricando inunctione uſque ad genu, & a genu uſque ad coxam,& a iunctura coxę uſque ad ſuram,cauebimus inguina,uentrem,ſpinam dorſi, & totum os ſacrum.Sunt enim loca nobilia,in qui
H bus reſident membra interna,& ubi eſt principium membrorum,quę ſunt principalia motus, quæ afficerentur a frigiditate, & malitia argenti uiui. Poſtea incipiamus ab altera manu fricando, & inungendo totum brachium uſq; ad humerum,uitãda ſunt ea, quę ſunt ſub axillis,pariter dorſũ,& pectus,deinde faſciis, & pannis hęc membra ligentur, maxime cum lino, aut cannabe, poſt in lecto poſito ęgro, euocandus eſt ſudor, ſaltem artificialiter, ut cum decocto aniſorum,fœniculi,& ſimilium, & inter ſudandum non detur cibus,ſed abſterſo ſudore ſunt modeſte cibandi,ſemel tantum in die inungantur ea membra, quę dicta ſunt. Si corpus repletum uidetur, intermiſſa inun-

ctione

ctione per diē dabis leuē medicinā, ut ſyrupū uiolatū ſolutiuum, casſiam, & ſimilia, & hoc quouſque oris exulceratio appareat, & ſi os exulceratur, ſtipticis non debet expuitio ſup primi, & ſic modus curandi, per inunctionem ſi diligenter fiet, optime ſuccedet.

Quatuor iam modos poſuimus curandi iſtam affectionem Gallicam cum pharmaco, phlebotomia, cum ſuffumigiis cum inunctionibus. Sequitur quintus, qui eſt cum decocto ligni indi, quod his, in quibus ulcera apparuerint, tuto dabitur. Corpora uero non tolerantia decoctum hoc ſunt febricitantia extenuata, in quibus non apparuerunt ulcera. In aſſumptione pro iis, quibus exhibendum eſt, aduertendum, ut ſi prima aſſumptio non iuuat, ſumatur ſecunda, & tertia, & quarta, quouſque iuuet, ſed antequam ſumatur fiat diligens corporis mundificatio cum phlebotomia, & pharmaco, prout res exiget, deindē eligatur optimum lignum, & optime præparetur. Creditum eſt a pleriſque lignum hoc eſſe hebenum, & ſane plurimę conditiones hebeno attributæ, in hanc ſententiam eos deduxere, bonus odor ſcilicet, & pondus, eligatur autem hoc lignum non antiquum, quia uires perdidit, non tenue, non ſuperflue craſſum, ſed mediocriter, ponderoſum admodum, rugoſo cortice non corrupto, maxime pars intrinſeca nigra ſit, & minime alba etiam cunctuoſum ſit naturaliter, non artificialiter, ſit tale, ut ex guſtu dum eſt redactum in fruſtula percipiatur amaritudo, & ex odoratu, odor delectabilis. Modus decoquendi eſt multiplex, quidam cum uino decoquunt, quidam cum aquis iuę, betonicæ, & ſimilibus, quidam cum aquis, additis cinamomo, mirabolanis indis, citrinis, & huiuſmodi, ſed nullus iſtorum mihi placet, ſed ſola aqua lignum decoquo, & id hac ratione, quia cum aqua ſit materia omnium medicinarum, facile uirtutem ligni recipit, eſt enim in potentia, reliqua autem cum ſint miſta, non facile ſuſcipiunt uirtutem, dicebat enim Galenus primo catageni a principio, & ſecundo reg. acutorum xi. Sæpe ſimplicis medicinæ a tota ſubſtantia operatio per aliquod miſtum corrumpitur. Idem habetur etiam primo de ſimpli. med. ſecundo, ſic igitur lignum præparetur ſectis interioribus partibus, optima aqua electa.

℞. aquæ l. x.

ligni minutim inciſi l. i. aliquando accipiūtur aquę l. xii. Infunde per horas xv. poſt infuſionem decoctio facienda eſt in uaſe puriſſimo terreo, lapideoue, non metallico, lento igne, ſi emittat ſpumam remoueatur paulatim, & ſeruetur, ualet enim in ulceribus exic candis, decoquatur uſq; ad medietatem, non ulterius, quia amarior ſit, deinde coletur, & ſeruetur aqua in uitreis uaſis anguſti oris, ac ſtricti, ne uirtus aquæ diſſoluatur. Facta ex colatione lignum illud iterum infundatur in xiii. aut xiiii. l. aquæ, & ibi ſtet per ſeptem, aut octo horas, & decoquatur ad tertiam, deinde, coletur, & ſeruetur, non amplius autem debet coqui lignum illud, niſi forte pro lotura pedum.

Exhibitionis autem modus talis eſt, primò eligatur cubile ad orientem uergens inſuperiori parte domus, clauſis feneſtris, & hoſtio, ne aer frigidus ingrediatur, non tamen lumen omnino prohibeatur, aer enim frigidus poros conſtipat, euacuationemque prohibet, calido autem per ſudorem, & inſenſibilem euacuationem multæ materiæ diflantur. Prohibeantur quæcunque aerem impuriorem, male olentem reddunt. Autumno aut uere commode adminiſtratur, hieme autem non niſi difficulter, oportet enim ſibi parare cubile calidum a quo nunquam recedat. Aeſtas autem moleſta eſt, diflantur enim tūc corpora, & relaxatur uirtus. Sed ſi medicus prudens eſt, & æger ualidus, optimum tempus eſt æſtas, facile enim cauſantur ſudores, ſuperfluitates facile reſoluuntur. Symptomata grauia tolluntur, nullus eſt qui hoc tempore non liberetur ſi uictum poteſt ſufferre. In primis ægri hoc tempore in cubili non ſuperflue calido committendi ſunt, cibaria, nec in ampliori copia, nec ita omnino ſicca adminiſtranda ſunt, nec ita ciendus eſt ſudor, ut in aliis temporibus, ſponte enim, & facile exit. Vnde ſi quis magis uellet ſudorem elicere, facile diſſolueret ęgrum. Parato ęgro cubili, cibaria tendant ad aliquam ſiccitatem, ideo panis ſit biſcoctus, fermentatus, & ſalitus, nec ego conficio panem ſeminibus, aut cum Saccaro, niſi forte ad delicias ægrotantium. Interbibendum autem aquā plenior ſit uictus in principio, deinde tanto ſubtilior, quanto magis ſtatui appropiuquamus, & pro quantitate uirtutis damus interdum paſſulas, & fiſticos, qui duo fructus iecori proſunt, quantitas panis mediocris eſt ad unc. ii. ſl. uſque ad iii, minima ii. paſſularum ad unc. ii. uel paulo plus, ita & fiſticorum. Carnes ſecundum uirtutis quantitatem, & opportunitatem: bis in die cibetur, & 4. aut 5. horis poſt ſyrupum ex aqua, potus autem non ſit aliud præter eam aquam ad libitum. Suſpectæ ſunt amigdalę, oliuę tamen poſſent dari, ubi corpus eſſet ſuperflue humidum. Vinum omnino negandum, faciat exercitium, in cubili deambulando, & ſi non poteſt, fiant frictiones, poſt aſſumptam aquam, & ſudores prouocentur,

prouocentur, ſtet lætus, in bona ſpe, fugiat
triſtantia, uirtutemque diſſoluentia, adhibeat
quaſcunque euacuationis ſpecies, & ſi aliquan
do non obediunt, modo aſſumat unc. 1. caſsiæ
(purgandum enim eſt corpus octauo aut deci
mo quoque die) modo pillulas cochias, mo
do alias, prout res exigit: in die purgationis ab
ſtineat mane a ſyrupo, bene cooperiatur, dor
miat, ſudoremque quærat poſt quatuor, uel
quinque horas. Sudor detergatur, deinde
aſſumpto cibo quieſcat ſaltem per quin-
que, aut ſex horas, & iterum ingrediatur le-
ctum calidum, eandem quantitatem aquæ
ut prius bibens, quieſcens, & comedens. Con
tinuetur autem talis potus per dies 24. ſaltem,
in tot enim diebus luna curſum unum cum di
midio peragit, in dimidio enim curſus huius
paratur corpus ad ſuſcipiendam impreſsio-
nem, quæ reliquo dimidio perficitur. His
peractis ſenſim in naturalem conſuetudinem
ad uictum ſolitum paulatim reuertatur. Abſti
neat primo a uino, bibens per aliquod dies
ſyrupum. Nec deſperet quis, ſi his peractis
integre ſanus non uideatur, cum poſt tempus
aſſumptionis maiores operationes decoctum
huius ligni Indi faciat. Sudor autem ſi non
adueniat euocetur cum applicatione rerum
calidarum, non autem potionum exhibitio-
nem, ne potus aquæ impediatur. Si lignum
indum non adeſt, accipiatur lignum Iunipe
ri, & eodem præciſe modo bonum puto li-
gnum ex fraxino meridionali, aut orientali.

Cura ſymptomatum morbi Gallici.

SYmptomata alia ad morbi curationem tol
luntur, alia uirtutem extinguentia, mor
tis quæ periculum minantia ſunt, de quibus
a nobis agendum eſt, forſam, & de his quæ
reddunt corpus deforme, ob cutis infectionē,
& cicatrizitionis deformitatem : ſed cum ſym
ptomata alia uirtutem naturalem, alia anima
lem, alia uitalē labefactatam conſequantur,
primo de natutali agemus, ut ſi quis non nu-
triatur bene, ita ut hoc eueniat, uel uitio ſto
machi, uel Iecoris, uel ſplenis. Modus autem
curandi ſtomachum, eſt ut leuiuſcule munde
tur corpus. Deinde roboretur, uerbi gratia
dando ſyrupum de cicorio, pillulas de hiera,
maſtichinas, confectionem aromatici roſati,
aut Zuccarum roſatum. Confirmetur cum inū
ctione, ut cum oleo de ſpica, maſticino, de
abſinthio, bona ſemper cibaria exhibeantur,
nunquam curam morbi tentes, ſtomacho ma
le ſe habente, ſed prius uitium ſtomachi corri
gatur, poterit & hoc fieri, ut ſi altera die aqua
ligni, altera ſtomachum confirmantia propinē
tur: fortasſis melius eſt aquam ligni exhibere,

E quam inungere, aut aliquid aliud operari.
Quoniam eius decoctum, ſtomachum robo-
rat, redditque fortiorem, utputa abſtergen-
tis aliquid habens, & partes ſubtiles, ſin autem
in ſtomacho ſit ſuperflua caliditas, mitige-
tur cum leuibus frigidis, ut ſyrupo roſato, de
endiuia, aqua hordei, ſi uero hepar imbecillū
ſit per aliquem fluxum materię (ita tamen ut
non immineat periculum hydropis) corrobo-
randum eſt aliquantiſper ſtipticis, ut cum ſy
rupo de cicoreo, mundato. n. corpore ab opila
tionibus, mala tēperatura tolletur, pariter ſi ca
liditate affectum ſit, cum frigidis rectificetur,
ut cum ſyrupo de endiuia, ſi autem ex aquæ po
tione ſit aliquis magnus fluxus, confortantia
F hepar hoc modo fient.
R. cinamomi unc. i.
Cum zuccaro fiat electuarium, Doſis eius ſit
ſingulo mane drac. i. ſyr. & iſte poteſt dari.
R. ſyrupi de ſoncho } ana unc. i.
roſati }
Sine aquis detur, præterea pro tenuiori dieta
inſtituatur plenior uictus, non detur autem
uinum, ſed quæ corroborēt ſtomachum, ut mel
roſatum, ſyrupus roſatus, de cicorea ſimplex,
& cōpoſitus, ſi autem fuerit maximum pericu
lum ex debilitate corporis, tumore, & cæte-
ris id generis, tunc cura eſt intermittenda,
& corpus ad contrarium alterandum. Si uomi
tus ſuperfluat, tum relaxantibus, tum confir-
G mantibus locus eſt fouendus, & amigdalino,
ſed pręcipuū putaui ſemper roſatū cōpletum,
oleum ſabinum, in quo aliquid aromatum de
coquatur, ut ſpica, cinamomum, ſyr. autem ſti
pticus exhibeatur ſi maxime ſuperfluat, ut de
menta, uinum granatorum, agreſta, ſi autem
ita fluat, ut non contineatur cibus, facias ca-
taplaſma ex rebus frigidis, ut cidoniis, ex plā
tagine, maſtice, & balauſtiis, hipochiſtide,
oleo cidoniorum, & farina ordei. Et ſi mate-
ria mala a toto ad ſtomachum tranſmiſſa fue-
rit, non ſiſtatur uomitus, niſi in quantum im-
pedit retentionem ciborum. Accidit autem
ſæpenumero fluxus uentris innumeris. Et hoc
quia aut materia trāſmittitur ad ſtomachum,
H & inteſtina, aut quod pertranſeunt ad eas par-
tes inunctiones factæ. Qui ſi materia a toto
ad ſtomachum, & inteſtina deteratur, non
ſiſtes fluxum, niſi fiat moleſta dyſenteria, ſed
leuibus remediis ſedando, corroborandus eſt
ſtomachus, & inteſtina, nec ſuper ipſum ſtipti
ca imponantur fierent ſæua accidentia. Pru
denter ergo facito, faciendo in unctionem cū
oleo ſabino. In quo concoquatur herbę, ut ru
ta, ſcordenm, marathrum, pentaphilon cum
modico roſarum, ſi autem fluxus ſuperueniat
dyſentericus, munias inteſtina pinguedinibus,
cauendo ſtiptica, quia pleiunque defluit ma-
ria

teria ducens ſecũ, aut argẽtum uiuũ, aut aliud
corroſionẽ faciens,& mala ulcera,& forte mor
tem, ſudor aũt ſi ſuperfluat, uirtutẽ diſſoluat.
Vnde aliqualiter ſiſtendũ; nõ tñ corpus ita di
ſcooperiatur,ut pori claudantur,& materię ꝓ
hibeatur euacuari. Et ſi putrida febris ſupue-
niat,tunc Gallici morbi cura dimittenda,& fe
bri attendendũ. Febres.n.aueniunt, qa nõ be-
ne purgata ſunt corpora,uel inediis,uel purga
tionib⁹,ubicunq; uirtutis defectus timẽdus nõ
eſt. Præterea ſi fames ſit magna, caueat ni-
miam repletionẽ. Accedet & ulcus oris, ple-
runq; tendens ad gulã,cũ quo ſtrangulatio,&
anhelitus difficultas cõiungitur,maxime inun
ctionibus,cũ nõ eſt purgatu corpus,aũt qa ma
teriæ calidę,diſſolutæ ortopneã, & Aſthma in
ducunt, & quia multitudo materię nõ debito
modo expuitur.collocetur ergo ęger ut bene
poſsit expuere materiã, ſi multitudo ſit mate-
riei,quęratur expuitio multa, ſi in ſtomacho,
eſt,ꝑ uomitũ educenda,aut ꝑ cliſtere; ſi in pe-
ctore,aut pulmone,lambitiuis,& ſputũ facili-
tantibus,& partẽ mũdificantib⁹, ut ſi decoque
rentur radices ſerpentariæ,& cũ paſſulis fieret
mixtura, eodẽ modo,& radices Enulæ, pecto-
ralia decocta,ut folia,& ſemina urticę decocta
parãda,iniungatur uictus tenuiſſimus,ſi aũt ui
tio corporis,conſtante uirtute,facta phleboto
mia,purgetur cũ cochiis, fiat diuerſio cum uẽ
toſis,& trictionib⁹,in cibariis,ptiſſana eſt ꝑſtã
tiſſima,aut ſola,aut ſi res urgeat cũ decocto fe
niculi,& petroſelini. Fiunt ꝑterea tumores in
gutturæ, & collo minãtes ſuffocationẽ,quos de
uertẽdo,& euacuãdo curabis,interdũ cũ phle
botomia.Et ſi interdũ ad ſaniẽ deducãtur,ape
riãtur uel intus,uel extra. Gargariſmata cõue
niunt plura,ſunt in primis loch, decoctiones li
qritiæ,& paſſularũ. Et ſi craſsior ſit mã ꝓceda
tur cũ caricarũ inunctione, cũ oleo amigdali-
no,ſeſamino,pinguedine gallinæ,& hmõi rela
xãtib⁹. Reſoluentia ſunt liliaceũ,camomelinũ,
irinũ,indigebitis interdũ emollientib⁹,& atte
nuãtib⁹,ut eſt radix Althęę,maluæ,camomillę,
iridis,farinæ hordei,fabarũ,pinguedines,olea
Si aũt ſit tumor induratus,applicetur diachylõ
cũ Amigdalino liliaceoq; diſſolutũ,uel oleũ re
ſolutiuũ Gal.14. Terapẽticę,oleũ de cucumere
aſinino,diapyrites Gal.lib.catag. Et eſt tale.

℞. Combuſtæ Marcheſitæ unc.i.
Reſinæ Pini } ana q.ſ. cum oleo liliaceo.
Terebinthinę }

Fiat ceratũ,& durũ nõ apponatur,qa dolorẽ &
atractionẽ materiæ faceret ideo melius eſt diſ
ſolutũ cũ irino, aut liliaceo, caue apponere ex
trinſecus ſtiptica,aut frigida,aut repcutiẽtia.
Accidit & ſępe ſpaſmus oriſq; torturę,ex inun
ctione. Quare neruoſę partes inungãtur, & cõ
fortantibus,ut irino,coſtino,nardino. Et quia
materiæ multudo fluit ad os, et caput, tunc di
uerte,& euacua fortibus clyſteribus. Et ſi ferat

A uirtus,& res urgeat phlebotoma,aut utere me
dicina poſtea conforta cum extrinſecus adhi-
bitis, cum pharmacis aduerſantibus, & cum
Mitridato,& Theriaca,ꝑcipuum eſt ſcordium
cum roſaceo. Accedit & tremor corporis, &
niſi curetur, plerunq; in paraliſin tranſit. Ac-
cidit & oris fætor, qui fit uel ſtomachi affecti
uitio, uel humorum malitia ad ipſum fluente,
& cura euacuando,& cõfortando ſtomachum
maxime cum Hiera,pillulis elephanginis, ma
ſticinis,uel ratione catarrhi a capite ad ſtoma
chum fluentis. Quare primo caput,deinde ſto
machus curetur, ratione infectionis dentium
propter malã cõplexionẽ corporis aquiſitam
uitio medicamenti,tunc ẽt curetur caput pri
B mo.deinde dentes mundentur, reſpiciendo sẽ
per ad affectionẽ gallicã malignã. Hęc ſunt cõ
muniora accidẽtia, ſunt & alia accidentia nõ
negligenda,ut dolores articulorum,tumores,
ulcera,oſſium corroſiones,ſerpigines,cruſtæ ꝑ
cipue in uola manus,puſtulæ cutaneæ infectio
nes,cicatrices, & ueſtigia ulcerum, quæ faciũt
inunctiones. Cura doloris articulorum duplex
eſt,una reſpiciendo morbum morbi.i.cauſam,
ideo tunc cum euacuationibus per pharmaca,
& per phlebotomiã interdum cum diuerſioni
bus procedemus,& in euacuando materiã eri
mus audaciores, reſpicientes mẽbra dolentia
raro aũt uirtute forti,& dolore uehementi exi
ſtente ꝑtermittitur colochintis. i. trociſci de
C Alendal. In digerendo ẽt digerẽtia fortia da
mus,uictus tenuior conuenit doloribus uigen
tibus ſi autẽ fiãt inunctiones,ſemper addendę
ſunt,quæ articulos reſpiciunt,pinguedines, o-
lea,ut maſtichinum,irinum, ſunt conuenientiſ
ſimæ decoctiones Iuæ,Hipericonis. ꝑſtantiſsi-
ma ſunt ad tollẽdos dolores,euphorbiũ aut el-
leborũ. Si uero reſpiciamus ad locus doloris,an
odinis qñq; utimur, qñq; cogimur ad narcoti
ca uenire, ſed facta aliquali corporis mundifi
catione,aut ꝑ pharmacũ aut ꝑ phlebotomiã,a
nodina aũt ſunt ut camomelinũ,anethinũ ami
gdalinũ lac cũ panis medulla,uitellis oui,cũ ro
ſato. Eſt ꝑſtãtiſsimũ apud me ſi foueatur locus
cũ oleo roſato cõpleto ſolo, aut cũ oleo de ſe-
D mine lini.ſ.ſi decoquatur ſemẽ lini,& fenugræ
ci in ſabino,& hoc mõ foueatur locus,aut ſi de
coquatur in ſabino ſola radix althęę, poſt ad-
datur ſexta pars adipis galine, aut anatis, uel
catiis ꝑparati,ut dictũ eſt cũ quarta parte roſa
cei,aut modico ceræ citrinę. ꝑterea decoctio
nes factę ex reſoluẽtibus,& camomilla,anetho
aut rapo decocto in oleo ſabino,aut cõdito cũ
melle, uino dulci & farina hordei,præſtantiſſi
ma ſunt oĩa quibus foueatur locus,hoc modo.

℞. Olei ſabini lib.i.ſſ. Vini lib.ii.
Vermiũ terreſtriũ cũ uino ꝑparatorũ unc.iiii.
Abſinthii }
Camomillę } ana man.i.
Meliloti }

Radicum Altheæ
Maluæ } ana unc.ii.
Branchæ urſinæ

Decoquantur omnia ſimul ſecđm artē uſq; ad cōſumptionē uini, Nec tranſeas ad narcotica, niſi res urgeat, Et primo ad moderata. Quæ ſi nō ſufficiant,tētabis fortiora moderata,ſicut oleum uiolatum, Nenufarinum cum uitello olei, ſuccus plantaginis, ſolatri, Nenupharis,ſolatri,quæ bella dōna uulgo, dicitur, & cum farina hordei fiat emplaſtrum;Compoſita moderata eſſent hæc,unguentum roſatum Meſuæ,infrigidans Galeni,populeon,Et ſi coniungeretur aliquid opii eſſet potiſsimū, Cerata facta ex oleo uiolato, roſaceo, lactucæ,ſyr. uiolatus,potiſsimū oīum eſt Philonium,& ſecuriſsimum eſt ſi in ſuo tempore detur per os,re urgēte.Alii in cliſteriis imponunt ipsū mixtū cū oleo nardino, coſtino,opio caueas uti,niſi neceſsitas urgeat, p̄ſertim in membris nobilibus,dolores ſedātur utplurimum per phlebotomiā,niſi quid repugnet,aut p pharmacū,p̄ſtantiſsimū aūt omniū eſt uti uictu tenui,& a uino penitus abſtinere.Quandoq;tumores in articulis,et brachiis,quādoque in capite,in fronte maxime,et alii duri, alii molles apparent, & facile tolluntur aqua calida ligni, maxime ſi liniantur cū ſpuma ligni,aut lineo pāno,aut canapino in aqua ligni calida madefacto.Caueat oīno inungere caput cum argento uiuo, ſi aūt duri tumores fuerint,& cōtumaces,primo tentetur eorum reſolutio cum oleo camomelino,irino,maſticino, liliaceo,adipe anatis canis cū emplaſtro diachilon. Sunt ēt Emplaſtra a Galeno deſcripta, ut diapirites,qđ eſt Apoſtolicon Nicolai,Emplaſtrū de Betonica uulgatū,ſi nō poterunt hęc tumorē diſſoluere chirurgia utaris ſed primū fortiſsimis utaris cataplaſmatib' maturātibus,ut ex malua,porci aſsūgia,farina tritici, Adde molliētia, incidētia,liniētia,ut paſſulas,ficus, fermentū, coagulum,cepas ſub cineribus decoctas,ſic faciēdo R.Maluę m.i.Ceparū coctarū ſub cinerib' n.ii.

Caricarum
Paſſularum } ana unc.i.
Fermenti unc.i.
Aſſungiæ porcinę
Anatis } ana. unc.ſſ.
Olei liliorum alborum unc.ii.

Fiat emplaſtrū cū farina triticea,Eſſet etiā Diachilon cōueniens cū adipe,Galeni tetrapharmacū,et Macedonicū Gal.et Ammoniacū,et multę inūctiones maturātes. Sunt et cauſtica,et potiſsimū eſt,qđ Dioſcorides deſcripſit in cap.de lixiuio,ſic paratum.

R.cineris ficus
fabarum } ana. lib.iii.
Calcis uiuæ lib.i.ſſ. Aquę lib.iiii.

Ita uero facias. Accipe iſtos cineres puluerizatos in caniſtro (ut aiunt) ex paleis, deinde

E aquā ſuperinfunde,& cū deſcenderit, collige; & iterū atq; iterū ſupinfunde p duos dies, aut tres cōtinuos,Deinde coq; in uaſe æneo, quouſq; dirigatur ad ſal,poſt ſerua in uaſe uitreo bene obturato,Mox apponatur ſup tumorē,& ſtet p duas,aut tres horas, quouſq; facta ſit eſchara,q̄ inciſa foueatur relaxātib',ſi autem remota eſchara,mā apparet dura,apponatur iterū hoc cauteriū, ſed in minori copia,aut cū uitriolo tēperatū(qđ uocāt magiſtrale)aut cū unguēto de lithargirio,Et ſi nō obediat,ferro,uiolētiaq; utatur,Aliqñ cū iſide tēpato,uel nō tēpato,ut locus corporis,et ſenſus pmittit,item tēperato cū ſqumis æris, ex ęre uſto, et aliis medicis. Qūo autē iſta parentur dictum eſt a Dioſcoride,et Gal. Sunt ēt leuiora ut Trochiſci
F Phaſsionis. Quidā tñ utūtur fece uini cōbuſta cum melle,ut remoueantur materiæ craſsiores utuntur at corticib' oſtrearū craſſarū cōbuſtis cū melle,ſcđm rei tñ exigētiā ſp, ne inducatur inflamatio.Si aūt durities ſup oſſa diu morata ſit, tūc uel in pāniculis efficitur uel in tota ſubſtantia oſsis, ſi pāniculis appoſitis fortibus accidit cōuulſio,& maxima febris,ſi ferro tangatur,ſi putruerint,apponātur q̄ ſquāmas æris, & pāniculū putrefactū remoueāt, ut eſt Ariſtolochia,Iris,māna,tus ſi erit in capite,magis attēdēdū eſt, poſt ad cephalicā deueniendum eſt, ut ad Emplaſtrum diapalma,ad ſacrum Diptamum,plerunque miſta cum diachiloue,ubi fuerit durities loco infixa, mundificando exicca
G cum unguento diapalma,cum pulueribus exiccantibus,ut eſt ſquāma cum uitriolo tēperatis, cum pulueribus cephalicis,ut ariſtolochia,iride,panace,ſarcocolla, mirrha,aloe,bolo armeno,ut natura corporis, et alia permittunt.Demum aſſumendum Triapharmacum, diapipereum, ſi in membro neruoſo ſint, caueat omnia acria,dolorem facientia,& ſurſum adducētia,ſed Cephalicis auxiliis utendū,& dictis pulueribus; ſi mundificatione egemus, iiſdē utendum eſt,quamuis cum aqua ablutis. ſi oſſa ſint affecta, primo detergantur; deinde aſpiciēdum an omnino ſunt corrupta,uel in ſuperficie tātum, ſi hoc,exquamāda cum dictis pulueribus,ſi illud, remouenda ſunt oſſa paulatim,
H ne dolor incidat,ſin autē ſint ulcera quę frequēter fiunt,inſpiciendum eſt an apoſtemata ſucceſſerint a principio,an ex aliqua manuali operatione,ut remotione duritiei, & nunquid malignitatem habeant, ſi in corpore ſunt mundo, aut plethorico, aut cachochimo, & an fuerint irritata acrioribus medicamētis, ſi ſucceſſu apoſtematū, aut ex operatione manuali,difficilis eſt curatio,p̄cipue adhibitis acrioribus medicinis, & primo uidēdum erit q̄ ſint tales operationes factæ, ut nunquid biberit aquam,uel inunctum ſit,ſi nil ex his adhibitum ſit,tunc ex aliqua harū operationum poterunt ulcera curari,& tunc leuioribus medicamentis

camẽtis erimus cõtẽti,exiccãtibus q́dẽ, & mũdificantibus,exiccãtia dicta ſunt, diapalme,ꝑ fuſio aquæ ligni,& ſpuma;ſi magna ulcera, fortioribus utẽdum erit,ut iſide ſqãmis,ſi fuerint maligna,difficilis erit cura, & tunc ad fortiora exiccantia, & mundificantia erit recurrendum,& ad ſquãmas,& uſtum ęruginẽ lotã cum aceto: ſunt q ad argẽtum uiuum, ꝑcipitatum, irim,& hm̃oi frequenter accedunt, uel in capite,uel in pudẽdo curãdis. In capite q́dẽ ſunt difficilia cõtumacia,corrodẽtia, ſed pudendi ulcera nõ curãtur, quãuis forti curatione, niſi corpore mundato,& niſi facta fuerint alia. Fugiãt medicamẽta corrodẽtia,& inimica, ut aqua excalcãtho,& nitro,& ſublimato cum albumine oui, &relaxantia, ut panace cum uitello oui,& roſaceo,q̃m mẽbri corruptionẽ faciunt, ſed ſi dolor adeſt, apponẽda ſunt mitigãtia cũ certa ſiccitate,ut eſſet album unguentum.

℞. infrigidãtis Gal. recẽtis } partes utriuſque
Vnguenti de Lithargirio ʒ æquales.

In mortario plumbeo cum roſaceo deducãtur,ſi autem plus uis exiccare,maiorem quãtitatem lithargirii apponas:ubi ſit maxima inflãmatio,& tñ egemus exiccatione facias ſic.

℞. ſucci ſolatri
uel Plantaginis
uel Endiuiæ
uel Lactucę
uel Sanguinarię partes.ii.
Ceruſſæ lotę
aut Lithargirii loti partem.i.
Olei roſati partem.i.

Ducas in mortario plumbeo,uſque ad ſpiſſitudinẽ unguenti,& appone, ſedato dolore, & inflãmatione redeas ad exiccationẽ,& mundificationẽ,ſi adeſt putrefactio, eã ꝓhibeas cum fortibus exiccantibus,ut ſi fieret hoc linimẽtũ.

℞. mellis deſpumati partes.ii.
Farinæ hordei,aut fabę partem.i.
Hypochiſtidis partem.i.

Miſce,& appone, aut oximel cũ hypochiſtide, Aliquando ẽt ſacrificatione indigemus,aliquando ẽt actuali cauterio,raro tñ, licet accidat aliquando ex corroſione arterię, aut uenæ maximus sãguinis fluxus, potiſsimũ uero ſunt apponẽda balauſtia, hypochiſtis, bolus armenus& hm̃oi alia,ut calam. gipſum,aqua frigida cũ aceto,ligaturæ fortes,ignis,ferramẽta,phlebotomia,potiſsimę ſunt radices cõſolidę exhibitę,hm̃oi.n.fluxus ſępe ꝑducit ad corruptionẽ & interitũ. Accidũt & his mẽbris œdemata, & duri tumores,ita ut glãs diſcoopiri nõ poſsit, & tunc remanẽt nõ potẽtes coire, tunc primo egemus balneis emollientibus,ut ex althęa, malua,camomilla,& ſupius dictis oleis reſolutiuis mollientibus, ut * extracto cum aceto, ſi autẽ duricies ſupuenerit, ſemp miſceãtur ſtiptica,ne q́d maturatione ꝓducatur,& accidat ex pudendo corruptio talis,ut neceſſarium ſit ipſum abſcindere,uel eius partẽ. Emortua,putridaue pars eſt abſcindenda,poſtea exiccãtia ſunt apponenda,ut balauſtię,ſuccus plãtaginis exiccatus,ulcera capitis ſi ex mala cura, & ex inunctione argenti uiui facta ſint deteriora, ut pote corroſiua,his eſt diligentius attendendum,& animaduertendum,ulcera.n.ex morbo Gallico diligentiori,& maiori cura egent,ſi in cute facta fuerint,fortioribus abſtergẽtibus indigent;ſi ad os,aut picraniũ deuenerint,mitioribus,ut iſside tẽpato, ſed hoc fit poſt corpus mundatum,aquã ẽt ligni exhibemus, ſi materia retrocedens ingentes dolores facit,euacuãda eſt ſanies,& apienda ulcera, ſed prohibe putredinem,aut picranei,aut cum emollientibus & abſtergentibus,ut ſi fiat lixiuium ex hordeo, beta,malua,& furfuribus,itẽ leuiora exiccãtia apponantur,ut ſimplex linimentum amotis capillis diſſolutum cum roſaceo, aut ſiccetur ulcus leuioribus medicamentis, ut ex decocto ligni,&uſq; ad picraneum. Emplaſtris res tractãda eſt,ſicut in afflicto oſſe. Si aũt ulcera fuerint malæ curę ſucceſſu in unctione,remouenda eſt ex ulceribus impĩſſa malicia attrahendo, & alterando,& potiſsimum eſſet emplaſtrum diadiptamum diſſolutum cum roſato, maximẽ in affectibus capitis,ſi autem ſucceſſu tuberculorum ulcera plura fuerint,ſolis abſtergentibus eſt utẽdum,ut lixiuio dicto. Cætera autẽ ſcd̃m partium diuerſitatem tractentur,q̃ aũt ſępe cõtingunt in palato, gulauæ ulcera, difficiliora ſunt,q̃ ſpõte fiũt, ſunt aliq̃n indicia morbi Gallici q̃ ad eius curã curãtur, tñ his interim ſunt exhibenda ea q̃ a Gal. ſtomachica dicuntur,& exiccãtium,mundificantiumq; herbarum decoctiones,ut plãtaginis,ſolatri,ſanguinalis,antiquorum potiſsima ſunt ſuccus,aut decoctum extremitatum rubi cum melle,aut ſuccus pentaphili,& decoctio,relinquo diamorõ, & ſimilia.; ſi res urgeat,ſuccus granatorum cum alumine multũ exiccat ulcera palati. Caue ne corroſiua fiãt, nãq; corrodunt plerunq; os ita ut male loquentes homines fiãt,ſi.n.ad nares ulcera ſerpãt,& cõcauæ nares ſint, ꝓhibebitur corroſio,ſi corpus, & caput mundificetur cũ pillulis,ne materia fluat ad locum læſum, ut exiccetur loc⁹ cũ gargariſmatib⁹,ſumẽdo hypochiſtidis uerbi grã p.ii. Aluminis ptẽ mediã,ita ut ꝺ coquantur in uino ſtiptico, uel fiat hoc linimentum.

℞. Hypochiſtidis drac.ii.
Aluminis drac.ſſ.
Mellis q.ſ.

Aliud.

℞. pulueris caudæ equinę drac.ii. fac linimẽtũ cũ melle,& applica. Valẽt ſyr. ex ſucco plãtag.

Hoc autem eſt optimum linimentum.

℞. pulueris Ariſtolochiæ drac.i.ſſ.
Pulueris foliorũ plãtaginis } ana drac.ſſ.
Hyppochiſtidis

Confice cum melle, Deinde R. aquam, uel lixiuium ſupradictum, quo fiebat cauterium, & intinge bombicem, & tange locum, ſed caue ne pars iſtius aquæ deſcendat. Accidunt puſtulæ, & tubercula in toto corpore, maxime circa frontem, & faciẽ, quę curato morbo euaneſcunt: ſi quis ante curam morbi uellet ea remanere, primo mũdet corpus, deinde foueat rarefaciẽtibus, ut cũ decoctione camomillę, betonicę, maluę, poſtea apponẽdũ eſt linimẽtũ hmõi.

R. ceruſſæ lotæ, uel lithargirii unc.ſſ.

Olei mirthini, uel roſati incompleti q.ſ.

Fiat linimentum, & ponatur modicum Aluminis combuſti, aut ſtoracis, farinæ, lupinorum cum melle, & modico ſtoracis, ſi in capite ſint, ſępe decoctio lupinorum, & bletæ imponatur, ſi in facie una, aut altera puſtula fieret, poſſemus aliquantiſper purgato corpore in loco non periculoſo fortiter conquaſſare cũ aqua roſata gra.v. Argẽti ſubli nati ad ultimũ tenuitatis redacti, & linire locum, cruſtę.n. deciderent, poſſet item conquaſſari cum roſaceo, & decocto farfaræ, ſi locus fuerit cum magnis puſtulis, abſceſſibuſq;, ſufficit mihi accipere pinguedinem hirci lotã cum aqua farfaræ uſq; ad unc.i. ſublimati drac.i. uel gr.iiii. ſi aũt adfuerit multitudo puſtularũ, nõ audeas fortiter exiccare. Accidit ẽt caſus capillorũ, & maxime barbæ in uiris, & capillorũ, & ſuperciliorum in mulieribus, aliquibus ubiq;. Mundato igitur corpore, & ſublata cacochymia partis patientis, oportet procedere cum euaporantibus, & fortiter emollientibus, ut eſt camomilla, brionia, malua, & lauare caput cum lixiuio, in quo ebullierunt iã dicta. Potiſſimum ẽt arbitror, ſi quis inunxerit locũ cũ reſoluentibus, & alterantibus, ut brionia, abrotano, dragunculo, hyſopo, modico euphorbii, Attrahẽtia cum aliquali ſtipticitate iuuant, ut oleum hircinum, in quo decoctũ ſit laudanũ, ſi hoc ex ſiccitate accidit, corpus optime nutriatur, deinde locus foueatur linimẽtis, ut pinguedine gallinæ, oleo ſabino, ſi libet addo aliquid attrahẽtis, ut radices ireos, & inungo. Accidit ẽt impedimentũ in curſu propter duricies, quæ ſub pedibus ſunt, quę ut remoueantur, prius in aqua pedes imponãtur, in qua decocta ſint malua, aut althea, aut brãca urſina, deinde extremitatibus caſtratorũ, uitulorũ, & lardo, & aſſungia porcina emolliẽdus, leniendusq; eſt locus aut amigdalino oleo, aut porci pinguedine. Accidũt & durities, & ſquãmę in manibus difficiles curatu, tñ ut prius mundato corpus, poſtea tutiſsimũ eſt accipere oleũ ex amigdalis amaris ad unc.ii. & addere modices aluminis, calamẽti, & cũ cera facere linimẽtũ. Omitto multa abſtergẽtia domeſtica ut radicũ dracũculi, & huiuſmodi redacta in puluerẽ, & miſta cũ melle, & farinis, ut fabacea, & huiuſmodi, & locus inungatur. Accidunt & maculę cor-

E pora ualde infeſtantes, quæ corpore purgato tollũtur, ſi fuerint rubeæ ſanguiſugę applicentur, quæ materiã ſugãt, ſi nigrę fortiter abſtergẽtibus utendũ eſt, ſi cũ his fuerint tubercula, difficilius remouẽtur, ſi ſolę, amigdalinũ oleũ cũ modico aluminis mire iuuat, amigdalę amaræ cũ oleo de tartaro iuuãt, ſcd̃m diſpoſitionẽ corporis. Farina utriuſq; ſerpentarię cũ melle iuuat, itẽ uitis alba, & nigra, ſolẽt quidã uti aqua deſtillatiõis fraxinellę cũ alumine, ſimagis uis abſtergere, adde aliqd calcãti hoc modo.

R. radicum poligonati lib.ii.

Aluminis combuſti unc.i.ſſ.

Zuccari optimi unc.ii.

Deſtilla, & ſi iſta aqua eſſet moleſta, ut cõtin-
F geret in mulieribus, tẽperetur cũ aqua plãtaginis, aut ſolatri, ut res exigit, ſoleo ego uti aqua deſtillationis portulacę cũ butiro, ſi quis poſſet pati laborẽ deſtillãdi, miro mõ has maculas tollit, ſi cũ his cõtingãt tubercula, uehemẽtiora exiccãtia ſunt adhibẽda, & abſtergẽtia fortia, ut radices uſq; ad metallica, cauẽtes tñ inflãmationẽ. Si aũt cicatrices ex ulceribus ſupueniẽt, & eſsẽt magnæ, & eminẽtes, cũ ferro remouẽdę ſunt. Si nõ cũ exiccãtibus, ut eſt emplaſtrũ diadiptamũ, miſtũ cũ modico aluminis, redactũ cũ oleo mirthino. Si aũt nõ eminẽtes fuerint, nil uideo p̃ſtãtius, quã laudanum in uino diſſolutũ, ſæpe applicatũ. Cõtingunt plerunq; morbo Gallico affectus plurimi difficiles, ut ẽ
G tumor ſplenis, & elephãtiaſis, quos uidẽdũ, eſt ſi poſſibile eſt ſanare, ſanãtur qdẽ aliq ad curã morbi Gallici, aliq autẽ trahunt ad ſe curã. Si aũt ſit elephãtiaſis, oportet in eius cura uti frequẽter phlebotomia, fortibus purgationibus, & fortibꝰ adhęrẽtibus, ut trochiſcis ḋ carne uiperarum, q dãdi tñ ſunt cum anima duerſione ne nimiã ſiccitatẽ inducãt, mundato corpore .ſ. ſi autẽ hęc diſpoſitio ſit cum interuentu febris, ſemper minus exiccare oportet.

Hæc de cura morbi Gallici ſatis ſunt. Reſtat modo ut deſcribamuus electuarium præſeruatiuum a morbo Gallico, q in huiuſmodi affectus ſuſpectu adhiberi poterit.

R. Zuccari roſati unc.vi.

H Scordei unc.ſſ.

Specierum triaſandalorum drac.ii.

Ligni ſubtiliter pulуerizati drac.vi.

Cum ſyrupo roſato fiat electuarium. Doſis drac.iii. uel unc.ſſ. ſingulo mane per quatuor horas ante cibum.

Aliud.

R. Zuccari roſati unc.ii.

Pulueris ſcordei drac.iii.

Specierum Diarodonis abb. drac.i.

Com ſyrupo roſato fiat electuarium.

Aliud.

R. Zuccari roſati unc.iii.

Speciernm triaſandalorum drac.ii.

Cãphoræ drac.ſſ. Miſce cum electuario.

FINIS TRACTATVS.

EIVSDEM FRANCISCI FRIZIMELICAE, LVCVBRATIVNCVLA ADVERSVS DEFLVVIVM PILORVM.

REQVENS ſymptoma hac tẽpeſtate ſolet euenire his q patiuntur morbũ Gallicum, incurrunt.n.alopeciam, & defluxum pilorũ ſuperciliorum, & palpebrarum, quod quidẽ ſolet eſſe moleſtũ,& caſus ẽt ipſius barbę,ſolet aũt illud euenire ratione malorum humorum corruptorũ,qui expulſi a natura ad cutim,corrodunt radices pilorũ,& pilos corrũpunt, ita ut cadant omnino,& eſt ſicuti de herba, quæ naſcitur in aliqua terra ſalſuginoſa, ſiue ꝙ ſit abluta aliqua ſalſuginoſa aqua,radices.n.ipſarum herbarum corrũpuntur, & ita areſcit herba,ſicuti docebat Gal.ſecundo de temperamẽtis cap.4.uel 5. & primo de medic. ſecundum loca,ubi loquitur de Alopecia. Nunquid poſſimus ſiſtere defluentes pilos, inquirendum eſt a nobis, ſcio.n.quoſdam ſtudere huic defluxui, & inaniter interdum ſtudere, ita quod pilos non retinent. Interdum uero retinent, ſed cum maximo incõmodo ægrotantium,nõ retinent.n.quia apponunt ſolum ſtiptica, quę cum nõ poſſunt penetrare ad radices pilorum, imprimũt humores malos trãſmiſſos ad cutim, & expreſſi,repulſi a cuti,tranſeunt ad radices ipſorum pilorũ,& tunc cauſant maiorem defluxum. Sunt quidã q cum ſtipticis apponunt calida,& quę ſunt ſubtilium partium,& faciũt quidem penetrare ſtiptica ad intimas partes, & tunc prohibent materiam tranſmiſſam,ſiue quæ tranſmittitur ad cutim, & tranſit ad intimas partes corporis,& maxime capitis,& fiunt maxima incõmoda, ſicuti uidemus quoſdam incidiſſe in uehementem dolorem capitis, in uertiginem, Epilepſiam, aut ſaltem in catharrum, & ideo oportet animaduertere ad prohibendos hos defluxus,ut prohibeantur, inſimulque ne ſiant incõmoda, qđ hoc modo fiet, in primis eligantur quidem ſtiptica,quę roborẽt pilos,& radices pilorũ.Cum hoc,& apponãtur quæ faciũt peruenire iſta ſtiptica medicamẽta ad intimas partes corporis, & radices pilorũ. Tertio cõmiſceãtur quę obtundũt,tollũtq; malitiã humorũ,qui ſunt ad radices pilorum, propoſita prius euacuatione,purgationeq; corporis,per pharmacũ, & per uenæ ſectionẽ, inſtituta recta ratione uictus,ſicuti in libello noſtro de morbo Gallico dictum eſt,ſed ut exerceamus hanc propoſitam methodum, demus unum uel alterum exemplum, poſſunt enim fieri olea,& aquę:ſit tale oleum.

R. olei amigdalarũ amararũ }
Dulcium } ana lib.i.
A Ladani diſſoluti cum uino nigro unc.ii.
Foliorum mirthi }
Balauſtiarum } ana man.i.
Hipochiſtidos }
Sint hipochiſtidos uel folia, uel integra, & non ſuccus.
Maſticis unc.ii.
Lapatii }
Boraginis }
Sonchi } ana man.ſſ.
Fumiterræ }
Scordei }
Cinamomi }
Macis } ana unc.ſſ.
Nucis muſcatæ }
B Vini nigri auſteri unc.viii.

Bulliant in duplici uaſe, & colẽtur, Habes hic aſtringentia, mirthũ, balauſtias, hipochiſtim,& pro parte laudanum,& pro parte maſticẽ,quæ roborãt:habes quę deducant laudanũ; pro parte aromata, Habes quæ reſiſtant, & abſtergunt lapatiũ,ſcordeũ,& alia iſtius generis, habes materiã oleũ ex amigdalis dulcibus, & ex amigdalis amaris abſtergit, lenit ex amigdalis dulcibus, ſi alia uolueris habere olea ad typum,& formulã iſtius exẽpli alia facere poteris iuxta quę ſunt lupini,ciceres, & alia quæ poteris decoquere in aqua,& facere lixiuium, C unde oĩa hęc habes,inter quę eſt betonica,roſę radices ireos exiccatę, ut ſi hoc modo facias.

R. foliorum betonicæ
Roſarum }
Calamenti } ana man.ii.
Pulegii }

Folia mirti recẽtia ſi poſſunt haberi,ſin minus folia rubi,aut extremitates,folia,ſalicis decoques in aqua, cõmiſcendo aliquod aromaticũ,ut cinamomũ,macerem, nuces muſchatas, & ita facito hic de ipſo lixiuio.

Oleum uehementiſsimum ad hoc.

R. laudani }
Stiracis calamitæ } ana drac.iii.
Succi hipochiſtidos. drac.ii.
D Mirrhæ drac.i.
Nucis muſchatæ drac.ſſ.
Olei amigdalarum amararnm lib.i.
Vini auſteri unc.iiii.
Euphorbii drac.i.

Bulliant in duplici uaſe,ſed caue oculos ab huiuſmodi oleo propter euphorbium.

Caput de præſeruatione a morbo Gallico.

QVia quęſitum fuit a nobis inuenire methodũ,& uiã componendi aliqua electuaria quæ facerent ad præſeruationẽ morbi Gallici

ideo deccreuimus prius tradere methodũ, qua talia ellectuaria cõficitãur. Porro Methodus, & ars cõponẽdi huiuſmodi elleſtuaria. Et iſta decocta, quæ partim ſeruant a morbo gallico, & partim ſeruant, & curant talis eſt, ſumpta indicatione a morbo Gallico, qui quia eſt affectio quædam uenenoſa, & peſtilens, ideo primo habeamus quæ curant peſtilentem affectum, & præſeruant ab ipſo, ſunt autem ea quæ exiccant, & roborant, & ſunt ſubtilium partium, ſicuti ſcordeum, habet enim amaritudinem, unde acuta eſt herba, calida, & ſicca, leuem quandam aſtrictionem habens, & eſt uehemens in hoc. Sunt & aliæ herbæ, quæ hoc pręſtant, & non ſunt ita calidæ ſicuti cicoreum, ſonchus, & huiuſmodi ſunt frigidiores herbæ, & magis humidę ſicut borago, bugloſſa, acetoſa, oxiphilon, quam iſti appellãt, ſunt & aliæ quæ ueneno aduerſantur, ut bolus armeniaca, & mitridatica compoſitio. Iſta medicamina ſunt quæ ſunt præcipua ad illam intentionem, merito cuius talia medicamenta ſumimus, & ideo debet eſſe iſta conſideratio eligenda a medico pro fortitudine, & robore uirium ægrotantis, pro quantitate morbi, pro anni tempore, pro regione, & conſimilibus. Secundo ſunt ea quæ corrigunt caliditatem, & uehementiam, poſſunt eſſe quę ſolũ corrigunt, & ſimul corrigunt, & reſiſtunt uenenis, quę ſolum corrigunt eſſent iſtę ſpecies, trium ſandalorum, diarodonis, lactuca, & interdum nenuphar, ſiue nimphea. Neutrum quæ faciũt eſſent ut acetoſa, bolus armeniaca, borago, eligatur genus, & ſpecies iſtorum medicaminum corrigentium pro qualitate corporis calidi uel frigidi, uehemẽtis, uel imbecillis, aeris, regionis, cõſtitutionis, ſymptomatũ conuenientiũ cũ morbo Gallico, & ita animaduertito, ut ſi cum morbo Gallico adeſſet febris, corrigas quæ ſunt calidiora, item pro qualitate guſtus elige amara, uel dulcia. Aliud medicamentum quod ingreditur compoſitionẽ hanc, eſt materia iſtius medicaminis, & in ellectuario zuccarũ, uel mel, in decocto, uel aqua, uel ſerũ lactis elige materiã quæ ſit penitus in potentia, ſicuti aqua, uel quod abſtergat, & aperiat, ſicuti ſerũ lactis. Etiam pro diuerſitate qualitatu eligatur materia. Nã in calidiori affectu, & non in calidiori tẽpore eligimus frigidiora, ueluti facimus eligẽdo ſaccatũ roſatũ, boraginatũ, medium eſt roſaceum, ubi uolumus calefacere magis accipimus ſaccarum roris marini, ſiue de melle, ſiue de ſaccaro. Animaduerte tamen ꝙ ſemper cõſulat ipſi guſtui quantũ fieri poteſt, quia quod eſt in ore, eſt ẽt in uẽtriculo. Aliud medicamentũ eſt huiuſmodi. Nã nos plerunque cũ iſtis cõmiſcemus, quæ ſoluunt, ſicuti elleborũ, polipodiũ, epithymũ, ſenã, mirobalanos, eligenda aũt ſunt hęc ubi eſt opus euacuare, & educere. Vnde ubi corpus non indiget purgatione, dimittito hęc ſolutiua, nec ſoluas indifferenter, ſicuti plerique faciunt. Item nec iſta ſolutiua ſunt adminiſtranda in principio, niſi fuerit concocta materia, cum uolneris cõmiſcere iſta ſolutiua, etiã quòd non indigeant corrigentibus, nihilominus quę uenenis reſiſtunt, addes, nã corrigunt iſta ſolutiua, ſicuti ſonchus, borago, acetoſa. Corrigunt elleborũ, ſaccarũ roſatũ pariter corrigit iſta ſoluentia, & hoc modo animad uertendo facies iſta ellectuaria, & potiones infraſcriptas.

Ellectuarium ad præſeruandũ a morbo Gallico, & ad ipſum curandum, pręcipue cum incęperit uires aſſumere aliquantiſper, tunc.n. ęger euacuato corpore, & per ſanguinis miſſionem, & per pharmacum, recta inſtituta uictus ratione, ſingulo mane ſaltẽ per tres horas ante cibũ utatur hoc ellectuario ad quãtitatẽ magnę nucis, in hyeme cum modico uino, in ęſtate cum modico uino dilutiſsimo, aut cum decocto boraginis, & ſonchi.

Ellectuarium hoc modo fiat.

R. ſaccari roſacei unc. iii.
ſcordei drac.ii.
ſpecierũ triũ ſandalorũ drac.i.

Cum ſyrupo roſato fiat ellectuarium.

Aliud ellectuarium efficacius, & maxime in hyeme.

R. ſaccari roſacei unc.ii.
ſcordei drac.ii.
mitridati optimi drac.i.
boli armeni
ſpecierũ diarodonis } ana drac.i.

Cum ſyr. roſato fiat ellectuarium.

Aliud omnibus efficacius, cuius debet uſus eſſet in ſummo hyeme.

R. ſaccari roſacei
conſeruę anthos
mitridati optimi } ana unc.i.
boli armeni
diarodonis abb. } ana drac.i.

Cum ſyr. roſato fiat ellectuarium.

Accipiatur ſummo mane, ſicut dictum eſt, uel cum aqua mellis potentiſsima, uel cum modico uini aromatici, i. quod poſt aſſumptum ellectuarium duos hauſtus alicuius iſtorum bibat, ellectuarium in ſumma ęſtate, & pro pueris, & imbecillioribus eſt tale.

R. ſaccari roſacei
boraginati
uiolati } ana unc.i.
ſcordei
boli armeni
ſpecierũ triũ sãdalorũ } ana ſcrup.ii.

Cum ſyr. uiolato fiat ellectuarium.

Decoctum ad hoc præſtantiſsimum, quod habet fere eaſdẽ uires cũ ellectuariis, qđ poteris exhibere poſt aſsũptũ ellectuariũ eſt hoc.

R. foliorum

R. foliorum ſonchi man.i.
ſcordei man.ſſ.
Foliorum Betonicæ }
Florum fumiterræ } ana m.ſſ.
Foliorum acetoſę }
Boraginis } ana m.ſſ.
Aquæ quantum ſufficit, fiat decoctum ſecũdum artem.
R. prædicti decocti. lib.i.ſſ.
Mellis deſpumati optimi. unc.iiii.
Bulliat ad quaſdam ebullitiones, & doſis ſit ad uncias quinque.

Aliud decoctum vehementius.

R. foliorum ſcordei }
Sonchi } ana m.i.ſſ.
Foliorum Boraginis m.i.
Bulliant, & cola; Adde unicuique lib. decocti unc.iiii. mellis, & coque, & ſerua.

Aliud decoctum uehementiſſimum.

R. ſcordei m.i.
Sonchi m.ii.
Florum fumiterræ }
Epithymi } ana m.ſſ.
Mirobalanorum omnium unc.iii.
Seri lactis uaccini quantum ſufficit, fiat decoctum, & ſerua, addendo ſaccharum, aut mel

A quantum ſufficit, doſis ſit ad unc.iiii.

Aliud uehementiſſimum.

R. ſcordei }
Sonchi } ana m.ſſ.
Acetoſę }
Ellebori nigri ℨ.ſſ.
Mirobalanorum omnium. ℨ.iii
Bulliant in ſero caprino, & cola, Adde pro ſingulis quatuor unciis, ſacchari roſacei ℨ. vi. & da ſingula quarta, aut quinta die.

Leuiſſimum decoctum in æſtate eſt hoc.

R. foliorum Boraginis }
ſonchi }
B Acetoſæ } ana m.i.
Polipodii }
Bulliant, Adde boli Armeni ℨ.i.
Doſis ſit uſque ad uncias ſex.

Aliud decoctum odoriferum, & optimũ,

R. ſeminum citri .iii.ℨ
Polipodii ℨ.ii.
Ellebori ℨ.iii.
Foliorum acetoſæ }
Cicoreæ } ana m.i.
Sonchi }
Fiat decoctum ſecundum artem in aqua, ſit doſis unc.v. cũ duabus unciis. ſyr. roſati recentis.

FINIS.

DE MORBO GALLICO PETRI TRAPOLINI ORDINARII THEORICI PATAVINI

TRACTATVS.

DVbitatvm eſt à uiris illuſtribus circa morbum qui uulgariter Gallicus dicitur, & primo utrum ſit epidimialis, ſecundo, quo nomine à ueteribus medicis fuerit nominatus, utrum ſcilicet anthemata, ſaphac, palſumera, puſtulæ epidimiales, uel male morigeratus morbus, tertio utrum talis morbus comprehẽdatur, ac numerari debeat inter morbos nominatos ab Hipp. 3. Aphoriſ. ubi æſtiuales morbos enumerat, quarto a qua materia cauſetur, utrum ſcilicet ſolum ab humore melancholico, an etiam ab aliis poſſit cauſari humoribus. De quo primo dico, ſaluo ſemper meliori iudicio, morbum iſtum eſſe epidimialẽ, eſt enim morbus epidimialis, teſte Simeone Ianuenſe morbus ſuperueniens, nã epidimon adueniẽs, ſignificat & uidetur eſſe generatus ad pandimon, & peſtilentiam. Idem ponit in litera P. dicens, Pandimon Græci dicunt, quando communis ægritudo in pluribus hominibus concurrit, cuius ſpecies eſt peſtilentia, ſcilicet cum fiunt ægritudines maxime mortiferæ, quod aſſerit auctor pandectarum in dictione epidimia. Cum igitur morbus dictus Gallicus, plurimos homines ſimul inuadat, & Pandimon, & epidimialis appellari debet. Gentilis etiam, meritò nomen habens Speculatoris, prima quarti capitulo de febre peſtilentiali, ad principium dicit, quod epidimia fit quando ex aeris mutatione, in hominibus pluribus, genus morbi determinatum populatur, ut quando eſſent, fierentque phrenetici, pleuritici, aut tertianarii, aut aliter ex quibus dictis tandem colligitur, eundem morbum eſſe quandoque epidimialiter, ſcilicet quando ex aeris mutatione cauſatur, & ſimul multos inuadit, & quandoque non, ſcilicet quando ex cauſa propria alteri accidit, & non multiplicatur, nec oportet morbum epidimialem a non epidimiali ſpecie differre. Sed ſolum ordine, ad cauſas aliquas ab eis extrinſecas, quod etiam confirmatur auctoritate Auicennæ, lib. 3. cap. de colica, ex retentione fecis, dicentis, & quandoq; accidunt colica, & ileos ſecundum ſemitam, accidentium, ægritudinum peſtilentialium, aduenientiũ, & perueniunt de regione ad regionem, & de homine ad homi-

E nem, & paucis interpoſitis, dicit, & erat plurimum eius ileos, & lædebatur colon ſecundum ſemitam permutationis, ſimilis criſi; in quibus ultimis uerbis, uoluit Auicennas paſſionẽ illam, prius fuiſſe iliacam, & demum fieri colicam; quia materia permutabatur ab ilaon inteſtino ad colon, ut fit in criſi, & ſupplendum, imperfecta, in qua materia non euacuatur ad extra corpus, ſed permutatur de membro ad membrum, ut eſt ſententia Principis, ſecunda 4. cap. 2. Nicolus quoque Florentinus uir magnę famæ, ſermone quinto cap. de colica declarans ſententiam Principis allegatam

F dicit, colicam illã fuiſſe contagioſam, merito diſpoſitionis aeris, nunc iſtud corpus ad colicam perducentis, nunc illud, non quod unum corpus, alteri communicat, & uoluit ipſam colicam ſimul poſſe multos inuadere, ex aeris diſpoſitione, ad illud diſponentis, & ex conſequenti eſſe morbum epidimialem, & peſtilentialem, differunt enim apud Simonem Ianuen. ſicut ſuperius, & inferius, licet apud Alexandrum & Galenum a liter eſſet dicendum, ut ſupra dictum eſt; colica uero cauſata ex cauſa

G propria alicui homini, & non ex aeris diſpoſitione, non erit epidimialis, ſecundum quod habetur ex dictis Gentilis, eſt quod morbus Gallicus, eſt epidimialis, cum multos ſimul inuadat ex aeris mutatione, quod confirmatur auctoritate Alexandrini Commentatoris libro epidimiarum in prohemio, ubi hanc fecit morborum diuiſionem. Namque alii quidem ſunt particulares, ideſt particulariter ſparſi, alii uero communes, & communes, hi quidem conſueti, & cogniti, & dicuntur endimii. Alii uero ſuperuenientes, & inconſue-

H ti, nuncupanturque epidimici, & particulares quidem ſunt, quando in eadem ciuitate differentibus hominibus, differentes morbi ſuperueniunt (uerbi gratia) huic quidem tertiana febris, alii uero quartana &c. endimi autem ſunt, ſicut quando in aliqua ciuitate, aut propter aquas conſuetas, aut propter aliquid tale conſuetum, communes morbi hominibus cõtingũt, ut nephretis endimia, quæ paſſio nẽ phretica poteſt eſſe non endimia, ut ſi uni ſoli accideret ex cauſa ſpeciali, & illi propria, & propterea morbus endimialis a non endimiali non differt ſpecie, ſicut non differt epidimicus,

micus,a non epidimico ſpecie. Imo ut dixi-mus poſtea ſubdit,epidimici autem ſunt,ſicut quando mutatur aer ſecundum ſubſtantiam, ſiue ſecundum eſſentiam,aut ſecundum quali tatem, ſicut dicit præcipuè Hip po. Si enim hiems ſicca, & borealis fuerit, ver vero plu-nioſum, & auſtrinum, &c. Si autem ſecun-dum eſſentiam corrumpatur, generat mor-bos peſtiferos,& paucis interpoſitis uerbis di cit, nunc igitur non intendit Hipp. determi-nare de particularibus morbis,hoc enim facit in Aphoriſ.neque de endimis, quia de his de terminat in libro,qui dicitur de aere locis, & aquis,ſed de epidimicis determinat,& paucis interpoſitis, facit unam diuiſionem morbo-rum inquiens, hii quidem ſunt particulares, hi quidem endimici,alii uero epidimici, & paucis interpoſitis,& ad ea quæ ſunt extra na turam deuenire, & determinare in his parti-cularia,& uniuerſaliter dicta, ſicut habent a-phoriſmi,ibi enim,ſicut a diuina quadam uir-tute uniuerſaliter morbos compilauit, poſtea oportet determinare endimicos morbos,ſicut fecit in hoc,qui eſt de aere,locis,& aquis,poſt autem epidimios &c. ex quibus duo conclu-do,primo quod morbus Gallicus, cum non ſit particularis,ex quo plures affirmant,nec endi micus,cum non merito alicuius rei, propriæ alicui ciuitati multos inuadat, ſed merito di ſpoſitionis aeris, qui epidimialis conuenien-ter appellari debeat. Cum enim diuiſio illa poſita a Io.Alexandrino ſit ſufficiens, omnes morbos amplectens,hic autem morbus non cõ tineatur ſub primo membro illius diuiſionis, nec ſecundo,uti dictum eſt,ergo continebitur ſub tertio,& erit morbus epidimialis ex aeris diſpoſitione cauſatus,ut omnes concedunt, & infra declarabitur. Secundum quod infero eſt,quod fruſtra laborant, qui morbum Galli-cum ab Hipp.3.Aphoriſm. illo Aphoriſm.ubi morbos æſtiuos enumerat,uolunt eſſe compre henſum, non enim Hipp.in hoc Apho.ut di-cit Ioan. Alexandrinus determinat de morbis epidimicis, ſed de particularibus uniuerſali-ter,tamen quia ſcientia de uniuerſalibus exi ſtit,ut habetur primo poſteriorum,& 7.meta-phiſicę.morbus ẽt Gallicus uniuerſalis,& epi-dimicus eſt, & ideo determinatio, & enu-meratio, non ad librum Aphoriſmorum, ſed epidimiarum pertinet, ſicut quoque endi-miorum morborum determinatio non ad li brum Aphoriſ.ſed ad librum Hipp. qui de ae re,aquis, & locis inſcribitur, pertinet, neque propter hoc de inſufficientia in hoc Aphor. redarguendus eſt noſter Hipp. ut intelligen-ti manifeſtum eſt, ac confirmatur auctoritate Gal.primo regiminis acutorum, commenta-rio decimo,ad principium dicentis,ſignifica-uit Hipp. per ſermonem ſuum illum, quæ ex

A ægritudinibus eſt ægritudo,quæ communicat multis hominibus in hora una,& quando ęgri-tudines ſunt pernicioſæ, nominatur ægritu-tudo illa mortalis,& quando ſunt faciles, no-minantur nomine alio,quod ipſam ſignificat, nominatur itaque ægritudo Algueſed, ita ut ſit ægritudo Algueſed,hæc ægritudo quę mul tiplicatur in una regione, & ſit mortalis ipſa ægritudo Algueſed pernicioſa, & hoc forte melius eſt, & eſt generans aliud ex generanti bus ægritudinum aliarum communicans mul tis,& nominatur ægritudo diuerſa,& proprie coram omnibus iſtis ægritudinibus, ſicut illæ quæ accidunt ex regione, & læduntur per eas homines,ſecundum modos diuerſos,multoſq;, B & non eſt earum generatio communis, & qui-buſdam interpoſitis dicit. Nam ægritudi-nes Algueſed, & ægritudines pernicioſæ pa-rum accidunt, de euentu autem harum quas Hipp.diuerſa nominauit, cucurrit conſuetu-do,& ſunt illæ in quibus eſt ſermo eius in hoc libro,in ęgritudinibus autem,quæ nominãtur Algueſed, loquitur in libro ſuo, qui nomina-tur epidimis,& loquitur de ægritudinibus re-gionalibus in libro ſuo, de aere,aqua,& locis, & non ſingulariter de ęgritudine uocata,mor talis facit librum proprium, quoniam narra-uit in libris ſuis, quoniam eſt una ęgritudinũ Algueſed.ubi aduertendũ, quod ubi textus Hipp. ex arabico translatus habet algueſed, C textus ex Gręco dicit epidimi, uel epidimia-lis morbus,& ex conſequenti algueſed ægritu do eſt epidimialis,ex quibus dictis Gal.habe-tur diuiſio quadruplicis ęgritudinis, ſcilicet quędam ægritudines dicuntur conſuetę, de quibus loquitur Hipp. in libro regiminis acu torum, quędam ęgritudines inconſuetę ſunt, de quibus loquitur in libro de aere, & aqua, quædam algueſed,de quibus loquitur in libro epidimiarum, quędam mortalis algueſed,de quibus loquitur in libro proprio, quem de il-lis compoſuit;ex quibus omnibus concluden-da illa duo, quę fuerant concluſa ex dictis Ioan.Alexandrini,primo quod morbus Galli-cus ſit ęgritudo communis inconſueta, nõ per D nicioſa, nam continetur niſi ſub tertio mem bro illius diuiſionis, & ex conſequenti, quod ſit ęgritudo epidimialis, ut inconſequenti pa tet.Secundum quod ſi de tali ęgritudine Hip po.non fecerit mentionem,non eſt mirum,cũ eius determinatio,non ad librum epidimia-rum,uirum ad librum apho.pertineat.

De ſecundo queſito,licet ſit de nomine ſo lum, de quo medicus artifex realis non debet eſſe ſollicitus,tamen bonum eſt uidere,utrum ueteres medici,ſcilicet Hipp.Gal. Auicen.& re liqui iſtam ægritudinem cognouerint,&quo nomine ipſam nominauerunt, conſtat enim quod hoc nomen male morigeratum nomen

eſt

eſt cõmune ad occulta ulcera,& tumores cau-
ſatos a melancholia, ut uoluit Gal. in libro de
tumoribus cauſatis præter naturam, capitulo
de rheumatibus melancholicis, & ex conſe-
quenti non eſt nomen proprium morbi Galli
ci, nec Galenus per illud uerbum intellexit,
alumera,qđ eſt agere de uariolis, & morbillis
teſte Auicen. prima quarti,ca.de morbillis, &
exponitur ab auctore pandectarum *
* uariola etiam non eſt nomen pro-
prium morbi Gallici,nec Auicen.per alumera
morbum gallicum intellexit. exanthema etiã
non eſt nomen proprium morbi gallici, eſt
enim in ſummitate cutis ulceratio ſubrubra,&
aſpera,cum his puſtulis,quæ ex urtica, & colo-
re naſcuntur,ut Simon Ian. refert in dictione
exanthemata,authoritate Alexandri, uel ſca-
bies ulceroſa,& maxime faciei,ut idem dicit
authoritate Theodori Priſciani,puſtula rubra
auctoritate li. de doctrina græca, idem di-
cit ex auctoritate Pandectarum,dictione ex-
anthemata,Ioan. etiam aliter. ſecundo epidi-
miorum,alia ſunt phymata, & alia exanthema
ta, phymata quidem ſunt a profundo carnis
egredientia, & carnem erodentia, exanthe-
mata uerò ſunt quæ cutem ſolum lædunt, mul
toties autem phymata exanthemata, & exan-
themata uocant abuſiue phymata, ex quibus
concluditur tale nomen exanthema, non eſ-
ſe proprium morbi gallici.Sed ſecundum ali-
quam eius interpretationem, poſſet eſſe no-
men commune ſibi, & aliis morbis. Nec ſa-
phati nomen eſt proprium morbi Gallici;quo
niam ab auctore Pandectarum, in nomine ſa-
phati exponit,ideſt puſtulæ faciei,morbus au-
tem iſte non tantum eſt in facie, ſed totum oc
cupat corpus cum capite. Serapio uero pri
mo Breuarii,cap.de ſaphac, inquit, ſaphac eſt
tumor,qui accidit in cute,quę eſt ſupra caput,
& eſt de genere apoſtematum,carnem aggre-
dientium *
A proprietate ſequentium ea, quod eſt quan
do cum ea accidunt quædam foramina parua
tenuia ualde,ex quibus reſudat aqua, & hu-
mor ſubtilis. Raſis ad Alman. cap. 16. in-
quit,ſaphac ſunt ulcera habentia cruſtas, quæ
in capite naſcuntur,uel facie.Idem Raſis cap.
diuiſionum cap.110.de paruis puſtulis in capi
te,ex quibus concluditur,quod ſaphac eſt paſ-
ſio capitis, & totius corporis, ſicut morbus
Gallicus,& ex conſequenti non eſt ſibi nomẽ
proprium ſemper conueniens. Prædicti enim
auctores,& Meſ.& Auenzoar,loquentes de ſa
phac,ſimul ponunt capitulum de ſaphac,cum
aliis capitibus,in quibus loquuntur de paſſio-
nibus capitis, & faciei, quod non eſſet ſi eſſet
ægritudo communis toti,ſicut morbus Galli-
cus,unde Auenzoar,inquit,ſaphac,eſt ægritu
do, quæ accidit in carne; coloris pulmonis,
E cũ paruis puſtulis, & accidit ĩ cute capitis hęc
ęgritudo,ſiue in facie,tamen uerũ eſt quod ſy
nonima Auicen.faciunt differentiam inter ſa-
phac, & ſaphati. Primum enim ſunt maculæ
rubeæ,quæ fiunt cum puſtulis paruis, ſecundũ
uero eſt Botor humida,quæ emittit uirus,& ui
detur eſſe ſpecies ſaphati, de quo loquitur 7.
fen.quarti.tract.3.cap.1.& ibidem, etiam ap-
pellatur ceſſerugi,& propterea Auicen. quaſi
ſe excuſando,quod determinet de ſaphac in
fen.de decoratione, cum reliqui doctores alle
gati, de ipſa determinantes in tractatu de di-
ſpoſitionibus capitis,& cõtentorũ,uolunt eſſe
paſſionem capitis,dixit, & currit conſuetudo
in pluribus libris,ut dicatur in cap.decoratio
F nis,quia Raſis ait in li.diuiſio.qđ paſſiones ca
pitis apparentes, ſunt diſpoſitiones capillo-
rum,de furfure capitis,& puſtulis paruis,capi
tis,quorum tractatus in rubrica de decoratio-
ne habetur,& ægritudinibus quæ ſunt in ma-
nifeſto corporis.Credimus ergo Auicen.acce
piſſe ſaphac,ſicut fecerunt Serapio, Raſis, &
alii Arabes,tum propter excuſationem, tum
quia remedijs quibus ipſi utuntur in ſaphac,&
ipſe utitur, itaque apud ipſum erit paſſio capi
tis,& non totius corporis, ſicut morbus Galli-
cus,& ex conſequenti ſaphati non erit nomen
proprium morbi Gallici,etiam ſecundum Aui
cen. Quod etiam morbus Gallicus non ſit ali-
quod apoſtematum calidorum enumeratorũ
G ab auicenna,3.fen. quarti,in qua agit de om-
nibus apoſtematibus calidis,& frigidis, patet
diſcurrendo per omnia illa apoſtemata, nam
non eſt phlegmon, cum ſit ſolum apoſtema
ſanguineum,nec eriſipelas, ut ſatis eſt clarum,
ſi legatur capitulum eius. Similiter nec for
mica abſolute,nec formica miliaris,nec ignis
perſicus nec pruna,nec inflatio,nec eſſare,uti
ſatis,patet legenti illa capita, & multo minus
non eſt graugrena,nec Aſchachilos,nec eſtio
menon,nec altoin,id eſt anthrax,nec eſt de nu
mero apoſtematum *
in glandulis ut patet per ſe, nec eſt morum
cum plurimum accidat in ano, aut uulua, &
ideo non continetur ſub aliquo capitulo apo-
H ſtematum calidorum,enumeratorum a prin-
cipe ibidem,& non eſt etiam aliquod frigido
rum, primo non eſt endimia, nec de numero
nodorum,aut glandularum,uti ſatis conſtat,
nec ſcrophularum,non eſt etiam almiſanus,
ideſt nodus * ut patet,non cancer,
nec eſt de numero apoſtematum uentoſorum,
& * uet non eſt,non uena, nec al
toin,non lepra,& ſi ei ſatis aſſimiletur,non igi
tur eſt aliquod de apoſtematibus enumeratis
in tertia fen.quarti. Non eſt etiam de apoſte
matibus dictis bothor,ut non uariolæ,aut mor
billi, aut eſſere, aut deſudationes, nec formi
ca, aut clauus,aut uerruca,aut ſcabies, nec am
pullæ

pulæ dependentes ab aquoſitate, nec inflatiuę
dependentes a uentoſitate. Non eſt etiam
de numero bothor iuncturarum, de quibus A-
uicen. 22. tertii capitu. 28. non eſt etiam uarix
aut elephantia, & ideo uidetur, quod Auicen,
nec in tertio, nec in quarto, de huiuſmodi mor
bo determinauerit, & ex cōſequenti nec Hip-
po. nec Gal. eius interpres, ut refert Auicenna
prima primi cap. de ætatibus, ex quibus pro-
babiliter concludi poteſt, huiuſmodi morbum
Hipp. Gal. Auic. fuiſſe incognitum, & aliis
medicis antiquis, ac propterea eius nomine
proprio caremus. Si enim Auic. ipſum co-
gnouiſſet, utique de eo capitulum aliquod ip-
ſe feciſſet, ac nomine proprio appellauiſſet, ſi-
B cut in cæteris morbis fecit, quibus propria di
cauit capitula, licet ex multis humoribus poſ-
ſint generari, ſicut pleuriſis, ſquinantia, quæ
licet a quolibet humore poſſint cauſari, tamen
Auicen. eas proprio nomine appellauit, & de
eis propria fecit capitula, ipſe etiam Bothor
nomina dedit propria, & de eis propria capi-
tula fecit, ut de uariolis, morbillis, elceris, eriſi
pilatis, uerrucis, deſudationibus, de morbo ue
ro dicto Gallico, nec ab ipſo fuit nominatus,
nec de ipſo capitulum aliquod fecit, præterea
dolores qui accidunt in tali morbo, non ſunt
de numero dolorum iuncturarum, de quibus
determinat Auicenna uigeſimaſecunda tertii
cap. 5. cum illi dolores cauſantur a materia re
C cepta in concauitate iuncturarum, quæ augu-
mentata extendit iuncturas, & neruos, & mu-
ſculos ipſam continentes, cauſat dolorem, non
quod materia illa recipiatur in neruis, & pro-
pterea podagrici non ſpaſmantur, quia mate
ria illa in neruis non recipitur, nec nerui tu-
ment, licet iunctura intumeſcat, propter cauſā
iam dictam, quam ſententiam accepit Auic.
(ipſo referente) a Gal. 6. Aphor. com. 49. licet
de ſpaſmo uideatur dicere Gal. ſed in morbo
Gallico iuncturæ ſine tumore dolent, & uide
tur dolor ille non cauſari ſicut dolor iunctura
rum, cum in morbo Gallico iuncturæ non intu
meſcant, dolent etiam aliæ partes a iuncturis,
de quo nec Auic. nec Gal. nec alii aliquam fece
D runt mentionem, neque modum dederunt ſe
cundum quem cauſetur dolor, & tamen men-
tionem fecerunt de doloribus aliorum mem-
brorum, ſicut capitis, aurium, oculorum, pe-
ctoris, ſtomachi, epatis, ſplenis, inteſtinorum,
dorſi, renum, matricis, teſticulorum, & omniū
iuncturarum, hic autem dolor, qui accidit in
morbo Gallico, non eſt aliquis illorum, nec uř
cauſari ſicut illi, & maxime dolor iuncturarū,
& propterea uidetur quod iſti dolores ueteri
bus medicis fuerint incogniti, & ideo de eis
minime loquuti ſunt, nec propter hoc de inſuf
ficientia ſunt redarguendi, ſunt enim aliquæ
ægritudines, quæ non accidunt, niſi longis tē

A porum interuallis, & fortes ſtellarum coniun
ctiones, non fiunt, niſi in magno temporis
decurſu, & forte ſequūtur alias cauſas, raro cō
tingentes & in magno temporis interuallo,
ut refert Auicenna, tertia quarti cap. de uena
medena, nunquam enim inquit ſe uidiſſe talē
ęgritudinem, nunquam uidit febrem ſeptenā,
aut nouenam, & ideo negat eas dari ut inquit
Auicenna 1. 4. cap. de febre ſextana, & ſepte
na, & ſimilibus eis, ac ibi inquit, non debemus
negare ægritudines, quas non contingit uide
re in tempore quodam, & quadam regione,
nam hoc genus comprehenditur per multitu
dinem gentium, & eodem cap. dicit, & aliquā
do pertranſit magna annorum reuolutio, in
B qua non uidentur fieri aliquæ ægritudines, ſi
cut Gal. non uidit lapidem egredientem ab
inteſtinis (ita ipſo referente libro de interiori
bus) & tamen Gentilis uidit ipſum bis, non ta
men fuiſſet conueniens Gal. negare hoc, affir
mat etiam Gentilis, uidiſſe lapidem ſe a ſtoma
cho per ſtomachum egreſſum, poſt uehemētis
ſtomachi dolores, a præceſſoribus noſtris non
uiſum, & tamen non debet hoc negari, ſed con
cedi ſicut monſtruoſum, raro eueniens, ſicut er
go ægritudo iſta, ſcilicet lapis in ſtomacho
fuit incognita Gal. Hipp. & Auic. quia ſuis tē-
poribus non apparuit, quæ tamen apparuit
tempore Gentilis, & ſicut uena medena appa
ruit tempore medicorum præceſſorum Gal. &
C ſicut febris ſeptena, & nouena, quę tamen ęgri
tudines temporibus Gal. non acciderunt, eo
quia non fuit niſi cum magnis temporum per
iodis, ideo non reputatur inconueniens, quod
morbus Gallicus apparuerit temporibus uo
ſtris, qui tamen temporibus Hip. Gal. & Auic.
non fuit, non tamen dico, quod nunquam fue
rit, imo neceſſe eſt, ipſum fuiſſe, ſi mundus eſt
æternus, ut uoluit Ariſt. 8. phyſ. & primo cœli:
& enim oppoſitiones infinities reuerſæ ſunt
ad nos, ut primo cœli; & idem iudicium de
omnibus aliis erit rebus propter eaſdē factas
ſtellarum coniunctiones, & cauſas ipſarum
productiuas, ſi autem mundus eſt factus de no
uo, ut rei ueritas eſt, credimus etiam talē mor
D bum alias fuiſſe, non tamen tempore Hip. Gal.
& Auicen. Auenzoar etiam ſecundo tractatu,
ſui theiſit cap. uigeſimoſecundo, poſuit ægri
tudinem cauſatam a uerme generato inter
carnem, & cutem, quem ſi medicus occidere
neglexerit, poteſt inde magnum ſequi nocu
mentum, nec illa ægritudo eſt uena medena,
ut patet per ipſum Auenzoar, qui de eis di
ſtincta fecit capitula, & diuerſa applicat reme
dia, hanc tamen Auic. non cognouit, uti patet
legenti libros ſuos, nam determinauit de uer
mibus generatis in inteſtinis, decimaſexta ter
tii tract. quinto cap. primo, & de uermibus ge
neratis in capite, & facie, eadem prima ter-

tii

tii tract.ſecnndo cap.tertio, de uerme autem
generato inter cutim et carnem nullibi men-
tionem fecit,& ex conſequenti talem ęgritudi
nem ignorauit, & ex conſequenti Galenus &
Hipp.quorum ipſe eſt inteerpres,& *
ignorauerunt autem omnes medici excepto
Azarauio tuſsim cauſatam ab animalibus ge-
neratis in canna pulmonis,et locis * quę
animalia minora ſunt muſtillionibus,& tran-
ſeunt de loco ſuę originis,& concitatur tuſsis
ex illorum motu,& quando quieſcunt in loco
ſuo, quieſcit tuſsis ipſa, ut uoluit Gentilis deci
ma ſecundi ca.de tuſsi,ideo ſi curātur propter
cauſam ſuperius dictam * nec omniū ęgri
tudinū cognitarū temporibus ſuis Hipp. Gal.
& Auic. cauſas curatiuas perfectè enumerant,
ut expreſſe Hipp. in ſuo iuſiurando artē extra
hēdi lapidē ex ueſica perfecte ſe ignorare faſ-
ſus eſt, quam tamen perfectam habet his tem-
poribus Iacobus,quem ego uidi extraere lapi
dem magnifice, & mire ex ueſica, & poſtea
locum conſolidare, & quaſi omnes euadunt,
Cōciliator differentia 193. inquit,et fortaſsis
eſt medicina,nobis tamen occulta,quę curare
poſſet preſertim iuxta illud Hermetis, mine-
ralibus, & uegetabilibus inſunt uirtutes mi-
randæ,quę ſi noſcerentur eis homines opera-
rentur quę arte magica conficiuntur, talia au
tem magis brutis quam nobis nota ſunt unde
Zoar, ſunt medicinæ ulcerationis pulmonis,
& eius infirmitatis exiſtentes in mundo, nobis
tamen ignoratæ, quoniam quando in pulmo
nibus ouium alteratio exiſtit; exeunt tunc a
communitate gregis querentes aliquid auxi-
lii, & dicunt nobis paſtores, quod comedunt
illæ oues herbas, quibus comeſtis mox reui-
uiſcunt,& perfecte ſanantur ex ſuis ulceribus,
& ego (inquit) uidi pulmones ouium, in qui-
bus iam incœperat fieri ueſtigium ſolutionis
continuitatis, & apparebat tale ueſtigium in
ipſis in aliqna parte, in alia uərò parte appare
bat opus ſanationis, & conſolidationis carnis
pulmonis manifeſtum. Nunc autem non eſt
æliquis ſciat illam herbam,nec credo ante nos
fuiſſe qui ſciuerit illam, quod etiam poteſt cō
firmari quando medicinæ ſunt qualitate ope-
rantes uel manifeſta, uel occulta, ſi manifeſta
calefaciendo, infrigidando, humectando, &
eccicando, quod maxime uia experimenti co
gnoſcitur,ut inquit Auicena ſecundo canonis
capitulo ſecundo,nam contingit quod aliqua
erit medicina calida ad corpus hominis com-
parata, quæ comparata ad corpus equi uel leo
nis,erit medicina frigida,ut Reubarbarum. Si
uero à qualitate occulta operatur, ut Peonia,
ab Epilepſia liberat:hoc niſi experimento ſciri
poterit,& ab effectu,ad hoc autem experimen
tum faciendum,& medicinam exhibēdam mo
ti fuerunt medici, ut inquit Conciliator diffe

E rentia prima aut a caſu, ut ſeptima quarti,ca-
pitulo de lepra,ubi recitatur hiſtoria de lepro
ſo ſanato ex potu uini,in quo uipera erat ſuffo
cata, uel caſu quo quis eo uino uolebat ho-
mines interficere, & ſanatus eſt ille, ex quo po
ſtea medici cognouerunt carnes uiperinas in
curatione lepræ plurimum conferre, uel ex
ſomnio ſicut ſecundo can.cap.dc urina,ubi re
fertur de ſplenetico curato, & etiam ſexta ter
tii capite 15. de apoſtemate linguæ curato
ex ſucco lactucæ,uel exemplo,ſicut dicit cogni
tum fuiſſe feniculum oculis conferre exemplo
ſerpentis egredientis cauernas,& oculos feni-
culo fricantis, uel Dæmonem reuelatione in
ſomno,uel in uigilia, quod etiam Angelorum
F reuelatione fieri poterit, ut Ariſt. & Auerr. in
de ſomno & uigilia,& nomen Dæmonis etiam
ad Angelos referas, cum ergo poſsint eſſe mul
ta animalia, mineralia, plantæ, ægritudinibus
proficua, nobis tamen ignota ex deffectu ca-
ſus, uel ſomniorum, uel exemplorum, uel ex
Demonum reuelatione nobis illa notifican-
tium; non uidetur à veritate alienum Hippo-
cratem, Galenum, Auicennam,& alios medicos
clariſsimos illa latuiſſe, quia ad eorum cogni-
tionem per Dæmonem,& a priori, aut certitu
dinaliter, & ſcientifice perueniri non poteſt,
ſed ſolum modis iſtis caſualibus, & contingen
tibus, & propter hoc uidemus Auicenam in
parte curatiua mulierum medicinam recitare
G & in prima tertii 38.cap.de cura Hemicranee,
& in aliis locis, & ideo non eſt mirandum, ſi
quandoque aliqui empirici aliquas ægritudi
nes melius curant, quàm doctiſsimi uiri, & id
de facto in morbo Gallico contingit, qui ut
inpluribus non niſi a barbitonſoribus, & em-
piricis curantur. Cum medicinæ illius mor-
bi curatiuæ, magis ipſis quam doctiſsimis ui-
ris notæ ſint. Sed ut negotium hoc perficia-
tur, opus eſt declarare, quid ſit iſte morbus
Gallicus, & quæ ſint eius cauſæ primitiuæ,
antecedentes, & coniunctæ. Ego ſaluo ſem-
per meliori iudicio, credo morbum iſtum non
unum, ſed plures, uidelicet tres; duo quorum
poſſunt ſimplices appellari, tertius uero com-
H poſitus ex illis duobus, primus eſt puſtulæ
diuerſorum colorum, & quæ * quando-
que enim maiores, quandoque minores; a qui
bus quandoque emanat uirus, & ſanies, &
quandoque non, utplurimum ſine pruritu,
forte propter materiæ groſsitiem, totum cor-
pus quandoque a capite uſque ad pedes occu-
pantes, quandoque non totum corpus, ſed ma
gis eam partem ſuperiorem, uel inferiorem,
utplurimum tamen magis ſuperiores partes,
ut caput, faciem,& collum, manus, & brachia
infeſtat, quam inferiores, uidelicet uentrem
coxas, tibias, pedes, pudibunda tamē ut in plu
ribus occupant, in quibus quandoque, immò
fre-

frequentiſſime incipiunt, nonnunquam ta- A
men a capite, uel facie, raro autem, uel nunquam caput & facies ab his puſtulis abſoluuntur. Cauſa coniunćta iſtarum puſtularum, ut opinor, humor eſt in quali peccans, uel in quali, & quanto, non unus, ſed plures, raro enim apoſtema ab uno ſolo humore fit, teſte principe tertia quarti, capitulo primo ad finem; forte aliquando iſti humores ſunt æquales, ut inpluribus tamẽ ſunt alii, uel aliis dominantur, hic dominás ut inpluribus uidetur eſſe melancholia, cum huiuſmodi apoſtemata ſemper fere dura ſint, & ad nigredinem trahentia, uel fuſcedinem, uel etiam phlegma ſalſum, atque iſta ſua materia, faciens puſtulas in morbo Gallico B
non eſt longinqua a materia faciente ſcabiem, unde morbus iſte ſcabies magna poteſt appellari, & forte eſt illa ſcabies magna de qua loquitur Auenzoar tertio tractatu Theyſir, capitulo primo. Materiæ enim iſtarum trium diſpoſitionum ſcilicet ſaphati, impetigniis, & ſcabiei, non ſunt multum differentes, & uidentur coniunctæ, ut patet ab Auicenna, in propriis capitibus ęgritudinum iſtarum, immo ſcabies quandoque ad ſaphati, & ad impetiginem permutatur. Cauſa antecedens ſunt humores mali, in qua li peccantes, nam ſunt in uia expulſionis a partibus interioribus, & profundo corporis ad exteriores, & uirtus expellens, uolens mũ- C
dificare membra principalia, & partes interiores ab huiuſmodi malis homoribus, (quæ ſunt nobiliores partibus exterioribus, & forte ex multitudine ſuperfluitatum ipſarum quandoque aggregantur in corpore) expellit eas ad cutis exteriora, & corrumpit, ut in quit ſerapio quinto ſui breuiarii, capitulo primo, & ſecundo, ex quibus infero non eſſe unum uniuerſaliter, quod quanto puſtulæ iſtę multiplicantur, morbus fit minor, imo eſt maior cũ ſignificent maiorem quãtitatem humorum peccantium, ſicuti & in ſcabie, & uariolis maxime uidemus ægritudines illas eſſe deteriores, quanto magis puſtulæ illæ multipli cantur, ut eſt ſententia principis prima quar D
ti capitulo de uariolis, uerum tamen eſt ſi fiunt a uirtute uolente mundificare partes interiores, & nobiliores ab illis malis humoribus quod quanto huiuſmodi mali humores magis pelluntur ad extra, tanto magis ægritudo eſt ſalubris, quod ſi huiuſmodi materia remaneret in partibus interioribus, & nobilioribus tunc cauſaret ęgritudinem deteriorem, ſicut uniuerſaliter ægritudines membrorum intrinſecorum, & principalium, ſunt deteriores cęteris partibus membrorum exteriorum ægritudinibus, & uilium, tamen comparando

puſtulas exteriores inter ſe, quanto ſunt plures, tanto deterior eſt ęgritudo, licet ſit minus mala, quam ſi materia remanſiſſet ad intra. Cauſa autem primitiua eſt mutatio non naturalis aeris ad calidum, & humidum, deterior inter omnes mutationes ad qualitates manifeſtas, ut inquit Auenzoar tract. 3. They cap. primo, & Auic. 2. primi, cap. 4. mala ergo qualitas illa debilitans uirtutẽ, eſt cauſa quod humores nõ bene regulentur a uirtute debili ab aere calido, & humido, pręternaturaliter alterato putreſcente, ac quandoque ad qualitatem uenenoſam permutato, ut in febre peſtilentiali, medici enim habent proprietatẽ occultam, conceduntque eam proprietatem, ut Auic. in tract. de uiribus cordis, cap. 10. de proprietate, & Meſue de conſolatione medicinarum cap. primo, ubi dicit quaſdam medicinas conferre a qualitate occulta, ut patet ab Auic. 2. primi. cap. 2. dicit. n. medicinã curare aliquando a proprietate occulta, ſicut pęonia epilepſiã 2. can. cap. proprio de cura epilepſię ſimiliter iacynthus liberat a fulgure, ut 5. de ſimplicibus cap. de iacintho habemus, & hoc nõ eſt a qualitate manifeſta, ergo præter qualitates manifeſtas, eſt ponere occultas, licet Ariſt. prima problẽ, particula uideatur eas negare, ſicut ergo Pæonia cõfortando uirtutẽ, q̃ eſt illa quæ uniuerſaliter curat, ut 3. teg. oium natura operatrix, medicus uero miniſter, & Auic. de cura putridarũ in generali, ait quod medicus facit quod uirtus ſuper naturã reddatur potẽtior, & ſic morbus curatur, igitur per oppoſitũ qualitas illa occulta mala in aere, debilitãdo facit ut humores facilius uincantur, & ſuperentur a calore & humiditate aeris, & uniuerſaliter a caliditate præter naturã, uel a quolibet agẽte, ipſos pręter naturaliter diſponente, quodcunq; ſit illud, ſed tunc eſſet locus ſpeculationis quid ſit illa fortificatio, & debilitatio uirtutis, & utrũ uirtus intendatur, uel remittatur, & quid ſit illud quod ipsã requirit uel deperdit, ratione cuius efficitur fortior, uel debilior ad agendũ, uel patiendũ, ex quo nõ eſt aliqua ex qualitatibus manifeſtis, & forte eſt qualitas occulta mẽbro impreſſa, cum qua membrum, uel uirtus redditur fortior, uel debilior ad agendum, uel patiendum, ſed non quod uirtus in ſe ſit facta debilior uel fortior, intenſior uel remiſsior, ſicut appropinquatio agẽtis ad paſſum, uel eius diſtantia faciũt quod agens redditur fortius, uel debilius ad agendũ, & non propter hoc redditur intẽſius, uel remisſius, ſicut cũ caliditas in mẽbro denſo redditur fortior ad agendũ, quã in ſubiecto raro, licet non intendatur, aut remittatur, & ſi [illegible] cui iſta difficilia ſunt, & propter hoc forte Ariſt. non poſuit iſtas

qualitates occultas, cauſæ, dicent, huius malæ diſpoſitionis aeris, ſunt formæ cœli, facientes eſſe nunc illud, nunc aliud, cuius aduentus ignoratur, per formam autem planetarum, conſtellationes, & ſtellaruuı conſtitutiones exponit Gentilis, & licet cauſæ terreſtres poſſint eſſe cauſa huius aeris diſpoſitionis, quæ dicitur quędam aeris putrefactio, ſimiliter ſunt uenti deferentes ad locum bonum malos uapores, uel fumum ex locis fætidis, iu quibus ſunt ualles profundæ, corpora extincta occiſa, non tumulata, & fortaſſe etiam propinqua loco in quo uiuimus, & quandoque accidunt putredines in interioribus terrę, propter cauſas quorum euentus F ignoratur, id eſt conſtellationes reſpicientes ſinus terræ, ut exponit Gentilis, quia huiuſmodi mala qualitas occulta, & quandoque uenenoſa, ut in feb. peſtilentiali, plurimum uidetur cauſari a cotporibus cœleſtibus, & ſtellarum coniunctionibus determinatis, quia omnis forma in actu continetur in primo motore, & in potentia in prima materia, ut Auerr. ait duodecimo metaph. licet ergo in uiſceribus terræ, & uaporibus eleuatis a corporibus mortuis ſit huiuſmodi qualitas occulta, quia tamen non poteſt reduci in qualitatem manifeſtam tanquam in cauſam, ſicut in cæteris proprietatibus, ideo * & * G horum ſunt formæ ex formis cœli; & hoc eſt quod dicebat Meſues dotatum eſſe unum quodque duplici uirtute, elementali ſcilicet, & cœleſti, aer enim putridus cauſat febrem peſtilentialem, mortalem, quod non facit principaliter propter calidum & humidum, ut ait Auicenna ſecunda primi, caputulo, de impreſſionibus aerearum mutationum, quod uero in eins exiſtit ſubſtantia, eſt ut eius ſubſtantia ad malitiam conuertatur, non ideo quod aliqua ſuarum qualitatum ualde fortior facta fuerit ſecundum augmentum, & diminutiònem, & hoc eſt peſtilentia, in quibus uerbis uoluit Auicenna, iſtum aerem habere magnam rationem qualitatis occultę, quam mutationem in ſubſtantia appel- H lauit, ſicut medici uniuerſaliter dicunt operationem prouenientem a qualitate occulta, prouenire a tota ſui ſubſtantia, quæ non eſt aliqua qualitatum manifeſtarum, calidarum, frigidarum, humidarum, aut ſiccarum, & hoc eſt quod ſubdit: huiuſmodi uero aer putreſcit quandoque, & conuertitur eius ſubſtantia ad malitiam, per huiuſmodi malitiam in aere, & aqua, intellexit qualitatem iſtam occultam malam, uenenoſam, quod poteſt ratione probari, quia malitia iſta non eſt ſubſtantia, quoniam tantum eſſet tranſmutatio

E ſubſtantialis, & omnis ſubſtaı ıria non lædit immediate, ſed mediante aliqu ıa qualitate, ut habetur ab Ariſtotele in de ſenſu & ſenſato, ignis enim, inquit ipſe, non agit inquantum ignis, ſed inquantum calidus, ſi autem eſt a qualitate, tunc, aut ob occulta, aut a manifeſta: non a manifeſta, quia uel calida, uel humida, & ſic de aliis qualıtatibus manifeſtis, & ſcibilibus, & tantum aer calidus & humidus eſſet magis noxius, & putridus, & peſtilentialis, quod eſt contra ipſum, & ueritatem, ergo qualitas erit occulta, & hoc eſt quod dicebat princeps prima quartı, capitulo de feb. peſtilentiali, loquens de aere, & F aqua putridis, accidit aeri, inquit, mala qualitas, quæ mala qualitas non poteſt eſſe manifeſta, ut deductum iam eſt, erit ergo occulta, uenenoſa, mala, & propterea appellatur mutari in ſubſtnntia, mutatıo autem quoad qualitatem manifeſtam uocatur alio modo, ſcilicet ad calidum. Veruntamen ad talem qualitatem occultam, calidum requıritur in certa proportione caliditatis, & humiditatis præter naturam, ſicut eſt de aliis proportionibus occultis, quę requiruntur cum certa proportione qualitatum prımarum, ſicut formæ ſubſtantiales & illam requirunt, & hoc uoluit Auicenna ſecunda primi, doctrina ſecunda, capitulo quarto, dicens ex G complexionibus aeris dignior ut conuertatur ad putrefactionem eſt calida & humida complexio, & iſta qualitas occulta * maligna, qnę cauſat diſpoſitiones malas, quas enumerat Auenzoar tertio Theyſir, capitulo primo, uidelicet quod ſuperuenit hominibus incendium magnum, ita quod uidebantur eſſe ab igne aduſti, & in principio habebant pruritum magnum, & multis hominibus ceciderunt crura, & coxæ, & muſculi, & oſſa in magna quantitate, & paucis interpoſitis dixit quod febres, quæ tunc temporis ueniebant, non erant fortes, nec uiolentę, ſed erant lentæ, & quietę, in tantum quod quaſi occultę eſſe reperieban- H tur, & paucis interpoſitis, & febres deteriores ſunt ualde cæteris febribus, & longiores a ſalute, quod credo eſſe ratione malæ qualitatis occultę, & uenenoſę, & non ratione caliditatis, quia erant lentæ, & quod a tempore Hippocratis hucuſque non fuit epidimia illa peſsima, ex quo ſequitur, ut ſupra dicebatur, quod ſunt alıquę ęgritudınes, quę non accidunt niſi in longiſsimis temporum ınterua llis, & ſubdit, ſed bene uidimus pruritus ualidos, & ſcabies magnas, & uariolas, & morbillos, & putridas febres, & apoſtemata pernicioſa ex quibus patet aerem ad calidū & humidum alteratum cum illa diſpoſitione

occulta

occulta, cauſare & febres peſtilentiales, & morbum Gallicum, quem, ut puto, intellexit Auenzoar per ſcabiem magnam, & ſecundum quod illa putredo aeris cum proprietate occulta, eſt malignior, uel minus mala, poteſt cauſare ægritudines deteriores, uel minus malas, & in tantum quandoque procedit putredo, uel mala qualitas uenenoſa, quod non ſolum homines moriuntur, ſed animalia bruta, & plantæ, ut inquit Haliabas quinto Theoricæ capitulo undecimo. Vtrum autem illa qualitas occulta interficiens homines, & bruta, & quandoque homines, & non bruta, & aliquando bruta, & non homines, ut aliqui dicunt, ſit una diuerſificata ex maiori malitia uel minori, uel ſint plures, erit dignum ſpeculatione, & licet corpora cœleſtia, ut in pluribus ſint cauſa generationis, & conſeruationis hominum, & reliquorum animalium (iuxta illud philoſophi, & aliorũ philoſopho ſol & homo generant hominem, quod intrum, telligendum eſt uniuerſaliter de corporibus cœleſtibus omnibus, & uniuerſalibus, quia non eſt maior ratio de uno quam de alio, unde Ariſtoteles, primo Meth. Neceſſe eſt hunc mundum inferiorem ſuperioribus eſſe contiguum, ut inde omnis uirtus gubernatur) tamen alique ſtellarum coniunctiones, & influxus poſſunt eſſe cauſa corruptionis. Immo idem Planeta quantum ad diuerſa loca, iuxta illud philoſophi ſecundo de generatione, propter motum Solis in obliquo circulo fiunt generationes, & corruptiones, accedens enim eſt cauſa corruptionis, mortalitates enim magnę, & prælia, in quibus multi homines moriuntur, ut innuere uidetur Auicenna in ſua ſufficientia, ſunt ex intentione naturæ uniuerſalis, ut præſentia cedant futuris, non enim eſt dignum, ut ea quæ ſunt, ſemper ſint & ea quæ ſunt non entia ſemper ſint non entia, & niſi eſſent iſtæ mortalitates, terra non ſufficeret ad alendam tantam multitudinem hominum: concludendum ergo, corpora cœleſtia non tantum generationis, imo corruptionis eſſe cauſas per ſe, non tamen immediate, nec eſt inconueniens idem eſſe cauſam contrariorum effectuum ſecundum diſpoſitiones diuerſas atque iſta eſt ſententia philoſophi, & commentatoris ſecundo de generatione ad finem, ex quibus omnibus patet quid ſit morbus Gallicus, ſumptus pro puſtulis ſolum, & quę ſint eius cauſæ primitiuę, antecedentes, ac etiam coniunctæ. Secundus autem morbus Gallicus, ſumptus pro dolore, uel ægritudine, ad quam ſequitur

A dolor, qui eſt mala complexio, uel ſolutio continuitatis, uel utrumque, exiſtens in muſculis, & panniculis ipſos inuoluentibus, & neruis, cauſa autem coniuncta ſunt humores mali, expulſi ad illa loca a uirtute debili, non potente illos malos humores expellere ad corporis ſuperficiem, uel propter oppilationem pororum, non tamen taliter mouentur ad neruos, ut oppilent tranſitum ſpirituum, & cauſent paralyſim, nec taliter, ut eos contrahant ſecundum longitudinem, & dilatentur ſecundum latitudinem, quia tantum cauſarent ſpaſmum, & taliter quod cauſarent in eis malam com
B plexionem diuerſam, uel ſolutionem continui, uel faciunt utrumque, & forte materia illa ſolum mouetur ad panniculos inuoluentes muſculos, qui oſsibus ſunt propinqui, & propterea uidetur quod dolor eis ſit in oſsibus, cum tamen oſſa non ſentiant, nec credo uerum eſſe quod dolor ille ſit accidens apoſtematis intrinſeci, cum nulla ibi ſint apoſtemata, nullus tumor in membris appareat, quæ tamen membra ſunt ualde extenuata, ut experientia docet, & facta Anatomia, nulla intrinſeca apoſtemata apparuerunt, præterea ſemper dolerent, cum tamen uideamus eos magis laborare nocte quam die, cuius cauſa forte
C eſt, quod de nocte propter eius frigus, & pororum clauſionem materia illa minus tranſpirat, poteſt etiam eſſe, quoniam quando deficit Sol, uirtus panniculorum debilitata, facilius recipit materiam dolorem facientem, & forte ambæ concurrunt cauſæ. Cauſa autem antecedens ſunt humores illi in uia ad neruos, & panniculos, cauſa autem primitiua eſt aeris intemperies in calido & humido, una cum qualitate occulta mala ut ſupra, forte magis debilitans neruos quam alias partes, & magis partes oſsibus propinquas, quam alias, propter oſsium frigiditatem, & ideo
D iuncturę magis recipiunt, ac dolent, quia ſunt frigidiores, & debiliores, ut inquit Auicenna uigeſimaſecunda, tertiis capitulo quinto. licet alias etiam aſsignet cauſas. Tertius morbus eſt aggregatum ex puſtulis & doloribus, & forte materia faciens puſtulas, quia magis ſubtilis pellitur ad ſuperficiem corporis, magis autem groſſa remanens intus cauſat dolores, uel forte ſubtilis non ſatis apta expelli ad cutim, pellitur ad neruos, & panniculos, groſsior uero pellitur ad ſuperficiem corporis, forte hoc fit a natura ſymptomatice operante, ſicut materia colicæ quandoque pellitur ad neruos, & panni-

culos partim ad ſuperficiem corporis, hęc ta men probabilia ſunt; neceſſaria fortioribus relinquantur. Hæc ſunt de morbo Gallico, quæ mihi uiſa ſunt probabilia. Si uero has ęgritudines Auicenna, Galenus,& alii cogno uiſſent, de illis aliquid tradidiſſent, ſicut apud me ſatis eſt ueriſimile, tantumque dicendum; quod puſtulæ ſaltem confuſe, & uniuerſaliter comprehenſæ ſunt a principe in capitulo de ſaphati, tractatu tertio de his quæ accīdūt in cute, non in colore, ut ſaphati, ceferugi, & balniati,& aluatus, ſecalbotus, ut nonnulli uo lunt, & ſunt ulcera melancholica, quæ appa-rēt in cute, & ſunt ex eadem materia, ex qua fiunt uarices, ex quibus colligo Raſim, Sera-pionem, Meſuem, Auenzoa, & alios, ſaphati ſolum accepiſſe pro cutis paſsione: Auicenna tamen largius uſus eſt hoc nomine, ut etiam ſe extendit ad paſsiones cruris, niſi enim no-men ſaphati extenderetur ad Alguefex, incō uenienter Auicenna de ipſis determinaſſet in cap. de ſaphati, idque cum aliis ſpeciebus ſa-phac, nec uidetur conueniens, quia naſcitur aluatum in cute, ſicut ſaphac, ideo de ipſo de terminauit in cap. de ſaphac, quia eadem ra-tione debuiſſet determinare in cap. de ſaphaç de omnibus, de quibus derminat in illo tracta tu tertio, ex quo omnia illa naſcuntur in cute, ut inquit rubrica & ideo de uerrucis & deſu-dationibus debuiſſet facere capitulum. nec mi rum quod Auicenna aliter ſumpſerit ſaphac, quoniam nomina ſunt ad placitum, iux-ta illud doctr. ad placitum poni propria multa notaui, & ipſe eſt de illis, qui uolunt nominibus ad placitum uti, ut de ipſo affir-mat libro naturalium capitulo de uirtutibus interioribus, ubi uirtutem * nomi-ne alio a nomine conſueto appellat, & ita fa-cit Auicenna de nomine Saphac, quod confir matur ex uerbis ſuis in capitulo de cura ſa phac,& ſi fuerit in membris inferioribus phle botomentur duæ ſaphenæ, & ita ſaphac apud ipſum non ſolum reperitur in capite, & mem bris ſuperioribus, ſed etiam in membris infe rioribus, & ita in toto corpore reperiri po-teſt, pręterea impetigo uidetur eſſe ſpecies ſaphac, ut patet per ipſum Auicennā in cap. de impetigine, ſed ipſa non eſt tantum capi-tis, immo poteſt eſſe in toto corpore, ut ait in cap. de cura eius, & quando expanditur im petigo, & multiplicatur, tunc cura eius eſt cu ra lępræ. pręterea etiam ſaphac ſunt propin que cauſis lępre, ſcabiei, impetiginis, & eis approximantur in curatione, ut inquit Aui cenna capitulo de ſcabie, ſed ſcabies eſt paſ-ſio totius, ergo & ſaphac apud ipſum poteſt toti communicari, & apud me eſt illa ſcabies magna, de qua loquitur Auenzoar tertio

E Theyſir. capitulo primo de epidimia. & in fi ne capituli de ſcabie ait Auicenna,& ſcabies fæda permutatur ad impetigines,& alſaphac, quid clarius, ſaphati ergo apud Auicennam eſt bothor non tantum in capite, ſed & in to to corpori, & ſic morbus Gallicus puſtularis ennuenienter a clariſsimo doctore magiſtro Simeone dictus eſt Saphac, & non abſolute, ſed epidimialis, poteſt etiam large exten dendo nomen puſtulæ exanthemata epidimia lia appellare, ut patet ab expoſitionibus ſu pradictis. Quo autem ad ſecundum mor bum, qui ſunt dolores illi, poteſt reduci ad ſecundi tractatus fen uigeſimāſecundā, tertii, unde Auicenna, capitulo de dolore dorſi ad

F principium ait, dolor dorſi fit in lacertis, & cordis intrinſecis, & extrinſecis quaſi cum dorſo, & in capitulo de dolore iuncturarum, paragrapho de ſciatica, loquēs de loco ubi ma teria continetur, inquit, & quandoque acci-dit, ut non ſit in iunctura, immo in neruo * ut ſupra dixerat, & materia quidem ſciaticæ quandoque eſt in iunctura, & procedit ex ea in neruo lato: ex quibus pa tet Auicennā uelle non ſolum dolorem cauſa ri ex eo, quod materia recipiatur in iunctu-ris, & extra neruos, ſed etiam quia in ner-uis cordis, & muſculis recipitur ſecundum modum ſuperius dictum. Tertius morbus reducitur ad duo capitula, ſcilicet ſaphac,

G & de doloribus iuncturarum, cum ipſe etiam non ſit unus morbus, ſed duo. Tertium eſt dubium, utrum morbus iſte comprehen-datur ab Hippocrate, tertia aphoriſmorū par ticula, necne, & primo uidetur quod non; quia temporibus ſuis non fuit cognitus, ut ſupra dictum eſt, uel dicendum ſecundo, da to quod fuiſſet cognitus, ex quo eſt morbus epidimialis, eius determinatio non per-tinet ad lib. aphoriſmorum, ſed ad lib. epid. & propterea bene dicebat clariſ-ſimus doctor dominus Simeon de Piſtorio, quod male inter eos morbos enumeratur, cum ibi loquatur Hippocrates, de morbis cau ſatis ex mutatione aeris ſolum in qualitati-

H bus manifeſtis, & mutatione temporum, non autem de morbis cauſatis ex mutatione ae-ris in ſubſtantia, & ad qualitatem occultam, ut ſuperius dictum eſt, ergo uidetur dato quod in aph. comprehendatur, non tamen ubi loquitur de morbis æſtiuis, e t putredini-bus pudendorū: nā dicit Marſilius de Sancta Sophia, ubi illā partē exponit, quod per pu-tredines habemus intelligere multas, & fæ das illarum partium ſuperfluitates, aut etiam poſſumus intelligere per uarias putredines, pu ſtulas putridas, aut alias putredines, quæ cau ſantur in æſtate, maxime uerſa ad humidum,

licet

licet enim pudenda neruea ſint ſatis, quia tamen ſunt loca expulſionum, quia etiam fortiter confricantur, & delicioſe, multæ decurrunt ſuperfluitates, plures tamen ad puden-da * cum eſt; ægritudo ergo illa eſt propria pudendis membris, & communis toto corpori, ſicut cauſa iam ibi aſsignata eſt propria ipſis pudendis, & non toto corpo-ri: & ideo per illa uerba morbum Gallicum minime intelligere poſſumus, licet ipſa etiam pudenda infeſtet, ſicut & reliquas partes corporis, a quibus etiam difficilius remoue-tur, ut experientia docet, quia ſanies in pudẽdis remanet, puſtulæ uero illæ in aliis partibus remanent, & maxime in capite: idem uoluit Galenus in commento ad finem, ubi inquit quoſdam quæſiuiſſe medicos, cur putreſcunt partes circa anum, & pudenda, cum tamen hæc membra non humida, immo nerquoſa potius ſint, & dicit defluxum humiditatum ad illa membra, eſſe cauſam putrefactionis, non quia illa membra ſint humida ſecundum naturam, & maxime pudendorum, hæc Gal. ex quibus patet Hipp. & Gal. per putrefactiones pudendorũ non intellexiſſe morbum Gallicum, ſed morbum illorum membrorum eis contingentem ex cauſa appropriata illis membris, ſcilicet continuo defluxu ad illa membra: præterea dolor qui accidit in morbo Gallico omnium fere membrorum, nullo modo continetur in aph. in quo Hipp. enumerat morbos æſtiuos, ut patet legenti ipſum, & totam Gal. expoſitionem. Si ergo in hac aphoriſmorum particula continetur iſte morbus, uidetur quod cotineatur ſub morbo, in quo enumerat morbos in uere accidentes, in quo enumerantur lichenes, & alphi & dolores artetici, & exponitur ab eccellentisſimo doctore de ſancta Sophia, lichenes, ideſt defædationes cutis cum excoriatione, procedentes a phlegmate ſalſo. Alphi uero ſunt conſimiles defædationes prouenientes magis a colerica materia, de quibus omnibus defædationibus tractatio diffuſa habetur ſeptima quarti cap. de ſaphac, & iſte morbus Gallicus quantum ad puſtulas poteſt comprehendi per lichenas & alphos, quantum uero ad dolores, per artheticos.

Quartũ dubiũ eſt utrũ a ſolo humore melãcholico, uel ẽt ab aliis posſit fieri & cauſari, ex dictis patet reſponſio, quod nõ ſolum ab uno humore, ſed diuerſis põt cauſari, & maxime a phlegmate, & melancholia, & ꝙ eius materia non longinqua eſt a materia ſcabiei, ut ex dictis patet. Dubium principale, in quo a prædictis clarisſimis doctoribus fuit dubitatum, an aer per ſolas qualitates manifeſtas agendo in corpus humanũ ſic cauſa huius morbi gallici, an etiam cum qualitate occulta, ad quod

A dicitur (ſaluo ſemper meliori iudicio) quod mihi uidetur eſſe dicendum, quod aer in qualitatibus manifeſtis, ſ. caliditate, humiditate cõcurrit, & qualitate etiam occulta ad talem morbum cauſandum, cum aer in calido & humido non ſit multum diſtans ab aere aliorum temporum, in quibus dictus morbus non apparuit, præterea iſte morbus eſt epidimialis epidimialis aũt morbus cauſatur ex aeris putrefactione, uel corruptione ob mutationẽ in ſubſtãtia, quę mutatio, ut ex dictis patet, eſt ad qualitatẽ occultã, & iſta uidetur ſentẽtia Auenzoar 5. theyſir, tract. tertio, cap. primo, ubi uult epidimiam ex corruptione aeris prouenire. Idem tradit Haliabas. v. theoricæ, capitulo 11.

B quod poteſt confirmari ratione, quam innuit Haliabas allegato cap. ad finem, ubi inquit * morborum quidam ſunt regulares, quidã epidimiales, epidimiales quidam lętales qui mortẽ terminãtur, quidã autem qui ſalubres ſunt, peſtilentiales ſunt * harum regionum proprii ſunt, ſiue alii regionibus regionales appellantur, cum ergo morbus gallicus ſit communis, & regionalis, cum in pluribus regionibus reperiatur, & in tota Italia, & Gallia, & Germania ergo erit epidimialis, & non lętalis, ſiue peſtilentialis, ubi aduertendum quod per morbum peſtilentialem intellexit morbum ex corruptione aeris prouenientem, cõmunẽ pluribus regionibus, & ſalubrem, & ita aliud

C intellexit per morbum peſtilentialem ab eo ꝙ gallicus eſt, tñ in re cõueniunt, quod doctores uſi ſunt nominibus ad placitum. Nihilominus in hoc oonueniunt, ꝙ dictus morbus gallicus ex putrefactione aeris, & eius mutatione in ſubſtantia facta proueniat, quod erat propoſitum, eſt ergo morbus gallicus peſtilentialis ſecundum modum loquendi Haliabatis, non autem ſecundum modum loquendi Gal. & hoc uoluit Simeon piſtoriẽſis ac bene, & eſt notãdum quod putrefactio aeris, ſeu huiuſmodi qualitas occulta aliquando eſt multum maligna, & cauſat ægritudines mortales, & accidẽtia ſæua uniuerſaliter, & febres mortales, quæ apud Gal. & Hipp. appellãtur peſtilentiales,

D ideo aliquando eſt tanta malignitas, ut quaſi ſubito interficiat, ut patet in fontibus cooperatis, & puteis lõgo tẽpore, ad quos ſi homo accedat, quaſi ſubito moritur, ut ait Auẽzoar 3. theyſir, tract. 3. cap. 2. propter corruptionẽ illius aeris, & eius conuerſionem ad qualitatem malã uenenoſam, quandoq; autem non eſt multum maligna, & tunc cauſat ęgritudines ſalubres, & non mortales, & accidentia non multum difficilia. quę ægritudines ſunt diuerſarũ ſpecierum, ſicut pruritus, ſcabies magna, uariolę, morbilli, dolores intẽſi, fluxus, uomitus, q oĩa colligũtur ab Halyabate loco allegato. ſ. 5. ſuæ theoricæ, c. 11. & ab Auẽzoar 3. thæyſir tract. 3

cap. primo & intelligo quod illæ diuerſæ ægritudines cauſantur in diuerſis temporibus, & non ſimul ſecundum diuerſum modum putrefactionis, & diuerſam malitiã illius qualitatis occultæ, ex quibus cõcludo, puſtulas in morbo Gallico apparẽtes, & dolores, eſſe ægritudines ex corruptione aeris, non multa, & qualitate occulta, non multum maligna prouenientes, qui ex Haliabbatis ſententia epidimialis appellari poteſt, & eſt uerum quod licet mala qualitas ſit cauſa morborum, non tamen eſt cauſa adæquata, ſed ad ipſos morbos cauſandos concurrit & diſpoſitio ex parte corporis patientis, ſi enim omnia corpora eſſent eodẽ modo diſpoſita, omnia quidẽ in magnis mortalitatibus morerẽtur, ut inquit Haliabas, 5. theoricæ ſuæ cap. 11. autoritate Gal. in lib. de feb. differẽtiis, & mali humores q; aliquãdo ſunt infeſti huiuſmodi mala qualitate, ut in febre peſtilentiali, licet forte non ſemper in aliis ęgretudinibus epidimialibus corpora cæleſtia etiã quę ſunt cauſa iſtarũ ægritudinũ non ſunt cauſa totalis, cum cõcurrant & alia, ut Auic. prima 4. cap. de feb. peſtilentiali, & quandoq; ait, neceſſario cõcurrunt uirtutes agentes cœleſtes, & uirtutes patiẽtes terreſtres, & mali humores ut dictum eſt: & hoc uoluit Simeon piſtoriẽſis, & bene, in aliquo tñ cauſando non eſſet inconueniens ꝙ cauſa primitiua eſſet immediata cauſa alicuius ægritudinis, atq; iſta uidetur ſententia principis 2. primi, cap. de cauſis. Quod autẽ dicitur ꝙ effectus particulares debent habere particularẽ cauſam, & uniuerſales uniuerſalẽ 2. phy. & 5. metaphiſicæ, uerum eſt, referẽdo ſingula ſingulis particulis in prędicãdo ad particularia in prędicando, ut hæc domus ab hoc domificatore, & domus a domificatore, effectus autẽ particularis in prædicãdo uniuerſales uero in cauſando poſſunt cauſari a cauſa particulari in prædicando, uniuerſali, tamen in cauſando, ut ab iſta mala qualitate in aere cauſata ab hac tali coniunctione ſtellarum, quæ mala qualitas licet ſit particularis in prędicando, eſt tamẽ uniuerſalis in cauſando ęgritudines multas in multis hominibus, nec inconuenit aliquando cauſam uniuerſalem in cauſando, producere aliquem effectum particularem in paſſo magis diſpoſito ad receptionem illius effectus quam alterius, ſicut ſol liquefacit glaciem, & lutum condenſat, atque ita auctoritates allegatę intelliguntur de uniuerſalitate prędicationis, non autem de cauſalitate. Tertio a prædictis doctoribus dubitatum fuit, utrum aſtrologia medico ſit neceſſaria: ad quod (ſaluo ſemper meliori iudicio) reſpondendum eſt, ut mihi uidetur, quod ſit neceſſaria, nam ſatis conſtat per Galenum, Hippocratem, Raſim, Auicennam, & alios clariſſimos doctores, per eximium quo-

E que magiſtrum Simeonem piſtorienſem hoc ita atteſtantes, quibus auctoritatibus non deſunt rationes. Medicus enim uidetur conſiderare tempora anni, & colligere quæ illarum ſint magis conuenientia ad pharmaca exhibenda ipſis ægrotantibus, et quæ minus, & regiones quibus medicinę conuenienter dari poſſunt, & in quibus non, ut eſt ſententia principis quarta primi capitulo quarto ad finem, temporibus fortibus medicinas fortes dare non debemus, & capitulo tertio eiuſdem, hora multum calida, & multum frigida ab ea ſcilicet medicamenta prohibent, & regio meridionalis calida, & ſeptentrionalis frigida ab ea quoque prohibent, ſed diſtinctiones tem-
F porum anni, & regionum ignorato motu ſolis non ſatis comprehendi poſſunt, ut liquide conſtat, motum autem ſolis in circulo Zodiaco, & de tropico ad tropicum, ſecundum quos motus & tempora anni, & regiones diſtinguuntur hęc omnia aſtrologus docet, eſt ergo aſtrologia medico etiam neceſſaria, item hipp. 4. aphoriſmorum ait, ſub cane & ante canem moleſtæ ſunt pharmacię, qui aphoriſmus ſine aſtrorum cognitione non poteſt intelligi, quare aſtrologia medico eſt neceſſaria, præterea. Medicus habet conſiderare de naturis temporum, de quibus Auicenna ſecunda primi facit longa capitula, & eſt certum quod ſine aſtrologia intelligi non poſſunt, atque hoc ip-
G ſemet Auicenna atteſtatur in eodem capitulo dicens, iſtus uero longinquitatis, & propinquitatis comparatio in parte aſtronomica parte difficili prophetiæ declaratur. Item medicus habet conſiderare de impreſsionibus aeris, quæ non ualde curſui naturę contrariæ exiſtunt, de quibus Auicenna facit unum capitulum, & tractatum ſecunda fen. quod ſine aſtrologia intelligi non poteſt, cum ibi loquatur de propinquitate, & diſtantia ſolis a nobis, & a rectitudine, & obliquitate radiorum, & de eius oppoſitione ad capita noſtra, & declinatione, & de ſignis in Zodiaco, per quę diſcurrit ſol, & de tropicis, quæ omnia ſine aſtrologia minime comprahendi poſſunt, ſicut Aui-
H cenna in eadem ſecunda primi loquitur de uẽtis ſeptentrionalibus, & occidentalibus, ſimiliter & de locis habitabilibus meridionalibus, ſeptentrionalibus, occidentalibus, ac etiam de regionibus diſtemperatis: item prima primi capitulo de complexionibus loquitur de climatibus, & quod ſit temperatum clima, & de numero climatum, quæ ignorãs aſtrologiam minime intelligit, item eclypſim ſolis, & lunæ medicus uolens medicinam exhibere, debet conſiderare, quia tali tempore medicina dari non debet, ne uires hominis defectu ſolis & lunæ multum debilitẽtur, medicina cõdata amplius debilitat,

tat, & ideo debet expectare tempus, in quo uirtus ſit fortior, ſicut & per iſtam rationem non debet medicus dare medicinam in regionibus calidis, teſte Aucenna quarta primi, capitulo tertio. Item non debet medicus exhibere medicaměta in coniŭctione lunæ cum ſole, vel oppoſitione, regulariter operando, in coniunctione quidem, quia uirtus humana multú debilitatur, & diminuitur influxus lunæ ad hunc mundum inferiorem, cuius rei ſignum eſt, quia ſi panni linei eo tempore ponantur in lixiuio, & mundentur, & abſtergātur à ſordibus, ut fieri ſolet, putreſcunt, & dilacerantur, & Mulieres pannos lineos lauare uolentes tale tempus maximè obſeruant, ligna etiam debent tali tempore eſſe inciſa, & etiam luna creſcente breui tempore, & Architecti domos conſtruere uolentes obſeruant ne ligna ex quibus conſtruere debent domum, ſint inciſa in coniunctione lunæ, vel oppoſitione, uel etiam luna creſcente, quoniam creſcit in eis humiditas, quæ poſtea eſt cauſa citæ putrefactionis, ut uoluit Ariſt. 4. meteororum, nam dicebat humiditatem eſſe matrem putrefactionis, ſed hæc ſine aſtrologia cognoſci non poſſunt. Item Auicenna quarta primi cap. 21. de uentoſis, dicit uentoſas debemus apponere in medio menſis, ſcilicet in pleniluuio, quando humores ſunt abundantes, & in ſui augmento huiuſmodi in corpore lunę augmentum ſequẽtes, & augmẽtatur cerebrum in eorum craneis, & aqua in fluminibus acceſsionem nõ recipiẽtibus, nec receſsionẽ, & Cancri eo tẽpore pingues ſunt, ſicut Ariſt. 4. de part. animali. cap. 11. teſtatur, non quia copioſius paſcuntur, ſed quia caliditas, ac humiditas maxime in eis abundāt propter lucem pleniorem. at omnia hæc nota ſunt in aſtrologia tantum per illud ergo utitur aſtrologia medicus, & ei neceſſaria eſt. Sed tantum eſſet difficultas quando uentoſæ conueniunt in plenilunio, & non pharmaciæ, & ratio apud me eſt, quod humores augmentā tur in tempore plenilunii, & de cẽtro ad circũferentiā feruntur, & moti de centro ad circunferentiam, à caliditate lunæ magis reſiſtunt medicamento trahenti a circunferentia ad centrum, & propter hanc cauſam in regionibus calidis, medicinæ non conueniunt, ut uoluit Auicenna quarta primi, capitulo tertio. Sed tunc uentoſæ trahunt à centro ad circunferentiam, & tunc humores ſunt magis augmentati ebulliendo, & magis uerſus circunferentiam, ideo conuenit & ſimul phlebotomia, & propterea Medici uolentes mulieribus menſtrua prouocare per phlebotomiam ſaphenæ, illud tempus expectant, ut ad hoc magis idoneum. Ratio tamen in oppoſitum adducit, & primo dum Auicenna prima primi in prohemio dicit, quod non ſuperadditum

A eſt incompræhenſibile eſt, bene ſoluitur per Clariſsimum Symeonem Piſtorienſem, hoc referendo ad doſes, & genera medicamentorum, & tempus determinatum, & loca determinata, quæ circunſtantiæ nec calamo ſcribi, nec lingua proferri poſſunt, & eſt expoſitio Iacobi Foroliuienſis uiri Clariſsimi, uel poteſt exponi, quod non ſuperadditum eſt, incomprehenſibile eſt, quia illud eſt habitus experimentalis, qui à Truſiano primo tegni dicitur ars medicatiua, & hoc non per demonſtrationem, ſed per operationem manualem acquiritur, & aſſuefactione, & ideo per demonſtrationem non eſt acquiſibilis, nec com-

B prehenſibilis, & eſt expoſitio Gentilis de fulgineo, uel quod ſuperadditum eſt, ſunt operationes particulares, & cauſæ particulares, quæ ſunt infinitæ, infinitum autem eſt incomprehenſibile ex primo phyſic. Infinitum ſecundum quod infinitum, eſt ignotum, & eſt expoſitio Bartholamæi Varignana. Vel poteſt quarto exponi, quod ſuperadditum eſt, & cætera, quia ſi quæ concluſiones poſſunt addi, illæ non ſunt neceſſariæ, uel uirtualiter in iſto libro, & ideo ſuperadditum, non tamen comprehenſum, uel comprehenſibile eſt, uel incomprehenſibile, quia poteſt addi quod non ſit incomprehenſibile, & eſt expoſitio Marſilii de ſancta Sophia; eſt ergo intelligendum

C dictum Auicennę de his quæ pertinent ad medicum, quia non poteſt addi libro ſuo quod non ſit compræhenſum, uel comprehenſibile, ut dictum eſt à Clariſsimo Symeone Piſtorienſe, cum quo tamen ſtat multa eſſe neceſſaria ad finem medici, quæ non in hoc libro ſunt ſcripta, quit dubitat logicam eſſe neceſſariā, ne dum ad medicinam, imo ad alias ſcientias? ut inquit Ariſtot. & Auerr. ſecundo metaph. abſurdum eſt ſimul quęrere ſcientiam, & modum ſciendi, & intellexit Auerr. qui modus eſt * ſcientiæ, ſimiliter philoſophia eſt neceſſaria medicinæ, cum medicina philoſophiæ ſubalternetur, ut patet

D in de ſenſu & ſenſato, quę tamen non continetur in libro canonis, Auicenna ergo uult quòd logica & philoſophia medico ſit neceſſaria, ut patet etiam per Auerr. primo colliget, ubi admonet, ne quis librum ſuum aggrediatur, niſi inſtructus fuerit in logica, et cognouerit tres modos demonſtrationum, de quibus loquitur in prohemio phyſicorum, & ſunt demonſtrationes ſigni uel cauſæ, & demonſtratio ſimpliciter ſimiliter niſi fuerit introductus in radicibus naturalium ſcientiarum, non tamen credendum eſt Auicennam uoluiſſe logicam, aut philoſophiam eſſe partem medicinæ. Idem uoluit Halyabb. primo teg. qui com. 2. diuidit doctrinas, ut inuitaret nos ad diſcendum dialecticam artem, & dicit, & faciet nos

ſcire quod impoſsibile eſt appræhendere ar-
tem medicinæ ſine arte logicæ facultatis, non
tamen uoluit dialecticam eſſe partem medici-
næ, ſimiliter dicendum de aſtrologia, ſine qua
medicus perfectus eſſe non poteſt, non tamen
eſt pars medicinæ, nec comprehenſa in lib. ca-
non. Auicennæ. Quod uerò dicitur, ſi aſtro-
logia non eſt pars medicinæ quomodo eſt ne
ceſſaria? & quod intellectus nō comprehendat
quod aliquid tale ſit neceſſariū, niſi ſit pars ei⁹,
imò principaliſsimarū partium, Iam id ſolutū
eſt, quia logica non eſt pars alicuius ſcientiæ
realis, nec medicinæ, & tamen omnibus iis eſt
neceſſaria, ut deductum eſt, complexio, & uir
tutes huiuſmodi ſunt neceſſariæ, non tamen
partes, quia nihil eſt pars ſubſtantiæ, niſi ſub
ſtantia, ut homo in prædicamentis, capitulo
de ſubſtantia, & primo phyſicorum, nec omne
alterum neceſſarium eſſe eius partem; Aer.n.
reſpiratus & inſpiratus, cibi & potus, huiuſ-
di ſunt neceſſaria, ut ait Galenus tertio teg. nā
que in continenti morari, comedere, bibere,
uigilare, dormire, homini ſunt neceſſaria, non
tamen iſta ſunt partes hominis animati, ut pa-
tet. Quòd uero tertio additur, quod medicina
alicuius humoris euacuatiua ſemper habet illā
uirtutem, ſiue eclipſi exiſtente, ſiue non, ſiue lu
na coniuncta ſoli, ſiue non, uerū eſt, plus tamen
uel minus debilitat uno tēpore, quàm alio faci
lius etiā uno tēpore humores, quā alio euacua-
tur, & hoc eſt medico neceſſarium cognoſcere
eſt enim Medicus adiutor naturæ, non impe-
diens eam, prima quarti, capitulo de cura pu-
tridarum in generali auctoritate Hippocratis;
Aſtrologus etiam poteſt pariter ex aſtris futu-
ra prædicurare, omnes inferiores effectus ab
aſtris, tamquam a cauſis, uirtualiter depen-
deant, & in eis contineantur, ex quo fit ut cau
ſas cognoſcens poſsit effectum futurum ab illis
cauſis prognoſticare, uerum tamen tale iudica
re non eſt omnino certum propter numerum
iſtarum mutationum, & propterea dicebat
Ptolomæus in centiloquio, iudicia quæ tibi
trado ſunt media inter neceſſarium, & contin-
gens, ſunt etiam maximè fallentia huiuſmodi
iudicia, de his loquor, quę a uoluntate noſtra
dependent, quæ libera eſt, & aſtris minimè
ſubiecta, in aliis autem effectibus, ſeu muta-
tionibus habet ueritatem, ſi ex toto corpori-
bus cæleſtibus ſubiiciantur, teſte philoſopho
primo metaph. neceſſarium eſt hunc mundum
inferiorem ſuperioribus lationibus eſſe conti
guum, ut omnis uirtus inde gubernetur: &
Auicēna in ſua metaphyſica ob huiuſmodi de
pendentiam inferiorum a ſuperioribus corpo
ribus neceſſario agentibus concludit omnia
de neceſsitate euenire, & Ioannes Scotus po-
ſuit primum agens libere agere, ut hoc euita-
ret, & ideo non eſt mirum ſi aſtrologus bene

E cognoſcens diſpoſitiones aſtrorum, & corpo-
rum cæleſtium futura prędicere poſsit, cum
omnis inde uirtus, & effectus neceſſario & ine
uitabiliter cauſentur a corporib⁹ cęleſtibus, ut
Auicenna, & Albucaſis uoluerunt, ut ait Bea-
tus Thomas, tertio contra Gentiles, loco allega
to, & in prima parte 9. 25. ait & loquor de his
effectibus qui uoluntati noſtræ minimè ſubii-
ciuntur, nec fidei noſtræ repugnant, ut dicit
Beatus Thomas, declarat quoque bene Clariſ-
ſimus Doctor Magiſter Symeon Piſtorienſis
quod ſicut medici poſſunt ex ægritudinibus fu
tura prognoſticari, ſimiliter aſtrologi ex aſtris
futura prędicār, his duntaxat exceptis quę uo
F luntari noſtrę ſubiiciuntur. Quòd uero obii-
citur; diſpoſitiones corporum cęleſtium om-
nes cognoſci non poſſunt, ergo aſtrologus non
poteſt futura prędicere. Ad hoc multipliciter
reſponſio dari poteſt, primo negando antece-
dens, omnia enim cognoſci poſſunt ab intelle-
ctu noſtro, ut uoluit Auerr. tertio de anima, &
primo de generatione, apud ipſum eſt
* incognitum, & maximè de rebus na-
turalibus, eſt tamen intellectus poſsibilis om-
nia potens fieri modo uniuerſali, ut eſt ſentētia
Ariſt. tertio de anima, & ſuorum expoſitorum,
ſecundum quod aliquis Aſtrologus melius alio
cognoſcit aſtrorum diſpoſitiones, & corpo-
rum cęleſtium, etiam melius prognoſticatur
G futura, qui ſi Aſtrologi noſtri temporis in iu
dicando falluntur, cauſa eſt eorum ignoran-
tia, non autem ſcientiæ defectus, ſicut accidit
medicis extemporaneis, qui in curandis mor-
bis deficiunt ex eorum ignorantia, non autem
ſcientię imperfectione. Accedit ad hoc, ut
dictum eſt, quod iudicia aſtrologorum ſunt me
dia inter neceſſarium & contingens, ut allega
tum eſt ſupra ex ſententia Ptolomæi in centilo
quio, & ideo effectus inferiores dependent a
ſuperioribus corporibus non neceſſario, ſed
contingenter, & ut in pluribus, & propterea
quandoque etiam perfectiſsimus Aſtrologus
fallitur, ſed poteſt reſponderi, quod licet non
H omnes diſpoſitiones corporum cæleſtium co-
gnoſcantur tamen quia plurimę cognoſcun-
tur, iſtæ ſufficiunt ad iudicium proferendum
de futuris, quod ut in pluribus uerificatur, ſi-
cut multotiens medicus curat ægrum, licet
eius cauſas non ex toto diffiniae cognoſcat, ut
intelligi poteſt, tertio poteſt dici, quòd non
omnes huiuſmodi diſpoſitiones corporum cæ
leſtium, ſunt neceſſariæ cognitionis ad tale iu
dicium ferendum, contingens ut in pluribus
de rebus futuris, ſicut uidemus ruſticos, & Nau
tas ferre iudicium de pluuia, aut uentis futu-
ris, aut ſerenitatis futuræ ex cognitione alicu
ius diſpoſitionis in aere, uel ſtellarum, licet
non omnrs cauſas illius effectus cognoſcant,
nec omnium corporum cęleſtium diſpoſitio-
nes,

nes,ſimiliter Medicus in phtiſico uidens granũ A
ſuper ſpatulas ſicut fabam, debet prognoſtica
ri,quod morietur infirmus poſt quinquaginta
duos dies, ut eſt ſententia Auicennæ decima
tertii capitulo de ſignis phthiſis ad finem, in
iſto caſu medicus prædicet effectum futurum,
cuius tamen non omnes cauſas cognoſcit,non
enim cognoſcit cauſam illius grani, nec quare
illud grauũ ſit ſignum futurę mortis,nec quare
morietur magis in 52. die,& nõ ante,uel poſt.
idem contingit in multis aliis ſignis ſignifican
tibus mortem poſitis a principe in multis cap.
auctoritate Hippocratis in libro de ſecretis,
& quia mors accidat magis in illo tempore
quàm alio,difficile eſt intelligere,quibus tamẽ
ignoratis, medicus ex tali ſigno affirmatiuè B
poteſt futuram mortem prognoſticari. Præte
rea Aſtrologi ponentes excentricos epicyclos
teſte Ariſtot. 12. meta, pronoſticantur futura

A eclypſis ſolis,ſimiliter coniunctiones,& oppo
ſitiones * tamen altera illarum ſcientia
rum non omnes diſpoſitiones corporum cæle
ſtium cognoſcet. & ego cognoui Aſtrologiæ
ignarum medicum,qui ex quibuſdam ſuis ex-
perimentis, futuras lunæ coniunctiones & op-
poſitiones ſe dicebat cognoſcere,& prognoſti
cari,non ergo debemus prognoſticari effectũ
futurum omnium corporum cæleſtium, diſpoſi
tiones,omnes cauſas illius effectus, licet ad ha-
bendam ſimpliciter perfecta notitiam & ſcien
tiam de aliquo cauſato, oportet omnes cauſas
eius cognoſcere,ut patet primo poſteriorum,
& primo phyſicorum ad principium, licet
ad habendam ſcientiam perfectam in gene-
B re non requiratur cognitio omnium princi-
piorum, & omnium cauſarum; ut decla-
rant Doctores primo phyſicorum. Reliqua
deſiderantur.

F I N I S.

DE MORBO GALLICO

BERNARDINI TOMITANI PATAVINI PHILOSOPHI, AC MEDICI CLARISSIMI, LIBRI DVO.

PROOEMIVM OPERIS.

QVINTVS ſupra vigeſimum nunc annus agitur, ex quo ego Dialecticam, publico munere mihi demandato, profeſſus ſum; domeſtice uerò, & illam, & Ariſtotelicam Philoſophiã ſæpiſsimè interpretatus, cum Illuſtrium uirorum, tum aliorum nobilium multorum precibus, quæ mihi iuſſa fuere, obtemperans. Verum, cum diſſerendi rationem, & magiſtram, inuito animo potius, quàm infeliciter tractauerim, nihil tamen, aut naturæ meę rationi magis conſentaneum, aut dignitati meæ opportunius fore arbitrabar, quam, quod mihi dabatur ocii, poſt ipſam explicandi rationem, in Medicæ artis exercitatione conſumere. Cum uero factum ſit, ut hoc tempore, reſpirandi mihi ſpatium aliquod conceſſum fuerit, ineunda mihi ratio eſt, ut medicæ noſtrę huius exercitationis, aliquod ſpecimen præbeam, demque operam, ne turpiter uitam cum ſilentio tranſeam, pecorum more. Atque id eo libentius faciam, quo plurimi bonarum artium ſtudioſi, qui me ſumma beneuolentia, incredibilique ſtudio proſequuntur, mirificè hortati ſunt, ut quàm breuiſsimè, de re medica non nihil conſcriberem. Ita enim fore aiebant, ut minus moleſtè, laborum meorum ceſſationem, atque ipſam ſilentii mei rationem, æquo animo perferrent. Ego uerò, cum me amicis, amice rogantibus, honeſteque petentibus, nihil pro naturæ meæ inſtinctu, negare poſſe intelligerem, ſtatim me ad hanc ipſam ſcribendi exercitationem contuli. Ac primum illud, quod mihi ob oculos uerſabatur, fuit de lue Gallica pertractatio, quam deindè ſequentur libri tres de Peſtilentia, ac duo de ægritudinibus, quę magis ætatis noſtræ proprię eſſe uidentur. Quo genere laboris, putabam me duplicem utilitatem, commoditatemque conſecuturum, & ut amicorum uolũtati, ac deſyderio, aliqua ex parte ſatisfieret, & ut eorum ſanitati, diuturnęque uitę, non tam ad eorum ſalutem, quàm noſtri uſum, ac delectationem, conſulerem. In hoc autem

E commonefaciendi ſunt ſtudioſi, ne in his, quę a nobis in toto hoc opere tradentur, quærant ſtili candorem, excogitatamque orationis ſeriem, atque ſtructuram, quando de rebus ipſis rationem tantum perſequi conſilium fuit, non autem Latini Sermonis puritatem, atque elegantiam, aut etiam eloquentiam, ſummumque dicendi ſtudium, in re medica profiteri. Præſertim, cum id alii, partim ſuperioris ętatis, partim noſtrorum temporum homines eximii, feciliter, & accurate ſint perſecuti. Neque etiam uolumus, eorum nomina recenſere, hoc eſt nigro carbone notare, quorum opi-

F niones, uel minus placere nobis poterunt, uel etiam confutabuntur. Nihil enim eſt, quod uel impium magis, uel ab ipſa humanitate remotum eſſe exiſtimem, quàm eos taxare, qui uiuunt. Id enim ſępenumero non ueritatis diſquirendę cauſa fit, ſed ut alios inſectemur, quę ſane conditio ferarum potius eſt, quàm hominum. Cum his etiam, danda eſt nobis opera, vt à ſuperſtitioſa illa locorum Hippocratis, & Galeni, & aliorum ſcriptorum illuſtriũ, teſtificatione, hoc eſt librorum, ſectionum, capitum, & paginarum congerie, abſtineamus. Hęc enim interlegendum uiua uoce magis

G commoda eſſe uidentur, quàm in ſcribendo. Nam locorum crebra coagmentatio, præter quam quòd orationis filum interrumpit, ſeriẽ etiam rerum peruertit, rationes, quas adducimus, perturbat, & lectoris animum ab intelligentia, & compræhenſione deflectit. Quid.n. eſt tot numeris libros explere, quàm tractare Arithmeticam, aut ſupputationes de familię expenſis perſcribere? Accedit quòd ratio, non locus aut authoritas hominum eſt, quæ Philoſophorũ, ac Medicorum moueat animũ. Quoniam uerò ſine certa ratione ac uia, quę Gręcis eſt μέθοδο, in unaquaque diſciplina tra-

H denda, procedendum non eſt, aliter perſimiles eſſemus his, qui noctu abſque lumine incedũt, quo fit ut multa ſubeant pericula, & manifeſta patiantur incommoda, idcirco, in re nobis propoſita, ſemper Methodo, hoc eſt uia & ratione adhibita, progrediemur. Etenim Hippocrate,

pocrates, quàmquam breuitatis, & compendii cauſa, non adeo methodum ſeruâſſe uiſus eſt, uſus eſt tamen latenter quodam modo, ordine ac methodo: quem poſtea Galenus eleganti, ac copioſa magis oratione, patefecit. Vſus eſt & Ariſtoteles, immo ſcientias, methodos appellat. Plato uero ipſe, ſuam methodum profitetur. Eam autem quaſi ab inferis reuocauit, ætate noſtra Montanus, uir eloquentiſsimus, & in medica facultate ita inſignis, ut cum ueteribus iure quodam magis ſit, quàm cum ullo ætatis noſtræ conferendus. Verum de Methodo fortaſſe alius erit dicēdi locus, Tempus.n. eſt, ut rem ipſam aggrediamur.

Quis ordo ſeruandus nobis ſit. Cap. 1.

IN recta ratione ordinis ſeruanda ab illis, qui rationalis medici nomen profitentur, incipere oportet ab his, quæ ex natura rei principē locum tenent, ſeruato inquàm ordine a rebus uniuerſalibus ad ea quę magis ſingularia ſunt, quod agendum eſſe in diſciplinarum traditione, Galenus & Ariſtoteles frequenter aſſeruere. Cum uero omne quod noſtrę cognitioni ſubiicitur, in primis quęratur a Dialecticis εἰ ἔστι, hoc eſt an ſit, deinde τί ἐστι, hoc eſt quid ſit; interim uero augentes magis proprietates eius contemplentur, poſtremo cauſam eorum abſoluant, non ab re facturus ſum, ſi de Gallica affectione pertractans, eundem mihi ordinem propoſuero, ad eorum pręſertim inſtitutionem, facilemque comprehenſionem, in quorum gratiam auſus ſum, poſt tot, tamque celebres ſcriptores, meam quoque ſubſcribere ſententiam, quàmquàm in indaganda morbi huius ui, eſſentia, atque natura, propria ratio petēda erit, à medicis fontibus, qui paulò poſt nobis patefaciendi erunt. Non enim ea, quæ a Philoſophis traduntur, ſemper Medicorum placitis aduerſantur, ut imperitiores putant, immo ſe ſe uiciſsim plurima confirmant, cum de ratione ueri ſermonis, ſit ſibi ſemper congruere. Quocirca, ob Philoſophiæ imperitiā, plurimi à recta ratione medendi adeo deflexere, ut innumeros, medicinę remediis, ceu gladio furioſi faciunt, enecauerint. Verum priuſquàm propoſita ζητούμενα, hoc eſt quæſtiones, attingam, dicendum erit, quod nam ſit rationalis medici munus, atque officium.

Quod nam ſit Rationalis medici munus, atque officium in recta cuiuslibet morbi curandi ratione, ex Galeni ſententia, locis eiuſdem adhibitis. Cap. 2.

EX opera, ſtudioque noſtro percipient literarum, & medicinę ſtudioſi, quantum illos iuuare conſilium nobis fuerat, dum hæc con-

A ſcriberemus. Nam, quę Galenus in tanta librorum ſuorum mole, ut ita dicam, copioſiſsime, atque elegantiſsime complexos eſt, ea ad ſtudioſorum commoditatem breuiſsimo ueluti compendio, perſtringemus. Si quis uero uberius hæc ipſa explicari deſyderet, ad fontem mittendus ueniet, unde illa conſideratius, ac copioſius depromat, Galenum nempe, qui medicam artem, ab Empiricis, & Methodicis, ad unum rationalem Hippocratē tranſtulit, quaſi Augeę ſtabulum repurgans. Verum tunc ad propoſiti noſtri rationem aſſequendam, directa, atque expedita nobis uia patebit, cum generalem profligandorum morborum cognitionem, ei de quo acturi ſumus, propriæ expli-
B cationi inſeruerimus. Id autem ut commode fieri poſsit, nullatenus deſpicienda erunt, duo illa ὄργανα, hoc eſt inſtrumenta, quibus tota ars medica conſiſtit, & viget, Ratio nempe, & experientia, authore Galeno, primo & ſecundo artis Therapeuticę, atque aliis in locis pleriſque. Sunt enim illæ, ceu duo crura, quorum altero neglecto, artem claudicare neceſſe eſt uniuerſam. Tunc aut ratione procedimus, cum methodo utimur, methodus uero contraria ratio eſt his, quæ nobis fortuito occurrunt, quoniam ratio caſui omnino contraria eſt, eo ſane modo, quo neceſſarium, ei quod ex accidente fit, opponitur. Atque hanc definit Gal. libro quarto methodi, quòd ſit certa quędam, & ge-
C neralis uia omnium particularium communis. Nam illam eſſe rerum uniuerſalium, uti exercitationem particularium, conſtat ex libro nono Therapeuticæ: Inuenta autem eſt methodus, ea ratione, ut certo quodam artificio, ueritas nobis comperta patefiat. Porro tūc ueritas inuenitur, cū initium uiæ, quæ ad res cognoſcendas ducit, recte nobis ſuppeditauerimus, ut legentibus librum nonum de Placitis, liquido conſtat. Accedit quod uti omnis ars, a finis ratione conſtituitur, ita & methodo traditur, exponiturque uniuerſa. Itaque, quoniam medicina ars eſt, ex libro de artis conſtitutione; neceſſe eſt ut finem habeat, a cuius ratione conſtituatur tota, necnon methodo tradatur,
D efficietur enim hoc modo ars omnibus numeris abſoluta. Poſt hęc ordinatæ doctrinæ manum dabimus, quæ licet triplex ſit, ex lib. artis medicæ, potiſsimum tamē utemur definitiua, quoniam ad compendium totius artis, & ad memoriæ ſummam confirmationem, ualde eſt accommodata. In diuidendis autem rebus, nō recedemus a Platonis doctrina in Philebo, ac aliis in locis tradita, quęque ab Ariſtotele explicabatur in reſolutoris, tum ad medici uſum adhibita fuit a Galeno lib. primo artis curatiuæ. Tunc autem recte principium me aſſecutum fuiſſe noſtræ tractationis exiſtimauero, ubi quæſitæ rei eſſentiam, a qua ſemper ordien-

dum

dum eſt, inueſtigauero, quod eodem in loco E
diligenter Gal.animaduertit. Cæterum quia
medica ars ad humani corporis uſum,& cura-
tionem tradita eſt, idcirco humani corporis
natura, & diſpoſitio, quàm maxime eſt penſi-
tanda, ex libro primo artis curatricis, his qui
morbum profligaturi ſunt. Natura autem cor
poris,ſpiritu, ſolidis particulis,necnon & car-
noſa ſubſtantia perficitur.Hæc autem,quàm li
cet accurate,erũt nobis cognita,atque perſpe
cta,ſi humani corporis partes ſimilares, atque
organicas omnes,per ipſam ſectionem noueri
mus,q̃ cognitio curatrici medicinę parti, quã
maxime eſt dicata.Nã corpora,atq; eorũ ſingu
las partes, tũc rite cognoſcimus,cũ earũ ſubſtã
tiã,magnitudinem,formationẽ,poſitum, facul F
tatẽ,officium,actionẽ,numerumque cõpręhen
dimus,id autem cognitionis ratio ſuggerit,hu
mani corporis incidendi.Scrutanda eſt etiã ad
eundẽ modum tẽperaturę ratio, quæ alter ſco
pus eſt,curationem aggredientis, quod legen
tibus librum undecimũ methodi liquido cõſta
bit.Certe.n.hęc una tẽperies menſurã contra-
rietatis,certa rationde definit,li.xi.Therapeu
ticæ,tum & receſsibus a naturali cõſtitutione
docet pręſcripto ordine occurrere, exiguis.ſ.
exigua alteratione adhibita,& maximis maxi
ma,quod norunt intuentes lib.7. methodi.Ne
que rurſus medicatrices indicationes commo
de ſumi poterunt,hac una deſpecta, ex primo
lib.artis curatiuæ. Et hæc uti contraria uictus G
rationemutabitur, ita ſimili cuſtodietur, lib.
ſexto de tuenda ualet. interim libet hic com-
memorare morbi eſſentiam, quem uti alterum
ſcopum curationis rimabimur. Eſt enim medi
ci munus morbos adimere ſi affuerint, ex 2.&
3.artis curatiuæ.Suppoſita uero affectuum præ
ter naturam in morbum,cauſam,& ſymptoma
ea quidem ratione, ut morbus ſit qui proxime
lædit actiones,cauſa quæ morbum gignit, ſym
ptoma quod morbum,uti umbra corpus, inſe-
quitur,eius naturam doctrina definitiua com-
plectar,additis quibuſdam differentiis,quibus
illud omnino conſtabit,num Gallica affectio,
quæ uere morboſa eſt, in intẽperantia ſit collo
canda,ſiue potius in ſoluto continuo, an orga H
nicus morbus,ſit uocitanda.Morbi quòque par
titione multiplici excogitata,ex Hippocratis,
Galenique teſtimonio,illud conſtabit,quis ille
morbus ſit dicendus,quo ue nomine notandus,
rurſus nũ morbus ſit magnus,an paruus,& ſi ma
gnus, affectus magnitudinem tribus rationi-
bus partiemur, quas Gal. accuratiſsime com-
plexus eſt lib.7.Therapeuticæ.Quia uero nihil
ſine cauſa euenire ſolet ex primo lib.methodi,
morbi cauſæ erunt ſine curatrices, ſiue præſer
uatrices ſiue morboſæ explicandæ,adde & quæ
Procatarcticæ,ſeu pręincipientes,externætue
appellantur,tum etiam, quæ internę,& antece

dentes dici noſtris hominibus conſueuerunt.
Cauſę autem ſunt, quibus præſentibus affici-
mur,ablatis uerò,quibus morbi ſedãtur, lib.1.
de locis affectis. Hæ ubi diuerſę fuerint,corpo
ra immutantes,alia atque alia ratione tollẽtur
uti eadem,cum eædem fuerint, ex lib. de opti-
ma ſecta.Quamquã uero innumerabiles extare
cauſas dicit Gal.in introductione in pulſus,ni
hilominus earum numerum cõpendiaria ratio
ne ita colligemus,ut in re nimis longa, breuiſſi
mi uideamur.Ad has referentur cauſę illæ qui
bus immutãtur,& alterãtur corpora, nẽpe quæ
uocantur admouẽdę,educẽdæ,faciẽdæ,& inci
dẽtes,ex lib. de tu. ual. Adde & naturales,p̃ter
naturales,& non naturales,lib. 3. de cauſis pul
ſuũ.Tum ſalubres,inſalubres,& neutras,ex lib.
artis paruę.Cumque aliam extare cauſam di-
ctum fuerit,quæ interna eſt,aliam externã, ob
ſeruabimus haud externam lędere corpus, niſi
pręſentia interioris,hoc eſt antecedentis, quæ
externę uim,atq; impetũ foueat,ex lib.de opt.
ſecta.Subiũgã & illas quas Gal.appellat in lib.
Artis medicæ προφυλακτικὰς hoc eſt præcauẽ
tes,quę in ipſis conſiſtunt humoribus, quęque
occaſionẽ exhibent,ut uenturis morbis proſpi
ciamus.Verũ cum de morbo acturi ſimus, quẽ
multi,uel timore,uel infamię cauſa,uel uerecũ
dia,uel alia quauis ratione diſſimulãt,cauſę nõ
tantum expoſitę,atque perſpicuæ erunt digno
ſcendæ,ſed & occultæ, modis adhibitis artifi-
cioſis, & quaſi extra artem medicam poſitis,
uti ample docet Galen. in lib. de ſimulantibus
morbos,& lib.1.de præcognitione ex pulſibus.
Diximus extare tertium genus rerum præter
naruram,hoc eſt ſymptomata, iccirco ineun-
da ratio eſt,ut de his quicquam agamus.Ante
omnia uero hæc differre ab accidentibus ſup
ponemus,ex his q̃ ſcribit Gal.lib.1 Therapeut.
Hornm.n. nomẽ interdum generatim ſumitur
ibterdum ſpeciatim, & proprie,ex lib. de Sym
ptomatum differentiis.Generatim. n. Sympto
ma eſt omnis a naturali ſtatu mutatio.Proprie
uero eſt, noſtri corporis affectus, uel actionis
oblæſio, uel utrumque ſimul. Adeo uero hæc
ipſa interdum Symptomata urgere conſtabit,
ut deſpectſi morbo, primum dimouenda ſint,
quinimmo & morbos deſumpſiſſe nomen iuter
dum a Symptomatis conſtat lib.2.artis curati
uæ,quamquam ex ſe curationem non indicãt,
quod aperte commonſtrat lib.12.methodi.Ex
quo etiã loco grauiores eorũ differentię liqui
do conſtabunt, hoc eſt ubi uel actiones uitiãt,
aut in immodico exceſſu uacuatorum,& reten
torum conſiſtunt,aut in ipſorum corporũ affe
ctu. Actionum ſymptomata triplicia ſtatuen-
tur,nempe actionis abolitæ,diminutæ,depra-
uatæ,lib.3.de Sympt.cauſis.Ex his autem mor
bos cognoſci, atque eorum ſpecies conſtabit
ex lib.3.de criſibus,ea ratione adhibita, quod
hæc

hęc a morbis efficiuntur, quod patet legenti-
bus lib. de conſtitutione artis, & de ſympto-
matum differentiis, nam ſimilis fere ratio com
rationis eſt, cauſæ ad affectum, uti affectionis
ad ſymptoma. Referentur & ſymptomata quæ
dam, quæ pathognomica dicuntur, hoc eſt paſ
ſionem indicantia: quæ neceſſario morbos ſe-
quuntur, eodemque tempore inuadunt, ac fe-
re affectuum eſſentiam attingunt, neque ab il-
lis manentibus dimoueri poſſunt, quod abun-
de cognoſcere quilibet poterit ex Galeno lib.
iii. de morbis uulgaribus, & ex eo qui de ar-
tis conſtitutione eſt inſcriptus. Extabunt, &
alia, quæ ſeparari poſſunt, ex quibus aut mor
borum diſcrimina ſuſcipiuntur, aut mores,
aut magnitudo. Ad uires demum noſtri cor
poris gubernatrices me conferam, in quibus
maxima, atque præcipua medici uerſatur in
duſtria. Harum etenim robur ſemper eſt cu-
ſtodiendum, neque enim alia eſt uirium indi
catio, ex lib. viiii. methodi, quinimo maxi-
mus, hoc unum eſt, ac primus curatiui medici
ſcopus, quod aperte oſtendit Gal. lib. xi. The
rapeuticæ, quoniam ad uirtutem fouendam
omnes medici actiones, & commenta dirigũ-
tur. Neque propterea inde efficitur, ut uir
tus nos doceat curationem moliri, ex quo il-
lud ſequitur, eius conſiderationem non ſimpli
citer, ſed mediocri quadam ratione, medico
eſſe neceſſariam, ſi Galeno fidem adhibemus,
in his, quæ nono libro Therapeutices, ſcripta
reliquit. Seruabuntur autem nobis uires, pri
mum ſi quod ex illis detractum fuerit, uel im-
mutatum correxerimus, deinde ſi quod eas,
uel imminuere, uel immutare poſſunt, ne id fa
ciant, prohibuerimus, doctrinam ſecuti, quę
eſt in lib. xiiii. artis curaticis. Ex libro au-
tem xii. eiuſdem tractationis, uires conſiſtere
ponemus tum in ſpiritibus, tum in ſolidorum
corporum temperamento. Addenda quin
etiam erit illa animaduerſio, num morbus Gal
licus ex eorum genere ſit, in quibus ipſa ſola ui
rium tutella, ſit ſalus, necne, quod in quibuſdã
morbis aliquando uſu uenire aſſerebat Gal. li-
bro x. methodi. Nam Gallica affectio pro
ſymptomatum uarietate, ac magnitudine, ine
dia ſola ſanari poſſe creditur, contra uero ob
morbi longitudinem haud tenui uictu utendũ
eſſe uidetur. Ad tuendam autem uirtutis con
ſtantiam, non modo ea ſeruabuntur, quæ in
cibi, & potus exquiſita ratione exhibendi, con
ſiſtunt, ſed & cętera illa, quæ diligenter & co
pioſe enumerat Gal. lib. xii. Artis curatiuę.
Sed enim quæ ad ipſam morbi curationẽ per-
tineant, quaue methodo incedendum nobis
ſit, quæ noſtræ induſtriæ altera pars eſt, tum
qualis tradendorum ordo ſit futurus, in ſequẽ
ti capite quam potero diligentiſsime explica
bo. Nolo enim legendo quemquam defatiga-
ri, quod ad officium pertinet, præſertim cum
hęc omnia paſsim conſtẽt apud Galeni moni
menta, ſintque a noſtræ ætatis uiris eximiis ſe-
mel, atque iterum aucta, atque explicata dili
genter, nam multi præter ueterum inſtituta,
de ſuo largiuntur quotidie, largienthrque in
poſterum ni fallor, cum rerum dicendarum co
pia, aut ſaltem recens earum ordo nunquam
humanarum mentium indaginem deficiant.
Quod ſi in aliis prodeſſe rebus ſtudii & contẽ
tionis noſtræ ratio non poterit, poterit tamẽ
excogitatus nobis ordo, fæliciora ingenia, ad
illuſtres magis, ac magis, excitare conatus.
Quod ſi fato aliquo dabitur, laborum noſtro
rum haud exiguum me tuliſſe fructũ, quinimo
cumulatiſsimũ, atq; uberrimũ exiſtimauero.

*Quo ordine, quare methodo procedendum ſit in cu-
ratione Gallici affectus, ex ueterum authorum
monimentis, qui de re medica ſcripſere
luculenter, additis locis Galeni.*

Cap. 3.

HAud inepte, & a Galeni p̃ceptis aliena ra
tione, ſenſiſſe mihi uidentur, qui morbum
quemlibet curaturum, dixerunt oportere, in
maximis atque præcipuis hiſce rebus uerſari,
nempe affectę ſedis cognitione, deinde affe-
ctuum præter naturam, & eorum cauſis, necnõ
futurorum præſagio, ac demum curatione ip-
ſa, ſi ſpes ſanandi medicum non deferat. Atq;
hæc ad tria genera retulerunt, dignotionem,
prognoſticum, & curationẽ. Porro ex his duo
prima genera, cognitio inquam, atque prædi
ctio, habitudines ſunt ad aliud, hoc eſt curatio
nis cauſa, ſi Galeno credimus lib. i. de ratione
uictus in acutis. Curatio uero perſeſe conſtare
uidetur, quoniam ad ſanitatis poſſeſsionem,
& morbi prõpulſationem ſtatim dirigitur. In
Gallico itaque morbo nobis conſtituendo, ab
hoc ordine minime recedendum erit. Vt autẽ
in uniuerſalibus primum theorematibus uer
ſemur, deinde ad particularium exercitatio-
nem deſcendamus, curationem uariari pro lo
corum differentia, & affectuum pręter naturã
oſtendemus. Nam primũ inſpiciemus, in ęgris
quæ pars corporis ſit affecta, rurſus num ex ſe,
an conſenſione cum alia afficiatur, ex i. ac iii.
lib. de patientibus locis. Habent & græci uo-
ces illas peruulgatas, quibus utramque ratio-
nem referant, nam ſympathia eſt ipſa conſen
ſio, uti idiopathia, paſsio perſeſe & propria di
citur. Sed, unde digreſsi ſumus, reuertamur.
Medici itaque conſideratio ab inſtrumento
contaminatę actionis ordietur, deinde ab ip-
ſa, quę iam lædit affectione, ex lib. i. de locis
affectis, quando ex utriſque tota curandi indi
catio ſuſcipiatur, quod tertius eiuſdem tracta
tionis liber demonſtrat. Noſcuntur autem in
ſtrumẽta, ſiue partes ipſæ (neq;.n. intereſt, ſi al
tero, aut altero nomine appelles, quando de

nominibus nulla apud philoſophos, ac Medi-
cos agitetur cõtrouerſia) ex earũ natura,actio
ne,facultate,compoſitione,connexioneque cũ
aliis, tum ex lib. i. de locis affectis, tum in eo
de conſtitutione artis. Horum cognitio huma
ni corporis ſectioni, quę græcis eſt anatome,
accepta referri debet, quod antea dictum fue
rat. Docet enim hæc præcipua medicinæ
pars curare,& prædicere,ut uere aſſeruit Gal.
lib. ii. de anatomicis adminiſtrationibus. Cæ
terum affecti loci cognitionem triplici gene-
re exercitationis colligemus,hoc eſt, ex locis
ipſis,ex cauſis, ex differentiis ſymptomatum,
quod ueteres medici ante Galeni tempora, ac
Galenus ipſe tãdem obſeruat, ut traditum eſt
ab eo lib. ii. de locis patientibus. Eadem
quoque cognitio confert ad curationem, &
præſagium, ex lib. i. eiuſdem explicationis.
Sunt & affectæ partis propriæ quædam notæ,
quibus depræhenditur actio lęſa, excremento
rum forma,loci poſitio, diuerſa doloris ratio,
& propria ſymptomata. Spectant ad hanc
enumerationem ſexcenta loca. Verum, ne
quis diligentiæ noſtræ fructum ullum deſide-
ret,ad ea feſtinet quę ſcribit Galenus lib. i. &
iii. de locis affectis, ſexta parte Aphoriſmo-
rum aph. v. & Hippocrates lib. vi. de mor-
bis uulgaribus. Dixi de inſtrumentis, ſiue
partibus affectis, ſed & affectum ipſum ex cor
poris diſpoſitione,natura,ętate,& conſuetudi
ne,noſcemus. Inſuper & ex ſymptomatis, qđ
conſtat ex lib. de differentiis ſympt. de con-
ſtitutione artis, & iii. libro de iudiciis. Item
excrementis ſi morbus fuerit internus, ex pri-
mo de locis affectis. Necnon ex his quæ præ
fuerunt, ex eodem loco, ac tandem ex pro-
prietate accidentiũ,ex doloris modo, & natu
ra partis lapſæ. De his aũt ſigillatim, & co-
pioſe differere,ad eos pertinet, qui de arte tó
ta pręcepta tractare aggrediuntur. Sub his
uero,quæ dicta ſunt,præſagationem addemus
quę ad medicinæ partem ſpectat, quę σημειω-
τική, græcis uocatur. Hęc a morbo,& affecta
parte, ſumenda erit, ut triplicem illum uſum
adipiſcamur, proprię dignitatis tuendæ ad-
uerſus infamiam, ægroti in nos obedientiæ,
in morbum imminentem,occurſus, quod Ga-
lenus aſſerebat lib. i. pręſagiorum, & de con-
ſtitut. artis. Præuidere autem debet medi-
cus ſalutem & mortem, ſalutis, & mortis tem
pus, ac demum utriuſque modum, ex lib. iii.
de criſibus, primo ad Glauconem, & lib. iiii.
de pręſagiis ex pulſibus. Vires autem labo
rantis erunt ueluti huius induſtrię ſcopus, ex
prognoſticorum lib. ii. Vires autem quamquã
ex multis ceu fontibus depromuntur, potiſſi
mum tamen ex pulſibus dignoſcentur, autho-
re Gal. in lib. de curatione per ſanguinis miſ-
ſionem. Et ad præuidendum ſalutem, aut mor

E tem, cęteraque antedicta, morbi magnitudo
ualde accommodata, non aliter quam ſi de ba
iulo, onus ſuſcipiente, num cóportaturus ſit il
lud necne, an potius mole, & pondere preſſus
caſurus ſit, iudicium ſtatuere uelimus. Quod
exemplum Galeni eſt lib. iii. de criſibus. Ma-
gnitudinem autem morbi indicabunt partis
laborantis præcellentia, Affectus magnitudo,
atque eiuſdem malignitas ex iiii. & vii. me-
thodi. Qui autem in hoc genere laudis, qua
ſi ſtadio quodam ſeſe exercere uoluerit, pri-
mum teneat oportet, quid ac quotuplex κρίσις
ſit, hoc eſt iudicium, ex lib. i. epidemiorum,
& pręſagiorum lib. iii. atque aliis in locis.
Item morborum tempora quatuor, cruditatis
F & coctionis ſigna, ſalutis & mortis, & quę iudi
catoria uocantur. Ad hanc partem pertine
re maxime putandum eſt, inſpectiones urina
rum, egeſtionum, ſputorum, & pulſus, adhibi
tis eorum omnibus differẽtiis, quæ paſſim uni
uerſos Galeni libros, & aliorum quoque ſcri-
ptorum, multiplici cognitione, referxerunt.
Quia uero Gallica lues, uel iam factam pleni
tudinem, utplurimum, in humanis corpori-
bus ſequitur, uel aliqua mox illum comitatur,
quę morbi uim fouet, & ſuſcipit, hyeme pręſer
tim, ac uere, ob id, utriuſque plenitudinis no
tas, nempe quo ad uaſa, uel uiribus compara-
tæ, atque earum differentias ſupponemus ad
Galeni ſententiam in libro de plenitudine, &
G eo qui de ſectione uenæ inſcribitur. Vtram-
que autem, euacuatione egere, in confeſſo ſit,
ex lib. de curandi ratione per ſang. miſſ. ple-
thoram nempe ſanguinis detractione, uti ca-
cochymiam medicamento purgante, ex lib.
xiii. Therapeutices. Iam uero de indicatio
nibus curatricibus agendum ueniet, in quibus
tota medicinæ pars conſiſtit, quæ a Grecis θε-
ραπευτική uocatur, hoc eſt curandi rationem
inſtituens. Prius uero generalis illa occur
ret indicatio profligandorum morborum,
quæ ex Hippocratis ſententia, ex contrario-
rum uſu perficitur. Hęc enim ueluti cura-
tionis prima, & umbratilis dici poteſt configu
ratio. Nam quamquam priuatorum mor-
H borum priuata quoque ſit curandi cognitio,
attamen, ut methodo agamus, anticipanda
perpetuo eſt uniuerſalium indicationum ra-
tio. Poſt id, auſpicabimur ab ea quæ pręter na
turam facta eſt affectio, ut Galeni præceptum
obſeruemus lib. iiii. methodi, ab ea enim ma-
xima, atque pręcipua ſuſcipitur indicatio, in
qua diligentis induſtriæ ratione, morborum
illas differentias non ignorabimus, nempe
ſimplicium, aut organicarum partium, aut
utriſque communium, qui dicuntur in in-
temperie poſiti, organici, & continui di-
uortium, horumque indicationes ſumemus, ex
lib. oĩbus de methodo, & lib. artis medicæ, &

ex his quę ad Glauconem perſcripſit Galenus. Nec minorem eam exiſtimabimus, quæ ſumitur à laborante particula. Hæc enim tam magna eſt, tanque late patens, ut ars medica ex ea tãtum longa cum Hippocrate merito dici poſsit. Nam partium affectarum cognitione adempta, ac penitus ſublata, medicina adeo breuis fieret, ut ſex diebus, cuilibet diſci poſſet, ſi Galeno aſſentimur lib. xiii. Therapeutices. Affectorum uero locorum indicatio ea partitione commode ſuſcipietur, quæ ait, aliã ſumi ab affectę partis temperamento, aliã ab eius actione, aliam à figura, quartam à ſitu, quintam à ſenſus acumine, uel hebetudine, lib. vii. artis curatiuę, & ii. ad Glauconem. Quæ omnia ſuas præſtare uidentur indicationes proprias. Siquidem temperamentum, nobis indicat, quanam ratione ſint corrigendi, atque emendãdi lapſus, ſiue receſſus iam facti in corporibus, tantundem alterantibus nobis per contrarium. Actio autem oſtendit, an ſpectet ad omnium ãnimantis partium uſus, an quarũ dam, an unius duntaxat. Figura enunciat quo pacto uacuandum ſit quod officit, ut uentrem uomitu, aut deiectione, ueſicam per urinam, cerebrum per nares, aque alia ſimili modo. Situs præmonſtrat, quo modo auferenda ſit nobis intemperies ſolidarum partium, rurſus malorum ſuccorum uitium, ſiue per ſumma corporis fuerit intemperies, ſiue in profundum coacta. Senſus acumen, facile indicat, patientem particulam diſſolui ui medicamenti, uti ægre, quæ retuſi eſt ſenſus. Præter autem has indicationes, non item eas aſpernabimur, quæ ſumme ab ambiente nos aere, ætate, uitæ ſtudiis, conſuetudine, regione, anni parte, & conſtitutione, tum ipſo affectus tempore. Sed generalis, atque una fuerit horum omnium indicatio, ut ea deligamus, quæ animantis naturæ maxime ſint accõmodata, ſiue ea cibaria ſint, ſiue medicamenta, ea omittentes, quæ his omnino aduerſantur. Addende etiam illæ fuerint indicationes, quę a facultatibus partium deſumuntur, nam hæc plerunque curationem certam ſtatuunt, aliam atque aliam ſibi uendicantes, lib. ii. ad Glauc. Quia uero ocioſa eſt omnino, atque inutilis partium corporis indicatio, ſi per ſe ſola ſuſcipiatur, citra medicamentorum cognitionem, cum haud ſufficiat ad morbos tollendos, ob id ſummopere eſt amplectenda, atque omnibus numeris abſoluta, prędicanda, ubi eam cum methodo medicamentorum coniunxerimus, authore Gal. lib. xiii. Therapeut. Porro neque remediorum conferẽtium indicationem ſoli morbo referemus acceptam, quando idem affectus eorum ratione euariet, ubi in diuerſis partibus ſuſcipiatur, ex lib. de opt. ſecta. Quinimo a natura partis affectæ multiplicem deſumi auxiliorum in-

A dicationem docet eleganter Gal. lib. vii. meth. Medicamẽti uero cõponẽdi interdũ unica fuerit indicatio, ubi unus erit morbus, interdũ uero contrariæ coibunt, pugnantibus interſe ſcopis, & affectibus, quod Gal. oſtendebat lib. xi. & xiii. artis curatricis. Noſtri quoque fuerit inſtituti, affectus cauſam accurate penſitare, num illa adhuc permanens morbum efficiat, aut augeat, an omnino deſierit, etenim ut alterutro modo ſe habeat, permagni intereſt. Nam quæ a cauſa iam abolita ſumitur indicatio, inutilis omnino eſt nobis exiſtimanda lib. iiii. methodi, quæ uero a permanente & uere effectrice, maxime medico perueſtiganda

B eſt, ex lib. de opt. ſecta. Ad quæ pertinere uidebuntur illa quæ Gal. conſcripſit in arte parua, ubi ſublata cauſa, morbo relinqui unicam indicationem protulit, uti duas, ſi cauſa affuerit. Sed nolim quemquam putare, me nimis multa attuliſſe de indicationibus, cum etiam in re ſumme neceſſaria breuisſimus fuerim, ne propoſitam compendii rationem peruertam. Id norunt, qui artem medendi profitentur, prę ſertim eam ſectantes, quę a puriſsimis Græcorũ fontibus emanauit. Etenim nihil in tota arte præſtabilius, ac omni laudis genere dignius ex cogitare poſſumus, hac una de indicationibus diſputatione, ſi ſexcenta Galeni loca perluſtra

C uerimus. Sufficiat autem locus ille, pro innumeris, lib. ii. methodi, qui habet, eatenus fore medico neceſſariam indicandi rationem, quatenus medendi methodo finem artis optatum aſſequimur, per ipſam rite progredientes. Conabatur & Galenus eam definiens, appellare conſecutionis imaginem, ubi a natura rei ordimur, in lib. de opt. ſecta. Quo in loco, & eã dirimit ab experientia, oſtendens quam uim, & dignitatem obtineat. Accedit, quod ab illa generali indicatione, quæ ſemper ſumenda eſt a uiribus, de illarum inſtauratione, aut cuſtodia, alia quoque ſuboritur de alimento exhibẽdo laborantibus. Hæc enim a ſummo uigore morbi, & uiribus ęgrotantium commode ſuſci

D pitur, ex lib. x. methodi: quamquam nutrimenti quantitas a uiribus indicatur, qualitas uero non tam ab affectu, quam ipſa quoque corporis noſtri tẽperie. His ita ſe habẽtibus, ad propoſiti morbi Gallici curationem properãtes, rationem cum experientia coniungere, ut per nos licuerit, adnitemur, hoc eſt, quæ de eo genere morbi indicationes, prę ſagia, & auxilia, ex ueteribus, recentioribusque ſcriptoribus, deſumi poſsint, curatiuis intentionibus depræhenſis (ut aiunt) afferemus. Affectum ex ſublatione cauſæ dimouebimus, ſublata plenitudine, ſi qua fuerit, aut uenæ ſectione, aut medicamento purgatorio, aut utroque genere auxilii ſimul, ad lõginqua reuellentes, ad uicina deriuantes, ſi opus fuerit, perpetuo

tamen ſuppoſita morbi magnitudine, una cum ualentibus uiribus, ceu ſcopo mittendi ſanguinis, ex lib. 4. & 12. methodi. Medicamento autem purgante uacuantes, aluum primum leniter ſubducemus, fluidum corpus reddetur, concocta educemus ſoluentes, partium imbecillitates, cõtraria alteratione dimouebimus, addẽtur & ſex rerum non naturalium leges, in quibus non tam profligandorum morborum iudicium, quàm ſanitatis tuendæ ratio conſiſtit, ex lib. artis medicinalis. Quo autem pacto qui Gallica lue laborant, ſint reficiendi, preſertim ubi conualuerint, quoue uſu ſit eorum naturalis temperies cuſtodienda, explicabimus ad Galeni preſcriptum lib. 7. methodi, & in arte parua, ex qua tractatione facile colligemus omnia genera præſeruatricium cauſarum, ut eas quę ad propoſiti noſtri rationem fuerint accommodatæ, deligamus. Abſolui opus ſane quam longum, & ab aliis tentatum, quod forte minus probabunt alii, ſed ut ſpero, haud ſtudioſis inutile futurum, præſertim, cum in re omnium longiſsima, compendii rationem, recentique ordine explicatam, excogitauerimus. Vt autem ſit, placuit Galeni ſententias ſuis locis inſerere hoc in loco, ne poſtea in toto opere eſſent nobis proferendæ, quando non ad pueros ſcribimus, ſed ad medicinę ſtudioſos, quibus hæc ipſa tum utilia, tum grata in primis fore ſperabam. Hæc autem non admodum peruulgata ſunt, uti neque ualdè recondita, apud eos qui Galenum manibus uerſant non tam diurnis quàm nocturnis, cuius induſtria, ſummamque ſtudium totam artem expoliuit, atque ornauit in poſterum, præceptionum egregia atque illuſtri copia comparata. Interim dum ad ſpecialia magis ac propria, mea feſtinat oratio, nobis faueat, ac bene precentur Philoſophiæ, ac Medicinæ ſtudioſi, quorum pręclara exiſtimatione nihil mihi ſiue iucundius, ſiue etiam glorioſius, accidere poteſt.

Nomen morbi in primis ſupponendum eſſe. Cap. 4.

SVperfluũ, ac perambitioſum fore exiſtimaui, uelle, morbi nomẽdiu, atque multum recenſere, cum id ab aliis fuerit plenè agitatum. Præſertim cum Galenus eos irrideat, qui nominum religionem tantopere conſectantur, quando de rebus, rerumque natura Philoſophi, ac medici peritiones diſſerãt. Supponatur itaque nobis hanc luem ortam, & quaſi e tenebris ad auras reuocatam fuiſſe, quod Hiſtoriæ ferunt, anno ſalutis noſtræ 1494. eo ſane tempore, quo Galli numeroſiſsimo exercitu, duce Charolo eorum Rege, Neapolim obſederunt. Inde enim factum eſt, ut Gallicus morbus dictus ſit, ab exercito Gallorũ, qui paſsim hoc genere morbi periclitabãtur. Quod cũ Galli perciperent, conuitioque ſibi, atque ignominię quodam modo uerti id ſibi nominis exiſtimarent, morbum Neapolitanum eum magis appellabant. Id uero ſatis ample teſtatus eſt per uenuſtus, atq; elegans ætatis noſtrę poeta, Hieronymus Fracaſtorius, hunc in modum.

Qui caſus rerum uarii, quæ ſydera morbum
Inſuetum, nec longa ulli per ſæcula uiſum
Attulerint, noſtra qui tempeſtare per omnem
Europam, partimque Aſiæ, Libiæque per urbes
Sæuiit, in latium uero per triſtia bella
Gallorum irrupit, nomenque a gente recepit.

Cępit autẽ hæc infectio, eo quidẽ tẽpore emergere, noua ſane, inſueta, atq; auribus hominũ, Italię pręſertim, inaudita. Quod etiã ſuperioribus ętatibus, accidiſſe conſtat, aliis morborũ generibus. Nã Elephas, & λειχὴν hoc eſt Lichẽ Italorũ urbibus atq; oppidis ignoti fuere morbi per eorũ initia, cũ tamen Aegiptiis populis notiſsimi, & familiares ualde ſemper extiterint, cuius cauſa alio in loco diſquirẽda eſt. Fomes uero huiuſce morbi, fuit inordinatũ regimen uictus militũ, necnon crebri Veneris complexus, cũ meretrices quãplurimę eo loci confluxiſſent, ſiue quæſtus gratia, ſiue ab Hiſpanis depulſæ, ob annonæ charitatẽ, ut nonnullis magis placet. Id. n. ad nos, morbique cognitionẽ parũ ſpectare uidetur. Sat tamen eſt, tunc temporis, primũ in lucẽ Italis prodiiſſe, deinde Hiſpaniã, Galliã, Angliã, Germaniam, Vngariã, Sarmatiã, ac cæteras orbis partes, peragraſſe, poſſeque iam non Gallicum amplius, ſed Europæum morbum appellari. Inditio eſt, quod nõ modo occidẽtalem plaga inuaſit, ſed & orientis partes nunc fere omnes hoc genere cõtagii infectæ ſunt, quando Veneti mercatores illud expreſſe referant, nullibi hanc peſtẽ ſæuire magis, quam in pleriſque oriẽtis ciuitatibus. Quibus eo magis fidem adhibeo, quo ego ſuperiore anno, uirum allocutus ſum, qui ueneta quinqueremi uectus, ſyriam petierat, aromatum cõportandorũ cauſa. Quo in loco, hac lue correptus eſt, cũ meretricis infectę, inibi cõmerciũ habuiſſet. Dicebat autem, poſt factum, audiuiſſe ſe nullã eo in loco extare fœminam, quę pernicie illa non laboraret, eſſeque ibi morbũ fere incurabilem. Quod miſer ille, ſummo ſuo cum periculo eſt expertus, nam ſęuitie tandẽ huiuſce affectionis, poſt multas cõſultationes, & auxilia extinctus eſt. Siue ergo hic morbus gallicus ſit uocãdus, ſiue Hiſpanus, ſiue Italus, ſiue Neapolitanus, ego nunc communem infectionem dixerim; cum iam orbem pene totũ peruagarit. Id quod elegantiſsime poeta expreſsit, hiſce carminibus.

Præterea & tantum terrarum tempore paruo
Contages non una ſimul potuiſſet obire

Aſpice

„ *Aſpice per latii populos, quique herbida Sagræ*
„ *Paſcua & Auſonios ſaltus, & iapigis oræ*
„ *Arua colunt, ſpecta Tyberis qua labitur, & qua*
„ *Eridanus centum fluuiis comitatur in æquor,*
„ *Centum urbes rigat, & placidis interfluit undis.*
„ *Vno nonne uides ut tempore peſtis in omnes*
„ *Sæuit, & ut ſortem pariter tranſegimus unam?*
„ *Quin etiam externos eadem per tempora primum*
„ *Excepiſſe ferunt: & reliqua.*

Neque etiam magnam uim in eo facerem, ut morbum, uel Peſtem, uel contagium, uel mentagram, uel ſcabiem, uel Variolam Gallicam appellemus, uel etiam Pudendagram, uel alio quouis nomine eum uocemus, ut ſyphilidis, aut κακαφροδίτης, hoc eſt malæ ueneris, nam controuerſia a nominibus petita, uti Galeno medicorum præſtantiſsimo ſemper diſplicuit; ita parum, uel potius nihil, ad propoſitum noſtrum inſtitutum, pertinere uidetur.

Primaria morbi origo. Cap. 5.

IN incerto eſt, an hęc pernicies, Gallos inuaſerit primum, & ante alios, an potius per contagem, fuerit ab aliis attracta. Nam non deſunt ſcriptores, qui ferant, tunc temporis habuiſſe ſuæ generationis primordia, hoc eſt bello Neapolitano, adduntque ex humorum malitia, ualde noxia, irrupiſſe primum, qui humores, malo uictu militum congeſti fuere, partim ex cibariis inſalubribus, & aquæ potu, & quidem cæno ſæpe plurimum, partim armorum calefactione & pondere, nec non manſione ſub cœlo, inordinato motu, & quiete, aere indebitè attracto, & eo quidem cadauerum putreſcentium fætore, maloque habitu contaminato. Addunt etiam, Hiſpanos cæterorum hominum maxime callidos, atque ſagaces, iure belli, hoc eſt ſuperandi ſtudio, ſiue etiam propriæ defenſionis, & preſſidii cauſa, cum ſe longe numero impares Gallis eſſe intellexiſſent, Gallorum miniſtros pretio corrupiſſe, quo illis panem gipſo, & calce permixtum exhiberent, & fontium aquas, uenenatis rebus adhibitis interturbarent, unde mali ſucci, ac noxii humores, originem duxerunt, atque ex eo factum eſt, ut ferme omnis exercitus laboraret, commertioque militium interſe multi periere, potiſsimum uerò concubitu ſcortorum, ſicque ſenſim ad alios, atque rurſus alios delata eſt infectio. Verum, quod me minus in hanc ſententiam ducit, ea ratio eſt, non ſufficere nouæ huius infectionis cauſam attuliſſe militum inordinatum regimen, & coeundi licentiam, aut etiam ueneaorum uſum, militiæque incommoda, quando hæc in caſtris perpetuò ſpectari poſſint. Quis enim eſt, qui non intelligat, bellum, & caſtrametationem, hæc, & maiora in-

A commoda perferre? nihilominus inauditum eſt hoc genus morbi, a conſimilibus cauſis, in lucem prodire. Aliis itaque uidetur hunc affectum ξένον, hoc eſt peregrinum eſſe, & ab Hiſpanis inuectum ex inſulis occidentalibus, quæ indicæ appellantur, eo quidem tempore, quo Italia penè omnis, Gallorum bello, exardebat. Referunt enim, eos ex indis perluſtratis, hanc perniciem in latium pertuliſſe, qui Chriſtophorum columbum ducem, non tam hoc nomine, quam & ipſo cognomine, maxime dignum, ſecuti ſunt, nouarum rerum, & telluris cupidi milites. Nam eo quidem in loco aiunt, ſcriptores, regnare ſca-B biem, quæ gallico, omni ex parte reſpondet. Præterquam quòd inibi mitior paulò, & tractabilior longe uidetur, apud nos uerò ſæuior, & curationis quàm difficillimę. Hác eandem opinionem uidetur feliciter admodum expreſsiſſe poeta ipſe, hoc modo.

„ *Dic Dea, quæ cauſæ nobis poſt ſecula tanta*
„ *Inſolitam peperere luem? num tempore ab illo*
„ *Vecta mari occiduo, noſtrum peruenit in orbem,*
„ *Ex quo lecta manus ſoluens de littore Ibero*
„ *Auſa fretum tentare, uagique incognita ponti eſt*
„ *Aequora, & orbe alio poſitas perquirere terras?*
„ *Illic namque ferunt, æterna labe per omnes*
„ *Id morbi regnare urbes, paſsimque uagari*
„ *Perpetuo cœli uitio, atque ignoſcere paucis.*
C „ *Commerci ne igitur cauſa accepſiſſe putandum eſt*
„ *Delatam contagem ad nos, quæ parua ſub ipſis*
„ *Principiis, mox & uires, & pabula ſenſim*
„ *Suſcipiens, ſe ſe in terras diffuderit omnes?*

Sed enim opinio hæc ex eo maxime difficilis, aut ſaltem minus probabilis redditur, quod fieri non poſſe Fracaſtorius exiſtimat, ut tot ſimul infecerit prouincias, tot orbis partes, & populos inuaſerit, quod ille hiſce uerbis teſtatur.

„ *At uerò ſi ritè fidem obſeruata merentur.*
„ *Non ita cenſendum, nec certè credere par eſt*
„ *Eſſe peregrinam nobis, transque æquora uectam*
„ *Contagem, quoniam inprimis offendere multos*
D „ *Poſſumus, attactu qui nullius hanc tamen ipſam*
„ *Sponte ſua ſenſere luem, primique tulere,*
„ *Præterea & tantum terrarum tempore paruo*
„ *Contages non una ſimul potuiſſet obire.*

Eleganter quidem, & uenuſte Fracaſtorius, ſed ad ueritatis ſcopum, parum hæc ratio ſpectare uiſa eſt illis, qui Gallicum fuiſſe italis per contagium communicatum defendunt. Nam inquiunt, negandum eſſe quempiam extitiſſe in Italia, qui ſponte Gallicum fuerit perpeſſus. Potuiſſe tamen ab Hiſpanis ex indis deferri, qui Gallorum exercitū infecere, ab illo uero & cæterę nationes, cōmercio, centū pręſertim annorum ſpatio, contaminatæ fuerunt. Ego uero putarim Fracaſtoriū ita uoluiſſe, ut in Aerē, & Aſtrorum in[illegible]ectiones, cauſam referret,

ſiue authoritatem eorum ſecutus,qui Gallicũ
ἐπιδημίαν, hoc eſt popularem morbum extá-
ré defendunt ;] ſiue potius Aſtronomicæ di-
ſciplinę ſtudio, atque amore, quam illę uehe-
menter callebat,& profitebatur . Quod eius
Syphilides liber primus indicat apertiſsime.
Verũ nõ eſſe gallicũ Epidemicã affectionẽ,ſuo
dicemus.An uero in Neapolitano bello ſpõte
ortus ſit,an potius delatus, illud cõſtãter affir
mo,nõ eſſe certã cauſã,quod hic morbus, ipſa
ſola humorum perſeſe malorũ ratione, potue-
rit excitari,magis tamen rationi conſentaneũ
uideri,ut potuerit ab Hiſpanis, contagio de-
ferri Neapolim,cæpiſſeque in Gallico exerci-
tu ſęuire,utpote maiore,ac numeroſiore, Hi-
ſpano, forte etiam licentię,delitiiſque maiori
bus dedito, quod iure & conſuetudine belli ac
cidere ſolet,his præſertim,qui hoſtes primi in
uadunt, atque eos omni animorum ſtudio, &
impetu aggrediuntur.

An Gallicus morbus ſit, necne. Cap. 6.

NOminum & originis ratione expoſita, nõ
inutilis quæſtio eſt,qua quæritur,an mor
bus,quem Gallicum uocant,reuera ſit, an po-
tius commentum aliquod ſit Medicornm re-
centium. Non certe hanc quæſtionem tracta
mus,ut in controuerſiam ponamus ea, quæ lu
ce ſui perſpicua ſunt, cum nemo ſollicitus, an
xiusq; eſſe debeat,aliis ſemper ueritati aduer
ſantibus,quod Ariſtoteles ipſe in Topicis di-
cere ſolebat . Etenim qui ſenſum negat,
ſenſus poenam dare tenetur , neque firmum
habet cerebrum , qui ratiocinationes ſen-
ſui uidetur anteponere . Id autem pro-
ponitur, ut dementia eorum noſcatur, qui
rebus quantumuis manifeſtis, & notis ita ad-
uerſantur, ut Paradoxis magis, quam prolo-
loquiis oblectentur . Dicunt itaque nonnulli
haud extare Gallicum morbum, ſed eſſe no-
ſtrorum hominum illuſionem quandam.Nam
quod Gallicum dicimus aiunt eſſe diuerſas af
fectiones,quibus ætate noſtra, corpora corri-
piuntur,forte ob deprauaram uiuẽdi normã,
& rationem noſtræ tempeſtatis. Quaſi quod
ſuperiorum ætatum homines , nihil aduerſus
tuendæ ſanitatis pręcepta commiſiſſent, imo
omnia ad unguem ſeruaſſent, nihil uolupta-
tis, aut ſenſus percepiſſent, ſed continenter,
& moderate ſemper uixiſſent. Quod ſi dicere
uoluerint, ridiculi erunt putandi, cum Gale
nus affirmet ſæpius in libris Therapeutices ho
mines ſui temporis corruptiſsimam habuiſſe
uiuendi rationem, deteſteturq; romanas ſuæ
ætatis cænas,comeſſationes aſsiduas, compo-
tationes crebras, Venereos cõgreſſus innume
ros, balneorum frequentiam, atque alia quæ
Satyricis ſcriptoribus laborem iniunxerunt
maledicendi,atque obiurgandi. Verum eorũ

E rationes audiamus : Si quis inquiunt, capillo
rum patiatur defluuium , Gallico laborare
creditur, cum tamen Ἀλωπεκίαν, aut Ὀφίασιν,
hoc eſt Vulpinam; aut anguineam patiatur,
aliam capitis affectionem. Si gummata uoca
ta,hoc eſt tumores pternaturã habeat, pfecto
themata ipſa pati aut ſteatomata,aut Meliceri
des,uel aliud his ſimile neceſſe eſt.Si pudẽdorũ
eroſionem & carie infeſtetur, iam morbo labo
rat, Hippocrati, et Galeno perquam noto, cũ
Hippocrates pudendorum affectionem, inter
eas reponat,quæ æſtiuo tempore fiunt . Si
doloribus excrucietur patiens,qui ad articu-
los pertinent,cur articularis affectio dici illa
non poſsit? Eſt itaque de Gallica lue conten-
F tio, de omnibus ęgritudinibus inſtrumentali
bus,et in intemperie poſitis,& in continuo ſo-
luto, conſiſtentibus, communis controuerſia.
Nihil enim accidere aſſerunt,affectis hoc ge-
nere mali,quod apud ueteres non fuerit & co
gnitum,& auxiliis interdum curatum . Qui ſi
non facile ſuccedat eorum quę dicta ſunt, cu-
ratio,ut euenire ſolebat antiquis, id fieri con
tendunt ex mala uictus norma,temporibus no
ſtris obſeruata . Addunt et teribile , atque
horendum hoc Gallici morbi nomen fuiſſe nõ
tam imperitia Medicorum, quam aſtu, & cal
liditate repertum ,quoniam cum ęgritudinem
ueterem aut illis ignoratam curare neſciunt,
ſtatim Gallici afferunt argumenta,dicentes,
G ægrotum ipſum Alpes tranſegiſſe, cum rege
Gallo confæderatum eſſe, militiam tranſalpi
nã exercere,atq;aliis nugis ſexcentis,ſa excogi
tatis ſatis eorũ dignitati & iudicio cõſultũ eſ
ſe exiſtimant, ſi propriam ignorantiam,aliorũ
culpa,tanquam uelo operiant,aut in aliorum
crimen transferant,quod illi medicæ artis au
xiliis,conſequi minime poſſunt. Quod ſi forte
obiiciatur affectio in puero,aut puella,aut uir
gine intacta , illi inquiunt, Medicos ſtatim
miſeratione quadam excitata , proferre id
morbi uel a parentum procreatione fluxiſse;
uel nutr.cis lacte, uel commercio infecti, uel
alia quauis commentatione adhibita . Ne
que obſtare contendunt, quod hic morbus, in
H multis curari non poſsit,ſed eos ad rogum uſq;
inſequatur,cum dicant,et alias extare ægritu-
dines impreſſas,& inſolubiles,quales ſunt,Po-
dagra,Hectica febris,Aſthma,Comitialis mor
bus,Articulorum dolor,inſania. Inſania eo
rum profecto eſt, cum ita dicunt . Nam o-
mittamus omnino uerum eſſe , cuncta huiuſce
morbi ſymptomata fuiſſe ueteribus,Hippocra
ti ,Galeno,Paulo,Aetio,oribaſio,Raſi, Auicen
næ , & aliis,plene cognita,hoc eſt eos nouiſ-
ſe , Dolores,Puſtulas,Caſum pilorum , Capil
lorum defluxum , Tumores , Caries,Bubones.
Callos,Exanthemata, eroſiones,Vredines,Aco
res, & reliquos huius Principis ſatellites, quis

tamen eſt,qui non uideat hunc morbum conta
gio,& commercio ortum habuiſſe ? immo &
in præſentia eadem de cauſa fieri,atque foue-
ri,præſertim ex concubitu, Venerisque com-
plexibus? Hoc autem,cum antiquis ignotũ fue
rit,putandum eſt omnino, horum ſymptoma-
tum cauſam nouam eſſe : Si noua eſt], (quia
nunquam audiri potuit ex concubitu paſsio-
nes illas fieri,ut ipſi etiam fatentur)nouus erit
qui inde prouenit effectus, cum effectus ſem-
per cauſas inſequatur, noui nouas,uti antiqui
antiquas.Effectus autem qui a cauſa fit morbi
fica,neceſſe eſt ut ſit morbus, præſertim cum
proxime actiones lędat ac uitiet,igitur Galli-
cus erit morbus nouus,quem in Medicorum in
ſcitiam, aut etiam ſagacitatem transferunt.
Quod uero hæc infectio contagioſa ſit,præter
rationes alio loco dicendas,præter communẽ
omnium teſtificationem,qui de hac ipſa re co
pioſe, præter innumera exempla,quæ paſsim
uſurpari poſſunt,hoc unum quod dicturus ſum
iuenes meos, ſtudioſos prę ſertim ; accipere
uolo,ac frequenti memoria repeterem,ut illis
ſtudendi potius occaſionem præbeat, quam
cum ſcortis diuerſandi. Res autem ſic ſe ha
bet.Iuuenis erat,ætatis 22.annorum,tempera-
turæ ſanguineæ, corporis dexteritate, &
uiribus ualidioribus præditus,qui ſtudiorum
cauſa Patauiũ uenerat,ut philoſophiam profi
teretur. Iam inſtabat Aſcenſionis feſtum;
quod Venetiis omni genere pulcherrimarum
rerum celebratur. Ab amicis inuitatnr, ſtu-
dio uiſundæ ſolemnitatis. Ille pecunia con-
geſta,Venetias it. Accerſitur a ſocio,ut puellã
mirifice formoſam & elegantem ſecum adeat.
Recuſat ille, ut erat omni uitæ candore &
probitate præditus,alter uero recuſantem in
crepat,quod Gallus non eſt,ſed capo, dicitq;
eum indignum eſſe,ut inter ſcolares numera-
ri debeat.Ille ſe uirginitatem adhuc ſeruare
aſſerebat,cõtra alius irridere cępit talia profe
rentem. Iuuenis uero,ut erat ingenuus,ac pu
di bundus, ueritus ne a ſocio illuderetur, ad
ſcortillum acceſsit. Erat meretrix perpul-
chra,& omni genere delitiarum referta, cæ
pitque illi blandiri,& crebris oſculorum repe-
titionibus,iuuenem ad laſciuiam,& concubi-
tum excitare. Ille naturę ſtimulis agitatus
incenditur,& puellam tandem comprimit. Ve
rum ut erat inexpertus,& uerecundia perfu-
ſus,ſemel tantũ Meretriculam agnouit,ũixq;
illa attacta opus abſoluit,confeſtim inde rece
dens. Sequenti die præputio dolere coepit,
ille nil cogitat. Alia uero die indoluit ma
gis,tandem adſpiciens uidet leuem quandam
eroſionem,in altera glandulæ parte cum ru-
bore, inde caries adnata eſt. Diebus 14.trã
ſactis Bubo in femore ſuperuenit,opem medi
cam implorat. Medicus cariem ſanat, Bubo

A nem pręparat ad, inciſſionem, inciditur tan
dem, ſubinde exquiſita ratione expur-
gatur leniente pharmaco, pręparante et ſol
uente, facta quoquæ ũene iecorarię ſectio
ne,ſanus denique et ſaluus iudicatur. Ille
ſtndiis operam nauabat, de Minerua potius
quam Venere ſollicitus. Vbi uero menſes tres
præteriiſſent;cœpit dolere totus ſecundum ar
ticulos,& depilari, ex quo ſupercilia, capilli,
&] mentilanugo tota concidit, factuſque eſt
deformis,macer,liuens,piger,ad motiones ine
ptus, mœſtus,gemebundus,& ad omnes actio-
nes impotens, cum tamen ætatis, ac iuuentę
flore potiretur. Ille uero ſalſam periliam,
cuiuſdam Medici conſilio accepit, menſe fe-
B bruario, quo genere auxilii mitigatus eſt do
lor,non ſublatus. Cumque morbi radices al-
tius cerneret infixas, alterius Medici conſilio
decoctum Guaiaci aſſumpſit,circa ueris dimi
dium,quo plene, curatus, & iudicatus euaſit.
Dicãt modo Paradoxorum defenſores, an hic
morbus,ab hac cauſa emanans, ſi ex antiquis
affectionibus,an nouus,& inauditus?Si nouus,
cur in falſis eorum deliramentis perſiſtunt? &
medicos damnant? ſi antiquus, cur Galenus,
& Hippocrates,qui minima quæque, ceu egre
gii morborum pictores conſectantur, atque
exprimunt,non hanc cauſam tetigere? Nam ſi
uiderimus;libros Galeni de ſymptomatum &
morborum cauſis,deq; horum differentiis, de
C locis patientibus, de iudiciis, de temperamen
tis,de facultatibus naturalibus, de ſemine, de
medicamentis ſecundum loca, necnon & ſecũ
dum genera, nihil profecto cognoſcemus,
quod ad hanc infectionem ſpectare poſsit.
Idem dico & in commentariis Aphoriſmorũ,
acutorum,prognoſticorum, & epidimiorum.
Quod ſi aduerſarii caſum negauerint, & ſen-
ſum, iam indigni erunt, ut cum illis congre-
diamur,imo puniẽdi erũt potius ſupplicio ſen
ſus. Nam cogendi eſſent,ut cum meretrice, &
impura agẽtes,tandem ſero ſaperent, & ab eo
rum ignorantia aliquando deſiſterent.

An Gallica infectio, Morbus proprie dici debeat
D *Cap. 7.*

PRoxima præcedenti inſania eſt, eorum qui
hanc ipſam affectionem negant eſſe de
genere morborum. Eorum maior ratio
eſt,ſi morbus eſt,uel in intemperie,uel in ſolu
to continuo, uel in organicis partibus conſi-
ſtit,nullo ex his modo conſiſtit, iccirco mor-
bus non eſt, Aſſumptio ex his conſtat, quæ a
Galeno in libris Therapeuticæ artis conſcri-
būtur,nõ.n.morbus eſt, qui ſub ea partitione
nõ cõtinetur.Qđ uero Gallicus morbus nõ ſit
ex illis alter,ea perſuaſione cõfirmant, qđ nul
lã habet cõſiſtentiã determinatã,ac pręfinitã,

in aliquo horum triũ generum,quod omnibus E
aliis affectionibus contingit. Nam ſi tempera-
menti uitio emanaret, cutumores,& caries, &
bubones et defluuiũ pilorũ induceret: ſi ſolutio
eſset continui, quomodo, in quibuſdã, abſque
ulcere, & dolore fieret, ſola intemperie?
Quod uero non ſit morbus in indecenti confor
matione partium, numero, magnitudine, aut
compoſitione, id omnium conſenſu ex ſe cõ
ſtat, neque diſquirenti ullum negocium faceſ-
ſit. Oppoſitum uero dicendum uult rei ue-
ritas: Nam ſi lędit actiones, non modo illas
principes, quę ſunt uitalis, Animalis, Natura-
lis, ſed etiam membrorum proprias, ſequitur
ut morbus ſit dicendus, ſi uera ſunt quę a Gale
no traduntur libro ſecundo Artis curatiuę. F
Neq; eorũ audienda eſt opinio, qui dicũt, Gal
licũ eſſe morbũ cõpoſitũ ex omnibus his, quo
niã ſi dicãt, neceſſario fieri, ut lædat omnes di
ctas actiones ſimul, id falsũ eſt, & experientiæ
contrarium, cum non ſemper id uideri poſsit:
Si uero compoſitum, & communem eſſe eum
uelint, ea de cauſa, quod poteſt tã in partibus
ſimilaribus, quam diſsimilaribus reperiri, iam
non magis eum compoſitum facient, quam ſit
ipſa deſtillatio, quę ob uarias actionum lę-
ſiones, & loca noſtri corporis, poteſt diuerſas
ſortiri appellationes, quod tamen ipſi non ad-
mittunt. Nos uero dicimus, Gallicum eſſe mor
bum in intemperie, (quę uero hæc ſit, ſuo loco
tradetur) conſtituendum, ad quam poſtea ſe- G
qui poſſunt læſiones multæ partium noſtri cor
poris ſimilarium & diſsimilarium, ſiue ob intẽ
periei modum, & rationem, ſiue ob ſuſcipien-
tium membrorum præparationem, mollitiem
uicinitatem, & ipſam etiam imbecillitatem.
Eſt itaque Gallicus inter morbos non ſolum
reponendus, uerum etiam in Arce ipſa, & ſum
mo ueluti faſtigio collocandus, cum regalis af
fectio ſit βασιλικῶς; etenim & crudeliter a-
git, cum omnes actiones ledere poſsit, cum ho
mogeneas, atque eterogeneas partes uexet, cũ
tam multis accidat, ac demum cum tot, tãque
uaria ſymptomata illum conſequantur, habe-
atque cauſam unde fiat, quæ alibi diſquirenda
erit. Itaque ad Galeni imitationem, hoc mo- H
do methodum exerceamus, Hæc infectio ma-
nifeſte, ac proxime lædit humani corporis a-
ctiones, igitur neceſſe eſt, eam eſſe morboſam
affectionem, ac uere morbum appellari. Quia
uero morbus omnis, affectus eſt in corpore na
turali, ob id cauſam habeat omnino eſt neceſ
ſarium, cum omne quod fit, unde fiat cauſam,
& originem quandam teneat Galeni decreto
libro primo Terapeuticæ. Rurſus cum experiẽ
tia, miniſtroque ſenſu uideamus, Gallicam in-
fectionem, plurima conſequi accidentia, neceſ
ſe eſt, ut dicamus, eam ſua habere ſymptomata
quæ illam uti umbrę, & comites inſequantur.

Sunt autem inter accidentia, potiſsimum enu
meranda hæc omnia; Dolores, Acores, Gum-
mata, Vredines, Verrucæ, Calli, Cruſtulæ, Den
tium caſus, Profluuium pilorum, & cãpillorũ,
lichenes, Rhagades, ulcera, Tophi, oſsium ca-
ries, Puſtulæ, Papulæ, Bubones, Gonnorrhea, pu
dendi eroſio, atque alia de quibus uberius tra-
ctandum erit, cum res, atque uſus poſtulabit.
omnia autem hæc a medico primæ claſsis, hoc
eſt rationali, ſunt diligenter tractanda, præſer
tim uis, & natura morbi, quod per eius conue
nientem difinitionem, facile conſequemur,
cum deſinitio ea res ſit, quæ eſſe uniuſque rei
explicat, ſi Ariſtoteli inreſolutoriis, & Gale-
no in arte parua, fidem adhibemus. Id. n. perti
net maxime ad eam quęſtionis partem, quam
τὸ τί ἐστι idest quod quid eſt, appellant.

Qua ratione, & methodo, tenenda ſit nobis de finitio Morbi Gallici. Cap. 8.

QVamquam Ariſtoteles aſſerebat in poſtre
mis reſolutoriis, uiam diuiſiuam nihil con
cludere ex neceſsitate, idem tamen platoni
aſſentiens conſtantiſsime affirmauit, eam ſum
mo uſui, incredibilique utilitati eſſe, in colli-
gẽdis partibus difinitionis. Nã genera cõgrue
diuidentes per differentias, ea omittimus, quę
aliena ſunt noſtro propoſito, & ea tantum aſ-
ſumimus, quę opportuna ſunt, ſicque certis
gradibus procedimus, uſque ad ἄτομον hoc
eſt indiuiduam ſpeciem. Quod ſi conſtituen-
da ſit Gallici morbi definitio, primum ſub quo
genere ſit collocandus, diſquirendum eſt, dein
de ad alia procedendum. Cum autem Galli-
cus ſit res preter naturam, quę uero huiuſmo-
di ſunt, uel ſunt morbi, uel cauſæ, uel Sympto-
mata, morbi autem ſunt, qui deprauant primũ
actiones, igitur cũ Gallicus primum uitiet a-
ctiones, neceſſe eſt ipſum ſub morbo contineri
tanquam ſub communi genere. Priuſquam au
tem ad cętera pergamus, Ex Hipp. & Galeno,
ſcriptoribus ſumma fide dignißimis, nõ nullæ
morborũ differẽtię ſũt tenẽdæ ut cognoſcamus
ad quã illarum potius ſit Gallica lues referenda,

Morborum quædam differentiæ, huic propoſito apprime utiles Cap. 9.

MOrborum plurimas extare differentias,
apertiſsime docuit Galenus, cum in com
mentariis Hippocratis, tum in his, quæ ex
profeſſo de hac re conſcripſit. Quę ue-
ro ad inſtitutum præſens faciunt, hæc &
tot ſunt. Alii enim organici, ſiue
inſtrumentales uocantur, uulgo offi-
ciales

ficiales dicti, quoniam inſtrumenta naturalia magnitudine, forma, compoſitione, & numero uitiant, quibus partes noſtri corporis, quæ Gręcis dicuntur ὀργανικὰ μέρη, ſeu diſsimilares, afficiuntur. Alii extant morbi, qui in intẽperie conſiſtunt, & partes deprauant ſimilares, ſic dicti quod a morboſa intemperie ortũ habeant. Præter hoc ſunt illi, qui in ſoluto cõtinuo eſſe dicũtur, quos partes tã ὁμοιομερεῖς, hoc eſt ſimilares, quam ἑτερογενεῖς uocatę, ſeu diſsimilares ſuſcipiunt, & ob id communes etiam morbi a nonnullis uocantur. Atque hęc uetus eſt, & trita eorum partitio. Rurſus neque illa prætermittenda eſt diuiſio, qua habemus morbum alium eſſe uniuerſalem, alium particularem. Vniuerſalis eſt, qui omnes corporis partes afficit, ut febris, quamquam determinatum ac certum habet membrum, in quo reſidet, & eſt cor. Alii ſunt particulares, qui duplices ſunt, uel enim uni tantum parti congruunt, non autem alii, ut ophthalmia, quę oculi eſt, ozena narium, tinnitus aurium, podagra pedum. Vel partem occupant indiffe-renter corporis, ut abſceſſus, ulcus, uel alia huiuſmodi. Sunt & ex morbis ſimplices alii, qui unicam cauſam habent, alii compoſiti qui plures. Simplex eſt, exquiſita tertiana, quæ a pura, ſimplicique bile efficitur. Compoſitus ut non pura tertiana, quæ cauſam habet bilem cum pituita permixtam. Cum uero plures morbi in unum coeunt, ut febris quartana, cũ fluxu ſanguinis per aluum, complicatus morbus dicetur magis, quam compoſitus, quamquam hæc nomina interdum uicifsim confunduntur. Rurſus ex morbis ſunt qui acuti, & qui diuturni uocantur, item qui peracuti. Peracuti ſunt qui poſt quartũ diem, uel paulo ultra, non protenduntur. Diuturni uero, qui terminum acutorum excedunt, menſurantur & ſolis motu, hoc eſt annorũ numero. Acuti duplices ſunt, uel ſimpliciter acuti, uel intercidẽtes uocati. Priores ſunt, qui xiiii. diebus termi nant, intercidentes uero, qui uſq; ad xxxx. producuntur; lunæ circuitus ſequentes, ſi Galeno credimus, in libris quos de iudiciis, & iudicatoriis diebus conſcripſit. Morborum etiam differẽtiæ eſſe poſſunt, qđ alii peregrini ſunt, & inuecti, alii germani & proprii, ut elephantiaſis, quæ Egiptiis propria eſt affectio, nobis autem cõmunicata, peregrina dici poteſt. Accedit quod morbus alius eſt nouus ac recens, antiquus alius. Eſt enim antiquus omnis, qui a ueteribus cognitus fuit ſcriptoribus artis medicæ, ut φθίσις, ſiue tabes, coſtalis dolor, calculus renũ. Nouus uero, a ueteribus ignoratus, cuius cauſa ab eiſdẽ diſcuſſa nõ fuit, neq; attentata curatio,; ut maculę illę noſtri ſeculi, quę peſtilentes febres cõcomitãtur, papulæ & peticulę uulgo dictæ, quãquã ego hoc ſympto

A ma, in ueterem cauſam referam, in libello de ægritudinibus noſtræ ętatis propriis. Verum nunc de exemplis uolumus eſſe ualde anxii. Aliis item uidetur morbos ex eius ætate tripartiam diuidi poſſe, quoniam alius eſt nouus, alius nouiſsimus, alius antiquus. Nouum uocant qui annorum centum ſpacio continetur, nouiſsimum qui infra terminum hunc in lucem prodiit. Antiquum qui ſæculi ſpatiũ pertranſit, ex quo ortus eſt, aut ad auras reuocatus uidetur, cum antea latuiſſet; Addebat Galenus in lib. Epidemiorum, extare morbũ communem (communem autem nolumus hic illum, qui partium corporis relatu uniuerſa-

B lis eſt, ut febris, nam de hoc genere ſatis actũ eſt in præcedentibus) qui pluribus communicari ſolet, ut cum multis hominibus eandem ciuitatem, uel regionem incolentibus eodem tempore aduenit ſquinantia, uel coſtalis paſſio, uel articulorum dolor, uel item aliud. Vocatur autem hic morbus ab Hippocrate communis, a Galeno uero popularis, quoniam cũ multis habet communionem, & uulgo paſſim craſſatur, nam & epidemialis affectio eſt, quæ ſęuit in populũm. Eſt & morbus alius, qui ex eo quod σποράδην efficitur, ob id etiam ſporadicus dicitur, cum eadem regio, alio, atq; alio genere morborum laborat, V.G. hic pleuritide, ille angina, alius fluore alui. Ex commu

C nibus quidam ſunt, qui iugiter, ac perpetuo regionem infeſtant, ut Memphiticos peſtilentia, contra alii deſinẽtes ſunt, ut ſi æſtatis tempore, alui profluuio laboret hæc regio, quod appetente autumno, uel hyeme ſoluatur. Alterius uero generis communes morbi, endimici & endimiales uocantur. Quorum cauſas Hippocrates uult eſſe aerem, locum & aquam. Atque hi ſunt, qui perpetuo regiones, infeſtãt ob aeris, & aquę deprauatam conſtitutionem, quæ ſemper eodem modo mala ſe habet. Qui uero non ſemper regionem uexant cauſas habent deſinentes, hoc eſt aerem, aquam, & locum, quæ non ſemper noxiam habent conſtitutionem, & modum, ſed ex accidenti altera

D ta ſunt, atque hi ſunt, quos Hippocrates & Galenus epidemiales uocant. Qui ad anni tempora relati, quadrifariam poſtea diuiduntur, nam uel æſtiui ſunt, uel uerni, uel autumnales, uel brumales. Epidemialis morbus, duplex ẽt reperitur. Quidam mitior eſt, quidam ſæuior. Mitior, ut ſi tuſsis, uel ſcabies, uel lippitudo, uel aliud ſimile, populum inuadat. Sęuior autẽ cum maior pars laborantium extinguitur, ut in peſtilentia cõtingit, in quo malignitas quędam conſpicitur, & contages. Atque hæ ſunt morborum differentiæ ſupponendæ nobis, deligendę modo ſunt illæ, quę ad ꝓpoſitũ noſtrũ ſpectare omnino uidẽtur. Ita n. fiet ut quęſitę affectionis uim, & naturã cõmode teneamus.

Sub

Sub quo genere morbi contineatur Gallica infectio. Cap. 10

CVm Gallicus morbus non ſemper efficiat ſolutionē cōtinui, profectò dici nō poteſt ut ſit affectio in diſſoluta unitate conſiſtens. Aſſumptio experientia apertiſsime cōfirmatur. Quod uero neque conformationem, magnitudinemue, neq; numērū, aut cōpoſitionem neceſſario uitiet, id perſeſe manifeſtum eſt, quo circa neque morbus organicus dici poteſt. Quia uero Gallicus morbus habet ſymptomata, quæ perpetuo intemperiem conſequuntur, ut paulo poſt oſtendemus, hinc ex ſuppoſitione concludamus, eſſe morbū qui intemperies noxia eſt, & deprauata. Atque hoc eſt proximum genus Gallici, intemperies ſcilicet. Neque hoc dixerim, ut uelim definientes uti duplici genere, nam proximum genus accipiendum eſt, remotum autem ſolum cognoſci debet, ut ſub illo proprium magis deligamus. Qui.n.definit ternariū, dicebat Ariſt. in reſolutoriis, nō ignorat genus remotū, hoc eſt quātum: illud tñ in definitione nō aſſumit, ſed proximum, hoc eſt Numerum. Item Auicenna febrem definiens aiebat, febris eſt calor accenſus in corde &c. progenere calorem uſurpans, cum proximum ſit, non autem dicebat, febrem eſſe morbum, qui calor eſt accenſus in corde. Nam genus remotum ſupponitur, & poteſtate in genere proximo continetur. Quod ſi actu ueniat in uſu, debet rectius in definito aſſumi, quam in definitione collocari. Nam poterat dicere Auicenna, febrilis morbus eſt calor accenſus in corde &c. Sic definimus morbum articularem, morbum coſtalem, & morbum Gallicum. Nam omnes ſcriptores ita appellant, & definiunt, uſurpantes particulā illum morbum, cum re definita. Concludamus igitur, proximæ rei noſtræ genus eſſe intēperiem, quæ prior erit definitionis pars, atque hæc ſufficiant de prima morborum diuiſione. Si autē quæratur an ſit morbus corporis particularibus comparatus, uniuerſalis, uel particularis, dicendum eſt, eum eſſe particularem, cum determinatum membrum occupet, quod epar eſſe ſuo loco demonſtrabitur: licet eius ſymptomata uariis communicari partibus poſsint noſtri corporis, atque ea ratione fieri quodammodo uniuerſalem. Eodem modo ſatis conſtat hunc ſimplicem eſſe, non compoſitum, cū unicam habeat cauſam internam, intemperiē ſcilicet ſolam, aut etiam externam, contactū. Ex ſe autem nullam rurſus habet complicationem, cum ſimplex ſit affectio. Quod ſi adueniat caſu quodam, alium morbum patienti, ut fluorem alui, uel podagram, iam complicatus, & connexus dici poterit. Quia uero neque in quarta die neceſſario terminatur, neque xiiii.

E neque etiam xxxx. ſed longe amplius protenditur, hinc eſt, ut diuturnus ſit morbus uocandus, non autem de genere acutorum, neque minus ex peracutis. Nunquid uero ξένος.i.peregrinus ſit, & nobis inuectus, an potius ſponte ortus in Italia, profectò dubitatio eſt diſcuſſione digna. Inclino tamen in eam partē ut ex indis ſit delatus communicatusque, eo quidem tempore, quo Hiſpani illum detulerunt, & Gallicum exercitum, Neapolim obſidentem, infecerunt. Conſtat enim indis hunc eſſe communem morbum, atque illis natiuum. Si uero ambigat quis, nunquid ſit nouus, an nouiſsimus, an antiquus, profectò dicendum eſt, cum non eſſe nouiſsimum, cum iam ſeculum
F repleat: non item antiquum, cum Hipp. & Galeno fuerit ignotus. Erit itaque nouus, quia annorum centum ſpacium non pertranſit. Poſtremo cum neque aeris uitio, neque loci, aut aquæ malignitate noxia producatur, neceſſe eſt, ut neque ille endimicus morbus ſit, neque epidimicus, (ut nonnullis uiſum eſt) neque etiam ſporadicus, ſiue diſſeminatus. Quocirca inter morbos illos communiſsimos uocatos non eſt reponendus: cum determinatum uiſcus habeat in quo reſideat, iecur ſcilicet & uenas, neque ab elementis, ſed a ſola contage ortum habeat. Per communionem tamen aſſerēdum omnino eſt, Gallicum diuerſas partes noſtri corporis reſpicere, nam oſſa, cutim, & iun-
G cturas impetit, itēm caput, thoracem, pudenda, os, linguam, & palatum uexat, interdum pulmones, & uentriculum, quarum partium communis affectio ab epate emanat, ceu fonte primo, & præcipuo infectionis. Neque eorum ſequor opinionem, qui dicunt Gallicum eſſe ἄδηλον morbum, hoc eſt incerti generis, quoniam ſuapte natura occultus eſt, & ambiguus, cum modo ſolutio continui, modo intemperies eſſe uidetur. Itaque ob hanc cauſam, uagum, & errantem morbum eum appellant, diuerſis eius accidentibus, & noxis adducti, quas humano corpori afferre uidetur. Quinimo poſthabita rei natura, ad fabulas uergunt Poetarum, cum tamen in re maxime ſeria loqui
H ἱστορικῶς debuiſſent, eum quaſi Protheum, uel Cameleōta deſcribentes, quoniam uarias formas, atque figuras, quaſi pro ſuo arbitrio, ſuſcipere ſolet. Nam & ipſa quoque deſtillatio ob uarias eius læſiones & loca, communis morbus eſſet dicendus, quod tamen illi negant, cum certum membrum habeat, unde emanat. Conferentes itaque manum, dicimus Gallicum eſſe intemperiem, non organicum morbum, aut continui diſſolutionem, particularem partim, partim etiam uniuerſalem, ex ſe ſimplicem, nō compoſitum, diuturnum, non acutum, aut per acutum, peregrinum, non natiuum, nouū nō antiquum, item non endimicum, non epide-

mialem

mialem, neque diſſeminatum, ſed contagio corporum, & perfricatione productum, quo quidem modo communis quodam modo dici poteſt.

Inuento genere Gallici, quærendas eſſe differentias. Cap. 11.

SVppoſito itaque genere huiuſce affectionis quod intemperies eſt, colligendæ ſunt quoque eius differentiæ, ſecundum quas uniuerſa morbi natura, atque ſubſtantia cognoſcitur. Præſertim cum differentia εἴδους, hoc eſt formæ locum teneat, uti ὕλης, ſiue materiei, genus, ſi Ariſtoteli & Porphirio credimus, imo & Galeno, qui ſuas definitiones, eodem artificii genere conſtituit, necnon & Auicennæ, & medicarum definitionum collectori. Differentię autem intemperiei quatuor ſunt (omitto enim ſimplices, & ſolas compoſitas intelligo) calida & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca. Verum cum Gallicus neque calida & humida ſit, neque frigida & humida, neque frigida & ſicca intemperies, relinquitur eum eſſe calidam & ſiccam. Aſſumptio hoc conſtat argumento, nam omnia quæ in Gallico uiſuntur, ſiue ſigna, ſiue ſymptomata, exuſtionem indicant apertiſsime, exuſtio calidi eſt, non frigidi, iccirco Gallicus erit intemperies calida, non frigida, deinde ſicca, nõ humida, cum exuſtio illa inſignis ſit admodũ, quæ nonniſi a certo gradu caloris fieri poteſt cum ſiccitate coniuncto, quoniam humidum, imbecillem atque hebetem ſemper reddit calorem. Conſtat igitur, morbum hunc eſſe intemperiem calidam & ſiccam. Quia uero morbi ſunt paſsiones præter naturam corporis naturalis, paſſiones uero accidentia ſunt, in definitione autem accidẽtis, pręſertim proprii, conuenit adhibere ὑποκείμενον, hoc eſt ſubiectum, cum ſubiectum accidenti collatum, uicem ſortiatur differentiæ & formæ, ut author eſt Ariſtoteles lib. vii. rerum poſt naturalium, ac primo ἀναλυτικῶν poſteriorum, & hoc ipſum obſeruat Auicenna, dũ febrem definiẽs, ſubiectum cor adhibuit, hoc modo, febris eſt calor pręter naturam accenſus in corde &c. idcirco & nos Gallici membrum, partemque pręcipuam (mineram noſtri uocant) dicimus eſſe iecur, ac uenas, cum per illas, ab epate trãſmittatur noxia qualitas ad reliquas corporis partes. Erit igitur intemperies calida & ſicca epatis, & uenarum. Quamquam non adhuc integra, atque abſoluta eſt definitio, quoniam neque reciproca, ſiquidem non omnis calida & ſicca intemperies, gallica dici debet infectio, ob hanc cauſam, addendum aliquid eſt, quod eam abſoluat, ducatque ad atomã, hoc eſt indiuiduam ſpeciem.

A *Quæ nam ſit ultima differentia, quæ Gallicæ infectionis definitionem reddat undequaque reciprocam.* Cap. 12.

QVi huius morbi uim, & naturam conati ſunt explicare, ac ueluti commẽdare poſteritati, uario quidem modo, eius definitionẽ proferre contendunt. Cuius rei cauſa eſt, morbus tam reconditus, tamque obſtruſus, ac ſenſum noſtrum effugiens, unde excuſandi potius quã incuſandi ſunt illi, qui a ſcopo aberrarũt nec quod maxime cupiebant, aſſequuti ſunt. Horum autem, pro uarietate opinionum, diuerſę quoque adductę fuere definitiones, ut in
B fra oſtendemus. Qui uero morbum hunc conſiſtere in intemperie, (quancunque poſuerint intemperiem, hoc eſt, calidam uel frigidam, humidam uel ſiccam) dixere: hi pro extrema differentia aliquid excogitare aggreſsi ſunt, quod repleat difinitionem, ac reciprocam faciat. Primum uero ſunt illi, qui certum ὅρον, hoc eſt terminum, quem uulgo gradum uocãt, huius intemperiei calidę, & ſiccę conſtituunt, quem dicunt eſſe nobis incognitum, & a quo lues gallica accipit eſſe formale uocatum, gradum uero illum (ſic enim & nos appellabimus uti a communi uſu non abhorrentes) temperamenti proprietatem eſſe dicunt, quę rationẽ ſpecificam facit, & ob id neceſſe eſt, ut dica-
C mus, definitionem ſic eſſe proferendam, Gallicus morbus eſt intemperies calida & ſicca iecoris, ſecundum quendam gradum nobis occultum. Quam definitionem primum uoluiſſe Montanum conſtat, uirum omni genere uirtutũ pręcellentẽ, deinde & alios qui adhuc ſuperſunt, probatiſſimos, ac ad medica arte profeſſores eximios, quos etiam plurimum colo. Hæc autem additio, mihi ſummopere probatur; quamquam bifariam poſſent eam repræhendere, qui in re medica ſubtilitate oblectantur. Primum enim, quod illa definitio uidetur ad commune refugium tendere, hoc eſt proprietatem occultam. Sic.n. unũquod-
D que definiri poſſet, ad ea quæ occulta ſunt, recurrentibus nobis. Galenus proprietatibus ignotis, quantum poteſt ſæpius abſtinet, deridetque earum occultationem. Alia quoque ratio eſt, quo minus placere poſſit, quod partes definitionis nullæ occultæ eſſe debent, quoniã definitio debet explicare definitum, atque illud diſtincta ratione proponere, ſi ergo ignotum gradum dixeris in definitione gallici, iã rem ignotam per aliam ignotiorem patefacies. Neque obſtat, quod dicunt, ultimas rerũ differentias ignotas eſſe, quoniam ex illis non conduntur definitiones, ſed ex his quę illas cir circumſcribunt, ut ſi definias hominem, quod ſit animal rationis compos, mortale, circũſcribis ignotam differentiam, ex illis uerbis, rationis

tionis compos, & mortale, quæ ignota nobis
non ſunt, Verum adhuc defendi poteſt pro-
poſita definitio,neque obſtant quæ dicta ſunt.
Nam dicimus uanum eſſe ad proprietates oc
cultas confugere,ubi excogitari poteſt res ma
nifeſta. Neque item Galenus irrideret pro-
prietatem ſpecificam,quæ in magnete eſt, dũ
ferrum trahit. Rurſus ſecundæ obiectioni
dicimus, haud tenere argumentum, quod
in definitione ponatur particula ignota, hoc
eſt gradus temperamenti, nam ille tacite ſub
intelligitur,non autem expreſſe profertur in
propoſita definitione. Quod ſi etiam ex-
preſſe id fieret, dicendum quoque eſſet, gra-
dum illum eſſe nobis ignotum, naturæ uero
perſpicuum. Verum quę definitionem conſti-
tuunt, debent eſſe ſecundum naturam ma-
nifeſta, non autem qua ad nos: imo defini-
tum circulum, dicebat Ariſtoteles, notius
eſſe nobis,quam eius partes definientes. Sit
ergo hunc in modum firmata, & cõſtituta Gal
lici definitio. Neque etiam diſpliceret nobis,
ut hoc modo proponeretur, Gallicus morbus
eſt intemperies calida & ſicca iecoris,a tali cõ
tagio producta. Sic enim per propriam con
tagii rationem commode definitur, ceu ex
modo proprio,quo gignitur. Nam quid ue-
tat, ut etiam ab externis cauſis, ne dum a mo-
do quo efficitur, non poſſit res ipſa definiri?
Etenim cauſę omnes definitionem conſtituũt,
modique ipſi differentiarum locum obtinent,
authoribus Ariſtotele, Platone, & Galeno.
Id propterea dico, quod alibi conſtabit Gal
lici modum,quo fit, oſſe contagium, ſed hæc,
& tot nobis,de ipſa rei quæſitæ definitione,di
cta eſſe uolumus,

Subiecta materia Gallici quænam ſit, hoc eſt pars affecta, ſecundum aliorum opiniones, quæ XII. *ſunt, & confutandæ. Cap. 13.*

CVm diuerſę extiterint opiniones authorũ
de morbi huius ui, & natura, neceſſe etiã
fuit aliam,atque aliam extare ſententiam, de
ſubiecta illius parte, quę pars eſt noſtri corpo
ris, ſubiectum uero morbi, ob id itaque non
inutilis quæſtio eſt, quę de hac ipſa re propo-
nitur. Etenim dicebat Galenus, medicum
teneri,diligenter noſcere affectæ partis conſti
tutionem, ac temperamentum, ſi uelit ſuas
σκέψεις, & conſiderationes curatiuas probe eli
cere. Quocirca, pauca quędam, de hac ipſa
I re, in medium afferemus. Nam qui Gallicũ
eſſe Auicennę Albotim,ſeu Græcorum Τέρμιν
θον, quem furunculum uocant, credidere, hi
crura dicunt eſſe membrum,quod per ſe & pri
mum inficitur. Quæ opinio ex eo confutanda
eſt, quod interdum hic morbus ſuperiores no
ſtri corporis partes occupet, cruribus illęſis.

E Qui uero uoluere,eum eſſe ſcabiem illam, quę II
Sahaphatum apud Arabas eſt; materiam ſu-
biectam, caput eſſe defendunt. Improbandi
uero ſunt ea ratione,quoniam Gallicus inter
dum ſedes corporis infernas occupat,integris
& ſanis manentibus ſuperioribus partibus om
nibus. Qui ἀρθρῖτιν, ideſt articularem eſſe III
morbum dicunt, iuncturas, articulos, & pe-
rioſtia,aſſerunt ſubiectum eſſe. Falluntur au
tem, quoniam citra dolores articulorum fieri
poteſt, pręſertim tunc cum ſolas puſtulas indu
cit, & cariem. Quibus uiſum eſt Gallicum III
idem eſſe cum Pſora,his quoque uidetur ſubie
ctum eſſe cutim. Ex eo uero decipiuntur,quod
Gallicus intacta cuti plerunque contingit, &
F quidem ſæuiſſimus, ut accidit his, quorũ con
tages in profundum ſeſe recipit. Qui uero V
epidemialem morbum eſſe uoluere, ſubiectũ
dicunt eſſe pudenda; ſaltem plurimi. Ho-
rum reiecta fuit ſententia cum diceretur Gal
licum non eſſe endimicum, neque epidimicũ
morbum. Item ex eo falſum id eſſe conſtat,
quod homines ſępenumero inficiuntur,puden VI
dis bene ſe habentibus. Rurſus qui elephã
tiaſim dici contendunt,ſubiectum ſtatuunt eſ
ſe cutim uniuerſi corporis. Redarguuntur
uero ex his, quæ paulo poſt nobis dicentur,
quod hęc lues non ita horribilem reddit aſpe-
ctum hominis,nec tota eius cutis cruſtis obte
gitur, interdum & citra omnem cutis infectio
G nem accidere ſolet. Minus uero eorum ſa- VI
tisfacit opinio,qui dicunt,morbum hunc eſſe
τῆς οὐσίας, hoc eſt in uniuerſa corporis noſtri
ſubſtantia, quam modo formam noſtri corpo
ris appellant, modo ſubſtantialem eſſentiam,
modo etiam formalem habitum. Eorum ra-
tio eſt,quod hic morbus uniuerſam corporis
ſubſtantiam lędit, hoc eſt partes omnes ſimila
res,atque diſſimilares. Cõfirmant ex eo,quod
non ſanatur hęc lues niſi rebus formali ſubſtã
tia, ſiue ſpecifica proprietate conferentibus,
ut eſt guaiacum lignum, ſalſa perilia, & cæte-
ra huius generis. Verum interrogandi eſſent
quid per ipſam hanc οὐσίαν, ſiue ſubſtantiam
intelligant?uel enim κρᾶσιν, hoc eſt tempera-
H mentum totius corporis accipiunt,uel ſubſtã
tiam,quæ ab accidentibus ſeparatur,uel cum
accidentibus coniunctam? Si temperamentũ,
iam ſibi aduerſabuntur,cum hi nolint hunc eſ
ſe morbum in intemperie. Si ſubſtantiam ac
cidentibus denudatam,hac quidem pati non
poteſt,cum omnis ſubſtantia afficiatur ratio
ne qualitatum tertiæ ſpeciei, quæ ſunt paſſio
& paſſiua qualitas,ab Ariſtotele in chatego-
riis appellatę. Quod ſi ſubſtantia fuerit qua
litatibus pręedita,hæc autem eſt congeries ex
humoribus & elementis,quæ cum nil aliud ſit
quam corporis, inde efficitur, ut neceſſario
hunc morbum ſtatuant in ipſa intemperie,
quod

quod illi magnopere cōtendunt non eſſe dicen- A
dum. Aliis uiſum eſt, caput eſſe morbi ſedem prę
cipuam, & ut illi dicunt, adæquatum ſubiectum,
ratione hac adhibita, quod caput eſt quod pri-
mum depile apparet: quod maxime dolet: quod
puſtulis integitur: quod tumoribus afficitur: de-
mum, quod maxime pulſantibus arteriis, ſpiri-
tuum inflāmationem indicat: cuius itē uitio ocu
li caligāt, aures tinniunt, nares obſtruuntur, ὀζαί-
νας, & eroſiones ſubeunt, fauces exulcerantur, os,
& palatum perforantur, lingua carie intabeſcit.
Verum nullius ponderis hęc ratio erit apud eos,
qui multoties intellexerunt, hęc non primum, in
terdum capiti accidere, ſed poſt Bubones, & glā
dis cariem. Accedit, quod oēs huius artis ſcripto
res dicunt, pleroſque Gallico laborare, citra om B
nem capitis lęſionem: non itaq; hoc erit ꝓpria,
& determinata pars laborans. Nōnulli autumāt,
VIIII hanc luē eſſe ſolutæ cōtinuitatis affectum. Qui
Si interrogarentur, quodnam ſit mēbrum noſtri
corporis, quod primum, & neceſſario afficitur,
puto eos reſponſuros uniuerſum continuum. Ea
uero ratione id aſſerere uiſi ſunt, qđ in Gallico
puſtulę, ulcera, cruſtulæ, caries, eroſiones, putre-
dines, marcores, ſanies, uerrucę, atheromata, do
lores etiam clamoſi, Foramina palatī, & linguæ,
ac cætera apparentia cum ſolutione continui fi-
unt, uel ipſæ ēt ſunt ſolutiones. Puto tñ, eos etiā
qui parum in hac arte exercitati ſunt, facile poſ
ſe illorum rationes euertere. Nā demus hęc quę
dicta ſunt, ut reuera eſt, fieri in Gallico affectis, C
quis tñ eſt, qui neſciat ēt ſine his Gallicā perni-
ciem accidere poſſe? Hominem noui, qui cum
infectam compreſsiſſet pluribus, reiteratiſque
uicibus, abſque dolore, tumore, ulcere, carie, aut
bubone, cæpit ad omnia piger & ſegnis euade-
re. Acceſsit & illi mæror animi diuturnus, & ui-
rium labefactatio. Quarto nondum menſe per-
acto, depilatus eſt totus. Ille uero cum nollet
pharmaco, nec uenę ſectione curari, neque con-
ſuetis auxiliis uti, quaſi irridens puerilem Galli
cum, deuenit in malum quendam habitum, im-
becillitatemque uniuerſam uirium, præſertim
uētriculi labefactationem, quam diu paſſus eſt:
guaiaci uero potu Venetiis a præſtantiſs. Medi-
co liber factus eſt. Sed ratione agamus, non eſ- D
ſe tuendam horum opinionem. Si uniuerſum
continuum laborat, uel cauſa propria laborat,
uel ratione intemperiei, uel uitio membri de-
mandantis. Si ratione propria, aſsignanda erat
cauſa ab his, cur id fieri poſsit, quod tamen non
auſi ſunt feciſſe. Si cauſa intemperiei, non erat
id ad continuum referendum. Si uitio membri
demandantis, illud profecto erat primum ſubie
x ctum Gallici, non aliud. Exiſtimarunt alii non
inferioris claſsis authores, Gallicum conſiſtere
in ſoluta unione epatis: quod falſum eſſe cogno-
uerunt peritiores Anatomici: qui epate infecto
rum marium, & fæminarum diligētisſime ſecue
re: neque tamen ullam continui ſolutionem co
gnouerunt, in eorum uiſceribus. Quamquam
alii teſtantur, ſe ex anatome percipiſſe, iecur ui
ri infecti, ſcabie & puſtulis ueluti quibuſdam af
fectum. Atque ego memini uidiſſe cum 18. ætā
tis meæ annum agerem, meritricis inſignis ſe-
ctionem Patauii, cuius epar altera ex parte, ſca
bioſum pene totum erat, cum tamen nil aliud
incidentibus magiſtris, aut intrinſecus, aut ex-
trinſecus appareret, quod præter naturam exta
ret. Fæmina erat pinguiuſculi habitus, candore
corporis eximio prædita, cui amator zelotipiæ
cauſa, gulam fregerat. Quia uero ſatis conſta-
bat eam meritriciam artem exercuiſſe, forte 30.
annorum ſpatio, (agebat autem illa annum 46.
ut ferebatur) omnes eam ſuſpicabantur non ſe-
mel tantum, ſed pluries morbo gallico laboraſ-
ſe: & ut erat benefica, & rerum ſuarum liberalis,
eam putabant ſua plurimis poſcentibus, atque
requirentibus, bona diſtribuiſſe. Iterea ſecatur
mulier, extruditur iecur, rei exitus ſumma cum
attentione expectatur. factum autem eſt, ut in-
tuētibus nobis, nulla in uiſceribus noxa uiſa fue
rit, præter ſcabiem, in conuexa iecoris parte.
Hęc autem etſi uera ſunt, raro tamen id euenire
teſtatur Anatome, ex experientia: ad quam trā
ſmittēdi ſunt illi, qui de hac re ancipites eſſe nó
deſinunt. Dixere alii, Gallicum eſſe malorū om XI
nium ueluti σύνερξιν, hoc eſt copulationem, ac ue
luti congeriem quandam: quoniam cum hac il-
luuie oēs ægritudines complicantur: immo om
nia accidentium, & ſymptomatū genera: ſuntq;
illi, quibus placet hunc morbum communē eſſe;
dicendū, habereque pro ſubiecto ſingulas noſtri
corporis partes, & particulas. Vt autem intelli-
gatur magis, uerbum commune uſurpant, com-
munē morbū diſtingunt, in eum qui totum cor-
pus occupat, ut febris, uel lepra: quæ communes
ſunt ad corporis partes oēs ſimul relatæ. Eſt &
communis morbus ad totā ſpeciē collatus, qui
eodem tempore poteſt diuerſos homines, diuer
ſæ ætatis, & ſexus ſimul corripere: ſub quo gene
re Gallicū reponunt. Sed recentiores hāc dānāt
opinionē, ex eo quod ſæpius una & ſola pars cor
poris laborat: item ſi ita cōmunis eſſet, oībus me
dicamentis ſimul adhibitis ſanari oporteret: ꝙ
profecto non eſt, cum ſua habeat propria auxi-
lia, ſibique maxime accōmodata. Nos aūt dici-
mus actu hunc morbum ꝓpriū eſſe, cū ſedē unā
ac pręcipuā teneat, quæ epar eſt, poteſtate uero
cōmunis eſt, cū multos ſimul afficere poſsit, nec-
non & multas, imò & omnes corporis partes. Po XII
ſtremo fuere alii, qui Gallicū dicunt eſſe morbū
πλανητόν, uagū, ancipitē, & erronē, neq; ſub de-
terminato genere eſſe collocandū, ea perſuaſio-
ne adducti, quod modo unam partem corporis,
modo aliā affligit, atq; impetit. Quæ opinio, ſi
certū mēbrū neget, in quo morbus reſideat, falſa
oīno dicenda eſt, ut paulo infra cōſtabit. Si uero
ob ſymptomatum eius uarietatē, & multiplicita
tē, ambiguus dicatur, id poteſtate quadā affirma

re poſſumũs, & p quãdã ueluti ſimilitudinẽ: proprie ãt eũ habere determinatã ſedẽ, & uiſcus dicimos, ꝙ ãt ſit illud, ꝓxima indicabit ptractatio

Vera opinio de parte noſtri corporis, quæ præcipue læſa eſt in lue Gallica, Cap. 14

QVęramus modo nos, quodnam ſit membrũ proprium, & perpetuo affectum. Hic autem oportet meminiſſe, atque animo repetere eam diſtinctionem de his, quæ ſub certa ſcientia cadũt, quæ & Ariſtotelis eſt, libro primo de poſtremis reſolutoriis, quadrat tamen & conſentit, omni ex parte ſui, propoſito noſtro. Quæ a nobis noſcuntur, ea quidem uel ſemper, atq; uno modo ſunt, uel utplurimum, aut etiam perraro exiſtunt. Atqui perraro exiſtentia, neq; definitionem ſuſcipiunt, neque demonſtrationem, unde efficitur, ea neque ſciri poſſe, neque arte ulla cõprehẽdi: cum artium principia uniuerſalia ſint theoremata, quæ certum finem reſpiciunt, atque opus. Sciuntur uero, atque artis iudicium ſubeunt, quæcunque uel ſemper, uel ſępius ſunt, qm̃ & definiuntur & demonſtrantur. Idem quoque in Gallici morbi cognitione, quæ ad medicam artem pertinet, uſu uenire ſolet. Nam ſi huius affectionis ſedem, locumue proprium, artificioſą ratione deprehendere uolueris, non ad ea quæ raro in eo contingunt, uel modo ſunt, modo nõ ſunt, te ipſum conferas neceſſe eſt, ſed quæ uel ſemper, uel utplurimum fiunt, obſeruanda ſunt. Quamobrem, ſi caput languere dixeris in eo genere morbi, uel corium, uel etiam pudenda, hallucinabere: ut pote, qui rem contingentem, atq; interdum factam, pro neceſſaria, uel frequenti uſurpas. Quod ſi in huiuſce morbi conſtitutione, perpetuo obſeruaueris exuſtionis ſigna, quæ uniuerſum morbum ſequuntur, atque eius ſymptomata quot quot extant, uerbi gratia, bubones, caries, gummata, puſtulas, ac cætera huius ordinis, iam artificioſa ratione colligere poteris id uitii ad ſanguinis naturam, & formam omnino ſpectare. Sanguis uero ab hepate, ceu a proprio fonte, ortum habet, eſtque naturalis illius facultatis opus, itaque neceſſe eſt, hepar una cũ uniuerſo ſanguine, eſſe gallicę affectionis, propriam ſedem. Atque hæc phyſica ratione dicta ſint. Docebat autem Galenus, Eraſiſtratũ ſequutus lib. ii. de locis patient, qui loci affecti cognitionem, & morborum curationem aggredi uult, eum omnino debere in tribus potiſsimum exerceri, quæ ſunt, naturæ partium cognitio, cauſarum & diſpoſitionum inſpectio, ſymptomatum atq; eorum differẽtiarum opportuna collectio. Cæterum, partium cognitionem præſtant earũ ſubſtantia, ſitus, formatio, quod Gal. in lib. de cõſtitutione artis aſſeruit. Prima autem ratio inueniendi locum affectum, ſumitur ab actione læſa: deinde ſunt excrementorum ſpecies: quam ſequitur partium poſitus: ſubinde doloris modus: poſtremo propria, quæ illis accidunt ſymptomata, Hæc autem e Galeni fontibus petenda ſunt.

Neque item illud uenit diſſimulandum, affectũ eſſe interdum proprium, idiopathiam Gręci uocant, interdum uero non proprium, ob communem ſympathiam, conſenſionemue. Nam ſi continens fuerit affectio, propria dicetur, uti conſenſione facta, quæ hoc modo minime ſe habet. Age uero ad propoſiti noſtri rationem, eadem methodo utamur. Nam ſi partes non unæ corporis noſtri gallice infecti, laborant, ſed aliæ, atque aliæ, uerbi cauſa, cutis ulceribus corripitur, aut puſtulis, articuli doloribus infeſtantur, palato, & linguæ, eroſiones, atque ulcera contingũt, caput atque eius oſſa, dolorem & ſolutionem patiuntur, Capilli concidunt, pudenda ficis & cariebus læduntur, Dentes extirpantur; manus ac pedes lychenis & rhagadibus fædantur], tophi præduri, ac lapidoſi innaſcuntur, oſſa carie marceſcunt, bubones & feminis fluor patientes uiros inuadunt, iidem quoque uerrucis torquentur, tum ſexcentis aliis ſymptomatis, quorum cathalogum, pręſentis non eſt recenſere inſtituti, neceſſario efficitur, hunc morbum, ſi multiplex non eſt, ſed a propria ſubſtantiæ ſuæ ratione & forma unitatem recipit, ut tot tantęque diſpoſitiones ab aliquo principum membrorum, cuius uitio, unus eſt morbus, producantur. Hæc autẽ in cordis lapſum referri nõ poſſunt, quia hęc affectio citra uitalis facultatis noxam, prouenirę poteſt. Poteſt & pręter animalis functionis culpam accidere, nunquam uero abſque naturalis facultatis uitio, igitur Hepatis cauſa efficitur. Atque una hęc ratio, ex leſę actionis uitio deſumitur: cum argumentatio omnis, quę partium naturam & ſubſtantiam conſiderat, ad affectus huius cognitionem parum, uel nihil pertinere uideatur. Rurſus ex ſymptomatum uarietate, & eorum ratione, libet hunc in modum ratiocinari. Etenim ſi naturalis facultatis actiones ſunt attractrix, retentrix, concoctrix, aſsimilatrix, expultrix, atque hęc ab hepate, ceu communi fonte, corriuantur, quę gallicę paſsionis uitio deprauantur, aut imbecilles redduntur, opus eſt, iecur eſſe affectionis ſedem pręcipuam, ac maxime primam. Facultates uero illas hepatis labefactari, hoc genere morbi, iudicant apertiſsime hęc ſymptomata, membrorum torpor, grauitas, color deprauatus, dolores, ulcera, puſtulę, uerrucę, rhagades, caries, bubones, laxitudines ſpontaneę, dentium caſus, capillorum defluuium, gummata, tophi, gonorrhęa, oſsium corruptio, ac cętera huiuſmodi, atque hęc naturalis facultatis culpa efficiuntur, iccirco neceſſe eſt, hepar, membrum eſſe, quod pręcipue laborat. Adde ſi libet, enumerare huiuſce morbi incommoda: qui ita laborãt ſegnes, & inualidi ad omnia redduntur, noctes agũt inſõnes, aut inſomnia patiuntur horrenda, triſtes & cogitabundi uitã ducunt, pallentes fiunt, & liuidi a naturali ſtatu immutãtur, ſanguis a bono ad malũ & pternaturalẽ habitũ cõuertitur, plurimis redundãt excrementis, ac demum

mum

A mum tanta ſit naturalium facultatum labefactatio, ut uis attractrix alimẽti copiã reſpuat, ægre retentrix cõtineat, cõcoctrix non conficiat, ſimilatrix abunde non apponat, expultrix quæ noxia ſunt, minime propellat. Si itaque humorum generatio, atq; immutatio, hepatis opus eſt, hæc aũt quæ in gallica lue fiunt, ad humores immutatos referũtur, oportet, iecur eſſe huiuſce affectionis originem. Læditur etenim forma, hoc eſt hepatis temperamẽtum; qñ Galenus partium formationẽ & ſubſtantiã, ad temperamenti genus tantummodo referre ſoleat: quãquã illud minime ignoro, formã alia conſiderari ratione a Dialectico, & poſt naturali Philoſopho; Sed a Medico nõniſi, uti proxime dictum eſt, cor, noſcitur. B Hæc itaq;, cæteris aliis tutior ratio, inueniẽdi ſedem affectus gallici, mihi uidetur, quæ a læſis actionibus (cæteris ꝑtermiſsis minime cõferentibus) & ſymptomatis colligitur. Quod uero exuſtio, oĩa gallici ſymptomata, conſequatur, fuſius alias, ac copioſius oſtẽdemus. Sat ſit tñ, quã ſequimur opinionem leuiter attigiſſe, ne ſtudioſos in re neceſſaria remoremur. Verum ut nunquã aliena mihi propria adſcribere uolui (id.n. inopis, atq; infelicis eſt ĩgenii) ita libere fateor, nolle me hanc unam opinionem meæ ſoli diligentiæ acceptã referre, qñ ab aliis diſcuſſa fuerit & tractata diligenter: profiteor tamen, me eam pro uiribus defendere: prę ſertim, cum rationes circunferantur multę, quibus nonnulli nituntur eã peruertere, ac funditus de medio tol- C lere. Vt ut autem ſit, rem iudicabunt ſtudioſi, qui nulla animi perturbatione affecti, incorruptam iudicii formam & rationem ſequuntur.

In quibus conueniat Gallica infectio cum quibuſdã aliĳs morbis, & in quibus differat. Cap. 15.

SImilitudinis ratio, ſæpenumero deceptionis cauſa extitiſſe uidetur. Iccirco nemini mirum eſſe debet, ſi ſcriptores uarii, uarias quoque ſequuti ſunt opiniones de lue gallica. Id.n. magna ex pte accidiſſe puto, ob huius morbi cum aliis conformitatem, parilemq; conditionem: ſæuioribus ꝑſertim, & a quibus magis hoĩes abhorrent. In primis.n. conuenit cum Alboti Auicennę, ſiue Termintho Pauli, & Aetii, in qua qui- D dem Alboti, puſtulæ conſpiciuntur cruſtuloſæ, atq; ſubrubræ, eſtq; affectio cruribus familiaris. Qua ſimilitudine decepti ſunt, qui uoluere, Gallicum non eſſe nouum morbum, ſed antiquum, uidentes illum ſæuiſſime tractare crura, imo ad unguem Albotim imitari. Verum quãmaxime inter ſe differunt, ꝙ Alboti crurum tantum affectus eſt, Gallicus uero & crura, & caput, & medias corporis partes, interdum ſimul, interdum ſeorſum affligit. Conuenit item cum Sahafato Auicennæ, ꝙ ſcabies altera eſt: in quo cruſtulæ capiti innaſcuntur plurimæ: Succeditq; illis dolor & grauitas capitis una cum defluuio capillorum; & contagioſus eſt omnino. Differt autem, A ꝙ altera ſpecies ſahafati, quæ ſolum caput occupat, Gallicus dici nõ poteſt, cum ille & crura, & partes corporis medias, petere ualeat. Ab eo uero ſahafato, (eſt.n. altera ſpecies, lichen Græcis) quod uniuerſum corpus occupat, ex eo ſeparatur, ꝙ pili qui hmõi affectione concidunt, nõ amplius reffloreſcunt in cuti, aut ęgre, parceq; renaſcuntur, in gallico uero reſurgunt collapſi. Vñ ridiculum illud, & in aliorum periculum, facete dictum emanauit, gallico laborantes ad inſtar Phoenicis, renouari. Magis uero conſtabit horum differentia, ſi ſahafatum, Tinea eſt, hoc eſt, græcorum ἀχῶρες ut recentiores aſſerunt chirurgi: quibus ut aſſentiã, me mouet eorum cum ratione cõiuncta authoritas. Cõſonat item cum B dolore articulari, quoniã in gallico iuncturæ dolent, & clamoſi excitantur cruciatus, quo adducti ſunt nonnulli, ut credant hunc eſſe morbum articularem, qui a græcis ἀρθρῖτις appellatur. Differt uero quod articulares dolores remediis tolluntur qualitatibus manifeſtis agentibus, calidis ꝑſertim, & ſiccis, cum humor fuerit craſſus, & lentus, gallicus uero his curatur, quæ a ſpecifica proprietate illi aduerſantur, ut guaiaco, ſalſa, china, atq; aliis. Rurſus & hic morbus, citra omnem articulorum dolorem, accidere ſolet interdum. Accedit quod in chiragra, & podagra, tophi gipſei ſunt, in gallico oſſeam habent duritiem. Conſentit cum Pſora, in qua puſtulæ tereres, & ſubrubrę excitantur, ſquãmę decidunt, & C cruſtulæ plurimæ, ac inſignis ſequitur pruritus. Longe tamen inter ſe diſtant, ex eo quod in gallico ſunt atheromata, oſsium putredo, dolores, caries, atq; permulta alia, quæ in pſora nõ uiſuntur. In ea quoque adſunt puſtulæ, ſubiectã carnem corrumpẽtes, dum cadunt, gallicę nõ adeo ſubiectã carnem uitiant. Poſtremo remedia huius, non ſunt illius ſalutaria auxilia. Similis etiã uidetur epidemialibus morbis. Nã cum epidemica affectio ſit quæ paſsim uulgo craſſatur, hoc eſt qua laborant cuiuſcunq; ætatis, ſexus, atq; ordinis hoĩes, cã adhibita ex elementis, Aere ꝑſertim, & Aqua, item & ſole, pari quoq; rõne gallico corripiuntur, cuiuſcunq; generis hoĩes, abſq; ſexus, ætatis, ordĩs & fortunæ diſcrimine. Quã D quidem ſententiã, primi huiuſce morbi ſcriptores, & magiſtri ſequuti ſunt. Quia uero epidemiales affectus, ab Hippocrate diſtincti ſunt, ſecundum quatuor anni tpa, iccirco addunt hi, non eſſe hunc, epidemialem hyemalem, non uernum, nõ autumnalem, atq; hoc indiciis & paſsionibus, quæ horum tpm ꝓpriæ ſunt, ex Hippocrate deducunt, igitur dicunt, erit ęſtiuus: maxime uero cum æſtiuo tpe accidãt putrefactiones pudendarum partium. Quod uero hic morbus poſſit in cões cauſas epidemialium referri, ex eo cõſtat, ꝙ hic uidetur ortus, ex aeris putrefactione, ob inundationes, quæ eo tempore, non tam plurimæ, quam etiam maximę, in Italia contigere. Amplius, ſi mundus hic inferior, ſupioribus

lationibus attiguus eſt,ut ab illis regatur,immo cœli motus,ceu īferiorum uita quædā eſſe ſolet, ut author eſt Ariſtoteles,:putādum omnino eſſe ur̃, ut hic epidemialis morbus dici debeat,cum ab elementorum alteratione, & noxia qualitate originem duxerit: cōſpirātibus p̃ſertim iniquis aſtrorū īſpectionib.& motionib.ſupiorū orbiō. Q̃nquidem ferunt,inchoāte hac p̃nicie, cœli fa ciē totā,ac pene omnem ſyderū, ſtellarumq; cō geriem uiſā eſſe id mali indixiſſe terris,mortali buſq; mĩnitaſſe. Nā Mathematici omnes,eo tp̃e obſeruarunt,aſtra,noxias habuiſſe inter ſeſe con ſpectiones,atq; cœli infelices māſiones. Quod, quia a recentioribus ſcriptoribus, diligenter re latum fuiſſe intelligo,ob id, ne trita, & uulgata paſſim recenſeā,prudens p̃tereā,neceſſe eſt. Suf ficiat āt unius Poetę teſtimoniū, qđ ita ſe habet:

Cuius forte ſuo ſi cunctas ordine cauſas
Noſſe cupis,magni primum circunſpice mundi,
Quantum hoc infecit uitium,quot adiuerit urbes.
Cumque animaduertas tam uaſtæ ſemina labis
Eſſe nec in terræ gremio, nec in æquore poſſe,
Haud dubie tecum ſtatuas,reputeſq; neceſſe eſt
Principium,ſedemque mali conſiſtere in ipſo
Aere,qui terras circum diffunditur omnes,
Qui nobis ſe ſe inſinuat per corpora ubique,
Suetus & has generi uiuentum immittere peſtes:
Aer quippe pater rerum eſt,& originis author,
Idem ſæpe graues morbos mortalibus affert,
Multimode natus tabeſcere corpore molli,
Et facile affectus capere,atque inferre receptos.

Poſſe uero elementa ab aſtris immutari,paulopoſt hunc in modum,oſtendit.

In primis tum ſol rutilus, tum ſydera cuncta
Tellurem,liquidaſque auras,atque æquora ponti
Immutant,agitantque: utque ipſo ſydera cœlo
Mutauere uicem,& ſedes liquere priores
Sic elementa modis uariis ſe grandia uertunt.

Qđ uero Gallicus, originem duxerit primā, ab aſtrorum defluxu,ſiue potius eorundem lumine,ac motu, id expreſſe teſtatur his uerbis.

Concuſſus olympus
Intremuit,tactuſque nouis defluxibus æther
Paulatim aerij tractus,& inania lata
Accepere luem,uacuaſque inſuetus in auras
Marcor iit,cœlumque tulit contagia in omne
Siue quod ardenti tot concurrentibus aſtris
Cum ſole,è pelago multos,terraque uapores
Traxerit ignea uis,qui miſti tenuibus auris
Correptique nouo uitio,contagia uiſu
Terrara attulerint: aliud ſiue æthere ab alto
Demiſſum late aerias corruperit oras.

Ego uero tāti non ſum,ut aſtronomorum placitā irridere audeā, eorum p̃ſertim qui rōnibus phyſicis,& mathematicis adhibitis, nihil caſu, aut temere pronunciāt. Prę́ſertim uero,cum Galenus ex ſolis,lunęque motionibus,totā dierum criſimorum rōnē colligat (quicquid Mirādulanus comes, Italica phœnix,uocatus,de hac re cōſcripſerit) uelitq; morbos, luminum horum cir

E cumuolutione,terminari uniuerſos,acutos.ſ.lunę,& diuturnos ſolis motione, quod nō fieret, ſi horum inferiorum euentus, ſuperioribus corporibus non referantur accepti. Dicā tñ medicis rōnibus excogitatis,ex eo Gallicum differre ab epidemialibus morbis,ꝙ ille ꝑpetuus eſt,ac toti orbi κοινὸς hoc eſt cōis, hi uero, neque ꝑpetui ſunt,neq; orbē replēt: cum natura pati nequeat uniuerſalem elementorum διάλυσιν,aut etiā putredinem, pro uniuerſi harmonia, tempatione, ac cōſeruatione tuenda. Nā quāquā elementa uices patiuntur,ſcđm eorum ptes,ex toto āt īmutari nequeunt,cum uniuerſi partes,& membra eſſe Phyſici affirment. Quod nos, interdum, cum iuniores eſſemus, ac iucundiſſimum muſarum

F ocium nacti, auſi ſumus exprimere hiſce numeris,quos referā,ad phyſicæ rōnis cōfirmationem potius, quam noſtri ingenii oſtentationem.

Adſpice ut immenſo labantur ſydera cœlo,
Vtque ſibi uarios peragant errantia curſus
Legibus æternis,ſpacioſa in ſæcula,miro
Ordine, ſic Diis,& Fatis poſcentibus ipſis.
Vtque ſuo ſemper libretur pondere Tellus,
Alluit Oceanus,liquidus quam circuit æther,
Occultiſque fouet cœli uis ignea flammis.
Quæ nec tempus edax, nec iam longæua uetuſtas
Immutare queunt, ſæclis labentibus, aut hæc
Officijs uariare ſuis: quorum ordine pulchro
Alma parens natura, ſuas producit in auras
G *Tot rerum facies,gremio quas concipit alto,*
Seminibus uariis,arcana & mente recondit.
His ergo æternis,rerum moderatur habenas
Principiis,late & uaſtum contemperat orbem.
Cum tamen adſpicias,rutili modo lumina ſolis
Nube tegi denſa,tenebroſa & nocte recondi,
Et modo tellurem ſiccis ſqualleſcere glebis,
Ingemere & longum pelago freta lata ſonante:
Necnon aerios tractus,per inania, uentis
Miſceri,& crebris collidi nubila flammis,
Non tamen ex toto ſoluuntur, ſed ſibi certo
Tempore,reſtituunt uiolatæ fœdera pacis:
Vſque adeo rerum cauſas & ſemina prima
Omnipotens genitor ualidis firmauerat olim
Legibus,atque operi longum proſpexit amato.

H Differt etiā Gallicus, ab eo morbo qui θερινὸς, .i.ęſtiuus dr̃, quoniam hic uniuerſas anni partes, ęqua fere rōne, īſequitur,ille uero,æſtatem duntaxat. Quod ſi æſtate corrumpantur,exulcerenturq; pudenda,id fit a ſola, & ſimplici qualitate caloris,æſtiui temporis, citra omnem cōtagem, Gallic.uero una fit cum cōtagio, & ī quocunque anni tp̃e. lōge itaq; alia eſt horum cā,ſigna,modus,& ſymptomata. Accedit ꝙ Gallic.fieri pōt citra putredinem pudendorum, nō itaq; par rō eſt eorum, neque idem generationis modus. Expreſſe hoc ipſum indicant lactentes pueri, q ſola ac ſimplici lactis, infectæ nutricis, ſuctione, hoc morbo ſępiſsime, citra omnem pudendi offenſionem, corripiuntur. Plurimi ex earundem communium ueſtium uſu,infecti ſunt,

uel

ũel etiã cũ ſocio dormientes,præſertim exſudã
te. Alii uero ſolis oſculorũ ſuauiis,lingua p̃ſer-
tim utrinq; micante,morbũ tulerũt, ſaliuę, aut
ſaniei facta inter eos cõicatione, abſq; pudẽdi
noxa. Conſonat itẽ lues hæc cum elephantiaſi,
quoniã cũ utroq; hoc morbo puſtulę fiunt hor-
ridę,quę cutim inęqualẽ,& aſperã reddunt. Pi-
li & capilli defluunt,efficiturq; homo, utriuſq;
aduentu,deformis,aſpectuſq; horribilis. Quiq;
a parẽtibus alterutro infectis procreantur filii,
morboſi ſunt,ęgreq; curãtur ambo,& cõtagio-
ſæ ſunt ægritudines. Mira profecto ac magna
eſt hæc accidẽtiũ conſenſio,ingenue fateor: ue
rũ, ex eo fallax eſt ſimilitudinis ratio, ꝙ multa
ſunt,in quibus differãt Gallicus,& elephãtiaſis.
Etenĩ hęc coitu nõ attrahitur,ut ille: neq; in ea
accidunt articulorũ dolores,gũmata, bubones,
caries,atque alia huius ordĩs plurima. Gallicus
itẽ cõtingere põt citra oẽm cutis deformitatẽ,
& corii cruſtas,ac puſtulas. Medicamẽtis,q̃bus
alterũ tollitur,nõ ſanatur alterũ. Inſanabilis eſt
elephãtiaſis,Gallicus utplurimum curatur. Illa
horribilẽ reddit humanũ aſpectũ, hic nõ adeo,
quinĩmo,cũ depilatur, quis gallico affectus iu-
nior euadit: cutis huic mollis, illi aſpera: color
hũc ſequitur uarius in multis, ꝓ humoris exuſti
rõne,illũ ſp̃ idẽ,& ęqualis,hoc eſt cineritius,ac
liuidus. Poſtremo in elephãtiaſi totũ coriũ infi-
citur,in gallico uero,pars illius dũtaxat. Ex his
itaq; cõcludẽdũ eſt,hũc nõ eſſe in ueteres mor-
bos referẽdũ. Nã quãuis ſimia ẽ aliarũ affectio
nũ,ab illis tñ cõmode diſtĩguitur,ſi rõnis,& in-
telligẽtię opẽ exercemus,cũ diuersã hẽat cãm,
modũ,gñonẽ,& ſymptomata. Qua uero rõne fa
ctũ ſit,ut hic ſit aliorũ morborũ ęmulator, & ſi-
mia,nõ admodũ cognoſcere, difficile eſt, nã cã
eſt ſimilitudo accidẽtiũ: ob ĩnumerabilẽ quaſi
cõgeriẽ gallici,accidẽtiũ. Nã cũ ille ſit morbus
magnus,ac ſęuus, occupetque mẽbrũ, ac uiſcus
noſtri corpis p̃cipuũ, qđ iecur eſt,naturalis fa-
cultatis organũ,& officina ſanguĩs, q̃ uniuerſas
alit corpis ptes, cũq; ex malis in eo humoribus
ingenitis,ac cęteris ptibus cõicatis, lędi poſſit
cor,uẽtriculus, pulmones, nerui,articuli,caro,
oſſa,cerebrũ, & cutis, nil mirũ ſi innumera ſunt
ſymptomata,q̃ illũ inſequũtur, quorũ plurima
& aliis cõueniũt affectiónibus,unde ſimilitudĩs
rõ deſumitur. Ex quo recte eos dixiſſe puto,q̃
gallicũ poetice deſcribẽtes, hũc eſſe ueluti pro
theũ,aut cameleonta dixere, q̃ uariis formis,&
coloribus ĩmutatur. Sed de poeticis cõparatio
nibus alias:qñ medicus rẽ totã ſerio ꝓſequatur

Diuerſæ Gallici deſcriptiones adducuntur, pro diuer-ſitate authorum. *Cap.* 16.

DIfferẽtię opinionũ, diuerſas quoq; deſcri-
ptiones morbi huius attulere, ſtudioſis iu-
dicãdas. Etenĩ,q̃ putãt hunc eſſe terminthũ,ſic
1 definiũt. Gallicus Morb.eſt,q̃ crura fædat,atq;
exulcerat,cõtagioſus affectus, cõfutata eſt hæc
deſcriptio in p̃cedẽtibus,neq; opus eſt de nouo

A telã retexere. Qui uoluere hũc eſſe ſahafatũ,ſic
dicũt. Gallic.Morb.eſt ſcabies contagioſa,ca II
put ulcerãs,ac depile faciẽs. Reiecta aũt & hæc
fuit in ſupioribus, nobis. Quibus placet,ut arti
cularis morbus dicatur, hi hoc mõ deſcribẽdũ
putãt. Gallic.Morb.eſt cõtagioſa affectio arti III
culorũ,doloroſa atq; excruciãs, quæ itẽ dãna-
ta fuit. Qui uero ψώραν Pſorã eſſe cõtẽdũt, ſic
putãt eſſe ꝓferẽdũ. Morb.Gallic.eſt paſſio cõ IIII
tagioſa cutis,q̃ eã fædat,depilat,& cruſtis infi-
cit. Hãc quoq; deſcriptionem fallacẽ eſſe ſatis
oſtẽſum eſt in p̃cedẽtib. Qui epidemialẽ,& ęſti
uum morbũ eſſe diiudicãt,eum ſic determinãt.
Gallic.Morb.eſt affectio æſtiua,q̃ uulgo craſſa- V
B tur,aeris infectione, ab ĩundationibus ꝗaquarũ
nouiſſime ꝓducta,pudẽda maxime lædẽs. Hæc
aũt ſublata eſt,cũ epidemialẽ morbũ hunc dici
nullo mõ poſſe,rõcinati ſumus. Qui eſſe elephã
tiaſim uoluere,deſcribũt hoc pacto. Gallicus VI
Morb.eſt infectio uniuersã cutĩm corpis uitiãs,
quæ hoĩs formã fædat, atq; eius aſpectũ reddit
horribilẽ. Hoc ãt quã falsũ ſit ipſi uiderĩt. Qui
bus vř,hũc eſſe morbũ in ſubſtãtia tota,ſiue for
ma,ea rõne illũ explicãt. Gallic.Morb. eſt affe VII
ctio lædẽs uniuersã corpis ſubſtãtiã, uitio,cõta
gione acq̃ſito. Minus placere hãc diximus cum
aduerſus hoc ſubſtãtię nomẽ rõcinaremur. Qui
capitis eẽ ægritudinẽ aiũt,ſic ꝓponũt. Gallic. VIII
Morb.ẽ affectio,ſingulas capitis actiones lędẽs,
C cõtagio inuecta. Qui ſolã cõtinui ſolutionẽ ma
lunt,ſic definiũt. Gallic.Morb.eſt affectio,uni IX
uersũ lædẽs nr̃i corpis cõtinuũ, ineptã hãc eſſe
adeo cõſtat,ut demẽtia ſit, eã cõfutatione ꝓſe-
qui. Qui uero,ſolã hepatis ſolutionẽ continui
eſſe uoluere,hoc more deſcribunt. Galli.morb. X
eſt affectio hepatis cõtagioſa, eius unitatẽ ſol
uẽs. hæc itẽ reiiciebatur ĩ p̃cedentibus. Qui cõ
geriem oĩum malorum eſſe putãt,ſic eius defini
tionem colligunt. Morb.Gallic.eſt congeries XI
oĩm malorum,cõtagioſa, uniuerſas corpis ptes
lædens. hæc item culpãda eſt,ut a ſcopo aliena.
Qui incertũ morbum eũ appellãt, ſic ſtatuunt.
Gallic.Morb.affectio eſt, in nullo determinato XII
D genere morborum reponenda, ſed uaga, & am
bigua,ptes ſimilares & diſſimilares lædens,con
tagio ꝓducta. Hæc cur nõ placuerit,ſatis oſten-
ſum eſt alibi. Qui uero,illum eſſe intemperiem
frigidã,atq; humidã uoluere, ſic definiunt. Gal XIII
lic.Morb. eſt intemperies frigida & humida ie
coris,ĩ tali gradu cõſtituta. Qui uero calidã eẽ
& humidã uolunt,hoc pacto ꝓnunciãt. Gallic. XIIII
Morb.eſt ĩtempies calida & humida hepatis,ĩ ta
li termino,ſeu gradu cõſtituta. Quas đſcriptio
nes haud eſſe ueras oſtendemus in ſequentibus.
Poſtrema ãt definitio eſt,quã unà cum aliis ſeq̃
mur,quę ſic ſe habet. Gallic.Morb.eſt ĩtempies XV
calida & ſicca hepatis, in tanto & tali gradu,ſi-
ue termino conſiſtens,contagioſa. Atque hæc
ſatis dicta ſint de gallici morbi ui,natura, atq;
eſſentia. Nunc ad alia pergendum.

Gallicum morbum apud quoſdam eſſe intemperiem frigidam atque humidam, quo argumento concludatur. Cap. 17.

TAnta quoque eſt huius affectionis fallacia, multiplexque uarietas, ut etiã inuenta par te affecta, quæ ἧπαρ, ſiue iecur eſt, dubium faceſ ſat de illius qualitatibus intemperatis. Etenim uidentes quidam in Gallico labefactari uentri culum, concoctionem ægre, tardeque fieri, pituitæ copiam incredibilem excerni, tumores albos, & frigidos ingenerari, articulos lentis, craſsiſque humoribus impediri, atque obſtrui, dixere intemperiem eſſe epatis frigidam, atq; humectam. Poſtremo ex eo confirmant, quod guaiaco ſanatur, hoc eſt remedio calfaciente atque exſiccante, igitur morbus erit frigidus humiduſque.

Solutiones prædictæ rationis. Cap. 18.

SVnt qui tollant iam dictum argumentum, dicentes non eſſe conferendam pituitam, quę in uentriculo fit, & quæ uera, atq; exquiſita eſt pituita, cum illa quæ in iecore conficitur: quoniam poteſt eſſe pituitæ excretio in patiente, uentriculi uitio, non autem ex epate. Ex quo inferunt poſſe accidere, ut laborantes Gallico, pituitam plurimam expuant, culpa uentriculi, non iecoris. Verum hæc improbatio non plene ſatisfacit, cum in hoc genere affectionis, etiam lædi poſsit uentriculus, epatis communione, atque cõſenſu, quocirca educentibus pituitam a uentriculo, uidetur communionem illã ab epa te productam, teſtari ſimilem humorem, & ob id etiam intemperiem frigidam, atque humidã epatis. Longe autem euidentius tolletur eorũ ratio, ſi ad ea deuenerimus, quæ experientia paſ ſim comprobantur, quæ medicinę alterũ eſt ὄργανον, hoc autem eſt, non uerum eſſe, omnes laborantes emittere pituitam per os, & ſi pluri mi id faciunt. Qui uero eam excernunt, ob id fa ciunt, quod uentriculus iecoris noxia intempe rie affectus, uim contrahit inualidam, atque im becillam, adeo ut labefactetur concoctio, pluri maque in eo redundent excrementa. Item in lue gallica, magna fit ſpirituum reſolutio, ex qua frigeſcere corpus neceſſe eſt, unde uentri culus calore natiuo imminuto, nõ perficit opus ſuum, uti naturæ conuenit, atque inde plurima efficiuntur recrementa, pituitoſa pręſertim, & quæ frigida apparent, & humecta, cum uero po ſtremo rationem afferunt ex calidis, ac ſiccis re mediis, quę morbi cauſam tollunt, dicendum, ea quidem auxlia, non conuenire uti calida & ſicca tantum, ſed uti eorũ qualitates perſpectæ cũ proprietate ſpecifica ſunt cõiunctæ, ſiue gua iaci, ſiue ſalſæ, ſiue chynæ, uel aliorũ. Quæ autẽ ſit hęc proprietas alibi copioſius perſequemur.

Quibus rationibus adducuntur alii, ut dicant, Gallici intemperiem eſſe calidã atque humidã. Cap. 19.

ALii inquiunt, hunc morbũ, intẽperamentũ calidũ, atq; humidũ, cũ putredine. Id pro-
E bant ex eo, quod contagioſus eſt: cõtages putre dinẽ indicat, putredo aũt fit a calido & humido: ex Ariſtotele lib. 4. Metheorologicorũ, & Gal. lib. 4. 15. & 11. methodi. Igitur gallicus erit in temperies calida & humida. Confirmant quoq; ea ratione, quod mẽbra calida & humida maxime, hoc genere morbi corripiũtur, ut lingua, glans, & reliqua pudenda omnia. Itẽ ſympto mata illa caries, & ulcera humecta ſunt. Accedit, quod illę tollitur exſiccantibus medicamẽtis, quocirca humidus erit affectus. Rurſus cibis, & ratione uictus attenuãte elidit ur, hęc aũt exſiccandi facultatẽ habent, igitur morbus erit humidũ intemperamentũ. Præterea uere appetente, maxime hic morbus, uel aquiritur, uel in
F ueteratus, effloreſcit, cũ illa anni pars ſit calida & humida. Poſtremo aiunt experientia confirmari, eos qui humidam habent temperiem, facile hoc morbo infeſtari.

Confutantur argumenta adducta in præcedentibus. Cap. 20.

QVidam, de hac ipſa cognitione medica bẽ nemeriti, ob eorũ doctrinę, ac experiẽtiæ præſtantiam, dixere ad rationes ſuperius addu ctas, ſuã quã ſequũntur, opinionẽ: ſupponentes primũ, gallicã luẽ eſſe morbum unũ, non plures, deinde putredinem eſſe morbũ diuerſum, a ca lido & humido intemperamento, ob idque dãnant eos, qui hanc intemperiẽ calidam & humi dam, complicant cum putredine. Verum hoc
G non aſſequuntur, ut hanc tam facile cõplicatio nem tollant. Nam quãquã hęc diuerſa in aliis eſſe poſſunt, dicerent huiuſce opinionis autho res, in Gallico tamen unitatem conſtituunt, cũ inter ſe ſubſtantiali ordine inhæreant. Etenim cum conſtet morbũ hunc habere occaſionẽ per contagiũ, a quo excitatur putredo, hinc conſtat eam fieri intẽperiẽ. Nã hæc ex accidenti non conflantur ſimul, ſed ſubſtantiali ordine, ac ne xu connectuntur. Perſimile.n. hoc eſt, ei quod Dialectici dicunt, quod ex pluribus differẽtiis circũſcribitur ultima forma, quæ cum tota ſpe cie reciproca eſt: nã & gallica affectio, apud eos tribus uerbis, uim & naturã morbi explicãtibus definitur, quę sũt intẽperies, epatis, calida & hu
H mida, cũ putredine tali, hoc eſt uſq; ad talẽ terminũ. Itaq; puto aliter his eſſe reſpõdendũ, ad mittẽtes gallicũ fieri ex cõtagio, atq; ẽt illis, di cendi cauſa, conceſſo hoc uno, cũ putredine cõ iũctũ eſſe, ſeruata unitate morbi, (quãquã nega ri debet ſẽper ex cõtagio ſuboriri putredinẽ, ut in Tabe, & ophthalmia, immo & in gallico, præ ſertim illius initio, & aliis cõtingere ſolet) cum uero aiunt, putredinẽ fieri in calido & humido, ẽt id concedamus, non tamẽ ſequitur, ut morbus ipſe ſit calidus & humidus. Quod nõ ſequa tur, exemplo tertianę exquiſitæ manifeſtiſsime dignoſcitur. Hęc.n. fit ex putredine bilis tantũ: bilis aũt humor eſt actu humidus, ſiue fluidus, poteſtate tamẽ ſiccus, in quo nihilominus pu-

tredo recipitur. Tertiana ergo, morbus eſt calidus, & ſiccus, licet in humore cõſiſtat putreſcente, qui actu humidus eſt: quod ad putredinẽ ſufficit ſuſcipiendã, cõcurrentibus cæteris, quæ putreſcere faciant. Rurſus melãcolicus humor, & ſi frigidus, & ſiccus poteſtate eſt, cũ actu fuerit calidus, & humidus, putreſcere omnino poteſt, non itaq; neceſſe eſt, ut à qualitatibus, quæ putredinẽ efficiunt, denominetur morbus. Quare neq; admittere oportet, gallici itẽperiẽ, eſſe calidã, atq; humidã, licet ex cõtagio fiat, & putrefactione, quę in calido, & humido cõſiſtit. Rurſus animaduertendũ eſt, terminũ putredinis (& ſi hæc in humido fit, tanquã in mã ꝓpria, & ſubſtrata) non eſſe humidũ: q̃m cum inſignis eſt putredo, terminat ad eã reſolutionem, quæ à noſtris incineratio dicitur, hoc eſt ad ſiccũ. Quod uero in altera ratione dicunt, partes noſtri corporis humidiores inſici magis, non aliquid concludere uidetur: nã partes illę ut lingua, palatũ, glans, & cætera pudenda, nõ ratione, qua humidæ ſunt, afficiuntur, ſed quia earũ ſubſtantia laxior eſt, mollior, apertior, & ad ſuſcipiẽdum q̃d piã, paratior. Verũ nonne uidemus, oſſa alioqui ſicciſsima, contagioſa hac illuuie laborare? itẽ neruos, membranas, perioſtia, cutim, & ſimilia? Præterea quid prohibet, partẽ noſtri corporis humidã, ſicco morbo torqueri? cũ ęgritudines accidant, quæ toti corpori, ac ẽt illius partibus repugnent, præſertim cũ ualidiores habeãt cauſas. Adde & eorũ ſolutionẽ, qui poſtremo ordine, de hoc morbo ſcripſere doctiſsime. Hi etenim, q̃d ratio ſupponit, eũt inficias, nẽpe pudẽda eſſe mẽbra humida, nã cum neruea ſint, indicant potius, hęc ſicca eſſe uocanda, quã alio nomine. Qui ẽt ad tertiã rationẽ dicunt, cariẽ, & ulcera, haudquaquã eſſe humidas affectiones, dicenda, nã cũ in illis exuſtio plurima, atq; perpetua ſit, dicendę erunt potius ſiccæ, quã humidæ. Nos quoq; ẽt dicimus, affectiones illas, humidas apparere, humore actuali, excremẽtoſo, atq; aſcititio, cũ ad ea loca cõfluãt, qui in toto corpore reſident, & redundãt ſucci: præſertim cũ partes noſtri corporis, ſint ſenſibiles ualde, & ad doloris ſenſum excitandũ, magnopere accõmodatæ. Cum uero aiunt, hunc morbũ, uere magis ſęuire, ac gigni, quã aliis tẽporibus, profecto id poſſumus inficiari, cum æſtatis tẽpore, frequentius hæc ſe ſe nobis offerat curanda illuuies, nã plurimi eo tempore, ob attritionẽ, & perfrictũ pudendorũ, & ob ſolis, atq; agitationis feruorẽ, in γονοῤῥοίαν. i. ſeminis fluorẽ, atque pudendi eroſionem incidunt. Quod uero antiquus morbus magis in uere, quã aliis effloreſcat, cauſam habet, quæ a Gal. in cõmentariis Aph. affertur, eſt aũt illa, ꝙ eo tempore humores, qui hyeme reſident pacati, & in profundũ coacti, ueris calore excitantur, trahunturq; ab intimis ad extimas corporis partes, quocirca & in cuti maxime effloreſcunt. Quod uero ultimo loco referebatur, ſanguineis, magis uſu uenire, ut inficiantur, quã bilioſis, uel aliis, id forte pernegari poſſet, cum experientię teſtimonio pateat, hũc morbum nemini fere parcere, ob eius quã in cunctos ſæuiſſime exercet (ut ita dicã) tirãnidem, ueruntamen hoc admiſſo, dicimus, ſanguineum priore loco lędi poſſe, ob raritatem ſubſtãtię partiũ, quibus noxiũ uirus attrahitur, quę ſanguineã maxime tẽperaturã ſequi uidetur.

Concluditur luem gallicam eſſe intemperamentum calidum & ſiccum. *Cap.* 21.

MOntanus Veronenſis, uir acerrimi iudicii, ſingularíſque eruditionis, quiq; non tam doctrinæ ratione, quã eloquentia, pene cunctis admirabilis uiſus eſt, cum Patauino Gymnaſio medicam artem profiteretur, ac primas omni ſibi iure uendicaret, ut erat nobis ſumma neceſſitudine coniunctus, dicere ſolebat, irridendos eſſe eos, qui rem oculis ſubiectã ac ſenſibus maxime perſpicuam, in controuerſiam adducunt, cum ſenſus rationi in omnibus præferendus ſit, præſertim in re medica, ubi coniecturæ ſenſilium rerum ſummopere ꝑquiruntur. Gallicum uero ſenſui patere, ex ſuis ſymptomatibus aiebat (quod & uiuentibus aliis, præclare uirtutis hominibus, quorum nomina pretereo, ut uerbo deſit inuidia, uiſum eſt eſſe dicẽdum) quibus oĩbus non modo adhibita eſt aduſtio, ſed ẽt illis ſubſtantialiter annexa, perpetuoq; cõiucta. Quocirca ille hoc modo ratiocinari ſolebat, morbum hunc, eſſe omnino intemperamentum calidum & ſiccum, primum ratione ſumpta ab origine morbi, quæ in patiente fit: deinde ex eius definentia: poſtremo ex omnibus accidentibus, atq; exeuntibus mutatis. Ex origine ſic. Morbus hic incipit cum ulcere, igitur a calida & ſicca intemperie pendet. Aſſumptio ſenſui nota eſt, illationis autẽ uis ex eo liquet, quod ἕλκος, ſiue ulcus, maxime erodens & depaſcens, ut in gallico laborantibus contingit, fieri nequit ab alio intẽperamẽto, quã calido & ſicco. Ex definentia rurſus eodem modo, argumentabatur. Hic morbus definit in ulcus, itaque cauſam habet internam, epatis uitium calidum & ſiccum, cuius rationis aſſumptum, & illatio, per ſe ſe ęque manifeſta ſunt: cum hęc ulcera cognoſcantur ſenſũ pendere a mã acri, erodente, uitio iecoris ingenita, qua ſanguis inficitur, ſitq; alimentum noxium, neq; aptum in ſubſtantiam noſtri corporis cõuerti, aut corrigi a calore natiuo. Ex recremẽtis uero, & accidentibus, ſic ratiocinabatur ille. Egeſtiones, urinæ ſudores, ſanies, ulcerum liuores, & nigredines, dolores acuti & uellicãtes, calloſę particulæ pudendis adnatę, puſtulæ, bubones, uerrucæ, & cætera oĩa quæ gallicum morbum cõſequuntur, perpetuam habent ſociam & dicatam exuſtionem, at exuſtio fit a calido inſigni, cum quo humiditas conſiſtere non poteſt, igitur a calido & ſicco. Erit itaq; morbus hic ſub calido & ſicco epatis intem-

perameñto conſtituendus.

Quo modo contendant nonnulli ſuperiores rationes euertere. Cap. 22.

SOluuntur prædictæ rationes a quibuſdā, oppoſitam partem tuentibus,hoc more.Quādoquidem aiunt, in priore argumento negandum eſſe,Gallicum fieri ſemper ab ulcere: item in ſecundo,ſemper in ulcus deſinere.Dicunt.n. id fieri interdum,nō perpetuo,hoc eſt ubi epar bilioſis humoribus incaluerit, aut alia quauis cauſa. Ad illud uero quod de excrementis affertur, dicunt non ſemper illa habere exuſtionis ſigna, ſed aliquādo hæc accidere ob cōcitatum epatis feruorem, uel ex imbecillitate ſuarum actionum,uel aliam ob cauſam,quę indies magis apparet.Siquidem per initia morbi,dicunt non inſigniter iecur calefieri, & exſiccari,paulopóſt id ſenſim irrepere:adeo ut calor ſit de conſequentibus Gallicum non ſubſtātialiter inhærentibus.

Improbationes prædictarum ſolutionum. Cap. 23.

PRior ſolutio nihil aſſequitur, licet enim hic morbus non ſemper exordiatur ab ulcere, tū utcunq; incæperit,ſemper ab eo inchoat,qđ exuſtionis ſigna ſuboſtendit. Mōtanus uero,cū ita argumētabatur, ab eo rationis uim colligebat,quod utplurimum contingit: memor illius præcepti Ariſtotelis in Phyſicis,ac reſolutoriis libris,ſcientiam,& præſertim naturalem,eſſe de his, quæ ſemper,uel frequenter fieri ſolent. Sic quoque,ſecundæ ſolutionis uis, refellenda eſt. Tertia quoq; eorum reſponſio, nullius pōderis exiſtimanda eſt,ex eo quod experientiæ aduerſatur: nam cum morbus inchoat, profecto ſi in pudēdis appareat ulcus, aut puſtula,aut caries, ſemper cum illis uel eroſio emergit, uel liuor, uel inflammatio,uel durities, uel alia, quæ exuſtionem atteſtantur: nō autem(ut illi fingunt) tractu temporis hæc adueniunt. Forte illud admitti poterit tractu temporis fieri in patiente corpore putredinem, quæ profecto ꝑ initia nō exit in lucem,cum uis morbi, ſenſim incrementa ſuſcipiat,atq; indies magis gliſcat, quo tempore ſequi poſſunt perſpicuę putredinis notæ, ſed ab eius ortu ſemper exuſtionis ſigna ſunt manifeſta, quæ ſiquis negarit, ſenſum ſe omnino negare fateatur, neceſſe eſt.

Argumenta quibus falſo nōnulli putant euertere hæc dicta, ſunt de Gallici morbi intemperie calida & ſicca. Cap. 24.

IAm uero audiamus, aduerſus ueram opinionē reclamantes. Aiunt .n. ſi morbus Gallicus eſt intemperamentum calidum & ſiccum, igitur bilioſum: quo poſito,materia illius non erit indifferenter omnis humor, quod abſurdū eſt, cū in omni humore poſſit gallica infectio ſuſcipi,atq; foueri.Item ſi bilioſa eſt intemperies,recremēta omnia in omnibus erunt huiuſmodi, quod experientiæ aduerſatur. Rurſus Gallico affecti ſanarentur omnes per contrarium frigi-
E dis atque humidis medicamentis, quod tamen uerum non eſt,cum tollatur hiſce auxiliis, quæ potius facultate excalfactoria, atque exſiccante ſunt prędita:ut ſunt guaiacus, ſalſaperillia, chyna,exercitatio,uictus attenuās, aer calidior &c. Præterea qui pituitoſi ſunt, uel melancolici,hoc genere morbi, uel ægre,uel nunquam inficerentur,quod falſum eſſe experientia docet. Poſtremo eſt illa ratio, quæ ait, ſi in Gallico epar intemperie afficitur, illa quidem uel ęqualis eſt,uel inęqualis intemperies, non æqualis, quia hæc(ſic.n.putant) non eſt a medico tollenda,ſed ueluti natura altera fouenda, ac conſeruanda, non item inęqualis, quia hæc doloroſa eſt ſemper,ut in libris de ſymptomatum cauſis author eſt Galenus (quod illi confingunt) ue-
F rum epar Gallico morbo affecti minime qdem dolet,igitur nulla erit intemperies, qua eos laborare dicamus, qui hoc morbo corripiuntur.

Refelluntur argumenta, in præcedenti capite adducta. Cap. 25.

AD eorum primum argumentum, facile dici poteſt,non inde ſequi, bilioſam eſſe infectionem gallicam,tametſi calida, & ſicca ſit intemperies,cum infectio ipſa, in frigidis etiam humoribus conſiſtere poſſit, eos aduentitia intemperie immutans. Ad ſecundam pariter eorum rationem dicimus, Gallico laborātium excrementa omnia, exuſtionem prę ſe ferre, atq; apertiſsime indicare:neque ex eo ſequi,neceſſa-
G rium fore, ut hęc bilioſa ſint penitus,cum exuſtio,nō ſolius ſit bilis. Tertiā rationem tollunt recentiores,hoc modo. Exhibentur(inquiunt) in Gallico medicamenta calfacientia, non utī calfacientia,ſed quia exhibita unā cum euacuationibus, & aliis exuſtionem corrigentibus & humorem peccantem moderantibus,immo & minuentibus,tollunt morbum. Concidit uero quarta ratiocinatio,ex eo quod pituitoſi, & melancolici,uexari poſſunt Gallica pernicie,quoniam introducta intemperie ex contagio, eorum etiam ſanguis exuri poteſt,quamquam minus parati ſunt ad contagem ſuſcipiendam, frigida corpora quam calida, & ex calidis ſicca magis,quam humida. Erit itaque uir intempe-
H ramenti bilioſi,qui facilius hoc morbo corripi poteſt:ſecundo loco ſanguinei,tertio qui melācolicam habet conſtitutionem, poſtremo qui habitu pituitoſo pręditus eſt.Sic iuuenis,magis aptus erit ad hauriendam hanc luem, quam puer,puer quam uir,uir quam ſenex. Ex anni pariter temporibus,in eam propenſiores ſumus ęſtate,quam uere: uere quam autumno,autumno magis quam hyeme. Caueant tamen homines, omnibus uitæ ſuę,atque anni temporibus, ne Galli regis ſiant milites, cum id contagii nemini parcat,ſiue forti,ſiue inualido,ſiue iuueni ſiue ſeni,abſque ſexus, ætatis,ordinis, & temporis ullo diſcrimne. Extremę autem rationi,quæ concludebat, nullum eſſe intemperamentum

iecoris,

iecoris,in patientē morbum dictum; plerique manum dant; uolentes eam iuſtam eſſe demōſtrationem,ut inde colligant, luem gallicam,nimirum eſſe morbum, in quodcunque aliud genus,quam in intemperiem,referendum. Quorum opinionem alias oſtendimus audiendam non eſſe,nempe in præcedentibus,ubi morbum hunc haud conſiſtere dicebamus in uitio totius ſubſtantię, ut illi aſſeruiſſe uiſi ſunt. Sed ad eorum argumentum, ſunt qui dicant, affectionē hanc eſſe intēperiē inæqualem,cū autē aiunt illi, igitur erit doloroſa,quod tamen falſum eſſe conſtat, cum epar Gallico laborantis minime quidem doleat. Soluunt,uerum eſſe,inæqualem intemperiem fieri cum dolore, cū id apertiſsime uoluiſſe ferant Galenum in lib. de inęquali intemperie,& ſecundo de cauſis ſymptomatum, ſed tunc cum pars affecta de genere earum eſt,quæ aptæ ſunt dolere. Minime autem epar carnem habet dolori obnoxiam, cum illa ex toto fere expers ſenſus eſſe uideatur. Nam quamquam innumerabiles fere neruorum propagines in carnē iecoris diſſeminatas, atq; diſperſas, obſeruarint recentiores Anatomici; eos tamen non adeo ſenſibiles eſſe dicimus, ut doloroſum ſenſum excitarē ualeāt.Exiles enim ſunt, & parenchimam carnem iecoris imitantes: præter quod; multi etiam inficiantur, eos uere neruos eſſe appellandos. Quæ ſane reſpōſio,cum in controuerſiam adducat; quæſtionē de neruis in ſubſtantia epatis diſperſis,in aliud tempus iudicāda differtur. Aliis uiſum eſt, morbum gallicum, non fieri ex iecoris intemperamento calido, & ſicco, ſed hoc modo, ut epar paulatim, ac ſenſim hoc intemperamentum cōtrahat tractu temporis,ſitque æquale, non inæquale: quoniam citra dolorem fit, item conſequatur morbum ipſum,non autem morbus ſit. Quę quidem eorum ſententia ex eo falſa deprę henditur, quod per initia morbo iam inchoante,exuſtionis ſigna apparēt in urinis, cariebus, uerruculis,bubonibus, lingua, ac cæteris locis affectis. Itaque ſi æquale eſt hoc temperamentum,ueniet conſeruandum,non opē medica repellendum,quod ridiculum puto eſſe, ſi diceretur. Nos itaque aliter dicimus, Gallicum affectum omnino eſſe intemperiem inæqualem, & ob id arte dimouendam,atque propellendam, non autem conſeruandam:quandoquidem quis eſt adeo infelicis prouidentię, qui de hoc ipſo theſauro cuſtodiendo, ac retinendo, uelit eſſe ſolicitus? Quæ reſponſio, ut clarius conſtet, pauca quædam nobis ex Galeno conſtituenda ſunt: quæ ad propoſitę rationis nodum diſſoluendum, ſunt quammaxime accommodata; hæc autem ſunt, ex lib. de inæquali intemperamento deſumpta. Aequalis intemperies eſt qualitas quędam totius corporis, uel eius particulæ,quæ ad naturę modum propius accedit. Hæc autem indies,ac ſenſim,contrahitur: neque me

A dico artificio uenit corrigenda(una excepta ſebre hectica) cum in naturalem ueluti habitum commigrauerit, atque ex eo fit, ut hęc morbus minime dici debeat. Talis autem intemperies eſt,quę ætatis mutationem conſequitur, uel loci,uel exercitationis. Aetatis, ut ſi quis calidū habuerit in iuuentute epar, ſeneſcente uero, illud ipſum frigidum conſequatur. Loci, ut ſi quis frigidioris erat habitus, ſeptentrionalem habitans regionem, poſtea calidior efficiatur; lybiam frequentans. Exercitationis, ut ſi quis calidior ac ſiccior,piſcatoriā diu arte delectatus,temperiem frigidiorem, atque humidiorē contrahat. Inæqualis autem intemperies,(autore Galeno)eſt partis,uel totius corporis,

B prępternaturalis quædam immutatio, quæ illis non æqualiter aduenit. Totius autem,ut hydrops illa, quæ Ἀνάσαρκα dicitur: partis uero dupliciter,uel affluxione affectæ,ut tumor: uel qualitatum alteratione, ut febris quęlibet,excepta hectica. Atq; hęc eſt intēperies,quę morbus iā eſt, quęq; a medico oīnō tollēda; ac ppulſanda uenit. Hæc aūt, ſi Galeno credimus unā cū dolore fit cū fit uehemens immutatio partis a naturali cōſtitutione ad præter naturalem ſtatū. Vnde lib.ii.de ſymptomatū cauſis afferebat ille,ęqualem intemperiem nullo dolore affligere,cū ueluti acquiſititia quædam natura particulæ nimirum affectæ adueniat. Vbi uero in corpore quopiā,ui ſentiendi prędito, ſuboritur inęqua

C lis intemperantia,quanta fuerit uis,& magnitudo intemperiei,tantus quoque erit afflictionis, & moleſtię ſenſus. Partes uero,quæ inæqualem ſuſcipiunt intemperantiam quæ ſint, declarat copioſe Galenus in lib. de inæquali intemperie,diuiſo corpore in partes maximas,& minores,ac demum in ſimilares; quæ breuitatis cauſa a me conſulto prætermittuntur. Non diſſimulandum tamen eſt,tunc dolorem gigni,cū pars mutatur,aut corrumpitur,ubi uero iam immutata eſt,atque corruptā, dolor amplius non affligit. Ad doloris uero ſenſum acutiorem edēdum,pertinet mutationis magnitudo,& partis corruptæ ſenſibilitas ſumma, quemadmodum ut longus ſit dolor, mutationis diuturnitas re-

D quiritur. Verbi gratiā in coſtali paſsione dolor eximius eſt, ob eius magnitudinem, quæ fit ab eius cauſa & humoribus maxime aptis mutare, ac corrumpere: item ob membranæ coſtas ſuccingentis ſenſibilitatem magnam. Diuturnus autem fit ex longa humorum affluxione,quæ ſenſibilem partem,inuadit. Quod ſi inæqualis intemperies, partibus adueniat minus ſenſilibus,minor percipitur dolor,immo interdum percipitur pro dolore laſſitudo, dicit Galenus lib.ii.de cauſis ſymptomatum. Laſſitudinis uero ſenſus triplex eſt,contundens, tenſiuus,ulceroſus. Quibus conſtitutis, diceremad propoſitum iā argumentū,Gallicam affectionē cū ſit de genere morborum,eſſe inęqualem intemperantiam.

temperãtiã.Cũ aũt aiunt, eã non fieri ſine dolo
re,id concedendũ eſt(quãquã de ea quæ ſenſim
fit pleriq; negant)ubi pars laborãs ſenſibilis ſit:
itẽ ubi intrinſecus fit immutatio, & corruptio,
ex affluxu humorum,uel qualitate ingenita. In
Gallico mutatio ortũ habet ab externo conta-
gio,recipiturque in carne parenchima epatis,
de cuius ſenſibilitate non ualde cõſtat. Iccirco,
nil mirum,ſi ſtatim inchoante morbo non per-
cipitur dolor epatis: percipitur tñ paulo poſt,
id quod dicebat Galenus ſequi inæqualẽ intẽ-
periẽ,laſsitudo uiriũ cõtuſio, qm̃ Gallica lue in
fecti,pandiculantur,omneſq; partes diſtendũt,
ſuntq; hebetes, & inepti ad munia exercenda:
nonnulli horreſcunt, mẹſtitia & languore affe-
cti:pleroſq; ſpontaneæ laſsitudines inuadunt:
oẽs tñ ſe ſe mutari percipiunt,plus,minuſue, ꝓ
rata portione infectionis. Atq; hæc, tot nobis
dicta ſint,pro diluendis rationibus, quæ uerita
tis lumen offuſcare poſſe uidebantur. Quæ non
ſtudio cõtradicẽdi dicta eſſe uolumus,ſed ueri-
tatis tuẽdę cauſa,ut ingenuos decet uiros, qui-
bus amicis omnibus, amicior ueritas eſſe ſolet.

*Natura Gallici reaſſumitur, ac modus quo ge-
neratur.* *Cap.* 26.

HActenus abũde, copioſeq; tradidimus, per
definitionẽ, Gallicæ affectionis uim totã,
& naturã, cũ dicebamus eã non eſſe inter mor-
bos ueterũ reponendam,neq; referendã in endi
micos,ſporadicos, aut ẽt epidemiales affectus:
ſed eſſe morbum,in intemperãtia calida,ac ſic-
ca iecoris conſtitutũ,appellandã, uſqu; ad talẽ
terminũ, contage productũ,ex quibus factũ ſa-
tis eſt,quæſtioni quid eſt, a Dialecticis uocatæ.
Nunc,quo nã modo ille,prima ſui fundamenta
iaciat, quaſue radices altius epati infigere ſo-
leat,diligenter,& accurate percurramus:ſermo
nis initio ſumpto ab eo,in quo uel oẽs,uel pluri
mi ſaltẽ ſcriptores conueniunt. Conueniunt.n.
in hoc,ut contagio per cõtactũ ſuboriatur: ita
que ſupponendũ nobis eſt,contagẽ eſſe ab uno,
in aliud,cõmunicatã infectionẽ. Nã proprie,at
que ſimpliciter,contagẽ accipio,quæ duarũ di
uerſarũ rerũ,relatione mutua perficitur: nã cũ
pars partẽ inficit,ſub eodem toto,ea quidẽ,nõ
abſoluta contages dici poteſt. Dixi aũt cõmmu
nicatã infectionẽ,ob id quod contagiũ, ſimili-
tudinis rationẽ ſignificat, cũ eadẽ ſit qualitas
ſecundũ ſpeciẽ,quę ab uno ad aliud pertranſit.
Differt aũt contagiũ a corruptione, quod cor-
ruptio,quę patienti aduenit,non neceſſe eſt,ut
agentẽ cauſã inficiat. Nã ſol,& elemẽta poſſunt
inferiora corrũpere, neq; tñ illa uiciſsim corrũ
pi neceſſe eſt, Quę uero contagionẽ in aliis pa-
riunt,& ipſa infecta dicuntur, retinentq; cõmu
nẽ qualitatẽ. Ex quo ſequitur contagẽ haud poſ
ſe citra putredinẽ fieri,nõ quidẽ ex toto,ſed ſe
cũdũ partes minimas,ac ſenſiles: poſſe tñ corru
ptionẽ accidere abſq; contagione. Nunquid ue
ro contages actio ſit,& paſsio in accidentibus,

E an potius in ſubſtantiis,& an rerum ſit materia
liũ tantũ,an ẽt ſe ſe diffundat ad ea quæ ſenſilia
non ſunt,rurſus ſi miſtorũ paſsio eſt, an ea affi-
ciat per aduentũ cõtrarii, an per ipsã miſti diſ
ſolutionem,quæ ſit per minima,hęc quidẽ oĩa,
quãquã cognitu pulcherrima ſunt, & ut ſciãtur
dignisſima,tñ quia longiorẽ ſibi poſcunt expli
cationem,ad aliud tẽpus differantur, & ad pro
poſitũ inſtitutũ reuertẽtes, dicimus trifariã af
fici cõtagione, quicquid hoc modo afficitur,
uel.n.ſolo contactu corporũ ſe ſe tangentiũ af
ficitur, quo modo fructus fructum inficit:uel fo
mite relicto,ut cũ quis ſcabiẽ contrahit, aliud-
ue quidpiã,ex uſu ueſtiũ infecti: uel ubi conta-
ges transfertur ad diſtans, quo modo lippitudi
F ne oculorũ laborans,ſpectãtes alios inficit. Por
ro Gallicus morbus & contactu corporũ,& per
fomitẽ contagioſus eſt. Contactu,hoc modo. Iu
uenis mundus,cũ puella infecta concumbit, in
congreſſu uehemens fit agitatio,perfricatio,&
attritio, quibus feruidus calor excitatur,pluri
maq; ſpirituũ hinc inde fit emiſsio, atque ſuſce
ptio,qui uiciſsim emisſi, atq; recepti, in cauſa
ſunt,ut iuuenis inquinatus recedat,atq; eodem
modo,mulier munda,ab impuro uiro cõpreſſa,
ex feruida illa agitatione,& concuſsione,per ſu
ſceptũ ſpiritũ infecti maris,uitiũ, inquinata re
portat. Docebat aũt Hip. in his quæ de natura
fętus conſcripſerat,ſic poſſe per ſpirituũ intro
misſionẽ, & cõmunicatã agitationẽ,inquinari
G homines uiciſsim. Cõſimilis autẽ infectio eſt,ſi
mundus cũ immũda,eodẽ in lectulo dormierit.
Nã cõmunicatur utriq; idẽ calor,& ſudor,& cũ
his ſpiritus incaleſcentes & feruidi euaporant,
uir, meatibus iã calore adapertis, uenenũ hoc
eſt fuliginẽ haurit, quod ſtatim uim naturalem
inficit,ac iecur. Eadẽ quoq; fit cõmunicatio ſi
mari,aut puellę pudendum fuerit inquinatum:
nã præter hæc quæ dicta ſunt,ſaniei quoq; par-
ticipatio cõcurrit,quę uiciſsim cõtagiũ infert.
Iterdum ẽt ſolis ſuauiis, atque linguarum icti-
bus,ob cõicatã ſiue ſaliuæ,ſiue ſaniei ſubſtãtiã.
Pueri quoq; cum ubera ſiccant infectæ nutricis
lac inquinatum excipiunt, qđ cum eorum ſan-
guis ſit futurus,puerile iecur immutat,& in idẽ
H periculum ducit. Fit autẽ infectio maior,minor
ue,pluribus de cauſis. Primum.n.ob maiorem,
minoremue agitationem, uenereamq; concuſ-
ſionẽ,ex qua feruor plus,minuſue ſequitur,nec
nõ & ſpirituum receptio,ſubſtãtiæq; cõntagio
ſæ cõmunicatio. Accedit & delectationis mo-
dus,reiq; poſſeſſæ dilectio, longaq; concubitus
mora,necnõ & inquinati maior,aut minor infe
ctio,tum & uiarum diſpoſitio,hoc eſt ductuum
& meatuum corporis apertio, partium mollitu
do,uiſcerum infirmitas,habitus haud probe at
temperatus, corpus excrementis plurimis refer
tum. Hęc.n.oĩa occaſionem faciliorem,diffici
lioremue præſtare ſolent, acquirendæ plus,mi-
nuſue,huius affectionis:qđ tunc apertiſsime cõ
ſtabit,

ſtabit,cũ morbũ hũc,in ei⁹ cãs retulerimus.Hæc ãt quo mõ ſe hẽant,ſequẽs tractatio ſubĩdicabit.

Quæ cauſæ ſint Morbi Gallici. Cap. 27.

IAm ſatis conſtat,morbũ hunc eſſe affectũ,rẽq; prçter naturã,actiones primũ uitians,neceſſe ergo eſt,ut cauſã habeat: hoc eſt ſuę generationis initiũ. Cauſarũ aũt tractatio duplicẽ partẽ habebit,nã & de cauſis morbi, & ſuorũ ſymptomatũ agẽdũ eſt,cũ nihil ſit in rationali medico p̃ſtantius,aut laudabilius,quã morbi,& accidentiũ rationẽ facile & cõmode,referre poſſe.Id.n. nõ ſolũ mirabilẽ reddidit poſteritati Gal.ſed ẽt Hip.Gal.teſtimonio,qui in lib. de Elemẽtis, ob id ſe plurimũ colere hunc uirũ p̃dicat, ꝙ ſolidas de his quę dicit,demõſtrationes afferat: empiricos uero dãnat & irridet,ꝙ ineptiſſimi ſint aliorũ,cum ſolis remediis incũbãt,nulla adhibita ratione,uel demõſtratione rei q̃ſitæ. Neq; ab hoc genere p̃ceptionis abhorruit Ariſt.cũ ille lib.4. phyſicę auſcultationis,ſermonis uiridici,ac demonſtratiui opus eſſe dixerit,ut eorũ quæ dicuntur cauſã adhibeat: immo ut oẽs ſoluat ꝑpoſitas quęſtiones, & ambiguitates, q̃ in eo rei genere ſuboriri poſſunt. De cauſis igitur dicendum eſt. Quãquã ſcio extare cõtrouerſiã inter Medicinæ ſcriptores,an cauſę triplices ſint conſtituendæ, .ſ.præincipientes,antecedentes,& cõiunctæ, an duplices tantũ, quę grecis procatarcticæ dicuntur,& q̃ internæ a noſtræ ætatis ſcriptoribus uocantur. Ad hunc uero locũ, haud ſane pertinet hæc ſubtilis diſcuſſio,quare cõſulto uenit omittenda:ſumus.n.in p̃ſentia ea ſola partitione contenti,q̃ cauſas dicit eſſe duas,externã,atq; internã. Externã aũt Gallici cauſã dicunt omnes eſſe contactum,per ſaniei uel uaporũ cõmunionem, ſiue participationẽ, quod prima morbi origo, & modus acquirendæ affectionis,nempe contages ipſa,teſtantur. Contagiũ autẽ id fieri diximus participatione ſpirituũ, fuliginis, caloris, ſudoris,ſaliuę,ſaniei &c. Cuius ſiue cõcauſę,ſiue auxiliatrices cauſæ erant preparationes partiũ, quæ magis aptæ ſunt infici,quales ſunt,mollitudo,feruor,rarefactio, coeundi delectatio uehemens,concubitus diuturnitas, amatæ rei cupiditas,ueſtiũ cõmunio,oſcula,cõplexus,linguæ morſus,mamillarum ſuctio, uaſorũ comedẽdi, ac cõbibendi cõmunis uſus. Internę uero cauſę enumerantur ab authoribus cõſenſio tẽperamenti, ſpirituũ imbecillitas,preſertim naturalium,amplitudo uenarũ,arteriarũ,uiarũ,& ductuũ:necnõ mollities partiũ,cutis raritas,excrementorũ redundantia,ſanguinis,atq; humorũ ad feruorem concipiendum expedita facilitas, lenitas membrorũ. Sunt qui addant amorẽ, mutuãq; beniuolẽtiã eſſe inter cauſas internas reponendã. Quę ſane opinio mihi uidetur Platonica potius, quã medica. Plato.n. in ſympoſio,& eius interpretes uidentur aſſerere, amoris uim, eſſe ueluti, uenenum,oculis imbibitum,aut præſtigii,faſcinationiſq; ſpeciem:medici uero ex his quæ ſenſibilia magis ſunt,iudicant. Nam qui ſe mutuo amant,frequentius ſe ſe exoſculantur, ſimulque

A ſępius cõcũbunt,& ardentius quodã modo ſe cõplectuntur, ex quibus ſequitur infectio, ſit itaq; amor, & dilectio de genere præparantiũ cauſas potius quã uera cauſa morbi huius. Ad quod reſpiciens lepidiſſimus poeta Petrus Bizarius, ſingularis doctrinę uir,& in pangendis carminibus ingenio amabili,amorem & uenerem, uenuſtiſſimo carmine increpat, q ſe Gallica peſtilẽtia tã fœde,tãq; infeliciter polluerint, cũ potius cõiungẽdi eſſẽt, ubi coitus uiolẽtior eſt,uel citra amoris,ac mutuę beneuolẽtię,cõem participationẽ. Apponam carmina ad muſarum cultores oblectandos.

Quis furor hanc peſtẽ in miſeros trãsfundit amãtes?
B *Dulcia quis tanto pocula felle replet?*
Sunt hi ſæue puer,ſunt hi Cytherea laborum
Fructus? hæc ueſtris præmia militibus?
Non equidem irati ſed uos immittitis atram
Perniciem uobis prouenit iſta lues.
Parcite iam precor,at ſi mens iraſcitur, hoc ſit
In quibus eſt diſpar,uel uiolentus amor.

Idem quoque aliter hunc in modum.

Eumenidum e gremio prorupit gallica peſtis,
Et Cyprię infecit regna beata Deæ.
Tunc & delitiæ,tunc & laſciua uoluptas,
Tunc charites magno delituere metu.
Non hoc alme puer,non hoc Cytherea ferendum eſt,
Ne ueſtrum prorſus corruat imperium.
C *Ille ſit hoc tantum morbo torquendus acerbo,*
Cui nulla eſt cordi dulci in amore fides.

Sit itaque prima,atq; præincipiẽs cauſa morbi,extrinſecus alterans contactus. Interna autẽ, agitatio ſpirituũ naturalium,efferueſcentiũ, cõcuſsione,attritu,& perfricatione mutua. Cætera uero oĩa,ad hæc referentur, uel ut concauſæ, uel ut præparationes auxiliantes.

Signa Gallici morbi obſeruanda a medico pro illius certa,atque exacta cognitione. Cap. 28.

QVi de hoc affectu ſcripſere recentius, diligenti,& accurata ratione,ſigna partiti ſũt in quatuor morbi totius tẽpora. Qm̃ alia morbi initiũ ſignificant,alia incrementũ ſũmũ, alia cõſiſtentiã,alia deſinentiã ipsã. Prius tñ ſupponũt, D ſigna quadrifariã ſpargi,qm̃ alia ſumuntur a natura,& eſſentia(ut ipſi dicunt) morbi: alia ab affectionis cauſis:alia ab his quæ affectionẽ conſequuntur,alia uero ab proportione. Quibus conſtitutis, dicunt non eſſe quærenda ſigna a natura morbi,qm̃ hepar cum pars ſit latens, eius uitiũ quoq; occultũ eſt. Hæc ratio ꝓ uera minime eſt audienda, cũ dictũ ſit, maxime hepatis uitiũ patere in affectis lue gallica, ex ipſis exuſtionis notis, hæ.n.ſtatim indicant hepar laborare calida & ſicca intẽperie. Itaq; tantũ abeſt, ut hęc ſigna,a natura morbi deſumpta, dicamus ſẽſum effugere,ut ab hoc fonte potius,quicquid certi, eſt,pronunciari debeat. Verũ hæc teſtificatio a poſteriori eſt,& coniecturalis, cũ exuſtio ſit intẽperamẽti calidi & ſicci effectus:quia uero notior eſt,intẽperamento iecoris, ob id ex illo ratiocinamus. An uero Gallicũ præſentẽ eſſe denotent ſigna quę a cauſa deſumuntur,dicendũ eſt,

hęc

hęc parcè admodũ ac diminute id facere cũ ne-
ceſſaria ſigna non ſint ut cõcubitus,aut cũ inſe-
cto dormiiſſe.Itaq; rectius ponendũ eſt,ſigna eſ
ſe capienda ab ipſis cõſequentibus. Quorũ quæ
dã ita leuiora ſunt,ut dici ſoleant accidentia tã
tũ,uti animi mæror,laſsitudo,uiriũ depreſsio le
uis dolor in ſterno,aut capite;pruritus,paruę pu
ſtulæ,pilorũ & capillorũ defluuiũ. Quędã acrio
ra ſunt, atq; uehemẽtiora conſequentia ſympto
mata,quę morboſæ ẽt affectiones appellãtur,uti
gũmata,ulcera,caries,bubones,puſtulæ magnę,
uerrucę,&c. Quæ uero a proportione ſigna du-
cuntur,ea qđẽ parũ ad hoc inſtitutũ pertinent.
Alii ſigna diſtingunt ex Gal.in παθογνωμικά, &
aſsidẽtia.Pathognomica ſunt Gallici morbi,lo-
tia,quæ tenuia apparent;flaua,pellucida,conten
tis ſabuloſis referta,necnõ harenulis, & fruſtulis
inęqualibus,& ſcabris.Hæc.n.indicãt tẽperamẽ
tũ hepatis calidius,ac ſiccius.Poſt hęc ſuccedunt
ſigna,quę aſſumuntur ab affectione corporis im
mutata,ut ſunt durities,calli,liuor,nigredo,ero
ſio,ulcus,puſtula,&c.Sub his ea colligunt ſigna,
quæ a læſis actionibus oriuntur,ut extenuatio,lã
guor,laſsitudo,uitioſa alitio, uigilantia, timor,
mæſtitia &c.Quibus iecoris uitiũ ſubeſſe cogno
ſcimus.Præſertim uero hæc certiſsimã fidem de
morbo iã imbibito faciunt,ſi coniunxerimus il-
la cũ dormitione,uel cõcubitu habito, una cum
gallico laborante:animaduertentes nũ bubones
ingẽiti ex eo fuerint,nũ caries, & huiuſmodi. Si
gna uero poſtremo a differentiis petita, quædã
uocãt eſſentialia, quæ uim & naturã morbi indi
cãt,atq; hęc ſunt,quę a ſymptomatis capiuntur,
quæ ſi magna ac ſæua fuerint,magnitudinẽ,& ſe
ritatẽ intẽperãtię ſubindicant:cõtra uero parui
tatẽ & mãſuetudinẽ, ſi parua fuerint, ac mitia.
Quædã uero huius generis ſigna dicuntur, eſſe
ꝓxima,ut eſſentialia uocentur, quæ ſumuntur a
tẽpore,uel a mã peccante, hoc eſt humoribus re
dũdãtibus,quorũ illa ſunt ꝓpria:& hæc ab eorũ
fontibus hauriuntur,nẽpe a ſymptomatis, a cau
ſis,a rebus cum naturalibus,tum ꝑter naturã. Ex
tãt & ſigna,q̃ accidẽtalia oĩno dicuntur,quæque
cõplicatione fiunt diuerſorum accidẽtium,atq;
morborum,q cum gallico cõiunguntur,de qbus
ſolliciti nõ ſunt,cũ per ſeſe ꝑſpicua dicãtur. Vt
ut ãt ſit,inter oĩa ſiue gallici ſigna,ſiue accidẽtia
ſiue ſymptomata, nullum aliud extare dicimus,
qđ maxime morbum neceſſario ac ꝑpetuo cõſe-
quatur, quã exuſtio, hęc inſeparabilis ab illo eſt
oĩno.Ex ea ſiqđẽ hępatis ſtatũ, & cõditionẽ faci
le diudicamus etſi uiſcus illud ſẽsũ noſtrum effu
gere ſolet.Nã qua ratiõe cor laborare ꝑcipimus
ubi corpus febrẽ pati cognoſcimus:cerebrũ ubi
deliriũ,aut sẽsuũ imbecillitatẽ, motionis depra
uatę notas uidemus:uẽtriculũ ubi deiectionẽ,ap
petitus,uel nauſeã cernimus:pulmões,cũ ſpirãdi
difficultas adeſt,ſic in Gal.lue,laborare dicimus
iecur, & uenas,ubi uſtionis rõ,ac præſentia,ma-
me liquet.Liquet aũt ex recrementis,egeſtioni-
bus nẽpe,lotio,cariei,& bubonũ ſanie,coloreq;
ſimili humoribus in cute effloreſcẽte,aliiſq; re-
E bus,igneã uim ſanguinis indicãtibus.Signa ve-
rò,quæ a cã morbi aſſumuntur,eatenus diceba-
mus obſcura eſſe,ac ꝑ ſe ſe exiguã afferre teſtifi
cationẽ,quatenus cõtagii rõ,minus patẽs ẽ,quã
cętera,quæ ſenſilia magis ſunt. Videmus.n.ex
coeũtibus,cũ eadẽ puella inquinata,infici quoſ-
dam magis,minus alios: contra nonnullos citra
oẽm noxã ſanos abire.Quæ uero ẽt conſequun-
tur morbũ,tanquã ſymptomata,apertiſsime in-
dicant morbũ,non quidẽ per ſe ſola,ac ſepara-
ta,ſed cũ aliis coniuncta:ut defluuiũ pilorũ, per
ſe nõ eſt Gallici ſignũ:ſed cũ dolore capitis, uel
carie,uel bubone,uel alia re conſimili, illum ip-
ſum indicat.Raro.n.admodũ cõtingit,ut unicũ
ſit ſymptoma: præſertim cũ tã ferus hoſtis, glo-
F merata manu incedat,habeatq; ſecũ ſuorũ mili
tũ cateruã,qua corporis ſanitatẽ pturbet,ac fun
ditus interdũ euertat.Hæc autem,numero exta
re permagno,dixere curioſi ſcriptores,cũ ea tre
centa atq; amplius colligant,de quibus perãbi-
tioſũ fuerit,nomina & rationẽ ſingulorũ recen
ſere. Quæ autem maxime in uſu apud patiẽtes
uidẽtur,quæq; a Medicis tractari ſolent copio-
ſius,ea ſunt.Dolor excrucians,dentiũ caſus,pilo
rum defluxus,Lichenes fœdæ,Tophi prædurí, oſ
ſium eroſio,ulcera depaſcentia,morboſæ puſtu-
læ,bubones mali,feminis ꝓfluuium,Verrucæ,glã
dis caries,ſpõtãeæ laſsitudines,articulorum do
lor,coloris immutatio,liuor,calor manuũ, & pe
dum,mẽbrorum grauitas & torpor,ſomnus fere
G aſsiduus,mæror,metus,diffidentia,languor,me-
lancolia,uigilantia,pectoris,ac ſterni ſenſus do
loroſus,pudendi callus,Vueę mollities,fauces hu
mectę,uocis raucedo,glandularum tumores in
faucibus,palati perforatio, dẽtium & gingiua-
rum corruptio, Atheromata hoc eſt tumores gũ
moſi,rimę manuũ,difficultas anhelitus interdũ,
interdũ & aurium tinnitus, ac deniq; exeuntia
mutata,urinę pręſertim, quę ſubflauę,& pelluci
dę cernuntur,ſabuloſis particulis,harenuliſque
anguloſis,& ſcabris refertę.Ab his ãt, quę dicta
ſunt,oĩa genera ſignorum aſſumuntur, ſiue Pa-
thognomica fuerint,ſiue aſsidẽtia, ſiue eſſentia
lia,ſiue eſſentialibus ꝓxima, ſiue accidentalia.
Adde & quę inchoãtis ſunt morbi, quęq; creſcẽ
H tis,ac cõſiſtẽtis,necnõ & definẽtis.Rurſus & quę
a natura morbi aſſumuntur a cauſis,a cõſequẽti
bus:quęq; ſimpliciter ſunt accidẽtia, aut ẽt mor
bi nominantur.Poſtremo,quę ſeparabilia ſunt,
& quę ſeparari minime poſſunt:de quibus pau-
lo ante diſſeruimus.

De cauſis ſymptomatum gallici morbi, deque his quæ multifariam, queri nobis poſſent, problematum more. Cap. 19.

EX dictis partim,partim ẽt ex ſequentibus di
cendis,poterunt ea oĩa diſſolui,quę in dubiũ
cadunt,de gallica affectione,atque eius ſympto
matis,hęc autem,maioris,lucidioriſque doctri
na cauſa,ſub problematum forma, nobis propo
nentur,ad Ariſtotelis imitationem, ut facilius
ſingulę pateant quæſtiones, ſintque ſtudioſis
maxime expeditæ,atq; inuentu commodiores.

Cur

A 1 Cur eſt,ut mulier affecta, ſanum uirũ,uene reo complexu, inficere poteſt? item infectus uir, mulierem mundam, pariter inquinare ualet?

An quia contagii ratio hęc eſt,præſertim cum per contactum, uel fomitem efficitur, ut ab uno ad aliud procedat, maxime uero ubi ſimilitudo eſt iuxta eandem ſpeciem.

2 Cur gallica lues, per uenerem maxime contrahitur?

An quod in ea,fit uniuerſi corporis concuſſio, agitatio,attritio, & perfricatio, quibus efferuet calor natiuus, fitque uiciſsim coeuntibus ſpirituum emiſsio,atque ſuſceptio, exhalatq; ultro citroque fuligo,uel etiam fit ſaniei participatio, ſaliuę,ſudoris,et ſimilium, unde con- B tagium oritur, & uenenoſa ueluti qualitas, ab uno corpore in aliud trãslata.

3 Cur partes ſimplices,& organicæ, hoc genere morbi laborant,adeo ut poſsit dici morbus omnis,ſiue in intemperie,ſiue organicus,ſiue continui diuortium?

An quod intemperies ſola eſt hepatis calida & ſicca, potens tamẽ diuerſis eius ſymptomatis, diuerſi corporis partes affligere, præcipue uero ubi corpus excrementoſum fuerit,malisque ſuccis refertum. Hi etenim noxia qualitate affecti,rebelles naturę efficiũtur.Qui ſi propelli nequeant,extra corporis ambitum,peruagantur a partibus ualidioribus ad imbecilliores tranſmiſsi. Indeque excitatur tumor,qui orga C nica affectio eſt, cum quo intemperies iũcta, partes tam ſimilares, quam & diſsimilares affi cere poteſt,particularum actionibus ſenſibiliter lęſis. Cum uero & uehemens acrimonia, cum humoribus illis coniungatur, interdum, ex eo fit,ut eroſio concitetur cutis, ac cæterarum partium, quales pręſertim ſunt, carnes, nerui, membranæ,chartilagines,& oſſa. Sicq; fit continui diſſolutio, quæ pro diuerſitate humorum,ac locorum patientium, uel ſola cum intemperie,uel cum tumore efficitur. Sed tamẽ tam ſolutio continui, quam tumor ſymptoma eſt, calidæ atque ſiccę intemperantiæ hepatis,eſtque morbus ipſe unus,& ſimplex, non D autem compoſitus, aut multiplex exiſtimandus.

4 Cur morbus gallicus facile ad ſe, uel ὄγκον, ſiue tumorem trahit,uel ἕλκον .i. ulcus,uel puſtulas,uel omnia ſimul?

An quod calida intemperies, ob eius uim id facere poſsit,hinc eſt, ut tumores ipſi qui hoc genere mali fiunt, per eius initia, de genere Phlegmones eſſe conſpiciuntur,tractu uero tẽporis etiam in tumores præduros, & abſceſſus deſinunt interdum.

5 Cur Atheromata, ac cęteri tumores conſimiles præternaturam,generantur?

An quod humores,a modo recedentes, in parte intumeſcente gignuntur, uel ab aliis particulis ualidioribus eo propelluntur, uel attracti inibi coaceruantur. Gignuntur autem,ubi partis uitium eſt, hoc eſt ubi eius facultas concoctrix laborauerit,atque ipſa expultrix imbecillitatis cauſa, eos continuerit. Propelluntur uero,ubi uel multitudine corpus affligunt, uel qualitate noxia,naturam infeſtãt, uel utro que modo. Attrahuntur autem, naturali illa lege,quę prohibet,locum inanem & uacuum cõſiſtere poſſe.

6 Cur humores gallico laborantis, continui diuortium facere poſſunt?

An quod humores noxii & inquinati, ob eorũ prauas qualitates uim habent ſcindendi, contundendi,diſtendendi,erodendi,& exurendi. Scindunt,qui tenuem habent calorem,& frigiditatem. Contundunt,qui duri ſunt,& graues. Diſtẽdunt,qui copioſi ſunt,atque immodici. Erodunt,quos acrimonia,& feruor inſignis cõſequitur. Exurunt, qui igneo calore præditi ſunt.

7 Cur eſt,quod affecti Gallico dolorẽ plurimi laborant iunctura rum & articulorum?

An quia ad ea loca, plurima pituita demandatur,quę quidem ex caloris imbecillitate, uitioque concoctricis facultatis efficitur, affecto prę ſertim hepate. Pituita uero, neruoſas partes,uel duritie,& grauitate contundit, uel multitudine diſtrahit,uel etiam cum bilis flauæ parte aſſociata uellicat; hinc dolor & gemitus.

8 Cur nonnullis,iuncturarum cruciatus habẽtibus,dolores ſunt fixi, ac diuturni, nonnullis uagi, & inſtabiles?

An quod firmos habentes dolores, imbecilliores habent articulos, qui ſemper ſuſcipiunt, nec ſuſceptum humorem pellere poſſunt, uel quia materia craſſa admodum eſt, & contumax, quæ non facile cedit, uel ob humorum copiam qui a facultate expultrice pelli nequeunt, poſtremo quia pituita ſimplex ualde, & purior exiſtens, inepta fit, ut depellatur a loco. Contra his accidit,quibus articuli ſunt ualidiores, neque materia tam lenta, tamque multa, atque ea cum aliqua bile permixta, a qua ſuſcipit agitationem, & motum. Rurſus dolores uagi,poſſunt ex uaporibus tantum, atque fuliginoſis exhalationibus generari.

9 Cur dolores fere in omnibus magis noctu, quam interdiu patientes affligunt?

An quod nox frigidior & humidior eſt, iccirco humores eo tempore aut increſcunt magis, aut ſaltem ualidiores facti, minus a calore natiuo corrigi poſſunt. Item noctu calor naturalis ad interiora reuocatur, quocirca articuli frigeſcunt magis,ac magis dolent. Vel

quod corpus (ut aliis placet) noctis frigidita
te denſetur, digeſtionemque acrium uaporū
algor ille inhibeat, unde membranę, & periho
ſtia ui maiore erodantur.

10 Cur illis dentes concidunt?

An, quod capite non probe affecto uitiatur
alimentum, a communicata affectione hepa-
tis. Hinc uaporibus malis, per loca lata, & cō
munia, ſublatis, & ſanguine per uenas noxio,
ad caput delato, gingiuæ aut eroduntur,
aut laxiores fiunt, uel acrimonia, uel humo-
re nimio, quibus dentes concidant neceſſe
eſt.

11 Cur cilia, ſupercilia, pili, atque capilli, de-
fluunt?

An quia radix pilorum, & capillorum eneca-
tur a materia ſalſa, acri, & nitroſa, eo loci tran
ſmiſſa, quę uim habet erodendi. Vel etiā, quia
eius uenenoſa qualitate, & maligna infectione
id poſsit humor ille producere.

12 Cur Lichenes, & Rhagades illis contin-
gunt, præſertim in plantis pedum, & uolis ma
nuū?

An quod maligni humores, & erodentes ad ea
loca mittantur, uel ſymptomatice, uel natura
prouidētię lumine exercente, ut nobiliora mē
bra, atque interna magis, ab illa pernicie ſuble
uet, ex oneretque commodius.

13 Cur fiunt in eorum corpore gummatā, hoc
eſt tumores pręduri, tophoſi, & contumaces
ualde?

An quod alimentum eo tranſmiſſum, hepatis
uitio infectum eſt, unde a calore natiuo, nō po
teſt in membri ſubſtantiam, commode conuer
ti, remanetque ſub excrementi forma, alitio-
ni penitus ineptum: fit autem contumax ex
pituitæ copia, & lentore.

14 Cur oſſa carie afficiuntur, præſertim uero
quæ in palato ſunt, item naſi os, & chartila-
go?

An quod tūc extrema, ac deperdita uiget mor
bi pernicies, hoc eſt ſumme noxii, & mali hu-
mores, erodendi facultate præditi, in ſummo
eorum uigore cōſiſtunt. Palati uero, & nariū,
cum hę particulæ facile ſint eroſioni, ac putre
factioni obnoxiæ.

15 Cur ulcera tam ſæua, tamque membra de-
paſcentia fiunt, ut uſque ad oſſa carnes exe-
dant?

An quod materia non minus eſt multa, quam
etiam maligna, & iugi affluxione tranſmiſſa.

16 Cur circa caput, puſtulæ uiſuntur plurimę,
item circa anum, & alias partes corporis?

An quia aduſti humores, & bilioſi, ab hepate
tranſmisſi ad cutim, eas partes inficiunt, ſuſci-
pientes, uel naturę conatu, uel partium illarū
imbecillita te.

17 Cur βουβῶνες fiunt in coxis? hoc eſt tumo

E res denſi, qui ad femora pertinent.

An quia muliebri pudendo infecto, noxia con
tages communicatur inguinibus, tanquā par-
tibus peni proxime adiacentibus. Vel quia in
guina ab hepate emulgent, trahuntque humo
rem ab eodem, ui ſua, depulſum.

18 Cur in altero femore interdum, interdū in
utroque efficitur bubo?

An quod tāta eſt copia materiei demādata, ut
utrumque latus ſubeat, uel id fit a ſummo ieco
ris conatu, cum eodem tempore bubones du-
plicati fiunt. Cum uero unicum latus inua-
dunt, ut plurimum ob minorem redundantiā
humoris peccantis efficiuntur, uel exiguam
expultricis facultatis uim.

F 19 Cur in illis fit Gonorrhæa?

An quia contages illa, teſtibus communicata
ſui acrimonia eos una cum ſeminariis meati-
bus adeo extimulat, ut hi ſemen continere nē-
queant, interdum & ob ſpirituum labefacta-
tionem id accidit, quia redditi teſtes & du-
ctus ſeminarii imbecilliores, nequeūt contine
re ſemen, proinde humor ille liqueſcit.

20 Cur fiunt Verrucę, ficus uulgo appellatæ, &
μορμηκίαι, καὶ ἀκροχορδῶνες, modo in pene, mo
do in ano?

An quod partes illæ molliores ſunt, & raræ ad
modum ſubſtantię, quocirca & ad ſuſcipien
dū ualde idoneæ. ad quas plurimæ ſiue uenę, ſi
ue arterię, ac nerui cōfluūt, iccirco maxima cō
G tagione, ubi ſumma eſt putredo, & inſignis
exuſtio, partes ille, hoc genere affectus, maxi-
me laborant.

21 Cur ἐυρώς, ſiue caries gignitur in puden-
dis?

An quia pudēda, partes ſunt ſenſibiles, ac mol
les, iccirco facile peregrinas impreſsiones ſu-
ſcipiunt, pręſertim, cum aliis pudendis infe-
ctis occurrant, hoc eſt ſanie, & ulcuſculi cuiu-
ſpiā humore madefactis. Qui humor uti acris,
& uiroſus eſt ualde, ita aptus eſt afficere ſimile
in ſpecie, maxime uero contagione interue-
niente, quæ communicationis cauſa eſt proxi
ma:

22 Cur initio morbi fiunt κόποι αὐτόματοι,
H hoc eſt laſsitudines ſpontaneæ? ut Hippocra-
tis uerbo utar.

An quia id perpetuum eſt, ut in magnis mor-
bis futuris, ſpontanei fiant labores, ueluti eo
rum diſpoſitiones prænunciæ, authore Hip-
pocrate.

23 Cur colorem immutant?

An quia neceſſe eſt, ut humores, niſi in profun
dū coacti, ac detēti fuerint, tales efloreſcāt in
cute, quales ab hepate emanant, & in uenis
abundant.

25 Cur πελιδνός color, hoc eſt liuidus, illis ef-
ficitur?

An

An quod hoc, ſummæ exuſtionis in iecore, & uenis indicium eſt.

25 Cur uolę manuũ,& pedũ plãtę incaleſcunt? An quod uapores, ab hepate urente exhalant, terminanturque ad partes maxime diſtantes, Natura ſuam exercente prouidentiam, ut noxia,quantum poteſt,longius propellat. Vel quod reſoluto aliqua ex parte, calore natiuo, uis illarum partium efficitur imbecillior,& ad ſuſcipiendum paratior.

26 Cur poſt cariem ſublatam,ſequitur in glande plerumque durus quidam τύλλος calluſue, qui longo tempore perdurat? An quod ęger non plene curatus eſt,ſed extãt adhuc morbi reliquiæ, hoc eſt hepatis intẽperies, quæ in parte prius laborante, aſſueta eſt tranſmittere.

27 Cur per os, linguam, & pudenda maxime communicatur infectio? An quod partes ſunt maxime ſpiritibus mittẽdis atque ſuſcipiẽdis idoneæ: item quæ motione,attritione, & perfricatione maxime incaleſcunt. Rurſus quia partes ſunt molliores, & rarioris ſubſtantiæ, item quia maxime ſenſibiles,quoniã neruеæ ſunt, & humiditate,ad eas labente, ſumme refertę.

28 Cur tinnitus aurium in illis fere inſolubilis efficitur? An quod iugi,& perpetua tranſmiſsione uaporum ad caput,uitiatur aer ille,qui auditui prabet occaſionem,quo fit, ut perturbatus toties, atque affectus, habitum concipiat malum,quẽ poſtea tinnitus ſequitur,qui contumax, atque inſolubilis qualitas euadit.Vel qđ flatus,ui detruſus,ſonitũ ciere põt,pręſertim ſui craſsitie.

29 Cur grauitatem percipiunt in uniuerſo corpore, præcipue ſomno experrecti? An quod ſpritus naturalis patitur,qui uires toti corpori ſubminiſtrat,a ſomno uero,quod mẽbra ex contractione caloris natiui,ad interiora,fuere magis infectis humoribus, uaporibuſque expoſita.

30 Cur mœſti,triſtes, atque cogitabũdi fiunt? An quod hepar ſua intemperantia calida, & ſicca, humores exurit, a quibus fuligines excitãtur,quę capiti ſublatę, uaporem noxium immittunt, quo animi uires, & animales ſpiritus, qui in ſano corpore, clari atque perlucidi erant, perturbantur, turbulentique agitatione, & feruore, ui morbi contracto, offuſcantur,inde autem triſtitia & mæror.

31 Cur febris in illis interdum accenditur? An quod ab infectis humoribus, ubi maxime patiẽs multitudine laborauerit, & malis ſuccis refertus fuerit, concurrente hepatis feruore, attolluntur fuligines, quæ cordi communicatę, ipſum excalfaciunt.

32 Cur in eiſdẽ fit uueę, ſiue gurgulionis mollitudo,uociſq; uel aſperitas, uel raucedo? An quod nimia humiditate pars illa laxior, &

A mollior efficitur, quæ facultatis naturalis uitio,& labefactatione ſuboritur. Vel quod uniuerſum caput,praue affectũ eo trãſmittat.Vel quod uentriculus imbecilior factus non ualenter concoquit,& pituitę copiã gignit, quę ad ſuperiora regurgitat. Vocis aũt aſperitas, & raucedo,uel inſtrumentorũ lęſione fit, hoc eſt aliqua ſolutione continui, uel lenti, ac craſsi humoris participatione.

33 Cur in faucibus fiunt ulcera? An quod humores,nimio colore aduruntur,fit que in illis acrimonia inſignis,aut ſalſus,nitroſuſq; ſẽſus,q erodit,exedit,& cõtinuũ diſſoluit

34 Cur tumores,& glandulæ faucibus inhærẽt? An quod caput maniſeſte laborat,iccirco emũ

B ctoria infectos humores excipiunt. Excipiunt autem uel imbecillitate ſui, uel ſubſtantiæ raritate,uel natura pellente.

35 Cur in quibuſdam,tertius menſis, uel quartus agitur,in aliis etiam quintus, uel ſextus ad ſummum, anteaquam morbus expreſſe pateat, affligatque uehementiùs? An quod hepatis infectio, ſenſim communicatur ſingulis partibus corporis. Cum uero corporũ quędã ſint calidiora,frigidiora alia, itẽ magis,minuſue excremetoſa,aut ẽt ſpiritibus ualidiorib⁹ ĩbecillioribuſue pdita hinc eſt,ut citius alii,alii uero tardi⁹,ſe infectos eẽ oſtẽdãt.

36 Cur plures uiri, cum eodem ſcorto male affecto,concumbentes,non omnes inficiuntur,

C ſed quidam morbo corrripiuntur, quidam impune,& citra noxam recedunt? An quod non omnium corporum,eſt æquabilis diſpoſitio. Non.n.æque omnes in coitu calfiunt,uel ſudant,uel feruent, uel ſpiritum infectum hauriunt. Nõ itẽ oẽs eodẽ modo aut puri ſunt,aut excremẽtis redundant,aut uires hãbent ualidas,atque imbecillas. Rurſus neque par ratio eſt concumbendi, agitandi, atque oblectandi ſe ſe. Confert ẽt ad morbum ſiue fugiendum,ſiue recipiendum,penis forma,magnitudo,paruitas, durities,mollities, raritas, denſitudo,dormitio nocturna, uel poſt concubitum diſceſſus:poſtremo a puellæ,ſcortiue cõpreſsione penem abluere,aut non abluere. Nã

D lotio,aut uino, aut aqua abluti minus hoc mali incurrere cõſueuerunt, magis uero quos nulla ſui cura, uel ſtudium ſollicitos reddit.

37 Cur illis interdum accidit ἐρυσιπέλας ignis inquã ſacer,atque ἕρπης, i. Herpes? An ꝙ hepatis calida & ſicca intẽperie,bilis flauæ copia excitatur, feruetq, ſanguis plurimũ, ex qbus eriſipelas fit,ex ſanguine.ſ.nimiũ incaleſacto,& flaua bile pmixtis. Hinc color ſanguineus,& flauus effloreſcit in cute una cũ loci paciẽtis calore haud exiguo,ad tactũ effugiẽte mox repetẽte locũ. Quod ſi bilem tantũ tranſmittat facultas expultrix, atque eã paulo craſſiorẽ, inflãmatio illa cutẽ depaſcitur, & aliqd ſubiectę carnis, fitq; Herpes depaſcedi facul-

tate præditus. Vbi uero tenuior eſt bilis,mil-
liaris Herpes generatur, qui ſolam cutim inu
rit. Cæterum ad haſce inflammationes refer-
ri poſſunt,quæ penis glandem affligunt, & mu
liebria pudēda,necnō labra,os, palatū, fauces,
frōtē,pubē, & alias quoq; corporis particulas.

38 Cur putant (ſed longe rarius) recentiores,
in illis excitari nonnunquam Phlegmonem
omnium teterrimum, quę Carbo dicitur ab
eiſdem authoribus?

An quod experientia comprobatum eſt, fieri
in Gallica lue laborantibus inflammationem,
quæ ulcus parit,cum cruſtis, partibuſque adia
centibus ſublatis,ac turgidis: in qua feruor
plurimus ineſt,plurimus & dolor. Interdum ue
ro ſeroſus quidam,ac tenuis humor emanat,
qui bullas turgidiuſculas cute tenus excitat.
His uero adapertis, ulcus & cruſtas ſubeſſe, p
ſpicuo cernitur. Cauſa uero eſt ſanguis abūde
feruēs & craſſus,q uenenoſa qualitate infectus
hepatiſq; intēperie adauctus, poteſt cōſimiles
īflāmationes gignere. Quarū ſymptomata,sūt
dolor uehemens,feruor exurens,corii aſperi-
tas,& inæqualitas.

39 Cur illis accidunt tumores,& Oedema?

An quod humorum congeries, & excrementa
partium noſtri corporis id facere poſſunt,præ
ſertim uero,ubi uis naturalis languidior reddi
ta eſt, & a proprio munere deſiſtit,infectione
illa labefactata,ob quā uitioſe decoquit,male
decoctum apponit,noxia detinet, excremēto
ſa non depellit. Hinc congeſtis humoribus la-
borant articuli, oſſa,& perihoſtia. Eſſe autē na
turales functiones,& facultates, atrahere,reti-
nere,cōquere,apponere,aſsimilare, & expelle-
re alibi proditū eſt. Oedema uero cum ſit mol
lis quidam tumor,cauſam habet flatuoſum ſpi
ritum interdum, interdum uero pituitę afflu
xionem. Cui aſſociantur color albicans,& cu-
taneus,mollitudo,fouearum impreſsio, ſenſus
doloris expers. Porro hęc omnia gallicam in-
fectionem facile ſequuntur. Nam et ſpiritus
flatuoſus,& pituitoſi humores, æque a caloris
imbecillitate natiui ortum habent, quę ob he
patis uitium & naturalis facultatis detrimen-
tum,in Gallicum morbum patiente, efficitur.
Nonnunquam accidit,ob humorum frigidorū
affluxum,qui in articulis decumbunt, uel cir-
cumiacentibus partibus,ob earum partium do
lorem,qui attrahit ex aliis regionibus corpo-
ris. Nam œdema maxime articulorum loca in
uadere ſolet.

E 40 Cur Gallico morbo affectis, accidit aliquā
do σκίῤῥος, hoc eſt ſcirrhus,ſiue exquiſitus,ſiue
non exquiſitus?

An quod aliqua corporis infecti particula,po
teſt ob naturalis facultatis labem,& imbecilli
tatem,male concoquere,incocta apponere, &
nihil crudi,atque excrementoſi excernere,ic-
circo tumor effici poteſt ſcirrhoſus & prædu-
rus,qui ſi ſenſus omnino expers ſit, iam exqui
ſitus erit,nō exquiſitus autem, ſi difficilem ſen
ſum habuerit. Vterque autem fieri tumor po
teſt, in morbo gallico affectis,ubi humores af-
fluxerint glutinoſi, ac lenti, particula imbecil
liore nihil boni attrahente,male concoquen-
te, noxia apponente, recrementa haud pro-
F pellente. Quo fit ut impactus humor, & contu
max, ab infectione, & contagio fotus, natiui
caloris actionē reſpuat, atq; inde lapideſcat.

41 Cur in illis fiunt abſceſſus?

An quod humores,ſuccique uitioſi, gallicum
patientis,ab hæpate, & uenis ad alia loca trā
ſmittuntur,ut membra prętantiora liberētur,
niſi id multitudine fiat, quod aliā cauſam ha-
bet. Ex his autē abſceſſus,fit qui affluxio eſt ma
li cuiuſpiam humoris, in aliquam partem cor-
poris, apti in purulentam, & ſanioſam ſubſtā
tiā immutari. Fit aūt neceſſario in abſceſſu ca
uitas in his partibus,quæ ſeſe tāgebāt,ex alie-
ni humoris interpoſitione, quę quoniam præ-
ternaturam eo tranſmiſſa eſt, iccirco putreſce
G re apta, & in pus conuerti. Morbus itaque
gallicus, cum hepar & ſanguinem inquinarit,
facile materiam ſuggerit abſceſsibus produ-
cendis, ut & cæteris affectionibus, ac ſympto-
matis,quæ continui ſolutionem inducit.

42 Cur in glande penis ulcera interdum con-
tingunt calloſa & dura, quę impedimēto ſunt
ut glans e pręputio detrudatur,tollaturque co
eundi uſus?

An quod ulcera illa, cum fuerint in interna,
præputii circumtegentis glandem, particula,
& Medici ſiue inſcitia, ſiue ſocordia, male ſa
nata,factum eſt impedimentū illud,quod con
trarium penitus ſolutioni continui eſſe dicūt
recentiores ſcriptores, nam unitatem ſolubi-
H lium id uocant, neque inepte,cum in eo caſu,
continua facta ſint ea, quę ſolui debuerāt. Vel
etiam id mali accidit,ob adurentium humorū
acrimoniam,& uim,qui callos præputio intu-
lerunt,unde concreta,atque indurata,uel etiā
contracta eſt particula illa, & iccirco inepta
ad cooperiendā,detegendāque penis glandē.

FINIS LIBRI PRIMI

DE MVTATIONIBVS GALLICI MORBI, QVO AD EIVS SYMPTOMATA QVAE LABENTIBVS ANNIS, ALIO ATQVE ALIO TEMPORE, DIVERSA RATIONE HVMANA CORPORA INFESTARVNT CAP. I.

NON iniucundam, atque inutilem, eam fore ſtudioſis tractationem exiſtimamus, quæ mutationem ſymptomatum Gallicæ infectionis explicauerit. Nam ex ea quidem cognitione, facile cuiuis patere poterit, quã ſæua, quamque atrox, & ut ita dicamus, Tyrannica ſit huius principis poteſtas, cum tot ſymptomatis, ceu ſatellitibus ſtipatus incedat, imo tot tormentorum generibus, humana corpora affligere ſit aggreſſus. Quamquam, rerum omnium humanarum cõmunis conditio eſt, imo præternaturalium omnium certa atque inuiolata lex, ut ortum habeant initio magnum atque uehementem, deinde uero remiſsius agentes, tractu temporis imbecilliores ſenſim efficiantur, donec tandem, reſidentes quieſcant, ac deſinant, certum atque exploratum habemus, hunc iã morbum ſæuius, ac truculentius cæpiſſe, extare uero nunc longe mitiorem, & hiſce noſtris temporibus tractabiliorem. Nulli etenim non perſpicuum eſt, cum primum cæpit mortalibus in Italia apparere, ſigna illum contagii intuliſſe, omnibus manifeſta. Contagii ratio, ex eo conſtabat, quod corpora ſana, robuſta, ualidis uiribus prędita, formoſa, optimo habitu conſtantia, abſque ulla cauſa, uel præcedente affectione, & morbo, commercio infectorum, breui temporis ſpatio, ægra, imbecilla, inualida, & deformia, maloque corporis habitu affecta reddebantur. Id autem non tam nouum, quam miſerum, & horribile uidebatur. Contagionis itaque cognitione habita tanquam eius præincipiente occaſione, cęaprunt homines ſuo periculo experiri, non a quacumque contagione id mali accidere, ſed ab ea, quæ per contactum, occaſionem ſumit. Nam cognouere illi, ex dormitione & conſudatione, infici multos, alios uero ex uſu indumẽtorũ, eorũ maxime, quæ ſanie fæda, & conſpurcata erãt, rurſus ex ſuctu lactis puerorum, qui ulceribus, ac

A puſtulis miſerabiliter prius, ſenſere huius Tyrãni ſupplicia, quã peccare cæpiſſent, potiſsimũ uero ex oſculis, ſuauiis, cõplexibus, Venereoq; concubitu, nouerunt contagionẽ corporibus noſtris cõmunicari, Ex quibus qui tunc tẽporis perſpicatioris erant ingenii, diligenter obſeruarũt, id ueneni maxime hauriri, per motum, concalefactionem, attritionem, frictionemque corporũ ſimul humanorum, ac tãdẽ, ut in cæteris rebus fieri ſolet, multorũ particulariũ experientia, uniuerſalẽ notionẽ acceperunt, de sũma morbi origine, cauſaque cõſtituẽda, B ſigna aũt manifeſta afferebat, duorũ, triumue, aut ẽt quatuor menſium ſpacio. In quibuſdam ſerius producebatur tã feri hoſtis aduentus, in aliis citius. Nam ſic, ille uidebatur quaſi deliteſcere, & de futuris aliorũ calamitatibus, & ſuppliciis meditari. Sed qualenã intus uirus concluderet, extrinſecus, certis quibuſdã cõiecturis indicabat Etenim, conceptã infectionẽ & labẽ ſuboſtendebant hæc omnia, corporis inertia, & ſegnities, præter laborem, atq; exercitationẽ ullã, ſpontaneæ laſsitudines, grauitas mẽbrorũ, lentor & tarditas actionum, ſom- C nolentia fere aſsidua, macies corporis, uirium ſublatio, perturbatio animi, mæror, diffidẽtia, metus, pallor faciei, ſub oculis nigror, uultus nouitas, manuũ & plantarũ calor, atq; alia plurima. Pręterea in plurimis ſuborta uideatur caries pudendis enata, quæ ulcuſcula afferebat erodentia una cũ colore rubro, qui inflãmatæ particulæ indiciũ afferebat. Quę ad phoenicis exẽplũ, emortua, reuiuiſcere uidebatur, interdũ etiam uelut hydra quędã btruncata, in plura capita regerminabat. Interea cruſtis inęquabilibus, & ſcabris, corium inficiebatur. fædis pu- D ſtulis laborabat, (atyriaſim diceres modo, modo Elephãtiaſim adeſſe, interdum lichenẽ, aut ẽt Terminthũ, uel Pſorã, cutis aſpera, ac fere obſtracoſa reddebatur, erũpentibus humoribus, qui miſerabilẽ, et horrendũ corporis habitũ reddebant. Verũ primũ puſtulæ, paruæ admodum, initio prorumpebant, mox ſenſim adauctæ, ad nuciſque magnitudinẽ pducebantur.

tur. Quãquam & harũ differentię plurimæ ui-
debantur. Nã aliæ maiores, minores inerant a-
lię. Rurſus aridiores quędã, quædã aũt hume-
ctę magis, uiſebantur. Interdũ liuido, & cineri
tio colore affectæ, interdũ pallido, & ſubruben
ti, prodibãt. Cũ uero dehiſcerent, mucore pra
ueolente madidæ conſpiciebantur, quí ſordi-
dus ac fætens, perenni inſtillatione manabat,
mucilagineũ humorẽ effluxiſſe diceres, non
tã uiſu iniucundũ, quã ſui copia & effluxione
immodica, admirabilem. Succedebãt puſtulis
ulcera, quæ mẽbra atq; artus, uſq; ad oſſa miſe
rabiliter depaſcebãtur, Phagedenas exiſtimaſ
ſes ipſas, hoc eſt exedẽtia ulcera ſubeſſe. Neq;
oſſa, utcũq; dura, ab illa pernicie, tuta eſſe ui
debãtur, cum illa etiam tacta atq; eroſa excer
nerentur. Illuuie aũt caput petente, & ſuperio
res corporis particulas inquinante, ſtatim de-
ſtillationibus ſalſis, & nitroſis corripiebantur
homines, quæ linguã modo acredine perfora-
bãt, modo palatũ, & fauces exulcerabãt, modo
& Gurgulionẽ & tõſillas exedebant, Nõnullis
labia erodebãtur, quibuſdã naſus, uel aures, uel
oculi, plurimis uirilia mẽbra funditus eripiebã
tur, gummoſi tumores in aliis cõcreſcebãt, glã
dis, oui, & mali magnitudine, qui uel Athero-
mata, uel ſimiles his tumores eſſe cõſpicieban
tur, his guttis proxima, quæ ex arborũ cortici-
bus emanant, hæc aũt adaperta, mucorẽ ſubal
bidũ effundebant, nõ admodum fætentem. To
phis articuli moleſtabãtur, moleſtabãtur & cal
lis tenacioribus, atq; indureſcentibus, potiſsi
mũ brachia, genua, dolebantq; ueheméter ſca
pulæ, ſternon, & tibię. Dolores uero aliquando
ꝑpetuũ, inceſſabilẽq; cruciatũ afferebãt, inter
mittebãt in aliis, in utriſq; uero nox luce gra-
uior accedebat. Qui nõnũquã cũ puſtulis, ulce
rib⁹ & tumorib⁹ cõiũcti crudeliter affligebãt af
fectos, iterdũ & ſoli, atq; ab aliis diſiũcti ſeuiſ
ſime eos tractabant. Hinc ſatietas oriebatur,
& cibariorũ faſtidiũ, hinc inſtãtię uigiliarũ tũ
ſomni interruptio, ſomniorũq; horror, ac terri
biles uiſiones, excãdeſcẽtia fere aſsidua, dolor
capitis, ac poſtremo oĩa malorũ affectuũ animi
genera, quę maxime perturbãdi uim habent,
ſummũ uigorẽ capiebant, ac quaſi ab inferis,
excitatis furiis, eorum mens æſtuabat, crucia-
baturq; ſupplicio ueluti iugi atq; immortali.
Quæ expuebãtur craſſa erãt, & ſpumoſa, ſudo
res olidi, egeſtiones aridæ, mucore aliquo re-
fertę, lotia ſubrubra, oleaginoſa, craſſa, ſubſidẽ
tia eorũ inæqualia, perturbata, atque diuulſa.
Cũ aũt morbus trigeſimũ quaſi ætatis ſuę an-
nũ attigiſſet cępit nonnihil immutare naturæ
ſuę cõditionẽ, uariatis inquã ſymptomatis, aut
eorũ ordine. Nã ferunt ſcriptores, puſtulas cę
piſſe minus uideri, crebrius aũt gũmata, & do
lores quaſi ſæuiores fieri. Rurſus urinæ, q̃ prius
craſſæ & ſubrubræ uiſebantur, effectæ ſunt te-
E nuiores, perlucidæ, nubecula pauca & diuulſa
ac ſanguis qui primũ detrahebatur, perturba-
tus, & mucoſus, minus qualitatibus huiuſmo-
di affectus, uiſus eſt emanare. Atque hunc teno
rẽ, & modũ ſeruaſſe uiſus eſt hic morbus, quo-
uſq; puſtularũ magna pars extincta eſt, item &
ulcera illa exedentia euanuere, totq; tumores,
tãque ſæui dolores, rarius ac mitius corpora in
uadebant. Tẽporis autẽ lapſu, uſque ad noſtrã
ætatẽ, quæ morbi centeſimũ fere annũ, aut cir
citer, explere uidetur, puſtulę fere nullæ cõſpi
ciuntur, dolores perpauci, & hi quidem uagi
& inſtabiles, gummata uero permulta, atq; in-
credibilis copia pilorum, & capilorũ defluuiĩ
Accedit prima contagionis ſemina, extare in
pręſentia bubones, cariem, uerrucas, & gonor
F rhęam. Nam quotuſquiſque eſt, qui lue gallica
inficiatur auſpicio, gonorrhææ? profecto qui
hoc tempore laboret citra hoc ſeminis proflu
uiũ, uix unus, aut alter extat. Vidit ętas proxi-
me acta, in multis fieri dentifluuium, parcius
nunc id uidemus, ac multo ſæpius cadere
ſupercilia, capillos, & barbam experimur,
quę utcumque ſe habeant, aperte indicant,
remiſsius morbum uires ſuas exercere, man-
ſueſcereque quodam modo, necnon patien-
tis infamiam reddi ſolito minorem. Nam
ſuperioribus annis, qui hoc genere mali ue-
xabantur, aut etiam ab eo curatos fuiſſe ali-
quando conſtabat, ſuæ ciuitatis, aut oppidi to
G to populo cogniti erant, atq; infames adeo, ut
cuncti eorum commercium ſubterfugerent,
ueluti ſi peſtilentia ſumma correpti eſſent. Ho
rum non modo concubitũ oderunt puellæ, nõ
modo amici oſcula, atq; complexus, ſed ab ha
litu quoque abſtinebant, dabaturque in con-
uiuiis (ſi eos intereſſe opus erat) ꝓprius locus,
& uaſa ciborũ atq; uini, ab aliis ſeparata, ne in
ficerentur, illis utentes. Hunc aũt exuiſſe timo
rem, homines ætatis noſtræ, ex eo cõſtat, quod
in conuiuiis nullum eſt fere diſcrimen, nullus
metus. Quinimo in contrahendis nuptiis hac
tẽpeſtate pauci admodum ſunt, qui a lue gal-
lica abſtineant, controuerſiæ autem inter ſpõ
ſi ac ſponſę affines, ſunt de dotis ſumma, deque
H ære numerando, de gallica uero contage, aut
nihil, aut parum admodum. Cauſa autem
huius eſt, mitior morbi conditio, ac facilior ꝑ
conſueta medicamenta, curatio.

Quod nam præſagium fieri poſſit de generali, ac ſpeciali ſtatu huius morbi. Cap. 2.

QVi Morbum Gallicum dixere eſſe Ele-
phantiaſim, uel Pſoram, uel Albotim, uel
ſahafatum, uel lichenem, uel aliud ſimile, con-
uenere in hoc omnes, ut dicant pręſagientes,
labentibus annis, affore tempus, ut occaſum

patiatur

patiatur.atque adeo deleatur,ut nomen illius obmaneat,apud ſeros duntaxat nepotes Rationem autem probabilem, aut etiam oratoriam ſolum ; adhibere uidentur,quod omnia orta,ſemel intereũt. Cum autem ortus ſit morbus,neceſſe eſt ut aliquando deſinat . At non bene hi mihi ratiocinari uidentur ex eò,quod hi uidẽtur acriter defendere Gallicum,eſſe ad morbos antiquos referendum,non autem nouum eſſe appellandum . Quod ſi antiquus eſt, nulla uidetur afferri cauſa , cur aliquando ſit ceſſaturus,etenim hæc eorum renouatio uidetur potius atteſtari quandã immortalitatem. Præclarius uero,ac longe melius dixiſſe mihi uidentur illi (quãuis eorum opinionem haud ſequimur)qui hanc affectionem in aerem , & ſtellarum conuerſiones retulerunt. Non enim ſimplici contagione contenti fuere , ſed lõge maiora principia excogitantes,dixere morbũ hunc non fuiſſe ex una in aliam regionem delatum,ſed cum primum irrupiſſet , apparuiſſe indis,Hiſpanis,Gallis,luſitanis,Germanis,ſcythis,atque orientalibus populis,tanquã a communi cauſa,hoc eſt aere ipſo dependens. Sępe numero uero uſu uenire dicunt, ut quædam ſint morborum genera,quæ raro emergunt , quorum cauſa in ſuperiora corpora eſt referẽda . Commodisſima autem ſumunt exempla, a Mentagra , quæ ueteres afflixit, cuius tamen uix nomen noſtro ſæculo ſupereſt, item a lichene,& Elephantiaſi , quæ paſsim in uulgus craſſabantur apud Egyptios,& Aſsyrios. Poſtremo noua cum ueteribus exemplis conferẽtes,eodẽ modo aiũt , in lucẽ exiiſſe febres illas exitiales,quæ maculis apparebant,& quæ Peticulę uulgato nomine uocantur. Quinimo con tingere ſæpius affirmant lippitudines contagioſas,difficultates anhelitus,marcorem uiſcerum,dolores coſtales,noſtris quoque temporibus, annus iam ſeptimus elapſus eſt, ex quo Patauii,Vincentiæ, Venetiis,atque aliis ciuitatibus Epidemialis tuſsis ſuperuenit,quæ contagioſa erat, cum febricula leuiter incenſa, qua pauci emortui ſunt, plurimi uero correpti.Cum itaque aeris conſtitutio ſit in hoc caſu principium & cauſa aſſerenda,& morbum eſſe de his que raro in lucem prodeunt, hinc pa tere dicunt,potuiſſe tot orbis partes quaſi ſimul ac ſemel eodem morbo laborare . Addunt & hunc morbum iam cõtagioſum analogiã habere cũ pituita craſſa ac ſordida , ꝙ ex ſymptomatis facile colligunt,quocirca et ſeminaria ipſa,quæ contagionis cauſæ ſunt, lenta quoque & mucoſæ pituitæ analoga extitiſſe arbitrãtur . Quid autem aerem, atque eius ſeminaria potuerit ita afficere, ut putrefactionem ſordidam et mucilagineam , adde & acredinem exedentem contraxerint, commode contemplantur,ad cæli conuerſiones,& ſtel

A larum motus recurrentes. Nam referunt Aſtrologos eo quidem tempore obſeruaſſe trium ſuperiorum conuentum,ac ueluti cõiurationem Iouis,ſaturni , & Martis , quæ res uti noua & monſtroſa uidebatur,ita in cauſa fuit,ut morbos ſęuos & inauditos prænunciaret mortalibus.Nam aſtra hęc,poteſtate incredibili prę dita ſunt,rurſus eorum conſpiratio, ac coniunctio diuturna eſt, ob tarditatem agitationis Saturni et Iouis,ex ea uero coniunctione factũ eſt ut plurimæ exhalationes attractæ, aerẽ petierint,petitum agitauerint,agitatum corruperint,corruptum ſordidum effecerit, una cum ſeminariis,atque inde contagium emerſerit. Annorum autem decurſu factum eſt, ut

B mitior morbus euaſerit, tum ex eo quod aeris putrefactio benignis aſtrorum aſpectionibus corrigitur,tum natura bonum a malo excernente . pro uniuerſi conſeruatione,tum etiam materia,ac ſeminariis,& ui caloris ſolis reſolutis.Hinc aere ipſo iam putrefactione abſoluto,non amplius corpora uexabat Achoribus humidioribus, neque pinguioribus puſtulis, neque mucilaginea , mucoſaque pituita,uti ꝑ initia affluerant,quoniam ſola erat per contactum unius ad alium,infectio ſuperſtes,cumq; contages a proprio principio recederet , ſiccior,ac reſoluta magis facta eſt , ob idque ſicciores puſtulæ, & ulcera uiſa ſunt . Quod autem terreſtre magis ſupererat , in gummata

C conuertebatur . Nunc autem fere ad incinerationem (ut ita dicamus) deueniſſe contagiũ patet , ex defluuio capillorum,& colore cutis, pilis decidentibus, prodeunte . Ex quibus prę nunciant Morbum Gallicum iam ad extremũ ſenium perueniſſe,hoc eſt ad occaſum,& declinationem tendere , properareque celerrime ; breuique tempore fore,ut non amplius per cõtactum,uenereoſque complexus propagationem ſuſcipiat,materia indies frigeſcente,& ſeminariis imbecillioribus factis . Hæc autem affectio poſt multos annorum decurſus,forte redire etiam tum poterit , redeuntibus eiuſdẽ cauſis , quæ potuere eam in lucem emittere . Extare autem hanc ipſam luem, indis quibuſ-

D dam inſulis familiarem ſatis,conſtat ſcriptorũ teſtimonio,quoniam perpetuum inibi aeris uitium uigeat,ob peculiarem cauſam,alio tempore diſquirendam. Quę opinio authorem habuit,de re medica mirifice benemeritum, Leonicenum,uirum omni genere litterarum præcellentem , cui Fracaſtorius ſubſcripſiſſe uidetur,non ſolum in his quę de morbis contagioſis grauiter ſcripſit , ſed & in ſyphilide, ait .n. de morborum differentiis,ſub quibus Gallicus continetur,hunc in modum.

Ergo & morborum quoniam non omnibus una "
Naſcendi eſt ratio,facilis pars maxima uiſu eſt , "
Et faciles ortus habet,& primordia præſto . "

Rarius emergunt alii, & poſt tempore longo
Difficiles cauſas, & inextricabile fatum;
Et ſero potuere altas ſuperare tenebras.

Exempla autem morborum, qui raro in lucem emergunt ſtatim affert.

Sic elephas ſacer Auſoniis incognitus oris,
Sic Lichen latuere diu, quibus incola Nili
Gens tantum, regioque omnis uicina laborat.

Sub his autem contineri Gallicam luem, teſtatur ſubiungens.

De genere hoc eſt dira lues, quæ nuper in aures
Exiit, & tandem ſeſe caligine ab atra
Exemit, duroſque ortus, & uincula rupit.

Continua uero cæli reuolutione, infectionem gallicam, alio ſeculo fuiſſe, ac multoties contigiſſe oſtendit, hiſce uerbis.

Quam tamen (æternum quoniam dilabitur æuum)
Non ſemel in terris uiſam, ſed ſæpe fuiſſe
Ducendum eſt: quamquam nobis nec nomine nota
Hactenus illa fuit, quoniam longæua uetuſtas
Cuncta ſitu inuoluens, & res, & nomina delet.

Vitiari autem aerem, ac uitiatum, cauſam eſſe morborum, & ſi huiuſce poetæ teſtimonio, alias confirmatum fuerit, ut tamen, Leoniceni opinionem magis expreſſam ob oculos ponamus, placet & pauca illa ſubiungere, quę ſic ſe habent.

Quæ cum perſpicias, nihil eſt, cur tempore certo
Admirere nouis magnum marceſcere morbis
Aera, contagesque nouas uiuentibus ægris
Sydere ſub certo fieri, & per ſecula longa.

Verum aerem fuſſe aſtrorum, igniumque cęleſtium conuerſionibus, atque malis cõiunctionibus inquinatum, per hæc oſtendit.

Hinc diræ facies hinc ſe diuerſa malorum
Oſtendent portenta una hac ſub parte uidebis
Magna coiſſe ſimul radiis ardentibus aſtra,
Et couiuratas ſparſiſſe per aera flammas.

Quæ uero ſydera extiterint, quorum conuẽtu infectus ſit aer, ſubindicat dicens fuiſſe Iouem, Martem, & Saturnum.

Iupiter acciri ſocios in rebus agendis
Saturnum, Martemque iubet, bipatentia cancer
Limina portarum reſerat, diiſque atria pandit.

Infecto aere communicari contagium multis quidem modis ſignificat, hoc eſt ſtirpibus animantibus, & hominibus. Stirpibus ſic.

Solis nam ſæpe arboribus ſit noxius aer,
Et tenerum germen, florumque inficit honorem.

Animantibus.

Interdum pœnas animalia ſola dedere.

Humano generi.

Illa quidem non muta maris, turbamque natantum
Non uolucres, non bruta altis errantia ſyluis,
Non armenta boum, pecudeſue, armentaue equorum
Infecit, ſed mente ingens ex omnibus unum
Humanum genus, & noſtros eſt paſta ſub artus.

Præſagium autem de futura morbi terminatione, paucis hiſce deſcribit.

Namque iterum cum fata dabunt, labentibus annis
Tempus erit, cum nocte atra ſopita iacebit
Interitu data: mox iterum poſt ſecula longa
Illa eadem exurget, cælumq; auraſque reuiſet,
Atque iterum uentura illam mirabitur ætas.

Nolebam tot aliorum congerere, neque itẽ ſtudioſos in re parum neceſſaria remorari, pręſertim cum hęc elegantiſsime ſcripta ex ſyphilide pateãt, uerum iſta hęc recenſuimus, ut uideremus Leoniceni mentem, a grauiſsimo poeta, adeo egregie & luculenter expreſſam, ut ne quidem facilius, pennicillo fingi, atque exprimi potuiſſet. Quam certe opinionem ueritati proximius acceſsiſſe cæteris aliis, quę de morbo gallico auditę ſunt, arbitramur, quãquam nec illam attigiſſe ſcopum undequaque diximus in præcedentibus, quæ repetenda nõ ſunt. Ad extremun, hoc dixiſſe ſufficiat, nos una cum aliis conuenire ſcriptoribus, de morbi terminatione. Qui utcumque originem duxerit, cum contagioſus ſit, & omnis contagio res ſit præter naturam, ac uiolenta, neceſſe eſt ut deſinentem cauſam habeat. Nam quæ ui fiunt, & præter naturæ propoſitum, ea quidem in perpetuas cauſas referenda non ſunt, quocirca neceſſe eſt, ut finiant, ac conquieſcãt ſemel. Ex mitigata autem morbi natura, & placatis ſymptomatis, pro certo aſſerere poſſumus, eum iam proximum eſſe terminationi, quod maxime patet ex his quæ dicebantur. Cum enim unius ad alium contagio communicata, nouam ſemper caloris uim, atque intactas nires membrorum naturalium reperiat ſibi obſtãtes, atque occurrentes, neceſſe eſt ut ſeminaria hepatis infecti, imbecilliora, aſsiduoque hauſtu exilia, ac pauciora reddantur, maxime uero cum attenuentur ab ea reſolutione quę fit a natiuo calore, noxia digerente, aut propellente, quo fit ut terminante affectionis huius cauſa, affectio quoque ſit aliquando terminatura. Cæterum cum ea ſit præſagendi ratio, ut uires metiamur ipſas, atque eas cum morbi uiribus cõferamus, ut Hippocraticum nos oraculum monuit, in his quæ de præſagiis ſcripta fuere, ob id dicimus, in hoc genere morbi poſſe nos partem hanc exercere prognoſticã, quicquid alii uoluerint, qui ob morbi nouitatẽ, ſuſpicati ſunt fore prędicendi opus, rẽ penitus inutilem, & ſuperuacaneam. Nos autem eorum potius ſententiam ſequimur, qui morbi nouitatem ad cauſam referunt, quę eſt contagium contactu, aut fomite acquiſitum, non autem ad modum ſymptomatum. Etenim nihil eſt in gallica lue, tam uel rarum, uel admirabile, quod Galenus, Hippocrates, Dioſcorides, Auicennas, Aetius, Paulus, & alii non plene uidiſſe potuerint. Erant enim illis temporibus bubones, caries, uerrucę, lichenes, Rhagades, Tophi, Gummata, dolores neruorum, et articu-

lorum

lorum,caſus dentium,profluuium capillorum, gonnorhęa,puſtulæ,ulcera, inflammationes. Erant & horum omnium cõſequentia,rubor, pallor,flauities, nigredo,liuor,mollities, duri ties,mucor,ariditas,tenſio,remiſsio,dolor, in ſenſibilitas, purulentia,contumacia, benigni tas,malignitas,intemperies calida,frigida, ſic ca,humida,ac cætera alia ſexcenta.His itaque conſtitutis,dicimus poſſe Medicũ natura prudentem,& optima ratione pręditum,ſuas adhibere prædictiones in morbi Gallici curãdi, uel non curandi,ratione.Nam ſi morbum uiderit inueteratum,patientem uero cõtumacem, uires languentes, curationem fruſtra ab aliis attentatam,atque alia huius ordinis,inſanabilem affectionem,quid prohibet,Medicum prędicere poſſe,immo etiam eundem interiturũ? Contra uero ſi morbum nouerit recentem, ægrum parentem mandatis,uires ualidas, & remedia exquiſite parata,immo aſsidentia,& exteriora recte ſe habere,quid uetat Medicum, haud poſſe infirmo corpori ſalutem prædicere? Adde et morbi diuturnitatem,longitudinem & breuitatem,facilem,& difficilem curationem.Pręterea nonne in hoc morbo pręſagium conſtituunt ea quę ex patientis corpore emanant? qualia ſunt Egeſtiones, lotia, ſudores,ſputa,ſanies, Vomitiones, narium excrementa,eructuationes,uentris crepitus, uentriculi flatus,ſternutamenta,atque alia. Etenim cum horum corporum,quę gallicam affectionem ſuſcipiant,natura et conſtitutio par cæteris ſe habeat,cumque facultatem habeant, uti reliqua,naturalem,animalem,uitalem, naturaliſque facultatis opus ſit attrahere, continere,& propellere,animalis rationem,ſenſum & motum impartiri,uti uitalis pulſum et ſpirationem moderari,neceſſe profecto eſt ut dicamus ex harum uirium actionibus, uel bene ſe habentibus,uel lęſis,uel ablatis,poſſe interdũ nos certum conſtituere iudicium,de magnitudine,& paruitate infectionis,deque ſalute, & morte ægrotantis.Horum autem certam rationem,exquiſitamque cognitionem,ſibi rationalis medicus adſcribere poteſt,conſideratis omnibus rebus,quæ per occaſionem,ſibi conſideranda diligenter,offerentur.Nam ad particularia deſcendere, uti opus immenſum eſt, ita nec calamo ſcribi poſſe uidetur,quod Galenus etiam ſcripſerat ad Glauconem.Sed de prædictione, atque præſagio, hæc quæ dicta ſunt, ſufficiant.

Intentiones curatiuæ eliciendæ in Gallici mor bi curatione. Cap. 3.

CVm medicus rationalis in quolibet morbo,authore Galeno,elicere teneatur propoſita ſua,quæ curatiuæ intentiones dicuntur,

A operæpretium eſt, & in enarrata affectione, hanc ipſam iudicii,& rationis partem,exercere.Quia ergo gallica lues eſt intemperies,hæc primum uenit ex contrario tollende, ut ad tẽperamenti ſtatum,& formam conducatur. Tã tundem autem opus eſt corpus elanguens ad temperationem ducere,quantum a ſua naturali conſtitutione deflexit,id autẽ fit, contrariis alterando,debita ratione,& cõſideratione adhibitis. Quia uero intemperies illa calida eſt & ſicca,indicatur corpus eſſe refrigerandum atque humectandum, hepar præſertim,quod primum eſt affectionis ſubiectum, & ſubinde uenæ,& ſanguis uniuerſus Cum uero infectio B reddiderit naturalẽ facultatem imbecilliorẽ, propoſiti ratio erit,eam refouere, & roborare ut recte & ualẽter naturalia munera obire poſſit. Rurſus cum tractu temporis effici poſsit putredo humorum, cum illa intemperie, hæc quoque auferenda eſt.Et hęc,cum contagione uenenoſam qualitatem ſibi iniunxerit,illa quidem ſubmouenda eſt,hiſce auxiliis quæ ſpeciatim noxię illi qualitati aduerſantur.Cęterũ quia morbus non tollitur niſi cauſa a qua pendet,reſcindatur, propoſitum erit,cauſam auferre, hoc eſt contagioſam illam qualitatem hepati inuectam communicatamque.Quia uero,contages communicata hæpati,ac toti ſanguini, alimentum uitiauit, ac ſpiritus feruore C multo inflammauit, ex quo uaria ſequuntur ſymptomata,iccirco contemperandum eſt alimentum uniuerſum,ſpiritus corrigendi,& accidentia profliganda,bubones uel reſoluendi, uel aperiendi,item tumores & gummata, Caries,atque omnis continui diſſolutio,remouenda,atque coniungenda, Dolores ſedandi,ac prohibendi,capilli uel ſiſtendi,uel inſtaurandi, puſtulæ obliterandę,uerrucæ ſuccidendę, ac cætera omnia depellenda,quę pręter naturam acciderunt,uel actiones ipſas uitiare poſſunt. Cum uero contagione ſuſcepta, ſanguis inquinatus ſit,& uis naturalis labefactata, neceſſe eſt,ut plurima congerantur excrementa D in uniuerſo corpore,quæ ſępenumero ex æquo redundare uidentur,cum in una parte corporis erumpant gummata,quæ pituita referta eſſe uidentur,in alia poſtulæ,quę bilioſam præſe ferunt ſpeciem, in alia uero,quæ melancoliæ copiam indicant,interdum autem in patiẽtibus corporibus uidetur magis ille, quam alter humor efflorеſcere,pro naturalis temperamenti ratione, proque tenore humoris quacumque cauſa redundantis.Primus itaque, ac pręcipuus ſcopus eſt, ut uim & naturam affectionis tollamus,ex eius cauſæ ablatione. Alius uero,(quod iam dictum eſt)ut ſpirituum,ſanguinis,atque hepatis uires,reficiamus. Verum quia nullum horum commode pręſtari poteſt, ut monet Galenus in libris artis Terapeuticę ſi redun-

ſi redūdarint mali ſucci,atque recrementa,ob id hæc minuenda ſunt, ne occaſionem ſalutis eripiant. quamquam ego excrementorum euacuationem,non inter principes indicationes enumero, quod alii uoluere,cum in hoc caſu præparantia quædam ſint ad ea conſequenda, a quibus ipſa ſumitur indicatio. Hinc ſcopi duo principes,& uulgati oriũtur,qui ſunt Materiæ uacuatio,& membrorum alteratio,Quibus intemperentia omnis uel profligatur ex toto,uel magna ex parte corrigitur. Tollitur autem materia ſiue totius corporis,ſiue particulæ tribus illis modis, qui fontes ab aliis,ab aliis inſtrumēta inanitionis appellantur,Pharmaco nempe,ſanguinis detractione, & ratione uictus. Membra uero alterantur,his quæ cō traria qualitate intemperiei prædita ſunt. In uniuerſum autem,& quę euacuant,humorum multitudinem,et quæ eorum qualitates immutant,quæque noſtri corporis partes alterant, ſunt a rebus non naturalibus petenda, quæ ob eam cauſam non naturales uocantur,quod corporis noſtri partes non ſunt, ſed probe atque opportune adhibita,corpus ſanum conſeruāt, & ægrū a malo ad bonū ſtatū reuocant,uti indebite atque inſalubriter aſſumpta corpus ſanum uel deſtruunt, uel ad malam conſtitutionem perducunt. A Galeno autem conſeruatrices cauſæ uocabantur, in his quæ de arte curatiua conſcripſit,quoniam certa ratione, modo,atque menſura propoſitæ,nimirum corpora ſalubriter alterant,tum etiam eorum conſtitutionem integram atque incolumem tuentur,& ſunt Aer,cibus & Potus,ſomnus & uigilia,inanitio & Repletio,Motus & Quies, Animi paſsiones. De quibus ſigillatim pauca quædam nobis dicenda ſunt, quæ ad præſentem uſum maxime neceſſaria fore arbitramur, ab Aere omnium primo,initio accepto.

De Aere *Cap.* 4.

AEr principem facultatem agendi in corpora noſtra,authore Hippocrate, obtinere uidetur. Aſſertenim nullo non tempore perpetuam pulmonibus exercitationem,idemque ab illis agitatur. Quandoquidem pręſtantiſsimum membrum,cui uitæ ratio accepta refertur,hoc eſt cor,pulmone expirationem,atque inſpirationem efficiente aerem inde concipit,& refundit,fitque eius feruoris temperatio quędam ad animalis uitam tuendam. Atq; eo maxime nomine aer eſt a medico conſiderandus,quod ſine eo nec morbi profligari poſſunt,nec ſanitas foueri,eſt enim cordis refrigerium,ac totius ſanguinis & ſpirituum contemperatio. Cum uero hoc uno elemento uſque adeo egeamus, ut ſine eo (quod Ariſtoteles

E ait)uita noſtra,ne quidem tantillum temporis perdurare ualeat, tantum abeſt,ut longiore ſpatio huius uſura carere poſsimus,ob id ſemper nobis hauritur,eſtque de maxime alterantibus,atque afficientibus corpus noſtrum. Huius probatur puritas & libertas. Libertatem tollunt montium iuga,loca circumquaque obſita,atque cohercita,Cauitates,Anguſtię,Quęque hunc ipſum præſepiunt & occludunt, aut alio quo uis modo coarctantia,reſtringunt. Puritati aduerſantur loca paluſtria,Cænoſa, uada ſtagnantia,cloacæ immundæ,ſpelūcę graue olentes,cauernæ iniquum halitum ſpirantes, caligines,ac Nebulę craſsiores,diu illi inſidentes,Flumina niuium deſtillatione creſcentia, F Aquæ diu immotæ,Agriſtercorati,ac plurimis fimi aceruis referti,(quod maxime probat Heſiodus,)Macellariæ,Piſcariæque tabernæ,Animalia putreſcentia,aſſerente Galeno,olera, atque legumina. Verum utcumque aerem uitient res ipſę,duo ſunt quę poriſsimum eundem inquinare poſſunt,quies rerum humidarum,& ſuperuentus caloris. Etenim res humectæ ſunt ueluti pabulum putrefactionis,calor aūt efficiens cauſa ut putreſcant, quod Ariſtoteles uoluit libro quarto Metheorologicorum. Quies uero eſt ueluti præparans,ac putredini facilitatem tribuens, ut in problematis, idem author ſcriptum reliquit. Cauernoſus itaque aer,quiete putreſcit,marceſcit autem, G humore nimio,paluſtris,uti nebuloſus qualitate aduentitia afficitur. Quocirca a *Medicis* & Philoſophis probatur aer ille, pro tuendę ualetudinis ratione,qui ſincerus eſt,apertus,ſerenus,afflāte ſpiritu agitatus,quique in his locis eſt,quos aquæ plurimę,nitidæ,ac celerrimi curſus pręterfluunt. Ex eo fit,ut regio cliuoſa,ac parum montana præferatur imæ planitiei,præſertim ſi ea ſenſim in ſublime conſurgat. Vt autem ab aere commoda plurima oriuntur,ſalubri præſertim,& opportuno, ſic ab eodem impuro & male affecto, corpora noſtra,detrimenta patiuntur. Præcipue uero id euenit corporibus, quæ tranſitus illos, quos Gręci πόρους ſiue meatus uocant, aper- H tiores habent,ac maxime permeabiles, quod Galenus in his libris monuiſſe uidetur,qui de tuenda ſanitate inſcribuntur. Temperatus autem aer,temperatis quoque corporibus prodeſt,ea lege,quæ ait,ſimilia ſimilibus conſeruari,uti intemperatus, intemperatis. Nam frigidam habentes intemperiem calido aere ſanantur,calidam uero frigido. Hinc eſt, ut prudenter conſulant Medici, arte parandum eſſe aerem interdum, ad morbos propulſandos. Accedit & illud,in morbis diuturnis prodeſſe,immutare loca, ac terrarū regiones, ut author eſt Hippocrates lib. Sexto. Epidemiorum:quod profecto fieri non poſſet, niſi huius

elementi

elementi hauſtu corpora ipſa languentia, iucũda quadam qualitate, quæ uarietatem ſequitur, recreentur. Cum autem ab aeris conſtitutione, regionis conditio oriatur, ſiue ſalubris, ſiue inſalubris, hinc eſt, ut Hippocrates primum, deinde, & Galenus libro ſecundo de tuẽda ualetudine, regionẽ ſoli obuerſam oriẽti, ſalubriorem exiſtimarint. Minus autẽ, quæ ſeptentrionem ſpectat, uel in faucibus montiũ pobte eſt, uel ad anguſtias ſcopulorum protẽditur, uel ubi uiolentior auſter inſpirat. Damnatur quoque regio lapidoſa, quod æſtate, calore nimio torrida ſit, hyeme uero frigore immodico affligat. Poſtremo, & argilloſa quę quę ſicca atque arida exiſtit, ſi Hippocrati credimus: rurſus ubi metallicę ſunt officinę. Aerẽ tamen, & regionem plurimum commendant, incolarum color floridus, optimi mores, præclara ingenia, & habitus corporis per quam elegans, & laudabilis. Verum nolebam hic de aere pręcepta conſcribere, cum hæc ab Hippocrate diligẽter, & grauiter tractata fuerint in lib. de Aere, Aquis, & Locis, attamẽ ut hæc nobis, ceu elementa, propoſito noſtro inſeruirent, libuit hæc pauca, ueluti ſummos flores, excerpſiſſe, ad præſens inſtitutum ſumme neceſſaria. Dicimus itaque ex his, fieri non poſſe ut Gallico laborantes eadem lege non teneantur, aut bonum eligere aerem, aut inſalubrem effugere. Etenim qui poſt curationem, imbecilliorem habitum contraxere, ſalubrem aerem diligant, inſalubrem euitẽt, neceſſe eſt. Quo fit, ut inepte dixerint, qui docuere, Gallico infectis non eſſe magis calidum quam frigidum aerem proponendum, aut ſiccum quã humidum, aut ſincerum quam turbidum, aut craſſum quam tenuem, uel quomodocumque alium. Hi enim uidentur huiuſce morbi noui tate, fere corporum formas, & naturę leges ẽt renouare, ac ſi gallica lue correpti, ſub ſanitatis & morbi præceqtis non reponantur, ueluti nouum quoddam genus hominum. Placet autem nonnullis recentioribus aerem maritimũ, ſaluberrimum, atque præſtãtiſsimum eſſe, hoc contagio laborantibus, quod qua ratione ductí, defendant, plane uideo. Forte ideo experientia edocti auſi ſunt dixiſſe. Ego uero experientiam fallacem appello una cum Galeno, quæ ratione conformari non poteſt. At experientia didicimus & nos, innumeros eſſe Venetiis infectos, rurſus & aliis Italię ciuitatibus ſupero, atque infero mari adiacentibus, tũ demum exterarum gentium locis, ac regionibus, quæ alio, atque alio mari aluuntur. Quia uero mediocritas in omnibus fere caſibus deligenda eſt, ob id aeris mediocritatem in hoc genere morbi laudamus magis, quam exceſſum. Quod ſi a temperatione, & mediocritate ſit recedendum, forte minus erit incommodi, aerem deligere paulo frigidiorem quam calidiorem, cum hepatis uitium ſit calida intemperies. Qui autem ualde calidus exiſtit, morbi naturã auget omnino, inſigniter autem frigidus humores conſtipat atque reſtringit, quo minus per inſenſibilem diflationem tranſpirent, aut arte uacuari poſſe uideantur. Cæterũ hęc dicta nobis eſſe uolumus de aere generatim quodam modo, nunc autem de eo dicendum eſt ſpeciatim, hoc eſt de loco & ſtatione, quam patienti proponere debet Medicus, dũ curatur infectio, bibiturque decoctum, ſeu Guaiaci, ſeu ſalſę, ſeu chinæ, ſeu cuiuſuis alterius auxilii. Eſto itaque locus, & ſtatio infirmi ſalubris in primis, nullo fætore olens, nulli ſpiritui expoſita, in contignatione potius quam in pede plano collocata, ubi commode ignis accendi poſsit, menſa parari, lectulus ſterni, & quo infirmus molliter ambulare poſsit, ſi uelit. Orientem ſolem ſpectet, aut meridiem, ſitque cubiculum ſordibus, atque omni immunditia carens, rurſus ab omni tumultu & perturbatione remotum, & ſi fieri poteſt, trãquillum, & ſilens. Mane feneſtræ orto iam ſole aperiantur (nolumus .n. cocyti tenebras illas, quæ uetuſtioribus huius morbi magiſtris mirifice laudabantur) ea tamen lege, ut aer non ingrediatur libere, hoc eſt ſpecularibus clauſis, præſertim hyeme, & autumni poſtrema parte, & ueris initio: ob eam aeris iniuriam, quæ a frigida conſtitutione fit, hanc autem diximus eſſe meatuum conſtrictionem, quæ in hoc affectu ſumme uitanda eſt. Cœlo autem ſereno, ac lucido, tum ſolis ui calefacto, ne quidem aer prohibendus eſt, certo diei ſpatio, dummodo ſub ueſperis aduentum, feneſtr ęclaudantur. Aeſtate uero minus ab aere abſtinendum. Vt ut autem ſit, cauendum eſt ab extremis: hoc eſt ne xxxx. dierum ſpatio patientes concludamus, atque alamus in tenebris, ut primi illi Medici facere conſueuerunt, cur autem id facerent, cauſam puto extitiſſe, ſummam illam inediã, ac repetitas uacuationes, quas aduerſus primam illam, ac ueterem morbi ſęuitiem, proponebant, ueriti, ne uires ægrotantis imbecilliores redderentur, luminis uiſu, aut animalis facultatis, defatigatione. Cauendum item eſt, ne tantum aeris uſuram patientibus concedamus, ut uel frigiditate denſentur meatus uel uento, aut caligine lædantur. Sit itaque me diocritatis ratio, medici iudicio, ſeruanda: ne nimia libertate patiens oberret, neue immodica ſeruitute frangatur, aut animi mærore obruatur. Atque hæc de aere, loco, & ſtatione dicta ſufficiant.

De

De cibo & potu. Cap 5.

Aſſumendorum uſus cibariorum, magna quidem medico in omnibus ratio haben da eſt. Nam his alimur, conſeruamur, & cor rumpimur. Quocirca non leuis cura nobis ponenda eſt, ut in propoſita affectione ſciamus debitam qualitatem, quantitatem, ac modum cibandi, recte inſtituere. In primis autem gene ralia illa de cibo, & potu, præcepta obſeruan da conſtituo, de quibus Hippoc. Galenus, ac omnis tãdem medicorum turba, longa tracta- tione ſcripſere. Ea autem ſunt bonitas, menſu ra, qualitas, conſuetudo, delectatio, ordo, tem pus, horæ, & ætas. Cibi enim, qui laudabilis ſuc ci ſunt, εὐχυμίαν pariunt, uti qui mali & uitio ſi eſſe dicuntur, κακοχυμίαν. Nam utraque cor poris noſtri ratio, atque habitus laudabili, aut uitioſo cõciliatur alimento, quod Galenus co pioſe perſecutus eſt in lib. de cibis boni, & ma li ſucci. Vt autem bonitatem & malitiam co gnoſcamus cibariorum, egemus primum præ ceptione generali, deinde & ſpecialibus. Lex autem, & præceptio generalis eſto, ut ea ſint leuia, tenuium partium, coctu & concoctu fa- cilia, minime excrementoſa, laudabilis alimo- niæ. Specialia uero præcepta ſunt, quę ex his libris colligere poſſumus, qui a Galeno de alimentorum facultatibus editi fuere copio- ſius. Menſuram cognoſcimus, cum certam ci- bi quantitatem animo perpendimus, quam na tura exigit, hoc eſt quę modum non excedit. Id autem aſſequitur quis, ubi nihil ſupra uires, aut natiui caloris gradum ingeſſerit. De hac uero menſura plurimos reperies Aphoriſmos, ab Hippocrate pronunciatos, in priore ſectio ne pręſertim. Qualitas eſt in ſanis ſimilis, in ęgris contraria adhibenda. Conſuetudo eſt, ut aſſueta cibaria proponamus, quo conſuetu dinem, quaſi alteram naturam conſeruemus, monente id Hippocrate. Delectatio quo- que eſt unice cõſideranda, quoniam hæc parũ deteriora cibaria, poteſt nonnunquam utili- bus præferre, ſi eidem Hippocrati credimus. Ordo autem ſeruatur, cum priores cibi inge- rantur, qui ob eorum qualitatum, uim & natu ram primum locum ſibi uendicant, poſteriores uero qui poſtremum. De quo ordine, pauca quędam extant apud Galenum in conſilio pro puero epileptico, ubi ad ciendam aluum mo- net, olera primum eſſe illi ingerenda, deinde reliqua. Tempus autem eſt, quod unice præca uet, ne intempeſtiue cibi aſſumantur, ut ſani uerbi cauſa, ante exercitationem, aut ægri in acceſsionibus. Horæ autem dici poſſunt tem- poris determinata pars, qua commode ſanis, atque ægris corporibus cibi ſunt ingerendi. Vt ſi dicamus ſani cęnam a prãdio horis octo diſtare, uti nouem ęgrotantis. Sub quo capite

E colligunt recentiores Medici partitionem ci- borum, qui ſecundum quatuor anni tempo- ra ſunt diſtribuendi. Aetati uero accommoda tur uictus, ubi puerorum naturam, adoleſcen- tium, iuuenum, & ſenum ob oculos ponimus, diſtinguẽtes, quid, quale, & quantum ſingulis conueniat. De his autem copioſius, alio in lo- co differemus, nunc uero pauca quędam de ui ctus temperatione, hoc eſt ſobrietate ipſa, di- cenda ſunt, quando nihil ſit pręſtantius in hoc genere mali, de quo modo agimus, quam hæc una uirtus, & moderatio, quæ abſtinentia dici tur. Nam præter id, quod diuina lex monet, ut parce moderateque ſit uiuendum, non autem uentrem ipſum nobis deum conſtituamus, in- gluuiei, ac temulentię operam dantes, extat &

F naturæ preceptum, paucis ac modicis rebus na turam egere ad ſui conſeruationem. Hinc eſt, ut ſobrietate duce recte eos ſenſiſſe exiſtimẽ, qui dicunt minus egere ſobrietate utentes ho mines medicorum conſiliis. Plato etiam dice re ſolebat, uitam humanam, haud egere legũ præſcriptis, medicinæque dogmatibus, ſi eam recta ratione regamus, hoc eſt temperantia, atque ſobrietate. Quę autem intemperatum hominem ſequũtur, ea ſunt, diuinæ legis con- temptus, moralium præceptionum præuatica tio, nominis dedecus, atque ignominia, in Ve- nerem propenſio, corruptæ cogitationes, de- prauata conſilia, mala facinora, inopię, ac de- mum caloris natiui imbecillitas, uirium hebe

G tudo, labefactatio ſpirituum, membrorum grauitas, ſanguinis inconſtantia, humorum no xiorum copia, corporum frigiditas, cruditas, exuſtio, ſuffocatio, conuulſio, tremor, dolor, lan guor, laſſitudo, tẽſio, obſtructio, inflammatio, febris, ſenectus pręproperα, ac mortis celeri- tas. Nam ubi quis cruditatem cruditati iniun xerit, exangue eius corpus redditur, ac pallẽs, guttur graue ſpirat. os pituita ſcatet, dentes lu ridi atque inconſtãtes uiſuntur, oculi caligãt, aures tinniunt, ingenium fit habes atque retu- ſum, memoria labilis, ſomni profundiores, ſen- ſus omnes hebetiores, ad motiones tarditas, & pigritia ſubinde excitatur, quæ hominem ſe- gnem, & ad omnia reddit inualidum. Contra

H uero uictus moderatio, diuina mandata perfi cit, moralia pręcepta confirmat, famam ac de cus comparat, caſtiorem uitam proponit, co- gitationes incorruptas facit, conſilii atque iu dicii rationem exercet, prudentiæ uim robo- rat, moderationẽ, in oĩbus p̃ſtat, laudãdos mo- res ſuggerit, ab egeſtate pręſeruat, tũ demũ ca lorẽ ingenitũ fouet, uires tuetur, ſpiritus recre at, mẽbra cõmunit, ſanguinem ſincerum red dit, humores temperat, facultatem uitalem, animalem, & naturalem inſtaurat, morbos at- que intemperies demolitur, ſenectutem uiri-

dem

dem & robuſtã præbet,mortẽ deniq; ipſam lõ
giore ſpatio retardat. Cũ.n.corpus, alimẽti ra
tione,cõgrua,atq; opportuna fouetur,nec ca-
loris mẽſurã, aut uiriũ robur excellit, iã color
in cute laudabilis effloreſcit, pulmones ſuaue
ſpirãt,ſenſus ſua munera ualẽter obeũt,memo
ria efficitur tenax,ingeniũ acre & p̃clarũ eua-
dit,animus uigilat motiones celeres,atq; expe
ditę cernuntur, ac tãdẽ homo ad oĩa redditur
facilis, & paratus. Nil mirũ itaq; ſi abſtinentiæ
uſu,medici oẽs teſtati ſunt, tã ferũ,tãq; immi
tem hoſtem,hoc eſt Gallicum morbum, profli
gari: ali uero,atque foueri epularum copia, &
uarietate plurima. Quo circa hęc euitãda, illa
deligenda magis eſt. Cibus itaque deligatur
cõcoctu facilis,ob uentriculi imbecillitatem,
quæ gallicam luem domeſtico uſu inſequitur.
Tum ẽt qui laudabilis ſucci ſit,ob hepatis intẽ
perantiã corrigendã, & ſanguinis puritatẽ cõ
ciliãdã. Sit autem & tenuis,quoniam huic mã
xime morbo, qui talis eſt uictus aduerſari ui-
detur. Tum ẽt attenuandi uires exerceat, ubi
craſsi,ac lenti humores affuerint. Refrigeret
nonnihil,atque humectet, ob feruorem & adu
ſtionem temperandam, putredini ſiqua fuerit
demũ reſiſtat, quæ qualitate cõtagii tractu tẽ
poris indita eſt. Et ut generatim rem perſequa
mur(nam ſingula quæque ſeorſum, ex Galeno
& aliis petẽda ſunt) leguminum uſus in primis
eſt dãnãdus, cum eorum uis & natura magnã
flatuum copiã excitet, immo & dolores pedũ,
ac genuum,adde & crurum imbecillitatem af
ferat, Hipp. teſtimonio. Oleribus quoque abſti
nendum,cum laxiorem reddãt uentriculum,at
que inteſtina,ſintq; ualde pituitoſa, & ſpiritũ
flatuoſum progignant. Fructus uitari medicis
omnibus ſcio,quia crudiores ſunt,uiq; caloris
plurima egere ſolent, tum ẽt ex eo ꝙ humidio
rẽ ſuccum cõgerunt,atq; aquoſum,flatus ciẽt,
ſpiritus naturales,& ſanguinem refrigerãt ma
gis,quã ſit opus,unde ſequitur feruor & ebulli
tio,quæ morbi qualitates augere noxias uide-
tur. Vitandę & carnes,quę uel humdioris ſunt
ſucci, uel quomodocũq; mali, quales p̃ſertim
ſunt,agninę,atq; ſuillę,tum & earum auiũ,quę
ſtagna, & paludes incolunt, adde pecoris,hir
ci,& capræ,adde & columborum,quos dome-
ſtica cura educat,bouilla quoque,ac omnis ue
tus caro dãnandę,tum & animalium particulę
minus laudãde,uti inueteratorũ teſtes. Quer
quedulę,cerebra,uuluæ,caudę,hepar,renes,au
res,cor,dorſi medulla, ac demũ interanea quę
que. Eodem argumento anſerum, atque anatũ
carnes effugiẽdæ ſunt,pauonum,cuniculorum,
ceruorumque,qđ illæ crudioris ſint, atque hu-
midioris alimenti,hęc autem denſioris, maxi
meque inepti. Cum.n.ex carnibus multum ſuc
ci congeratur,inde efficitur ſi malus ſit,ut plu
rima paretur materia,apta cõtinere, atque fo

A uere morbum. Etenim ſi ipſa ſola carnium co-
pia nobis ingeſta laudabiliũ, πλειτορίαν pare
te ſolet,authoribus Plutarcho,& Celſo,quid il
laudabilis carnis uſus efficere poterit? Vetuſta
aũt caro omnino laborem adhibet,& moleſtiã
uẽtriculo,ſuccumq; gignit melancolicum. Sed
eã,ad ſalubritatem,ſale biduo,aut triduo, in-
ſpergit Gal. quo humiditas omnis tolli, ac diſ
ſipari queat. In uniuerſum ualentius alit caro
domeſtici,quã feri animalis, tum ſubhumido
cœlo alti quã ſicco, in ocio degentis quã labo
rantis, domeſtico uictu ſaginati, quã per ſe ſe
paſtum quærentis,obæſi quã macilenti, maris
quã fœminæ,nigri quã candidi, piloſi quã gla
bri,iuuenis quã ueteris, recenter mactati,quã
B ſale cõditi,ſæpius id atteſtãtibus Hipp. in lib.
de ratione uictus, & Gal. in his quæ ſcripſit de
patientibus locis. Hæc autem a propriis fonti-
bus petenda ſunt. Verum,ne in re opportuna,
apprimeque utili,dormitaſſe uideamur,pauca
quædã de auium carnibus, hoc in loco refere-
mus. Nam quãquã uolucrum caro,non adeo ut
quadrupedum animalium ualenter alit,ex his
tamen uberius nutriunt quę grandiores ſunt,
quam quæ minores,quæ pede ferũtur,quã quę
alis ſępius utuntur. Rurſus enutriunt magis
pinguiores aridioribus, domeſticæ ſylueſtri-
bus,tardiores celerrimis,iuniores uetuſtis. Præ
ferenda autẽ oĩbus eſt caro Gallinaceorum,
quæ laudabilem ſuccum magnopere ſubmini-
C ſtrat. Dãnat pauonẽ Paulus, qđ difficilis ſit cõ
coctu,ſanguinẽq; ad ſupercalefactionẽ proři-
tet: quocirca & Gallicum patientibus euitan-
dus erit. Vitentur & piſces, qui humidiorem
afferunt alimoniã,ac quaſi pabulum morbo cõ
ciliant. Excipiuntur tñ a Galeno qui ſaxatiles
ſunt,uti bonos ſuccos proferentes. Horum au-
tẽ nonnullæ differentiæ minus improbantur,
præſertim Perca,carpio,lampetra,trota, Au-
rata,murena, carpius, dentix, trilia, gobius,
mullus,lupus,ſcarus,mena, atq; alij huius ordi
nis. Probantur piſces qui in puro mari natant,
& uentorum ui, atq; æſtu creberrime cõcuti-
tur,quiq; in dulcibus aquis,glarea,& ſaxis,fre
quẽtius agitatis,degunt. Qui colore albi ſunt,
D carne iucunda, ſubſtantia friabili,pinguedine
mediocri,corruptioni haud obnoxii,odore ſua
ui,ętate uirili,nitido ac puro humore natãtes,
curſu celerrimo,aſperis arenoſiſq; locis degen
tes,ſquamis & ſpinis referti, exercitatiõis atq;
agitationis cupidi,ac tãdẽ qui minus excremẽ
toſi ſunt, minimeq; carnẽ habẽt mucoſã, & cõ
coctu difficilẽ. Cõtra uero improbãdi penitus
ſunt,qui in cænoſis,ac ſordidis locis uerſãtur,
nec nõ ſtagnãtibus aquis,aut lẽti curſus flumi
nibus,aut pacato mari degentes, quo plurimæ
ferantur ſordes, aut purgamenta corriuen-
tur, aut noxiæ innaſcantur herbæ. Qui co
lore diſtẽt ab albo, carne iniucunda,ſubſtãtia

uiſcida, pinguedine permulta, corruptioni fa-
cile obnoxii, odore graui, ætate uel tenella, uel
admodum uetuſta, impuris aquis natantes, cur
ſu cunctantes, mollibus locis ſe ſe recipientes,
ſquamis ac ſpinis uel nullis uel paucioribus
prędıti, ocii & morę cupidi, demum qui maxi
me excrementis redundãt, minimeq; carnẽ ha
bent friabilẽ, afferuntq; uẽtriculo, dũ cõcoquũ
tur, moleſtiã. Cæterũ ſi parandi ſint piſces, o-
mittenda ſunt in lue gallica lautiora illa cõdi
menta, quæ forte in aliis caſibus prodeſſe pote
runt, ex zingibere, caryophylo, cinnamomo,
croco, pipere, cæpe, porro, ſaluia, roremarino,
ſiliquaſtro, hyſſopo, amaraco, atq; aliis. Eã aũt
coquendi formã potius deligamus, quę uti ſim
plicior eſt, ita ſalubrior uiſa eſt Gal. lib. tertio
de Alimentorũ facultatibus. Ad extremũ eos
piſces reiicito, qui teſtis occludũtur, tales ſunt
cochleæ, teſtudines, cancri, aſtaci, adde & o-
ſtrea, atq; cõchilia oĩa, quę carnẽ habent durio
rẽ, ægreq; cõcoquuntur. Omniũ peſsimi ſunt,
qui fumo exſiccati aſſeruãtur. Nã ſuccũ deter
rimũ prębent, tardeque a natiuo calore ſupe-
rantur. Iã uero in hoc genere morbi ſalſa fere
oĩa ſunt profliganda: qđ hepatis uitiũ augeãt,
calidiorẽque intẽperãtiã foueãt. Incuſandus
& aromatũ uſus, quãquã caryophylli, aut cinna
momi pars in decocto guaiaci nõ improbatur
a Mõtana, & aliis ſcriptoribus: præſertim uero
auferenda ſunt aromata, ubi palmę & plantæ
pedũ incaluerint, & uirga carie laborarit, aut
puſtulæ coriũ fędarint, aut ulcera carnẽ inuaſe
rint, aut ſanguis quocunque modo feruórem
attraxerit. Acetaria, mihi q̃dã nõ ĩprobã ex sõ
co, lactuca, ſerio, intubo, lupulo, ſeu ſalictario
lupo, cicerbita, bugloſſo, atque aliis ſimilibus:
dãnanda uero, quæ uentriculo ualde obſunt,
uel ſanguinis feruorẽ conciliant, uel ẽt immo-
derate refrigerant. Itaque ſpinachię tollãtur,
quæ humore nimio ſtomacho aduerſantur, &
cum his feniculus, & petroſelinũ, ac mentha,
quæ feruoris materiã ſuggerunt, tũ & acetoſa
ualde, qm̃ quę ſic ſe habent conſtipant, atque
obſtruunt. Aſparagus hortorũ cõmendatur a
Fracaſtorio, damnantur bulbi, tũ ab aliis ſcri-
ptoribus reiiciuntur fungi, boleti, cardui, ra
uani, cariotæ, napi, mala arancia, mala citria, li
mones, paſtinaca, oliuæ, caricæ, cæteraque alia
huiuſmodi, uel quia laborem afferunt uentricu
lo, uel quia mali ſucci ſunt, uel quod ex his nõ
nulla obſtruunt, ac ductus, & uias interaneo-
rũ conſtringunt. Admittimus fercula ex hor-
peo, oriza, & farre uulgo uocato, tũ boragine,
blito, beta, cicerbita, interdum & cucurbita,
uel etiam iure cicerum, pane contrito, ouo re
centi, ac modico cinnamomi. Quod ſi parum
alerẽ cupio, panicũ ꝓpono, cui modica nutriẽ
di facultas iniũgitur, ſi paulo magis miliũ. Ab
ſtineo ab omni farciminũ genere, uel quia illa

E utplurimũ ſalita ſunt, uel quia rerũ uarietate
obſint. Etenim, quę ſalſa ſunt, uellicant uentri
culum, ſanguinem exacunnt, hepar intemperã
ter calfaciunt. Varietas uero, & aceruatio cibo
rũ pernicioſa exiſtimatur a Plinio, & Aegineta
aliiſque, qui ueluti rẽ pernicioſam, ne dũ parũ
ſalubrẽ, inſectantur. Garum amoueo, ob ean-
dem cauſam, quęque in ſartagine coquuntur,
hæc.n. cerebro uapores conciliant, & pectori
aduerſantur, plurima item obſtruunt. Ex
paſta uero quæ parantur (ſic .n. uocant) con
dimenta, omnia ab Gallicorũ menſis arceto,
quod craſſum nimis ac lẽtũ humorẽ procreẽt,
tum ex lacte fercula, cũ Hipp. Scriptũ relique
rit, lac dare caput dolentibus malũ. Quæ uero
F tortę uocantur noſtra tempeſtate obſonia, hoc
eſt ex bellariorum genere, quia lac, caſeũ, buti
rũ, & aromata plurima recipiunt, ob id minus
probantur. Ex ſaccaro condita minus damnãt
Medici quam melle. Qualia ſunt marzapanes,
ac cętera alia. Verũ ſi de ſalubri uictu agimus
generatim, laudandi erunt coriandri ſaccaro
obuoluti, amygdalæ, pineæ, piſtacia, melonum
ſemina, lactuca, cucurbita. Quia uero in galli-
ci curatione uitanda ſunt & quę ualenter nu-
triunt, ob id de hac condimentorum uarieta-
te ſolliciti eſſe non tenemur. Tenemur autem
ubi uel conſternato appetitui, uel deiectis uiri
bus patientis, conſulendũ eſſet. Palmarũ fru-
ctus nõ deſpicio, neque ẽt paſſularũ uſum, aut
G uuę creticæ, ſmirniæque, pręſertim ubi modi-
ca, aut nulla uis affuerit adſtringendi. Verum
ne diu ſuſpenſos teneam ſtudioſos, cætera quæ
ſuperſunt edulia, ſummatim & cõpẽdiaria ra-
tione perſtringã, ab ouis exordiens. Hęc.n. ſor
bilia, atque recentia, opportune, ac celerrime
alunt. Quocirca & tantundẽ ſanguinis ad põ
dus reddere exiſtimabat Auerroys. Salubrem
ſuccũ gignit plus, minuſue, pro rata portione
cocturæ, ac condimenti. Mollia citius nutriũt,
ſed celerrime deiiciuntur, dura diutius cõtinẽ
tur, ac ægre cõcoquuntur. Cõmẽdatur aũt me
diocritas. Deligenda magis ſunt recentia quã
uetuſta, candidiora quã aliarum auium, ex gal
linis domeſtico uſu altis, optimoque farre, quã
H ruri, aut herbis ſordibus, uermiculiſque enutri
ta. Ex uetuſtis aũt minus improbantur ſale ob
ruta, aut paleis, furfuribuſue, quã quæ arena aſ
ſeruantur, uel millio, quod alii faciunt. Coctu-
ra cõmendatur duplex, uel quę ea ſorbilia red
dit, uel quæ in æſtuantem ahenum iniicit per-
fracto cortice, oua diſperſa uocant italo-
rum plurimi, damnantur uero quę utcumque
in ſartagine perfrixeris, Galeno authore, quo
niam inſaluberrimum ſuccum progignunt,
hoc eſt craſſum, lentum, atque excremento
ſum. Veneno irẽ proximũ fieri ouũ arbitran-
tur nonnulli recentiores, ſi ſub cineribus effer
ueſcẽtibus aſſum coquatur, Ficino, atque aliis
uiris

uiris probatiſsimis,id unũ atteſtantibus. Ad
extremũ uitanda eſt ouorũ copia, quę facile
in ſtomacho marceſcit,ſuccũq; præbet craſsio
rẽ,atq; ob id Galenus frequentẽ eorũ eſum ſe
nibus prohibet.Lactis uero uſum, in hoc gene
re morbi, minus admittimus, ex eo maxime,
quod patientes utplurimũ, per initia ſaltem,
dolore capitis afficiuntur. His uero qui ita do
lent,lacte abſtinendum eſſe, aiebat Hippocra
tes. Rurſus a cauſis calidioribus in fuliginem,
& uaporẽ uerti,in acetũ uero a frigidis,aſſere
bat Galenus. Accedit quod caſei, Butirique
permixtione,excrementis plurimis redundat,
ac deſtillationem parit, ſuggeritque pituitã.
Quamquam non me latent huius commodita
tes a medicis decantatæ,quod primũ ſit huma
nę uitę pabulũ, & alimentũ a natura inſtitutũ,
aluũ moderate deiiciat,humorẽ laudabilẽ gi-
gnat,mordaces ac uellicantes ſuccos repurget
carnẽ reddat ſalubriorem, fluorẽ uentris acri
monia quacũque excitatũ,compeſcat,lotii ſtil
licidio ac difficultate affectis unice proſit,ero
dentes fluxiones corrigat, acrimoniã ſangui-
nis tẽperet,mẽbra ſeroſis particulis abſtergat,
humores aliquo confluentes ſuo lentore ſiſtat,
ac cætera huius ordinis auxilia plurima ſuppe
ditet humano corpori. Rurſus neque diſsimu-
lanteſ ſunt lactis differẽtię. Nam probatur, quod
herbis montanis magis ſuggeritur, quam hu-
midis & paluſtribus,iunioris quam ueteris ani
malis,Bouilli,quam Caprini,uel Ouium, Aſi-
nini quã Bouis,Humani quã Aſinę. Verũ de
uario lactis uſu, ſi quis eſt qui copioſius perle-
gere cupiat, Galenum adeat libro quinto de
tuenda ualetudine,Aetium quoque & Pliniũ,
atque alios poſteriores. Caſeus plane omnis ui
tandus eſt Gallicis. Is n.ſi recens fuerit,lentos
ac uiſcidos ſuccos adhibet,uetuſtus prauos, in
cidentes,atque æſtuantes,quod Galenus & Ae
tius obſeruant. Huius eſu excitari Gallicos do
lores plurimũ cõpertũ eſt, Gummata augeri,
puſtulas ſæuire, articulos impediri, quo circa
neque his oſtendendus. Verum non hunc ſem-
per improbat Hippocrates, parcius aſſumptũ
non omnino damnat Plutarchus, plurimo pa-
ne ingeſtum admittit Aetius, ſenibus tandem
uidetur duntaxat eum prohibuiſſe Galenus,in
libris de ſanitate tuenda, quid ad nos iſtud?
Gallica lues non admittit, experientia id com
probat. Hinc minus ineptam fuiſſe ineptiſsimi
carminis ſententiam exiſtimẽ, ſi modo id car
men eſt,quod cum riſu circũfertur,ait enim.

Caſeus eſt ſanus quem dat auara manus,

Salitus uero caſeus,qualis Creticus, Libur-
nus atque Epirota,ammouendus eſt in lue gal
lica ob rationes de ſalitis cibariis alias nobis
dictas. Secundo loco,qui uetuſtior eſt aliis, cũ
feruorẽ conciliet,paruũq; ſuccũ,ac reſidẽ præ
beat,poſtremo qui nuperrime preſſus eſt,quod
tenacem humorẽ cõciliet. Deligendus aũt ma

A gis caprinus quam ouillus,ouiũ quã bouillus,
mollis quã durus,ſuauis potius,quã mali odo-
ris,cui magna pars butyri admixta eſt,quã exi
gua,ac demũ qui ex lacte laudabiliore, quam
prauo cõficitur. Butyri quoq; uſus abnegãdus,
ꝙ uiſcidũ,atq; reſidẽ humorẽ ſubminiſtret, in
ter.n.pinguia edulia reponẽdũ, iccirco uenit
ꝙ famẽ cõpeſcit,ſi Plinio credimus. Sapã abi-
go,quia obſtructiones affert, flatus producit,
aluum reſtringit. Paſsũ nõ adeo ĩprobo. Mellis
crudi acrimoniã timeo, uentrẽ parũ cõmode
proritantẽ: cocti alimentũ reiicio,cui plurimę
obſtructiones iunguntur. Addo & hepatis fer
uore,uitari oportere,tũ uẽtriculi nauſea,ac uẽ
tris perturbationibus. Oleo lentor ineſt haud
B exiguus. Quod in Problematis ait Ariſtoteles.
Tuſsim excitat,gulãq; exaſperat,oculos lædit,
ac uellicat,horũq; lachrymas ciet,calfaciendi
uim poſsidet, lubricã aluũ reddit. Nõ illud in
cuſo,qđ ex dulcibus amygdalis exprimitur,cui
ſuccedit ex olea. Nam quod ex lini ſeminibus
educitur,tũ nucibus,raparũq; ſemine noxium
eſt,& ad alendã lucernã potius quã corpus, ac
cõmodatũ. Omne uero oleũ aerea quadã par-
tiũ tenuitate refertũ eſſe,teſtatur medicorũ cõ
ſenſus. Ex eo nõ inepte coniiciũt alii cauſam,
cur facile odorũ qualitates ſuſcipiat, Plutarchi
atq; Plinii teſtimonio. Acetũ oĩbus numeris in
Gallico reiicio: quod ille frigiditate conſtrin
gente ductus arctet, neruos ac partes nerueas
C uellicet, ſiccitate alterã morbi qualitatem au-
geat,acrimonia,erodat, Hoc.n. Mulieribus ute
rũ torquet. Robur corporis imminuit. Sãgui
nẽ melãcolicũ cõciliat,ut Hipp.uiſũ, libro ter
tio de uictu in acutis. Salis quoq, immodicum
uſũ amoueo,q̃a oẽs morbi qualitates, & intẽ-
perãtiã ex æquo adaugeat. Quod uero uulgo
Acreſtã,ſiue Omphatiũ dicimus,unice ꝓhibe
to. Id.n. uentriculo ſumme obeſt,remoraturq;
caloris,& cõcoctionis officiũ. Idẽ quoque, ſed
alia ex cauſa preſtãt res oleaginoſę, pinguedi
nes,adipes,atq; ſimilia,nã ęgra ſuperãtur a ca
lore,craſsũq; & glutinoſũ humorẽ gignũt. Sac
charũ tenuitate partiũ, in bilẽ flauã facile con
uertitur,atq; ob id omittẽdum. Cæpe, Allium,
D Porri, ac cætera huius ordinis ob inſignẽ acri
moniã,ac fere nitroſũ ſenſũ,uiroſũq; ſuccũ,nõ
minus quã uenena ſunt Gallicis auferẽda,neq;
.n. in hoc diligẽtia ulla eſt adhibẽda ut cautio
res reddãtur medicæ artis ſtudioſi, cũ id ſua-
pte natura ſatis cuilibet minimeq; erudito,pa
tere poſsit. Panis(ut ad oĩa ſatis acurati ſimus)
diligẽter & ipſe uenit cõſiderãdus. Quid.n.
magis ꝓ uitę tuẽdę,ac retinendæ rõne, nobis
eſt neceſſariũ,quã Panis & Aer: Triticeus cæte
ris eſt præferendus. Sed ſiligineus probatur
magis Plinio, & Celſo,quod delicatior ſit,ac
firmior. In quam ſententiam pedibus om-
nibus uehiſſe conſtat Senecam in Epiſtolis, ac
Iuuenalem Satira ſexta. Quamquam columel

le contrariam partem ſuſtinuiſſe uidetur, qui triticeum ſiligineo anteponit, uti præſtãtiorẽ, melioremque. Ego autem tritici ac ſiliginis nomina puto uetuſtate tranſpoſita, indeq; factum eſſe, ut omonimiæ ratione, in ſcirpos, & meandros incidamus. Sed neque is locus eſt de hac re differendi, plura autem & erudite ex cogitata de hac ipſa re petent ſtudioſi ex noſtræ ętatis ſcriptoribus, Hermolao, atq; aliis. deligendus eſt magis qui bene, quam male fermentatus, probe coctus, quam uel crudus, uel torrefactus, rurſus pondere leuior, quam grauior, magnitudine mediocris, quam exiguę, uel liberalis, ſubſtantiæ ſpongioſæ, quam denſioris, parum furfuraceus quam ſincerus ex farre nouo, quã uetuſto, ex tritico ſublimi horreo condito, orienti ſoli, aut ſeptẽtrioni expoſito, quam alio quouis modo, atque ex eo tandem, quod a putredine, & humore præſeruatum eſt, tum meſſe felici collectum, tum nulla rubigine attactum, quodque mũdum eſt, & loco ſublimi, ſalubriorique ortum, quam quod contraria ratione ſe habet. Ex Millio panis confectus, longe minoris eſt alimoniæ, minus quoque ex Panico factus, ſuggerit nutrimenti, deterrimus qui ex uitia paratur. Fabaceus flatulẽtus eſt, uti qui ex caſtaneis mali ſucci. Ex zea ſalubrior eſt, quam hordeaceus. Veteribus autem nonnullę ex his, panis confecturę uiſæ fuiſſent horribiles, ac portentoſæ. Nam apud priſcos, hæc maxime differentiæ in uſu extiterunt. Panis triticeus, Siligineus, Simi lagineus, Hordeaceus, Furfuraceus, ex Amylo, Panico, & Millio. Probatur magis medulla, quam cruſtæ, quod hæ minoris ſint alimenti, difficiliorisque concoctionis, in Gallico uero uideo cruſtas anteferri interiori parti, ubi minus ſit alendum, uictus tenuis cauſa. Vitandus eſt qui ex clibano calidior adhuc educitur, natiuum enim calorem labefactat, capiti exhalationem noxiam impellit, lentum quoque humorem gignit. Antiquior, atram bilem excitat, Azimus ægre concoquitur, glutinoſumque ſuccum gignit, eſtque putrefactioni obnoxius. Panis etſi repletionem deterrimam uiſus eſt Auicenna aſſeruiſſe, forte ex eo quod ille ſanguinem reſidem, ac ſegnem procreat, qui difficile uenas permeat, facileq; obſtruit. Aliis autem uiſum eſt extare huius rei cauſam, quod ille diutiſsime in uentre moratur, ita enim fieri uidetur, ut plus iuſto detentus, magnopere corrumpatur. Verum hiſce conſtantibus, non inepta quęſtio uidebitur illa, num Gallico laborantibus, conueniat panis triticeus, an ex alio genere, rurſus an ſemel, an potius biſcoctus? Verum prior quæſtionis pars dilucide explicatur, nam triticeus panis conuenit, qui ex eo frumenti genere conficitur, quod hodie piſtrinę uſurpant. Siligineum etiam addimus, ſi liceat priſcam uocem, in re dubia proferrę.

E Hic enim delicatior eſt, & probe nutrit. Biſcoctum uero improbant multi, quod natiuum humorem abſumit, quod ęgre concoquitur, quod laudabilis ſucci minus exiſtat, quod obſtruat, pigrumque ſanguinem, ad inſtar cruſtarum præbeat, ſitque alimenti perpauci. Contra communis medicorum uſus tempeſtate noſtra, hunc panem inſtituit, quia ſuperfluitates corporis tollit, humores exęquat, ſanguinem minime glutinoſum producit, ac ſui tenuitate hepatis uitium compeſcit, putrefactioniq; reſiſtit. Nos uero in re ambigua, uariiſque tractata rationibus, certum afferre iudicium, ueremur, dicemus tamen probabilem ſententiam, hoc modo. Si in Gallica lue occurrat uir, aut
F mulier, quibus ætas habitus & corporis conſtitutio imbecilla ſit, ac uires infirmiores, delicateque fuerit educationis, & mollis, pane utereri probe fermentato, diutius ſubacto, in clibano inſigniter cocto, atque eo ſpongioſæ leuioriſque ſubſtantiæ, triticeo, exiguæ magnitudinis. Si uero iuuenis appareat, robuſto corpore, uiribus ualidioribus, & inſigniter affecto, iam uictu tenui egere uidetur, ut morbi cauſa tollatur, iccirco etiam per ipſa curationis initia, biſcocto alerem. Neque uero dicendum ob id natiuum calorem abſumi, cum malorum humorum attenuatione, reſolutioneq; potius uires aſſumat, tantũ abeſt, ut minui poſ
G ſit. Minus dixeris difficile concoqui, nam bene manſum conficit uentriculus, humore præſertim oris madefactum. Ipſum uero quid prohibet bonum ſuccum producere poſſe? Si ex præſtantiore materia conditum eſt? coctura duplex, (dixeris) eſt illi aduerſa. Quid iſtud? immo hęc internę medullæ lẽtorem corrigit. Non enim in carbones eſt reducendum, ſed igne moderato, & ſuaui percoquendum. Poſtremo neque admittendum ſit, Biſcoctum obſtruere, ſanguinem ſegnem & impermeabilem ſuggerere, cum lentore uacet, crudo & incocto qui medullã ſequitur, ubi ignea uis minus iuſto ad interna panis penetrarit. Minus uero alere quã faciat panis ſemel coctus,
H citra oẽm cõtrouerſiã, admittimus, at hoc ipſũ uolumus in gallici curatione, hoc eſt tenui diæta, morbi cauſã, funditus euertere, cũ ad eũ profligãdũ nulla uis aut maior, aut efficacior excogitari poſsit, tenuitate uictus. Vinorũ aũt naturã, uim, differẽtias, atq; eorũ locorũ, ſubſtãtię cõficiẽdiq; modi diſcrimina, nomina itẽ Italis Græcis, ac cæteris nationibus familiaria, adeo accurate a priſcis noſtriq; tẽporis ſcriptoribus fuere tractata, præſertim Dioſcoride, Galeno, Aetio, Plinio, Barbaro, ficino, Fracaſtorio, Rhodigino, atq; aliis, ut pudor atq; demẽtia ſit, horũ ſiue induſtriæ, ſiue diligẽtiæ, partẽ operis, addere tẽtare. Nos uero quãtũ Gallici curatio poſtular, de uino diſſeremus quã breuiſsime, Huius quæ a colore differẽtię ſuſcipiũtur ſunt.

Nigra,

Nigrum, Rutilum ſiue Rubrum, Flauum, Pallidum, Candidum. Quę a loco ſumuntur, ſunt cum dicimus Lesbium, Rhodium, Creticum, Campanũ, Sabinum. Quæ ab ætate, ut Muſtũ, Nouũ, Vetus, Bimũ, Trimũ, Quadrimũ. Quę a uiribus, ut potens, Debile, Mediocre. Quæ a ſapore, uti Dulce, Auſterum, Acerbum. Quę ex ſubſtantiæ tenore, uti Craſſum, Tenue, Mediocre. Quæ ex ipſa permixtione, uti Sincerũ, Dilutum. Quæ ex odore, uti Odoratum, non Odoratum. Quæ ex ſui conſeruatione deſumuntur differentię quoque ſunt, Firmum, & Infirmum. Itaque in Gallico affectu uinũ prohibeo nigrum, giluumque, quod ſegnem ſanguinem, ac reſidem faciat, multumque repleat uaſa, capiti noxa communicata. Quod uero album ui, & ſtudio paratur, adeo ut aquę colorem æmuletur reiiciendum eſt, quia caput nõ tam impetit quam ferit, & ſanguini mirifice feruorem conciliat. Flauo uis ineſt, ut liberius penetret, facile extrudatur, & flatus interdum excitet. Pallidi eadem ferme ratio eſt. Rubrũ ſaluberrimum eſſe exiſtimatur, niſi ex permixtione aliarum qualitatum uitietur. Quę uero a loco ſumuntur differentiæ, non ſunt in præſentia attingendę, nam hæc iuſtum uolumen expoſcunt, itaque de aliis carptim ſermo eſt habendus. Improbatur muſtum, quod incoctũ ſit, atque obſtruat, quodque flatus excitet plurimos, uentriſque fluorem prouocet. Tum etiã tametſi minus, nouum. Laudatur quod quartũ menſem excedit, damnatur uetuſtum ualde, quod inſigniter repleat, & calfaciat: quorum neutrum in Gallicis eſt affectandum. Quod potens & forte eſt, ægerrime ſuperatur a calore, uim impetit animalem, hepar calfacit, ingenii uires hebetat, atque obtundit, caput lædit uniuerſum. Debile magis conuenit, mediocriter quod mediocre eſt. Generoſi uis eadẽ eſt cum facultate potentis. Vile quod ita fuerit ſui tenuitate eligendum, ac quod inter utrũq; mediũ eſt. Dulce obſtruit, quamquam Aetius illud ipſum cum luteo colore iniunctum, ſaluberrimum eſſe dicat. Auſterum diu reſidet, capiti obeſt. Acerbo facultas ineſt refrigerãdi, ac conſtringendi, uentriculoque aduerſatur. Craſſum tollendum, quod plus iuſto repleat. Tenue ac mediocre deligenda. Sinceri caliditas maior, diluti moderatio, pro dilutionis ratione. Odoratum caput replet, ſi & potẽs & generoſum fuerit: odoris expers minus id facit, niſi alię qualitates obſtiterint. Firmũ quia a putrefactione conſeruatur magis, magis quoque ſalubre eſt, minus infirmum. Probatur itaque uinũ colore rutilum ſiue rubellum, tenue, ſub acerbum, aut etiam luteum, ſplendidum, cui grata & lenis iungatur acrimonia, adde & exiguum quendam ſenſum dulcedinis, ſi libeat. Fæcem uini fugio, quod nitroſa ſit, & perflagratione obnoxia: item & quod in ſumma dolii parte enatat, id namque flatuoſum magis. Mediam dolii partem occupans, commendat Macrobius, nõn inepte uti ſincerum atque prę ſtantius magis. Deteſtarer ebrietatem at, quẽ eos quos Græci βεβρεγμένους uocant, niſi uidiſſem Hippocratem in Aphoriſmorum libris id uitii, fuiſſe acerrime inſectatum, nec nõ copioſius Platonem libro ſecundo de legibus. De temulentiæ autem morbis, deque periculis quæ hanc unam ſequuntur, legendi ſunt, Galenus & Plinius, qui plurimos uini immoderate, aut inopportune etiam hauſti cauſa, mortis incurſu pœnas dediſſe teſtantur. Nam neque Hiſtoriam ſcribimus, neque de uini abſoluta explicatione, ſed de potu eorum, qui gallico morbo afficiuntur.

SAPOR SALSVS.

Nunc qui ſapores conueniant, quiq; minus idonei ſint, Gallico laborantibus, dicendum. Proſunt cibaria, quę modico ſale condiuntur, obſunt inſigniter, quæ ſalita fuerint. Hæc enim ſanguinem irritant, hepar incendunt, concoctionẽ remorãtur, ſtomachũ uellicant, Venerẽ ciẽt, oculos lędũt, macilẽtis corporibus aduerſantur, dolores acuunt, puſtulas proritãt, ulcera inflammant. Illa uero (authore Celſo) uentriculum oblectant, naturęque amica eſſe uidentur. Humidiores cibi ſalis inſperſione corriguntur, ſicciores uero exareſcunt magis. Ad de nullum ſalis genus hic afferre momentum. Nam marinus caliditate, Foſsilis autẽ denſitate partiũ obeſt, neq; id uidere eſt perdifficile.

SAPOR DVLCIS.

Dulcia eſſe naturę amica, uulgato prouerbio dici ſolet. Id ab Ariſtotele emanaſſe uidetur in libro de longa ac breui uita. Sunt .n. ſanguini perquam ſimilia. Verum, quia ualde, & copioſie enutriunt, ut Plinius & Aetius aſſeruere, ob id relinquenda: nam tenuem uictum quærimus, non pleniorem. Noxæ dulcium cibariorum ſunt, facile corrumpi, ualenter obſtruere, flauam bilem gignere, ſpleni atque hæpati aduerſari, dentes interdum lædere, ſi Galeno, Aetio, Oribaſio, & aliis aſſentimur.

SAPOR ACRIS.

Acria omnia naturæ aduerſantur, quod eã proritent, ſtimulantiaque affligant. Rurſus hepar feruore nimio exurunt, acrimonia ſanguinem uellicant, cariem & ulcera ad malignitatem uſque perducunt. Itaque compertum eſt in Gallico, Allium, Cępe, Porrum, Naſturtiũ, Critamum, Eruculam, Piper, atque alia huius ordinis ſępius ingeſta augere mirifice morbũ, excitareque omnia ſymptomata, ad patientis cruciatum, doloremque clamoſum.

SAPORES AVSTERVS, ACIDVS, ACERBVS.

Conferre poſſent ſapores auſterus, acidus, & acerbus, ob eorum frigiditatem hepati, niſi in aliis Gallico laboranti officerent. Etenim frigiditate, uentriculo non arrident, denſitūdine autem & conſtrictione, ductus arctant, anguſtioreſque reddunt, quo minus ſpiritus libere ferantur, aut etiam noxia morbi qualitas tranſpiret. Ad extremum natiui caloris uim obtundunt, atque hebetant.

SAPOR AMARVS.

Amara etſi calidiora ſunt dulcibus, ex eoque minus hepati opportuni uidentur, quia uero aut uentrem ſoluunt, aut uentriculum roborant, aut iecur fouent, aut ob aliam ſpecificam qualitatem permixtā, corpori beneficiū adhibent, iccirco in hoc genere morbi, utilia eſſe uidentur. Hic eſt ut in Gallicis Hiera, colocynthide, ueratro, agarico, aloe, catapotiiſque amaris utamur. Guaiacum item amarum eſt, ac cætera plurima. Amari notę ſunt præſtantiores, ſtomachum ſtabilem reddere, meſaraicas ac iecur ex obſtruere, bilem educere, ſpiritus puriores gignere, putrefactionem tollere. Atque hæc de ſaporum differentiis, quantum ad præſentem uſum ſufficit, ſat ſit dixiſſe. Nam qui plura uelit, ſe ſe transferat ad Platonem in Timæo, necnon Ariſtotelem in lib. de ſenſu ac ſenſili, Galenum in his quæ quæ de placitis Hippocratis, & Platonis conſcripſit, ac Plinium tandem, & alios. Hi enim ut accurate, ita exquiſite omnia, ac diligenter, complexi ſunt.

CIBI ASSI ET ELIXI.

Adducor ut credam, operæpretium me facturum, ſi pauca de cibi condiendi ratione, cocturaue, his quę dicta ſunt hactenus, inſeruero. Pręſertim cum noſtrę tempeſtatis medici, in huius affectionis curatione diſparem ſequātur conſuetudinem, alii probantes carnes aſſas, quod exſiccent magis, alii contra elixas, quod laudabilius nutriant. Verū ſi Ariſtotelis ſentētiā ſequimur, ſatis exploratū habebimus, quantū coquendi diſcrimina illa inter ſe differant. Elixa caro inquit externe humecta eſt, interne arida. Contra aſſa intus humecta eſt, extra uero ſicca. Addit Galenus aſſam carnem calfacere atque exſiccare: elixam autem refrigerandi facultatem quādam obtinere, author eſt Cornelius Celſus. Præterea medici conſentiunt omnes, aſſam aluum ſiſtere, elixam, ciendæ conferre potius, quam reſtringendę. Rurſus aſſa concoctu difficilis, atque impedita ma-

E gis eſt, atq; ob id capiti facile uapores improbos concitat, elixa non item. Ex quibus facile cuilibet patere poteſt, Gallicis proferendam eſſe carnem elixam potius quam aſſam. Neq; obſtat, quod ferebatur, aſſum exſiccare magis, & iccirco conferre: nam morbi qualitates ſunt calidum & ſiccum, quorum neutrum eſt augēdum. Dixeris forte ipſum exſiccare pituitam quę in uentriculo eſt, non epar, atque iccirco prodeſſe, pręſertim cum laborantes pituitę copiam habeant. At nil moliris, dum hæc refers, quia ea conferentia non ſunt adhibenda, quæ in alio lædant magis. Exſiccat certe aſſum, ſed hepati obeſt, & uentriculo laborem iniungit, quæ in Gallicis ſunt unice euitanda, ob natu-
F ralis facultatis imbecillitatem. Neque obſtat, quod Hippocrates ſcripſit, & Polybus, atque alii, per hyemem conuenire aſſum magis, quā elixum, nam hi de ſanis corporibus loquuti ſunt, quorum epar a ſiccis rebus non eſt arcendum, neque uis naturalis eſt agitata, quique per noctem multum dormire poſſunt. Gallici autem neque ſani ſunt, neque uim habent naturalem ualidam, & peruigiles iacent, aut certe impeditos habent ſomnos. Illud tamen non negarim his interdum aſſi particulam exhiberi poſſe, ubi uentriculus ualentior fuerit tum exuſtio moderata ac conſuetudo huiuſce cocturæ, quod Gallis, atque Germanis uſu
G uenire ſolet, hi enim creberrime aſſo utuntur; ſed Germani elegantius hoc ipſum parant, Galli uero longe minus coctum aſſumunt. Exhiberi item poteſt, ad uentriculi blandimenta ubi appetatur inſigniter, nam & Hippocrates aſſerebat, cibum interdum paulo deteriorem, utiliori eſſe pręferendum, cuius cauſam reddebat Galenus, id appetentiæ, delectationiſque ratione contingere.

PRANDII COENAEQVE PORTIO.

Periculum alieni iudicii ſubire me ſatis uideo, ſi difficilem atque impeditam quæſtionē tractauero, a præclaris ſcriptoribus agitatam
H de cœnæ, & prādii portione, in qua nō modo conciliator Aponenſis, cunctique Auicēnæ interpretes, & Galenus diſſentire uidentur, ſed recentioribus quoque plurimum laboris, & negocii iniunxiſſe uidetur. Conciliatori uiſum cœnam fore prandio parciorem, uberiorem autem Curtio Ticinenſi primum, deinde Odo Patauino, utrique pręceptori meo, ac proximis temporibus, uiris eximiis. Me uero quaſi perfugium recreat, quod de hac ipſa re, quantalibet ſit aliorum controuerſia, dicendū eatenus ſolum eſt, quatenus ad pręſentem uſum ſufficiat. Prandium intelligo, meridianum cibi apparatum, ſic enim tempeſtate noſtra uſurpamus. Cœnam, ueſpertinum. Quāquā haud

ignoro

ignoro nomina tranſumpta fuiſſe, ætatis uitio. Priſci etenim cęnam uocabant, quod nos prādium, Veſpernā ꝙ nobis cęna dicitur. Vtra igitur uberior, cænæ an prandii portio ſit Gallicis exhibēda, forte quis ambigat. Sed enim uideo medicorum turbam in eo omnem conuenire, ut dum curationē aggrediuntur, ęquale prandium cænę præcipiant, immo ad pondus æquale. Nam tot panis uncias mane, paſſularumque & Guaiaci potus, eundemq; amygdalarum numerum inſtituit, quot ueſpere. Qui ſane uſus neque conciliatori, neque Galeno ſatis conuenire uidetur. Cæterum quod ſentio, iuuat libere proferre. Nam que ubi patiens curationem ſubit, & ſe ſe medici imperio ſubmittit, bibitque aut ſalſę, aut chinæ, aut Guaiaci decoctum, eo quidem tempore putarim poſſe prandium inſtitui cum cæna, æqualis menſuræ, cum nihil ſuperflui, eo tempore exhibeatur, neque domum extra feratur laborans. Vbi uero deſierit curatio patiens pro tuendæ ualetudinis cauſa, proque firmanda uirium, ac membrorum imbecillitate, poterit ad conſuetam uiuendi rationem redire, aut ſenſim, tractuque temporis naturæ ſuæ tenorem fingere ad Galeni præſcriptum, quod ille inſtituit, in conſilio pro puero Epileptico, ubi cænam uberiorem prandio pręſcribit. Semper tamen excipio, qui deſtillatione laborant, aut ſuffuſione, aut alia quauis oculorum affectione, ac cæteros, qui ab hac uiuendi norma ſeqeſtrantur.

VENTRICVLORVM VIS DIVERSA.

Gallica lue correpti, ſi ſtomachū habuerint calidiorem, poterunt paulo largiorem cibi menſuram aſſumere, uerbi gratia panis, aut biſcocti unciam unam plus aliis. Hi enim ualentius concoquunt, quam appetant, Galeno teſte. Qui uero frigidioris ſunt uentriculi, panis, aut biſcocti, unciam minus ingerant, cum paulo aridiores ſint, minus autem ualidi ad concoquendum.

QVAE SEQVANTVR INEDIAM.

Animi impetus, cibo molliri, teſtatur Plinius. Macies enim exaſperat uias, & ductus internos corporis, ſpiritus hebetat, atque diſſoluit, membra elanguida reddit, uireſque proſternit. Quę autem corpora maxime inedia lęduntur, ſunt calida & ſicca, quæ minus frigida, atque humida. Læduntur item magis, qui conſuetudine diuturna, multum cibi aſſumere conſueuere, qui labore defatigantur, quique calida regione, cœloque utūtur. Poſtremo pueri, ac iuuenes, tum hi qui extremum ſenium attingunt, quique cruditate nulla referti ſunt, aut modica. Sequuntur autem & inediam oris uentriculi labefactatio, furor, bilis flauæ redūdantia, ſyncopis, & caloris extinctio. Nā quod accidit lucernę, ob olei defectionem, ut lumen extinguatur, aut extinctioni proximum ſit, ſi parum admodum ſuffeceris, & noſtris quoque corporibus uſu uenire dicebat Galenus, ſi aut alimentum ſubtraxeris, aut nimis modico, ea refeceris. Ex his itaque minus approbo eorum conſilium, qui aut omnia corpora gallica æqua cibi portione enutriunt, aut ad extremam maciem perducunt, hoc enim crudele, & tyrannicum eſt, illud uero imperitiingenii. Itaque ob oculos tibi ponito Hippocratis præceptum, condonandum eſſe aliquid, Tempori, ætati, conſuetudini, ac cæteris, quorum ratio ſemper eſt habenda, a rationali medico, in hac arte probe exercitato, ac perito.

CIBI BILIOSI.

Hoc loco, nolebam plura inſerere, de ratione uictus, cum medici, in morbi gallici curatione, tot, tantaque minus obſeruent. Verum quia laborantia corpora alia bilioſa magis ſunt, alia pituitam magis referunt, melancolico ſucco redundant alia, hinc eſt, ut pauca quędam, pro horum uarietate, ſcire ſtudioſos uelimus. Iuuat etiam hæc recenſere, ob eos, quibus poſt morbi curationem, imbecillitas corporis, & eius membrorum facultatum, lęſio relinquitur. Item eorum, quibus curationem per aliquod tempus differre neceſſe eſt, conſilium habendum, quo ita uictitent, ut non magis lūem proritēt. Vitanda itaque cibaria bilioſa erunt in his quibus bilis ſuccus redūdare uidebitur, tum & in cæteris ad euitandas puſtulas, caries, erodentia ulcera, hoc eſt, ne plus iuſto exaſperentur. Quæ ratio eſt, quare minus uelim Aromata, cæpe, Allium, Porrum, Mel, Sinapim, Siliquas, Cinnarę ſuccum, Naſturtium, Vina fortia, dulciaque, ac cætera huiuſce ordinis, quæ quoniam medicis tradita ſunt diligēter, inutile fuerit ſigillatim præſcribere.

CIBI PITVITOSI.

Quæ pituitam augent, omittenda ſunt, in talem habitum obtinentibus, ne Gummata, articuli, doloresue, ac neruorum diſtenſiones ſæuiant magis. Qualia ſunt fere omnia fructuum genera, præſertim incocta, uti Poma, Pyra, Ceraſa, Poma perſica, Cucumeres, Rapæ. Rurſus cum his una cōnumerari poſſunt, Lac, Aqua, Caſeus recens, Piſces, Iuris plurimus uſus, Caro agnina, Aues lacuſtres, Animalium neruoſę particulæ. Quadrupedum alui, inteſtinaque, Pelles, Cerebra. Pulmones, Omenta

Medullę,ſpinæ præſertim, Teſtacea, tum demum immodica ſaturitas,immoderata quies, glutinoſarum rerum uſus.

CIBI MELANCOLICI.

Melancolicum habitum prę ſeferentes, aut etiam hi, quibus ſymptomata fiunt huiuſmodi, cibis abſtineant qui ſimilem ſuccum gignant. Huiuſmodi ſunt caro bubula,Hircina, Taurina,Caprina, Ceruina,Aprina, Leporina. Salitæ carnes quoque,ac uetuſtæ uitandæ ſunt, & piſces ſalſi. Legumina item, & ex his maxime Lentes, Caſeus uetus, Panis furfuraceus, Vina atra,Braſsicæ,Millii uſus.

CIBI CONCOCTV DIFFICILES.

Non me piget in eo ſtudioſos commónefacere, ut uim naturalem tueantur, uentriculi præſertim, qui utplurimum labefactari ſolet. Id fiet,ſi ægre concoctiles cibos amoueamus. Tales ſunt carnes omnes enumeratę, Anſeres, Anates,ſues uetuſtæ, Animalium internæ partes omnes,oua duriora, Aues aſperiores,oxygala,Cancri,Caſeus uetus,Farinę obſonia quęque, ac quicquid citra fermentum pinſum eſt, tum Legumina & Fructus,tum Napi & Bulbi. In quam legem ueniunt Cochleæ,Oliuę,Oriza.Millium,Olera,Muſtum,Panis incoctus. Vinum craſſum.

CIBI MALI IN VNIVERSVM.

Ne uidear,me uelle, ſub compendii forma, totam rationem uictus perſtringere,aut abſq; certa ratione, arbitri honorarii officio fungi, quambreuiſsime negocii huius rationem abſoluam. Etenim per tranſennam, (ut dici ſolet) ciborum quorundam nomina attigimus, quaſi exempla rerum dictarum.Eſto itaque generale præceptum, cibaria illa auferenda Gallicis,quæ crudos humores gignant, aut tenacē ſuccum,aut craſſum. Quæque uolenter calfaciant, & refrigerent, aut etiam inſigniter humectentue,exſiccent, ſed ea inſtituātur quę tē perata ratione,tenuique modo enutriant,præſertim ubi curationem morbi aggredimur. Vitāda & quæ ſpiritus exaſperant, uias obſtruūt, flatus excitant,immoderate alunt, concoctionem remorantur,uentriculum,caput,ac iecur lædunt,excrementa coaceruant, facile putreſcunt,aluum ſiſtunt. Difflationem cohibent, ac modo quocunque malum ſuccum perferunt. In quo negocio abſoluendo ne media in luce oberres,ad Galenum te transferas,atq; alios neceſſe eſt,qui doctrina,atque experientia ualuerunt, quique ſumma diligentia rem totam de ſalubris uictus ratione, perſequuti

E ſunt. Verum ne longius iuſto ſermonem protrahamus,ad cętera non naturalia explicanda properandum eſt.

De Somno & Vigilia. Cap. 6.

VIciſsitudinem Somni, Vigiliæque, eſſe caloris natiui,modo ad internas, modo ad externas corporis partes, reuocationem quandam, explicat non tam Ariſtoteles in propria tractatione de ſomno & uigilia, quā Hippocrates lib. ſexto Epidemiorum. Rurſus ſomnū ἀδυνατίαν eſſe quandam, hoc eſt impotentiam ſenſuum,monet idē Ariſtoteles, qui utili,proficuoque humore cerebrum aggrauat.
F Cæterum hic a labore pene contrarium agit. Labor enim ad carnes & articulos corriuat, ſomnus ad uiſcera, author eſt Hippocrates in Epidemiis. Somnum eſſe primi ſenſitiui refrigerationem,aſſerebat Galenus, in Aphoriſmorum interpretatione,hoc eſt cerebri,quę uaporum communicatione excitatur,cibi manſi, atque ingeſti occaſione. Quamquam autem nocere naturæ ſomnus uidetur,quod reuocet materiā ad uiſcera, & in profundum cogat, emendat tamen uitium, ea quam molitur, humorum cō coctione,ſi Galeno aſſentimur. Quod ſi laborem præſtet ægrotantibus,lętale indicium eſſe dicebat Hippocrates, cum animalis facultatis uis male ſe habeat, quæ ſomni cauſa con-
G quieſcere,non laborare,debuerat. At ſomni, uigilięque modum prætereuntis æque damnari, Hippocratis uerbis ſignificatū ſatis uideo, cum ait, malum omnino eſſe, cum utraque modum exceſſerint. Gaudet enim natura mediocritate & temperatione: eadem alterationem patitur,quo uis immodico. Moderati ſomni commoda ferūtur huiuſmodi. Corpus reficit, diſtributionem molitur,ſanguinem elaborat, humores ęquat, dolorem ſedat,uires recreat, interna fouet,curas abigit,animum inſtaurat, uim animalem conquieſcere facit, inſaniam temperat,cerebrum refrigerat, neruos madefacit,uigilias digerit, corpora calore exſiccata, ſuaui quadam temperatione humoris irro-
H rat, authores ſunt Hippocrates & Galenus. Sed commēdationem ſomni quære ex Ariſtotele,Plinio,atque Aegineta. Hic ſi debite,rite que peragatur, naturæ neceſsitati ſatisfacit, inopportune uero,eam peruertit. Quocirca interruptus,aut impeditus,mirifice animalem uim lædit uniuerſam. Rurſus in cauſa eſt, ne defatigati, cibisque multigenis referti, morbos incurrant, Galeno id monente lib. primo de facultatibus alimentorum. Cæterum & ſomnus ſua ponit incommoda,ubi modum exceſſerit. Nam, excrementa ne ſuo tempore expellantur,prohibet, corpus plus iuſto refrigerat, ſenſus hebetat,membra torpore afficit, ſpiri-

tus

ritus ſegnes reddit, & inualidos, cerebrum offuſcat, articulos impedit, animum ad omnia facit ineptum, & elanguidum, pinguedinem corporis adducit, uitam denique morti aſsimilẽ facit, quod Poetæ uiſum fuit, cum hoc modo diceret.

" *Stulte quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?*
" *Longa quieſcendi tempora fata dabunt.*

In ſomno obſeruant Medici, Tempus, Durationem, Formam decubitus, Inſomnia, Locum, Cubile. A Tempore laudatur nocturnus, non interdiu, Hippocratis teſtimonio in præſagiis, necnon Aëtio, & aliis. Eo uero nomine commendatur, quod naturę monitu fiat, atq; ſuáſu, utpote humiditatem excitant, quæ ſomni pabulum eſt; tenebris & ſilentio interue- B nientibus ceu Somni miniſtris. Diuturnus, hoc eſt meridianus improbatur ex eo, quod uigilia ſomni contraria excitetur potius diei ſicci tate, lumine, & perſtrepitu. Addit Ariſtoteles nocturnum ſomnum, uigiliamque matutinamque conferre ad ingenii conſeruationem, & bonitatem, quod & Ficinus unice cõfirmat. Humore autem excitari, alique ſomnũ, pręter phyſicam rationem, Maro quoque poetarum grauiſsimus, his uerbis ſignificauit.

" *Et iam nox humida cœlo*
" *Præcipitat, ſuadentque cadentia ſydera ſomnum.*

Meridianus ſomnus prodeſſe interdum ſolet his qui peruigilium nocturnum patiuntur, cruditate laborantibus, aut feſsis, item dolẽtibus C caput, mœroreque animi correptis, denique & aſſuetis, in quibus maior noxa, ex immutata cõſuetudine, excitatur, quam ſit ipſum quod ex ſomno contingere poteſt, detrimentum. Duratio ſomni eſſe debet, quouſque uentriculus bene coxerit, productior autem factus, lædit, quod urinę, aluique deiectionum ratione iudicatur. Itaque minus àpte ſentire puto, qui certum ſpatium dormitionis præſcribũt. Frequẽtius tamen corpora egere octo horarum ſpatio arbitrantur nonnulli; alii ſeptem malunt, ſex alii. Nam æque omnes, non eodem tempore cibum conficere poſſunt. Producendus autem, aut forte repetendus his uenit, quibus impedita eſt cõcoctio ex aliqua cáuſa, quibus D minime id factum, mane ſurgendum erit, ac ui gilandum, author eſt Cornelius Celſus. Si breuiorem ſomnum, cogimur, neceſsitate quadã, inire, prodeſt parciorem cibum aſſumere, id aſſerente Galeno, argumento e contrario ſumpto, quod diutius dormituri, longiorem quoque cibum ingerere poſſumus, dicente Hippocrate uentrem Hyeme, & Vere, natura calidiſſimum eſſe, quo tempore, & ſomni longiores ſunt, & alimenta copioſiora aſſumuntur. Porro illud non omittendum, conciliari ſomnum humidis quibuſque rebus & frigidis, tum maxime, Nimphea, Lactuca, Piſcium eſu, Labore,

A Laſsitudine, Balneis, Frictione plantarum molli, Lotionibus, Animi quiete & ſecuritate, Silentio, Tenebris, Lenioribus ſuſurris, Voce rauca proferente, Recitatione diutina, neque admodum grata. Tollitur autem horum contrariis, prout ſua cuique natura eſt. Vigiliæ uis eſt, ut calfaciat atque exſiccet. Hęc moderata uires corpori conciliat, calorem excitat natiuum, immoderata diſſoluit. Rurſus morbos parit, concoctionem ſubruit, calorem reſoluit, cerebri bonam temperiem euertit, uires deiicit, cruditates & furorem adducit. Verum ut hęc in Gallicorum uſum transferamus, eos cæteris ſeruatis, quæ ſeruanda ſunt, à meridiano ſomno arceamus: ſomnumque adhibeamus nocturnum, horarum ſeptem, uel octo, hora poſt cęnę refectionem tranſacta, qua ſubſidat cibus. Decumbant inflexa potius quam recta corporis figura, ad caloris iucundam inſinuationem, cubiculo temperato, minuſq; uibrato ſolis lumine, quod orientem ſolem, aut meridiei reflexũ capiat potius, quam cœli faciem aliam, in contignatione poſitum, nõ in pede plano, aut ſub tegulis. Cubilis probatur mollitudo, ex lana, bõbiceue, improbatur ex plumis. Puluini molles & alti ratio commendatur, ab authoribus. Sit autem decubitus in latus ſiniſtrum, deinde in dextrum, ſic enim fiet ut hæpar minus cõprimatur, adiuuetque uentriculum per initia concoctionis. pronus enim decubitus fauet ſtomacho, ſed obeſt thoraci atque pulmonibus, ſupinus Venerem proritat, ſpinam lædit, Renes calfacit, Apoplexiam, & incubonem prouocat, item & neruorum reſolutionem.

De Motu, & Quiete. Cap. 7.

VT in ſanis, atque ęgris corporibus, ſalubritatis cauſa, habenda ratio eſt, de Motu ac ſtatu, ita obſeruatione, ſtudioque Medicorum factum eſt, ut qui Gallica pernicie laborant, maxime operam dent, ut congrue dimo ueantur, riteque conquieſcant. Plurimi etenim refert, ut diligenter, accurateque horum utrumque penſitemus, quod ſtatim fiet, præmiſſa breui quadam, ut noſtri moris eſt anticipatione. Atque illud in primis occurrit, Motũ & Quietem effectus eſſe Naturæ rerum, ſic Ariſtotele in Phyſicis definiente. Quæ ſane contraria uiciſsim ſunt, perinde atque habitus & priuatio. Quocirca neque omnino inepte poetę exiſtimant, qui motum uitæ, quietẽ mor ti asſimilant, quamquam metaphoræ uitioſæ ab Ariſtotele in doctrinis reprehendi ſolent. Platonici Motum magis animę referunt, ut quietem corpori, & materiei. Plato quoque motu, cãtuque delectari natura nos homines, ex eo ſignificabat, quod uagientes puerulí, plo ratum remittunt, ſi cantu permulceantur, &

cunnę

cunnæ agitatione,concutiantur. Mouentur
autem res aut ex toto, aut ſecundum partem,
quarum differentiarum uim, accurate diſqui-
runt medici,ad corporis ſalubritatem fouen-
dam. Etenim hi non corporum motionem
contemplantur,uti natura illi principium eſt,
cum id Philoſophorum labor, & cura eſſe ui-
deatur,ſed uti exercitatio eſt,uim habens alte
randi,ſiue corpus uniuerſum,ſiue eius partes.
Nam magnum obtinere momentum,motum,
& ſtatum in tuenda, ac uitianda ualetudine,
uel maxime ex eo conſtare poteſt, quod Ari-
ſtoteles in problematis comminiſcitur, ubi
motũ facere ad rei conſeruationem, uti ſtatũ
ad putrefactionem,oſtendit. Hæc autem in
noſtris corporibus,mutua quadam, & iucun-
da uiciſsitudine,temperanda ſunt, atque alter
nãda. Iugis enim inceſſabilisq; exercitatio cor
pus frangit, eneruatque,uti aſsidua, diuturna
que ceſſatio,ipſum emarceſcere facit, affertq;
uitia illa, ignauiam,pigritiem,torporem, deſi
diam, grauitatem,ſocordiam,quæ non tã cor
poris ſtatum, quam animi uires demoliuntur.
Exercitationi igitur, (ut primum de hac ipſa
loquamur) annectunt priſci, recenteſque ſcri
ptores,eas differentias,maxime uulgatas, quæ
ab ipſa mouendi uarietate oriuntur. Hæc au-
tem ſunt, Ambulatio, Curſus, Equitatio, Curru
uectatio, Nauigatio, Saltatio, Lucta, Diſci ia-
ctus, Paleſtritarum exercitatio, Pilæ ludus,
Perfricatio, Labor denique utcũque. Ambula-
tionis differẽtiæ ſunt, Longa, Breuis, Modica,
Immodica: Cita, Quieta, Matutina, Veſperti
na, Meridiana, Nocturna, Recta, Flexuoſa, Aſcẽ
dẽdo, Deſcẽdẽdo, ſub Diuo, ſub Porticu, p lo-
ca Aprica, per Opaca, ſub Sole, in Vmbra, per
loca Calida, uel Frigida, Arida uel Mollia. In
quibus maiorem, minoremue conſiſtere aut ſa
nitatis aut morbi cauſam copioſe explicant
Ariſtoteles, Hippocrates, Galenus, Plutarchus,
& Aetius, tum apud noſtros Ficinus & alii.
Harum quoque plurimę differentiæ Curſui ad
hibentur, cum Curſus ſit intenta, ac ſumme ci
ta ambulatio, hoc eſt celerrima facultatis mo-
tricis, exercitatio. Equitationis genera plura
ſunt, quædam enim pręter ſuperiores differen
tias, fit mutatis iumẽtis, ad itineris celeritatẽ,
quędam eodem equo. Hæc autem uel molliter
equitando, uel ſuccuſſando, uel curſitando ẽt
fieri ſolet. Vectio, quę uehiculo fit, multi-
plex eſt, uti alia atque alia ſunt uehiculorum
genera. Nam hæc fieri poteſt (ſi libeat uetuſta
nomina uehiculorum afferre) Carpento, Car
ruca, Rheda, plauſtro, Curru, Ciſio, Baſterna,
Arcera, Eſſedo, Vehia, Pilento, Saraco, Libur
no, Petorito, Lectica, aut quo uis alio carri ge
nere, ſeu biroti, ſeu quadriroti. Nauigatio rur
ſus ſcinditur, in breuem, longamue. Naui, Scaf
fa, Phaſelo, Triremi, Lyntriculo, Crate, aut

E aliis conſimilibus, adde lacu, flumine, mari, eo
que uel tranquillo & pacato, uel perturbato,
ac fluctibus ęſtuante. Saltationis ſunt differẽ
tię Ante, Retro, Dextrum Siniſtrum, ſurſum, at
que Deorſum, Recta, in Gyrum, Tripudium,
cuius ſunt partes, Accurſus, Retroceſſus, Ac-
ceſsio, Depresſio, Eleuatio, Circumlatio, nu-
meroſa pedum Modulatio. Luctæ uero, Di-
ſcique iactus, ac cęterarum gymnaſticarum
exercitationum differentias, non colligo, ne rẽ
parum commodam perſequar, aut noſtri ſæcu
li hominibus, parum uſitatam. De Pilæ ludo,
extant plurima apud Galenum, in libello de
hac ipſa re cõſcripto, uti de ſuperioribus exer
citationibus quædam in conſilio pro Epilepti
co, tum & libro ſecundo de tuẽda ſanitate, cõ
F mode legi poſſunt. Quibus etiam locis Fri-
ctionis differentias ſex colligas licet, quæ ſunt
Dura, Mollis, Multa, Mediocris, Aſpera, Le-
uis. Laboris differentię plurimæ ſunt, uti
ſunt, Molam uertere, Pinſare, Fodere, Obtun-
dere, Onus ferre, Nauim trahere, ac cætera
id genus, quæ unico canone ſingula explica-
buntur. Iam uero exercitationis commoda re
feram generatim, tum eiuſdem incommoda.
Hæc enim inſtrumentorum duritiem, & con-
ſtãtiam molitur, ob mutuum ipſorum attritũ,
calorem ingenitum auget, ſpiritus citatiores
reddit, actiones roborat, deducenda in cor-
pus ualidius attrahit, immutationem expedi-
tam facit, nutritionemque feliciorem, quam
G Græci ἀγάδοσιν uocant, probamque alimoniã
conciliat, quæ eiſdem aſt, εὐτροφία, ſolidarum
partium firmitudinem, humidarum attenua-
tionem, meatuum laxitatem, excrementorum
repurgationem, membrorum uegetationem,
tollitque prohibitam tranſpirarionẽ quæ ma-
lorum multorum, ac putredinis cauſa exiſtit.
Immodicæ exercitationis noxæ ſunt, aut etiã
inopportunæ, huiuſmodi. Corpora ſiquidẽ cru
ditatibus referta ſubruit, diſtributionem cum
ciborum in uentre, tum humorum in uaſis ui-
tiat, incoctos humores priuſquam mature con
cocti fuerint, in membra, uitioſa diſtributione
corriuat, a cibo nuper ingeſto meatus obſtruit,
H calorem ad extimas partes reuocat, easque ex
crementis & cruditatibus replet, roridum cor
poris humorem abſumit, unde citius ſeneſci-
mus, Ariſtotelis teſtimonio. Nunc age &
quietis rationem accurate penſitemus. Quies
nimia, immodicumque ocium cruditates pa-
rit, calorem ſegnẽ, ac reſidem facit, ſpiritus he
betiores ſuggerit, corpus pene elanguidum, &
moroſum præſtat, pinguem plus iuſto hominẽ
reddit, uitioſos ſuccos coaceruat, ſi Galeno
credimus in lib. de cibis boni, malique ſucci.
Quietem autem & deſidiam plurimam facere
membrorum torporem & ignauiam, oſten-
dunt animantia. Hæc enim robuſtiora, ac ſa-
lubriora

lubriora ſunt, quęcunque in ſyluis, & ſaltibus
paſtum quęritant, quam quæ ocio domeſtico,
inter priuatos lares, aut in ſtabulis aluntur.
Hippocrates quoque lib. ſexto Epidemiorum
ſanitatis ſtudium eſſe teſtatur, ad labores non
eſſe impigrum. Profert cauſam Plato in Ti
mæo, cur exercendus ſit animus, una cum cor
pore, ad ſanitatem tuendam, uitamque felici
ter peragendam. Quę ne opus noſtrum remo
retur, prætereunda nobis eſt. Monet Hippocra
tes, in Epidemiis, exercitationem pręmitten-
dam omnino eſſe cibi aſſumptioni. Ariſto
teles magnam partem occaſionis putredinis,
nimiæ quieti, ocioque adſcribit. Gallica ergo
lue correptis, horum utrumque, motũ & quie-
tem, temperata quadam uiciſsitudine, propo-
no, haud deſpectis uiribus, ætate, conſuetudi-
ne, & loco. Vereor enim mutatione repenti-
na, ac ſubitaria eos lædere cum natura uiolen-
ter, ægreque toleret omnem ad contraria, ſu-
bitariam alterationem. Equitationem celerri
mam prohibeo, ne oculis iniuriam faciat, ex
Ariſtotelis pręſcripto in problématis, tum re-
nibus, atque ueſsicę, quod monet Aetius, tum
ne in uenerem ſoluantur, authore Ariſt. in Po
lyticis. Demum ne tumores, doloreſque coxẽ
dicum incurrant, quod monet Hippocrates,
in lib. de Aere, Aqua, & Locis. Quamquã
autem (Aetio authore) uectatio, geſtatione
magis perturbare uidetur humores, hoc exer-
citationis genus non improbo, moderatis ex-
ceſsibus. Lenius tamen exercet placida naui-
gatio, & lectica quam currus, ut uidetur Aſcle
piadi. Equitationem laudat Aetius, & Cel-
ſus. Nauigationem Plinius, quibuſdam ani
maduerſis. Omnes tamen ambulationem cõ
mendant, quæ moderata ſit, aſcendendo & de
ſcendendo, matutina, meridiana, ſtomacho ne
que fameſcente, neque mox repleto. Cur-
ſum amoueo, capiti nocentem, & crura intu
meſcere facientem, Ariſtotelis ſentẽtia. Exer
citationem etiam demo, quæ partem magis
quam totum dimouet, opinione Galeni, qui
ob id, fullonem atque aliorum artem impro-
bat, paruæ autem pilæ ludum magis laudat. Ex
cipio tamen ſenes, quorum debiliores partes,
ob earum imbecillitatem, agitandæ non ſunt.
A prandio labor nullus patientibus eſto, ſed
longa mora interiecta, mollem, ac breuem am
bulationem pręcipio. A cæna item leniter am
bulent, ob futuram, per noctis quietem, morã.
Corporibus excrementoſis, ut exerceantur ma
gis tutiuſque, prædicimus, ad difflationem per
agendam, quod Ariſtoteles edocet in Proble-
matis. Porro qui laborantes ſunt, alii præ-
ſentem curationem expoſcunt, alii inſtaura-
tionem, & uirium, membrorũq; refectionem.
Qui reficiendi ſunt, leni, mollique motione
utantur oportet, ne exſiccentur magis, ac ſub-

A inde reſoluantur. Conferet tamen, loca, uarie
tate quadam eundo, ac redeundo, immutare,
hoc eſt modo urbem repetere, modo oppida
adire, modo ruri agere, tum hortulis uirenti-
bus, obſtrepentibus riuulis, amęniſsimis receſ-
ſibus, ſyluiſque comantibus oblectari. Firmio-
ris uero ætatis, uiriumque maiorum negocia
ſint, expiſcari, aucupari, uenari, agellum cole
re, quę felicioribus illis ſæculis, priſci Romani,
obſeruare ſolebant, non tam ad fecunditatem
ſoli, quam corporis ſalubritatem comparan-
dam. Atque hæc maxime peragenda ſunt
his, qui humido corpore præditi ſunt, uel ex-
crementa ex alimento colligunt, uel morbi re
B liquiis non omni ex parte liberi eſſe uidentur,
uel animi męrore, ob morbi ſeuitiem, diu con-
fecti, proximi fuerunt ut melancholici efficerẽ
tur. Verum ut moderata exercitatio ſpiritus
collapſos roborat, ſenſus repurgat, acutioreſ-
que reddit, ſtomacho prodeſt, ac tandem cra-
ſim ipſam intemperat, quod Aetius profert,
ita ineunda ratio eſt, ut hos pręcedentibus ua
cuationibus, atque inedia confectos acri, ue-
hementique exercitatione nõ torqueamus, ne
in maioris periculi diſcrimen, eos reuocemus.
Generatim omnibus fameſcentibu laborem
omnem amoueo, Hippocratis iuſſu. Nam in
de excitatur macies, colliquatio membrorum
humidi reſolutio, inſenſilisque difflatio, plus
C iuſto excernit, tũ cibus qui poſt aſſumitur aui
dius attrahitur, quo fit ut incoctũ alimẽtũ exſu
gant uenæ, ui naturali uitiata. Minus autem la
borare impero bilioſos quam humidos. Cęte
rum qui ualde pituitoſi, ſunt uehementi labore
ſtrangulantur, uel anhelitus difficultate corri
piuntur, uel animo delinquunt, mediocri iu-
uantur. Ludicrę uero exercitationes, quales
ſunt, uoce modulari, ſcacchis præliari, ac cæ-
ra huius ordinis, ſi modo honeſtę fuerint, hoc
eſt ingenuo, ac libero homine dignę, facient
potius ad animi affectiones temperandas, quã
ad ipſam ualetudinis rationem comparandã.
Deſpectũ autem genus eſt exercitii, quod ho-
D neſtatem nominis ſurripit, & bonos mores de
molitur. Cum uero laborantes ſe domi cõ
tinent, bibuntque decoctum ſalſę, aut Guaia-
ci, pauciſsimo illo contenti alimento, corporis
exercitationem unicam adhibeo non quidem
paleſtricam, aut laborioſam, ſed mitem, ac
lenem ambulationem, per horam, morulis qui
buſdam interiectis, & quidem cum mane ſurre
xerint, idem quoque poſt meridiem, ubi cibus
abſolute fuerit confectus. Sic enim puto cõ
tingere, ut corpus uegetum magis, ac pręuali
dum conſeruetur, membra integra, atque cõ-
poſita retineantur, animum uegetum, alacrẽ-
que reddamus, quod ait Galenus in his, quæ
de parua ſphærula conſcripſit. Diuinum au-
tem fuerit, ſi nouerimus animum honeſtis re-
bus

bus,ac corpus ſalutaribus motionibus, non tã ſimul quam temperata ratione exercere,quod maxime agẽdum eſſe dicebat Plato in Timęo. Id quo modo fiat, breuitatis ſtudio prætermittam: unumque aliud, præſenti negocio magis conſentaneum, paucis expediam. Intelligo obſeruatione,ſtudioque maiorum factum eſſe,ut luem gallicam ſola uehementi motione, & labore curare tentauerint,quod difflationi,tranſpirationi,ſudoriſque perfuſioni acceptum referebant,priſcę illius atque obſoletæ ętatis medici. Ita efficiebatur ut corpora bene compacta,& robuſta,cum primum lue tacta fuiſſent, ſeſe exercerent laboribus immodicis,agros paſtinando, feras uenando,ligna cuneis ſcindendo,luctam,pilæque ludũ acriter repetẽdo. In quam ſententiã pedibus omnibus ueniſſe Fracaſtorium conſtat, dum ille, hiſce uerbis rem explicat uniuerſam.

Hic iubeo tibi nulla quies, nulla ocia ſunto,
Rumpe moras, agita aſſiduis uenatibus apros
Impiger, aſſiduis agita uenatibus urſos,
Nec tibi ſit labor, aerij curſu ardua montis
Vincenti, rapidum in ualles deflectere ceruum,
Et longa luſtrare altos indagine ſaltus.

Profuiſſe multis hoc genus exercitii, & laboris,experiẽtiæ teſtimonio ſtatim cõfirmat.

Vidi ego ſæpe malum, qui iam ſudoribus omne
Finiſſet, ſyluiſqe luem liquiſſet in altis.

Colligit ſubinde alia laborum genera, quibus ſanatos fuiſſe plurimos affirmat,elegãter, ac poetice perſuadens, uitandum omnino eſſe ocium.

Sed nec turpe puta dextram ſummittere aratro,
Et longum trahere incuruo ſub uomere ſulcum:
Ne ue bidente ſolum, & duras proſcindere glebas,
Et ualida aeriam quercum exturbare bipenni,
Atque imis altam eruere ab radicibus ornum.
Quin etiam,exercere domi quo te quoque poſſis
Paruam mane pilam uerſa mihi,ueſpere uerſa,
Et ſaltu, & dura potes exſudare paleſtra.
Vince malum: nec te fallat, quod deſidis oci
Aſſidue deſiderium,lectique ſequetur,
Tu lecto ne crede, graui ne crede ſapori.

Quæ curatio, cum fallax ſit,ex eo quod pauciſsimis contulit,euitanda eſt. Accedit, eã eſſe periculoſam ualde. Cum enim corpora plethorica ſunt, labore nimio intendi, atque urgeri,non debent,athletarum,paleſtritarum quemore. Tum enim neſcio quid aliud, ex eo labore, ſperare poſsimus, quam ea incommoda, quæ Athletas ſequuntur,authore Galeno, libro quo ad bonas artes capeſcendas hortatur,ſi modo Galeni liber ſit legitimus: & in de ludo paruę pilæ. Nam præter ſuffocationem, difficilem anhelitum,atque animi deliquium, facile etiam incurrere poſſunt apoplexiam,comitialem morbum, aut uaſis in pulmone eruptionem. Sit tamen,ubi quis hoc genere exer E citii ueniat curandus,iuuenis in primis,robuſtus, bene muſculoſus, neque corpulenti, neq; gracilioris habitus, minimeque plethoricus, exercitationi aſſuetus, morbo non ualde,hoc eſt crudeliter affectus,ac per initia morbi,hoc eſt ubi radices non ualde firmas atque altas iecerit in uiſcera. Qui hæc non habuerint,ad communem curationem, quaſi ad ſalutare,certumque perfugium, ſeſe transferant.

De Affectibus animi. Cap. 8.

Quo animus corpore pręſtantior eſt, eo quoque animi mores, motus, & affectiones F uim habent maiorem ad ualetudinem firmandam,aut demoliendam, ſi Galeno Medicorum ſapientiſsimo,credimus. Quocirca permagni intereſt, ut in callica lue detentis, animi motus perpendamus, cum eos penſitandos eſſe medicis monuerit libro ſexto Epidemiorum Hippocrates. Horum ſiquidem cognitio, eo pertinet,ut noxios euitemus, utiles & conferentes deligamus. Inter animi motiones, ſtudia quoque literarum,& cõtemplationem, quæ per liberales diſciplinas efficitur, connumerant Medici omnes, forte Galenum ſequuti, qui in medendi Methodo non modo ea cõſiderat,quę in parte animæ concupiſcibili,atque iraſcibili παθήματα reſident, ſed etiam G in rationali. Rurſus partem hanc maxime ſpectare medicis conſtat ex libris illis a Galeno editis, quod animi mores corporis temperiẽ ſequantur, tum, de uitiorum animi cognitione, & auxiliis. Ab his enim pendere ſanitatem, & morbos,demolitionem aut conſeruationem ualetudinis, perſpicuè colligit Galenus, in libro τέχνης, & in his, quæ de methodo perſcripſerat. Hinc poetæ appoſite,atque perpulchre finxere nomina Furiarum,habitum & tormenta,pro malis affectibus deteſtandis, tũ Oreſtem & Pentheum eiſdem agitatos, tum Tytium uiſceribus uulturem alentem ſuis, atque alios pœnas alias dantes, ad ſuperandos animi æſtus,& perturbationes. Nec modo, ex H eo tantum, improbandi ſunt affectus, quod corporis formam, & ſtatum uitient, ſed quod hominem, minus ſibi ſimilem, reddunt. Etenim uir diuinus Plato in Timæo, inquit, nimia geſtire lætitia, aut immodico dolore angi, cauſam eſſe,ut neque intueri,neque audire quicquam probe, recteque ualeamus: quinimo rabies excitatur in nobis, quæ minus rationis compotes,reddit homines. Sed ad Galenũ reuertamur, qui libro primo de tuenda ualetudine,monet temperandos eſſe affectus ad ſalubritatem corpori conciliandam, quot quot fuerint, hoc eſt ſiue in parte animæ rationali, ſiue iraſcibili, ſiue concupiſcibili, reſederint. Plato uero ad uitę uſum humanę formandum,

conſulit,

conſulit, in omnibus ſeruari oportere, trãquillitatem animi, quę ut ille ſcribit, libro ſeptimo de Rep. media eſt inter uoluptatem, & dolorẽ. Quo forte referri poteſt, Illud Homeri, cum Circem inducit, imperantem Vlyſsi, ut mediã ſeruetur uiam, nauigetque inter fumum, & ignem. Vetere autem, communique ſapientum uoce, atque pręſcripto cautum eſt, ut non ignoremus, motibus animorum immodicis naturalem ſtatum corrumpi, temperiem uitiari, calorem reſolui, ſpiritus modo ſuffocari, modo diſsipari, mẽtem peruerti, ſenſus hebetari, firmam ualetudinem labefactari, febrẽ ſubaccendi, atram bilem excitari, ſolicitudinem pręualere, frugalem uitam concidere, opinionem uacillare, excelſum, infractumque animum tolli, cor irrequietum ſtimulis curarum agitari, puſillanimitatem prodire, puritatem morum, uitæ candorem, innocentiamq; funditus euerti, ac tandẽ fluctuare hominem, uitę moleſtia, ſpinoſiſque cogitationibus agitatum. Sed enim animi perturbationes & paſsiones nil aliud ſunt, quam mentis æſtus, & agitationes. Fiunt autem hęc quoties animorum motus turbidi, & concitati redduntur. Concitantur enim uel boni, uel mali cuiuſpiam cauſa. Vnde illa nomina uulgo effluxere, ira, odium, metus, furor, lętitia, męror, & alia. Priſca atque obſoleta uetuſtas, quã Platonici ſequuti ſunt, breui quadam partitione, cuncta genera affectuum in quatuor ordines diſtribuit. Hoc eſt in affectum boni, malique pręſentis, aut futuri. Eſt enim dolor pręſentis mali, uti futuri ſpes: pręſentis uero boni gaudium, uti metus expectati, uel imminentis. Cicero autem in Tuſculanis longe maiorem tradidit, ad quam perlegendam incitãdi ſunt, qui rem ipſam totam, accurate, diligenterque tenere deſiderant. Gallico itaque morbo correpti, cum malam, & uitioſam attraxerint intemperantiam hepatis, ac ſanguinis, cumque in illis labefactari uideatur calor & ſpiritus, læſa nonnihil facultate animali, & naturali, ceu ſcopulos uitent affectus, pręcipue uero, modum excedentes. In primis autem timorem. Hoc enim ſanguis in ſeipſum cogitur, introrſum euocatus: ſpiritus quoque ad interna contrahuntur, uti ad eorum ſcatebram, & perfugium, extimæ partes inhorrent, gelidę redditę, ceu uitali calore deſtitutę. Nam & plurimi præ timore mortui ſunt reperti: quod imbecillis animulę cuidam contigiſſe iuueni, teſtatur Iacobus Foroliuienſis. Ira autem fugienda eſt, uti peſtilentia, qua ſanguis excandeſcit ebulliens, fuſuſque circa præcordia, cum Gallici feruore nimio, & exuſtione laborent, ſic enim inflammabuntur magis, ac arteriarum motus maiores, & concitatiores efficientur. Iracundia (quicquid alii uoluerint, negantes, quempiam hoc affectu, ullo unquam tempore periiſſe) uidimus hominem enecatum Patauii, cui Petrucius nomen erat, ubi per iniuriam, quidam illi in faciem ſputũ inieciſſet: etenim ſubitaria affectus ui oppreſſus, confeſtim occubuit. Verecundiam omitto, quod lenius uim animalem perturbet, nam primum ſanguinem leuiter cogit, mox eũdem affatim extrorſum reuocans, facit in cute, & genis efflorescere. Mæſtitiam autem præcipue abigant, triſtiumque rerum aut cogitationes, aut recordationem. In qua non confertim ſanguis, & ſpiritus, uti in pauore cogitur, ſed ſenſim, & quaſi occulte cohibetur. Horum affectuum noxas, uiſus eſt ſignificaſſe Maro, cum eos in Tartari limine conſtituiſſet cubantes, hoc modo.

Veſtibulum ante ipſum, primiſque in faucibus orci
Luctus, & ultrices poſuere cubilia curæ.

Quod ſi cum magnis & pręclaris rebus, tenues, atque exiguę ſint conferendę, nos quoque in poeticis noſtris luſibus, malorum affectuum iniurias, & detrimenta ſumus complexi, tranquillitatem etiam animorum, ſub Elyſii nomine ex platonicis fontibus, poetico more exprimentes. Recitabo carmina, non equidem ad oſtentationem ingenii (quod ſcio quam perexiguum in me fuerit ſemper) ſed ad laboris, in legendo, relaxationem. Sic enim res ipſa ſe habet.

Adſpice quos adeo uulgus putat eſſe beatos
Corporis aut forma, congeſto aut æris aceruó,
Faſcibus, aut populi plauſu, luxuue potenti:
Quos, ubi deſeruere auras, & lumina uitæ,
Aeterna Lethes tandem caligine condit
Atra dies, quæ facta illis & nomina delet,
Nec meritis potuere graues ſuperare tenebras,
Nec monumenta horum ſeri uidere nepotes.
Contra, qui ingenium claras coluere per artes
Semideumque lares, fulgentia ſydera cœli,
Heroumque animas inter, ſedeſque beatas,
Producunt ſemper Diis cum immortalibus æuum.
Hic dulcem Elyſium ſpectant, campoſque uirentes,
Sanctorumque patrum felicia littora, nulli
Viſa homini ignauo, aut infecto labe prophana.
Stat nemora & myrteta inter per roſcida ludens
Gramina, turba frequens, choreas ductare parata,
Pars foliis, apioque comas circundat amaro,
Pars tuſcis, latiiſque modis, & pectine graio
Intentam paſcit dulci modulamine turbam.
Hic ſol perpetua colluſtrat lampade cœlum
Aureus, & nulla nubis caligine tectus
Purpureos torquet radios. Non Heſperus illum,
Humida non unquam denſæ uelamina noctis,
Noctiuaga aut Phœbe, ſummo depellit olympo,
Tethidis aut uaſto laxum lauit æquore currum.
Non hic ærumnę, non uitæ incommoda mille,
Non liuor, non æris amor, non dira Cupido,

Aut regni ueſana ſitis: non anxius hæres
» *Incuſat tardo uenientia funera greſſu.*
» *Barbaries non ipſa grauis, non horrida Martis*
» *Prælia, non ſæua miſcent aconita Nouercæ,*
» *Nec ſimulatæ artes, nec uirtus liuida erynnis*
» *Vipereum torquet, diris armata colubris.*
» *Sed procul ignotis circumerrant ſedibus iræ,*
» *Iurgiaque, inſidiaque, dolis & amica libido*
» *Lethaliſque odii latitantia ſemina corde.*
» *Denique non luctus, ultrix, non littora, cura*
» *Sancta tenet, longeque abſunt a limine primo*
» *Et dolor & mæror, necnon genituſque, metuſque,*
» *Dura fames, tabeſque urens, & triſtis egeſtas,*
» *Tum labor & furor, & ſuſpiria longa trahentes*
» *Curæ hominum, in ſomnes curæ, quæ turbine denſo*
» *Exagitant animum, & ſenſim præcordia mandunt,*
» *Non minus ac Tytii depaſcat uiſcera uultur.*

Quod ſi noſtrorum luſuum licentia, nimia que libertate defatigatus ſit lector, libet ad gaudium explicandum deuenire, id enim mo leſtiam pene omnem leuabit. Moderate ita que hoc ipſo utantur affectu laborantes noſtri. Nam & hoc ipſum cauſa eſt multoties, ut corpora, uitæque humanę periclitentur: tot ſunt mortis uiæ, tot lethi facies. Immodica enim lætitia facultatem animatam ad exteriora propellit, eam prius laxans, atque extendens, ſpirituſque ob meatum amplificationem, dilatationemque foras euocat. Hęc ſunt illæ affectiones, quæ immodicę fuerint, ut rationis imperio nequeant obtempe rare, non modo ægritudines parere poſſunt, ſed & mortem ſubitariam, quam plurimis per tulerunt, ualido affectus congreſſu profternatis, uel extinctione ſuperueniente: quorum ex Hiſtoria petenda ſunt exempla, apud Liuium, Plinium, Ariſtotelem, Gellium, & Valerium: qui plurimos teſtantur pręmortuos fuiſſe aut immodico męrore, aut ingenti gau dio, nonnunquam & pudore ipſo, repente illis occurſantibus. Alii uero qui forte minus lide pathomate corripiuntur, iugi tamen, atque intenta perturbatione uexantur, ſæuio ribus morbis laborant, quod in Aphoriſmis ſcribit Hippocrates, dicens, qui timore aſſiduo, diuturnaque mæſtitia torquentur, neceſſe eſt, ut melancolici fiant. Cæterum & nimiam illam uoluptatem damnare ſoleo, quam iocus ingens, & profuſior riſus inſequitur, quod ingenitum calorem foras deducat, cumque refrigeret, atque illis generatim ma xime obeſt qui pituitoſi ſunt, & excrementoſi, quique aut plethoriam habent, aut paulo pinguiores ſunt cęteris.

De inanitione, ac repletione. Cap. 9.

Ad inanitionem, & repletionem recte cognoſcendam, conferunt res omnes non

E naturales, ſuperius explicatę. Nam in cibo, & potu, ſomno, & uigilia, exercitatione, & quiete, magna pars inanitionis, & repletionis poſita eſſe uidetur. Conferunt & ea quæ Hippocrates in Aphoriſmis, & in libris de ratione uictus conſcripſit: tum illa quoque, quæ a Galeno edita fuere, in omnibus fe re eius operibus, præſertim in commentariis Aphoriſmorum libro de plenitudine, libro quos, quando, & quomodo purgare oportet, atque aliis locis permultis. Cæterum uti inanitio multiplex eſſe poteſt, ita & repletio poteſt: nam contraria inter ſe, totidem modis uiciſsim dici neceſſe eſt: Nam ſi corpus exinanitur fluore alui, urinis, ſudoribus,
F uenere, uomitione, inedia, pharmaco, ſputo, exercitatione immodica, inſenſili difflatione, fruitionibus, menſibus, mariſcis, ſanguiniſque detractione, ac cæteris huiuſmodi, par ratio eſt, ut ex eorum oppoſitis repleatur, hoc eſt, alui adſtrictione, urinę paucitate, ſudoris inopia, caſtitate, uentriculi con tumacia, ciborũ aſſumptione, euacuationis in termiſsione, ſputi prohibitione, quiete nimia, tranſpiratione deténta, cutis denſitate, menſium, mariſcarumque ſuppresſione. Eſt autem repletio, quod Græci πληθωρίαν uocant, noſtri uero, modo plenitudinem, modo abundantiam: non autem idem ſunt πληθωρία cum eo quod a Græcis dicitur πλησμονή.
G Nam hæc ſpecies eſt, illa genus. Eſt enim πλησμονή ſatietas cibariorum, quæ repletionis altera ſpecies eſt, proinde ex toto incuſandus non eſt Leonicenus, cum hoc modo Hippocratis Aphoriſmum tranſtulit, quicum que morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio. Nam repletionem pro ſatietate poſuit, quæ generalis repletionis ſpecies eſt. altera, quicquid alii aduerſus doctiſsimum uirum commenti ſint. Abundantiam extare duplicem, author eſt Galenus, in quali ſcilicet, & quanto. Prior eſt citra omnem humorem, alia uero aut cibi, aut humoris copia. Eſt & plenitudinis partitio alia, uirium nempe, aut uaſorum: quod Galenus, & in
H Aphoriſmorum commentariis, & in libro de plenitudine teſtatur. Rurſus humorum copia duplex eſſe poteſt, uel unius, uel omnium, utraque autem repletio dici poteſt, quamquam ſecundam, alii multitudinem dici malint. Quæ autem eſt humorum multitudo, Gręcis πληθώρα uocitatur, uti quę unius duntaxat eſt, ut uitioſi, κακοχυμία. Summopere replent, authore Celſo, quies immodica, perexigua exercitatio, frequens unctio, balneum a cibo, aluus adſtricta, hyems tepida, ſomnus profundior, mollis thorus, animi tranquillitas, cibaria

dulcia,

dulcia, pinguiaque, dulces potus, cibus fre- quens, ac plenior, ita tamen ut commode concoquatur. Ferent autem exinanitio- nem oppoſita horum, hoc eſt exercitatio per- multa, rara inunctio, balneum ſtomacho ieiu- no, aluus lubrica, hyems frigidior, ſomnus breuis, aſperum cubile, animi perturbationes, cibaria ſalſa, acria, acida & auſtera, potus mo- dici atque perpauci, cibi abſtinentia, uictus tenuis, & attenuans, aqua calida, ſi quis in eam ſe ſe iniecerit, calor, curſus, cita ambula- tio, uomitus. In Gallico uero experientia docet, repletionem quancumque ciborum, peſtem eſſe. Contra uictum tenuem (te- nuem autem pro parciore ſemper intelligo) unice prodeſſe, cum ad humores digerendos, tum ob uirtutis naturalis imbecillitatem. Nam ſi quis paulo copioſius alat ęgrum, impe- dit naturæ opus, ne ualide exerceatur, quod Galenus aſſerebat in Aphoriſmorum commen- tariis, & libro primo de iudiciis: quoniam duabus rebus nequit uentriculus ſimul obeun- dis, ualenterque conficiendis ſatis eſſe. Ad- de & abſtinentiam conuenire ob malorum humorum redundantiam, monente Hippo- crâte, corpora non pura, hoc eſt uitioſis ſuc- cis referta, eo magis lædi, quo plus nutriun- tur. Et eſt ratio, quod aduenientis alimen- ti copia, nequit exacte confici a calore inge- nito, quinimo infectis ſuccis deprauabitur totum, redderturque una cum illis noxium, & impurum. Minus autem his congruere la- borantibus conſtat, qui pituitoſi, pinguiorif- que habitus eſſe perſpiciuntur, cum in illis mi- nor ſit refectionis, & inſtaurationis occaſio, quo cæteris magis referti eſſe uidentur. Ne- que item probarim morem illorum, qui cum Gallico affectis exhibent Guaiaci potum, tan- tam inediam inſtituunt, ut fere patiens exa- nimetur. Id enim eſt uires profternere, non curare morbum. Damnat eos Hippocrates, ubi inquit, in tenui uictu ægros delinquere: deinde & Galenus libro decimo artis curati- uæ: in quo loco eorum explodit ſententiam, qui plenitudinem putant opportune omnem tollere, inſtituta triduana illa inedia, qua uictum adimunt uniuerſum. Quia uero ſub inanitionis nomine tota morbi huius cu- ratio continetur, danda opera nobis eſt, ut de curationis ordine, modoque diligenter agamus. Ordo autem ſic ſe habet. Cum tres dictum ſit, ad omnem morborum cura- tionem perficiendam extare rationes, & uias, nempe uictus rationem, Pharmacum, & Chi- rurgicum opus, unde medicinæ partium trita illa nomina effluxere, quas Græci, διαιτητι- κὴν φαρμακευτικὴν χειρουργικὴν uocant, adhi- benda in ſingulis hiſce diligentia eſt, ut par-

A tes hæ probe, exacteque inſtituantur uni- uerſæ.

VICTVS RATIO.

Victum parciorem conuenire prædiximus, non tam ratione adhibita, quam teſtimonio omnium, qui duce experientia, morbum, hunc ipſum curare, attentarunt. Is au- tem maxime ex communi uſu perficiter panis biſcocti exhibitione, amigdalarum, paſſula- rumque, necnon guaiaci potus hauſtu. Cum autem ab hoc ordine, ob alienam cauſam il- lis ſuperuenientem, diſcedendum ſit, ad

B pleniorem paulo properare ſolent, hoc eſt ad oua ſorbilia recenter edita, carniſque parti- culam, & panem probe fermentatum, & be- ne coctum. Nos autem pane probe cocto, carniſque particula utimur, ſublatis amy- gdalis, quę non ualde ſunt probati ſucci: id- que in toto guaiaci hauſtu fere ſemper obſer- uamus.

PHARMACORVM DIFFERENTIAE.

Pharmacorum differentię, in gallica lue tenendæ, ſunt primum leniens ad communes materias excernendas. Præparans, ad flui- C dum corpus efficiendum, hoc eſt ad humores qui peccant, concoquendos. Soluens ad ea euacuanda, quę purgari oportet, hoc eſt quæ morbum gignunt, aut fouent. Robo- rans, ad confirmandas particulas euacuatio- ne labefactatas. Formoſum faciens, ad fæ- ditatem amouendam, procurandumque or- tum ſiue pilorum, ſiue capillorum, ſiue etiam ſimul omnium. Addo & quæ uim habent tuendi hepatis, quod pręſertim in morbo ob- læditur membrum. Rurſus quæ attenuan- di facultatem nacta, ſunt pro diſcuſsione, in- ciſioneque craſſorum humorum, quamquam hæc in concoquentia redigi poſſunt. Po- D ſtremo quæ decocta roborant, actionemque adaugent in decoctis, ſingulis humoribus, pro rata eorum portione, congruentibus.

OPVS CHIRVRGICVM.

Sanguinis miſsio maxime opportuna erit, ſeruatis ſeruandis, ob cauſas a Galeno rela- tas, in libro de curandi ratione per ſanguinis miſsionem. Id autem maxime efficietur iecorariæ uenę ſolutione, interdum uero Hirudinibus, cucurbituliſque, prout caſus nobis oblatus tulerit. Sunt, & chirurgicam opem poſcentia, ulcera, puſtulæ, acores, tu-

 mores,

mores, inflammationes, uerrucę, caries, bubones, atque alia, de quibus cum de ſymptomatis agemus, abunde dicturi ſumus.

CVRATIO MAIOR VOCATA.

Curatio maior uulgo appellata ea eſt, quę uel extrema exercitatione perficitur, uel ſuffumigio, uel inunctione, uel decocto XL. diebus aſſumpto. Quæ omnia ſigillatim tunc patefient, cum primam curationem, quam alii regiam, alii ordinariam, alii rationalem uocant, abſoluerimus: a leniente pharmaco, initio aſſumpto.

LENIENTIA.

Decet, ut in aliis morbis efficitur, gallici quoque laborantis aluum prius leniter ſubducere, his quæ neque uiolenter agunt, neque (ut dicunt) electiue humores educunt, hoc eſt quæ facile, & leuiter ſoluunt. Nam extat præceptum, uiolentas, ac repentinas quas libet immutationes, naturam ægre perferre. Iccirco prudenter conſulit Hippocrates, oportere corpora euacuanda, primum fluida facere, hoc eſt humores concoquere, ac uias, ductuſque reddere habiliores, ac maxime expeditos: id autem efficitur, ex communium materierum, quæ in ambitu inteſtinorum concluduntur, expurgatione opportuna adhibita. Id operæ pręſtabit caſsia fiſtula, cuius temperatura æqualis eſt, pauloque humidior, quam calido: aniſo, aut cinnamomo caſtiga ta. Conueniet & thamarindorum pulpa, æſtiuis tēporibuſpręſertim, aut in delicato bi lioſo; corporis habitu, quorū uis eſt uſq; ad ſecundum ordinem refrigerare. Manna quo que non improbatur, cuius ſatis eſt æqualis temperies, uixque ad calidum ordinem inclinans: pręſertim ubi uiſcera ſupra modum incaluerint. Diacatholicum ubi robur eſt addendum, proderit, maxime uero aut iecinore, aut liene uitiato. Proderit & diaſenæ leniens uocatum ubi melancolicus fit factus æger, aut morbi impetu triſtis & cogitabundus appareat. Quod autem diaſebeſtem non completum uocant ſeplaſiarii, hoc eſt, ſine diacrydio, quodque ex prunis damaſcenis pari modo conficitur, placebit ille ubi habitus corporis urinæ ardore, aut alio conſimili uitio laborarit, hic ubi paulo bilioſior patiens extiterit. Eandem ob cauſam non damnatur Roſacea illa ſolutiua compoſitio, officinis frequens, quæ roſarum fit infuſione ubi ſitis infeſtarit patientem fueritque uentriculus laxior, & labefactatus, ſolent & nonnulli, horum

E uim interdum modice ac leuiter augere ſi opus fuerit particulæ adiectione, confectionis hamech, ubi puſtulæ, aut cruſtæ, aut impetigines irruperint, aut melancolici ſucci queuis alia ſigna conſtauerint. Quamquam expectandam eſſe concoctionem magis conſulo: ſed hæc in communem medicorum uſum dicta ſint.

CONCOQVENTIA PITVITAM.

Cum nefarium ſit, purgamenta corpori adhibere, abſque præcedenti concoctione, una excepta materia turgeſcente, Hippocratiste F ſtimonio, ob cauſas a Galeno in commentariis Aphoriſmorum relatas, ob id concoquendi ſunt gallici humores, ante omnem euacuationem. Primum autem, pituitoſi occurrunt, qui aſſuetis auxiliis præparari poſſunt, nempe melle roſaceo colo trāsfuſo, oxymelite ſimplici, ſerapiis ex betonica, lupo ſalictario, floribus ſambuci, geniſtæ, ſtęchados, ex duabus radicibus, mentha, abſinthio, eupatorio, artemiſia, praſsio, calamintho, hiſſopo, glycyrrhiza, acetoſo compoſito, byzantino ex pomis, thymo, borragine, bugloſſo, acetoſo ex prima radice, ex matricaria. Stillatitiæ autem aquæ, aut decocto quibus contemperan- G tur ſerapia poterunt eſſe ex adianto, betonica, hyſſopo, praſsio, bugloſſo, pulegio, ruta, mentha, artemiſia, matricaria, aſparago, agrimonia, Eupathorio, ſaluia, feniculo, ſampſuco, rore marino, ſcabioſa, abſinthio, aqua mellis. Neque hoc dixerim, ut confertim his omnibus utamur, refugit enim natura multitudinem, paucíſque lętatur rebus: ſed tot congeſsimus, ut diſcant ſtudioſi, pituitam pręparantia pro uarietate partium corporis diſtribui oportere. Nam ex his, alia cerebro conueniunt, alia uentriculo, non nulla hepati, cordique, quædam pectori, & matrici. Quæ quoniam a recentioribus ſcriptoribus certo ordine complexa fuere dili- H genter, ad eorum fontes tranſmittendi ſunt ſtudioſi.

CONCOQVENTIA BILEM FLAVAM.

Ex ſerapiis, bilem flauam concoquentibus, probantur qui maxime ex ſeri & intubo parantur, item ex cicerbita, acido citri ſucco, nymphęa, roſis recentibus, ſucco bugloſſi, andrachne, hoc eſt portulaca. Rurſus ex ſerapio uiolaceo, acido ſimplici, oxoſaccharo, & ex iuiubis uocato. Stillatitiæ aquę commendantur ex ſeri, intubo, cucurbita,

cucurbita, ſolatro, tuſsilagine, bugloſſo, borragine, roſis, uiolis, nimphæa, lactuca, papauere, ſeminibus frigidis, oxalide. Atque hæc ſunt, quibus pro uarietate partium corporis, & affectionis, humoriſque peccantis modo, alia, atque alia ratione, uti ſolemus. Si quis autem plura in hoc genere rerum ſcire deſideret, adeat eorum commentaria, qui de hiſce ſigillatim ſcripſere, noſtræ ætatis uiri quamplurimi, ſolertes in primis atque induſtrii, tum etiam de medica arte benemeriti.

CONCOQVEMTIA BILEM ATRAM.

Præparant melancolicum ſuccum, ex ſerapiis, quod ex lupulo conficitur, ex ſtæchade, ex betonica. Rurſus ex biſantiis uocato, epithymo, fumaria, borragine, bugloſſo, oximellitæ, ſcyllitico, e pomis, e thymo, e menta, e ſapa. Ex ſtillaticiis uero humoribus ad hunc uſum ſpectantibus hi ſunt, liquorex lupulis, boragine, bugloſſo, thymo, epithymo, fumariaque expreſſus, aut deſtillatus.

SANGVINEM DEPVRANTIA.

Notum eſt quantopere aliis in locis, nobis laborem intulerit quæſtio illa ſane quam difficilis, de febre ſanguinis uocata. Nunc autem, cum a præſenti explicatione, res omnino diſtracta uideatur ſat, fuerit monuiſſe ſtudioſos, ut conſtanter exiſtiment, ſanguinem carere rebus concoquentibus, ob eam ſane cauſam, quod ille non putridus efficitur uti ceteri humores, ſed ubi corrumpitur, deſinit eſſe ſanguis, & mox bilis atra, aut flaua, pro putreſcentis partis qualitate, tenuis inquam, aut craſſæ eius particulæ, efficitur. Sed careat licet ipſe concoquentibus, eget tamen interdum depurantibus auxiliis, quoniam citra omnem putredinem, compertum eſt, eum turbari ſæpius, atque inſici poſſe. Neque hoc, ualde alienum eſſe conſtat, in his, qui Gallico malo laborant, quando per eius morbi initia, ſanguis commaculetur contagione adhibita, abſque putredinis, minima quidem nota. Conuenit itaque puriorem reddere ſanguinis ſubſtantiam ſerapiis, & liquoribus ex borragine paratis, nec non bugloſſo, fumaria, abſinthio, lactuca, ſonco, lupulo, ſucco roſarum, cichoreo, adianto, ſero lactis.

BILEM FLAVAM EVACVANTIA.

Non inepte dicunt, qui purgantia medi-
A camenta aiunt eſſe in duplici genere conſtituenda, nempe, ſub mediocriter, aut ualenter purgantibus pharmacis. Primi generis ſunt, lenientia uocata, hoc eſt quę leni er aluum ſubducunt: quę tamen adaucto pondere, in uehementer euacuantia facile abire poſſunt: quando & caſſiam fiſtularem, compertum fuerit, interdum uſque ad ſanguinem ſoluiſſe. Hęc autem mollia medicamenta, uel ſimplicia, erunt uti quæ nunc dicta eſt caſsia, manna, ſuccus roſarum, pulpa prunorum damaſcenorum, necnon thamarindorum poluis qui ſenæ dicitur: uel erunt ex pluribus condita, uti diacaſsia cum manna, aut quęm cum foliis, uel ſine foliis ſenæ paratur:
B tum etiam lenitiuum ſimpliciter acceptum, & lenitiuum emanna. Eſt & ſub hoc genere quod uocant diaſebeſtem non ſoluens, ac diaprunum compoſitum, non laxans, rurſus & quod officinæ diacatholicon appellant. Hęc autem omnia quę dicta ſunt, ad leniendam aluum, aut molliter uacuandam, inuenta ab eorum authoribus fuere: exiſtimantur & ualere in omni delinquente humore: atque ob id communes, indifferenteſque medicinæ uocantur. Ego autem malim cō coctionem morari, atque aluum ſoluere, ſi opus eſt, aut caſsia, aut manna, aut etiam clyſteri. Aliud quoque eſt medicamentorum genus, quod ualenter ſoluit: quod item rur-
C ſus duplex dicitur, hoc eſt ſimplex aliud, aliud compoſitum. Vtrumque autem horum, ſingulis humoribus, pro rata portione diſtinguendum eſt, hoc modo. Nam quæ ſimplicia bilem flauam educunt, uſu, atque obſeruatione diuturna adhibita, hæc ſunt, rhabarbarum, in ſecundo ordine calidum, & ſiccum, eius uitia corrigunt, croci, ſpicæ, ſcinanti, ac uini odorati permixtio. Manna (neque miretur quiſpiam, quod lenientia medicamina inter ſoluentia connumerentur, cum hęc pro menſura alia, atque alia, poſſint utramque ſuſcipere facultatem) quæ æqualis eſt temperamenti, ad calidum tantillum uergentis, & ſecundum humidi participatio-
D nem, primi ordinis eſſe dicitur quę etiam corrigitur ſuis emendantibus, nempe cinnamomo, aniſo, caryophylo, fęniculo, interdum & maſtiche. Bilem quoque ſoluit ſcammonium, tertio ordine calfaciens & ſiccans, quod διαχρύδιον fit, cotoneo malo emendatum. Item & thamarindi, ſero lactis madefacti: tū aloe, cuius item in tertio ordine excalfacien di, atque exſiccandi facultatem extare compertum eſt. Compoſita medicamenta, flauam bilem purgantia, ſunt Diaprunum ſoluens, roſatum, e ſucco roſarum, e pſyllio, diacartamum, roſatum cum rhabarbaro, ro-

ſatum cum turbith, hoc eſt thapſia, e dactilis, ſolidæ, & mollis ſubſtantiæ, confectio hamech maior uocata, Eleſcoph ſiue Epiſcopi medicamentum, diaturbith, cum rhabarbaro, diacatonem, Catapotia, (uulgo pilulæ) aggregatiua, de aſſairet, de eupatorio maiora, de fumaria, ex Hiera ſimplici, ex aloe, & maſtiche, ſine quibus dicta, ſtomachica meſue, ex quinque myrabolanis, aurea. Nemo aūt putet, me tam multa congeſsiſſe, ut liber excreſcat: ſed hęc deſiderio iuuandi incitatus, ac ne tādem ſeruati ordinis filum, quod in aliis factum eſt, interrumpam, tot & tanta in medium adducere non recuſauimus: quod & in cæteris humoribus, nos facturos eſſe, omnino pollicemur. Quo modo uero, hæc in lue gallica ſint adhibenda, paulo infra, cum de hac re agetur, latius, apertiuſque legentibus conſtabit.

PITVITAM SOLVENTIA.

Mollia medicamenta, quę pituitam pellunt, ea ſunt, quæ cum utraque bile communia habentur: de quibus paulo ante dictum fuerat. Quę autem ualentius, ac magis pituitoſum humorem attrahuut, quamquam nonnulla ex his cum bile flaua, communia eſſe poſſunt, ea quoque uel ſimplicem, uel compoſitam habēt conſiſtentiam. Ex ſimplicibus ſunt, agaricum, quod primo ordine calfacit, ſecundo exſiccat. Emendatur, ſi quod in eo uitium reſidet, zingibere, & ſale, cui gemmę cognomē eſt inditum. Turbith, cui facultas eſt calfactoria in tertio ordine. Reprimitur zingibere. Colocynthis ſuccedit, in tertio itidem ordine; calidę & ſiccæ facultatis, cuius uis infrenatur maſtiche. Cnicus ſiue cartamus, cuius ſemine utimur ad aluum ſoluendā. Tithymali, qui rebus odoratis commode parantur. Emblica mirabolana, tantillum frigida, & iu primo ordine ſicca: nec non & beleriea nocata. Euphorbium, ſecundo ordine calfaciens, & exiccans, cuius uitium caſtigant, aniſum, ſpica, maſtix. Hermodactyli, primo ordine calidi & ſicci: corrigitur eorum impetus, ſpica, maſtiche, lactis ſero. Elaterium, hoc eſt ſuccus concretus ex ſylueſtri cucumere, aſinino uocato, quod tertio nēpe ordine calfacit, & ſiccat, dragaganto addendum, quod noxiam eius uim retundit. Serapinum, cuius rutæ liquor acrimoniam hebetat. Mezereon, quod myrobalana, & portulacę ſuccus moderantur, item & ſatiui intybi liquor. Lathyris, quam uulgo cataputiam maiorem, aut miraſolem uocant: cuius grana, ad ciendam pituitam numero vii. aut viii. comeduntur, authoribus actuario, ac Dio-

E ſcoride. Horum quoque granorum uim noxiam, odorato aliquo ſemine mitigarem. Opopanacum tandem his addo. Ex compoſitis medicamentis, eundem uſum, præſtantibus, ſunt hæc, quibus officinę pene omnes, in Italia pręſertim, refertæ ſunt, diaphęnicum, puluis turbith ab Auicenna confectus, catharticum imperiale, Hiera pachij, Hieralogodion, Hiera picra compoſita, Hiera picra cum agarico, Hiera picra ſimplex, diacartamum, diaturbith minus, maiuſue, Diaturbith cum rhabarbaro, eleſcoph, Benedicta laxans, compoſitiones, quæ dicuntur Indum maius, & minus. Pręter hæc ſunt catapotia alephāgina, aſſaieret, arthritica, aggregatiua, bene-
F dicta, cochica, fetida, lucis, maſticina, imperialia, ſtomachica, ſine quibus, de mezereo. Quæ item ſequūtur, eadē facultute, prædita, de Octo rebus uocata, ex quinque myrabolanis, ex aloe, & maſtiche, e ſerapino, e ſarcocolla, e colocynthide, ex euphorbio, ex agarico, ex hermodactylis, ex hiera ſimplici Galeni, ex hiera cum agarico.

ATRAM BILEM DVCENTIA.

Quę leuiter admodum ſuccum melācolicū attrahunt, ſunt lenientia illa, cum bile flaua, & pituita, communia: neque id, ceu male orſum retexere, neceſſe eſt. At quibus
G acriter ſoluendæ atræ bilis facultas indita eſt, ſi ſimplieia fuerint, hæc numerantur, myrobalana inda primo ordine frigida, ac ſecundo ſicca. Sena officinis, quam alii Theophraſti coluteam eſſe ſuſpicantur, cęlida aliquantiſper, & ſicca in primo ordine, lætatur zingiberis ſocietate, & ſale foſsili, cui gemmæ nomen extat, item caryophilorum. Interdum roboratur, aniſo, dauco, feniculo, cinnamomo, paſſulis, aqua mulſa, macere, cardamomo, palmarum fructibus, floribus buglosſi, prout cuique, ex opportunitate, occaſioneque obiter oblata, ſibi agendum uidebitur. Præter hęc, ad eundem ſcopum pertinere uidetur Epithymum tertio loco calfaciens, & ſecōdo ſiccans.
H Corrigitur ſale uel indo, uel gemmæ. Commertium patitur, olei amygdalarum dulcium, myrobalanorum, ac mellis. Lapis lazuli, calidus in ſecundo, ſiccus in tertio ordine, roſacea abluitur. Armenius lapis, cuius temperamentum, in primo ordine calidum eſt: paraturque liquore ſtillatitio roſaceo, cui grata omnino eſt, ſuauis, odoratique uini permixtio. Polypodium, cuius uires moderatur aniſum, zingiber, cinnamomum, caryophyllum, atque alia odorata. Elleborus niger, cuius uitium reprimunt quæ nuperrime dicebātur, adde & ſuccum mali cotonei, quo maxi-

me

me his utuntur temporibus officinę. Ex compoſitorum uero genere pharmacorum ſunt, puluis ſenæ pręparatæ, confectio hamech, dia ſene, diacatholicon, caſsia cum foliis ſenę, lenitiuum de manna uocatum, diaturbith cũ rhabarbaro, hiera pachii, catharticum imperiale, tragea laxatiua. Ex hac etiam claſſe, obſeruatum eſt, non tam ratione, quã experientia, extare catapotia, e colocythide, e fumaria, inda, e lapide cianeo, officinis, lazuli uocato, e lapide Armenio, lucis minora, ſine quibus, e quinque myrobalanorum generibus. Non defuerint, ſat ſcio, qui cauillantes, hanc nobis propoſitam enumerationem improbarint: At ſciant ſtudioſi, me non hæc ſcripſiſſe, eo ſane conſilio, ac ſpe, ut omnibus placerem, tum quia id ἀδύνατον eſt, tũ quia ingenui eſt animi, quibuſdam cupere ut diſpliceat, uulgaribus præſertim, atque his, quorum, nec ſana mens, nec rectum eſſe iudicium ſolet. Quæ tamen ratio, meam in hanc mentem, ut ita ſcriberem, impulit, ea potiſſimum fuerat, ut quiſque paratis copiis, ac ueluti claſsibus medicamentorũ, quibus pasſim ac populatim utuntur, facile poſſet ea deligere, quæ ad omnem laborantium habitum naturamque, pertinere uidebuntur. Nam Gallicus morbus, quod ſæpe dictum eſt, nullam refugit intemperiem, nullam corporis conſtitutionem, ac nullam tandem humorum qualitatem: quoniam paſsim uidemus hac lue, ſanguineos & bilioſos periclitari, uti melancolicos, atque pituitoſos. Item morbum illum ſe ſe, (uti medulla ſingulis osſibus inſerta, atque intruſa conſpicitur) cunctis humoribus, pro modo, & ratione cuiuſcumque redundantis ſucci, coniungere, trahereque in ſuum cõſenſum plenitudinem qualemcumque, hoſtiliter cum ea conſpirans, ad ſanitatis profligationem parandam. Quamobrem in euacuandis corporibus ea labe affectis, plurimum operę impendere oportuerit, in miſcendis medicamentis, quæ non ſolum gallicam exuſtionem tollant, ſed fouentes humores excernant. Quia uero, in uſu poſitum eſt, ut alui ſolutio ne adhibita, uniuerſi corporis uires roboremus, noſque ſecundum eandem uiam, ac rationem, ut in cęteris obſeruatum eſt, progredientes, quam breuiſsime hanc eandem partem abſoluemus.

ROBORANTIA MEDICAMENTA.

In habitu pituitoſo, ex ſimplicibus, cõgrue re compertum eſt, aſſarum, betonicam, ſaluiã, ſtæcadem, myrobalana, præſertim emblica, belerica, & chebula: uulgatis enim nominibus utor, ad uſum profſpiciens. Aromata autem illa, quæ inſigniter calfaciunt, uitanda A omnino ſunt, ob cauſas alio in loco adhibitas. Quamquam non deſunt, qui compoſitis medicamentis audacter utantur, cuiuſmodi ſunt confectiones aromaticæ permultæ, theriaca, mitridatum, conditura anthos, quęque ex betonica, aut ſaluia, aut ſtęcade paratur con fectio, officinis conſerua appellata. In bilioſis commendantur ex ſimplicibus roſa, uiola, myrobalana citrina, coralia, ebur, ſantali, ſemina frigida, citrii mali, & oxalidis. Ex compoſitis, ſaccharũ Roſaceum, e bugloſſo, e borragine, uiolaceum. Melancolico uero humore imperante, ſimplicia medicamina erũt lapis lazuli, armenius, margaritæ, fragmen- B ta gemmarum, citrium malum, citria, hoc eſt meliſſa. Compoſita ſaccharum bugloſſo, aut boragine confectum, tum aromata, quę condituram illam diarhodon uocatam, conſtituunt.

PRO TVENDO HEPATE IN QVOCVNQVE GALLICE LABORANTE.

Speciatim remedia adhibenda, ad robur uirium, ex communi fere uſu dicta ſunt: quæ uero generatim, in quocumque gallice affecto ſunt obſeruanda, ea erunt, quę pro tuendo hepate, contemperando ſanguine, ſunt exhibenda. Porro ex ſimplicibus, quæ ad eam facultatem pertinent, ſunt ſcordion, cicho- C reum, cicerbita, malum citrium, meliſſa, bugloſſus, filix, borrago, roſa, uiola, ſantali, lupus ſalictarius, uulgo lupulus. Ex compoſitis deligunt confectionem, paratam ex ſaccharo roſaceo, uiolaceo, ex boragine & bugloſſo confecto, bolo armenia, ſucco concreto ſcordei, cicerbitæ, & cichorei, ſucco glycyrhizæ, adduntque ligni guaiaci ſcobes, atque eius corticis contuſi ramenta. Pręter autem hepatis fouendi, contemperandique rationem, non improbarim conſuetudinem, quę nobis in hoc genere mali ſuperioribus annis ſemper obſeruata fuit in huius curatione morbi. Nam qui eo infeſtantur, tractu temporis D craſſos humores cibi conciliant, atque obſtruẽtes, ſiue caloris natiui imbecillitate quadam, ſiue crudorum ſuccorum multitudine. Ob id itaque illud ſibi auxilii uidẽtur expoſcere, ut attenuãdi, incidendiq; ſint, quo eo genere uitii delinquunt humores. Talem uſum præſtabunt oximel ſimplex, ſcylliticum, ſerapiũ ex hyſſopo, & acidum compoſitum, atque diarhodon. Sunt & roboranda omnium laborantium decocta quæ ore aſſumuntur, modico aromatum uſu, ob cauſas ante explicatas parce uero hæc admixta, gratum in primis potum reddent, deinde & ſalutarem. Prodeſit itaque, in aquis decoctis, quibus ſerapia cõficiuntur, addere exiguam aut piperis, aut cinnamomi, aut caryophylli particulam, adde

& corallorum, & citrii mali cum ſemina, tum cotticem: muliere item affecta, nucis moſcatæ modicum quiddam adhibeo. Commendare ſolent alii (atque id non iniuria) cordialia uocata medicamina: ad quē uſum ea ſpectare aſſerebat Ficinus, ſuperioris ætatis uir doctrina ſingulari, amabilique rerum uarietate ornatus. Is enim in his libris, quos de triplici uita conſcripſit, mirifice probat, in cordis tuendi ratione, prodeſſe mirobalana, aurum, argentum, ebur, corallum, pretioſos lapillos, radices beenias, ſuccinum, roſas, citri ſemina, ſantalos, coriandrum, myrtum, zedoariam, lignum aloes, citri corticem, caryophyllum, nucem moſcatam, macerem, olibanum, maſtichem, doronicum, ſaluiam, zingiberem, cinnamomum, crocum, moſcum, ambram, & marathrum. Verum hiſce temporibus, tanta habetur reconditarum rerū copia, noſtrorum hominū induſtria illuſtratarum, quæ alios paulo ante latuerant, ut deridendus ſit, qui riuulos adeat, ubi fontes perpetuo ſcaturiētes emanant. Si itaque uis cordis, ſiue tuenda fuerit, ſiue refocillanda, non deerunt ad hunc uſum confectiones permultæ aromaticæ, ſomēta, linitiones, paſtilli, pulueres, rotulæ, ſiue trageæ, ſucci, liquores, odoramenta, condita, ſacchara, atque antidota, ex ueterum, atque nouorum hominum fontibus petenda. Montanus, ſingularis, atq; excellentis doctrinę uir, cū quo ſępius dū uiueret, publicas habui tū de lue gallica, tum de aliis affectibus conſultationes, ſerapium condidit in hac re magnopere commendatum, quod nonnulli iuniores medici, poſt deprauatam illam formam, qua circunferebatur, (quaſi montani manes parentantes) ad germanam lectionem, candoremq; ſuſcipiendum reſtituerunt. Hoc autem, non tam pie, quam humanirer eos feciſſe exiſtimo, cum eorum, qui de præclaris artibus benemeriti fuere, laudis ſtudioſi eſſe teneamur, ſintq; rerum bonarum, atque uſui excogitatarum, legitimi authores recognoſcendi. Verum, qui huiuſce medicamenti compoſitionem reſtituere contendunt, diligenter animaduertanr, Mōtanum haud illam adhibuiſſe in ſolius atræ bilis ſucco redundantibus, ut forte illi ſunt arbitrati, ſed in omni gallice laborante. Cum enim unumquemque hoc genere morbi affectum iudicaret (uti & nos facimus) exuſtis ſcatere ſuccis, fierique melancolicum, ob id Montanus illam ſerapii formam edidit, quæ recipit myrobalana omnia, in aqua fumariæ madefacta integro diei ſpatio, quibus addit polypodium, folia ſenę, epithymum, glycirrhizam, caryophylos, citri ſemina, ellebori atri cortices, efficiturque ex his decoctum, ad artis normā: demum illi adiungit ſerapium ex fumaria, & corticibus citri. Horum autem pondera, qui-

E libet ſuo arbitrio adductus, poterit e recentiorum libris deſumere: quando etiam uix medicinæ profeſſores eos eſſe iudicem, qui pondera, & rationes, doſes uocatas, non plene nouerint, tantum abeſt, ut eruditi ſint dicendi. Vini quoque excellentis confecturam edidit Antonius Muſa Ferrarienſis, uir præſtantis doctrinę, ſummęque eruditionis, qua per aliquot dies, in gallice affectis utitur, poſt actam, atque etiam ſi opus eſt, repetitam purgationē. Hæc uini confectio accipit folia ſenæ, atque eius folicula, polypodium, myrobalana omnia, agaricum, rhabarbarum, macerem, maſtichem, gummi arabicū. Lignum aloes, fumariam, epithymum, ellebori atri cortices, zin-
F giberem, atque hæc omnia per bene contrita, in uino odorato, uel etiam cretico, ſinit per totum diem, noctemque madeſcere: quibus addit borraginem, bugloſſum, roſas, uiolarū, ac citrii mali flores. Fracaſtorius Veronenſis, qui in poetica dicendi felicitate, ſtudioque cœleſtium rerum, cauſam præbuit, ut noſtra ætas, parum maiorum æuo noſtrorum inuideret, cum de contagioſis morbis diſſereret, fatetur pleroſque iam peractis uacuationibus ſolo uel theriacæ, uel mythridati uſu, ſaluti fuiſſe reſtitutos, cum hęc medicamina præcellentem teneant facultatem, in curanda contage, initio morbi præſertim. Quod ſane dictum, uti non improbo, ob eximiam huiuſce ui-
G ri teſtificationem, ita cum nunquam gallice laborantem ſanari eo genere præſidii uiderim, uehementer aſſerere non audeo. Si uero lentos ac craſſos humores redundare forte uidiſſet Fracaſtorius, ſtatim peccantem materiam concoquebat, rebus calfacientibus, atque attenuantibus: ob idque afferre ſolitus eſt ſerapium ex oxymellite, melle roſaceo, e praſio, e betonica, e calamentho, e lupulis, ex epithymo, ex hyſſopo, atque aliis huius ordinis. Aquas addebat, iridis, enulæ, epithymi, agrimonię: parabatque decoctum, ex feniculo, apio, pulegio, origano, pimpinella, cardo benedicto, cicerbita, camędryos, ſcordeo, dictamno, thymo, betonica, ſchinanto, uerbe-
H na, ſyderite heraclea, amomo, & agalocho. An uero uſus calidorum adeo medicaminum conueniat in eo morbo, qui ſummam ſibi epatis & ſanguinis exuſtionem conſociat, uiderint alii. Sed mirari quoque non deſino, cum uir tantus eſum quoque calidiorum ciborum commendarit in Syphilide, ait etenim ille.

At tibi ſi ex horto uictus, menſæque Deorum "
Sunt animo, atq; olerum ſimplex & inēpta uoluptas, "
Non menthæ uirides, non læta ſi ſymbria deſunt. "
Intybaque & toto florentes frigore ſonchi, "
Et ſia fontanis ſemper gaudentia riuis. "
Et thymbræ ſuaues, & odoriferæ calaminthæ. "
Læta meliphylla, & riguo bugloſſus ab horto

Carpantur:

" *Carpantur: pleniſque ferax erucula palmis,*
" *Atque olus,atque rumex, & ſalſi gramina crithmi.*
" *Ipſa lupum dumeta ferent. hinc collige primos*
" *Aſparagos: albæ aſparagos hinc collige uitis.*

Forte,ea ratione defendi poteſt hæc medendi ratio,quod calfacientium rerum vſus, frigidorum temperatur acceſſu. Nam quis non videt, hiſce carminibus, quaſi teſſelatum opus, quibus calida cum frigidis ſemper immiſcentur. Vt inde ſuſpicari poſsimus, id non temere,ſed data opera uirum hunc,ita iuſsiſſe,forte ubi reſides,ac lenti, coaceruati fuerint ſucci. Id quam ſæpe accidat, perſpicuum magis eſt,quam ut comprobari deſyderet. Parant alii confecturam ex ſaccharo roſaceo,uiolaceo,bugloſſaceo,borraginaceo, bolo armenia,ſucco ſcordii, cichorii, aromatibus trium ſantalorum, diarhodonis, corallis, mithridato,ligni guaiaci cortice, in pollinem redacto, ac ſerapio e corticibus citri, ſiue roſato recenti,uel alio conſimili, his debita, opportunaq; ratione adhibito.

De curatione morbi Gallici, partim ratione, partim experientia,inuenta. Cap. 10.

Exercenda quoque methodus eſt,in curatione Gallici affectus, ea ratione, quæ cum a communibus fontibus medicæ artis hauritur, tum ab his quæ uſu,atque experientia comperta ſunt, præceptionibus. Quocirca abſoluta rerum omnium partitione inchoata, ſic dicendum, eſt, ſingula capita diuidentes. Curatio huiuſce morbi, in uniuerſum quadruplex eſt: exercitatione corporis, ſuffumigio, vnctione, aut his quæ per os ingeruntur. Exercitatio rurſus diuiditur, in violentam & moderatam. In eam quæ inſenſilem diflationem prouocat, aut etiam ſenſilem,per ſudorem. Rurſus,qua totum, uel pars exercetur. Ante uel poſt cibum,corpore uel uacuato, uel repleto. Suffimenti uero partes ſunt,particulare, uniuerſale. Totius corporis inquam,aut partis cuiuſpiam. Moderatum, immoderatum. Ex materia benigna,aut maligna, quam nonnulli uenenoſam etiam uocant. Rurſus ſuffitus, aut per pulueres,aut per ſolidiorem formam, quã pilulas dicunt,efficitur. Vnctio itidem duum generum erit, e rebus leuioribus, hoc eſt quæ tolerari facillime poſsint,aut ualidioribus. Per os uero aſſumenda, duplicia uocabuntur, uel medicinæ, uel cibi. Medicinarum uero, aliæ erunt ratione, aliæ empirica experientia inuentæ. Ratione compertę ſunt,lenientia, concoquentia, ſoluentia, roborantia, formoſum facientia,adde & opus omne chirurgicũ. Experientia comparatæ ſunt,lignum quod coquitur,quod multiplex eſt,ſanctum ſiue guaiacum,hetechen,domeſticum. Item radix china. Salſa perilia. Præcipitatum. Tot enim ſunt horum genera. Cęterum ratio uictus erit duplex (quantum ad præſens facit inſtitutum) parcior,aut mediocris.

De exercitatione laborantium. Cap. 11.

Quo nã modo ſalubris exercitatio ſit Gallice laboranti proponenda,abunde in ea parte diſſeruimus, ubi de motu & quiete ſermonem feceramus. Nunc autem ſufficiat dixiſſe multos ſanitati fuiſſe reſtitutos, ſola hac exercitatione,perpetuis motionibus comparata. Quamquam eam periculo non uacare, medici omnes, conſtanti aſſeueratione dixere. Sed & illas ſibi conditiones requirit, ut corpus patientis ſit iuuenile,robuſtum,exerceri aſſuetum,muſculoſum potius quam pingue, carnoſum magis, quam macilentum, purum, non malis ſuccis refertum,uacuatum,non purgandum, per initia morbi, non autem eo iam altius infixo,& progreſſum agente. Qui aliter agendum permiſerit, ſe uel imprudentem extare,aut etiam artis imperitum, intelligat: nam ſæuiſsima euenire ſymptomata miſeris laborantibus ſolent,quibus nec tuto,neque facile,cum uoluerit,opem ferre poſsit.

De ſuffumigandi ratione, per digreſsionem quandam. Cap. 12.

Svffitum diximus ſecundum locum tenere in curatione gallica. Porro, qui hoc genere auxilii utuntur,exſiccationem procurant totius corporis,ſi uniuerſalem ſuffumigationẽ adhibeant,uti partis,ſi particularem moliantur. Item benigna,facilique ratione id pręſtant, ubi leuis ſit exſiccatio tractanda, contra ex uenenoſis rebus parabitur,ubi altius hærentem morbum propellere uoluerint. Huius medicamenti facultates ſunt,corporis ductus, ac tranſitus aperire, aperiendo penetrare,penetrando alterare, alterando contagium ſiſtere. uiſcera detergere, per neruos qualitatem cerebro & ſpinali medullæ impartiri, cordi per pulmones & arterias ſalubrem uim ferre, uti per uenas iocinori. Interdum uim habet, ut uentrem ſoluat, ſæpius uero ut plurimã per pulmones materiam, necnon per os, fauces,& linguam, excernat. Vtcunque uero ipſa hæc curatio ſe habeat, animaduertere oportet eã paſsim damnari,uti incertam primum,deinde & grauem, periculoſamque. Nam & ulcera doloris plena in ore,faucibus,palato,& lingua parere ſępius aſſueuit, eſtque capiti,ac pectori permoleſta. Quod ſuo maximo periculo experti ſunt,qui uel difficulter ſpirant,uel deſtillatione corripiuntur. Sunt qui uelint bifariam, hanc ipſam tutius exhibendam eſſe cu

rationem,

rationem, uel ubi ſæua adſit oculorum lippitu do, quæ Græcis eſt Ὀφθαλμία, uel ubi periculum infamiæ imminet, hoc eſt ubi defluuium capillorum & barbæ ueremur, quod fit in uiris ſanequam illuſtribus, aut excellentem quempiam ordinem, ac dignitatem adeptis. Verum hæ mihi rationes parum conſtare uidentur. Nam ſi damnandus eſt ſuffitus, quia capiti obeſt, cur lippitudini conuenit? Quod ſi huic ſymptomati auxilium certum præbet, cur non item aliis affectibus capitis? Accedit, quod hæc quæ per ſuffumigium fit expurgatio, ad caput, excrementa conducit, quo fit, ut humores, eò corriuet, quò affectio ipſa ſuos attrahit humores, unde augeri lippitudinis cauſam neceſſe eſt. Poſtremo quis non uidet in omni immodica uacuatione ſpiritus animales uim pati, fierique ſenſuum omnium imbecillitatem? quamobrem & uiſum pati uidemus in his qui hoc genus auxilii ſuſceperunt: itaque minus in lippitudine par eſt, ut ſuffumigemus. Quod uero additum eſt, ad euitandam aliorum infamiam, certe id artis medicæ non eſt, ſed ad ciuilem pertinet conſiderationem: aliud enim eſt medico officio uti, aliud aliorum cultum, dignitatemque tueri. Neque etiam in eo immorabor, ut in dubium reuocem, an fumigandi ratio fuerit ab antiquis authoribus, an noſtri ſæculi hominibus, tradita. Etenim hanc ipſam fumigationem, fuiſſe in uſu ueterum, conſtat Hippocratis teſtimonio, qui fumigia iubet eſſe paranda, ex odoratis rebus, ad peſtilentiam fugandam. Hinc illa apud priſcos emanarunt, pro fumigii alimento, laurus, iuniperus, roſmarinus, ſaluia, thus, myrrha, maſtix, terebinthina, myrtus, roſa, ſantali, camphora, cortices pomorum, mala granata, aqua roſacea, acetum, uinum odoratum, cupreſſus, cedrus, lignum aloes, atque alia ſexcenta. Hinc illud, de Circe, Virgilianum,

„ *Diues inacceſſos ubi ſolis filia lucos*
„ *Aſſiduo reſonat cantu, tectiſque ſuperbis*
„ *Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum.*

Id autem ab Homero ſumpſiſſe conſtat Maronem ex eo loco, qui libro Odyſseę v. Calypſus Nymphæ, ſpecum deſcribit, his uerbis.

H πῦρ μὲν ἐπὲ χαρόφιν μέγα καίετο, τηλόσε δ᾽ ὀδμὴ κέδρου τ᾽ εὐκτεὰ τοιο θείου τ᾽ ἀνὰ νῆσον ὀδώδει δαιομένων, ἢδ᾽ ἔνδον ἀοιδιάουσ᾽ ὀπὶ καλῇ, ἱστὸν ἐποιχομένη χρυσείῃ κερκίδ᾽ ὕφαινεν.

Quæ nos, utcunque potuimus, his uerbis, romana reddidimus.

„ *Illa foco incendit flammas, olet inſula longe*
„ *Arenti cedro, & Thy perſpirat odorem*
„ *Ardentis: necnon iucunda uoce canebat*
„ *Hæc eadem, aurato percurrens pectine telas.*

Fumigationem extitiſſe in uſu apud eos, qui magicis incantationibus operam dare cō ſueuerant, præter Theocriti teſtimonium, ex il-

E lis Virgilii uerbis conſtare poteſt, quæ leguntur in Pharmaceutria, hoc modo

„ *Effer aquam, & molli cinge hæc altaria uitta,*
„ *Verbenaſque adole pingues, & maſcula thura.*

Rurſus ex illis.

„ *Sparge molam, et fragileis incende bitumine lauros.*

Sed & Apes ſuffitu curare docet Maro lib. 4 Georgic. Nec miretur quis, quod ab hominibus ipſis, ad Apum curationē progrediamur, quando hoc genus animantium, æmulari uideatur quaſcunque hominum actiones, quod Poeta, graui atque eleganti complexus eſt carminum contextu. Ait ille.

„ *Hic iam Galbaneos ſuadebo incendere odóres,*
„ *Mellaque arundineis inferre canalibus ultro.*

F Sed ad medicorum ſuffimenta reuertentes (cum & alia pro luxu, atq; delitiis inuenerint Priſci illi Romani, quibus cubicula, mira quadam ſuauitate odoris, replebant, tantaque iucunditate fragrantia reddebant, ut Sabæis, Arabibuſque minus inuiderent, ſi Plinio credimus) dicimus hæc eſſe quæ a Græcis θυμιάματα, uocantur: Suntque exhalationes ab igni factæ occaſione præſtita a rebus, quæ ſenſim ac paulatim in halitum & uaporem reſoluuntur, qui corporum meatibus concipiuntur, atque illa ſalubriter afficiunt, ſi moderata ratione adhibeantur. Verum cum lues gallica magnus morbus eſſe dicatur, conſtat ſuffitus leuiores, haud illi opem tribuere, uehementio-

G res autem, obeſſe plurimum. Quod ſi peragendi ſint, obſeruanda omnino erunt illa, ne corpus fit elanguidum, neue Cacochymum, item non ſenile, aut macilentum, neque fluori alui, deſtillationi, difficultati anhelitus, peripneumoniæ, tuſsi, aut alii thoracis uitio, obnoxium: quicquid libro vii. ſcripſerit Aegineta. Res autem, quibus Empirici utūtur, in fumandis patientibus, ab eiſdem in duo genera diuiduntur, benignas ſcilicet & uenenoſas. Benignas uocāt, quæ non ualde corpus exſiccāt, aut immutare poſſunt. Hæc autem ſunt odoramenta fere omnia, uti caſtorium, ladanum, calamenthum, ſtyrax, thus, maſtix, eryſimum, tuſsilago, ſaluia, ſampſuccus, gallia moſchata, roſmarinus, macer, myrrha, caryophyllum, cin-

H namomum, lauri folia, lignum aloes, moſchū, ambra, puluis cyprius, cortex mali citrii, ſpica nardi. Proxima ſunt dictis nux muſchata, carabe, ſantali omnes, ſcinantum, camphora, aſſarum, cortices mali odorati, belzuinum, gummi hederæ, Ex quibus modo puluis, carbonibus inſpergendus conficitur, uel cum reſina terebinthina paſtillos conficiunt, ad eundē uſum. Qui uero ex re maligna, ac uenenoſa ſuffimenta componunt, hi utuntur cinnabare, myrrha, thure, maſtice, aloe hepatico, ſandaraca Arabum, ſtyrace ſicca, belzuino. Interdum uero cum cinnabare commiſcent ſandaracam Græ-

corum

corum,myrrham,thus,lignum aloes,ladanum, ammoniacum. Sæpius uero prædictis addunt auripigmentum,præcipitatum,maſtichem: ex quibus uel paſtillos, uel pollinem conficiunt igni cremandum, aut carbonibus inſpergendum. Horum ſuffituum ualidiorum ſi quid eſt, quod uenenoſam habeat facultatem, (ut certe obtinere ſatis conſtat) id tribus rebus duntaxat acceptum uenit referendum,nempe cinnabari; ſandaracę græcorum, auripigmento. Quocirca Fracaſtorius lib. III. de contagioſis affectibus,cum Syphilidis,hoc eſt gallici morbi curationem aggrederetur, temerarios auſus Empiricorum reiicit,idque non iniuria. Etenim hi uti ſunt audaces, & ad omnia aliorum pericula parati, ſic ſuffituum auxilia facile proponunt, miſerabiliter corpora torquentes,eorum præſertim qui ualetudinis recuperandæ ſtudio flagrantes,quicquid eſt periculi, hylari animo pertentare, atque aggredi: magnopere cupiunt. Neque unquam ſcribit ille, tali ſe genere medicamenti uſũ fuiſſe, quãquã in Syphilide certis in caſibus admittat id auxilii poſſe tentari,his uerbis.

» *Hinc alia inuenta expediam: quæ triſtia quanto*
» *Sunt magis,hoc tanto citius finire labores,*
» *Erumnaſque mali poterunt.*

Paulo uero poſt, medicaminis adiicit compoſitionem,cum inquit,

» *Sunt igitur ſtyracem in primis qui,cinnabarimque*
» *Et minium, & ſtimmi agglomerant,et thura minuta:*
» *Quorum ſuffitu pertingunt corpus acerbo,*
» *Abſumuntque luem miſeram, et contagia dira.*

Fallax autem & permoleſtũ eſſe hoc ipſum medicamenti genus,ex his,quæ ſequuntur, oſtendit.

» *At uero & partim durum eſt medicamen,& acre:*
» *Partim etiam fallax: quo faucibus angit in ipſis*
» *Spiritus, eluctanſque animam uix continet ægram.*
» *Quocirca totum ad corpus nemo audeat uti*
Iudice me.

Excipit autem nonnullos caſus, in quibus ſi non tutius, minus tamen periculoſe fumigio utimur,

» *Certis fortaſſe erit utile membris*
» *Quæ Papulæ informes, chironiaque ulcera paſcunt.*

Cæterum; qui uelit formam cubiculi cognoſcere,pro ſuffitus parandi ratione,item quę linteamina ad illud opus agendum requirantur, quis ſitus, moduſue manẽdi in his qui halitum ſuſcipiunt, quæ eorum eſſe debeat reſpirandi ratio,quis ignis, quiue carbones, quæ clauſura uelorum aut papilionũ,rurſus quanto illis tempore ſit fumigatio exhibenda, quotue diebus fumandi ſint, quæque cibaria eo tempore conueniant, quis potus,qualis exercitatio, ac demum quæ reſtaurare laborantes ualeant medicamenta, eorum commentaria adeant, qui de Empirico uſu ſoliciti fuere, quiq; curioſi dum

A ſunt,optant diligentes uideri. Hæc autẽ nos conſulto omittemus, cum rationali, optimoque medico, ſit hæc medendi ratio, perpetuò fugienda.

De modo inungendi eos, qui Gallica lue detinentur. Cap. 13.

VNgendi ratio uti uetuſtiſsima, ita quoque in noſtrę ętatis uſum recepta eſt,licet alia, atque alia ratione adhibita. Etenim corpus inunxiſſe oleo, conſtat ueteres, ex eo quod in certaminibus,palæſtricíſque exercitationibus,ac lucta, oleo deliniri congredientes aſſue uerant. Romani deinde non tam rerum,quã

B delitiarum domini, thermas publicas & balnea conſtruxerunt, quibus homines lauarẽtur, inungerenturque. Id autem in ſanitatis tuendæ partem a priſcis medicis poſitum fuit,cum per ſudorem uacuatio, ac poſt illam quæ per oleum ſit refectio,magnum habeat, ad ſanitatis cuſtodiam; momentum. Quo autem pacto balnea in uarias diuiderentur cellas, calidariam inquam, frigidariam, tepidariam,ex Vitruuio quilibet cognoſcere poteſt,item quo modo fornicatis tectis, concameratiſque locis uterentur ueteres ad denudanda primum corpora, deinde ad ſudorem large educendum, lauandoſque homines in labro, rurſus ad ſudorem detergendum ſtrigilibus, ad eum uſum paratis, ac tandem ad ipſam inunctionem adhi-

C bendam,oleo e gutto perfuſo, partim ex Galeno lib. X. Therapeutices, partim ex aliis ſcriptoribus conſtabit, qui de partibus ſiue Thermarum,ſiue balneorum tractauere copioſius. Quantum autem ad præſens attinet inſtitutũ, illud non ignorandum eſt,Balnei partes IIII. extare, ſi Galeno credimus, quorum primam ξηρὸν θόλον, uocat, hoc eſt ſiccam teſtudinem. Secundum conſtat fuiſſe piſcinam, in qua lauabantur,quam lauacrum latini uocant,& Cicero in familiaribus, labrum. Tertia pars frigidum ſolium appellabatur, eo quod frigida in ea lauarentur. Quarta,erat locus,in quo detergeretur ſudor,atque etiam inungerentur.

D Quintus autem Cecilius,maioris Plinii nepos, ubi ſuarum ædium delitias cõmemorat, aliam partem præter has Galeni quatuor, addit,quæ ordine cæteras anteit, in qua exuebantur homines,ac ueſtimenta reponebant, quamque tepidarium Romani uocauere: Græci uero ἀποδυτήριον, quod illic expoliarentur adeuntes. De hac uero parte, quia ad ſanitatis rationem nihil attinebat,ne quidem uerbum Galenus fecit in decimo libro artis curatricis: cum alias diligenter, & accurate fuiſſet perſequutus. Cęterum pars illa,quę ſicca dicta fuit teſtudo, a Vitruuio calidarium nomi[n]atur, ab aliis ſudatorium,a Græcis ὑπόκαυστον, Martialis eam

quoque

quoque Laconicum uocat. Lauacrum uero, quod Piſcinam Plinius iunior interdum appellat,ab aliis calidum ſolium,Vas balnei,Ciſterna;Alueus & Lacus dictum eſt, id autem à Romanis modo ligneum extrui;modo ex ære; nonnunquam etiam ex pretioſiſs.marmore,ſatis conſtat ex uetuſtiſsimis Romæ ruinis; quæ publice uiſuntur hodie, tum etiam de loco in locum poſſe illud ipſum transferri,facile eâ Ciceronis uerba teſtantur,in quibus ad Terentiã Vxorem ſcribens,eam admonet,ut labrum ſi in balneo non fuerit,det operam, ut ſit. Quam partem Galenus ἔμβασιν, uocare aſſueuit, hoc eſt introitum. Verum balneorum ueterum figuram,ac uieriſsimam imaginem reſtituit noſtro æuo Gulielmus Choulus, atque alii antiquitatis ſtudioſiſsimi,quibus curæ fuit, ut collapſæ uetuſtatis monumenta, in lucem reuocarentur. Licet & illud addere his quæ dicta ſunt,ad aliorum uſum,præſertim qui rerum antiquarum ſtudio oblectantur;Balneum fuiſſe à quibuſdam;hoc nomine uocatum ; quod curas abigat;& animi propellat affectus, idque Homeri teſtificatione adductis, qui hoc ipſum uoluiſſe uiſus eſt,cum diceret, Odiſſeę lib. X.

λοῦε δ᾽ ἐκ τρίποδος μεγάλοιο.

ὄφρά μοι ἐκ κάματον θυμοφθόρον εἵλετο γυίων.

Quia uero ueteres in more poſuerunt,ut Balanos incenderẽt, ob id uolunt alii Balnea fuiſſe dicta ἀπὸ τῶν βαλανῶν. Partes Balneorum geminas extitiſſe, ait Iulius Pollux lib. VII. hoc eſt ἐσχάραν, καὶ ἀλειπτήριον, Eſcharam,& Alipterium. Eſt autem Alipterium idem quod unctuarium, ubi poſt ſudationem inungebantur corpora; Vaſa autem Thermarum eodem authore,fuerę Aryballus,Aritęna,Pyelus,ſiue theca. Maior autem lacus,piſcinaue, in qua natãtes plurimi æſtuabant, quadam ueluti ſimilitũdinis ratione, Oceanus uocabatur Lampridii teſtimonio. Labri uero pars, a Vitruuio ſchola dicta fuit,quæ ab illis occupabatur, qui circunſtantes præſtolabantur, hoc eſt qui lauacrũ ingreſſos, cum priorem locum pro tempore; uſurpaſſent,commode circunſpectabant,extremæ labri orę inhærentes. Cęterum balnea eâ ratione conſtructa reperio, ut interdum per feneſtras totius diei ſolem ampliſsime exciperent,quædam autem,quæ Blattaria dicebãtur, non item. Res autem eo deuenit,ut illis obſcuris,ac peranguſtis Romani uterẽtur, inquit Seneca,cum ea, niſi tenebricoſa eſſent, calida minus extare exiſtimarent. Hinc balneator dictus,qui ex eo loco,quęſtum captaret cui qui lauarentur,pro mercede quadrantẽ ſoluerent, author eſt Seneca,& Horatius

„ *Dum tu quadrante lauatum*

„ *Rex ibis.*

Deteſtatur autem Seneca tantam balneandi licentiam,non ſolum ob incredibilem thermarum ſumptum, ſed etiam ob corporum detrimenta,quæ illa miſerabiliter conſequerentur. Nam decoquebantur nimio calore adeuntes, immoderataque ſudatione exinaniebantur, mox in aquã mergebantur,quaſi tartareis pœnis,& ſuppliciis affecti. Hinc Martialis, ridiculoſe balneatorem elixum uocat,ubi de quadrantibus loquitur,hoc eſt de illius mercede.

Quos diuidebat balneator elixus. „

Romanos autem, poſt ablutionem, deliniri conſueuiſſe,oſtendit Plutarchus, quod paſsim etiam teſtatur Galenus, qui ad corporum curationem,ſanitatemque tuendam, id genus exercitationis quam ſæpiſsime proponit: ac poſt illum Cornelius Celſus, atque alii memorię prodiderunt. Quia uero ea eſt humanarum rerum conditio, ut ſoluto rationis freno, eo loci perueniant,ut ab exiguis initiis ad mediocritatem tollantur,mox ab illa ad ſupremam,perditamque licentiam rapiantur,ſic ueterum quoque luxuria a minimis orta principiis,mox ſenſim adaucta,ad prodigioſum quendam exceſſum ſublata uidetur. Nam pro oleo, quo inungerentur membra ad ſalubritatem comparandam, tot unguenta pretioſę extimationis reperta fuere, ut regum opes tãto uix ſumptui uiderentur poſſe ſufficere. Item à priuatis, anguſtiſque balneis, ad tantam publicarũ thermarum magnitudinem deuenerũt,(quod Ammianus teſtatus eſt lib. XVI.) ut illę prouinciis pares uiderentur; Nam earum parietes magnis, pretioſiſque orbibus radiãtes effulgebãt, Alexandrinis marmoribus, & Numidicis cruſtis diſtincti, Camerę uitro integebantur abſconditę. Loca omnia circumquaque operoſis teſſellis,uermiculato ordine, & circumlitione uaria, ad picturę æmulationem intextę, ſuſpiciebantur. Piſcinę Thaſio lapide,quo uix minima templi pars decorari conſueuerat, circundatę,corpora excipiebant, diuturna ſudatione decocta,& elanguida, ſæpius etiam fere exanimata. Aqua (ut inquit Seneca)argenteis epiſtomiis effundebatur. Statuę innumerę,ingenteſque columnę ſolas delitias ſuſtinentes,& ad ornatum,luxumque merum collocatę uiſebantur. Solum,quod pedibus calcarent, ex gemmis conſtructum ſpectabatur. Quod ſi quis extremam,ac perditam illorum temporum luxuriam,qua Romani in extruendis thermarum ędificijs abuſi ſunt, copioſius intelligere cupiat,Seneca in primis lectitet,mox utrũq; Plinium,atque alios plurimos. Sed ueniam dabũt nobis ſtudioſi, ſi paulo digreſsi fuerimus, cum de inunctione tractaturi, de balneis tam multa dixiſſe uoluerimus, ut fere antiquitatis memoriam ſcribere, uel ipſam Hiſtoriam texere uideremur. Id autem factum eſt eo conſilio,ut intelligant legentes,hanc quoque uetuſtatis partem ad medicum uſum quãmaxime pertinere.

pertinere. Bálneo itaque, corporis inunctione priſca ætas, quo diximus modo utebatur. Hæc autem uti ſatis conſtant legentibus Galeni librũ decimũ Methodi, ita quonam pacto corporis unctio ſit adminiſtranda, oſtendit libro ſecundo de tuenda ualetudine. Neque illud aſpernari debere exiſtimo, inungendi corporis occaſionem, a meatibus noſtræ cutis, quos etiam græco nomine poros dicimus, ortam fuiſſe. Nam ſi cutis continua extitiſſet atque uniformis, nihil ſane juſus præſtare poſſet, adhibiti linimenti pręparatio, præſertim ubi corporis internas partes alterare contendimus. Medici itaque cupientes hepar corrigere, ſanguinem caſtigare uniuerſum, ac totam contagii gallici maculam delere, & morbum ab radicibus funditus extirpare, linimentum ex hydrargyro excogitauerunt, quod chymiſtæ Mercurium, populari autem uoce argentum uiuum, appellant medici. Cæterum ut hydrargyrum facilius ungueuti formam ſuſcipiat, admiſcent ſuillam axungiam, butyrum, terebinthinam, ſtyracem liquidam, thus, myrrham, maſtichem, iridem, ariſtolochiam, gentianam, ac cætera huius ordinis. Quod ſi uelint mitem eſſe unctionem, contenti ſunt his quæ diximus. Si uero uiolentius, ualidiuſque deliniri uoluerint, addunt nigrum ueratrum, ſulfurem, nitrum, ſuccum enulæ, opiique, adhibita particula aceti, item oleo laurino, & Roſaceo. Ne autem laborantium uitæ, ex hoc medicamenti genere periclitentur, præcepta illa in animo cuſtodienda ſubſcribunt, corpus priuſquam linimentum aſſumpſerit, exactiſsime uacuari debere, neque tantum ſanguinis detractione, uerum etiam pharmaco purgante, idque non ſemel tantum, ſed bis, aut ter, atque amplius, ſi opus fuerit. Rurſus & illa iubent obſeruanda, ut inungendus, ſtationem, aut locum calidum habeat, ſit robuſtus, uires ſufficiant, ætatem agat floridam, non ualde macilentus, inungaturque ſemel in die, & mane horis v. ante prandium, ſecundum ſingulas partes, excepto capite, & pectore, uoluntque id fieri continuatis diebus decem. Neque putant patientem abſtinere debere ab uſu ouorum recentium, iuſculorum, & carnium laudandarum, item a potu uini meraci, atque odorati. Quod ſi os eorum intabeſcat, exulceratione correptum, mandant ſtatim adhiberi lac, aquam hordei, decoctum maluę, glycyrhizæ, lactucæ, ſolatri, portulacæ, tuſsilaginis, diamorum, ſerapium roſatum recens, & mel roſaceum. Cur autem hydrargyrum talem ac tantam uim, poteſtatem que obtineat, eas cauſas referunt, quod facul-

A tatem habet cauſticam & exurentem, ut pote, quod igneis, tenuiſsimiſque particulis conſtet, quæ ubi a calore natiuo noſtrorum corporum ad actum prouectę fuerint, aptæ efficiuntur, ut plurimum calefactæ uel ex propria ui, uel caloris ope natiui, exurunt contagionis ſeminaria, proprietatemque illam cauſticam intro perferunt, qua denſiores materiæ molliuntur, ſubtiliores uero reſoluuntur omnes. Hanc uoluiſſe curandi rationem Fracaſtorium, ſatis in eius Syphilide conſtat. Quod ne temere dixiſſe uideamur, aut falſam alicui opinionem adſcripſiſſe, quo nihil ineptius, aut turpius excogitari poteſt, referam loca ex ſecundo libro Syphilidis. Primum enim

B illum uoluiſſe, tutiorem, ac magis in uſu poſitam eſſe curationem, quæ fit unctione, quam ſuffitu, conſtat ex illis uerbis, quæ ſtatim fumigationem abſoluta, & ab eodem damnata, ſic leguntur.

Argento melius perſoluunt omnia uiuo
Pars maior.

Hactenus hydrargyri uſum, ſuffitui antepoſuit. Mox hunc ipſum laudibus extollit.

Miranda etenim uis inſita in illo eſt.

Viui autem argenti efficaciam phyſica ratione comprobat his uerbis.

Siue quod id natum eſt ſubito friguſque, caloremque
Excipere, unde in ſe noſtrum cito contrahit ignem.

C Paulo poſt ad occultas rerum proprietates ſubterfugit, ceu ad ſacram anchoram.

Siue aliam uim fata illi, & Natura dedere.

Compoſitionem uero hydrargyri cum aliis rebus oſtendit, cum ait.

Haud fallax medicamen. cœptaque primum
Miſceri argento fluitanti axungia porcæ
Mox etiam oriciæ ſimul adiuncta eſt terebinthi,
Et laricis reſina aeriæ. & ſequentia.

Hortatur laborantes, ut eorum corpora ſinant inungi, dicens.

His igitur totum oblinere, atque obducere corpus
Ne obſcœnum, ne turpe puta, per talia morbus
Tollitur, & nihil eſſe poteſt obſcœnius ipſo.

Excipit autem caput & pectus, cum inquit.

D *Parce tamen capiti, & præcordia mollia uita.*

Non eſſe inungendum ultra decimum diẽ, per id ſignificat.

Hæc tibi biſquinis ſatis eſt iteraſſe diebus.

Auxilii huius difficultatem & duritiã explicat hunc in modum.

Durum erit: at quicquid tulerit res ipſa, ferẽdum eſt.

Salutem autem certam inde laboranti pollicetur.

Aude animis, tibi certa ſalus ſtans limine in ipſo
Signa dabit. liquefacta mali excrementa uidebis
Aſſidue ſputo immundo fluitare per ora.

 Cæterum

Cæterum, per eaſdem rationes damnari poteſt inunctio, quibus etiam improbati fuere ſuffitus. Accedit, quod nemo uiſus eſt exacte ſanatus hoc genere auxilii, aut ſaltem diuturno tempore. Nam aliis tertio fere anno tranſacto, aliis quinto ad ſummum, rurſus ferus illi hoſtis bellum indixit, cæpitque truculentius gliſcere, ac ſæuius uexare patientem: præter illud quoque detrimenti, quod permultis attulit hoc quod iam inſtitutum fuerat medicamentum. Vt iam liceat hoc modo ratiocinari. Inunctiones in lue gallica adminiſtrandæ uel erunt mites, uel uiolentę. Mitioribus non auferri morbum omnes conſentiunt, uehementioribus periclitari multos, experientia teſtatur, itaque nullis inunctionum generibus eſt confidendum.

De his, quæ in gallica affectione per os aſſumuntur. Cap. 14.

DIximus in his quæ præceſſerunt, aſſumpta per os duum eſſe generum, medicamenta, & cibos. At medicamina, uel erant à ratione profecta, uel ab ipſa inuenta experientia. Quæ autem ratione ducuntur, ea omnia diligenter complexi ſumus, in ea parte, quæ de inanitione, & repletione differuit. Nam eo loco dicebatur, quo ordine, quaue methodo ſint gallice laborantes uacuandi, habita ad humoris peccantis qualitatem, conſideratione, qui cum lue conſentit. Nunc autem de his medicamentis ſermo habendus eſt, quę ex ipſo experientię ſinu effluxere, quęque longo uſu comperta ſunt, ad huiuſce morbi profligationem conſequendam. Ex quibus alia erunt certa, & opportuna, alia autem incerta & periculoſa, quædam autem ueluti media. Voco autem certa medicamenta ligni guaiaci primum, deinde ſalſe periliæ potus. Incerta autem, nec periculo uacantia, uti pręcipitatum uulgo appellatum. Media autem ſunt, uti hauſtus decocti, quod ex ligno Hetechen (ſi modo id haberi poſsit) conficitur, aut radice china, aut oliuaſtro, & iunipero, uel alio domeſtico ligno, ad hunc uſum adhibito. Sed initium capiamus ab hydrargyro præcipitato.

De uiuo argento præcipitato, quod per os aſſumuntur. Cap. 15.

ARgentum uiuum, hoc eſt hydrargyrum, è fluido ære, in ocioſum ac reſidem puluerem uerti humanę, ſolertię atque indaginis E opus extitit. Cùm autem hoc modo paratum eſt, iam non amplius hydrargirum, ſed pręcipitatum chymiſtica uoce, a Medicis nuncupatur. Paratur autem multis modis, hoc eſt alia atque alia ratione: quod nonnulli copioſe ſunt perſecuti. Nos autem conſulto hanc partem præteribimus, cum de re uenenoſa, parumque utili, quinimo periculi ac detrimenti plena, parum ſoliciti eſſe teneamur. Accedit quod hæc tractatio chymiſtica eſt magis quam medica: itaque chymiſtarum ſcrinia non ſunt referanda, ſed potius rei uim & facultatem penſitemus, ut inde ſtudioſi intelligant, rectè ne, an perperam, hoc medicamentum, ſalutem poſsit languentibus polliceri. F Ego autem ſic reor a pręcipitato abſtinēdum non minus eſſe, quam a quacumque alia ueneni aſſumptione. Quod ſi quis caſu, aut forte ſanatus fuerit, hunc ipſum unà cum mille aliis conferamus, qui eo genere remedii, exulceratione inteſtinorum correpti ſunt, uel uaſis in pulmone eruptione laborarunt, uel in hydropem prolapſi ſunt, aut alias exitiales ægritudines ſubiere. Quamobrem ſiue ex eo paſtilli formentur, ſiue catapotia, ſiue etiā tenuiſsimus puluis conficiatur, rectius extare iudico, ut illius uſum omnino euitemus. Verum de hydrargyri temperamento, naturaque non modicas extare controuerſias inter ſcriptores reperio. G Quorum plurimi arbitrati ſunt inter illa medicamenta eſſe reponendum, quæ antidota uocantur. Contra alii uenenum eſſe uerius dicendum. Item calfaciendi, falcutate prędirum eſſe alii, alii frigidam uim obtinere contendunt: Res autem eo loci deuenit, ut quilibet ex ea quam ſequitur opinione, illius uſum uel laudet, uel improbet. Nam qui illud antidotum eſſe uoluere, maxime exhiberi poſſe contendunt ſiue extra adhibitum, ſiue per os ingeſtum. Qui uenenum dici malunt, hortantur homines ad illius abſtinentiam. Qui calidum eſſe fateatur, uolunt id inunctione acceptum poſſe contagii gallici ſeminaria exurere: uti hepatis exuſtionem auferre, qui frigidum illi temperamentum iniungunt. H Qui partes tenues habere recipiunt, hi calidam obtinere uim, ac facile permeare corpora diiudicant. Contra, quibus uidetur craſsioribus eſſe particulis præditum. Iure autem dubitatum fuit, de omnibus his quę dicta ſunt, cum probabiles hinc, atque illinc rationes ſcriptorum adducantur. Etenim aſſerentes eius temperamentum indicare, antidotum eſſe, ad experientiam confugiunt, quando illud conſtare apertiſsime fateantur, non modo corpus non interimere, uerum etiam multas tollere affectiones, non modo uirilem æta-

tem

tem agentium, ſed & puerorum. Iccirco
tantum abeſſe uolunt, ut inter uenena connu-
meretur, quod etiam minus efficaciter agit,
quam mithridatica confectio, cuius uſum pue
ruli ferre non poſſunt, cum tamen Hydrargy-
rum ferre poſsint, lumbricis, aſcharidibuſ-
que uexati. Tum etiam his qui ileo labo-
rant, teſte ægineta, optimum aiunt extare
medicamentum. Contra autem dicentes
id eſſe omnino uenenum, ea ratione utuntur,
quod hoc ſęuiſsima pariat ſymptòmata: quod
interdum enecet: quod eiuſdem ſit efficaciæ
cum myſi, ſory, & calchanto: quod hoc ip
ſum uoluerit Dioſcorides: quod denique
comburat interanea, erodatque tactas ab
eo particulas. Addimus & nos non luem
illam coniecturam, quod quæ ex eo artifi-
cioſa conficiuntur, uenena ſunt lethalia.
Etenim quis neſcit ex hoc uno, & ſale am-
moniaco a chimiſtis, fieri argentum ſubli-
matum? quod hauſtum uentriculo adhæret
ſtatim, ac paulo poſt eius tunicas ad interi-
tum uſque corrodit & lacerat. Item ex eo
cinnabaris artificioſus, una cum ſulphure per-
mixto, conficitur: qui rurſus enecat aſſumen-
tem. Dixi autem artificioſum, factitium-
que cinnabarem, quoniam & mineralis al-
ter reperitur, qui naturæ opera producitur,
de quo paulopoſt ſermonem habebimus. Ac
cedit quod, qui hydrargyri caueas exercent
artifices, illud ipſum effodientes aſſueti ſunt
linteolo, aut conſimili re alia os, nareſque
occludere, ne frequenti anhelitu uapores il-
lius attrahant, quoniam eo maxime lædi com
pertum eſt. Quinimo ferunt tractu tempo
ris eorum membra fieri trementia, & imbecil-
la, ſæpius etiam ad omnia inualida ac ſegnia,
interdum, & dentes illis concidere uniuerſos,
quod certe haud in aliā cauſam referri poteſt,
quā in uenenoſum halitū, a maligna illius ſub-
ſtantia perſpirantem. Quo autem pacto homi
nem enecet, oſtendit Dioſcorides lib. v. rei
medicinalis. Etenim ſuarum partium pon-
dere (inquit ille) interanea frangere, ac diſ-
ſipare compertum eſt. Nec obſtat quod di-
citur, aliud eſſe hydrargyrum naturale, aliud
factitium, quoniam utrumque genus ueneno
ſum, atque exitiale eſſe, idem author teſta-
tur. Indicat & noxiam eius, mortiferam-
que qualitatem cinnabaris naturalis ſocietas.
Nam qui caueas, unde illud educitur, dili-
genter obſeruarunt, argenti uiui mineram
aiunt eſſe non leuiter rubram, ac permagni
ponderis, quæ mox eruta, tenuisſime teritur,
deinde ignis ui, atque impetu exprimitur.
In quibus item caueis, una cum uiui argenti
minera, permixtus eſt lapis, grauioris ponde
ris, coloris rubri, non admodum durus, qui

A totus fere manente hydrargyro ſcatere uide-
tur, atque hunc, cinnabarem natiuum, & mi
neralem uocāt: cuius item defoſſores halitum,
& uaporem nequeunt ultra quadriennium ſu-
ſtinere: nam ægri pariter fiunt, ac tremebun-
di. Itaque ex his omnibus facile colligunt,
uenenoſam huius mixti ſubſtantiam, noxium
que temperamentum. Galenus autem in
huius eſſentia perueſtiganda, anceps, bre-
uiſque admodum fuerat, quod aperte conſtat
legentibus lib. viiii. de ſimplicium medic. fa-
facult. Nam primum ſe ignorare oſtendit
naturalis hydrargyri productionem, cum di-
cat id parari tantummodo, uti ærugo, lithar
B giros, pſoricum, & ſimilia: deinde an interi-
mat deuoratum, an exterius adhibitum, ſe
nondum periculum feciſſe ſubiungit. Ni-
ſi hęc uerba uelimus hunc habere ſenſum, ut
uelit Galenus id omnino interficere ſed ambi
gat an deuoratum, an externe exhibitum,
interimat. Id autem alii uiderint. Aetius
uero ſermone xiii. conſtanter aſſerit enecare,
eodem ſane modo, quo argenti ſpuma: qui-
nimo & conſimilem curationem expetere, ubi
abſorptum. Lac item aſininum, recens mul
ctum, hauſtum, uomitioneque reiectum, illi
prodeſſe teſtatur, uti & in aliis quibuſdam ue
nenis, ſæpe obſeruare conſueuimus. Quod
etiam æginetæ uiſum eſt eſſe dicendum, ſi
C quæ ab eo ſcribuntur lib. v. legerimus, tum
etiam quæ lib. vii. apud eundem authorem
ſcripta reperiuntur. Nam argentum uiuum,
ægre in medicinę uſum accomodari oſtendit,
quod ueneni ſpeciem referat: quamquam ex-
titiſſe quoſdam ait, qui hoc ipſum in cinerem
concrematum, at cum aliis rebus immixtum,
colicis atque ilioſis, epotum propinauerunt.
Quod uti non improbat, ita nec laudat ægi-
neta. Adducor itaque ut credam uenenis
potius, quam aliis eſſe connumerandum. Ne-
que obſtant, quæ in aduerſum ferebantur.
Etenim id ſanare homines, gallicamque per
niciem tollere conſtanti animo pernegandum
D eſt. Illud certe contingere poteſt, uti per-
mixtione aliarum rerum, minus noxiam uim
exercere poſſit: nam & alia extant uenena, quę
uel in modica quantitate exhibita, uel fre-
nantibus eorum uim caſtigata, nihil inferant
detrimenti, ac citra omnem lęſionem, expul
pultricis uirtutis impetu propellantur, nec
ob exiguam illorum morulam, qua in intera
neis reſident, ſuas exercere uires poſsint. Eò
quoque ſpectare uidentur Pauli uerba, qui ilio
ſis & colicis prodeſſe ipſum retulit, ſed con-
crematum inquit, & aliis rebus, ſpeciebus, per
mixtum. Quamquā neque hoc dixiſſe æginetā
ex proprio ſenſu ſatis cōſtat: neq: hūc uſū om-
nino probare uidetur. Nec minor ea eſt exiſti-

manda difficultas, quę Hydrargyri temperamentum quærit, num calidum, an frigidum ſit. Nam frigidum extare putantes, urgent primum, his rationibis confiſi, quod ponderе, grauitateque ſui non exigua frigidum ſit dicendum. Item ex ea quam actu perpetuo obtinet frigiditate inſeparabili, hoc ipſum colligere non deſinunt: tum ex aqueo illo fluore, quem inceſſabili agitatione diffluere conſpicimus. Accedit quod argentum uiuum eſt materia una cum aliis omnibus metallorum generibus ſociabilis, habetque cum illis ueluti συμπάθειαν quandam, hoc eſt conſenſionem: atque ob id a Phyſicis, & Chymiſtis modo radix, modo origo cęterorum metallorum dici ſolet. Id autem non fieret, inquiunt, ſi actum haberet, & caliditatem inſignem, nam quę calore excedunt, aliorum commercium reſpuunt, contra quæ frigida ſunt, ad reſiſtendum aliis inepta uidentur, unde & magis miſcentur, quod in aqua aperte quilibet intueri poteſt. Sed & Auicennæ uiſum fuit, ipſum frigidas parere ægritudines, tremorem, lethargum, reſolutionem, conuulſionem, & ſimilia: quo ſit, ut omnino frigidum habeat temperamentum; Poſtremo & Dioſcoridem idem ſenſiſſe adſtipulantur, cum ſolo pondere & grauitate uoluerit inteſtina dilacerare: eroſione autem, & aliis caloris actionibus enecare dixiſſet, ſi uenenum eſt calidioris conſiſtentię. E diuerſo ſtant alii, dicentes illud calidum eſſe pu tandum, quia exulcerat, & erodit, quibus inhęret, corporis particulas. Tum etiam eodem modo obeſſe aiunt, quo & argenti ſpuma, immo & eiſdem auxiliis ſubleuari eos, qui illud deuorauerint, perinde atque illi qui ſpumam argenti potauerint, authoribus Dioſco ride in primis, deinde Aetio, & Aegineta. Ad extremum Phyſicas rationes addunt, quod argentum uiuum ab indeſinente motu nunquam uacat: quo fit ut iugis ille & inceſſabilis motus, non alia fieri ratione poſſit, quã uege ti cuiuſdã caloris requieſcere neſcii, ratione. Rurſus id calidum extare confirmant, ex eo, quod coagulari non poteſt, quæ autem ſic ſe habent, calida dici debere neceſſe eſt, quod ipſi Ariſtotelis teſtimonio comprobant lib. iiii. Metheorologicorum. Hactenus eorum ſectam ſecutus ſum, qui calidam facultatem illi adſcripſerunt. In quam ſententiam, conſtat præſtantis doctrinæ uiros, quamplurimos ueniſſe, qui uiuunt, quorum nomina ex eorum monumentis, preclariſque lucubrationibus, ſatis illuſtria ſunt. Fuit & huius eximius opinionis cultor Fracaſtorius, cum de hydrargyro ſermonem haberet, in his libris quos de morbis contagioſis conſcripſit. Sed

E & in Syphilide eandem hoc modo tueri par tem uiſus eſt, cum de eo loqueretur.

Miranda etenim uis inſita in illo eſt.
Siue quod id natum eſt ſubito frigusue caloremque
Excipere: unde in ſe noſtrum cito contrahit ignem.
Quodque eſt condenſum humores diſſoluit, agitque
Fortius, ut candens ferrum flamma acrius urit.
Siue acres, unde id conſtat compagine mira
Particulæ nexuque ſuo, uincliſque ſolutæ
Introrſum, ut potuere ſeorſum in corpora ferri
Colliquant concreta: & ſemina peſtis inurunt.

Contrariis autem rationibus occurrere non admodum, difficile eſt. Etenim huius grauitas non frigido elemento accepta re

F ferenda eſt, ſed partium denſitudini. Deinde ea quæ actu frigida ſunt, neceſſe eſt poteſtate talia iudicare. Rurſus neque huius fluor aqueus dicendus eſt, niſi in re feria, poe ticis translationibus uti uelimus. Erit itaque motio & agitatio quædam, naturæ & ſub ſtantię illius adhibita, quę formam argenti uiui, ſpecificam uocatam, conſequitur. Quod uero conſenſionem habeat, cum aliis metallis, id profecto non efficit, ut frigidum ex eo ſit dicendum, ſed quod cum illis naturalem habeat amicitiam, qualem & plurima alia obtinent in natura, quæ nihilominus frigiditatis ſunt expertia. Forte id conuince rent aduerſarii, ſi cum miſcetur Hydrargi-

G rum cum auro, argento, ac cæteris metallis facile in eorum ſubſtantiam conuerteretur. Contrarium autem euenire docent Chymiſtarum perpetui, miſerabileſque conatus, nam hi pertinaciter ſuo inhęrentes propoſito, totum æuum conterunt, ac tandem, oleum, & operam (quod dici ſolet) amittentes, & ad inſtar Siſyphi, ſaxum uoluentes, aut cerebri ęgritudine aliqua corripiuntur, aut ſumma egeſtate, uitam miſeram agunt. Quod item Auicenna dixerit frigidas parere hoc ipſum ęgritudines, certe id uerum eſſe pronunciamus, teſtimonio etiam adhibito eorum qui foueis metallicis operam dare con-

H ſueuerunt, quod etiam iu ſuperioribus ſatis demonſtratum fuerat: uerum illud effici poteſt ex diuturna illa inſpiratione noxii uaporis, qui cerebrum repleat, atque ipſo calefacto, in cauſa ſit, ut a toto corpore etiam attrahantur materiæ, quæ multitudinis ratio ne obſtruant, ac neruos afficiant, quibus animalis functio uires ſuas exercet: indeque affectiones illę emergant. Cum autem aiunt Dioſcoridem dixiſſe, ſui grauitate & ponde re enecare, cum frangere, & diſſipare interanea uideatur, id profecto admittendum eſt, nam ab eodem ueneno, uaria poſſunt contingere ſymptomata. Quocirca & hoc ipſum, ponderis impetu, hoc eſt partiũ denſitaté

poterit

A poterit id moleſtiæ parere: poterit & corrodere, ui cauſticæ facultatis. Quod autem hoc Dioſcoridi non aduerſetur, indicat quod ſubdit auxilium, nam lac iubet plurimum eſſe potandum aſſumpto Hydrargyro, cuius cauſam uidentur afferre Paulus, & Aetius, quia eadem cum argenti ſpuma, parere ſymptomata uidetur, quæ exulcerando, inurendo que interimit. Sed hæſitabit quiſpiam, ex eo quod a nobis dicebatur, huius partes denſiores eſſe, craſsioriſque ſubſtantiæ, cum potius tenuiſsimis uideatur conſtare particulis. Nam qui caueis metallorum incumbunt, telluris uiſcera contrectantes, aiunt hydrargyrum commode recondi marſupiis, e corio
B confectis, cum ex aliis loculis, uaſiſque facillime dilabatur, effugiatque continentem materiam. Id autem indicio eſſe uideretur, minimas habere, atque exiguas partes. Hic uero dicendum eſt, illud habere diuerſas partes, quorũ aliæ denſiores ſunt, ac magis craſſæ: aliæ facilius ſui tenuitate dilabuntur. Atque hæc cauſa ſunt, ut una cum uapore, halituque diflantes, metallorum artifices lædant, uti antea prędiximus. Hinc etiam liquet Auicennam minus recte damnaſſe Galenum, ac Dioſcoridẽ, qui libro rei medicinalis, v. aſſerebat: Argentum uiuum ſuarum partium pondere exitium parere, inteſtinorum fractura producta. Nam de eius grauitate ſenſus iudicat, quæ ex parti
C bus oritur ſulphureis, atque terreis. Hæc autem uti denſiores ſunt, ita a ui caloris natiui nequeunt confici, neque expultricis uirtutis impetu propelli, quo fit ut erodat, laceretq; inteſtina. Aliis uiſum eſt dicendum argentum uiuum ſui pondere detineri diutius, & cũctari: mox calore concipi, indeque exitium afferre. Poſtremo illud non neſciendum eſt, ex hydrargyri diuerſis partibus denſioribus aliis, aliis tenuioribus, & uaporoſis halitibus, poſſe medicum afferre cauſas, de his quæ ab eo contraria ratione efficiuntur, ſymptomatis, qualia ſunt cerebri affectus illi, apoplexia, uertigo, lethargus: item oris ulcera, & uentriculi eroſio, necnon penitiorum corporis
D partium laceratio, quod Dioſcorides aſſerebat.

De lignis, quorum decoctis utimur in re gallica. Caput 16.

OMiſsis his, quæ aſpera admodum, & peracerba remedia ſunt, ad ea deueniamus, quæ uti ſunt mitiora, ita & certa magis putantur auxilia. Sunt autem hæc decocta alicuius ligni, quibus priſca ætas, indorum hominum imitatione, qui hoc genere medicamenti opportunum, ſalutareque remedium afferre ſolent, gallico affectui, qui familiaris eſt illis, & germanus, ac fere endimicus. Nam alii cęperunt iuniperum incoquere, alii oleam, alii pinum, plerique delegere quercum, uel buxũ: probarunt & nonnulli ebenum, guaiaci æmulum, & quod ridiculum eſt, fagum. Quibus teſtantur, plurimos fuiſſe ſanatos: quod ego, ut credam, uix audeo pronunciare. Etenim hinc illuſtrium authorum me nouet authoritas, illinc nil certi habeo quod proferã. Vt ut autem res fuerit, puto ſi quis unquam ſanatus eo uenerit auxilio, id accidiſſe ob præcedentes uacuationes, & tenuem uictus rationem, iuuante etiam quicquam ligno, ubi facultatem, exſiccandi nactum fuerit. Quod forte reſpiciens Fracaſtorius lib. iii. de contagioſis morbis, auſus eſt dixiſſe, deficiente guaiaco poſſe nos tuto uti iunipero, citro, cupreſſo, teda, terebintho; cedro, ebeno, calamo aromatico, & radice gentianæ. Ex his autem ſi interogaretur, quod nam cæteris præſtabilius ſit, puto eum reſponſurum, iuniperum, non quidem ob uim, aut facultatem occultam illi inditam, ſed ex ſiccitate, quæ ſatis auxilio ſolet eſſe putredini, & contagii ſeminariis, cum ſui præſertim acredine humores digerat, ac diſsipet, authore Dioſcoride lib. i. & Plinio, naturalis hiſtoriæ lib. xvi. Atque hęc de domeſticis lignis dicta ſint obiter. Experiẽtia uero, maiorẽ, lateq; patẽtẽ uſum ſecuta, noui huiuſce morbi, ex nouo orbe noua quoque comperiit medicamenta. Nam alii contenti ſunt partitione illa, quod ligna gallico morbo opportuna ſint, Hetechen, cina, ſalſa perilia, guaiacum. Qui maiorem afferunt partitionem, addunt lignum gallicum appellatum. Sed horum uim & naturam breuiter attingamus. Hetechen lignum uocant eximii quidã medicinæ profeſſores, quod populis Lybicis, atque Afris eſt notiſsimum, ſenticoſum, ſpinis munitum, craſſum, coloris ſubrubri, palmarũ fructus inſtar. Hoc autem Italiæ uolunt eſſe ignotum, ac cæteris prouinciis noſtratibus, quocirca cum Afris maneat, quo ad uideri nobis patietur. Cina uero, ſiue china uocata radix eſt, mediocris longitudinis, nodoſa, fungoſa, leuis, coloris ſubruffi, ſaporis, odoriſque expers, radicum cannarum noſtratium æmula, quam etiam herbarum profeſſores egregii, radici Rhodię perſimilem eſſe, teſtantur. Deferri uolunt nonnulli e regione ſinarum, ab his qui ultra Calicut, & Taprobanem, adnauigant: alii inquiunt a Luſitanis, Hiſpaniſque e meridionalibus regionibus: alii malunt ex India Occidua transferri. Plerique arbitrantur ignorari prorſus, unde delata ad nos perueniat. Ac ſi neceſſariũ omnino ſit, patriã exactiſſime cognoſcere medicamẽtorũ ad eorũ uires

metiendas. Sit tamen ex quo uis loco delata, certum eſt eam naſci in arenoſis littoribus, & ab incolis extirpari. Vtuntur hac una radice in morbo gallico, ac cæteris affectibus plurimis tollendis Galli, Luſitani, Flandri, ex Italis autem Lygures, Ethruſci, & Veneti. Probatur ruffa, ponderoſa, haud carie exeſa, inter ne albicans, ſubſtantiæ fungo perſimilis. Cuius temperamentum frigidum & ſiccum eſſe creditur, eſtque tenuium partium. Quo modo autem ſanet, Fracaſtorius oſtendit in his quæ de contagioſis morbis conſcripſit. Sudore etenim multo concitato, laborátes reſtituit. Quod ne anxium remoretur auditorem, ſcire licet, ueterum noſtrorum fuiſſe ſtudium, ut gallicam luem extirparent, prodiga conſudatione prouocata. Sudorem autem copioſiſſimum educebant ſublimatis medicamentis, longa indagine, acrique cogitatione, repertis. Atque hęc Elixir uitæ appellabant, uti etiam noſtra tempeſtate utuntur plurimi. Verum nihil eſt, quo ſudor copioſius emanet, quam ſit hęc, qua de agitur, China. Quocirca ex hac non tam inſenſibili, quam ſenſibili difflatione concitata, fertur plurimos fuiſſe ſanatos. Præſertim Carolum V. omnium mortalium inuictiſsimum, qui hoc genere præſidii a podagra, articulorumque cruciatu, tum etiam lue gallica, liber factus eſſe exiſtimatur, uno omnium ſcriptorum conſenſu. De curatione autem per ſudorem, uidetur intellexiſſe poeta, cũ ait.

Deſtillantis aquæ cyathum ſub lumina prima
» *Luciferi potare iubent, ſtratiſque parare*
» *Sudorem: nec certe ab re, uis utilis olli eſt*
» *Reliquias morbi tenues diſpergere in auras.*

Sed ad Chinam reuertentes dicimus, eius decoctum aſſumi dierum 25, uel etiam 30, ſi opus eſt, ſpatio. Curatio hæc inter mitiores eſt reponenda, & ad mediocritatem accedens. Quod ſi hac una deſtituamur, ſunt qui ſudationem cient decocto Dictamni, ſcordii, caſsię ligneæ, iridis, ariſtolochiæ, coſti, biſtortæ, & gentianę. Fracaſtorius Arundines noſtrates, hoc eſt earum radices decoquit, addito calamo aromatico. Interdum utitur radice perſonaciæ, adhibitis iride, xiride, acoro, calamo aromatico, Scinanto: pluribus tamen diebus continuato hauſtu, quam de Chinę potu dictũ fuerat. Cęterum huius nobilis radicis (quando Cæſaris ſalute reddita ſit illuſtris) uim, & poteſtatẽ damnat acerrime Vueſſalius, uir doctiſsimus, & ab ineunte ętate, ſumma mihi familiaritate coniunctus, eo præſertim tempore, quo Patauii eoſdem una audiuimus præceptores, ac paulo poſt, uterque noſtrum in eo Gymnaſio, publico interpretandi munere fungebatur. Verum uti ille amarulentior uiſus eſt extitiſſe, radicem unam aduerſus, ita eius ſucceſſores, plus iuſto, uidẽtur huius laudes de-

E cantaſſe, ac ueluti in cœlum tuliſſe. Nam aiunt in Hydrope mirifice eam prodeſſe: quod qua ratione dixerint, minime uideo. Etenim Chinę decoctum inſipidum eſt, cum ſuſpicione frigidi temperamenti, quoniam ſaporis, atque odoris penitus eſt expers. Accedit quod hi referunt, eam mirabiliter cõferre intemperiei oculorum calidiſsimę, & hepati nimio feruore uexato. Hæc autem quo modo facile una conſpirare, conſlarique poſsint, alii uiderint. Huius itaque uim uti non improbo, ita nec magnopere laudo: mediocritate ſeruata: nã maiorem curationem facere, experientia docet, ualidiorem facere non poſſe, teſtatur eius mediocre temperamẽtum, cum nullo ſuarum qualitatum exceſſu.
F Hinc conſtat toto cœlo aberraſſe, qui dicunt, chinam in re gallica, ui & poteſtate ſuperare guaiacum: quod certe uti ſine ratione dictum eſt, ita experientiæ minus conſonare uidetur. Sed iam pergamus ad reliqua. Succedit planta, quę populari uoce dicitur Salſa perilia. Hæc uti minus certam affert curationem morbi, quam guaiacus, ſic efficacius radice China, ſanare poſſe, creditur. Defertur, ut multi opinantur, ex hiſpanis, occiduiſque inſulis, noſtro ęuo repertis. In ſolo naſcitur arenoſo. Radix eſt longa, tenuis, tuberculis diſtincta, quibus fibræ, capillorum inſtar, erumpunt, ſatis prolixæ, interne candet,
G externe cortice ſatis duro, ac fere nigro tegitur, odore caret, ſapore ad amaritiem tãtillum inclinat, & facillime flectitur. Quibuſdam uiſum eſt hanc eſſe radicem Ebuli, ſimilitudinis rationem ſequentes. Præſertim cum eum habere conſtet radices, quibus haud leuis indita eſt facultas exſiccandi, colligendi, ac digerendi, ut author eſt Galen. lib. VI. de ſimplic. facultatibus: tum etiam uenenis auxilio eſſe, atque ob id viperarum morſibus occurrere ſcribit Dioſcorides lib. IIII. Verum ſingula ſingulis conferentes, reperient ſalſam magis eſſe dicendam (quod maior pars herbariorum cenſet) radicem ſmilacis aſperę, quę diuerſis Italię locis plurima enaſcitur, præcipue uero in
H Ethruria, agro piceno, umbria, & ut alii etiam referunt, campania. Huius hiſtoriam explicat Dioſcorides lib. IIII. & poſt illum Galenus lib. VII. de ſimpl. facult. Nam eius frondes acrem inferre ſenſum teſtatur, atque ob id excalfacere. Ex quo ego minus probare ſoleo ſmilacis, ſiue milacis dixeris, uſum. Primum, quia, num hæc ſit ſalſa perilia, minime certũ eſt: deinde, da ut eadem radix ſit milacis cũ illa, uerẽdum eſt, ne minoris ſit efficaciæ, quam eius, quæ ex India defertur, cum ea utantur occidui, in gallici morbi ſanatione. Cęterum ſalſæ temperamentum alii uolunt eſſe calidum, quoniam gummata, & articulorum tophos diſcutit. Alii, quod odoris, & ſaporis expers omnino ſit,

malunt

malunt frigidum appellari. Certe immodera
tum exceſſum nullum in ea iudicamus, nō qui
dem calidum, cum omnium conſenſu, & ex-
perientia comite conſtet eam frigido, atque
imbecillo uentriculo ſemper obeſſe. Non itē
frigidum, cum qualitate diſcuſſoria, & atte-
nuante ſit prædita. Paratur huius decoctum,
cum iure pulli interdum, imbecillitatis & atro
phiæ cauſa. Sæpius in aqua decoquitur, inter
dum in uino. At de uino paulopoſt dice-
mus. Adderem confecturas ſalſæ diuerſas,
atque uſitatam noſtris temporibus, niſi uide-
rem eas diligenter, atque accurate fuiſſe a prę
claris ſcriptoribus complexas, tum etiam om
nibus peruulgatas. Quocirca ad guaiacum, at
que eius explicationem, properandum eſt.
Guaiaci nomen, indum eſſe, teſtatur Fracaſto
„ rius his uerbis.
„ *Tractu iacet inſula longo,*
„ *Hiſpanam gens inuentrix cognomine dixit:*
„ *Auri terra ferax: ſed longe ditior una*
Arbore, uoce uocant patrii ſermonis Hyacum.

Diferri hanc arborem ex inſula hiſpaniola
ſatis ex his conſtat: quam ex inſula Beata etiā
uoluerint alii. Sunt qui guaiacum dicant a li-
gno ſancto diſtare plurimum. Nam hoc po-
ſtremum ex inſula D. Ioannis uolunt ad nos
perferre Hiſpanos. Huic proceritatem, & ma
gnitudinem adſcribunt, mediocris Fraxini,
folia arnogloſsi, flores luteos, corticem cineri
tium. Iidem fatentur, interne lignum exta
re pullum, odoratum, oleaginoſum, acre, mi-
nus guaiaco amarum, ſubſtantiæ flauę, citra
ullam nigredinem internam. Addunt po-
ſtremo, non amplius ad nos hoc ipſum deferri
ut ſolebat. Contra peritiores alii eandem
eſſe plantam adſtipulantur: dicuntque earum
diſcrimina, in cœli faciem, ſoli uarietatem,
aut etiam aliam, atque aliam colendi rationē
eſſe referenda. Ego autem exiſtimo, in hac re,
diligentiam, minime ad noſtrum attinere ne-
gocium. Inanis enim eſt de re, quæ non am
plius extat, ut illi dicunt, controuerſia: neq;
enim medicis uſum ullum ſuppetunt, quæ ſunt
abolita, aut pernegata. Deinde ſubtilis illa
diſcuſsio, plantarum locum, & natiuam ſe-
dem expoſcere, & uiciſsim collatas facilius iu-
dicare poſſemus. Poſtremo, quid ad nos per
tinet hæc differentia, cum eaſdem uires, facul
tates habeant, lignum ſanctum, & guaiacus?
Huius notæ ſunt, ſi Hiſpanis negociatoribus,
& Hiſtoricis credimus partim, partim etiam
conſpectui noſtro. Arbor eſt guaiacus, al
tiſsima, iuglandis proceritate, cortice pullo,
& uiridi colore maculata. Folia habet arbuti,
fructus luteos, iunctos, uti gemini eſſent lupi-
ni. Ligno ineſt durities inſignis: quod item
ponderoſum eſt, in media parte nigrum, & cir
cumquaque ſubalbidum, amarum, acre, pin-
A guedine aliqua refertum. Notę huius a poe
ta adeo appoſite deſcribuntur, ut ne quidem
pennicillo expresſius.
Ipſa teres, ingenſque ingentem uertice ab alto “
Diffundit ſemper uiridem, ſemperque comantem “
Arbuteis ſyluam foliis. nux parua, ſed acris, “
Dependet ramis: & plurima frondibus hæret. “
Materia indomita eſt: duro & pene ęmula ferro “
Robora: quę reſinam ſudant incenſa tenacem. “
Diſſectæ color haud ſimplex, in cortice, lauri “
Exteriore uiret leuor: pars altera pallet “
Buxea: at interior nigro ſuffuſca colore eſt, “
Iuglandēque, ebenumq; inter, quod ſi inde uberet: “
Iam poterat uariis æquare coloribus irim.
B Hinc damnari merito eorum opinio debet,
qui cum diuerſas plantas extare cōmenti ſint
guaiacum, & lignum ſanctum, mox addunt li-
gnum ſanctum efficacius, ualidiuſque morbo
gallico opē ferre. Quod qua ratione dictū fue
rit, ſane non uideo. Si uero excellentis do-
ctrinæ uiri authoritati hærēdum ſit, malo cum
Fracaſtorio eſſe, qui unicam, eandemque arbo
rem modo guaiacum, modo ſanctam appellat.
Nam de guaiaco loquens, ſic ait. “
Mihi nunc magna Deorum “
Munera, & ignoto deuecta ex orbe canenda “
Sancta arbos.
Rurſus & illud.
Age diua beatum
C *Vraniæ uenerare nemus.*
Tum paulo poſt.
Et *ſanctos populis oſtendere ramos.* “
Quod ſi quiſpiam quærat, num huius ſit ca
lidum, uel frigidum, ſiccum uel humidum tem
peramentum, ſoluēdum, calidum & ſiccum eſ
ſe in fine ſecundi ordinis, atteſtantibus hoc, ſa
pore amaro, acredine, partium tenuitate: lin-
guam enim & palatum ſtimulat, ulcera uelli-
cat, uentriculum calfacit & roborat, gumma-
ta digerit, tophos diſcutit, neruoſiſque parti-
bus omnibus uim & robur conciliat. Cortex
uero ualidius hęc eadem pręſtat, & citius, quo
fit, ut ligno magis calfaciat, ac ſiccet. Nun-
D quid uero guaiacus, aliis conueniat ęgritudi-
nibus, necne, dicendum ex eius manifeſtis qua
litatibus duntaxat conuenire morbis, quorum
curatio calfactione, exſiccatione, & attenua-
tione perficitur: uti ſunt frigidi omnes mor-
bi, in quibus uictus tenuis & attenuans requi
ritur, uel uini uſus prohibendus eſt, aut dilu-
tiſsimus conuenit. Sum & eorum ueſtigia ſe
cutus uſque ad hæc tempora, qui dixere, non
eſſe guaiacum, Auicennę Karon, non Ebenū,
non Eganum. Etenim quis ignorat Aui-
cennā ſcripſiſſe medicos canones, ſupra quin-
gentos annos, ante perluſtrationem inſula-
rum occidentalium? Ebenum item qui non
uident nigredine ſuperare guaiacum; ac tan
dem eganum nec cortice, nec ligno, nec fo-

liis, nec fructibus conuenire cum guaiaco. Sed ad eius electionem deueniamus. Probatur id quod fuerit ponderoſum, nō rimis hiulcum, odoratum, reſinoſum, ex uetuſta arbore, multa nigritie repletum, pingue, quod uellicet, amarum, album uiridibus lineis diſtinctū habens, cortice craſſo intectum, & ligno tenaciter inhęrente, ac demum quod incoctum, turbidum, ac fere lutulentum reddit. Cortex ſit craſſus, durus, interne cineritius, & ater, cō cauitate ampla, carie non exeſus, neque item timoſus. Neque etiam ſit nobis neglectui, quod prudenti ratione peritiores obſeruant, ut conferamus lignum cum uiribus morbi, ętatē quoque cū ætate ægritudinis, & patientis, ac etiā cum partibus anni: nam morbus quo maior eſt, aut altiores radices intulit, uult efficaciorem Guaiacum, minus uero qui non itē. Quæ omnia recentiorum authorum monumētis ſatis conſtāt. Confecturæ huius uariantur. Alii in pollinem uerſum exhibent tenuiſſimum. Alii catapotia, & paſtillos condunt. Alii electuarii formam commendant. Non pauci flores conditos ſubminiſtrant. Serapium quidam propinant ex ſucco expreſſo foliorum. Vinum guaiaci præferunt alii non ultimæ claſsis authores. Luſitani ſerapium exhibent. Succum laudant nonnulli ex tenuioribus ramis expreſſum. Plurimi (quod maxime nos ſequimur) decoctum ex aqua conficiunt puriſsima, contra alii uini partem miſcere non deſinunt. Verum nulla ratio, decoctum ſuperat, cum id ſuo fluore uniuerſum corpus penetret, amaritie digerat, & aperiat, potūque cibum primum alteret, deinde & hepar contemperet. Sunt qui guaiaci decoctum in duo genera diſtinguant, nempe ſimplex & compoſitum. Primum illud uocant, quod ex ſola aqua, ligno & cortice conficitur. Secūdum eſt, cui uel ius, uel uini particula iniungitur pro imbecillis, mulieribus, gracilioribus, morbo iam inchoante, aut aliam ob cauſam. Sub compoſito collocare poſſumus decoctum quod fit præter lignum & corticem ex rebus ſoluentibus uentrem, rhabarbaro nimirum, agarico, thapſia, elleboro, ſena, & ſimilibus. Item quod antidotis, aut quauis alia planta, ſimul incoquitur. Sed priuſquam de decocto agamus, ſiue id ſimplex ſit, ſiue compoſitum, ſectionis modum agamus: Secatur lignum a quibuſdam in minimas teſſellas, ab aliis torno abraditur. Sunt qui ſerra diſsipent minutiſsime. Sed hi modi quamquam a nonnullis referuntur, ſunt tamen deridendi. Nam in ſcobes minimas, ac fere ſenſum fugientes ſecatur lima ampliore ad hunc uſum fabrefacta. Id itaque obſeruandum: Qui radicibus utuntur, eas primū cōtundunt, mox in particulas ſecant. Quem uſum nemo ſanę mentis acci-

E peret, cum radices excrementis ſcateant, ca-
piantur que ubi cætera deſierunt. Maceran-
tur ligni ſcobes in humore quem uolumus (ſi-
ue in uino, ſiue iure, ſiue aqua ſtillatitia, ſiue
aqua fontis puriſsimi) ſpatio horarum 24. Hu-
mor ad corticem, & lignum comparatus, uaria-
tur pondere, pro modo affectionis, ætatis, tem-
peramenti, uirium, conſuetudinis, partis anni,
ſexus, uitæ ſtudiis. Cum maceratur, alii aqua
frigida utuntur, alii feruenti, deinde occlu-
ſo uaſe, furfuribus tegunt, pannis intectum.
ualētius decoctum habebimus in antiquo mor-
bo, uti ex aqua frigida minus eſt efficax, ubi ta-
le haberi opus erit. Coctura non una eſt.
Nam in duplici uaſe decoctum ligni effici
F poteſt pro Regibus, ac Principibus, ſiue etiā
delicatioribus corpuſculis. Paſsim uero in
uaſe conficitur teſtaceo uitreato, aut æneo,
ſtamno intecto, aut lebethe lapideo, ad ignem
poſito, ſuaui flamma ſubiecta, ſeruata tamen
quæ inde colligitur ſpuma. Conſumitur au-
tem humor ille, pro ut ſcopus ipſe curatiuus
popoſcerit. Nam decoctum uolumus, aut
uehemens, aut imbecillum, aut mediocre.
Si uehemens, duas tertias partes abſumemus:
ſi imbecillum unam: ſi mediocre, dimidium.
Colo transfunditur decoctum ſiue frigidum,
ſiue calidum, ſiue tepidum, linteolo perquā
nitido, ac denſo. Coctura duplex eſto: pri-
ma & ſecunda uocata: quādo ex priore ſerapia
G propinant, uti ex alia, potum cænæ & prādii.
Nec deſunt, qui ad abluendas manus patien-
tis, uel pedes, uel ulcera, tertiam conficiunt,
ex eodem ſemper ligno, & cortice. Quod
ne obſcuritatem pariat, diſcamus hoc modo.
Prima ebullitio & maceratio ſi fuerit librarū
12. aquæ fontanæ, addita lib. 1. ligni, & un-
ciis 3. corticis, decoquemus uſque ad dimidii
conſumptionem, deinde colo citra expreſsio-
nem transfundetur decoctum. Mox eiſdem
ſcobibus in lebethem rurſus iniectis, adden-
tur totidem aquæ libræ, & igni abſumetur ter-
tia pars humoris, rurſus & colo diffluat. Pri-
mum itaque decoctum pro medicamento bis
in die aſſumetur, hoc eſt uice ſyruporum. Se-
H cundum pro potu reſeruandum eſt, cum æger
cibos aſſumet. Quod ſi pro ablutione ali-
qua, ad tertiam decoctionem ſit deuenien-
dum, utemur eodem ordine, plus, minuſue de
aqua, prout libuerit, adhibentes. In æſta-
te uero, aut habitu calidiore corporis, aut pro
conſuetudine, in homine large bibente, auge-
mus ſecundæ decoctionis humorem, ut ſatis il-
li eſſe poſsit. Quod ſi ualenter fuerit ex ſic-
candum, fiet maior conſumptio, ſi mediocri-
ter, quæ dicta eſt, contulerit. Si autem in-
fra mediocritatem, dilutius erit decoctū, aut
etiam cum iure pulli contemperandum, quod
maxime probo. Nam ſæpe hoc unum ſibi
arrogat,

arrogat, uel tenera ætas, uel uires inualidæ, uel ſymptomata quæ inde ſequuntur, mulieres præ ſertim, & delicatos, aut eos qui paruæ ſunt ani mulæ. Dixi de ſimplici decocto, nunc ad cõ poſitum deſcendamus. Compoſiti huiuſce medicaméti, differentiæ binę ſunt, uel etenim compoſitio ad humorem, in quo lignum inco- quimus, refertur, uel ad ligni, cum aliis rebus, permixtionem. Ad humorem, triplex eſt, comparatio: uel ubi cum aqua ius pulli adiun gimus, quod fit imbecillorum cauſa, ut dictumeſt. Vel ubi cum aqua uinum, aut totum uinum apponitur, aut cum pro uino, aquaue, ſtillatitios humores herbarũ acci pimus. Compoſitio autem, quæ ad lignum, ac cætera cum eo permixta, refertur, quadruplex eſt, quarũ prior illa dicitur, quæ fit ex permix- tione eorum quæ uentrem ſoluunt. Secunda eſt, in qua roborantia decoctum ponimus, uti cinnamomum, uel caryophyllum, uel aliud ſi- mile. Tertia eſt, ubi Antidota commiſcen- tur. Quarta ubi ſimplicia quædam alteran- tia adhibentur. At ſingulas has differentias breuiter attingamus. Primum autem dictum eſt, pro delicato, aut imbecillo corporis habi- tu, licere uel iuris partem addere decocto, uel etiam totum decoctum in ipſo iure conficere: Quod iudicio medici omnino relinquitur. Interdum ſtillatitiis aquis uti poſſumus, non enim qui ita faciunt errare puto, cum ſublima ta medicamenta in uſũ fuiſſe per omnia tem- pora ſatis conſtet, ſed longe rectius eos facere putandum eſt, qui pro ſtillatitiis aquis, ſimpli- cium herbarum decoctis utuntur. De uini autem permixtione, ſoleo interdum quartam illius partem, aquæ adhibere, ubi uel uentricu- li, uel cordis imbecilli ratio habenda eſt. Raro tamen id facio, ne aut plus iuſto repleam, aut hepatis exuſtionem augeam. Scio extare ui ros, ſane quam eruditos, qui uino meraciore utuntur; uti Antonius Muſa Ferrarienſis, atq; alii poſteriores de ſimplicium plantarum co- gnitione benemeriti, quorum ea eſt conſuetu do, ut uacuatis patientibus, uinum hoc potui propinent. Quod uti non improbo, ita in æſtiuo tempore, habitu calidiore, & exuſtione plurima, exhibere non auderem. Hoc confi- ciunt recentiores ex ligno, cortice, carduo be- nedicto, adianto, aſplenio, floribus cordiali- bus, fenę foliis, ſaccharo, & uino albo, odora- toq;. Confecturæ pondera & menſuras, apud eos petere poterit, qui uti uoluerit. Iam uero qui medicamentum componunt, ex ſoluenti- bus pharmacis, damnari ab aliis ſolent, quod li gni indici uim uniuerſam impediant, atque re tundant, nam cum maior ſit medicamenti uis ſoluentis, quam decocti digerentis, hebetatur illius facultas. Accedit quod contraria ſimul ratione pugnare uidentur decoctum, & ſoluẽ-

A tis medicaminis opus: ſi quidem decocto ape rimus, digerimus, tranſpirationem molimur, ad corporis ueluti circunferentiam trahimus: contra pharmaci impetu, humores alio duci- mus, ad centrum protrahentes. Quæ uti uio- lenta ſunt, & præter rationem, ita naturæ quã maxime aduerſantur, læduntque magnopere laborantem. Quibus rationibus adducuntur nonnulli, ut credant non eſſe in toto dierũ ſpa tio, quibus bibitur decoctũ guaiacũ, aliquo ge nere ſoluentis pharmaci uacuandũ. Verũ deco ctum roborari (quod ſecunda erat permixtio) aromaticis rebus, ubi opus fuerit, in habitu de licatiore, aut ualde frigido, utile futurum eſſe exiſtimo, nempe cinnamomo, aut caryophyl-
B lo, aut nuce moſchata, aut alio conſimili. Ter- tiam quoque compoſitionem non improbo, quæ fit, ubi antidota miſcentur, præſertim quę uenenis, & cõtagiis aduerſantur. Qualia ſunt carduus benedictus, ſcordium, ac cętera huius ordinis: cum naturalis Philoſophiæ ueriſsimũ ſit dogma, quod ait, cauſa roborata, effecti uim fieri ualidiorem. Fatendum tamen eſt, ut in miſcẽdis his, ea uitentur, quæ ligni uires ob- tundere ualeant, rurſus & multitudinem eorũ quæ miſcentur: quando Galenus illud conſtan tiſsime proferat, fugiendam eſſe multorũ me- dicamentorum congeriem, quæ quoniam ad unum actum redigia calore natiuo difficile po teſt, ob id ea naturæ faſtidium concitant, mi-
C nimeque illi opem conciliant. Minus item damnare ſoleorerum alterantium uſum, quod quartam facit compoſitionem. Quod maxi- me efficitur, ut habitus corporis frigidior in- caleſcat, aut calidior temperetur. Hinc illa effluxere, quæ cum ligno guaiaco miſcentur, dum decoquitur: quorum alia miſcentur ad calorem ligni remittendum, alia ad frigidita- tem corporis laxãdam, alia autem ob alias cau ſas, pro modo & ratione opportunitatis. Sunt auté hæc ſoncus, borrago, bugloſſus, endiuia, cichoreum, ſium, ſiſymbrium, rumex, olus, lupu lus. Quæ quoniam uim habent refrigerandi, hinc & alia colligunt, quę facultatem contra- riam præſtẽt, ubi his uti poſſe ratio dictauerit.
D Sumunt itaque mentam, thymum, epithymum, thymbram, calaminthαm, meliphyllum, erucu- lam, crithmum, aſparagum, fœniculum, fuma- riam, filiculam, adiantum, aſplenium, phylli- tim, chamedryon, betonicam, pentaphilum, roſmarinum, ſaluiam, ſampſucum, ſtecados, aniſum. Alii etiam addunt, ubi opus fuerit, flores cordiales, cortices & ſemina citri, glycy rhizam, radices enulæ campanæ, altheę, iridis. Nunc cętera percurramus, quę ad huius uſum maxime ſpectare uidentur. Hęc autem ſunt plurima. Quorum in primis occurrit anni tempus, quo tutius exhibetur. Communi au tem ſcriptorum conſenſu Ver cęteris antefer- tur

tur temporibus, ſecũdo loco probatur Autumnus: quæ duo moderata ſunt tempora. Tertio loco hyemem collocãt, Quarto Aeſtatem. Nec deſunt qui Aeſtatem Hyemi anteponant? In more autem nobis poſitum eſt, ut in ueteri morbo opportuniſsimum tẽpus eligamus, niſi aliud obſtauerit, id autem erit Ver. Quod ſi laborans iam iam morbo fuerit, hoc eſt nuperrime correptus, quocunque tempore ad curationem ducẽdus eſt, poſthabitis canicularibus diebus tantummodo. Quantitas potus uariari poterit, pro menſura ætatis, uentriculi, morbi uigoris, habitus corporis, cõſuetudinis in bibendo, ſexus, temperamenti, uirium. Cũ autem potum dico, eum intelligo qui dum cōmedit æger aſſumit, & qui bis in die ſub ſyrupi nomine bibitur. Dierum numerus huic aſſumptioni dicatus, non unus eſt, ſed uariabilis, pro diuerſa ratione temporis anni, ac cæterorum, quæ pridem enumerabantur. Hinc eſt ut in leuiſſimo affectu xxv. dies ſufficiant. In paulo ualidiore triginta. Communi autem conſuetudine iam cõfirmata quadraginta dies numerantur. Quod ſi morbus fuerit peruetuſtus ac contumax, quinquaginta, ac etiam plures, illi deſtinamus. Aeger itaque ſingulis diebus, duo ex guaiaco, ſerapia capiat: primum, ſole oriente: ſecundum, hora ſexta, aut ſeptima a prandio, tertia tamen ante cœnam. Matutino aſſumpto, dormiat ſi poteſt: ac ſerus e ſtratis conſurgat. Manus abluat, tertia ſi uelit ex guaiaci decoctione parata: molliter ambulet, interdum etiam requieſcat. Veſpertino ſyrupo deguſtato, per horam in lectulo decumbat, ueſtimentis indutus, atque uigil. Mox ubi ſurrexerit, aliquantiſper ſe ſe inambulando exerceat. Sit tamen meridianus ſyrupus parcior aliquanto, matutino: uerbi cauſa, quarta parte minor. Nam ſi mane octo uncias biberit, ueſperi ſex ſufficient. Vtrunque tamen calidum accipiat. Frigidum enim ſi biberit, laborem afferet uentriculo, uti ſubuerſionem ſi tepidum, quod animaduertit Galenus, ac nobis obſeruandum eſt. Victus eſto tenuis, & ſi opus ſit attenuans. Panis biſcoctus communi uſu adhibetur, ad tres uncias uſque, & paſſularum unciæ duæ, additis Amygdalis depilatis ſex, aut octo. Verum nos pane ut plurimum utimur prŏbe ſubacto, & cocto, carnibus interdum laudabilibus, uel ouis recẽtibus, additis. Paſſulas non improbo, aut aliud his ſimile, adciendam aluum. Hæc autẽ leuiter calfaciunt, humectantque, ſi Auerroy credimus. Detergunt, quia dulces ſunt, quando hæc ſit dulcium rerum facultas authore Galeno lib.II.de facultatibus aliment. Crudos humores cõcoquũt, maligna coercẽt, neque guaiaco aduerſantur, introrſum ſe ſe recipientes, cum uim obtineãt educendi, quod Dioſcorides afferebat. Demũ

E ſtomacho robur conciliant, eius uellicationes hebetãt, probe enutriunt, iecinoris affectibus mirifice conueniunt. Amygdalas prohibent nonnulli, earum ſuccum damnãtes, uti ineptũ, ac uitioſum, maluntque exhiberi nuces, aut pinearum nucleos. Verum dulces amygdalas reperio temperato calore præditas, ex Galeno lib.VI.de ſimplic.medic.facult. necnon Aegineta, lib.VII. Hæc item obſtructiones hepatis & lienis tollunt, uim attenuandi, atque incidẽdi poſſident, quo circa eas probat Galenus, ubi attenuare uolumus, in lib.de attenuante uictu. Rurſus aluum emolliunt authoribus Dioſcoride, & Plinio. Damnantur autem ab his, quod ægre concoquantur, quod caput repleãt, quod
F oleaginoſam habent ſubſtantiam, atque ob id in uentriculo æſtuantes, bilem moueant. Sed Galeno tutius adhærendum puto, niſi in contrarium ratio magis urgeat. Sunt qui pineos nucleos dant, quoniam exſiccent, leniant, digerant, bilemque propellant. Adde quod corruptos humores emendant, uentriculi acrimoniam, & eroſionem ſedant, probe & ualenter nutriunt, authore Galeno lib.II.de facultatib. aliment. Hoc tantum illis uitii tribuitur, q ægre concoquantur, humoriſque craſſioris cōpiam gignant. Quod ſi libeat minus alere, minimũque in concoquendo laborẽ uentriculo iniungere, utemur piſtaciis, quibus fouetur hepar, mirificeque tolluntur obſtructiones: qđ
G Galenus comprobat. Atque hęc de uictu. Cęterum eum morem laudo, qui initio potus guaiaci, illud obſeruant, ut ſenſim, a paulo pleniore ad minus plenum uictum, progrediantur, mox, ſi opus fuerit, ad tenuiorem: ea lege edocti, ut ab uno ad aliud extremum per media procedamus: quando natura, quaſcunque mutationes, quæ de repente fiunt, ægre perferre ualeat. Non antea tamen hæc proponantur laborantibus, quam illi fuerint exactiſsime uacuati cum his quæ multo antea dicta fuere, tũ digerentibus, tum ſoluentibus medicamentis, item ſectione uenæ parata, e regali uena, ſi ſcopi illi affuerint, quos in extractione ſanguinis ſeruandos eſſe docuit Galenus in lib. de curan
H di ratione, per ſanguinis miſſionem. Nunquid uero condonãdum ſit bibenti iam decoctum, ut domum egrediatur, profecto uideo extare controuerſiam inter medicam artem exercentes. Alii enim cubiculo occluſos tenent affectos, uti noctuas: alii licentiæ finem nullum dãtes, committunt eos exire, & negociari. Horũ utrunque extremorum uſum magnopere damnauerim. Nam ſemiſepultis illis atque obſtrictis, materiam dabimus, ut humor melancolicus augeatur, qui patiẽtibus moleſtiſsimus eſt, & quo maxime illi redundare uidentur. Qui uero, libere egrediũtur domum, aeri plurimo ſe ſe exponunt, nubilo interdum, aut pluuio,

quo

quo fit ut maxime lædantur, accedente etiam detrimento, quod conſequitur imbecillos,& attenuatos,ubi plus iuſto agitantur. Mediocritatem amplector: ut patiens luminoſum habeat cubiculum, & ſalubrem ſtationem, moderate amplam,quam a prandio egrediatur æſtate,ac uere per totam domum inambulans, cœlũ frigidum,flatuoſum ue, aut humidum uitet: ſeſe autem domi cótineat, ſi fieri poteſt, ſin minus, haud procul eat,neque item concitato greſſu. Quanquam medicus,niſi aſſentator eſſe uelit, ſuum exercere imperium debet,ut laborantes obtéperét illis,præcipiens,ꝙ ad eorũ ſalutem, pertinere cognouerit. Quod ſi eo tẽpore, quo guaiaci potus aſſumitur,ſtrictior quam par eſt efficiatur aluus,ea quidem lenienda uenit,ſiue pharmaco,quod leuiſſime id præſtet, ſiue clyſtere, aut etiam Sena, Epithymoque in eodem guaiaci decocto madefactis,incoctiſq; ad tertias. Ab aliis autem pharmacis ualentioribus abſtinendum, quouſque finem impoſueris ligni potui. Quo tempore ſi ualentius uacuare oportuerit, libere purgandum erit corpus medicamento fortiore. Tale eſt confectio hamech uocata, catapotia fætida, e fumaria, aut cochica uulgo præparata. Rurſus epithymo,ſena,atq; elleboro,poſsis etiam malos ſuccos,ſi qui ſupererint,congrua & opportuna ratione, ſubducere.

De morbi Gallici ſymptomatis. Caput ultimum.

IAm me uocant ſymptomata: quorum multiplex eſt differentia. Contenti autem erimus illa partitione,quæ ait,omnem ſymptomatum gallicorum congeriem, duum extare generum maxime communium. Vel enim hæc ad partes noſtri corporis internas referuntur, uel externas, hoc eſt oculis ſubiacentes atque editas. Priora ſunt, uel quæ ad oſſa pertinent, uti eorum Caries: uel ad iuncturas & perihoſtia referuntur, quales præſertim ſunt interni dolores: uel uaſa ſeminaria concernũt; cuiuſmodi eſt feminis profluuium, ſiue gonorrhœa. Externarum partium ſymptomata, quatuor dicuntur modis: quoniam uel capitis ſunt,uel articulorum, uel pudendi,uel quomodocunque cutis. Porro quæ capitis ſunt, rurſus biuio ſecernuntur: hoc eſt intus, uel foris conſiſtunt. Intus ſunt,oris ulcera, linguæ caries. Foris dentium caſus, pilorum, ſuperciliorum,ac capillorum defluuium. Articulorum autem affectus ſunt tophi, eorumque impedientes infarctique tumores. Pudendorum uero affectus erunt in maribus,uel glãdis, uel canalis urinarii: glandis,uti caries,tumor, inflammatio,præputii durities,uerrucæ. Canalis,erunt uel occulta caries,uel eroſio,in fœminis autẽ hæc eadem, exceptis his,quæ ſexui repugnant. Cæterum cutis ſymptomata fuerint,ulcera,bubones,puſtulæ, rhagades, gummata,atque aliæ corium inficientes quomodocunque paſsiones. Vt itaque certa ſerie, atque ordine in his explicandis utamur, ſingulas haſce affectiones,ut poterimus breuiter,attingemus,initio ſumpto,a carie, quæ utplurimum tempore,atque ordine prior extare, gignique conſueuit.

CARIES.

Caries putredinem,uulgato nomine,lignorum ſignificat,authore Aëtio ſermone primo: cui & Paulus ſuccenſet. Græcis ζυρὰς dicitur,& σαπρότης lignorum,hoc eſt eorum putrilago ac ſordes. De his locutus eſt Gal.lib.de ſimplicium medicamét. facultatibus octauo. oſsis affectus etiam dicitur interdũ, ex lib. de artis conſtitutione. Fit autem id humoris cuiuſpiam erodẽtis cauſa, ſi Galeno aſſentimur, in lib.de cauſis morborum. Quia uero id mali, hoc eſt eroſio pudendis obuenit, occaſione gallicæ infectionis,hinc eſt,ut hoc ipſum Symptoma cariei nomine fuerit appellatum: quod glandem,& partes penis exedat: quodq; etiam ſæpenumero durities calloſa concomitatur, liuore ſordeſcente, aut corrodente inflammatione. Vt plurimum accidit hiſce temporibus,per initia morbi,occaſione deſumpta, ab ea quæ per coitum fit,pudendorum perfrictione,& faniei communicatione. Plurimi,cariei genera tria conſtituunt,mitis,ſęuę,mediocris. Curantur omnes, exquiſita corporis uacuatione primum: deinde exſiccatione adhibita, cũ refrigerãtibus etiam leuiſsima caries tollatur. Proinde in mitiore, utuntur tonſores & alii, ablutione ex Roſacea, & his item liquoribus ſtillatitiis, qui parantur ex portulaca, plantagine, ſolano. Mediocri auxiliantur hæc eadem, addito alumine rochæ. Malignam, ſæuioremque tollimus puluere inſperſo e colocynthide, pompholyge, aneti cineribus. In quem uſum etiam ueniunt aloe, molybdena, ſcoria æris, & ex unguentis,roſatum, ægiptiacum, diapompholygis, diapalmę. Addunt empirici, atque tonſores, quæ exurentem, & cauſticam uim poſsident,uti eſt aqua aurificũ, quæ metalla diſſociat. Cæterum tuto utimur ablutione, quę per guaiaci, ac eius corticis decoctum efficitur,cui additur tuſſilago. Item uino, in quo ebullierint lignum, cortex, roſa, portulaca,& thus: inſperſis in pollinem,exſiccantibus. Vbi in extremo ſit exſiccandum, utuntur Pręcipitato, uel cum unguentis miſcẽtes,uel ſolum inſpergentes bis, aut ter ad ſummum. Adhibito ſtatim madefaciente aliquo, uti roſacea,uel portulacea, uel plantaginis liquore. Si detergendi ſcopus fuerit, hunc aſſequimur

ſequimur Iſidis compoſitione. Nec deſunt, qui in extrema,ac perdita cariei malignitate, ad argentum uiuum confugiant,cum thure & ſuilla aſſungia permixtum. Cæterum ſiquis abluere ſedem affectam maxime ſtudeat, præter illam quæ ex Guaiaco confici dictum fuit, poterit, & has aliquando, pro affectionis modo,proponere,quæ fiunt ex uino,lacte,granato rum liquore, aqua calibe alterata, & ſtillatitiis acquis iam dictis. Pulueres,qui in hac cu ratione ſunt in uſu; & quorum copia abundare nos oportet, cõficiuntur ex metallis, oſſibus uſtis,corallio,bolo armenia,lapide hæmatite, maſtiche,thure, tormentilla, ſcabioſa, ebore exuſto,aloe,roſa,atque ſimilibus.Quorum catalogum ſiquis eſt qui noſce deſyderet, ad eos Galeni libros mittendus eſt,qui de medicamẽ tis κατὰ γένη, inſcripti fuere: unde illa omnia apud noſtros homines emanarunt, quæ hactenus dicta ſunt,quæque etiam ſunt referenda. Nam præter enarrata addunt, cornu cerui uſtum,cortices granatorum,lentes, oſtrea combuſta,rubum,uitis folia, atque oleæ, praſſium, poligonum,lolium,ordeum,pẽtaphilum,acrimoniam,eupatorium uetus,ariſtolochiam,betonicam,radices cucumeris aſinini, citrulorũque,dracunculos ambos,alumen,calchantum, æris florem, ærisac ferri ſquamam. Cum uero ſuppuratur caries,detergunt chirurgi lotum decocto e ſeminibus lupinorum, ordeo, lolio,apii ſucco, oximelite, & aqua cauſtica ex Arſenico probe confecta. Sunt & ſerapia huic negocio opportuna, ex roſis ſiccis, myrto,& melle roſaceo. Malignitate nondum ceſſante,ad ignem properandum: uti ad fiſtulam plumbeam,ſi præputium, exeri nequeat, quia plus iuſto intumuerit. Ferro item ſecabitur interdum præputium,ubi callus durior & con, tumax ĩ cauſa fuerit, ut glans detegi nequeat- cæteris prius tentatis auxiliis. Quod ſi inuerſum recurrere nequeat, ad plumbeum inſtrumentum confugiendum, quo peritiores Chirurgi noſtrorum temporum utuntur: uti ad exiguum clyſter, ſi eroſio fuerit in uirgæ cana li,iniectis rebus ante dictis. Peſſaria quoque excogitantur ad mulierum uſum ex terebinthina lota cum aqua ſcabioſæ,uel plantaginis, uel roſacea, addito melle roſaceo, & puluere tormentillæ,boli armeniæ, roſarum, ſcabioſæ, thuris, eboris uſti, cornu ceruini, aloe, farina lolii,ſiue ordei. Atque hęc de carie.

VERRVCAE.

Et gallicæ Verrucę fiunt. Has grece δειρὰς uocant: & per quandam ſimilitudinem a loco eminentiori, & educto acceptam, eas carnis accretiones ſignificant, quę pręter naturam in corporibus accidunt: quęque alio nomine

E tubercula uocitantur. Hęc gallicę contagionis cauſa, ſordidę ſępenumero uiſuntur, ficus ueluti, cum dolore,& rimoſis ſciſſuris,ubi inſi gnis fuerit exuſtio. Keferuntur in eaſdẽ cau ſas,quas lib.1.copioſe narrauimus. Ex his ma iores alię,alię minores apparent. Quędam etiam magis aliis,quędam minus dolent. Rurſus ſicciores alię,alię ſunt humidiores. Gręci uero,& Galenus in duo genera diuidunt: hoc eſt in habentes latiorem baſim,aut tenue appẽ diculum; quibus adhærent cuti. Priores μυρμήκια uocant, uti poſteriores ἀκροχορδόνας. Sunt etiam fere eiuſdem naturę,adnatę carunculę, quę non adeo in ſublime attolluntur,atque editę ſunt, quaſque uulgo critas appellãt,
F pudẽdis adnatas,& ab eiſdem pene cauſis pendentes, cum Verrucis. Has uolunt nonnulli, eſſe Gręcorũ, & Aetii Thymos. Hic etenim ſermone XIIII. ſub eodem capite tractationem de Thymo ſedis Ficis,Verrucis,& clauis complexus eſt. Et Paulus lib.III.agens de ani affectibus, eiſdem docet auxiliari. Galenus uero in his quę de tumoribus pręter naturam edidit,thymos,epulidas,& parulidas cẽſet eſſe carneas excreſcentias,his profecto ſimillimas, quas morbi gallici occaſione, ſępiſsime ſuboriri uidemus. Has Aetius in albas & ſanguineas ſecat: item mites & malignas: quę etiam poſtremę differentię cognoſcuntur in Myrme
G ciis,& acrochordonibus. Cęterum Verrucæ omnes, atque carnium ſuppullulationes gallicę non tollentur, niſi exquiſita fuerit parata corporis uacuatio. Quę uero appendiculo hęrent cuti,interdum ſectione tollũtur, ſępius autem ligamento. Quæ lata baſi reſident, molliuntur primum, deinde erodente medicamento ſubmouentur. Cõferunt ad hunc uſum ſquama ęris, ammoniacum cum aceto paratum,calchantum uſtum,aſſa fœtida, & ſimilia. Vtimur & cauſticis, ut aqua aluminoſa, oleo ſulfureo, arſenico chriſtallino, auripigmento parato, pręcipitato. In quibus maxime modus eſt ſeruandus. Aetius uero multis ſane auxiliis docet Verrucas, & caruncularũ accre-
H tiones ſanare, quę ſingula recenſere inutile, & tædioſum eſſet: cum late patere cuilibet poſſint, ſermonem eius XIIII. legenti. Hoc tantum dixerim, illum in hiſce profligãdis tuberculis, ualentioribus cauſticis uti ſolere, interdum etiam candenti ferro: quorum unum periculõſum eſt,uti aliud horrendum. Modus tamen commendatur.

BVBONES.

Bubonẽs de genere ſunt tumorum, Galeno teſte in lib. de tumoribus præter naturam. A Græcis,ſimili uoce, βουβῶνες dicuntur. Eos Galenus,ſimul cum his coniungit,quæ phyma, & phygethlon,

&c Phygethlon, dici ſolent: quod glandulá- A
rum affectiones exiſtant, unà cum illis. Dif-
ferre autem oſtendit ex eo, quod bubo in-
flammatio eſt: Phyma ſtatim auctum ad ſup-
purationem properat: Phygethlon eryſipe-
las inflammationis, uel inflammatio eryſi-
pelatis particeps, exiſtit, Galeni teſtifica-
tione, in libro ſecundo, artis curatricis ad
Glauconem. Ab eodem uero deſumens
Paulus, hoc ipſum teſtatur libro quarto.
Sunt itaque & Gallici bubones tumores præ-
duri, circa femora, atque inguines proue-
nientes, hoc eſt circa partes glandoſas.
Horum differentiæ ſunt, quoniam alii in
concauitate oriuntur, alii in ipſa glandula
intumeſcente. Rurſus quidam magni ſunt, B
quidam parui. Quidam dolorem & mo-
leſtiam afferunt, quidam doloris expertes
exiſtunt. Cauſam diximus in priore li-
bro. Primum autem conſiderandum eſt,
num materia illorum craſſa admodum ſit,
& frigida, hoc eſt, quæ ad ſuppurationem
duci nequeat, an ex ea, cui magna portio
humoris tenuioris ſit permixta, quæ matu-
rari queat. Quod ſi craſſa fuerit, & ine-
pta maturationi, inane profecto opus erit,
cutis ruptionem morari: aut ſuppuratio-
nem tentare, cum potius ſit ponendus labor
in uacuatione corporis: ne dum cunctatis,
morbi uis gliſcat, atque altiores radices in-
figat. Purgatione itaque adhibita, addes C
reſoluentia, & quæ diſcutiunt. Siquidem
tali exiſtente materia, nil de eius repulſu
timendum erit. Cum uero permixtionem
cognoris ex humore craſſo cum tenui, ſco-
pus eſt, ut a repellentibus ſit abſtinendum:
ne materia introrſum euocata ſæuiorem mor
bum efficiat. Itaque in eo caſu, ut ma-
turantibus rite utamur, conſulo: quoſque
opus erit uel ſectione, uel cauſtico medica-
mento aperire bubonem. Vbi uero fue-
rit reſeratum, ſtatim purgatio, & exquiſita
ratio uictus parandæ erunt. Quod ſi ma-
ligna exiſtente materia, inflammationem re
puleris, Gallici morbi aduentum, ſtatim ex-
pectare neceſſe eſt, tum etiam pilorum, & D
capillorum defluuium. Reſoluentia ſunt,
oleum amygdalarum amararum, chamæme-
linum, liliorum alborum, atque alia huius
ordinis. Pauperibus, & uulgaribus mos
eſt, ut urina humana locum madefaciant,
lana adiecta. Emolliunt bubones, oleum
amygdalarum dulcium, reſina, butyrum,
adipes omnes, medullæ, oleum uetus, Ga-
leni cataplaſma ex oleo, farina, & aqua, atque
alia ſexcenta. Speciatim uero in lucem prouo
cant cæpe, fermentum, caricæ. Suppu-
rant item radices altheæ, farina e ſeminibus
lini, diachilon ex gummis, diachilon ma-
gnum. Dolor, ſi quis excitatur, chamæ-
melino mitigabitur, & roſaceo. Inciſio-
ne adhibita communi curatione chirurgi-
ca utemur. Habes & Galeni curationem
bubonum, neglectui non tenendam libro
duodecimo artis curatricis: ac multa tibi
in hunc uſum ſuppetent, ex Aegineta libro
quarto, quæ hoc loco minime ſunt referen-
da. Neque inutilem quæſtionem illam pu-
tauerim, quæ ait, nunquid in bubone cu-
rando, magis opportunum dicatur, cauſti-
co aperire, an ſectione, quæ ferro effici-
tur? Etenim utiliorem eſſe ſectionem pu-
tauerim, ſi ampla fuerit, & patens, quo craſ
ſiora educantur. Nam cauſticum medi-
camen poteſt facilius ulcus producere. Ac-
cedit quod foramen cauſtico inductum ro-
tundum eſt: atque ex eo fit ut maxima hu-
morum copia eo loci corriuet, unde diffi-
cilis plerunque ſequitur conſolidatio. Ne-
que enim uulgi, tonſorumque opinioni aſ-
ſentior, qui profuturum exiſtimant, ſi per
annos bubonis conſolidationem differamus:
quando perpetua humorum affluxio, apta
ſit malignum ulcus efficere, quo laborantes
interdum male ſe habeant. Alii cenſent,
expectari oportere extremam tumoris ma-
turationem. Id qua ratione adducti uol-
uerint, coniectura ſatis aſſequi non queo.
Contrarium autem ex eo potius affirmaue-
rim, qood longior mora, uacuationem re-
moratur. Quæ cum plus iuſto differtur,
maioris incommodi cauſa eſt, hoc eſt ut mor
bus altius hæreat, fiatque ualidior, & ma-
ior. Hoc autem maius eſt incommodum,
quam quod ſequitur, paulo acerbioris bu-
bonis, ſectionem. Neque obſtat quod
ſcribit Hippocrates libro ſecundo de medi-
ci officio, cum inquit non eſſe tubercula in
matura ſecanda. Nam id uériſsimum
eſſe pronunciamus, ubi cunctando, non
maius incommodum, periculumue ſubi-
mus.

PILORVM ET CAPILLORVM DEFLVVIVM.

Accidit interdum in capite, ſuperciliis, & mento, necnon in ceteris aliquando corporis particulis, ut pili concidant, & capilli uniuerſi. Nonnunquam areæ duntaxat con-

ſpiciuntur, adeo ut non omnino glabra ſequatur depilatio, ſed ſpatiis quibuſdam, interiectoque tempore aliquo, id mali obueniat, gallicam luempatientibus. Veteres capitis deciduique, capilli fluorem, ſoliti ſunt uocare ἀλωπεκίαν: ubi uero ſerpens malum, non uniuerſum caput, ſed quaſdam huius partes depiles reddidiſſet, ὀφίασιν, appellabant. Caluitium autem latini deformitatem uocant, quę ex capillorum naturali quadam inopia, ablationeque oriri conſueuit, quamque iniquiſsime plurimi ferunt. Cęterum ubi a cauſa gallica efficitur capilli defluxus, quam in primo libro ſumus copioſe perſecuti, eum ſic diuidimus, quod uel ex toto ſit, uel ſecundum partem. Rurſus uel ſenſim, uel confertim fit depilatio: ſiue per interualla, aut confeſtim. Scopus itaque fuerit, ut quibus ipſe imminet caſus, occurrendum ſit, ne cadant. His uero quibus iam cecidere, reſtauratio nem, ac regenerationem præproperam adhibeamus. In ſiſtendis autem capillis, bifariam procedimus, empirice, & rationali Methodo. Empirice firmantur lotionibus, & ſuffumigiis: interdum & linimentis. Ratione uero ſiſtimus, ſolius euacuationis præſidio. Quamquam certa non omnino eſt hæc firmandi ratio: cum illud aperte conſtet, multos poſt exquiſitas purgationes, ac ſanguinis miſsionem, tum & guaiaci potum, non potuiſſe fluorem, ulla ex parte, contine re. Vacuatio, huic negocio ſalutaris, commendatur a nonnullis, per ἀποφλεγματισμούς, ſiue maſticatoria. Hæc fiunt ex ſtaſiſagria, maſtiche, caryophyllo, pire-tro. Quibus materia a cute intror ſum reuocatur. In eundem uſum faciunt cataPotia capitalia uocata, elleborum, thapſia, ſiue turbith, ſudatio plurima, lotiones ex abrotano; betonica, aſſaro, abſinthio, roremarino, calamintho, pulegio, roſis, nucibus cupreſsi, agarico. Sapone pauco, & qui dem damaſceno, uocato Venetiis, utimur. Damnatur ſapo artificioſus, quem alii condunt e rebus ſtipticis, & laudantibus co rium: quoniam materia intruſa, poteſt ſęuiora perferre ſymptomata. Omittenda quoque ſunt, facultate adſtringentia, ob eandem cauſam: qualia ſunt Hypochiſthis, acacia, thus, ſantali, corallia, myrrha, cortices granatorum, balauſtia, gallæ, ſuccus ladani, oleum myrtinum, & omphacinum. Minus item admittimus quæ aliis placuere, cinnabarim, auripigmentum, camphoram, galliam moſchatam. Improbandi etiam ue-

E niunt ſuffitus, non ob eas modo rationes, quas diximus in præcedentibus, uerum etiam ex ea quam dicturi ſumus. Etenim quærendum eſt, num ſuffitus parandi ſint, ubi caſum ueremur lanuginis, uel ubi iam adeſt. Cum adeſt ſuffimen nihil prodeſſe certum eſt, materia iam cuti tranſmiſſa, & radicibus capillorum affectis. Cum autem ſuſpicamur eos caſuros, tutius tentanda eſt uacuatio per ſanguinis miſsionem, & purgatorium pharmacum. Si cadant omnes capilli, ſtatim ad ea properandum eſt remedia, quæ in alopecia, & aliis ſimilibus affectibus adhibentur ex Galeno, libro primo κατὰ

F τόπους. Item ex Aegineta libro tertio, necnon Aetio ſermone ſexto. Cautius item in pilorum prouocatione animaduertendum, ne aliam materiam trahamus ad cutim, quæ caput, uel faciem ulceroſam efficiat. Verum ut ſummatim agam, huiuſce curatiuæ partis ſcopus fuerit, cutem ſiccare, repurgare, detergere, meatus recludere, materiam pilorum citius irritare.

PVSTVLAE.

Puſtulæ nomine, generatim quæcunque

G tubercula in cute efflorefcentia, erumpentia ue comprehendunt. Has in quatuor genera deducit Cornelius Celſus liber quintus hoc eſt in phlyctenas, exanthemata, pſydracia, & epinyctidas. Neque ullam uocem, quod ſciam, habent græci, quæ harum com muni generi plene reſpondeat. De his au tem puſtulis, ſiue papulis, copioſe ſcribit Aetius ſermone, quartodecimo. tum etiam Aegineta liber quartus Extant & pauca quædam de capitis puſtulis apud Galenum liber primus de medicamentis ſecundum loca & uti in quinto de eruptionibus menti, quædam obiter ſcribit. Puſtularum nomine

H in pręſentia, eas omnes ſiue ſiccas, ſiue ſordidas eruptiones cutis comprehendimus, quæ gallicę infectionis cauſa, hoc eſt ſanguinis diuerſa ratione affecti, uitio contingunt. Hæc maxime infeſtant capitis corium, faciem, anum: ſuntque occipiti familiares: interdum etiam inguinibus. Sunt autem hæc aliquan do cruſtis obſitæ, aliquando non item. Earum ſanies pro humoris redundantis qualitate uariatur. Quocunque autem loco per cutem eruperint, tolluntur (facta uacuatione) decocto guaiaci: madefactis primum cruſtis, & emollita earum aſperitate. Si contumaces fuerint

fuerint, aqua aluminis utuntur, uel ſimplici, uel cum roſacea permixta, aut alio liquore: qua lis eſt humor ſtillatitius ſolani, portulacæ, plantaginis, & ſimilium. In hunc uſum maxime recipiuntur lac, aqua ordei, decoctum foliorum rubi, ſpuma ligni indici & eius corticis, ſeuum hircinum, gallinaceus adeps, oleum ſcorpionū, unguentum roſatum, iſidis compoſitio, dyapō pholyx, oleum e uiperis, præcipitatum, ſublimatum. Quæ partim cum iam dictis oleis ad perungendum, partim cum unguentis artificioſa, congruaque ratione miſcentur.

ARTICVLORVM DOLOR.

Dolent item, hoc morbo affectis, interdum caput, articuli, & internodia: noctu magis, quā interdiu: cuius ſane rei cauſam, primus liber copioſe explicauit. Dolor acutior ſæpius, aliquando obtuſior inuadit. Nam ubi materia dolorem conciliāns attingit perihoſtia, eum red dit acutiorem, & punctionis ſenſu præditum. Contrario huic exiſtente humore, dolor hebes & modicus efficitur: hoc eſt ubi ea non pertingit. Poteſt & acutus dolor a tenui materia ſub oriri, uti a craſſa, diſtendens. Cum uero ubi ſimul conuenerint, qui ſequitur dolor, iam lace ret, ac uellicet, neceſſe eſt. Tollitur dolor gua iaci potu, ac ualidioribus medicamentis ſoluē tibus. Huiuſmodi ſunt, confectio hamech, hiera diacolocynthidis, turbithum. Nec parū pro fuerint catapotia fetida, cocchica, ex hermodactilis, elleborum. Fomentorum uſum non recipio. Nam calidiora plus attrahunt, quam diſcutiant: frigida omnino ſunt inepta, aut etiam noxia: adſtringentia impediunt excrementi propulſionem: laxantia, cum aditus patefaciant, occaſionem præbent humoribus, ut eo ferantur. Oleis utuntur nonnulli calidioribus, ac cataplaſmatibus, & emplaſtris, quæ pa rantur ex ſaluia, rore marino, ruta, pulegio, anetho, calaminthо, chamęmelo, ſale, millio, aceto, roſaceo ex oliuis immaturis, oleo uiperino, laurino, ſcorpionum. Hęc autem nolumus ſuſpicione quadam, & non ſine diligenti conſideratione, in uſum uenire, ob cauſas in ſuperioribus relatas. Tutiora ac certa magis afferet auxilia frequens madefactio, quę fit per de coctum guaiaci & eius corticis una cum tertia parte ſalſæ periliæ. Vitanda quoque tibi ſint ſtuporem inducentia, ne excrementa reddant craſsiora, & contumacia ualde. Veteris tamē, ubi ſumma urgeat neceſsitas: hoc eſt ubi dolor uires proſternit, atteritque laborantem, anodina probarem, niſi illud obſtaret, quod dolor perpetua humoris affluxione fotus, quo dammodo aſpernatur, deſpicitque hoc ipſum

A auxilii genus. Etenim cum hæc ſint moderate calida, moderateque digerant, & diſcutiāt, inutilis fere eorum uſus uidetur, & doloris uiribus minime reſpondens. Itaque ſolius cauſæ ablationi ſtudendum ueniet.

GVMMATA.

Succedunt Gummata. Hæc autem ſunt tumores præter naturam, gallicæ paſsionis cauſa, oborti. Eſt autem tumor latinis, qui ὄγκος Græcis dicitur. Huius omnes differentias com plexus eſt Galenus unico libro, qui de tumori-
B bus inſcriptus eſt. Inter cæteros uero qui galli cis ſimillimi ſunt, enumerat galenus in eo libro tres illos, qui dicti ſunt atheroma, ſteatoma, meliceris: quos ita diſtinguit. Nam in atheromate, quid pulti ſimile continetur: in ſteatomate ſeuo: uti in meliceride melli. Cauſa horū alibi relata. Sed u. differentię dictę omnes a recentioribus in gallicos tumores referuntur: quos in molles & tophaceos diuidunt. Affecta ſedes, cui tenaciter hęrent, ſunt caput, articulorum ligamenta, oſſa & perihoſtia in tophis. In tophis materia omnium craſsiſsima eſt. In ſteatomate minus craſſa, atque etiam melācolica. Minus adhuc, quę in atheromate: uti in Melice
C ride pituita unā cum bile flaua permixta conſpicitur. Curationis ſcopus eſt duriora emolli re & diſcutere: molliora diſsipare atque reſoluere. Ad quem uſum reperta ſunt oleum te nuium partium omne, altheæ radix, oleum chamęmelinum, laurinum, ammoniacum, ſagapenum, bdelium, terebinthina, olea ſcorpionum, amygdalarum dulcium & amararum, axungia ſuilla, pinguedo anſerina & gallinacea, ſeuum hircinum, oleum uiperinum, caſeus uetuſtus, & cætera his ſimilia. Sunt qui audacter utantur aqua ardenti, & ad inciſionem feſtinēt, ſi opus fuerit. Vtrumque autem horum, non abſque diligenti meditatione prętaueris, quando ex ipſa prępertim ſectione, acerbiora ſubſequantur
D ulcera. Atque ob id minus uti ſoleo medicamento inurente: cum alia ſuppetant auxilia. Etenim tophoſi tumores, quia crudiores ſunt, ac peracerbi ſemper, aliquando etiam indolentes, incidendi non ſunt, Hippocratis lege in ii. lib. de medici officio. Molles uero exſiccare tentabis & reſoluere, ablutione etiam ſæpius adhibita ex decocto ligni indi. Itaque quo ad fieri poteſt fugienda ſemper eſt inciſio: ac pri mum tentanda fuerint cætera remedia, ne ma ligno cuipiam ulceri occaſionem prębeas. Salſa eſt optimum auxilium, bibita: aut guaiacus, cum multo cortice incoctus: cuius etiam decocto, probe calido, abluenda ſæpius in die ſunt gummata. Quod ſi minime maligna, ac

pertinacia fuerint,opportune ea curaueris po tu falſe perilię:dum per eius hauſtum, procura tur ſenſilis,atque inſenſilis difflatio.

OSSIVM CARIES, ET CORRVPTIO.

Oſsibus conuenire putrilaginē interdū,Galenus aperte teſtatur tum in lib.de conſtitutione artis,tum in iiij.artis curatiuæ.Id genus mali, quo nomine a grecis dicatur, oſtenſum eſt, tum,cum de carie ſermonem haberemus. Corrumpuntur oſſa, humoris demandati acrimonia,malignitateque inſigni. Siquidem aliis oſſa capitis corrumpuntur,aliis ulnæ,tibiæ, palati: item & naſi cartilago,ut inde ozena excitetur. Cum id uitii affuerit,aperiendus eſt locus ſiue ferro,ſiue inurente medicamine, ut quod oſsis corruptum eſt, detergatur, atque foras educatur. Inflammatio ſi qua fuerit, contrariis auxiliis, nempe refrigerantibus, auferenda. Durities mollientibus ſedatur. Vlcus ubi probe fuerit alteratum,expurgatumque,ſarcoticis opportune conſolidabitur. Partes oſsium proximæ,ne intabeſcant,remediis erunt præſeruandæ,haud leuiter exſiccantibus. Qualia præſertim fuerint,oleum e ſulfure,& calchãto, ærugo,ſquama æris uſta, aqua aluminoſa,hioſciamum, ſublimatum, præcipitatum, euphorbiũ, thus,myrrha, ſagapenum, opoponax,peucedani,& ariſtolochiæ puluis,iridis ſuccus, unguentum iſis,diapalmæ,diapompholygis. Si hiſce remediis tolli nequeat affectus, igne os ue nit corrigendum.

RHAGADES.

Sedi non tantum rimę adueniunt, quas græci ῥαγάδας uocant, ſed & manibus & plantis. Affectus eſt, quo cutis diuortium experitur. Nam rimis & ſciſſuris partes illę corripiuntur, nec citra dolorem: quales ſunt tabularum rimæ,quæ his diuortium ob reſolutionem humidi pariũt,uel quibuſcumque cauſis, de quibus ample Vitruuius diſſerit Architecturæ lib. I. Eſt autem & ſciſſio nerui affectus, hoc eſt eius unitatis ſolutio,authore Gal.in lib.de artis cõſtitutione. Cæterum de plantarum rimis,ubi a cauſa gallica oriuntur, ſermo futurus eſt, non autem alio modo: quando de his copioſe tractauerint ueteres ſcriptores: quod illis liquido conſtauerit, qui Aetium legerint ſermone xiiii. & Paulum lib. iii. & vi. Accidunt autem lue gallica affectis propter humoris acrimoniam,exuſtionemque plurimam, natura expultrice illum irritante,ac propellente:interdum etiam multitudinis ratione,quæ etiã ut longin quas partes inficiat, ſufficere poteſt.Sunt autē illę non tam uiſu ſordidæ, ſed & laborantibus permoleſtę. Probe uero tolluntur ſalſæ periliæ, & guaiaci hauſtu. Tum etiam ablutione, ex ligno indico, & cortice parata: additis ſan

E talis,roſis,corallis, acacia, bolo armenia,aloe, thure, & ſimilibus. Vbi non admodum malignæ fuerint, commode auxiliantur, unguentum roſatum meſuæ,& uulgata confectio e pomis. Vbi uero contumaces fuerint, hæc medicamenta,uti leuiora,neglectui habebunt: tollentur tamen præcipitato. Si tamen duræ, & calloſę extiterint,has primum madefaciunt, & molliunt, decoctis e radicibus altheę, malua uiolis, lapatho, & ſimilibus. Olea & unguenta adhibent,uti roſaceum, amygdalarum dulcium, axungia porcina,ceruſa.In quem uſum ueniunt, pro earum curatione, hydrargirum extinctum, aqua aluminis, trochiſci andronis uinum granatorum,fructus myrti, terebinthina, butirum recens, ſuccus limonum, ouorum

F albumen, ammoniacum, galbanum, maſtix, ſublimatum, pinguedines urſi, taxi, anſeris, auripigmentum, calchantum, alumen rochæ. Ad extremum ſi deuenerint ad ſupremam de perditamque malignitatem, ſuffitum parant recentiores, ad manus aut pedes fumandos, ex cinnabare, additis auripigmento, græcorum Sandarca, pręcipitato, ligno aloes, gum mi iuniperi, ſtyrace ſicca, thure, myrrha, bel zuino. Probatiſsimum fuerit hæc parce & meditate adhibere.

GONORRHOEA.

Non alienum fuerit, iam ad ſeminis fluorē, quem gręci γονοῤῥοίαν uocant, deſcendere: ut

G qui temporibus hiſce, magna ex parte, gallicę laborantibus, negocium faceſſat. Indicant id mali, a contage illa fieri,ſubita per coitum ante io,ardor primum mediocris, dein de eximius, præputii eroſio, inflammatio partis,excreti ſemini exuſtio. Scopus curationis, his magnopere conducens eſt, infrigidare ac lenire tum ſemen, tum ſeminaria uaſa, uetitis adſtringentibus. Tunc nimirum lædi,laborantes uidebis, cum ad aſtringentia medicamenta ducentur. Nam ciuem noſtrum ſuperioribus annis uidimus, hoc genere pręſidii adhibito,ſemine non adhuc pręparato, in ulcus incidiſſe, inter anum & teſtes obortum, quo tandem malo uictus, & extinctus eſt. Op-

H portuna remedia, quibus ægri tutius ab hoc malo uindicantur, ſunt. caſsia, fiſtula, glycyrrhyza,atq; papaueris ſeminum expreſsio, laudatiſsima quoq; ſunt frigidorum quatuor ſemina,bolus armenia,nympheę radix, uiticis & lactucę ſemina. Iam uero ubi adſtringendũ fuerit,& illa conducent,thus,maſtix,corallium,roſa,gummi draganti,aut iure cũ aliquo epota, quocunque modo alio adhibita. Vincit autem, in hoc genere affectus, Guaiaci aut ſalſæ decocto, addere refrigerantia, quę ſemen intēperēt, uti ſunt ſonchus,roſę,ſantali,ordeũ, & ſimilia. Nec pptereà deſpectui sũt habẽda,

que

quę priuatam afferunt gonorrhoeæ curatio-
nem:qualia maxime ex Galeno,Paulo, Aetio,
atque aliis petenda erunt.

DENTIVM LAXITAS ET CASVS.

Concidunt aliis dentes: aliis ex eorum ti-
tubantium laxitate,caſus imminet.Id uitii, ex
noxio recremento, ad gingiuas, atque earum
rimas,tráſmiſſo prouenit,hoc eſt fluido humo
re laxante,& gingiuas ſcalpelli inſtar circun-
ſcribente. Qui ſi iam cõciderint, curationem
ex ea,quæ fieri nequit inſtauratione, relinqui-
mus. Vbi titubant, ſcopus eſt eorum cõfirma-
tione,his quæ cauſam primũ deiiciunt,deinde
quæ fluorem propellunt, materiam exſiccant,
carnem laxiorem dẽſant,& gingiuis adſtricto
riam facultatem conciliẽt. Profuerint itaq; hy
pochiſtis,acacia,& roſæ ſiccatæ. Cibi qui ęgre
mandi poſsint,arcendi. Mirifice item opitulã
tur,balauſtia,punici mali cortices,bolus arme
nia,terra ſigillata,corallium. Ex his autem,uti
ex iam dictis uel ſimul,uel priuatim,cum ligni
Indi ramẽtis paratur decoctum, quo ſæpius dẽ
tes irrigantur,abluunturq; gingiuæ. Adiuuant
hoc item genus mali portulacæ & plantaginis
ſuccus: rurſus limonum probe paratus, tum ẽt
aloe,& myrti fructus,uino auſtero,atq; adſtrin
genti incocta. Sunt qui ſalutare,ac primę notę
exiſtiment remedium,aquam aluminis, & præ
cipitatum, parcius magis quam liberaliter ad
hibitum,ſiue inſperſum, ſiue cũ aliis immixtũ.
Verum hæc ipſa,me iudice, exhiberi poſſunt,
ubi inſignis fuerit dentium inconſtantia. No-
ſtri uero non fuerit inſtituti,ſingula recenſere
incõmoda,quę dentibus laborantibus eueniũt:
quando de eorum dolore, inflãmationibus,ni
gritie,inconſtantia,ſtupore,attritu,deque gin
giuarum laxitate,& eroſione,copioſe, & dili-
genter tractauerit Aegineta lib.iii. Quod nõ
minus exacte,ac luculenter complexus eſt Ae-
tius ſermone viii. & Galenus in plurimis locis
ſparſim,maxime uero lib.v.de cõpoſitione me
dic.ſecundum loca,præter ea quæ Celſus, Pli-
nius, Largus,atque alii perſcripſere. Quæ ſin-
gula ſi referantur,inpetum, ac ſuperfluum ne-
gocium faceſſerent.

VLCERA.

Quod græcis ἕλκος dicitur, latinis ulcus, eſt
carnis ſolutio, hoc eſt eius cõtinui diuortium,
authore Galeno lib. de differẽtiis morborum,
& de artis conſtitutione. Fit autem ab internis
humoribus uitiata qualitate affectis, quibus
aliquo confluentibus caro ipſa diuortiũ expe
ritur, perinde atq; ab externo ictu uulnus effi-
citur. Eodem quoque pacto,gallica ulcera,ui-
tiati hepatis, & ſanguinis cauſa, gigni neceſſe
eſt,parte etiam ſæpius imbecilla, ad ſuſcipien
dam materiam influentem,opportuna. Quæ
omnia in priore libro explicari copioſe, mani
feſto legentibus liquet. De ulceribus itaque,
A quę concubitus occaſione ſuboriuntur, ſermo
nobis habendus erit: quando de cæteris cumu
latiſsime ueteres tractarint,Hip. inquã,& Gal.
lib.iiii. Methodi,tum etiam in his,quæ de me-
dicamentis edidit ſecundum genera. Tum Pau
lus lib.iiii. & Aetius ſermone xiiii. præter ea,
quæ Plinius, Largus,& Celſus ſcripſere diligen
ter. Neque uero illud diſsimulandum eſt,ulce-
ra gallica,ſuperioribus annis contigiſſe, lõge
quam in præſentia,ſæuiora. Quę uti ſanatu dif
ficillima, ita fuerãt uiſu,atque conſpectu pror
ſus horribilia. Erant.n. phagedena, hoc eſt de
paſcentia,nec minus, cacoethe. Nunc mitiora
naſcuntur, nec ualde ſæpe accidunt. Exercen
B tur autem dolore,atque inflãmatione: interdũ
difficile ſuppurantur: aliquando ex humorum
qualitate noxia,caua efficiuntur,plerunq; etiã
ſordida. Horũ item caro gliſcit interdum, uti
nonnulla putrida redduntur,& ſerpentia. Fœ-
tent alia,alia humiditate plurima flacceſcunt.
Duritiẽ plurima cõtrahunt, & callos cruſtaſq;
eorum oris,ac labiis adnatas: quemadmodum
alia doloſa ſunt & maligna, quæ chironia græ
ci & Paulus uocant. Quædam rurſus liueſcunt,
ſinuſque contrahunt,fiſtulaſue: quædã poſt ip-
ſam conſolidationem,rurſus erumpunt, in lu-
cem iterum atque iterum exeuntes. Sed.n. hoc
loco præſtat,pauca quædam de malignis ulce-
ribus proferre,ut cætera, collatione cum his fa
C cta,expreſsius,faciliuſque indicentur. Vlcera
cacoethe ea nimirum extare omnes notunt,
quæ maligna a Galeno,Paulo,Aetio,Celſo,Pli
nio,Oribaſio,& aliis dicuntur. Tunc autem hu
iuſmodi fiũt,ubi rite factis,quæ peragenda fue
rant,ſanari nequeunt. Eo nomine uocantur,
quaſi contumacia,& rebellia, Gal. authore lib.
iiii. Methodi. Eadem Dyſepulotica dicuntur,
hoc eſt ægre ad cicatricem deuenientia. Cau-
ſa horũ ſunt humores multi, uel ẽt acres, eo lo
ci confluentes,ex lib.1. de comp. medic. ſecun
dum genera. Quãquã Gal. uult malignitatem
interdum oriri, cum pars affecta, tam uitioſo
habitu prædita ſit, ut uel ipſum ſanguinẽ cor-
D rumpat,eõ,nutrimenti cauſa,demandatũ. Por
ro non ſanãtur,quæcumque ſalutaria remedia
nõ agnoſçunt,qđ Gal. copioſe perſequitur lib.
iiii. artis therapeutices, uel cacochymiæ cau-
ſa,uel plethoræ,uel affectæ particulæ imbecilli
tate,uel ob labiorũ paruã affectionem: uel ob
intemperiem loci patientis: adde & ob intem-
perantiã cũ tumore. Vbi uero calloſa, ac fiſtu-
loſa fuerint, id ad alios atq; alios humores, ſiue
craſsiores,ſiue acriores,eſt referendũ; gallica
affectione perpetuo adiutos. Recrementa ma
xime aduſta perſpicies,nec omnino liuoris ex
pertia. Hæc ubi malignitatem cõtraxere, caua
etiã neceſſario redduntur, ita ſcribente, Gale
no lib.iiii. artis curat. Curantur autem, ratio-
ne empirica,& methodo. Nam illa aliquandiu

floruit opinio, ut qui ita laborent, ad inun-
ctiones & ſuffitus ducerentur. Minus autem
mirari ſoleo Empiricorum audaciam, ubi il-
la in animum ueniunt, quæ Fracaſtorius alio-
qui feliciſsimi ingenii uir, protuliſſe uidetur
hoc modo, cum de Argenti uiui ſuffimentis
ageret.

Quocirca totum ad corpus nemo audeat uti
Iudice me. certis fortaſſe erit utile membris:
Quæ Papulæ informes, Chironiaque ulcera paſcunt.

Quamquam, ex ea uoce, fortaſſe, dubitare
uidetur ille: neque id inepte. Noſtris autem tē
poribus, res contra adeo cecidit, ut multi, eo
genere prę ſidii, malo uicti fuerint. Methodo
autem & ratione utentes, primum cauſa ſub-
mouenda uenit, deinde localibus auxiliis cu-
rationem moliatur optimus, probatiſsimusq;
Chrurgus Cauſæ tollendæ rationi conducet
Guaiacus, atque eius cortex liberali modo ad-
hibitus, qui ad aquæ dimidium percoquātur;
eamque dierum quinquaginta ſpatio bibant
laborantes. Neque mihi ullo modo dubitandū
uidetur, quin & ſalſa, cum Guaiaci cortice in-
cocta, ſit illis profutura. Neque enim mul-
tum intereſſe puto, quod ex his magis recipia
tur. His plenior uictus maxime circunciden
dus ueniet. Potus ex ſuperioribus decoctis a-
deo large concedendus, ut bibat quantum
quisque maxime concupierit. Eodem humo-
re, ſæpius, liberaliterque ulcera abluat. Ne-
que eorum morem improbarim, qui & in po-
tu, et & in ulcere abluendo, ſimul omnia inco-
quunt Guaiacum, Corticem & ſalſam, ea ratio
ne adducti, quæ ait, ſalſam corii affectibus, mi
rifice prodeſſe, uti Guaiacus internis humori-
bus, qui poſtmodum in cute erumpunt, prę ſen
taneum eſt remedium. Cæterum ulceris curan
di alter ſcopus eſt, ut contrariis curetur, uti ſi-
milibus ulceratum corpus, ex Gal. lib. ii. de me
dicamentis ſecundum genera. Nam curationē
minime aſſequimur, niſi ſubiecta caro pro na-
turali modo ſe habuerit, ex artis curatricis
lib. iii. Ea omnia arceto, quæ uel exime calfa-
ciunt, uel etiam uehementer refrigerant, licet
ſiccandi facultatem nacta fuerint. Quocirca
prudenti admodum ratione Gal. iii. Methodi,
Hioſciamum, & Mandragoram improbat, ut
cumque exſiccātia, quia frigida ſunt, uti Picē,
Reſinam, & Aſphaltum, quia calida, tametſi ſic
care ualeant, prohibet. Exceſsibus autem eui-
tatis, ſummus erit ſcopus, ut citra uellicationē
& morſum medicamen exſiccet. Non item
exaſperandum eſt ulcus, prius quam corpus fue
rit exquiſite repurgatum, ne ineptiſsimum
Theſſalum, quem Galenus non iniuria damnat
lib. iiii. Methodi, pari uitio inſulſiſsime imite-
mur. Mutare autem curationem oportet, per
ſingulas corporis partes: quem generalem ſco-
pum præſcribit Galenus lib. v. Methodi. Maxi-

E me uero capitalia, ulceris curandi conſilia fue
rint, Si ſimplex eſt, ut ſolam agglutinationem
moliamur lib. iii. artis curatiuæ: deinde, ſordi-
da detergere, profluentia ſiccare, quæq; in flu
xu ſunt, repellere, copioſè effluentis cauſam
amputare, inflammationem, ſi qua fuerit, pri-
mum auferre, carnis intemperiem ad tempera
mentum ducere, ſinus implere: ſimul atq; cum
his durities labiorū̄m, ubi miteſcere nequit, ex
cidenda, ad ſanam carnem uſque tumor ſi quis
affuerit, ante omnia tollēdus, cauitas primum
reſarcienda, mox illi inducenda cicatrix eſt.
Quæ omnia fuſius, Galeni libros legentibus
patebunt, præſertim tertium, & quartum Me-
thodi, ſecundum κατὰ γένη, & artem medici-
F nalem. Cæterum ubi ulceri curando uocabe-
ris, poſt totius uacuationem, illud non neſcias
præſtabit, huic oleoſa, & acria omnia plurimū
aduerſari, nam æquè lædunt. Exſiccantia, ad-
ſtringentiaq; citra eroſionem probè condu-
cent, initiò præſertim: obſunt humida, lib. iii.
de medicamētis ſecundum genera. Eiecto pu
re, ulcus eſt abluendum ex lib. ii. ad Glauconē,
Melicrato, oxicrato, Vino, & Mulſo. Adde etiā
Guaiaci, & Salſæ decocto. Vbi agglutinādum
fuerit, medicamenta ualenter exſiccent, opor-
tet: hoc eſt plus aliquantum quàm carnem gi-
gnant. Hanc ubi inducere uolumus, uitabi-
mus aſtringentia: uci eligenda erunt deter-
G gentia, atque ſiccantia, in cauitatibus ſaturan
dis. Quę omnia licet amplisſimè cognoſcere
ex Aetio, & Paulo, qui a communi fonte,
hoc eſt Galeno, deſumpſere, tum in libris de
Methodo, tum in his, quæ de medicamētorum
compoſitione inſcripti fuere. Cæterum recen-
tiores chirurgi, in gallicis ulceribus, quæ nunc
Glandulam penis infeſtant, nunc Anum, & Pa
latum: interdum oſſa latentia, exeſis carnibus,
corrumpunt, necnon cartilagineas, atque ner
uoſas partes aliquando, maximè ſibi familia-
ria reddidere auxilia, ſuccū iridis atque apii.
Mel roſaceum. Suillam aſſungiam. Butyrum
ualdè recens. Therebinthinam elotam. Cera-
tum ex ceruſſa, lythargiro et æris ſquama.
H Vnguenta, quæ uulgo dicuntur roſatum Me-
ſuę, Diapompholigis. Cum ad ualidiora fuerit
ꝓperādum, ad ipſam feſtinant Aluminis aquā,
Præcipitatum elotum: interdum ad hydrargy
rum extinctum, aut ipſum etiam ſublimatum.
Plura autem quærenti, cura fuerit ſe ſe ad ue-
terum ſcriptorum monumenta transferre
quando nimis etiam multa hoc nobis loco tra
dita uideri posſint.

Hęc ſuper tot, tantiſque illiuſtrium, ętatis
noſtrę ſcriptorum, monumentis, de re Galli-
ca, in lucem exire paſſus ſum: plura daturus, ſi
poſt Deum opt. Max. fauerint ſtudioſi: meum
quos erga perpetuum ſtudium, ſingulariſque
propenſio facit, ut noſtrorum laborum fru-
ctus,

ctus,ſi non omnino quales uelim,quales tamen poſſum,ad eorum commodum, uſumque perſerre perpetuò cogitem. Abſit tamen interea noſtris ſeptis lupus, hoc eſt Liuor: & pręclaram in nos uoluntatem conſeruent caſti,ac boni laudandarum artium profeſſores: quorum eximiam opinionem, omnibus ſemper fortunę bonis atque delitiis, anteferendam eſſe exiſtimaui.

Sed me digreſſum curſu,totoq; remenſo
Iam pelago errantem,& pandentẽ carbaſa uẽtis;
Dum laſſum male tuta ſecat ſalis ęquora roſtrum,
Illiſamq; trabem refero ſpumantibus undis,
Monſtraque contorquent ſqualentia lumina ponto,
Excipiant portus,& amati littoris ora.
At uos ætherei radiantia ſydera olympi, B
A *Cuncta quibus renident cæleſtia templa Deorum,*
Emicat & latè pulsis nox atra tenebris:
Et uos immenſi nitidisſima lumina mundi;
Quæ(quoniam rapido labuntur tempora curſu)
Ducitis oceano ſurgentia plauſtra profundo,
Partibus & certis longum diſtinguitis annum,
Si mihi fallaces fortunæ mobilis,auras,
Tentanti, & ſcopulos,& inhoſpita littora ſyrtis,
Velaque iam dudum in noctem malè fida legenti,
Fluctibus in mediis toties luxiſtis,& ultrò
Me quoque ſeruaſtis,ueſtro cum numine fretus
Hærebam clauo immotus.cęloque locabam
Lumina,& inſigni,ſtellis fulgentibus,Arcto:
O' date poſt uarios caſus,duroſque laboreis
Iam finem erumnis, optatam, & tangere metam
B *Confecto curis grauibus,ſenioque propinquo.*

F I N I S.

DE MORBO GALLICO IOANNIS SYLVII INSVLENSIS TRACTATVS.

QVONIAM in quibuſuis actio-
nibus magnnm emolumen-
tum , magnamque gratiam
adfert lumen, & facilitas:quo
dilucidiores, & magis perſpi
cui eſſemus , tractatum hunc
de morbo Gallico, in partes quatuor diſtribue
re ſtatuimus; in quarum prima morbi originẽ
cum definitiõne, in fecũda notas, ſeu indicia,
in tertia curationem , & in quarta præcautio-
nem demonſtrare ſumus conaturi . Definitur
itaque malum ipſum hoc modo: Gallicus mor
bus eſt ſoluta continuitas ab exuſtis humori-
bus, per contagium fere in concubitu genita
a malignis quibuſdam puſtulis incipiens , pu-
dendaque plerunque , deinde reliquas corpo-
ris exteriores partes , & caput prçcipue infi-
ciens: dehinc intimas partes ingreſſa , dolores
circa articulos, & oſſa, noctu præcipue faciẽs ,
atque abſceſſus duros in peſſima adeo ulcera,
ut oſſa quoque plerumque uitient, poſt longũ
tempus deſinentes. Eſt uero hæc definitio ui-
ri inter neotericos medicos eminentisſimi
Ioannis Manardi , quam quidem ſi uerboſio
rem, & prolixiorem, quam definitionis natura
fortaſſe poſtulet, eſſe dixerit: q s fatebimur qui
dem: ſed id uir doctisſimus fecit, ut cauillan-
di occaſionem omnem , tanquam Tinedia bi-
penni amputaret. Non deerant enim eius çta
te, qui affectum hunc elephantiaſin , lepram ,
mentagram , ſiphatum, uel lichenem eſſe mor
dicus defundere uellent , çterum quam toto
cœlo aberrauerint , & pluſquam δὶς διὰ πα-
σῶν (ut Græcorum fertur prouerbio) ab ipſius
morbi ſyncera cognitione abſuerint , ex mo-
do audita definitione, & iis , quç deinceps di-
cturi ſumus , indicari poterit . Sed iam defi-
nitione tradita , morbi originem ut aperia-
mus, ratio poſtulare uidetur : quanquam tam
uarie (adeo difficile negotium peſtis iſta medi
cis faceſſiuit) a uariis proditam repererim, ut
cui opinioni adſtipularer, prope anceps nobis
relictum fuerit . Quidam enim cum Ioanne
Baptiſta Montano medico ſane celebri ſen-
tiunt ab Indicis quibuſdam gentibus ortum
habere, ſic autem ille narrat: anno a Chriſti na
tiuitate 1492. quidam miles Columbus nomi-
ne, & natione Genuenſis una cum multis Hi-
ſpanis acceſſit in Indias illas nouas, in quibus
permulti Hiſpanorum hoc morbo, cum ſit ibi
familiarisſimus, & non ſecus , atque apud nos

E ſcabies , frequentisſimus , correpti fuere : qui
deinde ad ſuas regiones, & ad nos reuertentes
multos ex noſtris infecere. Sunt deinde & in
his, qui ad huius opinionis adſtructionem ad-
dunt, nos ab eo populo hunc morbum curan-
di rationem, per lignum illud, quod ſanctum,
ſiue Indicum nominamus, didiciſſe . Sed ho-
rum ſententia nobis non eſt uiſa uero ſimilis.
nam & ſi loca illa a nobis noua nuncupentur,
& noſtro ſæculo , aut fortasſis aliquot retroa-
ctis non fuerunt noſtro orbi cognita : quomo-
do tamen credibile fuerit , ut illa tam multos
F coſmographos, medicos Italos, Græcos, Afros,
Aegyptios, Arabas, Chaldços, qui uniuerſum
prope orbem peragrantes ſurſum , deorſum
curſitarunt , ut artem ſuam locupletarent , &
confirmarent latere potuiſſent? Sed neque ſen
tentiæ eorum ſubſcribere potui, qui huius af-
fectus cauſam eclipſibus , & infortunatorum
adſpectibus , Saturni uidelicet cum Marte in
uigeſimoquarto gradu Scorpionis, adſcenden
te decimo gradu Leonis , asſignandam con-
tendunt, dicentes ex Saturni ſiccitate , & Mar
G tis caliditate in ſigno frigido, & humido plu-
rimam in humoribus natam eſſe exuſtionem,
& putrefactionem, ex quibus lues iſta emana-
uerit. Siquidem (ut recte Manardus epiſtola-
rum medicinalium ſeptimo colligit) nihil
huic morbo cum aeris uel humore, uel qualita
te aliqua commune eſſe poteſt, & proinde Epi
dimicus nequaquam dici poſſet: cum ille dica
tur (Galeno in procœmio enarrationis in librũ
Epidimiarum Hippocratis teſte) qui pluri-
bus ex inſpirato aere communis eſt . At quæ-
cunque , inquit Manardus , ſit aeris conſtitu-
tio, ſi uir infectæ , aut mulier infecto miſcea-
H tur, raro accidit, quin uterque polluatur . Sa-
nior igitur nobis uidetur eorum ſententia, qui
annis ab hinc ſexſageſimoſecondo quo tem-
pore Carolus octaus Gallorum rex, cogno-
mine Gibboſus , Neapoim oppugnaturus
in Italiam exercitum introduxit , hunc
morbum ſuppullulaſſe arbitrati ſunt. Nam
dum quidam ex Gallis dulci foturna for-
ſitan ebrius (uictores enim Galli per to-
tam Campaniam graſſantes luxuriabantur) li
bidinoſa titillatione obſideretur, in meretri-
cem quandam incidit forma admodum uenu
ſta, & plane illice, quç paulo antea (ut auarum
genus mulierum pecuniæ gratia nihil non ſu-
bire audet) cum quodam, qui elephantiaſi, ma

lo

lo lepræ ſimili,laborabat, rem habuiſſe com-
perta eſt. Ex hoc igitur cum ea amplexu mi-
ſer Gallus mirificum illud donum eſt conſe-
cutus. Porro quia, uti diximus, Harpyia iſta
ſpecie,& uultu eſſet admodum decoro,& blã-
do (neque enim adhuc tabes illa eius faciem
contaminauerat) complures milites illius no-
ctes incauti redemerunt. qui & ipſi inquinati
alias mulieres inquinantes tandem contagem
iſtam, quam antea nulla ætas fuerat experta,
quam latisſime propagauerunt. Et nunc adeo
noſtræ Europę hominibus familiaris facta eſt,
& frequens,ut quidam tam horrendum, tam-
que exitiale malum experti,tamen cauere nõ
posſint,quin ſubinde idem incurrant;adeo ut
iam uulgari feratur prouerbio, illum nobilita
tis titulum promeruiſſe, quem tertio morbus
repetiuerit. Nimirum iſti diui Iobi ſymmiſtæ
ſeſe in hac tanta afflictione ioculari dicto con
olantur,cum nullus ſani cerebri homo non de
beat tenuisſimæ,& uilisſimæ ſorti talium no-
bilium conditionem poſthabere. Illi tamen ſi
diis placet,hac ignobili nobilitate ſibi placen
tes,iam aulicorum mores, & ritus ſibi imitan-
dos proponunt. Ocreas ex tenui aluta tibiis
ſuis inducunt. Candidulas, & tenellas manus
chirothecis odoriferis ueſtiunt. Puellas, ma-
tronasque domi,in uiis,in foro,in templo,nũſ
quam non ſuauiter baſiant,atque molliter me
dias amplectuntur,hoc unum nobilitatis exer
citium in eis deſideres,quod membra trahen
tes amplius tripudiare,& lacertos exerere nõ
posſint. Sed mirum fortaſſe quibuſdam uide-
bitur,quod ad mulierum oſcula admittantur,
cum intus corruptis humoribus grauisſimam
ore mephitim exhalent. Sane habent, habent,
inquam,iſti ſyncophãtæ antidotum,qua puel-
lis facile imponant:paſtillos enim ex ſuaueolẽ
tibus condimentis confectos asſidue manibus
ſuis ita rotant,ut ab imprudentibus non faci-
le teter faucium uapor percipiatur. Poſthume
non benę olet,qui bene ſemper olet. Porro cũ
ſit,uti diximus,hic morbus tam multis iam na
tionibus prope domeſticus, nullam tamen re
perias,quæ nominis etymologiam ſibi adſcri-
bi patiatur. Gallus morbum Neapolitanum,
ſeu Parthenopæum,Italus Gallicum,quemad-
modũ & Hiſpanus: at Germanus Hiſpanã ſca
biem appellat. Sed cum hæc dira lues non
Europam modo,uerum & Aſiam, & Africam
inuaſerit, non inſcito, neque inepto nomine
Blaſius quidam Holerius in libello ſuo de mor
borum curandorum inſtitutione, κοσμικόν,
hoc eſt, mundanum mihi nominaſſe uidetur.
Quocunque tamen uocetur nomine, poſtquã
de re ipſa nulla exiſtat controuerſia,hic mul-
tum mihi laborandum non exiſtimaui. Quare
ad ſecundam noſtri inſtituti partem, quæ hu-
ius morbi corpus affligentis ſigna proditura

A eſt,tranſire conſultius nobis uiſum eſt. Præpol
let enim multis modis ſuperiori & ubertate,
& utilitate:quia nanque malum niſi cognitum
declinare nequimus, pedibus, manibusque,
imo toto corpore nobis adnitendum eſt,ut
quæ notæ tabem iſtam aperire posſint, non
omniuo ignari ſimus, ſiue ab eo iam inquina-
ti,ſiue ab eo adhuc immunes. Quiſquis enim
in urticetum iſtud corruerit, niſi tempeſtiue
depoſito omni pudore ſeſe perito medico pa
tefaciat,periculum eſt, ne partibus, quas uo-
cant principes,labefactatis, tandem in tabem
incurabilem incidat,unde præpropere ſequa-
tur mors,aut uita morte calamitoſior. Quod
ſi qui continentes ita hactenus uixerint,ut ma
B lus iſte hoſpes nondum apud eos diuerſatus
ſit,quid illis debeat prius eſſe: quid antiquius:
(cum ſit hic morbus maxime contagioſus) quã
indicia quædam habere familiaria, quorum
beneficio tam crudelem belluam aduentantẽ
tectis ſuis depellere,atque arcere queant? Ad
de quod quidam medici,atque chirurgi nomi
ne indigni,male affectos ad ſe uenientes ſępe
mentiantur hac labe correptos, quo numerũ
maiorem copiam emungant, quorum impo-
ſturis facile occurreris,ſi morbi ſigna nõ igno
raueris. quæ ſunt huiuſmodi Aegri pudenda
puſtulis quibuſdam cruſtoſis, ſiccis, & inter-
dum etiam ſanioſis inficiuntur. Bubones nunc
in dextro,nunc in ſiniſtro, ſæpe in utroque in
C guine inſurgere percipiuntur, quos Galli ca-
ballos, in re tam ſeria ludentes, appellitant,
propterea quod quem bubones inuaſerunt,is
incidere nequeat, niſi ita diuaricatis tibiis,
ut caballo inſidere uideatur. Sed ad ſigna re-
uertor. In fronte,item & circa capillorum ra-
dices,papulæ quædam tanquam gemmulæ py
ropi,aut tãquam exanthemata,iis ſimilia, quæ
ab igne excitantur,erumpunt, & quaſi efflore
ſcunt. caput uero grauedine moleſta affligitur
dolores præſertim nocturni, cum colli, & ſca-
pularum cruciatibus,qui temporis progreſſu
ad brachiorum, & crurum iuncturas dilabun-
tur, inſurgunt. Adſunt & cum doloribus tumo
res pręter naturam in ipſis articulis,qui diffi-
D culter admodum reſoluuntur,& raro ad ſup-
purationem perduci poſſunt. Cęterum non
uidebitur,opinor,omnino πάρεργον, ſi qui co-
lores in ſupradictis puſtulis, & abſcesſibus im-
primantur,hic aperuerimus, quod quidem ut
debite pręſtemus,de humorum qualitatibus,a
quarum corruptione iſte morbus originem ac
cipiat,prius dicendum nobis fuerit. Conſtat
autem apud medicos eum ex quatuor humo-
rum corruptela,ſanguinis uidelicet, pituitæ,
& utriuſque bilis,ſcaturire poſſe:ſed tamen ſe
re ſemper eſt unus aliquis, qui reliquis altius
caput erigit. Si itaque ſanguis principatũ
obtineat, abceſſus in inguinibus, quę Gręci
apoſtemata

apoſtemata dicunt,rubentes,& calidi,nonnihilque intumeſcentes exoriuntur , qui continuam ſæpe febrim ægroto pariunt. Puſtulæ autem,quæ circa collum potiſſime,& frontem eminent,ſubtumidæ, & rubentes erunt, quemadmodum & oculi ipſi.nec ea tantum ſigna ſanguinis exuperantiam indicabunt : ſed etiam uenarum intenſio.deinde ab hora noctis nona,uſque in tertiam diei horam ægrotãti labores incrudeſcent.Si uero bilis flaua dominatrix in corpore exiſtat, ea cum pudenda expugnauerit,ulcere ſtatim uirulento, ſerpenti carioſo,cum ſummo rubore,& inflammatione debacchatur. Puſtulæ autem, quæ ſe exterius egererent,citrinum colorem referunt: & à tertia potiſſimum diei hora,uſque ad ſequentem nonam dolor ingraueſcere ſentietur. Quod ſi pituita redundantiæ imperium obtineat,rarius puſtulæ per corporis habitum uiſuntur,eo quod pituitæ ea ſit natura (Galeni 6.Aphor.teſtimonio)ut magis ad iuncturas deſluat.unde omnium iuncturarum, & articulorum incredibiles exoriuntur cruciatus,qui occiput maxime,tibiaſque infeſtant, atque a tertia noctis hora uſque ad nonam mire ęgrum excarnificant. Si uero bilis atra imperium exerceat,ſupercilia,cranium,brachia,pernaſque tuberibus calloſis, & apoſtematibus, quæ Græci τοὺς σκίῤῥους dicunt, non diſſimilibus infeſtari duriter uidebis. Puſtulæ autem liuentes uerrucarum ſpeciem repræſentant. Color laborantis cineritius,& plumbeus exiſtit. Hinc thoracis inflammatio,uentriculi imbecillitas,ſplenis grauitas,& durities,acidi ructus,pedum tumores,crurum uarices,& alia quam plurima mala longo agmine adrepentia miſerum ægri corpus aggrauabunt. quin excrementa ipſa triſti nigrore infecta deiiciẽtur. Atque hæc quidem de iſta lue inquinatorum ſignis ſufficere poſſe uidebantur, niſi & aliud quoddam reſtare(tametſi nullam neceſſitatem inferat)quod & ego,& uos ſæpe experti eſtis. Illud autem eſt,quod ſuaues iſti Veneris milites hominum ſanorum commercia, & propiora colloquia aſſidue uenentur , & inter colloquendum ita propinque faciem admoueant,ut olidum uirus, quod in ore natum eſt , in noſtras fauces euomere uelle uideantur. Vnde tam iucundum , & amœnum plerunque odorem percipimus,quam ſi uetulæ baghuttæ recens oletum nares noſtras oppugnet, Sed iam utrunque,morbi ſignis a nobis proditis,ad tertiam noſtræ declamationis partem , nimirum curationem , ut ſeſe deflectat oratio, tempus poſtulare uidetur. neque tamen uelim,ut minutim ſingulas antidotos, & pharmacorum temperaturas nos uobis tractaturos expectetis: cum id opus eſſet longe prolixius,quam temporis mihi conceſſi ratio

E pateretur, & inutiliter prope uocabulorum horridulorum congerie me obtuſurum uobis perſuaſum habere. Quapropter ſumma ſequar tantum faſtigia rerum contentus ea attingere,quæ nullo negotio intelligatis, & unde emolumenti nonnihil ad uos deriuari poſſit. Quem igitur huius affectus ſuſpicio inuaſerit,ſigniſque nuper rite perpenſis admonitus fuerit,citra dilationem,aut moram ullã medico non inerti,non obtuſæ naris,non analphabeto (cuiuſmodi plerunque ſunt omnes, qui huius morbi curationem profitentur) ſed litteris,& dexteritate prædito, ſeſe perfricta fronte,& facie denudabit,morbi ſui circunſtãtias omnes ei aperiens,nihilque eum celans de

F iis,quæ ad mali ſui cognitionem facere poſſint. Nam,ſi uſpiam, parænesis iſta

Principiis obſta,ſero medicina paratur,
Dum mala per longas inualuere moras,

In hoc ſane morbi genere locum maxime habitura eſt. Quoniam ſi tempore labente altiores in corpore radices eum agere permiſeris,tam certo credas , quam ſi me audias ſoliũ Sybillæ,ita profunde in corporis penetralia ſeſe reconditurum,partibuſque internis ita tenaciter hæſurum, ut poſtea medici induſtria placari quidem, extirpari haud temere poſſit, ne ſi Apollo quidem pharmaca omnia ſua attulerit, adeo inueteratum iſtud malum humãnæ naturæ aduerſum eſt, & noxium . Porro

G adhuc recens,& maxime quod ſyncerum offẽderit laborantis ſanguinem,non difficili negõtio e corpore omnino profligari a medico nõ indocto,atque exterminari poterit. Nam & ſi morbum hunc nouum eſſe, noſtrę memorię prope medici omnes aperte fateantur, & proinde medicos omnes,chirurgoſque initio perſpecta mali prauitas ualde attonitos reddiderit : induſtria tamen,& ingenio (Credo equidem auxilium Diuum monſtrante ſupremo) eo taudem penetrarunt,ut quæ eſſet huius ſęuientis monſtri eſſentia, penitius cognoſcerent : qua cognita cauſam amouerent : atque ea amota hominem priſtinæ ſanitati reſtituerent. Vidimus ipſi,& familiariter nouimus

H in Louanienſi academia chirurgum quendam inſulenſem Franciſcum Stephanum, qui dum olim adhuc adoleſcens Louanii arti ſuæ daret operam,morbi huius radicem neſcio cuiuſmodi aqua(neque enim id quenquam mortalium docere uolebat) in uitrea ampulla inter prunas ſine flamma diutile cocta,extirpauerit. Mentior,niſi ſimile quiddam medicorum excellentiſſimus Petrus Andr. Matthiolus tradat de potu quodam,quem ipſe ſecretum appellare conſueuerat, quo morbum Gallicum nuper cõtractum ſe creberrime curauiſſe grauiter affirmat, ex quocunque etiam humore indiſcriminatim conflatum. Alioqui idem

auctor

auctor aqua, quæ philoſophica nuncupatur, affectum hunc facile poſſe depelli, indubitanter aſſeuerat. Quid uero de ligno illo, quod propter energiam, quam producit, diuinam ἁγιόξυλον, id eſt ſanctum lignum appellatum eſt, dicturi ſumus? certe uno ore præſtantisſimi quiq; medici huius unius uirtute morbo Gallico correptum in corporis integritatem redire poſſe, modo tamen noxiæ materiæ præparatio, & conueniens purgatio anteceſſerit, profitentur. quo fit, ut non iniuria Hieronymum quondam Fracaſtorium medicum inſignem, poetamque nobilem, poſtquam in huius ligni laudes longe, lateque exſpatiatus eſſet, credã entheo quodam furore agitatum in ſua Syphilide exclamaſſe.

Salue magna Deum manibus ſata ſemine ſacro
Pulcra comis, ſpectata nouis uirtutibus arbos,
Spes hominum, externi decus, et noua gloria mundi.

Sunt tamen apozemata quædam, olea, unguenta, cataplaſmata, & nonnulla alia antidota, quibus omnino fit opus ad iſtius mali, præſertim utcunque adulti, depulſionem: quorum cũ uberrimam tibi ſuppeditent complurium medicorum libri copiam, abſurdum fore putaui, & tædioſum ſi eis deſcribendis aliquibus aures onerarem; cum pleraque uerbis ſcateant horridis, & exoticis, neque eorum, niſi præſcribente perito medico, nobis ullus uſus eſſe poſſit. Familiariora autem ſunt, nec minus tamen neceſſaria, quę de rerum non naturalium obſeruantia medici tradiderunt. Sunt autem illæ numero ſex: nimirum aer, cibus & potus, motus & quies, ſomnus & uigilia, excretio & retentio, atque animi affectus, qui a Galeno, & aliis Gręcis παθήματα ſimpliciter, & cũ adiectione παθήματα τῆς ψυχῆς nominantur. hæc autem medicorum ſcholæ Res non naturales appellant (ut hoc obiter dicam) eo quod ad naturam noſtram, ſeu corporis conſtitutionem nihil faciant: ſiniſtre tamen aut dextre adhibitæ uel officiunt, uel humanæ naturæ conducunt. In his uero quid obſeruandum cenſuerint medici, breuiter dicemus. Curando igitur aer, atque anni tempus prudenter ſeligenda ſunt. Cum enim anni partes conſtituantur quatuor, in eis uer curationi maxime eſt accommodum. propterea quod reliquæ partes plerunque aliqua uehementi qualitate exuperent, qua aerem ipſum afficiunt, quem moderatum in calore & humore (cuiuſmodi ſine controuerſia uernum aerem omnes eſſe prædicant) ad hanc curationem eſſe conueniebat, atque ob id habitationes, quę ſunt frigidę, & pluuiis obnoxiæ, fontes limoſi, ſtagna, lacus, flumina inundantia, & paludes maxime ſunt fugienda: quia iis inficitur aer, quo plurimorum aliorum morborum uehes nobis adducuntur. Cibus autem, & po-

A tus non minorem curam, quam ipſe aer requirunt: eo quod (ut inquit Haly) illa corpus noſtrum multis mutationis ſpeciebus immutent. Sit ergo panis non calidus, nec uetuſtatem trium dierum excedens: ſit bene coctus, & fermentatus, modiceque ſalitus, & ex optimo grano ſubactus. Carnibus uero ęger utatur paucarum ſuperfluitatum, cuiuſmodi ſunt uitulina, hœdina, caprilla, quas ſequũtur gallinarum, caponum, perdicum, turturũ, phaſianorum, turdorumque carnes. Sed potius elixæ, quam aſſę eſitari debent, propterea quod facilius concoquantur. Quod ſi occaſio ſeſe offerat, ut piſcibus ueſcendum ſit, curet ut ſaxatiles ſint, ſquamoſi, & ſynceris aquis B degentes: potu autem utatur uinoſo. Sed cautio eſſe debet, ne uinum nimium ſit dulce: quia tale parit in corpore oppilationes: neque etiã nouum, quia id ebullitionem humorum, & dyſenteriam generat: ſit igitur medium inter antiquum, & nouum, ſit boni odoris, & ſaporis. Inſuper, ut id uniuerſaliter dicam, cęna prandio ſit ſemper parcior, euiteturque cum inanitio, tum plenitudo: illa enim corpus ita attenuat, ut morbi doloribus æger par eſſe nõ poſſit, hęc uero (ut Galenus ſecundo de accidenti, & morbo ſcripſit) morborum frigidorum cauſa exiſtit. Quare optime diuinus ille hippocrat. protulit ſectionis ſecundæ Aph. 5. Non ſatietas, non fames, neque aliud quic- C quam, quod naturę modum excedat, bonum. Quod autem ad ſomnum, & uigiliam attinet, nihil aliud dicturi ſumus, niſi ut tanquam ex tripode reſponſo, fidem æger habeat Hippocrati ſectionis ſecundæ, Aphor. tertio dicenti: Somnus, uigilia, utraque ſi immoderata exiſtunt, malum: uigiliæ enim uehementer exſiccant corpus: ſomnus autem ęquo longior prauis humoribus gignendis eſt fomentum. ſi tamen in alterutrum peccatum ſit, diuturniore ſomno, quam uigiliis minus offenderetur. Meridianum tamen ſomnum tanquam maximam perniciem fugere oportet, niſi forſitan pręcedente nocte omnino ęger dormire nequiuerit. Motus uero, ſi moderatus ſit, pro- D bari uidetur, modo ante cibum ſuſcipiatur, iuxta Hippocratis ſexto Epidimiarum, ſectionis quartæ Aphor. ultimum hunc: πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν, hoc eſt, labores cibos antecedant. declinare tamen ad ſuperfluam quietē: quam ad uehementiorem motum ſatius eſt, imo quãdo pharmaca traduntur, omnino exercitiis abſtinere conuenit. Vitanda eſt inſuper ira, triſtitia, timor, ſollicitudo, contra lętari, bene de ſalute ſua ſperare, & cum amiculis conuerſari ſolantibus, mire conducit: ſiquidem.

Anxiamens non ipſa ſibi, non rebus agendis
Conſtat, ab hac uitium corpora ſæpe trahunt;

Hinc

Hinc variæ peſtes,morborum hinc mille figuræ:
Crede animum noſtri corporis eſſe ducem.
Sæpe graues iſta ueniunt ex arce labores,
Sicut ab aeriis peſtilis aura plagis.

Denique(ut tandem ad ultimam rem non naturalem deueniamus) diligenter curet æger, ut uentrem lubricum habeat, ſi non natura, certe artificio, & medici induſtria. Venerem autem tanquam peſtem in ultimas terras relegare oportet: nihil enim eſt nocuum magis. ſi tamen ab ea omnino abſtineri non poſſit,uidendum eſt,ne ea, niſi ultima concoctione peracta aduocetur. Reſtat modo ut memores eorum,quæ in frontiſpicio ſumus polliciti, rationes aliquas tradamus, quibus hanc contagem,quia triſtius haud ullum monſtrū, nec ſæuior ulla peſtis,& ira Deum Stygiis ſeſe extulit undis, deuitare poſſimus. nam etſi ex concubitu potiſſimum ſcaturiginem habeat, cum tamen & continentiſſimi in iſtam Scillam incidere poſſint, accurata præcautione, quis eſſe opus inficiabitur?nam adeo præſens uenenum fouet iſta peſtis,& tam multas reperit uias,quibus,proh dolor, in corpus humanum,& in id ſolum (cætera enim animalia ab hac lue immunia eſſe aſſerunt)irrepat, ut incautos quaſi poſitis inſidiis, facilè opprimat: per contactum ſiquidem, etiam ſine ullo uſu Venereo,maxime ſudore per aerem ex corpore diffuſo ipſius laborātis:per ueſtimenta, prę ſertim linea, quæ cutem contegunt: per cibū, in quem affectus halitum euomuerit,aut gingiuis putrilagine corruptis contigerit, per potum ex eodem calice ſumptum: per oſculum in amoris ſpeciem exhibitum, & alia his affinia in hominum præcordia hæc dira peſtis illabitur. Quare ea omnia ſuſpecta habere debet, quiſquis colloquium, aut conſuetudinem cum infecto habere coactus fuerit. ſiquidem aſſerit Nicolaus Maſſa medicorū præcipuus ſe inter alios amicum quendam ſuum curaſſe,qui per ſolum contactum linteaminum, in quibus quidam, qui in crure ulcus Neapolitanum habebat,ſe dormiturus compoſuerat. Quocirca conſultiſſime mihi facere uidentur mercatores,& uiatores noſtrates, qui dum foris peregrinantur, diligenti indagine perſcrutantur,num munda,recenſque lota ſint lintea, in quibus iacere debeant,quinimo oculis ſuis, ſuorumque diuerſoriorum præfectis diffidentes,allato per ſeruitia faſci coculario ea diligenter exponunt,& tam diu protendunt,dum uirtute attractoria ipſius ignis, quicquid ineſſe poterat contagii ſudorifici, eductum ſibi perſuaſerit. Euenit tamen ut aliis alii facilius,& citius hoc malo corripiantur.melancholici enim,ſiue per muliebrem amplexum, ſiue per ſolam cōtagem,facilius inquinari poſſunt propter morbi ſimilitudinem,cum ille ſit ma-

E ximeſiccus:deinde qui corpora habent delicata,& rara:ſed omnium uelociſſime,qui corpus prauis humoribus habent oppletum:cum etenim huius morbi officina, ſeu ut ipſi uocant, minera,ſit hepar,cuius munus eſt quatuor ipſos humores procreare, ſi ipſum prius male affectum fuerit,ſequitur facillime hac infectione imbui poſſe. Cæterum ad milites iſtos Cupidineos, qui pruritu quodam libidinoſo ardētes,amplexus meretricios difficulter euitare queunt, priuſquam finiamus, deueniendum eſt: nam & illis quoque pręcautionis aliquę rationes pręſcribendę ſunt. Cum igitur effrenis ille ardor in pręcordia, & medullas ſeſe inſinuauerit, ſubeat mentem illorum iubeo, quam multis calamitatibus hominum
F tota uita ſit obnoxia.miſera, & ſordida eſt natiuitas,laborioſa educatio,multis iniuriis expoſita pueritia,plurimis ſudoribus onerata iuuentus,grauiſſima ſenectus,duriſſima deniq; mortis neceſſitas:taceo multorum morborum ultro irrepētium agmina:taceo infeſtam paupertatem,infamiam,pudorem,tormenta, inſidias,conuitia,lites,contumelias:quę ſane omnia,etſi mirum in modum grauia, moleſtaque quilibet ſanę mentis cogatur fateri, ſi tamen ad amuſſim perpenſa,aut ad trutinam examinata fuerint,ea dubio procul execranda iſta lues longe exuperat,quam tamen iſti inſani,& amentes ſuo iumēto accerſunt,& ſępe magno redimunt:ſed ubi eam nacti ſunt, quid aliud
G (ut non inſcite dixit quidam) quam uiuum cadauer gerunt?Porro audire mihi iam uideor in hoc cœtu adoleſcentes quoſdam plane Veneris filios obſtrepentes,ſe nonnunquam conſodalium ſuorum perſuaſionibus prope ineuitabilibus ad fornices pertrahi, interdum etiā, ubi bacchus (ſine quo frigere Venerem merito dixit Comicus) pluſquam dimidium mentis illis abſtulerit,eo rapi, & ſe tum imprudentes in ſpurcarum luparum baratrum impurum prolabi.age,his quoque medeamur. Imprimis igitur edocti a nobis ſigna ſupra indicata, uideant, ſi fieri poſſit,ut rem cum non infecta habeant. quod ſi ne id quidem cauere potuerunt, ſimulatque flagitioſam ſuam libidinē
H expleuerint, pudenda aqua calida, aut uino (quod melius,ſed imparabilius eſt)candido ablui ſolicite curent:hac enim ablutione peſtifer ille humor pudendis inſidens conſumetur,exterminabiturque. Longe tamen tutior (ut illud tandem coronidis uice addam) & ſalubrior antidotus foret, ab iſtis horrendis lathomiis pedem referre,meretricum laſciuiam cane peius, & angue odiſſe, oculorum petulantiam,corporis illecebroſum geſtum, ſermonū blanditias,crines criſpos,labra inſidioſe ridētia, mamillas ad alliciendum compoſitas in tempore diſcere aſpernari:baſia,ſuauia,conta

ctus

ctus, oppreſsiunculas, affrictiones, luctas, reliquaſque omnes captioſas, quibus puellæ incautos amatores in ſuam naſſam ſæpe pertrahunt, ueluti fimum deſpicatui habere: deniq; ſibi adoleſcentes illos apud Menandrum imitandos proponere, qui, dum inter pocula leno quidam impurus illis inſidias, formoſas aliquot, & bene cultas meretrices producendo, moliretur, in ſeſe demisſis oculis arrodebant bellaria, ne auſi quidem illos in eas deflectere. Iſta ſane, atque eis ſimilia ſi in animum non grauatim demittatis, altaſque radices agere permittatis, a damnoſæ Veneris ſtimulo facile uos liberabitis, & aſſeretis; cum præſertim breuis illa titillatio aliud ſit nihil (ut recte dixit Socrates) quam morbi comitialis quædam ſpecies, a qua grauisſime corpus humanum labefactari experimur. Quocirca merito Pithagoram interrogatum a quodam, quando cum fęmina eſſet congrediendum, reſpondiſſe ferunt. Cum uoles teipſo fieri debilior. cuius quidem rei non ignarus Demoſthenes, Laidem accedens, eius noctem A (ut elegantisſime Gellius in ſuis Atticis noctibus refert) expetiturus, concubitum pęnitudinem appellauit. ſed ipſius egregii ſcriptoris uti uerbis libitum eſt: quia & lepore, & iucunditate, quibus in narrando uſus eſt, uobis gratisſima fore exiſtimaui. Ad ipſam, inquit Laidem ille Demoſthenes clanculum adit, & ut ſibi ſui copiam faceret, petit: at Lais decem millia drachmarum (quæ faciunt noſtræ monetę mille coronatos) popoſcit. tali autem petulantia mulieris, atque pecuniæ magnitudine ictus, expauiduſque Demoſthenes, auertit iter, & diſcedens οὐκ ὠνοῦμαι, inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν, hoc eſt, non emo decem millibus drachmarum pænitudinem.

B Poſteaquam igitur, huius horrendi morbi adeo turpem originem, notas fędas, curationē moleſtam, & aleæ plenam, pręcautionem periculoſam tradidimus moneo, ut procul a uobis hāc deformem, & ſanioſam pſoram arceatis, hanc in barathrum, in ſterquilinium, in foricas proiiciatis, ac proſcribatis, ne tā exitiali ſcabie correpti, toto uitę curriculo doleatis.

F I N I S.

DE MORBO GALLICO MICHAELIS IOANNIS PASCHALII VALENTINI,

TRACTATVS.

Deſcriptio morbi Gallici.

SI morbus Gallicus, quem & Hiſpanum, & Neapolitanum nominant, noſtro ſæne malo hiſce temporibus affectus notiſsimus, antiquioribus uero ne per ſomnium quidem notus: deteſtandus tamen perpetuo, qui cum a putredine incipiat, in linguam terminatur uario, & dolorum, & puſtularum prouentu, ac præcipue noctu corpus diſcrucians. Fit autem a quatuor humoribus, a naturali temperie per exuſtionem in malignam quandam naturam degenerantibus a contagio, ut plurimum primo affectis.

Cauſa.

Deprehenditur hoc malum, quia in pudendis a principio puſtulæ apparent, cruſtis obtectæ ſiccæ, & lenta nonnunquam ſanie manantes. Iam & in fronte, & circa radices capillorum puſtulæ ſeu uerius dixeris, tubercula diuerſi coloris oriuntur, modo citra ullius medicamenti opem deſiccata, modo hinc inde frequenter renaſcentia. In capite ſumma ineſt grauitas, in collo humeris, atque adeo omnibus articulis perpetuus cruciatus dolorificis ibi tumoribus, præter naturam obortis: qui cum difficile diſcutiantur tardeque ſuppurentur, in nodos ſæpe ac durities migrant. Ad extremum fauces, palatumque, & inſuper lingua nigris, fætidiſque erumpentibus puſtulis turpiter exeduntur.

Signa.

Curatio. Primo. Victus.

Hic morbus curatur primo uictu humectante, & in actiuis temperato, uel parum calido. Quæ atram bilem efficiunt, maxime nocent, ut caro leporina, bubula, hircina, & ceruina, caſeus antiquus, omnia ſalſa, & omnia legumina: ſimiliter quæ facile putreſcunt, ut piſces & lac.

Conferunt quæ bonum ſuccum efficiunt, ut panis optimi tritici, pullus gallinaceus, gallina, caro arietina hiſpanica, uitulina, hædi, coturnicis, & ſimilium: de quibus libello de bono & malo ſucco, libris de tuenda ualetudine, & de facultatibus alimentorum multa a Galeno tradita ſunt copioſiſsime: perpetuo tamen conſiderandæ ſunt uires ægri, & morbi magnitudo. Conſideranda quoque eſt ſententia Hippocratis lib. Aphoriſmorum, Quibus ſemel aut bis &c. in cibandis omnibus ægris. Vtatur ſi poteſt exercitatione præſertim uentriculo uacuo, abſtineat a uenere & animi perturbationibus, quæ bilem atram augent, ut ſunt ira, triſtitia, & ſimiles.

Secundo Sanguinis miſſio.

Secundo, ſanguinis misſione, præſertim ſi fuerit morbus recens: ubi uires ſunt maiores ſecta uena iecoraria, aut communi, ut ſanguinis copia reſpondeat plenitudini, fiatque uacuo uentriculo & inteſtinis niſi timeatur ſubita ſuffocatio, aliquando bis aut ter ſanguis eſt mittendus.

Tertio Concoctio.

Tertio, concoctione per hæc, uel ſimilia. R. ſyrupi fumariæ. S. & borraginis ana unc. vi. ſyrupi fumariæ compoſ. & de epithymo ana unc. ii. miſce. Item, R. aquarum fumariæ, borraginis, lupulorum, & quinque radicum ana unc. viii. miſce, & facta iam concoctione diebus nouem.

Purgatio.

Quarto, uacuatione atræ bilis per hoc, uel ſimile medicamentum. R. medullę caſſię fiſtulę recens extractæ drach. vi. confectionis medicaminis quod ſcripſit Hamech drach. iii. ſſ. diacarthami drach. ii. ſſ. ſyrupi borraginis unc. i. decocti florum cordialium quod ſufficit, miſce, & fiat potus. uel R. pilularum de fumo terræ, & hermodactilorum maiorum ana drach. ſſ. diagridii gran. iiii. cum aqua bugloſſæ fiant pilulæ vii. Deinde per aliquot dies roboretur uentriculus, & partes principes, ſanguiſque purior efficiatur electuario diarhodonis Abbatis, uel conſerua borraginis aut bugloſſæ cum aqua aut decocto borraginis, uel bugloſſæ uel fumi terræ. fiat quoque bis uel ter in menſe corporis purgatio, his, aut ſimilibus pilulis. R. pilularum de fumoterræ, hermodactylorum maiorum, & indarum ana ſcru. ii. cum aqua bugloſſæ fiant pilulæ xv. adde cuilibet earum granum i. optimi Diagridii. Doſis uero ſint tres.

Exercitatio & balneū.

Quinto, exercitio forti & balneo, donec ſudet copioſe, bibāt tūc ꝑ aliquot dies oleū cōe quātitas erit ℥.iiii.cū ℥.i.optimi ſacchari. His oībus ſolet curari Gallic.morb.ſi fuerit recēs: qui

qui ſi habuerit pilorum decidentiam, ęget
A pręter iam dicta frequenti capitis raſione fri-
ctione, & lotione frequenti, decocto pulegii,
ſtechadis, origani, ſaluię, roriſmarini, & ca-
momillę, & ſimilium. Si his omnibus mederi
non poſſumus huic morbo, adhibebitur ſyru
pus ſequens. R. corticis ligni Indici ſeu Guaia
ci in minimas partes diuiſi unc. viii. Interio-
res eiuſdem ſimiliter inciſi unc. iii. ſenæ unc.
ii. epithymi, polipodii ana unc. i. fumariæ,
borraginis, cichoreę, roſtriporcini, radicum
bugloſſę ana m. ii. florum cordialium ana M.
i. liquiritię, radicum diureticarum ana unc.
ſſ. fiat decoctum in libris uiginti quatuor aquę
B optimę, prius per diem in ea infuſo ligno gua
iaco ad medietatem ſecundū artē. Cuius per-
colati accipe libras decē, & cū quatuor libris
ſacchari fiat ſyrupus non perfecte decoctus
ad modum mulſæ; cui addes pulueris hermo-
dactylorum unc. ii. pulueris diarhodon Ab-
batis drach. ii. cinnamomi electi drach. i.
Cuius doſis ſummo mane erunt unciæ quin-
que uel ſex. Hic ſyrupus in omni tempore
etiam prægnantibus, & febrientibus exhi-
bendus eſt intrepide, & ſi opus fuerit, dum
bibit hunc ſyrupum æger, euacua eum per
pilulas ſuperius ſcriptas, uel per medicamen
tum hoc ſi non poſſit deuorare pilulas. Re
C cipe caſſiæ fiſtulæ præparatæ, & diacatholi-
conis ana unciā i. confectionis medicaminis
Hamech, & diaſenæ ana drach. vi. diacar-
thami, & conſeruę bugloſſę ana drach. iii.
ſyrup. borraginis, quod ſufficit, miſce, & fiat
confectio ad modum opiatę. Doſis cochlea-
ria duo ſemel in hebdomada.

rupus ex cocto gua i.

ns huius upi.

tera pur io.

Si his peractis ſemper morbus permanſerit,
forſan curabitur aquis ligni Guaiaci, prima va
lentiori, quę bibitur bis in die, in aurora nimi
rum, & nocte a cœna parca per quinque ho-
ras: & altera clementiori ſeu debili, quę ſola in
prandio & cęna, & inter prandium & cœnam
erit potus. quarum formę ſunt hę, quamuis
ſecundum uariam naturam morbi, & ęgri, tem
poris, & regionis poſſint fieri ualentiores, uel
clementiores. R. ligni Guaiaci lima uel torno
D in minimas partes diuiſi lib. i. aquę optimę
lib. xx. maneant per diem ſimul, deinde deco-
quantur ad medietatem, cuius colatura, reie-
cta parte terreſtri, ſeruetur in uaſe uitreo, quę
erit prima potentior: eius doſis eſt uncię quin
que uel ſex. Deinde accipe lignum primę
aquę, & iterum cum libris xxx. aquę decoqua-
tur donec quinta pars conſumatur, & hęc erit
ſecunda remiſsior prima. Quibus iam bibi
tis fiant alię duę eiuſdem formę, uel ſimilis,
mutata aliquantum natura earum, ſi opus fue
rit. Et finitis aquis ſecundę librę ligni Guaia-
ci, fiant ex tertia & quarta libra eodem modo,

ua ligni aiaci.

A donec ęger ſanetur. Accipiat qualibet hebdo
mada tres ex pilulis ſuperius ſcriptis, uel duo
coclearia confectionis purgantis.

Fiunt ad idem efficiendum aquę ex aſpera
ſmilace noſtri temporis, & eſt Sarza Parilla,
quæ ex India in Hiſpaniam aduehitur. for-
ma earum eſt. R. uncias ſex dictę Sarzæ Pa-
rillę conquaſſatę, & per diem naturalem in-
funde in libris xii. optimę aquę, deinde de-
quatur ad medietatem, cuius colatura in ua-
ſe uitreo conſeruetur ſumenda mane, & ue-
ſperi quantitate unciarum quinque, & hęc
eſt prima ualentior. Deinde accipe ean-
B dem ſmilacem aſperam prius decoctam, &
in lib. xxx. aquę decoquito, donec quinta uel
ſexta pars conſumatur: & hęc erit ſecunda mi
tior ad potum in prandio & cœna, & inter
prandium & cœnam. Quibus ſinitis paren-
tur alię eiuſdem, uel ſimilis formę quemad-
modum fiunt ex ligno guaiaco. Tempus acci-
piendis iis commodius eſt Ver, deinde Au-
tumnus. Aeſtas uero eſt uehementer inepta
& aduerſa. Hyems accom modatior ęſtate,
uere & Autumno deterior. Noſtris quo-
que temporibus reperta eſt radix Chyna, cu-
ius aqua ſolet curare morbum Gallicum, &
articularem. De qua extat liber ſcriptus a
doctisſimo Veſalio. Lege etiam Metho-
C dum propinandi doctum huius radicis apud
Amatum Luſitanum Centur. 2. Curat. 31. re-
ctisſime traditam, uictus ratio dum bibuntur
hę aquę, pręſcripta eſt iam ſuperius, quamuis
in cœna nullæ carnes ſunt exhibendæ, ſed pa-
nis nauticus, uulgo biſcoctus, uuæ paſſæ,
uel radix bugloſſæ condita, uel cucurbita
condita, pręcipue ſi fuerint Caſtellani.
Semper tamen eſt ſequenda Hippocratica
ueritas ſuperius dicta, Quibus ſemel, aut
bis &c.

Aquæ ſmilacis aſperæ.

Tempus curandi morbum Gallicum.

Curatur quoque morbus hic uſu uini ſan-
cti, quamuis bilioſis & ad hecticam diſpoſitis,
minus quam aqua ligni guaiaci conferat.
Eius forma hæc eſt. R. corticis ligni indici
lima uel torno diuiſi in partes minimas unc.
ix. interiores eiuſdem unc. iiii. folliculorum
D ſenæ, epithymi, polypodii ana unc. i. fiat de-
coctum in lib. xxiiii. aquę ad medietatem, de
cuius colatura accipe lib. x. quibus probe ca
lefactis adde uini generoſi lib. xv. & omnia
ſimul maneant in uaſe fictili donec calor ab-
ſumatur, poſtea conſeruetur mixtura in uaſis
uitreis: quibus adde pulueris hermodacty-
lorum unc. ii. bibat in aurora, & ueſperi
lib. ſemis huius uini, loco primę aquę po-
tentioris, & fiat ex ligno, & cortice iam prius
decoctis aqua pro potu in prandio, & cœ-
na cum lib. uigintiquatuor aquę, donec quar
ta pars cōſumatur, qua bibita, ex uino fiat ſecū

Vinum ſanctum.

do modo eodem, ut dictum eſt ſuperius, cum de aqua ligni guaiaci agebamus. Hoc tamen breuius, quam aquæ ſolæ curare poteſt etiam antiquum morbum Gallicum.

Si fuerit antiquus, & curatu difficilis, fortioremque poſcat curationem, facta iam clementiori medicina, niſi morbi & ſymptomatum magnitudo ſolitum ordinem inuertat: (nam Auctore Cor. Celſo, lib. ii. non poteſt uehementi malo ſuccurrere, niſi æque uehemens auxilium) potentioribus opus erit. Inter quæ a multis expertum eſt, & a me laudatum medicamentum ex Mercurio, & aliis partibus externis admotum ordine conſueto, conſentientibus uiribus ægri, quia ubi illæ non adſunt, non oportet laborare: neque facultas ipſius argenti uiui eſt tunc pertimeſcenda, cum olim ſæpe morbis multis leuioribus admoueretur, ut ſcabiei. Galenus tamen nunquã fecit periculum de eo an interius ſumptũ, uel exterius admotum interficiat.

Expertum a nobis unguentum hoc. R. axungiæ porcinæ ſine ſale unc. iii. oleorum laurini, de lilio, & rutæ ana unc. i. ſſ. theriacæ magnę drach. iii. rubeæ tinctorum drach. iii. argenti uiui unc. iii. croci, cinnamomi ana drach. i. moſchi, & ambræ ana gr. iii. miſce, & fiat unguentum. Poterit augeri, uel minui, aucto uel imminuto mercurio, habita ratione uirium ægrotantis, & morbi. Certa rei quantitas neque præfiniri poteſt, neque ſcribi. Aliquando ſufficit prima unguenti admotio, aliquando duæ ſunt neceſſariæ, aliquando tres, & plures quam ſex, quod per ſudores, alui excretiones, & oris deprehendes. Partes quibus admouetur, ſunt extremæ, uidelicet brachia, tibiæ, ſpina, & uenter uerſus inferiores partes.

At cor, & uentriculus omnino cuſtodiantur, ne ab illo medicamento lędatur pars nobilis, uel ei, uel toti ſeruiens. Vnguentum cum admouetur, fit actu bene calidum, & habitaculum etiam, & ſi non ſudauerit ægri pedibus apponantur lateres calidi, cum uino: quod ſi cum his non ſudauerit, neque oris excretiones, neque alui deiectiones habuerit: cum iis, uel ſaltem aliqua ex ipſis euacuationibus ſoleat hoc medicamentum hunc morbum curare: tunc totius corporis ſuffitu erit opus dempto capite ne uis uenefica per nares & palatum, cordi & aliis partibus noceat. Quare æger ſtans ueſtiatur Conopeo, Vulgo dicitur Pauellon, capite ſolo nudo apparente, & inter illius tibias ſuper prunat ſpargatur ſequens puluis. R. Cinnabrii drach. is rubeæ tinctorum, cinnamomi, & croci ana drach. ſſ. miſce, & fiat puluis ad primum ſuffitum, & ſi opus fuerit fiant duo, uel tres. Tunc, immo etiam tempore unguen-

E ti ex mercurio, habeat æger in ore cryſtallum, uel aliquem liquorem adſtringentem, & repellentem, ad defenſionem dentium & oris. Si uero fuerint ulcera & caliditas, quemadmodum ferme ſemper eſſe ſolent, lauetur ſæpe os ſequenti mixtione. R. aquæ plantaginis unc. iiii. aquæ portulacæ, roſarum, & lactucæ ana unc. ii. ſſ. rhodomellis, ſyrupi roſarum, & oxyſaccharæ ſimpl. ana unc. ii. pulueris aluminis uſti, & maſtichis ana drach. ii. miſce, hoc uel ſimili medicamento curantur oris ulcera. Aliarum uero partium ulcera omnia, ſi fuerint ſine osſium corruptione, ſolent curari ſine medicamen-

F tis externis facta curatione totius corporis per ea, quæ diximus. Osſium tamen corruptio cauterio æget & propria curatione, quę ab erudito chyrurgo adminiſtrabitur. Nonnulli in curatione huius morbi antiquisſimi, & fortisſimi, præter iam dicta utuntur pilulis addendo grana aliqua pulueris Ioannis de Vigo. ego non auderem uti illo puluere ne in parua quidem quantitate, & correcto, quia eſt corrodens medicamentum. Fit autem ex argento uiuo, & aqua ſeu lixiuio forti, & potenti, quo aurifices utuntur. Illius tamen auctor Vigo ſecunda parte ſui operis, in peſte dat duo grana huius pulueris, quæ (ipſo dicente) uomitu, & uentris profluuio

G uiolenter purgant. In colica quoque grana duo eiuſdem pulueris cum drachma ſemis Philonii Romani, laudat tanquã utile, & optimum auxilium.

Eius tamen uis corrodens externis partibus clemens eſt, & ſine periculo, & pauci doloris. Aliquando tamen opus eſt miſcere parum unguenti albi, ne dolor magnopere intendatur, & ideo unguento ſuperiori loco argenti uiui indere parum huius pulueris, potentius hoc eſſet & tutius, quam interius aſſumere. Qui deuorandum eſſe hunc puluerem cenſent, aquis frigidis, & cordialibus, & aliis corrigunt. Huius pulueris emen-

H datio, Auctore Petro Andrea Matthiolo Senenſi fit. R. pulueris præcipitati ex Mercurio, (qui fit ut docet idem Matthiolus lib. de ratione curandi morbi Gallici) unc. ii. aquarum plantaginis, & acetoſæ ana unc. ii. macerentur per noctem, & ſummo mane prioribus aquis eiectis, de integro alias eiuſdem ponderis ſuperinfunde, in uaſe æneo, uel teſtaceo ad ignem collides, & non ceſſes agitare ferrea, uel lignea ſpatula, donec in puluerem redigantur. ex quo ſic correcto, poteris pilulas quæ ſequuntur componere, & fiet maior correctio. Recipe electuarii cordialis Conciliatoris ſcr. ſſ. margaritarũ præparatarum, hyacinthorum, pulueris præ-

cipitati ſeu Ioannes de Vigo: ana gran. v. A pulueris diamoſchi ; & diamargaritonis frigidi ana ſcr. ſſ. fiant ex his catapotia quinque quæ ſumantur ante ſolis exortum : Hæc enim eodem auctore breui tempore Gallici morbi dolores tollit ; educendo uomitu ; & eiectione pituitam ; & atram bilem. Plurima aliorum morborum genera idem doctor hoc puluere curauit, addendo diuerſa medicamenta ; pro ratione diuerſorum morborum :

Quod ego quemadmodum dixi ; periculoſum exiſtimo, etiamſi præter auctoritatem Pauli Æginetæ, & Arabis Auicennæ, tot experimentis ſit credendum, & cum Hippocra. extremis morbis, extrema exquiſite remedia optima ſint : Laudat ſimiliter hic auctor in hoc ; & aliis morbis qui ex atra bile fiunt, pilulas ex helleboro, quas Meſue capite de eo ex Haly deſcribit, earum tamen uſus in uere tantum iuuenibus, & robuſtis confert.

FINIS.

ILLVSTRISSIMO, AC COLENDISSIMO D. D. FRANCISCO MARIAE DE MARCHIONIBVS MONTIS, ABBATI SANCTAE CRVCIS, ETC.

PROSPERVS BORGARVTIVS MEDICVS, ET PHILOSOPHVS P. F.

SI VERE dici ſolet, Abbas Illuſtrisſime, quamlibet promisſionem debiti loco habendam eſſe, eumque, qui quid cui promittat, omnino debitorem appellari debere. Ego qui proximo ſuperiore anno, dum cum nonnullis acutisſimi, & prȩſtantisſimi ingenii nobilibus uiris in ædibus tuis de abditis quibuſdam naturalium, moraliumq; rerum cauſis Academicorum more differerem, promiſi tibi me breuisſima quadam Methodo regulam traditurum, qua dignoſci nullo negotio poſſet, quiſnam morbi Gallici (quem uocant) contagione laboraret: quæ nam huic tam deteſtando, & execrabili malo remedia applicanda eſſent, & ſi quæ alia ad hanc rem pertinerent, iure uicisſim optimo debitor tuus ſum exiſtimandus. Id uero mihi ſæpe ſæpius animo cogitanti, uiſum fuit in præſens tempus idoneum, (ut me bonum nomen iudicares) quo & debitum hoc perſoluerem, & ſimul hoc obligationis uinculo, quo me iam diu aſtrictum habes, quantum fieri poſſet, liberarem. Et quamuis paulo diutius expectaſſe uideri posſim (duplici nimirum tertiana febri continuo ſex menſium ſpatio grauiter in lectulo decumbens) ſpero tamen pro animi tui generoſitate, & ſingulari qua polles humanitate, te haſce noſtras lucubratiunculas minime aſpernaturum, quin potius pro innumeris Illuſtrisſimæ familiæ tuæ beneficiis perpetuo tibi fuerim deditisſimus, diuturniorem hanc meam moram æqui, bonique conſulturum. Illud autem maiorem in modum etiam, atque etiam peto, ut ſi conceptæ de me opinioni minus ſatisfecero, tu munuſculum hoc noſtrum leuidenſe (ut ille inquit) ex animo potius, quam ex re ipſa metiare. Cæterum opuſculum hoc qualecumque tandem ſit, tibi uni do, dico, & addico, ut ſi quid ex hac re (quod uix auſim ſperare) emolumenti communi hominum ſocietati accedet, tibi, ſub cuius nomine libellus in lucem prodit, omnes acceptum ferant. Non me fugit te longe maiore uolumine donandum fuiſſe, niſi ſubiectæ rei natura obſtaret: quippe cum omnia, quæ ad hanc rem ſpectant diligenter a me ſint inſerta, & pro ſubiecti ipſius tenuitate, libellus ſatis ſuperque ſibi reſpondeat. Et ſane nihil hoc loco attinet te animo tecum euoluere grauisſima in me collata beneficia, quin potius qua motus ſum præſentis temporis opportunitatem conſiderare. Iam uero nihil opus eſt a me diffuſius commentari quanta dignitas, quantuſque ſit ſplendor, non dicam Illuſtrisſimi, ſed plane Regii ſtemmatis tui, Colendisſime Abbas, cum illud nil aliud foret, quam Solem (quod aiunt) facibus uelle illuſtrare. Quis enim hac tempeſtate ignorat Heroicam Marchionum Montis familiam ex regia Borbonum ſtirpe ortum, originemque habuiſſe? Conſtat profecto ex hac ueſtra nobilisſima progenie (quemadmodum ex equo Troiano fortisſimi Duces prodierunt) quamplurimos belli, paciſque artibus præclarisſimos, ac fortisſimos uiros deſcendiſſe. Hæc tu cum præferas generis ornamenta, unum illud noctes dieſque cogitas ut ueram, ſolidamque gloriam perpetuam uirtutis comitem aſſequare. Macte uirtute nobilisſime Iuuenis, ſic ibis ad aſtra, clariſque maiorum tuorum imaginibus, quibus nihil addi poſſe uidetur, immortalem gloriam, famam, poſteriſque tuis perfectum quod imitentur exemplar es relicturus. Sed nolo ſic ego pluribus laudes tuas attingere, tum quod inſtituti huius ratio id non patitur, tum quod in aliud tempus eas mihi prædicandas diſtulerim. Tu uelim hunc noſtrum laborem hilari animo accipias, ſpereſque futurum, ut maiora aliquando a me ſub tuo nomine in uulgus prodeant.

Vale, Patauii, pridie non. Aprilis. 1567.

De origine, & nomine morbi gallici. Cap. 1.

MOrbvs Gallicus, Hiſpanus, Neapolitanus, Indus, uel Catholicus, aut Venereus, ſiue Meuius, nihil aliud eſt, iuxta antiquorum noſtrorum præcepta, niſi affectus quidã pręter naturã, ſenſibiliter actiones lædẽs, & eo nomine nuncupatur, quoniã indubitata omniũ fide cõſtat, anno poſt Chriſtum natum 1493. aut ſequenti, quando Galliarum Rex Carolus Octauus in Italiam arma moueret, incepiſſe. At Galli hanc ignominiam minime ferentes ex Hiſpania, aut incolarum eius nauigationibus, ex nouo (ut aiunt) orbe, in quo hæreditaria uindicta, ſimili labe corripiuntur omnes, peſſimum malum in reliquas nationes irrepſiſſe clamitant. Hiſpani uero cum huiuſcemodi Gallorum rationes animaduerterent, uiderentque apud Neapolitanos populos luem iſtã magis regnaſſe, eam potius Neapolitanam, quam ſecus, noluerunt appellari. Verũ Itali cũ pręoccupati admodũ a Gallorũ caſtris eſſent, & inter Gallos apparuiſſet principio peſtis iſta, ideo morbum gallicum eam maluerunt nuncupari. Vt ut tamen hęc res ſit, nouus in Italia morbus eſt, antiqua carẽs appellatione, affectuſque horribilis extat contra naturę limites, qui quidem corpori noſtro inſidet, illiuſque actiones primo, ac per ſe uitiari dicitur, quemadmodum reliqui omnes morbi, hoc habent innatum, ut unicuique conſtat.

In quo morborum genere ſit morbus gallicus conſtitutus. Cap. 2.

MOrbum Gallicum inter nouos connumerari morbos, ac merito, & legitime in morborũ ſerie cõnumerandũ eſſe ex prædictis nobis abunde demonſtratum fuit, cum nulla habeatur eius mentio apud Hippocratem, Galenum, Auicennam, & alios antiquos. Dictum etiam abunde fuit quot, & quibus in diuerſis orbis iſtius Chriſtiani partibus, denominationibus dignoſci poſſit, & quamobrem omnes nationes eodem morbo quodammodo affectę fuerunt. Nunc igitur relinquitur ut ad rem ipſam explanandam deſcendamus, ad genus ſcilicet morborum, in quo merito conſtitui poſſit, uel praua nempe intemperie, uel mala compoſitione, ſiue continui ſolutione: idque pręcipue nobis perſcrutandũ principio ante oculos accedit, cũ præſertim diuerſę auctorum rationes hinc inde publice conſpiciãtur, ex quibus liquido conſtat noſtros in hac re medicos huius temporis ſeniores anxios ſæpenumero fuiſſe. Verum enimuero cum uideamus morbum

A Gallicum multoties cum ulceribus quibuſdã, puſtulis, ac gummis, quæ actiones corporis cũ lædat inter morbos illos idcirco connumerari poteſt, qui cõtinui ſolutionem præ ſe ferunt: & quoniam puſtulę, ac ulcera prædicta minime fieri poſſunt abſq; ſanguinis, ac humorum aliorum in corpore mala qualitate, acri ſcilicet, ac corrodente, & ſæpenumero cum febre coniuncta. igitur iudicio meo, morbus iſte cũ mala erit etiam qualitate. Patetque præterea eum eſſe morbum in compoſitione, quoniã affectio in membris organicis continetur, ut omnes propemodum confirmant. Non nullos ſiquidem uidemus hac lue praua affectos, brachia, & tibias ualde extenuatas habere, ac B pręter naturę limites, eáſq; alios tumidiores ſolito, atqui unã caput, ſcapulas, ac reliquas corporis partes. unde cõſtat eos aperte incurrere in uitiatã partiũ cõpoſitionẽ, & ideo reſpectu eiuſdem figurę, membrorum quantitatis, ac diſpoſitionis, morbum in compoſitionis genere comperiemus. Qua propter lues iſta genus omne malorum generale complectitur, nec ideo mihi ſatis uidentur experti, qui aſſerunt eum non eſſe calidam intemperiem, non humidam, non ſiccam, non frigidam, nec continui eſſe ſolutionem, non tumorem præter naturam, non paſsionem in conformatione, & numero, quoniam ex prædictis facile coniicere unuſquiſque poteſt, an talis hæc affectio exi- C ſtat. Conſtat pręterea eum eſſe morbum (ut dictum abunde eſt) & cum omnis morbi natura aut ſit partium ſimilarium (& hoc conſiſtit in temperamento) aut partium inſtrumentalium, & conſiſtit in conformatione, numero, & ſitu, aut ſit communis ambobus, & conſiſtit in unitate ſoluta, cum morbus gallicus palam ſit ex iſtis; ergo erit morbus, atque malorum genus generale complectetur (ut ita iterum dixerim) ſatis aperte. Imo manifeſtum etiam nobis conſpicitur hunc prauum, atque horrendũ morbum eſſe quoque in tota ſubſtantia, atque idipſum demonſtrare commode poſſumus, cũ non cedat medicamentis inuentis ratione, ſicut medici illi, qui aderant in principio mani- D feſte declararunt. quandoquidem, licet doctiſſimi, deſperarunt tamen in arte, cum uiderent ſe methodo non potuiſſe inuenire optimam rationem curandi, atqui in maximo deſpectu medici tunc temporis apud omnes nationes fuerunt: & niſi Hiſpani illi ſuperueniſſent, edocti quomodo apud Indos morbus ſanaretur, & niſi caſu chirurgici audaciſsimi argenti uiui medicamen inueniſſent, adhuc rebellis eſſet morbus, & adhuc maxime ſęuiret. Sed quoniam doctiſsimi etiam recentiores medici multoties de integra morbi gallici reſolutione deſperarunt, hinc factum ſane eſt ut empirica curatio pręualuerit. Et ideo non

non deſunt, his noſtris temporibus,carnifices medici, qui nulla uel generis morbi, aut ſpeciei habita conſideratione,ſtatim ad morbum profugandum accedunt. Sed utinam non uſqueadeo credulum eſſet uulgus perditiſsimis iſtis impoſtoribus medicos mentientibus; titulo quodam ſecretorum, quæ hic à patre acceptá iactabat, ille partim emptá, partim cõpilata gloriatur, alius ex pharmacopœorũ diario conſarcinata uenditat. Attamen an ſecreta hæc, hoc eſt efficaciora, ac probatiora ſunt remedia, an uerius cacodæmonum manus? Nam per ſe remedia nec ſalutem efficiunt, nec morbos; ſed cum à medico natura prudente, & in rationali methodo probe exercitato exhibentur, Deorum manus & ſalutaria uocabantur Herophilo: cum a ſtolido literarum omnium ignaro, uenifica manus quidni appellentur? Quam rem operibus quotidianis aperte teſtantur, dum purgantia indies ęgris imperant, quibus tolerandis ne quidem equus fortiſsimus par fuerit. Vides totius orbis miraculum Italiã, quam inique ab æſopicis iſtis corniculis, & purpuratis ſimiis illudaris: ſed communis hæc arrogantia, atque uſurpatio pharmacopęis, rhopopolis, tonſoribus, aliptis, reunctoribus, obſtetricibus, clinicis mulierculis, ac ęgrorum miniſtris. Quid? quod anus ſurdaſtra, ſorditie, annis, pannis obſita, lippa, in medio proſtibulo educata, etiã ex lotio morbos, & partes affectas iudicare, apud rudem plebeculam ſimulat? In quibuſdam optimis Ciuitatibus, ſi quis horum nebulonum ſe medicum mentiatur, mox raptus in aſinum ſtrigoſum,& ſi inuenitur, ſcabidum ſublimis tollitur, auerſus urbe tota circumducitur, ſcommatis undique inceſsitur, conſpuitur, laceratur, pulſatur, ſordibus omnis generis conſpurcatur, poſtremò expiata urbe eiicitur, illuc nunquam rediturus, niſi malo ſuo maximo. Quam uellem legibus nobis idem ubique licere, nõ enim omnes ex profeſſo morbos curatu difficillimos, aliorum utique uitæ periculo expellere tentaremus. Sed ad rem tandem redeamus, idipſum omnino concludẽtes, quod niſi optime morbi cuiuſuis naturã perſpexeris, eum minime curare tuto poteris; Et idcirco non ſat eſt nobis dixiſſe, hic laborat morbo gallico, ergo remedia ei exhibeamus, quæ alterum ab eodem affectu liberarũt, ſed præſtat eiuſdem genus inter cętera comperire, & alias contemplationes, ante oculos habere, antequam ad remedia precipitemus; Morbus igitur iſte tam diram habet naturam, ut merito concludamus omnia morborum genera cum ipſo cõiunctã quodammodo fuiſſe, uidelicet quæ uel paruam habeant intemperiem, uel malam compoſitionem, aut continui ſolutionem. Aut preterea dici poſsit ęſti-

E uus, epidimialis, aut communis iudicent obſecro medicinæ ſtudioſi; quibus per manus hic noſter tractatus peruenerit. Commode ſatis enim ex antedictis unuſquiſque cognoſcere poterit, an eodem oriatur modo gallica lues quo cæteri prædicti morbi; & nunquid cauſas ſuas habeat communes cum ipſis, necne: atque ita facile rem omnem comperiet dilucidatã; quibus iam breuibus enarratis; commode ſatis, ac tempeſtiue ad prędicti morbi gallici ſpecierum enarrationem deuenire fas erit.

De numero morbi gallici ſpecierum. Cap. 3.

MOdo ad particulares morbi iſtius ſpecies ordine peruenire debemus, eaſque ante- F quam ulterius noſtra extendatur oratio, modo quo genus prædictum examinemus; ut inde facilior accidentium omnium cognitio uniuerſa pateſiat, morborum enim ſpecies, atque naturas in primis conſiderandas uetuſtiſsimus prodidit Hippocrates libro ſecundo de ratione uictus acutor, tex. 38. tum et ſymptomatum naturas, quæ affectus ipſos uelut umbra corpus ſequi ſolent. Octo igitur noſtris prę teritis medicinæ ſcholis ſimplices primũ morbi gallici ſpecies connumerantur, quibus optime tãdem perſpectis ſtatim quæ compoſitæ et dicuntur manifeſte admodum apparent. Inter primas autem antedictas ſimplices ſpecies G ea principio conſideratã fuit, in quã ſcabies quædam ſatis uenefici ordinis per corpus uniuerſum conſpicitur, cum puſtulis quibuſdam, ulceribus, ac ſimilibus ſupercutaneis affectibus. Vbi quidem manifeſta eſt continui ſolutio, ortum habens ab humoribus, qui malam ſuſceperunt qualitatem, acrem inquam & erodentem,& cum ea continui ſolutione erit etiã deprauata figura. Hanc quam dixi ſpeciem, quidam ex doctoribus medicis exiſtimarunt non eſſe inter alias, quas infrà demõſtrabimus ſpecies connumerandam, ea tantum ratione commoti, quod adeo ſupercutaneus affectus ſit, ut minime actiones membrorum lædat, & per conſequẽs minime morbus, aut morbi ſpe- H cies merito dici poſsit. Attamen color cutis, quia nullam edit certam operam, ſiue mutetur, ſiue non, non eſt morbus re uera, quemadmodum de caliditate, & frigiditate & etiã dicendum moderatã, quia ex ipſis non dependet opus, ſed quia dictum eſt quod ortum illæ ſuperfluitates habent ab humoribus, qui malam ſuſceperunt qualitatem, idcirco neceſſe eſt ut muſculorum, cutis internę, ac aliarum partium actiones deprauentur, & morbus præterea conſequatur. Quandoquidem ſancitum eſt in particulis ipſis ad quæ conſequuntur neceſſario actiones tria reperiri temperatura ſcilicet manifeſta, temperatura formalis, & om-

nia

nia quæ pertinent ad conformationem. Prima ſcilicet eſt caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas, quæ res cauſæ a medicis dicuntur quarundam operationum in particulis, ſiue ſint ſimplices, ſiue compoſitæ. Vnde os ſua frigiditate, & ſiccitate agit. Secundum eſt harmonia reſultans ex quatuor qualitatibus. nam quando dicimus os eſſe frigidum, & ſiccum, nō eſt formalis illa temperatura oſsis, ſed proportio, quæ ſenſibus latet, quæ eſt forma oſsis, ab hac oritur operatio, & hæc eſt ut os generet os. Tertium genus eſt numerus, quantitas, conformatio, figura, unio, & diſſolutio, quæ quidem hoc loco tātum enarrata nobis ſint ut reuocemus in mentem cauſam cur in natura morbi neceſſario læſa actio requiritur. Quibus tandem declaratis manifeſte conſpicimus an merito affectio prædicta inter morbi gallici ſpecies ſimplices (ut aiunt) connumerari debeat, an minus. Secunda præterea morbi iſtius ſimplex ſpecies illa dicitur, quæ dolores, ac cruciatus maximos affert abſque aliqua manifeſta tumefactione, ſine ulceribus, uel puſtulis. Prædictam autem ſecundam ſpeciem uulgus noſtrorū medicorum dolores gallicos uocare conſueuit, quos quidem ortum habere dicunt a mala ac uenefica morbi huius qualitate, ab excremento ſcilicet in partibus cōgenito, & ex uentriculo, & hepate tranſmiſſo, eſt enim materia (ut plerique uolunt) pituitoſa, & melancholica facta per aduſtionem, quod quidem ſymptoma primum capitis uniuerſi, uel dimidii, deinde articulorum ſuperiorum, & inferiorum, & præcipue internodiorum peculiare exiſtit, atque die quieſcit, noctu uero, uel ante cænam, uel poſt ſolet excruciare, & inſomnes reddere homines, cum doloribus pūgentibus, & quaſi diſtendentibus. Nocte autem excruciat tum quia humor frigidus eſt, & nox frigida, tum propter naturæ ſimilitudinē, uel cū tota die, & ob motus, & ſolem corpus habeat meatus apertos, fiunt difflationes: ac nocte ſtipantur pori, & ideo dolor accedit: pungunt autem dolores iſti, quia fiunt circa membranulam illam, quę oſſa undequaque cingit, unde nomen adepta eſt, Græcis enim periōſtion dicitur, ut melius demonſtratum eſt iam antea in noſtris Anatomicis contemplationibus. Altera deinde huius morbi gallici ſimplex ſpecies illa dicitur in qua accidit ut cum doloribus prædictis inflatę quoque fuerint particulæ affectę, uel tumores, aut gummæ apparuerint aliquę doloribus omnino expertes. Verum accidit ut poſt dolores etiam tumores infeſtent circa artículos, internodia, in medio cubito, in media fibula, & circa caput. Qui quidem tumores cum contineant materiam craſſam: quæ eſt ueluti gummi eliquatū, ideo gummata gallica medice nuncupantur.

A Duorum autem ſunt generum, alter ſcilicet thophaceus eſt, alter autem minime: tophaceus eſt conſtans ex materia penitus lapidoſa, ut ego multoties animaduerti, tanquam oſſei tophi, uel materia illa, qua ligantur oſſa fracta: alter uero quando materia eſt mollis, quę tripliciter apparet, nam aliquando eſt ue luti laridum, aliquando eſt minus craſſa, & eſt ſimilis polentæ. tertia poſtea ſpecies eſt ſicut mel ipſum, ſed nequaquam dulcis, & meliceris gallica dicitur. in capite ut plurimum ſunt ſubſtantia, uel laridi, uel mellis, uel polentæ: circa pedes ſunt maiori ex parte lapidoſi, & tophacei, quemadmodum idem euenit in tibiis, in intermediis nunc tophacei, nunc molles exiſtunt: loca ſunt ligamenta articulorum, corpo-
B ra oſsium periholtia, in quibus tumores doloroſiſsimi ſunt: aliquando in ſuperficie oſsis con creſcit affectus iſte. Materia eſt, ut plurimū pituitoſa, tenax, & melācholica, quū natura bene concoquere non poteſt: aliquando miſcetur bilis, & ita fit meliceris: aliquando eſt pituita minus craſſa, & fit atheroma: aliquando craſſa eſt, & melancholica, & fit tophus, uel ſteatoma. Vbi autem iſtæc euenerint, nemo quidē inficias ibit morbum tunc eſſe in continui ſolutione, ut antedicta maioribus adhuc uinculis corroborentur, mala qualitate, ac prauo compoſitionis miniſterio: tumores etenim deformem introducūt figuram, malamque ſimul cō-
C poſitionem in membris, in quibus conſiſtunt. Quartam deinceps morbi iſtius ſpeciem, quæ inter ſimplices connumeratur, eam dixerunt eſſe in qua oculorum uiſus deprauatus eſt, uel cęcitas tandem conſequitur: non enim quamprimum ipſos oculos amittit ęgrotus, ſed potius pedetentim affectio quædam obthalmiæ conſequi uidetur, rubenteſque eos oculos proſpexeris, ac uenulas eorum tumentes: unde manifeſte concluditur talem eſſe malam qualitatem, continui ſolutionem, & malam etiam partium ſtructuram. Similiter cum dentes dolent, & cadunt in morbo gallico ultra deprauatam qualitatem ad eorum uſque gingiuas permeantem, ipſę etiam gingiuæ exulceran-
D tur, fitque ſtatim continui ſolutio: ſed ſi prę-ter iſta dentium caſus omnino ſequetur, ſtatim hominum deformatio (ut ſic dixerim) apparet. labia ſiquidē os, ac genæ plus ferme ſolito ſtringūtur, & inde fit tandē ut hoc modo mor bus in mala ſit qualitate, compoſitione, & con tinui prædicti ſolutione. Id idem in ungui um caſu perſpiciemus, ac modo eodem iudiciū proferemus, acres quandoquidem humores hoc ipſum facere omnes medici confirmant, in radicum unguium tali eroſione, ut ſimiliter dixeris adeſſe continui ſolutionem (ut antea ſancitum eſt) qualitatis deprauationem, & malam quoque compoſitionem. Altera dein-

de

de eiuſdem morbi gallici ſimplex ſpecies, ea dicitur, quando capillorum, ſuperciliorum, & barbæ defluuium ſuccedit. Antiqui caluiciem, alopeciam, ac ophiaſim cognouerunt, quæ genera defluuii diſtant longe a noſtro, de quo iam agimus. nouerunt etiam pilorum caſum in lepra. cum itaque ſolet incipere morbus iſte, ita afficit aliquando partes capitis, ut pili cadant: cadunt, inquam, ea de cauſa, qua dixit Galenus primo de compoſitione medicamentorum per genera cap. ſecun. quod cito Italica lingua côuerſum cum aliis eiuſdem generis publice tradetmus; qua ſcilicet arborum plantæ: nam pili ſunt ueluti arbores corio in ſerti, & ſicuti areſcunt arbores, ita ẽt areſcunt pili. Plantæ aũt areſcunt, aut quia deeſt alimentum, aut quia ſuffocantur a malo, & ita pili. In gallica deinde affectione cadunt pili ob malum alimentum, non autem ob ſiccitatem. nã turgent genæ, incraſſantur palpebræ, & lucidæ fiunt, & perlucent ſicut bombices illi fericini, quando habent ſericum maturum: hoc autem prouenire arbitramur, quia uapor, & humiditas multa infecta colligitur ibi, quæ cũ tenuis ſit, facit ſplendorem: hoc ita poſito, incipit defluuium pilorum. Altera preterea, quæ medicis noſtris præceptoribus aſsignata fuit ſimplex morbi huius ſpecies, ea fuerit in qua gonorrhæa quædam conſpicitur per inditia ualde conſpicua ab altera gonorrhæa nõ gallica, quæ uariis rationibus aliquando accidere ſolet. Eſt autem gonorrhæa autore Galeno li bro ſexto de locis affectis, inſtrumentorum ſeminis affectio, ſeminiſque excretio inuita, quam inuoluntariã quoque nominare licet. In ea gonorrhæa gallica idem color ſeminis apparet, ut in altera uſu euenire ſolet, & uti ex coitu una prouenit, ita & altera: habemus tamen coniecturas, & multas, quarũ prima apud me eſt quando incipit gonorrhæa gallica, non eſt ardor, uel pruritus ingens, qui eſt illa gonorrhæa non gallica dicta, in qua quidem canalis exulceratur urinarius, & tunc ſuccedit ſtranguria, qui eſt appetitus ſemper mingendi. ſecundum inditium eſt a diuturnitate, quia gallica longa eſt, altera uero citius cædit, niſi fuerit ex catharro, tertiũ quod in gonorrhęa non gallica (ſi copioſa fuerit) conſequitur corporis conſumptio; gallica etiam diuturniſsima non ita corpus abſumit: præterea gonorrhęa gallica breui temporis ſpatio ſine moleſtia, & ſemel coeundo concipitur. deinceps gonorrhæa gallica non poteſt cædere medicamentis localibus, at reliquæ per inunctionẽ teſtium, renum, & aſſumptionẽ medicamentorum per os facilius cædit. Atque iſtæ erunt octo ſimplices ſpecies morbi gallici a noſtris prędeceſſoribus diligentiſsime iam enarratæ: & quamquam mihi in ordine minime ſa-

E tisfaciant, eas tamen proponere uolui, ut iudicium a poſterioribus expetam. Ego enim hoc altero potius modo totam breuibus ſpecierũ prędictarum obſeruationem tradam, prępoſitam non pœnitus reiiciendo. Tres, inquam primum reperio huius affectionis ſpecies, quæ recte admodum nuncupari ſimpliciores poſſunt; quibus optime perſpectis, ad reliquas deinde obſeruandas accedemus, illam, quæ puſtulas tantum habet, ſiue bullas dixerimus, quã uulgus gallicam ſcabiem nominauit, alteram uero, quæ cum doloribus tantum permanet, quam dolores morbi gallici dicimus, tertiam deinde cum doloribus ſolummodo obturatis, quam gallicos tumores, ſiue gallicas durities appellare idem uulgus conſueuit. Iſtæ igi
F tur erunt ſpecies huius morbi ſimplices dictæ, ex quibus preterea tres itidem reſultant compoſitæ ſpecies: ea uidelicet, in qua puſtulę cũ doloribus una comprehenduntur, quam quidem gallicam cum doloribus ſcabiem appella re nobis licebit, eo nomine puſtularum utentes, uice ulcerum, bullarum, ac ſimilium apparentium in ſuperficie morborum: ſecunda uero ex compoſitis ſpeciebus illa eſſe poterit, in qua puſtulę cum tumoribus, ac tuberculis complicantur, quam nempe gallicam ſcabiem cũ tumoribus duriſsimis uocare omnes conſueuerunt. atque altera deinde ſpecies illa erit, quæ dolores tumoreſque ſecum habet coniũctos, ea inquam, quæ dolores cum tumoribus
G gallicis nobis dici ſolet. His tribus conſtitutis, ac pręſignatis ſpeciebus, alteram poſſumus nos quoque modo cum aliis conſtituere, in quã tandem tres ſimplices prædictæ ſpecies complicantur, hoc eſt dolores, tumores uel duri, uel molles, ac puſtulæ: atqui huiuſmodi ſpeciẽ, ſcabiem gallicam cum tumoribus, & doloribus appellabimus. Aliæ quædam adhuc ſur rexerunt noſtris temporibus ſpecies, ſed tamẽ non omnino ſimplices ſicut præcedentes nobis uidentur, & præſertim illę (quas enarrauimus) quinque ſpecies, in quarum una erat caſus pilorum, dẽtium reſolutio, unguium deper ditio, uiſus amiſſio, & gonorrhæa quædam: quamquam de hac ultima ſpecie multi hodie
H ualde decipiantur, nec ullo modo conſentiant inter morbi uel gallici, uel cuiuſuis ſpecies eſſe aſcribendam, atque hoc ipſum inepto, ſi Diis placet, argumento eorum opinionem corroborare uidentur: quod ſcilicet nullas manifeſte lædit corporis actiones, mingunt enim qui gallica gonorrhæa laborant, modo quo antea mingebant dum ſani eſſent, ſemen in actu uenereo eadem dulcedine expuunt, tumefactionem nullam percipiunt, caliditatem ſuper fluam minime, nec aliud, niſi cuiuſdam albæ materię fluxum; quare concludunt iſti quod neque actiones lædit, neque morbus erit,

&

A & minus morbi alicuius ſpecies. Sed utinam
legitimam gallicam gonorrhæam iſti tales ex-
perirentur ſemel, ſcirent enim quam haberet
in concludendo uim eorum egregia arguta-
que ſyllogizatio. Tot igitur morbi gallici
ſpecies ſimplices eſſe dicimus quot enarraui-
mus, & cum ipſis multæ poſtea complicantur,
quas quidem nos conſulto ſilentio prætermit-
temus, ne maxime uideamur laborem e mani
bus abripuiſſe Braſauoli Ferrarienſis tum do-
ctisſimi, tum medici excellentiſsimi, a quo
egregiè ſatis qui cupiat ſpecierum morbi hu-
ius percognoſcere commode poterit compli-
cationes multas. Multæ inquam ab ipſo au-
tore enarrantur, & ab aliis adhuc aliæ ſubiun
B guntur, ita ut hoc tempore non nulli ſatis ar
gute, ac docte dicant morbi gallici tot eſſe ma
nifeſtas ſpecies, quot ſunt modi licentiandi
(ut utar uerbo) aliquem ę domo: quemadmo
dum ſi dicas infinitas pene dicti morbi ſpecies
eſſe ſicuti infinitæ reperiuntur uiæ, quibus nos
uti poſſumus, cũ quemquam amplius nolimus
ædes noſtras accedere, atque, inquiunt iſti, quo
modo uię iſtæ abſolutam oſtendunt licentiam
ſi clare dixeris abeas ex hac domo in prauam
crucem non ulterius reuerſurus, ita etiam gal-
lica lue ea eſt ſpecies, quæ dolores, ac cruciatus
membrorum hominibus generat maxime uni
cuique manifeſta, atque idipſum confirmare
quodãmodo uidentur, qui dicunt morbi in gal
C lici tot ſunt ſpecies, quot ſunt dies in anno, quã
uis ex prædicti uiri peritiſsimi Braſauoli au-
ctoritate non recuſanda ſatis clare cognoſca-
mus eas numero 234. reperiri, ſed de his ha-
ctenus. Vnde conſtare manifeſtum eſt tan-
dem morbum gallicũ hoc modo legitime poſ-
ſe nobis definiri, ut ſcilicet ſit paſsio ab uni-
uerſali oriens infectione non in maſſa ſangui-
nea uel in hepate tantum, ut paulo poſt dice-
mus, ſiue dicamus morbum gallicum eſſe ęgri
tudinem nobis nouam, in qua ſæpisſime appa
rent puſtulę diuerſæ acaliæ infectiones cuta
neæ, doloreſq; membrorũ, dura apoſtemata, &
ulcera omnino maligna, & in quibuſdam ſunt
omnia, ac in aliquibns nequaquam comperies,
D ſed ſunt puſtulę tantum, aut infectiones, uel do
lores tantum, ſiue apoſtemata tantum, ſiue una
cum doloribus puſtulæ ſiue dolores cum apo-
ſtematibus, uel cum ulceribus, quæ a puſtulis
fiunt, aut apoſtematibus. Quare ſi quis di-
xerit affectum huiuſmodi nihil aliud eſſe, niſi
puſtulas a partibus obſcenis incipientes, mox
totum corpus, atque ipſam præcipuo faciem
occupantes, præter fœditatem, magnum in-
ſuper cruciatum plerunque afferentes, manife
ſte quidem inueniet nequaquam omnia com-
plecti poſſe, quæ ad prædicti noſtri temporis
morbi gallici faciunt definitionem. Quan-
doquidem ſi dicamus eſſe puſtulas tantum, quę

A ortum a partibus obſcenis habent, ac corpus
mox uniuerſum, & faciem occupant, indubi-
tato omnium iudicio talem affectionem hoc
æuo comperiemus ſine puſtulis, & cum dolori
bus ac cruciatibus tantum, uel cum tumoribus
per corpus uniuerſum apparentibus puſtulis
uerò minime, quæ quidem ratio longe differt
a Leoniceni doctiſsimi definitione, ut melius
alias demonſtrabimus ab aliis recentioribus
computatam eſſe. At poſtquam de ſpecie-
bus ac de generibus abunde ſatis pertractaui-
mus, tempus iam eſſe idoneum exiſtimamus
orationem noſtram ad cauſarum comtempla-
tionem totam omnino conuertere.

B *De origine, & Cauſis morbi gallici, eius natu-
ra, ac ſymptomatibus.* Cap. 4.

CAeterum quando hucuſque de ſpeciebus
generalibus morbi gallici ratiocinando
peruenerimus, atque ordinem earum pro ne-
ceſſaria rei medicę, atque utili cognitione, bre
uiter demõſtrauerimus; operæpretium eſt huic
ſermoni morbi originem, cauſas, naturam, di
ra, & multiplicia ſymptomata obiter adiunge
re, ut multorum hominum opiniones, ac ſen-
tentias genuina doctrina cognoſcamus; atqui
una conſideremus nunquid inter morborum
ſpecies illas morbus iſte connumeretur, quæ
ab aliis antiquis medicinæ auctoribus declara
C tæ fuerunt. Itaque principio mali huius cui
piam Diuo nimirũ Iobo, aut Euagrio, aut Ro-
cho appellationem hanc tribuebant plerique.
Inde mox alia nomina commiſcebantur. Po-
ſtea latius crudeliſsima peſte, calamitoſaque
ægritudine, ſe ſe diffundente, imo uniuerſam
Europam deuaſtante, Itali gallicum morbum
(ut principio retulimus) Galli, Hiſpanũ, Ger-
mani ſcabiem hiſpanam, & Meuium, alii Indi
cum malum, alii Neapolitanum, quidam luem
Veneream dicere acceperunt, cuiuſmodi uo-
ce Fracaſtorius tertio Syphillidos uſus eſt, dũ
eleganter ſane eius exordia canit. At in pri
mis teſtatum uolumus, nullam gentem quali-
cumque appellatione hic notari, ſed nos ex uul
D gari tantum hominum conſuetudine, uocabu-
la uſurpare. Definitionem uero quã huic mor-
bo attribuebat Leonicenus euidenter, ac ciui-
liter Manardus Ferrarienſis medicus libro ſe-
ptimo, epiſtola ſecunda ut minus perfectam
confutat, ſimiliter Antonius Gallus ut inſuffi
cientem improbat, libro de ligno ſancto non
permiſcendo. Sunt qui Saphatum, ſiue Gręcorum Achoras, ſunt qui elephantiaſim, qui
Lichenem ſiue impetiginem, qui Variolas,
Carbonem, Perſicum ignem, Epinictidas, &
Cornelii Celſi Phigethlon uocauerunt, quos
omnes tum Manardus conuellit, loco citato, ac
epiſtola prima libri ſecundi, tum etiam Fallo-
pius

pius doctiſsimus in tractatu de morbo gallico. Sunt qui lepram, quos etiam manifeſtiſsimis ſcripturæ teſtimoniis uincit Fracaſtorius lib. ſecundo contagioſorum morborum capitulo decimotertio. Sũt adhuc qui Mentagrã,ac Pudendagram exiſtimarunt, atque hi ſuos corre ctores habent, ut mihi non ſit neceſſe operæ quicquam hic infumere. Haud tamen negarim iſtos affectus ſingulos, & complures ſibi mutuo ſuperuenire, & alium ex alio gignı poſſe. Attamen propriis appellationibus utentes nemo ſupradictorum ullum,uerè gallicum ſiue Hiſpanicum dixerit, aut ueterem morbũ putauerit. Nam ut Plinii ætate, noui acci debant antiquis prorſus incogniti (uelut ipſe ſcribit 26. cap. primo) ita noſtra memoria, & indies etiam, noua morborum genera acce dunt priſcis ignota, & cum arte medica, & in fidiis belligerantia. Neſcio autem cur Nicolaus Maſſa Venetus, uir tantæ auctoritatis, doctrinæ,ac experientię,libro tertio cap. ſecũ do de morbo Neapolitano, hunc antiquum probare uoluerit, Auicennæ auctoritate lib. ſecundo cap. 535. de Olibano,cum ne uerbum quidem iſthic ad hanc ſententiam legatur: ſed ſolum transfert Dioſcoridis ſcripturam primo cap. 70. de thure, cum ait formicantes uerru cas in initia, impetiginesque ex aceto, & pice illitum tollit. Vnde manifeſtum omnino apparet quãtũ male oculis criſtallinis auxilio, & nobilis hic uir perlegiſſe crediderit,quæ Aui. excogitauit nunquam. Atqui optime omnibus conſtat quo anno poſt Chriſti natiuitatem inceperit,& radices ſuas altas fecerit. cęterum cauſas diuerſas diuerſi aſsignant huic morbo, quas legere uolẽtes,poſſunt apud diuerſos ſcri ptores. Ego conſtitueram eas breuiter hoc loco contrahere, ſed uideo dictionem uberiorem fieri, quam putaram, itaque defino,& ad cætera examinanda percurro. Sed quis me clanculum ut eum laborem ſubeam ſtimulat? Certe genius meus, totius aleæ iſtius auctor, qui reluctantem impellit, ut hoc quoque officio, Apollinis ſtudioſos demeream cui nunc obſequendum eſt. Celeberrimus Ambiamus lib. ſecundo cap. 14. de abditis rerum cauſis, pituitoſam materiam ueneni maleficio perfuſam acrimoniæ participem, fœdiſsimæ huius luis occaſionem præcipuam monſtrat. Doctiſsimus Fracaſtorius de morbo contagioſo libro ſecundo cap. 12. originem, principiaque eius, ad craſſum ſordidumque phlegma refer ri iubet,in quo ſeminaria productiua acria de liteſcunt,& conuincta hęrent. Talia autem ini tio fuiſſe in aere, ac per potentes, pluresque ſyderum conſtitutiones, ſordidam quandam putrefactionem raro contingentem habuiſſe, quæ mox ad eiuſmodi materiam, in nobis ana logiam,ſiue conſenſum agendi ſortita, effectri

E ces omnis ſordis huius cauſæ extiterunt. Atque hãc doctrinam cõſtanti equidem fide tuetur. Quidam præterea eius ſectatores acutiſsimi, uolunt quod morbus iſte uenereus ex praua aeris qualitate oriatur, quæ quidem (ut ipſi argute oſtendunt) peior longe in corruptione exiſtit ſi humiditatem, & caliditatem ſequatur,quam ſiccitatem, quamuis unicuique conſtet morbos à ſiccitate ortos maiorem ſem per inquirere in curationibus obſeruationem, et ideo cum morbus nouus aliquis nobis appareat (ſequuntur preterea ægregij ſectatores iſti) ut plurimum ſubſequitur maxima humiditas, atque ſubſequuta fuit, humiditas ergo, erit nouorum morborum cauſa, et præcipue

F luis iſtius. Sed ſi quis dixerit unde humiditas prouenit iam dicta, optime tunc ſatisfaciunt cum dicunt eam à multis pluuiis, ac fluminum inundationibus. Deinde ſi quæramus, unde pluuiæ iſtæ oriuntur,neceſſum fuerit tan dem cælitus peruenire, atque cum Aſtronomię ſectatoribus una confiteri,ut totius uidelicet rei in cauſa neceſſario ſint cæleſtes influxus, quoniam eodem ſemper modo ſe ſe haberent inferiora hæc,niſi a cauſa ſuperiori gubernarentur. Hæc itaque erunt prędictorum ho minum argumenta, quæ antequam ulterius no ſtra procedat oratio, tanquam inepta repelle re conemur, ne tam praua hominum hæreſis continuo magis efflorefcat. Reperiunt enim

G cauſam ſatis communem doctores iſti cum dicunt inundationes aquarum aerem corrumpe re. Ad eos igitur, qui morbum gallicũ ab aſtro rũ motu deprauato ortum habuiſſe dixerunt, hoc eſt cauſam morbi iſtius ad abditum cęlorum,ſiderumque influxum, certumque eorum curſum aſsignare ſophiſticis argumentis, ac enarrationibus penitus uoluerunt acceden tes,falſam quidem, ſiue inutilem eos opinionem præpoſuiſſe,eodem modo,quo iam antea diximus in noſtro de Peſte tractatu, nunc nobis demoſtrabitur, Non eſſe ullum cæli, ac ſyderum concurſum talem, aut configurationem, unde morbus iſte naſcatur, ea breuiter adferam, quæ dicto fidem aſſerere poſsint, &

H ſatis nunc eſſe ſcio ſi ſummorum auctorum nõ dilutæ auctoritatis citatis tantum locis id ex purgem, a quorum teſtimonio prouocari nullo pacto fas ſit. Quapropter legant obſecro, qui rem totam dilucidatam deſiderant, ea omnia, quę doctiſsime a Platone illo diuino i Epinomide conſcripta fuerunt, quando uult eam aſtrorum eſſe naturam, ut & uiſu pulcherrima ſit, & progreſſu choreaque inſignis, animalibus cũctis commoda præbeat. Quod ſi abſque pernicie ſint aſtra, & ſydera omnia, ſuntque diuina, & ſempiterna,quo nam pacto morbũ gallicum his inferioribus largietur? cum ſint puriſsima ipſa,ætherea,& ab omni prorſus labe,

be; & morbo alieniſsima. Rurſus legant præ-
cor ea omnia quæ ab eodem diuino auctore de
ſcribuntur ulterius in epinomide dum cœlo-
rũ uirtutes, recenſet, Solis, & Lunę, ac quinque
reliquorũ planetarum, ac ſtellarum omnium
poteſtatem, atque naturam admirans, ſoro-
res omnes appellat: nefaſque cuiquã eſſe pu-
tat, exiſtimare horum ſiderum legitima alia,
alia illegitima eſſe, taliaq; qualia nefas eſt pro
nunciare: quaſi uelit impium eſſe ſentire aſtro
rum alia eſſe bona, alia illegitima, hoc eſt ma
la. Deſinant itaque nobis iſti aſtrorum ob-
ſeruatores prædictionibus ſuis imponere, at
quod ſuę eorum artis ſcientiſsimi ſe neſcire ar
bitrati ſunt, ne ipſi ſcire ſe arbitrentur: poſt-
quam non Plato ſolum, ſed Ariſtoteles quoq;
Chalcidius, Auerrous, Plotinus, Marſilius,
Ficinus, Picus Mirandula eos omnino aberraſ
ſe fuſiſsime, maximiſque demonſtrationibus
non tam confirmarunt, quam certe demonſtra
runt. Sed iam cum auctorum non dilutę
auctoritatis citationibus noſtrum paradoxon
abunde firmauerimus, rationibus nunc uali-
diſsimis roboremus: quo nullum præfugii lo-
cum aduerſum ſentientibus relinquamus.
Quod conſeruat, ac continet, cæteriſque om-
nibus eſt ueluti forma id morbo gallico affice
re quę conſeruat, ac continet minime poteſt.
cœlum autem, & aſtra huiuſmodi ſunt, ut
Auerr. pri. de cœlo comm. 24. teſtatur. Si
enim aduerſaria nobis cœleſtia corpora eſſent
corrumpi ſtatim uniuerſum conſequens plane
eſſet, ut idem auctor comm. 28. libro de cœlo
pri. conceptis uerbis confirmat. Quin quod
uitam uegetabilem, ſenſibilem, & animalem
præſtat; id gallicam luem inferre minime po-
teſt, ut cuius ſit natura, atque uis uitam perde
re, ęque antipatia quadam aduerſari; Qua
mobrem ſi a ſiderum certo congreſſu affectio
gallica oriatur, eodem morbo affecta ipſa eſſe
omnino oportet. Quod cum impium ſit di
cere, atque nefas, diuiniſsimis utique, ac pu-
riſsimis exiſtentibus corporibus, corruptionis
ac paſsionis expertibus fateri omnino neceſſe
eſt, neca cœlo nec ſideribus tantum mali in
mortalium perniciem deriuari. Ego au-
tem aliorum pace dixerim, cauſam pręſen-
tis affectus ſanguinis quãdam eſſe infectionem
ex uitiato ſucco per contagium ex uenereis
precipuè congresſibus contractam eſſe arbi-
tror; quæ tam nephanda luxuria, quam mulie
bri libidine poteſt adipiſci, & lactis ſuctione,
oſculis, longò, uel frequenti corporum infecto
rum contactu (uelut euenit obſtetricibus im
quinatæ mulieris partum ſuſcipientibus, ac
condormientibus, qui iiſdem ſtragulis, & lin
teis ad ſudorem uſque conteguntur) & quibuſ
dam inſuper, cum infectis, ex eodem poculo

A potantibus, ſed omnium promptiſsime (in-
quam, ex contagioſo concubitu, atque im-
pura uenerea miſtione. Quare obſcenæ par-
tes fere plerunque primo putredine inficiun-
tur ſi ad ſcoriationem, ſiue nephandam luxu-
riam ſequatur, hoc eſt uirga, glans, præpu-
tium, coles, cunnus, anus primos aggreſſus pa
tiuntur, deinde ſenſim in omne corpus ui-
rus perreptat, ſæuitque: & ex leui alioqui oc
caſione, grauia initia, & uires immanes ſuſci
piens, in multa hominum milia, in multa oppi
da, in multa caſtra acerbiſsime graſſatur.
Fauces, labia, gingiuæ a primordiis afficiun-
tur ſi diuturno corporis contactu uel ueſtium
communi, aſsiduoque uſu, non dorſi uel artuũ
B cutis, quod hæc dura ſit, nec niſi longo tempo
ris tractu uincatur. At germina prima in-
dicant in puerulis fauces, labia, anus, & ſcro-
tum, ſed ſtatim minime hæc a contactu appa
rent, quemadmodum in iis, qui ſcoriatione
captantur, uel lactis ſuctione, uel oſculis, eo
quod uirtus facilius in partibus tenellis, ac te-
nui cute munitis uires ſuas imprimat, quam
in iis, quas dura (ut dictum eſt) cutis obte-
git. Quum itaque cerebrum uitiatur, cal
uariam, frontem, tempora, faciem abhomina
bili aſpectu fædat: cum grauius ſerpit, eroſio
nibus ſæpe, palatum, gargareonem, fauces,
tonſillaſque infeſtat, ut prorſus exedentium
ulcerum naturam imitetur: quibuſdam naſus,
C quibuſdam oculi, quibuſdam genæ, ac labia
depaſcuntur: aliis capilli e capite, mento, pal
pebris defluunt: aliis dentes labuntur; pleriſ-
que labefactantur, quod non ex medicamini
bus tantum, ſed morbi malignitate fieri omni-
no cenſendum eſt. Cum adhuc amplius di
latatur malum, in toto corpore, uirulentæ pu
ſtulæ aduerſorum generum exurgunt: mali-
gna ulcera, immenſo dolore, & pernicioſa con
tagia ſerpũt, quę oſſa nudant, neruos deſtruũt,
uenas corrumpunt, pleraſque corporis partes
horribili tabe maculant, & intolerabili crucia
tu miſerrime affligunt, moleſtiſsimeque deua
ſtant tam exitiali pernicie, tam putrida fędi-
tate, ut nec tolerari, nec uideri, niſi cum hor
D rore ab intuentibus queant, atque ipſi ægroto
uitę odium optabili morte gignant. Hæc (in-
quam) lues ſemper fœta uberrimam diramque
prolem indies producit, cutaneos uidelicet
morbos, & intimos, ut pilorum effluuium, im
petiginem, ſcabiem, herpetes, eryſipelata, exã
themata uaria, uerrucas, ulcera, uomicas, &
id genus innumera: intimos uero ut dolores in
penitioribus muſculis, in articulis, in oſsium
medullis, in cerebro, in huiuſque inuolucris,
quos oſſis caries, inteſtineque alię roſiones, col
lectiones ac putrilagines ſequuntur. Volũtqui
dã inextricabile hoc fatũ Valentię in Hiſpania

Taraçonenſi primo ortum, ubi elephantioſus unius noctis libidinem, a nobili meretrice quinquaginta aureis impetrauit; qua cũ mox alii ſalaces gregatim ſe ſe miſcentes, paucis diebus atrociſsimum contagium in quamplurimos diſsipatum fuit. Equidem experimen tis ſexcentis conſtat, quo quis eſt in qualemcumque uenerem præcipitantior, & immodeſtatior; eo celerius calamitoſiuſque horrenda iſta labe apprehenditur. Et hæc hactenus nobis dicta ſufficiant de noſtra morbi gallici cauſarum originis, & ſymptomatum opinione, quæ ſatis manifeſte unicuique oſtendit per quas partes per contagiũ lues iſta recipiatur, & nunquid per molliora membra, uel duriora, nunquid per omnia eodem omnino tẽpore, uel potius pedetentim, atqui tandem ea omnia nobis demonſtrata hactenus fuerunt, quę neceſſaria eſſe uidebantur ad prædictarum cauſarum, originis, ſymptomatum, & rerum aliarum declarationem. Quapropter relinquitur modo ut de forma huius affectionis breuiter uerba faciamus, nam minime fieri poteſt hac non exquiſite explicita ut ratione ulla morbum profligare poſsis.

De morbi gallici forma. *Cap. 5.*

Nemo quidem penes ſe eſt, qui humanum intellectum plerunque errare non approbet, quum is per gradus uniuerſas extremaſque rerum naturalium cauſas asſignare nititur. Hac igitur de cauſa operęprecium me feciſſe putabo ſi prǽſentis affectus formæ tantum imaginem expreſſero, quæ ſe ſe medicis tanquam totius curationis ducem præbeat. Fretus igitur ſapientum modeſtia, curioſam plus nimio quam ſit ęquum diſputationem omittens, ad utiliora me totum conuertam. Non eſt (ut arbitror) ſatis difficile autores connumerare, quibus hucuſque pateat exacti morbi gallici forma, neque illam qui examuſsim patentem reddere ſuis monumentis ualeant, quamquam multis circa hanc rationibus ultro citroque ferantur ſcriptores uarii. Oportet itaque medicum hæc omnino cognouiſſe, antequam ulterius noſtra procederet breuiſsima methodus, ſcilicet morbũ gallicũ in corpora noſtra agere, principio humores uitians, & poſtea ſolidiores partes, quod uitium cauere, uel imminuere, uel prorſus corradere rationalis ac diligẽs exercitatio uariis præſidiis inſinuauit (abſtruſa tamen ſpeciali ſua forma) & ideo iam demonſtrare quid de hac tam graui contemplatione medici recentiores opinantur, alienum minime erit, cum plerique nihil de forma ſoliciti fuerint, ſed ſubiectum ſolummodo in quo hic morbus fo-

E ueri uidetur oſtendere conati ſunt. Quorum aliqui pituitam propoſuiſſe uolunt, quoniam morbo gallico affectos copioſe per aluum pituitã deiicere, uel per os excernere multoties obſeruauerit, qui uel medicamentorum purgantium munere, uel argenti uiui operatione morbum ſuperaſſe affirmant. Aliqui uero flauam bilem potius proponunt, quum depaſcentia, ac liuida ulcera, heriſypelata, & alia eius generis morbo prædicto affectos animaduertunt uexare quotidie. Quidam deinde atrum humorem eſſe contendunt hoc tantum commoti argumento, quod illos

F oblæſos ſcyrrhoſos tumores, calloſa depaſcentiaque ulcera, oſsium tubera carieſque demõſtraſſe principio uideant. Aliqui præterea neque hanc bilem, aut illam potius, ſiue pituitam eſſe argumentis quibuſdam proponunt, ſed uincentem in affecto corpore humorem, eo quod uaria, ac quidem ferme contraria ſymptomata, nec in corporibus tantum diuerſis manifeſtantur, ſed in eodem patiente, eodemque membro, ac tempore eodem, heriſipelas nimirum, uel ſimile quippiam aliud, huic proximæ. Plerique poſtmodum feſtinantes nihil de hac re pertractant, ſed ſilentio con-

G ſulto prætermittunt, & potius ad curationem ſtatim, & ieiune fortaſſe demigrantur, quã queſtionem proculdubio neceſſariam nugatoriis eorum uerbis attingant: dummodo ſatis curioſe mulieribus, ac ineptę plebiculę ſatisfaciunt. Aliqui pręterea acutisſimi ingenii non deſunt, qui formam huic morbo potius intellectualem asſignant, quam in re ipſa; & illam dicunt caliditatem cum ſiccitate materiæ expertem fuiſſe, quę quidem in hepate impreſſa temporis proceſſu materiam ſibi comparat. Sed nemo iudicio uel modice ſanus horum tam ſubtilem, argutamque obſeruationem reuera poterit nobis demonſtrare, quandoquidem nulla eſt (quod ſciam) uel antiquorum philoſophorum doctrina, qua quidem in

H temperiem ex contagio ſine materia comparare aliquis unquam poſsit, nec rationem quilibet oſtendet quo pacto ſcilicet ad hæpar ſubiecto uacua peruadet quandoquidem ſi uenenum id eſſe affirmamus, quomodo deinceps inueniemus in quod hęc infigatur: neque puram eſſe qualitatem oſtendemus, quoniam antiquis ſancitum iam eſt, ut ſubluna ria omnia uel corpora ſint, uel corporibus annexa eſſe neceſſum ſit. Quapropter (eorum iam pace dixerim) neque etiam morbi gallici formam dicemus caliditatem ſicca cum materia, nam affectus, ac ſymptomata omnia unius eſſent generis, nihilo inter ſe diſcreparent, ſed ſecundum magis & minus tantum diuerſitas eſſet, eo quod

agens

agens unum naturam minime habeat eſſentia A
liter largiendi, niſi unum. flammea igitur
erunt ſymptomata omnia, ſicca arida-
que fient membra ubi hæc intemperies prçua
luerit. Sed omnia pene putredinem quan-
dam prç ſe ferre oſtendunt, refellunt hanc
opinionem licet ualde argutam cerebri tumo
res, laxi, diuturni, obtuſique dolores, qui
hoc morbo laborantes affligere cõſueuerunt,
quç quidem non ſane ſiccæ caliditatis, ſed ico
ris, uel pituitæ prædominantis ſunt potiſsima
ſuperiorum argumenta. At nos hoc loco
poſtquam multorum prædictas egregias opi-
niones præpoſuerimus, eorumque diuerſa ar-
gumenta demonſtrauerimus, noſtram quo-
que cenſuræ poſteriorum conſtituemus maſ- B
ſam ſcilicet ſanguineam, hoc eſt miſcellam in
uenis receptam formam huiuſce luis uenereç
peculiarem eſſe concedimus, mox corpora ſo
lidiora, non autem particularem aliquem hu
morẽ, uel caliditatem cũ ſiccitate materię ex
pertem confirmamus. Vnde elicere merito
poterimus humanum corpus eſſe huius prauæ,
ac deteſtabilis ægritudinis non ſecus, atque cę
terorum morborum ſubiectum: formam uero
humores, & eos primum, qui minus utiles eſ-
ſe poſſunt. Perinde ut uſtile corpus ignis
eſt legitimum ſubiectum, uerum cum hoc he-
terogeneum, ſit non æque cito agit in unum at
que in aliud: hoc pœnitus modo morbus gal- C
licus in humanum corpus (ut plerique expe-
rientia cognouerunt) agit. Quamobrem ſi
unum tantum humorem huius pernicioſæ luis
& ſubiectum, & formã eſſe confirmaremus, in
quod agat, hæc ſane corruet ſententia, ubi
obiecta fuerint & corpora ſolidiora exeſa, cæ
terorumque humorum corruptela, & aduer-
ſa contrariaque ſymptomata, quæ his corpori
bus frequenter maxime obſeruantur. Vnde
neque tota ſanguinis maſſa, uel miſcella ſan-
guinis in uenis recepta corrupta apparet; ne-
que hepar ille eſt in quo huius morbi ſemina-
ria conſeruantur, & inſiguntur, quemadmodũ
ſuperiores aliqui falſo opinati fuerunt. id ip-
ſum (ut opinor) tantum cogitantes, quod
nihil fieri poſſit in noſtris corporibus calidius D
uel frigidius, uel alia intemperie immodera-
tius, niſi id ab aliquo membro principali tan-
quam agente, in quo talis exceſſus uigeat, fue
rit impertitum. Sed aliter & rationibus, &
experientia rem ſe habere intelligemus, ſi ſin-
gula legitime explorabimus. Si quidem ſi
calidam ſiccamque intemperiem obduxerit
hepar in morbo gallico, exareſcet perinde at
que membra, quæ tabeſcunt: quod ſi eueniat,
non modo ſalutis; ſed etiam morbi remiſsio-
nis pœnitus exempta ægrotis omnimoda ſpes
erit: oſtendit autem id aliorum membrorum,

quæ tabe exercentur ſanatio: hæc autem raro
ſine multo labore contingit: at morbo prædi-
cto laborantes non modo in meliorem ſtatum
ſed in ſanitatem plerunque reſtituimus.
Præterea ſi tale hepar in ægrotantibus aſsigna
tis fieret dum uiuunt, poſt eorum mortem ta-
le etiam reperiremus, uel ſaltem manifeſta ad
modum ueſtigia apparerent, nec tamen huiuſ-
modi memini unquam me perſpexiſſe, licet
multa corpora publice Patauii, Lutetiæ, &
quamplurimis Ciuitatibus diligentia qua po-
tui ſecuerim, quæ indubitata omnium fide hac
aduerſa lue uſque ad ultimam diem laboraſſe
cognouimus, nec quemquam eſſe opinor, qui
tale iecur in iis, qui hoc morbo intereunt ui-
diſſe fateatur. Atque hæc nobis de forma
morbi gallici hoc loco dicta pœnitus ſuffi-
ciant.

Quos uehementius morbus gallicus exagitet. *Cap. 6.*

MOrbi gallici originem talem iam eſſe o-
ſtendimus ut uenereis præcipue congreſ
ſibus contrahatur, lactis ſuctione, oſculis,
longo uel frequenti corporum affectorum cõ-
tactu, ueſtium communi uſu, eodem pocu-
lo potando, & huiuſmodi rebus exercendo.
Vnde ſatis manifeſte conſtat & mares, & fœ-
minas hanc luem inire poſſe, & puerum, & iu
uenem, adoleſcentem, & ſenem, & hominem
integrum, & caſtratum (ut ita dicam) & eu-
nuchum, & nobilem, ignobilem, hærum, ac
ſeruum, patritium, & ruſticum, & ex quoli-
bet uis hominum, ac mulierum ordine: Nam
anſa omnibus data eſt, ſed non æque omnes
eodem modo ſuppeditat, imo diuites inter-
dum ob eorum innumeras, quas habent com-
moditates, minori affectionis faſtidio rem ip
ſam ferunt: interdum uero contra hoc eueni
re proſpexeris, quandoquidem uel pauper,
uel ruſticus, uel ſeruus, uel famula ob conti-
nuum corporis exercitium uirus morbi huius
reſoluere aliquando melius accommodatus
erit quã diues, uel nobilis, uel hærus, aut patri
tius, & huiuſmodi, ut in coquis uidere eſt he
roum, fornacariis, piſtoribus, & ſimilibus
aliis, qui conſueti laboribus nulla cauſa par-
centes, iugi exercitio, hos noxios humores
plerumque abſumunt. Mulieres etiam ea-
dem ratione nec tam ſæuis diuexarentur affe-
ctibus, ſi rem medicis ſtatim patefacere aude
rent, pleraſque ſiquidem mẽſtruis purgationi
bus tutas ſtatim euaſiſſe memini, imo omnes
procul dubio euadere mulieres uidebis, ſi a
congreſſu ſeptem, uel octo dierum interual-
lo menſtruæ ſuperueniant purgationes, tutius
etiam ſi ante prædictos dies id eueniat. Ho

mines uero, infantes, nutrices nullos natura reintegrat ſola, ſed medici artificio indigent, cum non habeant unde morbus acquiſitus commode eiiciatur, niſi ſuperuenerit dyſenteria, aut alia quælibet alui colliquatio, uel crebra hæmorrhoidarum effuſio, uel diuturnum ſeminis profluuium, uel pingues benignique bubones, uel aſſiduus ſudor. Mulieres autem plerunque exagitat, licet adhuc harum nonnullæ euadant, ſi menſtruæ purgationes præuerterint non integro menſe peracto. quod enim infectum iam erat una cum reliquo ſanguine deturbatur, quem iam a natura propellendum eſſe confidero, & eo fortaſſe modo integrum, atque purum reſidet corpus: ſed ubi parce, uel poſt aliquod longum tempus menſes prædicti non fluunt, infixis firmatiſque interea radicibus, uix ſine artis auxilio detruditur. Conſtat igitur mulieres commodius tutari poſſe quam homines, dummodo menſes (uti dictum eſt) in tempore ſuccurrant, ſed ſi per contrarium contingat, & quocunque uis modo ſæua hæc lues eas infectas reddat, aſperior quidem erit ſæpe mulieribus, quam uiris, quoniam illę uerecundo pudore uirus in ſinu occultantes, medicos ad ſecretiora mala conſcios eſſe nolunt. Atque hinc forte fortuna factum eſſe poterit ut noſtra hac tempeſtate non deſint ſurdaſtræ quædam mulierculæ, quæ poſtquam ulterius in earum officina merces non habeant quas uendant, ſtatim medicam artem, nemine penitus medicorum diſcrepante, aut diſſentientē penitus, exercent, & mulieres hoc morbo tam diro excruciatas ex profeſſo curant: idipſum fortaſſe concludentes, ut ſi ægrotantem mori contingat, uirus humorum eas potius ſtrangulaſſe, quam prauum deliratę artificium. at ſi euaſerit cælitus maximi clamores de eius doctrina ſtatim extolluntur: ſed miſſas eas nunc faciamus, & ad reliqua huius methodi redeamus. In ſumma, apud omnes confeſſum eſſe debet, infinitos intemperantes, ſolo uenereo turpi complexu, fera nimis pœnitentia contaminari. Caueant igitur huiuſmodi ſpurca uinaria, qui calamitatem iſtam euadere cupiunt: caueant inquam, tam & ſi ipſa uultu, oreque Cyprinam mentiātur meretriculæ, quia multis locis deformem tabem, ueluti occultum uenenum circumferunt: quod magno pretio, celerique uoluptate emitur. Et hæc hactenus dicta ſint de noſtra morbi gallici ad eos qui ſcire cupiunt, quos hæc lues uehementius, uel minore negocio exagitet, breuiſſima quidem opinione, licet omnis inutilis futura ſit, alicuius tamen occaſionis optimè philoſophandi; nam multæ hinc hauriuntur quodam modo ægregiæ dubi-

E tatiunculæ, quæ quidem cum paruł admodum momenti nobis hoc loco uiſæ fuerint, nos penitus conſtrinxerunt ut ſilentio eas potius prætermiſerimus, quam longiori oratione lectorem offendiſſe. Quare ad ſignorum inquiſitionem tandem accedamus.

De morbi gallici ſignis. Cap. 7.

AD eam nunc morbi gallici partem ordine accedere ipſa tractationis inſtitutæ ratio admonere uidetur, quę de ſignis ipſius contagioſi affectus breuiter pertractet, poſtquam ſatis hactenus nobis cognita eſt ea morbi galli ci natura, quę ex conſequentibus affectibus co-
F gnoſci poteſt, atque patefacta cauſa, forma, & reliquis, ſupereſt (inquam) ut de ſignis ſermo aliquis habeatur, quibus facile cognoſcamus talem morbum adeſſe corpori humano: quanto enim ſunt huius affectus germina curatu faciliora, tanto cognita ſunt obſcuriora, at ubi pedem (ut ita dicam) firmatum habuerint, ſecus euenire conſpicies, nam morbum tunc uniuerſa iam plebs diſcernit. Attamen cum morbus gallicus ſit affectio utique diuturna (ſicut manifeſtum erit ex prædictis obſeruationibus noſtris) & ſemper in diuturnis morbis a noſtris medicinæ ſcholis dentur tempora, principium ſcilicet, incrementum, ſtatus, & declinatio, merito
G ergo eum diſtinguemus in ſua quælibet tempora, atqui hoc modo in duas reſoluemus partes omnia eius ſymptomata, quarum prima affectus morbi gallici iam incepti continebit, & omni ingenio nauare in hac re conuenerit, ut is dum pullulat dignoſcatur: altera uero affectus eiuſdem morbi iam inueterati demonſtrabit. Apparent autem tanquam præludia ulcuſcula quædam ſtatim in affecta parte decolorato circumpoſitæ cutis colore, mox duritie aliqua circumuenta in labiis, uel papillis ſi ſuctu morbus contractus fuerit, ſi ſcoriatione in glande, uel præputio, uel cole, ſcrotoque, in ora matricis, uel huiuſmodi. In hac itaque prima hæc ſigna manifeſta concludun-
H tur, ut ſtatim cum infectus fuerit puer, leuem percipiat laſsitudinem omnium corporis mēbrorum, morbum gallicum pronunciantem, cum prius tamen robuſtisſimus fuiſſet. Adeſt grauitas per uniuerſum corpus, & præſertim a ſomno, adeſt quoque gnauitas, torpor, ſegnities in omnibus partibus, adeſt dolor paruus, uagus, atque poſt membrorum laſsitudines nunc dolet caput, modo ceſſat, & humerum modo dextrum, modo ſiniſtrum accedit, quos quidē cruciatibus maximis linquit, & ſic facit de oībus corporis mēbris. Deinde in pricipio huiuſce affectus, color, ſiue habitus fa-

ciei manifeſte immutatur, & loco uiuacis homi A nis ſplēdidæq; faciei, ſtatim apparet inter quatuor, uel quinque dies mutatio in deterius. Suboritur etiā calor inſignis in ueſtigiis manuū, & pedum, ſomnolentia ſæpe interrupta, & quaſi corporis inertia, męſtitia, caries moderata; bubones moderati, febricula quædam & gonorrhęa. Quæ quidem ſigna omnia morbi gallici incipientis non in pueris tantummodo (ut principio dictum fuit) ſed in qualibet ętate manifeſta nobis occurrent. Cynædus etiā hæc eadem patitur, & criſtas inſuper, uel etiā uerrucas. Hæc tamen ſui ſceleris conſcius tantum dum cogit dolor, patefacere audet; quo tempore & alia cum iis ſymptomata coniunguntur primam de re fidem præbentia, qui B ſolo concubitu, uel infectis ueſtibus, uel oſculis, uel poculis inficiuntur. Progreſſę uero, & confirmatæ luis iſtius ueneręæ ſigna hac facili ratione, percipere licebit, ut ſcilicet puſtulas animaduertamus, quæ in uniuerſo ſunt corpore iam affecto, duræ quidem, & graues in capite, & barba aliquando cum cruſta (ut hac dictione utar) aliquando ſine ipſa, aliquando cum ſanioſa quadā materia, aliquando ſine ſanie, ſicut practicantibus uidere ſæpe ſæpius occurret; quę quidem ſigna, ut plurimum nobis oſtēdūt morbum gallicum habuiſſe antea quatuor, quinque, uel ſex menſibus hominem captiuum. Quoties uidemus quod caries in membris ubi ſita erat ſanata iam ſit, & rema- C neant tamen adhuc calli quidam minime ſpurii, ſed admodum circa cicatricem legitimi, certum erit nobis hoc ſignum confirmatam iā luem gallicam eſſe. Vueæ etiam mollificatio, unde facta eſt uocis raucedo, tumores glādularum in faucibus, corruptio palati, & dentium dolores firmi, & clamoſi, corruptio capitis oſsium, & brachiorum tumores (ut gręce loquar) ateromatici, ulcera maligna in uniuerſum corpus obſidentia, quæ cutim totam, caput & reliquas omnes partes exulcerant, cruſtæ, uel calli, rhagades dicti, uel impetigines, & præcipue in uola manuum, & planta pedum affectiones quędam ueluti aſthma, uel id genus omnia morbum gallicum iam eſſe confir- D matum penitus oſtendunt unicuique. Vnde conſtat uerum admodum eſſe quod præſtātiſsimi medici ante nos dixerunt, & præſertim doctiſsimus ille Antonius Muſa Braſauolus Ferrarienſis in libro de morbo gallico, & cum ipſo plerique alii, quod licet in cæteris morbis, & plurimum ſigna ex urina capi medico ſoleant, ſputibus, excrementiſque aliis ſimilibus, in hoc tamen contagioſo morbo neque certum faciendum eſt ex urina iudicium, neque ex ſputo, & huiuſmodi tuta habentur morbi gallici ſigna, quia urinæ humorum ratione uariæ ſunt, & pręterea dolores, ac reliqua, quę dicimus ſymptomata urinarū uariatione faciunt: ſi quæ tñ urinæ ſunt, ac lue affectis propriæ, ſunt urinæ crudæ, albæ, uel cum modica hypoſtaſi, uel ſine ea: quia materia, quæ per urinam exire deberet, & hypoſtaſim prædictam facere ad iuncturas potius tendit, ad puſtulas, ad caput, & reliquas corporis partes. Neque etiam peculiaria, & propria ſigna ex ſputis percunctari tuto poterimus (ut iam uberrime enarratum fuit) niſi intelligamus quod ſputa de affectu quidem in faucibus iudicare quodammodo poſſunt, quoniam quādoque cruſtæ aliquæ expuuntur, quibus dignoſcimus ſtatim faucium exulcerationem diuturnam iam factam eſſe. Non igitur in ſputis morbo gallico affectis ea quidem attendenda eſſe arbitror, cuiuſmodi ſunt ſubſtantia, color, ſcreandi modus, & ſimilia, quæ cæteris in morbis locum habere comprehendes: non ſputum modo conſideramus an tenue ſit, uel craſſum, aut aquoſum: non cruentum potius, an flauum, ruffum, uiride, liuens, uel nigrum expectamus: non facilitatem, aut difficultatem in ſcreando huic morbo attendimus, uel promptitudinem, doloris carentiam, aut illius incrementum, uel morbi ex ſcreatu alleuiatio, aut in deterius lapſus, nos enim hæc in gallicalue attendentes ut plurimum ſputa deciperent. Ex pulſibus quoque difficulter cognoſcitur hic præſens morbus, quia uariat ſemper ſecundum humorum uariationem, & ut dolores intenſi ſunt, ac remisſi. Sed pulcherrima modo nobis inſurgit quædam quæſtio animaduerſione non indigna, quæ talis quidem exiſtit. an nobis huic morbo ſigna conſtituere cum nouus eſſe dicatur, ſecundum eas regulas a Galeno, & aliis nobis uniuerſales prępoſitas: & quidam ex recentioribus hoc fieri omnino poſſe minime conſentiunt, atque hoc argumento partes eorum defendere conantur; quod ſcilicet quemadmodum talis morbus nō habet niſi apud recentiores medicos particularem obſeruationem, ſic etiam non poteſt perfecte ſigna habere ſecundum antiquorum doctrinam. Quorum ſyllogiſmus, uel ratio curioſa quantum claudicet, quantumque inſipida appareat, peritis omnibus eſt iudicare. Quoniam unicuique ſatis conſtat quod ſignum omne, uel id quod præſens eſt declarat, uel quod futurum eſt pronunciat, uel quod pręteriit in memoriam reuocat. Et ſi ſanitatem, & morbos omnes ad hęc corporis, partiumque eius temperaturam ſignis propriis dignoſcamus, quam dignoſcēdi rationē exacte Galenus cum libro de ſanitate tuenda, tum libro de affectorum locorum notitia, tum in arte medicinali præcipue complexus eſt. cur igitur cum ea ratione non poſſumus gallici morbi ſigna optima reperire?

quid tandem obſtat? Conſtat autem, ſine mor
borum exacta dignotione curari eos minime
poſſe, ut idem præcitatus Galenus lib. 2. me-
thod. meden. & item lib. 2. de rat. uict. in acut.
mor. comm. 38. & Princeps Arabum Auicen-
na fen. pri. quarti conſueuit. Quamobrem cũ
ſignorum conſideratio tanti ſit momenti, ut
per ea affectus corporis noxam inferentes co-
gnoſci commode poſsint, ſubindeque curari,
efficitur, ut in ſignorum indagatione medico
ſit non minimum, nec leuiter inſiſtendum ut
praui morbi iſtius fundamenta iactata libere
poſsit funditus euellere. Quæ quidem res
quanti ſit momenti, ita a ſenioribus, ac prima
riis noſtris medicis excogitata fuit, ut multis
in locis apud eos talis de ſignis tractatio ha-
beatur, ut omnes per eoſdem gradus poſſimus
etiam nouis, & incognitis antea morbis, &
præcipue morbo gallico, ſigna optima repe
rire. Et ideo non erit mirabile ſi apud re-
centiores prædictę gallicæ luis tam facili ne-
gocio ſigna inueniri poſſint duce tantum an-
tiquorum optima doctrina. Quapropter
incumbant iuniores medici huic maximę com
moditati: auctorum ſcripta aſſidue perlegant,
atque ea diligenter conſiderent, quoniam hoc
modo haud difficulter pręſentia indicare, &
futura pręducere, & præterita in memoriam
reuocare probe ſcient. ſed ad reliquorum ſi-
gnorum, ſi quæ adhuc fuerint, indagationem
noſtra ſe cõuertat oratio, atque miſſa tandem
hæc faciamus. Euenit itaque in hoc morbo
quod in morſu canis rabidi, in aliquibus enim
cito apparet quid noceat, in aliquibus uero
occultatur ad menſes, & annos, atque propte
rea facilis colligitur lapſus, eorum qui mor-
bo acutiſsimo aliquando laborant, ſine ali-
quo uel uenereo concubitu, uel quouis alio cõ
mertio per ſex, ſeptem, & decem menſes ſu-
ſcepto. Vnde multis modis licet extor-
queantur, nequaquam tamen morbo gallico
ęgrotare credunt, & illa cum hæreſi acerrime
uitam per mille mortes perpetuo conducunt.
Signa uero complexionum, & diſpoſitionum
hanc luem contrahentium, ſiue patientum
enarrare ſuperfluum uiſum eſt, cum hæc co-
pioſe a medicis pręſtantiſſimis prioribus, &
poſterioribus ſcripta reperiantur. Nobis
autem hoc loco memorare ſufficiat quod ſi
complexio patientis fuerit frigida, & hu-
mida, & repletio phlegmatica, defędationes
phlegmaticæ, & dolores ex eadem materia in
ſurgentes aderunt. Si uero calida, & ſicca
fuerit, & repletio bilioſa, cutis defędationes
prędictę cholericę erunt, & dolores ex eadem
materia excitati aderunt. nec ab re dicitur
repletiõ bilioſa. Quis enim bilioſę comple
xionis exiſtens repletionem pati poteſt pitui-
toſam, & hoc in uſu ciborum immodico, qui

E pituitam generandi uim habent? & ſic de cę-
teris complexionibus dicendum eſt. & pro-
pter hoc diximus antea quod ſecundum ua-
riam complexionem, diſpoſitionemque, &
ſecundum dominium in ſanguine peccantis
humoris, uaria genera infectionum cutis in
hoc morbo eueniunt, ac etiam ſecũdum quod
morbus nouus, uel uetuſtus fuerit.

De morbi gallici prognoſticis. *Cap.* 8.

MOx ad prognoſtica accedere debemus,
cum uenientium præſagia, ſeu futurorũ
prognoſtica ex præſentibus ſumantur, inuen-
to ſcilicet affectu, ac parte affecta, qui præſen
tes ſunt quidem. Quicunque igitur cali-
F dum uenenum morbi gallici aſſumpſerit, cito
infectio apparet, & cito curatur cęteris pari-
bus, & ideo hoc ſtatim poſt cauſarum & ſi-
gnorum indagationem acuratus debet medi
cus ſuo munere præſagire, tum ut facilior ſit
æger ad ſingulorum accidentium declaratio-
nem, tum etiam ut melius medici mandatis
ſit obediens. Qui uero poſt coitum cum in
fecta frigidum potius, non calidum uirus ſu-
ſcipiat, tardius in eo infectio apparebit, &
tardius quoque curabitur cęteris paribus, &
hęc quoque inquirere debet prædictus excel-
lens medicus non ſolum propter remediorum
applicationem, uerum ut quoque has rationes
aſsignet ęgroto ut quieſcat: quamplurimos
G enim reperies medicos, qui ſtatim octo primis
diebus ſaluum facere pollicitationibus uanis
uolunt hominem, & cum ægrotus deceptus
fuerit non facile deinde credunt quę libere fu
tura prædicuntur. Si uero morbus hic re-
cens fuerit, & remedia opportuna adhibean-
tur & ęger obediens ſit, prognoſticum tale
fiat meis quidem ſumptibus, quod faciliter,
& breui quidem tempore curatus euadat, cum
autem inueteraſcit, tardioris, & difficilioris
eſt curationis, & quandoque curationem non
admittit præſertim in ſenibus, & debilibus na
turæ. At iuuenum prognoſticatio ea diuer-
ſis rationibus erit, ut facilius curentur, cæteris
paribus quã ſenes, qui talis ualidæ naturę ſint,
H ut curari aliquando contingat. Lenones ue
ro, & adulteri, & quicunque in uenerem ſunt
proni, huic morbo magis obnoxii ſunt; & qui-
bus cerebrum humidum, & frigidum natura-
liter habent, & hepar calidum & ſiccum. Quod
autem nonnulli dixerint quod huic morbo ma-
gis obnoxii ſint qui melancholici dicuntur, &
maxime per aduſtionem, quam omnes alii,
propter ſimilitudinem, ſecundum Ariſtote-
lem ſecundo de generatione & corruptione,
in habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus.
Ego autem non ita ſentio, ſed diuerſam ab
eiuſmodi auctoribus ſentẽtiam præpono, quã

doquidem

doquidem melancholicã cõplexionẽ non ſim- A
plicem,ſed duplicem eſſe ſcio, una ſcilicet a
generatione contracta, altera acquiſita per
calidæ, & ſiccæ apud tranſitum ætatis deci-
dentiam ſtatus,ad eam quæ ſenectutis exiſtit:
& talis cõplexio eſt alia ab ea, quæ adipiſcitur
ex temporis aliquo decurſu, ſiue ætatis in quo
cunque homine. Facilitas deinde compaſ-
ſionis,ſiue alterationis,infrigidationis uel ca
lefactionis ex duobus dependet; ex parte ſci
licet complexionis,& ex parte compoſitionis,
& primo ex compoſitione,ut ſi corpus ſit rarę
texturæ,& habeat poros latos, dico illud fa-
cile pati a calido,& a frigido; ex complexio-
ne deinde, nam membrum naturaliter cali-
dum,citius calefit,& naturaliter frigidum ci- B
tius frigeſit.contra ſi corpus ſit durum, & den
ſæ texturæ, tunc ipſum difficilius pati confir-
mo. Quibus præpoſitis dico quod morbus
Gallicus contagioſus exiſtit,& ab extrinſeco,
ut puta;coitu cum infecta,uel cum infecto cor
pus occupat, & quamuis corpus melancholi-
cum reſpectu affinitatis, uel ſimilitudinis, &
complexionis,ſed etiam ex parte compoſitio
nis.uerum cum corpora melancholica natura
ſint dura propter exiccantem ſiccitatem, &
inſpiſſantem frigiditatem,& inde poris priua
tum non piloſum,ſequitur quod talia corpora
difficilius patiantur a cauſis extrinſecis,& per
conſequens ad hunc morbum non erunt ma-
gis parata. De corporibus deinceps melan C
cholicis per decidentiam talibus, dicendum
quoque quod dura exiſtunt, & duriora etiam
reſpectu eorum quando erant in ſtatu, & per
conſequens difficilius patibilia a cauſis extrin
ſecis. Quare merito confunduntur prædi-
ctorum autorum argumenta, quod huic mor-
bo magis obnoxii ſint melancholici,quam om
nes alii;& ſi eueniat ut eiuſmodi corpus tali
aliquando occupetur maligno morbo, uehe-
mentius re uera excruciatur, ad ulcera enim
maligna morbus Gallicus, & nodoſitates ut
plurimum tale corpus deducit, quibus maxi-
ma cum difficultate curatio adhibetur. Et
hęc ſint ſatis de morbidæ huius luis progno-
ſticis. D

De morbi Gallici remediis,& primo de præſeruatione. Cap. 9.

EX quinque partibus tres hactenus abſolui
mus,hoc eſt de natura huius affectionis, de
ipſo morbo, cauſis, ſignis, & ſymptomatibus
pertractauimus. Superſunt reliquæ duę tra
ctandę,ſanitatis conſeruatrix,& morbi prædi
cti depulſtrix. De his nobis agendum ordine
eſt,a ſanitatis præſeruatione exorſi, quoniam
ſuauiſſimum eſſe ſcimus immanes dolores re
ſcindere, & morbos confectos reficere, & iu

cundum etiam nuper irretitos ſoluere, ſed for
te nec minus utile,quam uolupte humano ge
neri futurum cenſemus,ſi hanc latentem ſaga
penam diuertere nouerit, præcipue cum nec
ſumptu, nec longa diſciplina, uel labore ma
gno id conſequatur. Si quis igitur cupiat
ab hoc morbo præſeruari, uideat cauſas pro
ductiuas eiuſmodi,& eas quantum poteſt effu
giat, quas diffuſe ſuperius memorauimus. &
quia morbus hic non ſolum ex concubitu cum
infecta contrahitur,ſed quamplurimis antedi
ctis modis comparatur,idcirco cauẽdum erit
ab earum occaſionum commertio quantum
fieri poſſit, ab eorum uel habitibus, uel pocu
lis,uel deoſculationibus, uel lactis ſuctione,
uel frequenti corporum affectorum contactu;
& quoniam genus noſtrum,ut plurimum ad lu
xuriam,& libidinem defrenatam pronum eſſe
conſtat, ideo maximo ſtudio hac ratione ca
uendum eſſe arbitror. Videlicet ut ſtatim a
coitu aqua calida totum abluamus penem;
una & ſcrotum, uirgamque præputio denuda
tã in aliquo uaſculo, ac calida prædicta aqua
repleto per octauam,uel dimidiam horę par
tem foueamus, tutiſſimi ſiquidem procul du
bio erimus omni morbi gallici ſuſpitione hoc
ſi fecerimus repente. Aqua autem talis eſſe
debet, qualem ferre poſſimus calidam,quę cũ
breui frigeſcat licebit aliẽ calidam paratam
habere,ut pro arbitrio contemperemus. Præ
ſtabit hæc mane, & ſero feciſſe bidui tantum
ſpatio:& idem facere poſſunt mulieres etiam,
penicillos ex goſſipio in eadem aqua abunde
madidos,uuluæ imponentes:quod ſi hęc perpe
tuo præſto non habeamus,protinus ſaltem uri
na totum penẽ lauabimus,& præcipue glandẽ
quod facile id faciemus ſi mingendo quam
primum ora præputii digitis perſtrinxerimus.
ſubinde in proprio hoſpitio recepti, quanto
citius poterimus prę ſcripto more lauabimus,
fouebimuſque eadem die, uel nocte, mox ſe
quenti. Hac etiam arte fouenda tum labia
infantium lactentium, tum nutricum papillæ,
ſi ſuctione afficiantur: balneum etiam uniuer
ſo corpori adhibitum,idem efficiet, ſi cum in
fecto quauis occaſione cubueris. Confert
etiam ſi uino hæc feceris,uel etiã fere quouis
liquore,modo calidum ſit: uerũ aqua ſimplex
cæteris omnibus præfertur, diſſoluit enim quã
tum ſatis fuerit,nec plus æquo exiccat,uel a fo
tu reſtringit. Nam ſcopus hic eſt,ut leuiter
fouendo diſſoluamus, nec ullam cuti qualita-
tem,excepta naturali relinquamus: quod qui
dem nihil aqua melius efficere poteſt. Quod
ſi contigerit cum talibus coire,& poſt coitum
ardorem quendam in uirga ſtatim præſentire,
uel inde in ea ulcus apparere,non ſuperueniẽ
dum eſt,ut inepti faciũt empirici,qui uolẽtes
curare,maximopere nocent, propinantes me

dicamenta exiccantia, frigida, ſtiptica, quorũ natura eſt impingere, & figere materiam, eãque ad interiora propellere; ſed potius ingenio elaborandum eſt, ne uirus tale ad partes internas aliquo modo impingatur, ſed ad exteriores ſenſim educatur, & eductum tandem reſoluatur. Confeſtim itaque accipiatur lutum armenum (ſi legitimum habere posſis) & ſanguis draconis, & diſſoluantur cum ſucco arnogloſſæ, uel aqua eius cum modico aceto nigro, acri, & fiat mixtura, ex qua linea faſcia operi accommodata liniatur, & ex ea uirga circumdigetur; in radice eius prope pectinem cũ decenti ſtrictura, & hoc ne materia illa uelenoſa libere per corpus ſpargi posſit, imo uiis clauſis, ac conſtipatis retrocedat, & cum ſicca fuerit iterum madefiat, & applicetur. Dein de talis conficiatur aqua. Recipe ſalis communis drachmam unam, & ſemis, argenti ſublimati ſcrupulum unum, aquæ plantaginis, & fumiterræ, ſingularum uncias quatuor, bulliãt omnia ad ignem in uaſe uitreo ad conſumptionem decimæ partis, & ex hac ulcus contractũ madefiat, & continuo ſupra illud tale ponatur unguentum. R. radicum ariſtolochiæ rotundæ, lilii, uiridis æris, armoniaci temperati in aceto, myrrhæ ana drach. duas, terebinthinæ optimæ, picis, olei communis, ana drach. quinque, conficiatur unguentum ad ignem. Hæc ſi feceris in principio tantum abeſt ut polluaris, quin potius iam pollutus, & ulcere penis affectus, in priſtinum ſtatum reſtituaris, modo intra paucos dies id fuerit diligenter prǽſtitum. Poſt dies autem aliquot talis non expedit curatio. Subſequenter pullum gallinaceum, uel columbam habeas, & eum per medium ſtatim ſcinde, uirgamque ulceratam in carnem illam caleſcentem immittas, & tam diu contineas, donec caro actu calida percipiatur, iterando ſæpius priorem abiiciendo. Hoc enim eſt de melioribus auxiliis in tali caſu, uenenum enim ipſi membro uirili affixum, mouetur, afficitur, diſpergitur, hæbetatur, & conſumitur in carne illa ſanguinolenta; & adiuuat ad hoc caliditas actualis cum uirtute ſua attractiua. ab ipſo deinde principio ſingulo mane ieiuno ſtomaco capiat perturbatus drach. unam optimæ theriacæ Andromachi, cum unc. quatuor aquæ fumiterræ; ſenibus tamen, & debilibus in minori menſura, & alternis diebus eſt propinanda; cauendo etiam ne æſtiuo tempore præbeatur, & præſertim cholerico, ſed potius eius loco trociſcos de tyro, & carnes uiperinas exhibebis. Expediens etiam eſt per uenæ ſectionem ſanguinem mittere, dummodo ætas, complexio, uirtus, & reliquæ ſumendę indicationes permittant, ſed non modo quo cæteri quamplurimi huius ætatis medici conſueuerunt, immiſſo ſcilicet prius clyſtere, quo

E niam morbum potius confirmares, quam boni aliquid perfeceris, ut rationibus, & auctoritate inferius maxime demonſtrabo. Syrupis etiam, & casſia fiſt. ſtuphaque (ut ita dicam) quæ uapore aquæ in qua lapatium acutum, fumiterræ, & ſcabioſa ebullierint, calefit, ſanguinem purgare neceſſarium probamus. Diætam uero in cibo & potu obſeruet, prout inferius dicemus. Si uero interea in corpore perterrefacti oriri uideas puſtulas, & eundem doloribus torqueri, in hac curatione non amplius laborandum, imo ab hoc opere quieſcendum, iam enim diffuſum eſſe uenenum ſcias per cor-

F pus, per actus eſt morbus, tunc præſeruatiuã cogimur differere, & curatiuam partem complecti, quod nos quoque opportuno iam tempore hoc loco faciemus.

De morbi Gallici curatione in generali.
Cap. 10.

MEdendi methodum partium medicinæ omnium, ut ordine poſtremarum, ſic certe fine, & effectu longe utilisſimam eſſe ac ueluti reliquarum omnium finem, & Galeni, & omnium medicinæ autorum conſtanti aſſertione arbitror. Finem namque medicinæ ſanitatis adeptionem eſſe Galenus merito eſt

G arbitratus. Ea uero, cum medendi methodi præſidii opportunis paretur, ſequitur profecto, partem hanc, quæ curare morbos docet, reliquarum medicinæ partium finem eſſe. Quare cum uniuſcuiuſque morbi curatio in tripli ci compleatur, in debita ſcilicet rerum non naturalium adhibitione, ſiue medicamentorum applicatione, ſiue chirurgico munere, ut teſtatur Iohannitius in fine ſui introductorii, idcirco nobis hoc loco operęprecium erit per eoſdem gradus procedere ſi morbi Gallici curationem perfectam præſcribere uoluerimus; idipſum primum præponentes, quod de

H ea morbi Gallici affectione curatio iſthæc delucidetur, quę eam recipere ualeat, non autem de illis eiuſdem ægritudinis radicibus, quæ quidem euelli, atque minime eradicari posſunt. Diuerſa igitur erunt præſidia, quæ huic ineundæ, perficiendæque curæ exiſtũt, ut morbus, aëris temperies, patientis ætas, habitus, mores, officium, reſque repræſentabunt, hæc etenim tria poſtrema cęteris ex animo tanquam in quamplurimis neceſſario indicantia addere uiſum fuit, ubi præcipue affectus diuturnus egenum, uel immorigerum patiẽtem ſolicitat, quos alia ratione tractare quidem debemus, quam eos qui temperati ſint, ac bonorum fortunæ, ſcilicet diuitiarum commodi ſint, & qui ſumptibus reſiſtere poſſunt, & dierum plurium, ſiue menſium diætam ferre posſunt, nulla contentione, quæ præcipiant asſiſtens, prudenſque medicus præſtare parati.

Cauſa

Cauſa igitur morbi huius multis, diuerſiſque ingeniis minui,euellique & poteſt,& ſolet,inſtrumentis uidelicet, quibus medicus morbos alios curationem molitur,uictus diſcrimine, medicinarum oblatione,atque manuum operatione,cuiuſmodi ſunt ſanguinis detractiones,purgationes,lotiones,fomenta,balnea, linimenta,liquantia,ſiue urentia medicamenta, ac cæteralocalia auxilia,quæ omnia in multiplici habentur differentia,ut ſuo loco ſingula patebunt. Cumque nobilius a tota medicorum ſchola in hoc morbo expellendo inſtrumentum ſit ratio uictus, ut perbelle oſtendit Galenus Aphoriſ.pri.& pri.de ratione uictus in morbis acutis,operæprecium ob id eſſe duxi primo morbi Gallici curationem per ipſam diætam moliri;poſtea per medicinarum oblationes,deinde per manuum opera,quæ chirurgia perficit,ut docte ait diuinus Hippocrates in libro de medicorum officina,& Galenus cũ ipſo ſexcentis in locis, quos quidem accuratus ſectator perquirere poterit.

De uniuerſali uictus ratione in morbo Gallico. Cap. II.

MOdo ſciendum eſt quod uictus ratio nihil aliud eſt,quam ſex rerum non naturalium approximatio in debita ſcilicet qualitate. Et cum inſtrumenta hæc in morbi Gallici curatione habeant primas partes, ab eis idcirco curationem incipiemus. Sed inter ea a quibus neceſſario contingit corpus humanum alterari, in quibus etiam tota uictus ratio conſiſtit,primum eſt continens nos aer, ob hanc igitur cauſam ad ueram huiuſce morbi profligationem in primis aeris electio eſt neceſſaria. In qua quidem diuerſis maximiſque rationibus nõ ſatis mehercle probare poſſum eorum opiniones,qui dixerũt quod circa aeris electionem in morbo Gallico nihil ſit notandum, quoniam ab ipſa quotidiana experientia edocemur, ut ea lue praua laborantes non prohibeantur ab hoc, uel ab illo aere. Imo ego eos conſulerem ut habitatio eorum eſſet in aere utique ſereno, lucido, ſubtili, ac puro,ſiue ita fuerit per naturam, ſeu artem, quia talis aer ſanguinem mundificat, ſpiritus clarificat,cor lætificat,mentem ſerenat, digeſtionem in omnibus membris procurat,ex quibus omnibus natura fortificatur ad expellendum nocua,& retinendum iuuantia, & eidem conuenientia. Quapropter ego laudo, ut morbo Gallico detentus,moram ducat in aere calido,& ſicco;calido ſiquidem tum ut materię uitioſorum humorum propenſiores efficiantur ad perſpirationem,poris caliditate apertis, tum ut neruoſa membra, quæ in hoc morbo plurimum patiuntur, caliditate uigorẽ

A comprehendant, ut perbelle nos docet diuinus Hippocrates, & Galenus quinto Aphoriſ. tex.& commento 18. Non ſit tamen aer electus nimis calidus,quoniam tunc facile gallici putreſcentes humores adurerentur,unde morbus acutior redderetur. Aerem etiam humidum nequaquam ego laudo, uti qui ſtagni, & paludis halitu eſt infectus, & qui ex cloacis malam ſpirat auram: neque etiam mihi ſatis placet aer craſſus,aut nubiloſus, qui talis fiat ob flumen uel ſtagnum uicinum. Habitent igitur patientes hoc incommodum in aere calido: ſintque ſatis bene cooperti bonis ueſtimentis.& circa illorum habitationes incendatur ſuo tempore ignis ex bonis lignis:non pu- B tridis,uel malę proprietatis: caueant quoque igni ſe ſe appropinquare, quia ex fumo ignis intenditur dolor,ut ſępisſime uiſum eſt mihi, atque aliis medicinę quamplurimis auctoribus.Eligatur ergo aer boni odoris,& bene euẽtatus,quem poteris ęſtiuo tempore artificialiter præparare ſternendo res boni odoris in loco ſuæ habitationis. In æſtate eligat etiam montana, in hieme autem plana loca, ut habeat aerem temperamento magis propinquum. Nam licet eligi (ut modo dictum eſt) debeat aer, qui ſiccus, & calidus ſit, non ideo debet excedere,ſed parum ad ſiccitatẽ, & caliditatem ęqualitate tendere debet, ex quo temperatum naturam posſidet medii: me- C dium autem reſpectu unius extremi ſuſcipit naturam alterius:& ideo ſi fuerit temperatus: conuenire poterit cuicunque naturæ materiæ peccantis. Atque hæc de aeris electione ſatis nobis dicta ſufficiant. Nunc properandum eſt ad ſecundam rem non naturalem,quę cibum & potum complectitur, cuius quidem ratio eſt habẽda,ut taliter cibetur ęger quod uirtus nutriatur,& non morbus,ut inquit Galenus. Reſiſtant illi cibi ſemper putredini, & feruorem etiam impediant. In curatione igitur mali huius debemus inquirere panem optimum, qui parum nutriat, non calidus, nec pluris triũ dierũ,bene coctus, & fermentatus,aluum reddat mollem cum furfuris aliqua D ſemper portiúcula, & ſemper bene ab ægroto dẽtibus perfricetur,ut facilius cõcoqui posſit. In iſtis.n.facultas cõcoctiua imbecillis redditur,& ideo oportet ut optime ipſi præparẽt in ore ea omnia, quæ ab eis comeduntur. Sed quoniam non ſemper iidem cibi in hac curatione requiruntur, ut inferius declarabitur, ideo cauere debet accuratus medicus, ut omnia ſuo tempore præcipiat, quoniam ſi reſpectum habuerit ſpecialis ægrotantis conſiderationis,ac etiam complexionis & diſpoſitionis eiuſdem,non eãdem ſemper diætam conuenire animaduertet; imo eam uariare oportet, ſecundum ipſius rei diuerſam ſpecificationẽ,

&

& ſecundum uariam patiẽtis complexionem, diſpoſitionemque. Vinum autem uix ego concederẽ, quoniam talis potus damnum non mediocre infert morbo Gallico laborãtibus, & quo ad animum, & ad corpus etiam: cum ergo eorum corpori maxime ſit noxium, tum quoniam ipſo ſuo halitu caput offendit, ac replet, tum etiam quia irruit ad partes infernas, in iiſque grauedines, & motuum earum impotentias, & dolores excitat: quibus corpus totum ocysſime, uehementerque cruciatur: igitur nullo errore adductus conuenienter crediderim uinum non eſſe exhibendum. Sed ſi tamen æger talis fuerit naturæ confectus, ut abſque hoc potu curationem non posſit admittere, concedam ſaltem (idque non ſine aliquo timore) uinum album, impotens, & imbecillum cum aqua cocta debite permixtum, ſiue cum aqua boraginis, uel buglosſi; & hoc præcipue cum morbus fuerit in declinatione, quoniam in aliis temporibus poſſent plures materiæ conduci ad loca dolorum, & tanto magis cruciatum augere: & idcirco ſi plures adfuerint dolores, bibatur potius uinum colore rubeum eodem modo dilutum. Fructus uero, qui ſua frigida, atque humida natura morbi Gallici temperaturam adaugent ſunt omnino fugiendi, quales ſunt cucurbitæ, melones, citrulli, cucumeres, & huiuſmodi humidæ conſiſtentiæ, atque larga humiditate præditi. Alios uero fructus, quos arboreos medici appellant, quia corporibus noſtris tenuẽ & humidam alimoniam afferunt, atque flatuoſam, quæ quidem extenſione, & doloribus gallicis ægrotantibus non mediocre præbent nocumentum, idcirco eos ex tota eorum natura prohibendos exiſtimamus, quales erunt pira, poma, ficus, perſica, mora, pruna, ceraſa, armeniaca, & ſimilia, quorum mollis, atque humida eſt conſiſtentia. At ſi tamen ex his, quæ diximus fructibus Gallicus aliquis comedere aliquando deſideret, poſſumus ſaltem ei concedere ficus exiccatos, poma, & pira etiam ſub feruentibus cineribus decocta, quoniam eiuſmodi generis fructus ab ipſo ignis calore ita pręparantur, ut nedum humidum eorum minuit nocuum, uerumetiam flatuoſum ſpiritum ſenſim excernit, ac ſoluit. Nuces uero auellanas, atque iuglandes, quoniam facultate quadam adſtrictoria pollent, ea de cauſa minime exhiberem, quemadmodum etiam cidonia, meſpila, punica, ſorba, & huiuſmodi, qui quidem ſolidę ſunt conſiſtentię, atque non ſolum in tranſitu inceleres ſunt, uerum & craſſum, & glutinoſum, aſtringentemque ſuccum producunt perſpirationi uitioſorum humorum obnocuum, & ideo tales prędictos fructus ſic affectis ingratos eſſe penitus pronuntiamus. Olera uero, quę gallica lue laboran-

E tibus ſunt apprime utilia, ea quidem erunt, quę ſiccandi, & calefaciendi naturam habent, quemadmodum hyſſopus, calamentum, fęniculus, ſaluia, betonica, & ſimilia, quorum obſeruationes ſubtilisſime iam antea demonſtrauimus in noſtra Fabrica Pharmacopoliterion ſuis propriis capit. ut quilibet uidere poterit, atque per contrarium ea olera, quę humidam, & frigidam habent facultatem, uti erunt lactuca, endiuia, blitis, malua, & ſimilia omnino uitare debent morbo Gallico laborantes, quandoquidem eorum frigida natura uitioſos in corpore humores compingunt, & eorum perſpirationem impediunt. Cępę deinde communes, cępę aſcalonitides, allia, & porri, atque huiuſcemodi terrę tubera, uitanda omnino erũt,
F nec quidem olfaciẽdo, aut oculis aſpiciendo, quoniam licet facultatem quandam alendi corporis obſcurisſimam habeant, nihilominus tamen ob eorum mordacem acrimoniam plus corpori obnoxia ſunt, quam proſint, & ideo nihil magis fugiendum eſt. Eadem quoq; ratione fugienda maxime erunt, quędam alia terrę tubera, quę quidem quo uis modo condiendi parata fuerint, ſemper tamen obnoxia eſſe apparent, cuiuſmodi ſunt fungi, & id genus, qui non mali ſucci ſolum ſunt, atque alimonia ex his prognata, pituitoſa, ac gelida, uerum & omnibus accidentibus ex hac lue prodeuntibus obnocua euadunt. Carnes humidas omnino fugiant, atque pręſertim agninas, arieti-
G nas, caprinas, bouinas, & huiuſmodi alias, quę pesſimę huic rationi uiuendi admodum ſunt. ſuillę ẽt erũt fugiẽdę, uel recentes fuerint, uel ſiccę, & ſalitę, & in ſumma tãtum carnes iſtas, quantum piſces multos conſonum eſt uetare his, qui hac gallica affectione laborant, atque maxime ſi piſces quoque fuerint ſaliti, a quibus in uniuerſum caueri debet. Caſeum etiã, & lac quodcumque multis rationibus his, qui hac lue praua fatigantur, erit conſonum pernegare, atque cum ipſis leguminum eſum, quã doquidem legumina flatibus uentrem implent. Inter aromata deinde, poterunt in cibis, ut delicatius uiuant, & utilitatem ex eis maiorem recipiant nuce muſcata, caryophil-
H lis, cinnamomo, & ſimilibus uti, quę quidem uim roborandi uiſcera habent. atque hęc omnia de cibo & potu nobis dicta ſatis erunt ſi rationem aliquã adhuc inſtituamus, qua ęgrotantem nutrire debeas in unctionibus applicandis, & poſt illitiones etiam, quoniam differt tunc neceſſario illa uictus ratio, ab ea, quę cum antedictis ordinari poteſt. Quo igitur tempore perueneris ad eas unctiones, quas ulterius demonſtrabimus non debes (ut quidam exiſtimarunt empirici) uictum liberalem ęgrotanti re uera cõcedere, nec uinum generoſum ei propinare, quandoquidem tali uictum ne-

ceſſum

ceſſum eſt ut corpus pituitoſum refarciatur,& tanto impetu ad fauces irrumpit pituita, uel ad aluum detruditur,ut negotium plerunque formidabile faceſſet, & cum hoc uolueris præcauere temperate potius nutriri iubeas,& uino uel abſtineri, uel ſaltem modo, quo diximus conceſſeris. Conceduntur eo temporis interuallo carnes boni ſucci, dum mādere poſſint,uel contuſæ dum os pituita ulceribus, & inflammatione ſcatet,& epulę ex pane tritę in optimo carnium iure concocto, uel offæ ex pane tenuiter inciſo in eodem iure paratæ, quæ omnia cum facile deglutiri poſſint ſine maſticatione admodum conducibilia eſſe cognoſces. Aluntur etiam quibuſdam ſorbitionibus amygdalatis,hordeatis,gelatinis & ſimilibus. Potus autem commodus ſatis is erit, ſi uino abſtinere æger poſſit,ut aquā præbeas in qua mel,hordeū,& liquiritia fuerint decocta, addita cinnamomi in fine aliqua portiuncula qua decenter aromatizetur,uel ſi mel ægro nō ſatisfaciat,ſaccarum loco eius imponatur; uel etiam,ſi libeat,ſine hordeo aquam parabis, & ſolam concedes. Bis tantum in die ægrotos comedere ſat eſſe opinor, & horis conſuetis. Sed quoniam tēperate modo diximus, potius quam liberaliter cibandos eſſe prædictos ægrotantes,idcirco non debemus hoc loco uberiorem curam habere de ciborum particulari quantitate;ſatis enim id eſſe ſcimus quod accuratus,ac diligens medicus de uirtute aliquādo ſolicitus,& anxius ſit,ut nos eſſe docet Hippocrates in ægritudinibus cronicis;& poſt ipſum Galenus. Et quoniam eadem ſequitur cibandi penitus ratio poſt ſatis applicatas unctiones,ne bis aliqua recenſeamus in cauſa tandē eſſe poterit ut de cibo, & potu nihil aliud quicquam hoc loco ſit conſtituendum. Modo ad ſomni,& uigiliæ conſiderationem opportune accedamus,& ad ea ulterius, quæ faciunt ad rerum non naturalium exactum tractatum. Dicemus itaque ſomnum animantibus ad quietem datum eſſe;ſiquidem cū diurnis, asſiduiſque laboribus, atque motionibus defatigata animalium corpora uirium reſolutionem ſentiant; admirabili Dei prouidentia factum eſt,ut ſomno ceu ſalutari laborum remedio lasſitudini, ac uirium diſſolutioni ſibi conſulant. Vnde conſtat quantum ſomnus commoditatis,ac beneficii hoc Gallico morbo affectis afferre poſſit, ſi modum præſertim non exceſſerit iuxta Hippocratis decretum, nam qui immodicus eſt membra omnia laxat, excrementa detinet,colorem habitumque corporis deteriorem reddit,caput grauat, multoque uapore implet,calorem natiuum hebetiorem, partes omnes ad motum pigriores facit, & crudos ſuccos concoqui prohibet,& uiſcera grauiora reddit. Quamobrem cum multa

A nobis a ſomno immodico,& intempeſtiuo dāna accedant,curare id omnes debemus ut ſomno naturali, & temperato utatur qui morbo Gallico correptus fuerit, quia perfectior (ut iam diximus) digeſtio celebratur. Vt autem ſomni ratio conſtet plurimā in eo obſeruanda erunt,tempus ſcilicet,menſura, ſeu duratio,decubitus,inſomnia, & acceptorum copia,uel defectus. Aptisſimum ſomno tempus nocturnum eſt, quod per alta ſilentia noctis,commodius,prolixiuſque dormiat ægrotus,& ab eius frigiditate facilius innatus calor intro trudatur,ac ab extimis partibus in intimas reuocetur,qua reuocatione mox concitatur ſomnus,qui commoda multa præſtat,uti B diurnus maxima detrimenta adfert, non ſolum hac praua lue laborantibus, ſed plerunq; omnibus:quod eſt ab Hippocrate ſecun. præſag.lib. in hæc uerba notatum. Interdiu(inquit) uigilandum, noctu dormiendum eſt. Si contra commutetur, pesſimum eſt. Qd id potisſimum diurnum ſomnum damnat, quod cerebrum humore nimio, uaporibuſque plurimis imbuat,quos uigilia potius abſumi oporteret, pręcipue in Gallico morbo affectis,tum quod id tempus,quo interdiu ſomno indulgemus breuisſimum cum ſit,concoctioni explendæ minus ſufficiat. Menſura porro ea ſomni ſit,atque duratio, ut probe confeciſſe nos, robuſtioreſque inde effectos intelligamus. C Quę menſura & ſi non eadem in omnibus eſt, ſed pro natiui caloris, in quoque aut copia, aut penuria, & temperamenti bonitate,aut infelicitate, ſic & ipſa uariatur: tamen commune id omnibus fere eſſe ſolet, ut ſeptem ad ſummum horarum ſpatio,& recte conficiant, & ſomno commode indulſiſſe ſibi uideantur. De uigilia deinde pauca ſunt omnino ea,quę nobis hoc loco dicenda ueniunt: ea enim cum ſomno contraria ſit,contrariorum autem contrariæ ſint effectiones, ex his quæ de ſomno iā dicta ſunt,qd uigilię i corporibus lue uenerea affectis præſtare posſint,elicere facile fuerit. Temperata ergo uigilia concedatur, quia nullum nocumentum in corpore efficit: ea enim D ſi modum exceſſerit, magnam infert corpori noxam,ac proinde magnopere cauendam nemini non exploratisſimum eſſe puto. Vigiliæ enim ſi immodicę,& intempeſtiuę fuerint, uires corporis labefactant, ac perdunt, cruditates pariunt,cerebri, & functiones ſenſuum debilitant,naturales eneruant potentias, pallorem, maciem, prauumque omnino habitum producunt,corpora reſoluunt, & ſiccant: denique menti plurimum nocent, & alienationem ſępe,ac mortem adferunt. Intenti igitur in id eſſe omnes debemus ne nos uigiliis conficiamus, neue aut ſtudiorum amore, aut rei agendę nimia cupiditate plus ęquo nimiū

uigilantes

uigilantes,una cum uigilia uitam perdamus.
Propterea in patientibus hanc enarratam luē
ueneream propter fortes dolores in membris
corporis eorum multæ uigiliæ ſuperfluæ fiūt,
& corpora eorum quando longo tempore du-
rant,deſiccantur,& maraſmantur,& ut pluri-
mum ad ethicam ſenectutis perueniūt. & hoc
præcipue in habentibus complexionem cali-
dam, & ſiccam. Atque hæc de aeris,cibi & po
tus,ſomni & uigiliæ declaratione tandem no-
bis ſint ſatis. Quamobrem ad repletionis, &
inanitionis obſeruationem noſtra conuerta-
tur oratio,quoniam certum eſt quod omninò
cauere unuſquiſque prudens medicus debet
ſæpenumero ne in corpore humano uel aliquo
membrorum morbo Gallico patiente repletio
fiat. De repletione autem non ſolum dico
cibi & potus,ſed etiam de humorum natura-
lium,& non naturalium repletione, & conge-
ſtione eorum paulatina, quæ ſæpe contingit
ex mala membrorum complexione, quantum-
cunque reficientia in ſe laudabilia exiſtant,
ut faciel percognoſcere poſſumus in choleri-
ciſsimo (ut ita dicamus) homine temperata
diæta enutrito,in quo non parua choleræ quā
titas multiplicatur, quemadmodum de ſangui
neo, phlegmatico, & melancholico idipſum
quoque euenire concipimus. Hi igitur mor
bo Gallico laborantes attenuante uictu utan-
tur,licet non immoderato (ſicut antea diluci-
datum eſt) quod is comitialem morbum faci-
le progignere posſit: præſertim ubi uentricu-
lus immoderatè inanitus fuerit. De motu
autem, & quiete in præſentia iam agamus,
quoniam ad morbum Gallicum expellendum
haud minimum momentum eos habere non
autorum tantum conſtanti aſſertione, ſed &
ipſa experientiæ fide, exploratisſimum omni-
bus ſemper habitum eſt. Motus igitur ſit tem-
peratus, factus ante cibum, ſuperfluitatibus
primæ,atque ſecundæ digeſtionis expulſis.
Exercitiorum enim quoddam non ſolum cor
pus, ſed animam lætam reddere poteſt, tam
enim in ipſo exercitio potens motionis ſit ani
ma,quod multi quidem liberati ab ægritudi-
nibus perniciofis, ut perbelle nos docet Gale-
nus in eo libello,quem de exercitio nuncupa
uit,& idem confirmat tertio Aphoriſm.com-
men.20.& Raſis quarto Almanſo.capite.Hip.
in libello & aere,& Auerr.ſepti. collig. Vtile
quidem eſt exercitium, nam commouet calo-
rem naturalem, & ualidas facit quæ ſunt in
membris uirtutes naturales, & animales,& ui-
tales fortificando,autore Galeno ſecun. Aph.
comm.48.& lib.ſecun.de ſanita. tuend. & lib.
de boni, & mali ſucci cibis. Quamobrem
quantam adferat utilitatem gallicis affectis
unicuique exercitium tale conſtat,in eis ſiqui
dem neceſſario propter ſymptomata antea

E enarrata calor naturalis perterrefactus eſt, &
uirtutes prædictæ etiam ægent aliqua fortifi
catione,auxilio ſcilicet exercitii. Quare ego
tanti eſſe in omni uitæ curſu exercitationem
moderatam exiſtimo, ut primas omnino illi
partes in uita ſeruanda iure attribui debe-
re cenſeam:ut ex illius commodis manifeſtum
omnino apparet. Vnde tanti etiam facio
exercitium in omni morbo Gallico homine
affecto,cum ſcilicet moderata aliqua menſu
ra,ut multos hac tantum ratione liberos eua-
ſiſſe proſpexerim:quēadmodum ex quampluri
mis militiam exercentibus uidere licet: qui
quanquam facillime hanc prauam ueneream
luē pcipiant,eā nihilominus exercitio quodā
F expellunt omnino,uel ſaltem ita humiliant ut
uis actiones eorum lædat. His omnibus ta-
men conſtitutis non ſemper exercitium preua
lere gallicis ægrotantibus conſideramus, nam
quo tempore medicamenta eis exhibemus,ſa-
tius eſſe exiſtimo ad ſuperfluam quietem, quā
motum declinare, quia tunc uirtus totaliter
attenta eſt ad morbi profligationem. Mo-
do ad accidentia animi noſter merito tran-
ſeat ſermo,uidelicet iram,furorem,triſtitiam,
gaudium,timorem, inuidiam,& id genus: quo
niam manifeſtum eſt quod medicus de his
animi accidentibus maximam curam habere
debet in gallica præſenti occaſione, quæ enim
moleſta ſunt animum implent, ac deprimūt,
G motuque ſuo auerſum a recta ratione uexant,
lacerant,ſtimulos admouent, ac præ anguſtia
reſpirare ægrotum aliquando non ſinunt.
Abſtinendum ergo eſt ab ira,triſtitia, & ſimi-
libus animi accidentibus in corporibus habē
tibus aptitudinem ad incurrendum morbum
Gallicum,quemadmodum obſeruare licet ex
Raſis lib.quar.cap.non. Alman. Idcirco om
nia animi accidentia, quæ nocumenta, & indi
ſpoſitionem in his affectis corporibus inducūt
ſunt fugienda cum patientia,& bona toleran-
tia:& quam citius posſibile fuerit expellenda,
ac propulſanda:cum multa nocumenta talia,
& conſimilia accidentia inducunt. Firma-
H tur enim morbus Gallicus in corporibus uexa
tis dictis animi accidentibus:maxime quæ tri
ſtia erunt: quoniam corpora eorum replen-
tur humoribus melancholicis. Si autem im
moderata fuerit triſtitia in frigidarum com-
plexionum hominibus,corpus eorum refrige-
ratur: calorque extinguitur naturali ſua in
corporis interiora conuerſione. Propterea
triſtitia omnibus eſt nocens corporibus,& ma
xime ea lue laborantibus. Hæc omnia Haly
abbas quinto theoric.cap. ult. ſcripſit. Hoc
idem uoluit Auicenna tert.prim.cap.quar. di
cens. Triſtitia multum exiccat: & pigritia
uirtutes laxat animales. Quid autem in cor
pore unaquæque perturbationum animi pa

riat

riat non ipſa modo experientia, plenaque ſenſuum fides, ſed & omnis tum philoſophorum, tum medicorum ſchola, omnis hiſtoricorũ pleniſsima bonæ frugis lectio docet. Perturbationũ porro animi ad confirmandam corpori gallico luem omnium promptisſima, timor, mœſtitia, pauor, tum ira, effuſumque gaudium haberi ſolent. Nam cum ad hæc repentinæ animi motiones, celereſq; ac fortes natiui caloris alterationes conſequantur, fit omnino ut diſſolutis quæ in natiuo calore conſiſtunt animi utribus, iiſdemue nimia refrigeratione extinctis, mors conſequatur. ab ipſis cauere oportet animi affectibus, quod corpus alterent, & a naturali ſtatu euertant. Cum itaque (ut plene patet) & metus, & lætitia ſi immodica ſint, mortem adferre queant, cauendum id primum prudenti medico erit, ne uel rebus aduerſis, ac triſtibus animo ægrotantis cadat, ſeque mœrori conficiendum det: uel ſecundis nimium lætetur, atque efferatur. conuenit autem lætari, gaudere, & expellere penitus graues omnes curas, ſed ad extremum nequaquam. Bene etiam de ſalute ſua ſperet ægrotus, uerſeturque cum amicis delectabilibus ſuis, & medicus eidem ſemper ſalutem promittat, licet ipſe deſperet, complexio enim corporis animi affectui ſemper inhæret: ut Damaſcenus in Aphoriſm. & Commentator Alexandrinus commen. trigeſimooctauo lib. Epidemiarum. Atque de omni animi perturbationum natura tantiſper dixiſſe ſit ſatis.

De morbi gallici curatione per uaria medicinæ inſtrumenta, uidelicet euacuationes, phlebotomiam, pharmaca, syrupos, lotiones, balnea, ſuffumigia, & alia quamplurima remedia. Cap. 12.

CVrationis omnis, uniuerſæq; medendi methodi ſcopus unus, atque præcipuus eſt, ut ægrota corpora in ſanitatem uindicemus. Id uero eſt, naturalis partium actiones, ſi quæ uitiatæ ſint corrigere. Quare ſi prudens aliquis medicus cauſam huius praue ęgritudinis remouere, & abſcindere uoluerit, eo prædicto obſeruato ordine ſatis commode fecerit: atque omnino debet ſecundum Galeni ſententiam dicentis. Vnum commune oportet præceptum habere, efficientem unamquamque cauſam abſcindere. Poſtea uero ad eam, quæ facta eſt, diſcraſiam peruenire, quod quidem affirmaſſe eſt uiſus Princeps etiam Auicenna pri. quart. capit. ult. Et ſic breuiter dicimus quod ſi in lue iſta uenerea antecedentis, ut coniunctæ materiæ repletio contigerit: cum euacuatione curatio auſpicanda erit, per pharmaca ſcilicet, uel uenæ ſectionem; ſecundum quod ſigna demonſtrabunt, quæ quidẽ maximopere medicis perſcrutanda uenient, cum principaliter intentio in huiuſmodi morbi curatione ſit digerere, euacuare, diuertere, ſiue extra adducere. In principio igitur morbi Gallici ſi materia fuerit ſanguinea, hoc eſt, groſſus utique ſanguis, uel ſi fuerint reliqui humores, ut puta phlegma uſtum, uel cholera uſta, uel melancholicus humor, & fuerint permixti, ſcilicet cum ipſo ſanguine, tunc primo incipiendum erit a uenę ſectione, niſi ſponte ex naribus, hemorrhoidibus, ſiue menſtruis ſanguis effluxerit ſatis copioſus.

Talis autem uenę ſectio debet utique fieri in principio antequam incipiant apparere puſtulæ in cutis exterioris ſuperficie corporis partium, cum enim ea morbi Gallici materia externas petierit partes in multa præſertim quantitate, nullo modo fieri debet uenæ ſectio autore Auicenna. Fortaſſe phlebothomia mala fuerit: quoniam conuertit ſcilicet, & repellit illud ad partes corporis internas, quod ad externas procedere uidetur, & ſic ad motus oppoſitum naturæ operatur. Sed indicationes contrarium nobis oſtendunt, ut ſemper ſcilicet, & in omni morbo cum uitium eſt in ſanguine a uenæ ſectione inchoandum eſt. hæc enim tritisſima eſt in medicina propoſitio, & ab omnibus tam antiquis, quam neotericis medicis comprobata, experientia quoque ipſa nos idem aſſerimus, & ideo nullatenus hac indicatione a phlebothomia eſt dubitandum. Imo quotidie experientia nos docet quod illæ mulieres, quæ tali morbo infectæ fuerunt, quia ſingulo menſe conſueta menſtrua fluebant, citius liberatę fuerunt, nec ita acriter ab eodem moleſtabantur, niſi illę, quæ ex aliquo impedimento menſtruis ipſis carebant, tunc & ipſæ acriter affligebantur, cum morbi longiore mora. Hæc igitur uenę ſectio ſatis conueniet, & proderit propter cauſam antecedentem: quoniam eſt uehementis neceſsitatis in principio (ut dictum eſt) & maxime in pletoricis, cum uideantur ſigna exuberantis ſanguinis, & robur, & ętas ipſa conſentiant, antequam indureſcat ſanguis. Quare cum tanti commodi, ac utilitatis in prædictis principiis phlebothomia ſit, conſiderare omnibus modis debemus, ea omnia quæ huic rei conſideranda apparent, uidelicet quod melius ſit infra ſubſiſtere, quam exquiſitisſime euacuare, ut inquit Anicen. prim. quart. capitu. de phlebothomia. Inueterato autem morbo, & ſanguine indurato, uenæ ſectio ſuſpecta eſt, maxime copioſa, per quam dolores augentur, & ulcera malignitatem acquirunt: ſuſpecta eſt etiam propter

uirium imbecillitatem.hi enim neceſſario de-
biles ſunt propter morbi etiam longitudinem,
deinde ex malignitate ſanguinis, quam ſe-
quitur defectus nutrimenti. Sanguinis igi-
tur detractio non debet fieri in iis, in quibus
fienda eſt per ſanguiſucas, uel ſcarificatio-
nes, ut quidam male exiſtimati ſunt, ſed po-
tius per phlebothomiam, neque prius immit-
tendus eſt clyſter, ut omnes uulgares medici
non ſolum in morbo Gallico, ſed in omni
fere morborum genere nulla ratione uel ex-
perientia commoti facere conſueuerunt, ſe-
ducti fortaſſe Auicennæ auctoritate quart.
prim. capit. de phlebotom, ubi inquit non fa
ciendam uenę ſectionem fęce exiſtente ſic-
ca, exiſtimant ſemper ante ſanguinis miſſio-
nem clyſterem eſſe iniiciendum, quod quan-
tum habeat erroris ex eo probari poteſt, quod
eodem Auicenna auctore multis in locis cly-
ſterem præcedat phlebothomia, quos le-
gant apud illum omnes neoterici medici, ut
ſui erroris conſcii fiant, qui tantopere illum
colunt, ac uenerantur. Adde etiam quod
ipſe Auicennas canonem illum uniuerſalem
locò citato de clyſteris exhibitione ante ue-
næ ſectioné ſumpſit ex Galeno in lib. de præ-
ſagio experimento confirmato, ubi ſemel in
uno particulari ſolum caſu, quando ſcilicet
aluus conſtipata eſt fæcibus, alibi uero ſem-
per debere precedere, imò ſubſequi Hippo-
crat. & Galen. docent. Nec etiam creden
dum eſt de Auicen. ut tam libere repugna-
re uelit Galen. cuius ſe interpretem eſſe fate
tur, qui nunquam excepto illo caſu, cum uide
licet inteſtina fæcibus conſtipata ſunt, iubet
ante uenæ ſectionem iniicere clyſterem, imò
ſemper ut ſubſequatur, non ſolum ille, uerum
& Hippocrat. qui lib. quarto de uictus ratio-
ne in morbis acut. commen. ſeptuageſimoſe
cundo poſt factam uenæ ſectionem, inquit
clyſterem poſtea exhibebis, ubi Galen. in
commento quaſi generalem regulam ponit di
cens, quod Hip. poſt ſanguinis miſſionem cly-
ſterem adhibere iubet, niſi ſpontanea excremẽ
ta bene exierint, Sed ne lectorem faſtidio legẽ
do nouas regulas ſancitas offendam, ſatis eſt
ut pro hac hereſi eradicanda locos tãtum Hip.
& Galeni oſtendam. Videat ergo quæ ſcripta
fuerunt ab optimo ſene in eodem lib. 4. comm.
decimooctauo, & paulo poſt in textu decimo
nono, & Galen. lib. ſecundo de compoſ. me
di. ſecun. locos capitu. 10. lib. 1. artis curat. ad
Glauconem cap. de cura quartanæ. & cum ipſo
rum autorum præcitatis locis, rationibus mul-
tis rem quoq; examinet. Quod ſi adferũtur ali
quot Auenzoaris, Auicennæ, & Auerrois aucto
ritates, quibus iubent ante uenæ ſectionem cly
ſterem eſſe exhibendum, dicimus illorum eſſe
ſententiam interpretandam de cura non qui-

E dem præſentis morbi, ſed illius præſeruandi
& cauendi gratia. Quare meminerint poſthac,
qui prauis ſectis tantopere dediti ſunt, hanc
noſtram ſententiam meliorem profiteri, ut er-
rorem execrandum hunc dẽ uſu clyſteris ante
phlebothomiam omnino obliuiſcantur tum in
aliis quamplurimis morbis (ut principio para
doxi diximus) tum maximè in gallica lue, in
qua quidem hæc erunt nobis poſtea, quæ iam
enarrauimus conſideranda. Et primum ut ea
tantum in hominibus fiat per uenam illam hæ
paticam, quam olim in noſtris Anatomicis Cõ
templationibus. cap. 12. lib. tertii cum Grecis,
F & aliis baſilicam nuncupauimus, atque ſectio
talis potius fieri debet a dextro brachio, quam
ſiniſtro; uel ſi non licet eam ſecare baſilicam
dextram ſecare, ſecemus nos medianam ſal-
tem, ſiue communem dicamus, ex eodem præ
dicto latere: quandoquidem licet ipſam depra
uatam materiam diuertat ab exterioribus ad
internas partes, non tamen talis dicta materia
ſic ueneno quodam eſt prædita, ut eſt illa &
morbillorum, & uariolarum, ob quam cauſam
inepta quidem ratione non nulli eam prohi-
bent ſectionem. At nos communiter magnam
inde utilitatem perſpicientes ita præcipere ſo
G lemus, ut dictum eſt, dummodo ægrotantis uir
tutem corriſpondere ſatis inueniamus, quam
quidem meritò una cum Galeno ſemper dili-
gentia qua poſſumus maxima obſeruamus, ut
ipſe dixiſſe eſt uiſus lib. pri. de regi. morb. acu.
hoc modo. Sublimior intentionum omnium
eſt intentio ab ipſa uirtute deſumpta, quoniã
curãs eſt uirtus, & non medicus, ſiquidem cum
fortis non fuerit, non prodeſt curatio quomo-
documque fiat: ut Auicenna etiam in prima
quarti dixiſſe eſt uiſus. Propterea ſolicitudo
medici eſſe debet circa corporis uirtutem in-
tegratam, ui talem ſcilicet, animalem, & natu-
ralem. atque hæc nobis ſint ſatis de rationi-
bus, & obſeruationibus in uenę ſectione pro
H diligenti precepto a morbi Gallici natura ſe-
lecto, ſi hoc unum adhuc adiunxerimus, quod
in mulieribus affectis, utile eſt uena malleoli ſe
cta ciere menſes ſi retineantur, quo tempore
fluere ſolebant. Nunc ad alia medendi inſtru-
menta conſueto ordine præueniendo dicimus
quod ægrotus debet ab omni pœnitus laxati-
uo elongari, donec infirmitas eius declinaue-
rit, tunc enim commode, & ſine aliquo pericu
lo materia poterit euacuari, ſed minime tamẽ
cum illis uehementisſimis medicamentis, qui-
bus hodie quamplurimi Empirici medicinæ
ſectatores uti conſueuerunt; imo benigna, ac
ſancta illa lenientia medicamenta eligemus,
quæ omni remota iactura, opus noſtrum ad p
fectũ finẽ cõducere poterunt; cuiuſmodi ſunt
caſſia fiſtula, manna, myrabolani, rhabarba-
rum, agaricus, aloe, & alia id genus purgantia,

ac benedicta medicorum ſimplicia pharmaca, cum decocto florum cordialium, prunorũ da maſcenorum, paſſularum, ſenæ, epithymi, thy mi, polipodii, & liquiritiæ, cum quibus fie ri poterit euacuatio. Et ſi compoſitis me dicamentis uti nos res ipſa conſtringat, tuto etiam id fiet euacuando cum electuario lenici uo, diaſenæ Raſis, diacatholicone, electua rio Indo, confectione Hamech, diaphenicone, & ſimilibus. Et quoniam præceptum ſatis enu cleatũ ab Hippocrate habemus primo Apho riſmo, quod ea, quæ oportet ducere undecun que repit natura, inde ducere opus eſt per con uenientes regiones, ideo nos cum in morbo Gallico incœperint puſtulæ, naturam ſummo ſtudio iuuare debemus ad expellendum ma teriam ad cutis externæ ſuperficiem cum iis nempe medicamentis, quæ poroſitates om nium membrorum aperire ualent: & maxime neruoſorum, ubi recondita, & recluſa eſſe dicitur materia luis iſtius. Ideo ægrotanti bus hoc potiſſimum morbi tempore exhibe re quidem commode poterimus appii ſuc cum depuratum, & fœniculi cum melle roſa ceo optime præparato, præcipue hiemali, & frigido tempore, nam calido, & æſtiuo præ ſtat dare cum hordei optimo decocto, & ſi uolumus ſuccum etiam pulegii addere tuto poterimus, uel ēt aquã fęniculi cum oxiſaccha ra compoſita exhibebimus, ex quibus ſcilicet medicamentis id totum, quod quærimus, in dubitata fide contrahemus. Nos autem in huiuſmodi intentione nõ ſolum eo modo pro cedere conſueuimus, ſed quibuſdam etiam aliis medicamentorum compoſitionibus, quæ adeo quidem a naturali ſimplicium ingre dientium facultate prædita eſſe apparent, ut perbelle puſtulas extra cutim expellere poſ ſint. & quoniam eorum experientiam multo ties ratione obſeruauimus indubitatam, ideo hoc loco recenſere non ægre feremus. Sole mus igitur quibuſdam pro eiuſmodi intentio ne præſens hoc medicamentum ordinare, ui delicet. Recipe ficuum ſiccarum, paſſula rum communium, uel earum legitimarum, len tium excorticatarum, ſeminis fœniculi, laccæ, ſanthalorum rubeorum, ana unciam ſemis, pi ſtentur piſtanda, & poſtea decoquantur in li bris duabus aquæ fœniculi, & libra una, cum dimid. aquæ appii ad medietatis conſum ptionem. & percoletur: in cuius colatura diſ ſoluatur drachma una optimi croci, & uſui reſeruetur in uaſe aliquo uitreo, uel ſaltem ui treato. Huiuſmodi nanque decoctum ſatis commode, ac liberaliter prouocat materiam, ex qua ſcilicet multæ puſtulæ generantur, & exiccantur, & tandem cadunt, & a dolori bus ægrotantes deliberantur. Quibuſdam uero hoc alio modo medicamentum aliud or

A dinamus, ſcilicet. Recipe ficuum albarum exiccatarum numero uiginti, paſſularum enu cleatarum, unciam unam, croci ſcrupulos quatuor, tragachanti drachmas ſex, fiat deco ctio in libris tribus aquæ appii, & tantumdem fœniculi, & deinde ſecundum artem diligen ter, formentur ſyrupi cum ſaccharo optimo albo, uel melle delicato, & ſelecto. Aliqui bus deinde hoc alio diuerſo modo medica mentum huiuſmodi iubeo parari. Recipe ficuum citrinarum ſiccarum numero uiginti quatuor, lentium excorticatarum, & laccæ, ana drachm. ſex, tragachanti, maratri, ana dra chmas quatuor, aquæ fœniculi, & buglosſi, uel boraginis quantum ſit ſatis, miſceantur, &

B fiat decoctum ad medias, percoletur, & ut decet exhibeatur. Aliis autem eiuſmodi pharmacum ordinamus, ideſt. Recipe aquæ fœniculi, aſparagi, & bruſci ana uncias tres, aquæ appii, unciam unam, aniſorum, carui, ſeminum melonum ana drachmas duas, ſac chari uncias tres, fiat potio ſecundum artem, & de ea detur mane, & ueſperi. Alia ad huc quamplurima reperiuntur apud peritiſ ſimos recentiores autores medicamenta, quæ huiuſmodi quidem prædictas intentiones ha bent, ſed nobis tamen hoc loco ſatis ſit iſt hęc tantum enarraſſe ad noſtrum integrum inſtitutum. reliqua ſiquidem ex prædictis alio

C rum monumentis quiſque pro arbitrio perci piat, atque interim nos ulterius curationem noſtram contexemus. Et quoniam in præ cedentibus demonſtratum abunde fuit mor bum Gallicum diuerſas habere intentiones, pro diuerſis eiuſmodi temporibus, idcirco operæpretium eſſe duxi, antequam ulterius noſtra procedat oratio, curationem etiam talem conſtituere, ut optime prædictis re ſpondeat. Et ideo cum morbus Gallicus fuerit in declinatione, talem tunc curatio nem ordinabimus, ſcilicet primo ordinando decoctum, quod loco ſyrupi accipere æger poterit ſatis opportunum, atque utile poſt præcedentes alui lenitiones, quod quidem hoc modo patetur diligentisſime. Accipe

D florum boraginis, buglosſi, uiolarum, her barum fumiterræ, cicoreæ, meliſſæ, cuſcu tæ, ſcabioſæ, ſcolopendrii, eupatorii, ſer pilli ana manipulum ſſ. corticum myrabola norum citrinorum, & chebulorum ana unc. ſſ. ſeminis aniſi, fœniculi, ana drach. duas, li quiritiæ raſæ, uuarum paſſularum ana un ciam unam, polipodii unc. ſſ. thymi, epithy mi ana drach. ii. ficuum pinguium ſiccatum numero viii. folliculorum ſenæ ſine ſtipulis unc. ii. agarici inciſi unc. ſſ. auri ponderis, cin namomi, zinziberis, ana ſcrup. ii. ſpicæ ſcru pu. ſſ. fiat omnium decoctio in aquis bora ginis, buglosſæ ana libr. ii. ſecundum ar

tē ad medietatis conſumptionē, deinde coletur, & clarificetur, & addatur oximellis ſimplicis ℥.i. fiat potus pro quatuor uicibus, ex quo quidē quantū utilitatis poterit ſuſcipere ęgrotus, unicuiq; uel parum in cōpoſitionibus medicamentorum uerſato, manifeſtum maxime erit. Poſt uſum præterea quatuor iſtarum potionū, ſtatim altera die capiat æger hoc aliud compoſitum medicamentum, nempe. Recipe floris caſſiæ non deprauatæ nouiter extractę drac. v. diaſenæ Raſis drach. ii. ſſ. confectionis Hamech drac. i. reubarbari electi ſcrup. ii. ſpicæ. gr. ii. ſyrupi ſuperius deſcripti unc. i. aquarum lupuli, & fumiterrę ana unc. i. ſumat mane in aurora actuali caliditate, & poſtea ieiunet horas quinque, uel circa. Suſcepto tandem hoc præſcripto medicamento, quieſcat æger in lecto per integrum illum diem, nec curet omnino lucidum quemuis perſpicere aerem, ne aliquo pacto impediretur euacuatio futura: & quoniam euenire ſolet ut illi, qui purgatiuam mediciuam accipiunt, debilitentur, & membra eorum langueſcant; idcirco nos die altero ſequenti ordinare iſtis ſolemus membrorum confortatiuum hoc præſenti modo, ſcilicet. Recipe lætificantis Galeni drach. iii. diamuſci dulcis drach. vi. aromatici gariophyllati drach. i. electuarii regum ſcript. iiii. electuarii de gemmis ſcript. ii. conſeruæ boraginis, & bugloſſi, & citoneorum ana unc. i. ſyrupi de pomis quantum ſufficit. fiat ſecundum artem electuarium, de quo accipiat æger mane coclea-re unum uel drach. ii. & ſic membra percipient mirabilem utilitatem. At ubi eueniat, ut ſanguis in ægro corpore paulo craſſior exiſtat, & non æquè per cutem deiiciatur, quod in illo uitiatum eſſe conſtat, & hoc modo per partes paulo profundiores uagans appareat, muſculos tum eorum inuolucra grauando, tendendo, & tandem erodendo tunc ſecta uena affectæ parti maxime proxima, mox ſtatim alia alterius membri dolentis, ſiue crus, ſiue brachium fuerit, purgantia tunc medicamenta huiuſmodi conferre pro comperto milies habemus. Recipe agarici optimi non trociſcati drach. unam, aloes electi drach. ſſ. diaphæniconis drach. iii. miſce. fiat bolus. capiat cum inuolucro, & iuleppe roſato, ne amaritudo ſtomachum ſubuertat; quamquam hos iuuet quam maxime uomitus. quod ſi bolus auerſetur potionis cupientior, eiuſmodi accipiat potionem, hoc modo ordinatam, Recipe folliculorum ſenæ unc. ſſ. turbit electi drach. i. ſſ. cinnamomi uſualis drach. i. aquæ cichorii unc. iiii. macerentur per noctem, & mane expreſſis adde oximellis ſimplicis unc. iii. miſce, fiat potio, quam capiat ſummo mane, & reliquis aliquot diebus utatur hoc infraſcripto. Recipe

E hiſſopi, hiperici, origani, pulegii, cichoreę ana manipul. i. polipodii quercini unc. ii. ſeminis chartami unc. i. ſſ. fiat decoctio ad libras duas, & circa finem decoctionis adde turbit electi contuſi unc. ſſ. & iterum parum ferueāt, & mox ab igne ſemotis adde ilico cinnamomi drach. ii. carui unc. ſſ. ſeminis fœniculi drac. ii. contuſa craſſo modo: quę macerabis horis quatuor, inde excolabis, & de colatura capiat æger omni mane ſub diluculum unc. v. cum unc. ii. oximell. ſimp. & decoctione hac epota, reſumat iterum primam purgationem, uel ſi magis placuerit ſecundam, quæ recipit folliculos ſenæ, & cętera. Si uero dolores infeſtant, & cruciatus membrorum non de-

F ſierint, tunc ego ad agaricum optimum deuenio, uel ad pillulas de hermodactylis, eis ſuper addendo aliquantulum reubarbari, ut puta ordinando in hunc modum. R. pillularum de hermodactylis ſcr. ii. reubarbari optimi ſc. i. formentur pillulæ nouem cinnamomo inuolutæ. At ſi ęger magis deſideret loco pillularum accipere potiunculam, quos ſępius inueniſſe memini, turbit iubeo accipi, agaricum, folliculos uel folia ſenę, & eiuſmodi, ita ſcilicet ordinando. R. agarici optimi dra. i. turbit electi. ʒ. ſſ. pulueris foliorum ſenę drac. iii. zinziberis ſcrup. ſſ, cinnamomi drach. ſſ. aquę meliſſæ uel abſinthii unc. iiii. macerentur omnia per horas xii. mox optime expreſſis colaturæ

G adde oximellis compoſiti unc. iii. uel oxymell. ſcillitici unc. ii. miſce, fiat potio, quam exhibebis hora matutina, & nitatur patiens eam non euomere per horam ſi fieri poteſt; deinde hora una elapſa ſi nauſea premat, regerat liberius, nam pituitas multas, quibus ſimilium patientium uiſcera ſunt referta, una euomet: ſic duplicem ex hoc medicamento contrahet utilitatem, uel (ut clarius dicamus) duplex hoc medicamentum præſtabit officium, utrunque ad rem maxime conferens, nimirum quod in inferioribus inteſtinis erat collectum, per aluum deturbabit, & quod uentriculo inhæret per os reiiciet. Quod ſi contingat ut repente æger eiiciat, paululum quieſcere concedatur, mox

H ſtatim potet decoctum drach. vi. folio. ſenæ cū unc. iii. oximel. ſimp. uel ℥. ii. oximel. ſcilliti ci, & ſequentibus diebus utatur infraſcripto apozemate, donec perdurauerit. R. pulegii, origani, ſerpilli, iuæ arteticæ ana m. i. mētæ, meliſſæ, abſintii ana m. ſſ. polipodii quercini unc. i. ſſ. fiat decoctio ad lib. ii. ſoluta ferme decoctione adde turbit electi unc. ſſ. ariſtolochiæ rotundæ drach. iii. & leuiter, paruoque tempore ſubferueant. deinde ab igne remotis adde foliorum ſenæ unc. i. ſeminis aniſi, carui, cinnamomi ana drach. duas. macerentur per horas decem. mox colatis, & expreſſis leuiter, colatura ſeruetur in uitreo, uel pica-

to uaſe:vtaturque eiuſmodi colatura per octo,
aut decem dies, ſi uires ferant, illam denuo
conficiendo cum prima ante id tempus fuerit
abſumpta, ex qua capiant ſingulo mane unc.
v. cum unc. ii. oximell. comp. uel unc. una
cum dimidia oximel. ſcillitici. Interim do
lentes partes aqua uitę exquiſita lauentur, &
eadem foueantur ſemel, uel bis in die, donec
dolores inſtant, lanaque ſuccida abundanti
panno inſuta circumducantur. Attamen ſi
ex iſtis quouis modo leuari dolor uideatur,
ſæpius luce, noctuque lana optime calefacien-
da, & reponenda; hęc enim frequens repeti-
tio hos dolores plerunque mulcet, unde robur
partes ſuſcipiunt, requieſcentibus ſic quando-
que uiribus. Quod ſi ulcera corpus ęgrotan
tis gallica offendant, atque ea ęgre ſanabilia
eſſe conſpicias, ſtatim ab ęgro ſciſcitandum
erit num talia ſponte apparuerint, uel potius
poſt uſum rodentis alicuius medicamenti.
quod ſi immediate poſt medicamentum ro-
dens euenerit, per duos, uel tres dies ab iis ceſ
ſandum eſt, tantum parti ulceratę medicamen
tum appones, quod mellis recipiat partem
unam, & ſemiſſem, ſucci roſarum, & terebinthi
nę ſingulorum partem unam, unguenti ęgi-
ptiaci partem ſemiſſem, ad ignem omnibus
belle permixtis, nam hoc medicamentum leui
ter abſtergit, ac concoquit, ſic ut ſi durities,
uel putredo ex medicamentis antea forte irra
tionabiliter adhibitis peruenerit, tum huius
medicamenti auxilio, tum naturę munere cor
rigi conſpicies. Si uero interea nihil in iis
uideatur remiſſi, augeanturue, uel ea etiam
ex ſe ad hunc ſtatum peruenerint, ſtatim poſt
baſilicę uenę ſectionem dextri brachii ad uni
uerſi corporis purgationem deueniendum cē
ſeo, prout ęgrotantis natura medico demon-
ſtrauerit. inſerere autem hic purgationem
pro iunioribus non extra negocium fore cre-
dimus. Finge igitur amarę bilis hominem
eſſe, & in tempore non extremè calido, nam ę-
tatem conſtat eſſe uel iuuenilem, uel uirilem:
impuberes, uel ſenes non facile coeunt. Re-
cipe igitur acetoſę, cicorii, origani ana ma-
nip.i. graminis, liquiritię raſę ana unc. ſſ. radi
cum lapatii acuti, & fœniculi mundatarum
ana unc.i. polipodii quercini unc.ii. ſſ. fiat de
coctio ad libras duas, quę aromatizetur cum ſe
mine petroſelini ad drach.i.ſſ. cinnamomi ad
drach. ii. de qua ſumptis unc. iiii. adde ſyru.
roſa. laxatiui unc.iii. electuarii roſa. Meſue
drach.ii. mixta albente cœlo, potet, & de reli-
qua decoctione ſumat ſingulo mane unc.v. ad
dita unicuique doſi ſyrupi roſ. laxat. & ſyr. de
fumoterr. compoſ. ana unc. i. nam huiuſmodi
pharmacum bilioſos humores, & craſſos, uel
etiam ſeroſos, qui reperiuntur in uenis, quæ
proximiores ſunt inteſtinis, reuocat; id quod
A in corporibus paulatim ſolet aceruari detur-
bans, ulcus poſtea commodius ſanabis, uel
cum medicamentis chirurgis aptatis, uel cum
remediis, quę ulterius adnotabimus, ut puta li
nimentis ex hydrargiro, uel ligni Indici deco
cto. Si uero contingat ut ſeminis profluuio
grauetur morbo Gallico affectus, principio
mediocri negocio curabitur, primum uirgam
abluendo, & ſcrotum, & coles ea aqua calida
ſuperius adnotata, & corpus leuiter purgan-
do, cum portiuncula lotę terebinthinę, aloe,
reubarbaro, & eiuſmodi, bolum ordinando,
ut puta hoc modo. Recipe terebinthinę cla
rę lotę primo in aqua plantaginis, mox in ui-
no albo unc. ſſ. reubarbari optimi drach. i.
B aloes electi ſcrup. i. cum puluere liquiritię, &
ſaccharo fiat bolus, capiat matutino tempore,
& ſuperpotet decoctum caulium uiridium, &
parietarię, ex carnium iure factum, uel cum
butyro, ſale, & aqua. Hac purgatione uta-
tur bis interpoſitis duobus, uel tribus diebus,
ſi prima libere eduxerit. interea exiguo cly-
ſteri in uirgam iniice lauacrum iſtud, ſcilicet.
Recipe aquę lactis, lixiuii, aquę roſ. ana unc.
iiii. roſarum rubearum ſiccarum drach. ii. tu-
tię opt. pręparatę, litargirii ana drach. iii. bul
liāt, parū colentur, & utere bis in die, blāde in
iectando, ne exulceres, & tepide: quod ſi ad ſe-
xtum diem moleſtus adhuc affectus ſit, uenam
inſtituo ſecari baſilicam dextram, & deinde
C ſequentem potionem ordinari committo.
Recipe maluarum, mercurialis, parietarię,
borraginis ana m. i. polip. unc. ſſ. fiat decoctio
pro una doſi, in qua infunde turbit electi dr.
i. ſſ. foliorum ſenæ dr. ii. cinnamomi dra. ſſ. om
nibus contuſis macerentur per noctem, mox
expreſſurę adde ſyrupi roſati laxat. unc. ii. &
potet mane die ſequenti. Si uero pharma-
cum copioſe aluum non eduxerit, capiat ęger
ius calidum caulium uiridium, & parietarię
ad unc. quinque cum unc. ii. ſyrupi roſati ſo
lut. & ſi potione prima nauiter deiecerit, ſe-
cundum omittes, & per dies ſex uel ſeptem
pręſens diureticum matutino tempore potet.
Recipe parietarię, capillorum ueneris, car-
D duum ſilueſtrium ana manip. i. radicum ap-
pii, eringii, & fœniculi mundatarum, liqui-
ritię raſę, ligni indi ana unc. ſſ. ciperi drach.
iii. mellis deſpumati, unc. iii. fiat decoctio
ſecundum artem ad lib. ii: quę aromatizetur
cum drach. iii. cinnamomi, & tantundem ſe
minis petroſelini, de quo capiat matutino
tempore unc. viii. calide, & ſtragulis me-
diocriter coopertus, modeſte ſudare tentet.
& poſtea iterum altero die poſt exactam
decoctionem ſumat purgationem præſcri-
ptam. & ſi aluus non libere excernat, de-
uoret alternis diebus per horas duas ante
cœnam, uel matutino tempore, quod mihi

magis arridet, pillulam unam aggregatiuam
doſis unius ſcropuli, quod ſi nihil moueat die
ſequenti ſumat drach.ſſ. in duabus pillulis di-
ſpoſitam, nec aliquo modo eorum argumen-
ta curet, qui maximam in morbis profligandis
fidem imponunt in exhibitione pillularũ per
numerũ impar, ut puta per tres, quinq;, ſeptem
& huiuſmodi: quoniã inceptæ admodũ ſunt ta
les obſeruationes. interim uero hanc nouã inie
ctionẽ in uſu ponet. R. aquę roſ. ſucci plantagi
nis depurati, ana unc. vi. mirabol. citrin. dr. iii.
tutiæ dr. ii. ſſ. bulliant parum, mox percolatis,
tepide bis in die uirgæ infundes, ſed manu le-
ui ſine impetu, ne uirgæ fiſtulam, quæ iam ali-
qua excoriatione tẽtatur, plus exulceres. At ſi
puſtulæ lædant membra ipſius ægrotantis, ego
eo tempore poſt uenæ ſectionem toties repeti
tam, uel præbeo fætidas pillulas, uel alias de fu
moterræ, ſiue potius ei ordine certo liniri in-
ſtruo uentrem cum manna, casſia, confectione
hamech, electuario lenitiuo, indo, & ſimilibus,
ut puta. Recipe mannæ granatæ electæ, floris
casſiæ recentis, ana drach. v. confectionis ha-
mech, ſcrup. iiii. cum ſaccharo fiat bolus, uel
potius hoc alio modo, & præſertim pro paupe
ribus, quibus non licet magnas expenſas admo
dum ſuſtinere. R. electuarii lenitiui, diacasſiæ
ana drach. v. electuarii indi drach. i. ſſ. diſtem-
pera cum aqua fumiterræ: deinde ſequenti ſy-
rupo digeratur praua illa materia, ſcilicet.
Recipe ſyrupi de bugloſſa, de fumoterræ ana
drach. vi. aquæ lupulorum, endiuiæ, cichoreæ
ana unc. unam, miſce fiat ſyrupus pro una uice,
& ſic pro aliis, donec perſpiciat optimus, ac di
ligens medicus ſigna materiæ prædictæ dige-
ſtæ, tunc enim non refert ulterius ſecus proce-
dere cum iſtis digeſtiuis ſyrupis, ſed ſtatim ſe-
quenti die deueniendũ eſſe cenſeo ad medica
mẽta illa, in quibus facultas optima ſit eradicã
di qđ deprauat, & lędit, ſemper tñ ea oĩa conſi
derãdo, quæ ab autoribus decreta ſunt in tali
tempore, nec ſtatim ad fortia medicamenta
debemus accedere, ſed graduatim a leuiori-
bus inchoandum eſſe putamus, ſicuti exemplis
infra poſitis quiſque percipiet. R. igitur floris
casſiæ nouiter extractæ, diaſenæ Raſis ana ℥.
ſſ. confectionis hamech, electuarii Indi ana
drac. i. decoctionis communis, unc. iiii. in qua
bulliant ſticados, florum fumiterræ ana m. ſſ.
Quo autem pacto fieri debeat decoctio illa
communis, cum uniuerſis eiuſmodi intentioni
bus, locus eiuſdem declarationis ſatis diffuſus
antea fuit in noſtra Fabrica Pharmacopolite-
rion, & ideo nõ refert hoc loco aliud ulterius
pertractare, nec cura præſens idipſum requi-
rit, ut pharmacopolam inſtituamus medicum.
Si præterea contingat (ut perſæpe uidiſſe me-
mini) quod temporis progreſſu nullam forte
humani corporis particulam hæc ſordes exci-
E piat, caput tamen præ cęteris principibus ex
pugnare conatur, illud perennibus, asſiduiſq;,
ac lætiferis doloribus exagitans, tunc habita
nobilitatis membri conſideratione, ſecta ue-
na cœphalica dextri lateris, talia ſtatim medi
camenta inſtituo, ut uim habeant primum ex-
purgandi, cuiuſmodi iam diximus eſſe reubar
barum, agaricum, diaphinicon, & ſimilia, hoc
modo ſcilicet ordinando. Recipe diaphinico
nis drach. iii. agarici optimi, drach. ſſ. reubar
bari electi ſcrup. ii. cum ſaccharo, & puluere
de ſtæchade, fiat bolus deuorandus hora op-
portuna cum inuolucro, & iulep. roſ. inſperſo,
quo amaritudo non percipiatur, nec uomitu
tentetur. At ſi potionem patiens magis quam
bolum expetat, eam præbeas infra poſitã poſt
F hanc decoctionem uel aliam eiuſdem generis
ex arbitrio prudentis medici, qui patienti
præſit. Recipe origani, betonicæ, ſerpilli, ce
trach, & acetoſę ana manip. i. rad. eringii, fœ-
niculi, petroſelini, polipodii, & acetoſæ ana
unc. i. graminis, liquiritiæ, paſſ. ana unc. ſſ. ſe-
minis carui, petroſelini, coriandri ana drach.
i. ſſ. fiat decoctio ad lib. ii. in qua diſſolue ſy-
rupi de ſtæcade comp. unc. iii. ſyrupi de ca-
pillis veneris unc. ii. capiat ęgrotus in quatuor
doſibus ſingulo mane unam, incipiendo die
poſtero ab aſſumpto prędicto pharmaco, ut
puta. Recipe ſtęchad. pug. i. betonicę mani.
ſſ. foliorum ſenę drach. iii. coriandri, aniſi ana
drach. i. fiat decoctio pro una doſi tantum, in
G colatura infundendo reubarbari electi drach.
i. ſſ. cinnamomi ſcrup. i. macerẽtur horis octo,
uel decem, & expreſſurę adde ſyrupi roſ. ſolut.
unc. i. diaphiniconis drach. ii. ſſ. diſſolue & prę
be hora electa. Vtatur poſtea pręſcripta deco
ctione ad ſeptem, uel octo dies calide, mox lo-
dicibus contectus afflictus ſudores promoueat
alternis diebus, quod ſi ęſtas fuerit loco ſyru-
pi de ſtęcade ſume oxiſaccharum, uel aceto-
ſum ſimp. Poſt autem ſudores exiccatos, uoret
pillulam unam cochiam ponderis unius ſcro
puli, & poſtridie ab aſſumpto medicamento
caput lauet ex lixiuio parato ſarmentitiis cine
ribus, uel ficulneis, in quo ſerpillus fuerit inco
cta, repetatque quarto quoque die, nec ſit lo-
H tio longa, nec exiccatio abundantior, quo plus
non trahas quam diſſoluas, uel nimia cutis
exiccatione plus conſtipes quam ſit ęquum.
Si uero hoc medendi modo dolor adhuc mini
me cedat, tunc nos iubemus ſecari uena, quę
patentior fiet in capitis ex parte dolenti fron
te, ſiue ſecetur media, ſi utraque pars conflicte
tur, & die eodem a ſecta uena exhibeo phar-
macũ aliquod, quo uentrẽ ſoluerẽ, cũ agarico,
reubarbaro, diaphinicone, & eiuſmodi, quę
quidem maximas in hoc morbo partes obtinẽt
ſi probe, & debito tempore exhibeantur, at-
que hoc modo compono. Recipe agarici opt.
drach.

drach. i. reubarbari drach. ſſ. diaphiniconis
drach.iii. & in bolis fiat, & uoret ut ſupra, uel
in aqua cicorii diſſoluat, & potet, aut cochias
pillulas ſumat ad drachmam, poſtea diebus ſe-
quentibus, utatur decocto cum origano, beto-
nica, & ſimilibus, ut puta. Recipe origani,
betonicæ, ſerpilli, acetoſæ, endiuiæ, ana ma-
nip.i. radicis lapatii acuti, eringii, bugloſſæ
ana drac.ſſ. polipodii unc.i.ſſ. ſeminis carthami
unc.1. bulliant in aquę fontanæ lib. iii. ad ter-
tiæ partis conſuptionem, ſub finem coctionis,
adde foliorum ſenæ unc.i. carui drach.iii. & tã
tillum ferueant, mox ab igne dictis frigefactis
ac per colum liquore transfuſo, huic adde ſyr.
roſ. ſol. unc.iiii. oximellis ſcilitici unc. ii. mi-
ſce & in uitreo uaſe reconde pro quatuor doſi
bus, quas capiat diebus continuis ſingulo die
unam. Quod ſi ægrotus ob aſſumptiones tot
medicamentorum, & cruciatus ab affectibus
malignis fuerit uiribus collapſus, tunc ego ab
ea curandi ratione deſiſto, ordinando ei opia-
tam ex conſeruis radicis acori, elenii, florum
ſaluiæ, anthos, cicorii, bugloſſ. roriſmarini, bor
raginis, cortice citri condito, theriaca, dia-
margar. frig. elect. lctif. Gal. diarhodon Abb.
triaſant. & ſimilibus, quæ quidem opiata ſu-
mat conflictus mane, & ueſperi, ad cerebrum,
uentriculum, cor, & hepar roborandum. Si
uero mulier affecta curatur, non debemus qui
dẽ omittere in medicamentis, quę uterũ iuuãt,
cuiuſmodi ſunt matricaria, uerbena, ſabina, ſy
rupus de artemiſia, & de radicibus. Atqui per
ſæpe maxime utile fuerit aperire, purgare, &
roborare uterum prædictum hoc noſtro prę-
ſertim puluere, ſcilicet. Recipe ſeminis fæ
niculi unc.ii. meliſſæ man. ii. florum arthemi-
ſiæ man. iii. polipodii unc.i. macis unc.ſſ. pim
pinellæ unc. i. fiat puluis, de quo deuoret mu-
lier in omni cibo. Si præterea res ipſa poſtu
let ut ad fortiora medicamenta in curatione,
& profligatione morbi gallici, percurramus,
prætermiſſo antimonii puluere diligenter præ
parato, ex quo mehercule quotidie Venetiis
miracula conſpiciuntur, & quamplurimis in
ciuitatibus hoc modo gradus eorum conſti-
tuemus, & primo. Recipe decoctionis com
munis (cui adde polipodii quercini, & ſenæ
ana unc. ſſ. hermodactylorum drac.ii.) quan-
tum ſufficit, in qua diſſolue diacatholiconis
drac.vi. cõfectionis hamech, & diaphiniconis
ſingulorum drac. ii. miſce, fiat potio, uel hoc
ſequenti modo. Recipe electuarii de pſil-
lio, & de ſucco roſarum ana drach. i.ſſ. catho-
lic. & triphæræ perſicę ana drac. iii. reubarba-
ri electi, in ſero caprino infuſi, ſcrup.iiii. cin-
namomi grana quinque, ſyrupi uiolacei unc.i.
aquarum lupuli, & fumuſterræ ana unc.i.ſſ. mi
ſce, fiat potio, quam exhibere tepide debes
ſummo mane, uel altero modo, ut puta. Re-

A cipe electuarii indi maioris, & diaphinico-
nis ana drach.iii. diachartami drach.ii. aqua-
rum betonicæ, & bugloſſæ ana unc.ii. ſyr. roſ.
ſolut. unc. i. miſce, & fiat potio. uel Recipe
conſeruæ rad. bugloſſ. & florum ſtæcados ana
drach.i.ſſ. theriacę ueteris ſcrup. iiii. ſacchari
modicum, & fiat bolus. Loco autem potio
nis hiberno præſertim tempore nos multoties
purgare ſolemus humores ægrotum maxime
infeſtãtes cum diuerſa pillularũ maſſa, pro ut
ſigna apparuerint huius, uel alterius peccãtis
humoris, quos quidẽ ex prædictis facile digno
ſces, ut puta pill. de agar. cochiis, fętid. lucis, de
hermo. artriticis pro pituitoſis, & aureis, aggre
B gat. aſſaiaret, ſine quibus, de reub. quinq; gen.
mirabol. pro bilioſis poſtea ordino ſyr. hoc mo
do. Recipe ſyr. de ſtich. unc.i. ſyrupi de fu-
moterræ unc. ſſ. aquarum bugloſſæ, boragi-
nis, lupulorum ana unc. i. miſce, fiat ſyrupus
pro una uice, & ſic pro aliis, donec peruenire
poſſimus ad medicinæ eradicãtis exhibitionẽ,
quæ quidem hæc erit. Recipe prunorum da
maſcenorum numero.v. liquiritiæ raſæ, uuarũ
paſſularum ana drach. iii. fumiterræ, capillo-
rum ueneris, ana manip.ſſ. florum uiolarum, bo
raginis, bugloſſæ ana manip.ſſ. ſebeſten.vii. ta
marindorum unc. ſſ. bulliant in aqua cõmuni,
deinde coletur, & huius colaturæ accipe unc.
iii.ſſ. in qua diſſolue diacatholiconis, electua-
C rii de dactylis ana unc. ſſ. ſyrupi de ſtichados
drach. vi. miſce fiat potio. Deinde ſi opus
fuerit accipiantur ſyrupi fortiores, quales ſunt
de epithymo, cum aquis fæniculi, petroſelini,
& eiuſmodi. Facta itaque quantum licuit
materiæ diligenti euacuatione, tempus ſatis
tunc oportunum fuerit, ut ulterius practica
actio progrediatur, quod commode omnino
fiet ordinando ęgro balneum quoddam, ſiue
(ut uulgus ait) ſtuffam cum aqua dulci, in qua
bulliant malua, biſmalua, melilotum, chamæ
melum, roſæ, lapacium, fumuſterræ, & huiuſ
modi, in quo ſtatim ſequenti die a purga-
tione prædicta intret ille, qui morbo galli-
co fuerit affectus, quandoquidem eo pacto cõ
ueniens fit alteratio, & humectatio, quæ ma-
D xime requiritur, ſed hoc tamen animaduerten
dum medico fuerit, ut ſtatim inter ſudandum
ægroto hanc præbeat egregiam aquam, quæ
hoc modo præparetur. Recipe radicum al
theę, fumiterræ, lapatii, enulę, ana lib. ſſ. & mi
nutim incidantur, & ponãtur in quatuor libris
uini optimi, & legitimi maluatici, aut aroma
tici, ad remolliendum per integrum diem, &
noctẽ, poſtea addatur theriacæ ætatis decẽ an
norum, unc. i. ſſ. & omnia ſimul ponantur in
alembico deſtillatorio, & igne temperato ex
trahatur aqua, de qua (inquam) exhibeat me-
dicus unc.iii. cum unc. ii. aquæ bugloſſæ quum
incipit æger ſudare, ut iam demonſtrauimus,

& balneum iſtud reiteretur omnibus ſex diebus, aut ſemel fiat in hebdomada, aquam prædictam potando, quam optimam quidem,& ſingularem multoties ego inueni, ne dum ad uerſus eiuſmodi deprauatam temperiem, ſed alias adhuc quamplurimas. At ſi ulterius res ipſa poſtulet, ut membra noſtri patientis confortemus, & præcipue poſt balnei prædicti reiteratum uſum, tunc tuto ordinare poterimus præſens hoc medicamentum. Recipe theriacæ Andromachi ſenioris decem ad minus annorum, unc.1. mitridati optimi unc. ſſ. ſeminis citri, boli armeni, ana drach. i. incorporentur omnia ultimata contritione, & cum aqua roſa. muſcata fiat electuarium, de quo accipiat ad drachmam unam ægrotus. Item poteſt fieri hoc aliud medicamentum. Recipe lætificantis Galeni unc. iii. diamuſci dulcis drach. vi. aromatici gariophill. drac. ſſ. elect. regum drach.i. conſeruæ bugloſſæ, citoniorum, boraginis, ana unc.i. ſyrupi de pomis q.ſ. fiat ſecundum artem electuarium, de quo accipiatur mane drach.ii. uel cocleare unum. Verum ſi dolores adhuc nimium intolerabiliter infeſtauerint, & requies nulla, uel pauca propterea infirmo aduenerit, tunc tuto deuenire poterimus ad unctiones illas blandiores, cuiuſmodi eſt ſi accipiamus radicis lilium, ſeminis hioſciami, ana drach.iii. ceruſſę unc. i. medullę cerui, & uituli, ana unc. ii. olei antiqui, & ceræ. q.ſ. & fiat unguentum, quo liniatur locus doloris, & ſi tandem ultima neceſsitas urgeat, tunc opii modicum omnino imponemus. Sed antequam ad narcotica iſta deueniamus, conſulo ut omnes alias tentemus uias, quoniam ſemper in narcoticis timor aliquis exiſtit, ſi Auic. credendum eſt. Quare huiuſmodi dimittantur pro poſſe, & prius ano dina tententur, & uere ſedantia, cuiuſmodi erit ſi inungantur membra patientis hoc præſenti unguento, uidelicet. Recipe olei amygdalarum dulcium, unc. unam,& ſſ. pinguedinis anatis, & gallinæ, ana unc. ſſ. mucillaginis fęnugræci cum aceto extractæ, drach.vi. ceræ albę parum, fiat unguentum, quo uti poſſumus ad dolores ſedandos, & mollificandos nodos, ſiue tumores in lapideitatem (ut ita dicam) conuerſos. Aliud etiam unguentum poterimus ad dolores ordinare, & ubi præſertim materia groſſa imbibita fuerit, quod fit accipiendo caſtorei, mirrhæ, coſti ana partes æquales, puluerizentur, & fiat unguentum molle cum oleo roſaceo. Vel hoc aliud potius ordinabimus nobiliſsimum quidem unguẽtum, quod recipit uulpem pinguem excoriatam, inteſtinis etiam euulſis, & imponitur armoniaci, galbani, bdellii, thuris, maſticis, ana uncias quinque, fęnugręci, ſeminis lini, radicis altheæ ana unc.i. pinguedinis urſi, pinguedinis gallinæ, &

E anſeris, ana drac.ii. aſſetur in ueru rebus prius ingeſtis, & aſſuto uulpis corpore, totum quod inde diſtillatur, uſui referuetur, quia certiſsimum eſt auxilium. Si uero omnibus prędictis factis dolor nequaquam ceſſauerit, & æger ad uirtutis deſtructionem timet peruenire, tũc tandem non ſine maxima diligentia ad opium prędictum, & cætera etiam narcotica poterimus prouenire, quæ ſtupefaciendo ſenſum mẽbri auferunt, & hoc modo dolorem ſedare poſſunt, quamuis eorum auxilium non ſine maximo periculo concedere ualeamus, ſicuti mani feſte totum confirmatur a Galeno, Auicenna,

F & plериſque aliis medicinæ doctoribus, inquiẽtes quod talium uſus non ſit niſi inſtare ad ſymptomata, augent enim hęc diſpoſitionem iſtã, & eam difficile ſolubilem reddunt, uirtutem debilitando, calorem, & ſpiritum obtundendo, & ſuffocando. Quare cum ad remedia hęc cogamur tandem peruenire, habita prius diligenti uirtutis obſeruatione, ea exhibebimus, atqui non per ſe ſimpliciter (ut quidam empirici hoc tempore inanimes faciunt) ſed permiſcẽdo ipſa cum aliis medicamentis, quę facultatem habere posſint rectificandi eorum malignitatem, cuiuſmodi eſſe poterit hoc

G pręſens unguentum. Recipe opii, croci, ana drach.i.ceræ albę, drac.ii.olei roſacei unc. i. fiat unguentum. Aliud adhuc fortius. Recipe opii thebaici, corticis mandragoræ, radicum iuſquiami, ana drach. ii. ſpicę, croci ana drach. ſſ. olei nenupharini, olei roſarum ana unciam. ſſ. fiat unguentum. Atque hæc ſint iam ſatis de narcoticis unguentis, quibus nullo pacto utetur accuratus medicus niſi prius a leuioribus inceperit inunctionibus ſicuti erit oleum nenufarinum, iuſquiami, uiolarum, & huiuſmodi, a quibus poſtea diſcedat, & paulatim ad fortiora ſeſe conuertat. Atque hoc ſemper animo referuet, ut partes corporis cũ illis pręſcriptis narcoticis inunctæ, poſt horæ

H ſpatium aceto irrorentur, & ſuauiter fricentur cum panno aliquo calido. Cumque ita laborauerit peritiſsimus medicus ut dolores omnino ſubleuentur, ac puſtulæ cum ſupraſcriptis medicamentis fuerint extra cutim redactæ, & patiens nihilhominus curatus non ſit, ſignum erit quod materia illa nimis eſſe debet furioſa, & uix curabilis. Quare operępretium erit ut ilico curationem conuertamus ad unguenta illa ſaluberrima, cum quibus multos me recte admodum curaſſe, & ſanos reduxiſſe memini, ungẽdo quotidie bis iuncturas in parte domeſtica, & hoc modo paucis diebus puſtulę omnes cadebant, & membra omnia ſana euadebant continuo, ex quibus unguentis ego primum hoc ipſum experientia comprobaui multoties. Recipe ceruſæ unc.i. thuris, maſticis, litargirii ana unc. ſſ. olei ro-

facei

facéi loti cum pluribus âquis ; & diu ducti in mortario plumbeo cum piſtillo etiã plumbeo, quantum ſufficit ad incorporandum ·. Item recipe butiri recentis, terebintinę, aſſungiæ gallinæ, olei uiolarum, ana unc. ii. litargirii, plumbi uſti, ceruſę, aloes hepatici, ana unc. ſſ. miſce, & ſecundum artem fiat unguentum. Hoc autem unguentum efficax eſt ualde in cruſtoſis, & peſsimis puſtulis, ſed aliud quod ſequitur plagas egregie ſanat, & ueſtigia etiam, quæ remanſerunt, reſoluit. Recipe oſsium aduſtorum, lupinorum, coſti, ariſtolochiæ rotundæ ana partes ęquales, fiat unguentum cũ aſſungia porcina. Fricatio etiam cutis cum furfure triticeo multum ualet in hac intentione, ut ego ſępe ſępius expertus fui. Adſunt præterea diuerſorum unguentorum compoſitiones, quas quidem plěrique doctiſsimorum uirorum renunciant, reprehendunt, & damnant. plerique uero comprobant, ſequuntur, & laudant. cuiuſmodi ſunt ea omnia unguenta, quibus argentum uiuum permixtum fuerit, aut alia metallica medicamenta, quę prudentes medici proſequi haudquaquam debent, niſi cum timore, & cautela, ut quiſque certificari poterit ex his, quę a Galeno ſcribuntur lib. nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Sed quando huc oratio noſtra deflexit, operæpretium eſſe duxi ea omnino adſcribere, quæ probabiliter de qualitate, & uſu huius prędicti medicamenti, Græcis hydrargyri uocati, dici, ac diſputari queant. Interim induſtriis candidiſque ingeniis, calculum, atque iudicium ſuum defero, atque ita commodius omnino unguenta tandem prædicta prę ponam, quę nobis probabiliora uiſa fuere.

De argenti uiui conſideratione. Cap. 13.

POſtquam gallici morbi curationem illam aggreſsi ſumus, quæ non minoris contumacię, & periculi eſt humanę naturæ quam proxima pręcedens, cum medicinis (ut dictũ fuit) utatur metallicis, quæ medicus profoqui minime debet niſi cum timore. Atque poſtquam clare nobis demonſtratum eſt, quod topica medicamenta purgato egent corpore, nihil aliud relictum nobis fuiſſe uidetur, niſi ea tantum recenſere, quę de hydrargyro dicenda ueniunt. Initio igitur originem, ac diſcrimẽ, mox ambiguas & differentes ſcriptorum ſententias proponam; deinde incolumitatẽ eius, poſtremo quatenus noceat, oſtendam. Dioſcorides libro quinto, cap. 6o. factitium genus unum, naturale duplex conſtituit. Alterum huius uomicam liquoris æterni. Plinius alterum argentum uiuum appellauit: quod uero arte ex minio paratur, hydrargyron dixit. Et ideo a Leoniceno reprehenditur, cum tam

A natiuum, quam factitium Græci, ac Latini poſtrema uoce ex aqua & argẽto inſcribant, quoniam huic colore, illi aquoſitate eſt ſimile: quod non neglexit Ludouicus Cęlius lib. 26. cap. 3o. Antiq. Lectionum. Indubitatum haberi debet, in minii (quod cinnabaris foſsitia hodie appellatur) olim uenis, ſicut etiam nunc, reperiri, cuius tria apud ueteres metalla leguntur. Primum in Hiſpania, unde Romam afferebatur, ſecundum in regione Attica, tertium in Ionia, ex Theophraſti, ac Plinii teſtimonio. De argento uiuo naturali, pauca ueteres literis mandarunt, hoc æuo in Germania aliquot locis exudat, quod oſtendit Georgius Agricola libro de Natura foſsilium.

B Quinque differentias manifeſtat Antonius Gallus libro de Ligno ſancto non permiſcendo. Atque hæc de ortu, & differentia ſufficiant. Nunc autorum placita audiamus, ubi in primis neceſſarium eſt, Pauli Aeginetæ ſcripturam libro ſeptimo, capite ſimpliciũ tertio, examinare, ubi medicorum pleroſque concrematum hydrargyri cinerem aliis ſpeciebus mixtum, colicis, & iliofis propinaſſe dicit. Auicenna lib. 2. cap. 47. & 4. Fen. 6. Tract. 1. cap. 2. plurimos ſine læſione bibiſſe ſcribit. Egreditur enim integrum per inteſtina: quod de impermixto intelligendũ prorſus arbitror, cuiuſmodi exemplum refert de Natura foſsilium lib. 8. Georgius Agricola.

C Cæterum priuſquam latius progrediar, Pauli dictionem, ut mancam, curtatam, ac deprauatam corrigere, reſtituereque per Serapionem, ſtatui, qui cap. ſimplicium ſuorum 385. ad ſequentem modum ſcripſit. Quidam ſumpſerunt argẽtum uiuum mortificatum, & mortui fuerunt ex iliaca paſsione. Mihi equidem poſtrema hæc orationis ſeries apud illum neglecta uidetur. Hæc eſt cur Paulum excuſemus, dicentes, eum de extincto, ac quibuſdam ſpeciebus mixto, utputé innoxio, uerba facere: nam & Serapion diſerte mortificatum ſcripſit, quod eſt extinctum: nihilo tamen minus eo uſos, dixit mortuos. Et manifeſtum eſt, intra corpus utentibus, deleterium

D omnino ac mortiferum eſſe, quocunque modo adumbretur, quod non præteriit Dioſcorides noſter. Qui uero mihi parum credunt, malo ſuo experiantur. Moneo certe quoſcunque, ne quis uitam temere periculo exponat. Moneo quoque in primis refractarios aliquot chyrurgos, ut a confidente ſcelere deſiſtant, dũ ſæpe pulueratum argentum uiuum: quod ſubinde aquam fortem, & chalcantum, ſiue uitriolum Romanum, ſubinde ſulphur, ac argentum uiuum admixta habet (præcipitatũ uulgo uocant) exitiali pernicie offerunt. Neque audiendus eſt Matthiolus, eundem puluerem, ceu ueram argenti uiui extrinctionem, linimentis

linimentis tuto admiſceri poſſe exiſtimans, ad finem curationis morbi gallici, ex melancholico humore: neque item Maſſa, in puluere ſuo angelico,libro ſexto, capite quinto, ſicut oſtendit Antonius Gallus, libro ſupraſcripto. In ſermonis progreſſu, temperamentū,& incolumiter foris hydrargyron uſurpari poſſe, monſtrare incipiam. Nicolaus Maſſa libro quarto, capite primo, & tertio, de morbo Neapolitano, dum tutus in eo ſtudio uerſatur, Gentilis teſtimonio fretus, medicinam quarti ordinis, ad ſecundum reduci aliarum miſtione autor eſt, quoniam hę illius uehemētiam, ſiue malignitatem contemperant. Conſtat autem ex Auicenna lib.2. cap. 47. argentum uiuum, frigidum ac humidum eſſe in ſecundo; cui Guilhelmus Placentinus lib.4. ſub ſcribit. Ex recentioribus Ioannes Ambianus in Illuſtriſſimo Opere ſuo, de abditis rerū cauſis ſecundo, cap. 14. adeo frigidum,humidumque aſſerit,ut ui narcotica,dolores omnes ſopiat & leniat,prę duros tumores molliat,con cretoſque diſſoluat. Aduerſum hos Iſaac ſecundo Praxeos calidiſſimum pariter ac humidiſſimum exceſſus quarti conſtituit. Similiter Conſtantinus de medic. uirtutibus, & Pandectarum autor cap.22. & Platearius cap. ſimplicium quinto. His acquieſcunt Maſſa cap.ſupra citato, atque Almenar Hiſpanus ca. ſexto. Matthiolus autem, per Ariſtotelem,atqui Arnoldum de Villanoua, calidum, ſiccum que mox per alios ſumme frigidum humidūque decernit. Similiter quoque Commen. ſuo in lib.6. Dioſcor. Deinde per Geberum in ſignem metallorum ſcriptorem, a calore temperatiſsimo cum ſulphure ſic per minima unito, ut ſiccum humido, & humidum ſicco ęqualiter in eo temperentur, probat. Amatus Luſitanus frigidum, ſiccumque firmiter credit enarr.70.in 5. Dioſcoridis lib. In ſumma ex his colligitur, argenti uiui naturam medicis haud ſatis exploratam fore, dum tam repugnantes de eo ſententias proferunt. Sed ut ut eſt, illud uelut duabus ancoris fultum, ex Gentilis doctrina, firmum manere debet hydrargyron ad temperatam qualitatem, ex conuenienti mixtura, reduci. Fit autem hæc, longa nunc conſuetudine, & confirmata experientia, quæ fidem rebus conciliare ſolet, per ieiuni hominis ſaliuam, adipem porcinam, & urſinam, oleum terebinthinæ, iunipe ri, butyrum recens, ſtyracem liquidam, theriacam, ſtæcadem, caſtorium,myrrham,thus, iridem, & id genus, correctoria,pro diuerſis medicandi ſcopis. quæ quidem artis periti gnauiter utiliterque coniungunt, ut nullam aut ualde exiguam malitiam illud de ſe prębeat,niſi omnino uſurpantis inſcitia, aut magna morbi ipſius ſæuitia. Item ſi quis

E inſtet, urgeat, accuſet, exuperantem adhuc malignitatē, unde crudelia ſymptomata (quę in autorum libris promptum eſt reperire) certè ſemina quædam enaſcuntur; dicimus conſtanter ac uere, eadem arroganti ungentium imperitia & crudelitate fieri, & magna ex parte diligenti probi artificis præ meditatione caueri poſſe, quod nemo in arte exercitatus diffitebitur. Adde his, neque Auicennam, neque Serapionem, neque Meſuen, neque Alzaharauium, neque Arabum quemquam, neque eorum ſequacium, conſuetudinem eius formidaſſe, ſicut capitibus de Scabie, ac titulis unguentorum ex Ceruſa probari poteſt. Et hic quid dicam igitur calamitoſam luem Veneream tam contumacem, tam malignam, tā F horribilem eſſe, ut non facile ullis aliis remediis cedat aut expugnetur, quam hoc fluxili mercurio? Quapropter iure abditam eius uim, nec ſatis rationi adhuc exploratam, ſiue unam experientiam hoc loco prædicare uerisimile eſt. Cum itaque nulla alia uia ſalutis ſit accommodatior, neceſſarium arbitror, cū quodam periculo aliquid agere, quam omnino ſine eo, interitum quendam experiri,uelut Galenus 10. methodi, ex Thucydide refert. Ecquis autem nō malit pauculas moleſtias breuiter tolerare, quam per omnem ætatem fœdis cruciatibus miſerè torqueri? Ecquis non eximiam utilitatem, propter ineuitabilem neceſsitatem paruo malo prę ferat? Ecquis non G pauculis diebus grauiuſculum eius uſum admittat, & patiatur potius, quam longo tempore amarorum medicamentorum aſſumptione excarnificari, ac tandem difficulter, aut prorſus ambigua fide curari? præſertim quando celebratiſsima ſit omnium ſententia, è duobus malis, minus eligi tutiſsimum eſſe. Quidam fętus mirabili parturientium nixu, periculo ſummo eduntur, interdum deploranda opera euelluntur. Sed quid fieri poteſt,in irremedicabili calamitate? Cogimur ſępe magno diſcrimine in aliquam ſalutis ſpem, artus pungere, urere,ſiccare, diuidere: cogimur torturas, truncationes,ſupplicia uitę extrema, per enſes, pęrque ignem, ancipiti medicatio- H nis ratione ſubire: & tam nobilem, tamq; mul tis nominibus utilem, ac neceſſarium mercurium damnamus? Offerimus quotidie haud leuiter ſuſpecta pharmaca, ab ultimis Garamātis,atque Indis petita, ut ſunt colocynthis, ſcammonium, euphorbium, turbit, & id genus quamplurima. nec eſt qui magnopere calumnietur,cum tamen frequenter formidanda atque horrenda mala inferant, niſi medicus prudentia ſua occurrat:& argentum aquoſum bene caſtigatum, foris cum iudicio uſurpare non licebit? At quid non dicemus aduerſus eorum medicorum opiniones, qui noſtrum uſua

A lem doronycum minime damnant, cum mani
feſtis experientiis canes, gallinas, mures, por-
cos, lupos, & quæuis bruta animalia ita morti
ferum, & formidabile ſit uenenum, ut uix ob-
latis drachmis quatuor unica uice ex eorum
ſubſtantia, ſpatio ſex, aut ſeptem horarum hęc
prædicta animalia ſuffocando deſtruat, quem
admodum multoties maxima aſtantium admi
ratione experientia non inutili nobilisſimus
patritius Patauinus Iacobusantonius Cortu-
ſius doctisſime demonſtrauit, fretus eo ſolum
deſiderio ut Illuſtriſsimi Principes hoc adeo
uſitatum medicamentum inter cordialia re-
media connumeratum in homines experirent,
atque nos medicos certiores facerent, utrum
B ſine mortalium detrimēto adminiſtrari liceat,
nec ne, quemadmodum antea latius de re ea
dem uerba fecimus in noſtra Fabrica pharma
copoliterion, uti cuilibet uidere licet. ſed ad
uiuum argentum iam redeat oratio noſtra.
O præpoſteras hominum opiniones. Diui-
nus Hippocrates Cous extremis morbis, ex-
trema exquiſitè remedia optima adſtruit: &
nos in acerbiſsimo malo, quod multis uitæ
odium gignit, medicamen mediocritet tutum
auerſamur? Idem, febrem conuulſioni ſuper
uenire melius eſſe, quam conuulſionem febri
teſtatum reliquit. Et Auicenna omni ſpaſ-
mo materiali, febrem conferre ſcripſit libro
tertio. fen. pri. tract. quin. cap. oct. Amplius
C quarto, fen. ſept. c. 7. ueterē ſcabiem medica-
mentis, ad excoriationem uſque uehementi-
bus curat: Eiuſmodi teſtimoniis pleni ſunt
autorum libri. Quid igitur dicemus? Non
ne ſatius, moderatum argēti uiui uſum admit
tere, cum qualicumque corporis difficultate,
quam intolerabili diuturnoque animi ſimul
ac uitę mærore perire? Præterea ſi quæ ex
illo metuendæ eſſe poſſunt afflictiones, non
ne conuenienti antidoto tempeſtiue corrige-
mus? præcipuaque corporis membra alexi-
pharmacis, induſtria noſtra tutabimur? His
addere poſſumus, quod nocere aptum eſt, nun
quam ægris iuxta, ac ſanis afficere, quoniam
contrariorum contraria ſunt remedia. Ita-
D que hi ſimilia, illi disſimilia de neceſsitate re-
quirunt. Proinde ſtatuendum, & ſi forte
integra ſalubritate degentes queat lædere, nō
tamen atroci gallico correptos, aut uerius
poſſeſſos: quod alia ſit horum, quam illorum
habenda ratio. Imo quando ad unum om-
nes, cathartica ſiue euacuantia omnino neceſ
ſaria hic decernant, quis quæſo medicandi mo
dus tolerabilior, tutior, atque emendabilior
cenſebitur, per hydrargiron ne, an per enor-
mes ac prorſus dubias purgationes (quæ tan-
tiſper humores mouent, donec aut nimis im-
becilliter, aut nimis uiolenter, ad ſeptem aut
octo tantum horas educat) quod optimum eſt,

A moliri? Vt autem finiam, hæc mea eſt ſen
tentia, & ſic animum induco meum, hydrargi
ri correcti uſum, poſt factas concoctiones, &
humorum peccantium neceſſarias medicatio
nes (præcipue quando alia remedia fruſtra ex
plorantur) quam cuiuſcunque alterius phar-
maci, in eſtera Veneris labe, incolumiorem exi
ſtere. In ſumma, Amuletum libidinoſæ luis
plane credi oportet, quod ego, præter quā ex
medicorum libris, experientia rerum omnium
magiſtra, in deploratisſimis ex hoc morbo ho
minibus, ſum edoctus. Hæc igitur cum ue
ra credantur, quis perniciem eius nunc uelut
letalem accuſare, aut uelit, aut posſit? quam-
quā nō ignorē ſingulari prudentia cautioneq;
B exquiſitisſima arte id fieri oportere, atq; homi
nes imperite temerarios cane peius, & angue
fugiendos eſſe: ſiquidem humiditate ſua mo-
dum excedentem, inſitum cordi natura humi
dum ſæpe corrumpit, & uniuerſo ſanguini pu-
tredinem infert. Hactenus hydrargyri inuen-
tionem, differentias, repugnantes autorum ſcri
pturas, & uſum cum iudicio incolumen expli-
cauimus, conſequenter quatenus noxia habea
tur eius qualitas, recenſebo. Dioſcorides
lib. 5. cap. 60. omnem materiam, præter uitrū,
plumbum, ſtagnum, & argentum exedere te-
ſtatur, quod ſępisſime ſum demiratus. ſiquidē
in eiuſcemodi uaſis repoſitum, pauco tempo-
re ea corrodit, ac depaſcitur. Vnde melius
C in ligneis pixidibus, inſperſo furfure, & pipe
re ſeruabitur, aut coriaceis ſacculis, ut nunc
plerunque fieri ſolet. Plinius 33. cap. 6. ue-
nenum rerum omnium, uaſaque perrumpere,
dira tabe, dixit. Aetius 13. cap. 79. & Paulus. 5.
cap. 67. in cenſu uenenorum collocant. Ga
lenus alias Dioſcoridē ſequutus lib. 4. ſimpli.
cap. 18. ac. 5. cap. 18. tota ſua ſubſtantia ſiue eſ
ſentia lædere ſcripſit: nemo autem ſimpli. lib.
cognouiſſe factitium tantum uideri poteſt, cū
ius periculū ſe ſe intro aut foris feciſſe negat.
Sed & horum uerba, de pondere, non de nuda
qualitate, intelligo: quam & ſi ſolo odore cru
delem, experiuntur, dum bracteas aureas argē
teis uaſculis ſuperinducere laborant Argenta
D rii (quoniam in alios immedicabili tremore,
alios moleſta paralyſi, malignis oculorum ui-
tiis alios, graui auditu, oris fætore, & frigidis
cerebri intemperiebus corripi uidemus) non
propterea eandem ueneficam uim corporibus
ex illinitione, dumque probe caſtigata fuerit,
inferri exiſtimabimus: quoniam aliam abſque
dubio facultatem retinet, atque imprimit, ue
hementi ignis calore, diutinaque eius asſidui
tate, & intra os, ac nares, auræ attractu: aliam
ſane moderata, ſupra artuum internodia, pla-
cidaque ex interuallo unctione, iuxta cuiuſcū
que naturæ commenſurationem, affectuſque
magnitudinem. Quare nihil uideo obſtare

cur inunctionibus ex hydrargyro minime uti
debeamus in morbo gallico, tum pręcipue,
cum reliqua medicamentorum auxilia prodeſ
ſe non poſſunt . Sed tamen hęc ulterius ab
aliis omnibus autoribus non perſpecta cõſide-
randa ueniunt, quod ſi nos immodice lue gal-
lica laborãtes inũxerimus pręter maxima, quę
ſuccedunt, accidentia, ita teſtes & reliquæ om
nes partes, per quas ſagax natura ſemen hu-
manum adminiſtrat ſublęduntur, ut ulterius
non generent amplius, ut ego innumeros pe-
nè noui & homines, & mulieres, qui poſt inde
bitas unctiones filios nunquam habuerunt. Et
ideo cauendum maxime erit ne nimium inun-
gamus, non autem ne argento uiuo utamur,
quoniam ſi ipſum debito quodam modo corre
xerimus & quantitatem aliquam idoneam ſu-
ſceperimus, utile procul dubio erit ægrotanti
bus, & ſanus euadet omnino, qui morbo galli
co erit correptus hac prædicta medicandi ra-
tione . Quamobrem ſi hydrargyro unguen-
ta perficere uelimus, quę innocua nobis eua-
dant, operæpretium utique fuerit cum ſimpli
cibus iam enarratis eum diligenter corrige-
re; & licet ſatis ęgregie correptus appareat, ni
hilominus tutius ſemper erit cætera omnia
medicamenta probaſſe, & tandem ad ipſum
peruenire . Si autem cum exquiſita conſide
ratione, non impetuose hanc curandi ratio-
nem quilibet accipere uelit, nequaquam eam
exiſtimet uel fallacem uel periculoſam, ut qui
dam comprobauerunt . Deſcribam igitur
aliqua unguenta, quibus ego multoties, poſt
alias omnes rationes curaui gallicum morbũ,
& ęgrum ſanitati reſtituiſſe memini, & pri-
mo . Recipe ſalis armoniaci drach. i. baccarũ
lauri unc. i. aquę uitæ unc. i. ſſ. thuris, lythargi-
rii ana drach. ii. argenti uiui optime extincti
drach. iii. aſſungiæ porcinæ recentis quantum
ſufficit . Vtor etiam hoc modo ſcilicet. Re
cipe argenti uiui extincti, ſulphuris uiui, thu-
ris, lythargirii, ana partes æquales: terantur,
& ponãtur oĩa in forti aceto, & iterũ exiccẽ-
tur, poſtea terãtur ſuper lapidem cũ oleo roſ.
quantum ſufficit . Aliud. Recipe cinaprii, pi-
cis græcæ ana drach. ii. ſucci allii unc. i. aſſun-
giæ porcinę unc. ii. argenti uiui extincti, ſalis
communis ana unc. ſſ. terantur ſuper lapidem,
& fiat unguentum . Item recipe radicem ca
lami aromatici, rad. mentæ, rad. zedoarię ana
unc. ſſ. baccarũ lauri unc. ii. argenti uiui drac.
iii. olei laurini, olei roſacei ana quantum ſuffi-
cit . Item recipe ceruſæ, lythargirii ana
unc. ſſ. ſanguinis draconis, myrrhæ, maſti-
cis, olibani ana drach. ii. camphoræ drach. i.
argenti uiui drach. iiii. aſſungiæ porcinæ, olei
laurini, olei communis ana unc. ſſ. fiat unguen
tum . Item recipe argenti uiui, medullę ur
ſinæ, aſſungiæ porcinæ ueteris, ſalis commu-

E nis, floris calcis, ana partes æquales, ſimul om
nia incorporentur & fiat unguentum . Item
recipe aſſungiæ porci maſculi unc. viii. aſſun-
giæ anatis unc. i. aquę uitæ unc. ſſ. argenti ui-
ui mortificati unc. iiii. ceruſę un. ii. lythargirii
drach. vii. thuris maſticis, ana unc. ſſ. aluminis
aduſti, unc. ii. miſce fiat unguentum in morta-
rio diligenter incorporando ſine igne, & ute-
re. Hæc itaque ſunt quædam unguentorum
formulæ, in quibus ſemper commixtum, &
mortificatum apponimus argentum uiuum, ex
quorum tandem exemplo facile unuſquiſque
poterit alia adhuc unguenta reperire. Qua
propter relinquitur modo ut rationem inte-
gram demonſtremus inungendi corpora gal-
F lica lue correpta, qua ſcilicet hora, quo modo,
quandiu, qua uictus ratione, quo loco, & qui
bus neceſſariis cõditionibus, atqui hoc modo
integram de hydrargyro tractationem, & con
templationem expediemus . Antequam igi
tur ad eiuſmodi unguenta perueniamus, ſem
per debemus ad regia omnia auxilia diligen-
ter accurrere, & ſi tandem rebellis fuerit mor
bus iſte (ut multoties euenit) ipſis hac condi-
tione uti poterimus, uidelicet optime prius ex
purgando corpus, cũ medicamentorum aſſum
ptione illa, quam ſuperius patefactam reliqui
mus . Poſt uero uniuerſalem prauorum
humorum expurgationem, ſtatim deuenien-
dum putamus ad guaiaci ligni decoctionem,
G de qua inferius pertractabimus ſubtiliter, &
acriter omnino . Dabimus autem tale deco
ctum ad uiſcerum robur, capitis, cerebri, & he
patis, tunc argenti uiui (ſi qua eſt uenefica) fa
cultas non ita offendit ſed potius coniuncta cũ
ſupradictis aduerſus eiuſmodi morbi maligni
tatem fortius operatur . Deuenimus dein-
de ad tales argenteas unctiones non ordine
eodem cum antiquis quibuſdam, qui a pran-
dio & a cęna ſtatim ungere ęgrotantes conſue
uerunt ut uires robuſtiores eſſent, ſed ſtatim
expergefacto ægro iubemus ei imponi clyſter
niſi ſolutam habuerit aluum, poſtea acceptis
carbonibus, & clauſis undique feneſtris, o-
ſtiis, & omnibus cubiculi ſpiraculis, ſtatim in-
H ungimus pedes per tranſuerſum ubi eſt tar-
ſus, poſtea tibiarum internodia, deinde me-
dia fæmora, medias ulnas, & media brachia,
poſtea totum dorſum ſemper fricando ad par
tes interiores: dum autem internodia inungi
mus, id per tranſuerſum agimus, fricando, ut
melius penetret, poſtea ſtuppam ex lino, ſiue
canabe calidam ſuper imponimus, & faſcis
præparatis membrum ita contectum alliga-
mus, atque ſtrato interim optime lecto, &
ubique calefacto hoc modo imponimus ægrũ,
caput eius, & totum corpus ita tegentes, ut ſu
det ſi poteſt, uel ſaltem ad horas duas, uel circa
dormiat . Hoc autem facto ſurgit æger ita
perunctus,

perunctus, & linteis obuolutus, & comedit bonos cibos .ſ. facilè concoquibiles, cũ præſtantiſſimo uino, leui, ſuauiſsimo, & dulciſsimo. Atque ita ſolemus ægrotos inungere, per tres dies primos, per tres adhuc ſecundos; & ſi in terim ſuperueniant ſymptomata, ſtatim ab unctione ceſſamus, ſin autem minime, tunc per alios quoque tres dies inungimus, & poſtea per tres diés expectamus, atque niſi hoc ſpatio prædicta ſymptomata appareant, non antea ulterius inungimus, quã iterum corpus totum expurgauerimus, breuiori admodum uia, & per aliquot adhuc dies ligni guaiaci decoctum exhibuerimus. quibus peractis iterũ deuenimus ad eaſdem inungendi rationes, nunquam tamen argenti uiui quantitatem augentes, ut quidam peſſime faciunt, ſed modo prædicto continuo utentes. Cum autem ea ſymptomata, quæ expectamus ſuperuenerint, uel primis tribus diebus, uel ſecundis, uel aliis, ſtatim ab unctione ceſſamus, & præſertim cum accidit ut palatus infletur, excorieur, lingua ita craſſa ut loqui uix homines posſint, minime deglutire, cum doloribus ſatis uehementibus, & huiuſmodi appareant grauia ſymptomata, quæ nos (inquam) inuitant ad aliam auxiliorum præparationem. Adhæc ſuccedit tanta copia ſaniei, ut uix tantum expuare poſsit ægrotus, dentes omnes laborant, uacillant, ſuo dimouentur loco, & ſordes tanta colligitur, circa os, ut non appareant, & ſæpe, ac ſæpius concidant. Inſtituimus autem in hoc tempore, ut æger cibos tales comedat, quales ſubſtantiam habeant facilem, concoquibilem, uinum ſubdulce, & fercula ex iure, & ſimilibus. atque ſi interim præter modum intumuerit lingua, & fauces ægrotantis iam inuncti, ad reuellentia ſtatim deueniendum arbitramur, & ita uel cucurbitulas imponimus, uel uenam ſecamus cephalicam, prout præſens nos urgeat neceſsitas. Sed quoniam argenti uiui materia haud difficulter imbibitur in palato, & dentibus, exitum ſemper ſua natura inquirendo ad ſuperiores partes illas, ideo corrigere procul dubio debemus omnia ſymptomata quæ ſuperueniunt, & aliquibus idoneis inſtrumentis efficere, ut hydrargirum deueniat ſine corporis detrimento. Quapropter ſi magnus in ore adfuerit dolor, & intorabilis moleſtia, primo concedemus, ut ęgri os lacte abluatur, & ſi nullus adfuerit dolor, uel permittemus curſum ſuum, uel ad ſummum os detergemus cum mellis roſacei modica quantitate. Et ſi reprimere aliquando cogamur, aquam tunc ordeaceam accipimus, cui ſuperaddimus ſyrupum myrtinum, uel diamoron, uel nenufarinum, &

A ſimilibus utimur medicamentis, quę uim habeant reprimentem, & ſi dentes fortiter labant, & timeamus eorum deperditionem, tunc ad medicamenta ipſis idonea deuenimus, cuiuſmodi eſt oleum de ſulphure, uel purum, uel mixtum cum aqua plantaginis, in quã uirtus quidem exiſtit detergendi ſordem, deſiccandi, & gingiuas corruptas exedendi. Cum autem fuerint optime hoc modo mundati, tunc accipimus plantaginis aliquot folia, oliuæ, & ſaluiæ, & in uino albo auſtero decoquimus, & huiuſmodi decocto colluitur os, & dentes firmantur. Anulum præterea aureum debet ęger inunctus ore retinere, ut uiuum argentum, quantum fieri posſit

B extrahamus imbibitum in palato, & dentibus, atque hoc modo bis, & ter anulum prędictum extrahemus argento uiuo contectum. Atque hęc de hydrargiro, inunctionibus, & integra morbi gallici unctuoſa curatione dicta ſufficiant. Et quoniam ſatis patuit hucuſque quod omni modo ſemper ligni guaiaci decocto cogimur uti, idcirco ordine prę ſcripto ad eiuſmodi ligni conſiderationem, prępărationem, decoctionem, exhibitionem & reliquas eius intentiones deueniemus.

De ligno Guaiaco, eius decocto, & eis quæ ipſi connectuntur. *Cap.* 14.

C CVm medicus naturę opera ſequi debeat, & natura in ſuis functionibus cum recte operatur, ſemper id, quod melius eſt, intendit. Pariter quoque, & medicus in humano corpore operans, ſemper quod melius, & minus periculoſum eſt, operari habet. Igitur cum omnibus morbi gallici curatiuis intentionibus expeditior ſit, atque ſecurior, & minus periculoſa illa, quæ potu decocti ligni guaiaci efficitur: ideo in hoc ſermone aggredi propoſui ad maiorem utilitatem, & perfectionem ſalubritatis hominis. Quod ſatis quidem commode faciemus, ubi de ligni huius

D conditionibus tractationem abſoluerimus. Sciendum itaque recens hoc lignum inuentũ eſſe, quod ex incognita patribus noſtris orbis parte, ad pernicioſi morbi huius, ac nouæ peſtis curationem, ante annos plus minus ſeptuaginta, ex India, per Hiſpanorum atque Luſitanorum nauigationes, transferri ad nos cæpit: cuius & ſi pretium ampliſſimum, attamen ob eximias naturæ ſuæ dotes nemo tunc refugiebat: quoniam eo ſolo, ceu alexipharmaco, & diuites, & pasſim omnes, qui contagioſo hoc morbo torquerẽtur, utebantur. Mox quia ſingulari efficacia, aut uerius diuina beneuolentia,

neuolentia, morbitum graſſantis malignita-
tem ac impetum reprimebat, aut ſi commo-
de in uſum uerteretur, extinguebat. Li-
gnum ſanctum quamplurimis eſt appellatum:
aliis poſt Indicum, quoniam ab Oceani inte-
rioris inſulis aduehebatur. Deinde ex-
perientia compertum, aliud alio generoſius
eſſe, pro locorum natura. Cæterum quan-
do ut medicamento nouo, in nouo morbo,
medici uti cœperunt, fieri non potuit, quin
graues errores contingerent, aliis aliter di-
ſcrimine magno uſurpantibus. Proinde in
magnam quoque controuerſiam agi occepit,
dum nemo ueram eius notitiam indicare po-
tuit. Fuerunt ea ætate, qui pares cum He-
beno facultates obtinere, quin ipſum Hebe-
num fore contenderent, idque ſane haud leui
bus argumentis: quę opinio etiamnum firmi-
ter multorum animis inſedit, quam paulo poſt
aperiemus. Atqui cum promiſcuè pars ho-
minum ingens, immani horrendaque lue cor-
ripitur, unàque miſerrime nobereis quidam
eques Germanus Vlricus Huttenus, ac præ-
ter totius pene orbis fidem, atque omnium
medicorum ſpem, ſolo hoc ligno, Dei cle-
mentia reſtitutus eſſet, nolens hanc fælicita-
tem ſolus cognoſcere, auſpicatus eſt ipſe, ut
omnium opinor primus, ita etiam doctiſſimus
idē lignum peculiare calamo illuſtrare, quod
Huaiacum, alias Guaiacum ueriſsimo nomi-
ne, ab Hiſpanis pronunciari ſcribit cap. Vo-
luminis ſexto. Et ortum eius in Spagnola,
inſula iuxta Americam, ubi longitudine in Se
ptentrionem definit, aſsignat. Quidam
præterea Hyacum, Huyacum, & arborem ſan
ctam dixerunt: nec deſunt qui Guaiacum, aut
Guaycanum ſonent. Scripſerunt deinde di-
ligenter de eodem ligno, & morbo diuerſi,
ex quibus aliqui ex inſulis ultramarinis Cale-
cuti uocatis teſtatum reliquerunt. Quam-
quam non nulli alii celeberrimi ſcriptores di
ſtinctius tres inſulas, a Santo Ioanne, Domi-
nico, & Cruce, denominatas, patriam eius,
ac ſolis propinquitate diſtantiaque, lignum
commendari, atque inter illas, principem lo
cum habere oram. D. Ioannis, decernant.
Atqui hęc breuiter de nomine, & loco. Nunc
quod fieri poteſt breuiſsime attingam, an iu-
re Hebenus dici mereatur, mox an ueteribus
cognitum lignum, & declaratum ſit. Hebe-
nus celebratiſsima olim arbor, quam unice
Poeta Virgilius decantauit, uelut Indiæ pro-
priam, regibus fuit Perſidis tributaria, ac Pom
peio Magno, deuicto Mithridate, Romanis
facta triumphalis. Eius duo genera Theo-
phraſtus Plantarum quarto, capitulo quinto
oſtendit: alterum laudabili materia pulchrum,
uile uitiatumque alterum: illud rarum, hoc
E multiplex habetur. Huic ſubſcribit Plinius
duodecimo, cap. quar. Spiſsiſſima omnis mate
riæ, & grauiſſima, natura perpetua, Theophra
ſto autore, primo Plantarum capit. octauo,
cuius lignum colore Buxo ſimile, ſed decorti-
catum redditur nigerrimum. In aquis non
fluitat, ac tota mergitur, nec cariem, nec ue
tuſtatem ſuſcipit, eodem teſte, nono, cap. ui-
geſimoſecundo, & Plinio 16. cap. 41. Dioſcori
des optimam pronunciauit Aethiopicam ni-
gram, deinde Indicam, lib. pri. cap. iii, dixit-
que Plinius ſexto cap. 30. in meridie Aethio-
piæ ſyluas eius exiſtere. Iulius Solinus capit.
55. exigua ſui parte tantum creſcere autu-
mat. Nunc an hæ notæ cum uulgari Indico
F ſiue Guaiaco, doctiſſimorum uirorum teſti-
monio, conueniant, expediam. Ioannes Ma
nardus libro decimoquinto, epiſtola 5. Ruel-
lius lib. ſtirpium primo, ca. 45. Hebeni genus
credunt. Aliquorum autem nonnulli ueriſi-
me utriuſque faciem pingentes, negant, & ſi
in pleriſque notis non diſtare confiteantur.
Amatus Luſitanus ſecundam Hebeni ſpeciem
pronunciat. Matthiolus, Guaiacum nigritia
ſola ab Hebeno disſidere, autor eſt, Commen.
in Dioſc. Malui hic ſolum loca adſcribere, ne
Lectorem ſermone longo fatigem: & prom-
ptum & iucundum alioqui eſt, ipſos autores
uerſare. Fallitur ſenex Nicolaus Maſſa lib. ter.
cap. ſecundo, dum procliuis eſt, in Karon Aui
G cennæ ſcriptum lib. ſec. cap. 386. ubi ait, Eſt li
gnum quod affertur ex India, ad terram no-
ſtram, &c. Falluntur quoque qui eiuſdem
capitu. 337. Heſtedeen ſuſpicati ſunt, quod
etiam malim lectorem, ex Alphonſo li. primo,
capite ſecundo, ac plenius ex Antonio Gallo,
& Matthiolo, quam me intelligere, ſicut & to-
tam Guaiaci, ſiue Indici arboris hiſtoriam.
Ne tamen nihil dixiſſe, omnemque operam
ſubterfugiſſe uidear, primo breuiter ex uno,
aut altero, qui cęteris rem acutius inſpexe-
rint, eius ligni genera, mox delectum dili-
gentisſime, deinde præparandi rationem,
ac facultatem ſumma fide oſtendam: po-
ſtremum de reliquis morbum profliganti-
H bus medicamentis uerba faciam. Manar-
dus lib. decimoſeptimo, epiſt. tertia, tria di-
ſtincta genera numerat. Primum eſt denſum,
graue, craſſum, interna parte nigricans, exter
na ſubpallida, lineis quibuſdam in fuſcum uer
gentibus, per longum æque diſtantibus inter
ſectum. Alterius pars exterior magis albet,
cum minore nigredine media. Tertium genus
præcipue ſanctum uocatum, totum fere albi-
cat, cuius longitudo exilibus ualde lineis di-
ſtinguitur. Hoc ualentiſſimum aſſerit, quia a-
crius, & odoratius. Reliqua duo in Hebeni cę
ſu plane collocat. Certe ab hac ſententia,
non

non eſt alienus Antonius Gallus libro de ligno ſancto non permiſcendo, ubi duas præcipuas eius differentias demonſtrat, Etenim quod plurimum in medio nigri repræſentat, cum cortice firmiter adhærente, leui, duro, Guaiacum proprie: alterum colore fuſco, ſiue flauo, aut potius plurimum albicante, cortice laxiori, cinericio, puſtuloſo, Buxum ementiente, Palum ac lignum ſanctum appellatum, prę̨ſtantisſimum ſemper animaduertit. Sed omnia uitiantes, ac fraude corrumpentes, impoſtores, propter uicinum utriuſque colorem, Buxum ſæpe pro Sancto in Italia præſertim exponunt. Eſt & eiuſmodi diſcrimen: Guaiacum accenſum pingueſcit, & reſinam fundit, Sanctum contra eſt macrum, nec reſinaceum ſpirat, adeo ut ne ab inflammato quidem quicquam defluat. Plerique radices tota arbore potentiores aiunt, ſed nos arborem laudamus ætatis integræ, ſucci bonitate turgeſcentem, fructu maturo uigentem, uiribus firmam, ex qua neque caules ampli, neque ſurculi exiles, neque truncus arboris radicibus proximus eligi debent, ſed quæ inter hæc ſunt media, ex temperatiore ora, qualis D. Ioannis cenſetur. Qui igitur cum utilitate ſanctum lignum tractare uolet, ei ſuaſerim, ut ex iſto Palo recens aduecto, nihil graue ſpirante, nec ſitu obducto, nec carie arroſo, aut euanido: ſed halitu odoro nares uibrante, ſternutamentumque mouente, guſtu acri & ſubamaro aromatico, pondere graui, denſo, duro, cortice extuberante, colore tam exterius, quam interius albeſcente, ætate media (quia nimis tenella arbor crudo aqueoque humore plena eſt: uetuſtior uero exucca, aridaque, ac ideo iners & ignaua) ex tali inquam, Palo ſancto, ſcobem ſerra contumaci elimatam, & tenuisſime diſſectam, & ſi neceſſe ſit, ſubtiliter tuſam cribratamque (quod non eſt in minimo ponendum, ut efficaciam ſuam potentius exerat), quia durum ſeligat, atque ea recenti utatur: alias expirat, et uim uetuſtate deponit. Porro maceratur die uno, breuius, ac diutius, ut uel acrius, uel clementius pharmacum deſideratur, aqua pluuia, nequaquam frigida, ut quidam ſolent pharmacopolæ, ſed in aqua calida potius, ita ut ferueat; optime uas obturando, ut fiat maceratio perfecta, & decoctio utilis. Vaſa autem, in quibus posſumus decoctum parare uel ſint lapidea, qualia ex lacu Lario, uel Comenſi deferuntur, uel ſaltem ollæ teſtaceæ uitro obductæ, quoniam ſi eſſent ærea, cum decoctum pingue ſit, & omne oleum alteret æs, acquireret malam qualitatem, & malum ſaporem. Fit autem decoctum iſtud igne potius lento, quam uehementi, excitando lignis in principio feruorem, & cum incipit feruere parua flammula carbonibus uti posſumus, lignis ereptis. Deinde coquitur ad medias, ſiue ad tertias, aut ad dimidias, uel plus, minuſue, pro morbi conſtitutione, & medicorum conſilio (etenim quo contractius coquitur, eo uehementius agit) idque uaſe ad quartam partem inani, ſeu uacuo, ut ſurſum, ac deorſum efferuere queat, ſemper operculator niſi quando ſpumam auferre uolemus, quæ circa cocturæ initium colligitur, ſupra ignem purum, ut dixi, moderatum, fumi expertem, magna cura, attentaque diligentia. Aqua ſit ſextupla, octupla, decupla, duodecupla, ſedecupla, aut uigecupla. Nam in menſuris, multiplex, ac controuerſa opinio eſt, ſecundum multam uariamque eius coctionem, ex ligni & aquę proportione: ſimiliter iuxta morbi, & uſurpantium diuerſitatem, & potionum quantitatem. Sed hæc abſolute intelliget quicunque remedia uitiis, corporibus, ętati, ſexui, membris, aeri, atque iis propinquis rebus, ſecundum rationem accommodare nouit. Igitur ſuam quiſque uoluntatem, ad ęgrotum ſalutem, ſequatur; nec alienam calumnietur, niſi euidenter falſam. Nos uero rationibus, ac experientiis quampluribus edocti, & una pręceptorum noſtrorum non mediocri autoritate confirmati, ſi negocium curatiuum habeamus cum tenero admodum adoleſcenti, calido habitu, & ęſtate, tunc ſolemus pro qualibet uncia ligni accipere libram unam, cum dimidia aquę: cum cęteris uero ętatibus, ut plurimum ſtata nobis eſt conſuetudo, ut pro qualibet uncia lib. aquę accipiamus; ita ut in conficiendo decocto adſit libra una prędicti ligni, & duodecim librę aquę, niſi ęſtas impedierit, in qua quidem propter uehementem calorem ſyrupus diutius non perduraret, & ideo tunc accipimus ſex uncias ligni, & ſex libras aquę; hieme autem contra capimus libram unam cum dimidia ligni, aquę uero libras xviii. & ſic habita temporum ratione decoctum hoc modo ſimplex paramus, ne corrumpatur.

Hoc itaque ordine ſolemus ligni guaiaci primam decoctionem pręparare; ſed ſi ulterius uolumus procedere ad ſecundam eius decoctionem, quę omnino neceſſaria eſſe dicitur, idem accipimus lignum, neque amplius maceramus, & in eadem aquę quantitate decoquimus, eadem prorſus in conſumptione habito reſpectu, ut ſupra iam dictum fuit. Solemus quoque pro manuum, & faciei ablutione parare aliquando tertium decoctum, nouam addendo eidem ligno puram aquam, quod quidem optimum inueni-

mus. Atqui hæc erit ſimplex ligni guaiaci E
decoctio, prope quam non alienum eſſe dici-
mus imponere alias rationes faciendi quoque
compoſitam, quemadmodum hodie eſt in uſu.
Fit igitur decoctionis ſpecies quadam com-
poſita accipiendo ligni libram unam, corticis
eius lib. ſemis, aquę lib. xviii. macerantur hæc
ſecundum artem, deinde bulliunt ad conſum
ptionem tertiæ partis, poſtea imponitur car-
dui benedicti, chamedryos, betonicæ, penta-
philli, ana manipulum unum, iterum bulliunt
ad medias, & tandem adduntur uini lib. iii. &
poſt unicam ebullitionem colatur, exprimitur,
& utitur. Quę quidem decocti ratio eſt ſa-
tis quidem compoſita, & fortior præcedenti,
ſed fortior adhuc erit ſi accipiamus idem li-
gnum, eundem corticem, & eandem quantita F
tem aquæ, macerando, bulliendo eodem mo-
do, & addendo ſticados, fęniculi, betonicæ, ro
riſmarini, ana manip. unum, ſemi. aniſi unc.
unam, iterum ad medias bulliendo, & tres ui
ni lib. ſuper addendo. Fortius etiam deco-
ctum erit ſi capiamus eandem ligni quantita-
tem, & corticis, & addamus poſt maceratio-
nē, & ebullitionē rad. ſiccatarū ireos, rad. enu
læ, rad. altheę, ana unc. unam, ſtæcados, capil
li ueneris, liquiritię, ana unc. ſſ. bulliunt ſimul
ad medias, & in fine imponamus tres uini lib.
eodem quo diximus modo faciendo. Habe
mus pręterea decoctionum diuerſas alias com
poſitiones, ſed quoniam in morbo gallico ſim
plex decoctio præſtantiſsima nobis perſpecta G
eſt, igitur reliquas omnes, niſi neceſsitate qua
dam cogamur relinquimus aliis medicis, &
empiricis. Atqui nunc poſtquam genera de
lectum, parandi ritum edocuimus, reliquum
eſt, ut facultatem ligni recenſeamus. Anxie
hanc, nec una omnes ſtatera pendunt: ſiqui-
dem non nulli caliditatis ſecundum ordinem,
non autem ſiccitatis trāſcendere autores ſunt,
cum humiditate temperata, quamuis alii qui-
dam calere dicant, ſed impēſius exiccare, alii
in ſecundo gradu calidum, & ſiccum aſſerunt,
alii ſubtiliſſimarum partium: & calidarum, ſic
earumque circa gradum tertium magis uolue
runt. Sed ſi quis uero iudicio, quam habeat
naturam, cognoſcere uolet, actiones ſuas om H
nes expendat: nam incidit, terget, tenuat, cal
facit, ſudores mouet, uehementer nutrit,
roborat, mollit, laxat, ſtringit, anodynum
eſt, aliaſque præclaras dotes, ac cōtrarias edit,
admiranda æquitate, citra ullam iniuriam.
Quis igitur iſta bene uerſans, inter calida tē
peramenta quam temperatiſſimæ naturę non
decernat. Ac quamuis ex primarum quali-
tatum conditionibus agere probari queat,
attamen indubitatum infinitis exēplis eſt, fri-
gidis articulorum doloribus, quibuſcunque
neruorum affectibus auxiliari: tumoribus, col
lectionibus, ſinibus, tophis, & ſimilibus ma
lis mederi: ad hæc uentriculi, iocinoris, lienis,
capitiſque morbis pituita genitis mirifice ſuc
currere. Et quod incredibili iure quis mire
tur, in abigenda, uincendaque hac lue pra-
ua, tam efficaciter, tam celeriter, tam familia
riter, tam tuto calidos iuxta ac frigidos, humi
dos perinde ut ſiccos humores diſcutit, ut om-
nium ore in ultimis orbis finibus celebretur.
Quapropter conſtanter credo, omnem hanc
uim ex ſubſtantiali proprietate, atque abdita
naturę cauſa fieri. Ac ideo peſsime faciunt,
qui tam celebre donum, ineptis miſcellaneis
uitiant, & diuinam eius uirtutem turbant.
Et ideo hoc loco mirari ſubit inſcios aliquot
ſycophantas, qui confidenti temeritate, ac te
meraria confidentia, ubique & apud quol-
uis tam torquatos nobiles, quam medioeris
fortunę homines, ſe ſe in morborum curatio-
nes ingerunt, pleniſque buccis aureos montes
pollicentes; dum nihil aliud, quam lignum li
gnum crepitant, aut ungendum ungendum
clamitant. Ignauum pecus, tortores po-
tius quam unctores, & carnifices uerius, quam
medici: quia nihil norunt eiuſmodi, quibus
frequenter hic opus ſit, dum alia, atque alia,
pro uirium collabentium neceſsitate, ac mor
bi diſcrimine interueniunt accidentia. At
nimis fruſtra hæc quiritor, quoniam pars po-
puli maxima falli gaudet. Hos itaque pro-
pellamus, & ad decocti quantitatem exhiben
dam deueniamus, in qua ſemper conſiderare
debemus affectuum magnitudines, quia niſi
magni ſint & rebelles, non egemus magna
quantitate, ſicuti in puero minorem exhibe-
mus portionem, quam in adulto: in habitu
calido parum, in frigido multum, æſtate mi-
nus, hieme magis, in debili uentriculo paruam
damus quantitatem, in robuſto immenſam.
Atqui hiſce optimis conſiderationibus a qua-
tuor unciis ad decem uſque diſtendimur &
duodecim, ſed raro, exhibemuſque continuo
maiorem decocti quantitatem hora matutina
quam ueſpertina, quoniam matutinus uentri
culus euacuatus extat, & ob ſomnum adeſt ma
ior uis, neque omittendus eſt ordo egregius
illorum qui in primis tribus aut quatuor die-
bus non exhibent niſi quotidie ſyrupum u-
num, idem faciendo in extremis quatuor die
bus in fine, at in reliquis duos propinant ma
ne ſcilicet, & ueſperi. Verum non in om-
ni loco decoctum poſſumus adminiſtrare, nec
omnibus anni tēporibus, & idcirco prętermiſ
ſa antiquorum ultra 40. annos medicorū ſtri-
ctiſſima carcere, ęgrum exponimus in aliquo
commodo, & ſicco admodum cubiculo, uentis
non expoſito, & ſi uenti ipſi quieſcant, tunc ſi-
ne noxa concedimus quoque domum exire,
dummodo cum ipſis pluuiæ, & nebulæ hoc per
mittant,

mittant, tum præſertim ſi ipſe ægrotus mœrore afficiatur. Quæ autem tempora huic rei opportuna magis in anno eſſe dicantur ſunt principium æſtatis,& ueris medium, ac autumnus: hiems uero, & æſtas inopportuna ſunt propter frigus immenſum, tum propter nimium calorem. Sed interim non eſt amittenda hora illa, qua decocti ſyrupum præbere debemus, quot diebus,& qua etiam obſeruatione. Vſus igitur obtinuit ut decoctum ligni Indici exhibeamus matutinum per horas quatuor ante prandium, & ueſpertinum, per tres, uel quatuor horas ante cœnam, cumque cõtinuo calidum ualde præparemus, ut ſudor facilior exeat,& ideo ſolent nonnulli mandare ſtatim poſt eam potionem cooperiendum optime totum ęgrum, & laterem calidum uino inſperſum, panno obuolutum linteo ad pedes ponunt, atque adhuc aliis ratio-

A nibus ſudorem omnino facilitant. Quapropter iſtis omnibus conſideratis decoctum propinamus per uigintiquinque dies, per triginta, per quadraginta,& uſque ad ſexaginta aſcendimus aliquando: ſi enim morbus inueteratus fuerit longam requirit curationem, quoniam ſymptomata, a quibus indicationes ſuſcipiuntur a decocto deſiſtendo non ſtatim ceſſant: immo ſi in ſexageſimo die adhuc reſiſtant inſtituendo uictum ęgregium non linquimus, ſed uſque ad centeſimum,& ulterius progredimur ne morbus magis confirmetur; at ſi in uigintiquinque prædicta ſymptomata euaneſcant, ſtatim deſiſtimus. Itaque ſymptomata nos manu ducunt ad integram decocti

B propinationem, & ideo ea perpetuo obſeruare debemus, uitando interim actum uenereum omnibus modis, & animi paſſiones fugiendo.

FINIS METHODI DE MORBO GALLICO.

CONSILIVM

IN MORBVM GALLICVM,

CVM HEPATIS ALIQVALI DVRITIE, ATQVE HVMORIS MVCOSI PER INTESTINA, DEPOSITIONEM, VNA' CVM RHAGADIIS, ET VLCERIBVS IN ANO,

AB EXCELLENTISSIMO MEDICO, AC PHILOSOPHO, BARTHOLOMAEO MAGGIO BONONIENSI, CONSCRIPTVM, ANNO M D L.

ILLVSTRISSIMVS Comes Galeotus Picus Mirandulæ, & Concordiæ Dominus, ætatis annorum XL I I. variis laborat morbis, ſymptomatibuſque, quorum unus eſt morbus Gallicus, quo anno MDXLI. cum ſcortum quandam pertractaret, infectus fuit. qui quidem morbus, tunc per uaria ſigna apparuit, cum ſibi in pene ulcera ſatis maligna contigerint. puſtulæ quoque per aliquot dies ſiccę admodum, in capite, una cum nonnullis aliis patognomonicis ſignis. quæ tantæ malignitatis, & ſeuitiæ fuerunt, ut abſque pilorum defluuio, & omnium unguium caſu, tam manuum, quam pedum curari non poſſet. a quibus tamen non ſine pauco labore, & per purgantia medicamenta, & per guaiaci ligni decoctum, liberatus fuit. ſed cum talia medicis pertractarentur, amantisſima, & Illuſtriſsima eius uxor, ob amorem erga maritum ſuũ, hæc minime timens, ſecum iacebat, cum illo (honeſte tamen) uerſabatur, ita ut ſimiliter tali labe infecta fuerit. cum uero Illuſtriſs. iſte Dominus ignoraret uxorem ſuam iam morbo ſam eſſe, quoniam nulla ſigna in ea apparebant, ſecum ut uerus maritus iacebat. itaque denuo morbus illi ſubortus eſt, quod ſibi facile euenit, cum eo iam paulo antea fuiſſet affectus. ipſa uero ſanata ambobus res ſatis moleſta contigit, quoniam uno ſanato, alter (ipſis tamen neſcientibus) alterum tali morbo inficiebat. ſed Illuſtrisſimo Domino ſemper aliqua ſtigmata in manibus, pedibuſque derelinquebantur. Anno uero MDXLVII. cum Venetiis ſpatiatum eſſet, ſubortus eſt illi dolor intenſisſimus in ano, abſque tamen in externa parte tumore, quem medicis, quamuis ſolliciti eſſent, nunquam per medicamenta modo ano-

E dina utroque genere, modo per diſcutientia ſedare licuit. una tandem die pręter omnium medicorum opinionem, naturæ beneficio ruptus eſt locus, & illico dolores ſedati fuerunt. Sed in eruptione materia exiuit non pauca pituitoſa, cum ſanguine aliquo. quapropter aliqui præſtantisſimi medici iudicauerunt abſceſſum fuiſſe a natura ruptum intra anum, quem nonnulli alii hemorrhoidas cęcas eruptas fuiſſe exiſtimauerunt. ſed quomodocun-

F que ſemper poſt illud ab eo loco emanauerunt ichores, & ibi adfuerunt ulcera Rhagadioſa cum notabili exulceratione intra principium ani, quę ſingulis diebus adaugeri uidebantur, una cum duritie aliqua intra ani foramen. a quibus quandoque ichores tantæ caliditatis deſcendunt, ut uix pati posſit. decem uero mẽſibus præteritis incidit in febrem putridam una cum morbo arquato, ex quo pesſime ſe habuit. ſequenti uero anno abſque noua alia in-

G fectione (ut referunt) incidit in barbæ pilorum caſum, cum maxima totius corporis demacratione, & decoloratione faciei tendente ad fuſcum, una cum quadam cutis aſperitate, in uariis partibus cum maculis rubeis, quæ aſſimilantur Eſſaræ Arabum, quas Græci uocãt exanthemata, tamen cum maiori depresſione apparentes magis quibuſdam temporibus. Similiter ſemper fere cum inteſtinorum excrementa deiiciuntur in egeſtionibus, quantitas

H aliqua, modo notabilis, modo pauca humoris pituitoſi a natura expellitur, qui pinguedini aut albumini oui asſimilatur. quem recentiores uocant mucorem; eſt quidem cum deſcendit tantæ mordacitatis, ut ægrum non parum cruciet aliquando; imo ſæpius cum aliquibus ſanguineis grumis & fæces deſcendentes, ſemper duræ ſunt admodum, ut ſępius digitis propriis eas cogatur rumpere, quas ſi libere non deponit aut cum difficultate, a febris quibuſdam accesſionibus corripitur. Ita etiam in hypocundrio dextro uidetur aliqua durities eſſe

in

in inguinibus quoque tumores aliqui duri ap parent. unde ſi illi aliquod ne dum catharticum, ſed leniẽs medicamentum propinatur, pro duobus diebus febre corripitur. de quibus Illuſtriſsimus iſte Dominus cauſam, & eo rum curationem querit.

De corporis temperamento. Cap. 1.

VT igitur morbis iſtis ac ſymptomatibus facilius ſuccurrere poſsimus, cũ tria ſint inter cætera genera rerum pręter naturam, ea conſiderabimus, ut inquit Gal. de conſt. art. med. primum genus erunt affectus, qui lędunt naturales functiones. Secundum horũm cauſę. Tertium ſymptomata. uerum antequam ad hæc tranſeamus, de temperatura totius corporis aliquid eſſe dicendum nobis uidetur. cũ dicat Galenus primo methodi, morbos non commode poſſe curari: niſi corporis uniuerſi natura ſeu temperatura cognoſcatur. rationẽ reddens, quoniam oportune medicamenta ad moueri non poſſunt. ſed cum maxima ſit diffi cultas propriam corporis temperaturam exacte dignoſcere, ut Gal. dixit primo de temp. cauſam oſtendens, oportet .n. per multas corporis partes diſcurrere, tamen per uniuerſalia diſcurrendo poterimus ad propriam laboran tis temperaturã proxime accedere; ut inquit Galenus primo ad Glauconem, & Auer. 4. Col lig. cap. 8. Auic. prima primi cap. primo doc. 3. diſcurrendo igitur ſuper cordis, hepatiſque temperaturam, a quibus reſultat totius corpo ris temperamentum, ut Galeno placuit 2. techni, ab actiuis tamen qualitatibus incipiendo dicimus, Illuſtriſsimi Domini cordis temperamentum magis ad calidum, & humidum, quam ad alium lapſum declinare. quoniam (ut dicit Galenus ſecundo artis paruę, & ſecũ do de temperamentis) iis quibus tale ineſt tẽ peramentum, ſatis commoda eſt reſpiratio, & audaces ſunt, ad actiones natura reperiuntur prompti, pectoris lati (data tamen totius corporis æquali proportione) pulſus eorum magnus, & mollis, ad iram procliues, ſed facile ſe dari poſſunt, maxima cum humanitate, corpus totum ſatis molle & humidum, potius reperitur, non hirſuti. quę omnia in iſto Illuſtriſsimo Domino reperiuntur, atteſtantia quidem cali dam & humidam cordis temperamenti natu ram, quam tamen ab iſtis affectibus, & ſymptomatibus adhuc mutatam non percepimus. de hepatis uero tẽperamento, quo ad actiones naturales, ad calidum & humidum potius ten dere putamus, cum uenarum latitudo appareat in toto corpore, membra ſatis muſculoſa, ſanguinis dominium cum totius corporis mol litie, Ilia glabra ſint, facile a morbis capiatur, qui à putredine generantur. Quantum uero

A ad hepatis temperamentum accidentale, puta mus eſſe factum temperamenti calidi, & ſicci propter gallicam paſsionem. infectio enim gallica ſua malignitate uenenoſa (ut dicemus alias) omnes affectus, omnia ſymptomata cali ditatis & ſiccitatis inducit. uidemus quidem ex iſto ulcera phagedænica generari, pilorum omnium caſum in capite & in uniuerſo corpo re, puſtulas admodum ſiccas, in pedibus, mani buſque, ſtigmata ſcabroſa, & arida, oſsium denique corruptionem ſeu ſphacelationẽ apparentem. præterea tempore quo tali morbo laborauit, uaria & diuerſa aſſumpſit medicamenta calida & ſicca, ut mirum non ſit ſi iecur calidi & ſicci temperamenti redditum fuerit.

B Inſuper addam capitis temperamentum, quod credidimus ab actiuis qualitatibus & paſsiuis eſſe calidum & ſiccũ moderate. eſt enim opti mæ memorię, calet ingenii ſubtilitate, uelox, prõptuſque in motu & ſenſu, cito eſt caluus fa ctus, ſi capitis uertex manu palpatur, non me diocris calor percipitur; pauca, at fere nulla ex cremẽta per palatũ, nares, aures, & oculos egre diũtur. His oĩbus cõſideratis, exiſtimamus Illu ſtriſsimum iſtum habere ſubiectum a tempera mento ſuo naturali, lapſum ad calidum & ſiccum, ut iam patuit, cum etiam dicat Galenus de conſt. art. med. & 3. meth. oportere in mor bis curandis non ſolum totius corporis tempe ramentum noſcere, ſed & partis affectæ ratio-

C nem aſsignare: & quoniã docet quantum refri gerandum, calefaciendum, humectandum & exiccandum ſit aliquid, ideo de partis exulce ratæ temperamento dicemus. eſt igitur locus calidi & humidi temperamẽti, quoniam anus ex tribus muſculis conſtat, quorum unus ſphin cter uocatus in ani foramine exiſtens, qui circularis quoque dicitur, ani foramen conſtringens. duo ſunt alii a latere iſtius, rectum inte ſtinum ad ſuperiora, quando opus eſt, trahen tes. ut inquit Gal. 6. de anato. admin. & recentiores, qui de re Anatomica ſcripſerunt. quos oẽs nõ modica pinguedo in clunibus, & aliis in partibus ambientibus recti inteſtini principiũ circundat, ut merito dicatur illius humidi &

D calidi temperamenti, quod etiam affirmatur a Gal. 14. methodi, cum oſtendit locum illum fa cile ad putredinem & corruptionem uerti.

De morborum eſſentia, eorumque loco. Cap. 2.

QVamuis uero corpus a proprio temperamento lapſum ſit ad calidum, & ſiccum, nihilominus optimis adhibitis remediis, licebit reducere ad priſtinam temperiem, conſiderata tamen prius affectuum natura, ſeu mor borum eſſentia, ut ſupra dictum eſt. quod con firmatur ab Auicenna 4. primi, de febribus in uniuerſali. ubi inquit, non eſt poſsibile febrẽ curare

curare,niſi prius eius naturam noueris. quod quidem aſſequemur coniectura, ut dicit Gal. 2. techni,cap.de ueſica 6. de tuenda ualetudine. Diſcurrendo igitur ſigna, & ſymptomata, ut dicit eſſe faciendum Gal.4. de ratione uic. acutorum, non longe a medio exiſtimamus iſtius morbi eſſentiam,inter alios(ut uno uerbo dicam) morbum Gallicum eſſe, a quo cęteri alii affectus & ſymptomata dependeant, una cum mala intemperie calida,& ſicca uenenoſa,quem Gallicum iam diximus per propria & patognonomica ſigna nouem annis elapſis apparuiſſe.nunc etiam idem aſſerimus,cum ſuperſint aliquæ reliquiæ, quas atteſtantur ſtigmata,quæ ſæpius renouantur, modo in manibus, modo in pedibus. depilatio quoque barbæ,q̃ anno præterito ſuborta eſt,& ad hanc uſque diem perſeuerat.quamuis poſt hac a concubitu mulieris infectæ nõ fuerit inquinatus. Item cutis, faciei, & colli decoloratio ad fuſcum tendens, ac totius corporis demacratio abſque alia cauſa apparente,maculę ſubrubeæ in femoribus & brachiis quæ in toto corpore ſemper apparuerũt, cum aliqua cutis ſubaſperitate,ut dictum eſt. patet quoque per crebrã generationem nouæ exulcerationis, ſeu,ut melius dicam,excoriationis, quæ modo in uno nariũ foramine, modo in altero excitatur. in inguinibus etiam ab hinc tribus menſibus, nõ nulli tumores duri geniti ſunt,tum in glandulis inguinum, tum etiam in illis, quæ diuiſiones roborant,magnæ illius uenæ ad internam femoris partem percurrentis,ſine tamen coloratione ac dolore, qui mento χοιράδα.i.ſcirrhi in glandulis dici poſſunt. Inſuper in hepate modica durities tactu apparuit, una cum aliqua obſtructione, quæ per urinæ ſubtilitatem apparebat,ac per alicuius pharmaci,non ſolũ cathartici,ſed lenientis propinationem, quoniam febre ſtatim non pauca corripiebatur. quæ omnia,quamuis pro maiori parte, potius ſymptomata dici poſſent, tamen atteſtantur luem gallicam.quod uero iecur intemperiem calidam & ſiccam patiatur,a natura rei cognoſcitur,& ex affectibus ſuis notum eſt omnibus, ex Galeni ſententia, quomodo iecur morbos generat ſuæ temperaturæ ſimiles. cum ideo prædicti affectus a caliditate & ſiccitate uideantur generari,merito dici poteſt iecur eſſe in temperie calida,& ſicca.quam quidem affirmant urinæ tinctæ a maxima citrinitate, maximaq; excrementorum ſiccitate, quæ per inteſtina deiiciuntur, ut plurimum dura ac ſubcinerea, quemadmodum dicit Gal. de criſibus., atteſtantia caliditatem & ſiccitatem hepatis, quæ ſunt tantæ duritiei, ut rumpere digitis propriis ſit coactus, ut iam narratum eſt. Alium quoque patitur morbum minime contemnendum,propter peiora, quæ ſibi con-

E tingere poſſent,ut infra declarabitur. eſt quidem in ſingulis fere egeſtionibus humoris mucoſi depoſitio ſeu pituitoſi,qui aſſimilatur pinguedini,quæ uel a natura ſpõte fiat,uel a pharmaco exhibito, uel ex enemate iniecto pauca uel multa deponitur,etiam quod fęces non deponantur. talis mucoſa materia propellitur, abſque tamen dolore aliquo inteſtinorum, uẽtriſque uel ani foramine,ſolumque aliquando acredinem, ſeu caliditatem aliquam in illius humoris mucoſi exitu percipit. ſed unum aliud notatu dignum apparet, quaſi ut plurimum talis mucus cum deponitur inquinatus ſanguineis grumis reperitur, uerum aliquãdo alii coloris,ſine ſanguinis coloratione; pariter

F fęces quamuis duræ ſępius ſine grumis ſanguineis, & eius coloratione egeruntur. præter iſtos affectus alium patitur,qui eſt rhagadioſa ulcera in podice ſatis notabilia profundaq;, cum aliquo ſinu tamen paruo intra foraminis ani principium,circa rectum inteſtinum. quæ tanti fuerunt mali ſucci, ut portio aliqua muſculi circularis exeſa fuerit,una cum aliqua duritie circum circa. quapropter reliqua illius muſculi circularis pars,quodammodo corrugata eſt,ut quaſi prohibeat libere fęcum ſiccarum exitum.quod ſi contingit, ut earum exitus impediatur, febre cum rigore corripitur, per totum diem perdurante.pariter interpoſitis diebus ſine certo periodo, nec ulla præce-

G dente cauſa procatartica, ſuperuenit febris cum horripilatione ſeu rigore, ut rectius loquar,cum pulſus aliquali alteratione ex calore acriori,durans tamen una die, ut uideatur eſſe inter diarias reponenda.Nihilominus,cũ dicat Galenus primo de diff.feb.cap. 7. & primo ad Glauconem in ephimeris,calorem eſſe ſuauem,& iſtius febris calor mordacior uideatur,dicimus putridam eſſe eo magis, cum ſyſtoles uelocior efficiatur ſolito. id enim ſignũ eſt patognonomicum,quod in humoribus accenditur putredo, ut primo de differ. feb. nec propter hoc extra rem erit, ſi putridam dicemus aliquando uno parofiſmo reſolui ab ulceribus illis, tamen egreditur ichor calidus &

H ſiccus,qui quaſi in exitu cutem excoriat. ſunt igitur morborum iſtorum eſſentia præſertim maioris momenti Gallicus morbus,cum intẽperie calida & ſicca,humoris mucoſi per aluũ excretio,& ulcera rhagadioſa in ano, quæ curanda ueniunt. Sed cum Hipp. dicat libro de flatu medicum,debere locum, in quo ſit ægritudo cognoſcere; locus.n.in quo eſt affectus facit differentiã curandi,ut etiam Gal.de conſti. artis med. oſtendit. uidendum eſt igitur qua in parte principaliter ſit intemperies iſta gallica dicta, cum uariæ, fuerint opiniones; quoniam aliqui cum uiderent artriticos dolores,principale membrum læſum eſſe cerebrũ;

dicebant alii cum tantam impreſsionem, &
malignitatum cognoſcerent cor eſſe, putabãt
de febre hectica exemplificando, quæ ſumma
difficultate remoueri ſolet. Alii uero cum
principaliter infectiones cutis, decoloratio-
nemque corporis perciperẽt, hepar eſſe atte-
ſtati ſunt. quam nos pro ueritate affirmamus,
& dicimus gallicam iſtam luem ſeu intempe-
riem, calidã & ſiccã, uenenoſã, præcipue impri
mi in hepate. deinde ad totum corpus per ue
nas propelli uſque ad membra principalia. ue
rum iſtam non adhuc impreſſam eſſe in corde,
neque in cerebro proferimus. quod uero in he
pate ſedem habeat, oſtendit inter cætera cor-
poris decoloratio, & alteratio a proprio tem-
peramento, unà cum puſtularum ſeu ulcerum
depaſcentium generatione, & mala totius
corporis diſtributio, ut iam diximus ex Gale-
no, dicente ea uitio iecoris contingere. ſed
cum mala qualitas calida & ſicca eſſe poſsit cũ
materia uel ſine materia, aſſerimus eam pri-
mis diebus, cum Illuſtriſsimus Dominus mor-
bo gallico corriperetur, abſque materia fuiſſe,
ſequente uero morbi malignitate cum mate-
ria redditam eſſe, quæ continuum ſoluebat,
maculando ſuam naturalem intemperiem, &
adurendo omnes in eo humores exiſtentes,
quos poſtmodum natura fortis conata eſt trã
ſmittere, modo ad cutim, modo ad pedes,
modo ad pilorum originem, donec totum in
fectum ſit corpus tali materia, qualis in hepa-
te ſuperior reperiebatur. in quo cum adeſſet
bilis flaua ſuperabundans, & propter regi-
men & propriam temperaturam calidam, unà
cum morbo calido & ſicco, ea ſuper aſſata, &
acrior reddita eſt, idcirco puſtulæ, ulcera, de
pilatio, unguium caſus, & alia genita ſunt.
Humoris uero illius mucoſi generatio, quo in
loco reperiatur, & unde ueniat, cum dicat
Galenus ſexto de locis affectis, ſecundo, non
mediocriter conducere ad curationem noſce
re, in qua inteſtinorum parte conſtat ulcus,
ſeu affectus, iccirco uidendum eſt, an aliquod
ulcus ſuper muſculum circularem reperiatur,
cum excrementa illa mucoſa ſeu pituitoſa nõ
pauca egrediantur, quæ ſtatim poſt illius ab-
ſceſſus eruptionem (de quo diximus) incepit
effluere. ex quo uidetur ab aliquo ulcere uel
ſinu emanare, tamen rimando quę dicuntur a
Galeno de locis affectis, quando de dyſente-
ria ſermonem habet, dicimus nullum extare
ulcus ſupra circularem muſculum in recto in-
teſtino, quoniam in egeſtionibus nullus omni
no dolor ſentitur, nec in recto, nec in uentre.
quapropter ſi ulcus ibi reperiretur, dolores
non pauci intereſſent, ut Galeni ſententia
fuit. preterea uidetur arduum, ſi ulcus ad-
eſſet, quod aliquando non deciderent cru-
ſtulę uel inteſtinorum ramenta aliqua, ut fie-

A ri ſolet, in huiuſcemodi ulceribus, quemad-
modum, dixit Galenus eſſe tertio de cauſis
ſymptomatum; inſuper tentaretur a uehemen
ti tenſione, & prompta deiiciendi cupiditate,
ſi ibi reperiretur ulcus. cum ideo nobis non ui
deatur aliud ulcus adeſſe preter rhagadas, quę
rendum eſt an a rhagadiis, uel a craſsis inteſti
nis, aut a gracilibus deſcendat. quamuis nos
aliquando ſimilem materiam mucoſam a fiſtu
lis ani ualde antiquatis ſtillare uiderimus.
Hunc a rhagadiis iſtis prouenire nequaquam
affirmamus, quoniam ſemper in omni excre-
mẽtorũ depoſitione, talis mucus nõ deiicitur.
nihilominus ulcera ſemper permanẽt. quibus
ſi deſcenderet, æquum eſſet, ut ſemper aliqua
B portio exiret, uel aliquo modo portiuncula
rhagadiis adhæreret. quod adhuc nunquam
compertum eſt, eo magis inde prouenire non
credimus, longe enim maior eſt copia humo-
ris mucoſi exeuntis, quam ſit ulcerum ſeu rha-
gadiarum capacitas. nec etiam a gracilibus
inteſtinis putamus deſcendere, uerbis Galeni
ſexto de locis affectis penſitatis, cum dicit, ſi
ſanguis uel abraſio ualde permixta ſit fæcibus,
illud indicare a gracilibus prouenire. quod in
noſtro caſu non euenit, immo ſtatim princi-
pio egeſtionis talis mucus deiicitur, demum fę
ces. uerum ſæpius ſolus abſque fæcum expulſio
ne talis humor deiicitur, uel propellitur, mini
ma portio ſtercoris, deinde mucus abſque do-
C lore & permixtione ulla, quæ omnia ſecundũ
Galenum loquens de dyſenteria, & Auic. 3.
lib. fen. 16. cap. de inteſtinorum affectibus,
atteſtatur mucum a craſsis inteſtinis deſcen-
dere. quod magis confirmatur a Galeno cum
loquitur de tenaſmo, qui eſt inteſtinorum affe
ctus, tamen ab eo inquit quandoque pinguia
& pituitoſa deſcendere. ſed quæ ab iſto Illu-
ſtriſsimo Domino deiiciuntur, ſemper eiuſdẽ
coloris & ſubſtantiæ non reperiuntur, quoniã
modo craſſa, modo mollia, modo alba, modo
ſubrubea, modo ſubnigra, tamen ad pituitam
reducuntur. Verum unum aliud uenit mihi
diſcutiendum an materia hæc tota a recto tan
tum inteſtino defluat, uel a colico propter
D prædictam Galeni auctoritatem. de tenaſmo-
ne uidetur quidem a recto procedere. tamen
hoc non tollit, ut etiam a colico non poſsit
prouenire, præſertim cum uideam maximam
copiam iſtius humoris mucoſi. credo a colico
etiam emanare, quoniam uidetur mihi poſsi-
bile, ut a recto tãtum effluat talis humoris mu
coſi quantitas, & in dies magis excreſcere ui-
deatur, nullo adaucto ſymptomate.

De morborum cauſa. *Cap. 3.*

Notis iſtis, uenit iſtorum morborum cau-
ſa quærenda, ut iam diximus ex Gal. de

cōſt.art.med.& ex Hippocratis libro de arte, quam niſi amoueamus, morbum ipſum impoſſibile eſt tollere,ut clamat Gal.7. methodi, & ubique.ſed cum duplex eſſe poſsit morborum omnium cauſa, ſcilicet una externa, altera interna, ut dixit Galenus de natura humana, dicimus gallici iſtius morbi cauſam procatarticam fuiſſe a muliere infecta acquiſitam in concubitu, a qua emanauit uirus, quod impreſſum fuit in pene,cum eſſet pars laxior,& mollis apta recipere iſtas qualitates uenenoſas paulatim aſcendendo per paruas uenas ad maiores,donec hepar contigerit, cauſando intemperiem calidam & ſiccam, eo modo, quo diximus, & narium ulcera, propter humorum aduſtionem, qui in hepate fuerunt ſuper aſſati; quos quidē natura potēs ad diuerſas corporis partes ablegat,ut ſi ad pilos prę tāta ſiccitate, & malitia,quā abūdat,pilorū alimētū deſtruūt qua ꝓpter cadere coacti ſunt,& adhuc cadere non deſiſtunt, ut habemus a Galeno. 14. methodi in fine, & primo de compoſitione med. ſecundum loca, dicit pilos cadere uel ex malo alimento, aut ex eius defectu,cadunt ideo iſti ex malo nutrimento ad eorum originem delato, propter gallicas reliquias adhuc morbū fouentes, qui pariter ſua ſiccitate & caliditate cauſa ſunt demacrationis & decolorationis faciei, quæ ad fuſcum tendit, cum ſua ſubtilitate aſcendat ad caput, & faciem, parteſque illas ſuperaſſando, nonnulla portio ad cutem manuum & pedum. quæ cum ſanguine craſſo permixta ſint, effecerūt infectiones, ſeu maculas illas ſubrubras in femoribus, & brachiis cum aſperitate, de quibus locuti ſumus, ob ſanguinem ut dicit Galenus de conſt. art. med. quoniam inquit rubet caro, & ſanguis tantum,illæ cum aſperitate ſunt propter humorem aduſtionem. iſta autem in re unū quæri poſſet, cur in annorum ſeptem ſpatio, nunquam deleri potuerint.in qua duo potiſsima aſsignare poſſem, uel id fuiſſe ob cutis denſitatem,quæ cæteris aliis membranis denſior eſt, ut inquit Gal. in com.de fracturis, quæ nō permittit ita facile humores craſſos ſub ſe incluſos in habitum digeri, aut enim ſemper adfuit materia fouens illas,quæ morbi gallici reliquiæ fuerunt. Rhagadiarum itidem ani cauſa fuit altera humoris iſtius aduſti portio, quę ad illas propulſa fuit, quemadmodum ſæpius fieri ſolet in gallico morbo,cum tanta aduſtione, & humoris melancolici admiſtione, ueluti contingit per hemoroydas,ad talem locum deferri,ut profundas exulcerationes excitauerit una cum alicuius partis extenſione circum circa, ac etiam duritia, duritiei uero cauſa, quænam ſit, uidemus enim duritiem fieri duabus de cauſis,uel a pituita craſſefacta,uel a melancolia. non a pituita quidem craſſefacta, quo

E niam non eroſiſſet. dicemus igitur propter humoris melancolici aduſtionem cauſatam fuiſſe, ut Galenus de tumoribus præter naturam, & ſexto catageni, cum de phagedana loquitur,inguinum etiam tumores qua de cauſa geniti ſint, cum a iecoris ſuperfluitatibus demisſis ad glandulas prouenire poſſint, tam quam ad cloacam, ut Auicenna 4. primi. uel ab aliquo ulcere exiſtente prope locum neruoſum & ſenſibilē, ſua ſenſibilitate attrahente humores: qui cum loca illa uacua glanduloſaque ac debiliora, inter alias corporis partes adinueniant, quemadmodum dixit Galenus de inęquali intemperie, in illis retinent, ut idem dixit Gal.13.meth.& Auic.3.4. crediderim igitur ego tumores iſtos potius ab ulceribus in F ano exiſtentibus per rationes dictas, quam a iecoris ſeperfluitate, quoniam corpus ſæpius mundatum fuit, & hi tumores non uere omnes ſint in glandulis inguinum, ſed in illis prope eas exiſtentibus,quæ ut plurimum propter ulcera pedum ſolent intumeſcere, & propter rhagadias factas in ano a cauſa procatartica. Humoris mucoſi autem generationis cauſa nunc uenit inueſtiganda, quæ uidetur inter alias cauſas potior, cum non parum poſſet iecoris coctionem lædere. putamus autem nos ſuper ſatis oſtēdiſſe mucum illum a rhagadiis non dependere,nec ſolū a recto, ſed in colom colligi, non tamen diximus illis in partibus generari. cum non poſsit igitur hic generari, G nec in iecore etiam dicemus. proprium enim iecoris non eſt materiam pituitoſam procreare, ſed ſanguineam ad modum loturæ carnis, de quo Gal. 8. de medicamentis ſecundum genera, & quinto de loc. affec. & pręcipue 4. de uſu partium, ubi dixit ipſe Galenus quo pacto ipſę uenæ ſanguinem generent in uirtute ipſius hepatis,aut bilioſam,ut Galenus 6. de loc. affec.& 8.de medic. compoſitione ſecundum loca, & Auicenna. 16. 3. de fluxuum genere. Relinquitur igitur ut a capite, aut a debili cō coctrice uirtute uentriculi proueniat.a capite quidem poſſumus affirmare, quoniam in eo nullus affectus adhuc perceptus eſt, de quo ſit dubitandum a tali parte defluere,aut in ea ge H nerari. neceſſum eſt igitur, ut a uentriculo proueniat, cum proprium eius ſit officium exiſtente debili uirtute ſua concoctiua,materiam pituitoſam generare,ſeu mucoſam,quę tamen ad pituitæ naturam deferuntur. quod facile credi poteſt,quoniam ſcimus gallicum morbū omnes uirtutes concoctrices, uentriculi præſertim debilitare, ſua mala qualitate, & morbi diuturnitate,ut Gal.ſępe dixit, morbos longos uirtutem digeſtiuam uentriculi imbecillā reddere.quapropter non mirum ſi tales humores mucoſi generantur ab eo pręſertim, cū uideamus flatus multi generationem, & fęces

non

non fætidas, quę ſolent indicare uentriculi frigiditatem, ut Gal. 8. miamir, & Auic. loco citato 16. fen. affirmant. pariter hæc obſtructio durities in iecore exiſteus, quæ nulla alia de cauſa fiebant, niſi quod ex debili concoctione uentriculi humores pituitoſi generabantur, cuius portio ad iecur demiſſa ſua craſſitie obſtruebat, ſi ſuperaſſabatur a iecoris caliditate, & ſiccitate indurabatur, & duritiem cauſabãt, quemadmodum Gal. 6. de loc. affec. cap. de hepatis affectibus, ſi illis adiungitur putredo, ob hepatis caliditatem facile accenditur febris, quę cum modica ſit, materia parum durat, & una acceſſione tota reſoluitur: quod patet. nã ſi ſępius euacuetur benignis pharmacis minus febre moleſtatur, quoniam humoris crudi multitudo tollitur. præter dicta quidem uentriculi uirtutem concoctiuam eſſe debilitatã exiſtimamus, ẽt ex ligni guaiaci decocto quater aſſumpto, quod ſolet pluribus hominibus illud aſſumentibus (niſi a medicis cuſtodiantur) euenire, ita ut quandoq; incidant in lyenteriam, in quam Illuſtriſſimus Dominus incidit; tamen aliquo modo unctionibus quibuſdam roborata fuit, ſed non uſq; ad perfectam reſtitutionem. præterea ex cibariis & dulciaribus aſſumptis & unctuoſis, non parum redditus eſt imbecillis, quod experiẽtia patuit, cum illis uteretur copioſiorẽ humoris mucoſi quantitatem deponebat. quod nobis atteſtatur a debilitate uirtutis concoctricis uentriculi prouenire. inſuper raro contingit, ut habentibus iecur calidum, ſit uentriculi uirtus concoctiua ualida, ut Auicenna decimaquarta tertii, quod longum eſſet enarrare. Vnum aliud me mouet ad id confirmandum, ex remediis enim adhibitis a medicis putantibus humorem illum mucoſum ab inteſtinis craſſis generari, quæ fuerunt fere innumerabilia, quæ ſi ſcribere uellem ſuperuacaneum uideretur, & tandem nunquam ullo modo profuerunt; quæ ſi ita uentriculo admota fuiſſent, ut ipſe roboraretur optime, non illis forte illud eueniſſet (ni fallor ſeruata hominum peritorum reuerentia) ſi modo quiſpiam uellet ex abſceſſu illo talem humorem generari, quoniam erupto abſceſſu ſtatim decidit mucus ille. ſuper tamẽ ſatis oſtendimus quibuſdam rationibus, illud non poſſe eſſe, præterea erupto abſceſſu non tollitur. quia eo tempore generationis illius mucoſi humoris non potuerit eſſe principiũ, aut prius incęperat, quod aſtantes, ut aiunt, non animaduerterunt. poſſet quoque aliquis dicęre, Illuſtriſſimum iſtum optime appetere, quod uidetur indicare uentriculum bene ſe habere in omnibus. tamen dicimus nos Galeni ſententia tertio Catageni, & Auicennæ decimaſeſta fen. poſſe eſſe ut uentriculus bene appetat, tamen non perfecte totum cibum in chilum uertat, ob ſuam frigiditatem, a qua ſit appetitus ille, ut prædicti affirmant: quemadmodum credimus eſſe in iſto Illuſtriſ. Domino. præter dicta confirmatur, cum nullam ſitim patiatur. quod ſignum eſt frigidæ affectionis uentriculi, ut dicit Galenus octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum loca, nec quidem chilum inteſtina perficiant, quoniam rectum et colom iam per conſenſum ulcerum in ano exiſtentium debilitata ſunt, quod efficere poſſint dicit Gal. in de potentiis naturalibus, uentriculum in chilum mutare cibum primario: inteſtina uero ſecundaria, ſi quid a uentriculo incoctum delabitur, uirtute tamen accepta a uentriculo. quod ſi etiam uirtutes iſtas eſſe debilitatas diceremus, ob continuum ſanguinem perfluentem ab ulceribus in crebris egeſtionibus, quæ aliquando in die naturali perueniunt, pro minori numero, ad ſex uel ſeptem uices, quod quidem non parum ſolet ad uentriculum & iecur refrigerare, ac debilitare, ut Galenus, et Auicenna de fluxu hemotroid. & de cauſis hydropiſiæ. Sed cur ita perfluat ſanguis iſte, ego rhagadias, ſeu ulcera in muſculo recto exiſtentia in cauſam eſſe crediderim, cum deſcendant fęces, quæ ut plurimum duræ & ſiccæ ſint, ſua duritie ulcera atterunt; uel humoris mucoſi, qui aliquando mordaces effecti ab ea abradant, eo magis cũ pertranſeant per foramen ani anguſtius factum ex corrugatione, et ſæpius digitorum impoſitione renouentur ulcera, ut iam dictum fuit, a quibus facilius in continuis egeſtionibus aliquid ſanguinis non grumoſi modo ad loturæ carnis ſimilitudinem egrediatur. quẽ, ſi aliquis diceret a iocinore ortum ducere, aut a uenis meſaraicis, illi dicerem, id non eſſe poſſe per ea, quæ dicit Galenus ſexto de locis affectis, cum non fęcibus ſit permixtus, nec a longinquis partibus deſcendere uideatur, cur nõ depoſitis facile excrementis febre illa ſic cum rigore corripiatur, putarem illum non eſſe uerum rigorem, ſed potius horripilationem, una cum febre ephimera, ex conatu & ira, quã Auic. quarto Can. uocauit accidentalem, quæ fieri ſolet, quoniam ex conatu doloris ſpecie, multi uapores acres eleuantur ad ſuperiora, qui ſua acredine cauſant illam horripilationem, ut patet etiam in mictu, per Ariſtotelẽ, in problemate illo, in quo quærit horripilationis cauſam, quæ fieri ſolet ex uaporibus eleuatis ab aliquo acri humore ad ſuperiora. ultra prædicta febris ephimera excitatur propter acceſſionem caloris præter naturam in ſpiritibus ex dolore, & ira in excrementorum depoſitione.

De pronoſtico caput 4.

CONſiderandum igitur eſt a nobis,an morbi iſti ſanari poſſint,uel non,ut faciẽdum eſſe dicit Gal. 1.de loc.affec.cap. 4.ubi prçmittit morbi cognitionem , ſecundo præſagitionem,inſuper ægri medicis facilius pareat, & a calumniis medicum multum prçſeruant , ut Gal.de conſt.artis med.cum ait,præſagia nanque & medicum ab omni mortis culpa reddũt immunem,& ægros ad obtemperandum faciles:occaſionemque remediorum prçmõſtrãt. quantum uero ad principalem affectum , qui eſt morbus Gallicus , exiſtimamus ſanari poſſe,optimis adhibitis remediis , non tamen cũ facilitate. mala enim intemperies non facile corrigi poteſt, quæ iam impreſſa eſt in membro tam nobili,uidelicet iecore , quæ quidem cum calida ſit , & ſicca,plurimum de humido radicali aſſumpſit,per annos nouem,una cum temperatura calida,bilioſaque, ex quibus patet,qũo non ita facile penitus morbum iſtum eradicare liceat,ut iam patet, cum quater aſſumpſerit guaiaci ligni decoctum, & nunquã in totum potuerit liberari, quod fortaſſe fuit, uel quia denuo infectus fuerit,quod facile euenire potuit,cum alias mulieres & Venetiis, & Galliæ pertractauerit,ut relatum eſt; aut quoniam nundum tota illa malignitas per medicamenta penitus diſcuſſa fuit ; tamen quomodocunque tolli poſſe dicimus,nempe bono regimine,& aliis oportunis remediis.quo ablato,facilius morbi alii,ac ſymptomata amouere permiſſum erit.ſperarem pariter totius corporis demacrationem , & faciei decolorationem,ac narium ulcuſcula, iecoris quoque obſtructionem, una cum febribus illis erraticis tolli poſſe;de muco autem,quid ſentiam ſi continuis remediis uirtus concoctiua uentriculi iam debilitata roborabitur, poſſibile erit ut tollatur,ſi non totus,ſaltem maiori ex parte,tamen cũ difficultate,cũ iam per triennium tali excretione laboraſſe perſpicuum, et illi uaria ac diuerſa Enemata a peritis medicis applicata fuiſſe,& tandem nunquam caleſcere potuiſſe:nihilominus non nobis uidetur eſſe a remediis deſiſtendum, quoniam periculum imminet,nec uſque eo progrediatur iſta uentriculi imbecillitas,rectique inteſtini a colom ut ad iecur perueniat,& illud quidem impenſe refrigeret : quo facto periculum inſtat,ne in aquã inter cutem incidat, (quod Deus auertat) ut dicit Gal.ſexto de loc.affec.cap. 1.& Auic. 16. tertii,tamen maior extat ſpes , quod res non tanti periculi ſit,cum uiderim ſæpius hæc fieri in patientibus Gallicum morbum , qui ſua mala & peſſima uenenoſitate ſolet iſtas mucoſitates parere, quæ non tantum affligunt,ut ſi alio ex morbo deſcenderent. Sed,ut uerum fa-

E tear,non tantam adhuc quantitatem exeuntẽ in aliis percepi , non tamen deſiſtendum eſt, cum ſpes maxima ſit in prædictis , & in ægrotante bonæ habitudinis,præſertim cum medico pareat.quid uerò de rhagadiorum conſolidatione ſentiam,cum ea uideam , quæ dicantur ab Auic.17. ſen.tertio canone, de ani uitiis, & a Paulo tertio libro , ac a Gal. octauo de compoſitione medicamentorum ſecundũ loca,ubi plures difficultates oſtendunt in conſolidandis ulceribus iſtarum partium . locus enim ille pati non poteſt medicamenta ualida , & crebre deponuntur excrementa . inſuper alia ſuboriuntur, quæ curationem magis difficilem oſtendunt cum Galen. & alii auctores dicant ulcera ani , cum tanta malignitate
F non exiſtentia,eſſe difficillima curatu,eo maius negotium dabunt hæc cõplicata cum lue gallica ſatis maligna , quæ iam per triennium ipſum affligunt . Medicamenta præterea retineri non poſſunt in loco propter aſſiduam excrementorum depoſitionem,& ob profundas rhagadias, quibus ſi applicantur remedia , cũ anus conſtringitur,ea propelluntur, & ita ſine remediis permanent . ſi forte aliqua ulceris portio conſolidatur . modo a fecibus exiccatis in ſuo exitu rumpitur , modo ab humore mucoſo diſconſolidatur. quandoque enim eſt adeo acris, ut ardorem in ano, & flegoſim efficiat. ex quibus dicimus magnam , atq; adeo
G maximam difficultatem eſſe in ſanando has rhagadias, ſeu ulcera,nõn propter hoc a curatione eſt abſtinendum , quoniam niſi curarentur,& ſumma diligentia,multa poſſent ſibi mala euenire,præſertim ſi cum nimis acribus remediis locus iſte percuraretur, poſſet quidem abſceſſus aliquis calidus ſuboriri,qui ad ſphacelos facile conuerteretur, propter locum ſatis putreſcibilem , ut Galenus decimoquarto methodi, aut ad ulceris corroſiui , uel ad carcinomatis naturam tendere poſſet , eo magis cum genita ſint ulcera ex calida & ſicca materia , ueluti probatum fuit ; quomodocunque tamen ſperarem medicorum ope hæc poſſe præcaueri .

H

De morborum curatione caput 5.

NOta igitur morborum & ſymptomatum eſſentia una cum prçſagio,reſtat intentiones curatiuas elicere,ut admonet nos Galenus 7. methodi 11. ſed cum ſint res præter naturam tres,ut dicit Gal. de differentiis ſymptomatum,morbus nempe , cauſa morbi ; & ſymptomata , & hæc quidem de ſui remotione indicent,ut inquit Gal. de conſt. artis medicæ , quandoquidem hęc omnia remouere oportet, uidendum eſt , a quo trium iſtorum incipere debeamus;an ſcilicet a cauſa morbi,uel a mor-

bo

bo ipſo, uel a ſymptomatibus. a morbo quidẽ eſſet incipiendum. prima enim eſt occaſio, quę nobis occurrit. tertio methodi primo. tamen cum morbus tolli non posſit ab ſque cauſæ remotione, quemadmodum dixit Galen. tertio eiuſdem, deinde ſymptomata urgentia non adſint, & grauia, quæ posſint totam curationẽ ad ſe trahere: quoniam eo tempore, ut inquit Gal. 11. methodi, incipiendum eſt a ſymptomate, ideo incipiemus a morbi cauſa, non tamen morbum & ſymptomata negligendo, ut Gal. 10. methodi primo, dicit eſſe faciendum. cum igitur morborum iſtorum cauſa duplex fuerit, una uidelicet a muliere infecta, altera uero ab intemperie calida & ſicca, uenenoſa cũ materia, quam gallicam uocauimus, de prima nihil loquemur, quoniam iam ablata eſt: cum dicat Galen. tertio methodi eſſe agendum de morbis, de cauſa procatartica prouenientibus. de ſecunda autem dicimus in primis materiam eſſe euacuandam, deinde per rationem uictus tendentem ad frigidum & humidum, tamen rõne morbi qui curari debet p cõtrariũ, tum ratione tẽperaturę, ut iecur reſtituatur ad propriam temperiem naturalem; non poſſumus enim intemperiem reuocare, niſi prius educta ſit materia ſuperflua in eo exiſtens; ideo euacuandum eſſe, demum alterandum cum frigidis, & humidis, ut ſymptomata alia adaugeantur, ut infra patebit. Sed illuſtrisſimus iſte cum milies euacuatus fuerit humoribus præparatis cum ſuis ſyrupis a peritis medicis ſemper ibi aſtantibus, & multa alia, quæ ſi uellẽ enarrare ſermo noſter nimis in lõgũ ꝓtraheretur: deſcendam igitur ad ea, quæ magis neceſſaria uidentur, ſummopere quidem extollerem, cum ex imbecillitate uirtutis concoctiuæ uentriculi multæ ſuperfluitates aggregentur in primis uenis & inteſtinis, ut ſæpius percepimus, quoniam illi fuerunt aliqua medicamenta propinata, quod multas & uarias materias depoſuit, non ſine omnium adſtantium admiratione, quantuncunque læuia fuerint, ut exhiberentur illi medicamenta aliqua purgantia, leuia tamen, & abſque Turpeto, ſcamonio, hermodactilis, & aliis ſimilibus; quoniam exiſtente intemperie illa calida & ſicca in iecore magis incaleſceret, ſtante pariter eius obſtructione, maior copia humorum deduceretur ad membrum obſtructum, ex quibus febris & agitatio excitaretur, ut alias tali de cauſa illi euenit, propinarem ergo tantum ſingulis decem uel 15. diebus mannam ſolam uel reubarbarum, cum uuis pasſis abſque nucleis, aut casſiã ſimplicẽ, uel ſebeſtem expreſſione, aut mixtis prædictis, quibus ſi opus eſſet addere decoctum aliquod pro uigoratione, & pro humoris melancolici eductione ex follicu lis & foliis ſenæ conficerem decoctum, ſimul

A aliquas radices ſiliculæ decoquendo cum modico ueri thymi, loco epithymi quo caremus, adderem etiam flores cordiales, & uuas paſſas, & hæc ſimilia dummodo humores calidos & ſiccos commode educerent, quæ etiam non parum conferent difficultati expulſionis excrementorum, quam ſæpe patitur ob hepatis caliditatem. Si oporteret ſyrupos aliquos tradere, ſint alterantes, aperientes, & abſtergentes, non negligendo continui uentriculi roborationem, prout uidebitur medico curã iſtius Illuſt. D. gerenti, a quo ẽt inſtituetur uictus boni ſucci, facientiſq; ſanguinẽ puriorẽ, tendens tamen potius ad frig. & humidum, ſemper memorię tenendo uentriculum iam debilitatum, B ne adeo frigida ſint ut illi obſint, darem ergo omnes intubi ſpecies, ut endiuiam, cicoream, boraginem quoque, lupulos, qui mirum in modum ſanguinem purificant, oxalidam, quã aceto ſam uocant, cucurbitam cum omphacio, uel arantiorum ſucco præparatam, præſertim tota æſtate iſta. Superueniente uero autumno, poterit calidioribus oleribus ueſci, uel ſaluiã, mentam, draconem, quem uulgus uocat dracuncellum, timbramque de ſe in acetariis, aut cũ frigidis, uel in condimentis. panis qui exhibetur bene fermentatus ſit cum ſuis conditionibus declaratis a Gal. 1. de facult. alim. carnibus etiam uitulinis, hædinis, hircinis, & pullis gallinaceis utatur, qui tamen nõ educati ſint C in carceribus, quoniam ſunt minoris bonitatis, ut dicit Gal. de enchimia, & cachochimia. pariter accipiat aues omnes in pratis, & montibus degentes, quæ uel aſſæ fuerint, uel elixę, quomodocunque ſuo uentriculo placuerint. cibaria condiantur cum amigdalis, aliquando etiam cũ piſtachiis, quoniam obſtructionibus iecoris proſunt, tamen non ſint frequentes in omni menſa, quoniam unctuoſa uentriculum ſolent relaxare, & debilitare, quibus non extra rem erit addere malorum aureorũ ſuccum. piſces ſaxatiles marini & ſabuloſi cum aceto conditi non uituperantur. caueat modo ſalſa ualde, acriaque, piperata, & omnia impenſe calida. pullos quoque columbinos fugiat, quoniam cum ueſica bili deſtituti D ſint, ualde bilim generant, præſertim in ægro temperaturæ calidæ & ſiccæ, ut iſte eſt, ideo non inutile erit ab illis abſtinere. fructus ferme omnes fugiat præter pruna damaſcena, uel ſyminiana pyra, etiam poma decocta cum modico zuccari abſterſa. Itidem non negauerim cydonia cocta, uel conditum ex ceraſiis, quam marenatam appellant, uel diacitonitẽ aſſumptum poſt prandium pro uentriculi roboratione, & ad effumationem prohibendam ne cerebrum patiatur, ouis & elixatis uti poteſt, ſi ſtomacho grata ſunt. uinum album non uinoſum, nec aquoſum, ſed mediocre dum-

modo ſit adſtringens. Sed quoniam aſſuetus eſt nigrum potare, tale aſſumat, ut conſuetudini aliquid concedatur. reliqua medico permittemus. ipſi uero pręcipiemus, ut quantum poſsit mœrores, iras, & animi affectiones fugiat, quoniam a Galeno tertio techni, non ſolum in ægris, ſed in ſanis maxime deteſtatur. quæ ſi uellem enarrare nimis longum eſſet. de morborum autem curatione, quoniam malignus eſt, & uenenoſus quodammodo, tolli minime poteſt cum his quę a qualitatibus manifeſtis operãtur. ideo oportet etiam ad medicamenta bezoartica, ſeu alexipharmaca, aut antidota deſcendere. quæ remedia ſunt morbos a qualitate multa reſpicientia, qualia ſunt in morbo gallico lignum guaiacum & argentum uiuum. ſed de argento uiuo pro Illuſtriſſimi Domini curatione, non eſt loquendum. de ligno decocta fiunt, ut omnibus notum eſt, quod quidem quamuis ſæpius aſſumpſerit, & tali morbo non cõualuerit, nihilominus a tali antidoto non eſt deſiſtendum, quoniam tutius eſt cæteris aliis in hoc morbo qui ſatis malignus eſt, & impreſſus. hac ideo de cauſa mirum non eſt ſi remotus in totum non fuit, quã uis per plures dies aſſumpſerit. tamen item aliquos ſyrupos traderem, in diluculo more ſolito, ut reliquiæ pęnitus eradicarentur, ex ligno guaiaco cum cortice confectos, quoniam cortex magis exiccat, & roborat ſua ſtipticitate, quibus non diſplicet ſi addatur ſunci herbæ ſuccus depuratus, cum remittat intemperiem calidam, quamuis ſua frigiditate aduerſari uideatur uentriculo debili & frigido, ut inquit Dioſcorides, tamẽ cum miſceatur ligni & corticis decocto, atque decoquatur, uentriculum roborat, ut Paulus & Gal. de ſimplici medicina aiunt, intemperiem calidam iecoris remitter, uentriculum roborando ſua adſtringenti uirtute. nec uererer, immo maxime laudarem, ut ſingulis aut alternis diebus traderetur ſcru. i. rhabarbari optimi ante ſyr. dictum iam ſub forma pilulæ, aut cum aliqua conſerua, quod equidem mirum in modum uentriculum roboraret, iecoris obſtructionem tolleret, ut patet ex uirtutibus ipſius rhabarbari, nec minus inteſtinis prodeſſet, quam aliis partibus, ut laudauit Auicenna 16. fen. 3 canone, cum de inteſtinorum ulceribus loqueretur. quapropter prædictis, & uictus regimine, morbus gallicus tolli poterit. quo adempto ſucceſsiue alii morbi curabuntur, & ſymptomata, ueluti ſiccitas corporis, faciei decoloratio, ſeu cutis de-fœdatio, iecoris obſtructio, ſiſtetur depilatio, febris quoque erratica, quoniam facta humorum multorum diminutione, & aperta obſtructione, illa tolletur, ut iam maiori ex parte factum eſt. hæc tuto per uiginti dierum ſpatiũ menſis Iunii ſeruari poſſunt. demum ſiſterem

E ob ingentes calores ęſtiuos uſque ad Auguſtũ completum. iterum ad eoſdem ſyrupos redirem ſecundum morbi afflictionem, & iſto interim quotidie mane perfecta ſyruporum aſſumptione, darem iſtius electuarii bolũ. iſtud enim membra principalia roborat, morbo gallico medetur, abſumendo illas malas qualitates, ut per ingredientia patet, quod ſolemus tali in caſu poſt guaiaci ligni decoctum tradere, cuius deſcriptio talis eſt. Recipe conſeruæ bugloſæ, boraginis, uiolarum, roſarum anã unc. ii. aromatici roſati unc. i. ſſ. diarodon abbatis unc. i. ligni guaiaci in puluerem ſubtiliter redacti & cribrati unc. i. ſſ. corticis optimę admodum farinæ attritę unc. i. rhabarbari ele-

F cti unc. i. ſſ. pulueris hepatis lupi in furno exſiccati & abluti cũ aqua endiuiæ unc. i. ſecũdũ artẽ miſceantur cum ſyr. de corticibus citri, & fiat electuarium. de iſto nos ſolemus per menſem integrum bolum unum tradere, ex quo uidimus multas optimas operationes, & in iſto caſu ualde commodum exiſtimamus præſertim pro uẽtriculi roboratione, cum inter cętera membra maxime patiatur, a quo putamus primario mucum illum peruenire, cui inter alia medicamenta propinentur, pariter illud iecur roborat, ut patet non ſolum ex compoſitis, ſed etiam ex lupi hepate, quod ab Auic. 16. 3. tam cõmendatur in decoloratione corporis, & eius demacratione, ac pro iecoris robo-

G ratione, utatur quandoque aliquo puluere ſtomachali confecto ex ſeminibus ameos, ueri macis, cinamomo, uel ſimilibus, aut capiat antè cibum unam rotulam ex iſta confectione, uel cõſimili. R. ſpecierũ aromatici roſati ſecũdũ Gabrielem, ſpecierum dialaccæ ana drach. ſſ. ſpecierum dialigni aloes ana drac. i. ſpecierũ cordialium drac. ii. & cum ſaccaro puriori fiat confectio in rotulis ad pondus drach. ii. pro rotula. iſtud enim uentriculum roborat, iecur quoque ut patet per ſuas operationes, ſed aſſumenda non ſunt niſi aeris temperatioris conſtitutione. extra uero uentriculi regionem inungerem tali uel conſimili medicamento. R. olei maſticini, ſpicati, abſintii ana unc. i.

H macis, mentę, ana ſcrup. i. gariofilorum ſcrup. ii. & cum cera quantum ſufficit fiat unguentũ. de quo inungerem mane antequam ẽ lecto ſurgeret. quod ſit calidum & non tepidum, quoniam dicit Galenus tepida uentriculum exoluere, quo uti uellem, uel tali alio uſque ad autumnum. in quo ſi uellem fortiora habere propter aerem ambientem illis temporibus frigidiorem, ſic prępararem. R. maſticis unc. ſſ. macis, gariofilorum, ameos ueri ana drac. iii. ſemina in aqua ardente, quam uitę uocant infundantur, demum in bocia cum maſtice ad balneum mariæ ſublimetur, ultimo oleum colligendo, quo uentriculus modo ſupra dicto

iniungatur, quod eſt maioris roborationis, & penetrationis, præſertim in longioribus morbis, aut ceratum ex ſimilibus conficiatur. omnia hæc pro uentriculi roboratione parentur, quoniam iſtis uentriculum roborari poſſe ſperaremus, & mucus ſi nõ in totũ ſanaretur ſaltẽ maiori ex parte. nec qdẽ uitupero medicamẽta, quę p ĩferiora iniiciũtur facta ex aquis termalibus ſalſis, aluminoſiſq;, in quibus decoqua tur lignum guaiacũ, cui addi poſſunt mellis roſati, nuces cupreſſi, abrotanum, modo cũ uino, modo cum hydromelite, uel cum aquis ſalſis, quas Auicen. laudauit. 16. fen. 3. canonis, cum de inteſtinorum affectibus loquitur, quæ ſua ſiccitate inteſtina roborant, quibus etiam non uererer modicum boli armeni iniicere, quoniam etiam vlceribus ani prodeſſet. omnia hęc per inferiora commode poſſunt immitti, cum in craſſis inteſtinis ſit illa imbecillitas, cum Gal. pręcipiat exiſtente affectu in illis per inferiora medicamenta iniiciantur: ſi in ſuperioribus per ſuperiora exhibeantur, lib. de loc. affe. & lib. de cõſt. art. med. & alibi. De macularũ cu ratione cũ aſperitate exiſtẽtia, ſi prædictis nõ tollũtur, uterer lotione, ĩ qua decoctę eſſent lapathi radices, furfur cum modico ſulphuris, quoniam abſtergeret & diſcuteret, uel ſimilibus. quæ ſi tandem nõ prodeſſent, ad hypocauſtum ducerẽ, & illi aliquas cucurbitulas cum ſcarificatione admouerem in brachiis, & femoribus, quibus omnino ſperarem ut tolleretur, quod ex Galen. auctoritate elicio, ſecundo ad Glauconẽ, ubi loquitur de phlegmone inueterato, cui iubet ſcarificationes eſſe faciendas, ut materia craſſa, quæ per habitum reſolui nõ potuit, ſcarificationibus egrederetur, cum in iſtis maculis adſit materia uiſcida, quæ per habitum non reſoluitur, dicerem cõuenire, quod tutum eſſet, non enim fluunt humores. & corpus peroptime purgatum eſt, ut præcipit Gal. prædicto loco obſeruandum eſſe. adueniente autem autumno, ſcarificationem uenæ laudarem uſque ad ſanguinis euacuationem per unc. viii. conſiderata conſuetudine, ut dicit Galenus de ſectione uenæ, quoniam largius mittimus ſanguinem iis, quibus ſæpius ſecta fuit uena. poſt modum præparatis humoribus peccantibus, darem medicamentum aliquod, ut ſupra diximus, ex quibus crederem Illuſtriſſimum Dominum poſſe conualeſcere, ſi non in totũ, maiori ſaltem ex parte. ſi adhuc aliud (quod Deus nolit) ſupereſſet, uinum ex guaiaco hoc modo conficerem, Dioſcoridem imitando cum uinum betonicatum, & abſynthiatum docet conficere. Adueniente tempore quo uuæ colliguntur, peroptimas uuas albas colligerem, & eas contunderem, eo modo quo ſolent ruſtici uinum condere. deinde in uas ligneum, quo ipſi ad eas contundendas utuntur

A iniicerem, ſupra quem duæ libræ ligni guaiaci in pul. redacti cum ſuo cortice aſpergantur, alteram menſuram demum ſuperaddendo cũ duabus aliis libris ligni, ſtratum quodammodo ſuper ſtratum componendo, uſque ad con ſumptionem 36. librarum ligni, illud permittendo ebullire, & uinum more ſolito extrahendo, & ſeruãdo, quod in dolio ſeruetur. de quo uellem tota hyeme, uel uere adueniente, primum cyatum iſtius uini in menſa potare. eſt quidem ad tollendas reliquias morbi Gallici, & ad illum inueteratum ſanandum præſtantiſſimum, ſi longo tempore aſſumitur, ut alias experti ſumus.

B

De ulcerum ſeu rhagadium curatione Cap. 6.

VLcerum modo curatio cum ad operationem manus pertineat, quod eſt ultimum medicinæ inſtrumentum, quemadmodum dixit Celſus prohemio primi libri, a nobis ſeruata eſt in ultimo. ulcera equidem rhagadioſa, profunda, caua eſſe diximus, cum ſinu, duritie, intemperie calida, & cum labiorum calloſitate. conſultandum autem uidetur a quibus ſit incipiendum, ideſt ab ulcerum curatione, id eſt an a morbis, an ab eo quod magis urget, aut a fine quo non, ut admonet nos Gal. tertio methodi nono. a morbo quidem primus ſcopus eliciendus, ſed propter complicata non licet, quoniam de ſui natura indicant conſolidationem, quam ſi uolumus tollere calidis eſt leuanda, quæ inflationi obſunt, nec propter cauitatem niſi repleantur, quoniam non reperiũtur ſymptomata, quæ urgeant: ideo non ab eo quod magis urgeat eſt incipiendum. Relinquitur igitur, ut a fine quo non initium ſumamus. non enim amotis impedientibus conſolidationem, impoſſibile eſt ulcera ipſa conſolidare. ulcera quidem ad conſolidationem minime reduci poſſunt, propter calloſitatem. repleri uero non poſſunt, niſi abſtergantur, nec abſterſio ſtante intemperie calida in ulcere, quoniam calida ſunt abſtergentia. ab ipſa igi

D tur intemperie, tanquam a fine quo non, id eſt ſine amotione iſtorum, non poſſet curatio perfici. tolletur intẽperies a medicamento aliquo polycriſtico, ut noſtrum eſt, quod deſcribetur; quo facto ipſam calloſitatem extirpare licebit, ut cum puluere pręcipitati loti, quod eſt in hoc caſu præſtantiſſimum, morbum Gallicum reſpiciens a ſpecifica forma, propter argentum uiuum. ſed ſit quoque remiſſus cum tertia parte ſandicis, quæ in officinis minium dicitur, aut illa remoueatur cum æris ſquamma rubra, cum aceto præparata. iſtis, impoſitis partibus ulcerum penitioribus, ex linteis turunda, ad digiti minimi

craſſi-

craſsitudinem efficiatur, & illiniatur noſtro medicamento. poſtmodum in anum mittatur, quæ duobus modis proderit, & ulceribus curãdis, & ani foramine iam aliquo modo corrugato apertũ retinendo, ut inde fæces facilius egrediãtur. quæ ſi ita commode hoc pacto nõ exirent, tenta ex gentianæ radicibus commodis conſtruatur, & intromittatur eodem modo illita, ſed filo lineo ligetur, ne quandoque ex caſu nimis ſuperaſcenderet. ſed talis tenta non ſemper ex iſtis radicibus conficiatur, cui ſuperaddetur plagula linea emplaſtrata prędicto medicamento, quod quidem ultra ulcerũ curationem cætera poterit tollere, & præſeruare, ut dicemus, pręſuppoſitis lotionibus pro inteſtinorum roboratione, & pro ulcerum ani abſterſione. e quibus euitari debent calida & acria. facile enim poſſent inflammationem irritare. quæ ſi ad ſuppurationẽ deuenirent, darẽt maius negotiũ, & ad peſsima ſymptomata perducerẽt. ſi forte (quod deus amoueat) ad naturã ulceris depaſcentis cõmutaret, ut facile tali in loco fieri ſolet, laudarem in primis paſtillos Andronii, ut diacarta. qui tãtũ cõuenire uidetur in depaſcentibus ulceribus, ut dicit Galenus 9. de compoſitione medicamentorum, ſecundum loca, non autem alia cauſa, quoniam nimis acris eſt, ut patet ex ingrediẽtibus. poſtmodum ad prædicta declarata, pro calloſitatis labiorum remotione recurrerem, cum ſint debiliora, & Gal. lib. Catageni in depaſcentibus ulceribus incipiat a fortioribus ad debiliora, rationem reddendo, quoniam ſordes in principio reſiſtit acuitati, & cætera. Vnguentum tale eſt. Recipe unguenti pompholigis, id eſt ex cadmia cõfecti, loco pompholigis un-

E guenti albi camphorati ana unc. iii. olei mirthini, olei roſati omphacini ana unc. i. Thuris, mannæ, aloes, ana drach. ii. lithargirii drach. ſſ. ſucci ſolani hortenſis, flomos id eſt uerbaſci, plantaginis, ana quantum ſufficit pro unguento, ſecundum artem, in plumbeo mortario facto, quod certe operatur ad ulcera facta a materia aduſta, ut dixit Galenus ſecundo ad Glauconem, ad duritiem pariter propter unctuoſa, ad intemperiem propter ſuccos, & prædictorum temperamentum. abſtergit quoque ex aloes, & aliorum uirtute, replendo etiã cauitatem, conſolidando ulcus. de quo etiam poterit uti in ulceribus naſi cum modico camphoræ pro inguinum modo tumoribus, medi-
F camenta apponentur, quæ emolliant & digerant ſimul, ut docet Galenus 14. de ingenio ſanitatis. quoniam ſi cum digerentibus tantum, ſubtiles partes reſoluerentur, & craſſę derelinquerentur, iccirco ſint talia ut camomilinum oleum, cum pinguedine gallinacea. poſſem autem pro iſtorum ulcerum & morborum curatione, alia quamplurima remedia ſcribere: ſed quoniam ſcio negotium iſtud non per tractaturũ iri ab empiricis, finem ideo impono. in quo ſi nimis prolixus fui, non meæ naturæ attribuendum eſt, ſed & morbis in hac ægritudine exiſtentibus, & ob maximam meã in iſtum Illuſtriſsimum Dominum obſeruantiam, cui Deus gratia ſua ſalutem donet, &
G eam uoluntatem, qua iſtis paucis diebus, ad eius ſalutem, & præſeruationem, pro uiribus noſtris ſumus conati hæc ſcribere. hac tamen conditione ut a peritioribus res emendaretur, quibus nos in totum committimus. Vale.

DE MORBO.

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII

PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAECLARISSIMI,

LIBER PRIMVS.

De prima (pro ut putatur) morbi Gallici origine ac moribus. Cap. I.

MORBVM Gallicum anno a Chriſto nato 1493. quo tempore (ut memoriæ proditum eſt) Carolus viii. Gallorũ Rex Alpes ſuperabat, Neapolim petiturus, in Italiã primo irrepſiſſe conſtat: militibus ſcilicet quibuſdã, qui ab India Occidua nuper inuenta cum Rege Neapolim ueniebant, hac lue infectis, ob uſum uenereum, cum eius loci mulieribus: & noſtrates quibus cum miſcebantur pasſim inficientibus. Hic primo meretrices, & eos qui cum his rem habebant (horribile dictu) mille modis deprauata natura corrumpebat. Multis tum ſacer ignis, tum inflammatio huius mali occaſione, nunc maculis quibuſdam rubris per totum corpus expanſis, nunc quibuſdam paruis ulcuſculis figuram mori, tum rubri, tum albi, ſed aliquanto ſolidioris imitantibus in toto corpore obortis, pręcipue circa caput accidebant. Pleriſque horum ante omnia obſcenæ partes inflammabantur, ſimul ac exulcerabantur: Subinde oculi, nares, Columella Epiglottis magna ex parte exedebãtur. Hinc aliis uox rauca, aliis non niſi ſibilans nõ nullis amiſſa, gingiuę corroſæ, dentes nigricantes, carnes exeſæ, oſſa denudata, decidẽtia. Multæ, ac uariæ ſimul excitabantur fluxiones: dolores item articulorum uehementes. nunc cum tumoribus pręduris, nunc ſine, quos ſi forte premeres: tantum aberat ut dolorem augeres, ut interdum ita ſe iuuari ægroti faterẽtur, ut hoc unum haberent in tantis cruciantibus leuamen. Hæc omnia per noctẽ potisſimum exacerbabantur, raro admodum ſine fluxione, ſine ulcere ſine corporis extenuatione: Nunquam ſine aliqua putredine apparebant, ita ut non ſæpe morbus hic non putrefacere, liquare, ulcerare, extenuare, cenſeri poſſet: Quãquã affectum ipſo corpus plenius factum ad tempus uideretur: Prę ſertim ubi pilorum defluuium (ut infra dicetur) propinquum eſſet. His nunc aberat, nunc adiuncta febris erat. Miſeri ægrotantes ex his non ſtatim quidem interibant: ſed longo poſt A tempore acerbiſsimis doloribus, contumacibus, ulceribus, uigiliiſq; confecti. Magna pars ipſis curationibus magis lædebatur: Nempe tũ eos magis celeriter, & multum undiq; exercebat ſacer ignis. Mox gangræna, deinde morbus ille, quem Græci σφάκελον uocant. Medici eius temporis poſt uaria præſidia cum nihil proficerent, id malum curare tentabant, alii quidem ex hydrargyro (quod argentum uiuum Latini appellant) unguento adminiſtrato, alii uero ſuffitibus ex minio (quod cinnabarim dicunt) & alii huiuſmodi remediis. B Interim admirabili copia mucoſæ, ſaliuoſæq; fœditatis per ægrorum ora manente, magno cum halitus fœtore, gingiuarum putrefactione & dentium omnium commotione, & quidem tum hi, tum illi quoſdam ſanitati, ſed magno cum periculo reſtituebant. Interea temporis tam celeriter, tam promptè in omnes homines id malum tranſibat, ut eos non ſolum coitu inquinaret, ſed etiam infantes ſuctu, alios oſculo, quoſdam contactu cuius uis rei, quam quis hac lue affectus tetigiſſet: nimirum, cibo, potu, cubitu, ſupellectili, C ueſtibus, lintheis, & huiuſmodi rebus: nullo diſcrimine, tum ægros, tum ſanos, inuadebat, tam qui malo, quam qui bono uictu utebantur, tam qui optimo, quam qui uitioſo erant corporis habitu: Senes, iuuenes, mares, fœminas, graciles, obeſos, liberos, ſeruos, tam æſtate, quam hyeme, tam uere, quam autumno. Id enim malum ſentiebant magiſtratus, ſentiebat humilis plebs ueloci unius ad alterum tranſitu, ſentiebant & ipſi fœtus in utero: Quippe qui ex inquinatis generati, ut oriebantur, ita ſtatim puſtulis diuerſorum colorum, duris, D aſperis, fœdis, inſuetis per caput, per reliquum corpus, undequaque pleni inueniebantur. Iamque per Hiſpanias, Gallias, Italiam, totamq; Europam magno mortalium malo, uagabatur, donec ab eo loco, unde primum ad nos irrepſiſſe putatur, ligni Guayaci decoctũ quod multifariã fit, aduectum eſt. Id, poſtquã in uſum uenit, malum id horrendum, ferum, inſanabile, euaſit tolerabile, mite, ſanabile; Nam huic in dolores duntaxat articulorum uertebatur, illi in tumores per caput, & reliquum corpus cum dolore, & hos quidem

præduros, perſeuerantes, illos uero molles modo apparentes, modo deliteſcentes: Alii in ulcera per cutim pullulantia, Alii in defluuium pilorum capitis, & ſuperciliorum, & palpebrarum cum quadam oculorum, totiusque corporis immutatione, ita ut homines ridiculos redderet. Non nullis in multam diſtillationem, quibuſdam in aurium ſonitum & oculorum caliginē: Aliis in uertiginē. Aliis in febrem longiſſimam: Aliis in ſummam corporis extenuationem: Aliis in fœminis profluuium, in difficilē reſpirationem. In empyema porro, ut ante hac, ita etiā nunc uix quemquā ubi ſemel inuaſit niſi longo temporis ſpatio relinquit: Modo magis, modo minus infectū. Neque unquam ipſum per ſe ui ſua quenquam interficit: ſed nulli corporis particulę parcit. Denique nullum ferè eſt morbi genus: in quod nō illud, ut Protheus in quaſcumq; uiſum eſſet ſpecies, conuertatur retenta tamen ſemper facultate in omnes homines cuiuſcunque ætatis, cuiuſcumque habitus quouis anni tempore, tum in utero, tum extra uterum promptè tranſeundi, quamuis in hos citius in illos tardius migret: Hos grauius illos leuius affligat: ut hac noſtra tempeſtate mulieres, quibus menſtrua aut partus frequentes fiunt, multo minus lædit quam ubi hæc deſunt, utpote magna huius mali parte per uterum expurgata: Cæterum nec ſatis ſcio, nec ſi ſciam dicere auſim, uix queniquam hac noſtra tempeſtate (ut quibuſdam placet) inueniri qui hanc labem uel omni, uel aliqua ex parte grauiter leuiterue non ſentiat, propterea quod poſtquam hoc malum māſuetius apparuit, hi qui mundi ſunt non uſq; adeo ab eius immanitate ſibi timentes & eum immundis magis audacter conſueſcentes, nunc eos manibus ſine diſcrimine palpare, nūc alio modo liberalius tangere, nunc eorundem ueſtes ſe induere, nunc ſupellectilibus uti cæperint, unde factum quoque fuerit ut pauci in Europa præſertim uero in Italia ſint qui uel hac labe afflati uel affecti non ſint, ut pote qui paſſim uel ipſum malum Gallicum, uel huius ſimulachrum aliquod experiatur: ſimulachrū inquā id quod cum hoc morbo inueniri quidem ſolet, ſed ubi uidelicet ſine feritate, ſine longa perſeuerantia, ſine pertinaci ad curādū contumacia, aut ſine ulla fere moleſtia cōſpicitur, ut pilorum defluuia ex conſuetudine cū infectis hac lue orta ſtatim apparentia ſtatimque ceſsātia, ut pruritus, ut puſtule per totum corpus cito & accedētes, & recedētes ut impetigines & uitiligines, & mille alia huiuſmodi: quæ ſi non aliunde, certe a nutricibus quæ alias lue gallica laborarūt, poſtea ſanitati reſtitutæ uidentur, infantibus a primo fere ortu inferuntur: & ſicut canis rabidi lues longo tempore hominē quieſcere permittit, mox in rabiem furiamq; præcipitat. Ita poſt arrepta occaſio-

E ne comparent: hinc forte triceſimo quinto ab hinc anno exanthemata, & rubra, & alterius coloris, & plana, & eleuata, ſine febribus, & cum febribus, Tum acutis, tum non acutis, tam frequenter cernuntur, ante tamen quam hic morbus ſe paſſim oſtenderet, ætate noſtra nunquam ferme uiſa, quaſi quod hæc labes, & ſi ualde tenuiter, pleraque infecerit corpora, ubi tamen illa morbis afficiuntur, hos eoſdem in ſui ſimilitudinem aliquo modo deducat, ſed hæc & hi ſimilia utcumque animaduerſa, aut exiſtimata non in magno equidem ponam diſcrimine, ad illa mihi pro ſe quiſq; acriter intēdat animum, quæ deinceps explicabo.

F

Morbus Gallicus an morbus nouus ſit. Cap. II.

MEdici quia morbus nouus is a multis eſſe putabatur, ubi primum in noſtris oris apparuit, ne illum ignoraſſe uiderentur, omni ſtudio, cura, & opera nitebantur, ut hunc eundem non minus antiquis, quam nobis cognitū fuiſſe oſtenderēt; quo factum eſt, ut hi lichenas, illi epinyctides, alii Arabum lepra. i. elephātiaſim, alii alium morbum appellarint, prout cuique magis uiſum erat: quos contra illud eſt ſatis, quod ut antiquorum auxilia eos morbos quibus dedicantur, facile tollunt: hunc uero magis irritant: ita morbus hic,
G quia nouis duntaxat auxiliis, non autem antiquis hactenus cedit: morbus eſt ſi non cognitione, certe curatione nouus, & antiquis incognitus, quemadmodum elephantię quoq; morbus fuit: nam (ut Celſus lib. tertio cap. 25. inquit) ignotus pene in Italia, frequentiſſimus in quibuſdam regionibus is morbus eſt, quem ἐλεφαντίαν græci uocant. Neque mirum fuerit, tum hunc, tum illum, & alios pleroſque antea ignoratos poſtea uero cognitos fuiſſe, quum uita breuis ſit, omnia enim uidere non poteſt: ars uero longa, quæ extento æuo in ſe omnia congerere poteſt, huc accedit, ſiquis ſingula eius ſymptomata ſpeculetur, etenim in omne fere morbi genus ille cōuertitur, nullus
H uero talis morbus apud antiquos legit. Quamquam minime negauerim olim ſæpius in noſtra oras inuentum eſſe: quale forte fuit malum illud, quod Plinius lib. 26. Tiberii Cæſaris principatu refert primum in Italiam irrepſiſſe, omnique æuo priore uniuerſæ Europę nedum Italiæ incognitum. Tanta quidem fœditate, ut quæcunque mors hūic prȩferenda eſſet: tanta etiam contagione, ut oſculo ſolo ue loci tranſitu inficeret, ſed principes maxime: hæc lues a mento oriebatur, unde nomen illi factum eſt, mētagra quale quoq; fuit, quod Hip. (ut quidam arbitrantur) Epidemiorum 3. ſectione 3. his uerbis ſcriptum reliquit. Multis quidem ſacer ignis tum occaſione ex qui-

buſ-

buslibet,& admodum paruis ulcuſculis in toto corpore accidebat præcipue uerò ſexagenarijs ſecundum caput, ſi uel minorem paulo quis curam adhiberet magnà pars in ipſis etiã curationibus magnis inflãmationibus corripiebantur, ſacerq; ignis multum celeriter undiq; depaſcebatur, pleriſq; itaq; horum in ſuppurationes, abſceſſus contigerunt, atq; carnis multum, & oſsium neruorumque decidit. Erat autem illa fluxio, quæ collecta erat non aſsimilis puri, uerum alia quæpiam putredo, ipſaq; fluxio multa, & uaria, quum ergo caput horum, quid tentaret, is caput totum glabreſcebat, & mentum, oſſaq; denudabantur, decidebantquem,ultæque extiterunt fluxiones: his aliquando, & aliquando non erat febris; erant autem hæc formidabiliora, quàm deteriora, quibus enim ad ſuppurationes hæc ſpecies deuenit, plurimi ſuperſtites eorum erant. at uerò quos inflãmatio reliquit, & ſacer ignis nec talem abſceſſum effecit ullum: hi frequentes interierunt, & ſi uſquàm loci alterius oberraret euenerunt hæc: etenim multis brachium, uel totus cubitus decidit: quibuſdam hæc anteriora latera afficiebant, uel poſteriora, nonnullis totum femur, & tibiæ denudabantur, peſque totus: erat omnium id grauiſſimum, cum pubem, & pudenda urgeret, atque ulcerum, & eorum, quę occaſionem habuerunt, hæc fuit conditio: Hæc ille; & ſi forte non de tali morbo, ſed de ulceribus ex occaſione aliqua illatis, mox de præter naturam affectibus, ubi hęc eadem ſequebantur, loqui potius ille uidetur. Cœterum tale quippiam ſæpius ab antiquis uidere potuiſſe confiteor, eius uerò curationem ab ijs traditam eſſe nullam experimentis credo. Poteſt enim morbus aliquis aliqua ætate exiſtere, ut quondam mulier quædam romana ex naturalibus partibus carne prolapſa, & arente intra paucas horas expirauit; id quod nouum fuit. poteſt quoque illius curatio pretermiſſa eſſe, ſi uel paucos infeſtarit, uel multos quidem, ſed conſequentibus annis, aut non redijt, aut minus perſeuerauit.

De his, quæ prenoſſe debet, qui morbi gallici, & naturam, & curam rectè aſſequi uelit. Cap. III.

HIs poſitis primum oportet non ignorare complures eſſe morbos cum gallico morbo quadam naturæ cognatione coniunctos, tum quod ſingulos homines in quibuſdam locis nunc ſponte naturæ, nunc ex contagione promiſcue inficiant, tum quod in alia loca tranſlati contagione potisſimum ſimiliter inquinent, quemadmodum eſt elephantiaſis, morbilli, uariolæue, & alij morbi quorum cognitio non dum apud nos certa, ut prædictorum inuenitur; Quippe elephantiaſis neminem in Aegypto, aut certe in eius medio non exercet, aut ſi forſan aliquis id nunc concedere noluerit (quandoquidem propter magnas inundationes, propter nouos ritus nouoſque uiuendi modos) ut infra dicetur facilè mutari poteſt. concedat tamen antiquitus id ita fuiſſe: hinc Celſus (ut ſupra quoque citauimus) frequentisſimus in quibusdam regionibus is morbus eſt. hinc plenius lib. 26. de elephantiaſi loquens Aegypti (inquit) peculiare id malum. Hinc Lucretius; eſt Elephas morbus, qui propter flumina Nili gignitur Aegypti in Medio; neque præterea uſquàm, ſed in noſtras oras inuecta, ubi contagionis datur occaſio, æque inficit. hoc idem de morbillis, uariolisue nuper contigit: nam ubi in Indiam occiduam hinc irrepſerunt (ut multi perhibent) homines eius loci, in quem deuenere, non ſolum prõptisſime, ſed etiam grauisſime afflixerunt, ita ut alicubi ſingulos homines breuisſimo temporis ſpatio penè conſumpſerint. De gallico morbo quid opus eſt dicere quã illud ſit iã lippis, & tõſoribus notum? decet igitur eum qui tum ualetudinem integram ab hoc malo ſeruare, tum eiuſdem curationem rectè inſtituere uoluerit, non ignorare prædictis morbis omnibus hoc eſſe commune, quod ſinguli homines (ut iam ſatis patet) his promiſcue obnoxij ſunt. Itaque ſcire oportet, quid nam ſit id ipſum, quod omnes homines ad hos morbos accipiendos promiſcue paratos facit. At uerò id, ut nemo antehac inquirere tentauit; ita maxime omnium cognitu difficile eſt, quippe quod nec paucis, nec leuibus controuerſijs implicatur. ſed quia id bifariam intelligi poteſt uidelicet, aut tamquã materia ex qua, aut tamquã efficiens à quo promptitudo talis naſcitur, ſcire licet nos materiam per ſe quidem non inquirere, tum quia hæc ſine uiribus exiſtens nihil ferme agit (aduerſus quam medicus obniti non ſolet) tum quia neminem latet, quod ex materia his malis, & alijs omnibus obnoxius ſit homo. Sed efficientem cauſam adeo inſignem, quæ omnes homines indifferenter his morbis præcipueque labi gallicæ aſtringit, & obligat. hanc enim contra omnis medicina pugnare conatur, atque hanc eo magis auide ſcire cupimus, quo maior nos capit admiratio, dum morbi gallici contemplamur originem, naturam, magnitudinem, motum, & morem. Nam intelligere quod in homine, ex materia, promptitudo quædam oritur ad hos morbos ſuſcipiendos; nihil aliud eſt quàm noſſe quod hos pati poſſit, id quod & leue ad

modum eſt, & nulli ferè non manifeſtum. ſed perſcrutari quid hanc materiam his morbis aptam reddat, & omnino quid nam ſit a, quo tamquam ab efficiente promptitudo hæc proficiſcitur, & a quo diſtinguitur, cur homo his morbis, & non tertianæ, aut quartanæ (exempli gratia) neceſſario exponatur? Hoc præcipuum & ſcitu dignum exiſtit. profecto id non eſt materia, prout nuda patiendi poteſtas conſideratur: Hęc namq́ue per ſe (ut diximus) nihil efficit, nihil diſtinguit: ſed aliquid actu ſit homini asſiſtens, uel inexiſtens oportet. Nam homo propter id: quod non eſt (ut dicitur) actu: non magis in hunc morbum, quam in illum procliuis eſt: alioqui, quod non eſt actu ad id, quod eſset actu, eum mouere poſſet. ſed ſicut abundantior bilis, eundemknbilioſæ febri magis quam pituitoſæ ſubiicit, & quaſi aſtringit, ita id commune his morbis magis quam alijs hominem deuincit. Atq́ue ut bilis actu eſt, & non ſimplex patiendi poteſtas, ita id quoq́ue actu inueniri, et aliquid efficere neceſſe eſt. Efficiens uoco non ſimpliciter, ſed lato uocabulo (ut medici) quod non abit, non relinquit effectum, ſed poſtquam effecit adhuc remanet, & adhuc effectum, fouet. Verum ſiquis id materiæ potius attribuere contendat: nihil ſanè refert, modo aliquid actu eſſe concedat, a quo homo coactus incurrat in horum morborum aliquem, aut ſimilem.

Tale igitur ſiue materia, ſiue efficiens uocetur (de nomine enim non ſit quæſtio, modo res ipſa intelligatur) ut ordine, & uia procedat eius inquiſitio. in primis noſſe oportet, An extrinſecus adueniat; an intus exiſtat?

Sin intus, utrum neceſſariò, an non neceſſariò.

Si neceſſario, num ſemper (hoc eſt per totam uitam) an non ſemper?

Si ſemper, utrum ab ortu primo ante partum ipſum ad uſq; decrepitam ętatem, an poſt partum?

Deinde utrum ſecundum naturam, an præter naturam inſit?

Mox an ſicuti ſciens, dum non contemplatur, aut ut ſciens ubi contemplatur, & agit?

Si ueluti ſciens, dum non contemplatur, utrum interim in corpore uſum aliquem præbeat?

Demum quid id ipſum commune ſit.

His cognitis tum inquirendum, an hoc idem per totum hominis corpus (quum ſecundum omnem corporis partem homo inficio ſoleat) extendatur, & ubi potisſimum reſideat?

E Rurſus, quum ſemper inſit, cur non ſemper agat.

Cur item in aliquibus nunquam, aut nimis ſerò agere uideatur?

Interea quoq́ue cur horum morborum noua iterum atque iterum orta contagionis occaſione aliqui, ut morbilli, uarioleve, raro aliqui, ut morbus gallicus ſępe naſcantur.

Similiter cur tale morborum genus ab humana natura non niſi rarò uitari posſit?

Quare etiam, ſi una communis cauſa ſit dictorum morborum, non unus tantum morbus ab illa oriatur?

Deinde quamobrem horum unuſquiſq́ue

F certis in locis, ut hic in Europa, ille in India occidua ſingulos homines promiſcue inficiat, mares, fœminas, pueros, ſenes, graciles, obeſos, ſanos, ægros, tam eos qui malo, quam qui bono uictu utuntur?

Mox cur in alia loca translatus hoc idem per contagionem ſimiliter efficiat?

Deinde in horum morborum idē eſt principium, cur eiſdem una, eademq́ue curatio non conuenit?

Et utrum hic quidem in Europa, ille in India occidentali in alium morbum mutari queant: an non neceſſe ſit eundem perpetuo eſſe, ſed alius alij inuicem ſuccedere posſit?

G Demum quæ ſedes affecta in his exiſtat, utrum certa pars aliqua corporis, an quælibet ſine diſcrimine?

Poſt ad ea, quæ ſunt gallici morbi propria ueniendum, quærendumq́ue eſt, utrum ſi morbus quemadmodum ex contagione crebro naſcitur in noſtris oris, ita etiam ſponte naturæ oriri posſit: & ſi non ſæpe, an certe aliquando?

Deinde cur ſingulos homines ſine delectu inquinet, tam aeſtate quam hyeme, tam uere, quam autunno, tam in Hiſpanijs, ac locis ſanè præcalidis, quam in borealibus plagis, ac frigidisſimis?

Cur in omnes morbos indiſcriminatim fe-

H rè permutetur, non autem elephantiaſis, morbilli, uarioleq́ue?

Quare modo carnes lædat, ita ut aliæ corporis partes integræ eſſe uideantur, modo pilos, tum oſſa, alias neruos, interdum oculos, aliquando aures?

Vtrum illius agens (cum impulſore indigeat) morbi ſpeciem, unde impulſor primum emanat, ſemper ſequatur?

Cur aliquibus accidat, ut longo poſt tempore, quam inquinati ſunt, infectio appareat, aliquibus uero nunquàm, ſed hoc ipſo cognoſcantur infecti eſſe, quod ſine eius

labis

labis ſpecie alios, quos obnixe tetigerint, inquinent?

Quare cum ab initio maligne ſęuiret nunc uerò mitius agat?

Cur etiam nunc aliquando æque grauis atque ab initio naſcatur?

Cur ubi primum ſæuire deſijt, poſtulas aut rubores circa caput, & reliquum corpus efficere cœpit?

Quam ab cauſam tam prompte accipiatur?

Propter quid alios quidem promptius, alios uerò lentius, magna tamen ex parte promptius inficiat?

Cur, & ſi eam promptam accipitur, difficulter expellatur?

Quapropter iam, non interimat, ſed ferè totam uitam perduret, inducias quidem cum ægro componens, pacem uerò (ut exiſtimant) nunquàm?

Demum an ut ante non fuit, ſed aliquando cœpit, ita poſt non erit, & penitus deſinet.

Ad hęc ſi morbillorum, Variolarumque, & morbi gallici (ut infra dicetur) eadem communis eſt cauſa ſicut ante communiter ita nunc priuatim inquirendum, cur eidem homini morbus gallicus tam ſæpe redeat tamdiu duret, et ex coitu tam frequentes eueniat, Variolę autem morbilli ve ſemel biſve, aut ad ſummum ter eundem corripiant, breuique tempore?

Præterea poſtquàm morbus hic uniuerſam Europam paſſim exercet, cur peſtis (ut aliquibus uidetur) in quibuſdam locis, ut puta in Italiam, non tam ſæpe homines ſollicitet, in quibuſdam (ſi forte naſcitur) non tam uehementer (ut ante ipſum ſolebat) infeſtet?

Iam uerò, ſi ita eſt, an hoc morbo penitus profligato, aut ferè deuicto (id quod facile accidere, ut 2. lib. dicetur) poteſt, ſicut ante ipſum peſtis ſæpe oriebatur, ita poſt orietur?

Deinde utrum hepar, aut etiam qua calidum, ſit morbi gallici ſedes.

Et utrum hepatis calida intemperies ſit hic morbus?

An ſi uel hepar, uel caput in morbo gallico ſemper afficeretur, potius caput, quam hepar affici deberet.

Denique quid morbus gallicus ſit.

Cur aliqui eodem infecti pingueſcere uidentur, deinde in pilorum defluuium incidunt, & in eiſdem oculorum nigrum in albidum permutatur.

Atque cum is maxime extenuet, cur ui-

A ctus ratio extenuans illi potisſimum conferat?

Deinde quæ ſigna ſint huius mali, quando ſponte naturæ gignitur, & quæ quando ex contagione?

Qui nam eum euitare posſint, qui non, qui citius inficiantur, qui non, ac ex infectis qui minus periclitentur, & qui non, qui facilius curentur, qui non?

Quid proſpiciendum, illum euitare, curareque uolenti?

Vtrum ſtatim ubi inuaſit ad auxilia quę illum extirpare ſolent, utputa ad Guayaci decoctum ſit deueniendum?

Vtrum guayaci, ſarzæ parillæ, & radicis

B chinarum decoctum à proprietate (ut dicunt) occulta (ut omnes opinantur) agat, an etiam à manifeſtis cauſis, & quomodo, & quando?

Quis item uſus, quæ item cauſa ſit auxilij, quod tum unguentum ex hydrargyro, tum ſuffimentum ex cinnabari huic morbo præſtare ſolet?

Mox utrum Balnea, & qualia eidem conferant?

Poſtremo quæ curatio huic malo adhibeatur ex arte, quę item ex coniectura, & quæ ex horum neutro, ſed uel ex ſola ratione, uel ſola experientia inuenta?

Hæc & alia huiuſmodi ſunt, quorum

C cauſas inueſtigare operæprecium eſſe ducimus.

Morbus quoſdam ex accidenti, quoſdam ex neceſsitate naturæ generari, & quid primo inquirendum. Cap. IIII.

SED illud interea poſitum ſit primum, morbos quoſdam ex accidenti, quoſdam ex naturę necesſitate gigni, morbos uerò (clarioris doctrinæ cauſa) nunc ap-

D pellari ut antiquioribus quibuſdam uiſum eſt) quęcunque hominem infeſtant: & illos euitabilem cauſam ſequi, hos ineuitabilem. Deinde & ſi morbi omnes præter naturam ſint (ſiquidem horum nullum appetit natura) ex his tamen quoſdam (quia illorum cauſæ uitari non poſſunt) ab ortu primo in ſuis cauſis contineri, & aliquibus temporum curriculis neceſſario exiſtere, uniuerſoſque homines (ut multi putant) ab ortu fatales quaſdam, & infenſas affectiones in ſe (exceptis neceſſarijs ea-

rum principijs) continere. Hinc homini (ubi dentire incipit) gingiuas diuidi, nulli non creſcere ad faſtidium uſque tum ungues, tum pilos. Hinc fœminis, ubi primum menſes apparent, lumbos, atque inguina, aut uterum dolere, primo uerò coitu ſanguinem (dirupto (ut aiunt) hymene) eum moleſtia reddi, deinde in partu dolores non leues accedere. Hinc hominem ubi ad uitę metam naturaliter peruenit, innato calore propriam humiditatem abſumente ſenoſcere. Hinc neminem in ſenectute non decreſcere, nullum ætate noſtra (ut fertur) uocatos morbillos uariolaſve in Europa effugere: nullum in Aegypto elephantiaſim, nullum in Indijs occiduis morbum, qui illic bughę, hic gallicus appellatur. præterea ex his, qui naturę neceſsitatem ſequuntur, quoſdam contagioſos eſſe, ut Morbillos, Variolas, morbum gallicum, Elephantiaſim: Quoſdam non contagioſos, ut gingiuarum diuiſionem dentibus primum erumpentibus ut partum cum dolore: Atque hos ut naturæ neceſsitatem ſequuntur, ita licet præter naturam ſint, a natura tamen creari. Neque id mirum alicui uideri debere, cum etiam monſtra (& ſi præter naturam ſint) a natura tamen gignantur. Contra pleuritidas, Anginas, phthiſes, uoluulos, atque alios huiuſmodi morbos, qui non ineuitabilem, ſed euitabilem cauſam ſequuntur, & pręter naturam eſſe: & ab alijs cauſis, quam à natura oriri. hos quidem à diſtillatione, illos autem ab ulcere, cæteriſque huiuſmodi, atque id genus quoque tum contagioſos, tum non contagioſos eſſe. Contagioſos quidem tabem ex pulmonis ulcere, febrem ex infecto aere: non contagioſos uerò tertianam exquiſitam, quartanam, & huiuſmodi. Denique morbos omnes præter naturam quidem eſſe, ſed aliquos (ut ante diximus) à natura procreari, aliquos ab alijs cauſis. Atque illos, quia cauſam habent ineuitabilem, ut nemo ferè poſſit illorum aliquem, aut ſimilem effugere, ineuitabiles uocari: hos uerò, quia cauſam euitabilem ſortiuntur, ut illa ab unoquoque euitari poteſt, ita euitabiles eſſe. In his pleuritidas, Anginas, Voluulos, & reliquos huiuſmodi morbos numerari, in illis Morbillos, Variolas, Elephantiaſim, morbum gallicum, & quem libet generis eiuſdem. Non quod nemo illos uitare nequeat, ſed quod homines nulli, aut omnino pauci (ut infra quoque dicetur) illorum aliquo, aut ſimili non afficiantur. Neque illa ſanè iuſta

A reprehenſio eſt, ſi Variolæ, atque Morbilli (ut quibuſdam placet) aliquando non fuerunt, eos à naturę neceſsitate proficiſci non poſſe, cum ſemper, & eadem ſit ipſa natura, illi uerò neque ſemper, neque ijdem. Nam (ut infra planius explicabitur) morborum ex naturæ neceſsitate contagioſorum una, et eadem eſt communis cauſa, à qua promptitudo quędam in homine ſemper eſt ad hos morbos contrahendos ut in ferro ad rubiginem: ſed ut ferrum rubigine non ſemper afficitur, ita neque homo ſemper his morbis; hęc igitur quod ſemper hi morbi non ſint, quod uerò neque ſemper ijdem, id quidem B non ex communi cauſa contingit: quippe quæ (quantum ad ipſam attinet) non magis in hunc morbum, quàm in illum inclinat: ſed à loco, ab aere, à uictu, quæ cauſam ipſam pro hominum habitudine (ut infra dicetur) ita diſtingunt, ut nunc unum, nunc alterum dictorum morborum poſtea creet. Sicut enim ſol pro natura rei nunc liquat, nunc aſtringit, nunc relaxat, contrariaſque edit actiones, ita hæc cauſa, quamquam una, eademque omnibus eſt: pro Subiecti tamen natura, quæ loci, aeris, & uictus ratione mutatur, uaria morborum genera efficit. ut in Europa Morbillos, atque Variolas ſuſcitet, in C Indijs nouis eum morbum, qui ab illis bughæ, à nobis gallicus nuncupatur: In Aegypto Elephantiaſim, adeò, ut mirum non ſit, ſi longe ante morbilli, uariolæque non fuerunt, ac etiam ſi poſtea omnino detinent in eorumque uicem morbi alij ex naturæ neceſsitate contagioſi ſuccedent. Sed de his poſt explicatius; nunc ad propoſitum redeamus. Quum enim omnes homines morbis aliquibus, etiam contagioſis (ut proxime diximus) ex naturæ neceſsitate obnoxij ſint. Vt Europei morbillis, uarioliſve: Indi occidui morbo bughæ nuncupato: Aegyptij elephantiaſi: atque alij alijs morbis, quos D ferè cauere non poſſunt, iure quis inquiret; quam ob rem omnes homines morbo ineuitabili ſint expoſiti? Ac primum quæ nam iſta communis naturæ neceſsitas ſit, qua hiſce malis ſubijciuntur? Deinde an aliqua peculiaris reperiatur, quæ in Europa morbillos, uariolaſve uitari non ſinat; in Indijs occiduis morbum gallicum, & in alijs locis morbos alios?

Qualis

Qualis eſſe debeat morbi gallici, uariolarum, morbillorum, elephantiaſis, & ſimilium communis cauſa, & an foris adueniat, an intus exiſtat. Cap. V.

QVIA ERGO hi morbi omnes homines (ut ante diximus) promiſcue tangunt, neceſſe eſt communem illorum cauſam id ſtatuere, quod hominibus omnibus commune eſt: quódque omnes homines ubique locorum, omni tempore, omni ætate, quocunque habitu, utrouis ſexu, & in omni corporis parte (quoniam omnes corporis partes indifferenter inquinant) ſemper commune habent, quod ſi foris aduenit, utique aliquid ex his, quæ foris communia ſunt, hominibus erit, atque (ut ad præſens negocium attinet) uel aer, quem ſemper ſpiritu ducimus, uel alimenta, quæ communiter ſumimus, uel cœlum ipſum prout influxu mouere nos exiſtimatur: Porrò aer eſſe non poteſt, quum neque ubique locorum, neque omni uel ætatis, uel anni tempore idem, ſed maxime uarius ſit. Vt omittam, quod naturæ neceſſitate unum, eundemque aerem attrahere nequaquàm cogimur; quinimo ſi alio migremus, nos illum uitare facile poſſumus: id uerò commune, quum naturæ neceſſitati referatur acceptum, ut uitari non poſſit, oportet. Huc etiam ſpectat, quod fine contactu ſolidi, firmique corporis ij morbi, præſertim gallicus, in alienis locis euenire non ſolent: aer uerò nullo huiuſmodi intercedente corpore ab omnibus ſemper attrahitur, & ſubinde inficit. Atque hæc ad docendum quod aer non ſit dictorum morborum communis cauſa, dixiſſe ſufficiat, iam uerò alimentum non eſſe clarius eſt, quàm ut probatione aliqua indigeat; neque enim neceſſario, neque uno, eodemque alimento ſinguli homines ueſcuntur: quinimo ita uarium eſt; ut maxime differat alterum ab altero tum loco, tum temperamento, tum natura, atque hoc repudiari, & illud eligi hominis arbitratu poteſt: id uerò commune, quod quæritur, non poteſt. Eadem ferè ratio ualet, ſi cœleſtem ſperes influxum, influxum inquam planetarum aſpectum, non autem peculiarem in

E ſingulis locis totius cœli conditionem. Hic enim neque ſemper durat, (quoniam, ut incepit, ita quoque deſinet, & ut hic ante malus, ita poſt alter nimirum bonus, qui hunc aut moderari, aut ſummouere poſſet, exoriri ſolet, neque ubique locornm idem eſt. Id uerò commune cuius cauſa hi morbi creantur, iam inde a priſcis ſeculis homines exercet: neque ullus locus eſt, ubi id homo non ſentiat. Id autem inde perſpicitur, quod ubique locorum dum occaſio ſeſe offert, his morbis, & alijs huiuſmodi inquinatur homo. Dices ab initio influxum cœleſtem dediſſe cauſam, & *Propoſitio*

G quaſi ſponte naturæ hos morbos imprimis appàruiſſe, & ſubinde ſuo contagio alijs, atque alijs inquinatis adhæc uſque tempora perduraſſe, & quauis ſerpſiſſe, ac ſerpere, ut in India occidentali primum ab influxu cœleſti morbus gallicus ortus ſit, poſtea per contagio nem ſingulos homines ferè occupauerit, & nunc occupet; ſed quum ibi tum ſponte naturæ, tum ex contagione nunc oriatur, minimeque uerisſimile ſit influxum illum nunc adeſſe. non uideo quamobrem primum potius. quàm nunc ab influxu cœleſti ortum duxiſſe credendum

F ſit. Reſpondebit aliquis, ut ignis ex ſilice excuſſus, plures deinceps ignes ex pluribus uſtilibus gignit, ipſe uerò iam extinctus eſt, ita cœleſtis hic influxus ſeſe habet, impreſſit enim in corporibus luem, & uelut ignem effecit, deinde ſubſtitit, lues uerò, quæ reſtitit per contagionem, continenter inficit; Verum hic animaduertat, quod, ut ignis è ſilice non per ſe quidem, ſed ex accidenti naſcitur, alioqui ex alio naſci non poſſet, ſiquidem unius per ſe effectus, una eſt per ſe cauſa, ita lues hæc, & ſi primum à cœlo oriri ponitur, non per ſe tamen, ſed ex accidenti oritur: nam ſi per ſe oriretur nun- *Reſponſio*

H quam ſponte ſua ſine hoc peculiari influxu, uel nunc in Indijs occiduis, uel alibi gigneretur: ſin ex accidenti, cur magis hunc cœleſtem influxum, quàm aliquid aliud, à quo ſimiliter creari poſſet, in cauſam ducemus? Idem enim eſſet, ac ſi quis influxui cœleſti acceptum referre contenderet, quod Gygas Lydius picturam in Aegypto, in Græcia uerò Pyrrus Dedali cognatus inuenerint, aut quod Danaus omnium primus nauem in Græciam ex Aegypto aduexerit, & Midacritus plumbum

ex

ex Caſſiteride inſula apportarit. Vnde etiam ridenda uidetur eorum opinio, qui a Saturni & Martis coniunctione, quæ (ut dicunt) anno fuit a CHRISTO nato 1496, morbum gallicum fuiſſe ortum uolunt, ſiquidem hic anno, 1493. in noſtras horas primum irrupit. Præterea interrogandi ſunt hi, ſi longe pluribus ante annis in Indiam occidentalem nauigatum eſſet, an putent morbum hunc gallicum etiam illinc ad nos tunc transferri potuiſſe? ſi annuant ad cœleſtem influxum, quomodo recurrunt? ſi negent, cum his contendere uanum eſt: quum quotidie uideamus noua gallicæ luis inquinamenta ex dicta India huc aduehi. Præterea id commune, de quo differitur, quum omnibus hominibus ſemper, & ubique obuium eſſe neceſſe ſit, neque omnes in eodem cœli tractu uerſentur, ſed uarij in uariis locis degant, quomodo ab eodem influxu omnes ubique affici poſſunt? Denique hoc conceſſo, quod influxus cœleſtis horum cauſa ſit: quid utilitatis curationi, quam in præſenti quærimus, afferet? Quare quum nullum ex his, quæ foris communia ſunt homini, uidelicet nec aer, nec alimentum, nec cœleſtis influxus huiuſmodi morborum cauſa eſſe poſſit, eam internam eſſe ſtatuendum eſt.

Cauſa huius morbi interna

Atque hæc aut neceſſario inerit, aut non neceſſario, ac etiam uel ſecundum naturam, uel præter naturam: ſed ſi non neceſſario, non ſemper homo aptus erit ad huiuſmodi morbos contrahendos, quum tamen per omne tempus, per omnem ætatem, ac etiam in utero (ut antea dictum eſt) contrahi poſſint. Vtrum uero ſecundum naturam, an præter naturam inſit, dubitatione non caret: quomodo enim fiet, ut ſecundum naturam ſemper, et neceſſario inſit in corpore id, quod illi detrimento eſt, & morbum accerſit? natura enim id, quod bonum eſt, appetit, non aũt quod malum; quomodo item continget, ut prȩter naturam inſit, id, quod per omnem ȩtatem, etiam uſque ad decrepitam in corpore ſemper, & neceſſario ineſſe dicimus? nam & ſi quis ſexto digito ab ortu ad extremum uſque uitæ præter naturam redundet, & ſi quis etiam per totam uitam ſimiliter ualetudinarius ſit, non tamen ob id humanum genus uniuerſum ualetudinarium naturaliter eſſe conuenit; alioqui natura non mater, ſed iniuſta eſſet nouerca; quo fit, ut hic, aut ille peculiari aliqua cauſa loci, uel aeris, uel uictus, facile

E poſſit aliquid præter naturam perpetuò pati; homo autem ipſe in uniuerſum, ut hoc idem patiatur, nequaquam oportet; An ſic quidem ſecundum naturam ineſt, ſic uerò præter naturam: ſecundum naturam quidem per ſe, præter naturam uerò aliunde, quod per accidens uocant, qua ſcilicet ei accidit, ut morborum ſit, id, quod præter naturæ propoſitum euenire neceſſe eſt. Quemadmodum enim in ferro quippiam ineſt, unde ad rubiginem aptitudo in illo naſcitur, quod partim naturale eſt, partim non naturale, naturale quidem, qua ferri naturam ſine illius corruptione perpetuo ſequitur: F non naturale uerò, qua cum noxa eſt, quæ ferrum rubigini paratum facit: ita in homine quiddam inuenire licet, unde promptitudo quędam in eodem ad huiuſmodi morbos oritur: quod, prout in eo ſemper exiſtit, naturale eſt, prout uero morbum accerſit, præter naturam. Et quia non ſemper id agit, id inquam cuius cauſa in homine iſta promptitudo ſemper ineſt, (neque enim ſemper in ferro rubigo, neque in homine ſemper ij morbi inſunt) intus inerit, uelut ſciens, dum non contemplatur, & (ut inquiunt) in actu primo, non in ſecundo: ita ut non ſemper hos G morbos excitet, ſed egeat impulſore quodam qui ipſum ad agendum impellat. Atque (nihil enim ocioſum natura patitur) ut aliquem uſum in corpore præbeat, tantiſper dum hos morbos cunctatur, oportet: Proinde aut temperamentum, aut ſanguis, aut alius humor, aut ſpiritus, aut innatus calor, aut aliqua corporis pars, aut ſemen, aut menſtruum, aut quodpiam excrementum, aut aliquid aliud, quod internum ſit, horum morborum cauſa efficiens erit; efficientem uoco non ſimpliciter, ſed lato, ut ab initio diximus, uocabulo.

H

Quum aliquid, quod internum ſit, horum morborum cauſa ſtatuatur, proprium tamen hominis temperamentum eſſe non poſſe, neque item ſanguinem neque alios naturales humores. Cap. VI.

Porro fieri non põt, ut temperamentũ hominis aliquod propriũ ſit primũ, quia id natu-

naturale eſt, non autem partim natura-le partim non naturale, quale id quod quærimus eſſe debere probauimus. Nam ſi temperamentum quandoque preter naturam ſit, non ſemper tamen ita in corpore eſt, aut non ſemper ita eſſe debet. Deinde non omnes idem habent temperamentum ſed aliqui frigidum, hi calidum, illi ſiccum, alij humidum. Præterea ſi id calidum eſt (ut quidam opinantur) non promiſcue, quocunque tempore, quouis loco, cuiuſcunque temperaturæ homines inficeret, niſi ſupra modum exuperaret, ut calor igneus, qui tum calida, tum frigida, quæ pati poſſunt, indifferenter urit, licet hæc citius illa tardius. Hęc uerò qualitatis exuperatio, tantum abeſt ut in ſingulis hominibus communis ſit, ut in nullis omnino deprehēdatur. Qui contrà frigidum eſſe contendunt, argumento, quod auxilio calido ſcilicet guayaci decocto tollatur: conſiderent non ſimpliciter quidem calidum id eſſe, ſed amarum quoque cum aſtrictione quadam & lentore quodam, neque profectò iuuare quia calefaciat frigidum temperamentum: ſed quia uel ſudore, uel aliqua alia euacuatione corpus inanit. Neque ſequitur ex eo quod calidum præſidium prodeſt, ideo frigidum eſſe temperamentum, nam tertiana febris calido medicamento utputa rhabarbaro ſummouetur, non tamen frigida eſt intemperies, ſed calida. His accedit quod guayaci decoctum à proprietate (ut dicunt!) occulta morbum gallicum ſanare arbitrantur, quocirca licet id calidum, ſit non tamen calore contrario ſed alio (quod occultum uocant) morbo gallico reluctabitur: Proinde morbus gallicus non quatenus temperamentum frigidum, ſed quatenus aliquid aliud decocto ligni guayaci opponetur. Denique ſi frigidum temperamentum eſſet, non ſingulos homines cuiuſcunque temperaturæ (ut de calido proxime dicebamus) promiſcue inficeret, ſed frigidos magis, calidos minus, aut contra.

Si uerò ſanguinem horum malorum cauſam eſſe uelimus, tum aut inquantum ſanguis, aut inquantum aliud, quod illi accidere ſolet, erit, ſed quum ipſe omnino ſecundum naturam ſit: hæc uero cauſa partim ſecundum naturam, partim præter exiſtat: profectò non quatenus ſanguis, ſed quatenus aliquid aliud, quod forſan eidem præter naturam ineſt, erit. Huc accedit, quod morbus gallicus partes corporis tam ſanguine refertas quam non refertas ęqualiter infeſtat, ac homines tam bono, quam malo ſanguine prędítos ſimiliter inficit. Quo-

A circa non ſanguis, ut ſanguis: ſic enim bonus, & non malus eſt, Talis cauſa erit. Ad hæc copioſiſſima ſanguinis euacuatio ipſum expelleret, quæ tamen uires debilitando ſæpius eum grauiorem reddit. Quod ſi nonnunquam uenæ ſectionem huic morbo prodeſſe contingat, id certe non ob aliam cauſam fieri cenſendum eſt, quam quod ſanguinis quantitate imminuta, aditus, quem copia intercludebat, medicamentis paretur: Id infantes, & plerique alij ſuadent, qui abſque ſanguinis miſſione ab hoc morbo paſſim uindicantur. Quod item nec in

B omnibus ęqualiter ſibi inuicem mixtis humoribus, neque in aliquo ſeorſum aucto cauſa horum malorum collocanda ſit, patet; quod neque ij, qui omnibus his humoribus æqualiter præditi ſunt, neque item bilioſi, aut pituitoſi citius, aut grauius quam alij hoc morbo infeſtentur: neque enim magis ſanguineis, aut bilioſis, quam pituitoſis, aut melancholicis hæc peſtis parcit; licet interim non negauerim, inter pituitoſos, & etiam alios peculiari humore abundantes, aliquos citius, aliquos tardius, alios magis, alios minus affici. Magis quoque afficeret humoris ſedem, quam aliquam aliam partem; quia ſi in bile flaua

C conſtitueretur, magis afficeret ueſicæ felleę quam capiti, magis enim affectæ eſſent eæ partes, quæ magis ſunt bilioſæ: aut ſi in atra bile poneretur, multo magis obeſſet lieni, (ſiquidem lien atræ bilis ſedes eſt) quorum tamen nullam hucusque diſtinctæ cognitum eſt. Recipitur item hæc lues, in oſſibus, in carne, & in alijs, quæ nullum habent ſimilem humorem ſiue æqualiter, ſiue ſeorſum accipias; nam alius eſſe carnis humor creditur, alius oſſium, alius lienis, & alius pulmonis. Sanos item, ac ægros inficit, pueros, ſenes, mulieres, uiros; licet hos quandoque ſerius, illos uerò citius, ac modo grauius, modo leuius, quo fit, ut in

D uno humore, uel in omnibus æqualiter conſtitui nullo modo poſſit. Huc pertinet, quod, ut lib. de natura humana docet Hipocrates alio tempore unus humor, & alio alius excellit, utputa uere ſanguis, hyeme pituita: ſed hic morbus non magis uere, quam hyeme, neque minus ęſtate, quam autumno uiget, ſiue recentius dicas, inficit: quippe qui, ſi proprium aliquem humorem uel omnes æqualiter ſequeretur, tutum eſſet uiris ipſis per aliquod tempus cum impuris mulieribus conſueſcere; quod fermè nunquam euenit. In ſumma quum uictu quouis utentes ſimiliter inquinet, & humorum peculiarium purgationibus uix unquàm, aut ſaltem difficillime

obediat,

obediat, neque in humoribus æqualiter com-mixtis, neque in alijs ſeorſum conſideratis; ut puta ſimplici ſanguine, aut bile cum flaua, tum atra, aut pituita, talis cauſa collocanda erit: ſi quando enim ſanguinis miſſio frequenſve purgatio prodeſt, illa quidem, quia medicamentis locum relinquit, prodeſt, hęc uerò, quia hominem ad ſummam extenuationem deducit, & internum horum malorum principium (ut infra dicetur) dum putredinem expurgat, ab opere prohibet: neutra tamen, quia ſanguis, aut aliquis humor ſpeciatim cauſa ſit, prodeſt.

Quod neque ſpiritus, neque meatus calor, neque aliqua corporis pars, neque ſemen, neque menſtruum, neque aliquod excrementum ſit cauſa propoſitorum morborum. Cap. *VII.*

HActenvs neque in ſanguine, neque in alijs humoribus horum morborum, & præcipue morbi gallici cauſam deprehendi poſſe docuimus; quæ omnia ſiquis diligenter conſideret, atque huiuſmodi rationes ſequatur, ſtatim quoque indicabit, neque ſpiritum, neque innatum calorem, neque aliquam corporis partem hanc cauſam eſſe, ſed neque etiam ſemen, neque menſtruum neque ullum excrementum; Quippe non id, quod quotidie excernitur, quia id non ſemper ineſt, neque illud, quod omnino excerni debet, aliquando enim non ineſſet; his adde, quod excrementum omne præter naturam omnino ineſſe uidetur, hæc uero cauſa, ſic quidem ſecundum naturam, ſic uerò præter (ut ante diximus) ineſt. Sed ſi ſemen hæc cauſa eſt; quæro ſit ne cauſa quatenus ſemen abſolute, an quatenus ſemen humanum? ſi prius, animalibus omnibus quæcunque ex ſemine gignuntur tale quid uſu ueniret, ut canibus, bobus, equis; quod quum neque perſpicuum ſit, neque ulla ratio comprobet, ſemen huiuſmodi non erit: ſi poſterius pueri, dum impuberes ſunt, & ſemine carent hoc malo nunquàm corriperentur, quum tamen frequentiſſime corripiantur, eadem ratio eſt, ſi menſtruum eſſe ſtatuatur; quandoquidem & menſtruorum expertibus tum uiris, tum mulieribus, & ſenibus, & puellis hic morbus accidit. Dices in ſemine, uel in menſtruo eſſe quum homo generatur, atque ideo pueros ſeminis, & fœminas menſtruorum expertes his morbis obnoxios eſſe: ſed cur non in ſemine menſtruoque brutorum, ut omittam, quod natura iniuſta feciſſet, ſi

E ſemen, aut menſtruum ſiue homo ex illo fiat, ſiue ex hoc augeatur, neceſſariò per ſe maleficium feciſſet: ſiquidem ex naturæ neceſſitate, hi morbi exiſtunt. His etiam adde, quòd qui ſemen habent, & mulieres quibus adſunt menſtrua, multo magis his morbis affici deberent, quàm quibus deſunt: in illis enim ſeminis, in his menſtrui uis potior eſſe uidetur, quàm ubi defecit ut in ſenibus. aut ubi non dum perfecta eſt, ut in pueris. id quod ut minus uériſimile eſt, ita contrà mulieres quibus menſtrua fluunt, ſi forte inquinentur experientia compertum eſt minus lędi, quàm

F quibus non fluunt. Itaque ſi ex his, & ex alijs proximè dictis communis horum morborum; cauſa, neque corporis pars, neque excrementum, neque aliquid quod in eo naturaliter ineſt, eſſe poteſt. ſequitur ut uel nihil omnino ſit, quod abſurdiſſimum eſt, uel ſi aliquid eſt, certè horum aliquid ſit, quod antea retulimus.

Dictorum morborum cauſam ſtatuendam eſſe in alimento: id eſt in eo quod iam nutrit. Cap. *VIII.*

G SIrvrsvm ſingula perpendamus idem ſaxum reuoluimus niſi fortè in alimentum ipſum, quo fœtus in utero nutritur, ea cauſa referatur. nam quamquàm ſupra probare tentauerimus hanc nulla ratione alimento atribuendam eſſe, quod nimirum alimentum omne uarium eſſe uideatur, ac foris accedere, atque etiam priuatim uitari poſſe, neque intus perpetuò contineri, neque hoc aut illud ex naturæ neceſſitate ab homine ſumi, tamen quum alimentum aliud ſit quod fœtus in utero, aliud, quòd extra uterum capit, atque aliud (ut inquit Hippocr.) quod nutrit, aliud quod quaſi eſt nutriens, aliud quod nutriturum eſt: allatæ rationes contra id quod extra uterum, non autem intra capitur, &

H quod apud Hippocratem: tertia ſignificatione dicitur faciunt, non autem contra, id quod prima, & ſecũda: præſertim quum prout in utero à fœtu ſumitur conſideratur: id .n. et intus ineſt, & neceſſariò, & ſemper, neq; uarium eſt, ſed unum ſpecie uniuerſis hominibus cõmune, quod nullo pacto uitari poteſt, atq; partim naturale eſt, partim pręter naturam. Denique omnes conditiones quas propoſitæ cauſæ conuenire diximus, in ſe continet. Quod ut clarius intelligatur; ſciendum eſt ununquemque hominem, ubi in utero eſt, ſimili alimento nutriri, neque fieri poſſe ut alio quopiã nutriatur. id uero de matre ſumi, atq; hanc id ipsũ illi sẽper nimiũ ſuppeditare (quod patet e. mẽ-ſtruorum

ſtruorum copia quibus mulier omnium maxime redundat)idque in utero,ac in reliquo corpore uſque ad partum nouem, ſiue decem mẽſes magna ex parte retentum non poſſe aliquo modo non corrumpi, immo propter moram adeo diuturnam nonnihil putredinis in ſe cõtrahere,cuius rei teſtimonium præbent purgamenta partus (ut plurimum) fœtida,ſitus multus circa infantem, qui dudum ortus eſt, ſordes,illuuies,pedor,fœtumque & in illo, & ab illo,atque cum illo uitam omnem in utero ducere, ſicuti ranas in aqua paluſtri,quæ iam putruit, neque ita fieri putre ut interitum, aut magnum aliquid ei detrimentum afferat: ſed proprio matris alimento commixtum (ut inſra dicetur) fœtum abſque uitę diſpendio nutrire, & augere, id etiam quia fœtum totum nutrit in omnes corporis partes recipi, eiuſque putredinem (qualiſcunque tandem illa ſit) a primo ortu ad extremum uſque uitæ retineri, haud aliter, ac teſta recens odorem, quo ſemel imbuta eſt perpetuo ſeruat, neque item aliter atque biliofa intemperies ab ortu naturę contracta,quæ per totam uitam plerunque perſeuerat. huius itaque uitiati alimenti cauſa, quod haurire, & in propriam ſubſtantiam conuertere humanus fœtus cogitur, neceſſe eſt prædictos morbos contingere, ac ob idipſum paſſim, atque inuicem gigni. quod quanquam unum atque idem eſt apud omnes: uarias tamen morborum ſpecies inducit;prout aeris, uictus, & loci in quo oriuntur, ratio poſtulat. Hinc etiam conſtat, quum id adeo commune,adeoque familiare cunctis hominibus ſit, mirum non eſſe ſi ubi contagio præſto eſt,ii morbi cito recipiantur, ac nemini parcant. Atque hæc ad probandum quod communis horum morborum cauſa ſit alimentum, quo fœtus in utero nutritur, dicta ſufficiant.

Quomodo alimentum quod in utero fœtus haurit morborum iam dictorum cauſa eſſe posſit. Cap. IX.

VERUM obiiciet aliquis ſi alimentum quod in utero ſumitur horum morborum cauſa ſtatueretur:neceſſe eſſet etiam animalia bruta his morbis ſubiî:cum & illa quemadmodum homines menſtruo ſanguine nutriantur. ubi enim illorum matres ad coitum ſtimulantur:prominet ipſis uulua atque ad eã non nihil humoris defluit, quod nimirum & ipſis aliquid mulierum menſtruis proportione reſpondens adſit: tamen paucisſima ſi unum hominem excipias,animalia hiſce:morbis teneri conſpicimus: tum etiam ſi alimentum, hos morbos inducit: fatendum eſſet unum ac idem & uitam & morbos procreare. quod certe quam abſurdum ſit, nemo eſt,qui neſciat. quo enim pacto id quod uitam largitur, eamque fouet,ac ſuſtinet morbos adeo execrabiles afferet? Huic reſpondendum, Bruta quidem his morbis non affici, quoniam illorum matres & rarius & parcius quam mulier ſua menſtrua habent, neque plus alimenti (quemadmodum mulier ſuo fœtui) quam par ſit, eiſdem porrigunt: ſed ubi dum uterum geſtant(ut infra dicetur)nimia pabuli ſęcunditate luxuriant. Tunc nihil prohibere quo minus earundem fœtus hiſce ac ſimilibus malis tententur; ut oues, ſues & huiuſmodi. Deinde alimentum non parere morbos quatenus alimentum, ſed quatenus uitiatum, uitiari uero,quia nimium: quum enim mulieri uterum gerenti plus ſanguinis menſtrui quam alendo fœtui ex uſu*ſit, retineatur fieri non poteſt, quin uitium aliquod ceu putredinem quandam indipiſcatur: quod ſuccis pleriſque ubi nimii ſunt(quia dum retinentur, male trãſpirant)accidere ſolet.

Sed ut hæc euidentiora ſint,ante omnia inueſtigandum quomodo alimentum in hominis corpore neceſſario nimium ſiat:

Mox cur mulier frequentius & uberius quam bruta fœmina ſanguinem menſtruum ſortiatur.

Et utrum plus alimenti ſuo fętui quam eius natura requirit,ſuppeditet.

Deinde cur idipſum,hoc dato quod nimiũ ſit,uitiari oporteat;ex hoc enim morbi huiuſmodi gigni uidentur.

Scire itaque in primis decet, omne quod alitur, ſiue naturaliter ut plantę, ſiue cum electione ut animalia, alatur: ubi alimentum familiare ac iucundum præſto ac plurimum adeſt,idipſum plus æquo,id eſt,pluſquam quotidiana uiuendi necesſitas requirit,capere. Natura enim omnibus (niſi exſatiata ſint)perpetuum cognatæ rei deſiderium iniecit: exemplo ſunt plantæ,ut amygdalæ & punicæ quas agricolę(quoniam per hiemem nimio alimento luxuriant)caſtigare ſolent. illas enim ut nimia alimenti ubertas detrahatur, perforant: has ut humor diffuſus admota plaga effluat,incidunt: ſimiliter radices uitium ſummas cum ſarmentis luxuriant, euellunt: ficorum non ſolum radices amputant, uerum etiam obducto cinere obſtruunt,& paſſim caudicem ſcindunt: pinum etiam obeſitate atque pinguedine ſtrangulari apud omnes in confeſſo eſt; idem uidere licet in equis ſi multum tritici illis apponatur. In ouibus ſi totum diem paſcere permittantur. In Auibus ſi frumenta copioſa reperiãt.hæc enim & ſimilia ſępe adeo ſuos uentres explent, ut nimio alimenti pondere grauata,loco ſe ſe mouere uix queant, & non nunquem in ſubitum exitium incidat:quin ẽt infantes

infantes fere nunquam ſugere ceſſant, donec uentriculus ad ipſas uſque fauces diſtentus plerumq; lac uomitu expellat. quid quod & uiri ipſi, ubi pluribus diebus multa tum eſculenta, tum poculenta eis apponuntur, quin aqua liculum plus æquo expleant, ſe continere non poſſunt: atque utinam inſatiabilis hęc uorandi cupiditas in brutis ſolum, quę natura prona uentrique obedientia finxit, reperiretur: Non enim ita frequenter uulgi iſtud dictum (plures gula quam gladius occidit) quotidie experiremur. ex quibus tamquam exemplis non obſcurum eſt, alimentum (ſi iucundum fuerit) ubi paratum eſt, naturaliter ſumi nimium, id quod a natura factum eſſe ueriſimile eſt ut uidelicet quantum poſſunt, ſemper aſſumerent tum quoniam uiuentia omnia ſuum alimentum (ut infra dicetur) aliũde capiunt, ne interdum illius defectu perirent, tum quia generandi cauſa, præſertim quęcunque perfecta ſunt, inſtituuntur. Hęc enim non ſolum ſibi ipſis, ſed etiam ſeminibus, fructibus, fœtibus, qui ſubinde oriuntur ut alimentum abunde ſuppeditarent oportebat.

Verum in animalibus id quoque aliter probari poteſt, nimirum ſi tum plantarum, tum animalium, corporum quo ad alimenti uſum conuenientia & differentia ſimulque fabrica, & ornatus cõſiderentur: itaque ſupponatur uiuentia omnia nutrimentum quo ad uiuendum egent, ſibi aliunde quidem comparare; ſed plantas a terra ubi oriuntur, & cui inhærent, animalia, tum a terra, tum a mari, tum ab aliis: differre autem nutrimentum plantarum ab animalium nutrimento, quod illud præſens eſt, hoc abſens, in animalibus quidem, quæ locum mutant, ob loci mutationem, in his uero quæ fixa ſunt, ut zoophita (ſiquidem a loco ubi hærent) ut quibuſdam placet (uel nihil, uel parum accipiunt) non ob loci mutationem, quia locum non mutant, ſed quod illa per quæ alimentum ipſis aduehitur, ut puta mare, modo alimentum aduehant, & modo nullum ſuggerant. differre etiam quod illud a terra præparatur, & in liquorem uertitur, qui deinde a plantis trahi perque omnes partes diffundi facile poteſt, hoc in ueteribus animalium reponitur, & in ſuccum permutatur, qui ab internis partibus, illic trahitur, mox in corpus uniuerſum diſtribuitur. plantis igitur quoniam alimentum aliunde paratum, & in liquorem conuerſum capitur (id enim ut in terra ſemper eſt, ita ſemper in promptu habetur) non opus fuit inſtrumento aliquo in quod ueluti in penum reconderent, ac in liquorem præpararent: & quamquam habent tum alimenti deſiderium, tum familiaris ab eo quod non familiare eſt diſtinguendi facultatem, alioqui ab eadem terra ſuum allia

E nutrimentum, & lactucę ſuum nequaquam cãperent: alimenti tamẽ ſenſus contra quam animalibus datus non eſt: quia ex eodem loco, unde primum ortæ ſunt, proprium alimentum ſumũt: ſi enim ex ſimili primum ortę ſunt, nihil omnino ſentientes: cur ſimili quoque, niſi illud ante ſentiant, non nutrient? Quippe animalia ſi paratum haberent id cum quo primum orta ſunt, æque ac plantæ ſenſu carere potuiſſent: itaque cum alimentum præſens naturaliter habeant, illis non opus fuit, ſenſu quo irritatæ expergiſcerentur ad illud inquirendum, & ubi offerretur ſentirent, atque utile ne eſſet, an ſecus diſtinguerent. animalia uero quoniam non aliunde præparatum attrahunt,

F ſed in ſe ipſis conficiunt, non modo uentribus quibus tum reconderent, tum præpararent in terrę uicem indiguerunt, uerum etiam quia non præſens, ſed abſens eſt, ſenſu maxime opus habuerunt, quod ad illud inquirendum excitarẽtur, & ubi præſto eſſet, ſtatim ſentirent, cognoſcerent, diſcernerent; ne id ubi abeſſet, abeſſe uero ſolet, inquirere negligerent, ne ue ubi offerretur contemnerent, alimentique defectu perirent. Hinc nobis uentriculum, & alios uentre natura largita eſt, bobus omaſum, abomaſumque, Auibus ingluuiem, & alia aliis receptacula, quibus uelut penuariis cellis alimenta conduntur, mox in liquorem præparantur. Denique in alimenti

G uſu animalium ſtructura a plantarum fabrica plurimum differt: hę enim ſine ſenſu, ſine uentribus: illa uentribus ornata, & ſenſu, qui cum ad alimentum inquirendum, tum ad id quod iam quæſitam eſt accipiendum impellit, prædita ſunt.

Si quis interim obiiciat nutrimenti appetitum in plantis ſenſu non carere, argumento quoniam hic idem in animalibus reperitur; ut enim in his utile ab inutili per electionem diſcernitur, ita in illis familiare ab alieno per cognitionem diſtinguitur. is ſciat non unum, ſed duplicem in animali eſſe nutrimenti appetitum, alterum qui plantis communis eſt, alterum qui ab hoc maxime diſtat: illum naturalem, hunc cognitionis appetitum

H uocari: illum internis animalium partibus ineſſe, hunc primis animalium locis in quibus primum alimenta diſcernunt recondunt, cõficiunt: quia igitur alimentum ſenſu ſuo diſcernunt, prius quam in ſuos uentres illud recondant, non opus fuit, poſtquam reconditum eſt, ut idem ab internis partibus amplius diſcernatur, ſed ſatis fuit ſi tale ab eis, quales diſtinctum prius eſt, attrahatur. Ideoque hunc attrahendi appetitum non cognitionis participem, ſed naturalem appellari, non quod ſine diſcrimine quid uis internæ partes appetant (id enim & rationi, & euentui repugnat) illud

namque

A namq; precipue appetunt, quod ſibi ſimile, familiareq; eſt, hoc vbi præſto eſt, alienum relinquunt) ſed quod vbi propter reſolutionem tum ab interno calore, tum ab aere circumfuſo, aut propter aliam cauſam familiare nutrimentum deeſt, attrahunt quicquid intus occurrit, neque attrahere deſinunt quandiu egent. Plantæ igitur quoniam id alimentum quod ei a terra vnde primum orta eſt offertur ſolummodo accipit: (ſiquidem ex tali quopiam ante genita eſt, quale poſt ſuam generationem ad ſe tuendam exigit) vt alimenti cognitio neceſſaria non eſt, ita neq; alio appetitu quam naturali opus fuit. animal uero precipue perfectum & loco non fixum, preter hunc qui tam plantis quam interioribus eius partibus ineſt, appetitu altero qui ſenſus eſt, neceſſario indiguit. quia enim in id quod abſens, & futurum eſt, incumbit, atq; contendit: niſi id aliquo modo cognoſcat, aut ſentiat, neq; illud appetere, neq; illuc naturaliter impelli poteſt. ex his conſtare arbitror in plantis uidelicet unicum alimenti appetitum. Et hunc longe aliter quam obijcitur, cognitionis expertem eſſe: in animalibus uerò non hunc ſolum, qui in plantis, ſed & alterum & quidem ſenſu præditum deprehendi. itaq; cũ in his alimentum naturaliter abſit, ideoq; auide naturaliter appetatur, rurſumq; appetitus alter qui ſenſus eſt datus ſit, cui, ope alimẽtum alioqui abſens, ne aliquando deeſſet, in eorum uentres ſatis ſuperq; reconderetur, fateamur neceſſe eſt (niſi animal aut male affectum, aut nimis continens ſit) ubi iam illud præſto eſt, ſuaueq; fuerit, tamdiu ſumi quamdiu durat hic appetitus: durat autem, quo ad uẽtres, pręſertim primi, qualis eſt in auibus ingluuies in nobis uentriculus, repleri poſſunt: atq; hos ita repleri ut multo plus alimenti recipiant quam quotidiana neceſſitas requirit: proinde ſumpti alimenti copiam in primis uentribus animalium multo maiorem etiam naturaliter fore quam opus ſit pro nutrimento quod ſingulis diebus ſuppeditari conuenit, ne illud, quoniam (ut diximus) abeſſe ſolet internis partibus aliquando deſit: ſed ex his uentribus tãquàm ex penu recõditum ſuccum quotieſcunq; incidat neceſſitas, ſibi depromere poſſint; hinc boues adeo immodice ubi datur occaſio ſe ſe ſemper implent: hinc aues ſuam ingluuiẽ ita frumentis onerant, ut uix ſe ſe alis attollere queant: hinc leones, lupos, aliaq; animalia quibus in ſyluis cibus uenatione quęritur: tantum cibi unica hora ubi iucũdi alimenti commoditas datur, ingurgitare uideas, quantum per tres, quatuorue dies ſufficeret. idq; profecto non ſine mirabili naturę inſtinctu, ne ſi dũtaxat quantum quotidiana requiris neceſſitas alimentum caperent, poſtridie forſitan alimẽti defectu (quandoquidem id non ſemper ſe ſe offert) fame interirent. Internæ enim animalis partes (haud aliter quàm plantæ) ſemper ſibi præſens alimentum deſiderant. Quare optimo iure (ne aliquando ipſis quicquam deſit) natura animalibus non naturalem ſolum ut internis partibus appetitum inſeuit: ſed huic etiam uocatum ſenſitiuum, ſeu cognitionis participem adiecit: quo uidelicet non præſenti ſolum, ſed futuræ etiam neceſſitati proſpicerẽt: unde Vulpes, leones, apes, formicas aliaq; quamplurima non ſolum uentres ſuos quantuncunq; poſſunt ubi iucundi alimenti commoditas incidit explere, ſed etiam in latebras ſuas quantum per plures menſes ſuffecerit ra-

B pere, ac recondere ſępiſſime animaduertere liceat. Ergo (ut generatim patet) viuentia omnia quo plus alimenti præſto habent, ſi familiare fuerit, eo plus ſumere; ita conſiderata peculiari animalium fabrica & alimenti appetitu cognitionis participe: quo plantas ſuperant, ſpeciatim quoq; intelligi poteſt, animalia omnia plus alimenti (ſi iucundum id fuerit) ingurgitare quam quotidiana indigentia poſtulet. Ne tamen (cum non minor ſit uirtus quam generare, genita tueri) ſuperflua hęc alimenti copia ſubinde uitium aliquod corpori inferret, natura ſumma induſtria inſtrumenta quędam uiuentibus machinata eſt, per quæ quæcunq;

C abundantius, quàm internæ partes requirãt aſſumpta, uſui alicui eſſe nequeunt, commode excerni poſſent. Scire itaq; licet plantas quidem alimentum duntaxat molle, liquidum, ſuccoſum, concoctum, quale eſſe debet quicquid in aliti ſubſtantiam ſubire, & eandem augere uel inſtaurare poteſt, a terra haurire: animalia uerò alimentum incoctum aſſumere multis permixtum, utputa puluere, nucleis, ſpinis, oſſibus, lapillis, quæ plerumq; nullo pacto in alẽdi corporis ſubſtantiã conuerti queunt: Verum ne uocatus chylus quem plãtis terra, animalibus ſui uentres conficiunt, ab internis partibus attractus, & per uniuerſum uiuentis corpus ad extimas uſq; particulas diſtribu-

D tus redundãtia ſua quandoq; officeret: natura plantis quidem corticem, & extimas partes tanquàm ſuperflui chyli copiam excipientia inſtrumenta inſtituit; animalibus uerò præter totius corporis meatus, ſeu poros per quos concocti alimenti abundantia ſimiliter expelli debeat, etiam alia peculiaria inſtrumenta: ut inteſtina, Veſicam, nares addidit per quæ tum ea quæ redundant, tum quę cõcoqui omnino nequeunt expellerentur. Nam plantis, quoniam a terra nil niſi concectum, & in ſui ſubſtantiam conuerti aptum attrahunt, huiuſmodi inſtrumentis minime opus fuit. Vtrum autem uera expellendi facultate, ſicut animalia polleant: an potius (ubi alimenti copia la-

borant, uelut aquæ currentis impulſu partis poſt partem, quam, expulſu ad corticem ſua ſuperflua mittant)aliud tempus poſtulat. Interim non ignorandum fructus(dum in arbore ſunt)non minus quam arborem ipſam nutriri, nullas tamen expellendi uias quæ cernantur, habere, ut perſica, pira, mala, & huiuſmodi. Quomodo enim eorum partes uiciſſim cõſtringuntur, aut dilatantur? (his namq́; motibus ad expellendum opus eſt)quum ſimiliter tenſæ, ſolidæ, firmæ, & immobiles quantum ad hos motus ſemper excitant? Eadem ratio ramorum, & caudicis eſt, his adde, quod expultrix facultas ſine moleſtæ rei ſenſu(ut uno omnes ore aſſerunt) ad expellendum non excitatur: alioquin nunc ſæpius, nunc rarius, nunc amplius quam opus eſſet, excerneret: aut quum mouere oporteret, certe quieſceret: plantę uerò cum ſine ſenſu ſint, moleſtæ rei irritationĕ nequaquam percipiunt. Hinc Ariſt. 2. de partibus cap. x. inquit ſtirpium genus locum ſuperuacui excrementi nullum habet: cibum enim concoctum ex terra trahit. Et lib. 4. cap. 5. nulla planta excremẽtum habet. Ac Theophraſtus 6. de plantatum cauſis cap. 14, quoniam genus plantarum nullam uim excremẽtorum egerendorum obtinet, nihil attrahat ſibi quod minus alere poſſit ueriſimile eſt: quippe egeſtionem quoq́; illius aliquam ſubſequi oporteret.

Quod ſiquis aſſerat quemadmodum animalibus ubi excrementoſum quid in corpus aſſumitur: neceſſaria eſt expultrix facultas, ne intus retentum detrimento ſit; ita plantis, quas nimio alimento ſubinde luxuriare monſtrauimus, ne id parti alicui ſuperfluẽs eidemq́; uel ut onus incũbens moleſtiam afferat, expultrice opus eſſe quę id aliò pellat: is animaduertat non quoties aliquid ceu ſuperfluum ab aliquo relinquitur: expultricem ſtatuendam, ſed id alias partes tanquàm utile ſponte ſua attrahere, atq́; ita ordine quodam partem nimio ſucco grauatam ab alijs exonerari: niſi forſitan aliquid naturaliter incoctile huic promixtũ fuerit: quod plantis, utpote ſolum id quod alere poſſit, naturaliter attrahentibus minime uſuuenit. Hæc obiter. ſed ſiquis contra neget aĩalia ab alimenti nimietate toties lędi poſſe: cum tanta induſtria abundantium, & incoetilium alimentorum excernendorum inſtrumenta in illis condita ſint. Huic reſponsũ ſit, expulſionis inſtrumenta nõ ſemper patere: neq́; etiam expellendi uim attractrici facultati parem animalibus datam eſſe. Et ſi enim id imprimis animali ut pote cui hoc pacto copiæ noxa facile uitari poſſet, optandum uidetur: quoniam tamen animalibus non ita ſemper alimentum preſtò adeſt, ſed huius ſæpe non leuis penuria incidit adeo ut non ſemper in eius poteſtate ſit pro

E ratione indigentię nutrimentum capere, maluit ſagax rerum natura animal repletioni, quam nutrimentũ abunde ſuppeditatur, uitaq́; conſeruatur, obnoxium reddere, quam ſuperſtitioſe, atq́; ad amuſſim quicquid eſſet ſuperfluum euacuando, ſubinde in ſummum uitę diſcrimen adducere. Quo fit ut expultrix facultas tum ſolum par eſſe poſſit attractrici dũ modice replet: quod animali cui acerrimum frequenter bellum cum fame gerendum erat, minime expediebat; niſi enim copioſiore alimento contra inſtantem nutrimẽti defectum optime munitum fuiſſet: ſæpiſſime fame duriſſima confectum eſſet. Quare cum abundantioris alimenti repletioni expultrix facultas in F animalibus minime reſpondeat: manifeſtum eſt ubi maior accipiendi cibi commoditas datur, ibi maiorem plerumq́; repletionem relinqui. Hac uerò commoditate quoniam homo reliquis animalibus fœlicior exiſtit, mirum non eſt ſi ſępius quoq́; quam illa ab alimenti repletione noxam patiatur, unde eos, qui Cereri & Baccho ſtudioſius litant, plerumq́; cum alimenti cruditate colluctari uideas. Quamuis enim hominibus ratio data ſit ut inſatiabili huic abundantioris alimenti appetitui frænum inijcerent: paucos tamen reperias, qui non noctes dieſq́; ſtudium ſuum omne huc cõferant, ne quidpiam uentri unquã deſit. Ergo G ſi uiuens unumquodq́; ubi familiare alimentum paratum eſt, naturaliter ſumit nimium, ſi expellendi vis tum in bruto, tum in homine naturaliter imbecillior eſt, quam ea quæ appetit, atq; attrahit; ſi animal unum quodq́; uentres habet in quos alimenta quo ad poteſt recondit: ſi appetitu pollet, quo hos eoſdem pariter expleat: deniq́; ſi homo ſua induſtria alimenta, quæ alioqui abeſſe ſolent, ſibi magis ad manum parat quam brutum: neceſſe eſt ut homo(niſi mutilus ſit, aut niſi uelit abſtinere)nimium alimentum ſępius quam brutum in uentres ſuos congerat, ac proinde alimenti redundantia ſæpius laboret. quod enim dicitur optimam naturam quantum appetit, tantum con H coquere, ſi ad corporis uel temperaturam, uel habitudinem (ut author uoluiſſe uidetur) referamus: re ipſa uerum eſſe nunquam inuenie mus.

His poſitis, non arduum eſt explicare cur mulieri menſtrua contingant, deinde cur crebrius, mox cur ſecundum hanc crebritatem vberius quam brutis accidant. Sed imprimis non oportet ignorare menſtrua generatim quidem nuncupari excrementa humida, quæ ſtato quodam tempore per vterum, ante quam conceptio fiat naturaliter prodeunt, ſpeciatim uerò cruenta quædam, quę ſingulis menſibus ab vtero naturaliter excernuntur: illa communia eſſe tum brutis, tum mulieri-

bus

bus, hæc propria mulieribus. ideoq; menſtrui nomen ſortiri, quod per ſingulos menſes mulieribus accidant. ſic enim græci καταμήνια . . . perinde ac ſi diceres κατὰ τὸν μῆνα ideſt iuxta menſem vocant; licet aliqui potius κατὰ τὴν μήνην ideſt iuxta lunam vocari contendant ac ſi lunæ motum ſequentur: ſed quia nunc luna increſcente, nunc deficiente, nunc lumine plena, nunc vacua contingunt; non quia lunæ motui ſubijciuntur: ſed quia intra tantum tẽporis ſpacium, quanto luna totum orbem circuit qui menſis appellatur, fieri ſolent, menſtrua nuncupari conuenit. cur uero per circuitum quoq; menſe reuertantur in ipſum continens, atq; contẽtum reijcere licet: illud enim humorem ad uteri venas circumuicinaq; loca ſenſim repentem, intra menſem plus, minuſve continere, hoc autem contineri pro natura hominis poteſt: hinc forte Hip. in libro de ſeptimeſtri partu peculiarẽ in corporibus vim menſem habere opinatus eſt.

Hactenus quid menſtruum dicatur, & vnde illius nomen deriuetur. Iam cur fiat inueſtigemus. Pleriq; omnes id & ſecundum naturam eſſe, & a natura pro fœtu alendo mulieribus dari putant, quia enim brutæ fœminæ licet ſingulis menſibus talia excrementa non ſortiantur, vbi tamen concipere volunt, his vulua prominet & ſuccus quidam craſſus, mucoſus hinc proſilit, iure aliquis aſſeret menſtruum ſecundum naturam effluere; id mulieres aliquæ palàm oſtendunt, quippe quæ triẽnium, quinquennium, ſeptenniumve menſtruis carent, deinde concipiunt, ante verò quam concipiant (ſi non ſæpe) ſaltem ſemel in menſtruis ſunt (vt obeſę cuidam Romanæ nunc accidit) & omnino quæ cõcepturæ ſunt, plerunq; his menſtrua anticipant, & bis terve antea fluunt; adeo vt menſtruis præcedentibus magna ex parte conceptio fiat (ſi enim aliquę vtputa quæ lactant, & nonnullæ quę non lactant abſq; his interdum concipiunt, ad raro contingit) quod autem magna ex parte fit, id maxime ſecundum naturam eſt. Sed pro fœtu alendo gigni partim verum, partim non verum eſt; quippe natura nutriendi fœtus ſtudioſa (vbi concipiendi tempus adeſt) alimentum pro fœtu alendo in vterum mittit: ſed quod ita ſuperet vt foras effluat, neceſſe non eſt; quum ſatis ſit (nam aliquæ nullis menſtruorum uicibus concipiunt) ſi tantum humoris vtero contineatur, quantum prolificis remanet a purgatione: Vnde ad fœtum nutriendum (ſi eo quod effluit iccirco menſtruum dicitur) inſtitui non uidetur? At id quoniam matri ſuperabundat (alioqui ad cõcipiendum non mittetur) niſi poſtquàm in vterum deuenit, conceptio ſequatur, foras excerni vtpote ſuperuacuum oportet, pro fœtu alendo inſti-

A tutum eſſe (quamquàm ab hoc fine defecerit) probare licet. quum igitur conſtet menſtrua ſecundum naturam eſſe, & ſic quidem pro alendo fœtui, ſic vero non, inſtitui, ſimulque matrem plus alimenti quam ſibi ſoli opus ſit, capere, & non tantum id in vterum mittere, ſed antequàm conceptio incipiat, & poſtquàm incœpit ſi forte fruſtretur, extra pellere: menſtruorum quidẽ cauſa gratia cuius vocata: fœtus. vnde verò motus principium: matris nutrimentum, quod eidem in vtero, aut circa vterum redundat, & naturam ipſam ad expulſionem ſtimulat, erit. Hæc in brutis aperte conſpicimus: quippe quibus dũ conceptura ſunt vulue os humeſcit, vnde craſſum quiddam modo

B ſubalbidum, modo ſubruffum, ſubrubidumve diſtillat: vbi coire non appetunt, concepturaq; non ſunt, vteri os ſiccum eſt: nihilq; prorſus illinc effluit: ſed hoc illis hyeme vbi pabuli inopia eſt, accidit: illud vere, vbi quam plurima nutrimenti copia: Hęc eadem in mulieribus uidere licet: quod tum ſeneſcentes, tum impuberes, neq; menſtrui quicquam ſortiantur, neque vterum geſtent, quoniam hæ in pueritia, & ſi multum alimentum conficiunt, tamen propter incrementum alimento multo quod fœtui alendo ſufficiat, non abũdant (licet Hip. lib. de genitura non huic quidem rei, ſed venarum tenuitati quę puellis hac ætate contingit, id ipſum acceptum referat) in ſenecta vero æta

C te propter caloris imbecillitatem multum cõficere non poſſunt: vltra verò pubertatem, & citra ſenectutem, quia plurimum alimentum concoquunt, eodemq; redundant, & mẽſtrua naturaliter habent, & paſſim concipiunt: alioqui ſi parce nutriantur, ieiunet, ſi ſeipſas abſtinentia premant: & ſi per ætatem habere menſtrua poſſunt, ſæpe tamen neq; habẽt, neq; cõcipiunt. Natura.n. magis ſollicita eſt de eo quod iam eſt, quam de eo quod futurum eſt: primum ſiquidem matrem nutrire ſtudet, deinde quicquid nutrimenti ſupereſt, id conceptui ad fœtum alendũ tribuit: vbi nõ ſupereſt, pro matre ipſa quicquid alimenti eſt, ſeruat.

Itaque quum menſtrua concipiendi gratia

D ſint, & ab alimento quod matri ſuperabundat ad vterum miſſo primum: vnde motus accipiant: perſpicuum eſt qua de cauſa fiãt: Nunc cur mulieribus crebriuſquã brutis cõtingãt, inquirendum, ſanè uidetur aliquibus non minus ſæpe in his quam in illis menſtrua gigni, ſed in brutis latere: quod fœminis quæ piloſe ſunt, in pilos abſumantur: his quæ pennatæ, in pennas: his uerò quæ ſquamoſę, in ſquamas. id quod & ſi ualde durum eſt, facile tamen recipi poſſet, ſi leæna piloſior quam leo, ſi pauo fœmina magis pẽnata quam mas, quod de cæteris quoq; brutis dici licet. Huc accedit quod huiuſmodi mares: quia ſemen emittunt con-

traria rõne minus piloſi, minus pẽnati,minus
ſquamoſi q̃ fœminæ,quæ ſecundum eos femi-
nis expertes ſunt, eſſe deberent: quum con-
tra ferè ſemper accidere uideamus. Neq; re-
ɛ̃te quis ad hæc reſpondens,aſſeret brutas fœ-
minas magis quàm mares exiguis pilis, pen-
nisve naturaliter eſſe: Mox quemadmodum
mulieri cui pili uix apparent, ſi menſtrua ſup-
primantur(ut Epid.6.ſectione ult.Hip.innuit)
pili creſcunt, barbaq; naſcitur, ita brutis quũ
menſtrua deficiunt, his quidem in pilos, his
autem in pennas abire demum quia maſculo
rum comparatione ſine pilis, penniſve natu-
raliter ſunt,non ſequi quod magis piloſæ, pen
natæve quàm mares eſſe debeant,eo quod mẽ
ſtrua illis retineantur. Sed ſequi ſi tum fœmi-
næ, tum mares æqualiter piloſi antea eſſent.
ſed hæc puerilia ſunt. quis. n. equorum, bo-
uumq́; fœtus quum mares,tum fœminas, aut
trimeſtres ſeptimeſtreſve, aut annuos, ante-
quam menſtruorum,aut concipiendi tempus
adſit, ęque piloſos eſſe negauerit? quod ſi an-
tequam menſtrua accedant,& mares,& fœmi-
næ æqualiter piloſi ſunt, fœminis verò poſtq̃
accedere debent, in pilos vertuntur, neceſſe
eſt brutam fœminam, & ſeipſa, & mare, qui
ęque piloſus ante erat piloſiorem fieri. Sed
adhuc eundem ſermonem de his quæ pilis or
nantur (quo veritas magis eluceſcat)priuatim
perſequamur. Itaque ſi quemadmodum mu-
lieri ubi menſtrua ceſſant, pili creſcunt, ita
brutis, quæ pilis inſigniuntur hoc idem con-
tingeret. contraria ratione quia per hyemen
his menſtrua ſupprimuntur per id tempus pi
li magis apparerent: quum tamen decidere ſo
leant: Præterea ſi menſtrua vbi effluunt, tum
pili decidere deberent: his autem vere potiſ-
ſimum effluunt, vere vtique brutis pili deci-
derent; quum tamen per id tempus augeri
manifeſte cernantur, neq; rectum eſt reſpon
dere quod vbi menſtrua fluunt, tum retinetur
aliquid, quod idoneam pilis materiam ſuppe-
ditat: quia ſic quoq; non ſolum vere, ſed alijs
temporibus brutæ habere menſtrua poſſent,
& pilis nihilominus ornari. neque item mu-
lieri licet in menſtruis ſæpe ſit, quo minus ta-
men piloſa quàm uir eſſet impediret. Quæ
quum ita controuerſa ſint probabilius eſt a
frequenti alimentorum redundantia qua mu-
lier (vt ſępius a nobis dictum eſt) animalia
omnia antecedit, quam ab aliqua alia cauſa,
ita frequenter menſtrua proficiſci, atque ho-
rum portionem aliquam, vbi aliquantulum
retinentur, & exigua effluunt in pilos qui-
dem abſumi poſſe, quemadmodum vere bru
tis euenire comperimus, quippe quibus per
id tempus & menſtrua contingunt, & quia
pro pabuli copia multo parcius quàm mulie-
ribus (vt infra dicemus) prodeunt, potiſſi-

E mum pili creſcunt; Sed non ideo menſtrua
illis ſæpius quam mulieribus deficere, quia
in pilos vertuntur, ſed quia nutrimenti v-
bertas crebrius deficit, iccirco menſtrua cre-
brius deficere. Hæc enim matribus ad fœ-
tum alendum a natura contingunt vbi plu-
rimum alimenti eiſdem redundat. Itaque
mulier quoniam humana prudentia quoti-
die paratum habet alimentum, ita ut ferè
nunquam id ei deficiat: & quoniam parato
expleri (vt proxime diximus) commune eſt
animalibus omnibus. hinc fit vt quotidie hoc
eodem repleatur,alimentumque in ea multo
ſæpius q̃ in brutis redundet. Hoc igitur, quia
frequentius euenit, frequẽtius quoq; in vterũ
F pro cõceptu trãſmittit? At brutis quia minus
ſępe præſto ſunt alimenta, tum propter tem-
porum iniurias, tum propter illorum ſocor-
diam, qua futura negligunt, & non niſi id
quod pręſens eſt plerumque vident, iccirco
minus ſæpe in eis ſupereſt, quod conceptui
futuro ſatis ſit. Hinc equę, aſinæ, vaccæ in
cunte vere in menſtruis ſunt, quia per id tem
pus magna pabuli copia ſuppetit, qua explen
tur, atque pingueſcunt. non quod natura ma
gis hoc tempore, quàm alio conceptum ap-
petat. (ſemper enim hunc appeti iuſtum eſt)
ſed quia per aliud tempus tantum his alimen
ti non ſupereſt, quantum conceptui ſimul &
matri ſufficiat: Quamquàm minime nega-
G uerim quod cæteris paribus, multo prom-
ptius vere quam alijs anni temporibus con-
ceptus fiant, propter ſolis, & cœli, & aeris
vim, tum exiſtentem in locis, vbi degunt a-
nimalia, tum ingenitam alimentis, quæ ſu-
munt. Hinc & caniculæ, quæ nobiſcum ue-
ſcuntur, quia nutrimẽto frequẽtius fruuntur,
crebrius concipiunt: & domeſticæ columbæ
fœcundiores ſunt quam ſylueſtres, his enim
maior pabuli commoditas: proinde plus ali-
menti ad oua concipienda ſuppetit. quo fit
vt ſylueſtria quia minus pabuli reperiunt, mi-
nus ſæpe concipiant. Vbi uero hæc eadem
domeſtica fiunt, quia parata magis reperiunt
alimenta, frequentius concipiant: fœcundio-
H raque euadant.

Ex his patet cur menſtrua mulieri frequen-
tius quàm brutis contingunt. cur verò quo-
ties contingunt, mulieri quoque per id tem-
pus magis abundanter effluant, exiſtiman-
dum non eſt quod mulier frigidior, aut cali-
dior fit quàm fœmina bruta, neq; item quod
ocioſiorem vitam degat, quoniã & inter bru
ta fœminæ tum frigidiores, tum calidiores,
tum magis ocioſæ reperiuntur: neque quod
maior alimenti commoditas ſit mulieri: quę-
dam enim domeſticæ animantes præcipue
quadrupedes,ut caniculæ,equæ uace, præfer-
tim uere arbitratur ſuo bibunt, comedunt

quantũlibet,& quantum poſſunt: menſtruum tamen ęque copioſum atque mulieres per id tempus habere minime conſpiciuntur: ſanè mirum eſſe videbitur quod tum equabus, tum vaccis minus ſit mēſtrui dum cōcepturę ſunt, quam mulieribus, quæ cęteris paribus, ut minore ſunt corpore, ita minus comedunt, atque bibunt: niſi id fiat quia tum eę tum alia bruta prono ſunt corpore, mulieres autem erecto, in illis enim ſuccus omnis, qui ad uterum tranſmittitur, non per locum a ſummo ad imum vt in muliere, ſed per planum illuc defertur, & ſubinde foras erumpit: ita vt ille in præceps defluat: hic vero ſenſim repat: quo fit vt lentins, ac difficilius illinc extra pro- B deat, ac multo pluribus diebns indigeat: nos vero non turbet quod inter mulieres quæ plus comedunt bibuntque, plus habent mēſtrui, quæ vero minus, minus: ita vt maiorem minoremve alimenti copiam plus minuſve menſtrui ſequi uideatur, non autem ſtaturæ ſitum rectum aut planum: nam non inter mulieres comparatio nunc fit, ſed inter has & fœminas brutas. quippe in muliere (quia recta eſt ſtatura) quod fluit: magis confertim fluit, ſed in hac multo plus quam in illa quo, plus minuſve alimenti accipitur: ac vt plurimum intra tres dies, aut quinque, aut paulo plures naturaliter excernitur, ac maiore ēt copia quã requiratur: in brutis verò poſtquam incœpit C (vt diximus) longiori tempore opus eſt vt expurgetur: quia licet id quoque copioſum ſit: propter ſtaturam tamen eorum pronam paulatim fluit, tantumque abeſt vt plus iuſtò illinc defluat, vt propter ſitum æque plauum, ſemper illius aliquid retineatur. Hinc forte canes maſculi fœminarum vuluas tam frequenter lambunt, quia.ni.illæ niſi repurgentur: coitum detrectant, nimis uerò diu repurgatio durat: frequentiore lınctu repurgandi tempus accelerant: quod ſi alia bruta idem non faciunt: id quia non ęque atque canes lingua vtuntur contingit. ſed hæc tamquam ridicula omittantur. Itaque cauſa quam obrem per id tempus quo menſtrua fluunt D maiore copia mulieribus quam brutis fluant: ſtatura earum recta eſt, licet in utriſque æqualis pabuli commoditas atque eadem in corpore alimenti ubertas conſtituatur, quod enim in brutis per plures dies paulatim excernitur, id in illis propter figuræ rectitudinem, per pauciores efflnit; multoque plus apparet eſſe. niſi forte his quoque accedat nutrimenti quo mulier quam quo bruta veſcitur opportunitas promptior atque ad copioſum ſanguinem gignendum aptitudo maior: ſed his omnibus potior eſt dicta rectitudo ſtatuere. Adde quod hic figurę ſitus non modo quan-

A tum pro corporis ratione ſatis eſt: ſed etiam aliquanto plus quam opus ſit, deorſum irruere ſuccum inuitat, qui naturaliter quia grauis eſt, eo fertur; contra uerò in brutis (ut diximus) eundem potius retineri, quam effluere facit: utrunque perſpicuum eſt conſiderãti quod in mulierum menſtruis ſanguis quàmplurimus, in brutorum autem ſæpe uel nullus, uel admodum exiguus cernitur; utpote quem natura quanto maxime poteſt (niſi quid impediat) perpetuo retineat. Ideoque mulieres (ubi menſtrua cohibere uolumus) non ſtare quidem ſed ſupinas iacere iubemus. Et quia per hanc ætatem qua men- B ſtrua illis contingunt, proprij alimenti aliquid foras effluit (vt ex ſanguine prodeunte perſpicitur) plerunque plus atque frequentius q̃ uiri pro corporis habitudine comedere bibereque coguntur: quemadmodum nutrices, utpote quibus magna nutrimenti copia in lac abit, immodice potant eduntq;. Hinc ēt eædã citius quam uiri ſeneſcunt, quoniam ijs plus alimenti quam par eſt cum his menſtruis excernitur, quod ut uires ipſas minuit, ita viuitam efficit breuiorem, id quod brutis fœminis uſu uenire non ſolet. Hinc minus piloſę quam uiri, & ſępe ſine pilis ſunt, quoniam excrementum, quod pilis gignendis ſufficeret, per uterum plus ęquo delabitur. At ſi brutæ C fœminæ magis uere ubi menſtrua ſortiuntur, quam hyeme, ubi eiſdem carent pilis inſigniri uidentur, id quidē nō à menſtruis aſſequuntur, ſed ab eo quod quum in menſtruis ſunt, & alimenti ubertate luxuriant, & propter ſuã ſtaturam planam ſemper aliquid intus retinent, quod quia redundat in pilos prompte conuerti poteſt. Quod igitur mulier in menſtruis tum crebrioribus, tum pluribus quam bruta ſit, ſatis oſtenſum arbitror, ſimulq; cur fęminis in uniuerſum menſtrua fiant, atq; hæc omnia à nimio alimenti uſu contingere, eo quod animal unum quodq; ubi alimentum familiare ſit & plurimum, id naturaliter capiat nimium.

D Cæterum dubitanti, quum uir non minus quam mulier alimenti ubertate luxuriet: quo ſe tanta copia uertat: non enim ille, ut mulier, menſtrua ſortitur. Reſpondetur, non exiguam eius partem tum in pilos tum in ſemen abire. Ideoq; mulieres quibus menſtrua deſunt, piloſas fieri, & uiros proportione ſui corporis quam plurimum ſemen emittere, atq; quum coeunt: multo plus alimenti quam mulieres requirere. Nō exiguam etiam conſumi exercitatione & labore. Quippe mulier ocioſam, uir laborioſam uitam uiuit. proinde mulieres quę multum exercentur: multumq; laborant, minus menſtrui habent:

uiri

uiri autem qui in ocio degunt, ſanguinis fluoritum e naribus tum ex alijs locis obnoxij ſunt, & nunc podagra, nunc arthritide, nunc calculo, nunc alijs morbis qui alimenti copiam ſequuntur, grauius & frequentius quam mulieres per eas ætates ubi menſtrua fluunt, afficiuntur. unde illud Hippocratis, Mulier podagra non laborat, niſi menſtrua defecerint: hinc gentes quędam apud orientem, quia parce uictitant, ferè ſemper incolumes uiuunt. Hinc quoque Hippocrates de morbis quarto: ſi homo parum edit (inquit) & parum bibit, nullum morbum hoc ipſi inducit. Atq; id (ut arbitror) quantum attinet ad morbum qui tum a cibi tum potus redundantia creari poteſt.

Vitium quoddam putredinis in alimento quod intra uterum humano fœtui ſuppeditatur et dictorum morborum cauſa dicitur, in eſſe.

Cap. X.

QVVM igitur mulier multo plus menſtrui, multoque ſæpius quam bruta fœmina ſortiatur, id uero poſtquam concepit, nouem decemve menſes (ut moris eſt) ſuppreſſum ferat: neceſſe eſt id ipſum tum in toto eius corpore tum in vtero præcipue, quia fœtui alendo deſtinatur, multo maxime redundare. Nam quod ſingulis menſibus multo plus quam opus eſt (ut ex dictis patet) ad vterum fluit: ſi nouem menſes (ut vterum gerentibus euenire ſolet) retineatur, quomodo non erit nimium? Id etiam alicuius brutę fœminæ exemplo facile probari poteſt: Vaccæ enim & equæ non ſæpius quemadmodum mulier ſed ſemel tantum intra decem menſes aut paulo plures tale quid habent: neque tantere a tametſi ſemel tantum, plus tamen quam mulier pro corporis ratione habent: quin immo (ut ante diximus) aliquanto minus: ambæ vero ſuis fœtibus ſufficiens præſtant alimentum: & quod mirabilius eſt, hoc eoſdem perfectiores multo quam mulier pariũt: quæ omnia planè ſignificant alimentum in earum vtero neque abundare neque deficere. At mulier quum non modo ſemel ſed nouies intra nouem decemvé menſes habere menſtrua ſoleat, atque ſigillatim maiori copia fermè quam brutæ fœminæ neceſſe eſt ubi concepit quia tunc iſta ſupprimuntur, nequealiqua naturalis euacuatio ſubinde ſequitur, ut alimentum in ea pro fœtu plus octies nouieſve quam in bruta fœmina redundet.

E quocirca non exiguum erit quod in corpore prægnantis mulieris ob menſtruorum retentionem relinquitur, ſed multum atque ſuperfluum. Cuius rei non leue teſtimonium quoque eſt partus purgamentum adeo copioſum, tunc enim tanta ſuccorum copia non prodiret, niſi intus ſuperuacanea atq; inutilis fuiſſet, ſecus quam in brutis. quum enim in his ferè totum vtile ſit, quod in vtero pro ſuo fœtu retinent; poſt partum aut nullum purgamentum aut exiguum & perraro habent. Vtrumque ſici arboris exemplo ſidem acquiret: ſi.n.maturæ ficus ab eius ramulis auellantur, quia iam alimentum ferè
F nullum ab arbore ad illas fertur, nihil lactis in eo articulo quo ramulus pediculo iungitur, inuenitur, id quod brutorum partui ſimile eſt. Sin immaturæ: lac non exiguum illinc prodit foras: licet enim id ueluti quidam abortus ſit: quo ad tamen ſuccum qui poſt exit, mulieris partui non parum conuenit. adde quod ubi nutrimentum adhuc ad eſt, aulla ficu lac exit, ubi non adeſt, nihil exit: adeo ut etiam ſimilitudine rationis quæ a ſucci redundantia & defectu poſt auulſum ex arbore fructum ſumitur: aliquis non inepte argumentari poſſet: quoniam ſucci multi fluor, mulieris partum ſequitur, alimentum eius fœtui non modo ſufficere ſed affa-
G tim abundare. hinc mulieribus vterum gerentibus, non autem brutis tot vomitus tanta cibi faſtidia, tot tantique præter naturam affectus, qui expletionem aut plenitudinem ſiue multitudinem ſequi ſolent. hinc infantibus plerisque poſt ortum & capita & uultus puſtulis replentur, lactimen noſtri uocant: hinc aliqui licet id minime animaduerterint, tamen tamquam fato quodam ducti morbillos atque uariolas a menſtruis; propter grauiditatem retentis creari cenſuerunt. Id etiam illinc ſuaderi poteſt, quod uidere liceat humanum fœtum a generationis principio ad partum vſque ſucco quam plurimo ſemper obductum eſſe, in eoque totum im-
H merſum ſemper natare; fœtum uero brutum contra, parum admodum eius ſucci habere, ut tum ex allatis rationibus tum ex anatome ipſa facile intelligi poteſt: niſi forte mater eius donec vterum gerit, pabulo affatim fruatur, ut aliquæ capræ, oues, ſues; quia enim fœmina bruta minus habet menſtrui, non poteſt multo alimento fœtus in eius vtero laſciuire, ſed neceſſe eſt vt a matris quoque uenis accipiat, & ad ſe trahat. non quod nihil ſucci in tunicis eius ſit, ſed quod non æquè atque in vtero mulieris redundet. His accedit anatome quia fœtus in brutis quanto maior

maior fit ut in vaccarum conceptibus uidemus, tanto minus habet ſuccorum tum in allantoide, tum in animo: id quod aperte redarguit ſupinam illorum ignorātiam, qui amnio fœtus ſudorem, allantoide vrinam contineri commentantur: non animaduertentes quod quanto maiores ſunt fœtus, tanto plus ſudoris, plusque urinæ in tunicis habere cogerentur: quum tamen in brutis contrarium anatome ipſa, & paſſim & palam oſtendat. Sed hæc alias. fœtus uerò humanus niſi quid obſtet uſque ad partum ſemper illorum quā plurimum habet: amnios enim tunica ſucci ſemper plena: hac vndique inuoluitur, contentoque in ea liquore vndequaque ſemper circunfunditur: id quod etiam aliquibus brutis euenire quidem ſolet; ſed neque ſemper, neque ſæpius: pleraque enim exiccatis, conſumptisque ſuccis in lucem prodeunt. tanta igitur ſucci copia tum in utero muliebri, tum in tunicis, quæ fœtum ambiunt, exiſtente, ſupra etiam modum ob dictas cauſas abundante, diuque propter prægnationem retenta loco undique clauſa, calore præſenti, fieri non poteſt quin corruptionis aliquid contrahat, quale ſuccis omnibus unà cum calido alicubi diu clauſis uſuuenire ſolet; id autem uitium quia rei dulci contingit, dulcia uerò celeriter putreſcunt: putredo ipſa eſt: maior, minorve prout ſuccorum ſuperfluitas, naturaque patitur. mulier namque non ſolum antequam grauida fiat, ſed etiam poſt (ſi menſtrua ſupprimantur) ut ante ſignificauimus, ſuperfluitate laborat: atque utrouis tempore, quia illa ſuperuacanea ſunt, & retinentur, & male tranſpirant, putredini fiunt obnoxia: quod uero ante conceptum id contingat probare non eſt neceſſe. in conceptu autem id fieri oſtendit tum quod dum fœtus naturaliter oritur, ſuccus multus ſubinde prodit: ſæpe viridis, ſæpius pallidus, ſæpisſime albidus, interdum ſubcruentus, non raro fœtidus: Adhæc circa alas circaque inguina ſitus quidam nunc pallidus, nunc ſubuiridis inuenitur: tum ipſius fœtus antequam perfecte abſoluatur exitus; is quippe ante perfectionem accelerarur, aut quia locus non late patet, ſed anguſtus eſt; aut quia deeſt alimentum, ut in canibus, fælibus, atque alijs huiuſmodi: aut quia etiam ſi redundat, vitiatum tamen eſt. Primum hoc loco admitti non debet, quia ut gemellis etiam ualde magnis muliebris vterus ſatis amplus eſt, ita vni ſoli donec omnino. ſicut equinus fœtus abſoluatur, amplisſimus eſſe poteſt: ſecundum, & ſi quidam magni viri concedant in homine, nemo tamen (ut reor) qui ſuperius

A a nobis ſcripta perlegerit, aſſeret. Relinquitur ergo vitiatum eſſe, & (ut narrauimus) putre. Id enim donec ſemiputre durat, alere quidem fœtum (ut proxime diximus) poteſt, ſed ubi eo putredinis peruenit, ut ualde putre euaſerit, tantum abeſt ut a fœtu tunc attrahatur, ut eum ad exitum properare magis cogat. quo fit ut non æque perfectus atque bubulus, & equinus prodeat humanus fœtus: nimirum propter alimentum ab initio quidem modice putre: poſt uerò tam longo temporis ſpacio longe magis putre, atque contrarium.

Sed quoniam id quum nemo hactenus dixerit, nedum ſcripſerit, authoritatis uel B tenuis uel nullius exiſtit: lector nobis indulgeat: ſi paulo ulterius digrediamur, ut quod nouitas illi demit, id frequens eiuſdem repetitio pluribus dubitationibus & rationibus uicisſim adiectis reſtituat. Dicet enim aliquis ubi mulier uterum gerit, menſtrua ſecūdum naturam ſupprimi, quod ſecundum naturam ſupprimitur: ſi non tranſpiret ſi obſtruatur, neque lædere neque putreſcere debere: putredo enim præter naturam: Ideoque Hippocratem recte docuiſſe libro de pueri natura grauidam a retentis menſtruis non lædi, quando inquit, mulier quum uterum gerit a menſibus prodeuntibus propterea non dolet quod ſanguis C non conturbatur: aceruatim abire ſolitus ſingulis menſibus: ſed procedit ſenſim & modice citra dolorem quotidie in uterum ipſum & quod ineſt intus in utero augeſcit. Sanè ſi ſanguis iſte menſtruus appellatus qui a natura pro fœtus nutrimento (ut ponitur) in uterum mittitur tantus ad unguem eſſet, quantus nutriendo fœtui ſufficeret, quemadmodum in brutis multis uidemus, uerum utique eſſet id quod obijcitur: ſed cum multo plus ad uterum (ut ſupra declarauimus) deferatur, quam fœtus humanus egeat, neque id prius expelli queat, quàm partus ipſe abſoluatur, alioqui reliquum quod uſui eſt unà expelleretur; non omnino ſecundum D naturam retinetur ſed partim ſecundum naturam, partim preter naturam, ſecundum naturam quidem qua fœtui alendo ſeruit, preter naturam uero, qua nimium redundat: natura enim menſtruis omnibus uiam claudens propter conceptum, quanquam omnibus nequaquam eget non poteſt tamen non retinere omnia: quia ſic hac diſtinctione uteretur, ut eorum partem expelleret, partem retineret, aut natura non eſſet, aut ſi eſſet, ſæpe numero eluderetur, ut pote quæ dum ſuperfluum uacuare tentaret, plerunq; fœtum ipſum uel imbecillio-

rem

rem uel morboſorem redderet, uel ante
tempus expelleret. Itaq; tanta ſuperfluitas
non tota ſecundum naturam (ut ponebatur)
in vtero retinetur, ſed partim ſecundum natu
ram partim præter, ex quo ſequitur ut ne-
que penitus putreſcat, quia partim ſecundum
naturam eſt, neque omnino non putreſcat,
quia partim præter naturam diu incluſa ma-
net: ſed ut aliquo modo putris fiat, & eam
putredinis ſpeciem ſubeat, quæ quo minus
ali fœtus poſsit nequaquam impediat: quem
admodum lacuſtris paluſtriſve aqua ſe in-
terdum habere ſolet, quæ licet putredinis cu
iuſdam particeps ſit, in ea tamen ranæ, can-
cri piſces naſcuntur & uiuunt. Ad Hippocra-
tem verò quia quotidie experimur grauidas
uomitibus infeſtari & citta & alijs præter na-
turam affectibus corripi, atq; hæc omnia a re-
tentis mēſtruis (ut ante probauimus) euenire:
reſpondendum comparate non autem ſimpli
citer fuiſſe locutum: comparat enim grauidas
ad non grauidas ut ſequentia uerba decla-
rant: atqui uterum non geſtantibus ubi men-
ſes non prodierint propterea dolor oboritur,
& reliqua. Hæc igitur comparatio non prohi-
bet quo minus grauida propter menſtrua re-
tenta tum doloribus tum alijs malis afficia-
tur, ſed prohibet quod magis quàm non gra
uida. Porro melius erat tantam ſanguinis re-
dundantiam in grauiditate non retineri ſed
foras expelli aut infra corpus in aliquā parti-
culam ſeorſum delegari: & omnino ſi quem-
admodum agricola ubi pinus alimenti copia
laborat, hanc eandem multis in locis perfo-
rat, ut redundantia foras affluente, ſtrangula-
tio quę illinc imminet, auferatur. Ita natura
ſuppreſsis propter grauiditatem menſtruis ali
quam uacuandi uiam inueniret: humanus fœ
tus in huius putredinis incommoda nequa-
quam incideret. Sed quoniam illa ut manife-
ſtum eſt ad fœtum nutriendum a natura inſti-
tuuntur, ſimulq; quo ad hic in utero naturali-
ter ineſt, retinentur, neceſſe erat hanc redun-
dantiam aut intra vterum incorruptam ſerua-
ri, aut planè corrumpi atq; putreſcere, nam
per vterum aditu ſenſim facto, paſsim euacua-
ri, ut nunc minime contingit, ita fieri ante
non poterat: ſiquidem natura dum expellit,
& rationis expers & bruta eſt: periculum e-
rat, ne uia patefacta & uteri ore hiante æque
fœtum eiuſq; alimentum totum atq; ſangui-
nem redundantem expelleret. At uerò ſi hæc
redundātia incorrupta permanſiſſet, quia ſan
guis natura dulcis eſt, dulce autem rapide at-
trahitur, & quia innatum eſt uiuentibus om-
nibus (ut ſupra docuimus) alimento familia-
ri, ſi copioſum & preſto fuerit, immodice re-
pleri: tanta nimirum copia fœtus obrutus ubi
E ſecundum ſua membra diſtinctus fuiſſet, qui
fieri poterat quin antequam in lucem prodi-
ret alimenti nimietate ſuffocaretur aut tabe-
ſceret atq; periret? quemadmodum arbores,
quæ in tædam mutatę ſunt, (ut Theophraſtus
& quinto & ſexto de plantarum cauſis & alibi
docuit) alimenti nimietate moriuntur: quum
enim auram attrahere nequeant, nec ullo pa-
cto ſpiritu uti poſsint, propter obeſitatem cō-
dēſationéq; ſtrangulantur. Sic Hip. quarto de
morbis cui plātæ (inquit) in terra cognatus hu
mor multo uberior eſt, quam conuenit, ea plā
ta ęgrotat. Quippe ſanguis quo ad quidē ani-
mantis partes confuſæ atq; indiſtinctæ ſunt,
quia intro recondi ab attrahente nequit, tan-
F tus attrahitur niſi quid accidat, quanto opus
eſt, ut ſeminibus in terram pinguiſsimam ia
ctis ortu primo antequam eorum particulæ di
ſtinguantur, uſu uenit, ubi uerò loci iam ab-
ſolutis animantis partibus adſunt, in quos ar-
ripi contineriq; poſsit, ſi multus ſimul ac ſua-
uis eſt, immodice replet, neq; uinci neq; co-
qui poteſt; per uniuerſum igitur effuſus ſicut
oleum immoderatum lucernam, & multa li-
gnorum ſerues igniculum (talis enim in vtero
fœtus eſt) meatus obturans opprimit, ita fœ-
tum ſua copia ſingulas eius partes ſubiens at-
que opplens extingueret. quippe propter co-
piam repleto atq; obturato chorio & umbili-
co per quæ ceu per radicem vt planta a terra
G ſic ab vtero fœtus trahit, aut ſuffocaretur, aut
impedita uia noui alimenti tabeſceret atq;
periret.

Quis contra forte diceret quod ſimili rōne
brutus fœtus æque ac humanus puri alimenti
copia opprimi poſſet, quum a nobis ante con
ceſſum ſit, hunc aut numquam aut raro uitia-
tum alimentum in vtero capere, ueriq; ſimile
videatur tanquam humanum fœtum multa
nutrimenti copia redundare, quum non mi-
nus ſucci in tunicis quę illum inuoluunt quam
in his quæ humanum fœtum, præſertim in ge-
nerationis principio (ut anatome oſtendit) re-
periatur. Verum hic ſcire debet in animalibus
omnibus alimentum a matre pro fœtu alen-
H do & intra conceptionis initia & poſtea quo-
tidie prout illa plus minuſve nutrimenti ca-
pit, in vterum tranſmitti, neq; ſolum fœtui ſed
etiā tunicis & alijs quæ cum illo gignuntur &
creſcunt, ſufficere oportere: in brutis uerò cir
ca principium longe plus quam in medio & ſi
ne redundare, quoniam exigua neq; ſatis di-
ſtincta ſunt omnia, quæ augmentum deſide-
rant, poſtea uerò quo magis creſcunt magis-
q; diſtinctis partibus ſunt, eo plus abſumi
ac eo minus ſucci in eorum tunicis inueniri:
adeo vt circa finem ſuccus omnis penè deſit
totūq; huiuſmodi alimētū utile ſit, & minime

ſuperfluum:

ſuperfluum:alioqui per partum ſuperfluitas i-
ſta excerneretur, quæ tamen nunquam niſi
forſan ex accidenti quum mater(ut diximus)
multo pabulo præter morem luxuriauerit,cõ
tingit. Itaq; licet in brutis purum alimentum
ab initio ſuperfluere uideatur, re tamen uera
nequaquam ſuperfluit ſuccedente enim tem-
pore,antequam fœtus oriatur totum abſumi-
tur,& nouum de matre prout illa plus minuſ-
ve parat per chorium & umbilicum quotidie
attrahitur: quemadmodum in ouo quantum
cubantis calore pręparatur,tantũ a fœtu quo-
tidie capitur, non enim ſicut in homine ubi
uenæ arteriæ & cætera nutrimenti receptacula
diſtincta atq; ampliata ſunt, ita in hoc uel in il
lo metus eſt ne alimenti ubertate ſtrangula-
tio tabeſve contingat; quippe in homine ali-
monia parata eſt & ſuperfluit; in bruto poſt-
quam membra diſtincta ſunt, niſi mater quo-
tidie ſuppeditet,deficit:in ouo autem niſi cu-
bantis calore aut alterius quod eidem propor
tione reſpondeat, paretur;trahi nequit. Non
ergo recta comparatio eſt ex eo quia nutrimẽ
tum nimium in vtero tum mulieris tum bru-
tę fœminæ circa grauiditatis initia cernitur, id
circo in brutis ſuperfluere & fœtum ſua copia
interimere poſſe. Hic enim omnino circa finẽ
deeſt, illic ualde redundat. Quoniam igitur
humani fœtus nutrimentum purum & nimiũ
eſſe non poterat. relinquitur ut intus reten-
tum;quia nimium eſt, iccirco corrumpi & pu
treſcere debeat. Humidum enim caloris par-
ticeps,ubi ſuperfluum eſt. ibidem inutile quo
q; ſit, oportet: ibi quoq; tanquam oneroſum
atq; moleſtum a natura derelictum,mox a pro
prio calore qui cõtinebat deſtitutum; ab hoc
eodem tum foras proſiliente atq; in alienum
mutato & circum circa detento, quemadmo-
dum carni uaſe terreo undiq; obturato exce-
ptæ vſu venit, corrumpitur, ex terminato in
terminatum efficitur atq; putreſcit; putrefa-
ctio namq; terminatum humidum diſſoluit,
effluere cogit, pręter naturam calefacit, & ei
quod ante erat, contrarium reddit: nimirum
ex dulci aut acidum, ut uino contingit, aut a-
marum ut melli. quamuis igitur non omnino
bonum ſit ſuperfluum quod in humani fœtus
nutrimento reperitur, putreſcere, minus ta-
men malum eſt ex cauſis quas recenſuimus,
quam ſi per uterum expelli aut intus purum
atq; ſyncerum conſeruari contigiſſet. Hæc ad
docendum quod fœtus in vtero nimium ha-
bet alimentum & id putredine quadam ui-
tiatum.

A

*Quodnam & quale humani fœtus alimen-
tum quod in matris utero putreſcit &
morborum ex naturæ neceſſitate con-
tagioſorum cauſa eſt.*

Cap. XI.

SED hinc non leuis oritur quęſtio nempe
quodnam id ſit quod putreſcit & quale: ſi
enim ſanguis eſt,hic vbi putreſcit:quia natura
dulcis eſt,in amarum utiq; permutabitur, pu-
tredo namq; corruptio quędam eſt,omnis ue
rò corruptio de contrario in contrarium: dul
ci autem amarum contrarium, vnde pleriq;
B non ignobiles medici ſanguinem vbi putre-
ſcit,in bilem quæ amara eſt,permutari cenſue
runt. ſin alius ſuccus eſt, ut puta is qui parum
abeſt quin in ſanguinem conuertatur, eadem
ratio eſt, dulcis enim is quoq; ſit oportet: Si-
quidem animalia omnia(ut inquit Ariſt.) nu-
triuntur dulci aut commixto. Itaq; vter putre
ſcat,ſi mox in amarum degenerat, quomodo
poterit fœtum nutrire? amara enim animali-
bus inimica.Huc pertinet quod poſt ortum a-
maris potiſſimum delectaremur, quoniam
hæc nos in memoriam, atq; conſuetudinem
alimenti primi reducerent,ut enim id tale,ut
pote quod primum hauſerimus, & in noſtrã
ſubſtantiam conuerterimus maximè omniũ
C appetimus: ita quicquid offerretur quod ei ſi-
mile eſſet,uidelicet amarum,id omne quocũ-
q; alio iucundius eſſe deberet. An iſta putre-
do ſanè corruptio eſt, non in extremum con-
trarium,neq; ſecundum totum,ſed in mediũ,
& ſecundum partem prout eius quod corrum
pitur, natura patitur. Quippe uidemus dulce
quo magis minuſve humido coniunctum eſt,
eo plus minuſve ad extremum,quod eſt ama-
rum,accedere. humidum appello non ſimpli-
citer,ſed commixtum, vt etiam ſiccum: lac e-
nim ſi putreſcit parte qua humidum eſt, aci-
dũ ſentitur,qua verò ſiccũ,ſubamarũ:ſed quan
to humidius quam ſiccum, tanto magis aci-
dum quam ſubamarum: mel etiam quatenus
D aqueum eſt, aceſcit, quatenus ſiccum, amare-
ſcit: ſed quanto ſiccius quam lac,tanto magis
amarum vbi putreſcit, quam acidum: At vi-
num dulce,quia his omnibus humidius eſt, ſi
putreſcat: ferè ſemper acidum eſt: ſed ſi magis
exiccetur modo liquidum remaneat,ex acido
non in amarum,ſed in acre decidit:ut acetum
factum acrius. adeo ut ſi dulce putreſcat non
ſtatim in extremum amarum permutetur.
Sed quanto humidius fuerit in acidum, & id
quãto magis exiccatur, modo liquidum re-
ſtet, in acre; ſed ſi aliquid ſiccum inſit, in
amarum. ſic igitur dulce matris alimen-
tum, quod in eius corpore propter ſuam

nimietatem

nimietatem ſibi tranſpirationem impedit, & putreſcit, non in amarum omnino tranſibit, ſed quia humidius eſt quam ſiccum, maiori ex parte in acidum uel ſubacre, minori autem in amarum aut ſubamarum. Non igitur rectè obijciebatur quod ſi corrumpebatur, in amarum penitus abiret. Ideoq; nutrire non poſſet; quippe quod mixti plus humidi quam ſicci exiſtens in acidum aut ſubacre plurimum, & in amarum aut ſubamarum exiguum, nō autem in amarum ſimpliciter uertetur. Sed quale ex multo huiuſmodi acido aut ſubacri et exiguo amaro aut ſubamaro reddatur, et ſi nemo antehac inquirere tentauerit, nunc tamen non admodum erit difficile, ſi primum intellexerimus: quod his duobus ſaporibus nempe amaro, & acri inuicem conuenientibus ſalſus ſapor emergere ſolet: quemadmodum ſa ipſe guſtāti ſeſe offert: ſtatim enim ubi integrum ore uerſatur, primum acre deinde amarum percipitur, aqua uerò fuſum, primo amarum ſubinde acre: Vnde manifeſtum fatis eſt ſaporem ſalſum ex acido iam acri una cum amaro conſtitui: ſicut etiam experiri licet ſi dulcis aqua putreſcat: mixtum enim humidū, quod in ea eſt in acidum, ſiccum uero, in marcidum quiddā male olidum, & guſtui ualde ingratum primo uertitur, deinde ſi id per æſtatem feruido ſoli exponatur ac de loco altero in alterum, ut in ſalinis fieri ſolet, mutetur, illud in acre, hoc in amarum, & eandem utrumq; ſimul in ſalem commutatur. Vt igitur ex acido iam acri & ſicco amaro ſalſum gignitur, ita ſi humidum mixtum quod in dulci reperitur non admodum acidum acreve fiat. itemque ſiccum non admodum amarum, ſed alterum ſubacidum ſub acreve, alterum ſubamarum: ueriſimile eſt id, quod ex utriuſque miſtura conflabitur et ſi non ſalſum certe ſubſalſum fieri. ſi igitur conceſſerimus quod ſanguis ſua natura dulcis ſit, quod is fœtum in utero alat, quod tum in grauidæ corpore tum in utero diuturnæ retentionis cauſa putreſcat; propterea tamen propoſita non remanet quæſtio: non enim ſecundum humidum corrumpetur in extremum acidum, aut acre, neq; ſecundum ſiccum, in extremum amarum; noua namq; materia quam mater pro alimento quotidie ſumit, ſingulis diebus corruptę miſcetur: quocirca noui humidi nouiq; ſicci adiectione prohibetur internum ſiccum ne penitus amareſcat, & internum humidum ne in acidum acreve omnino permutetur: ſed hoc ſubacidum ſubacreve, illud ſubamarum, aut utrumq; paulo remisſius redditur; ita tamen ut ex utriuſq; mixtura non amarum non acre non exquiſite acidum noſcatur, ſed medium, utputa ſubſalſum, aut quid ſimile: id quod tam quàm per ſuppoſitionem in re tam noua tam

E q; ancipiti dictum eſſe nunc uelim, apud eos præſertim, quibus forte uidebitur huius communis in omnibus hominibus putredinis ſaporem certum determinari non poſſe; argumento quod veteres naturę interpretes ſapores eſſe innumeros aſſeruerunt ſimulq; rerū miſtarum numerum certum nullum: ſed ſicuti Plato, Ariſtoteles, & reliqui poſteriores ſaporum genera numero quodam finito complexi ſunt. Hiſq; deſcriptis mixtorum exinde differentias acceperunt, ita nobis id putre nō amarum non acre, non exquiſite acidum eſſe cenſentibus liceat inter hæc ſubſalſum aut huic proportione reſpondens appellare. ſiquidem qualis miſtura putredoq; fuerit humoris

F talis quoq; ſapor producatur. Itaq; huic quæſtioni dicendum id quod putreſcit matris alimentum, atq; ſanguinem eſſe qui ad vterum pro fętu alendo delegatur, taleq; euadere quale id quod ſubſalſum aut huic ſimile ſentimus. Hinc puerorum adhuc lactentium lachrimæ licet hac dulce ſit, tamen ſalſæ ſunt, & ſaliua ſalſa, atq; ſic dicta quod ferè ſalis ſaporem habeat. Hinc omnes & pueri, & ſenes, aut ſale, aut aliquo huiuſmodi tātopere delectamur: quippe quod in ſimilitudinē primi alimenti nos ducit: quod quanto prius nos intus affecit: tanto magis auide poſt ortū appetimus. Nutrix item ſi ſalitis aut ſale liberalius utatur, quia præexiſtens ſalſitudo augetur, & ſe & Infantem ulcu

G ſculis repente inficit; & ſcabioſi ubi ſalitis ueſcuntur, ſcabie multo grauius infeſtantur. hinc mulieris grauidæ lac ſalſum primo ſentitur, id quod etiam Ariſtoteles ſeptimo de animaliū hiſtoria animaduertit. hinc ſanus homo illatum vulnuſculum aut gingiuas exugens ſi ſanguinem extrahat, ſubſalſum ſentit, & urina noſtra vtpote quæ de ſanguine manat, naturaliter ſubſalſa eſt, ſudorq; ſubſalſus, ac ſi totum hominis corpus ſalſedine quadam ſcaturiat: hinc forte Hipocrates epid. 6. ſectione. 5. ſi carnes inquit guſtanti ſalſę eſſe appareant radundantiam indicāt. quaſi hominis corpus ubi alimento nimio impletur, ſalſum ſentiatur: Ex quo nuper expertum eſt, aduerſus morbum

H gallicum nihil æque ualere, atq; ſale ipſo penitus abſtinere: utpote quod uniuerſo hominis corpore quadam ſalſugine naturaliter affecto, hanc eandem augere & principium huius cōmunis mali propter ſimilitudinem aucto, in ſalſilaginem nutrimento, geminare irritareq; poſſit.

Quum vero iam conſtet alimentum in vtero putreſcere & ſubſalſum ſaporem acquirere ſtatim aliquis obijciet ſal omnis putredinē prohibet: uidemus enim carnes putrefactum iri. mox ſale aſperſas a putretudine uindicari. ſal item a ſcabie quæ putredine quędam, eſt hominē liberat. quomodo igitur quippiā ſub-

ſalſum,

ſalſum,aut ſali ſimile per putredinem in vtero
gignetur? quomodo nutrix ſale cum cibis v-
tens tum ſeipſam tum infantē ſcabioſum red-
det?Prȩterea ſi locus omnis(vt dicunt)in quo
ſal reperitur,ſterilis eſt,nihilq́; gignit, atq́; ob
nimiam ſalſedinem in mari mortuo(ut Gale.
refert)ſi nullum animal uiuit. quo pacto con-
tinget,vt fœtus in vtero tenerrimus alimento
ſubſalſo quod ob redundantiam ſalſo æquale
eſt, nutriatur, creſcat, & viuat? Huic reſpon-
dendum,quod amara quoq́; ex putri fiunt, ni
hilominus tamen putredinem tollunt: ſed id
quatenus quidem putreſcunt,minime faciunt
ſed quatenus abſtergunt purgāt,& ſiccant. ſic
etiam ſalſa non inquantum putreſcendo fiūt,
alia putreſcere prohibent,ſed inquantum prȩ
ſentem materiam exterunt,repurgant, diſijci
unt & ſimilia,quocirca poteſt ſalſum ex putre
dine fieri: deinde poſtq̄ factum eſt putredinē
arcere. ſed quia varijs facultatibus pollet, a-
ſtringit enim, exterit,repurgat.diſijcit, repri
mit & extenuat, pro locorum differentia pu-
tredinem quoq́ue mouere poteſt. foris enim
adhibitum a putredine liberat.intus verò ſum
ptum ſi modus abſit, putredinem parit: illic
enim ſi humor liquatur aut diſijcitur eidem
locus patet alio abeundi. hic verò nempe in-
tus ſiquid tale contingat, ſæpe retinetur dein
de putreſcit. alioqui ſi ſuccus omnis qui in
corpore eſt intus ſalis vſu pœnitus abſumere-
tur, omnis quidem putredinis cauſa ceſſaret,
ſed homo ipſe vnà periret. Itaq́; ſal ex putri
quidem fieri nihil vetat, ſed vt foris applica-
tum putredinem arcet, ita intus aſſumptum
ſæpius commouet. Ideo ſalita ſalſaq́ue om-
nia ſcabioſis cum cibo potuq́; interdicuntur,
cum vnguentis verò ſalubriter conceduntur.
Hæc ad primum dubium. Ad alterum verò
reſpondendum quod vbi mare aut terra im-
modice fuerit ſalſa,nihil ferè pariunt, ſed vbi
modice ſe habent, tum id tum illa, nihil pro-
hibet, quominus ibi plurimȩ plantæ hic infi-
niti piſces naſcantur vt notisſimum omnibus
eſt de magna parte inferi ſuperiq́ue maris.
Salſa enim hæc ſunt in eisq́; piſces innumeri
naſcuntur & uiuunt. hæc ſatis huic quod ſal-
ſum ex putredine creari & quod eo animal nu
triri queat. Rurſum aliquis inſtabit,ſi putre-
factio corruptio eſt,omnisverò corruptio ſub
ſtantiæ quȩ corrumpitur eſt abolitio, in hoc
autem caſu ſanguis corrumpitur, fœtus igitur
non ſanguine ſed ſucco aliquo putri, qui ex
ſanguine corrupto manat,in vtero nutrietur.
huic dicendum putrefactionē in omnibus pu
treſcentis rei partibus non ſtatim fieri, ſed ue
luti nutritionem nunc in aliquibus, poſtea in
alijs: & ſicut animal ſentit ſe nutriri, quum
aliquæ eius partes nutriuntur,ita vnumquod-
que putreſcere quoq́ue uocari, quum aliquæ

A illius partes putreſcant: reliquȩ vȩrò in pu-
tredinem aliquantum vergant: hoc eſt etſi to
tum non putreſcit: certè putredinis qualita-
te quadam afficitur, vt puta vel ſapore, quem
illa ſecum affert in partes putreſcentes, vel o-
dore, vel aliquo huiuſmodi. quo fit ut totum
magis minuſve putre nuncupetur,prout plus
minuſve illius ſaporis odoriſve particeps eſt.
In exemplo aquam optimam amphora exci-
pe. huic aqua putris vtputa ſalſa vel amara li-
brarum duarum admiſceatur, tota quidem
aqua non nihil amari ſalſive præ ſe feret, non
tamen tota putris re vera erit, verum ſi hu-
ius putridæ plus iterum addatur, tota multo
quoq́ue magis amara vel ſalſa erit: ſic igitur
B cogita partes aliquas totius aquȩ optimæ pu-
treſcere, reliquis adhuc integris exiſtenti-
bus: trahent enim reſiduum totius aquæ in
conſenſum quendam, per quem tota quidem
aqua ſapore odoreve nouo inficietur & ad pu
treſcendum apta fiet: nondum tamē tota pu-
treſcet. Id hinc quoq́ue probari poteſt ſi pu
tridam aquam utputa ſubamaram ſabulo ali-
cui maſculo aut argillæ diligenter commiſcea
mus, mox agitemus & percolemus: prodi-
bit enim hinc aqua dulcis plus minuſve pro-
ut magis minuſve erat amara; & quod putri-
dum inerat in ſabulo argillave relinquitur.
Hoc certisſimum eſt indicium, quod licet a-
qua illa putrida nuncupetur, non tamen to-
C ta putreſcat: alioqui dulcis aqua illinc colle-
cta minime fuiſſet. Hinc etiam (vt quibus
dam placet) ea quæ in mari naſcuntur non ſi-
ne dulcedine, aut aliqua cæterorum ſaporum
ſuaui qualitate proueniunt, vt piſces & reli-
quum animalium genus, quod in aqua ſalſa
verſatur. Id enim patet ſi maris aqua per-
agillam per arenam per uas aliquod terreum
coletur: colata enim dulcis inuenitur, illic re
licta ſalſedine. quia ergo ſanguis qui fœtum in
vtero alere ponitur, quibuſdam putredinis
notis affectus non omnino putreſcit (ſalſus
enim eſt quo ad affectionis modum ſicuti ma
ris aqua, ſed quo ad qualitatis gradum longe
remiſſior) poteſt per ſe ſufficere alendo fœ-
D tui abſque eo quod alius ſuccus ex eodem pu
trefacto natus, eundem alat. Sanguis nam-
que totus in hoc caſu non corrumpitur, ſed
bona eius pars integra manet: hoc differens
a puro,quod alij vitiato cōmiſcetur:omnis.n.
putrefactio, ſubſtantiæ quæ re uera putreſcit,
eſt abolitio, non autem totius cui hæc putre-
ſcens, mixturæ cognatione coniungitur.
Quippe uinum aceſcens interdum in uini ſpe
ciem reuertitur, nō totū quidem ſed aliquāto
minus:quia partibus quæ re uera putreſcant,
conſumptis, integrū remanet quod mixturæ
cōſenſu cum illis acidum ante ſentiebatur.Sic
medica putredo (vt in opere noſtro de aqua

Tyberina

Tyberina docuimus) ab ea quam Ariſt. meteorum 4.definiuit, minime differt,ſed eadẽ illi eſt: bile.n.putreſcente, ſi putredo paucas eius partes obſideat, has quidẽ de medio tollere,& foras expurgare conuenit,ſed reliquas alterare & intus relinquere.Hæc quod in ſanguinis putrefactione quæ dum fœtus in utero alitur, fit,ſanguis etiam adhuc non putris inueniatur: Simulque ex his patere iam poteſt, quali alimento fœtus in utero nutriatur,nempe ſanguine tum puro tum impuro,qui uideli cet ex putri & non putri ac ex dulci & ſubſalſo commixtus reſultat. Neque id mirum alicui eſſe debet,ſiquidem ranæ, cancri, piſces & reliquum animalium genus, quæ in paluſtribus & corruptis aquis naſcuntur, his quoque putridis nutriuntur;quibus enim quodq; conſiſtit, his etiam nutritur.Nec obſtat quod putria omnia inconcocta ſint quoniam hæc ei quod illis nutritur cocta ſunt. neque itẽ quod dicitur ſanguine puriſſimo fœtum in utero ali. Nam id partim, uerum eſt, partim non uerum; Verum quidem ratione habita ad eũ qui in matre reperitur,non uerum autem con ſiderata putredine quam ſanguis propter Importunam ſui retentionẽ effugere nõ potuit. Hac enim per totum(ut ante docuimus)effuſa reliquus ſanguis inquinatur, & ex puro impurus efficitur, ita tamen vt cum impuro purus quoq; reperiatur,& fœtus ſanguinem quidem impurum trahat, ſed ex hoc impuro eum qui minus impurus & magis ſuauis familiaris ac dulcis exiſtit. Quippe cum proprium in ſe vitæ principium contineat & attrahẽdi ui quam habet,multo magis quam mater polleat propter ſui corporis incrementum, vtero veluti radici adhærens, quicquid in matris corpore ſuauius eſt (id enim naturaliter appetimus) quo ad fieri poteſt,pro ſe rapit. Hinc grauidæ non cœnatæ dormitum eunti (vt quibuſdam placet) data mulſa circumtorqueri vterum fa cit:quoniam hæc alimenti egena, ea veſci con tendit,ille contra ad attrahendum potentior, eandem violẽtẽ ad ſe arripit, vtriſq; igitur cõtra pugnantibus atque huc illuc viciſſim con tra trahẽtibus,uterum ipſum circum circa torqueri neceſſe eſt. Hinc etiam grauida quæ forte pauci ſanguinis fuerit, ſępe eum uirore pallida fit, & alienos cibos appetit,& debilior euadit, quoniam quotidie ſemper ac ualide attrahente fœtu, melior ſanguis ex matris corpore aufertur, mox in vterum deſtillat & in fętus augmentum conuertitur. non igitur ſimpliciter,ſed hoc modo verum eſt,ſanguine puriſſimo fœtum in vtero nutriri:quo etiam modo nihil prohibet,quin corrupto & putri nutriatur:ſiquidem nec uitæ nec uictui aduerſetur:velut animalium generi quod in aqua puri degit, vſuuenit. Ita Galenus 1. de ſympto

E matum cauſis cap. 7. Inquit primis duobus menſibus parum ſanguinis in fœtum attrahitur utpote adhuc minimum. ſ. quod in vtero eſt, hoc tempore nec embryon græce vocetur, ſed cyema adhuc id eſt uteri geſtatio: hoc aũt auctius redditum,tum ipſum ampliore nu trimento utitur, tum non ſolum quicquid optimum in uenis eſt, id attrahit(ceu prius dixi)ſed etiam quia plus indigeat, eius quod uitioſum eſt, aliquid una trahit: atq; ita totum matris corpus tum plenitudine laborare deſinit,tum minus uitioſo eſt ſucco: Ipſe autem fœtus alimenti quod attrahit excremẽta in duplicibus mẽbranis reponit, ac fit quidem magna ex parte ipſe quoque et uitioſioris ſucci & F intemperantior ut pote ex uitioſo nutritus ſanguine,niſi ſi quæ eum geſtat in reliquo geſtationis tempore ſalubribus utatur alimentis. hæc Galenus. Sanè utilius quidem erat puro quàm impuro nutriri: Id quod fieri poterat,ſi quantum menſtrui in aſinabus, in uaccis, in equabus & in alijs brutis fœminis eſt tantum & non amplius in muliere quoq; reperiretur, nam præter alias utilitates mulier neq; propter prægnationem in tot morbos incideret, neq; fœtum adeo morboſum adeoq; imperfectum naturaliter pareret, ſed uti bruta uterum gerens,& à grauiditatis morbis uindicaretur, & fœtum ſaniorem, ac æque ferè perfectum ederet. Quia uerò in tanta pabuli co- G pia & ueſcendi opportunitate replendi appetitu ferè perpetuo exiſtente fieri non poterat,quin alimenti nimietate ſæpius laſciuiret, minus malum fuit alimento(ut diximus) impuro fœtum nutriri,creſcere,in lucem prodire & morbis ex naturæ neceſsitate contagioſis obnoxium reddi quam puro & ſuperabundanti.quod ſiquis diligenter animaduertat(ut proxime diximus) ante partum ipſum interitus periculum afferebat.

His adde quod utilitas quam ex hac putrefactione fœtus acquirit, multo maior exiſtit q̃ noxa pp quã morbis ex naturę neceſsitate cõtagionis ſubijcitur. Quippe illi ſuapte natura non interimunt, & ubi in locis proprijs fiunt, H facile tolerantur. Hæc uero putrefactio inquã, niſi adeſſet redundante nimirum alimento, ſæpiſſime autem redundat, ſępiſſime alimenti copia fœtus humanus ante partũ interiret, id enim ſuperfluum quod ubi putreſcit ſubſalſum aut huic proportione reſpondens fieri indicauimus, reliquo quod ſincerum eſt(continua namq; ſunt)plus minuſve primum permiſceri,& ſubinde a fœtu trahi oportet,proin de hoc idem ad vteri uenas & ad chorium velut apud radicem immorari potius quam alibi,probabilius eſt,ibi autem adeo redundans ſimulq; putreſcens occupare uiam alimento quod quotidie nouum & purum a matre ad fœtum

fœtum delegatur ne libere trahi queat ; hoc
eſt ne per eum locum,ubi maior copia huius
putris eſt per chorium inquam, & umbilicũ,
vtputa p radices ſine huius miſtura trahatur .
Licet enim ab eadẽ terra ſuum lactuca nutri-
mentum & caulis ſuum,& cæpa ſuum hauriat,
ubi tamen apud horum radices ſalem,aut ci-
nerem,aut quid tale inſperſeris absq; huius
miſtura,quia proximius eſt,iucundum;& pro
prium haurire non poſſunt. Vt igitur id ſuper
fluum putre iam factum puro alimento com
miſtum eiuſdem ſuauitatem perturbat, & mi
nuit;ita infinitam eiuſdem quoq; auiditatem
moderatur , & cohibet , facitq; iam diſtinctis
fœtus particulis ,& in ſeipſas alimenti nimium
reponere ualentibus , ne tam auide illud ra-
piant,& ne adeo copioſe ut ſtrangulari metus
ſit,in ſeipſas accumulẽt;niſi forſan talis quoq;
ſalſugo quemadmodũ Theophraſtus 4. de plã
tarum cauſis cap.9.ſcribit ad perficiendũ ali-
quid aliud conferat , humorem ſcilicet exiccã
do,qui modũ excedit,omnino autem queād-
modum bonus agricola plantis,quæ nimio ali
mento laſciuiunt,aut cinerem ut fico,& rutæ;
aut ſalem,ut palmæ aſpergit,& agrum minus
frugalem his quærit:quo ſuperfluam nutrimẽ
ti attractionem moderetur : ita natura id ſub
ſalſum,aut huic proportione reſpondens,tan
tæ alimenti ubertati commiſcet,ut minus iu-
cundum hauſtu factum præſente nimietate re
plere fœtum non posſit.Hinc fit quoniam ge-
nus ſatiuum ſuam alimoniæ copiam ex coque
re nequit,ut rei ruſticę ſtudioſi Theophraſto
autore cinerem alijs congerant , alijs reſper-
gant:ſic fortaſſe palmæ,ſiquidem his ſal agge-
ratus unice prodeſt, ſalſa terra melius fructifi-
cant,& in olerum genere quædam ab humori
bus ſalſis iuuantur,ut brasſica,beta, ruta,eru-
ca ; hæc enim cum aquis ſalſis rigantur, longe
meliora euadunt.quamobrem nonnulli nitro
aqua permiſto aſpergunt brasſicam , ut Aegy
ptij. Itaq; cum fœtus humanus immodicam
alimenti ubertatem in utero effugere non po
tuerit,opusq; ſit tam ad fructuum prouentũ,
quam ad animalium partum non huius exceſ
ſu,ſed mediocritate,ſiquidem ubi excedit,aut
tabem,aut ſtrangulationem inducit,putredo
qua ueluti ſalſugine eſſe dicimus, huic ſuper-
fluitati contigens dum alimentum nimium &
iucundum,alioqui noxium & inutile ſua mi-
ſtura minus ſuaue reddit;tantum abeſt ut no
ceat,ut huic eidem modum imponat , hoc eſt
ut immoderate attrahi non permittat; & ho-
minem a uitę periculis,quæ huius copię cauſa
imminent,liberet æque ſanè ac ſiquis opinare
tur id qualitatis ſubſalſæ natiuũ eſſe fœtus hu-
mani alimẽto,ut ille ualeat cõſeruari,quaſi ge
nus iſtud ſaporis ei permixtũ ſui gratiã cuſto
diendi a natura acceperit,quãdiu in utero eſt

E *Quod fætus alimento putri in utero nutriatur,et quod tale nutrimentum cauſa ſit propoſitorũ communium morborum,atq; quomodo in homine talis putredo ſemper ſit. Cap. XII.*

Ex quibus iã ſatis patet in mulieris prægnã-
tis utero menſtrua modo quodã putreſce-
re,alimentũq; fætus humani nõ oĩno ſyncerũ
eẽ,ſed inquinatũ,& quodãmõ putre:qđ cũ il-
le utero incluſus non posſit nõ trahere.ſi uiue
re,ſi augeri,ſi abſolui,debet,neceſſe eſt ꝗ ferè
ſtatim ab initio, ad partũ uſq; hoc putri nutri
tur,quia in ſuã totã ſubſtantiã illud ſumit,ut ꝓ
pria humani fętus ſubſtãtia putredinẽ quãdã
F hẽat,quę cũ tolli non posſit niſi tota ſubĩa tol-
latur,tota uero tolli nequeat,quãdiu hõ uiuit:
quoad hõ uiuet huius inquinamẽti putris erit
particeps.qđ.n.homo ab ortu primo penitus
inſitũ toto corpore contraxit, nõ prius ab eo
euelletur,quàm corpus ipſum oĩno diſſoluat.
exẽplo ſunt recentia uaſa quæ ſaporẽ quo pri
mũ imbuta sũt,ꝑpetuo retinẽt.licet.n.natura
ꝗ ob materiæ(ut dicitur) fluxũ quotidie cor
pus fluit,cõſumitur, (diſſoluitur) nouũ alimẽ
tũ qđ minime putre eſt in locũ ſubĩę,quæ deꝑ
ditur ſufficere posſit;id tñ qm̃ adijcere, unire
ut dicũt & asſimulare ei qđ deꝑditũ eſt,dẽt;ut
illi qđ prius inerat ſimile faciat oportet.ꝗ ve
rò qđ remanet in corpore,id multo plus eſt ꝙ̃
G qđ ſufficit , alioqui nũquã priori ſimile redde
retur;à potẽtiore,& copioſiore ꝑmutabit,atq;
cõuertet in eius naturã,id qđ debilius,& mi-
nus eſt quanꝙ̃ utrũq; agẽdo inuicẽ patitur:ue
luti billioſa tẽperatura quicꝗd tale immutat,in
ſui ſimile immutare ſtudet.quocirca nutrimẽ
tũ nouũ qđ accedit, neꝗt putrẽ illã qualitatẽ
in eo ꝙ ſic affectũ eſt,& multo maius;multoq;
robuſtius ſubmouere.quinimo quãdiu aĩal vi
uit, hãc eãdẽ in eodẽ remanere neceſſe ẽ,neq;
obſtat,qđ aliqui opponũt morbillis,aut uario
lis ſemel,bis,terue in aliquo hoĩe apparẽtibus
cõſumi eiuſmodi omne ſeminarium , ſicut.n.
terq;, quatetq; expolito ferro,quin in eo rubi
ginis fomes reſtet,fieri non poteſt;ita licet ite
rum,atque iterum quis morbillis , uariolisve,
H afficiatur;ſeminarium tamen uitioſum quod
intus eſt non tollitur:Non ſemper autem oriũ
tur,quia illud(ut infra dicetur)impulſore in-
diget,qui eum ad agendum excitet.Sciréque
licet putredinem hanc non eam eſſe,quę mor
tẽ, aut morbum perſe afferat , quinimmo cũ
hominis uita ſemper manere, (ſicut eam quã
cancri, ranæ,piſces ex aqua putri nati,& in ea
dem continue degentes perpetuo ſeruant,&
niuũt,ſed ſi magis augeatur,aut irritetur,id ꝙ
ab impulſore(ut ꝓxime dicetur)fit:tum ſæpe
morbos,nonnũquã mortẽ accerſere , quippe
ipſam ueluti ſeminariũ ineſſe; quod non ſem
per agit,ſed præſtita occaſione amplificat cre-

ſcit & in fructus erumpit ac omnino eſſe ceu rubiginis fomitem in ferro,quod tamen lęne politum integrumq; eſt. Atq; hæc eſt commu nis cauſa propoſitorum morborum, & aliorũ huiuſmodi, nempe uitium primi alimenti a putredine in matris corpore nata contractũ. In hoc.n.conditiones omnes, quas tali cauſæ neceſſarias eſſe probamus, manifeſte conue- nire uidentur. Hæ ſunt(quemadmodum ſupra docuimus) ut intus in homine fit neceſſario, & partim ſecundum naturam, partim pręter atq; ut per totam uitam ſemper inſit,& quan- quàm ſemper huiuſmodi morbos non indu- cit,in corpore tamẽ ut minime ocietur. Quia igitur id alimentum eſt,quo ſolo fætus in ute- ro nutritur;ſatis conſtat quod intus eſt in ho- mine,ſimul ac neceſſario; ex eo.n. illius cor- pus conſtituit?quia item non qua alimentum, ſed qua nimium eſt uitiatur, partim ſecundũ naturam erit,& partim præter;ſecundum na- turam quidem quatenus in vtero iam nutrit, & in hominis ſubſtantiam uertitur. præter na turam uerò quatenus eidem non per ſe qui- dem,ſed ex accidenti, hoc eſt propter copiã putreſcere contingit.quia etiam hominis cor pus ex illo conflatur, ſemper quoq; cum ho- mine inuenietur;quia inſuper putredine quo dam hunc eundem in perpetuum afficit, & ſi non ſemper ita creſcit,ut in putredinis mor- bos ſemper erumpat, agens interim erit non ocioſum,Nam pręter id quod in hominis cor pus immutatur,illud etiam opus efficit, quod ſimilem ſibi putredinem quotidie regeneran do ſeipſum fouet,ſed tantiſper dum hos mor bos non agit, ueluti ſciens(ut præfati ſumus) inerit quum non contemplatur; ita quidem ut quum iſti communes morbi gignuntur, id quoq; ſimul minime gignatur, ſed ante, & in actu(ut dicunt)primo exiſtens in corpore, tunc poſtea in actum (ut dicunt) ſecundum prorumpat,& ſimiles morbos excitet,quem- admodum aliqui nunc primum peſtis labe af fecti,tum uiginti, trigintaque diebus incolu- mes uidentur,mox peſtifera febre corripiun- tur,quippe cum hac febre peſtis ipſa labes nõ gignitur,ſed multo prius exiſtit:ante uerò nõ egit,non quod ipſa non ineſſet,ſed quòd cor- pus aut paratum non erat, aut aliquid deerat quod eam impellere, iuuareve debebat huic homines calidæ & humidæ(ut dicunt) tempe- raturæ qui hircum olent, & quibus ſudor fœtidus,& urina fœtẽs,atq; aliquæ gentes,quæ annum unum aut alterum pane ex tritico fœ tido & putri ueſcuntur,uniuerſam penè cor- poris ſubſtantiam putredine affectam ſortiun tur,non ſemper tamẽ putredinis morbis cor ripiuntur: ſed tum ſolum, quum noua quędã ad inexiſtentem putredinem excitandam oc- caſio naſcitur. Sic igitur fomes (uerbi cauſa)

A morbi gallici ab ortu primo in nobis eſt,ſæ- pius uerò agit longe poſt, non quod interdũ non inſit,ſed quod ſæpius deficit aliquid, qđ fomitem quominus agat,impedit. Itaque ali- mentum in utero uitiatum ex quo fœtus ipſe componitur cauſa erit, quæ tum elephantiaſi, tum morbillis,uarioliſve,tum morbo gallico ſingulos homines promiſcue obnoxios facit. id quod ab initio inquirebamus.id.n.propter neceſsitatem iam dictam in corporis huma- ni conſtitutionem aſſumptam, & quodamo- dò ſimul uitiatum communis putredinis,quã dicti omnes morbi ſequuntur. ſeminarium in homine eſt,ſicut res quædam in ferro commu nis rubiginis fomes.in quo explicando proli-

B xior quàm præſens negocium poſtulabat no- ſtra fuiſſe oratio uideri poſſet,ſed quia nemo hactenus communem cauſam propoſitorum morborum(quod ſciam)inquiſiuit, neq; quis quàm id ipſum quod nos in eam cauſam retu limus attentauit,neq; item quęſtiones, ac du- bitationes quæ inde & multæ,& graues orie- bantur explicuit, non niſi longa tractatione abſolui potuit.

Quomodo id morbi ſeminarium per hominis cor- pus diſpergatur, ubi potiſſimum reſideat, & qui ex his morbis leuiores,magisue curabiles, & qui non. Cap. XIII.

C His expoſitis quale ſit id; quod dictorum malorum communem cauſam eſſe dici- mus, intellectum puto. Reliquum eſt,ut an ita reuera ſit(ut eſſe dicitur)inueſtigemus, at- que rurſus quædam, quę proxime retulimus, ad maiorem explicationem repetamus. quę- renti.n.quomodo iſta putredo undequaque expanditur,& ubi nam magis reſideat. Reſpõ dendum ſicut alimentum per uniuerſum cor pus fertur, eiq; per omnes partes infunditur, & inferitur, ita quãdo uitiatum eſt tale quoq; totum reddit,in quod permutatur. itaq, quia totum hominis corpus huiuſmodi alimento in utero nutritur,ac augetur. in toto quidem erit dicta putredo,ſed in ipſa cuti,& circa ipsã

D præcipue,fætus.n.in utero(ut dicitur) plantæ uitam uiuit. Hæc ubi propter egeſtatem non poteſt non attrahere alimentum, & ſi uitiatũ eſt,tum poſtquàm id intro rapuit, uiciniores partes ex eo quod minus malum eſt pertra- hunt,quod reſtat magis uitiatũ quàm prius ſit oportet:ex hoc tamen quod minus prauum eſt aliæ ſugunt,atque ita deinceps donec ad ex timas deueniatur: quæ ſimiliter indigentes id quod ab omnibus relictum eſt, tanquam ma- xime alienum, ut attrahant neceſſe eſt. Atq; adeo ut alimentum longe magis corruptum ſit, quod ab extimis partibus recipitur, quàm quod a primis, & ſecundis,& reliquis,

Eniniuero

E Eniniuero foras uerſus rem huiuſmodi excerni conſentaneum eſt,utpote alienam:quemadmodũ ſalſugo ciceri innata (ſiquidem ubicunque ſeritur, naſciturq;,aliquid ſalſuginis ſemper capiat) per ſumma tantum conſiſtere uidetur,quædam etiam ſuis in folijs, ramisq; talem ſortiuntur ſaporem, qui eiſdem ablutis guſtatu aquæ cognoſcitur. Nec in his modo,ſed in fructibus quoque ipſis itidem eſt, quod ſenſus late dijudicat,ſi quis non fructũ manducet,ſed linguam ei duntaxat apponat, quippe non in pulpa, ſed in putamine ſalſugo magis eſſe percipitur. nec minus amaritudinem cucumerum per ſummitatem ſentimus, genus quoq; pirorum Cariæ domeſticum fertur lonugine tam ſalſa obductum, ut F niſi aqua ſubluatur edi non posſit. nihil igitur mirum ſi eiuſmodi plura creantur, ſi internæ hominis partes id quod minus habet corruptionis attrahant,& ſi quid in eo magis putre eſt,ad cutim protrudant. Ex quo fit, ut quãquàm in utero malum quodammodo ſit alimentum partium corporis omnium, ultimarum tamen peius exiſtat, eaque putredo de qua diximus licet omnes corporis partes occupet, maxime tamen in externis communes morbos(ubi datur occaſio) cieat. quippe qui ad internas uerti non posſint niſi ui quadam coacti,& contra naturæ impetum. Proinde hi quidem ſi ad extima prorumpunt, læniores,& curatu faciliores ſunt. ſin ad intima: G difficulter & feruntur,& curantur. Ex quo ſatis patet quomodo id morbi ſeminarium per hominis corpus diſpergatur; ubi magis inſiſtat;& morborum quos inducit,qui leniores,magisq; curabiles;& qui non.

Cur communium morborum fomes in corpore ſemper exiſtens non ſemper agat, cur item in aliquibus nunquam agat; aut nimis ſero, & quis ſit illius impulſor qui item ex his morbis ſpontanei et qui, et contagione uocentur & quibus Inter ſe differant conueniantuè.
Cap. XIIII.

RVRSVM interroganti qũo in homi- H nis corpore ab ortu primo ad ſenectutẽ uſq; talis putredo inſit,ac ſi ineſt cur non ſemper id genus mali homines corripiat. Reſpõdendum non ſemper in promptu eſſe quod illam ad agendum moueat. Eget.n. (ut infra dicetur)impulſore quodam. Nam ſicut uidendi facultate integra,ſi lumen abſit,oculus uidere deſinit. Et Architecto præſente ubi cæmenta,lapides & ligna deſunt,non fit domus, ita quánquã internum homini,eſt quod hunc morbum efficit,eum tamen non ſemper efficit,quia non ſemper præſto ſunt,quæ ad eius creationem requiruntur, ut agens in actum ſuum erumpat. Proinde illud mirabile nõ eſt, quod huiuſmodi ſeminarium procliue ſemper ad agendum, interdum tamen centum annos in homine latitet, ſubinde ueluti nouum quoddam compareat; interdum uero nunquam omnino quicquam eius in hoc vel in illo cernatur,ut in morbillis,& uariolis experimur. ſiquidem Interdum in Europa contingit aliquem tota uita naturaliter, & ad centum fere annos uſq; protracta, nunquàm in hos morbos incidiſſe. quum enim ad agendum impulſore. indigeat,niſi is aliquando adſit,nunquàm aget. Sic & maleficæ peſtis ſeminaria non ſolum in homine,ſed etiam in bruto,in ueſte,in ligno interdum inſunt,& nihil F agunt, aut longe poſt. ſic etiam labes rabidi canis duos treſve menſes & quandoq; annum in homine latet,poſtea ſeſe prodit.

Atqui huius fomitis impulſor,illi aut ſimilis,aut contrarius ſit,oportet: ſed quia contrarium,ſuum contrarium corrumpit,impulſor uero illum uel excitat,uel auget;non contrarius,ſed ſimilis erit. Quum igitur fomes hic putredo quædam ſit primi alimenti uitio per totum corpus diffuſa:putredo autem nunquã ſuum calore aliquid agat,aut moueat; huius fomitis impulſor, aut calor ex ſimili putredine intus in corpore natus,aut aliunde profectus erit: Aliunde proficiſcetur: ſi ab inquinato corpore prodeat;idquod ubi aliquis ex his G communibus morbis per contagionem acquiritur,perſpicuum fit. Similis uero putredo intus gignetur,ſi pluribus diebus multum alimenti in omnibus corporis noſtri uentribus,uenis,atq; cauernulis coaceruetur,atque retineatur; deinde putreſcat; nibi.n.quemadmodum in matris grauiditate corrumpitur & a ſingulis partibus attrahitur, ita putredinem quæ prius inerat, ueluti ſalitorum eſus immodicus, fouet & auget: id quod ſi forte per communes expulſionum uias non expellatur,quia propter copiam in corpore contineri non poteſt,foras per alias partes ad cutim(ut proxime declarauimus)erũpat,oportet;quippe id copioſius exiſtens atq; alere po- H tens; quo magis per uniuerſum corpus attrahitur(alimentum.n.eſt) eo magis reliquum quod intus eſt,ulterius pellit,&.n.re noua ſubeunte intus quæ intus eſt, impingitur, cedit, locum impingenti relinquit, ipſa uero impulſa,uſque ad corporis extimum, hoc eſt ad cutim facile quidem ſuccedit,ſed ulterius progredi non poteſt, niſi meatibus apertis prorumpat foras,aut tranſpirans,aut reſudás. Huc igitur compreſſa & alia atq; alia re noua ſubeunte ubi a natura propter copiam quæ ſibi ipſi uiam intercludit, uinci nequit, calor nouus multo amplior exoritur, qui priori propter putredinis ſimilitudinem (utraq; .n.

in toto eſt) coniunctus, eundem ad agendum excitat. Quia.n.talis putredo ex re dulci quæ mixti multo plus humidi quam ſicci obtinet (quale noſtrum alimentum eſt) naſcitur, eiuſdem qualitatis nempe ſubſalſæ aut huic proportione reſpondentis cum ea quæ a prima generatione contrahitur, erit: & calor ex hac noua ortus atq; per totum corpus perinde ac ille qui ex primigenia oritur, effuſus, eidem fermè ſimilis erit, cui (quemadmodum expoſuimus) tum propter nouæ putredinis amplum undi quaq; additamentum tum propter ſimilitudinem ſummam obnixe, coniunctus, hunc eundem augebit & unà cum illo morbum aliquem ex his communibus, qualem ſubiecti natura pro loci, aeris, & uictus ratione patitur, aget; & morbi illi qui ex nimia alimenti copia oriri ſolent, emergent. Hi vero ſunt (modo plenius quam conſueuerit factum ſit corpus) furunculi in facie multi, ſcabies, tuberculis ſcatens, exanthemata nunc faſtigiata nunc lata, ulcera quam plurima, laſſitudo grauis, quam ſiue vlceroſam ſiue tenſiuã ſiue phlegmonicam dicas nihil refert, prurigo, impetigo, pſora, lepra, elephantiaſis, pilorum defluuia, febres inflammationibus ſimiles. qui morbi ut per cutim prodeunt, ita morboſæ rei quæ ad cutim ſpõte fertur, naturã imitantur. Sed ubi hæc eadem foras exire prohibetur & ad interna retrocedere cogitur, dictorum morborum uice diſtillationes fiunt, tuſſes, gonorrhœæ, alui fluores, menſtrua plura tum alba tum rubra tum alterius coloris uel aquoſa & huiuſmodi morbi alij. atq; tum hi tum ſuperius dicti pleniore iam facto corpore primum oriuntur, poſtea vero quam progreſſi ſunt, corpus ipsũ colliquant, extenuant, abſumunt. atq; hoc modo à ſeipſis differunt, ubi propter aliam cauſam quam propter alimenti redundantiam fiunt. Sed ex his aliqui citius aliqui tardius inquinare uidentur, prout cum inquinatis conſuetudo magis minuſve intercedit, aut ab his uapor abundans preſſuſve prodit: quippe infantium lactimina quæ ſimiliter oriuntur tum nutrices tum eos a quibus obnixe & ſæpe amplectuntur & oſculantur, inficiunt: alios uero non item. morbilli quoq; & uariolæ quum uigent (quia uapor copioſior exit) facilius inquinant, quum uero declinant (quia ille deficit) difficilius. Quomodo calor ob redundantiam ſuſcepti alimenti obortus calorem innatæ putredinis augeat, ſatis diximus. ſed quomodo ille qui foris aduenit, eundem excitet, manifeſtum eſt: contactu enim infectæ rei calor alter alteri coniungitur, & tales morbi contingunt: calor namq; corporis quod deinde inficitur cum tota interna putredine latitans, ab altero qui foris inquinat excitatur & ſimul cum illa in totum au-

E getur: hic igitur ubi corpus integrum in quo eſt, ab inquinato tangitur, ſiue ob motum uehementem quem inuicem utraq; faciunt, ſiue quia ſe nimis arcte amplectuntur, ſiue, quia nimis diu coniuncta manent, ſiue etiam aliter magnopere quidem augetur, deinde morbũ aliquem ex naturæ neceſsitate contagioſum excitat ac plerũq; talem, quali id ipſum quod inquinat ante affectum eſt: Calor.n.inquinati corporis quoniam cum ea putredine quæ innata nunc agit, alterius calori coniunctus ob mutuam ſimilitudinem hunc eũdem in eum actum deducit in quem ipſe prius deductus eſt: ut enim antequam inquinaretur, huic ſimilis erat & æq; atq; hic tum ad patiendum tum F ad agendum aptus: ita poſtquam inquinatus eſt, cauſæ eiuſdem ſubiens rationem à qua primum infectus eſt, hũc ſimiliter inficit: atq; ita calor ab inquinato corpore manans, calorem innatæ putredinis in corpore ſano ad agẽdum prouocat: & tum hic tum ille qui nouam alimenti redundantiam ſequitur, impulſor eſt, quo prima horum morborum cauſa intus in corpore latitans ac ueluti dormiens, ut excitetur, indiget. licet autem in ipſo infectu particula quędam integri corporis & non totum corpus tangatur, quia tamen nixus utrinq; inſignis intercedit totus calor qui in integro eſt, commouetur, taliſq; fit qualis ab ortu naturæ ſucceſsit ut fieret, quoties noua G putredo magis minuſve in toto corpore gigneretur. Quamquam.n. corpus interdum iuxta prȩputium tantum manifeſte inficitur, facile tamen poteſt (ſi calor interim uehementer excitetur) non ſolum tactu præputij ſed etiam oſculo uel amplexu alterum inficere, tamquam non in præputio ſolum exiſtente labe, ſed in corpore uniuerſo, & ſi in præputio tantum aperte, in alijs uero partibus occulte uidetur.

Innatę igitur putredinis quę adhuc ociatur, impulſor erit tum calor intus ex noua & ſimili putredine nuper natus, tum calor inquinati corporis, alterum integrum attin- H gens. ille.n. innatam putredinem quæ alioqui ad putrefaciendum procliuis eſt ſed propter exiguitatem ociatur, ſua acceſſione auget, hic ſuo motu excitat. Aget igitur dicta putredo ab impulſore (ut diximus) ante mota. Non aget uero in eo cuius mater peculiari ſua natura multo pauciora menſtrua habet quam aliæ mulieres, mox uterum gerens frugaliter uiuit, deinde filius ab alijs quæ hunc ſomitem mouere queunt ſe continet: hic enim minorem tenuioremq; putredinem ſortitus, mox quoad poteſt ab his quæ illam mouent ſe temperans, ferè neq; ſponte naturę neq; ex inquinamento in aliquem eorum morborũ incurret. Hinc aliqui licet pauci donec

uiuunt

uiuunt,nihil horum malorum ſentiũt, aliqui
in ſenectute ſolum:quia forte in ante acta ui-
ta magis ſobrie ſe geſſerunt: hinc citra iuuen
tutem uariolæ morbilliue (horum exemplo
quia notiores ſunt,uti magis decet) ſponte na
turæ ſæpius contingũt, vltra vero rarius: citra
.n.hãc ætatẽ proptermagnũ corporis incremẽ
tũ plus alimenti coaceruatur in ſingulis noſtri
corporis locis;quod ſi forte per expulſionum
uias non minuatur, ſimiles morbos accerſe-
re ſolet.ita igitur reſponſum ſit quæſtioni ,cur
ſi principium ſemper ineſt, non tamen ſem-
per agit:& quis ſit eius impulſor.

Cęterum illud non oportet ignorare quod
vbi communes ij morbi non ex contagione
creantur, ſponte naturæ creari dicuntur. ex
contagione autem quando quis integer alicu
ius inquinati contactu inficitur: utriq; quia
homo nimium alimentum (ut ante narraui-
mus)& naturaliter et frequenter ſumit,ex ali-
menti redundantia ſæpius quam ex alia qua-
uis cauſa proficiſcuntur.Ideo morbilli uario-
læve in Europa ſæpius pueris(ut proxime in-
nuimus)quam ſenibus contingere ſolent: illis
quidem ſæpius, quia nimis crebro replentur:
his vero rarius,quia magis temperate uiuunt.
Differunt vero præter alia quę diximus, quo-
niam illis qui ſponte gignũtur, maior alimen
ti copia opus eſt ut gignantur, his autem qui
ex contagione, minor: quippe copia maior,
uelut arbor fœcunda eſt, que ſicut vltro fru-
ctus affert: ita hæc ſponte ſua id generis mor-
bos cum interna putredinem parit: minor au
tem tamquam arbor ſterilis eſt,quæ non niſi
per inſitionem fructum reddit, inſita vero cõ
tagionem huiuſmodi morbos prout conta-
gionis natura fuerit, efficit. Differunt etiam
quod ſpontanei ubi ſemel aut iterum & ad sũ
mum ter (ut in morbillis uarioliſve quando
ſponte fiunt, cernere licet) infeſtarunt: non
amplius reuerti ſolent. At ex contagione mul
to ſæpius: prout alimenti quædam copia ſu-
beſt et contagio ſeſe offert. In ſpontaneis. n.a
nimia nutrimenti copia tum ſinguli uentres
tum uniuerſa cutis maxime extenditur: hinc
morbillos uariolaſve paſſi amplioribus mem
bris aucti uidentur:proinde propter immen-
ſam ſuarum partium extenſionem & cutim
magis raram & expulſionum uias magis aper
tas ſortiuntur. Poſtquam igitur tanta totius
corporis extenſio facta eſt, repletio uix ma-
ior quam quæ prȩfuit,contingere poteſt:quip
pe quæ ſi contingat, patentioribus iam exiſtẽ
tibus expulſionum uijs aut non retinetur,aut
ſi retinetur; iterum tertiove ad ſummum to-
lerari poteſt: vltra vero quia membra immo-
dice aucta, tandem rumpuntur aut uires ipſæ
ſuccumbunt,non poteſt.

Hinc fit quod hi morbi non tam ſæpe reuer
A tuntur quam qui extrinſecus adueniunt. ſed
ubi neq: cutis, neq; uentres ita diſtenti ſunt,
ut non amplius extendi queant, tum hi mor-
bi poſſunt iterum,tertiove ſponte redire, do-
nec illi ſummam nacti extenſionem a maiori
copia,quippe quæ in uaſis ſupradictis amplius
coaceruari nequit, extẽdi magis non posſint.
Verum ex contagione ſæpius reuertũtur:quia
non tanta nutrimenti copia ad eos excitãdos
opus eſt,ſed ſatis eſt ineſſe multam ſupra natu
ræ uires, quę contagione aſcita, facile prorum
pit in hos morbos,prȩſertim ſi calor aliquis ac
cedat.quippe calor inquinati quum ſe ſe calo
ri corporis integri coniungit: tum aliquo in-
tercedente inuicem motum præcipue arcto,
B hunc eundem apprime agitat:humida omnia
quæ in corpore ſunt ſubinde commouet, rare
facit, ampliat,locaq; replet.Quam obrẽ quod
repletio ex multo ſupra modum alimento ſæ
pius ſumpto facit:id calor impuri corporis re
pletionem modicam, quæ in corpore puro
eſt excitans, præſtat. Cognoſcitur huiuſmodi
excitatio ubi poſt coitum uir mundus,aut in-
fans poſt ſuctum, aut nutrix poſt quam la-
ctauit calidiore carne fiunt, & facie tumi-
diore quam conſueuerunt: Hoc quidem per
aliquod tempus,ſed calor tamtiſper dum mor
bus ineſt magis minuſve perdurat. Patet igi-
tur qui nã cõmunium morborum ſpontanei
C & qui ex contagione uocentur, & quomodo
differant, tum prȩterea conſtat morbos ex cõ
tagione ſæpius redire poſſe, ſpontaneos verò
non item.

Cur morbi aliqui communes ex contagione fieri raro uideantur ut morbilli, uariolæue, & cur uix fieri posſit quin ſinguli homines eorum aliquo.afficiantur Cap. XV.

INTERIM petet aliquis cur raro etiam ex
contagione tum morbilli, tum uariolæ
oriuntur. Huic reſpondetur ut in his cõtagio
ſæpius agat opus eſſe(quemadmodum dictum
eſt & dicetur)multo, arctoq; contactu,qui ca-
D lore citato copiam ipſam commoueat, & la-
tentẽ putredinem(ut ita dicam)in actum ſecũ
dum promoueat,qualis in hiſce morbis ut cõ
pertũ eſt uſuuenit. his adde quod calor iſte tã
etſi alijs cauſis maxime tamẽ coitu quoniam
in hoc ualde arctus motus cõtingit,excitatur,
qui uerò morbillos,uariolaſve patiuntur, ple
runq; pueri ſunt qui non coeunt. qui autem
adultiores ſunt,et ſi coire poſſunt,tamen pro
pter febres, uimq: morbi non coeunt. ſi.n. in
his uelut in gallico morbo coire contingeret,
profecto non minus frequentes morbilli ua-
riolęue ex contagione quam morbus gallicus
eẽnt,ſed dũ his malis opprimimur decũbim*
laſſi,triſtes,imbecilli, febricitamus ,ſitimus,

reijcimus alios. qui uerò integri ſunt non ita arcte ſeſe coniungunt nobis: ideo fit ut minus ſæpe morbilli uariolæve propter contagionem reuertantur. quibus adde uitiũ quod ab alimento in Europa cõtrahitur non eſſe ita uehemẽs, ſicut id quod in noua India, et in Aegypto, neq; hic alimẽtũ Iam ſiccum tamq; ſolidũ quam ibi: proinde uapores ad inquinandum hinc manare tenuiores & imbecilliores, illinc uero craſſiores & robuſtiores: ita ut gallicus debilis ferè potentior ſit ad inquinandum quam uariolæ fortes. At ſi quis id ipſum negauerit, atq; hos morbos minimo contactu ex contagione accidere contenderit. Huic reſpõdendum non minus ſæpe hos morbos quam gallicum redire ſi contagio præſto ſit, ſed non uideri quia natura ſua mites ſunt, & primo quidem in morbum ipſum ſui ſimilẽ cadunt, poſtea uerò præcedente tempore, quemadmodum morbus gallicus iam conſueuit, nunc in febres alias, nũc in tuſſẽ, nunc in diſtillationẽ, & in id genus aliqua degenerũt, ꝓut eius, qui inquinatur natura patitur. Ex quibus inoteſcit non ſolum cur morbi aliqui communes raro ex contagione reuertãtur, ſed etiam cur morbilli variolæve non æque frequenter ac morbus gallicus ex contagione generentur. Cæterum multo plures in huiuſmodi morbos incidũt: quia uniuerſa hominis natura ut nutrimẽtum ſibi perpetuo parare ſtudet, ita eius commoditate ſemper gaudet: quo fit ut ob alimenti redundantiam matres copioſis menſtruis affluentes, alimentum (ſicuti diximus) quodam modo uitiatum ſuis fœtibus ſuppeditent. cuius occaſione non ſolum poſtquam orti ſunt, ſed etiã antequam oriantur in vtero ipſo interdum horum aliquo morborum occupantur: vbi mater, aut pater ante infectus eſt, aut alimentum quod a matre fœtus accipit ob ſuperabundantiam magis quã ſoleat noxium euaſerit. poſt ortum uerò longe quoq; plures afficiuntur, quia longe plures non poſſunt non peccare alimenti abundantia quę interdum eò deuenit, ut communis in toto corpore facta, & communiter uitiata, internam putredinem ad aliquem communium morborum efficiendum ſuſcitet. His accedit quod multi temere admittunt omnia: cum infectis etiam temere uerſantur: ſed hæc uitari forſitan facile poſſunt: alimenti uerò redundantia, non facile: in hanc.n. hominis natura (ut ante declarauimus) ualde propenſa eſt, non propter quotidianum quidem uſum, ſed propter totius uitę neceſſitatem. Quamobrem non pauci homines, ſed plurimi communium morborum aliquo corripiuntur.

E *Quum una communis cauſa ſit dictorum morborum, cur non unus tantum morbus ab illa fiat, & cur in quibuſdam locis communis morbus hic eſt peculiaris, in quibuſdam ille: cur etiam horum quilibet in alienas regiones inuectus ſingulos homines promiſcue inficiat. Cap. XVI.*

RVRSVM inquiret alius, ſi una communis cauſa propoſitorum morborum, & aliorum ſimilium eſt putredo uidelicet quę in vtero a nimio alimento (ut diximus) oritur: quãobrem non unum morbum, ſed tot, varioſq; in nobis parit. una .n. cauſa unius effectus eſſe uidetur. An ſicuti ſol pro ſubiecti natura nũc
F diſſoluit, nunc adſtringit, contrariasq; edit actiones: ita hæc putredo quamquam una, eademq; in omnibus ſemper eſt pro ſubiecti tamẽ natura in uarias morborum ſpecies hominis corpus immutat, atq; omnino unicus ſecũdũ genus noĩe hoc large ſumpto effectus eſt, qui ferè omnes homines eius loci in quo eſt afficiat, & alterius loci alios ſi cõtagionis occaſio præbeatur facile inquinet. vt igitur tum hórũ morborum, tum ſimilium omnium unum idemq; principiũ eſt, hoc eſt una eademq; ſecundum genus in vtero contracta putredo: ſic unus idemque effectus eſt, hoc eſt dicta communis affectio, in varios deinde modos illa diſtinguitur quoniam non omnibus priua-
G tim eadem alimenta ſunt, non omnibus idem aer, non omnibus eadem regio (quippe quæ ſitu uario & aquarum penuria & abundantia ac bonitate & uitio ualde immutatur.) neq; eadẽ contagionis occaſio. Hęc.n. in cauſa ſunt, ut in Aegypto idem principiũ ſit ipſius elephãtiaſis quod in Europa uariolarum atq; morbillorũ, ſicut in Indijs occiduis morbi gallici quem illic bughe appellant, non quod illic elephantiaſis, morbilli ſeu uariolæ naſci aliquando nõ poſſint, ſed quòd paſſim, & ſpeciatim morbus gallicus eorum loco gignatur: Hæc tamen putredo in peiorem morbum, & apud Indos, & apud Aegyptios quam apud Europęos conuertitur: quoniam illic alimenta peio-
H ra ſunt, & regio, cælſumq; calidius: illa magis uitiatum ſuccum præſtant: Hæc celerius atq; cumulatius quam par ſit ad cutim trahunt. Ideoq; morbilli ac uariolæ (ut quibuſdam uidetur) magis æſtate quam uere, & autumno gignũtur. licet.n. hieme quoq; magis quam per hæc duo tempora: id tamẽ contraria ratione contingit. Quippe circunfuſus aer, nimirum frigidus, cutim conſtringit quominus ad eam delatus ſuccus pro ſui uitij quantitate prout ſolet, quotidie tranſpiret. Quocirca ibi ui frigoris retentus magis corrumpitur. Et huiuſmodi morbos excitat. Sicut igitur nimia ſucci copia Aeſtate quidem ui caloris ad cutim attrahit, Hyeme uero prohibita tranſpiratione

ibidem

ibidem retinetur:ita quia neutro tempore poteſt a natura regi, morbilli, variolæue magis hyeme,& æſtate(quicquid opinetur Auicenna)quam uere,& autumno ſecundū illos creantur. Sed ad rem noſtram. Sanè ut unum idemque horum omnium eſt principium, ita ubiq; indifferenter gigni deberent. ſed quia regio,aer,alimentum in mulieris corpore ſanguinem, qui deinde fœtui in utero eſt alimento mutant non ſolum ad ſiccum, humidum, calidum,frigidum, ſed etiam ad læne, aſperū, durum,molle,& ſimilia.Hinc fit ut ſi a ſanguine materno(uerbi cauſa)id genus morbi contingat,ut qualis in quibuſdam regionibus hic eſt,tales hi morbi priuatim euadant,ſed ij præterea in alienas regiones inuecti ſingulos homines eadē labe afficiunt cuius ipſi ſunt, quoniam oēs hoīes (ut ante diximus) commune dictorum ſeminarium continent, quod ut in actum priuatim prodit vbi alterum corpus tetigerit ſimili ſeminario præditum, ſtatim illud propter communionem, quam ſibi inuicem in eodem ipſo acceptam referunt, in ſuū actum quo tum pollet immutat. qui ſi gallici morbi actus eſt, morbum gallicum gignit. ſi elephantiaſis elephantiaſim, ſi morbillorum morbillos, quocirca mirum non eſt, ſi noſtri in nouam Indiam morbillos, atque variolas, quemadmodum in Europam vocatum morbum gallicū inuexerunt. Iam igitur conſtat quo pacto vna communi cauſa exiſtēte, plures, uarijque morbi communes oriantur. mox cur alius ſit Indis peculiaris, alius Egyptijs. deinde quamobrem idem in aliena loca tranſlatus ſingulos homines promiſcue inficere poſſit.

Verum dubitanti, ſi non eadem alimenta ſunt omnibus, quomodo eadem in omnibus putredo in vtero a nutrimenti redundantia generetur,alio enim mulier Indica,alio Aegyptia,alio Scitica utitur: Reſponſum ſit quòd et ſi diuerſa priuatim alijs alimenta ſunt antequam intro ſumantur,vbi tamen intus in unū coeunt (uerbi gratia)in ſanguinem,eadem in omnibus ſecundum ſpeciem eſt putredo: ſingulatim igitur differt. ſpeciatim uerò in idem coit.idem malum efficere poteſt:quod tamen poſtea peculiaris loci germani aeris, & proprij victus ratione diſtinguitur. patet itaque quo pacto non eiſdem exiſtentibus omnium hominum alimentis,omnibus tamen ab alimenti redundantia emanet una communis cauſa ut ita dicam morbifica,quam uelut in ferro rubiginis fomitem eſſe dōcuimus.

A *Et ſi principium idem horum communium morborum eſt,non in iis conuenire curationem eandem, & cur bruta ſimilibus quoque morbis ob naturæ neceſsitatem a nimia nutrimenti copia æque atque homines nō corripiūtur.*

Ca. XVII.

OBIICIET aliquis ſi idem principium eſt morbillorum uariolarum, morbi gallici & elephantiaſis, cur non eadem curatio his omnibus conuenit? ſed alia elephantiaſi adhibetur, alia morbillis, ac uariolis, alia morbo gallico? An licet ſpeciatim idē principiū ſit: B particulatim tamen(ut proxime diximus) uarium eſt prout loca quædam peculiaribus quibuſdam alimentis donata ſunt, & alia alijs. Propterea non difficile eſt reſpondere dubitanti cur morbillorum, ac uariolarum curatio tum facilis,tum breuis ſit. morbi uero gallici,& elephantiaſis tum difficilis, tum diuturna. Vitium enim putredinis quod in Europa ab alimento contrahitur non eſt tam grande quam in Indiis nouis,& Aegypto, quū alimētum quo nos utimur,& magis fluidum ſit,atq; ſalubrius. Vt enim uitium quod hinc oritur: magis quoque fluidum eſt, ita facilius, atque citius ſubmoueri poteſt. Nunc oportunum eſt illam quæſtionem diſſoluere, cur bruta ſi- C milibus quoque morbis ob naturę neceſsitatem a nimia nutrimenti copia æquæ atque homines non afficiuntur, quum & uentres, & appetitum,& reliqua quibus nimia nutrimenti copia congeritur,ſicut homines habeāt,quod enim(ut de cæteris brutis taceam) ſues nimia copia redundent: tam notum eſt ut nemo ſit qui neſciat. quod item communibus quibuſdam malis,ubi ſaginati ſunt, corripiantur, ęque notum eſt, utputa raucedine, alui profluuio, ſtrumis, & quod noſtri feſcenini uocant caput acto. Præterea oues puſtulis quibuſdam interdum communiter laborant, inuicemque inquinantur ſicuti pueri uariolis. An etiam bruta uitare omnino non poſſunt D quin aliquam etſi leuem ab alimento, quod in utero trahunt putredinis ſpeciem, ſubeāt? Illud enim in utero primis menſibus ſæpe redundat: per id tempus inibi clauſum male tranſpirans,atque ſuperfluens, ut aliquantum putreſcat oportet. Quo fit ut ipſa quinetiam bruta malis huiuſcemodi communibus ſubijciantur. ſed non æque frequenter, nec æque prompte atque homo in illa incidant. cuius rei cauſa in promptu eſt, quoniam in his multo leuior quam in homine eſt hic putredinis fomes,quia illorum matres paucioribus menſtruis quam mulieres abundant: Quocirca ut excitetur, longe maiore indiget impulſore.

Hinc

Hinc canicula quædam propinguis quæ in de-
liuis habebatur,& ex matre quæ nimio alimẽ
to luxuriabat orta, lambens puellulæ inqui-
natæ ſputa, ſola ex multis alijs in pruriginem,
in ſcabiem, tandem in pilorum oĩum deflu-
uium incidit:quin etiam pullaſter unus tan-
tum inter quam plurimos meretricis cuiuſ-
dam gallica labe affectæ ſputa crebro ſorbens
pennas omnes amiſit,& reliquis integris, de
piumis factus eſt. Hinc fœtus illi quorum ma
tres vterum gerentes multa pabuli copia lu-
xuriarunt,non minus facile q̃ homines huiuſ
modi malis redduntur obnoxij,vt ouium, &
caprarum, & ſuum: ubi per totũ tempus quo
illorum matres uterum geſſerunt eædem for
tuito ſe pabulo affatim repleuerunt. Hinc
quoq; ſæpius fit ut his malis per totam uitam
ex fœtibus brutis plurimi nũquam infeſtẽtur,
quia tum illis inſita purtedo pertenuis eſt,
tum matres eorumdem dum vterum gerunt
pabuli redundantia raro laſciuiunt.Hinc ſatis
patet cur bruta quamq̃ uẽtres, & appetitum,
& reliqua quibus nimia nutrimenti copia cõ
geritur, ſicut homines habent: pleraque ta-
men ſimilibus morbis ob naturæ neceſsita-
tem a nimia nutrimenti copia ęque atque ho
mines non afficiuntur, cur item pauca quę-
dam afficiantur.

*Communes morbos alicubi peculiares, interdum
mutari in alios, atque alios:neque neceſſe eſſe
ut ijdem ſemper ſint: ſed aliquos ante nequa-
quam contagioſos poſt in eorum locum ſucce-
dere, contagioſosque fieri: Mox quomodo a
ſeipſis differant.denique cur homo magis quã
brutum putridæ febri ſit obnoxius. C.XVIII.*

EX quo mirum alicui non uideatur ſi for-
te aliquis ex his morbis in ſua regione
cui peculiaris eſt in alium morbum æque cõ-
munem aliquando abeat,atq; hic in alium,&
ita deinceps ut regio ipſa nunquam ſine com
muni aliquo morbo, non tamen ſub illo ſem
per ſit.ut enim communis hæc cauſa quam in
omnibus hominibus ab ortu primo ineſſe di
cimus mutatione locorum,aeris,& uictus pri
uatim mutatur.ita in eadem regione ſuccedẽ
te nouo aliquo uictu, nouo item aliquo cœle
ſti ſtatu facile põt qui ante graſſabatur in aliũ
morbum conuerti,quinimo nunc hanc,nunc
illam morbi ſpeciem induere: quẽadmodum
enim in Europa videmus morbum gallicum
in omne ferè genus morborum permutari:
Ita ſeminarium hoc in ea ragione ubi mor-
bum aliquem communem peculiariter exer
cet: põt hunc eundem ſiue dicas ſeipſum, in
morbum alium, atque alium uertere:muta-
to videlicet victu cœlique ſtatu: Hinc quidam
non iniuria ſunt arbitrati morbillos, atque

E uariolas in Europa quingenteſimo ab hinc
anno,uel circiter,primum extitiſſe,ante uerò
nunquam quod ſciatur.quum enim adeo cõ-
munes eſſent;priores medici illorum curatio
nem aliquam nobis tradidiſſent, quum tamẽ
nullam reliquerit. ut ex poſteriorum me-
dicorum libris,qui de his ſcripſerunt conijce
re licet. Huc accedit quod neque Hip. neque
vllus antiquior illo de his eiſdem ullibi ſpe-
ciatim locutus ſit. nam exantemata, Ectyma
ta,& id genus alia, quæ apud eum inueniun-
tur, nõ hi morbi quidem erant,ſed forte pro
illis oriebantur. Probabile namque eſt ante
ortum eorum aliquid ſimile fuiſſe in cuius lo
cum ij poſtea ſucceſſere.futurumq; eſſe ut his
F deſinentibus, quidam alij æque communes
deinde ſequantur. atque interim dum ij pe-
nitus non abolentur,ut alij etiam illis ſubſti-
tuantur:mox decidant,& illi reſurgant. velut
interdum in Europa uidemus biennium,tri-
enniumve morbos aliquos communes in o-
mnes homines promiſcue ferri: interea ve-
rò tum morbillos tum uariolas deſinere,po-
ſtea repullulare: illos verò deficere nihilque
prohibere quin ij quoq; morbi, qui nũquam
inficere ſolent; ut aliquando communes eua-
dant,& contagioſorum ſpeciem induant. vt
quinquageſimo ab hinc anno pleuritidas fuiſ
ſe accepimus. liquet itaque morbum com-
munem,qui alicui regioni nunc proprius eſt
G non ſemper eundem eſſe oportere, ſed in a-
lium atque alium conuerti. Proinde putri-
das quoque febres, quæ non inficiunt, inter-
dum inficere poſſe, & communium morbo-
rum ex naturę neceſſitate ſpeciem induere,
qui ſimiliter ex putredine naſcuntur.quando
uero non inficiunt ſcire licet differre a ſe ip-
ſis,& ab alijs morbis, qui non ex naturæ ne-
ceſſitate,ſed ex accidenti tum cõtagioſi, tum
non contagioſi ſunt.nõ ipſa quidem putredi-
ne. Hæc enim in utriſque eadem eſt ſecun-
dum genus, ſed peculiari putredinis qualita-
te,quippe putredo a qua morbi ex neceſſita-
te naturæ gignuntur homini innata eſt:a qua
uerò morbi ex accidenti creantur aliena. illa
H ex naturę neceſſitate fit, hęc ex accidenti.illa
intus ineſt,hęc foris aduenit.illa per totam vi
tam durat. hęc non niſi aliquando. illa par-
tim ſecũdum naturam,partim pręter,hęc pe
nitus pręter naturã,illa per ſe non interimere
ſolet,hæc ſolet. illa & ſi iã eſt,non tamẽ malũ
ſemper agit, hæc nunquam eſt quin ſemper
magis minuſve infeſtet. illa omnino aboleri
non poteſt niſi homo pereat,hæc tota poteſt.
Illa per ſe contagioſa, hęc ex accidenti. illa
quoniam in toto eſt propter generis cogna-
tionem cuicunque alij putredini ſuſcipien-
dæ promptum hominem facit, hæc contra,
quum in parte priuatim ſit, non facit,niſi mo

tus

tus aliquis intercedat, qui totum in conſen-
ſum trahat, quemadmodum penis puſtulas
interdum uidemus gallicam luem excitare,
interdum uero non; ſiquidem aliquando mo
tus accedat qualis eſt huius mali impulſor:ali
quando verò nullus:eadem ratio eſt de oris,
papillarum,ani,et labrorum ulceribus. adeo
ut omnis quoque putredo, ſi motus cum ea
fiat,qui hanc internam putredinem in actum
ſecundum impellat ex naturę neceſſitate in-
quinare poſſit; alioqui niſi hic interueniat,
non poſſit. ex quibus ſequitur quod quamq̃
tertianæ febris putredo eadem ſecundum ge
nus eſt cum illa quæ communis morbi ex na-
turæ neceſſitate contagioſi, non tamen dictã
putredinẽ, quam inſitam eſſe ſtatuimus ad a-
ctum ſecundum perpetuo prouocet. ſiquidẽ
actio ritu naturæ in re fiat ſecundum quod
apta eſt pati, & ab agente ſecundum quod
aptum eſt agere.tertianæ.n.putredo non om
nem putredinem,ſed terminatam apta eſt uel
irritare,uel augere: quum quodlibet non fiat
a quolibet: ſed terminatum a terminato.
Proinde ſi quis putri ſcabie laborans,mox ter
tiana corripiatur,tantum abeſt ut ſcabiei pu-
tredo creſcat, ut ſæpe conſumetur tota: alio-
qui tertiana infeſtante, cum in aliquibus reli
quię menſtrui ſanguinis inſint, cuius cauſa tũ
uariolę,tum morbilli exiſtunt,morbillos,ua-
riolaſve ſtatim oriri oporteret, id quod mini-
me vſuuenire ſolet. licet.n.in parte cui ea cor
ruptio ineſt tertianæ quoque febris, putredo
gignatur: ob hoc tamen ut illa ſimul ad agen
dum excitetur non eſt neceſſe, niſi partis læ-
ſioni totum quoq; ex neceſſitate conſentiat.
poteſt.n.ea pars ex peculiari ſua natura peni-
tus putreſcere, cęteris omnino incorruptis:
poteſt emori.ſaluis aliis omnibus; ut in mor-
bo quem σφάκελον græci uocant: poteſt am-
putari, eo quod reliquum eſt corporis inte-
gro manente:ita ut interdum pars aliqua pu-
treſcere tota poſſit, non poſſit tamen hanc
innatam putredinem ad agendum mouere.
quamquam in ea parte ubi hęc ineſt ſi putre
do altera moriatur,in cauſa ſit propter cogna
tionem generis,ut illa multo facilius,ac matu
rius, ſæpiuſque naſcatur, quam ſi non ineſſet.
quemadmodum.n.ignis citius accenditur in
loco ubi calor ſubeſt,quam ubi frigus; ita pu-
tredo promptius fit in corpore putredine af-
fecto,quam in alio: ideoque putridis febribus
magis obnoxij ſunt homines quã bruta,quo-
niam ij ferè omnes(ut ante diximus) ab ortu
primo putredine quadam non leuiter affecti
ſunt:Hæc uero uel perexigua, uel admodum
leui.quocirca petenti cur homo magis obno-
xius ſit putridæ febri quam bruta, reſponden
dum(quod in opere noſtro de re medica dia-
logo 2.ne nimis prolixus eſſet dicere omiſi-

A mus & in hunc locum diſtulimus)id euenire
quidem non poſſe quoniam homo animi cu-
ris magis affligitur.nam & pueri, & mulieres
multę ſine curis degunt, nihilominus tamen
putridis febribus facilius quam bruta corri-
piuntur. neque item propter eas cauſas quas
ibidem recenſuimus, ſed quoniam homo in-
natam(ut dictum eſt)putredinem habet: quæ
putredini cuiuis alij faciliorem ſemper aditũ
propter ſimilitudinem præbet. Hactenus
quod putridę febres interdum inficiant, in-
terdum non inficiant. Et cur tertiana febris
excitare non poſſit innatam putredinem ad
huiuſmodi contagioſos morbos efficiendos.
cur etiam homines magis quam bruta his fe-
B bribus ſunt obnoxij, ſatis oſtendiſſe uobis ui
demur.

Quomodo morbus gallicus & alij huiuſmodi mor bi tũ ineuitabiles tum ex naturæ neceſſitate à nobis uocentur: quum extrinſeco impulſore indigeant & magna uictus aeris & loci facta mutatione ut in magnis crebriſq; diluuijs in alios morbos atq; alios tranſire poſſint. Cap. XIX.

SEd tum ex his tum ex alijs antedictis non
leuis oritur quęſtio:quippe aliquis aſſeret
morbos, qui à nobis ex naturæ neceſſitate
contagioſi atque ineuitabiles dicuntur, non
C ex naturæ neceſſitate neque ineuitabiles ſed
ex accidenti ac euitabiles eſſe.Si.n.abſque im
pulſore qui extrinſecus aduenit, non crean-
tur, ſi magna & communi quandoque orta
loci aeris & uictus mutatione in alios quam
prius erant,uertũtur,illorum cauſę uitari po-
terunt & aliunde quam ex naturæ neceſſitate
creabuntur. Nam ſiquis ſe a nutrimenti ni-
mietate contineat, ſi ab inquinatis ſe cuſto-
diat, in hos morbos ferè non incidet: ſi ma-
gna communique aeris loci & victus facta mu
tatione tales morbi in alios atque alios per-
mutantur:quo modo hic prior, ille poſterior
ex naturæ neceſſitate erit, quum natura ſem-
per eadem ſit.

D Huic Reſpondetur ex naturæ neceſſitate
dictos morbos oriri, ſi homines ipſi non ab-
ſtinenter ſed naturaliter uiuant,ſimulque pri
mi alimenti uitio (quod inſitam putredinem
appellamus) omnes communiter affecti eſſe
ponantur.Quum enim homo ab ortu primo
internam putredinem naturaliter ſortiatur,
neceſſario cogitur ut putrido alicui morbo
communiter obnoxius ſit:in quem ubi inci-
derit, non ex aliquo accidenti quod inſitam
putredinem nunc excitauerit aut quod nouã
aliam induxerit, incidit: ſed ex naturę neceſ-
ſitate quę in utero coacta fuit hominem pu-
tri(ut diximus) alimento nutrire & augere:
alioqui

alioqui niſi uetus putredo præextitiſſet, hæc noua uel morbũ nullum,uel non promiſcue communem,omnibus attuliſſet. Itaq; quod morbus hodie & non heri gignatur, quod huic in Iuuentute,illi in ſenectute contingat: quod hunc non capiat, illum capiat, ex accidenti quidem euenit: ſed quod quacunq; ętate,quocũq; tempore, quemcunq; hominem uel hac uel illa mali ſpecie promiſcue afficiat, id non ex aliquo accidenti,ſed ex naturæ neceſſitate fit. quippe quum illa putredinis uitium in vtero effugere nequiuerit,ſingulosq; homines in alimenti nimietatem procliues (ut ante docuimus)effecerit:non potuit hominem putrido morbo aliquando non afficere. Impulſor igitur & aer,& locus, & uictus agũt quidem exempli gratia morbum gallicum non neceſſario,ſed hic quatenus accidit integrum corpus ab inquinato tangi aut nouam putredinem in corpore gigni. illi uero quatenus internam putredinem ad hanc mali ſpeciem & non ad illam pręparant. Verum quod nunc ſinguli homines exceptis paucis hoc morbo promiſcue corripiantur, non impulſor, non uictus, non aer, non locus in cauſa ſunt; ſed neceſſitas quæ naturam coegit alimento putri humanum fœtum in vtero nutrire,& extra vterum nimio alimento replere; morbus igitur gallicus partim euitabilis, partim ineuitabilis eſt:euitabilis quidem quatenus uictum,locum,aerem à quibus interna putredo alioqui putridis morbis omnibus communis, in eum ſpeciatim conuertitur & quatenus contagionem ab eodem emanentem uitare licet:ineuitabilis uero tum quatenus cauſam hoc eſt internam putredinem ſequitur, quę uitari non poteſt, tum quatenus in regione propria neminem ferè non attingit. Partim quoq; ex accidẽti,partim ex naturę neceſſitate creatur:ex accidẽti quidem, quia priuatim uitari poteſt;ex naturæ vero neceſſitate,quia generatim uel ipſe uel ipſius ſimilis aliquis non poteſt. Genus enim humanum & propter inſitam iſtam putredinẽ, & propter ea quia nutrimenti nimietate(ſi naturæ ſuę relinquatur)laborare ſolet; putrido aliquo morbo quandoq, affici non poteſt.

Licet una parte tantùm affecta morbi ex naturæ neceſſitate interdum contingant, non tamen unam partem tantùm interea mutatum eſſe ſed omnes, neq; in his unam corporis partem magis quàm alteram primogenio affectu laborare. *Cap.* XX.

ADHVC dubitauit aliquis ſi dicta putredo per totum diſperſa eſt, ſi in uniuerſũ moueri debet,ubi aliquis propoſitorum morborum exoritur, cur ulcere unam ſolam corporis partem nimirum pœnem exercente inquinamentum morbi gallici ſæpe conſequitur:quippe totum corpus infectum non eſſe facile ſuaderi poteſt, quum una pars tantùm uideatur infecta. An per totum quoq; contagio ipſa fuſa eſt?quum per id tempus is,qui ulcere circa pœnem afficitur,nõ ſolum ſi pœne tangat alterum, ſed ſi eum obnixe amplectatur,uel arcte oſculetur,inficiat. Affectio itaq; in pœne quidem magis apparet, ſed nihil minus in toto exiſtit: ſiquidem inquinatum corpus quacunq; ſui parte corpus integrum arcte tetigerit,illud etiam inquinet. Quum ergo ut inquinamentum ſequatur non referat, quæ nam pars in corpore primum ulceretur; ex hoc manifeſtum fit nullam ſedem affecta ſibi propriam hos morbos pręſcribere. Videmus enim infantes vlcere in labris primum orto in luem gallicam incidere, nutrices in papillis,uiros in pęne, meretrices in vulua. Proinde hi minus recte cenſent, quicunq; primam gallici morbi ſedem hepar eſſe uolunt: & ſi enim in contagioſis ex accidẽti pars una certa potiſſimum affecta reperitur(ut in tabidis quibuſdam pulmo)ſecus tamen in his qui ex naturæ neceſſitate naſcuntur, vſuuenit: in his enim non in una tantùm parte putredinis innatæ locus eſt,ſed in toto:ita ut non pulmonẽ priuatim affici ſicut in tabe oporteat, ſed ſingulas corporis partes ſine diſcrimine, id eſt hanc aut illam affici ſatis ſit. Adde quod nulla contagio quod ad ipſam attinet locum peculiarem quo ſuſtineatur exigit, quippe quæ nõ ſolum in ſingulis inquinati partibus, ſed etiam in ueſtibus, in ſupellectilibus conſeruatur & reſidet,ut.n.aliquis inquinatus nihil magis una parte quàm altera tangens, integrum corpus inficit,ita nõ magis una pars, quàm alia primum proprieq; affecta ſit, ut cõtagio ſeruetur neceſſe eſt. Sed ſi in aliquibus morbis ſecus uidetur,id ex accidẽti, nõ ex cõtagionis natura ſit. n. experimur tabidorum ueſtes, ſupellectiliaue alios inquinare quemadmodum eorundem conſuetudinem amplexum,oſculum,ac ſi contagio non aliquam certam ſedem requirat, & ſi requirit morbus: Proinde mirum non ſit,ſi morbi ex naturę neceſſitate contagioſi nõ magis unam partem, quam aliam priuatim affectam exigant: non. n.à corpore particulatim, ſed generatim affecto dependent. licet itaq; tabidi ex pulmone contagio peculiariter lædat pulmonem:& ex cute cutim ut in quibuſdam ſcabioſis.morbus tamen gallicus quia modo cutim, modo caput,modo iecur,modo alias particulas lędit, neq; in ulla firmiter perſiſtit,nõ unam ſedem certam ueluti tabes habebit, ſed aliam, atq; aliam. Verùm hæc longe clarius infra ubi de morbo gallico ſeparatim loquemur nunc at-

tigiſſe

tigiſſe ſufficiat. Patet igitur, qui morbi ſint ex accidenti, qui ex neceſsitate naturæ atq; horũ qui contagioſi qui non contagioſi. Et morborum ex naturæ neceſsitate cõtagioſorum quænam communis cauſa. Hancq; intus in homine ſemper, & neceſſario, neq; in una aliqua corporis parte tantum, ſed in ſingulis indiffe renter haberi. Deniq; alimentum eſſe quod in vtero fœtus neceſſario ſumit. & omnino ipſum ferè menſtruum, id quod pleriq; medici, qui morbillos, uariolasq; a menſtruo ſanguine exiſtere cenſuerunt, atq; ſcripſerunt, attingere quidem uiſi ſunt, ſed longe admodum; E & ueluti per trãſennam aſpexerunt: primum quia horum aliqui ab alijs cauſis ſine mẽſtrui ſanguinis occaſione contra quam ſupra declarauerimus hos communes præter naturam affectus, hoc eſt morbillos, uariolasq; gigni tradiderunt: deinde quia omnes neq; elephantiaſim, quem morbum apprime nouerant; neq; alios huiuſmodi morbos, qui naturæ neceſsitatem ſequuntur ad talem cauſam retulerunt: qua cognita non ſolum ea quæ dubitata ſunt facile diſſoluũtur ſed multa quoq; alia, quę putredinis ſpeciem aliquam reſpiciunt, tum euidentora, tum firmiora redduntur.

FINIS LIBER PRIMVS.

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAECLARISSIMI, LIBER SECVNDVS.

Vtrum morbus Gallicus in noſtris oris ſponte oriri queat. Cap. I.

QVVM igitur non ſolum eæ dubitationes, quæ tum morbo gallico, tum elephantiaſi, tum uariolis, atque morbillis commu-nes erant;ſed etiam aliæ multæ, quæ ad id genus morbos pertinebant,iam ſolutæſint; ac ſimul quæ nam horum communis cauſa ſit, iam ſatis conſtet: Reſtat ut ad ea,quæ ſpeciatim de morbo gallico propoſuimus, primùm accedamus. Dein de ut rectam quoad poſſimus illius tum euitationem,tum curationem explicare tentemus. Itaq; ſuppoſito eo quod proxime probauimus,hoc eſt elephantiaſis morbillorum,uariolarum, morbi gallici, & aliorum huiuſmodi morborum cauſam eſſe alimentum, quod in matris vtero non ſine quodam putredine humanus fœtus neceſſariò trahit.idq; per totum hominis corpus diffundi, perq; totam uitam quia in hominis ſubſtantias ab ortu primo cõuertitur,tale perdurare:non difficile eſt reſpõdere quærenti utrum morbus gallicus in noſtris oris ſponte gigni queat.nam quod alicubi ſponte ſua ſine contagione natus aliquando ſit,hinc facile ſuaderi poteſt, quod omnis ex contagione morbus ſemper aliquem ſui generis,qui ante ſponte ortus eſt, ſequitur:licet.n.ab altero(uerbi cauſa)lue gallica inquinato,alter inquinatus ſit:& hic ab illo,atq; ita deinceps prẹterita oĩa repetendo: quandoq; tamen ſiſtendum eſt, tum quia cauſæ in infinitum non abeunt, tum quia nullus morbus humanum genus perpetuò afficit. quum igitur aliquando penitus ceſſet,tum ubi rurſum incipit non ex contagione,ſed ſponte incipiat oportet.uerum ad propoſitum noſtrum reuertamur.ſi.n.idem principiũ tum eius,tummorbillorum, tum uariolarum, & elephantiaſis (ut dicebamus)eſſe ſtatuatur; quum ij affectus (ut notum eſt,in noſtris regionibus ſponte interdum contingant: nihil prohibere uidetur quo minus ſimiliter gallicus morbus apud nos interdum oriatur. ſed ſtatim aliquis obijciet: cur olim antequam illius contagio ſerperet,non oriebatur ſponte naturæ? ac ſi orieba-

B tur:cur non ſecuta eſt contagio,antequam ab India occidua huc importaretur?niſi forte hic quidem olim ſponte naſcebatur, ſed tamen horribili ſpecie, ut homines conſuetudinẽ eorum,quos corripuiſſet,uehementer fugientes non facile inquinarentur;quemadmodum elephantiaſim aliquando naſci uidemus, quæ ſolum eum,qui primo affectus eſt, cæteris contagionem diligenter uitantibus exercet, alium uerò poſtea neminem: aut certe uelut elephãtiaſis ex Aegypto huc ante inuecta,iã hic ſpõte naturæ oritur; ita morbus gallicus poſtquã huc irrepſit ſponte,quoq, ſua hic gigni poteſt: putredine uidelicet,quę in nobis eſt nõ ſolùm

C communiter; ſed ſpeciatim ob contagionem multo ante pręcedentem ad morbum gallicũ apta, & iam parata: quæ licet diu lateat,neq; unquam ante ſua ſponte apparuerit: poteſt tamen in aliquod tempus poſt erumpere, ut in aliqua familia hominum alioqui alborum cõſpicimus puerũ nigro colore naſci atauo ſuo, qui Aethiops fuerat ſimilem. itaq; priuſquã gallici morbi contagio huc migraret:probabile magis eſt eos neminem expertum fuiſſe,cũ uictus,aer,& locus,qui apud nos ſunt huic maxime opponantur. adeo ut non tolerent ſiue hunc,ſiue aliorum aliquem ex naturæ neceſſitate abſq; contagione in noſtris oris haberi, alioqui iamdiu gallicus morbus ut proxime obijciebatur,ſponte ſua apud nos paſſim ap-

D paruiſſet: quemadmodum elephãtiaſis, quam ob locorũ cõmercia ex Aegypto in noſtras regiones olim inuectam fuiſſe facile exiſtimare poſſimus.ideoq; iam pridem apud nos & ſpõte, & ex contagione ortam fuiſſe planum eſt: ſed ſi uictus noſter, & aer, & locus idem eſſet ac Indorum,neq; minus frequenter,neq; aliter apud nos, quàm apud illos morbus gallicus naſceretur. idem.n.nobis atq; in illis (ut primo libro declarauimus) eſt huius morbi principium ,ſed differt uarietate loci,aeris,& uictus,ſiquidem uarias morborum ſpecies in hominibus gignit,prout uariæ a uictu,ab aere,& a loco paratur:vtrum igitur morbus gallicus apud nos ſponte oris queat, et quod & quod precedente contagione gignat: ſatis ex quę diximus, conſtat.

Cur ſingulos homines promiſcue inficiat, tam æſtate quam Hyeme &c. onc. Cap. II.

CVR uerò ſingulos hoĩes ſine delectu inq̃net, tã æſtate q̃ hyeme, tã vere, q̃ autũno, tã in Hiſpanijs, ac locis ſane calidis, q̃ in Borenlibus plagis, ac frigidisſimis, hic ſcire licet, quũ .n. ĩ hoĩe ſemp inſit dicta putredo ex qua morbus hic naſci põt, vbicunq́, & qñcunq́; fuerit hõ ſine delectu inficietur ſi cõtagionis detoccaſio, q̃ latentẽ putredinẽ excitet. Quippe quæ (ut primo docuimus) nulli parcit tẽperamẽto neq; calido, neq; frigido, neq; humido, neque ſicco. Sed nullo diſcrimine hũc, aut illũ inficit, prout contagium ſeſe offert, & qualis humani corporis ſubſtãtia ratione loci, aeris, & uictus apta reperitur.

Cur omnes putredinis affectus imutari ſoleat, non autẽ elephãtiaſis, morbilli, uariolæue. Cap. III.

IN oẽs uerò morbos ferè immutatur, in oẽs inq̃ q putredinẽ ipsã, huiusq́; calorẽ ſeq ſolent: qm̃ prima hoĩs conſtitutio in uniuerſum ac putri (ut diximus) ſubſtãtia conſtat, q̃ nulla corporis pars effugere potuit, qa in oẽm penetrauit. qppe q̃ alimentũ eſt quo primũ hõ nutritur, & uiuit. itaq;, cũ id prin. in ipſa hominis ſubſtantia ſit ubi agendi occaſio p̃betur, hõ in eũ morbũ incidet in quẽ max. pcliuis eſt, put rõne loci, aeris, uictus & cõtagij ad patiẽdũ ſit aptus. procliuis aũt eſt pp generis ſimilitudinẽ putredinis affectũ, quũ non magis ad hãc, q̃ ad illã putredinis ſpẽm uergat: in oẽm igr̃ morbũ q putredinẽ, aut eius calorẽ comitatur, pp hoc prin. gallicus morbus uertetur, ſed elephantiaſim, variolas, morbillos in tot uarios putredinis morbos æque atq; morbũ gallicũ minus pmutari ea ratio eſſe põt, q Elephantiaſis ubi ſemel infecit, tũ in uno, aut altero homine, & vix in tertio (qa ferè omnes ab hac ſibi cauere quã max. ſtudent) regignitur: ita ut, ab ea q̃ per corpora ſit tranſmutatione, nõ admodum a ſua natura pmutetur, qnimo intra ſuã ſpẽm qua primum uiſa eſt ferè ſemp inuenitur, ſuãq; formã retinet. At morbus gallicus quũ ferè in infinitos homines (ut ita dicã) trãſuehatur, vt is q primum incæpit deinceps pluſquã mille alios ab uno, ad unũ inquinarit, uarias morborũ a putredine ſpeties induit prout ſubiecti homines hac parte magis quàm illa, uel uno mõ magis quã altero apti ſunt pati, uel inquinari, ſiqdẽ in tã multa: crebraq; trãſitione a prima ſua ſpecie immutatur, & aliã, put locus, uictus, aer, & hominis corpus patitur, inducit.

Quomodo nũc carnes ſolas offendere uidetur, nũc ſolos oculos, nunc tantum aures, & huiuſmodi. Cap. IIII.

QVOMINVS mirari quis debet, quod modo carnes lędit illæſis, quoad ſenſus notionẽ reliquis corporis partibus, mõ pilos, nunc oſſa, nũc neruos, nũc oculos, nũc aures, & ideo magis hanc q̃ illã partẽ: ſubiecti .n. prõptitudo prout magis, minuſve ob uictũ, regionẽ, & cęlũ p̃paratur, ut ab hoc agẽte permutetur, in cã eſt. Nã qđ ad id prin. ſiue ad hãc innatã putredinẽ, attinet, æqualiter ferè ſingulas partes offẽdit, niſi quis malit extimas q intimas ob rõnes in primo li. allatas, ubi morbus p ſua natura ſe hẽt, offendi. Sed qm̃ interdũ euenit vt qs anteq̃ morbo gallico corripiat vel auditu debili ſit, uel oculis hmõi. Tunc ſiue exiguũ, ſiue magnũ ſit inquinamẽtũ, eas partes, quæ primo lęſæ ſunt, potisſimum lędit. ſi magnum quidẽ, omnes: ſed ante deprauatas maxi. ſin exiguũ, uel paucas, uel eas tantũ quæ prius male erant affectæ. Hinc qdam in oculis tm̃ experitur hũc morbũ, quidam dũtaxat in auribus. quidam ſolũmodo in pilorum defluuiũ incidit, quidam ſumma uitiũ imbecillitate, quidam gonorrhęa quidam deſtillatione ex capite, quidã articulari morbo laborat, ut hi qui coitu nimis immoderato utuntur, vt. n. hũc citra morbũ gallicũ ſequi ſolet pilorũ caſus, ſpirituũ maxima reſolutio, gonorrhæa, liquefactio, articulorũ dolor ſi gallicus morbus ſuperueniat, hmõi partes unde hi affectus emergunt, potisſimum lædit. Hinc quoſdã ẽt magis, quoſdã uerò minus offẽdit, ut mulieres in ea uidelicet ætate qua mẽſes ſentiunt, minus q̃ uiri hoc malo infeſtãtur, q mẽſtruorũ purgatione illorũ corpus minus aptũ reddatur, ut ab hoc agente ſupetur, cõtra vero his deſinentibus ſiue ppter ætatẽ ſiue ppter aliquẽ p̃ter naturã affectum, tum ſæpius, æq; atq, uiri, tum aliqñ multo magis patiuntur de eo q morbus gallicus quaſdã corporis ptes peculiariter aliqñ lædat, hæc ſatis dicta ſint.

Verum huius mali efficiens quum impulſore indigeat, morbi ſpeciẽ, unde impulſor primum emanat, ſemper ſequatur. Cap. V.

AT uerò qm̃ hoc agens in actu primo (ut dr̃) intus exiſtit, ac pp uictũ. regionẽ, & cęlũ in his locis in morbum gallicũ, in illis in uariolas, morbilloſve peculialiter immutatur. qm̃ ẽt impulſore indiget, ut in opus ſuum pdeat, & in actu ſcđo (ut inquiũt) ponatur: q̃ret aliqs utrum (exẽpli cauſa) in India occidua, ubi excitatur ab impulſore, qui non gallicum morbum, ſed uariolas præ ſe fert, tum nõ in morbũ gallicum, ſed in uariolas, morbillisue tantum immutaretur, quia .n. illud ex æquo ſe habet tũ ad gallicum morbum, tum ad uariolas, vr̃ excitantis ſpeciẽ, & non alterius ſequi debere. ſi ergo excitans ex uariolarum genere fuerit, variolas, & nõ gallicũ, aut quẽpiam aliũ morbũ excitabit. Contra uero quoniam uariolarum impulſor has eaſdem præter earum morẽ penè omnes in India occidua (ut audiuimus) lętales facit, longe alium morbum quã ipſas variolas inibi procreabit. Quippe quæ (ut apud nos omnes notis conſtat) ſuapte natura ſalubres,

& mites eſſe comperiuntur: quare ſalubrium
uariolarũ impulſor non ſemper eas æque ſalu
bres: ſed ut a propria conſuetudine magis re
cedunt, magiſq́; lętales ſunt; Ita eaſdẽ tamquã
alterius morbi ſpeciem inducentes excitabit.
An idem impulſor quia eundem actum intra
initia perpetuo ſequitur: eundem quoq; mor-
bũ circa principia (nã circa media, & fines in
aliũ, atq; aliũ uerti nihil uetat) ſemper creabit
ſed hunc in alienis regionibus magis ſæuum,
ꝙ in ſuis, quoniã & ſi tũ in his tum in illis natu
rã lædit, magis tamen in his quã in illis præter
naturã exiſtit, quod patet exemplo gallici mor
bi, qui apud Indos ſponte naturæ paſſim oriri
ſolet, apud nos uerò nunquã ante contagionẽ
ortus fuiſſe perhibetur: quãto aũt a natura ma
gis recedit, tãto ſæuior gignatur oportet. Quũ
igitur in homine ea putredo (ut dictũ eſt) par
tim ſecundũ naturã, partim præter naturã in-
ſit: quatenus præter naturã, æqualiter tũ in no
bis, tũ in Indis inuenitur, vt tamẽ morbo quẽ
hic impulſor inducit conſimilis eſt, ita eundẽ
in ſe facile, prompteq́; contrahit. quatenus ue
rò hęc eadem magis ſecundũ naturã, quã Indo
rũ naturam ſpeciatim in nobis ineſt (exemplũ
ex morbo gallico quando incępit clarioris do
ctrinæ gratia, ſumam) contingit ut poſtquàm
hunc Indorum morbũ contraxerimus non le
uiter hic idẽ naturã noſtram euertat. Quocir
ca ea putredine multo magis præter noſtrã na
turã in morbũ gallicũ quàm ſi in uariolas mor
billosv'e mutaretur abeunte, & oĩno naturã
noſtra propter peculiarẽ contrarietatem iam
deprauari, ac deformari incipiente, neceſſe eſt
quandiu tanta contrarietas durat, & ſæuiorẽ
eſſe morbũ, & ægrotos multo grauius affligi,
non quia morbus alius inducatur, ſed quia
naturæ, quàm nunc exercet, contrarius magis
eſt quàm illi: unde per impulſorem ante mana
uit, proinde mirũ non eſt ſi in Indijs occiduis
(ut quidam ꝑhibent) uariolæ alioqui ſalubres
uniuerſos homines in quibuſdam inſulis peni
tus abſumpſerunt. nõ. n. hic morbus apud nos
ita immanis, ut illic exiſtit: ſed quoniam pro-
priæ Indorũ naturæ ualde aduerſat, id ut opi
nor factũ eſt: quod namq́; res aliqua ualde offi
ciat, non ſolum eſt illius, ſed etiam eius cui of
ficit, natura, ſpectãda: quæ ut officienti diſſimi
lis eſt, ita magis minusve læditur: nobis. n. roſa
rũ odor ſuauiſſimus eſſe ſolet, noſtrũ tamẽ ali
quis ita eo offenditur, ut ſtatim odore perce-
pto in animi defectionẽ incidat. Id qđ nõ ſolũ
a roſa, quippe quæ periucunda homini eſſe pu
tatur. Sed ab illius natura cui tantopere ad-
uerſatur, euenire cenſendũ. ex quibus planè in
telligitur hoc agens ab impulſore non aliam
morbi, quũ incipit graſſari, ſpeciẽ, quã cuius ẽ
impulſor, accipere. quomodo uerò hi mõrbi
temporis longinquitate miteſcant, quũ eadẽ
ſit in hominibus natura, poſterius dicetur.

E *Cur aliqui cõtracta gallica labe longo poſt tẽpore affici uidentur, aliqui non affici quidẽ, ſed alios afficere. Cap VI.*

ROGANTI uero quamobrem aliqui mul-
to poſtq̃ inquinati ſunt, huiuſmodi mor-
bo afficiantur, aut ſi non afficiuntur, cur alios
afficiant: quis factũ ſatis eſſe putabit, eo quod
primo libro, ubi quærebatur quõ in hominis
corpore ab ortu primo ad ſenectutem uſq; la
titat huius mali fomes, illud euenire dicebatur
quoniã anteq̃ ille agat, ĩpulſore indiget at nũc
impulſor egiſſe ponitur: quo fit vt alia reſpon-
ſione opus ſit, quando quidem mirũ eſt, poſtq̃
contagio infecit, hanc eandẽ in eo qui infectus
F eſt, non apparere, niſi longo poſt tpe, aut ſi nũ
quã apparet, in alio tñ quẽ hic ante infectus teti
gerit, conſpici. Si. n. hæc iã ineſt: ſi iã impulſor
excitat eã putredinẽ de qua tã multa diximus:
quid ꝓhibet, quominus eadẽ ſtatim agat? An
ſicut uidendi facultate integra in ſeipſa exiſten
te & lumine iã pręſente, id qđ nũc ceu impul
ſor eſſe ſtatuitur, interdũ uiſio non fit, ubi clau
ſis oculis homo manet, mox verò fit, ubi illos
attollit: ita contagione: iam inquinante, & om
nino impulſore ipſo innatã nobis putredinem
excitãte affectus in eodẽ hoĩe, qui inq̃natus ẽ
quoniã aliq̃d impedit, latet, ſublato aũt impe-
dimento quod paulo aut multo poſt amoueri
G põt, apparet. Atq; ut pãnus laneus peſtifero ua
pore infectus peſte nõ afficitur, ſed alios quos
tetigerit, afficit: Ita mulier aliqua, contagione
hmõi inquinata, ſana interdũ alioqui vr̃: ſed a-
lios quibus cõiungitur facile contaminabit,
& morbo alioquo pro inquinamenti qualita
te ſimul afficiet. Sanè horũ omniũ cauſa ẽ, ſub
iectũ ipſum quod patitur prout aptũ eſt inqui
nari, deinde morbo affici, aut nõ affici, & alios
afficere, illud ita ſe habet, ut homo à cane rabi
do morſus qui longe poſt rabie afficitur, hoc,
tale eſt, quale id qđ ſuapte natura põt à calo-
re immutari, & aliquid in ſe concipere putre,
non tñ morbo quẽ ſuo cõtactu homini infert,
H laborat: ut pannus laneus, qui tranſpirare pro
hibitus putreſcit, & a tineis abſumitur: quũ. n.
calorẽ alienũ in ſe recipiat, põt calorẽ uitiatum
qđ peſtiferũ inquinamentũ eſt, admittere, nõ
tamẽ in peſtem incidere, ſed ut homines in il
lã incidant, efficere, ſic ſordida ſupellectilia pe
ſtiferum calorem propter ſorditiem ſeruant,
lota vero & munda non ſeruant. Iã ex his con
ſtat cur aliqui multo poſtq̃ contaminati ſunt,
morbo gallico affecti cernuntur, aliqui uero
non affecti uidentur, ſed afficiunt alios.

Cur ab initio tam malignè ſæuijt. Cap. VII.

IAM cur ab initio tam grauiter ſæuierit, ex
plicare tentandum, Id forſan eueniſſe qui-
buſdã uidebitur, quia tunc aut ſine ulla cura-
tione relinquebatur, aut omnino male cura
batur: et id quidẽ ab ignaris factum, ne ſi æger
deficeret, quicquàm omiſiſſe uiderentur, il-
lud

iud uero à,bonis medicis,qui quum propter
rei nouitatem neque genus mali,neque reme
diũ inuenirent,nihil tẽtabant quaſi qđ nemo
per illud tempus in homine periclitari conie
ctura ſua uoluerit,ne occidiſſe, niſi ſeruaſſet,
cẽſeretur. Sed his obſtat,quòd hac noſtra æta
te poſtquàm hic morbus euaſit mitis, eadem
curatione qua olim ex hydrargyro utebantur adhibita,facile cedit:ac etiam nulla prorſus iniuncta quoſdam nõ grauiter, ſed leuiter
affligit. Quemadmodũ contra, priori tempo
re,quo primũ apparuit, eos qui non curaban
tur non leuiter,ſed grauiter affligebat: Itaq; ſi
olim & curati,& non curati ſe grauiter habebant:nunc uerò contra leuiter: ſequitur neq;
malam,neq; omiſſam curationem in eam cau
ſam referri poſſe:præſertim cũ hac quoq; æta
te interdũ immanis appareat,ſiue rectè cures,
ſiue omnino non cures.neq; item ob repenti
nam mutationẽ,utputa quam natura non tolerat idipſum eueniſſe credibile eſt quippe na
tura repentinam mutationem ferre nõ poteſt
nõ ubi leuiter,ſed ubi uehementer alteratur.
quamobrem aſſerere quòd repentina mutatio incipiente morbo gallico cauſa ſit immanitatis in eo, idem eſt ac dicere quòd iccirco
ſit,quia homines uehementer infeſtabat quo
fit ut adhuc in controuerſia ſit, cur ab initio tam uehemens tam immanis hic morbus
in Europa fuerit,neq; illud prò cauſa afferen-
dum eſſe uidetur;quòd cõtrarietas maior quã
nunc iu ſubiectis corporibus tunc erat vtpote
quæ dum huic morbo reſiſtebat,hunc eundẽ
magis exaſperabat,ut fabri ferrarij, aqua ignẽ
uehementius incẽdit: Aeſtiuus calor frigus in
cellis uinarijs magis auget:nam ſi qualis con
trarietas eſt aquæ in ignem,& frigioris in calo
rem,talis eſſet ſubiectorũ hominũ,qui noſtras
incolunt oras,in ipſum morbũ gallicũ, poſſet
quidem ex accidenti,horũ alterum(ut dicunt)
antipariſtaſis rationem augere alterũ.Sed nequaquam generare,ſiue inducere;non. n. frigus calorẽ,qui nõ dũ eſt ſiue per ſe,ſiue ex accidenti unquã producet. Sed iam inexiſtentẽ
ut creſcat,efficiet: alioqui ſi contrariũ a contra
rio per ſe fieret,quodlibet a quolibet gignere
tur.Non igitur talis contrarietas ſubiectorum
hominium in morbum gallicum erit qualis
dictorum contrariorũ. Ad hęc id contrariũ in
ſubiecto in quo eſt,non facile admitti ſinit ſuũ
contrariũ:in noſtris uerò hominibus ut olim,
ita nunc ſæpius contingit, ut is morbus facilè
magis quàm non facile contrahatur. Prętere
finge natura noſtra ſit id contrarium:itaq; ab
initio aut ualida, aut inualida, erat, ſi ualida
cur hic morbus qui alterum contrarium ſed
minus potens eſſe ponitur: per illud tempus
ſemper era immanis ferus horrendus? cur id
non aliquando ſuccumbebat? quemadmodũ

A poſtea quàm mitior factus eſt ſuccubuiſſe
fatẽtur? Sin inualida: ergo ſtatim huic morbo
cedere debebat: ꝓ inde quia imbecillis erat
& breuis & modica contra eum pugna, hunc
uel pro patientis debilitate multo maiorem
fuiſſe uel pro agentis robore omnes homines
qui infecti tunc erãt,penitus abſumpſiſſe opor
tebat quod tamen ſi dictam rationem ſequamur,& euentui, & ei quod proxime dicetur
aperte aduerſatur ea uero ratio eſt,ideò ſæuio
rem hunc morbum abinitio fuiſſe,quia maior
tunc quàm nunc in nobis erat in illum cõtrarietas. Si.n.tunc maior erat,non igitur inuali
da ſin minor nunc eſt quàm ante quomodo
morbus hic non maior,non grauior non acer
B bior ſed multo benignior nunc factus eſt? An
inter naturam noſtram & gallicum morbum
quoad eius ſæuitiam, & clementiam cõtrarie
tas quidem eſt,non qualis dicta, ſed qualis in
ter aquæ guttas,& lapidem, quem deinde cauant,ut.n.hæ non ſingulæ ſed ſimul omnes il
lum atterunt,ſic natura noſtra non ſingulatim
ſed tota ſimul,eſt huic morbo contraria, atq;
ut aquæ gutta unaquæque per ſe quo propior
eſt prin.eo magis à lapide diſsipatur,quo autem longius abeſt,eo magis in illũ ſubit, atq;
illum atterit.ita quoq; natura noſtra (quia uires ſuas non niſi temporis longiquitate poteſt
in morbum gallicum exercere) ab hoc eodem
C magis initio euertebatur,& ille ſæuior euade
bat.Poſt uero contra hæc illum compeſcuit,
mitioremq́; reddidit,& uictui,& aeri,& loco,
qui in Europa ſunt parere paulatim aſſuefecit.
Id quod quia tẽpore,& ſpacio ad agendum in
indigebat,ut ab initio conſequi nequiuit, ita
quin ab eo per illud breue tempus immaniter
tractaret, & aliquando uinceretur, atq; ſuccumberet,effugere non potuit. Deinde uerò
noſtrorũ corporum inuicem hac lue iuquinatorum ab uno in alterum ſæpius facta trãſmu
tatione lues hæc debilitata eſt,& ex fera mitis
euaſit quemadmodum uinum potens quod
ſacco iterum atq; iterum(ut antiqui ſolebãt)
percolatum,uiribus infirmum redditur uelu-
D ti quoq; cultellus acutus,qui cerã permollem
frequenter incidẽs acie obtuſa tandẽ efficitur
His poſitis,iam nemo non intelligiet cur mor
bus gallicus primũ aſper deinde leuis fuerit.

Cur hac noſtra ætate morbus gallicus plerumque fit mitis non nunquàm uerò aſper. Cap: VIII.

CONTRA quis ſtatim obijciet, ſi morbus gallicus (ut dictum eſt) initio ſæuiebat propterea quod cõtrarius erat naturæ noſtræ.cur etiam nunc non ſæuit? quum eadem ſit noſtra natura? cur item nunc & ſi paſſim in pleriſque omnibus mitis eſt, in aliquibus tamen interdum grauiter ſæuit? Huic

primò reſpondendum,naturã noſtrã ſuaipſius
ratione ſemper eandem eſſe; huius tamen
morbi reſpectu non ſemper,nam ſicuti ſemi-
na peregrina ad terræ ubi ſunt naturam tan
dem redeunt,licet eadem terra ſit:ita morbus
hic ex frequenti huius,& huius corporis in il-
lud atq; illud(ita loqui liceat)tranſitione,natu
ræ noſtræ tandẽ obedit:quod.n.hæc eadẽ ſta-
tim non poteſt:id progreſſu tẽporis unà cũ ui
ctu,aere,& loco poteſt. Deinde hunc morbũ
hac etiã noſtra ętate interdũ eſſe acerbiorem
quia is(ut dictum eſt)nunquàm in nobis mite
ſcit,niſi per frequentẽ in uaria,multaq́; homi-
nũ Europęorum corpora tanſmutationẽ.quip
pequi iuxta contagionis uim ab altero in alte
rũ migrãs,deferueſcit,ſuamq́; naturã cogitur
in melius immutare.ubi uerò euenit ut uel ex
Hiſpanijs nouis nuper migrarit, uel in paucis
noſtratibus,& nequaquàm in multis ſeſe mu-
tarit,tum hominẽ noſtræ naturę reperiẽs, qui
nunquã hoc morbo ſiue per ſe, ſiue per patrẽ,
aut auum affectus uel afflactus ſit, & omnino
qui æque ſe habeat atq; illi qui ante quam hic
morbus huc ſerperet, ſe habebant:in hunc eũ
dem(quia nihil obſtat)perinde ac initio aſper
euadit.Idẽ.n.huic uni eſt atq; aliis quos a prin
cipio torquebat quẽadmodũ Hiſpanis aliqui-
bus accidit,quando morbus hic ex India occi
dua inuectus,hos primum inficere ſæpe ſolet;
Ideoq́; mirũ nõ ſit ſi in his etiam hac ætate ali
quando ſęuus uelut ab initio reperiatur: ſed ſi
aliquod hoc eodem iã per uaria, multaq́; cor-
pora tranſmutato, nunc quoq; grauiter labo-
rare uideantur,ut infantibus, qui ex impuris
parentibus gignũtur accidere cõſuenit, ij pro
ſubiecti corporis ratione,& loci,& uictus,non
æque atq, a prin.ubi nouus erat,afficiuntur.vt
:n.infantes inquinati nunc uiui patiuntur ita
tunc mortui aboriebantur, atq; ut nunc poſt
ortũ puſtulis ſcatent,ita tunc puſtulis ſcatent,
exeſis natibus,aut coſtis & huiuſmodi naſce-
bantur & nunc poſtquã nati ſunt, tardius pe-
reunt,ita tunc citius & magis miſere moriebã
tur nihil ergo reliquũ eſt quod quis dubitet
cur hac etiam tempeſtate morbus gallicus ali-
quando ſæuus,qualis erat ab initio efficiatur.

*Cur ubi primùm ſæuire deſijt,puſtulas, aut rubo-
res circa caput, uniuerſumq́ue corpus afferre
cæpit. Cap. VIIII.*

POSTQVA'M uerò manſuetior euaſit tum
magna ex parte uel cũ maculis rubris per
totum corpus expanſis,uel cum tuberculis fi-
guram mori referentibus apparuiſſe iuſtũ eſt:
quoniã in Europa morbus qui ex naturæ neceſ
ſitate contagioſus eſt,multis ab hinc annis in
uariolas,morbilloſq́; permutatur: quo fit ubi
morbus gallicus naturæ noſtrę magis cedit:ut
E tum cũ his ſimptomatibus inueniatur:utq́; cũ
puſtulis circa caput,circaq́; uniuersũ corpus,
uariolas,aut morbillos imitantibus iam ſe no
bis offerat:quoniã natura noſtra parte aliqua
ſuperior, illũ in morem, figuramq́; morborũ
quos ex necesſitate in nobis modo gignere
ſolet,conuertere obnixè conatur:Id quod vbi
fit,eo minus noxius eſt,quo magis naturæ no
ſtræ conſentit.Hæc quamobrẽ noſtra ætate cir
ca caput,&reliquũ corpus puſtulę nũc morbil
lis nũc uariolis ſimiles cum gallico morbo ap
pareant,& cur ille ſub hac ipſe minus lædat.

Cur hic morbus tam facilè contrahatur Cap: X.

F IAM cur tam facilè contrahatur dicendũ eſt:
licet itaq; omnis in re aliqua receptio, eius
rei;quæ recipit mutatio quædam eſſe,atq; om
nis mutatio a contrario in contrariũ abire ui-
deatur,hanc tamen omnem a contrario quidẽ
in principio ſed a ſimili in fine fieri compertũ
eſt.quocirca philoſophorũ aliqui ueteres,ſimi
e a ſimili pati ſcriptũ relinquerunt: ſic.n,ignis
minor a maiori propter ſimilitudinem rapto
pabulo ſtatim extinguitur:ſic ubi diu circa ma
teriam aliquã elaboratũ eſt, ſtatim inducitur
forma:ſic forte ſenſus ipſi a ſenſilibus mouen
tur,non.n.recipiendo corrũpuntur. quẽad.in
contrariis fit,ſed(ut aĩæ 2.ſcibit Ariſt.)magis
G perficiuntur:ita ut a contrario,& a ſimili, tum
mutatio,tum receptio fieri posſit. A cõtrario
quidem prout maxime diſtat a,natura rei quę
recipit,a ſimili autem prout propinquisſimũ
eſt:At uero prompte citoq; aliquid recipi ne-
ceſſe quidem eſt propter exiguam, & ferè nul
lam ſubiecti repugnantiam; Sed id bifariam
potisſimum inueniri cõtingit,hoc eſt aut pro
pter contrarij uehementiã,quod & ſi longisſi
me differt a recepiente:multo tamẽ potẽtius
cõtra quã illud exiſtit:aut ꝑꝑ eius quod recipi
tur,&eius qđ recipit,ſimilitudinẽ sũmã.Vt.n.
in ſubiectis rebus ubi ſatis ſuperq́; præparatæ
ſunt,receptio propter ſimilitudinem repente
H contingit;ita in homine ubi eo deuentum eſt
ut parũ abſit quin uerbi cauſa elephantiaſis in
ſit:Tum is morbus ſi contagium prę̨ſtò ſit, ꝑꝑ
ſimilitudinẽ prõpte contrahitur,ita quoq; ſul
phurata ſtatim igne acceduntur. Cõtra vero ſi
caro a nouacula illico inciditur, ſi in fornacẽ
iacta ſubito exuritur,ſi homo a uipera morſus
ſtatim inficitur, quia in contrarium ſuæ natu-
ræ cito permutantur non propter ſimilitudi-
nem,ſed propter uehementem contrarij exu
perationem id patiuntur.Hæc.n. mutatio præ
ter eius rei naturam cui accidit,fit. ideoq́ue rẽ
ipſam quæ patitur plerumque & corrumpit,
euertit, illa uero ſecundum aliquid quod in
reipſa naturaliter ineſt, exiſtit,atque, illud ip
ſum ad eius finem ducit & perficit, quippe in
hac

hac ſubiectum utpote quod ſuapte natura
nunc ineptum ſit,nihilq́; ſui ipſius ad ſuſcipiē
dum(ut dicunt)actum conferat,uiolenter pa
titur.in illa uero tamquàm ante paratum & a-
genti ſimile factum atque aliquid per ſe conſe
rens ad recipiendum, naturaliter immuta-
tur.Ergo Gallicum morbum promptè citoq́;
recipi oportet aut propter nimiam contrarie
tatis exuperationem,aut propter ſummam ſi
militudinem;ſed ob nimiam contrarii exupe
rationem recipi non poſſe,illud oſtendit, qđ
huiuſmodi unumquòdq́; in his quę non arte
fiunt,rem ſubiectam plerumq; corrumpit ra-
roq́; uidetur(niſi illi occurratur)eandem pro
ut ſubiicitur non ducere ad interitum,aut to
tius,aut partis,ignis enim carnem in cinerem
mutat,nouacula diuidit, uenenū inſigne aut
partem,aut totum euertit,aut ſi non euertit,
certe uehementer immutat,atque id non ra-
rò,ſed crebrò. Itaq; morbus gallicus ſi pro-
pter contrarii exuperationem cito recipere-
tur,aut hominem penè interimeret,aut ſaltē
uehementer infeſtaret,atque utrum contin-
geret,id non raro,ſed crebro, & non paucis
ſed pleriſq́; contingeretur alioqui, ſi paucis,
& perraro:cur magis propter uehementem
contrarii exuperationem, quàm propter de-
fectum,aut aliquam ſimilitudinem euenire cē
ſere deberemus?ſed quis aſſereret,quod mor
bus gallicus qui nunc graſſatur plures homi-
nes quàm paucos uehementer affligeret?ex;ſę
uo.n.mitis paſſim effectus eſt, & quotidie mi
tior efficitur, ita ut non amplius grauiter, ſed
leuiter plerumq́: inficiat: atq;(ſiue recte cure
tur,ſiue nulla curatio adhibeatur)tantum ab-
eſt ut interimat,ut(ſi forte aliqua arte non tol
latur) ad ſenectutē uſq; prouehatur & non
paucos,ſed quàm plurimos ſine graui noxa
teneat:quod ſi ante hac olim ad mortem tra-
hebat,id non ob cōtrarietatis exuperationē,
ſed ex accidenti,quod natura noſtra (ut proxi
me dicebamus) intra illos primos congreſſus
non modo parū huic morbo reniteretur,ſed
etiam quod ſtatim cederet, eueniebat. quoc.
n. per ſe potētior nō ſit, quàm natura noſtra,
illinc patet,quia quum olim ſæuiſsimus eſſet,
hac tamen ætate nō modo auxiliorū, ſed etiā
naturæ noſtrę vi(vt ante docuimus)ferè mitiſ-
ſimus euaſit,quod itē nō uiolenter accipiatur:
illud nobis ſuadere poteſt, quòd putredo pro
pter alimentum in utero ſuſceptū homini in-
nata & p uniuerſum corpus effuſa,in illū pro-
cliuis eſt.atque adeo ut huius morbi receptio
peculiaris quędā homini ſit putrefactio ſimilis
ferme cōi rerū oīum putrefactioni, quēadmo
dum.n.illa(ut Meteororum 4 docet Ariſt.)ui
uentibus omnibus ſecundum naturam eſt cor
ruptio,ita hęc propria quædam homini ſecun
dum naturam in affectum putrem eſt tranſmu

A tatio. Itaq; quum propter uehementem con
trarij exuperationem cito recipi non poſsit:
Relinquitur,ut ob nimiam ſimilitudinē cito
recipiatur;ſed quum ea quę ob ipſam ſimilitu
dinem prompte recipiuntur, poſtquàm rece-
pta ſunt homini uel moleſta, uel iucunda fiāt,
(moleſta ſunt quæ contingunt timore ſubſe-
quēte, aut mœſtitia, aut ira,& alijs huiuſmodi
animi affectibus,denique ea omnia,quibus ad
id quod præter naturam eſt,itur:Iucunda ue-
ro, quæ uoluptatem afferunt, & ad propriam
naturam deducunt) Quum etiam in ſingulis
hominibus (ut priori libro declarauimus)
putredo quædam ſemper inſit, quam fœtus
humanus ab utero matris non potuit non cō
B trahere, quæ rubiginis fomiti, quem etiam
ferrum effugere nequit, perſimilis eſt atque
huius cauſa morbi omnes, quos ex naturæ
neceſsitate contagioſos appellamus, oriatur:
neceſſe eſt,ut propter hanc putredinem mor
bus gallicus prompte, citoq́; accipiatur. Hæc
.n.in ſingulis hominibus ſemper exiſtens,ubi
impulſor morbi gallici præſtò fuerit, hoc eo-
dem propter cōmunem ſimilitudinē, qua in
oēs putredinis morbos,qui ex naturæ neceſſi
tate contagioſi ſunt facile fertur.hoīem ipſum
ſubitò inficit, quæ quoniam ad id quod præ-
ter naturā eſt,id eſt ad morbū ducit, morbus
gallicus pp ſimilitudinē,quæ deinde moleſtiā
C affert,prōptè,citoq́; recipietur. Quippe hæc
putredo in actu(ut ita dicam)poſita,ubi alte-
rū corpus tetigerit ſimili putredine præditū,
ſtatim illud in ſuū actū immutat. Quod ſi galli
ci morbi actus eſt,morbū gallicum gignit; ſin
Elephantiaſis;Elephantiaſim; ſin morbillorū,
morbillos. Quocirca mirū nō eſt ſi noſtri(ut
quidā opinātur)in Indias occiduas morbillos
uariolasve,quēadmodū illinc in Europā mor-
bū gallicū inuexerunt,ſicuti qui ſimul infectā
aquā biberint,aut infectū panē ederint, mul-
to facilius alter ab altero iā inquinato infici-
tur, quàm ab eo qui neutrū horū ſumpſerit:
quoniā unū,idemq́; mali prin.illi intus habēt:
D hic non habet. Hactenus quamobrem mor-
bus gallicus promptè citoque recipiatur.

Propter quid aliquos citius,aliquos ſerius inqui-
net,& cur magna ex parte citius. *Cap. X I.*

HINC quoq; perſpicuum fit,quamobrem
hos promptius.i.magis facile;illos lētius
id eſt,minus facile inficiat. Et cur ut plurimū
promptius. Etenim coeuntibus unà corpori
bus,atq; his infectis, illis mundis; ex mundis
hæc quidē multo citius, illa uerò ſerius inqui
nantur: licet utraq; inſitam putredinem ſor-
tita ſint:qm̄ hæc plurimā,illa exiguā (ut lib. 1.
retulimus) ab utero contraxerunt. Hæc item
poſtq̄ orta ſunt ualde frugaliter, illa contra ni

mis luxurioſe uiuunt: hæc ſemen cum facilita
te ſtatim emittunt, illa tarde, & cum labore
non paruo: hæc in coitu nihil ferè incale-
ſcunt, illa maxime: atq; hæc cur aliqui prom-
ptius aliqui lentius, inficiantur ſæpe autem nu
mero euenit ut facilius quàm difficilius inqui
nentur. quoniam dicto putredinis ſeminario
uniuerſum corpus occupante, ſimulq; reple-
tioni (ut dicũt) aut repletionis ſpeciei cuidam
ſe ſe frequentius coniungente, ubi calor qui
impulſoris uicem ſubit, excitatur, tum illud
ſtatim in actum (ut inquiunt) ſecundum pro-
dit: quum nihil impediat: paratum uero ſit
utrumq; tum agens, tum patiens effectus ipſe
ſequatur, oportet: quod ut nobis multo ſe-
pius accidit, ita magna ex parte morbus galli-
cus oblata contagione nos magis, quàm mi-
nus facile, & promptius, quàm lentius inficiet.
Verum hæc infra clarius ubi de ſignis eorum,
qui prõptius inquinantur, & qui non: agetur.

Quare morbus gallicus ſero, ac difficulter expella tur. Cap. XII.

HIc dubitabit quiſpiam quum hic mor-
bus propter internam putredinis contra
ctę ſimilitudinem prompte recipiatur. quamo
brem difficulter expellatur? uidetur. n. ratio-
ni conſentaneum eſſe, ubi quippiam ſic recipi
tur modo id præter naturam inſit, ut cito reci
pitur, ita cito amoueri debere. dices propter
dictam ſimilitudinem nimis eſſe nobis fami-
liarem: ideoq; poſtquã cõtractus eſt, uix a no-
bis expelli poſſe. Sed cur morbilli, uariolæq;,
non æque difficulter expelluntur? ſiquidem
utrorumq; idem eſt principium: ij tamen in-
tra. 14. dies plerumq; ſanantur, ille uero non:
niſi longo poſt tẽpore, aut forte nũquã. An
ab ipſo putredinis prin. quod intus eſt nõ eue
nit, ut uidelicet hæc uel illa affectio plus, mi-
nuſve duret. Prin. n. unum idemq; apud om-
nes eſt, ſed a morbi ſpecie, quæ ab hoc prin.
unã cum aere, loco, & uictu (ut ante dixi-
mus) gignitur quippe alimentum quod fœtus
ab utero matris haurit & morborum ex natu
ræ neceſſitate contagioſorum principium eſ-
ſe ſtatuitur: prout magis minuſve fluidum eſt,
ita eoſdem nunc tenaciores atq; diuturnio-
res, nunc faciliores & breuiores reddit; quine
tiam ex facilibus breuibuſq; ubi ſolidius du-
riuſq; fuerit firmiores & prolixiores: proinde
morbillos uariolaſve, quanquam inter leues
& ueloces qui ex naturæ neceſſitate contagio
ſi ſunt, cenſentur: probabile tamẽ eſt in Hiſpa
nijs ſiccioribus aliquãto minus breues quàm
in Italia eſſe ubi magis fluida propter humidi
tatem ſunt in matrum uteris alimenta: niſi for
te circumfuſi aeris calor illos æq; acceleret: cõ
tra uero morbum gallicum & elephantiaſim

E quia in locis multo aridioribus primum oriũ-
tur, & ibidem durius atque ſolidius maternũ
alimentum quòd fætus ab utero capit, exiſtit;
veriſimile eſt non ſolùm apud nos, ſed etiam
in locis proprijs ſtabiliores, atque longiores
eſſe, & alibi magis, alibi minus pro huius ali-
menti duritie & ſoliditate; ita ut uariolæ, mor-
billiq; faciles & breues, ij uero tenaces & diu-
tini naturales ſint. Quocirca non putredinis
Innatæ ſimilitudo longitudinem gallico mor
bo præbebit, Sed alimentum tenax & firmum
quod à, matris utero fœtus trahens, in ſe con-
uertit, & huic morbo ſe obnoxium reddit.

Sed adhuc reſtat dubitatio; cur inquam in
nobis diuturnior, quàm in Indis eſt? noſtrum
F enim alimentum quod, a, matre primum acci
pimus quum mollius, atque liquidius ſit, hu-
ius contagionem minus tenaciter ſeruare de-
beret; an ab impulſore ab aere a loco & a ui-
ctus genere (uictum appello non hunc tãtum,
qui cibo, & potione conſtat; uerum etiam qui
omnibus alijs, ut ocio, exercitatione, balneo,
uenere, ſomno, uigiliis, & huiuſmodi) id pro-
uenit, impulſor. n. ſpeciẽ morbi gallici referẽs,
qui natura ſua longus eſt, eadẽ lõgitudine ſi
quem inquinauerit, afficit: Aer uero cali-
dior qualis Indorum eſt morbum hũc natura
ſua ad exteriora repentẽ, magis ad cutim tra-
hit & uelocius finit: at noſter nũc calidus, nũc
G frigidus illũ intro impingit, neq; ſecundũ eius
naturam foras erũpere permitit. quamobrẽ
ſæpius intro repellens diutius detinet, eadem
loci ratio eſſe uidetur, ſiquidem propter uariũ
illius ſitum, iidem morbi multum inter ſe dif-
ferunt, non enim æquales uires ſunt ad Septẽ-
trionem ſiti & uergẽtis ad Auſtrum, neq; eius
qui Solem exorientem, & qui eundem occi-
dentem ſpectat; neque ſi aquas in medio vel
circum extrema ſortiatur, & aut paluſtres mol
leſq;, aut duras, & ex montibus prolabentes &
ſcaturientes ex petris, aut ſalſas & crudas; neq;
item ſi terra nuda ſit; & aquis careat, aut denſa
& aquoſa, vel concaua & æſtuoſa; uel alta & fri
H gida, & hæc ſimul tum in parte aliqua, tum in
toto. Vnde ueriſimile eſt, quantum aer ad hũc
morbum citius arcendum in India occiden-
tali confert, tantum ferè locum ipſum ualere,
& in Europa, ut eidem cõtrarius eſt, ita perpe
tuò repugnando, & nequaquàm hactenus uin
cendo, in cauſa eſſe quod in longius protraha
tur. Victus quoque eundem in Europa in lon
gum producit, quoniam ij qui per coitum in-
fecti ſunt, coire non deſinunt; unde in recidi-
uas recordatione per coitum acquiſitæ rei cre
brius incidunt, accedit uini uſus, quo paſſim
& intemperanter utimur, ut enim id morbis
qui a, calore excitantur, qualis eſt gallicus, ob-
eſſe ſolet, ita quotidie & immodice propter
hominum intemperantiam epotum, hunc
eundem

eundem quotidie irritans, in longum protrahit. Accedit & expletio frequens ab alimentorum commoditate, quibus Indos ſuperamus, quotidie ferè nobis contingens, & multa alia, vtputa dulces fructus, ſalitæ carnes, de quibus tertio libro loquemur, quæ omnia putrediné innatam poſtquàm in nobis excitata eſt, aut fouent, aut augent. Ideoq; in India occidentali minus tenax quã in Europa eſt morbus iſte, quippe illic aer, locus, & uictus naturam ab eius longa contumacia defendunt: hic uero propter eorum priuatam in ſingulis homiuibus imbecilitatem, & ſi nunc (ut proxime animaduertimus) defendere incipiunt, antehac tamẽ defendere non potuerunt. ut mirum non ſit ſi olim quoque in noſtris oris aut lethalis, aut longiſsimus fuerit, nunc uero mitior, & in aliquibus breuior eſſe incipiat. longo. n. temporis tractu cum loco, aere, & uictu uis eius ſenſim retunditur, & (ut infra dicetur) non ſolum mitius atque breuius affliget noſtra corpora, ſed etiam forte penitus affligere deſinet. Ergo quod Gallicus morbus in Europa diutius duret, & difficilius expellatur, cauſa non eſt innatæ putredinis cum illo affinitas, ſed aer, locus, qui quum per ſe huic morbo repugnẽt (quod patet quia per ſe in Europa fieri non ſolet) atque illo imbecilliores ſeorſim in ſingulis hominibus huc uſquàm ſint: dum huic perpetuò reluctantur, quia nondum uincere poſſunt, perpetuò irritant, & continent. & ſi nihil uetat (ut ante dictum eſt & poſtea quoque dicetur) aliquando breuiorem fore, & forte deſiturum eſſe.

Qua de cauſa hic morbus ſuapte natura non interimat aliquem, ſed tota uita interdum exerceat. *Cap. XIII.*

HIc ſatis quoq; conſtare poteſt, ex hoc morbo quemq̃ nõ interire, uelut in India occidua cõpertum eſt, & iam apud nos experientia ipſa quotidie comprobatur: quia enim illius principium quodam modo ſecundum naturam nobis ineſt, non erit hic morbus naturæ noſtrę omnino contrarius, ſed ut partim ſecumdum naturam, partim præter eſt, ita partim aduerſabitur, partim non ad modum oberit: adeo ut naturæ quidem poſſit officere, ſed non perniciem perſe afferre. ex naturæ nãq; neceſsitate, quæ cum hominis uita eſt, oritur: quod ſi aliquando mortem attuliſſe uiſus eſt: id non ſuapte natura, ſed ex accidenti utpote ex uiolenta malaque curatione factum eſt. Sed quod tota uita permaneat, Id neque neceſſum eſt, neq; ab hoc morbo; ſed aliunde contingit: nam vt in Hiſpaniis nouis ab eo ægri penitus uindicantur: ita quoq; in noſtris oris euenire par eſt, nũc pręſertim quum & minus ferus ſit,

A & auxiliis adhibitis facile obediat.

Cæterum huiuſce durationis & ſi plures cauſam antecedenti capite dictę ſunt, tres tamen potiſsimæ uidentur: quarum una eſt mala curatio, quã tantum abeſt ut malum tollat, ut ſæpe numero magis irritet, ac mortem interdum oppetere cogat: Altera eſt (ut proxime quoque diximus) incontinentia: qnippe, qui & dum curantur & dum curati ſunt, plerunque non ceſſant uenere uti: quam uti uel cum muliere immunda exercẽt, ſæpe recidãt, oportet. Hinc ſponſi, & ſponſæ intra primum annum, ubi cõiungũtur, ſcabie frequenti afficiuntur. Namque calor qui ex mutuo, arctoq; corporum B contactu (ut priore lib. ſignificauimus) oritur, ob reciprocum inter corpora motum (preſertim ſi alterum infectum fuerit) Internã eiuſdem putredinem ad agendum mouet: ad agendum, inquam, tale, quale corpus eſt, quod aptum eſt pati, & qualis ipſe calor eſt, qui ex infecto corpore prodit. Quocirca mirum nõ eſt magis lædi ab hoc malo eos, qui intemperanter coeunt, quàm qui ſe penitus continẽt, & ſi nihilominus ij, qnàm illi iam infecti fuerint. quoties. n. uenere utuntur, toties à calore quem uenus ſepius mota mouet id principiũ ad agendum excitatur ut paſſim uidere licet in his, qui hoc malo inquinati, ſed a puſtulis rubris iam liberi, dum rurſum coeunt, rursũ C eiſdem puſtulis corripiũtur. hæque tum accedunt, tum recedunt, prout coitus frequens, raruſue eſt. id quod etiam non parum confert ut in Indijs occiduis malum id mitius exiſtat. non ſolum. n. quia locus, uictus, aer hunc eundem leuiunt, ſed quia hominem eius cœli (ut audio) per id tempus quo infecti ſunt, uenere abſtinent. qui ergo hac lue inficiuntur, ubi deinceps coire non deſinunt, ſibi id malum continenter magis imprimunt. ita ut non niſi difficillime ab ipſis expelli queat. atque hæc de ſecunda cauſa quamobrem hic morbus tamdiu duret. Tertia eſt tum prima morbi gallici origo, hic. n. ab Indorum alimento primum origo, a quo ut magis uitiat quam morbilli, ua- D rioleq; à noſtro, ita ubi nos tãgit propter eiuſdem ſo'iditatem, magis pertinaciter nobis hæret: tum naturæ noſtræ imbecillitas, quæ unã cum aere, loco, & uictu huic malo aduerſatur. quippe hæc (ut proxime declarauimus) non ſubito poteſt id ipſum euertere. contra quam morbillos, ac uariolas in Europa licet ab eodẽ putredine pendeant, ut. n. illud facile uincere, abolereq; poſſit, longo egeret temporis ſpatio, quo id malum per uaria corpora ſubiẽs miteſcere, & aeri, & uictui, & loco aſſueſcere ſolet. Hactenus quam obrem hic morbus homines per ſe non interficiat, & cur tamdiu in uno & eodem perſeueret.

Ab aere, uictu, & loco putredinis fomitem, qui in nobis eſt, præparari, ut in diuerſas morborum ſpecies prodeat, morbumque gallicum aliquando deſiturum. Cap. XIIII.

NEQVE mirum alicui uideatur, quod aer, locus, & uictus id putredinis ſeminarium, quod nobis inſitum eſt, in uarias morborum ſpecies immutet, & alicubi hos morbos arceat, atque prohibeat: & alicubi creet, alicubi creatos deinde penitus tollat. Quanquam. n. unum idemque in ſingulis hominibus putredinis principium eſt, ratione tamen aeris, uictus, & loci id uariatur: ut etiam ſemina locorum, & temporũ mututionibus. Quẽadmodum Hip. lib. de aere, & locis ſcriptum reliquit; immutãtur, diuerſaque fiunt. Vt aſperi homines in locis aſperis; lenes in lenibus gignuntur, atque adeo ut in Indijs occiduis aer, locus, & uictus faciant, ut ab hoc princ. morbus gallicus, qui illic bughæ uocatur, procreetur. In Egypto elephantiaſis, in Europa morbilli, uariolæq;. Cuius rei non leue teſtimoniũ eſt, quod in quibuſdam Africę locis aliqui hoc morbo grauiter affecti, quaſi deſperata ſalute, quod ibidem accerrime affligerentur, in Numidiam egresſi (ut nouarum Hiſpaniarum ſcriptores prohibent) ſola aeris, & loci, & uictus ratione, abſq; ullis alijs præſidijs omnino incolumes euaſerunt. Quocirca ſperandum feliciorib us annis ex diutina loci, aeris, & uictus colluctatione tandem quaſi alteram Numidiã huic malo Europam eſſe futurã. Atq; id, aut hinc exulaturum, tanquam aliena occupans loca, aut omnino in morbos naturæ regionis peculiares euaſurum, quemadmodum. n. ex diuerſis animalibus (ut de animalium generatione 2. docet Ariſt.) primi partus ſimiles communi generi utriuſq; ſpeciei eduntur, deinde ad fœminæ ſpeciem redeunt: ſicut etiam ſemina peregrina, terrę, ubi ſunt, naturas ſortiuntur; ita malum id temporis diuturnitate ad loci, aeris, & uictus conditionem tanquam ad terræ naturam redibit in morbos uidelicet conuerſum, qui in Europa vel peculiariter, uel pasſim ubiq; oriri ſolent hoc; autem uel ex eo facile conſtat, quod ætate naturam ex fœro iam imanſuetum factum eſt, quaſi iam diſceſſurum; itaq; dubitandum non eſt quin & aer, uictus, locuſq́; dictam putrediné in uarios morbos abire faciant, & morbus gallicus in Europa aliquando tandem ſit eſtinguendus.

Licet morbilli, uariolæq; ab eadem cauſa gignantur a qua & morbus gallicus: non tamen oporteret, ut illi tam ſæpe redeant, neq; tandiu perſiſtant, neq; ex coitu tam ſępe reuertantur, quàm morbus gallicus. Cap. XV.

EX his facile cognoſcere licet (ut primo libro diſſeruimus) & ſi eadem cõmunis cauſa eſt tum morbillorum, atq; uariolarum, tum morbi gallici, cur ij tamen non æque frequenter reuertantur, atq; morbus gallicus? cur tam breui diſcedant? ac ex coitu non tam ſæpe procreentur? non enim ita frequenter in his malis coire contingit, ut in morbo gallico: neq; item adeo uitiatum in nobis eſt alimentum, à quo uariolę, atq; morbilli oriuntur, ut illud à quo morbus gallicus primùm naſcitur. Qđ ut in Indijs nouis unde primo migrauit ſolidius, firmiuſq; eſt ob loci aeris, & uictus rationem; ita eum quem creat, morbum in alienis oris, uel omnino contrarium, atq; lætalem, uel magis pertinacem, cõtumacemq́; per aliquod tempus reddit. His accedit quod morbus gallicus in noſtris oris ex contagione ipſa gignitur, ita ut quoties occaſio inquinandi datur, quę nimirum ſæpe datur; toties quoq; gigni posſit: hi autẽ morbi uariolæ, inquam, & morbilli, quia mutuus atq; arctus ille contactus, qui ad contagionem inferendam requiritur, in his (ut priore lib. admonebamus) maxime uitatur, ſępius ſponte naturæ, quàm ex contagione naſcuntur; uerò ubi ad cutim multa materia defertur putris: Id quod maxime uſuuenit, ubi uel multo alimento corpus repletur (quemadmodum ibidem dicebamus) uel circumfuſus aer nimis calidus, frigiduſ'e exiſtit. Illud enim foras trahit; id firmat in cute materiam. Ideoq; temporum ratione potisſimum æſtate, & hyene naſcuntur, magiſq́; ubi altera nimis calida, altera nimis frigida extiterit. Itaque omiſſa ea ſubtilitate, quæ hos in alios atq; alios morbos per contagionem immutari cõtendit, ubi ſemel, bis, terv'e ſponte apparuerint. Si forte expletio, quæ eos potisſimũ efficit, adhuc adſit: non amplius reuertuntur, aut quoniam illa per aliam uiam (id quod non raro poſt euenit) euacuatur: aut uaſa ipſa (quum nõ amplius extẽdi queũt pcipue poſt iuuẽtutẽ) rũpuntur: aut innatus calor propter copiã extinguitur: & homo utrouiſmodo perit: neque tempus aliud relinquitur, quo illis in poſterum ſæpe corripi posſit, ad docendũ quod morbilli, atq; uariolæ non æque redeant, non tandiu perſeuerent, non adeo frequenter ex coitu gignantur atq; morbus gallicus: hæc dicta ſint.

An iccirco peſtis Europam, & præcipue Italiam hac ætate minus ſæpe infeſtet, quia morbus gallicus pro ea graſſetur; an etiam morbo gallico profligato, ut forſan profligabitur, tunc ipſa nõ minus quàm antebac, poſtea redibit. Cap. XVI.

RELIQVVM eſt explicemus cur hoc morbo uniuerſam Europam præcipue uero Italiam

Italiam iam obſidente peſtis per eam (ut ali-
quibus uidetur)non æque frequenter atq; an-
tea graſſetur, ac ſi graſſatur non ad eo læua eſt
adeoq; contumax ut prius erat. Neq; id ſane
à ratione alienum eſt quærere:quum ante hac
uigeſimo quinto quoque anno ad ſummum
(nam ſæpius decimo quinto) in Hætruria, in
Vmbria in Latio erũpere ſoleret. Iam uerò ſe
ptimus & trigeſimus agitur, nuſquam tamen
horum locorum illa ſentitur, licet interim tũ
Senis,tum Florentię bella ſępe fuerint:tum in
tota Hætruria penuriæ frequentes, quas ante
hac peſtis læua ſequi ſolebat: cæterum ante-
quam id dicere aggrediamur, non inutile fue
rit ſcire peſtis genus quod ad præſens negotiũ
attinet,duplex eſſe: Alterum ab hac putredi-
ne,quæ homini inſita eſt, ſicuti alios contagio
ſos morbos, qui ex naturæ neceſsitate crean-
tur,oriri: Alterum ab alijs cauſis. ut puta ab in
fecta aqua, à tritico à carnibus, & huiuſmodi
corruptis. hoc ab illo differre, quòd non pro-
miſcuè omnes homines afficit, ſed eos potisſi
mum,qui eãdem corruptam aquam biberint,
aut eundem cibum corruptum ederint,hoc in
peregrinas gentes translatum ubi homines ſi
militer affecti non ſunt: ut paucos inficit, ita
citò ab oletur. Illud ubicunq; ſuſcitatur repen
te inquinat alios, atq; omnes promiſcuè quoſ
cunq; tetigerit: nec æque citò in paucos deſi-
nit: quoniam in omnibus eadem communis
inuenitur cauſa, quàm innatam putredinem
appellamus. Interim vbi uiget, ſi uerbi cauſa
in Europa:alij morbi qui naturę neceſsitate ex
contagione ſequuntur:utputa morbilli, uario
læu'e, aut rari, aut nulli gignuntur. Præterea
quum primùm oritur adeo immane eſt, ut ni
hil immanius: licet deinde ſenſim deferueat,
neq; id alicui admirationem afferat:quod quũ
ab interna putredine, quàm aliquo modo ſe-
cundum naturam (ut ante diximus) ſe ſe ha-
bet,oriatur;minus ſæuum, minuſq; pernitio-
ſum eſſe deberet; tum ferè nemini parcat, &
penè unumquemq; interimat.Nam & uariolę
in Indijs occiduis(ut dictum eſt)ubi primùm
ortæ ſunt lethales omnes fuerunt, & morbus
gallicus,ut memorię proditum eſt intra initia
ubique ferus quidem,ſed alicubi pasſim letha
lis extitit,neq; omnes,quum ſenſim deferuet,
ſimili modo, ſimiliq; mali ſpecie ſemper &
ubiq; inficit, ſed uarie tum hos tum illos pro
ut peculiaris uictus, locus, aer,regio, ſubiecti
aptitudo, inquinamenti uis, mos & mora fe-
runt,ita ut ſæpe qui ab inquinato leuiter con-
tactus fuerit,leui affectione laboret, qui graui
ter,graui:& qui per id tempus ubi tangitur fe
bri aptus eſt,ſæpe febri afficiatur; qui articulo
rum dolori,plerunq; in hunc eundem incidat
qui tusſi in tusſim, qui pruritui in pruritum,
qui ſurditati, in ſurditatem,& non in alium af

A fectum,& ſimilia: quoniam in omne ferè mor
borum genus(ut notum eſt) pasſim immuta-
tur. Neq; item omnes ubi primùm apparet &
uiget,ſimili mali ſpecie ſemper inficiat opor-
tet,ſed uariè tum hoc, tum alio tempore pro
ut præſens atq; communis, non inquàm præ-
teritus,& particularis uictus,aer, & locus per-
mittunt: quum non omni tempore idem ui-
ctus,idem cœli ſtatus, idem locus ſit, ſed pro-
pter diluuia maxima, propter æſtus intolera-
biles, propter ſiccitates eximias, propter no-
uas uiuendi inſtitutiones, inſignem mutatio-
nem recipiant;qua diu perſeuerante uetus pu
tredo ut apud nos in morbillos uariolaſv'e
B nunc uertitur, ita poſt in aliud morbi genus
migrare poteſt: id quod & propter nouitaté,
& propter naturam noſtræ (ut ante monui-
mus)imbecillitatem,in principio quidem per
nicioſe inficere,atq; interimere, & peſtis uicẽ
ſubire nihil uetat, ſed poſtea paulatim non
unius morbi ſpeciem,ſed aliam atq; aliam in-
duens,in morbum aliquem Europam familia
rem deſinere neceſſe eſt,ita ut ſi omnino ſupe
retur, ad morbillos & uariolas redeat: ſin ſu-
peret, aliud morbi genus quod deinde ſalu-
bre ſit & minime perniciosſum inducat. Sicut
antequam morbilli & uariolam apparerent,ei
malo quod eas attulit contigiſſe putãdum eſt;
Itaq; ſi nemo ferè iam eſt(ut in principio hu-
C ius operis dicebatur) qui gallicum morbum
uno uel altero modo nõ ſentiat ac ſi mater in
fectum filium tanget,ſoror fratrem, medicus
ægrum,amicus amicum, etiam ſi ſe diligenter
cuſtodiant: propter tamen innatæ putredinis
familiaritatem non posſint modo quodam nõ
infici, ita ut huic ſi non ſemper grauis aliquis
præter naturam affectus, ſaltem leuis: utputa
huic pruritus,illi tusſis,alij uitiligo, alij auris
tinnitus & omnino aliquis ei ſimilis quem gal
lica labes gignere conſueuit,uſuueniat: Verisi
mile eſt hac noſtra ætate qua morbus gallicus
uniuerſam ferè Europam, ſed Italiam præſer-
tim exercet,ipſius peſtis quæ ex naturę neceſ-
ſitate creatur ſeminarium in morbum gallicũ
D exhauriri, atq; conſumi:ut hoc morbo perſe-
uerante, nihil ferè huic peſti gignendæ relin-
quatur: quaſi omne eius uitium in illum trans
fundatur contra quàm ante huius noui morbi
aduentum eueniſſe cognouimus, & poſt eius
diſceſſum(ut proximè admonuimus) futurũ
eſſe ſuſpicamur. tali.n.putredine in nobis ſem
per exiſtente, neq; amplius in morbi gallici
generationem affecta,ut alij morbi ex naturæ
neceſsitate contagioſi gigni poſſunt:ita & pe-
ſtis huiuſcemodi quæ ſimiliter oritur, ita.n.
inuicem ſe ſe habent,ut quum alter ceſſet, ſuc
cedat alter. Nihilominus tamen ſcire licet pe-
ſtis alterum genus quod non ab internis, ſed
ab externis primùm oritur, non prohiberi

quin

quin hoc morbo perſeuerante gigni queat: quoties res ipſa,quæ foris in corpus ingreditur,ita ſe habeat,ut genus illud ad ſui generationem requirit. Sic in Indijs occiduis (ut audio) peſtis genus eſt,quod Indos tantum inficit,ac interimit: noſtrates uero & ſi cum eiſdē ſine diſcrimine uerſantur nihil offendit. Non. n.id ab interno putredinis ſeminario (ſiquidem omnes indiſcriminatim offenderet) ſed a uictu prouenit & a uictu inquam qui per id tempus aptus non eſt, ut innatam putrediné excitet nam alio uictu Indi,alio Europęi in eiſdem locis utuntur. Iam cuiq; notum eſſe puto cur Europam: morbo gallico paſſim nūc exercente peſtis hanc noſtram ętatem maxime uero in Italia minus infeſtet: atq; utrum,ubi hic receſſerit, tum illa in eius locum aliquādo ſucceſſura ſit: ſimulq; peſtis genus aliud ab interna putredine, aliud ab alijs cauſis oriri. quod ſi aliter antiquisſimi medici partiti ſunt: ſcilicet tū morbum,tum febrem in id genus quod ab aere & in illud quod a uictu naſcitur, proinde peſtē haud ſecus quām a uictu uel ab aere gigni: nemo tamen hanc noſtram diuiſionē ſtatim repudiet; ſed ſi eam diligenter attenderit, non temere dictum intelliget, abſq; aeris, aut uictus primario uitio, peſtem etiam ab internis oriri,poſſe.

Quòd in morbo gallico Hepar neceſſario non ſit prima ſedes affecta,& utrùm ſi qua pars ex internis priuatim afficeretur, potius caput quā iecur affici deberet. Cap. XVII.

SEQVITVR ut an Hepar in hoc morbo prima ſedes affecta ſit, perſcrutemur. quamquam. n.quicunque de gallico morbo hactenus ſcripſerunt, & affectæ ſedis meminerunt; omnes uno ore locum affectum id eſſe ſtatuunt, quia tamen multi proprio arbitratu ſic dicunt: aliqui rationes quidem afferunt, ſed obſcuras, atq; admodum friuolas: abs re non eſt nunc id ipſum inquirere,ſed ſi præfati fuerimus,primam ſedem affectam modo appellari qua læſa malum omne, quod curari debet hinc oritur. Rationes itaq; quibus id ſuadere nituntur hæ ſunt. Morbus omnis Galeno authore per ſe lędit actionē, morbus unus unam partem requirit quām i. lædit, morbus gallicus unus eſt morbus,actio quām per ſe lædit, illa eſt quę naturalis nūcupatur: huius actionis hepar eſt prin. Morbi igitur gallici prima princepſq; ſedes hepar erit. Illud probāt,qm̄ naturali actione nutrimētum attrahitur,retinetur, concoquitur,apponitur,asſimilatur, & quicquid excrementi eſt excernitur: In hoc autem morbo primùm grauitas corporis, & torpedo quædam apparet, color item niger, pallidus,albidus,morti ſimilis, excrementa in par-

E ticulis omnibus retinentur immunde gummitiones,tubercula, pilorum defluuia,ſanguis a ſua natura immutatus. Quippe natura in his aut crudum non coquit, aut concoctum non apponit,aut excrementum per conuenientes uias non expellit: quo fit ut naturalis actio a morbo gallico ſemper lædatur. Alij rurſum quoniam inter ea quæ gallicam luem ſequuntur,unum tantummodo ſymptoma eſt,quod illum perpetuò comitatur: alia.n.non ſemper ſed aliquando comparent. Id autem exuſtio eſt,ut ulcera in pœne, in ore, in uulua,ut pilorum defluuia,ut gonorrheæ, & urinę mordaces oſtendunt. nulla uerò alia corporis pars

F eſt,quę id efficere posſit quàm iecur, Quippe quod humorum officina eſt, a quo tanquam a fonte ſcaturiunt. Iecur igitur erit gallici morbi principalis ſedes. Alij ſic argumentantur, fere nunquam ſine puſtulis gallicus morbus naſcitur; puſtulæ a uitiato ſanguine oriuntur, ſanguinis autor hepar eſt, Præterea plerunq; ortum in pœne ulcus bubo in ſanguine ſequitur,qui locus (ut dicunt) hepatis emunctorius exiſtit: Quocirca morbi gallici potisſima ſedes hepar erit,id etiam facilè probari poſſe uidebitur conſideranti id quod nos ſupra ſcripſimus, nimirum quod uitioſum alimentum in utero ſuſceptum huius mali cauſa ſit: deinde quod per umbilicum ad hepar intro pri-

G mum feratur,ſicut.n.prima ſedes quæ id recipit,hepar eſt,ita quoq; læſionis, quæ ab eo fit, primus locus hepar erit. Niſi aliud ſit dicere, iecur primo accipere uitiatum alimentum, quod morbi gallici cauſa eſt, ſubinde ab eodem infici, aliud uero primam gallici morbi ſedem hepar eſſe. Nanq; umbilici uena quæ intus quoque poſt ortum in nobis remanet priuſquam hepar,recipit,& inficitur,nemo tāmen eam eſſe primam ſedem contēdet: prius etiam os uenenoſam potionem recipit,& eadem inficitur: non tamen prima ueneni ſedes os ſemper eſt,ſed interdum uentriculus iecur cor,ſequitur ergo prius forſan eſſe quoad tēpus,& ordinem inficientis alimenti,non autē

H prius quoad uim,& inquinamētum noui mali. Quāquam etiam non inepte quis reſponderet alimentum humani fœtus in utero non ab hepate tantum, ſed aliunde quoq; in corpus diſtribui: Verùm hoc ne contentiones innumeras exſuſcitemus,de induſtria prætermittamus. quia tamen aliquis adhuc urgere poſſet, aſſerens in fœtu ipſo primùm omnium hepar creari, atque in hoc præparari ſanguinem ad aliorum membrorum nutritionem, proinde maiorem ibi moram trahere & hepar inquinamento quum illud excitatur, magis promptum quàm reliqua membra reddere,ideoq; primam morbi gallici ſedem eſſe. Huic rursū dicatur: quum ſanguis elaboratus in hepate

matris

matris ad fetum alendum delegetur: nõ opus illi amplius eſſe quod in fœtus hepate in ſanguinis naturam permutetur, iam.n. ſanguis ipſe eſt, & omnino quoniam ſanguis in hepate matris probe conficitur, illius noua regeneratione fœtum in utero non indigere, ſed ſola nimirum mutatione, qua ſicut in matris corpore nutriendis eius membris dedicatur, ita fœtui toti & generando & alendo & augendo ſubuenit: adde quod aſſerere quoq; licet, ex ſanguine matris omnia fœtus membra conſtare, ſimulatq; generatur: nõ autem hepar multo ante fieri, quo deinde ſanguis in illo signatur ad aliorum membrorum nutritionem ſed ſimul & hepar & reliquas partes prout cuiuſque natura poſtulat, ex hoc ſanguine fieri, nutriri, & augeſcere, id ſuadere tum quod aliqui ſingulas partes ſimul fieri tradiderint, ſed has intra initia magis apparere quam illas, quia per id tempus hæ plus alimenti, atq; citius ſumunt quàm illæ: tum quod fœtus in utero paratum habeat alimentum, quẽadmodum & planta: quę ſicut hepate non eguit, ita neq; fœtum huius cauſa in utero egere. Hæc reſponſa ſint ei, qui probare conatur quod hepar prima morbi gallici ſedes exiſtat: quoniã primo recipit alimentum uitiatum, quo fœtus in utero nutritur, & quoniam in eo primum permutatur ad uſum reliquorum membrorum, ſed ad alia argumenta trãſeamus: illi ergo ſeipſos fallunt, quum aſſumunt, ac ſi compertum eſſet, morbum unum unam affectam ſedem priuatim habere, Gal.n. cui ſoli credunt, aliquibus morbis illam aufert: quando inquit 2. de differ. febr. cap. ultimo. quę circuitum non habent, in his nulla eſt corporis pars quæ præcipue ſit affecta. Præterea poteſt intẽperies tũ calida uel frigida, tum ſicca uel humida in toto corpore præter naturam creari, nulla parte peculiariter affecta. ſed id nihilominus concedatur. quomodo probabunt quod hepar naturalis actionis ſit principium? nonne in plantis hæc actio ſimiliter eſt? in quibus nec hepar, nec hepati aliquid proportione reſpõdens inuenitur? Verum id quoq; detur: quonam pacto naturalis actio a morbo gallico lęſa eſſe diceretur? ubi eum ſola ſurditas, aut ſola cæcitas, aut ſola uigilia (ut 1. lib. narrauimus) & nihil aliud, ſequitur, Quę nam indicatio curandi hepatis hinc oritur? ſicut ubi unguento ex argento uiuo, aut ſuffimento ex cinnabari hic morbus curatur; quæ nã hepatis magis quàm aliorum membrorum ratio habetur? Deinde ſi iecur principali[pali]ter læſum eſſe oportet, quia natura male coquit: tum in omni febre putrida, quia coctio lęſa eſt (id.n. oſtendit putredo) hepar ſimiliter affectum eſſet: quum tamẽ gallicus a quo ne latum quidem unguen diſcedere uolunt, in hac lienem, in illa uentriculũ,

A in alia iecur affici 1. ad Glauc. admoneat. Quo item pacto grauitas corporis atq; torpedo ſpeciatim hepar affectum magis quàm cerebrum quo læſo plerunq; uſuuenire ſolent ſignificabunt? Neq; color niger, neq; pallidus, neq; morti ſimilis, ſigna hepatis læſi magis ſunt, quam doloris capitis, aut uentriculi, aut cuiuſuis alterius membri, aut uigiliæ aut melancholiæ, & huiuſmodi: ſicut etiam neq; in ipſis particulis excrementa ſuperuacuã & deſtillationes, atq; gumitiones, neque item ſanguis immutatus quippe qui ut hæpate mutato mutatur, ita etiã hoc illæſo, ſed alijs partibus offenſis, aut dolore aliquo uehementer infeſtatis B perturbatur, atq; corrũpitur. In ſumma ſigna hęc, quoniam alijs præter naturam affectionibus communia ſunt, per hæc eadem non atteſtari affectum iecur licet, ſed ſuſpicari: atteſtari uero liceret ſi orto penis ulcere priuatim in hypocondrio dextro ſub quo manet hepar ad ſeptum uſq; tranſuerſum circa ſpurias coſtas, aut calor inſignis, aut dolor, aut mordicatio, aut tumor, aut tenſio, aut grauitas, aut quid tale ſentiretur. Quippe horum quibuſdam, uel omnibus apparentibus, tum alia, quæ prius dicta ſunt tãquam in ſyndromem euntia fidem facerent: ſed quum gallico morbo præſente, illorum nullum neceſſario adſit, ex illis quod C hepar primaria morbi gallici ſedes neceſſario ſit, colligi non poteſt. Eadem ratio eſt contra eos qui proprium gallici morbi ſymptomã exuſtionem eſſe uolunt, atq; hanc ab hepate tantum naſci, ideoq; hepar eius affectionis primum locum eſſe, contra item illos qui tum a puſtulis, tum a bubone argumentãtur: hæc.n. omnia aliunde quàm ab hepate oriri poſſunt: ſed niſi talibus indicijs, qualia nunc recenſuimus hepar offenſum eſſe ante noueri mus, neq; ab illo ſe creari teſtabuntur. neq; illud ſimul affectum eſſe certo indicabũt. Quippe exuſtio alimentis uitiatis gigni poteſt, hepate nihilominus recte ſe habente, hoc eſt he D pate ſanguinem uitiatum generante non ſua quidem, ſed alimenti quod ſumitur culpa: ac ſiquis ſalita ſæpius comederet, puſtulaſq; percutem exurentes pateretur. Curandi indicatio eſſet non hepar (ut dicitur) alterare, niſi ex accidẽti: ſed ſalita ipſa remouere. Præterea quod prohibet bonum ſanguinem ad cutim delatum in ipſa cute (nihil conſentiente hepate) putreſcere? quemadmodum inflammationem ex optimo ſanguine (ut ad Glauc. 2. Gallicus docet) ortam ſuppurarem? Nonne in eo quod puerorum lactumem uocant ſanguis in capite, & non in hepate corrumpitur? Neque puſtulæ iecur affectum priuatim oſtendunt. ſi quidẽ Gallicus paſſim omnibus corporis partibus peculiarem nutriẽdi uim ineſſe ſtatuat: Quocirca ubi forte uis iſta errat, poteſt alicu-

bi ſuccus aliquis putreſcere, ut in furunculis,
qui in manibus,& alibi naſcũtur,experimur,
nihil hepate prorſus patiente. Neque perſpi-
cuum eſt quod ſupponũt,hepar ſanguinis fon
tem eſſe,licet.n.Gal.id affirmet:cõttarium ta-
men antiquisſimi uiri tum Hip. tum Ariſt.tra
diderunt:Quippe qui cor eſſe uolunt. Neque
item ubi pœnis ulcuſculis laborat,ſi bubon in
inguine gignantur propterea iecur affectum
eſſe declarat.plerumq;.n.ex humore, qui per
pœnis ulcus ante purgabatur, ad inguem re-
trocedente bubon creari põt:ut uidemus etiã
ulcuſculo pedem infeſtante,mox humori qui
per ipſum purgabatur itinere clauſo,talem in
inguine abſceſſum gigni: quemadmodum ſuc
co qui in morſu aſpidis relinquitur,foras non
extracto, reliquum corpus intumeſcere. nam
quod dicunt in deſtillationibus, aut articulo-
rum doloribus hepatis calore uapores caput
petere,deinde humores, qui in capite ſunt ab
eodem liquefieri, & deſtillationem ipſam ori
ri.id ex arbitratu, & nihil quidem medice di-
cunt:ſiquidem in Medicina(ut docet Hip.)nul
lam aliam certitudinem inuenies quàm cor-
poris ſenſum. At hi nullum indicium ſenſui
notum oſtendunt,niſi euentum ipſum qui nõ
magis ab hepate,quàm ab alijs partibus naſci
poteſt. Huc pertinet quod hic morbus in Eu-
ropa plerumq; foris aduenit:utputa ex coitus
contagione, aliquo circa pœnem exorto ulce
re:olim uero antequam ille innoteſceret,ſimi
le quoq; ulcus ex coitu gignebatur.uerum id
facile,breuiq; tollebatur, & reliquum corpus
integrum relinquebat,contra illud,& curatio
ni contumax eſt,tardeq; ſubmouetur, & cor-
pus ipſum ſubinde inquinat.cur igitur in hoc
uolunt hepar principaliter affici, nõ autem in
illo. quod ſexageſimo ab hinc anno nihil mi-
nus quam id ex coitu cum meretrice naſceba
tur? cur nunc magis quàm prius ſedes mali
quod in pœne gignitur hepar eſt? Profecto nõ
quia diuerſa eſt ulcerum figura.quippe que ea
dem plerumque eſt, non quia locus primus
alter eſt:nam idem quoque cernitur.nec quia
id ex contagione oriatur,illud uero nõ item:
ſiquidem utrunq; a coitu fœdo creatur, & cõ
tagio ipſa ut primo lib.ca.ultimo declaratum
eſt)non magis hepar quàm caput,aut cor,aut
aliud membrorum primo affici ſignificet. Re
ſpondebit aliquis ex hoc ulcuſculo multa alia
percutim ſubinde gigni,id quod hepatis pro-
prium eſſe receptum eſt:ex illo nullum: præ-
terea quod curandi ratio uaria eſt.Etenim il-
la facilis, hæc difficilis, illa uetus, hæc noua,
ideoq; morbũ hũc ab illo ualde differre ut ue
ro id ita ſit,quis tamẽ credet uai ſoli articulo
rum,aut osſium dolores,aut ſola cæcitas,ſur-
ditaſue, aut ſola ſimplexque uigilia,ut nobili
Romano accidit,aut alij ꝑter naturã affectus,

E corporis nequaquàm mutato ſine cutis ulce-
ribus ſine manifeſtis eroſionibus, ſine gum-
mitionibus,hominem infeſtant, quod hepar
principalis huius mali ſedes iure ſtatuatur?
ac licet huius cura noua ſitatq; difficilis Quid
tamen ad probandum quod eius primaria ſe
des hepar ſit ſit?pariter enim morbi noui om
nes,et qui curationi reluctantur,pro loco affe
cto hepar haberent: quod ut uerum non eſt,
ita hepar huius mali ſedes neq; neceſſario ne
que ſemper erit:quanquam aliquãdo eſſe po-
teſt, ut cœtere quoq; corporis partes.Etenim
ſedes affecta uidetur eſſe,tum quæ primum af
ficitur, tum quæ ita ſe habet, ut ab ea malum
F omne ſubinde procedat: talis in huiuſmodi
contagioſis non hepar eſt, non aliquod unũ,
ſed pars illa corporis quæ primum afficitur, &
a qua ſimul omne malum manat: quemadmo
dum in aſpidis morſu nemo recte dicet partẽ
hanc corporis magis quàm alteram affectam
ſemper eſſe, ſi nanq; ferit aurem, auris eſt, ſi
manum, manus, ſi pedem, pes, ſi naſum, naſus,
quæcumq; ergo pars corporis icta ſit, hæc affe
cta ſedes eſt,& nõ perpetuo certa aliqua quip
pe illa ſtatim amputata non ulterius ſerpit ma
lum, manente uerò non ſolum ſerpit,ſed ple-
rumq; ſtatim interimit:ita etiã ſi pœnem gal-
licum ulcus,exempli gratia,primum occupet
G affecta ſedes penis eſt, ſi labra,ut in infantibus
lactentibus, labra: ſin in nutricibus papillas,
papillæ:atq; adeo ſicut aſpidis morſus qui ubi
partem aliquam pupugit, tum reliquas om-
nes celeriter quidem,ſed partem poſt partem
inficit;digito enim puncto,ſedes mali digitus,
punctus eſt,a quo malum omne mox per uni
uerſum corpus diffunditur: ita ubi gallicum
ulcus ex coitu cum impura muliere pœnis ac
cepit, mali ſedes penis qui primo infectus eſt,
erit: non hepar, non aliud corporis mem-
brũ. Petet aliquis ubi pœnis omnino curatus
eſt,& iam ab omni malo liber, remanente ad-
huc in corpore lue gallica,quænam relinqui-
H tur in corpore huius mali ſedes? huic reſpon-
detur quod ea pars que deinceps primum af-
ficitur, mox altera & altera, per partem poſt
partem,ueluti per circuitum; ita ut in multis
per aliquod tempus gula ſit,in multis naſus in
alijs aures,in alijs palatum,pro ut malum fir-
matur,aut cedit: & omnino ut morbus galli-
cus in omne morborum genus qui a putredi-
ne oriuntur (quemadmodum antea diximus)
cõuertitur, ita nullam in corpore peculiarem
ſedem ſibi præſcribit.quum enim illi non uni
cam ſibi ſedem uindicent,ſed alij caput,alij ie
cur,alij lienem,alij uẽtrem,& alij aliud mem-
brum:nerisimile eſt hunc morbum,et uariam
& non omnino certam ſedem ſortiri, pro ut
ſinguli morbi,in quos pasſim immutatur, nõ
unum affectum locum, ſed alij alium atq; aliũ
ſequuntur,

ſequuntur,demum ſi qua pars ex internis partibus priuatim afficeretur,potius caput quam iecur affici deberet:exorto enim in pœne propter foedum coitum ulcere, ferè ſtatim illud cernitur dolore aut diſtillatione, aut grauitate,aut pulſu tentari,aut caleſcere, aut pallere, aut ſudare, uariasq; mutationes accipere tanto manifeſtius quàm hepar,quanto minus circa hipochodrium dextrum,ſub quo hepar eſt neq; calor,neq; frigus,neq; tumor, neq; tenſio,neq; dolor,neq; grauitas,neq; aliquid huiuſmodi tum a medico tum ab ægro per id tempus ſentitur, huc accedit quod non leuis conſenſus inter caput, & pœnem (ut experientia docet) inuenitur: ſuperioribus namq; annis noſtra etiam num ętate,quodam magni nominis chirurgo, rem quandam quæ ueluti filum album in pœnis ulcere dextrum uerſus hærere uidebatur,uolſella rapiente, ſtatim caput,& collum ægri in dextram partem qua filum erat,reclinatum eſt, atq; ita octo uel nouem menſes permanſit. Ad hæc chirurgus alter ægri cujuſdam præputium gallicis ulcuſculis inquinatum,unguento ex hydrargyro ſemel tantum,& id ſolum ueſpere inungens manè faciem illius totam caputq; totum,reliquis partibus integris,excepto pœne, inflatum reperiit.Præterea lanio cuidã urinæ ſuppreſsionem patienti,argentea fiſtula in uirgam uiolenter immiſſa tum ſanguine prodeunte ſtatim ceruix ingenti cum dolore conuulſa eſt, aures obtuſæ,tẽporaq; uelut re aliqua inſigniter comprimente,depreſſa.Atq; hodie hic Romæ uir quidam nomine Baſſaninus apud officinam ueterem ubi nummi ſignabantur, urinæ difficultati ob carnem in uirgæ canali natã obnoxius quando urina forte ſupprimitur ſtatim nehementisſimo frontis dolore afficitur quando autem illa ſubinde ſoluitur, ſtatim ab eo uindicatur huic ſimile eſt quod Illuſtriſſimo Euandro ex nobilisſima comitum familia nuper accidit per hyemen·enim ſcabie quadam laborabat:circa præputium ingenti pruritu afficiebatur, id ſæpe apud ignem ambabus manibus uehementer fricabat, ſed cum huius immoderatæ frictionis cauſa id ſolum, neq; ſanè totum ſed ſumma eius pars, & non alia in gragrænam, deinde in ſphacelon intra breue ſpacium incidiſſet, ſtatim ſurdus effectus eſt, in faucibus uelut aculeos ſenſit, deuorare non potuit. Huc pertinet quod caput ex coitu maxime omnium imbecillum redditur, quod item & capaciſsimum, & ueluti cucurbita medica (ut inquit Hip.) uniuerſo corpoř ſuperſtat,ita ut quæ infra ſunt facile,ad ſe trahat. perinde ac tum multo morboſius quam hepar exiſtat,tũ pœne affecto longe prõptius quam hepar afficiatur,plura referre poſſem,ſed hæc ſatis nunc ſintad docendum qđ

A caput pudandis ualde conſentiat, & quod ſi pœne gallicum ulcus patiente caput, aut iecur primo ſemper afficeretur,multo prius caput quam iecur affici deberet,tum propter dicta,tum quia caput in utero potisſimum repletur uitiato alimento:a quo morbum hunc oriri probauimus,ut oſtendit uocatum lactumen quod paulo poſt ortum in capitibus puerorum prçcipue naſcitur. ſed re uera neutrum(utproxime diximus)neceſſarium eſt:poteſt enim prima ſedes affecta, hepar eſſe poteſt caput,poteſt lien,poteſt in mulieribus nõ niſi uterus,poteſt in uiris pœnis ſolus, poteſt etiam internorum locorum quilibet primo af-
B fici poſt pœnem poſt labra,poſt mamillas: nõ enim refert unde morbus hic incipiat, ſe ubi ſiſtat, minimeq; in morbis nullam ſibi ſedem peculiariter aſſumentibus(quales ſunt ex naturæ necesſitate contagioſi (ut primo lib. docuimus)perpetuus eſſe primus affectionis locus idẽ poteſt. Quocirca hepar in morbo gallico neq; ſemper neq; neceſſario eſt prima ſedes affecta.

Quod hepar qua calidum non ſit morbi gallici ſedes:neq; quod hepatis calida frigidaue in temperies ſit,morbus gallicus: neq; item quod ſit
C *(ut quidam dicit) à tota ſubſtantia morbus. Cap. XVIII.*

IAm multo minus difficile eſt illos confutare qui primam morbi gallici ſedem in iocinore ſemper ſtatuit pro ut intemperie calida laborat; proinde id quoq; malum intempriem eſſe calidam.ſi uamq;(ut proximè diſputauimus)hepar non perpetua eſt huius mali ſedes neq; planè erit pro ut calidum eſt: quod enim fortè in locis calidis ſcilicet in Africa (ut quibuſdam placet) magis quam in Germania ſæuiat. id non prohibet quo minus & calidi &
D frigidi hepatis homines in his locis æqualiter inquinet,nam omnes ferè quotquot in Africa ſunt(ut memoriæ prodiderunt) ſiue calidi ſiue frigidi ſiue humidi ſiue ſicci, indiſcriminatim affecti ſunt, quemadmodũ & ſi in Germania(ut ab aliis audico)magis feruet, magisque contumax eſt,quam in Africa (id quod uerisimile eſt propter aerem, & locum qui ſua frigiditate morbum gallicum ab eius naturali ad cutim impetu ꝓhibet, & ſolida partes inuadere,easq; grauiter depaſci cogit)ſimiliter tũ & calidi,& frigidi hepatis homines lædit. Atvero ſi calida hepatis intẽperies id malũ eſſet,aut ſecundum naturam, aut præter naturam eſſet utrouis modo,uel ij ſoli qui hepate naturaliter calido ſunt afficerẽtur,uel ij ſæpius atq; celerius, quum tamen neutrum uſu ueniat. Præterea non ita promiſcue (ut ante oſten-

 dimus)

dimus)inficeret omnes ſiue ſanos ſiue ęgros E
tam qui calido quam qui frigido hepate ſunt,
calidos namq; aut magis aut minus aut citius
aut tardius infeſtaret, & omnino diſtinctio
quædam aperte cerneretur quo ad contagio-
nem huius qui intemperie calida eſt, & illius,
qui frigida. Vt. n. ex corporis partibus hepar
quum intemperiei calidę ſit, huius mali ſedem
eſſe volunt, ita homines intemperie calida affe
ctos huic malo plus minusve obnoxios eſſe di
ſtinguere deberent, propriaq́; ſigna ſenſui ma
nifeſta, quibus id priuatim cognoſceretur, do-
cere, quod quũ minime contingat (quum nihil
horum ſeu uulgus ſeu peritus aliquis quo ad
infectum huc uſq; docuerit, aut docere ſecũdũ F
ſenſum cui ſoli medicina credit, posſit) relinq-
tur, a, v ero alienũ eſſe ſtatuere non ſolũ quod
hepar ſit huius mali ſedes, ſed etiam quod vbi
calida præter naturam intemperie afficitur, &
quod intemperies calida ſit omnis gallica lues
eadem ratio eſt contra eos qui ad frigidam re
ferunt: ſiquidem hæc lues (quem admodum ua
riolæ morbiliæq́;) ſingulos homines tam cali
do quam frigido temperamento præditos in-
differenter inficiat. Aſſerere uero quod ſit (ut
quidam opinatur) a tota ſubſtãtia morbus, pri
ma fronte aliquid effatu dignũ eſſe uidetur, in
receſſu uero nihil ferme aliud, quam quod æq;
ignotum ſit, ac antequam quid eſſet, inquirere G
tur: perinde. n. hic loquitur atq; ij qui a ꝓprie
tate occulta aliquid agere aſſeuerant: quod ſi-
mile eſt ac ſi dicerent ab ignota, id quod nihil
eſt dicere, nihilq́ue definire. Sed is a Galeno
quem maxime omniũ ſequitur, longisſime re
cedit; quippe ille tria tantum morborũ gene
ra ſtatuit quibus hic morbus nequaq̃ compre
henditur quartum igitur morborũ genus po-
nere, oporteret. Deinde licet auxilia quædã a
tota ſubſtantia uocentur, & morbus gallicus a,
ligno guaiaco, à ſarza parilla, a ehynæ radice
curetur, quæ a tota ſubſtantia agere creduntur
propterea tamen nõ ſequitur, ut is quoq; a to
ta ſubſtantia morbus exiſtat, quandoquidẽ tũ H
hæc, tum alia huiuſmodi his morbis quos hoc
genere non complectimur, opitulantur, ſicut
lupi inteſtinũ colico, magnæ beſtiæ unguis epi
lopſiæ, meſpilorum osſicula renũ calculis, ad-
de quod non ſolũ his præſidijs, ſed multis alijs
atq; herbis uarijs (ut nouarum Hiſpaniarũ ſcri
ptores perhibent) in Indiis occiduis hic mor-
bus ſanatur, & in noſtris oris interdũ exercita
tione multa interdum uaporarij uſu ſi ſudor
multus citetur, interdum aluum paulatim &
ſæpe, & diu ducendo; quæ omnia ſimiliter a to
ta ſubſtantia agere aſſeuerare pertinacis ani-
mi eſt.

Quid morbus gallicus ſit. Cap. XVIIII.

HIs itaq; cognitis iam ſatis conſtat mor-
bum gallicum perinde ac uariolas, morbil
los, & elephantiaſim, affectionem eſſe ex natu
ræ necesſitate contagioſam, huiuſmodi uero
quam libet (ut primo li. docuimus) ortũ habe
re ab alimento in matris utero propter co-
piam uitiato, id quæ fœtum humanum non
modo non poſſe intus incluſa non aſſumere,
ſed neque in omnem ſuam ſubſtantiam non
conuertere, & uitium planè putredinis eſſe,
quem admodum in fero rubiginis fomes, ſi-
mulq́; oſtenſum eſt, quomodo hæc putredo
F omnibus ferè hominibus communis, loci ta-
men & uictus & aeris ratione permutetur in
morbos alicui regioni peculiares, ut apud Eu
ropã in morbillos, uariolasve apud Aegyptũ
in. elephantiaſim, apud Indos occiduos, in gal
licum morbum: ita ut morbus gallicus non in
iuria nuncupari posſit affectio putris in omni
bus corporis partibus ob uitium primi alimẽ
ti, conuerſa in contagioſam, quæ ex naturę ne-
cesſitate reperitur apud Indos occiduos; pu-
tris enim eſt, quia inſitam homini putredinem
qualis ea eſt ex qua menſtruis putrefactio mor
billos ac uariolas aliqui aliquando creari uo-
luerunt, comitatur: & hoc differt à pura intem
G perie, & ab affectione alia quę putrida non eſt:
ponitur uero in omnibus corporis partibus,
quoniam alimentum uitiatum unde hęc ori-
tur, non poteſt in uniuerſam fœtus humani
ſubſtantiam non permutari: quo nomine ab
affectione putri, quæ unam tantum partem pe
culiariter afficit, aperte diſcernitur. Sed addi-
tur ob uitium primi alimenti, quoniam affe-
ctio quædam putris in omnes corporis partes
diffuſa inuenitur ut peſtis aliqua quęlicet a,
uitiato quoque alimento gignatur, non ta-
men ab eo quod primum eſt, & quod in ute-
ro ex naturæ necesſitate accipitur. At quan-
quam hactenus Elephantiaſi, morbillis, uario-
H lis, & alijs id genus morbis communis eſt (nã
quod ad hãc putredinem attinet, in morbum
Aegypto, Europę, atq; alijs locis peculiarem
æqualiter immutari poteſt) quia tamen nunc
morem, naturamq́; eius morbi refert, qui pe
culiariter Indiã occiduã exercet, id circõdici-
tur conuerſa in eã, quæ apud Indos eſt ex natu
ræ necesſitate contagioſa, & a reliquis aliorũ
locorũ morbis ex naturæ necesſitate cõtagio
ſis diſtinguitur. Hęc eo confirmãtur ꝙ in cõfeſ
ſo iã eſt morbũ hunc ex Indiis occiduis huc ir
repſiſſe, ibiq́; talẽ eſſe: qualis apud Aegyptios
Elephantiaſis, quales apud nos uariolæ, atque
morbilli: ſemper item calorem quendam cor
pori ſuperinducere nunc fumidum nunc a-
crem, nunc fœtidum, quæ omnia putredine
præ ſe ferunt. Neque tum putredinis expers
eſt,

eſt, quum oculos ſola uidendi facultate priuat, uel aures, ſurditate duntaxat afficit. Nam ulceribus uel in pœne, uel in ore, uel, aliubi primũ exiſtentibus uel ipſa gonorrhęa aut aliquo huiuſmodi malo, quod ex putredine naſcitur, præcedẽte tales affectus oriri ſolent: atq; his ſiue perſeuerantibus, ſiue etiam adhuc ſanitati reſtitutis, uapores acres putres huius mali cauſa in corpore ante concitari poſſunt, & ſubinde ad oculos, aut aures deferri, & eorum ſpiritus corrumpere, & uidendi, uel audiendi ſenſum penitus tollere, quemadmodũ quoq; ab inquinato corpore in id quod integrum eſt pellunt & ſpiritibus comixti hos eoſdem ſolos, & nihil aliud lædere ſolent ſum etiã gummitiones, & alij morbi, qui pituitam præ ſe ferunt ex hoc morbo naſcuntur; putris enim calor quemadmodum ignis glaciem, aut niuẽ, humiditatem quæ iam concreta eſt in corpore liquans, tales affectus generat. Sed ſtatim dubitabit aliquis cur labes gallica, quum affectio putris eſſe ſtatuatur, putredo autem nunquam ſine colore ſit, indiſcriminatim inficiat tam calidos quàm frigidos? nam ut apud medicos communi uſu receptum eſt, putrida febris celerius in calido humidoq; temperamento gignitur, quàm in alio quocunq;: proinde magis in calido, quàm in frigido. Huic reſpondetur non idcirco putridam febrem in corpore calido & humido citius creari, quia illud ſimpliciter calidum, aut ſimul calidum & humidum ſimpliciter ſit: calidum enim & cum putredine, & ſine putredine reperitur. Ideo Hip. lib. de ueteri medicina, non propter calidum ſimpliciter homines (inquit) febricitant, neq; hoc eſt ſimpliciter affectionis cauſa, ſed eſt & amarum & calidum, idem: & calidum & acidũ & ſalſum ac calidum & alia infinita. Sed qui calido & humido temperamento ſunt, maxime omnium putredinis morbis sũt expoſiti, propterea quod per ipſam ſanitatem putredinis non nihil habent, ueluti tum ex ſudoribus cõijcere licet qui grauiter his olent, tum uero ex urinis, deiectione atq; etiam ipſa expiratione. etenim qualis eſt hircorum, talis eſt & talium naturarum temperies, ideoq; prompta eſt ex qualibet occaſione tum alijs ex putredine morbis, tum uero febribus corripi. Ergo non propter temperamentũ ſimpliciter calidum putrida febris celerius gignitur in his quàm in alijs, ſed quia temperamentum calidum & humidum putredo quædam comitatur, frigidum uero non ſimiliter, quocirca Sicuti putrida febris non in quolibet calido temperamento, ſed in eo quod putredinis aliquid cõtraxit, facile creatur: ita licet morbus gallicus affectio putris eſſe dicatur, a qualibet tamen putredine non oritur, ſed ab ea tantum quàm proxime diximus: nec qualiſcumq; calor huiuſue putredinis calor eſt ſed qualis ab A illa requiri gigniq; ſolet, ita ut non, febris tertianæ, non quartanæ calor hanc putredinẽ (ut etiã primo libro retulimus) excitet, ſed is qui ab eadem in omnibus corporis partibus exiſtente manat, non autem quo ab homine quouis modo uel febricitante uel apud ignem nimis calefacto. Itaq; interroganti cur morbus gallicus indiſcriminatim gignitur tam in calido, quàm in frigido temperamento, quamuis affectio putris exiſtat: reſpondẽdum quia cum quocunq; calore non facile coniungitur, ſed cum eo potisſimum, qui à ſimile putredine cuius ipſe eſt, oritur. Hinc aliqui quorum frigidius eſt, temperamentum, citius inficiuntur, B quia plus inſitæ putredinis habent: & aliqui natura calidi, tardius: quia minus: ita etiam alij, ut plus minuſve alimenti putris in utero contraxerunt, uariolas, morbillos, morbum gallicum elephantiaſim, & alios, id genus morbos, magis minuſue patiuntur.

Cur aliqui lue gallica infecti pingueſcere uidentur dein in pilorum defluuium incidunt, & nigri eorum oculi in albidum permutantur. Cap. XX.

HINC puſtulæ per totum corpus & cum ulcere & ſine ulcere, ignes ſacri, gangrænæ, & alia putredinis uitia: hinc fluxiones, gummi C tiones, articulorum dolores: nam licet ab alijs cauſis quàm a putredine gigni queant, quia tamen hac præcedente cum hoc morbo gignuntur, æquum eſt ut magis hinc quàm aliunde gignantur. hinc aliqui morbo gallico affecti pingueſcere præter conſuetudinem uidentur, & horũ oculi ex nigris cæſij, & ex cæſijs albi fiũt piliq; dealbantur, omnes enim ſucci qui in corpore ſunt, interna putredine quæ iam ſopita erat in uniuerſum excitata, & ad ſecundum actum deducta, quũ permutantur ſi natura huic permutationi (ut ſolet) interſit, in album colorem in primis uertuntur, quemadmodum ubi ſanguis natura adhuc agẽte ſuppuratur, album D colorem primo iudipiſcitur, & in pus conuertitur, quod dicunt album, læne & ęquale: quemadmodum etiam aquæ foueis contentæ ubi putreſcunt, primum albidæ, deinde pro ut plus minuſue a natura recedunt flauæ, uirides, ac nigræ cernuntur. Itaq; uniuerſa hominis ſubſtantia in putredinem, ut ſic loquar, ſecundi actus abeunte, morboq; gallico mitiore iam exiſtente & natura noſtra huic eidem ad reſiſtendum non æque debili atq; ab initio, ſed quaſi robuſta, totius ſubſtantiæ putreſcentis color (quia putredo mitis eſt, & naturæ concedens) albidus fit, atque oculi ſimiliter, aut coeſij ut alias ab alba pituita, ita ab huiuſmodi putredine albi reddũtur, corpus uero totum impẽdio magis tumeſcit, ita ut maxime pingueſcere exiſtimetur: tum quia forte per id tem-

pus nimio plenum alimẽto eſt:tum quia iam
actu ſecundo putre totum efficitur, putredo
uero quęlibet acrimoniam quandã præ ſe fert
quæ carnoſum corpus intra initia tangẽs tan-
quam urtica mordicat,& in tumorem attollit.
Adde quod ut totum putre fit,ita magis cale-
ſcit,caleſcens uero,utpote primum tenuiori-
bus factis ſuccis, maiorem locum requirit, &
uniuerſum corpus tumefacit.nec ignoro & ab
alba pituita, & ab alimento quod primo albũ
à natura fit per vniuerſum corpus attracto poſ
ſe corpus ipſum tum pingueſcere,tum albeſce
re,ſed quod ad pręſens negocium attinet, ab
huiuſmodi putredine (ut retulimus) hæc duo
prouenire cenſendum,quæ quum ſine calore
non ſit,his qui morbum gallicũ intemperiem
ualidam eſſe volũt,cõcedamus ita eſſe,hoc eſt
calidã,non ſimpliciter quidẽ ut opinantur,ſed
prout à putredine homini inſita gignitur.

Quum hic morbus extenuet uir uictu extenuante tollatur. Cap. XXI.

Ex his quoq; non difficile eſt noſſe cur hic
morbus quum uehementer extenuan-
te tamen uictu maxime indigeat: quandoqui-
dem a craſſiore fouetur & creſcit. quippe ue-
riſimile eſt ab extenuante magis augeri debe
re quàm minui: ei nanq; quod ſuapte natura
extenuat ſi alterum extenuans addideris mul
to magis extenuet,oportet:niſi extenuãdi mo
dus alius ſit in hoc atq; in illo,ſiquidem mor-
bus extenuat quia putredinem in toto corpo-
re ſuſcitans non permittit illud(ut par eſt) nu
triri:quo fit vt gratileſcat,ac emarceſcat,uictus
uero qui extenuat, humiditatem ſubtrahens
quæ putredini materiam ſubminiſtrat,vt mor
bi cauſam minuit, ita uires ipſas aduget.
Huc pertinet,quod uictus qui in hoc morbo
dari ſolet hoc eſt,cibus exiguus: quo minor
eſt,eo magis amplã medicamento uiã permit
tit, p q̃ in unierſum corpus efferri debet,alio
qui ſi copioſus eſſet tum ualde obſtaret quo-
minus illud efferretur, tũ rei uitiatæ cõmiſtus
& in illius ſubſtantiam immutatus uitiũ ipsũ
geminaret. Ad hoc accedit totius corporis trã
ſpiratio amplior atq; facilior, quæ ſicuti iuſtũ
extenuantem,& cibum exiguum ſequi ſolet,
ita his quæ in corpore ſunt, paſſim putreſcere
incipientibus,uias aperiens atq; amplificans,
perflatum prebet, & refrigerante perſpirate
calorem alienum qui nouæ putredinis author
eſt,foras expingit hæc dicta ſufficiant dubitan-
ti cur morbo huic extenuanti,uictus etiam ex
tenuans conducat.

De ſignis Morbi gallici,quando ſponte naturæ gigni poteſt, & quando ex contagione iam gignitur. Cap. XXII.

IAM, ut opinor,ex his quæ ſi non eleganter
dilucide tamen & ut nobis uidetur,uerè di-
E ximus,ſatis conſtat,quid morbus gallicus ſit,
utrum nouus an antiquus,quæ illius cauſa,cur
omnes homines inficiat, cur tam facile con-
trahatur,cur tam difficulter expellatur, cur ẽt,
quod ad ipſum attinet, non interimat, & alia
multa quæ breuitatis cauſa nunc omittimus.
Proximum eſt non ignorare,quoniã hic mor-
bus nunc ſponte naturæ,hoc eſt ſine ulla con-
tagionis ſuſpicione,quæ propinqua ſit,aut ma
nifeſta,quemadmodum morbilli, uariolæue,
ac elephantiaſis,nunc ex contagione palam gi
gni ſolet cognoſci ſponte naturæ oriri, ubi cõ
tagiũ nullum uel in proximioribus parenti-
bus,uel in ipſis iam natis eiuſdem morbi pre
F ceſſerit: manifeſta uerò repletionis adſunt in-
dicia,quæ quum in corporis totius putredinẽ
feratur,hanc eandem excitat, atq; ex actu (ut
dicunt)primo in ſecundũ, & iuxta impulſoris
naturam in morbi ſpeciem ex neceſſitate con
tagioſi deducit.ſcire autẽ licet huius repletio-
nis ſignum eſſe,ubi creſcunt nimis tum pili tũ
ungues,ſimulq; plenum cernitur corpus, mi-
nimeq; tabeſcere,(tabidis enim ungues,piliq;
alia ex cauſa creſcere uidẽtur) item ſi corpore
nequaq̃ extenuato uel oculorum rubor uel tuſ
ſis adeſt,ſi facies plenior,ſi caput graue,aut do
lens,ſi urinæ craſſæ albidæ,ſi calor præter mo-
rem eſt auctus,ſi nullius contagionis eſt ſuſpi-
G cio. Hæc omnia uel plurima morbũ hunc,ubi
iam eſt, ſpõte naturę gigni ſignificant. Sed ex
contagione creari iuſtum eſt quũ hæc ipſa nõ
affuerint,uel ſi etiam affuerint,aliquid tamen
quod manifeſte inquinarit,anteceſſerit, ſubſe
quantur uerò ulcera uel in pœne,ut in adultis
uel in ore, ut in lactentibus, uel in papillis ut
in nutricibus,uel in utero ut in aliis mulieri-
bus;deinde bubones, in inguinibus, puſtulæ
mori fructus figuram imitantes,dolores iugu
li,ſterni,articulorum,dentium, gonorræa mẽ
ſtrua alba,laſſitudines totius corporis graues
calores interdum à lumbis incipientes, mox
in uẽtriculum ad thoracem,aut ſcapulas in ca
H put uſq; aſcendentes,febres diuturnæ, ſed par
uæ,deſtillationes,tuſſes,tubercula dura, infla-
tiones,extenuationes,impinguationes, pruri
tus per totum corpus, ac puſtulę ſæpe rubẽtes
in toto carnis genere ſenſus ac ſi corpus uni-
uerſum urtica pungeretur,fuſteq; minutim ce
deretur,crepitus uentris prætor cõſuetudinẽ,
ructuſq; crebri,atq; ſpiritus per os cum calore
moleſto prodiens,& nonnunquàm male olẽs,
neq; non & dentium malũ inexplicabile,quip
pe qui nunc aſtringi,nunc laxari,nunc pucri-
re,nunc torpore,nunc ex alueolis extra prorũ
pere.nũc intro ſubire ſentiuntur:præterea ocu
lorum aut aurium perturbationes ſed inſuetæ
uox rauca,perſeuerans,cum faciei pallore nõ
conſuetopuſtulæ ſicca aſpera præſertim in frõ-
te cum truſtra uel alba,uel pallida,uel liuida,
uel

uel nigra uel ex his miſta: pilorũ itẽ defluuia, & alij præter naturã affectus, modo longi ſint, & communibus antiquorum curationibus cõtumaces, nam & olim antequam lues hæc innoteſceret, ex coitu cum meretrice cum ulcera in pœne, tum bubones, & gonorrhæę creabantur, ſed hæc non magno negocio curabantur. Deniq́, ubi contagij ſuſpicio eſt, morbo autem naturę ſuæ impetum retinente (id quod ex inquinante cognoſci poteſt) ſemper homo niſi propter timorem aut dolorem aut uacuationem aut aliquam aliam cauſam extenuetur, primum bene appetit, pulchrior ac longe plenior quàm pro conſuetudine fieri uidetur, poſtea non appetens fit, & triſtior atq; gracilior: quippe hic morbus (ut ante diximus) naturaliter ad extima prorumpit, ſæpe etiam numero liquefacit, liquefaciens uerò primum replet, ſubinde ſenſim extenuat. Illud quoq; non leue indicium eſt, cum contagij notis, & curandi contumacia, & tarditate tandem id malum uſu decocti guaiaci, de quo proxime loquemur, retunditur, aut ſuperatur, ſi perpetuo calidior quam natura patitur, æger apparet, ſi à coitu a luctu, a lactatione, tumidiore facie fiat idq́; perduret, ſi ulceribus ortis in pœnę, in utero, in pupillis, in labijs, aut ſi nullo apparente ulcere, modo cum inquinato conſuetudo interceſſerit, uir, mulier, puer, diutino capitis dolore, aut longa uigilia conficiuntur: ſi præcipue manuum uolæ, pedumq́ue plantæ calidiores præter naturam redduntur, ſi has eaſdem rubor inficit, ſi pruritus priuatim infeſtat, ſi veluti rhagadia, & apoſyrmata, hoc eſt rimæ, deſquamationesq́; in eiſdẽ oriuntur, ſi in capite aut pueri aut uiri aut mulieres ceu voeatũ lactumen generetur, pediculi verò neutiq̃ ſubſint: hoc. n. ſigno diſtingui quidã arbitrantur ab eo ꝙ ſine lue gallica eſt, in hoc. n. pediculos ſubeſſe, in illo minime. quin etiã ſi morbus gallicus inſit ſubinde pediculi multi oriantur, morbum hunc cito, & omnino exulaturũ eſſe ſignificari. Id quod eo minus eſt negligendum, quo magis ſcriptores nouarum Indiarũ affirmant noſtrates in his locis ſine pediculis potisſimum eſſe, & quod tranſacta diametro e directo inſularum (ut dicũt) Azorum; ubi pixis nautica differentiam oſtendit inſignem eorundem flatuum, quibus, in Europam nauigatur, tum pediculi qui in nauibus ad Indias occiduas tendentibus (mirabile dictu) ſtatim euaneſcunt. In Europam uerò deinde redeuntibus ad eundem locum, ac ſi naues præſtolarentur, ſtatim apparent, tanquàm Europa pediculorum ferace exiſtente, India uero occidentali uel minime uel parum admodum, ſed quoniã aliqui non ſcriptis quidem, ſed uoce mihi retulerunt, non minus ibi quàm hic pediculos haberi, ſatis ſit nunc id ſolum admonuiſſe q́d

A ſi pediculi ibi quoq; ſint, non admittatur, ſi nõ ſint non temere negligatur, & ſi nihil prohibet quod cum pediculis quoq; hic morbus ſit pręſertim quum aliqui apud nos illũ in phthiriaſim degeneraſſe ſcriptum reliquerint. Sed nihil ultra quærendũ eſt, ubi contagionis ſuſpicio præceſſerit, umbilicus uerò præter conſuetudinem exulceratur; quippe uetiſimile eſt eã partem, ad quàm in noſtro corpore terminatur umbilici funiculus, quo (tanquam caudice in planta) uitiatum alimentum in utero continetur, ſubinde a fætu hauritur, aut primo aut facile inquinari. Hæc ſimul omnia uel plurima morbum gallicum ex contagione ortum eſſe B nobis oſtendunt. Quidam addunt urinas flauas lucidas contenta habentes ueluti ſabuloſa uel arenoſa, uel etiam fruſtuloſa, & inſtar ſcopuli cuiusdam ſcisſi dirupta, & inæqualia, ſic enim dicunt. Quidam incipientis morbi ſigna eſſe uolunt, totius corporis lasſitudinem, metum præter rationem, grauitatem membrorum omnium, præſertim à ſomno, torporem ſegnitiem dolorem (ut dicunt) uaghum paruũ dolorem item capitis modo accedentem, modo recedentem, faciei colorem immutatum, defloreſcentem, gonorrhæam, ſub oculis liuidũ circulum, niſi forte hic illis qui nimium coiecerunt, occidat: ſoporem interruptũ, in ulC ceribus cariem. Iam uero progresſi atq; firmati, puſtulas in uniuerſo corpore duras, graues tũ in capite, tum in barba interdum cũ cruſta, interdũ ſine hac, modo cũ pure, modo absque illo, calloſa in pudendis ulcera, aut in eiſdem curatis callos, columellę, mollitiem, lacitatem: absq; perſpicua deſtillatione raucedinem: tonſillas tumentes, palati, dentiumq́; corruptionẽ dolores firmos, moleſtos, qui inter octauã horam, & noctem potisſimum exacerbantur, oſſium absq; ulcere apparente corruptiones gũmitiones, & quas proxime diximus, manũ, & pedum aſperitates aurium tinnitus ferè incurabiles aſthma, quod ubi acciderit, inſanabiles quoque eſſe putant.

D

Qui cum inquinatis conſueſcẽtes, aut uix, aut tarde in morbum gallicum incidunt, & qui cito. Cap. XXIII.

CAETERVM in primis ignorare nõ oportet ſiquis ab Indijs occiduis procul abſit & hac lue infectos omnino fugiat, hunc minime omnium huic morbo fore obnoxium.

Neque ſolum expedire cum infectis non uerſari. Sed etiam neque cum his qui cum aliis infectis uerſantur conſueſcere, licet enim nondum ipſi palam infecti ſint, adhuc tamen ab his eiſdẽ contrahere labẽ, & retinere vitiũ, atq; alios inficere poſſunt: ſicut feles & canes, ubi peſtilentia graſſatur, peſte nequaq̃ afficiuntur, alios tamen nimirũ hoĩes ipſos afficiũtur.

Alioqui ſi in his locis aſſidue quis degat, ſi cũ inquinatis uel hic uel alibi temere uerſetur ſi non frugaliter, ſed incontinenter uiuat, non leue periculum eſt, ne in hunc morbum incidat. De his ergo qui cum inquinatis conſueſcunt, ſcire licet, eos qui natura ſua graciles ſunt, alioqui bene ſani, & parum comedunt, parumq; bibunt, utpote qui modice fluentibus menſtruis(ut pręgnantibus aliquibus accidit)utero geſtati fuerint, quemadmodum minus habent innatæ putredinis, ita uix, aut tarde hoc morbo corripi.

Tales quoque eſſe qui poſt multos partus poſtremo naſcuntur, utpote matribus maxime ante purgatis.

Sic hi qui ſe laboribus perpetuo dedunt,& facile, ſæpeque ſudant, aut uix aut tarde inficiuntur.

Aeque ſe habẽt, qui minus libidinoſi ſunt, minusq; frequentant uenerem.

Qui glande detecta dura, & ueluti calloſa ſunt,ut enim hæc in coitu minus ulcera ſortitur,ita per hanc partem homo difficilius inficitur.

Et qui dum coeunt parum comprimunt ſeſe, minusq; caloris inter coeundum mouent, ut qui ieiuni ſunt,atq; turgentes ſed parum ad modum,concupiſcunt,hi enim & celerius cõcumbunt,& fere ſine contactu ſemen eijciunt (qui enim frequenter adeunt infectas interdũ minus incidunt in hanc luem,tum propter alias cauſas,tum quia multi ſeminis ſunt,parũque morantur ut ſemen emittant,ita ut minime calefiant.)

Vix etiam aut tarde inquinantur,qui ueſicam,aluum, cæteraſq; expellendi uias pro ſua natura apertas habent.

Qui uacuationem aliquam uel præter naturam, utputa hemorrhodium, crebro patiuntur.

Qui nihil lactiminis habuerint, atq; his ſimul naſcentibus,nihil aut parum purgamenti mater eiecit,ſanaque remanſit: quippe qui parum uitiati ſucci in utero contraxerunt.

Qui per uariolas, aut morbillos, aut lactimen copioſe,facile,citòq; ſe expurgarũt, qua ſi interna putredine iam effecta.

Neq; non in regione frigida quia contra ſuum naturæ impetum mouetur,poſtquã contracta eſt contagio,tardius quàm in calida apparere proinde tarde quoque inficere uideri.

Mulieres item quę non amant, & quæ nihil concupiſcunt, & quæ in coitu parum incaleſcunt, uix aut tarde infici ſolent,quid dixi tarde,imo pleræq; nunquàm inficiuntur, ut quamplurimis que inuitæ ſine ulla libidine, præcepto legis cum ſuis uiris inquinatis coibant,euenifle cognouimus.

Tardius quoq; mulieres non pregnantes E quam pregnantes inficiuntur.

Et omnino donec menſtrua fluunt per hæc tempora,id eſt per omnẽ ętatem in qua fluunt aut uix,aut tarde afficiuntur,ac ſi ægrotent nõ ægrotare uidentur.

Quin etiam ignorandum non eſt, ſiue mares ſiue fœminæ, qui decocto guaiaci curati ſunt,idq; poſt curationem non ſemel tantum ſed ſæpius per dies x.aut xiiij.ſumpſerunt, tan quam circulatoris lapide,aduerſus ſerpentum morſus,epoto,ſi rurſus cum infectis coeant, ſecuros magis eſſe, quàm qui nunquàm ægrotarint, neque unquam tali præſidio uſi fuerint.

F Veriq; ſimile eſt ſiquis huic decocto aut ali qui huiuſmodi abortu primo aſſueſcat,aut vix aut tarde infici.

Senes item tardius quam iuuenes, & hos quàm pueros inquinari; quo enim proximio res ortui ſumus, eo promptior eſt ad agẽdum interna putredo, Hi ergo omnes tam mares quàm fœminæ ſi cum inquinatis uerſentur, aut uix aut tarde inquinantur,uel inquinati le uius ut plurimum offenduntur.

Contra uero cito inficiuntur, qui in pueritia multum lactiminis, quod & curationi parum obediuerit,& diu durauerit, & ſui non nihil adhuc reliquerit, fortiti ſunt: utpote qui G plus uitiati ſucci in utero contraxerint.

Qui nec uariolas,nec morbillos adhuc experti ſunt.

Quibus urinæ albæ præter conſuetudinem ſæpe uidentur:ut enim hæ repletionem ſignificant, ita ſuſpicionem faciunt, ne homo data occaſione in hunc morbum promptè incurrat.

Quemadmodum ſi plenior, & ſpecioſior, & caloratior quam conſueuerit factus eſt.

Qui uentri indulgent, quotidieq; ſe cibo potuq; explent.

Qui libidinoſi ſunt, quia ob libidinem maxime commouentur,calore oborto citius infi H ciuntur:uidemus enim uxorem, & maritum, alioqui mundisſimos, primo anno ſæpe ſcabioſos euadere, quia per id tempus præ amore ſeſe in coitu nimium comprimunt, talis.n. coitus humores ad extima mouet,uaporemq; putrem ad cutim:ideoq; coeuntium corpora fœtent, & calent.

Qui glandem præputio ferè ſemper obductam habent,atq; hanc mollem, teneramque facile enim per coitum ulceratur, & inquinamentum in ſe excipit.

Promptius etiam accipitur inquinamentum ſi uacuatio aliqua uel naturalis uel conſueta ſupprimatur.

Si aluus naturaliter aſtricta ſit, ſi exercitatio prætermittatur.

Si mulieri menſes ſubſidant, aut ex rubris

in albos uertantur, Si uterum gerat. A

Si puer ſit, citius quàm iuuenis, & iuuenis citius quã ſenex(ut proxime inuimus)inficitur.

Frater item à fratre, parẽs a filio, filij a parente, Italus ab Italo, Hiſpanus ab Hiſpano, denique quicunq; aut cognationis aut loci aut uictus ſpeciem aliquam communem habent, alter ab altero facilius inquinatur, quam qui nou habent.

Hactenus de his qui facile inquinantur, ubi cum inquinatis conſueſcunt.

De gallici morbi magnitudine, atque de infectis qui grauius, & qui leuius afficiantur. Cap. XXIIII.

NEQVE ſilentio prętereundum eſt mitius eſſe malum quod cum pilorum defluuio reperitur grauius autem ſi ad oſſa, ſi ad internam repat. Et in regione calida, quoniam ſecundum naturæ ſuę impetum ad cutim fertur minus ſęuire, in frigida vero, quoniam contra ſuũ naturam ad interna migrare cogitur, magis. Mitius quoq; ſi tubercula quę variolis, aut rubores qui morbillis reſpondeant, per cutim exoriantur; ſignificari enim à morbis qui apud nos ex naturæ neceſsitate contagioſi ſunt, non admodum recedere.

Minus etiam ſæuire ſi dolores cum tumoribus quam ſine his ſecum afferat, ac multo melius ſi tumores fuerint molles quam duri.

Et omnino qui puſtulas habẽt minus ęgrotare, qui gummitiones aut articulorum dolores, magis.

Adhæc grauius ſe habere ſenes quàm iuuenes, & hos magis quam pueros: Tum quia ut magis naturale eſt nuper natis quàm vlterius prouectis corripi variolis, morbillisve, ita & morbo gallico (quod autem magis naturale eſt, id minus infeſtare ſolet) tum quia quicunque morbi ſenibus contingunt lõgi qualis eſt gallicus morbus, hi magna ex parte (vt aph.2. inquit Hipp.) comitantur ad mortem.

Neq; non veriſimile eſt eos grauius lædi, niſi forte multo parcius uictitent, quos & ſi cum infectis conſueſcunt, minus tamen facile inquinari diximus. Contra vero eos leuius, præſertim ſi moderate viuant, qui prompte inficiuntur, vt enim illic vehementiore cauſa, hic autem leniore ad morbum excitandum opus eſt, ita illic morbum, validiorem, hic imbecilliorem excitari neceſſe eſt.

Proinde grauius affici qui lactiminis multum in pueritia paſſi ſunt, & adhuc ultra hanc ętatem aliquid retinent.

Sed leuius affligi qui frugaliter uiuunt.

Qui continuis laboribus dediti, quotidie ubertim ſudant.

Quia uenere abhorrent.

Quibus omnes expulſionum uiæ tum apertæ ſunt tum in dies quam plurima excrementa redduntur.

Quorum matres a partu exigua purgamenta habuerunt, & ſanæ remanſerunt, & his nihil lactiminis poſt partum exiuit.

Quos uariolæ, aut morbilli multo ante copioſiſsime purgarunt.

Neq; dubitandum eſt quin hi grauiter ęgrotent, qui inquinantur nulla alia pręcedente cõtagionis nota quàm quod cum inquinatis uerſati ſint: utpote filij qui cum parentibus infectis dormiuerunt; ſuſcepto enim per ſpiri-

B tum morbo, ut ille per uniuerſum corpus repente migrat diu latet & ſe non prodit ita hic pertinacius inhæret, & ſe per partem aliquam non euacuans, grauius affligit.

Deniq; malum id in muliere grauida grauius eſſe quàm in ea quæ non grauida.

Et in hac multo grauius ſi menſtrua non fluant quàm ſi abunde fluant.

Ex infectis qui facilius difficiliusue curentur. Cap. XXV.

ANTE omnia noſſe oportet morbum hũc, quià natura ſua longus eſt, quum penitus inſedit difficiliorem eſſe curatu quo autem re

C centior eſt, eo faciliorem.

Neque una tantum curatione ut funditus tollatur, indigere: ſed eadẽ aut ſimilis bis terue, aut quater, ſtatis quibuſdam temporibus repetita.

Atq; ethicam(ut dicunt)febrem, tabem ex pulmonis ulcere, maraſmum, & alios huiuſmodi incurabiles affectus, a morbo gallico genitos, minus eſſe incurabiles.

Quin etiam ſurdos, cæcos, comitialeſq;, niſi prius omnia quæ morbum gallicum arcere ſolent, conſumpta ſint, maiore curandi ſpe eſſe quàm qui aliunde ſic affecti ſunt.

Facilius item qui cum pilorum defluuio inquinati ſunt, quàm qui cum gummitionibus,

D & articulorum doloribus, niſi urina multa craſſa facta ſequatur.

Facilius quoq; illos qui tuberculis quæ uariolas, aut cum ruboribus qui morbillos imitantur affecti ſunt.

Ac eos qui poſt infectum nunquã coeunt, facilius curari quàm qui nihil minus libidinantur. Ideoque in Numidia forsã quia mulieres (ut nouarum Hiſpaniarum ſcriptores tradiderunt) cum alienis uiris non conſueſcunt, hi qui gallico morbo affecti quaſi deſperata ſalute aliunde illuc ſe contulerunt, liberati ſunt: quanquam & locum & aerem & uictum illis quoq; uel maxime profuiſſe nequaquam negauerim.

Facilius etiam eos qui extrinſecus leuiter

tacta

tacta cuti inficiuntur,niſi deinde frequens idẽ contactus fiat.

Dificilius uerò ſenes quàm iuuenes & iuuenes quàm pueros curari.

De morbi gallici more. Cap. XXVI.

PORRO morbus hic fallax & ſubdolus eſt: nam inquinatis ſi ſubinde non augetur, aut ſi ſe non prodit:nulla ſecuritas eſt:& ſi nãque per aliquod tempus nihil graue alioqui pati uidentur, ſuſpecta tamen bona ſua habere debent: paulatim enim conficitur corpus deinde,ſicut in morſu canis rabidi poſt duos uel tres uel quatuor uel multoplures menſes, interdum poſt annum exactum(ut I. commẽtario in primum prorrhet Galeno placet)uenenum ſubito apparet.

His etiam quo ſæpius coeunt, eo magis recrudeſcit hic morbus: ex hoc enim ſiquæ puſtulæ ante receſſerint,illico reuertuntur.

Sed ſiquis ab inquinamento,à,puſtulis, atque ab alijs huius morbi affectionibus breui liberatus fuerit, adhuc tamen propter cauſæ cognationem in idem relabi ſolet, niſi enim deinceps parciſſime comedat bibatq;, niſi ſimul exerceatur, & uenere penitus abſtineat: ob ſeminarium ſẽper intus exiſtens,& in actu ſecundo nunc poſitum,facile recidet.

Vt mirum non ſit ubi ſemel hic morbus inuaſit,cur frequentius reuertantur.

Hinc qui alias ob coitum hoc morbo laborarũt:& tãdẽ ſanati ſũt ſi deĩde uel cũ inqnata uel cũ mũda muliere immoderate coeãt recordatione per coitũ ante ſuſcepti mali, in idem uno uel altero modo prompte incurrunt.

Neq; nos lateat in ambiente(ut dicunt)cãlido quoniam ad cutim attractio fit, morbum hunc & ſecundum naturæ ſuæ impetum creari, & ſimul ad exteriora prorumpere ſolere: In frigido autem quia intro repellitur,contra ſuæ naturæ motum retrouerti, & ſolidas corporis partes ſæpius depaſci.

Frequentius etiam in regione calida quàm frigida apparere: hic enim circunfuſus aer nẽ morbus ad cutim extendatur,prohibet,(nam intro pellit)illic uerò & ad cutim trahit& eãdem circa retinet. qui quum ſponte ſua huc quoq; feratur:ſępius quoq; appareat,oportet.

Cæterum ſcire licet, morbum hunc nõ breuem,ſed longum eſſe.

Atq; hominem mille quidẽ modis torquere,ſed ſuapte natura neminẽ interimere.

De quarundam rerum prædictione quæ gallicum morbum huius, alteriuſue modi conſequuntur. Cap. XXVII.

NEQVE ſilentio tranſeundum eſt,qui antequam inquinarentur parte aliqua labo-
E rabant,his poſtquam inquinati ſunt morbum uel in eam partem tantum uel maxime abire.

Hinc nonnullos fieri cœcos,nonnullos ſurdos,& nihil aliud.

Hinc etiam qui podagra laborabant, poſt gallicum inquinamẽtum moleſtius torqueri.

Qui gonorrhea primum orta inficiuntur, magis obnoxios diſtillationibus doloribus et gummitionibus eſſe quàm qui ulceribus primum ortis in pœne,in labijs,in ano,in uulua: illic enim a liquatione quæ toti corpori communis eſt:hic a carnis eroſione quæ partem reſpicit, morbus incœpit.

Quibus oculi intro in cerebrum retrahi sẽ
F tiũtur,& collum dolet neq; facile uerti poteſt, his articulorens dolores inſtare.

Quibus præter cõſuetudinem pluribus diẽbus aluus aſtringitur deinde orto prurituj,caro tota tumeſcit, ſcabioſas puſtulas per totum corpus creari.

At eos quibus pœnis ulcere ſanato callus quidam ueluti claui caput, & quibus ceu neruus durus per pudendum extenſus in lõgum relinquitur, ut ab hac lue per hæc ſigna nondum liberati uidentur, ita in recidiuas ſæpius incurrere.

Sed qui medicamento quod peculiarem hũmorem(ut opinantur)educit, aduerſus hunc
G morbum nimis frequenter purgantur, hos ſæpe in colli conuulſionem incidere, non raro in oculorum uehementem cauitatem, & cum dolore intro retractionem, nonnunquam in comitialem & interdum in mortem:alia enim materia quàm ea quæ peccat,foras exeunte,interna uero putredine quę in actum ſecundum prodijt,prout in hoc eodem actu eſt remanente,corporis partes liquari ſimul,atq; ad expulſionem irritari conuenit: quæ quum expellere id quod eas ſtimulat,nequeant:propter mẽdicamenti autem uim asſidue liquentur dum id quod infeſcat,expellere,& id quod ex eis liquatur, retinere conantur, tum una conuelli
H probabile eſt.

Verum ſi homo plenior, atque coloratior quàm ſolet,factus eſt ſi pruritus;& ſubinde puſtulæ in capite, in ſupercilijs, in palpebris. in mento,& in reliquo corpore naſcantur: ſi pili aridi duri,rectiq; præter conſuetudinem ſentiantur,ſi tum oculi nigri quidem ad cæſium, reliqui uero ad album mutentur, cum palpebrarum circulis factis rubris, & omnino cum quadam ceu noua totius corporis metamorphoſi in id quod eſt plenius in primis uergente,pilorum defluuium fore ſignificatur.

Sed utis qui ulcerata pene,aut aliquam alia corporis parte primum inquinatus, pilorum defluuium uereri debet: ita qui nullo accepto ulcere,articulorum doloribus aut gummitionibus afficitur, a,pilorum defluuio uindicari

dicari ſolet illic.n.corrodens humor ad cutim hic ad interna repit.

Quemadmodum autem uere ex terra hærbæ floresq; naſcũtur, ita hoc morbo iuxta ſuæ naturę impetum infeſtante, puſtulæ in corpore per id tempus pullulare ſolent.

Et qui uere primum inquinantur, quia ſubſequens æſtas ſecundum morbi impetum ad cutim ut plurimum trahit, ij puſtulis circa cutim crebrius infeſtantur.

Sed qui autunno primum inficiuntur quoniam accedente hieme morbus ad interiora contra propriam morbi naturam ſæpe repellitur: doloribus, & gummitionibus plerunque afficiuntur.

Scireq; licet raro morbum hunc tolli, quin aliquid in corpore relinquat: ſcilicet uel ulcus in ano, in uulua, in ore: uel hęmorroidas, uel coxendicem, uel diſtillationem, aut tuſſim, & huiuſmodi: atq; id poſtquam apparuit tanto magis tutum eſſe, quanto periculoſior ante fuerit morbus.

Neq; terreri quis debet ſi epilepſia, aut melancolia, aut aſthmate, aut alio fere incurabili morbo ante affectus, poſtea labe gallica inquinetur: licet enim illa per ſe curationem non recipiatur, poſſunt tamen hac labe contracta, quia uniuerſa hominis natura innouatur, recipere.

Sed quicunq; notã aliquam ab hoc morbo relicta, utputa ulcus aut gummitionem, aut quid aliud patiuntur: deinde hac præter rationem amota in alium morbum incidunt, ſcire licet hos omnes & diutius quàm, per hunc

A morbum alias conſueuerint ægrotare, & raro abſq; aliquo aduerſus morbum gallicum auxilio curari.

Interim memoria perpetuo tenendum eſt, ſi cui cutis huius morbi cauſa ulceribus ſcateat, aduenientibus morbillis aut uariolis, aut utriſq; per propinqua tamen interualla cutim tota ſponte ſua mundari, morbumq; omnem quaſi diuinitus aboleri quum enim gallicæ labi uariolæ, morbilliue contingunt, ſignum eſt eam, & miteſcere, & naturæ noſtræ concedere.

Sed qui uulnus aliquod acceperunt, & qui ulcus aliquod patiuntur: ſi gallica lue ante infecti fuerint, illos quidem tardius ab his uindi-
B cari, hos uero uix poſſe.

Neq; ignorandum eſt ſenes hoc morbo magis periclitari quàm iuuenes, & hos magis quàm pueros, ac eos magis qui difficulter inquinantur.

Demum ſi forte propter continua noſtrorum hominum cum Indis occiduis commercia, rurſum ſæuire incipiat, Nihil impedire quominus ceu malum uocatum ſancti lazari paucos tantum affligat, & in ſeceſſum aliquem relegetur: ſin quemadmodum hac noſtra ætate experimur continue magis miteſcere perſeueret, futurum eſſe ut uel omnino ex noſtris oris exulet, uel in morbum aliquem Europæ
C cognatum, ſenſim uertatur, & ſimiliter euaneſcat.

Hæc de morbi gallici tam præſentis quam futuri ſignis, de magnitudine, de facilitate ad curandum, atq; difficultate, de more, & de prę cognitione quorundam quæ illi ſuperueniũt.

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAECLARISSIMI, LIBER TERTIVS.

Quid inſpiciendum ſit, euitare curareq́ue morbum gallicum uolenti, & quid potiſſimum ſit præſcribendum. Cap. I.

Poſtquam de morbi gallici cauſis tum cõmunibus tũ proprijs ac de eiuſdem ſignis ſatis abunde ſcripſimus ſimulq; iã patet quid illis ſit, nõ ex hypotheſi, ut alij hactenus feciſſe uidentur, qui potius quid non eſſet, quam quid eſſet oſtenderunt, reliquum eſt dicere, quomodo uitari queat, ſi nondum eſt, & quomodo curari ſi iam eſt. Quanquam igitur hic morbus (ut diximus) hominem ipſum non interimit, quia tamen plerunq; grauiter affligit, milleq; modis excruciat, optimum quidem eſſet hunc eundem omnino prohibere, ne oriretur, aut ubi ortus eſt, penitus abolere, aut ſi id non licet, ſaltem maxime mitigare. Primũ & in Indijs occiduis unde huc inuectus eſt, & hic, modo mutuus, & arctus inquinaméto præſente contactus accidat, cœteris alijs concurrẽtibus fieri nequaquam poteſt: alterum aliquãdo, ſed non ſæpe: Tertium utrobiq; & quàm ſæpiſſime. de tertio tanquam faciliore prout tamen noſtrum hemiſpherium infeſtat, nos potiſſimum loquemur. Sed cum hoc ſiquis primum & ſecundum reſpicere uoluerit non ineruditam utriuſq; aſſequendi rationẽ adipiſcetur quum interea etiam de utroq; ſermo aliquis fiet. In uniuerſum uero dicendum minui id malum, & reddi mitius, uictu, loco, aereq; mutatis proportione præſertim ad Indiam occidentalem, unde primum ad nos penetrauit habita, ut quemadmodum illis neq; carnibus (ut quidam dicunt) neq; uino utuntur, ita hic infecti, his utriſq; potiſſimum abſtineant, uinci autem & fere penitus aboleri ſi abſit repletio multa, præſertim quum æmulatur eam quę in utero fœtum inficere ſolet: ſi cõtagionis occaſio caueatur, & omnino ſi calor qui uitium primi alimenti excitat, prohibeatur: Prohibebitur autem ſi non modo calor omnis qui peculiariter dictam putredinem moueat non excitetur, ſed ſi ne ullus alius quidem præter naturam oriatur, præſertim ſi neq; mutuus neq; arctus inter duo corpora contactus fiat: ſi ui-

F tium primi alimenti naturaliter ſe habeat: naturaliter ſe habebit, ſi (ut diximus) contagionis occaſio auferatur, & omnis expletio euitetur, maxime uerò ſanguinis ſanguinis inquam eius totius ſucci qui in uenis eſt, non autem priuatim ſanguinis ab aliis diſtincti, quum a ſanguine menſtruo, qui ex omnibus humoribus conflatur, primum nobis alimentum ſuppeditetur. hoc enim aucto morbi qui ex naturæ neceſſitate contagioſi uocantur ſponte quidem gignuntur, ſed iuxta loci aeris, & uictus rationem differentes: inquinato autem, tales quoq; morbi quale uitium eſt (ut diximus) impulſoris qui ſopitam intus putredinem exci-
G tat. Repletio procul aberit, ſi ea præcipue quę multum ſanguinem gignunt, quis uitet, quæ uero minuunt, ſequatur: ſi parum comedat parunq; bibat, ſi maxime per exteriora, hoc eſt per cutim, ad quam primi alimenti uitium (ut 1. lib. oſtenſum eſt) naturaliter fertur, frequẽs euacuatio fiat, hæcq; uel ſenſilis, ut ſudores prouocãdo, uel inſenſilis, ſcilicet per halitum reſoluendo, modò utraq; naturam non excedat. Adhęc. ubi opus eſt, ſi uenę ſectio adhibeatur, ſi ſolitæ tum ſanguinis, tum aliorum ſucco rum, atq; excremẽtorum expulſiones ubi ſuppreſſæ ſint, aperiantur: ſi amatis quibuſdam (ut infra dicemus) aut etiam his quę lentore leui
H tenuiq; aſtrictione participant, homo aſſueſcat quippe quæ ut minus alunt, ita præſertim ſi liquida fuerint (ut etiam explicabitur) per uniuerſum corpus diffuſa, ſopitam in eo putredinem, ſed ſubinde excitatam temperant, abſterguntatq; repurgant. Calor prauus minime mouebitur ſi corpus undiq; tranſpirabile, atq; permeabile reddatur, ita ut conſuetæ uacuationes omnes pro more ſuccedant, ſi Solis, aut cũ iuſuis alterius ardori ſeſe homo temere non committat, ſi ſalitis, ſi aromatibus, ſi rebus faci le putreſcentibns ſi multis ac frequentibus frictionibus, ac exercitijs (niſi utilitas aliqua maniſeſte ſentiatur) abſtineat. Ideoq; nemo uerò debet multa ac frequenti exercitatione uti, ſiquidem hac expurgetur æger: Compertum eſt enim non paucos hoc uero auxilio curatos fuiſſe. quanto igitur per motum, magis expurgatur corpus, tanto facilius calor tranſpirat: tantuinq;

tantumq; abeſt ut putredo augeatur,ut omnino conſumetur.Cœterum quomodo id intelligendum ſit quod Hip. epidemiorum ſexto ſectione 5. ſcriptum reliquit, ulcera naſcuntur, ſiquis impurgatus,laboret:alterius eſt negocij illud nequaquam ſilebo quod multi morbo gallico affecti,dum ualde exercentur ſiue laborant, non impurgati fiunt, ſed plane purgati: id enim euenit,quia inſita putredo(ut ſupra diximus)natura ſua ad cutim fertur: exercitatio uero licet in impuris ulcera moueat,ſimul tamen uitioſos ſuccos qui intus exiſtunt ſecundum putredinis impetum ad cutim mouet, & internas partes ab illis liberat: deniq; poſtquã in cute omnia firmata ſunt,iam puriore reddito intus corpore,frequenti iterum citato motu,ulcera quæ forſan in cute nata ſunt, diſſipat atq; reſoluit.Hoc igitur modo iuuat,non profecto quod ulcera primo nunquam ſuſcitet ſed ubi illa ſuſcitãtur internas partes expurgat,ſubinde poſtquam nihil intus uitioſum relinquitur,quod foris eſt,tandem exiccat, exoluit & ſinit: ita ut non ſemel ſed ſępius peragenda ſit, nam una tantum irritare,frequens uero ſanare poteſt.Hęc igitur paucis exceptis obſeruanda ſunt prout ſingulos homines ea putredo per omne tempus promiſcue afficit ut uero in alios morbos pro loci, aeris, & uictus ratione mutatur,utputa in morbis, in elephantiaſim, in morbum gallicum tum hęc generatim tum alia ſpeciatim & proſpicienda & facienda ſunt, prout horũ cuiq; magis idonea fuerint.In pręſenti quomodo in morbum gallicum conuerſa curetur(ut propoſitum eſt)potisſimum diſſeremus:quãquam ex hoc etiam aliorum morborum in quos illa degenerat, cognitionem atq; curationem quis facile poterit,tum habere tum exequi. quo ad uero quis ab hoc morbo(ut dicitur)præſeruari posſit,partim hoc capite, partim ſecundo lib. cap. de his qui illum euitare poſſunt, dictum eſt,partim etiam ſexto libro, ubi de medicata quadam tæla,ſiquidem huic credere dignum eſt,& partim ubi de pœnis aniuuluæ & papillarum ulceribus agitur, dicetur.

Vbi morbus gallicus inuaſit, non longo poſt tempore ſed ſtatim ab initio ſtudendum eſſe eum auferre, neque cunctandum, & quæ ſint communes eius curandi indicationes. Cap. II.

NVNC QVIA communis hæc putredo quàm a uitio primi alimenti in nobis neceſſario fieri diximus, in gallicum morbum degenerans ab Indijs occiduis huc inuectum contagione ſola nos plerunq; inficit, & morbos uarios in nobis parit prout loci,aeris, uictus,& ſubiecti ratio poſtulat. In primis ſi fieri poteſt ſtudendum eſt ut hac lue affectos omnino fugiamus,ſin minus,proſpiciendum ante omnia, ne morbus hic ubi incæpit,augeatur depaſcaturq; corpus noſtrum ſed ſtatim ei per ea quæ illum expellunt,occurrendum: ἠρχὴν ταρ᾽ἄσται πολὺ λώϊον ἢ τελευτὴν hinc illud quoque ζῆ τῶν μὲν ἕλκει φάρμακα φυομένῳ unde autor de locis in homine, morbos (inquit)a principio curare oportet, & lib.de morbo ſacro tũ in hoc morbo tum in reliquis omnibus non augere morbos,ſed feſtinare ut ipſos exteramus,id quod aduerſisſimum eſt morbo exhibendo,non quod amicum & familiare quocirca illi audiendi non ſunt, qui ſuadẽt miſeris ægris ut ſinant morbum hunc ſponte ſua per ſua tempora(ut dicitur)ſerpere,deinde auxilia quæ illum expellat, adhibere: poſtquam enim expers eſt, noſtrum corpus obſediſſe, id quod ab initio intra 40. dies utplurimum innoteſcit: uanum eſt in aliud tempus præſidia quæ illum ſanare poſſuut differre. Profecto ſi morbus eſſet ſuapte natura coctilis et qui ſponte ſua ſuperari ſoleret:id certe expectãdum ſedulo eſſet:ſed cum neq; huiuſmodi ſit, neque ſponte ſua ſine præſidijs tolli cõſueuerit, committẽdum non ſit quo minus ab initio ſubmoueri tentetur:ne in longius ſpatium tractus, & robuſtior fiat & curationi minus obediat. Hi ergo neq; id quod ueteres iubent ſequuntur (Hip.enim inchoantibus inquit morbis ſiquid uidetur mouendum moue) neq; morborum tempora cognoſcunt:ſiquidem hæc non ſenſu qui rei medicę iudex eſt, ſed ſua quadam opinione ducti,tanquam ex arbitratu diſtingunt ſtatuuntq; in quibuſdam tale augmentum talemq; uigorem,in quibus ſenſus ipſe nũquam experitur,nec intelligunt ſeſe longisſime a medicina recedere, quippe quæ nullam aliam certitudinem habet quàm corporis ſenſum.Itaq; horum opinione tanquam inutili exploſa, feſtinemus ad ea quę morbum hunc tam cito expellere ſolent,quàm celeriter adhibentur. Sũt, uero hæc tum quæcunq; de communi morbo proxime recenſuimus,tum alia quędam peculiaria,quæ mox enarrabimus. Nam prærer id quid morbus gallicus per omne tempus omnes promiſcue inficit,quia tamen ſemper cum putredine infeſtat,his quæ putredinem arcent ſemper utendum. Quia etiam ſæpius liquat, diſtillationemq; mouet, ea quę cogunt quæq; diſtillationem ſiſtunt, ſæpius admouenda ſunt et quia per omnes corporis partes, primum mali ſeminariũ diſpergitur per has omnes auxilia ipſa ferri debent:quod ut fiat, hęc eadem non ſolida,ſed liquida eſſe oportet, quæ uidelicet facile per corpus uniuerſum diffundãtur, & non craſſa ſed tenui ſubſtantia conſtent. Tãdem quia omnes(ut proxime diximus)promiſcue inficit,& putredo cuius cauſa ſit hoc inquinamẽtum,modo cum ſanguineis aut melãcholicis,

licis, modo cum pituitoſis aut bilioſis inuenitur, & prout cum his eſt ita pituitoſum ſanguineumue inquinat: ſi inquinamentum in corpore pituitoſo ſit pituitę rationem magis habere quàm aliorum humorum: ſi in ſanguineo, ſanguinis, & reliquorum oportet. & quia morbus hic ſua ſponte ad cutim fertur: ubi ſic ſe habet, is qui curatur in aere calido qualis eſt Indiæ occiduæ ubi mitior eſt & unde huc acceſsit collocari debet. Ad ſummum curandi indicationes tum cõmunes, tũ proprias nobis rursũ in memoriam reuocãtibus, conuenit calorem qui uitium primi alimenti ad agendum excitat temperare. Repletionem ſiqua ineſt, minuere: cauſam tum putredinis tum liquationis amouere, deniq; per uniuerſum corpus quia totũ affectũ eſt, talia omnia diſtribuere. caloris tollendi gratia uel moderatis, uel certe refrigerãtibus uti. liquationem his quæ ſiſtunt, cohibere, putredinem quia nunc uacuationem nunc alterationem indicat, uacuare, ubi omnino aliena eſt a natura, neq; ulla fieri ratione poteſt ut ſuæ naturæ gratiam recipiat, alteraræ uerò ubi ſubſtantia in qua eſt, integra remanere poteſt. Tandem huiuſmodi omnia & liquidis & tenuibus, & his quæ facile per totum ferri poſſunt (quia totum illis eget) admiſcere.

Vnde petenda ſint auxilia quæ morbum gallicum ſubmouent, utrum ab ipſa ratione uel ab experientia, uel ab utriſque. Cap. III.

HAEC quidem facilia, & dictu, & cognitu ſunt: ſed quæ ſine quibus ea perficiamus, intelligere difficile eſt: Nam ſi hos ſequamur qui natura rei (ut dicunt) ſuppoſita quam ſæpius imaginantur quàm quod ita ſit, ſępius anticipabimus ratione dicere ſic eſſe: antequam ita fieri uideamus; proinde quod non eſt, eſſe: & quod eſt, non eſſe: ſępius aſſeremus. Hincquidam ſine iudicio ſine experimento pręcipiunt nullo pacto adhibendum ſenibus eſſe guaiaci decoctum: indicatione (ut dicunt) ſumpta & à ſenum & à guaiaci temperamenro: utrunque enim ſiccam eſſe ponunt, mox ſenem ab hoc decocto ſiccari nimium, & omnino grauiter lœdi contendunt, quum tamen pluris faciẽdus ſit morbus, maioriſq; æſtimanda experientia, quam iſta horum indicatio, quę re uera indicatio non eſt ſiquidem hæc (ut lib. de opt. ſect. ad Traſybulum ca. xi. Gal. docet) iuuantis cõprehenſio eſt ſimul cum comprehenſione nocentis adueniens ſine obſeruatione, aut ratiocinio, non profecto quod ad eam experiẽtia uel ratiocinium afferri non poſsit, ſed quod adeo clara eſt, ut neq; hoc neq; indigeat; hæc autem qua iſti nunc utuntur, præter id quod utroque eget, ualde obſcura eſt, & inanis, quippe his tũ experimenta tum ſenſum cui ſoli medicina cõ-

E ſidit, negligentibus, nudas uero curandi indicationes ſolum probantibus, tantum abeſt ut ueram curationem inueniant, ut plerumq; aduerſam omnino rei cui mederi ſtudent, poſtea experiantur quum multo magis præſtaret primũ expertis his quæ ſanant deinde rationari, quomodo iudicentur talia eſſe, quàm his abſq; ſenſu per ſolam rationem indicatis ad illorum experientiam deuenire. Vbi enim neq; monſtrãte ſenſu, neq; uiſo experimento aliquid faciundum cogitamus: ratio quæ id ſuadet, æque eſt atq; pictura rei alicuius quę hactenus neque à pictore, neq; ab aliquo unquam uiſa fuit, quocirca utrum ſit an non ſit, iudicari non poteſt:

F Talis itaq; eſt ea ratio quæ ante ſenſum & ante experimentum inuenta eſt, ut enim rem cuius eſt experiri teneat, & hanc non eſſe ſępe reperit, ita eandem ſępe non eſſe contra quàm ante affirmaret, fateri cogitur. quandoquidem ſi res illa quàm ſucceſſuram putat, negetur eſſe, ſenſum non habeat cui inniti queat. Cœterum ſi res poſt hanc rationem aliquando ſequatur, id non à ratione, ſed a caſu plerunq́, contingit, quippe quum ſimilem rationem ſæpius non ſequi quàm ſequi ſoleat. Tãq̃ hac non continente utrum utendi modum qui medico neceſſarius eſt, ſed leuem aliquam & inanem perſuaſionem nam poſtquam per eam inuenta res eſt

G non ſolum alter, ſed ne inuentor quidem eadem recte uti nouit, utpote quæ ita ſe habeat ad uſum ac ſi citra rationem hâc inuenta eſſet: Nam dicere quod neq; fortuna neq; caſu ſit, quia ſecundum inuentoris propoſitum reperta eſt: uerisimile quidem uidetur, ſed quando inuentoris propoſitum non eſt artis ratio: non ſecundum artis intẽtionem erit: quum adhuc utendi modo egeat quo duce dum res inuẽta rurſus in uſũ uenit, fallere nõ poſſit, alia enim eſt artis ratio, alia profeſſoris. ſed hæc alias. Porro eſt his qui huiuſmodi rationem ſecuti uolunt quale quantumq́; ſit auxilium ſumi citra experientiam citraq; ſenſum, a, morbo a,

H morbi cauſa, ab ægri intemperie, a, uiribus, ſed quod nam ſit hoc tale quod nam hoc tantum, neque morbus neque morbi cauſa neque item ægri in temperies, neque uirtus unquam monſtra, Nam & Gal. quaſi ueritate coactus 2. τοκατα' τόπυς cap. 1. uniuerſum, inquit, curationis ſcopum ſingularum affectionum ratio nos docet at uero materiæ facultates experientia ipſa demonſtrat, quippe ſex, aut. quinq; propoſitis. 5. ptiſana, pane loto iuſculo gallinaceo latuca, boragine quorum unum, quodq́; tale tantunq́; ponatur, quale quantunq́; opus eſt, neq; opus eſt, neq; morbus, neq; morbi cauſa, neq; aliud prædictorum indicabit lactucam eſſe magis dandam quam panem lotum: ptiſanã quàm boraginem: niſi enim aliquid in ſenſum' cadat, cui, ſi forſan hæc indicatio negetur, inni-

ti

ti poſsis, inanis eſt omnis huiuſmodi ratio. Itaque licet auxilia, & qualia & quanta eſſe debent, inuenta ſint, ut tamen recte habeāt atque ipſi reſpondeant operi uel ipſa prius in ſenſum cadere oportet & experientia plane cognita atque proſpecta eſſe: Id quod artis principium eſt: aut hæc eadem iam explorata in quibuſdam malis, per ſimilitudinem, ad aliorum uſum conuertere, quod ipſius eſt coniecturæ. Ergo cum ex dictis facile patere poſsit quale quantumque eſſe debeat auxilium quod huic malo ſubueniat. Id ſolum reſtat, ut quodnam potiſſimum eligendum ſit, ab experientia (ut proxime diximus) accipiamus: deinde nuda ratione (de qua nunc loquuti ſumus) omiſſa, & inuenta ea quæ utendi modum oſtendit, diſtinguamus artis ne ſit an coniecturæ an neutrius hoc eſt an experientiæ aut opinionis. Neque enim inter initia ab huiuſmodi nudis indicationibus, ſeu uerius opinionibus credendum eſt in Indijs occiduis profectam eſſe huius mali medicinam. ſed ab experimentis, ægrorum enim qui ſine medicis erant alios propter auiditatem primis diebus protinus cibum ſumpſiſſe, alios propter faſtidiū abſtinuiſſe, leuatumq́; magis eorum morbum eſſe qui abſtinuerant, Itemq́ue alios in hoc malo decoctum Guaiaci potaſſe, alios noluiſſe: optime deinde his ceſsiſſe qui id acceperint: hęc, ſimiliaq́ue quum quotidie acciderent diligētes homines notaſſe, quæ plerunque melius reſponderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpiſſe, ſic medicinam huius mali ortam, ſubinde aliorum ſalute aliorum interitu perniciosſam diſcernentem a ſalutaribus. Itaq; repertis iam huius mali remedijs de illorū rationibus quæ utendi modū oſtendūt, & rectum a non recto diſtinguunt, diſſerere nos decet: nec poſt nudam rationē (ut ante diximus) medicinā huius mali inuenire: ſed poſt inuentam medicinā, inquirere rationē, non inanē quidem ſed utilē, hoc eſt quæ utēdi modū cum experientia coniungat. ut intelligamus quando ſecundū artē, quando ſecundū cōiecturam, & quando iuxta horum neutrum curatio fiat. ſic enim neq; nos illa decipiet, neq; alios temere decipiemus: qđ præcipue in omni opera quā medicus præſtat, ſemper eſt obſeruandum, ne hiſtrionis aut circulatoris dictum factumq́; ſubeat.

De his quæ præmitti debent ante uſum decocti ex Guaiaco aut ſarza parilla aut chynarum radice, et utrum uenæ ſectio his præmittenda ſit, atque huic utrum clyſter aut alui lenitio. Cap. IIII.

INcipiemus ergo ab his quæ hactenus fre- A quenti uſu recepta ſunt: hæc quinq; potiſsimum habentur, decoctum ligni Guaiaci qđ aliqui lignū ſanctū, aliqui alterū ab hoc eſſe dicunt, decoctum ſarzæ parillæ, decoctum radicis chynarum, unctio ex argento uiuo, ſuffimentum ex cinnabari: ſimul & iam explicare tentabimus quis nā ſit horum adhibendorum modus, quæ occaſio; quæ itē ea præcedere quę ſubſequi debeant: & quę uniuerſum corpus, & quę partem aliquam ſanare poſsint; deinde ad aliā deſcendemus quæ ab aliis quotidie paſsim inueniuntur, de aliquibus inquirētes, quæ ad artem, quæ ad coniecturam, & quę ad neutrum, hoc eſt quę ad B ſolam experientiam, aut ad nudam rationem referantur. Ante uerò quam ad Guaiaci, ſarzæ parill, radicis chynarum, & aliorum huiuſmodi decoctum deueniatur, plerique omnes, ſi æger uel parum uel nihil egeſſerit: mane præmiſſo clyſtere quem cōmunem appellant, & ſubinde reddito, ſanguinem ex uena iecoraria ſtatim mittūt ad v. aut vi. uſq; uncias: poſtea ueſpere ad tres quatuorve. Nos bi ſanguis mittendus eſt (niſi affectio in thorace ſit, quę uentre repleto creſcere, inanito minui ſolet) ſi æger parum aut nihil egeſſerit, ſemper clyſterem ſtatim ante ſanguinis miſsionem infundere, C ſępe inutile, non raro noxium eſſe ducimus: ut enim hunc, morbo aliquo medicamentum purgans flagitante bis terue prius quam medicamentum exhibeatur, iterare conducit (quoniam interdum eius ſubiens rationem ne medicamento deinde opus ſit, efficit) ita prius quam ſanguis mittatur, hunc eundem adhibere tantum abeſt ut proſit, ut ſæpe numero noceat: tum quia non æque ſanguinis mittendi ac purgantis medicamenti uicem ſubire ſolet: tū quia aliquibus uel in admittēdo uel in remittēdo, animus deficit: aliquibus uomitus cietur: aliquibus corporis turbatio nō leuis D excitatur; aliquibus ſitis ſi qua ſubeſt, auget; Os amarū euadit, ſpiritus denſior redditur: quę oīa uel ſingula ubi contingunt, peſsimū eſt illico ſanguinem mittere, ſimulq́ue contrarias (ut iufra dicetur) euacuationes moliri. Probant id omnino faciendum eſſe, ne ſanguine miſſo, uenæ de uentre ſuccum qui cum ſtercore eſt, attrahant: ac ſi clyſtere quē ante ſubito adhibent, ſtercus omne cum quo talis ſuccus eſt, certo ſciant foras emitti; cum tamen poſt copioſam ſanguinis miſſionem (vt meth. 9. cap. 4. Gale. aſſerit) aluus ſponte moueri ſoleat, contraq́ue id foras ſtatim excerni quod illi a venis intro trahi tantopere formidant; Si enim copioſa facta ſanguinis miſſione cum aluus ſponte ducatur, uenę, a ſtercore nihil attrahunt:

quo magis hæc parca fuerit, eo minus attrahant, æquum eſt; talis uero ponitur hæc de qua loquimur, quocirca huius cauſa cliſterem non ſolum non adeo celeriter, ſed ne præmittere quidē oportebit; Aut enim uenæ ſectio tanta fit quanta opus eſt, aut minus, aut magis: hoc poſtremum quia incōueniens eſt, ex ſe ipſo retellitur. reliqua nihil cogunt, ſiue enim quanta opus eſt, ſiue minus quam utile ſit: nunquam trahent. huc accedit quod natura ſæpenumero nulla precedente noua alium deiectione, ſanguine de naribus fluente hominem ſanat: hanc uero recte agentem medicus imitetur, oportet. Sed hic potiſſimum ſi eiuſdem rationes ſequamur uel contra naturam uel contra ſuā intentionem conatur ubi cliſterem uenæ ſectioni ſtatim præmittit. nam ante ad interna trahit (ut ille putat) poſtea ſtatim ad externa, ducit. Alij pridie quam ſanguinem mittant leniendum eſſe uentrem caſſia (ut dicunt) fiſtula, uel diacatholico, uel aliquo huiuſmodi (ut infra ſcribetur) quod lenitiuum appellatur, cenſent: exhibentque ex horum aliquo, huic onc. j. illi drag. x. aut onc. j. s. alij tertio ante die id faciunt: ac eo die quo ſanguis mittendus eſt, ſi æger parum aut nihil deiecerit, nihilominus clyſterem quoq; ante inijciunt: utrique eadem ratione reprehendi poſſunt: aut enim ſperant hac alui (ut dicunt) lenitionem ſanguinis miſſionē prohiberi, aut non: ſi ſperant, cur poſtea ſanguinem ſemper mittunt? ſi non ſperant: cur hominem frequēti deiectione uexant, debileq; reddunt priuſquam huic ſanguinem mittāt? Cæterum illud haud quaquam negauerim, ubi ſanguinis miſſione opus eſt, æger uero uel, a ſtercore grauitatem in imo uentre ſenſerit, uel cōſuetudinem mutarit, utputa qui ſingulis diebus ſemel, biſue ſolebat deijcere Iā triduo quatriduo ue, aut nihil, aut ſemel tantum deiecerit, tum ſicuti ualde noxium eſt clyſterem, mox ſimul uenę ſectionem adhibere, ita non inutile eſt, aut pridie quam uenæ ſectio fiat, aut certe eodē die, ſed hūc mane illam ueſpere, aut hunc ueſpere, & illā ſequenti mane adminiſtrare: quo ſymptomatibus his quæ retulimus ſubortis, ſpatiū detur ægro ut ante ſanguinis miſſionem quieſcat atq; reficiatur aut ſi tempus & ſpatium minime datur, ſatius eſt id quod magis urget ſcilicet uenę ſectionem, de in debito interpoſito tempore clyſterem adhibere, ut antiquos imitari qui non ſtatim ante uenę ſectionem, ſed poſtea clyſterem inijciebant. Hip. nanq; acutorum 4. circa initium: præcipuum (inquit) in his propoſitum eſt imprimis ſanguinem mittere, deinde clyſterem exhibere. & paulo inferius ſanguinem detra-

E here oportet, utq; copioſior ſit purgatio, ſi dolor fuerit acutus ad animi defectionē ducere, poſtea clyſterem exhibere. ac 3: de morbis cū ſic habuerit primum ſanguinem de capite mittito undecunq; tibi uiſum fuerit, & poſt ſanguinis miſſionem raſo capite refrigerantia ipſi adhibeto, & ſi aluus non ſubeat, infuſum per clyſterem immittito. Sic Aetuis lib. x. cap. 18. de cura arquati. Auenæ inuiſione (inquit) etiam commode clyſter aſſumitur, qui propter ſtercorum euacuationē ſpirandi facilitatem inducit, inteſtinaq; irritando, ac mordendo humores ad cutis ſuperficiem delatos (ad ipſa retrahit & reuellit. Hæc

F de clyſtere dicta ſufficiant, an uidelicet ante uenæ ſectionem infundi, atq; obiter an alui appellata lenitio uenæ ſectionem præcedere debeat. Clyſteres igitur quos adhibent ex his conſtant.

Rec. foliorum maluę
Althex
Violarum
Mercurialis } an. m. j.

Bulliant in aqua. s. a. poſtea ſume huius decocti lib. j
olei uiolacei onc. iiij.
Caſſiæ recens extractæ onc. j
ſalis communis dra. ij

G Alij loco caſſiæ imponunt ex lenitiuis quæ proxime dicemus aut tantundem, aut paulo minus.

Aliqui clyſterem quem communem appellant inijciunt qui habet.

foliorum maluæ
Violarum } an. m. j.

Fiat decoctum in acqua communi, huius accipe lib. j. uel onc. xvj
Caſſiæ, ut dicunt, tractæ
Mellis deſpumati
ſachari rub. } an. onc. j
olei comunts onc. iiij
ſalis dra. ij

H Aliqui loco dicti decocti imponunt iuſculū pulli, aut ueruecis pari pondere.

Quidam ſi nihil aliud impediat, clyſterē magis probāt quem Hip. mitiſſimum ad hominis naturam appellat qui conſtat.

ex uini albi optimi. onc. viiij.
olei communis
mellis defæcati } an. onc. iiij.
ſalis parum.

Lenitiua uero ex his aſtruntur, nempe ex diacatholici dra. x. fiāt boli cum hoſtia, aut ſacharo, aut penidijs, mox paulo ante prandium, aut ſicuti diximus, deuorentur.

Item Caſſiæ recēs extractæ onc. j
ſpecierum (ut dicunt) hieræ Galeni dra. ij
Item electarij de ſabeſten onc. j
Aut diapruni non ſolutiui dra. x.

Aut.

Aut infuſionis(ut dicũt)ſenæ, aut epithy mi onc. iii.

Aut infuſionis aquæ caſei meſuæ onc.iiii.

aut decocti Capil. Ven. onc. iiii.

Aut ſyrupi de polypodio onc. iii.

Aquæ lupulorum onc.i

His & huiuſmodi ſtatu anni frigido potiſſimum utuntur: Infraſcriptis uerò licet etiã in aliis temporibus, maxime tamen appetente æſtate, & iam conſtante habẽt autem Tripheræ perſicę dra. vi.

Aut casſię recens extractæ dra. x.

Aut eiuſdem casſiæ,& mannæ calabræ an. dra. vi. iulapio uiolacæo liquata manna.

Aut casſiæ recens extractæ dra. vi.

Pulpæ tamarindorum onc. ſemis

Aut electari lenitiui dra. x.

Aut ſyrupi roſacei ſol. onc. iiii.

Aquæ capil. Ven. onc.i.

Aut ſyrupi uiolacei ſol. onc. v.

Aquæ Violaceæ onc.i.

Siqui ægroti bolos renuunt, potius uero potare uolunt: his quædam horum præbent aucta paulo plus(ut dicitur) doſi, hoc eſt ad ditis dra ii. aut iii. liquata tamen iuſculo aliquo, aut ſero caprino, aut decocto quod uocant cordiale commune aut decocto foliorum ſenæ uel Cap. Ven. uel epithymi, aut lupulorum,& ſimilium.

Hactenus de cliſteribus, & lenitiuis ante uenęſectionem adhibendis, ac utrum præmitti debeant necne,& quomodo.

De ſanguine aduerſus morbum gallicum mittendo. Cap. V.

Singulis uerò, qui gallica lue affecti ſunt ſanguinem mitti debere, id ſanè non minus noxium eſt quã temerarium, & ab arte alienum; quid enim confert ei uenam ſecare qui moderate uiuit, qui ſingulas excretionũ uias apertas habet, qui neque multo neque uitioſo ſanguine præditus eſt, ſi forte in luẽ gallicam incidet? quinimmo huic niſi recens, aliquis uehemẽsq; dolor ſubortus eſt, id decoctum aut aliquid huiuſmodi citra hoc auxilium ſtatim adhiberi poteſt, dices, ut corpus extenuetur conferre: Et ſi homo uictus rationi quæ ſubtrahit, obedit, tanto tutius eſt in hoc ſtatu ſanguinis misſione abſtinere, quanto hæc nimis cito extenuat, illa uerò magis lente; quod enim paulatim fit (ut inquit) Hip. id tutum eſt, præſertim ubi ab extremo ad extremum tranſitus fit. hinc quidam nulla præcedẽte ſanguinis miſſione ſolis laboribus atq; ſudoribus ſanantur. Sic etiam in Indiis occiduis (ut quidam perhibẽt) ubi quis hoc morbo inquinatus eſt, nulla alia præmiſſa uacuatione: ſed ſolo uictu te

A nui utens, ſtatim ad id decoctum deuenit, integreq; ſanatur. quod idcirco fit, quoniam nõ in ſanguine, ſed in alia re(ut primo libro docuimus) dictæ labis ſeminarium exiſtit: quippe quod nõ ſanguinis misſione, ſed expiatione ita dicam, et temperamento putridi innati, de quo etiã ibi loquuti ſumus, tolli tur, aut cohibetur: omitto quòd ſiquis ante quam incideret in hanc luem ualde imbecil lis, aut poſtquã incidit, multo debilior factus eſſet, nemo ſanæ mentis hüic ſanguinẽ mittet, uerum ſi quandoq; mitti debet, his quidem, qui ſuapte natura parum comedunt ac

B bibũt ſanguinis parum ſubtrahere expedit, his uerò qui hoc morbo contracto, nihil ferè deinde potant eduntq;, nihil: uix enim hi reficiunt, & ſi quid erratum eſt, præcipites aguntur in mortem. Et ubi fructuũ eſu, aut rerum cito putreſcentium ſanguis auctus eſt, in his tuto mittitur: atque illico mit ti debet, alioqui ſi cunctaberis: totus anteq̃ uacuaueris, celeriter inquinabitur: & morbus longe maior infenſiorq; reddetur. Tuto ẽt mittitur, ubi quis pluribus diebus nimiũ comedit, aut bibit: aut nimiũ ſe exercuerit, ſubinde plenior & ſpecioſior factus inquina mentum cõceperit. Vbi uacuatio aliqua ſan

C guinis ſuppreſſa ſit, neq; ulla alia ſit inde ſecuta. Vbi bene ſpirantibus pulmonibus uenæ ampliores plenioreſq; cernũtur. Idq; nõ ſolum ante huiuſmodi decoctum, ſed etiam ubi ſumitur: ſi forſan ita quoq; uenis conti gerit, faciendum. Vbi quis ſanguinis misſioni aſſuetus fuerit: prẹſertim ſi in locis mariti mis ac auſtrinis uerſetur: craſſus enim horũ locorum aer ſæpius inſpiratus, uenas, ſimul ac arterias replet, & intus exiſtens non ſinit huiuſmodi decoctum ubi ſorbetur, intro ſubire. Quibus melancolicis horum plurima aut aliqua apparuerint, ſanguis quidem mit ti poteſt, ſed minime omnium. Pituitoſis

D paulo uberius, ſed bilioſis amplius: ſanguineis ampliſsime: uerum ut his poſtremis lõge uberior ſanguinis misſio conuenit, ita nõ ſemel tota, ſed bis terue paulatim abſoluenda eſt. nõ enim eos imitari decet, qui ab Hip. perperam extorquent, in aliquibus misſionẽ ſanguinis copioſiſſimã,& ad animi uſque defectionem perutilẽ eſſe; quippe hæc (ut in commentariis in Hip. aphoriſmos, deo annuente, dicemus) & periculoſisſima eſt, & ab arte aliena, & contra ipſum Hip. Poteſt igitur in morbo gallico ante uſum huius, uel illius decocti uena ſecari, poteſt quando ſumitur: poteſt etiam numquam.

Serapia quæ purgationem pro morbo gallico antecedunt, quo tempore adbibenda ſint. Cap. VI.

Sed ad propoſitum reuertamur. Vbi ſanguinem miſerunt, ſequenti die in aurora ſerapia ægrotis exhibetur, melancholicis quidem quæ melancholiam reſpiciunt, pituitoſis quæ pituitam, bilioſis quæ bilem, ſanguineis quæ ſanguinem. In aurora forſan iuxta illud Gal. acut. 3.34. non porrigendum oximeli niſi cremor concoctus fuerit, qui ſi coctus fuerit licet tum nocte tum appetente die ante ſorbitionem ſumere. Sed ut nihil tā aduerſum eſt ſecundæ ualetudini quam matutino tempore præter conſuetudinem interrupto ſomno potare ita ſi ęgri noctu ſemper uigilarūt, & in aurora quod tempus natura ſua leuisſimum eſt, dormire cœperūt, moleſtum ſimul atq; pernicioſum eſt ſerapium tunc illis prębere; moleſtum quidem quoniam importune ex ſomno excitantur, pernicioſum uero quia uētriculus (ut acut. 2. inquit Hip.) grauiter ferre ſolet tum cibos tum potiones, quamuis ſuapte natura uitio careant ſi pręter conſuetudinem ingerantur. Sed cōtra ſi per id tēpus quo quieſcere dormireq; ſolēt propter ſitim nec quieſcant neq; dormiant, Tantum abeſt ut ſerapium his in aurora uigilantibus exhibitum obſit ut mirifice proſit ſitim enim moderatur & ſæpe ſomnum conciliat. Cœterum: ſi dormitur, id tamen propinare neceſſe ſit, propinandum eſt, uel antequā appetat aurora, ſi probe concoxerint, uel poſtquam dormiuerint, modo prius cibos nō capiant quam ab aſſumpto ſerapio quarta uel quinta præterierit hora.

Qua hora medicamentum purgās pro morbo gallico exhibendum ſit. Cap. VII.

ATq; hęc de ſerapijs quando propinari debent. His uero ter, quinquies ſexieſue prout cuiq; libet aſſumptis medicamentum purgans pleriq; omnes in aurora præbent, decepti quod huic ſemper eadem quæ ſerapijs, hora cōueniat; cōtra quos præter ea quæ de his proxime diximus multa alia in mediū adduci licet; Nā ſerapia non ita ut purgantia medicamenta turbant, ideoq; minus lædunt in aurora pota, quam illa. hæc enim hominē a ſomno prohibent, coctionemq; impediūt, quæ ſomno finiri debet. Hinc qui in aurora medicamentum purgans potant, toto die ſeſi ſtupidi, triſtes, plerumque cernuntur: & apud Galenum, cui ſoli credunt, quæ ſit hora

E præbēdi medicamenti non inuenitur: ſed id cantum 7. methodi cap. 11. utēdum hoc tempore, & ptiſanę eremore eſt qui primus a, balneo ſumetur, nam medicamem ipſum (loquitur uero de hiera prica) ſolito purgantium medicamētorum tempore dabitur. ac etiam methodi 14. cap. 8. uiſus mihi eſt uſitatis mihi pilulis quæ ex aloe ſcammonia, & colocyntide conſtant, ueſperi datis purgandus, & 7. κατὰ τόπους. Cap. ultimo Andromachum qui mane, & ueſperi catapotia exhibebat, nimie damnauit: ita ut mane, & ueſperi Gal. autore medicamentum purgans pręberi poſſit; quodnam uero id tempus priuatim ſit for-

F te ueluti notum ætate ſua non explicauit, & dubium nobis reliquit, niſi uelis ſecundo de alimentis cap. de prunis id ipſum decidiſſe, quum inquit, cocta in melicrato in quo pluſculum ſit mellis, aluum admodum deijciūt, etiam ſi quis ſola ipſa ſumpſerit, & multo magis ſi poſt ipſa melicratum ſumpſerit: perſpicuum autem eſt quod ad aluum deiiciēdam confert poſt ſumpta ipſa uinum dulce adhibere, temporiſq; aliquid interponere, non autem ſtatim poſt prandere, atque etiam id omnibus quæ aluum deiiciūt commune memoria eſt tenendum. Sed hic de uocato lenitiuo (ut omnes uno ore conſentiunt) non au-

G tem de medicamēto purgante loquitur uerū quia plurimi in aurora illud exhibent: aliqui tamen paulo ante cibum, præcipue uero id quod lenitiuum uocant, aliqui poſt cœnam, ut puta catapotia, id eſt pilulas, & alii aliter: non leuis adhuc ambiguitas eſt, quando potisſimum exhiberi dēat: de quo nūc ſi paulo prolixius loquemur lector id tāto benignius ferat, quanto minus clare eſt ab aliis explicatum. Sane Paulus Aegineta ut plurimum quidem ieiuno, interdum ei qui cibum aſſumpſit, exhibet: libro enim 7. cap. 6. ſummatim (inquit) in omni purgatione efficaci medica-

H mentum homini quem certa prius uirtus ratione alueris ieiuno & ei qui probo concoxerit, trades: ac eiuſdem libri cap. 4 ſcribit bilē flauam optime educit aloes denarius cū melicrato matutino tempore exhibitus: nā qui ueſpere eam propinant uel poſt cibum, lædunt: quoniam alimentū diſtrahit corrumpetque: ſed lib. 1. cap. 43. de his quæ ſecunda ualetudiue aluum molliunt aloe quoq; a cœna (inquit) quæ triuncicerum magnitudinē æquetidentidem aſſumere expedit: neq; ſibi (ut quidam putant) in hac re cōtrouerſus eſt: illic enim de ipſa bile purganda, hic de aluo mollienda loquitur: aluum enim mollire uolēti, expedit a cibo aloēm minima tamē quātitate dare, quippe quæ per pauca exiſtens naturam, utpote quæ ſegnis eſt, (alio quo ſi pro necesſitate ageret hoc auxilio ne-

quaquam

quaquam egeret)ad expellendum leuiter irrirat,non turbat,non corrumpit: atque cibo cõmixta,paulo celerius deorſum mouet,deque inteſtinis foras educit, quemadmodum quoq; uocata caſsia,ſi exigua quantitate, utputa ad dra.iij. a cœna ſumatur,facit: naturã irritando, quæ felle utitur, quod tanquam amarum & infeſtum hebetem inteſtinorum ſenſum ad expellendum excitet. Sed bilem ducere uolenti, à cibo dare,& noxium, & ſæpe perniciofum eſt;aut enim exigua medica menti portio eſt, aut tanta quanta ferè dari ſolet:Si exigua uel bilem non ducet, uel parum admodum:ſin aliter,alimentum diſtrahet atq; corrumpet.Itaq; hic autor, ubi efficax fuerit medicamentum id ante cibum quidem dari præcipit: ſed ubi ualde debile, tenueq;,& forſan amarum,ut fellis uice aluum molliat:tũc poſt cibum dari nihil uetat.Hæc igitur ſibi inuicem non opponuntur. Auicẽna uero 4. 1.cap.5. tum ei qui leuiter nutritus,eſt tum ieiunanti præbet: hoc tamen diſcrimine, quod huic ſemper ſi nihil obſtiterit: illi uerò propter calidam intemperiem, & compõnis(ut dicit) & uentriculi debilitatem aliquanto leuius ante nutrito. Præſtat eius interpretis uerba ſubſcribere (inquit enim)quum medicinam bibere uoluerit calidæ exiſtẽs complexionis & debilis compoſitionis & debilis ſtomachi, erit ei melius ut eam bibat poſtquam prius biberit aliquid quod ſit ſicut aqua hordei,aut ſuccus granati aut ut utiliter dicam, cum ſtomacus ſuſceperit nutriens ſubtile, & leue: ſed qui nõ ita fuerit,erit ei melius,ut eam ieiunus bibat.& paulo inferius, oportet ergo ne medicinæ potator comedat uel bibat donec medicina ſuam perfecerit operationem, at 22.tertij tractatu 2.cap.3. ſummo mane peculiariter exhibet: Inquit enim expedit ei qui uult ſumere medicinam ut ſummo mane ſumat, & tardet cibum, deinde ſumat poſt tres horas decem aureos panis cum uino, & aqua pauca. Hactenus Auicennę interpres. Verum Hippocrates medicinam cum alimento nunc laudare nunc damnare uidetur: ſiquidem in libr. de alimento inquit in alimento medicina, optimum in alimento medicina malum. & acutorum 1. 19. ubi clyſter, aut medicamentum adhibetur, à ptiſanæ uſu abſtinendum iubet;ac ſi cum medicamẽto illam miſcere uereatur: uerba eius ſunt, qui autem in huiuſmodi morbis ptiſana utetur,ne uno quidem die uaſa, ut ita dicam,inaniri permittat ſed ab uſu eius nequaquam deſiſtat, niſi uel propter medicamentum uel clyſterẽ deſiſtere opus ſit,contra uerò 2.acut.12.ptiſanam poſt medicamentum ſtatim ſorbendam eſſe præcipit: cum inquit.

A Vbi quis medicamentum ebibit, ptiſanam protinus ſorbendam dato, neque inſigniter minus quam conſuetum eſt,quantitate:Neque rectum eſt quod quidam una cum Gal. arbitrantur,ptiſanam ſtatim dari non ut alat ſed ut medicamenti uitium quod in uentriculi ſuperiori parte relinquitur, abſtergat. uerba nanque ſequentia oppoſitum oſtendunt, ubi legitur ἐπεὶ ϗ κατὰ λώγον ἐυστι μεσηγὺ τῆσ καθάρσιος μὴ διδόναι ῥοφὴν quod eſt, etenim ſecundum rationem eſt in media purgatione non dare ſorbitionem:ac ſi uelit ſumpto medicamento ſtatim eſſe ſorbendum, non ut os uentriculi abſtergatur,
B ſed ne cogamur propter alimenti defectum in media purgatione ſorbitionem prębere: utpote quod nocuum ſit.hic igitur medicamentum cum alimento ferè miſcet. illic prohibet.Deniq; ex Gal.tũ ueſperi, tum alio tẽpore medicamẽtum purgans dari poteſt, ex Paulo ægineta & matutina hora ex paulo ante cibum,ubi quis probe concoxerit. & poſt quoq;, cibum.ex Auicenna niſi homo debili uentriculo ſit & reliqua,nunc ſummo mane,nunc non magis matutina,quam alia hora, modo ieiunus ſit. Ex Hip.tum potiſsimũ cum nutriendi tempus adeſt, ita ut non ſummo mane,nõ matutina hora,ſed ea qua æger
C nutriri ſolet;quoniam per id tempus et probe concoxit,& à conſuetudine non mutatur ſiquid ſorbeat aut deuoret: nihil autem refert paulo prius,poſteriuſue dare,modo dicti temporis ratio habeatur.Sanè ſi homo ſine alimento diu perdurare poſſet multo melius eſſet nihil dare:ſed quoniam illud,antequam purgatio abſoluatur, ſæpius requirit, committendum non eſt quominus intelligamus.quando ante purgationis ſinem adhiberi debeat. Itaq; conſiderandum an æger cibis an ſorbitionibus utatur,ſi ſorbitionibus: quia hæ parum nutriunt: neque hinc poteſt æger longam inediam ferre: ſumpto medica
D mẽto(mõ nihil aliud prohibeat)ſtatim ſorbitio ſumenda eſt,ſin cibis: quia hic qui his uti tur plerũq; ualidus eſt,& ab his eiſdem multum nutritur,ſumpto medicamẽto (niſi aliquid cogat) abſtinere poteſt ad uſq; cœnam quę tamen ſolita minor exiſtat quoniam uẽtriculus propter purgationem imbecillior factus conſuetum cibum antequam robuſtus fiat conficere nequit. Ideo Hipo. acutorum 2. ubi ad purgationis finem deuentum eſt, ſorbitio,detur minor tamen quam pro conſuetudine,ſed ſiquis conſuetudine cibi mutata nimium lædatur: utpote qui alias id ipſum ſæpe expertus eſt,ſi medicamentũ quãtitate admodũ exiguũ ſit: minimeq; faſtidiat ubi illud ſumptum eſt: nihil obſtat quo minus ſtatim cibus detur,minor tamẽ quã pro conſuetudine,

conſuetedine,aut ſaltem tanta detracta mo le, quanta eſt medicamenti quod ingeritur, ſtatim uerò poſt medicamentum ſorbitionem aut cibum dare prohibemur: ſi æger illud uel propter copiam, uel propter amaritudinem, uel aliquam aliam nauſeam abhorreat, quomodo enim uentriculus alimẽtum amplectetur, ſi renuit? quomodo coquet, ſi cum medicamento tam moleſte fert quam medicamentum faſtidit? quocirca nõ recte agunt qui uocata caſſia quæ propter copiam, aut colorem alicui nauſeam mouet abſorpta paulo poſt huic comedendum præcipiunt, in quo opere tantum abeſt ut iuuẽt ut mirifice lædant: tentant enim eo tempore nutrire quo uentriculus ſubuertitur, & alimentum præſens abhorret. reſpondent quia medicamen leue eſt, & ueluti alimentum, ne in nutrimentum uertatur cibum ſuper dare: ſed ſi uentriculus (ut ponitur) illud prorſus abhorret, quomodo fient ut in ſuum nutrimentum conuertat? quinimo ſi ubi de quibus minus uidet, ubi modum excedunt (ut lib. de purgatorijs inquit Hip.) purgant, tanto magis uocata caſſia dia cathol. & hũiuſ modi quodlibet purgabit, ſi ille qui ſumit, ab hoc prorſus abhorret: neq; opus erit cibum inſuper aſſumere quo minus in nutrimẽtum medicamen permutetur. Itaq; non modo ſolutiuum (ut dicunt) ſed lenitiuum quoq; ubi nauſeam mouerit, aluum ducet: quamquam eo ſumpto nullum alimentum ſtatim ſumitur. Id circo Hip. acutor. 1. (ut dictum eſt) ptiſanam prætermitti nolebat niſi cliſter aut medicamentum impediret: impediebat enim perturbatione propter cauſas dictas ac ſimiles inſigniter factas: alioqui ſorbitiones medicamentis miſcere acut. 2. non parum commendat. Cum inquit (græce prius ſcribam ut & recta interpretatio & uerus orationis ſenſus teneatur, ſiquidem huc uſq; truncus obſcuruſq; fuit. ἔσει ϗ τὰ ἐν τοῖσι ῥοφήμασι διαδόμενα ὑπήλατα ἀρήγει, ὁκόσα μὴ ἄγαρ εἰσιν ἀιδέα ἢ διὰ πικρότητα ἢ δι' ἄλλην τινὰ ἀηδίην ἢ διὰ πλῆθος ἢ χροιὴν ἢ ὑποφίην τινά, τὴν μὲν πτισάνην ὁκόταν πίῃ τὸ φάρμακον, ἐπιρροφεῖν αὐτίκα χρὴ διδόναι, μηδ' ἔλασσον ἀξιολόγου ἢ ὁκόσον εἴθισται. quod eſt, quoniam & quę aluum ducunt ſorbitionibus mixta iuuãt quæcumq; non ualde inſuauia exiſtunt, uel propter amaritudinem uel aliam quampiam iniucunditatem, uel quantitatem, uel colorẽ uel ſuſpicionem aliquam, ubi quis medicamentum ebibit, ptiſanam protinus ſorbendam dato, neq; inſigniter minorem quam cõſuetum eſt quantitate hactenus Hip. id quod Galenus forſitã imitatus 13. meth. cap. 15. per uentrem (inquit) uacuare ſi hepatis cauum at ficitur circo cibis admixto, & urtica, & mer-

E curiali, & epithymo & polipodio; omnibus præterea quæ modice aluum deijciunt, maġiſq; in remiſſionibus tum his ipſis audacius quam ante utendum. Tum uero quę his ſunt ualentiora, partim in ptiſana incoctis. partim tuſis, & in tenuiſſimum puluerem redactis; exhibenda uerò hæc ſunt uel ex ptiſana, uel ex aqua, ego namque aliquid polipodij in ptiſana aliquando in coxi, & nigri ueratri corticem. Hæc Gal. Sed ſi æger in ter purgandum debilior fiat: nihil impedit quominus aliquid in media purgatione ſumat. quod tamẽ leue admodum exiſtat, quo æger & aliquantulum refici, & præſtolari quo

F ad abſoluatur purgatio, poſſit. quamquam enim in media purgatione acut. 2. ſorbitionem deteſtetur Hip. leue tamen aliquod alimentum capere non eſt quemadmodum dicere ſolemus. ſorbere aut eſſe, ſed hæc ex ſuperabundanti. ad propoſitũ redeamus, quod eſt ubi purgatio fieri debet, qua potiſſimum hora facienda ſit, an matutina, an meridiana, an ueſpertina an alia quapiam. Itaq; primum ea quæ inducias non patitur, modo per morbum & peregrum liceat nullo tempore non facienda eſt, ſed quæ tempus eligere cõcedit tum maxime ubi maxime uacuus alimento eſt uentriculus; quod quum hora ſumendi

G alimenti potiſſimum contingat, hac hora potiſſimum facienda eſt; alioqui alimentum intus ante incluſum alterius purgationem aut minuit aut prohibet: deinde eo tẽpore quod huic proximius eſt, adeo ut cœteris paribus, quanto magis ab hoc abfuerit, tanto minus eligenda ſit quocirca tum mane ſatis completo ſõno, tum paulo poſt, tum ferè ſtatim ante ſolitũ nutriẽdi tẽpus, tuto dabitur ueſperi autẽ & ſi ante cœnã ſimiliter exhiberi queat, uerendum tamen eſt, ne ſiquid tunc moueri mus, fiat aliquid aſperius, ne nox quæ quietẽ adferre ſoleat, propter purgationis momentum, infenſior reddatur. At ſi finito ſomno

H uel paulo poſt medicamem exhibeatur, niſi tunc homo conſuetus ſit ſorbere aut cibum capere, neutrum eſt ſupèr aſſumendum: ſed expectandum donec non purgationis finem deuẽtum ſit, alioqui ſi timor eſt ne inter purgandum deficiat, ab re non erit accedente hora ſumendi alimenti, tunc dare aliquid, ſed per quam leue, & quod neque ſua copia naturam alio reuocet, neq; imbecillitatem ſami prodat. Hinc hora nutriendi porrigatur, latius eſt ſolitum alimentum aliquanto tamen minus quam conſuetum eſt, ſtatim offerre quam poſtea ubi purgatio fit: quod ſi forte, quia medicamentum nauſeam mouet, nihil oblatum eſt, abſtinendum penitus quo ad illa perficiatur, alioqui ſi propter imbecillitatem neceſſitas urget, latius eſt conſiſten-

te

te iam impetu purgationis, aliquid offerre, quã increſcente, latius inſtante quam incipiente, cum eo tamen ut nullo tempore is qui deficit non ſit ſubſtinendus. Quidã obiiciunt, nequaquã expedire, ſtatim ſumpto medicamento, ſorbitionem aut cibum aliquem offerre, alterutrum enim, a, medicamento quod raptim una deorſum trahat, prohiberi ne nutriat, ſubinde impediri medicamenti opus, & auocari naturam ab expellendo: huc accedere quod Gal. 2. de alimentis (ut ante citauimus) ſumpto medicamento non ſtatim quidem ſed poſtea prandendum iubet. Contra quos Hip. imprimis eſt qui medicaméta aluum ducentia ſorbitionibus mixta, utilia eſſe nos docet; facilius enim tolerantur, utpote quæ cum alimento non admodum aduerſa ſint homini atq; aliqua ex parte reficiãt uires, quæ ubi ſolis ſorbitionibus ſuſtinentur, ſi nihil detur; illico deficere ſolent: & (ut ille innuit) a ſuo opere minus fruſtrantur, ſi ſtatim, quam ſi poſtea ſorbitio detur; Cunctari enim, poſt medicamentum ſorbere: ſorbitionem in impetu purgationis offerre, ſepe nos cogit: quo tempore & purgationem illa intercipit, & nihil ferè nutrit, utpote quæ uel a natura nimis iam occupata nõ tractetur, uel raptim unam cum medicaméto deorſum trahatur. Quod uerò ſimiliter aduerſum nos dicunt, ſumpto medicamento ſi ſtatim alimentum exhibeatur, nutrire non poſſe, quia repente unam cum medicamento ad inferna rapitur, dicunt ex arbitratu, non ex ratione, neq; experientia; quid enim prohibet re aliqua quæ aluum ducit primo ſumpta, mox altera quæ talis non eſt; quod hęc in uentriculo diutius moretur, illa fere cito defluat foraſq; prodeat. Id quod etiam experientia ſæpe numero comprobamus, quum comeſtis primo ficubus, deinde reliquis cibis qui duriores ſunt hora 3.4. uel 5. poſt ficus excernimus cæteris iatus uſq; ad perfectam elaborationem remanentibus; niſi forte quis ſe nimis impleuerit, tunc enim propter copiam uel unam cum ficubus uel paulo poſt alij cibi fere crudi foras exeunt, Huc accedit, quod ij qui ſolis ſorbitionibus utuntur, ſi ſtatim ſumpto medicamento ptiſanam ſorbeant, ſubinde inediam facile ferunt, donec purgatio abſoluatur: ſi uerò non ſorbeant, in media purgatione ſorbere propter imbecillitatem cogũtur. Id quod non leue teſtimonium eſt ad docendum ſumpto medicamento ſtatim epotam ptiſanã nutrire. Nec minus diſſoluitur quod etiam in medium adducunt, poſt medicamẽtum ſumpto ſtatim cibo in deiectionibus ipſius cibi retrimenta cruda uideri. quippe id fit uel ubi nimias cibus ingeſtus eſt, quẽ natura propter copiam ſuperare nequit, uel ſi

A is exiguus admodum fuit, medicamentum tamen citius exhibitum eſt quã antecedens cibus concoctus ſit; id quod his qui in aurora ſumunt medicamentum uſu uenire ſolet: hunc enim in itinere ſibi obuiam factũ una ſecum rapit; ſed ſi probe concoctus iam ſit, tunc ſumpto pharmaco ſi exiguum alimentum detur nihil horum profecto continget, bona uero nutritio fiet, quia natura ſemper id quod in uentrem ingerit primum attrahere, coquereq; ſiue dicas retinere, permutare quę ſolet: quomodo enim niſi retineat permutabit? Tale igitur ſi medicamentum fuerit, ſtatim quidem attrahere alterareq; incipit, B ſed ubi id ſibi inimicum, atq; cõtrarium experitur, non amplius trahit, ſed reſpuit, & foras quoad poteſt, expellit: ſin alimentum, quoniam id amicum familiareq; eſt, apprimè retinet, & coquere tentat: quod uerò ſimul poſſit id expellere, illud retinere atque concoquere; illinc patet: quia nunquam expulſio in nobis fit ſine aliqua apud nos ipſos retractione tum ante tum poſt expulſionem alioqui dum quotidie difflamur dum ſudamus, dum mingimus, dũ egerimus, minime nutriremur. Ei uero quod Gal. 2. de alimẽt. C præcipit, non ſtatim eſſe prandendum ſumptis his quæ aluum ducunt; Primum reſpondere licet Hip. (ut ante dictum eſt) aliter ſenſiſſe, magiſq; huic quam illi credendum. Deinde ſi de uocato lenitiuo (ut omnes arbitrãtur) ſermo eſt, atq; id (ut etiam fatentur) facile tranſit in nutrimentum, melius eſſe ſtatim exiguum prandium ſumere quam differre: natura enim utrumq; ſimul alterãs, id quod magis familiare eſt, magis retinebit: medicamentum uerò utpote minus amicum, promptius reſpuet, & uacuatio ſubinde ſequetur, quæ alioqui (ut putant) impeditur, ſi tale medicamentum abſq; alimento capiatur. ideoque cur non uident quo magis prandium dif D fertur, eo minorem fore uacuationem. ubi enim uocatum lenitiuum aliquanto prius ingeſtum eſt, certe per id tempus a natura ad nutriendum parabitur, tanquam id quod nutriendo eſt: itaq; ſi deinde cibus alius deuoretur, natura tam q̃ cõtrarium, omne.n. alimentum ut (philoſophus inquit) a principio contrarium eſt, magis renuet, quam iſtud lenitiuum quod iam ſibi cœpit aſſimilare; proinde id ipſum in nutrimentum conuertet, & uacuatio duntaxat inchoabitur, aut nulla fiet. Huc pertinet quod natura humana plantæ ritu, non autem cum delectu in internis inquam partibus agit: ubi ergo id quod in alimentum conuerti poteſt, permutare iam cœperit: quoniam huic intenta eſt: hinc minimè auocabitur, ſi alterum paulo poſt ingeratur; quum plantę ipſæ, & quemcumq; natu

raliter

raliter ſibi aliquid in nutrimentum aſſimilát id quod primum aſſimilare cœperũt niſi ual de reluctetur altero nuper ablato minime reſpuant,quinimmo ſuauitate huius, quod primo ſibi aſſimulant,affectę,alterum alias ſuauius negligunt,renuuntq́; quum etiam ſi ad id quod poſterius oſtertur,ſtatim ſe uerterét primum eas euomere ita dicam id quod ante trahebát, poſt alterum ad ſe trahere oporteret;id quod tum in alimẽtis,tum in his quę facile poſſunt eſſe, contingere naturale non eſt. quocirca ſi prandium diſferatur, contra quam ij opinentur, eueniet:tantũ enim aberit ut lenitiuum; iſtud aluum ducat, ut ferè in alimentum mutetur, & uentrem minime moueat ſed interim ſilentio prętermitti non debet quod Alexand.Trallianus alioqui non uulgaris medicus in calce ſui.lib.vj.catapotia quędam ex helleboro nigro a cibo danda eſſe præcipit. Id uerò cũ alijs quæ narrauimus miſcere noluimus,ne legentium animos cõtinuis ambiguitatibus urgeremus: hic uerò ſubſcripſimus,ne omiſiſſe uideremur.quum multo plura ſint purgantium medicamentorum tempora,quam medentium capita. Diximus igitur ubi tempus eligendæ purgationis datur,quodnam magis ſit eligẽdum.quid Gal.Paulus,Auicenna. Hip.de hoc ſenſerint, quid nos arbitremur, & quæ contra obijciebantur quoad uires noſtræ potuere, diſſoluimus. In quibus enarrandis & ſi longiores fuimus quam liber iſte poſtularet,fuimus tamen, ne de re tam graui & neceſſaria hic a, nobis ieiune, atq; exiliter ageretur.

Qualia ſerapia in morbo gallico exhiberi ſoleant Cap. VIII.

Conſequens eſt primum ſerapia quæ offerri ſolent. deinde purgantia medicamenta recenſere,Melancholicis itaq; huiuſmodi præbent quod conſtat.

Ex epithymi cretenſis
folliculorum ſenę
cap. ueneris
florum boraginis } an. m. j.
Violarum
roris marini
meliſſæ

radicis centaurij maioris
polipodij } an.dra.j.
rhabarb.electi

Succi ſcabioſæ. onc. iiij.

Radices contundunt, deinde .s.a. in acqua quę ſatis ſit, coquunt, donec dimidium conſumatur, ex hoc decocto accipiunt. onc. iij.

E Syr.de epithymo
de fumo terre compos. } an.onc.j.

Simul miſcent (ut dictum eſt) ante prandiũ propinant tribus quinq́; ſeptẽue diebus.

Aut Syr de fumoterræ
de lupulis
de epithymo } an.onc.s.
rhodomellis

Aquę fumi terræ
bugloſſi
luporum } an.dra. vj.
meliſſæ

Aut ſyr.de cichor. compoſ. onc.s.

de epitimo
F de fumoterræ } an. dra. vj.

Aquę fumoterræ
capil.uener. } an. dra. vj.

bugloſſi
lupulorum } an. onc. s.
meliſſæ

Aut ſyr.de epithymo
de fumoterræ ſimp. } an. onc. j.

Infuſi ex folliculis ſenæ cum paſſulis, & aniſo.onc iij.

Aut ſyr. de pomis ſimpl.
de thymo. } an.dra. vj

De calamitha. onc. s.

Aquæ boraginis
G meliſſæ } an. onc. j.
luporum

Aut ſyr.de pomis cõpoſit.Meſuę,de boragine an.dra. vj.

decocti ex naſturtio, bugloſſo, ſcolopendrio gręcorum cum aqua communi.s.a.confecti.onc. iiij.

Aut ſyr.ſabor.
de ſcolopẽdrio arabũ } an. dra. vj.
de fumotterræ ſimpl. onc. s.

decocti ex calamintha ex rad.rubiæ.tamariſci ex boragine cum aqua cõmuni s. a. confecti onc. iij.

Aut ſeri caprini lib. j.

H foliorum fumiterrę
lupulorum } an. m. ſemis
boraginis

florum fumiterræ m. j.

Infundunt 7. horis:deinde leuiter calefaciunt, poſtea colant. ex hoc accipiunt. onc. v.ſyr. lupulorum onc. j. & ſubinde propinant.

Aut rad. boraginis
bugloſſi
polypodij } an.onc. ij.
cort.rad. capparum
cort.rad. tamariſci

cuſcutæ
chamedryos } an. m.j.
chamapithyos
ſcabioſæ

folliculorum

follicolorum ſenæ
ros.rubearum.
florum uiolarum } an. dra.s.
epithymi dra. iij.

Aquæ ſcabioſæ
fumiterræ
luporum } an. libr.j.
Seri caprini lib. s.

Verenda,ut dicunt, terunt, & ſimul omnia nocte infundunt, deinde coquunt ad uſq; dimidii conſumaticnem,poſtea colant: colato addunt ſacchari albi lib. ij,aceti modicum, & ſyrupum.s.a. conficiuntt ex hoc accipiũt. onc.ij. aut iij.

Aquæ boraginis
luporum
fumiterræ } an. onc. j.
mox potui præbent.

Aut rad. boraginis
buglosſi
polipodij
cort.rad.capparum
tamariſci } an.onc.ij.
Cuſcutæ
chamedrios
camepytios
ſcabioſæ } an. m.j.
Folliculorum ſenæ
epithymi
florum uiolarum
roſarum } an.onc. s.
Succi lapathi acuti lib. s.

Coquunt cum aqua ſcabioſę,& cum ſaccharo quod ſatis ſit,ſyrupum conficiunt:ex hoc quã tum diximus ex præcedẽti ſyrupo cum aquis prædictis,ſyrupum alterum parant,& ſimiliter porrigunt:

Aliqui ſua quadam opinione quam exquiſitiſſimam eſſe putant duct:primo diluendum iubent humorẽ melancholicum,ſubinde attenuandum : diluunt uero uidelicet ex ſyr. de duabus rad.ſine aceto ſyr.biſantino ſimpl.de pomis ſimpl.an.drag.vi.decocti ex boragine glycirrhiza,bugloſſo,capil.ueneris cichorio, endiuiæ in aqua communi confectis onc. iii.triduo quatriduoue aliquid tale propinãt. mox alterum quod attenuare dicunt ex ſyr. deſumoter. compoſito, biſantino compoſito.ſyr.ſabor an.drag. vi.proxime dicti decocti onc.iii.prębent:Interim elect.exhibẽt paulo ante cibum ad dtagmas uſq; duas, quod conſtat ex ſacchari bugloſſati,boraginati,roſacei an.drag.vi.pulueris ſcordii drag.ii.ſucci concreti ſonchi. drag. i.ſpecierum ut dicunt diarrhodon abbatis ſcro.iiii.

Cæterum melancolicis ex cholere (ut dicunt)aduſtione quidam peculiariter exhibent hęc uidelicet.

A Succi endiuiæ
Lactucæ
boraginis
buglosſi
fumiterræ
lupluorum }
omnium defecatorum an. lib.ſemis

Lactis ſeminum communium frigidorũ extracti cum acqua ſimpl. onc. viij.

Foliorum,& ſeminum portulacæ, ana. onc. iiij.

Iuiubarum
prunorum damas. } an. n. xv.
epithymi. dra. iij.
B florum uiolarum.
roſ.rubearum. } an.m.ii.
rhabarb.electi,& linteo ligati ſcro. ii.

Terenda(ut dicitur) terunt, poſt coqunt uſque quo dimidium conſumatur, deinde colant. colato addunt ſacchari albi lib. ii. aceti modicum: & ſyrupum.s.a. conſtruunt cuius onc. i. s. aduſque onc. ii. cum onc. iii. aquæ endiuiæ, aut lupulorũ, & ſimilium potui præbent.

Hæc,& huiuſmodi ſerapia ſunt quæ ante uſum remediorum generoſorum in morbo gallico melancholicis propinari ſolent.

Cholericis uerò huncin modum exhi-
C bent,uidelicet.

ſcariolæ.
endiuię
cichorii
lactucæ
portulacæ
acetoſæ
florum uiolarum } an.m.i.s
Seminum communum frigid. maiorum onc. i.
rhabar.electi ſcro.ii.
radicis centaurij maior.onc. ſemis
ſpicę g. iij
ſeminum papauer.albi.
D florum nenuphar. } an. dra. ij. s.
ſantal.omnium an.ſcro. iiij.

Contundunt unam rhab.ſpicam, rad. ſeĩa, ſantal: mox in aquę endiuiæ fumiter. lupul.an.lib.i. diebus continuis macerant. poſtea capiunt aquæ hordei lib. iij. uini malorum punicorum.lib. j. deinde ſimul omnia pręter. flores coquunt uſq; quo dimidium cõſumatur,& in fine flores addunt,poſtea colant, & exprimunt prælo,mox addunt ſacchari onc. viii.& ſyrupos. Z.conſtitunt.

Aut ſyr.acetoſi ſimp.
de infuſione roſ. } an. dra. vj.
Syr.de ſumoter. onc.s.

Aquæ endiuiæ
acetoſę — an.onc.j.
ſupul.

Vnicum ſyrupum ex his aſtruunt, dein triduo,quatriduoue propinant.

Aut ſyr.de acore citri.
de ſucco cichor.
oxyſacchari — an.onc.s.
Syr.uiolati

Aquę cichor.
portulac. — an.onc.j.
lachuc.

Aut ſyr.de duab.rad.cum acetos. onc. j.
de lupul.
de endiuia — an. onc. s.

Aquæ endiuiæ
Acetos. — an.onc.j.
ſcolopen. grec.

præſertim cũ craſſa fuerit bilis,ſed ſi tenuis.
ſyr.de cucurb.
de ſuc. acetos. — an.onc.s.
nenuphar. onc.j.

Aquę latucæ
uiolac. — an. onc. j.
portul.

Aut ſyr.de fumoter.
de cichor ſimpl. — an.onc.s.
de pomi ſimp.

decocti ex aqua cum.fumiter.ſonchi, & ſeminum,atq; cort. citri. onc. iiii.

Interim aliqui gloriæ magis ſtudioſi quotidie mane, & ueſperi parum ante cibum exhibent elect.pondo. drag.ii.quod habet.

Sacchari roſacei
uiolacei — an.onciij.
coral.rub.
puluer.eboris. — an.drag.j.
ſemen citri.
Succi concreti ex ſoncho
ſuc. concreti ex ſcordio — an.ſcro.ij.

Hæc,& talia biliotis pro ſerapiis præbent

Pituitoſis uerò.
Aniaraci
ſaluię
origani
mentæ
abſint
eupat.
fumo ter.
bacchar. — an.m.j
lauandul
calamithæ
pulegij
thymi
ſatureiæ
ſtichados

E

calami aromat.
zedoariæ
dictami albi. — an.ſcro.ij.
hermodactilorum
hellebori nigri
rhabarb.electi dra. ii.
Spicæ
ſchernanti — an.ſcro. s.

Ex aqua uſque ad dimidium coquunt,deinde colant. colato addunt.
ſyr. ſticados
fumi terræ — an. onc. iij.
mellis roſ.
& ſyr. 7.conſtituunt,

F

Aut ſyr. de ſticade
oximel. compl. — an.dra. vi.
uel.roſacei onc.s.
Aquæ ſaluiæ onc.ii.
Lauandulæ
Amaraci — an. onc. s.
Item oximel. ſimpl,
ſyr. de ſticade
de praſio — an. onc. s.
de abſinthio
Aquæ abſinthii
iuæ — an. dra. vj.
meliſſe onc. i.
praſii onc.s.

G

Item ſyr.de duab.rad. cum aceto onc.i.
rhodomel. ſacchar.once. s.
Aquę apii
fœniculi. — an.onc.i.s.
Item ſyr.de hyſopo
mellis roſ.colati — an. onc.i.
ſyr.de epithymo onc.s.
Infuſionis ex ſena onc.iiii.
Item ſyr.de epithymo
Acetoſi ſimpl. — an onc.s.
de endiuia
Aquę fumiter.
endiuię — an.onc.i.
ſcabioſæ

H

Item præcipue ſi pituita ſalſa fuerit.
rad. apii
feniculi
petroſelini
polypodii — an.onc.ii.
endiuiæ
buglosſi
chamedryos
calaminthæ — au m.i. s.
Aquæ fumite.
lupulorum — an.q.s.ad decoquẽdũ
ſcabioſæ

Coquunt omnia donec dimidium conſumatur; deinde colant, colato addunt

Succi

Succi fumi ter.
lapathi acuti } an.on.iiij.
ſcabioſæ depuratorum

Aceti modicum ſacchari q. s. & ſyrupum conficiunt: de quo ab onc. ij. uſq; ad onc. iiii. modo & more (ut ante dictum eſt) ægro præbent.

Item mel.roſ.
oximel ſimpl. } an.onc.s.
ſyr.di cichorio onc. j.

decocti ex acqua cum cichor. betonica fumoter. ſcordio onc. iiij.

Interim aliqui ut ſe prudentiores oſtenderent, mane & ſero paulo ante cibum exibent huius elect. dra. ii. quod habet

B

Sacchar. boraginati
roſacei } an. onc. j.
bugloſſati
mitridatij. dra. i.

Interdum huius loco pilulas porrigunt pondo dra. s. quas aſtrunt ex

Succi concreti ſcordii } an. onc. s.
ſucci concreti cichorij
mitridati ſcro. iiii.

Hos ſyr. & alios huiſmodi exhibere pituitoſis conſueuerunt.

Sanguineis uerò ut illorum mores, atq; uſus non prætermittam, tales uidelicet

C

Cape rhab. electi dra. ii.
florum uiolarum
boraginis
bugloſſi } an. m. i.
Capil. ueneris
lupulorum
rad. intibij.
hordei onc. s.

Seminum cõmunium frigidorum maiorum an. dra. ii.

pulpæ tamaridorum
prunorum damas. } an. dra. s.
ſebeſtens

Contundantur hæc omnia leuiter, macereturq; ex aqua lupulorum. intibi. fumiter. triduum. deinde bulliant donec aquarum dictarum quarta pars conſumetur, poſtea colentur, & prælo diligenter exprimantur, ex preſſioni adde ſacchari q. s. mox defæcetur, & fiant ſyrupi ferè ſeptem.

D

Aut ſyr. de cichor. comp.
de fumoter. } an. onc. s.
roſacei

Aquæ lupulorum
intybi. } an. onc. i.
fumoter.
miſce fiat ſyr. &c.

Aut ſyr. de ſucco citri
de fumo terræ } an. onc. s.
de ſucco intybi
de lupul.

A

Aquæ portulacæ
intybi } an. onc. s.
lupulorum
uiolarum } an. onc.
eſto ſyr. quemadmodum diximus

Aut ſyr. de capil. uener.
de endiuia } an. onc. i.

Infuſionis ſene onc. iiij
miſce pro ſyr. &c.

Tot talesq; ſunt aduerſus gallicum morbum pro ægrorum intemperie ſyruporum modi.

Quidam uerò idipſum negligententes omnibus paſſim præbent, utputa.

oximel. ſimpl.
ſyr. de fumoter. } an. onc. s.
mel. roſ. colati

Aquæ fumoter.
ſcabioſæ } an. onc. i.
cichorii

uel ſyr. de lupul.
fumo ter. } an. onc. s.
mel. roſ. colati

Aquæ betonic.
lupul. } an. onc. j.
Acetoſæ

uel oximel. comp.
ſyr. de fumoter. } an. onc. s.
de endiuiæ

Aquæ acetoſæ.
fumiterræ } an. onc. j.
lupul.

Quidam alij
ſyr. de endiuia
de fumo ter. } an. onc. s.
de cichor.

Aquæ lupulorum
cuſcutæ } an. dra. vj.
boraginis
bugloſſi

Aut florum boraginis
bugloſſi } an. m. j.
ualerianæ
thymi

rad. cichor.
entybię } an. dra. ſemis.

Seminum communum frig. an. dra. ij.

lupulorum
abſint. } an. m. j. s.
cuſcutæ
camepithyos

bulliant in lib. viij. aquæ communis uſque ad dimidij conſumptionem, adde ſacchari lib. j. s. fiat ſyr. de quo R. onc ij. aquæ lupul. onc. iij.

Aut ſeminum fœniculi
aneti } an. onc. j.
polypodij quer. recent. onc. iij.

Hæc omnia cum aceto quod quod ſatis ſit

per

Per noctem unicam uaſe aliquo terreo cōtineātur, poſtea illinc eximantur, mox in lib. iij. aquæ communis coquantur uſque ad dimidij conſumptionem, deinde colentur, colato adde.

Succi fumiterr.
ſucci lapathi acuti depurat } an.on.iiij.
mellis lib. i'j.
aceti quod remanſit ex infuſione.

miſce, fiat ſyr de quo cape onc.ij. aquæ decocti ex fæniculo onc. iij. miſce fiat ſyr. utatur quemadmodū alijs. præſertim uero ubi materia fuerit craſſa, contumax, & diuturnus morbus.

Quidam puſtulas reſpiciunt, quæ ſi fuerint cum humoribus tenuibus hoc utuntur ſyrupo, qui conſtat ex

ſy. de fumoter. s.
de endiuia } an. onc. s.
ſyr. roſacei
Aquæ lupulorum
endiuiæ } an. onc.i.
Solatri

Si cum cræsſis, & caput doleat, aut humeri hoc ualet ex

mel. roſacei
ſyr. de ſtichade } an.onc.vj.
Aquæ iuæ
Trifolij } an.onc.j.
fumiter.

Itaque hiſce ſyrupis, & aliis huiuſmodi ad præparandum corpus quod gallico, morbo affectum eſt utuntur.

Quidam cum magna putredine morbū gallicum eſſe opinati, eos potisſimū in hac re commendant qui putredinem arcent, ſimul tamen habita & temperaturam et humorum peccantium, & affectarum partium ratione: illius generis ſunt (ut putant) ij qui uel ſiccant uel abſtergunt, uel abſque obſtructione refrigerant, uel abſque multo calore aperiunt: in quorum numernm aſcribunt oximel ſimplex ſyrupum acetoſum ſimpl. de ſucco acetoſæ, roſaceum, de ſucco cichorij, de endiuia, de ſucco roſ. de ſucco limonum, de ſucco (ut dicunt) arancij, de corticibus citri, de acore citri, oxyſaccharum. Ex his modo unum, modo duos, modo tres, quatuorue, ad uncias uſque duas ad ſummū accipiunt, mox ex infraſcriptis aquis quas, eaſdem cum dictis ſyr. uires ferè habere exiſtimant: unam aut plures, ad uncias uſq; eres admiſcent. Id genus eſt aqua florum mali medici, florum, citri, aqua diſtillaticia ex limone, ſed huius non plus uncia, diſtillaticia ex ſucco citri, ſimili menſura, quæ proxime dicta: aqua ferri, cichorij, mirti, endiuiæ, aqua roſacea, aqua ex aceto quam poſcam aliqui uocant. Ex his igitur ſyrupus conſtruunt, & ſi

E pars aliqua ſimul affecta manifeſte ſit, alios qui eam reſpiciunt cum ſuis aquis admiſcent: ſi enim caput patiatur: ſyr. nemifarium. ſyr. de ſtichade, roſaceum, de papauere, de acoro, de ſucco betonicæ: aquam betonice, ſaluiæ, rutæ, maioranæ, pulegij calaminthæ ſatureiæ, ſerpilli, nenuphar, lactucæ, uiolarum, roſarum, ſin pulmo thoraxue, ſyr. de hiſopo, de prasſio, de calamintha de Glycyrriza, uiolaceum, de capil. Vener. iuiubinum, de papaue re aquam hiſopi, betonicæ, ſcabioſæ; capil, uener, meliſſæ, urticæ, uiolarum; ſi cort. ſyr. de acore citri, de ſucco acetoſæ de boragine, de pomis ſimpl. de pomis comp, aquam me-

F liſſe, buglosſi, boraginis, roriſmarini, acetoſę, nenupharis, roſarum, uiolarum;

Si uentriculus. ſyr. de abſint de menta, mel roſaceum, oximel. comp. oximel. ſcyllit ſyr. acetos, ſimp. roſaceum de granatis ut dicunt, oxyſaccharum, aquam abſint. mente, fœnicul. ſerpilli, roſarum, uiolarum, ſolatri, portulacæ, plantaginis culcutæ:

Si iecur; ſyr. de eupatorio, de abſint, de fumoter. de cichor, comp. de endiuia, de ſucco endiuiæ, de ſucco cichorij, acetoſum ſimpl. de granatis, de nenuphar. uiolaceum, aquam abſint. eupator. fumiter. endiuiæ, lactucę, portulacæ, roſaceæ, ſolatri, nenuphar. ci-

G chorij:

Si lien. ſyr. de eupatorio, de epithymo, de calamintha, oximel. comp. ſyr. acetoſum ſimpl. endiuia, de ſcolopen. Aquam ſcolopēd. tamariſci calaminthæ, naſturtij, lactucæ, endiuiæ.

Si renes; ſyr. acetoſum ſimpl. de ſucco endiuiæ, de nenuphar, de capil. uener. uiolaceum, de Glycyrriza, aquam ſaxifragię, parietariæ, pētaphyli, arthemiſiæ urticę, e rucæ, nenupharis, endiuiæ portulacæ, latucæ, uirgæ paſtoris, plantaginis.

Si mulier. ſit, & uterum unam patiatur: ſyr.

H arthemiſiæ de calamintha, acetoſum ſimpl. aquam arthemiſiæ, ſauinæ, pulegij calaminthæ rutæ capil uener. chamęmęli nenuphar, lactucæ, endiuiæ, roſarum cucurbitæ, portulacæ, uirgę paſtoris

Ex his igitur, & cum his ſyrupus ante uſum ligni, & reliquorum, quæ retulimus auxiliorum ad præparandum corpus conficiunt, ſtudentes potius agere, ut mihi uidetur, id quod medicis licet quam quod ęgrotis ſit ſalutare; quaſi malint medici uideri quam eſſe recenſui uerò non quod neceſſarium illorum uſum opinarer, ſed quo ea quę ab alijs ad hanc rem ſcribuntur, non emitterem.

Qualia

Qualia purgantia medicamenta morbo gallico. Affectis præbeantur. cap.ix.

Poſtquam igitur hmôi ſyrapos ter quinquies ſpeciesve propinauerint,medicamentum purgans qua diximus hora, exhibent. Quidā ut charitate & amore pleni & diligentes reputentur,non niſi uocatis lenitiuis utūtur, qualia ante uenæ ſectionem ab eiſdem exhiberi proxime docuimus.ſed qui temperaturas obſeruant melancholicis præbent quale eſt quod componitur ex

mirabolanorum indorum drac.ii.
florum bugloſsi, epithymi } an.m.i.
polypodii recentis onc.s.

Contundantur hæc primo,deinde ſere caprino decem horarum ſpatio macerentur, mox exprimito.expreſsioni adde

confect.hamech., diaſenæ } an.dra.ii.
diacathol.onc.s.
ſucci fumiter.onc.i.
ſyr.de epithymo onc.ii.s.

fiat potio &c.

Aliter elect.lenitiui, confect.hamech. } an.drac.iij.
pulueris ſenę dra.i.
ſucci fumiter.onc.i.
ſyrupi de bug.onc.iiii.

ex aqua fumiterræ fiat potio.

Alio modo.

Mirobalanorum ind.dra.i.
epithymi cretenſis, rhab.electi } an.dra.i.

Contundantur hæc leuiter,deinde die noctéq; aqua fumiter. & bugloſsi macerentur, mox exprimantur,expreſſo adde.

elect.lenitiui, diacathol. } an.drach.iij.
confect.hamech.dra.ii.
elect.indi.dra.i.
ſyr.de epithymo.onc.i.

fiat potio.

Vel rad. nigri ueratri recent.dra.iii.
ſemen dauci, aniſi, piper. } an.dra.j.
florum bugloſsi dra.s.
muſci g.vi.
epithymi ſcro.ii.

Contundantur leuiter,deinde diem & noctem in uini cretici lib.s.macerata uehementer exprimantur,mox.

Cape huius expreſsi dra.iii.
pil.fumiter., cochiarum, aurearum } an.dra.ii.s.

Miſce fint & exiccari ꝑmittas,deinde ter,

A quaterue, hoc idē facias admiſcēdo ex dicto expreſſo quantū primo diximus,& fiat (ut dicitur)magdaleon:de quo ſume. dra.i.fiant pilulæ nu.v.cū aqua betonicę, capiat æger conuenienti(ut ante dictum eſt)hora.Sunt & catapotia quę ex præcipitato uocant, & hac in re ad ſummum extollunt. Fiūt uerò hunc in modum Cape aquæ qua aurum ab argēto diuiditur lib. iiii. argenti uiui lib.i.s.hæc excipiantur uaſe uitreo,oris anguſti colli obtorti undiq; argilla præmunito, quod ab altero (ut chymiſta ſolet) recipiatur: cōpages inde uaſorum luto figulino diligenter obturentur:deinde ſubdatur ignis ex carbonibus cō

B flatus, ita ut ſemper creſcat uſque quo tota abſumpta ſit aqua, poſtea uas illud frangito, in illius fundo reſidentem placentulam rubeam leniter extrahas, quod album inhæſerit, proiicias,rubeam uerò in puluerem redigas. Itaq; cape prędicti pulueris onc.ii. maceretur per noctem in aquę plantaginis, & aceroſæ an. onc. ii. tunc ſummo mane dictas aquas exhaurito, & nouas alias eodem pondere ſuperinfundito, mox uaſe teſtaceo excipiantur,igniq; exponantur,interim rudicula lignea ſemper agitentur,donec in puluerem penitus redigantur,poſtea.

C Sume huius pulueris
margaritarum, hiacinthi } an.g.v.
elect.conciliatoris, puluer.diamoſci, diamargarit. } an.ſcro.s.

Fiant catapotia.v.cū ſyr.de pomis, aut de boragine, quę ſumantur hora medicamētorum quę iam dicta eſt. Hæc catapotia non modo melancholicis, ſed etiam pituitoſis conferre prædicant, breuique gallicos dolores amouere, pituitam & melācholiam tum uomitu, tum alui deiectione conſumere. Hunc etiam puluerem multa alia commoda

D præſtare, nimirum ſi carni putridę inſpergatur non ſolum ſaniem carnemque delere,uerum etiam non difficulter ad cicatricem ulcera deducere,Peſtilentiam pauxillo theriaces addito ſuccoque herbæ quam cardum benedictum uocant, ſiue cum electuario de gemmis ante illius confirmationem, mirum in modum ſuperare. Multos etiam faſcinatos, lymphaticos, melancholicosve curare, ſicut etiam quartana confectos addito ſaccharo bugloſſato, ſiue theriaca mitridatione pondere granorum quinque, uel.7. pro ætate,& robore affecti corporis:quin ēt colicis, atq; ileoſis magnopere ꝓdeſſe, id quoq; Paulū Aeginetā perſuadere, qui lib.7.inquit ſunt qui argentum uiuum comburentes uelut in cinerem redigunt, quē aliis ſpeciebus ꝑmixtū colicis,&ileoſis potādū exhibuerūt.

G hactenus

hactenus Paulus. Cæterum faſcinatis, lymphaticis, melancholicis, & quartanis quibuſdam(non inquam omnibus) auxilio eſſe arbitrandum eſt, non alia ſanè ratione quã quod nouum ingensq; periculum afferendo remouet eam quæ in animis dictorum hominum hæret imaginatio unde affectus illi aliquando proueniunt; neq; peſtem pel lere aliter quam quod maius malum inducendo, minus obſcuratur; quippe in peſte datum ſæpius interimere, ſed non uideri, quoniam interius non huic pulueri aſſumpto, ſed peſti utpote lethali ab idiotis tribuitur. Neq; ſequitur aliqui tum colicis tum bilioſis Paulo authore propinauerunt, ergo iuua: poteſt enim aliquid a quibuſdam offer ri quod tamen oblatum tantum abſit ut pro ſit ut mirifice noceat. Tandem periculoſiſſi mum eſſe illius uſum ſi intro ſumatur proin de a recta medendi arte in hunc modum pe nitus exterminandum eſſe: ſed foris ulceri bus, & aliis huiuſmodi adhibitum ſępius conferre experimenti credendum. ſed hoc infra diligentius. Ad propoſitum reuertamur. Præter hęc, purgandi cauſa melancholicis alia quidam exhibent, uidelicet.

polypod. querc. an.dra.iiij.
epithymi
Senæ onc. j.
hellebori nigri onc. j.
florum boraginis an dra.ij.
buglosſi
uiolarum
roſarum
Gingiberis an.dra.s.
cinamomi
Aniſorum
amomi

mox infundunt aqua fumiter.q.s. poſtea exprimuntur, preſſo addunt ſaccharum quoad dubceſcat, deinde potui dant.

Aut pil. de lapide lazuli, hoc eſt cyane dra.j. plus minuſue, diuidũt in pil. v. cum a qua fumiter. quas ægro (ut dictũ eſt) prabẽt.

Aut pil. de lapide armeno dra.j.
plus minuſue,
Aut pil. indarum an.ſcro. j.
fœtidarum maiorũ
de fumoterræ
de colocyntide meſuæ ſcro. s.
fiant pil.n.v. cum ſyr. de epitimo

Aut pil. aggregatiuarum ex inuentione meſuæ ſcro. ii.
pil. de helleboro ſcro. j.
fiant pil.v. cum ſyr. de fumoter.

Aut pil. de quinq; generibus mirabolano rum ſcro.iiij.
fiant pil. v. cum aqua fumiter.

Aut pil. de colocyntide ſcro. j.

E fœtidarum ſcro.ij.
fiant pil.n.v. cum ſyr. de epithymo

Aut pil. de turbith an.ſcro.ij.
ſine quibus
fiant pil.v. cum ſyr. de fumoter.

Aut diaſæne nicolai an.dra.ij.
confect. hamech.
diacathol onc.j.
ſyr. de fumoter. onc. ii.
Infuſionis ſenæ.q.s. fiat potio

Aut hieræ ruffini an.dra.j.s.
hieralogodij
mirabolanorum Indorum cond.dra.ij.
decocti ex epithymo onc.s.
F Aquæ caſei.q.s. fiat potio

Propinant quidam purgandi cauſa præci pue humorem melancholicum ſyr. quẽ Au guſtino Sueſſano tribuunt ab onc iij. ad v. habet ille deſcriptiones duas: Prima eſt ex.

mirabolan. omnium an.onc. iii.
rheupont an.onc.i.
foliorum ſenæ
epithymi.
polypodij quercini lib.j.
foliorum fumiter. an.lib.j.s.
lupulorum recent
yuæ arthelicę onc. j.s.
Glycyrrizę mundat onc. iiij.
G florum boraginis an.onc.s.
bugloſſæ
uiolarum

Coquantur omnia.s. a. in aqua communi donec liquor omnis ad lib.ij. deueniat: tum coletur, colato adde ſucci fumiterræ, lupulo rum an. lib. j. ſacchari optimi. q. s. fiat ſyr. odorus ex muſci, & ambrę modico, quod tæla rara incluſum ſupendatur intra uas huiuſmodi ſyr. continens. ſecunda deſcriptio conſtat ex.

Senæ an.onc. j.
epithymi
mirabolanorũ citrin.
H rhapontici
corticum ligni Indi an.lib.j.
polypodij quercini
Aquæ fontis li.a.xij

bulliant ad dimidium, mox adde paſſularũ enucleatarum

florum boraginis an.onc.ſemis
buglosſi
Violarum
foliorum fumiterræ an. lib.ſemis.
lupulorum
Glycyrrizę mundæ onc. j.
yuę artheticæ onc.ſemis

Coquant.s.a. deinde colent, colati ſume li. ij
ſucci fumitterræ an.lib.j.s.
lupulorũ depurati
ſacchari.q.s. fiat ſyr.

Aliqui

Aliqui ſyrup.de polypodio nuncupatum A præbent qui habet
ſucci boraginis
ſucci roſ.rubearum } an.lib.j.
mirabolan.citrinorum
chebul.
indorum } an.onc.ij.s.
dictis ſuccis infundantur, mox leuiter bulliant,& colentur,deinde accipe.
polypodii querc.recent.lib.j.
radicis acori onc.j.
ſem.fœnicul.drac.ij.
Coquantur.s.a.ex aqua fontis, poſtea colētur: liquori colato adde ſacchar.q.s.& fiat ſyr.ex hoc exhibēt nunc onc.ij. nunc.iij.nūc B iiij. ualet non ſolum in morbum gallicum (ut putant)ſed etiam in dolores articulares, podagricoſq;.
Aut ſume mirabolan. omnium an.onc.s.
Contundantur modice, mox infundātur aquæ fumiter.lib.vij.ubi ualidius exigis medicamentum,loco aquę pone ſucci fumiterræ defœcati lib.vij. 24 horarum ſpatio,adde
ſolyſenæ orient.
polypodii
epithymi } an.onc.j.
glycyrrizæ raſę
gariophillorum
ſem.citri } an drach.ij.
cortic.helleb.nigri onc.s.
Omnia ſimul bulliant ad lib.iij.ex his accipe onc.vj.ſyr.de fumot.onc.j s.ſyr. de cortic. citri onc.s. datur quinquies, aut ſepties donec corpus medenti purgatum uideatur.
Hactenus de purgatoriis melācolicorum. Atqui colericis commēdant quale eſt quod habet.
ſem.4.com. frigid.maior. an.drach.ij.
ſem.papauer.albi drac.iij.
Contundantur in mortario lapideo, interim addēdo aquæ intybi & fumiter. an.quātum ſatis eſt:deinde compreſſa colentur, li- D quori miſce ſyr.roſ.ſol.onc.ij.
elect.ro.meſuæ
diacathol } an.drac.iij.
fiat potio.
Vel diacathol.onc.s.
elect. de pſylio
confect.hamech. } an.drach.ij.
Infuſum ex rhabar.drach.j.
miſce,fiat potio.
Vel ſyr.roſ.ſol.
de cichorio comp.
mannæ electę } an.onc.j.
elect.lenit.drac.iij.
elect.de ſuc.roſ.drac.j.s.
rhab. electi in puluerem ſubtilem redacti drac.s.

ſpicæ,ſiue cinnamomi g.ij.
Cum decocto florum, & fructuum cord. fiat potio.
Vel ſcamonii drac.j.
rhab.elect.
mirabol.luteorum } an.drac.s.
Infuſionis ſenæ onc. iiij. infundantur decem horis, poſtea exprimantur, liquori expreſſo adde ſacchari modicum: & potionis loco ſumatur.
Vel diapruni ſol.drac.iij.
Caſsiæ nuper extract.drac.vj.
fiant boli inuoluti hoſtia, aut ſaccharo,ſumātur ut dictum eſt.
Vel Tripheræ Perſicæ
elect.de ſebeſt. } an.onc.s.
elect.de ſucco roſ.drac.i.s.
Miſce fiant boli.
Aut confect. mannæ ex inuētione meſuæ.
Tripheræ ſarracenicæ an.drac.iii.
elect.roſarum meſuę drac.ii.
Miſce fiant boli.
Aut diarob cum rhab.drac.ii.s.
Aut pil.aurearum ſcrop.iiii.
fiant pil.v.ex aqua endiuiæ.
Aut pil.de rhabar.
de hiera gal. } an.dra.s.
aggregatiuarum ſcro.i.
C Fiant pil.v.ex aqua boraginis.
Aut ſyr.roſ.ſol.onc.iiii.
Aquæ lup.(ubi fuerit nimis dēſus)onc.j.s.
Aut ſyr.uiolat.ſolut onc.v.
Aut rhab.elect.drac.i.s.
cinnamomi
ſ hœnanthi } an.g.j.
Aquæ endiuiæ onc.ii.
Infundantur nouem horis, poſt fortiter exprimantur,liquori expreſſo adde.
mannæ electæ onc.ii.
decoct.cord.q.s.
Aut accipe dictū rhabarbari infuſum adde expreſsi ex pulpa tamarindorum cum aqua cichor.onc.s.
ſyr.roſ.ſolut.onc.ii.
Aut floris caſsię
diacathol } an.dr.v.
fiant boli.
Hæc cholericis offerri ſolent. Pituitoſis uerò.
Capæ rhab.electi drach.ii.
Agarici pręparati drac.j.
aloes hepat.lotæ dra.i.s.
turbit g.x.
hermodact.g.vj.
gingiber. g.iiii.
ſpicæ g.iii.
Hæc ſimul aquæ ſaluiæ libra macerent̄ p noctē,deinde ad dimidiū coquendo conſumentur, poſtea colentur,liquori colato ad-

de oximel.ſimpl.onc. j.

Aut rhab. electi
Agarci præparati
turbit albi & gũmoſi } an.dra.s.
Spicæ g.iij
gingiber
hermodact. } an.ſcro.j.

Contundant leuiter, & aquę lauẽdulæ aut amaraci onc. vj. decem horarũ ſpatio infundant, mox exprimant, liquori expreſſo adde
elect.lenitiui onc. s.
elect. Indi
diaphenici } an.dra.j. s.
mel roſ. dra.vj.
fiat potio.

Aut rhab.electi dra. j.
ſchoenanti g. v.
hæc in puluerem redigantur, mox adde
Aguarici præparati ſcro.ij.
turbit g. v.
gingiber g.iij.
aloes lotæ ſcro. j.
elect.lenit. dra. ij.
diaphænic. dra. j.
Cum ſaccharo fiant paſtilli, ſiue boli.

Ex his tribus proxime recenſitis, primũ medicamentũ ualidius quidem eſt, ſed difficilius ob ſuam amaritudinem ſumitur.

Aut turbith dra. j.
mirabolan.chebul. dra.j.s.
Agarici. dra. s.
gingiber.
cinamomi
Aniſorum
Canphorę
Salis gemmæ } an.g.x.
Infuſionis ſenæ onc.iiij.

Decem horas commixta ſimul macerent: poſt exprimantur, & cum modico ſaccharo potui denturþ.

Aut pil.cochiarum ſcro.iiij.
fiant pil.v.cum oximel.s.

Aut benedictæ
hieræ pieres } an.dra. ij.
fiant boli cum ſaccharo.

Aut hieralogodij dra.j.
diaturbit
diarob. } an.dra.j. s.
fiant boli cum oximel.s.

Aut pil.alephãginarum
aggregatiuarum ma. } an.ſcro.ij.
fiant pil.v.cum oximel.

Aut pil.de agarico
cochiarum } an.dra.s.
Aggregatiuarũ ex inuẽtione meſuæ ſcro. j.
fiant pil.v.cum oximel.

Aut pil. de hermodact. dra. s.
fœtidarum
ſine quibus } an.ſcro.j.

E fiant pil.v.cum ſyr. acetoſo.

Aut pil.ſtomach.primarum meſuæ ſcro.ij
pil.de euphorbio ſcro.j.
fiant pil.v.cum rodhomelle.

Aut pil. de ſerapino ad parali- (ſim
aſſaieret
de ſarcocolla } an.ſcr.j.
fiant pil.v.cum ſyr.de biſantijs.

Aut pil. de colocyntide ſcro. j.
de turbith. dra. ſemis
pil.fiant .iij.cum ſyr. roſ.

Hęc pituitoſis lue gallica affectis medicamẽta purgãtia pleriq; præbẽt, ſanguineis uero (ut quatuor temperaturarũ numerũ ex-

F pleant) huiuſmodi, quod habet
ea electar. lenitiui dra.iij.
de ſucco roſ.
de pſylio } an.dr. ij.
ſyr.roſ.ſolut.onc.i.s.
Cum decocto florum, & fructuũ cord.q.s.
fiat potio.

Aut mannæ electę onc.ij. (de
diſſolue cũ decoct. florũ, & fructuũ cord. ad
diacathol. onc.s.
elect.roſ.meſ.dra.ij.
ſyr.de cichorio comp.onc. j. fiat potio.

Aut rhab.electi dra.ij.
ſpicę ſcro.s.

G Aquę lupul.
endiuię } an onc. i. s.
uini optimi. onc.s.

Infundantur per noctem, deinde uehemẽter exprimantur, liquori expreſſo adde
mannæ Calabræ onc. j. s.
ſyr.roſ.ſol.onc. ij.

Quidam uerò ſanguineis tale medicamẽtum porrigit, non quo ſanguinem, ſed quo alios humores qui in huiuſmodi temperaturis redundant, educat quod habet
pulpę colocyntidis
ſcamonij } an.ſcro. j.
Turbith

H hellebori nigri } an.ſcro.s.
gingiber.
cinamomi
camphoræ
Aniſorum } an g. x.
Infuſionis ſenæ onc. iiij.

Infundantur una per x.horas, poſtea exprimantur, expreſſus liquor addito ſaccharo dulcis fiat. dein potui detur.

Aut pil. aurearum
cochiarum
de lapide lazuli } an.ſcro.j.
Fiant pil.v.cum ſyr.de pomis comp.

Hæc, & huiuſmodi medicamenta purgantia ſunt quę morbo gallico affectis pro tẽperaturarũ uarietate quidã ſpeciatim exhibẽt.

Quidam vero his neglectis, utpote nimium

miũ curioſis talia generatim præbẽt,utputa.
florum uiolar. / boragin. } an.dra.iij
glycyrrhizæ mundatæ / paſſul. enudeat. } an.dra.ij.
prunorum damas. / ſebeſten } an. num.v.
folliculorum ſenæ / epithymi } an. dra.j
Ex aqua communi coquantur s.a. huius decocti R.quantum ſatis.
elect. Indi / cunfect. hamech } an. dra. j
elect. lenit. dra.vj
Miſce, fiat potio, ſumenda ut ante dictum eſt.
Aut pil.de fumoter. / fœtidarum } an.dra. s
Fiant pil.v.cum rhodomelle.
Aut glycyrrhizæ mundatæ / paſſul.enucleat } an.dra.ij.
ſebeſten nom. iiij
florum boraginis / buglosſi } an. m. s.
folliculorum ſenæ onc. s.
pulpæ tamarindorum onc.j.
Aquæ buglosſi / fumiterræ } an. q.s
Coquantur s.a. huius decocti R.onc.ij.
rhab electi ſcro. iiij
agar ſcro. ij
ſpicæ g. iij
Infundantur una per octo horas,mox exprimantur, liquori expreſſo adde
elect.lenit.onc.s
elect.Indi minor. / confect.hamech } an.dra.j.s
Aut foliorum ſenæ onc.j.s
fumiterræ onc.j
capil.uener. / ſcolopend. } an.on. s
epithymi / rhymi } an. dra. vj
polypodij onc. iiij
florum buglosſi / bor aginis } an.onc.s.
glycyrrhizę mundatæ dra. iij
colocynthidis dra.ij
hellebori nigri dra.j.s
mirabola.Indorum dra.vij
prunorum damas. n. xij
ſebeſten n. x
Tamarindorum onc.j
ſucci fumiterræ lib. j
Aquæ fumiterræ q. s
Coquantur s. a. poſtea exprimantur, huius expresſi R.onc.v.plus minuſue
Aut foliorum ſenę onc. ij
Aquę lactis lib.ij. s

Infunde ſimul die nocteq; una, poſtea bulliant s.a.huius decocti R. onc. iiij
elect.ſuc. roſ. / confect.hamech } an.dra. i.s
miſce,&c.
Aut turbth,gummoſi / hermodact. albi } an.on.ij
diagridij ſcro.v.
gengiberis ſcro. ij
maſtiches ſcro. j.
ſacchari albi ouc. s.
redigantur in puluerem,huius doſis ſit uſq; ad dra.ij.
Aut dia tragachanti / ſucci citoriorum } an.onc.ij
mucilaginis ſemen.carthami / hermodactylorum / gingiberis / bdelij } an.onc.s.
diagridii dra. iii.
mannæ Calabræ / ſucci roſ.depurati / turbith albi gũmoſi } an. onc. i
Sacchari (ut dicunt) fini onc. xvi.
fiat confectio in forma ſolida,de qua capiãt. dra. ij.
Aut hieræ ruffini / catarthici imperial. } an.dra.i
turbirh / colocynthidis / hermodact. } an.dra.s.
Elulæ pytiuſam aliqui uocant ſcro. i.
maſtiches / bdellii } an.ſcro.i. s.
ſeminum fœniculi / anethi } an. ſemis.
Fiat puluis, miſceatur cũ electario roſeſuæ, poſtea Rec.huius dra.i.ſiue ſcro.iii fiant pil. v.
Aut mirabolan.citrinorum / chebulorum / Indorum } an. onc.ii
Contundantur,& aquæ fumiterræ.q.s.
Infundantur die nocteq;, poſtea ſume
polypodii / folliculorum ſenæ / epithymi } an.dra.iii.
glycyrrhizæ dra.ii
gariophilorum dra. i.
ſeminum citri / cinnamomi } ana ſcro. s.
thymi ſcro.i.
cortic.helleb.nigri dra. s.
Aquæ lupulorum lib. iiii.
bulliant ſimul omnia donec li quor ad lib.ii. s.reuertat, ex hec R.on.vi.ſy.de ſuc.roſ.on.s
Miſce fiat potio,ſumatur alternis diebus bis terue, ꝓut purgatione opus erit. Tot tantisq;. Tũ ſyr. tũ purgatoriis utuntur ad præ-

parandum corpus, antequam decoctum guaiaci, aut huiuſmodi aliquid affectis lue gallica præbeant. nos uero neq; hæc omnino damnantes neq; neceſſaria eſſe cenſentes, ſatis eſſe putamus ſi communes uias in hac re ante purgemus: ne ſi quid in his præter naturam forte retineatur, Guaiaco iter impediat: aut ſi unà cum guaiaco intro feratur, ne morbum ipſum geminet: quũ enim ille, ut 2. lib. declarauimus, affectio putris ſit in omnibus corporis partibus exiſtẽs, medicamento eget quod in omnes corporis partes conueniat, quodque ſingulas partes per eas uias per quas purgari ſolent, expurget; non autem per unam tantum: quum hæ quidem per alium; ſed illæ per cutim, aliæ per ueſicam, per nares, per os, per uterum, aut aliquam aliam huiuſmodi particulam expurgentur, non autem per aluum ſolam: dicta uerò medicamenta, ut neque omnes corporis partes attingunt, ita neque per ſingulas, ſed per aluum ſolam expurgant: quo fit ut neceſſaria propter huncfinem minime ſint. huc accedit quod huiuſmodi medicamenta peculiarem quendam humorẽ euacuãt, morbus uerò gallicus (ut diximus) in aliquo humorum peculiariter non eſt, ſed in ſubſtantia quadam putri, quæ cum ſingulis humoribus indiſcriminatim inuenit. At uerò licet aliquid huiuſce putredinis uacuare poſſint, ſic tamen, aut altera tantum uicem exhibita, parum admodum, & ferè nihil poſſunt: quum alius modus, alius uſus ad hanc putredinem arcendam requiratur. Itaque priuſquàm guaiaci decoctum offeratur, expedit quidem eò purgare corpus quo communes uiæ, hoc eſt uentriculus & inteſtina, purgentur, reliquum uero decocto ſumendo relinquere, niſi forte nimis redundet humor aliquis, aut quid aliud urgeat, tunc enim hęc eadem ſimul reſpirere nihil uetat. Cœterum quia præſtat tum uentriculum tum inteſtina, antequam acuentur, mollire ſyr. aut ſorbitione aut potus biduo, triduo, quatriduoue, aut etiam pluribus diebus, exhibebimus: qui id ipſum efficere poſſunt, qui etiam ſi corpus interim pituitoſum ſit, pituitam reſpiciatur, ſi bilioſum, bilem, ſi melancholicum, melancholiam; ſi quid aliud, Id ipſum: cum hoc tamen, ſi corpus integrum alioqui ſit, neque ſuperfluitatibus ſcateat, aut ſi adeo extenuatum eſt, ut humoris nihil ferè ſupereſſe uideatur: omiſſis his, atque aliis huiuſmodi, ſtatim ad Guaiaci decoctum tranſeatur. quẽadmodum in India occidua plerunque fieri legimus, & nos aliquando experti ſumus. Tales itaq; ſyr. ſunt uidelicet.

E Syr. de ſuc. roſ.
de ſuc. acetoſæ } an. onc. s.
de acore citri

decocti ex boragine, cichorio, acetoſa, s. a. in aqua communi. onc. iiij.

Hic ſyr. ferè omnibus communis eſt qui lue gallica inquinati ſunt.

Aut oxiſacchari onc. j.
ſyr. nenupharini } an. onc. s.
uiolati

Decocti ex enduia, bugloſſo, lupulo. s. a. in aqua communi. onc. iiij.

Hic iuuenibus pręcipuus eſt

F Aut ſyr. acetoſ ſim.
ex infuſione roſ. } an. dra. vi.

Decocti ex nenuphare, cicerbita, floribus boraginis, uiolarum. s. a. in aqua communi onc. iiij.

Hic & Iuuenibus & pueris præſertim:

Aut ſyr. de cichorio ſim.
de lupulis } an. dra. vi.
de fumoter. s.

Decocti ex fumoter. lupulis cichorio. s. a in aqua bugloſſi onc. iiij

Hic iuuenibus, & conſiſtentibus maxime conuenit.

Aut oximellis ſim.
rhodomel } an. dra. vj

G Decocti ex agrimonia. ſ. eupatorum grę-corum, melliſlophilo. bugloſſo s. a. in aqua communi onc. iiij

Hic ſenioribus magis

Aut ſlorum bugloſſi
boraginis
uiolarum } an. parum.
roſ. rubearum
lupulorum m. s.
ſeri caprini onc. viiij

Infundantur tota nocte, deinde leuiter bulliatur, mox colentur, ex collato Rec. onc. vj

H Hic etiam omnibus competit

Qui talia renuunt, poſſunt horum loco uel ptiſanam potare, uel iuſculum aliquod in quo flores dicti cum hordeo cocti fit. atq; etiam ſiue in aurora ſiue ſtatim ante cibum tum mane tum ueſperi, modo tantum cibo aut potui dematur, quãtum ex his additur, ſed ſi aliquis humor ſuperet, aut membrum aliquod peculiariter patiatur, ſyrupi qui talẽ humorem aut id membrum reſpiciant, his admiſcendi ſunt. hos itaq; poſtquàm triduo quatriduoue, aut etiam pluribus diebus æger ſumpſerit, ducenda aluus eſt purgante medicamento. Huius cauſa reccurendum ad ea quæ paulo ſuperius lenientia pro poſuimus, hoc addito, ſi quidem ſtatim ante cibum ſumantur ut tactum cibo dematur quantum ex his adiicitur.

Aeſtate quidem optimus eſt ſyr.roſaceus ſolut.ad onc.v.aut iiij ac ſimiliter uiolaceus ſolutius, nullo tempore manna calabra,ſiue iuſculo aliquo liquata mox epota,ſiue ſicut eſt manducata delicatis, non conuenit, utputa.

Cape mannæ Calabrę onc. iij
Iuſculi gallinacei q. s. fiat potio
Aut mannæ Calabrę onc. ij
manducet æger ut diximus

Sunt quædam alia prohis qui omnino abhorrent medicamenta, uel ſume foliorum ſenę orient dra.vj
Aniſi.dra.ij
Aquę communis plus minuſue lib.iij.

B Coquantur donec aquę lib. j. ſuperſit, deinde colentur, leuiter exprimendo, mox liquori expreſſo infunde paſtularum dulciũ nigrarum lib.s.addendo ſacchari albi on.iii aut on.j.s.iterumque coquãtur,donec adeo denſetur liquor, ut ferè paſſulę ſolę ſuperſint.ex quibus capiat æger on.j. aut on.j. s.

Quidam primo incoquunt polypodij quer. onc. vj deinde folia ſenæ,& reliqua ut dictnm eſt adeunt, hunc in modum. Rec. polypodij quercini diligenter politi onc. vj aquæ commnis plus minusue lib.iij coquãtur s.a.mox adde qnoad fol. ſenæ orient. onc,vj aniſi dra.ij rurſum coquantur quoad C aquæ lib. j. plus minuſue ſnperſit, deinde paſſul. nigrarum dulc.lib. s. infunde, atq; ſacahari onc.iij aut j.s. ac iterum bulliatur quoad liquod ferè omnis a paſſulis abſumi videtur.tum ex his ſumat infirmus on.s.aut onc.j.&c.

Aut ſumat electuarij noſtri quod Alexandrinum uocamus onc.s.plus minuſue quod habet polypodij quercini recentis ac mũdi onc. iiij. foliorum ſenę orient. radicum altheę recent.& diligenter a meditullio, hoc eſt interiori bacillo mundatarũ, abras aquę extrema pellicula tenui ana onc.ij.aniſi dra. ij.coquantur s.a.aqua communi uaſe terreo D quod uitro oblitum ſit, excepta: deinde exprimantur, liquori expreſſo adde pulpę vocati zibibi antea enucleati, & vino cretico

A loti; mox per ſetaceum tranſmisſi lib. s. ſacchari albi onc. ij.
rurſum coquãtur donec veniãt ad cydoniati conſiſtentiam.

vel pulueris fol.ſenę orient dra. ij
puluer. coriandrorũ præparat } an.ſcro.s.
aniſi }

Sacchari diſſoluti cum aqua roſ. plus minuſue onc.j. fiat confectio ut dicunt in rotulis, capiat æger totam.

Aut pulpę tamarindorum onc.s.
foliorum ſenę orient dra.ii.
Sebeſten num.x
florum boraginis }
bloglosſi }
uiolarum } an.parum
fumiter. }
maluæ }
roſarum ut dicunt incarnatarum præcipue recentium m.j.s.
aniſi } an. dra.j
coriandrorum præparat. }

Coquantur.s.a. in a. communi donec his expresſis liquor omnis in.v.onc.abeat, huic adde ſyr. roſ. ſol.onc.j.miſce & potui trade.

Aut lapidis lazuli præparat. dra. ij.
uel dra. j.s
margarit. }
terræ ſigill. } an.ſcro.
terrę armeniæ }
ligni aloes }
cinamoni } an.g.iii
aniſi }
corcand. prẽparat. }

Saccharii diſſoluti aqua roſacea quantum ſatis ſit,fiat confectio (ut dicunt) in rotulis; & totam ſemel deuoret æger.Hãc uero, licet non modo ducat aluum,ſed etiam humores tam melancholicos,tum aductos & craſſos: placuit tamen inſcriuere, quoniam & facile ſumitur,& ſine moleſtia purgat, ſi recte prę-paratus ſit lapis.

De ſyr.igitur, deque his quæ aluum ducere debent: anteque Guaiaci decoctum, aut aliquid ex generoſis remediis,quę retulimus adhibeatur.ſatis abunde diximus.

FINIS LIBRI TERTII.

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII, PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAECLARISSIMI.

LIBER QVARTVS.

De ligno contra morbum gallicum eligendo, & de guaiaci deſcriptione, ac uiribus. Cap. I.

RELIQVVM eſt imprimis ponere quot modis in vsũ ueniat guaiaci decoctum, deinde inquirere utrum à proprietate (ut dicunt) occulta iuuet, an, a manifeſtis quibuſdam cauſis, poſtea quiſnam dictorum modorum re uera magis expeditùs ſit & quando conducat hoc eodem uti, Tandẽ utrum artis inuentum ſit, an coniecturæ, an neutrius. Sed Interim oportet non ignorare eos, qui negant lignum guaiacum eſſe lignum ſanctum: guaiaci quidem figuram, & ſpecie deſcribere, ligni uero ſancti nequaquàm: ita vt quale ſit hoc quod alterum, a, guaiaco eſſe uolũt: difficile admodum noſſe contingat: quum aliqui ſolum dicant hoc in Inſula olim boricheẽ apud Indiã occiduã, nunc uero ſancti Ioannis appellata inueniri: Illud uero tum hic, tum in aliis locis, ſed præcipue in inſula quæ beata uocatur. Aliqui ex tribus ligni generibus, quæ hactenus ad nos contra morbum gallicũ paſſim feruntur, primum quod denſius grauius, craſſius, interiore parte nigricantibus, exteriore ſubpallida, & ueluti lineis quibuſdam ad fuſcum inclinantibus, ac æque diſtãtibus per longum interſecta Guayacum nominant. Alterum cuius exterior pars ad albius magis uergit, neque eſt tam manifeſtis lineis diſtincta, interior uero nigrum quidem colorem oſtendit, ſed minori orbe quam prius, nullo peculiari nomine inſigniunt. Tertiũ quod tam intrinſecùs quàm extrinſecus albicantem colorem præ ſe fert, exilibuſq; ualde lineis eius diſtinguitur longitudo, lignũ ſanctum peculiariter appellãt hoc quoniam odoratius, amarius, atq; acrius eſt, decoctumque ex illo corpulentius ac dẽſius, maiore ui pollere quam cętera, & quo ſenior, ac uetuſtior fuerit morbus, eo magis conuenire, pręſertim in iuuene, ac natura robuſta, ſecundum ut uirtute medium eſt (acrius enim, atque odoratius quam primum exiſtit ſed minus quam ultimum) ita
F corporibus delicatis, & in quibus malum inueteratum non eſt, potiſſimum conferre. Primum uero cœteris imbecillius, tãquam longe ſenius, & ueluti truncum reliquorum.

Eligendos aliqui cenſent ramos potius quam truncum, aliqui contra truncum potius quam ramos, illi quidem ſi mediæ ætatis arbor extiterit: hi vero ſi ualde iuuenis: lignum uetus diſtingunt cortice craſſo, rugoſo, trunco magno, minore tum amaritudine, tum acrimonia iuueneſcens; inſigniori amaritudine atque acrimonia, gracili trunco, & tenui, leuioreq; cortice: Vtrũque ſit,
G quoniam hæc non facile eſt apud nos diſcernere: ex dictis eligendum ſemper quod magis recens ad nos fuerit inuectum: & quia ſingula plerũq; biennium, quadrienniumue ante reſecta ſunt, quam ad nos uehantur, uireſq; cum tanto temporis interuallo poſt reſectionem magis amittunt parua, quam magna, & cortice denudata quam corticata, ad re non erit magnum lignum ſæpius quã paruum eligere, & cortice obducto magis quam decerpto.

At vero nouarum Hiſpaniarũ ſcriptores ſic lignum Guaiacum deſcribunt, arbor eſt paulo minor nuce, magna eius copia, den-
H ſæq; ſyluæ in India Occidua, cortex eius maculis quibuſdam uariegatur uiridibus plus minuſq;, ac etiam uenetis, hoc eſt (vt uulgo dicitur) berettinis, folia velut arbuti, ſed vt paulo minora ita magis viridia, fructus flauus paruus, ac ſi lupini duo ſimul iuncti ſpectarentur, lignum denſiſſimum, robuſtiſſimum, & graue admodum, medulla ferẽ nigra ſolidiſſima in uenetum colorem inclinans, hinc nouus Poeta Veronẽſis Oceano in magno ardenti ſub ſydere Cancri Sol vbi ſe nobis media iam nocte recondit, hac ignota tenus, tractu iacet inſula longo, Hiſpanam gens inuentrix cognomine dixit Auri terra ferax. Sed longe ditior una Arbore, uoce uocant patrij ſermonis Hyacum: Ipſa teres, ingensque ingentem uertice ab alto. Diffundit ſemper viridem, ſemperq; comantem.

Arbuteis Syuam follis.Nux parua ſed acris
Dependet ramis, & plurima frõdibus hæret
Materia indomita ẽ,duro & pęne ęmula ferro
Robora quæ refinam ſudant incęſa tenacem
Diſlectæ color haud ſimplex:in cortice lauri
Exteriore viret leuor,pars altera pallet
Buxea,at interior nigro ſuffuſa colore eſt,
Iuglandẽ ebenunq; inter qđ ſi inde ruberet,
Iam poterat uariis æquare coloribus irim
Hanc gens illa colit,ſtudioq; educere multo
Nititur,hac late colles, campique patẽtes,
Hac oĩs ueſtitur ager,nec ſanctius illis
Eſt quicquã aut potiore uſu. qppe oĩs in illa
Spes iacet hanc contra peſtem, quæ cœlitus illic,perpetua eſt.

Hactenus Poeta.

Vires eius aduerſus gallicum morbum præcipuæ ſunt, quamq̃ non deſint qui hecticis febribus,& tabidis,alijsq; id genus ma lis, quam morbo gallico, expedire prædicent. ſed hecticos tabidosq́; ſanat qui morbum gallicum ſequuntur, alios verò tantũ abeſt ut iuuet, vt mirifice lædat, quemadmodum ex his quæ deinceps ſcribentur, facile innoteſcet: quum enim extenuet, humiditatemque abſumat, qui fiet, ut morbis natura ſiccis,& humidi ægenis cõueniat. Ita que quum homines per Europam gallico morbo immaniter afficerentur hoc auxilio ex Indijs occiduis, unde morbus gallicus ad nos irrepſerat, huc inuecto, ſtatim cœperit illius ſæuitia moderari: atq; inde ab eo tempore magna ex parte miteſcere perſpicuum eſt lignum Guayacum aduerſus hunc morbum nobis magnopere opitulari. licet quidam de morbo gallico ſcribentes, id ipſum non leuiter irrideant, ſibique ſuadeant non guayacum ſanare, ſed diætam quos con tra nihil aliud adducendum quam euẽtum. At uero non omnes quidem, ſed eos potiſſimum curare compertum eſt,quorum mor bus (ut infra dicetur) ad exteriora prorumpit, & cutim exercet; Gummitiones item gallicas niſi antiquisſimæ, & contumaccisſimæ ſint, crebro reſoluere, deſtillationes cõ peſcere, dolores tum capitis, tum aliorum membrorum lenire, ulcera ſiccare, ad cicatricem deducere, ſudorem ſæpe mouere, ſtomacho accommodatum eſſe, ſed utrum thoraci, & pulmonibus conferat, nondum ſatis conſtat, non raro enim officere uiſum eſt. poſtquàm eius decocto ulcera remota ſunt, ſi adhuc Indies continuetur, ſummã cutim aridam quandoq; reddere, & rursũ exulcerare, pruritum intolerabilem nonnũ quam excitare, prȩterea amarum quidem eſſe, ſed non inſuaue, modice item acre ſen tiri modiceq; calefacere,atq; ſiccare, lentoris cuiuſdam ſimul, ac aſtrictionis cuiuſdam

A particips eſſe, odore non iniucundum, denique aqua elixatum uires ſuas illi magna cum hominum utilitate relinquere. Atque hæc de ligni contra morbum gallicum electione, & Guayaci notis, & uiribus dicta ſufficiant.

De ligni contra morbum gallicum propinandi modis. Cap. II.

SANE omnes, præter quoſdam empirios,ubi decoctum huius ligni miniſtrãt, ſuos ægrotos (ut priores lib. diximus) antea purgant: aliquibus etiam, & ferè omnibus;
B niſi quid uehementer impediat, uenam ſecãt,atq́; dũ exhibẽt, octauo uel decimo quo que die repurgant, ſimulq; tenuem uictum præſcribunt, omnia uerò moderantur prout ægri temperamentum, habitudo, ætas, morbus, anni tempus, præſens aeris conſtitutio, regioq; poſtulant, de quibus infra copioſius. Quidam igitur huncin modum parant. cuilibet ligni huius limati, aut tenuiter diſſecti unciæ pondo ſimplicis aquæ admiſcent utputa.

Sume aquæ communis lib.xij.
ſcobis ex dicto ligno lib. j.

uaſe terreo quod intus uitro delinitum ſit
C 24.hora ſuper cineres calido diligenter tecta reconde, mox lento igne coque quouſq; quatuor, aut ſex aquę lib. ſuperſint, prout magis minuſue in animo fuerit ſiccare, calefacere, extenuare. Id ad menſuram hanc decoctum ſinito in eodem uaſe probe tectum, donec ſponte refrigeretur, deinde colato. ex hoc onc.vi.plus minuſue, ſed ual de calidum mane & ueſperi quatuor horis anteq̃ æger comedat bibere dato.Nunc.14. nunc.20.nunc 30.nunc 40. dies,ut morbus citius tardiuſue obediuerit.

Aeger hoc ſumpto in cubili iaceat modi ce coopertus, ut quoad fieri poteſt, ſudor
D prouocetur ſi ſudat, tum una aut altera hora poſt abſtergatur. ac ſe cubiculo contineat quaod calidus eſt: aut flatus aliquis ſpi rat: aut frigidus aer infeſtat.

Deinde quarta hora cibum capiat: hoc obſeruato ut a prandio ad ueſpertinam potationem ſex horę ad minimum intercedãt, a cœna uero ad matutinam nouem decẽue per noctem enim, & in cubili abſque ulla exercitatione concoctio cibi ſiue abſolutio longiori tempore indiget, quam interdiu extra cubile,atque cum motu: Intra quinque,aut ſeptem dies primo tertiam, mox di midiam cibo partem ſubtrahat,deinde mul to tenuius alatur ubi uerò ad finem accedit tum paulatim augendo alimentum aliquot ante diebus ad ſolitum reuertatur.

Potum

Potum die primo, & altero ne repentina mutatio fiat, ſolitum bibat.

Poſtea Rec. dictum lignum quod iam primo coctum eſt, adde communis aquæ lib. xxiiii. coquatur leuiter quod lib. quatuor plus minusue conſumantur. Id quod ſecundum decoctum uocant, tum inter cibos in potu ſumito, nunc quidem uinum modicũ miſcendo nunc absque uino, ſed illud ſilentio præterire non decet, ne id, ſicut multi faciũt temere ſine ſiti, nimis copioſe quis bibat: attollitur.n. primo lien, ſubinde iecur, pulmo quoque frequentiore potu repletur: & obſtructio in eiſdem ingeneratur. mox poſtremæ partes intumeſcunt, hydropsq́ue oritur, quocirca moderatus pro ſiti propotandi conſuetudine ſit huius ſecundi decocti potus.

Quidam iam uetere exiſtente morbo, quidam etiam nouo ſcobi prioris decocti detrahunt onc. iiii. addunt uerò in huius locũ corticis eiuſdem ligni tantundem, reliqua ſimiliter exequuntur, ſimulque uolunt in eodem cubiculo, ubi æger degit, dictum decoctum fieri debere, quod uapores qui de uaſo prodeunt, aerem multo magis oportunum reddant. Ideoq; uaſis operculum ita præparandum, ut quum feruet, apte uapores exhalentur.

Reſeruandam etiam eſſe ſpumam, quę de coquendo fit, & hac ſiue puſtulas, ſiue tumores duroſue illinendos.

Hic modus quo ſimplicior, eo commodior atque communior eſt, ut enim decoctum plus minuſue bulliendo conſumitur: ita ſanguineis bilioſis, pituitoſis, melancholicisq́; accommodatur, modo ea quæ dicta ſunt ſedulo præſtentur. ſed illud ſcire decet quod ubi aures tantum, aut oculi tantum (ut quibuſdam accidit) a gallico morbo læduntur, præſertim ſi nimius coitus, aut nimia purgatio præceſſerit, cæteris partibus aut parum aut nihil ferme offenſis ſuſpectus admodum eſt (ut infra quoq; dicetur) huius decocti uſus: quum enim per cutim ſoleat uitioſam materiam euacuare, hanc eandem ad affectam partem ducit, malumq́; geminat, eoq́; magis, quo illam imbecilliorem reperit, hinc hi cœci, illi ſurdi penitus euaſerunt: Neq; his qui calorem in lumbis, ac manibus habet, niſi ſudorem moueat, conuenit. Alij complura incoquunt, quidam quæ tum purgant, tum alterant: quidam quæ ſolum alterant, ubi enim ad decocti finem deuentum eſt, ſubinde colant, mox in id quod colatum eſt, infundunt.

Senæ vnc. iiij.
polypodii vnc. i.s.

E florum boraginis, buglosſi, roſarum, violarum } an. onc. s.
gingiberis, cinnamomi } an. dra. i.

Tum.s.a coquunt, deinde quemadmodũ priore utuntur. ſecundum uerò decoctum pro potu ex eodem ligno quod reſtitit & ebulliuit, ueluti ante quoq; dictum eſt faciũt. hoc decoctum ubi aluum ſenſim mouet niſi diſtillatio in thoracem repat, & niſi pectus, aut pulmo patiatur, nõ parum prodeſt tum doloribus articulorum tollendis, tum pilo-

F rum defluuio amouendo, tum his qui edaces, bibacesq́; ſunt, atq; obeſi:

Vel ſenæ vnc. iiij.
polypodii vnc. ij.
roſar rub., florum uiolarum, boraginis, buglosſi } an. onc. s.
gingiberis, cinnamomi } an. dra. j.
turbith, Hermodactilorum } an. dra. j.

Id quoque ubi aluum paulatim ducit. idẽ præſtat quod proxime dictum: ſed ubi conſertim multumq́; mouet magnopere lædit:

G Guaiacum enim ſecum citius trahit quam uim ſuam poſsit imprimere, neque quod peccat, educit: ſed quod ſanum eſt, liquat. his uerò qui ex pulmonibus, aut pectore laborant, nihil magis pernicioſum: eadem ratio eſt aliorum omnium quibus potens ineſt purgandi uis.

Vel ſenæ vnc. iij.
polypodij vnc. j.
epithymi, thymi } an. on. s.
florum uiolarum, boraginis, buglosſi,

H roſarum } an. dra. ij.
gingiberis, cinnamomi } ana ſcro. j.
aniſorum, fœniculi, maſtiches, gummi arabici } an. dra. j.

Id ualde plenis atque humidis confert ſiue gummitionibus, ſiue articulorum doloribus, ſiue puſtulis laborent: ſemper ea habita diſtinctione ne nimis euacuet.

Vel hellebori nigri, turbith, ehrmodact, ſcammonij, colocyntidis } an. vnc. j.

Aliqui

Aliqui hæc eadem cum ligno non aquæ ſed uino infundunt,deinde coquunt, & ſimiliter utuntur.ſed hoc poſtremum abſque ulla præparatione præbent, eſt mos quorundam empiricorum: ualēnter aluum ducit: nec unquàm ſanè prodeſt niſi quum ad extremam extenuationem deducit: quod periculoſisſimum eſt; ut enim omnem ferè putredinem morbi gallici abſumit,ita ſummū affert uitæ diſcrimen; ſed eo deterius eſt ſi non cum aqua ſed cum uino ualenti coquatur: Id enim calefaciendo uel fouet uel auget morbi gallici ſeminarium: quam putredinem in omnibus corporis partibus eſſe ſecundo lib.ſtatuimus. Adde quod in Indiis occiduis ubi morbus gallicus multo mitior quam hic eſt, nullus eſt uini uſus, ac ſi uinū in Europa, niſi conſuetudinis gratia modice præbeatur, magis exacerbare quam mitigare morbum hunc posſit.

modus alius eſt uidelicet.

Cape ſenæ onc.ij.
polipodii
epithymi } an.dra.i.
mirabolanorum Indorū
luteorum
chebulorum } an.onc.s.
agarici
rhabar.electi } an.dra.vj
florum boraginis
buglosſi
roſarum
uiolarum } an.dra.iii.
gingiberis
cinnamomi
gariophyllorum } an.dra.i.
paſtularum onc.i.

Miſce, et eodem modo cum ligno ſiue mero infundantur, ſiue utrique ſimul, ſed pari portione, deinde coquantur, & potui dentur.

Aliqui addunt ſaluiam, mentam, libanotim,hyſſopum, & ſimilia aliqui ne hepar nimis caleſcat, cichorium endiuiam,buglosſū oxalida, & huiuſmodi: eſt id ſatis curioſum ualet nihil minus aduerſum dolores articulares gummitiones, puſtulaſque: ſi cum uino tantum coquatur, eadem ratio eſt quæ proximè dicti. ſi cum aliqua uini portione tantum abeſt ut obſit, ut alimenti familiaris citaq; penetrantis ratione per totum corpus promptisſime feratur, & mirifice iuuet.

Apud aliquos alius modus eſt, ualet

Rec. ligni guaiaci conciſi(ut dictū eſt)lib. ii.
rhab.electi.
rad.centaurij drac.j.
folli uil.ſenæ m.j.
Schœnanti ſcrop.s.

Contuſa hæc omnia cum lib.xx. uini albi

A odorati, & lib.x. aquæ communis biduum macerentur, inde decocta, quousq; tertium ex liquore ſuperſit, colentur. qui liquor ſyrupi loco prębeatur.

Dein Recip.guaiaci dicti lib.j.
uini albi mediocris lib.xv.

Per diem macerabis ita ut poſtea bulliendo reſtent lib. x. ſubinde infunde aquæ feruentis lib. xv. quę ſimul cum uino bulliant quousq; libræ uiginti tantum reliquæ ſint, poſt modum colentur, ſeruenturq; in potū prandentis cęnantisq; affecti. Hoc ęque atq; antedictum profeſſorem oſtentat, ęquis tamen uiribus pollet.

B Modus alius olim ualde celebratus.

Recipe ligni guaiaci(ut dictum eſt) conciſi lib.j.
Aquæ ſimpl.lib.xij.

Infundantur unà benè tecta per 24. horas, additis carduis uocatis benedictis ſiuè anctis n.iiij. aut v. deinde lento ſimul igne bulliant,inter bulliendum immitte corticis eiuſdem ligni onc. iij. bulliant ſimul omnia quousq; lib.vj aquæ ſuperſint:poſtea colentur in id quod colatum eſt infunde uini albi optimi lib.iiij.dein probe tegito, totamque noctem,aut diem ita manere ſinito:ſequenti die in aurora 4. horas ante prandium, &

C ueſperi quatuor horas ante cænam onc. vj. plus minusve calidum potato: ac inter prandendum & cænandum eodem utitor prout ſitis magis minusve urgebit.

Sudorem prouocare, ſolet, & conferre mulieribus,ac uiris pręſertim humidis frigidisque.

uel Rec.dicti ligni lib.
Aquæ ſimpl.lib.xii.

Simul maneant bene tecta per 24. horas, deinde bulliant quouſq; lib.iiii.ſuperſint,colato,id quod colatum eſt rurſum ſuper lib.i. dicti ligni ultra eam quæ iam decocta eſt,infunde quanto calidius ſimulq; uini albi opti-

D mi lib.viii. bene tecta repone uaſe aliquo, aut uitreo,aut quod uitro illitum ſit,quouſque refrigerentur;deinde ſimiliter utitor,niſi maior eſſet uini copia quam aquæ tuto ſumi poſſet minus tamē affert periculi quam ubi cum ſolo uino datur,confert ualde adultis, & quibus caput non imbecillum, ſed primum eſt.

Rec. dicti ligni lib.s.
Aquæ communis lib.xx.

Coquantur quouſque ſuperſint lib. viii. poſtea refrigerata colentur,colātis adde ſacchari optimi lib.s.mellis deſpumati onc. iii. Iterum bulliant quouſque pars octaua conſumatur, de reliquo Rec.onc.v.cape diebus 40.in aurora, & ſero (ita enim iubent) poſt cœnam: forte quum ſitis adeſt, non obeſt,

alioqui

alioqui ſuſpectum eſt hora ſomni.

Alius modus ualde laudatus,conuenit ue rò morbo gallico iam inueterato , eius cauſa ſublatam appetentiam, & labefactatas uires excitat , inſtaurat , & uegetat.

Rec. ligni guayaci recent.
corticis eiusdem } an.lib.i.
Aquę betonicæ
hordei
uini albi optimi
lupulorum } an.lib. vi.

Infundantur per 24. horas poſt bulliant quouſque redeant ad libr. xvi. de hoc mane in aurora , et ſero 4. horas ante cœnam dant onc.vi.aut viii.plus minuſue, & in potu inter cibos pro bibentis arbitrio , nunc 14.nunc 20.nunc 40.dies , prout malum citius tardiuſue tollitur.

Sed ille multorum illuſtrium uirorum experimento probatus eſt qui habet.

ligni ſancti conciſi
corticis eiuſdem } an.onc.viiii.
Aquæ lupulorum
betonicæ
hordei } an.lib.iiii.
uini albi optimi lib. vj.

Infundantur 24.horas:poſtea ſenſim lento igne bulliant quouſq; ſuperſint lib.xii.de hoc accipe onc.viii. plus minus in aurora calidum , & mane & ſero ſtatim ante cibũ diebus.20.aut 30.aut 40. Prodeſt. tum morbo gallico antiquo,tum pręcipue doloribus qui ſine ullo tumore hominẽ infeſtant, macieq; conficiunt.

ligni guayaci lib.i.
cortic.eiuſdem lib.s.
Aquæ communis lib.xviii.

Macerẽtur.s. a. deinde bulliant ad lib.xii. poſt adde

cardui benedicti.
chamædryos
betonicæ
pentaphylli } an.m.i.
radic.pentaphylli onc.i.

Rurſum bulliant, quoad ſuperſint lib. vi. ſimulq; miſce uini albi odorati (præter maluaticum ſiue creticum quod aruiſium eſſe quidam uolunt,& ita mixtum cito corrumpitur)lib.iii.exhibetur mane,& ueſperi ſyrupi loco, ſudorem mouet, aluum fluentem moderatur,confert tuſsientibus,ſanguinem expuentibus,acida ructantibus, cibum non cõtinentibus, dyſentericis, hydropibus, urinæ anguſtiis,articulorum doloribus, potiſsimũ uero mulieribus.

Modus alius.

Sume ligni guaiaci.s.a.limati lib.i.
corticis eiuſdem lib.s.
Aquæ lib.xviii.

E Macerentur.s.a.poſt bulliant lib.xij.

Mox adde roriſmarini
fœniculi
ſtichados
betonicæ } an.m.j.
ſem.aniſi onc.j.

Rurſum bulliant quoad ſuperſint lib. vj. deinde adde uini albi(ut proxime dictum eſt) lib.iii.

Eodem modo ſumitur quo antecedẽs decoctum, auxiliatur peculiariter capiti, thoraci, ſenſus inſtrumentis omnibus, & renum & ueſicæ uitiis,ſed bilioſis periculoſum eſt.

Alius modus habet.

F Ligni guaiaci lib.i.
cortic.eiuſdem lib.s.
Aquæ lib.xviii.

Macerentur.s.a.poſtea bulliant ad lib.xii. mox adiunge.

rad.inulæ campanæ
altheę
ireos ſiccati } an.onc.i.
capil.uener
glycyrrhizæ
ſtichados } an.onc.s.

Iterum bulliant ad lib.s. tum adde uini albi lib.iii.ſimiliter (ut ante dictum) accipitur. Priuatim prodeſt capitis, & neruorum doloribus,renum calculis,urinæ anguſtiis,cruditates coercet, Inflationes ſubmouet, tuſsim ſedat,denique ſuſpirioſis, ſanguinem excreantibus,Iecorariis,lienoſis, ictericis, dyſentericiſque opitulatur. Qui aliquod ex his tribus nunc dictis decoctis exhibẽt, potus loco tum in prandio , tum in cœna propinant id quod habet.

G

ligni guaiaci lib.iiii.
cort.eiuſdem puluerati lib.ii.
capil.uener.
cetrach
florum cord.
foliorum cichor.
radicum bugloſsi } an.m.j.
H ſacchari albi lib.iiii.

Excipiunt hæc omnia uaſe ligneo, mox ſuperinfundunt uini albi pauciferi lib.cl.triduũ bene tecta ſimul macerant,poſtea colant. Id colatum modo purum , modo commixtum ſecundo decocto ſimplici,quod antea referebamus,pro potu præbent.

Alius modus.

Rec.mellis crudi lib.iiii.

Succi ex herba uocata primo flore,ſiue flore cuiuſque menſis , a Dioſcoride Scorpiuro lib. j.

ligni guaiaci (ut dictum eſt)lib.s.
Aquæ communis lib.vj.

Infunde ſimul prius lignum, &aquam 24. horas,poſtea bulliant quouſque ſuperſint.lib.

iij.mox adde dictum mel,atq; ſuccum,una que aloes lotæ unc.iij.aceti ſcyllitici unc.ij. atque iterum bulliant quoad ſubſtantiam inter iulep,& ſyr.accipiat.In fine adde cinnamomi optimi onc.ij.finito bene cooperta diem,ac noctem ita manerę poſtea huius liquoris potato unc. iiij. plus minusue, & mane ac ueſperi quatuor horas ante cibum pluribus diebus prout uidebitur, pituitoſis,atq; bilioſis auxiliatur, modice purgat.

Alius modus quem nos in plurimis quidem experti ſumus. Sed præcipue tũ in Ill. quodam Florẽtino, qui ad extremum extenuationis deuenerat,tum in nobili iuuene Peligno qui ſimiliter ob morbi diuturnitatem extenuatus,ſimul alui fluore nunc flauo nunc porraceo,nonnunquam nigro, uehementiq; febre laborabat,neutri propter imbecillitatem ſummã fuit miſſus ſanguis, neutri purgatio ante adhibita; uterq; feliciter ſanatus eſt. Accipitur itaque capo ſiue pullus gallinaceus,mox euiſceratur deinde repletur ſcobe dicti ligni,tum in aqua elixatur quousque ad lib. ij.conſumatur ex hac unc.vi.plus minusue mane & ueſperi, tres quatuorue horas ante cibum calidę ſumuntur,nũc 30.diebus nunc 40. nunc 60. nunc multo pluribus modo æger in melius proficere uideatur, & ſi placebit ex eodem pullo piſtatum eadem aqua dilutum, ſtatim ante cibum ſorbere utiliſsimum eſt.In hoc ſtatu non uictus ratio tenuis,ſed potius quæ renutritoria dicitur,conuenit.Id optimum auxilium eſt his qui morbo gallico affecti ad extremum extuantur, & ſumme debilibus.

Quidam decoctum laudant quod hunc habet in modum.

Rec.guayaci limati lib.iiij.
cort.eiuſdem lib.ij.
Cardui benedicti lib.j.s.
capil.uener.
ſcolopend.gręcorum
florum cord.
foliorum ſenæ
} lib.j.
ſacchari albi lib.iiij.

Excipe hęc omnia cado aliquo ligneo,in quem funde uini albi optimi mediæ ętatis, quod tamen tunc ferueat,libras.150.

Mox diligenter cõtege, triduoq; permittas intacta, deinde per colum linteum diſtilla donec clareſcat,& cado altero adamuſſim clauſo reconde.Id aliorum menſuram tum mane ueſperiq; 4. horis ante cibum, tum in prandio cœnaq; prębẽt,morbo ueterato & in corpore ualde admodum prouecto confert,ſed quibus caput naturaliter infirmũ eſt non parũ officit,ac eo magis dãnari poteſt quod ex uino ſolo ſine aqua cõficitur quidam id non niſi in prandio,& cæna ſumendũ eſſe uolunt,ij uero huic anteponũt quoddã ſuũ inuentũ quod ſic habet.

Rec.prædicta omnia,& in dolium patentis oris cõfunde,& ꝓportione ſeruata uuas calcatas ſimul inijce, ſinito manere donec bulliant,& uinum clareſcat,Id in prandio, & cæna pro potu exhibent, mane uerò,& ſerò 4.horas ante cibum,hoc uidelicet.

Rec.lupulorum.
capil.uener.
fumiterræ
glyrrhizę
cẽtaureæ maioris
B polypodij
boraginis
} anna unc. iiij.
ſem.anniſi
florum cord.
ſantalorũ omniũ
cinnamomi
} an.unc.s.
Aquæ communis lib.xx.

Bulliant ſ.a.donec tertia pars abſumat, poſtea exprimito,liquori expreſſo, & adhuc feruẽti infunde fol.ſenæ oriẽt. lib. ii.va ſe terreo qđ uitro ſit oblinitũ include,ita vt nihil reſpiret,ſimulatq; inuoluas puluinari aliquo plumeo quo diutius ſeruet feruens,
C neque ante 24.horas amplius tangito poſt manibus totũ exprime,ſimulq; cola,tũ ad de infuſionis roſaceæ ſoluẽtis lib. vi.ſacchari lib.viii rurſum coque donec pars tertia conſumatur & ſubinde addito rhab. in puluerem craſſum redacti unc.j. poſtea finito bullire quoad iulapij craſsitiem acquirat, atq; iterum cola,& clarifica,uaſeq; ex uitro reconde.Sed ſi morbus cum multa pituita fuerit,adiũge turbith albi & gummoſi un. j.alioqui non opus eſt.fluuius itaq; decocti Rec.onc.ii.decocti ex guayaco quod appellamus ſimplex,atq; cõe onc.vi.miſce,capiat æger mane & ſero 4.horis ante cibũ.Id niſi
D aluũ nimis duxerit,admitti põt frequẽs.n. & multa per aluũ uacuatio non ſinit guayaci decocti in corpore manere, quod æque eſt ac ſi non præbetur.

Aliqui nũc ſcobẽ dicti ligni aquę infuſã, nũc ſcobẽ ipsã ſolam uocato lãbichio excipiũt,mox ad ignẽ diſtillãt,ex hoc tũ mane, tũ ueſperi æq; ac primũ decoctũ præbẽt ac ẽt potus ꝑcipue illud qđ cũ aqua diſtillatur & in prãdio & in cęna.Id ſane uires exiguas habet,utpote ꝙ diſtillãdo eas ferè oẽs amittat,hoc ſiquis experiatur ſtatim intelliget.

Aliqui capiunt.
ligni guayaci conciſi unc.iij.
centaurij
cardui ſancti
dictami
} an.parum
uini albi lib.iij.

Infundunt per totam noctem,poſtea per horam integram leuiter coquunt ex hoc in aurora calido unc.vj.plus minuſve 20. 30. 40.diebus cōferre uidetur præbent·Id præcipue ſudorem prouocare teſtantur uini potoribus magis idoneum eſt,quam alijs.

Deniq; aliqui pueris ſpeciatim præbent quod habet lib.ligni guaiaci limati.ſ.a.unc. iii.aquę graminis lib.iii.Infundūt macerātq; ſ.a poſt coquūt ad lib.ii.mox addūt ſacchari modicū. ſulep conficiunt quod ſyr. loco ad unc.ii.plus minuſue propināt. In potu uero exhibēt diſtillatitiū quod parāt hunc in modum.Capiunt guayaci limati unc.ii.aquę cōmunis lib. vi.mox balneo(ut uocāt Mariæ) diſtillant.

Porro mixturarum ex guayaco cū aliis cōpoſitio uariā qdem eſt.neq; huius ullus modus unus, quū ex ſimplicibus alia demātur aliā adiiciantur,iisdeq; ſeruatis ponderatio mutetur, ita quū facultatū materia non ita multiplex ſit,innumerabilia mixturarū genera ſunt, quæ comprehendi ſi poſſent, tamen eſſet ſuperuacuum, quocirca contētus his uero quas proxime recenſui, nam ſi reliquas ſequi uelim,in infinitū abſque ulla fruge fruſtra ibit oratio.Plerique,enim mixturas ante parant,atque anticipant prius dicere quod hoc aut illud pręſtent, quam id ipſum experti ſint, & ii. in infinitum tendunt quum contra faciendum eſſet, nimirū mixturam experiri prius quid faciat, deinde illius rationem, uireſque docere, quod minime infinitum eſt, atqui mixturas ex ratione ipſa componere, propterea uituperandum non eſt,licet enim has effingere ad aliquid experiendum, ſed ab his certum aliquid fieri prius aſſerere, quam ite comperiamus,& temerarium,& periculoſum exiſtit, ſæpe enim euenit ut quis emplaſtrum ad maturandum abſceſſum inſtituat, quod tamen ubi experitur eum longe crudiorem reddit & coſtra,quemadmodū chymiſtæ fere ſemper faciunt,qui dum mixturas pro auro efficiendo ex ſuis rationibus aſtruunt ubi experiuntur,non aurum quidem, ſed plūbū, aut æs,aut ſtannū,aut quid omnino aliud reperiūt,Vtinā ii prius noſsēt an ex mixtura quā animo concipiunt,natum aliquando fuiſſet aurum,quod ubi compertum eſſet,tū mixturarum rationē, & uim ſpeculari tentarent non autem mixturarum,rationem quod aurum ex his fieret aſtruerent priuſquam aliquando factum eſſe uiderent.Profecto ſi hac aggrederentur uia,ij nec ſua ſpe fruſtrarentur, nec pauperes euaderent, illi uero nec ægris efficerent, nec odio eſſet,nec uilipenderentur.

Hactenus de guayaci exhibēdi modis om-
E nes autem hi quia morbus gallicus ſuapte natura longus eſt,& ſępius recidit, parū præficiunt, niſi, longo tempore ſeruentur, & per interualla quū morbus quieſcit dimittātur, & quum ne reuertatur timor eſt, tum reiterentur, ac ita uicisſim iterum atque iterum,

Sed illud præterea oportet non ignorare ubi mane & ueſperi ſerapiorum loco guayaci decoctū ſumitur,ſiue Aeſtate, ſiue hyeme, uere uel autunno, ſemper calidum ſumi debere,quo facilius in uentre præparetur,pomptiusq́; per uniuersū corpus (quū uniuerſum affectū ſit)feratur: purgare uero
F uel octauo, uel decimo quoq; die(ut multi ſolent) noxiū eſſe, quū enim decoctum id, ad exteriora uitiosū humorem trasmittat, in contrariū ad interiora medicamentum purgant reuellit,ſed aliquo quod ea quæ forte in uentriculo & inteſtinis retinentur,educat,& aluum leniter molliat, per hæc interualla uti nihil uetat. Id non ſolum decocto guayaci,ſed ſarzæ parillæ, & radici chynarū commune eſt.

Vtrum guayaci decoctum a proprietate occulta uel a manifeſtis cauſis agat. Cap. III.

Hęc igitur ſatis ſint de modis uarijs deco-
H cti Guayaco,atq; de his quæ præcedere debēt,antequā propinetur. Reliquū ē utrū a proprietate(ut dicūt) occultā an a manifeſtis cauſis agat,explicare,quod enim nō modo partem aliquā corporis,ſed totum quoque ſanet,adeo notū eſt ut nulla ferme probatione indigeat. Itaque guayacum lignū ab occulta proprietate in morbum gallicū ualere, nemo eſt qui hactenus non aſſeueret,ſed quum hæc proprietas ſiue natura ſiue facultas ſum,ut nunc penitus ignoretur, ſtudioſi uiri officium eſt, an cognoſci poſſit an ueſtigare, neque quieſcere quoad uel aperte cognoſcatur uel ſi id fieri nequit
G certe quoad aliquid inueniat quod aliis animū ab hac negligētia ad diligētiā excitet.

Imprimis igitur oportet non ignorare lignū omne tū guayacum tum ſanctum(ut ſupra quoq; docuimus)amaritudine quadam præditū eſſe,non uehementi quidē,ſed leni nec iniucunda, quæ calorē fere ſecundi gradus (ut dicunt) non excedit, & acrimoniæ non admodum inſigni iuncta eſt deinde gūmi cuiuſdā particeps eſſe quod aqua liquatum bullas quamplurimas non ſine lentore quodam emittit præterea leui quodā aſtringenti qualitate pollere, quę quum ſentitur, aut guſtatur, nequaquam ex aſperat, odore conſtare nō ingrato, & liquori commixtum pręſertim aquæ per uniuerſum corpus

prom-

promptisſime ferri. Qui ergo per has qua-
litates,atque per hos modos a guayaco mor
bum gallicum ſuperari dicet, hic cauſas nō
ignotas quidem,ſed perſpicuas afferet: At
cōtra quis obijciet, quod adhuc ab occulta
qualitate,non autem manifeſta ſit agat,quo
niam non omnibus, ſed aliquibus confert
multos enim ab,eo lædi cognouimus, & pu
ſtulis ante liberatos mox eius uſu in eaſdem
incidiſſe,quod ſi manifeſta eſſet illius actio,
eos qui utuntur,tam ſæpe fruſtraretur. Nec
quia amarum,quod potiſſimum in illo æſti
matur, nec item quia gummoſum ſit, ubi
morbum gallicum ſanat,ſanare, dicendum
quoniam & Sarza parilla, & chynarum ra-
dix eundem ſanat,neutra tamē amara, neu
tra euidenter gummoſa eſt:nec quia ad ex-
teriora materiam deducit ſudore copioſius
citato,aut frequentiore totius corporis trā-
ſpiratione exiſtente, prodeſſe, Nam unctio
ex argento uiuo quanquàm tollit hunc mor
bum,hæc tamen tantum abeſt ut per exter-
na potiſſimum purget,ut contra materiam
intro pellens per aluum interdum,per pala
tum,atque os ſæpius euacuet. Deniq; ſi pro-
deſt (ut quibuſdam placet) quia uitioſam
materiam euacuet, neque refert quomodo
cunque euacuet, tum quæcunque euacuant
(quod minime cernitur) in hoc affectu iuua
rent. Hæc & huiuſmodi ſunt, quæ ſuadent
magis ignorari quā ſciri,quam obrem gua-
yaci decoctum gallico morbo opituletur,
proinde,a,qualitate quidem occulta id eue
nire,non autem,a, manifeſta. Quæ tamen ſi
diligentius perpendantur nō arduum erit,
tum an hæc recte dicantur, tum an illud ſci-
ri posſit,intelligere. Nam quod dicitur, non
omnibus conferre,non tollit quin a qualita
te manifeſta quibuſdam conferat: pleraque
enim ſunt, quæ non omnibus conferunt,
quibus tamen conferunt,aperte conferunt:
ut uenæ ſectio, uictus ratio tenuis, aut ple-
na:quod uerò multa,quæ neq; ſimilis tem-
peraturæ, neque ſimilis facultatis ſunt, luē
gallicam curent, quid prohibet quominus
guayacum manifeſte curent ut enim in ur-
bem hac & illa imus uia, ita uarijs ingenijs
disſimilibusq; remedijs hominem ex ęgri-
tudine ad ſanitatē ducimus;quippe illū a ter
tiana febre nunc uomitus arte factus uindi-
cat, nūc uictus ratio tenuis,nūc ſudoris edu
ctio,nunc purgatio, nunc uenæ ſectio, quæ
tum uaria,tum contraria inter ſe eſſe uiden
tur. Demum licet uacuatio purgatio huic
morbo conducat, non tamen quæcunque
(ut ponitur) vtilis eſt,ſed ea quę ordine quo
dam & modo quodam,ac numero (ut pro-
xime narrabimus) adhibetur. Ergo quum
prædicta nihil cogant quominus luem galli

A cam a,manifeſta qualitate guayacum ſanet:
committendum non eſt ut id quomodo fie
ri posſit,ſilentio prætereamus, ac ut recte in
telligatur,paulo altius,oportet exordiri, &
quæ tum primo,tum 2.lib.de morbi gallici
cauſis diſputauimus,rurſum repetere.

Eſt itaq; in corpore noſtro (ut ante dixi-
mus) uitium ex putredine primi alimenti
quod euitari non potuit, id ab ortu naturæ
ad uſque uitæ finem ſemper nobiſcum eſt,
generationem quidem ſumens ab initio ſta
tim ferè ubi fætus nutriri incipit perſeueran
tiā uero, atq; continuationē iuxta alimenti
additionem pro ſua portione perpetuo re-
B cipit, Nimirum ut alimentum corpori addi
tur ita in eius naturam indies adijcitur, tale
unumquodq; quoniam alit & modo quo-
dam putre eſt, ad extimas partes impetum
naturaliter habet, prout naturaliter ea quæ
nutriunt,ſed uitioſa ſunt ad cutim (ut 2.lib.
docuimus) plerunq; diſtribuuntur. Ex quo
incidit putredinem quandam,quam rubigi
nis ſomitis qui in ferro eſt, comparamus,
uniuerſo corpori ſemper ineſſe, quæ quum
in actu primo eſt,nullum homini negotium
faceſſere, quum uerò ad ſecundum excita-
tur,& morbum gallicum,& alios huiuſmo-
di morbos afferre, deinde ab his omnibus
C ſingulas corporis partes putredine manife-
ſta magis minuſue affici, cum calore ſimul
& liquatione ſubſtantiæ uniuerſæ.

Ex quibus ut ſatis conſtat, morbum gal-
licum ſua natura potiſſimum putreſacere,
calorem alienum inducere atque liquare,
ita decoctum guayaci, quamobrem illi na-
xilietur, non difficulter cognoſci poteſt ſi-
quidem amarum,& modice acre, ac lento-
ris, & aquę particeps, atque leniter aſtrin-
gens eſt. quippe quęcunque amara ſunt (ut
experientia nouimus) corpus a, putredine
liberant,abſtergunt enim repurgāt, & mea
tus aperiunt,atque modicæ acritudini con-
D iuncta, magis penetrant, adde etiam quæ
lenta ſunt, (ut infra dicetur) abſtergunt ſi-
mul ac purgant:quæ frigida,calorem alienū
retundunt,ac temperant, quæ aſtringunt li
quationi obſiſtunt, ſi deinde unà cum his
facultatibus per omnes corporis partes dif
fundantur, omnem in eis putredinem ca-
lorem malum atque liquationem facile
ſummouebūt. Hæc in guayaci decocto repe
riri,ubi non ex uino,ſed ex ſola aqua confici
tur,ſi quis animū aduertat, in prōptu fatebi
tur. Quia.n.nō ualde amarum eſt, & odore
non ingratum, ab internis partibus nequa-
quā reſpuitur,neq; in aluum abire cogitur
quēadmodū id qđ inſigniter amarū eſt neq;
itē eius lentor (nā exiguus eſt) impedire pōt,
quæ nāq; ualide,nō aūt tenuiter lenta ſunt,

per corpus ferri nequeunt, utpote quę per uentrem promptius deſcendant; quia etiam moderate acre eſt, & facile admittitur, & prompte in ima penetrat; huc accedit quod aqua fuſum, refrigerandi facultatem ab illa ſortitur, quippe quæ non ſolum actu, ſed ēt poteſtate, contraq; quidam opinentur, refrigerat. Id patet, quoniam calefacta, & facile, & ceu ſuapte natura reuertitur frigida: præterea liquidum ex ſolido factum, accedēte ſua leui aſtringendi qualitate uniuerſum corpus undequaque ſubit, & expurgatis partibus ne rurſum liquentur, robur inducit: & ſi uerò aſtrictionis natura eſt ut meatus occludere præoccupans, uicinamque ſubſtantiam ad ſe contrahens, conſtipansque ijs quæ penetrare ualent impedimento exiſtat: At quę adeo infirma eſt ut in hoc decocto (uincitur enim potius quam uincat) tenues eius particulas præuertere quidem nequit, ſed ubi illę altius penetrauerint, in ipſam iam ſuperficiem agere incipit pro uiribus conſtipando, contrahendo, ac condenſando: ex quo ſequitur ut quę ingredi meatus anteuerterint exigua corpuſcula intro propellantur, & meatibus præcluſis foras regredi inhibeantur, quo fit ut leuis aſtrictio, qualis in hoc decocto reperitur, & ad penetrandum maxime conferat, & membris quę liqueſcunt, quoniam aliquantum ea contrahit atque conſtipat ne rurſus diffluant, uim quandam imprimat. Itaq; propter ſuam amaritudinem, atque lentorem purgandi facultate pollens: propter moderatam uero acrimoniam, & aquæ mixturam, & ſuam tenuem aſtringendi uim in omnes corporis partes ſubiens, has omnes abſtergere, purgare, temperare, ac roborare, & ab omni putredine calorem, atque liquationem qualis morbi gallici eſt, uindicare poteſt, non ab occulta quidem qualitate, ut omnes hactenus arbitrati ſunt, ſed a manifeſta, quemadmodum oſtendere polliciti ſumus, nimirum ab amaritudine, a lentore, a moderata acrimonia, ab aſtringendi ui exigua, & aquæ mixtura. Hac eadem ratione quæcunque modice amara, modiceque acria, & aliquantulum lenta, & odore non ingrata ſunt, & quæ leuiter aſtringunt ex aqua communi decocta mox epota uelut in guayaco fit, huic morbo interdum æque atque guayacum proſunt; ferè ſimile eſt roriſmarini, Iuniperiq; decoctum, quod nuper in uſum uenire cœpit. Et qui hac uia incedit, multa alia tum ſimplicia tū commixta fortibus robur detrahendo, debilibus addendo, poterit inuenire: quæ non minus quam guayacum ſiue lignum ſanctū huic morbo conducent. Hæc quod guayacum a manifeſtis cauſis in morbum gallicū

E ualeat: ſimulq; quod ex aqua confectum, utilius ſit, & quia quanto per pauciora ſimplicioraq; tanto expeditior eſt curatio: ex tot propoſitis decoctis id quod ex aqua, & guayaco tantum fit, primo eſt, eligendum.

De occaſione decocti ex guayaco exhibendi. Cap. IIII.

IAm de illius occaſione differamus, ſi ergo morbus gallicus (uelut ante quoq; dictum eſt) ita ſe haberet, ut peciās eius materia maturationem per ſe reciperet, quā deinde aut natura ſponte ſua uacuaret, aut ars naturę uicem gerens uacuationis eius defectū ſupple-
F ret. Quemadmodū tertiana exquiſita, uariolæ, morbilli, & pleriq; alij huiuſmodi affectus ſe habere ſolent, non modo uanum, ſed ualde noxium eſſet, ſiue in morbi principio, ſiue in alio eius tempore, anteuertendo materiam uacuare tentare, priuſquā illam natura maturauerit, & ubi maturauerit, priuſquā ſtatum uacuandi tēpus quod naturę datur, prætererit, niſi forte ad maturationem ex ſe cōcitaretur ad modum: In hoc.n.ſtatu ſi ad exitum properaret, nec tamen exiret, quis adeo rudis eſt qui ei adminiculum quo foras educeretur, præbere nollet? Reſpondebis matu-
G rationē exſpectandā eſſe, ſed quomodo maturabitur, id quod naturam refugit, irritat, infeſtat, & ſui expulſionem accelerat? niſi.n. foras expellatur intus remanens aut præſentē morbum geminabit aut alium longè grauiorem inducet, ut enim foras exiens, morbum aut minuit aut tollit, ſic intus exiſtens, adhuc tamen geſtiens foras erūpere, & medica ope qua interdum ad eruptionem eget, non excitum, aut morbum, cui finem exiens imponere poterat, certe producet, aut aliquid omnino malū, intus relinquet, ſi itaque talis eſſet gallicus morbus, quale prædicti, non alijs pręſidijs quā ope naturæ interdū egeret, neq; itē
H ante illius maturationem (ſiquidē maturaretur) ægris aliquid exhibere conduceret, quod noxiam eius putredinem uacuaret, niſi forte ad uacuationē illa per ſe properaret, ſed quoniam ab his maxime differt, utpote qui ætate noſtra maturationē ſponte ſua nūq; recipiat, ſed ſicut aſcytes, hydrops.cancer, elephātiaſis crudus, id eſt naturæ cum refugiens, magis minuſue exiſtat, neque eius maturandi ſpes aliqua præbeatur: ſtultum eſt, & omnino inutile, atque pernicioſum, hunc eundem naturæ relinquere, maturandum, & poſtquam maturauerit, uacuandum, quippe quæ per ſe nunquam eum hactenus ante maturare, deinde uacuare ſolita ſit: Ergo quum in hoc morbo maturatio ſperare non poſſit, occaſio eius uacuandi atque omnino tollendi non mul-

to

to poſtquam incœpit (ut pleriſque placet) ſed in eius principio, & in reliquo tempore quãdocunq; ſeſe nobis offeret, erit: niſi aliqua ſymptomata ſuperuenientia curationem hanc aut illam, quoniam uarie curatur, impediuerint: quemadmodum animi defectio, extrema uirium imbecillitas, & huiuſmodi: his nanque exiſtentibus, neque cinnabari ſuffire, neque hydrargyro corpus inungere licet. ſed ad rem noſtram reuertamur. Quia igitur morbus gallicus ſuo quouis tempore uacuari poteſt, decoctum uerò guayaci eundem euacuet, nũc per ueſicam, nunc per aluum, nonnunquam per os, crebro per cutem multo aut uapore, aut ſudore citato, poſsitque non ut cinnabaris & hydrargyrus tum in uirium imbecillitate, tum in animi defectione (ſiquidem hæc a gallica lue gignantur) tuto dari præſertim ex Iure aliquo (ut ante monuimus) confectum. ſenſim enim morbi cauſam ſummouens, prædicta mala retundit ac ſuperat: ubi morbus hic dudum incœpit, & ubi iam progreſſus eſt decocti ex guayaco exhibendi, quod ad morbum ipſum attinet, opportunum tempus erit: Cæterum quia frigida anni conſtitutio eidem ualde aduerſatur, non enim finit foras expelli, quod ab hoc præſidio paulatim mouetur, ſiquis in media hyeme inquinetur, non inutile eſt hunc ſi fieri poteſt, ſuſtinere poſt hyemem uſque ad tepidiorem ſtatum, & in hoc ubi talis fuerit, dictum decoctum exhibere. in aliis uero anni temporibus paſsim dare: melius tamen eſt definente uere, quàm incipiente, melius incipiente autumno quàm deſinente. nõ malum æſtate media, niſi nimium æſtum excitet. alioqui Tempore hiberno quanquam arte in domibus paratur calidus aer: ars tamen in hoc ſtatu minus multo quam natura poteſt, ſæpeq; euenit ut ille (dum hi qui eundem calidum ſeruare ſtudent alieni aeris ingreſſum prohibent) in eodem loco diu clauſus, minimeque ſpirans craſſeſcat, ac putreſcat. quocirca mirum non eſt ſi interdum in Galliis atque alijs frigidioribus locis guayaci decoctum aut nihil aut ſero admodũ iuuet, ubi enim frigus adeſt, quicquid ad cutem uirtute ſua decoctum pellit, id intus coercetur, quominus exire queat: quia uerò uitiatum eſt, internas partes corrodit; hinc puſtulæ in carne rotundæ, planæ, nigræ, gignuntur, mox ulcera quę ad oſſa uſque penetrant, ac ſi terebra quis carnem illuc uſque perforaſſet. Quando igitur guayaci decoctum propinare conueniat hæc dicta ſint; modo illud non prætermiſerimus, quod ubi finiti ſunt dies quibus ſumi debet, rurſum purgare cor-

A pus (ut plerique nituntur) curioſum eſt, & minime neceſſarium: niſi forte aliquid ſuperfluum in primis uaſis, utputa in uentriculo, & inteſtinis interea cumulatum fuerit.

Guayaci decoctum an artis inuentum ſit, aut coniecturæ, aut experientiæ, aut opinionis. Cap. V.

Reſtat inueſtigare an id artis inuentum ſit, an coniecturæ, an neutrius, hoc eſt an experientię, aut opinionis: hæc namq; multum inter ſe differunt. Ars enim ſoli
B ſenſui innititur, quippe quę illud ſolũ ex his quæ ſunt, admittit, cui ratio ſecundũ ſenſum inuenta, ſtatim acquieſcit. At experientia eius eſt quod re uera quidem, & non adumbratim, nec ficte inuenitur: adhuc tamen quomodo ita ſit aut fiat, ignoratur: ſed opinio rei dubiæ ſemper eſt, ratione citra ſenſum affirmatæ aut negatæ. Coniectura uero ſimilitudo eſſe uidetur eius quod ab opinione, aut experientia, aut arte naſcitur, quę in futurum contingens nos dirigit: experientiæ exemplum eſt: a magnete ferrum attrahi: re nanque uera trahitur, ſed quomodo
C trahatur adhuc neſcitur. Artis uero: qui purgationis egeni, non ſitiunt, ij quum purgantur non quieſcunt, priuſquã ſitiant: id enim uerum eſſe iam compertum eſt, & ratio ſecundum ſenſum illi aſtipulatur. ſed opinionis ſpecimen eſt: cum calido hepate frigidũ uentriculũ plerunq; eſſe: id nãq; dubiũ eſt, & ratione abſq; ſenſu tale eſſe cenſetur: Coniecturæ, quæ artẽ imitatur exemplum eſt, ualde calefactis etſi nondũ febricitant, uictũ humidum conferre: hoc.n.a ſimilitudine eius quod ex arte dicitur, febricitantibus omnibus uictũ humidum conferre, accipitur; Coniecturæ, quæ experientiã: a ſuccino antequã
D tamẽ expertũ ſit, ſed ſimilitudine eius quod in magnete uiſum eſt, ferrum attrahi: Coniecturæ quæ ab opinione ſumitur eſt, poſito eo quod dicunt calidum hepar, frigidus uẽtriculus ſequitur, deinde aſſerere pulmones calidos cũ frigido corde eſſe: illud ab experimento quod uerũ eſt hoc a ratione quę titubat, ſumitur. Neq; aliquid prohibet quominus idem nunc coniectura, nunc opinio uocetur, mutato uidelicet reſpectu: opinio igitur ignorantiam, ars ſcientiam affert, opinio errorem, ars certitudinem experientia ſæpius quidem certitudinem quàm errorem, ſed coniectura, quia rem futuram atque contingentem reſpicit, nunquam ſine ambiguitate, nunquam ſine fallaciæ ſuſpitione eſt, ſiue ab arte, ſiue ab experientia, ſiue ab opinione naſcatur:

minus tamen fallax, quæ ab arte quamquæ, a, pura experientia oritur; minus ea quæ ab hac quã quæ ab opinione:hæc enim omnium maxime fallax. Ex his patet quantopere diſtent,ars,experientia,opinio, coniectura, ſed hæc obiter, ad rem noſtram reuertamur. uidetur enim omne artis inuẽtum his tribus egere, nimirũ occaſione ad illud cognoſcendum aut habendum prompta; experimento quod ubi ſit,non fictum,non incertum, ſed uerum certumq́; ſit; & experiẽdi modo,qui nõ difficilis intricatus dubiuſq́ue ſit, ſed facilis, expeditus, ſecurus; quis enim in artem aſcribet,id quod celerius fugit,quam,a,nobis cognoſci,aut haberi poſſit? quemadmodum ſiſtole in pulſibus:quis enim hanc uere ſentit? quemadmodum ẽt ſubitam ſyderationem, ac exolutionem interea prohibere dum repente fiunt: citius enim quam ſpacium & tempus detur quo illis occurratur,factæ ſunt:quis item alchymiſtarum experimenta pro auro efficiendo artis eſſe contendat? quæ nunquam uera, ſed adumbrata ſunt: nullo enim modo aurum unquam reddunt: quis præterea purgandi modum ex rhabarbaro, agarico,ſcamonio, & aliis tam ſimplicibus, quam cõpoſitis purgatorijs in artem referat? quanquam enim rhab.apud aliquem,& quantũ & quale oportet,forte ſemper purgat,atque in experiendo non uanum,non fictum,ſed uerum apud eundem perpetuo reperitur, occaſionemq́; ſui experiundi promptã nobis præbet:quia tamen experiũdi modus nondum ſenſui patet,nõdum ſecurus eſt, ſed adhuc obſcurus, periculoſus, difficilis,non artis inuẽtum eſt quod bilem purget:ſed aut nudæ experientię,aut coniecturæ quæ ab hac proficiſcitur: quum apud alios interdum non purget, interdum pluſquam oportet, interdum non quale opus eſt,purget. Quum itaque omne artis inuentum oporteat ut prompte commodeq́; inueniatur,ut uerum ac certum, & non fictum, atque incertum ſit, & facile,tutoq́;, & abſque periculo fieri poſſit:tale uero in morbum gallicum ſit guaiaci decoctũ; id profectò ſi ſingula perpendamus, artis erit inuentum,& non experientię nudæ neque opinionis, neque coniecturæ. Vt enim toties in ſuperioribus diximus, gallica lues affectio putris eſt in ſingulis corporis partibus,quæ tametſi nunc internas, nunc externas,nunc utraſque maleafficit,magis tamen in externas procliuis eſt,& ad cutim ſua ſpõte potiſsimum fertur. ſimplex uerò guaiaci decoctum(ut proxime diſputauimus)morbum hunc re uera ſanat, Sanat autem quoniam liquida ſubſtantia ſuſum & per omnia means,ea quæ liqueſcunt in corpore ſua te-

E nui aſtringente facultate compeſcit; ſanat item,quoniam ſua leui amaritudine, leuioreq́; lentore, omnem eius putredinem tollit,atque hanc ſecũdum eiuſdem naturam, ac morem per cutim euacuat:Inuentum igitur artis erit, morbum gallicum a guaiaci decocto ſanari. ubi illud ſimplex (ut admonuimus) fuerit: hic uerò ad cutim feratur, nulla intus parte peculiariter læſa mãnente; Quippe occaſionem ſui experiundi promptam nobis præbet, & ubi quis experitur, ita ſe habere manifeſte cognoſcitur,& apud aliquos qui eo utuntur, ſemper tale eſſe reperitur, atque modus quo id fieri ſtatuitur, F facilis non adumbratus, neque periculoſus exiſtit, adeo ut ſiquis illo recte utatur, nunquam in poſterum errare queat. Id quod ipſius artis eſt.Cæterum ad cutim repere morbum hunc oſtendit,ſi pilorum defluuium,ſi maculæ,ſi puſtulæ, ſi pruritus,ſi ulcera circa cutim oriantur: intus uerò nullam relinqui partem peculiariter lęſam, ſi nullus tumor, nullus dolor,nullum ulcus intra corpus percipiatur, ſi expulſiones omnes tum naturales,tum conſuetæ,pro ægri natura,& conſuetudine ſemper fluxiles ſint, denique ſi ægri corpus bene permeabile, ac trãſpirabile ſit: decoctum uerò rectè & oportunè admini- G ſtrari,ſi neque loci, neq; aeris frigiditas reſiſtat, ſed contra calor utriuſq; in partem trahat extrinſecam.Si deinde aut caro in tumorem attollatur, aut ſudor multus ſponte ſua citetur (non adiunctis(ut ſolent)Codicibus, neque circumfuſo aere intenſius calefacto) ſi ea quę ante infeſtabant,paulatim remittãtur,aut ſummoueãtur: æger uerò ſenſim ad ſuam naturam reuertatur:ſed contra impor tune tundari ſi intra.7.aut xj.dies neque caro tumeſcat, neque ſudetur, neque æger in melius proficere uideatur. Hactenus utrum artis inuentum ſit, quod guaiaci decoctum luem gallicam curet:Sed interim prætereũ- H dum non eſt, ęgrotis non parum prodeſſe poſſe,ſi uaſa ex guaiaco uelut ex tamariſceo ad lienoſos effingantur, quibus & fercula & potiones accipiant,ſi puluis ex eodem, quæ aromatum ſalisve loco utantur,uel in uocatæ trazeiæ locum addito ſaccharo fiat. Si uinum aliquod ex eodẽ ligno factitium quotidie æque atque ſimplex potent. hęc tria uerò ex rationis ſimilitudine proponi, nondũ tamen artis, aut experiẽtię inuenta eſſe, ſed coniecturæ, aut forſan opinionis hucuſque: Quidã laudant guaiaci flores ſaccharo conditos, utpote qui ultra alias commoditates, aluum quoque modice ducunt, alij germina tenerrima ſaccharo ſimiliter condita,alij ſyrupum ex foliorum eius ſucco,alii radicẽ: neque deſunt qui quotidie nouas mixturas,

nouosq́;

A nouoſque modos ex eodem conſtituant, adeo cupidus eſt nouarum rerum humanus animus.

Vinum paratur in hunc modum.

Rec. ligni limati lib. iiij.
corticis eiuſdem lib.ij.
Cardui benedicti (dicunt aliqui herbã tuream) lib.j.s.
capil.uener.
ſcolopend.grẹcorum
florum cordial.
fol.ſenẹ orient.
} an.lib.j.
ſacchari albi lib.iiij.

Excipe uaſe ligneo amplo, mox uini albi
B optimi quod tamẽ ferueat infunde lib. 150. ſubinde ſedulo claude ſine triduo ita manere, poſtea colo laneo quoad probe clareſcat transfunde, tum altero uaſe diligenter claude.

Aut Rec. dicta omnia, mox adde uuarum albarum quantum ſatis eſt ad uini albi dari lib. 150. tum ſimul miſce: mox tina aliqua conde quoad uinum clareſcat, quod ubi factum eſt, excipiatur altero uaſe diligenter obturato: Vtrumuis ubi guayaci decoctum primum datur, pro ſecundo præbetur: ſed quotidie donec ægritudo durat eodem uti, quia nimis medicamentoſum eſt, periculo
C non caret. Ideo tutius eſt hoc modo conficere. Accipe ligni guayaci limati lib. xij.
corticis eiuſdem lib. vj.
Vuarum albarum quãtum in lib. 4 ℥ 2.

Vini optimi clari liquetur, miſce, ſimul: tina aliqua excipe quoad clareſcat, poſtea dolio aliquo reconde, ſeruataq́; proportione auge minueue, ac pro ægrorum natura modo corticem deme, modo uinum adde, modo ſubtrahe. Id & ubi ſuſpicio gallicæ labis eſt, & ubi iam manifeſte labefecit, per omne tempus conſueti uini loco potari poteſt. Hactenus de ligni ſancti, ſiue guayaci notis, uiribus, modis, & uſu.

D

Quomodo nutriendi ſint qui decoctum guayaci ſumunt. Cap. VI.

Iam qua uictus ratione uti deceat quando potatur explicandum: quia uerò ipſa uictus ratio nõ ſolum cibo & potu perficitur, ſed ſomno, uigilia, motu, quiete, atque animi affectionibus, & aere ipſo, hæc omnia ſingulatim modo pcurremus; ſiue igitur hoc, aut illo guayaci exhibendi modo quis utatur, uictus ratione extenuante, niſi imbecillitas aliqua impediat, ſemper opus eſt, hæc.n. (ut 2. lib. docuimus) gallici morbi putredinem prohibet. Itaque nutriendi cauſa quidam tam in prandio, tum in cœna, præbent panis albi ualde cocti onc. iij. carnis ex gallina, aut gallinaceo, aut capone, aut perdice, aut turdo, & huiuſmodi aſſæ potius quã elixæ, tantundem: uuę paſſæ onc. ij. Aliqui panis biſcocti onc. iij. aut iiij. uuæ paſſæ onc. ij. Amigdalarum toſtarum onc. j.

Porrò unciarum numero neque cibum, neque potum metiri conuenit, quemadmodum, neq; uice una, aut altera, Refert enim qualis morbus ſit, quale cœlum, quæ regio, quæ ętas, quod anni tẽpus, quæ conſuetudo; In morbo qui plus uiriũ aufert, ſi nihil aliud impediat, plus alimenti quod facile feratur, per corpus plus inquam potus, ſorbitioniſue dari debet. Itemq; eo cœlo quod magis digerit, quam eo quod minus; plus etiam in regione hoc eſt in loco riguo, ubi fluida nutrimenta ſunt, quam in loco in aquoſo, ubi firma; quippe ptiſana ex hordeo leuiore pluſquam ea quę ex grauiore præbenda eſt; plus etiam potus aut ſorbitionis puero ſeruata proportione quam inueni, æſtate quã hyeme; ei qui multum potare, ſorbereve cõ ſueuit, quam ei qui non conſueuit; Contra uero edaci plus ubi, hoc eſt ſolidi firmiq; nutrimenti, quam potori, plus item ex locis riguis accepti quam ex inaquoſis: plus quoq; cibi hyeme quam æſtate, plus iuueni quam puero. ſed tum cibũ, tum potum, ſorbitionemve ſæpius offerre, expedit eo morbo q̃ plus uirium aufert, quam eo qui minus: ſæpius eo cœlo quod magis digerit, quam eo quod minus; ſæpius in regione ubi alimenta fluida quam in ſicca, ubi firma ſunt: ſæpius etiam puero quam iuueni: ſæpius ęſtate quã hyeme; ſæpiũs ei qui frequentius eſſe potareue ſolet, quam ei qui non ſolet.

De pane biſcocto dipirithen uocant. Cap. VII.

Biſcoctum uerò panem perpetuo præbere ſuſpectum eſt. Is enim tum aſtringit, tum ſiccat, atque eo peior eſt quo difficilius quã mediocris concoquitur: quocirca & his qui aluo aſtricta ſunt, & quia ſua natura nimis ſicci, & qui imbecillo uentriculo, & qui ſedentariam uitam agunt, noxius eſt: quod aſtringat, Celſus eſt autor qui lib. 2. cap. 29. aſtringit, (inquit) panis ex ſiligine uel ſimila magis ſi ſine fermẽto eſt, magis etiam ſi uſtus eſt, intenditurq́ue uis eius etiam ſi bis coquitur; quod ſiccet, & Hippocrates & Galenus ſuadent: Hippocrates quidẽ lib. de internis affectibus Hydropi enim prębet, unde facile coniectari licet, cæteris alijs ſicciorẽ eſſe: Gal. uero quinto de ſimp. cap. 9. quum de pane loquens inquit, ſed is modice coctus ſit oportet, nam qui plurimũ coctus eſt, quodammodo ſiccior eſt; quo.n.

magis

magis ab igne exuritur:ut 2.de diȩta etiam Hipp.innuit eo ſiccior eſt:quod uerò magis ægre coquatur, illinc conſtare poteſt, quod idem ex pari mole ponderoſior, atque grauior eſt,ſed ut his quos diximus obeſt, ita il lis,qui hac lue affecti,ſe multum exercent,& uentriculo humido, robuſtove ſunt, & qui huic quoque conſueuerunt, non parum prodeſt.

De carna aſſa. *Cap.* *VIII.*

EAdem ratio eſt aſſæ carnis: ſiccat enim magis quam elixa.Hinc Gale. tertio de alimentis cap.2.quę aſſantes (inquit) aut in ſartagine frigentes mandunt,ea corpori ſiccius dant alimentum,quæ uerò in aqua prȩcoquunt,humidius, ac xj.de ſimpl.in principio:inter eas carnes quæ ſalitæ non ſunt, ſic cior eſt,quæ aſſa eſt,quam quæ in aqua elixa. Quis ſtatim obiiciet ab Ariſt.meteor.4.toſta elixa humidiorem cenſeri ſed quum toſta intus humidior, foris ſiccior hoc eodem authore ſit, contra uerò elixa nimirum intus ſiccior foris humidior, maiorque ſit (ut experientia nobis oſtendit) huius externa humiditas quam illius interna: hinc ſit ut multo magis ſiccet toſta caro quam elixa. Ariſtote. meteorum 4. de elixis uerba ſunt ἐμπρότερα τὰ ἑφθὰ τῶν ὀπτῶν id eſt ſicciora elixa quam aſſa. De aſsis uero τὰ ἐκτὸς ἐμπρότερα τῶν ἐντὸς, τὰ δ᾽ ἑφθὰ τοὐναντίον. quod eſt, foris ſicciora quã intus, elixa uerò cõtra. Itaq; aſſa caro magis,quã elixa ſiccat. Simulq́; ſiquis id attẽdat,calefacit, atq; aluũ aſtringit: humiditas enim atque pinguedo, ut 2.de diæta inquit Hipp.per ignem aufertur: quo ſit ut quum in uentrem inciderit, humiditatem ex uentre trahat, & oſcula uenarum concludat, ſiccetque, ac calefaciat: quare trãſitus humiditatis ſiſtit:ſubinde difficilius coquitur, & propter acrimoniã quã ab igne acquirit:aridam choleram(ut Hipp. & Gal. acut. 4. innuunt) gignit, & ulcera ſi quã ſunt in ore,aut faucibus, irritat. putredinem auget: his qui ſicco uentriculo,habituq; ſicco,& non aſſueti,ac ocioſi ſunt: ualde nocet. Confert his quorum uentriculus humidus, aluus humida, corpusq; humidũ eſt:atque his qui tali cibo uti conſueuerunt; plurimumq; exercentur. In uniuerſum uerò ſi carnem aut propter neceſsitatem, aut propter conſuetudinem(abſtinere enim(ut ante diximus)magis expedit)ſumere oportet. tutior eſt elixæ quam aſſæ uſus: Nihil uerò differt hœdi ſit aut uituli, aut ueruecis, aut gallinæ, aut capi, aut phaſiani, & huiuſmodi:modo quȩ ſolita eſt, eligatur, prȩſertim ſi magis iucunda fuerit; ſed negligẽdus

E non eſt, qui cothurnices prohibet, utpote quibus ex ueneno ſumitur cibus, neque is qui palumbes, neq; item, qui animal Indiæ occiduȩ ibi Iuana uocatur,quoniam(ut nouarum Hiſpaniarum ſcriptores perhibent) eis qui morbo gallico affecti, iam diu liberati ſunt, ſi illud comederint, eundem renouat.

Quod morbo gallico affecti ſale omnino abſtinere debeant. *Cap.* *IX.*

CAeterum in hac re ſalubrior erit, ſi primum ea quæ putredinem mouere poſ-
F ſunt, prohibeantur, ſi ea quæ conſueta quidem ſunt, ſed huic morbo reſiſtunt,adminiſtrentur:Si ſal quoque (ut multi iubent)omnino præcludatur: licet enim is omnem ferè humiditatem ſiccando,putredinem a qui buſdam corporibus arcere ſoleat: ubi tamẽ intro ſumitur ab his quæ humida eſſe oportet,cuiuſmodi ſunt animalia omnia:tantum abeſt,ut huiuſmodi putredinem tollat,ut eã multo magis foueat:aut enim humiditatem omnem abſumit,aut modicam: ſi omnem, uiuere animal non poteſt:ſi modicam, calefaciendo, liquando ſimul & aſtringendo, quia humorem retinet, Tum nouam putre-
G dinem creat:Tum mordendo latentem irritat: ut experientia in his qui ſcabie laborãt, paſsim oſtendit.

Vt autem ſale abſtinere conducit, ita ſali tis omnibus ſiue carnibus,ſiue piſcibus,& ſi enim ſalſamenta (ut 2. de diæta docet Hip.) ſiccant, & attenuant, pleraq; etiam aluum le uiter mouent: ſale tamen ualde affecta,ſalis uires exerceant oportet. atque hæc de ſale ſalitisq;.

Sed committendum non eſt quominus hic ſale utatur, qui ſale ſemper uti,conſueuit, modo parcius atque frugalius quã aliàs alimentis illud admiſceat.

H *Abſtinendum etiam acribus, & oleribus, & lacte, caſeo, leguminibus, piſcibus, fructibus.* *Cap.* *X.*

NEc minus acria fugienda quam quæ ſalita ſunt, Nam & ipſa quoque pungunt, mordent, calefaciunt, & fluorem in affectis partibus conciliant. Exemplo eſt, porrum, Cœpe, allium, uinum uetuſtiſsimum, piper,gingiber,ſinapi,& huiuſmodi. Sic etiam olera, quibuſcunque paſsim utimur, uitare oportet, alia quidem quoniã acria ſunt alia uero quoniam nimis aut ſiſtunt aluum, aut prauè nutriunt,aut quia ſi multa ſumantur, nimis replent,nec ſinunt guayaci decoctum ferri per corpus: Sin exigua: nihil ferè nutriunt,

triunt,ideoq́; imbecillum corpus reddũt,ut
ſufficere curationi non poſsit. Sed cichora-
cea, & quędam huiuſmodi primum elixa,
mox ſale, oleo, aceto quemadmodum apud
nos in uſu eſt,condita, per quam modice &
perraro capere non admodum lædit. Fugiẽ
dum quoque lac,caſeus,& quæ ex lacte con-
ficiuntur, illud enim in putredinem quam
reperit facile uertitur, & quibus caput do-
let (ut aph.5.docet Hipp.) inimicum eſt·qui
uerò hac lue laborant,& capite ſępius dolẽt,
& eum putredine ferè ſemper luctantur.
Hic uerò cruditatẽ parit, cõcoctionique reſi
ſtit,atque his qui ſe potu impleuerunt,qua-
les eſſe oportet: qui guayaci decoctum po-
tant,non alius cibus(ut etiam Hipp.acut.4.
commonet) nocentior eſt. Neque nos tur-
bet,quod Auic.3.4. in elephantiaſi quam le
pram uocat,ſæuæ putredinis morbo,lac præ
bendum ſuadeat, aut enim à malo Dioſcori
dis interprete id forſan accepit,quod náque
interpres lacti, hoc author ſerò attribuit:
aut aliam indicationem, quam eam quæ a
putredine ſumitur (ut nos aliquando decla
rauimus) ſecutus eſt.

Cauere quin etiam legumina omnia ex-
pedit, omnia enim præter id quod ſingula
ſuum habent uitium, flatuoſa ſunt:quocirca
dolores qui cum téſione morbum gallicum
comitantur,augent;uitioſe nutriunt, & im-
becillum corpus reddunt.

Sed oua tum quia flatuoſa ſunt, ex parua
enim mole(ut 2.de diæta inquit Hippoc.)in
multam diffunduntur,tum quia ad coitum,
qui in hoc morbo magnopere lædit,homi-
nem irritant, prohibenda eſſe uidentur; re
autem uera,niſi uehemens ſitis adſit, neque
magna in uẽtriculo,& uicinis ei partibus pu
tredo, non temere dari poſſunt, alunt enim
(ut 2.de diæta monet Hip.) & robuſtũ quid
habent, illud quidem quia pullorum ſunt
lac, hoc uero quia animalium ſunt genera-
tiones.

At piſces nemo ferè eſt, qui in hoc mor-
bo non damnet, neque id immerito, ſiqui-
dem (ut multis placet) cito in putredinem
incidunt, ſiquidem etiam quoniam uel ex
angues,uel exigui ſanguinis ſunt, ac frigidi,
humidiq́; pituitæ gignendę magnam præ-
bent occaſionem:illud uniuerſum morbum
fouet:hoc diſtillationes,gummitiones,arti-
culorum dolores,qui eundem plerunque ſe
quuntur,auget.

Sic etiam fructus omnes uitandi: horarii
quidem quod in promptu putreſcãt,& mul
tum & uitioſum humidum ſuggerant. Reli-
qui uerò quod unà cum his eo ſint deterio-
res quo magis comedere non appetentibus
ſuadent. Præſertim in hoc morbo in quo po

A tiſsimum abſtinere conducit quum uerò cu
tis oculiq́; ab hoc morbo facile lædantur, fi-
cus ipſas præſertim ſiccas peculiariter fuge-
re oportet. hæ enim cutim facile inficiunt,
oculisq́; mirum in modum obſunt. pedicu-
los namq́; atque ſuffuſiones accerſunt. ſed ſi
appetitus omnino deſit,nihil prohibet tum
fructum aliquem præcipue uerò coctum, tũ
piſcem ſiue ſalitum,ſiue aſſum,ſiue fructum
ægrotantis gratiam,ſemel,biſue,modice ta-
men offerre.

*De potu in prandio & cæna dum guayaci deco-
ctum ſumitur. Cap. XI.*

B HActenus de cibo: de potu autem non ali
ter dicendum,quam quod antea dictum
eſt, Illud ſolũ memorauerimus,magis opor
tunum eſſe uti ſolo decocto quam uino;ſi ta
men id quoque potandum eſt,utilius eſſe al
bum,ubi id frequens eſt, quam nigrũ,& ubi
nigrum dumtaxat eſt; quod à nigro magis
recedit:& omnino ſiue album,ſiue nigrum,
quod magis conſuetum eſt. Sed id utilius
quod à ſexto menſe ad integrum uſque an-
num quod medię ætatis apud nos nunc eſſe
uidetur quam ualde uetuſtum: utilius quod
minus,quam magis odorum,quod paucife-
C rum quam uinoſum, ſubſtantiæ neq; nimis
craſſæ, neque admodum tenuis, nam ualde
tenue etſi leue eſt,caput tamen quod in hoc
morbo ferè nunquam non læditur,plerunq;
tentat;quod non dulce ſit,non acidum,non
auſterum,ſed inter hęc medium. Interea ſi-
lentio prætereundum non eſt, quod aliqui
& eſculenta,& poculenta omnia cum guaya
ci decocto miſcent, panem cum hoc effi-
ciunt,carnes elixant,fercula cõſtruunt, ſub-
inde ægrotis præbent: hæc enim niſi admo-
dem Iniucunda fuerint, quiſque utiliter ſu-
mere poteſt.

D *Summa quædam de uictus ratione ad eos qui
guayaco utuntur. Cap. XII.*

IN uniuerſum uerò quod ad cibum atti-
net parce comedere quam maxime con-
fert, modo talia, quæ communi uſu paſsim
habetur,& quę proxime non prohibuimus,
comedantur. ſed ne repentina mutatio fiat,
primis diebus ad quartum uſque expedit
quartam partem cibo ſubtrahere, inde ab
hoc ad ſeptimum, tertiam: a 7.ad 14. dimi-
diam, atque ita perſeuerare quoad ęger po-
terit ſufferre: ſin minus tunc ſenſim addere
primo, quartam, poſtea tertiam, poſtremo
dimidiam: Potum uerò ſolitum primo die
ſtatim mutare nonnunquam inutile; ſæpe ta
men noxium eſt; ſed conducit ei tantum de
mere,

mere,quantum ex primo decocto, tum mane,tum ueſperi ſorbetur, deinde ſenſim altero die mane ſemel, ſecundum decoctum bibere,ueſpere ſolitum, tertio autem quoniam repentina mutatio non æque in potu, ac in cibo timẽda eſt(ille.n.facile,hic difficile ſuperatur)ad ſecundum in totum tranſire,atq; id abſq; uino melius quidem, ſed ſi cum uino;tantum huius ad ſummum miſcẽdum quantum ſecundi uires non excedat. quum uerò cibi parſimonia diligenter ſeruanda nunc ſit,uanum eſt quærere utrum cæna quam prandium in hoc morbo uberior eſſe debeat,niſi quis mane magis quam ueſperi,aut contra comedere conſuetus ſit;vbi enim frugaliter uiuitur, ſubtracta uidelicet tertia uel dimidia conſueti cibi parte; quid differt magis ne prandeatur, quam cœnetur aut ne tantum mane, quantum ueſperi ſumatur? exiguus enim utrouis tempore cibus ſi neq; labor, neq; dolor ſequitur nihil eſt,quod impediat,quominus facile coquatur,quia tamẽ nox ipſa cænam ſequens morbum hunc ſæpe exacerbat, in hoc ſtatu, ſæpius cœnandum parcius, quam prandendum.

De ſomno,uigiliaque,ac de inanitione, ac expletione. Cap. XIII.

QVod ad ſomnum attinet, nihil aliud obſtiterit,noctu dormiendum, interdiu uigilandum.ſed ſi homo a prandio dormire conſueuerit,conſuetudo ſeruanda eſt; poto ſyrupo ſi ſomnus acceſſerit, mane quidem dormire ſinendus eſt, ueſpere autem minime,niſi forte ſudet.Interea igitur dum id decoctum ſumitur erga cibum, potum, ſomnum,uigiliam,(ita ut diximus) ſeipſum præſtare oportet,quoad uerò corporis purgationem,quidam 7.aut x.quoque ex antedictis purgatorijs,prout eis magis oportunum uidetur exhibent. Nos uerò ſi aluus aſtricta ſit, aut ſi parum reddat, nihil magis hactenus oportunum eſſe cognouimus,quã clyſterem ſingulis diebus mane aut ueſpere paulo ante cibum,hyeme quidem ex cõmuni oleo,æſtate uero ex uiolaceo,aut roſaceo ad integram uſque libram, huic ratio quoque conſentit. Inteſtina enim ſtercore uacuantur, quod ubi redundat, putres eius uapore pluſquam par eſt a decocto guayaci cuius natura eſt ad cutim ire, ad cutim trahuntur,morbumq; geminant, ſi clyſter renuitur,non oberit aloes uel communiter, uel alio quouis modo lotę ſcr. j. ſtatim ante prãdium ſumere, utq; cito liqueſcat aliquid primi,aut ſecundi decocti ſuper potare; aut ſi æger tum clyſterem,tum catapotia abhorreat,nihil obſtat eligere aliquid ex his quæ inter aluum mouentia ſupra retulimus præcipue uerò paſſulas dulces conditas aut electarium Alexandrinum quod ante deſcripſimus.Quidam ligni guayaci puluerẽ per id tempus maxime omnium commendant & hunc in modum parant, accipe guayaci diligenter limati ac triti dra.j.s. plus minus ue, decocti ex aniſo onc.iiij. hæc ſimul miſcẽt, ſubinde calida propinant quatuor aut quinque horis ante prandium nunc alternis,nunc ſingulis diebus,prout opus aluum leuiter ducere,eo die quo porrigunt guayaci decoctum mane intermitti iubent, ſed utrum id poſſit quod dicunt aut non, quia periculoſum non eſt cuilibet experiri licet.

De motu,& quiete. Cap. XIIII.

CVm exiguo quidem cibo non exercẽdum,ſed quieſcendum magis,nõ enim ſolum mala uictus ratio eſt, ubi quis multũ comedit & parum exercetur, ſed etiam ubi multum exercetur,& parum comedit. At ſi quis exerceri maluerit,multa enim exercitatio(ut ante diximus)huic morbo non leuiter prodeſt:is aucto prius cibo, exerceatur quanto maxime licebit.Idq; ante cibum hora una aut altera, poſt autem hora 6. uel 7. Terminus ſit, quoad carnes tumefactæ uel ſudant, uel parum abſunt, quin concidant, tum verò deinceps iterum atq; iterũ exercẽdum,ſi homo poſt exercitium non lædi,ſed aliquanto leuius ſe habere,alacrioremq; ſieri ſenſerit.

De animi accidentibus. Cap. XV.

QVum ſemper ęgros ſecuros agere cõueniat ut corpore tantum non etiã animo laborent,ſiqua ſunt,quę ubi nunciantur exaſperatura eorum animos ſunt,optimum eſt eadem ęgrotantium notitię ſubtrahere, ſi id fieri non poteſt ſuſtinere tum poſt cibũ uſque ad ſomni tempus,& quum experrecti ſunt, tunc exponere, ſiqua uerò corpus afficiuntur,ſimulatq; animum turbant,quẽadmodum uenti,æſtus,inediæ,ſatietates, uacuationes,expletiones, prouidere oportet; quoad eius fieri poteſt, ne contingant: ſin euitari nequeunt,moderari ne nimium aucta;nimium lædant. Itaque quum flatus infenſi ſunt,expedit ſe in cubiculo continere, quum æſtus vexat,locum refrigerare,aerem ſæpe mutare,ubi fames vrget, eſſe, ubi expletio,uacuare,vbi vacuatio,modice replere,ubi ſatietas,cibum differre,aut iuſculum aliquod tantum ſumere,vbi pigritia, excitari,negociari,huc & illic agi,ubi ira,quieſcere,ſtatim

re, ſtatim quidem ſed partem comedere ac bibere: ſomnum conciliare ubi metus aut triſtitia, uinum liberaliter potare, ſæpius plenum quam uacuum eſſe; quandoq; uti coitu, modo hunc neque labor, neque languor ſequatur, & quanquàm curæ omnes exiccant, atque hic morbus ſiccari poſtulat quia tamen illę humiditatem caloris innati pabulum abſumunt, quippe quę non alienā humiditatem; ſed propriam exiccant: non ſolum inutiles huic morbo ſunt, ſed ultra modum noxiæ: naturam enim a corpore, ad animum euocant: trahuntque: neque ſinunt eam corporis inſtaurationi intereſſe.

De aere. Cap. XVI.

AER (ut ante docuimus) non frigidus, ſed calidus eligendus eſt, qualis apud Indos habetur, unde primum hic morbus ad nos irrepſit, ut ſicut calidi cœli clementia aut uerius conuenientia, mitior exiſtit, ita hic quoque reddatur cui accedit quod ſpōte ſua (ut etiam declarauimus) ad cutim fertur, quantum uero frigidus aer intro cōtra naturam pollit: tantum calidus ſecundum naturam extra trahet, eſt uero aer ipſe corpus noſtrum perpetuo ambit, ac ſemper attrahitur, ubi tamen asſidue mutatur, & expiratione ipſa & tactu cutis uniuerſæ uapores tum qui circa uetim, tū qui in thorace ſunt, plerumque abſumit, & corpus euacuat, tangens enim atque apprime adhærens, niſi admodum humidus frigidusue ſit, ubi ſæpius innouatur, ſimulq; a corpore decedit, ut aqua crebro fluens, lauat, abſtergitq;, ita hic uapores corporis ſecum trahit & purgat; hic pannus laneus ſitu inquinatus, aeri aperto expoſitus, ſitu purgatur, ac ex craſſo tenuior redditur, contra ſi loco aliquo claudatur ubi aer non ſpiret, præter naturam humectatur, craſſeſcit, ſituq; primū obducitur, & ſi poſtea putreſcēdo ſicceſcat adeo quod aer clauſus quodāmodo replet, id apertus uacuet. Vnde hic in multis uiuentibus appetitum mouet, ille tollit, hic uegetum, uiuaxq; corpus, ille marcidum torpidumq; facit; Quanquàm igitur in hoc morbo parum comedere ſemper expedit, in aere tamen aperto, quo maior fit, reſolutio; eo magis comedere conuenit: in clauſo autem, quo minor, eo minus. Itaq; ubi decoctum id ſumitur, ſi ſe in cubiculo continet æger, cibum quoad eius fieri poteſt, ſubtrahere debet, atque hunc qui facilius deſcendat, eligere, ut eam quæ ab aere ita clauſa ex pletio fit, aliquantulum imminuat. ubi uerò Foras quotidie prodit, paulo liberalius eſſe, & ea præſertim quæ ſolidiora fuerint, poteſt, ſi non alia de cauſa, certe ut aeris reſolutioni ſufficiat. Sed illud magnopere attendum eſt, primum quod locus quē æger inhabitat, in altum ęditus ſit, concameratus quidem ſuperne non ex muro ſed ex lignis Ille enim loci mucorem fouet; Hæc contra abſumunt. Inferne pauimentus (ut moris eſt) ex lateribus, qui tàmen non teſtudineo muro, ſed tabulis crabibusq; ſuſtineantur, Soli item orienti altera feneſtra pateat, altera occidentem aſpiciat, qua Sol oriēs ſuis radijs uapores qui in eo clauſi ſunt, foras propellat, ut hinc inſpiratio, illinc expiratio ſequatur, obſeruādum etiam quod qui foras exire nolit, hic ubi aer quietus ſerenusque fuerit, tum apertis feneſtris Soli præſertim orienti cubiculum vniuerſum indies patefaciat, Sol enim loci humiditatē ſiccabit, mucoremq; omnem ferè abſumet, tanto autē melius, quanto ſalubrior eſt oriens, quā meridianus, aut occiduus; qui uerò foras prodit, is a flatu præcipue frigido ſe diligenter defendat hic enim uitioſos halitus, quos decoctum ui ſua deducit ad cutim, quia frigidus eſt, non ſinit extra mitti, ſed eos intro repellens, in ipſam cutim impingit: quā obrem illi hanc circa retenti, utpote aeres, atque mordaces rurſus eam, alioqui ante mūdatam exulcerant. de uictus ratione quæ guayaci decoctū potantibus conuenit. hæc dicta ſint.

FINIS LIBER QVINTVS.

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII, PHILOSOPHI AC MEDICI PRAECLARISSIMI.

LIBER QVINTVS.

De Sarzæ parillæ notis, & electione. Cap. I.

IAm ſarzę parillæ, atq; radicis chinarũ decocta per eaſdem rationes, quibus adGuaiaci proxime vſı ſumus examinemus, ſimulq́; tum unctionem ex argento uiuo, tum ſuffimentum ex cinabari ſimiliter expendamus : Sed ſi prius admonuerimus, quod ut in guaiaci decocto, ita in ſingulis his quædam pręire quedam ſubſequi oportet, quo circa ubi uentrẽ lenire, aut corpus pręparare, purgareue, aut uenã ſecare, aut uictus rationem inſtituere propoſitum eſt, tum ad ea quę ſecundo libro de corporis lenitione, de præparatione de purgatione de uenæ ſectione, de cibo, & potu, & reliquis tradita ſunt, recurrendum. His igitur ac ſi rurſus expresſiſſemus hic poſitis ſatis ſit primum horum omnium ſingillatim notas, electiones modos, quot & qui magis eligẽdi ſint, exponere, deinde quænam utendi occaſio poſtremo utrum artis inuenta ſint, aut experientiæ, aut neutrius.

A Sarza parilla exordiemur, aduehitur quidem hæc ex Luſitania, ac Hiſpania citeriore, illuc (ut putant) ex terris nuper inuẽtis in exiguos faſciculos ſarmentorum more, quibus Romani utuntur, congeſta; huius decoctum ſubſtantiæ eſt ut plurimum craſſæ, coloriſq; ſubrubri, & aquæ ex hordeo, aut ſeri caprini ſaporem præſeferre uidetur. Eſt radix longisſima, teres, gracilis, Smilaci aſperæ prima fronte non disſimilis & ſecundum quoſdam fermę eadem. hoc tamen differens, quòd nec æq; ſpinoſa nec æq; ſecundum corticem lenis atq; illa eſt, ſed rugoſa ſecundum longum, & aſpera, niſi forte uetuſtas id pręſtet, raris quibuſdam articulis inſtar radicis arundinis, ſed longe minoris, ex quibus exiliores appendices exeunt diſtincta, cortice foris interdum albido, interdum ſub nigro, Sæpius ſi ſaliua obliatur ſubrudo ad cinereũ, intus uero fere ſemper albo ad terreum, ubi uetuſtior eſt nõ ægrè frãgitur, fracta uero ſtatim puluerẽ ceu farinæ. florẽ reddit intus ligno- F ſa, lenta, fractu contumax, circum circa ſub pallida, interius uero nimirum in ipſo exquiſitè medio maximè alba, minineq́; tenax, ſapore tota imprimis leniter acuto, ac ſubamaro ſed ſtatim euaneſcẽte, quæ ſi diu ore teneatur in leuem quemdam lẽtorem ſubdulcem ac ſi triticum manderetur, atq; in exiguam aſtrictionem deſinit, ille ut ore ſentitur, ita ubi decoquitur in uaſis fundo perſpicitur. Hæc licet exigua ſiue dulcedo, ſiue aſtrictio cognoſcitur, & ubi decoctum guſtatur, & ubi radix diu manſa expuitur, in lingua enim tum aliquid quod lenit, & ad naturæ ſtatum reducit, tum ſiccitas quædã relinquitur, quæ læniter contrahit: quo fit ut Sarza parilla primum quidem acuta G ſit ac ſubamara, deinde uero pauxillum lenta, ſubinde ſimul et aſtringens, ac (ut quidã putant) calida gradus primi, ſicca ſecundi, eligenda uero quæ magis flexibilis, quæ colore ſubrubro ad cinereum, & quę ubi frãgitur farinam, aut puluerem non reddit.

De Sarzæ parillæ modis, ac uiribus. Cap. II.

MOdi ex decocto ſarzę parillę tot ferme ſunt, quot Guaiaci, immo plures, quidam enim Guayacum illi admiſcent, atq; ij ſimiliter probabiliores, qui cum aqua, ſine uino, ſine purgatorijs exbibentur, ſimiliter etiam coquuntur, ſed non ſimiliter cõponuntur, ratio enim menſuræ mutatur, H non in potando quidem, ſed in diſponendis materijs, nam ut ibi pro qualibet guayaci uncia, aquæ libra una ponitur, ita hic pro ſarzæ parillæ uncia una ſi recens ſit, aquæ libre.iij. ſin uetuſta libræ.ii. Referemus primo ſimpliciorem atq; communiorem modum, ſubinde, utrum ab occulta qualitate agat, poſtremo utrum artis inuentum ſit, inueſtigabimus. Itaq; præmisſis alijs quæ opportuna ſunt, ſimplicior modus conſtat ex.

Sarzæ parillæ recentis.unc.ij.
Aquæ communis lib.vj.

Infuſa ſimul, & bene tecta 24 horis ſeruentur, deinde bulliant, quoad lib.ij.aut.iij. ſuperſint, prout magis, minuſq; ſiccare in animo fuerit, poſtea colentur: huius co-

lati

lati exhibentur unc.vj. plus, minusue tum in aurora, tum ueſpere quatuor horis ante cibum, ſed ſemper calide, nunc 14. nunc 20. nunc 24.diebus.neque enim ſarzæ parillæ decoctum tot diebus accipitur, quot guaiaci, ut namque id plerumque diebus 40, ſic illa non amplius 24. citius enim illius uires à ſubiecto corpore hebetantur,quàm guaiaci, licet enim illa celerius,id uero tardius agat,illa tamen imbecillior,id robuſtius eſt,quamobrem uires illa citius amittit,id diutius ſeruat,ſed ad rem naturam. Rurſum accipiunt dictam ſarzam,addunt aquæ communis lib. viiij. paulo poſt leuiter coquunt,id ſecundum decoctum appellatur potus loco, & in prandio, & in cæna nunc per ſe ſolum,nunc modico uino admixtũ propinant.In cæteris omnia,quæ de guayaco diximus obſeruant.Hic modus, & communior, & ſimplicior eſt,prodeſt quemadmodum guayaci decoctũ omnibus lue gallica inquinatis, ſed quantò quàm illud tenuiorum partium eſt, tanto celerius auxiliatur,potiſsimum uerò his,quibus caput inſigniter dolet, poſtquam guayaci decoctum ante exhibitum,aut parum,aut nihil contulit.Adde etiam quòd(ut cuidam placet) ulcera,& circa ſedem rhagadia,multò celerius, quàm decoctum curare,& gummitiones diſſoluere conſueuit,ſtatim ubi ſorbetur, calorem in thoracem,in faciem,in caput mouet,qui tamen ſi eum non ui, ſed ſpontè ſudor ſequatur, momento durat;ſi non ſequatur, ſæpe intus relinquitur,& ſitim accendit,pręſertim ſi circumfuſus aer calidus quoque fuerit, alioqui ſi frigidus ſit quia uitioſam materiam per cutim uacuari prohibet,nunc cuti impingit, & pruritum intolerabilem excitat,nunc interius repellit, & interdum capitis grauitatem diſtillationẽ in thoracem,& ſputa,& tuſſim, & ſpirandi difficultatem accerſit,interdum quoq; uentriculi grauitatem,& nauſeam,quia etiam leuium, & ſubtilium partium eſt, Ad extrema corporis promptè fertur,& quia ſimul imbecilles habet uires, humorem,qui illuc repit,à proprio eius impetu non diuertit, ſed ſi ad exitum tendit illum accelerat;ſin aliò qua exire nequit,ibidem impellit,& minimè diſcutit,ut pote,quę ſuo lentore,atque dulcore non poſsit humorem, qui in alto inſedit,& exitum facilem nõ habet,euacuare,quamobrẽ,& altrithidi,& podagræ ut plurimum officit. Quibus thorax,aut uentriculus infirmus eſt,niſi ſudauerint nunquam non obeſt, quemadmodum,& his, qui tumultuoſa præter morem inſomnia patiuntur,& his,qui nimium uigilant; & qui capite uelato uim ſibi inferentes ſudare nituntur,nam ſpiritu ipſos diſſolués ſæpe uentis turbationem quandoque inſaniam affert,ſi quando etiam ſudorem non mouerit, alui fluorem non raro accerſit,quippe illius decoctum, triduo, quatriduòue intus retentum poſtea putrefactum ueluti purgans medicamentum uentrem ſoluere conſueuit,id quod & ſi quidam uini potu tum in prandio, tum in cæna & hoc decocto ſublato ſe curaſſe putat, curauit potius quoniam intermiſit quàm quia uinum potui dederit,atque hic alui fluor quo citius excitatur,eò minus moleſtus; ſed quo tardior eſt, quia putrefactionem longe maiorem ſequitur, eo deterior eſſe ſolet, deniq; ſarzę decoctum ſi ſudorem non mouet,parum iuuat; ſin mouet, apprimè confert: quidam non modo gallicam luem ab eiſdem ſuperari tradunt, ſed etiam diſtillationẽ aliam quàm à gallica lue natam à capite in ſubiectas partes ſalſam, atq; aërem, cancros itẽ nõdum ulceratos,& omnino tumores omnes curatu difficiles,quia etiam ſi puluis inquiunt ex pari eius portione, & radicum ruſci conficiatur deinde 40.diebus aduſq; dra.i.cum uino albo ſuaui propinetur,ſtrumas cõtumaciſſimas ſummouet,ſin radicum ruſci loco myrice ponatur,& ſimiliter potui detur lienis tumorẽ ſanat.

Aluis modus habet ſarzæ parillæ unc. iiii.
Corticis ligni guayaci unc. ij.
Aquę ſimplicis libr. x.
Vini albi optimi lib. v.

Infundunt per 24.horas,deinde coquunt quoad libr.x. ſuperſint, poſtea colant,ex hoc colato propinant unc.viij.plus, minus calidũ mane,& ſero 4.horis ante cibum.

Adhæc accipiũt dictam ſarzam, & ligni corticem,addunt aquę communis, & uini tãtundem coqunt ad tertiæ partis decrementum,mox colant,colatum in prandio,& cœna pro potu præbent.Profecto niſi uini mixtura,ſicuti de guayaco dicebamus,officeret,non inutile eſſet,ubi ulcera humidiora ſunt,conduceret etiam adulto magis quam puero; & uiro magis, quam muliere.

Alius modus,capiunt ſarzæ parillæ minutim inciſæ unc.ij.paſſularum unc.iiij.ſenę unc.iij.aquæ ſimplicis lib.xij.mixta ſimul 24. horas ſeruant,deinde coquunt,ad tertiæ partis uſque decrementum,ex hoc exhibent unc. vi. plus, minusue in aurora calidum ſemel tantum per ſingulos dies.Hic modus inutilis eſt quoad ſarzæ facultatem, non enim ſinit illius decoctum in corpore immorari quantum oportet.Quinimò cito ducens aluum eaſdem frangit, & ſummouet forte iuuaret,quia ſenſim purgat, ſed id adhunc ambiguum eſt,& non ſarzæ, ſed alterius facultate iuuaret;ſicuti modus ille qui habet pulueris ſarzæ parillę unc.viij. foliorũ ſenæ unc. iij. ex hoc unc. i. cũ uino aut iuſulo aliquo ſingulis diebus ieiuno præbent corpus immodice uacuat proinde nonne ſinit ſarzam in corpore im̃morari, & uires ſuas exercere ita ut ſiquando

prodeſt,non ſarzę,ſed alicuius alterius ope,proſit hæc de ſarzæ parillæ modis, ac uiribus.

De occaſione propinandi ſarzam parillam, & an ab occulta, aut manifeſta qualitate proſit. Cap. III.

NVNC quænam occaſio ſit eius exhibendæ, mox utrum ab occulta qualitate(ut omnes exiſtimant)an à manifeſta conferat, inquiramus,ſanè occaſio eadem eſt,quæ & guayaci,ſed ut uiribus eſt imbecillioribus, ita ſtatim anni magis calidum poſtulat,& morbum,aut natura ſua mitem,aut incipientem, aut declinantem. uel ex toto,uel ex parte.Modo per hæc tempora is quoque imbecillis ſit. Ideoque ſi guayaci decocto morbus deſerbuit,non inutiliter exhibetur,ſi pilorum deſtuuium, ſi puſtulæ hominem infeſtent, nulla intus parte peculiariter læſa mirum immodum iciuit.hæc de occaſione Quòd uerò non ab occultis, ſed à manifeſtis cauſis illius auxilium ueniat,tentandum(quenadmodum ubi de guayaci decocto diſputabamus)inueſtigare.Quia enim guſtatu primo ſtatim acuta,& ſubamara ſentitur,atque ſtatim ſentiri deſinit, aque commixta per corpus uniuerſum repentè diſtribuitur, præſertim ſi adhuc etiam caleſcens bibatur,& calorem in thoracem, in faciem,in caput ſequente ſudore mittet,mox omnem alienum temperabit,deinde leuis aſtrictionis ope intro magis ſubiens, & liquationi reſiſtens,ac ob tenuem lentorem ſubdulcemq; ſubſtantiam, quicquid illi obuiam fiet (modo non ualde contumax ſit)lauabit,abſterget,ac uacuabit; cum enim multò remisſior, longeque fugacior eius amari ludo ſit quàm lentor, & quàm dulcedo,non amaritudine ſua,ſed,dulcedine, ac lentore ſuo morbi gallici putredinem uacuabit,& finiet,dulcedine quidem lauans,lentore autem abſtergens,& purgans:dulce enim (ut 5.de ſimpl.cap.26.Gal.inquit)concoquit,laxat, rarefacit(ut uerò ſect. 23. prob. 40. Ariſt.) humor dulcis lauare poteſt,atqui letor inſignis in altum ſubire,& omnes corporis partes penetrare quidem nequit,denſa nanque tenacitas reſiſtit,& obſtruit,ſic enim à lentore forſan excretionem retineri Gal.aph.2 18.tradidit, ſed ſi exiguus,hoc eſt tenuis remiſſusque fuerit, tantum abeſt ut obſtruat,ut abſtergat ſimul,& purget, ut enim primum membris adhæret, & infigitur ita ſubinde ab his ſenſim ſummoueri, ac euelli facile poteſt; ubi uero tum, quia miſtus aque eſt, tum quia ſponte cedit amotioni iam auellitur. tunc ea, quæ præter naturam in his inſederunt, infarctaque ſunt, ob ſuam tenacitatem,qua illis coniungebatur ſecum trahit, & im munditijs,ac ſordibus libera relinquit, ſic forte

E Dioſcor.refinas aluum mollire,pectoriſque uitia purgare dicebat,ſic etiam Gal. 2. de alimentis,pruna,maluaſque uentrem ſubducere, tum humiditate ſua,tum lentore,& lib.3.partes animalium extremas ob lentorem facilius per aluum deiici.ſic Ariſt.quoque ſect.23. probl. 40. quædam lentore ſuo purgare,quemadmodum trunculi, & quæcunque mucoſa ſunt, ut enim de lentore non uehementi, ſed remiſſo dictos authores nunc loqui probabile eſt, ita lentorem leuem abſtergere, atque purgare, inſignē uerò infarcire, atque obſtruere aſſerendum. Quocirca ſarza parilla quoniam primo acuta eſt,& ſubamara,ſi aqua commiſceatur per uniuerſum corpus promptisſimè fertur, & licet ſu-

F bito deſinat tum amareſcere,tum acris eſſe,non tamen penetrare ceſſat, ſed eò penitius ſubit, quo leuior aſtrictio(ut antea docuimus) ſubinde ſequitur, & adhuc aſtringens liquationi, quam morbus gallicus mouet, reſiſtit: ſubdulcis uero, & lenta remanens ſua quidem dulcedine partes ipſas abhis quæ ſuperficie tenus hærent, iacuat; lentore autem, quæ altius inſederunt, expurgat. Hinc ſatis conſtat unde agat ſarza parilla, nimirum à manifeſtis cauſis, & non occultis, ut omnes hactenus exiſtimarunt.

G *Vtrum artis inuentum ſit quod ſarza decoctum luem gallicam ſanet. Cap. IIII.*

RESTAT an artis inuentum ſit decidere, id enim contra, tum adduci poſſunt, quæ aduerſus guayacum proximè adducebantur, tum quod debilium uirium exiſtens, ut parum ualere in gallicum morbum, ita minus artis inuentum eſſe uidebitur:uerum his prętermiſſis, quæ de guayaco dicebamus, quia ſarzæ amaror, ac acrimonia ſtatim euaneſcit quia &ſi lentor, & dulcedo uterque durat, uterque tamen exiguus eſt, quia etiam aſtrictio adeo eſt obſcura, ut nonniſi magna eum attentio-

H ne ſentiatur: adde quod in eius decoctum duplo plus aquæ miſcetur, quam in guayaci; copioſior uero aquæ mixtura, ut illius uires magis disſipat, ita quia debiles ſunt, maximè proſternit: hinc ſequitur, dicet aliquis, quum eius decoctum gallico morbo prodeſſe reuera iam expertum ſit, huic autem experimento nulla planè ratio aſtipulari uideatur, non artis, ſed puræ, nudæque experientiæ id inuentum eſſe. Huic reſpondendum, ſarzam parillam aduerſus gallicum quidem morbum pollere, ſed non aduerſus omnem,

ſed

ſed aduerſus eum (ut ante diximus) qui ſua natura mitis eſt, aut incipit aut inclinat, aut ſiquidem ſæuus fuerit, aliis tamen remediis attritus, atque ſubactus adhuc hominem infeſtat: neque ſequi, quia contra uehementem, atque immitem non ſtatim ualet, artis inuentum eſſe non poſſe, ualet enim contra mitem, & contra eum, qui ante immanis erat, deinde uſu guayaci, atque aliorum remediorum ſæpius agitatus, atque comminutus, adhuc tamen urget, & guayaco, quia ei natura iam aſſueuit, non obedit. Hinc forte uini magnam in morbum gallicum habere ſarza parilla creditur, utpote, quem guayacum non ſanarit, hæc poſtea ſanet; ſanat enim immanem, quem guayacum aut quid huiuſmodi ante mutauit, mitigauit, atque diſſoluit: non ſanat uero, ſi ſtatim contra illum ab initio ſumatur. Hęc de eo quod dicitur contra omnem gallicum morbum ſarzæ parillæ decoctum non ualere, proinde artis inuentum non eſſe, quod autem, & eius amaror, & acrimonia citius diſperdantur, quam illorum facultate quippiam agere queat, id non prohibet quominus artis inuentum exiſtat, non enim amaritudine, neque item acrimonia luem gallicam ſuperat, nam ut utraque repente ſentitur, ita repente refugit ſenſum, quocirca ſtultum eſt aſſerere, quod per ea agat, per quæ agere ſenſu percipi nequit, ſed agit Lentore, & dulcedine, & aſtrictione, quæ facultates nunquam in ea non ſentiuntur, ſiue ipſam per ſe ſolā, ſiue illius decoctum experiamur: ſed obiiciunt, hę omnes ad eo exiguę ſunt, ut luem gallicam euertere nullatenus poſſint, At ij deſinant obiicere, quoniam iccirco poſſunt, quia exiguæ ſunt, alioqui ſi ualidæ eſſent, multo magis impedirēt, quam iuuarent, quia enim morbus gallicus putreſacit, liquat, & præter naturam calefacit, inſignis aſtrictio, amplus lentor, multa dulcedo, hæc quidem quia, putrefacienti cedit, lentor autem & aſtrictio, quia tranſpirationem prohibent, & obſtruunt, putredinem ipſam ad ſummum deducunt, deinde calore aucto liquationem ex accidenti geminant; Quanto igitur exilior tum lentor, tum dulcedo, tum aſtrictio eſt, tanto magis tale decoctum proficit. Cæterum quod aqua copioſior in huius decocto, quam in guayaci, uires eiuſdem, quum exiguæ ſint magis extenuet, & ſubinde tollat partim quidem recte, partim uero non recte dicitur, quædam enim menſura in omni decocto eſt, quam ultra, citraque uires eius, quod decoquitur conſiſtere nequeunt, intra uerò, (ut infra quoque narrabimus) lon gè lateque patent; non enim unico numero aſtringuntur, licet itaque nunc copioſior ſit aqua, in ſarzę decocto, quàm in guayaci, re-

A manet tamen facultas in ipſo, & lentoris, & dulcoris, & aſtrictionis; ſi quis enim illud ore diu, attenteq; teneat, hæc omnia facile comperiet; neque tamen quicquā prohibet, quin in futurum cum minori aquæ quantitate con fectum propinari poſsit; quemadmodū guayaco eueniſſe cognouimus: multo enim plus aquæ olim, quam nunc illi miſcebant, ſed paulatim uſu, & experientia eam minuerunt, copioſior igitur aqua ſarzæ uires ſubtrahet, ſi menſuram excedat, ſin minus modo intra menſuram contineatur, uel multa, uel exigua ſit rectum non eſt, quod in contrarium aſſere B batur. Ergo cum gallica lues, (ut toties diximus) affectio putris ſit, quę potiſſimum ulcerat, liquat, & calorem accendit, & in ſingulis corporis partibus, maximè uero in extremis, exiſtit, ſarzæ decoctum ſubſtantiæ quidem tenui, hoc eſt aquę commixtum in omnes partes promptè ſubibit, ab amaritudine enim, & acrimonia penetrationis initium primo accipiet, quia uero hæ ſtatim pereunt, à ſua leui aſtrictione (ut proxime declarauimus) finem aſſequetur, & aquæ præſertim ope calorem omnem temperabit, dulcedine putreſcētium partium ſumma abluet, lētore profunda abſterget, atque purgabit, aſtrictione nō ſolum penetrationem adiuuante, ſed liquationem C quoq; cohibente. Quocirca ſarzę decoctum luem quidem gallicam euertet, ſed quia debiles ſunt eius uires non niſi mitem, aut incipientem, aut declinantem, aut omnino ſi ſęua fuerit, poſtquam aliis remediis ante demiſſa, deuictave ſit, euertet. quoniam igitur iudices id experiri quis poteſt (paratum enim fere ſemper eſt) expertus autem, reuera ita eſſe comperiet, & experiendi modus non difficilis, non confuſus, non periculoſus exiſtit, ſi nanque ſudorem prouocarit, aut cutim in altum extulerit & conferat, ægerq; bene toleret, tutiſsimus eſt. His uero tribus con ditionibus aliquid eſſe artis inuentum, (ut D proxime oſtendimus) aſtruitur, quod ſarzæ decoctum luem gallicam ad extima naturaliter erumpentem, & mitem aut ſæuam quidem: ſed iam labefactatam depellat: artis erit inuentum. hactenus de ſarza parilla.

De Chyna radicis notis, & electione: Cap. V.

HAec affertur ex Chyna loco amplíſsimo, maioribus noſtris incognito, iam pridē reperto, niſi forte ſinarum regio ſit: radix eſt foris ſubrubra, arundinis radicum ſpeciem prę ſe ferens, ſed intus ſuber eſſe dices, denſior tamen eſt & ſuctu facilior, colore uulgaris acori ſed remiſſo, ſapore atque odore (ut aiunt) aromatico: utroque ſanè perquàm mo

dico: quippe ſapor adeò adumbratus eſt: ut quam radix lentiſsime manditur, uix ſentiatur: quum decocta eſt, paulò magis: hic ſubacido ſimilis in acrem deſinens aliquibus eſſe, aliquibus non eſſe uidetur: aliquibus ſubamarus: aliquibus qualis in zingibere, aut galanga, quę uim ſuam iam exhalarit; talisq; ſemper in dicta radice inueniri. ac licet interdũ euaneſcat, ſtatim tamen reuerti, atque differre ab eo qui in ſarza parilla percipitur, quoniam ille ſubitò quidem ſentitur; ſed poſt ſubito deficit: neque in decocto unquam apparet; eoque magis ab illo differre, quo ſępius hic quam ille linguam pungit, ſi longo tempore ſenſim mandatur: licet utriuſque punctio leuis omnino ſit & imbecilla. Aliis uerò hæc minime probantur, quinimo apiam, hoc eſt ſequalem & inodoram eſſe contendunt: nam quòd aromata oleat, id contingere dicunt, quia cum his ad nos delata eorundem odorem imbibit. & odorata fit: Vtcunque tamen, redarguendi nõ ſunt qui ſaporem, odoremque in hac radice conſtituunt: Vterque enim non admodum obſcure ſentitur, ubi quis eius decoctum quod ex aqua fit uel pitiſſat uel olfacit. Sed quum aliquibus odor eius (ut dicunt) aromaticus ſit, aliquibus nullus: & ſapor aliquibus ſubacris, paucis ſubacidus, paucioribus ſubamarus, neque tamẽ ſenſus his admodum aſtipuletur: hæc tanquam ambigua & tanquam parum proficientia ad id, quod nunc quærimus omittamus, quę eui dentia ſunt ſubſcribere conuenit: itaque ſcire licet, quod ſiue radix ipſa ore teneatur, ſiue eius decoctum guſtetur, manifeſte ſentitur & modice ſiccare, & leuiter aſtringere, & in eiuſdem decocto Lentorem quendam ualde tamen debilem, ſępe reſidere ſaporem, odoremque decocti ex hordeo; quod apprimè ſincerum, & optimè ſiccum eſt referre, ſed hoc diſtare, quod ſapor, odorque huius, multo gratior eſt, & quodammodo magis tenuis, magisque in linguam ſubiens, & ueluti leuiter acutus, prȩſertim ſi calidum potetur. Probatur quæ dẽſior, quæ magis ponderoſa, quæ nulla teredine, aut carie, aut odore, ſaporeve malo infecta eſt, & omnino, quæ recẽtior eſt, adulteratur terra quadam rubra, cum aqua ferueſacta, & oblinita, Quæ notę ſint radicis Chynę, & quænam eligenda ſit, iam ſatis eſt dictum.

De Chynæ radicis modis, uiribuſque.
Cap. VI.

MOdi eius decoquendæ, non æquè uarii ſunt, ac ſarzæ parillæ, lignique guayaci: ſed ut plurimum ſimplices, ex aqua, & radice tantum, ita ut his duobus ſeruatis ſola ponde

E rũ ratio mutetur, forte quia non adhuc apud omnes medicos, ęque in uſu eſt, atque ſarza parilla, guayacumque: ſimiliter enim uariè miſceretur, adeo enim inquietus, atque ambitioſus eſt quorundam medicorum animus, ut ſi nihil aliud, his quæ compertum eſt rectè fieri adiicere deberent, quotidie tamen conentur; non quod ea poſt melius fieri uideãt, ſed ut ipſi ab aliis melius facere uideantur, Quocirca non deerunt qui huius radici, polypodium, ſenam, hermodactylos, turpetũ, helleborum, cichorium, meliſſophyllon, boraginem, & alia huiuſmodi adiungere ſtudeant, quemadmodum nunc aliquos, (ut pro

F xime dicetur) incœpiſſe audiuimus: ſed ad rẽ noſtram. Decoctum quotidie faciendum iubent quãtum uno die ſufficiat, alioqui ſi diutius ſeruetur acidum reddi, & ferè citiuſquàm hordei decoctum corrumpi. Modus itaque communior, atque ſimplicior eſt, ſi pro qualibet eius, quæ recens eſt, dragma, cultello acuto in tenuiſsima fruſtula tranſuerſim inciſæ, ſimplicis aquæ lib. una, & ſemis accipiatur, utputa radicis Chynę recentis. s. a. inciſæ unc. j.

Aquæ communis tepefactæ lib. xij.

Infundantur per 24. horas, poſtea bulliant quoad ſex librę ſuperſint, deinde colentur,

G ex hoc colato accipiunt unc. vj. plus, minuſve, mane, & ueſperi quatuor horis ante cibũ, & quatuor poſt cœnam, ſi ſitis adſit, atque id ſemper calidum; reliquum in prandio, & cœna propinant, neque refert, calidum an frigidum id fuerit, niſi hyems ſit, nam ſi per id tẽpus forte datur, ſemper expedit calidum eſſe. In hunc modum uſque ad dies 24. exhibent præmiſsis uacuationibus, & prȩparationibus, & uictus ratione, non modo in cibo, & potu: ſed in omnibus aliis, quas res non naturales appellãt inſtituta (uelut in guayaci decocto.) Si quiſpiam naturaliter aluo aſtricta ſit, aliqui eidem decocto radicis apii ſemiunciam ad-

H dunt, & ſimul coquunt, id, quod utrum rectè fiat, nondum ſatis conſtat; quum enim apium præſertim ſaxatile, lateris, ueſicæ, renumq; doloribus, & urinæ ciendæ potius, quàm aluo ducendę conferre uideatur, ad hæc magis quàm ad aluum molliendam eiuſdem mixtura probari poteſt, ſi uetuſta radix fuerit, conueniet. Nunc tertiam eius partem addere, nunc dimidiam, nunc tantundem, prout magis, aut minus antiqua fuerit, non mutata tamen aquæ menſura: hoc eſt pro aquæ lib. una & ſemis nunc accipere radicis dictæ drac. j. & ſcrop. j. nunc drach j. & ſemis nunc drach. ij. quidam ſeruari iubent, eius fruſtula, quæ ſemel decocta ſunt, & ſub umbra ſiccari, deinde finitis. 24. diebus rurſum ex eiſdem decoctum per aliquot dies ægroto præberi, deco-

cti

cti huius modum eſſe, dictę radicis ſub umbra ſiccatæ unc.iij.aquæ. ſimplicis tepidæ lib. xij. Infundunt,coquunt,adminiſtrant,pro ut in priori decocto dictum eſt. Sanè aliqui ſic præcipiunt, ut maiorem cautionem,atque diligentiam adhibere uideantur, aliqui ſi nondum æger ſanatus eſt,ut hoc reſiduo curetur, aliqui quoniam carius uenit, ut ſumptus fugiãt, aliqui alia de cauſa:ſed ſi nouæ copia ſit, non opus eſt uetere,aut excocta prius. Propoſitus modus aliorum omniũ optimus eſt; prodeſt morbo Gallico inquinatis,dummodo his non immanis fuerit; talem enim, uel guayaci decocto,uel quouis alio auxilio ante mitigatum eſſe requirit,quàm illum euertere poſsit. Incipientem igitur morbum gallicum,& declinantem,ſi per hæc tempora mãſuetus eſt, & eum, qui natura ſua mitis eſt, & ad cutim prorumpit, potiſsimum curat. Tanto autem præſtantius, quàm ſarzæ decoctum quanto Chynę radicis,minus lentoris, atque aſtrictionis habet,& gratius eſt,atque ſuauius exiccat:quia uero nõ craſſarum,ſed tenuium partium eſt, ubi potatur, præſertim ſi caleat, & circũfuſus aer calidus ſit prõptè in uniuerſum corpus diſtribuit, & ſudoré, aut mouet, aut cutim in timoré attollit,poſtea ſuccus,aut flatus,qui ſub tumore eſt exhalet,efficit: podagricis, arthritidique ſecus, quàm ſarzæ decoctum non parum prodeſſe ſolet; quãquam enim fluente in articulos humore, fieri uix poſsit, quin propter uires ſuas adeo exiguas cum eodem illuc unà feratur, quia tamen nõ impenſe, ſed modice ſiccat, infarctum in illis ſuccum moderatè ſiccando non indurat quidem: ſed minuit,atque reſoluit, & quia leuiter aſtringit in affectibus partibus robur contra ſuccorum fluxionem relinquit. Non minus etiam opitulatur hydropibus, aſthmaticis,ſiue anheloſis, ex pituita, uenarum hepatis, & lienis diuturnis obſtructionibus, longæ apoplexię, paralyſi ex humorum copia, aut craſsitie,aut lentore. præterea redundantiam prauorum,& quantumuis uariorum ſuccorũ conſumere conſueuit uentriculo pituita infeſtato remedio eſſe, illis quos calculus excruciat muccos abſumens efficaci præſidio eſſe, fluxiones omnes raro quodam beneficio ſiſtere, ulceribus omnibus internis nõ parum auxiliari; externis ſi panniculi linei eius decocto infuſi ſuperponantur mirumimodũ prodeſſe, mulieri, quæ propter uteri humiditaté non concipit genituram conciliare: atqui tabidis non ex pulmonis ulcere, non ex putredine gallici morbi: ſed ex calore, qui conſumit,& ſiccat, magnopere nocet,aduerſiſsima eſt partibus, quæ ab aliquo communi totius corporis morbo peculiariter extenuantur,ut oculo alteri ſi in morbo Gallico priuatim extenuetur,ad cęcitatem enim deducit. De uiribus Chynæ radicis, & modo communior eius exhibendæ hæc ſatis ſint.Non deſunt(ut ante diximus) quidam alii modi,ut puta

Cape radicis Chynæ
Sarzę parillæ }
Ligni guayaci } ana unc.j.
Corticis eiuſdem }
Aquę ſimplicis lib. xvj.

Mixta ſimul ſeruant 24. horas, deinde coquunt, quoad tertiæ pars aquæ abſumatur, mox ubi refrigerata ſunt colant huius colati propinant unc.vij,plus,minusve mane,& ſerò quatuor horis ante cibum calidum, poſtea ſumunt dictum lignum, corticem Chynam, & ſarzam, adduntq; aquę communis lib. xvj. ſimiliter coquunt, atque colant pro potu in prandio, & cœna. ſumitur 40. diebus. hunc modum efficaciorem eſſe antedicto uolunt, uerum niſi quis eum ante quoque expertus ſit, neque id aſſerere, neque rationem inquirere quamobrem efficacior exiſtat debet; ne chymiſtis ſimilis fiat, qui rem anticipat imaginatione dicere, quaſi ita ſit, antequãm ita fieri uideant: Interim enim ſuſpicio eſt ne chynæ lentor, tum à ſarzæ, tum à guayaci lentore, ſiccitas uero,& à guayaco,& ab eiuſdem cortice nimis augeantur, quæ ſingula magis ſunt impedimento,quàm augumento ad aliquid efficacius agendum, quod enim aperiri oportet a geminato obſtruitur, quod uero minus, reſoluique id ab aucta ſiccitate induretur. Alius modus habet.

Radicis chynæ.s.a.inciſę unc.j.
Aquæ communis }
Vini albi optimi. } an.lib.vj.

Mixta ſimul ſeruant 24. horas,deinde coquunt quoad ſex lib.ſuperſint,poſtea colant, hoc ſimiliter exhibent atque primum quòd proximè recenſuimus, potiſsimum uero ad gallicum inueteratum, ſed ut uinum in guayaci decocto deteſtabamur, ita in hoc damnare licet. Hactenus de modis chynæ radicis, & uiribus.

Vtrum ab occulta proprietate an manifeſta chynæ radix agat. Cap. VII.

QVod non occulta,ſed aperta ſit illius facultas,qua morbum gallicum ſanat hinc quis facile intelliget, quippe morbus hic (ut iã toties diximus) affectio putris eſt in oĩbus quidem corporis partibus, ſed potiſſimum extimis,quæ calefacit ſimul ac liquat; quocirca ſi chynæ decoctum per totum corpus deferatur,& ad extimas partes delatum, inde putredinem expurget, liquationem coercet, & caliditatem contrariam temperet, non occul

tum : ſed manifeſtum erit,quamobrem agat, quærenti ergo qua ratione id decoctum per totum corpus ferri queat. Reſpondendum quoniam ex aqua quæ tenuium partium eſt, conſtituitur; hæc enim niſi frigiditas obſtet, promptiſſimè ſubit in corpus omne, quod peruium eſt,non obſtat uero,ſi decoctum id, & calidum potetur, & aer externus calidus extiterit,huic adde tum leuem huius radicis aſtrictionem,quæ,(ut ante monuimus) pene trationem accelerat, tum leuiſſimam eius te-nuitatem, & reu leuiſſimum quoddam acumen, quod, & ubi eius decoctum adhuc calidum eſt, non obſcurè ſentitur, & ad penetrandum coadiuuat; hoc enim quominus eſt, eo minus acriter pungit corpus, prohibetque ne in ſe contractum illi obſiſtat, & ne eius in reliquum penetrationem impediat; etenim corpus ſenſu præditum, ut huic leuiſſimo acumini, ſine acrimoniæ facile concedit, ita hoc ipſum, & totum decoctum in ſe facilè recipit. Adde quòd alii in hac radice uituperant, utpote, quod ualde exiguum ſit, hoc ipſum acumen : id illi mirabilem penetrandi facultatem affert. Ideo enim promptè penetrat, quia non ualide, ſed exiguè acutum eſt, aliqui ſi inſigniter tale eſſet, partes ab illo deinceps affectæ dum eandem, utpote moleſtam nimis niterentur expellere in reliquiis promptè ferri non ſinerent. Hactenus quare per uniuerſum corpus chynæ decoctum diſtribuatur, ex quo ſimul etiam conſtat, quo pacto calorem alienum in morbo Gallico excitatum temperare poſſit, ſi enim ex aqua decoctum fiat, tum quia aquæ uis eſt refrigerare, tum quia radix ipſa minus calida eſt, quàm corpus gallica putredine affectum,proportione minoris inæqualitatis frequenti eius uſu calorem omnem, alienum, è corpore pellet. deinde ſi petas qua de cauſa liquationem firmabit, & demum ipſam putredinem auferet, non negligas eius aſtrictionem, etſi leuis eſt,hæc enim quo leuior,eò facilius per uniuerſum corpus ferri medicamentum id, & permittit, & efficit; efficit enim : quia portionem eius,quæ iam progreſſa eſt, retro uerti, quoniam illi quodammodo uiam claudit, prohibet: permittit uero : quia non magnopere aſtringit non enim primo ſtatim contactu ſuperficiem ita condenſat, ut meatus occludat, uicinamque ſubſtantiam ad ſe contrahat, atque conſtipet : ſed liquorem ante ingredientem, quaſi manus leuiter poſt impellens,retro mouet in altum. hæc igitur aſtrictio, ut per totum expenditur, ita ſingulis corporis partibus robur, ne liqueſcant inducit pu-

E tredinem uero ab hoc eodem ſummoueri poſſe nouerimus, ſi eius tum lentorem, tum exiccandi uim diligenter perſcrutemur, etenim exiguo eius lentore, putredinis uitia, quę in ſuperficie ſunt, abſtergi nemo non aſſeret, qui ea, quę de lentore pro xime diſputauimus, non aſpernabitur: tum nanque lentor abſtergit, & non obſtruit quū exiguus eſt.

Eius uero modica ſiccandi ui omnem gallicæ putredinis materiam abſumi,ſi quis non credat, certe animaduertat, quod ſicci-tas humidum abſumit, humidum uero putredinis eſt ſubiectum, hoc igitur ſummo-
F to, putredo ſubſiſtere nullo modo poteſt: quia ego ſiccitas: quæ in chynæ radice per quā modica eſt (non enim tanta eſt ut exaſperet, ſine ut humidum, quod ei uehiculum eſt ſtatim conſumat, & interius penetrare non poſſit) humido aqueo coniuncta ut ſimul cum eo per totum corpus effertur, ita ſingulas corporis partes attingit, & earum humido commiſcetur, quo ubi deuentum eſt, tunc humidum quod in corpore eſt, leuiter exiccans, parte qua ad ſuam naturam reduci poteſt, à putredine uindicat, qua uerò in naturæ gratiam redire nequit, nihil impedit quo minus ab affectis partibus foras
G expellatur; quippe illud quatenus putre eſt, ab iiſdem. quia onerofum, & intenſum eſt, quo ad fieri poteſt perpetuò reijcitur, ipſa uero : quia propter ſuam, & lentoris, & ſiccitatis exiguitatem illis non obnixè inhæret, illud ipſum a natura reliquis chynæ uiribus innixa expelli permittit. Interea ne-ro ſi decoctum non ſemel, ſed ſæpius, (ut moris eſt) propinetur reliquum ſenſim exiccat, & ab ipſa putredine tuetur. Nec alicui ſit admirationi quod adeo exilis ſiccitas, adeò grauem putredinem ſummoueré queat, ſi enim tempus & ſpatium datum ſit, id optimè præſtat; alioqui ſiccitas quan-
H to uehementior eſt, tantò minus per corpus fertur; denſa enim nimis ea ſubſtantia, cui ineſt efficitur, & ad penetrandum inepta; adde quod ſicuti humido putri commixta ubi fluxilis eſt, & perexigua, illud foras emitti, ſi forſan emittatur, non prohibet, ita ſi ſolida firmaque ſubſtantia ſit: quia tenaciter inhæret, illud contra retinet, firmat, auget. Id quod illos non parum errare demonſtrat, qui putridis aliquibus febribus, ea, quæ non leuiter; ſed uehementer exiccant, adhibere contendunt. Hi ergo m irari deſinant, qui nolunt chynæ radicem à manifeſtis, ut dicitur qualitatibus morbo Gallico prodeſſe poſſe, ſiquidem (ut inquiunt) nullas habet, etſi habet, exiguæ ſunt,

ſunt, nam iccirco ut oſtendimus poteſt, quo niam illę exiguæ ſunt:

Itaque chynę radix aquæ commixta,tum aquæ tenuitate tũ ſua leui acrimonia, & aſtrictione per uniuerſum corpus facilè fertur, & robur partibus ne liqueſcant relinquit, mox aquę eiuſdem frigiditate, & ſua remiſſa in calore natura calidum, quod gallici morbi putredo excitat, obtundit, ob exiguum uero lentorem, & modicam ſiccitatem, putredinem omnem abſumit, deniq́ue gallicum morbum, qui putris affectus eſt in omnibus corporis partibus,& calefacit ſimul ac liquat non occultè, (ut putant) ſed manifeſte propulſat, tantò autem hæc omnia promptius, faciliusque efficit, quanto ſuauius eſt eius decoctum reliquis omnibus, quæ in gallicummorbum ſumuntur.

De occaſione exhibendi chynæ decoctum, & an ſit artis inuentum quod luem gallicam curet. Cap. VIII.

QVI debiles huius medicamenti uires eſſe cognoſcit;eius exhibendi occaſionẽ quoad morbum tunc ſtatuet, ubi morbus, uel ſuapte natura debilis eſt, uel ex inimani manſuetus factus eſt, aut cum incipit aut decedit, modo per hæc tempora mitis exiſtat, & omnino ubi ſua ſponte ad exteriora prorumpit, & ulceribus ſcatet, quo ad uero ægrotantem, ubi is aut naturaliter, aut ex accidenti, imbecillis eſt, ubi facile ſudat, ubi puer, aut ſenex eſt. quoad loca, ubi regio calida eſt, & non frigida. Iccirco utilius in Italia, quam Germania, utilius in Hiſpaniis,quàm in Italia, quoad tempora, ubi conſtitutio calida fuerit, utputa uere, & æſtate: ſed efficacius æſtate, mox uere, minus efficax autumno, minimè omnium hyeme. Hæc de occaſione, quæ omnia ſiquis diligenter ſpeculetur non ineptè afferet, artis inuentum eſſe, quòd chynæ deiectum luem gallicam ſanet. Id enim in promptu ſe nobis offert, uerumq́ue, & non fictum eſſe comperitur, & abſque periculo, & abſque difficultate fieri poteſt quætria (ut ſupra diximus) in omni artis inuento maximè requiruntur, ut enim tale ſit occaſione ad ignoſcendum, faciendumue commoda indiget, experimento, quòd uerum, & non fictum ſit, & experiendi modo non dif-

A ficili, non periculoſo, ſed facili, atque ſecuro facile igitur atque ſecurum id experimentum erit, ſi in morbo, qui mitis ſit, & ad cutim potiſſimum tendat, exhibeatur, ſi in anni conſtitutione calida, ſi ſudorem ubi datur in facile moleat, ſi deinde conferat, & ęger facilè ſoleret, cognoſcetur uero, & tuto & facile fieri poſſe, ſi exiguam illius acrimoniam, aſtrictionem,lentorem, & modicam ſiccitatem, una cum aquæ mixtura (ſicut proximè declarauimus) conſiderauerimus, de chynæ radicis, & ſarzę parillæ, & igni guayaci decoctis iſta ſufficiant.

B

Cur poſtquàm guayaci, aut ſarzæ parillæ, aut Chynæ decocto quis à gallicis puſtulis liberatus eſt, ſi adhuc horum aliquid potare non deſinat in peiores puſtulas, aut in pruritum incidat. Cap. IX.

C SED interim non importunum eſt explicare poſtquam guayaci, aut ſarzæ parillæ aut radicis chynæ decoctum à puſtulis hominem uendicarit, ſi ulterius potetur, cur puſtulas deteriores, aut pruritus moleſtos iterum excitet. Nam reſpondere quod homo poſtquàm ſanatus eſt, & ſi decocto utatur non tamen ęquè accurate, ut antea utitur, uanum ad modum eſt, quia eadem uictus ratio ad amuſim ſeruata,nihil minus idem contingit, uanum quoque quòd nimium calefaciat, quomodo enim præſentes puſtulas, quę intenſiorem calorem prę ſeferunt, quam quum ablatæ, ſummoueret, quomodo ad quadrageſimum uſque diem epotum priore calore iam temperato iuuaret? quibus accedit quòd licet calor quidam in guayaci decocto ſentiatur, tamen in ſarzæ parillę, & radicis chynę, aut nullus, aut multo minor ſentitur, neque etiam recte dici uidetur, id euenire, quia hic morbus naturaliter ſepe recidit, proinde ſi redditus eius renouetur, ſiquidem tam diu ſumi decoctum poſſet, quandiu tandem omnis huiuſmodi reditus conſumeretur. Id quod hectenus minimè uſu uenit, an probabilius eſt adipſum accedere, quoniam decoctum materias ad cutim ducit, quippe quod poſtquàm in hoc ſingulari corpore ita ducere conſuetum, eſt quandiu deinde

deinde ſumitur, ſemper ad cutim ducit,ſana
to igitur homine, & cōſumpto ſucco qui per
id tempus in carne puſtulas excitabat,& ex-
pulſioni aptus erat, quum nihil huius nunc
relinquatur, alia excrementa, ſuperflua-
ue, quæ in corpore ſunt(bonos nanque, &
minimè redundantes ſuccos partes pro nu-
trimento ſibi quoad poſſunt, obnixè retinēt)
pro ſua conſuetudine ad cutim præcipuè mo
uet, horum uerò: quia plurimam per ueſi-
cam, plurima per aluum, aliqua per os, aut
nares uacuari naturaliter ſolent, nunc uero,
& ui huius decocti, & contra ſuam naturam
ad carnem, & demum ad cutim pelluntur,ne
ceſſe, eſt, in his particulis hęc eadem remo-
rari,atque diutius,& magis retineri, quàm ua
cuari, propulſioni enim ad cutim maximè re
luctantur, quoniam igitur quę pelluntur, plu
rima quidem excrementa ſunt,& illa plerun-
que ſalſa. Hęc acria,quędam nec excremen-
ta, nectalia ſunt, ſed propter moram in loco
alieno, utputa in carne uel in cute uitiantur
ſubiecti autem natura in putredinem procli-
uis eſt,oportet,hęc ſerè omnia huc delata cor
rumpi,ſubinde putreſcere, & in puſtulas aut
pruritus conuerti in puſtulas quidem ſi tum
plura, tum crasſiora ſuerint: in pruritus ſi pau
ciora ſimul & tenuiora: deinde ſenſim uacua-
ri,& uicisſim regenerari donec decoctum ſor
betur, quo tandem dimiſſo tanquàm remota
cauſa interdum penitus abolentur interdum
remanent atque perdurant, quoniam conti-
nuo decocti uſu ad cutim natura tum excre-
menta,tum ſuperflua mittere conſueuit, co-
gnoſci uero puſtulas, aut pruritus in hoc caſu
futuros,quòd ubi decoctum potatur,tunc mi
ctio iuxta,atque deiectio,& reliquæ expulſio-
nes naturales minuuntur, corpusque nutriri
deſinit,cognoſci etiam ea de cauſa quam du-
ximus id contingere exemplo eius, qui dudū
à ſcabie liberatus,utitur aut hypocauſto, aut
exercitio quod omnino non purgat, ſcabie
enim rurſus repletur.Sic ergo reſponſum ſit,
quamobrem guayaci decoctum, aut ſarzæ,
aut chynæ puſtulas,ubi non ſunt, quandoque
mouet.

Cur minus aquæ guayaco quàm ſarzæ parillæ, & chynæ radici admiſceri ſoleat.

Cap. X.

QVVM uero minus aquę (ut ex dictis pa-
tet)guayaco,quàm ſarzę parillę, & radi-
ci chynæ admiſceri conſuetum ſit iuſta nunc
oritur dubitatio, cur ita uſuuenerit? quippe
illud robuſtius,hęc imbecillior,a pluri autem
E aqua diſſolui uires eius,quod imbecillius pro-
babile eſt, quemadmodum in guayaco quo-
tidie experimur, copioſiore nanque aqua cō-
mixta,decoctum,ut debilius, & minus ama-
rum redditur: minore autem, & grauius, &
amarius: Quidam arbitrantur plus aquæ o-
pus eſſe, uerbi cauſa ſarzę parillæ, quia tenu-
rum eſt partium,uini enim eius in maiorem a-
quę copiam promptius fundi, quàm guayaci,
quod crasſiorum eſt deinde ſi minor aqua im
miſceretur multo potentiorem euadere, quā
ferri posſit, uerum id neque ſenſu cognoſci-
tur(non enim magis acuta, magisque amarā
eſt cum exigua mixta ſit aqua)neque experi-
F mento probatur,quoniam ſi ea ſimiliter uta-
mur nihil magis agit,dicunt alii propter eius
lentorem id fieri,quod lentor eum minor a-
qua non aque penetrare,atque cum copioſio
re posſit; quippe cum copioſiore attenua-
ri, cum minori craſſeſcere,& magis obſtrue-
re, quam abſtergere, & expurgare, ſed huic
quoque neque ſenſus, neque experimentum
aſtipulatur,Quidam reſpondet, ſarzę parillæ
plus aquæ miſceri: quia minus aquæ, turbi-
dius reddit illius decoctum, at id nontan-
ti eſt, quanti eſt omittere id, quod utile
eſſe debet, ſanitatis enim cauſa longe tur-
bidiora potamus: pręterea guayaci deco-
G ctum turbidius eſt proligni uncia una, ſi a-
quæ libra una, quàm ſi libręduæ imponatur
Nunc tamen magis eſt in uſu pro unc.j.lib.j.
quam lib.ij. Adhæc decoctum radicis chyna-
rum plus, minuſue aquę miſceas ſæpius cla-
rum eſt,quàm turbidum, tamen hac tempe-
ſtate ſemper pluri aquæ miſcetur,quàm ſar-
zæ,& quàm guayaci decoctum. An quemad-
modum guayacum cum primum in uſum,
uenit diuerſis aquæ & ſcobis menſuris com-
ponebatur, ita & ſarza parilla, & chynarum
radix nunc componuntur,quidam enim pro
ligni unc.i.lib.i.aquæ ponebant, ut qui pro
lib.ij.& ſemis lib.xxx. Quidam libr.j. & unc.
H iij.ut ij,qui pro lib.i.ligni lib.xv.aquæ infun-
dunt,Aliqui pro unc.i.unc. viij. ut qui pro li.
i.& ſemis lib.xij.aut qui pro li.ij.lib. xvj. Ali-
qui pro unc.j.lib.ij.& ſemis ut qui pro li. s.li.
xv. Aliqui pro unc.i.lib.j.& unc.ij.ut qui pro
lib.i.lib.xiiij. Aliqui pro unc.i. libr. j. & unc.
iiij. ut qui pro lib.j. lib. xvi. Atque alii aliter
pro ut cuique uiſum eſt,miſcuerunt. Quinim
mò cum ab initio carius conſtaret,tum pau-
per quidam lib.i.guayaci, & eadem fere de-
cies cocta (ut literis proditum eſt) à morbo
gallico ſe penitus uindicauit, denique tot
uaria ex guayaco decocta fiunt, quot uarii
ſunt medentium uultus.Itaq; ſcire licet gua-
yacum,ſarzam parillam,& chynæ radicē cum
aqua potisſimum coqui,non ut illarum uires

obtundamus, aut craſsitiem attenuemus, aut excrementa, flatuſue, & alia huiuſmodi diſcutiamus, temperemuſue, ſed ea præcipuè ratione, ut earum facultas dum elixantur in aquam abſumpta per totum corpus facilè ferri queat, alioqui lignoſa, & dura intra ſuam ſubſtantiam contenta nullatenus per corpus ferretur, hoc poſito tantam aquæ portionē eorum portioni miſcere conuenit, quanta eorum facultatem abſumere, retinereq; ualeat; hęc mixturę ratio, non exquiſitis numeris terminari, non adamuſsim fieri; ſed longè, lateq; patere poteſt, modo medicamenti uires in ſe contrahat, atque retineat, pro ſarzæ igitur unc. j. poteſt aquæ lib. j. miſceri, poſſunt duæ, poſſunt tres; ſic etiam pro chynæ radicis unc. A j. poſſunt aquæ libr. viij. poſſunt ſex, poſſun quatuor, poſſunt duæ, poteſt una; ſed quia cū aquę lib. viij. radicis chynæ unc. j. ſuas uires ſeruat, nihil prohibet quo minus hoc, an illo modo utamur. Vt uero plus aquæ ab initio, quàm poſtea guayaco immiſceretur in cauſa fuit, tum eius inexperientia, tum egeſtas, ſuccedente, deinde tempore, ubi uilius uendi, & melius probari cœpit, tum minus aquæ admiſceri quoque cœptum eſt; Ita ſarzæ parillę, & radici chynarum in poſterum continget; ſi poſthac uidelicet uiliori pretio ueneatur, & maiori experientia probetur. Interroganti ergo quapropter plus aquæ ſarzæ paril- B læ, & radici chynarum quam guayaco nunc miſceamus, hæc reſponſa ſint.

FINIS LIBER QVINTVS.

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII, PHILOSOPHI AC MEDICI PRAECLARISSIMI,

LIBER SEXTVS.

De Argenti uiui notis & uiribus. *Cap. I.*

QVVM de ligno gua-
iaco, ſarza parilla,
radice chynarum,
& generatim & ſpe
tiatim, ſatis abunde
diſputauerimus ſe-
quuntur vnguentũ
ex argento uiuo, &
ſuffimentum ex cin-
nabari, quippe hæc quidem curant morbum
gallicum, non minus quàm ſingula prædicta,
ſed ſæpe cum tanta fęditate, tantoque cum pe
riculo, ut ægri dum curantur malint ſe ſe non
incæpiſſe, quam curatos eſſe. Inuentum eſt un
guentum id, quoniam morbus gallicus ſępe
numero multis, & contumacibus ulceribus
ſcatet, ad quæ unguentum ex argento uiuo
apud quoſdam in uſu fuit, ut illud aduer-
ſus ſcabiem, quo manuum palmæ inungun-
tur apud Meſuē3. de Antidotis uidere licet.
Suffimentum uerò fortè repertum eſt ex con
iectura, quod interdum morbus gallicus ni-
mio ſudore conſumatur; ut enim ſuffimentũ
ex cinnabari inſpirando attractum, intro po-
tiſſimum penetrat, & ſubinde ſudorem unà
cum ſputo mouet, ita morbum hunc ſanare
poſſe iudicarunt. Quanquàm aliqui dicunt à
curationis ſimilitudine quam poſteriores in
malam ſcabiem, & in malum mortuum appel
latum ſcripſerunt, utrunque ſumptum fuiſ-
ſe, ſiquidem utrunque in ea curatione deſcri
bant, ſed hæc obiter.

Suffimentum argento etiam uiuo ſicut un
guentum conſtat; Eſt enim cinnabaris alia qui
dem antiquorum, alium recentiorũ. Illa Dio-
ſcoridi uires habet quales hæmatites neque
uenenum eſt, hæc & uenenum & duplex exi-
ſtit, nimirum foſſilis & artificialis. Altera fit
ex ſulphure & argento uiuo. Altera lapis eſt
ruber non admodum durus, ſed (ut quidam
dicit) ualde grauis. Interdum adeo refertus
argento uiuo ut ſua ſponte id ſtillet. Itaque
quum utrunque tum unguentum tum ſuffi-
mentum argento uiuo conſletur, atque huius
cauſa (ut notiſſimum eſt) ille, qui his utitur, ſæ
pe quidem ſanetur, ſed non leuiter periclite-
tur, inquirendum maxime eſt, quamobrem
F id ita contingat, ſed ſi prius recenſuerimus
quaſdam argenti uiui notas & uires, deinde
quantum eligendum ſit in mixturis compo-
nendis, & quot eiuſdem mixturę.

Argentum uiuum ὑδράργυρον Græci uo-
cant, notius, eſt quã quod deſcribi debeat,
quippe candidum eſt argento per quam ſimi
le: unde forſan argentum eſt appellatum, ſta-
re loco neſcit, micat, tremitque, & ſuo ponde
re huc atque illuc facile fertur, unam hanc ra-
tionem in eo fortaſſis contemplati ueteres
Romani, rei alioqui ſenſus experti, uitæ ſen-
ſum tribuerunt, uiuum uocantes, græci è di-
uerſo non motum ſed fluuidum eius habitũ
G admirati, ὑδράργυρον quaſi aquoſum argen-
tum nominarunt. Qui morbos atque horum
cauſas ad calidũ, frigidũ, humidum & ſiccum
potiſſimum referunt, alij calidum, alii frigi-
dum eſſe ſtatuerunt. Auicenna enim 2. cano-
ne frigidum quidem & humidum 2. gradus.
Sed Aetius lib. 1. & multi alii calidum, ſanè hi
quia corrodit, extenuat, penetrat, & morbos
calidos creat, ut puta febres putridas atque ul
cera. Illi uerò quoniam fluidum & tactu ſem
per frigidum eſt, quoniam morbos frigidos
nimirum comitialem, paralyſim, apoplexiam
gignit, quoniam ponderoſiſſimum eſt, quia
calorem maxime fugit, quia ferè nunquam
H ita ignitur quominus ad ſuam naturam reuer
ti poſſit, quia ſi in uaſculum uini plenum æſta
te iniiciatur aut extrinſecus, & ſubtas, & cir-
cum circa fundatur, uinum ipſum quam ma-
xime refrigerat. Addunt quod Ariſt. methor.
4. 43. ἄργυρον χυτὸν argentum uiuum inter
pretantur, aqua eſſe dicit, ſi enim aquam eſt,
frigidum & humidum eſſet, ut cunque tamẽ
ſit, quia nimis à Senſu, remotum eſt aſſerere
quod ſua frigiditate, caliditateue ea poſſit,
quę ab ipſo fieri perſpiciuntur, quum alii quo
que eiuſdem fermè frigoris caloriſuè repe-
riantur, quæ tamen ea minime præſtare que-
unt, alio mentem uertere oportet, quo intelli
gamus unde nam argenti uiui huiuſmodi ui-
res naſcuntur, preſertim hę quæ morbum gal
licum arcent, ſudore nonnunquam percutim
fluente, nonnunquam uapore nimio per ean
dem exhalante, ſæpe per, os multa pueri ma-

teria

teria manante.rarò per aluum,rariſſime per ue
ſicam.ſed hæc paulò inferius, Nunc quædam ue
luti ſuppoſita,ut cauſas facultatum eius facilius
inueſtigemus,de eodem ſubſcribamus. Itaque
ſcire licet argentum uiuum potum(ut lib.v.au-
thor eſt Dioſcor) lætale eſſe pondere ſuo intera
nea disrumpens,ut pleniuslib.33.cap.6. uene-
num rerum omnium eſſe, ut Gal. Epidem 6.
com.6.deleterium eſſe,& nunquã homini profi
cere,quum inquit ea de cauſa mihi plura medi-
camenta non uocare mortifera medici uiden-
tur,quod ipſorum temporibus quibuſdam uti-
litas neceſſaria ſit,ea uerò appellare deleteria,
ideſt perniciosa quæ nullo unquam tempore,
neque ægrotis hominibus,neque ualentibus o-
pem ferunt;neque enim aconitum,neque argẽ
tum uiuum,neque argenti ſpuma,neque mari-
nus lepus in corpus accepta ullum nobis affe-
runt emolumentum,ut 4.de ſimpl.cap. 19. per
eroſionem interimere,quando,ignita itaq; fer-
rum,lapisque, calce, cinereque ſunt crasſiora,
multoque magis quàm fauilla,adhæc quoque &
calidiora,ſed ferro lapidique ignito ea, quę per
eroſionem interimunt medicamenta ſimilia
ſunt,quę a corporis nimirum calore huc perdu-
cuntur uelut chalcitis,myſi,hori,ad hæc arſeni-
cum,hydrargyros,lithargyros, & alia innume-
ra;craſſarum enim ſunt partium id genus om-
nia,ac poteſtate calida,ac proinde temporis ſpa
tio accenſa per eam, quę eſt in animante muta-
tionem,non aliter,quam lapis,ferrumque igni-
tum uentrem tum exulcerant, tum exerunt,
quum ſcilicet in corpus diſtribui prę grauitate
haud posſint. Hactenus Gal.licet nono de ſimp.
nullum argenti uiui ſe feciſſe periculum aſſerat,
neque quod interimat ſi deuoretur, neque ubi
foris admotum ſit. ſed ut Paul.lib. 7. inquit, &
mortiferum uenenum eſt,& exuſtum colicis,ac
ileoſis bibendum præbetur, his uerbis argen-
tum uiuum haud ita multum momenti in re
medica præſtat,quum ſit lęthale uenenum,ſunt
tamen qui id comburentes ueluti in cinerem
redigunt,quem alijs ſpetiebus permixtum coli
cis & ileoſis putandum exhibuerunt: ut uerò
Aetius lib.1 in principio ſcribit, ardorem inue
hit,& ulcerat,quum ait,chalcitis,myſi, atramen
tum ſutorium,æris ſquama,hori,& adhæc picto
rum armeniacum,& argentum uiuũ, mille quæ
huiuſmodi aſtringentia,ſimul ac mordicantia,
utranque qualitatem occurrentibus corpori-
bus imprimunt,incompertum tamen relinquũt
utrum ob aſtrictionem ardor ille inuetratur, an
ob acrimoniam;nam ſi hæc medicamenta intra
corpus ſumantur quum crasſiorum partiũ ſint,
ac uirtute calidiora, traſmutatione interim fa-
cti ſenſim igneſcunt,ut in morem candentis fer
ri,aut lapidis ulcerent,incendantque uentricu-
li partes,ita ut ob inſitam grauitatem ne dige-

ri quidem posſint.ut Auic.2.lib.tradit eſt frigi-
A dum(quemadmodum diximus) & humidum
in ſecundo,ſublimatum eſt ſtypticum, quod ex
eo extinctum eſt,medicamen eſt pediculorum,
& leadinum,cum oleo raextinetum ualet ſca-
biei, aut cum medicinis ſcabiei, & ulceribus
malis, eius uapor facit accidere paralyſim, &
tremorem, & ſpaſmat membra,ſeu inducit te-
tanum in membris, fumus eius deſtruit audi-
tum, & fumus eius facit accidere fętorem oris
quum tranſit per ipſum, fumus eius deſtruit ui
ſum, ſublimatum eſt interficiens propter uehe
mentem inciſionem, & ipſum interficit mures
& ex fumo eius fugiunt animalia uenenoſa, &
ſerpentes. huiusque Auic. Omitto ſi rei, quæ
B lentorem,aut denſitatem habet, commiſceatur,
quia tum hæc, tum illud ſuę continuitatis tenax
eſt, hæc quidem quia denſa uel lenta,uel utrun
que ſimul eſt; illud uerò quia denſum eſt, adeò
alterum ab altero unà contineri, ut dum illud
aliquò penetrat,hanc quoque ſecum uehat; hęc
uerò illud retrahat,atque refręnet ne in fumum
euaneſcat, niſi magna ignis uiolentia aliò abi-
re, & a conſortio penitus diſcedere cogat ue-
lut ijs,qui uaſa ænea, uel argentea inaurant, u-
ſu uenit. Omitto item ſi ſtamno, argentovè
(ut dicunt) parte aliqua perforato inijciatur
breui momento per illa means utrunque di-
rumpere. Si tum eorundem, tum auri & æris
laminas propter eximiam ſuarum partium te-
nuitatem intro penitus ſubeat, ſi adeo tenui-
C ter atterat,ut quum illa ſibi ipſis amplius conſta
re & firma ſubſtantia eſſe non posſint, ex ſoli-
dis mollia, & ferè quale ipſum eſt, talia effi-
ciat. ſi cęteris metallis præterquam auro, quia
grauius his eſt, ſemper ſubſit, ſi ignem fugiat,
ut potèquod a calore qui terræ inteſtinus eſt,
fuſum ſit quantum fundi naturaliter poterat;
aut quia maxime aqueum ſit, ſi perinde ac a-
qua à calore prius in fumum uertatur, quàm
craſſetur. ſi non congeletur à frigore quoniam
calor. qui illud fudit, ſemper ineſt, ſemper-
que fouet. ſi frigidum graue, & album ſit ue-
luti uocatum ſublimatum; ſi uiuum refrigeret
quemadmodum ſalnitrum; ſi ſuper tabulam
planam diffluens propter ſuarum partium, quæ
D ſibi inuicem obnixe incumbunt cohęrentiam,
non ut alij liquores ſolent, eam humectet. Al-
terum illud non oportet ignorare argentum
uiuum,ut aliqui putant uermes interimere, ſi
ad ſcrop.i.aut ſcrop.ij.aut ad unciam uſque di-
midiam, integramvè potetur, aut ſi extinctum
prius,mox multo minore copia ut puta uſque
ad grana quinque commixtum ſaccharo roſa-
ceo,aut medullę acidæ citri conditæ deglutiatur
adhęc apud coritienſes huius non extin-
cti ſcrop.j. parturientibus, quo facilius pariant
potui dari apud corſos & pro uermibus & pro
uentris

uentris doloribus paſsim plus minusue prębe-ri, ignem maxime fugere adeò ut ſi eidem ua-ſe aliquo uel clauſo uel aperto contentum ex-ponatur, tum magnopere ſtridere, titillare, ſali-re, alio quaſi furentur erumpere, tandem in ua-porem inſenſibilem uerſum, ex hominum ocu-lis abire; & euaneſcere. ſed ſi in loco ubi, id con-tingit, plantæ atque arbores fuerint, eaſdem quã-doq; interimere, ſi homines, interdũ aliquos ſur-dos, aliquos tremulos, aliquos feſſos, laſſos, inua-lidos aliquos paralyſi, aut alio huiuſmodi malo affectos reddere. In tenuiſsimas partes, & in ae-rẽ ipſum pròptisſime ſolui, rurſum in ſe ipſum facile redire, ac coagulari, niſi calor aliquis ob-ſiet, aut partes in locum amplisſimum diſſolu-tæ repagulum non reperiant quo ſe collidant, & retrouerſæ in unum coeant: ſed ſi calor abſit, & locus undique ita ſeptus ſit, ut partes nimium & mobiles & tenues dum aliò irruere conten-dunt ad ipſum tanquam ad obicem ſe collidant mox colliſæ ſe ipſas retropellant, tum ferè ſtatim in idem quod ante erat reuerti. Id quod uidere licet tum quando quis ungitur, ſi tæla ſuper ip-ſum extendatur, parte.n. qua ægrum reſpicit, granulis argenti uiui, quæ milio ſimilia ſunt, fe-rè tota obducitur, tum in eorum corporibus qui prius unguento ex argento uiuo curati lon go poſt tempore uitam obierunt, quippe in eorum capitibus, in humeris, in cubitis, & in a-liis corporis partibus, tum in carne, tum in oſſi bus argentum uiuum manifeſte inuenitur, qui-netiam adhuc uiuentibus ulcere aliquo nouo, u.g. in tibiis facto per ulcus ipſum argentum ui uum exire, & quod mirum eſt, quẽdam, qui ter duntaxat ſecundum bracchia unctus fuerat, per aliquot dies pondus & anguſtiam in uentricu-lo ſenſiſſe, deinde, quum latrinæ ſemel inſide-ret, argenti uiui pateram ferè uomuiſſe, ut mul-ti adhuc & teſtati ſunt, & literis prodiderunt. Neque ſilentio præterire nos decet, id quod no-bis nuper uidiſſe contigit. Antonius enim Ber-gerius nobilis gallus hoc anno a Chriſto nato 1565 menſe Maio hic Romæ primum decies, quater deinde triduo interpoſito, ter unguento ex argento uiuo unctus, nihil per os effactu di-gnum eiiciebat, huic non dentes commoti, non gingiuæ tumefactæ, neque corroſæ, non pala-tum inflatum, non fauces exulceratæ, valde co-pioſe & crebro ſudabat, in uentriculo grauita-tem quandam atque nauſeam ſentiebat, poſtri-diæ quam ungendi finis factus eſt, nouis Iunij atque deinceps per aliquot dies quotidie cum urina quando ſpumoſa erat, bullulas argento ui uo obductas, & quod mirum eſt ſupernatantes, has quidem milio maiores, has uero minores reddebat. cognoſcebatur argentum uiuum eſ-ſe tum colore, tum agilitate, tum partium in ſe cohærentia, atque pertinacia, colorem enim ar-

E genti uiui cuilibet uel idiolæ ſeorſum ab aliis bullulis quæ in eadem ſpuma referebant, & quũ urinam extra in ſuperiorem matulæ partem tra hebantur, eidem adhærentes deorſum integræ relabebantur, neque propterea niſi obnixe præ merentur atque concuterentur, dirumpebantur. Interrogantibus cur in fundum non pete-rent, Reſpondebamus quoniam illius partes te nuisſimæ erant, ita ut bullas ipſas non intus re-plerent, ſed tantum ſuperficię tenus oblinirent, proinde tales tamquàm intus uacuas propter aerem retentum ſupernatare. quando autem ar gentum uiuum ſine alterius mixtura in bullas rotundas diuiditur, ſemper deſcendere, quoniã

F illæ intus quoque grauidæ ſunt, & minime ina-nes. Huic aſtipulari, quod cerneremus, ubi uri-na ſine ſpuma fuerat, tales bullas non apparere. Sed illud poſtremo dubium omne diſſoluit, quod aureus nummus ab illis albo colore infi-ceretur. Adde quod hodie undecimo Iunii, quum pituitam ualde uiſcidam magno cum la-bore uomuiſſet, ſimiles quoque bullas reperi-mus, ſed multo minores, in easque nummum aureum collidentes, extrema parte qua tange-bamus albedine adũbratum eſſe perſpeximus. Hanc uero hiſtoriam recenſui, non modo ad oſtendendum quod argentum uiuum ubi repa gulum offendit, ad ſe redeat, ſed etiã quod poſt

G unctionem in corpore noſtro relinquatur, & quod cum urina effundi, & uomitu reiici, & ſor ſan ubi magna per ſputum expurgatio ſequitur cum ſputo excerni poſſit, quod & ſi nemo ante hac perquiſiuit, accidiſſe putandum eſt, quia nũ quam hactenis id a, quoq; animaduerſum fuit. ſed ad rem noſtram reuertamur. Præterea ſcire licet argentum uiuum ſuapte natura denſari, at-que coagmentari, ex accidenti autem utputa cã lore extrinſecus agitante, diſſolui, & in uaporẽ atque ſpiritum uerti. Quandiu diſſolutum eſt, tandiu ſemper oberrare, uagari, neque unquam quieſcere, ubi ad ſe rediit, atque coactum eſt, ni ſi extrinſecus agitetur in ſe ipſo manere, mini-

H meque mouere, proinde naturaliter quidem condenſari, ex accidenti autem reſolui atque at tenuare, ubi uerò diſſoluitur tum quicquid ei obuiam ſit, quod denſitatem, aut lentorem ha-beat & fuſile ſit, quale eſt id, quod in corpore noſtro uel abinnato calido, uel ab alieno denſa-ſatur, aut lenteſcit, craſſeſcitve, agitare, attenua re, aut diſſeccare, & ſecum propter ſuarum par-tium coherentiam, ſi aliò migret, illuc trahere, & facile mobile, atque liquidum propter ſuam cum illo miſturam, quia perpetuò ferè moue-tur, reddere quemadmodum auri, plumbi, ſtan ni, argenti, & ęris laminas atterit ſimul ac liquat nec di ſcernere utile ſit an inutile, modo id ab eo diſſolui poſſit, proinde ſæpe liquefacere ſuc-cos qui concreti ſunt in carne, qui in uenis at-tenuare,

nuare, qui in arterijs multo ſubtiliores reddere qui ex denſatis rarefacti ut in ampliorem molem extenduntur ita maiorem quoque locum requirunt quemadmodum liquata glacies, Vnde mirum non ſit niſi uacuatio aliqua repẽte ſequatur, uncto ex hydrargyro corpore ſi tum longe plenius factum ſi uenæ & arteriç tumidæ ſupra modum appareant, ſi interdum rupto aliquo uaſe ſanguis per os, aut nares, aut anum, aut ueſicam erumpat. Vt uerò in minimas partes diſſoluitur, minimeq; quieſcit ita corporum meatus non recta ſubiens vt foras exeat, ſed intus hac illac, ſurſum deorſum ſe inſinuans & aberrans, atq; illorum unitatem diſſipans, illa eadem denſata conſtrictaque rarefacere atq; laxare: hinc quendam qui antequam morbo gallico afficeretur, altero oculo cęcus erat ſuffuſione denſiſſima vulgus cataractam vocat oculum occupãte, huius auxilio & a morbo gallico & a ſuffuſione quod maxime mirum eſt, liberum euaſiſſe: rurſum quia ubi diſſolutũ eſt tũ in idem quale prius erat quoad fieri poteſt, reuertitur, rarefacta laxataq; quibus commixtum eſt, interdum dẽſare atq; conſtringere. Ideoq; aliquibus qui gummitiones adhuc experti non ſunt, ubi calor quoad egendum eget, citra modum inter ungendum extiterit, interdum excitare, aliquibus contra vbi moderatus fuerit, gummitiones ex denſatis ſuccis prçexiſtentes apprime liquare diſſoluereque mox liquatos inde ſuccos atque diſſolutos ſibiq; commixtos propter partium coherentiã ſecũ ducere, & quandoq; ad fauces protrudere, eodem(vt infra dicetur) extincto & in unguentum redacto, tibijs citra genua & brachijs citra cubita, unctis triduo, quatriduoue, aut paulo pluribus diebus ægrum ſæpe & facie & reliquo corpore niſi uacuatio aliqua ſtatim ſequatur, aliquãtulum intumeſcere, deinde detumeſcere. Interim dentes alioqui firmiſſimos moueri, dolere gingiuas, inflari, erodi uniuerſam corporis ſcabiem auferri, ulcera fere omnia diuturna ſanari, pruritum infeſtiſſimum tolli: ſed ſi paralyſis aliqua præfuerit, augeri; dolores in carnibus, in articulis, in oſſibus(ut dicũt) minui, tolliuè; correptos gallico morbo nunc omnino curari, nunc in meliorem ſtatum reduci; ſed ſæpe tanto cum labore tantoque cum vitæ diſcrimine, ut interea mallent ægri perire, quam ita curari cæpiſſe; plerunq; enim in hoc caſu tanta corruptæ fœtidæq; materiæ copia per os prodit, vt ægrũ nec quieſcere ſinat, nec dormire, nec portare, nec eſſe, nec aliud ſanè ſperare, quam propè ſtrangulari aut ſuffocari, lienoſis magnopere obeſſe, horum aliquos ad hydropem deducere, diſſolutis enim fere ſuccis omnibus tam bonis, q̃ malis, qui tũ in carne tũ in alijs ſolidis particulis inſunt, atq; magis A attenuatis ijs, qui per venas, & forte per arterias errant, ſero per quã liquido corpus redundare oportet, ſubinde lienem, uelut aqua nimia, pota, eodem repleri, & intumeſcere. Si præterea corpus hoc vnguento, vt dictum eſt, inungatur ſæpe carnes primum mutari, atq; rubere. deinde uacuatione(ſed per os potiſſimum) ſequente, minui, pallere, extenuari; Interdum vehementis febres moueri, interdum ſanguinem per os aut anum, aut ueſicam ut diximus, exire, interdum mortem, interdũ longam ægritudinem ſequi. De argenti viui notis, & viribus hæc ſatis.

B *Vtrum à qualitate, ut dicunt, occulta, an manifeſta unguentum argenti uiui curet gallicũ morbum.* *Cap. II.*

HIS poſitis opportunum eſt inueſtigare Vtrum ab occultis cauſis, (ut fere omnes arbitrãtur,) an a manifeſtis agat, quod.n. gummitiones, quod humores, qui nutrimenti loco ſunt tum in capite tum in carne liquefaciat nemo eſt qui ambigat; ſed quamobrem id cõtingat, adhuc in ancipiti eſt; nam(præter illa quæ de ipſius caliditate frigiditateue proxime differuimus) eo quod calidum ſit id prẽſtare, ualde dubium eſt, quum neq; calidum(vt ita dicam) actu ſit, neq; ſi manu, aut ore teneatur neq; ſi integrum deuoretur, calefaciat; adde quod grauiſſimum eſt, & nunquam non con- C denſari appetit: vtrunq; non calidi ſed frigidi eſt. Præterea ſi gummitiones(vt quibuſdã placet) a frigido calidum exprimente, ſucci uero qui proxime nutriendo ſunt, a calido humidũ reſoluente denſantur, & illę quidem a calido, hi uero a frigido, humido ſolui liquarique ſolent; quum utraq; argentum viuum diſſoluat, & liquet: id uel calidum frigidumq; ſimul erit (quod pleriſq; abſurdum eſt) vel non calore frigoreue hæc peraget, contra uero ſi frigidũ eſt quum modice liquidum ſit, cur ab igne nõ magis liquatur? aut cur a frigore non magis denſatur? quo item modo tam celeriter aurũ, plumbum, argentum atterit ſimul, & liquat, & multa huiuſmodi? An prout noſtri corporis gummitiones, & humores, & alia id genus immutat, principium quidem ab alieno calo- D re adipiſcitur mox in exhalationem conuerſũ attenuat, atteritue, atq; liquat quęcunq; ab eo liquari poſſunt, a calore.n. quia illum magnopere fugit, diſijcitur, diſſipatur, diffunditur, & in aerẽ, ſpiritũq; vertitur, tale factũ(quum ſibi ſemper cohærere ſtudeat) quippe quod nunquam adeo tenuatur, &(ut dicunt) ſublimatur diſſoluiturq; quin ad ſe ipſum quoad fieri poteſt reuertatur ea, quę denſata ſunt, non autẽ omnino, ſiccata ſed quę poteſtate humida ſunt, & liquari facile queunt, undiquaque

permeans,agitans,attenuans ſeq; illis commi
ſcens fluida quale ipſum eſt reddit & ſecũ quo
cunq; uocetur,propter partium inuicem co- E
hærentiam(niſi calor aliquis uehemens cõſor
tium ſeparet) trahit,quemadmodum ubi au-
rum in tenuia fruſtula diuiſum tãgit,primum
enim atterit,&,(ut dicunt)deuorat, ſubinde
liquidum reddit,& ſecum quocunq; traduca
tur(niſi calor aliquis impediat)uehit. Mouet
igitur ſudorem,mouet per os tantum ſucco-
rum copiam,quia primum attenuat, mox li-
quat,attenuat quidem tũ quia in tenuisſimas
partes prompte diuiditur, & a calore uel ex-
trinſeco,uel noſtro diuiſum, per corpus uni-
uerſum fertur, tum quia naturaliter in motũ
fere ſemper eſt,ſemperq́ue eius pars(ut aquis
currentibus accidit)altera alteram pellit, i- F
ta ſi aliquo altera penetrat, altera ſubin-
de magis premit, et ſua tenuitate hinc inde
ſubiens, particulaſq́; ſubiecti corporis inuicẽ
comminuens attenuat,aut atterit liquat uero
non calefaciendo non refrigerando ſed poſt-
quam rem,ipſam in minima uertit,præſertim
ſi illa fuſilis fuerit adiuncta ſua liquida ſubſtan
tia,fluidam ſicut aqua calcem,farinamue red-
dit. Quod enim nec qua calefacit, nec qua fri
gefacit,neceſſario liquet,oſtendunt aſtringen
tia quæ frigida eſſe ſtatuuntur & exprimendo
non autem frigefaciendo liquefaciunt,oſten-
dit aqua quæ ſiue frigida ſiue calida fuerit,cal
cem liquidam efficit,oſtendit & ignis & ſol ip
ſe qui calorem manifeſte inducendo liquant, G
argentum uero uiuum dum liquat neq; mani
feſte calefacit neque frigefacit, niſi forſan ex
accidenti.quod item nec qua calefacit, frigefa
citue in tenuisſimas partes neceſſario ſolua-
tur,exemplo eſt tum aqua, tum aqua uitæ nũ
cupata,hæc enim calefacit,illa frigefacit,utra-
que uero tenuuium partium eſt, & in tenuisſi
mas partes,ac etiam in uaporem conuertitur.
Porro ut id frigidum eſſe ſecundum Auicẽnã,
& alios,qui eum ſectantur,probari poteſt, ita
calidum ijs,qui a,calore in terræ uiſceribus li
quidum remanſiſſe cenſent,concedere licet,
ſed non qua frigefacit, nec qua calefacit, hæc
& multa huiuſmodi in noſtris corporibus a-
gere,ſed quatenus cum ſua frigiditate uel cali H
ditate,ab alieno calido recalfactum in tenuiſ-
ſimas partes diuiditur, ſubinde rẽ ipſam, cui
commiſcetur,attenuat,aut atterit,& ſi illa fuſi
lis eſt ſuper eãdem effuſum, ueluti ſuper tritã
calcem aqua: fluidum gignit. Hactenus quod
argentum uiuum a manifeſtis cauſis, & nõ ab
occultis agat.

Sanè hæc poteſt,quoniam a ſe nulla(ut plu
rimi chymiſtæ hactenus experti ſunt) omni-
no corrũpitur,præterq̃ quod tenue magis,mi
nuſue efficitur:ſi.n.(ut aiunt) præcipitetur aut
ſublimetur,ad tempus latet:deinde reuiuiſcit
& ſi nihil prohibet quominus perpetuo du-
ret: Vt enim quandoq; incepit, ita quandoq;
deſinat,oportet. Vbi igitur a calido in exhala
tionem uertitur idem ipſum eſt tanq̃ inſupe-
rabile,ſed tenuisſimum euadẽs & caloris uim
penitus fugiens ſi in corpus quod ei obuiam
fit,ingrediatur: congreditur uero quam ſæpiſ
ſime(conſtat id ubi luto chymico uaſis oblito
undequaq; incluſum igne oppoſito proſilit fo
ras, nihil ſui intus relicto)totum in uniuersũ
quoad fieri poteſt,ſubuertit:quod,ſi fuſile eſt,
fundit;ſi disſipabile,disſipat,liquat igitur quæ
cunq́; concreta ſed poteſtate in promptu flui
da ſunt: disſipat quæ coadunata quidem ma-
nent,ſed tenuiora ſunt quam liquari queant.
illa ſunt ueluti gummitiones non omnino du
ratę,ſiccatæq́ue,& ſucci qui iam iam nutrituri
ſunt: hæc uero ceu ſpiritus, qui animæ deſer-
uiunt, ſiue ſentienti,ſiue mouenti ſiue nutriẽ
ti;hos enim disſipãdo ſæpius quam humores
liquando,nunc ſurdidatem,nunc tremorem,
nunc paralyſim,nũc alios huiuſmodi affectus
nunc mortem accerſit.quippe illius exhalatio
non quemadmodum aquę aut ſulpharis eſt:
aqua enim licet tenuium partium ſit, eius ta-
men uapor non facile intromeat;quoniam ſę
pe frigiditas ſæpe humiditas impedimẽto eſt,
illa ingreſſum prohibet,hęc quia facile cedit:
retrogreſſum accelerat:idcirco ſæpe foris, ra-
ro intus humectat. Sulphur in exhalationem
conuerſum ſæpius quidem intro ſubit, ſed in-
terdum propter partium infirmitatem repel-
litur;interdum ingreditur quidem, ſed a cor-
pore permutatur,ac temperatur. atqui argen
tum uiuum ut natura ſua fere inſuperabile eſt,
ita,& illius exhalatio: hæc igitur. Vbi per cor-
pus aberrat,ab eodem non permutatur, non
temperatur, ſed contra permutat & euertit;
neq; facile cedit,ut aquæ uapor; neq; infirma
eſt,ut ſulpharis fumus: ſed contra & conſtans
eſt & fortiter reſiſtit.Sed ſtatim quęres, quum
argentum uiuum ſuapte natura ſemper ad ſe
ipſum redeat, & in ſe conſtringatur, cur hæc
quæ disſipat aut liquat non magis coadunat?
Reſpondetur quemadmodum ignis ſimilaria
congregat disſimilaria ſegregat;ita id congre
gat ſeipſum,reliqua,quoad poteſt,euertit.quę
ſi fuſilia ſunt fuſa relinquit;ſin aliter ſe habeãt,
aliter ſinit. Ita ergo expoſitum ſit, quomodo
posſit argentum uiuum propter cauſas, quas
attulimus,agere.

Cauſæ quædam & morborum & ſymptomatum,
quæ argenti uiui unctionem ſequuntur Ca.III.

HIS Ita ſe habẽtibus mirum non fit ſi ex
argẽto uiuo(ut moris eſt)uncto corpore
carnes

...aes in tumorem attolluntur,ſi uenæ,& ar-
teri magnopere tumentæ, ſi ſanguis aliqui-
bus e pectore per os, aliquibus, ex inteſtinis
per aluum redditur,non ſolum.n.(ut putant)
quia corrodit,id facit,ſed potisſimũ quia quę
concreta ſunt ab eodem liquantur, & multo
ampliorem exigunt locum, quam antequam
liquarentur. Hęc igitur uenas nimium exten
dentia frangunt,& ſanguinẽ(ut diximus)mo
uent ſępius uerò de capite per palatum & fau
ces,deinde per os tanta fit expurgatio, quo-
niam ubi argentum uiuum a calore in exha-
lationem uertitur, ab eodẽ ſurſum in caput
ferri potisſimum cogitur quemadmodum fu
mis eſt uaporibus omnibus eleuante calore,
contingere ſolet, tunc enim ſimul quicquid
ferè in infernis partibus attenuauit,& liquefe
cit huic impetum aſcendendi ſurſum impri-
mit,& quia eidem commixtum eſt, propter
ſuarum partium inuicem cohærẽtium ſecum
rapit;Accedit capitis ſitus, figuraque tanquã
enim cucurbita medica ſuperſtat,& implexus
anfractusque tum uenarum, tum arteriarum
multiplices quos habet,per quos ubi ſucci in
caput aſcenderunt,retrouerti non facile poſ-
ſunt,alioqui homo erecto capite tandiu ma-
nere,quam manere omnino requiret,quo cir
ca quęcunq; ab infernis ſurſum mouẽtur ad
ſe cumulatim attrahunt retinet & eiſdem re-
pletur,nam & ſi per alias partes eleuati tum
uapores,tum ſucci oberrare queunt,quia ta-
men ulterius aſcendere cõcupiſcunt, ut pote
calore eos perpetuo agitante nullus uero lo-
cus datur,quam caput ulterior,neq; ullus quã
caput,qui facilius retineat,hos & in capite fir
mari,& eiſdem caput repleri neceſſe eſt, poſt
quam uero huc deuenerunt, quia propter ar
gẽti uiui mixturam ſibi inuicem cohęrere ni-
tuntur grauesq́; ſunt,non ut alij ex herbis &
radicibus uapores omnino in ſudorem uer-
tuntur,ſed(niſi forte calor aliquis immodi-
cus uehementer exagitet, & foras expellat)
intus morãtur,& ſe coercent,ita ut deinceps
putrefacti per palatum,& os foras prodeant,
quare licet argentum uiuum per cubita, per
tibias quibus ſolum extrinſecus adhibetur,
primum tranſeat,poſtea uero in caput repat,
quia tamen priuſquã reliqua mẽbra,repletur
caput,quod uero prius repletur id prius quo
que expurgari decet ꝓſertim ſi capacisſimum
& maximum eſt,quale id ipſum,iccirco prius
& potius de capite,q̃ aliunde purgatio fit,q̄d
quid.n.alibi mouet,id fere totum hæc exhala
tio caloris ope ſurſum in caput pellit,& caput
ſua ſpõte apprime trahit,retinet & obſtructio
ni primum deinde putrefactione obnoxium
reddit,tum ꝑꝑ copiã, q̃ ſibi ipſi uias claudit,
tum ꝑꝑ ſitim,& faucium,palati,linguæ,& na-
rium exiccationẽ,quæ primis diebus ungẽdo
naſci ſolet fonte uero copię ſufficit,quia mae
ria nõ confertim tota in illud fertur, ſed pau
A latim per partẽ(ut dicunt)poſt partem. Vlce
rantur uero tum gingiuæ, tum palatum non
profecto,quod argentum uiuum in corpo-
re noſtro naturaliter humido, per ſe rodat,
nam ex accidenti(ut proxime dicetur)id fa-
cit, ſed quoniam multa in capite coaceruata
materia,ſibi ipſi propter ſui copiam,uias ob-
ſtruit,& replet maxime palatum, & gingiuas
quod patet ex tumore qui has partes circum
ſtat,unde quia trãſpirare, ut par eſt nõ poteſt
calet,& ſubinde putreſcit. Itaq; putrefacta tã
q̃ aliena exiſtẽs a ſuperioribus partibus ad in
feriores protruditur tumentesq́; gingiuas tũ
palato magis replet,citiuſq́; corrodit, q̃mad-
B modum pituita in capite redundans,facta ſal
ſa,gingiuas & palatum exulerat. iccirco non
ſtatim unctione adhibita gingiuæ ulcerantur
ſed aliquanto poſt & crebro primum dentes
mouentur,aut dolent,deinde gingiuæ rodũ
tur,quaſi non omni quidem ſucco mordaci
prius exiſtente, ſed propter obſtructionem,
poſtea putrefacto ſequantur in gingiuis ulce-
ra,licet his accedit gallici ſucci uitioſi natura
cum ſano tamẽ etiam corpori talis unctio ad
hibita æque moueat dentes ac gingiuas ulce-
rat, non gallico morbo ſed putrefactioni un
ctionem ſequenti talis exulceratio referri de
bet accepta.Sed ſi accidat quod uenæ nimiũ
repletæ,quoniam ſuccus quem continent te
C nuior factus ampliorem locum requiritur an
teq̃ per os materia fluat a copia rumpuntur,
ut ꝑ os expurgatio fiat,nõ eſt neceſſe,ita ne
q; ſi perpauca ſunt quæ intus ab unguento li-
quãtur,neq; item ſi multa ſunt,talis, ac tanta
ꝑ os uacuatio ſequetur,ubi forte aliqui mor-
bi communes graſſantur, nonnunquã in eos
materię impetus uertitur,ut puta ſi dyſente-
ria eſt in dyſenteriam, ſi diarria in diarriam,
& huiuſmodi,ubi uidelicet per id tempus un
ctio adhibetur, quod uerò poſtquàm unctio
adhibita eſt,interdum ſera, interdũ nulla ua-
cuatio ſequatur,id partim a ſubiecto corpore
partim ab argenti uiui adminiſtratione pro-
uenit:a ſubiecto quidẽ,quia ſucos aut per pau
cos aut ſolidiores,quàm ut liquari posſint,ha
D bet ab argẽti uiui adminiſtratione, quoniam
aut minus quã ſatis admiſcetur unguẽto, aut
inepte extinctum eſt,aut calor qui ipſum mo
uet imbecillior eſt quam quod penetrare fa-
ciat,hic aũt eſt tũ circũfuſi aeris, tum ſubiecti
corporis,calor.n.argento uiuo penetràtionẽ
potisſimum præbet,adeo ut ſiquid illi natura
ſua calidũ admiſceàt nihil fere uelocius nihil
efficatius penetret,quemadmodũ ubi ſal am
moniacus unde ſulimatũ(ut uocãt) fit aut ſul
phur unde cinnabaris aut aqua ex uitriolo,a-
lumine rochę ſalnitro(ut dicũt)cõfecta unde

permeans,agitans,attenuans ſeq; illis commi
ſcens fluida quale ipſum eſt reddit & ſecũ quo
cunq; uocetur,propter partium inuicem co-
hærentiam(niſi calor aliquis uehemens cõſor
tium ſeparet) trahit,quemadmodum ubi au-
rum in tenuia fruſtula diuiſum tãgit,primum
enim atterit,&,(ut dicunt)deuorat, ſubinde
liquidum reddit,& ſecum quocunq; traduca
tur(niſi calor aliquis impediat)uehit. Mouet
igitur ſudorem,mouet per os tantum ſucco-
rum copiam,quia primum attenuat, mox li-
quat,attenuat quidem tũ quia in tenuisſimas
partes prompte diuiditur, & a calore, uel ex-
trinſeco,uel noſtro diuiſum, per corpus uni-
uerſum fertur, tum quia naturaliter in motu
fere ſemper eſt,ſemperque eius pars(ut aquis
currentibus accidit)altera alteram pellit, i-
ta ſi aliquo altera penetrat, altera ſubin--
de magis premit, et ſua tenuitate hinc inde
ſubiens, particulaſq; ſubiecti corporis inuicẽ
comminuens attenuat,aut atterit liquat uero
non calefaciendo non refrigerando ſed poſt-
quam rem,ipſam in minima uertit,præſertim
ſi illa fuſilis fuerit adiuncta ſua liquida ſubſtan
tia,fluidam ſicut aqua calcem,farinamue red-
dit. Quod enim nec qua calefacit, nec qua fri
gefacit,neceſſario liquet,oſtendunt aſtringen
tia quæ frigida eſſe ſtatuuntur & exprimendo
non autem frigefaciendo liquefaciunt,oſten-
dit aqua quæ ſiue frigida ſiue calida fuerit,cal
cem liquidam efficit,oſtendit & ignis & ſol ip
ſe qui calorem manifeſte inducendo liquant,
argentum uero uiuum dum liquat neq; mani
feſte calefacit neque frigefacit, niſi forſan ex
accidenti.quod item nec qua calefacit, frigefa
citue in tenuisſimas partes neceſſario ſolua-
tur,exemplo eſt tum aqua, tum aqua uitæ nũ
cupata,hæc enim calefacit,illa frigefacit,utra-
que uero tenuuium partium eſt, & in tenuisſi
mas partes,ac etiam in uaporem conuertitur.
Porro ut id frigidum eſſe ſecundum Auicẽnã,
& alios,qui eum ſectantur,probari poteſt, ita
calidum ijs,qui a,calore in terræ uiſceribus li
quidum remanſiſſe cenſent,concedere licet,
ſed non qua frigefacit, nec qua calefacit, hæc
& multa huiuſmodi in noſtris corporibus a-
gere,ſed quatenus cum ſua frigiditate uel cali
ditate,ab alieno calido recalfactum in tenuiſ-
ſimas partes diuiditur, ſubinde rẽ ipſam, cui
commiſcetur,attenuat,aut atterit,& ſi illa fuſi
lis eſt ſuper eãdem effuſum, ueluti ſuper tritã
calcem aqua: fluidum gignit. Hactenus quod
argentum uiuum a manifeſtis cauſis, & nõ ab
occultis agat.

Sanè hæc poteſt,quoniam a ſe nulla(ut plu
rimi chymiſtæ hactenus experti ſunt) omni-
no corrũpitur,præterq̃ quod tenue magis,mi
nuſue efficitur:ſi.n.(ut aiunt) præcipitetur aut
ſublimetur,ad tempus latet:deinde reuiuiſcit
& ſi nihil prohibet quominus perpetuo du-
E ret:Vt enim quandoq; incepit, ita quandoq;
deſinat,oportet. Vbi igitur a calido in exhala
tionem uertitur idem ipſum eſt tanq̃ inſupe-
rabile,ſed tenuisſimum euadẽs & caloris uim
penitus fugiens ſi in corpus quod ei obuiam
fit,ingrediatur: congreditur uero quam ſæpiſ
ſime(conſtat id ubi luto chymico uaſis oblito
undequaq; incluſum igne oppoſito proſilit fo
ras, nihil ſui intus relicto)totum in uniuersũ
quoad fieri poteſt,ſubuertit:quod,ſi fuſile eſt,
fundit;ſi disſipabile,disſipat,liquat igitur quæ
cunq; concreta ſed poteſtate in promptu flui
da ſunt:disſipat quæ coadunata quidem ma-
nent,ſed tenuiora ſunt quam liquari queant.
F illa ſunt ueluti gummitiones non omnino du
ratę,ſiccatæque,& ſucci qui iam iam nutrituri
ſunt:hæc uero ceu ſpiritus, qui animæ deſer-
uiunt,ſiue ſentienti,ſiue mouenti ſiue nutriẽ
ti;hos enim disſipãdo ſæpius quam humores
liquando,nunc ſurditatem,nunc tremorem,
nunc paralyſim,nũc alios huiuſmodi affectus
nunc mortem accerſit.quippe illius exhalatio
non quemadmodum aquę aut ſulpharis eſt:
aqua enim licet tenuium partium ſit, eius ta-
men uapor non facile intromeat;quoniam ſę
pe frigiditas ſæpe humiditas impedimẽto eſt,
illa ingreſſum prohibet,hęc quia facile cedit:
retrogreſſum accelerat:idcirco ſæpe foris, ra-
ro intus humectat. Sulphur in exhalationem
G conuerſum ſæpius quidem intro ſubit, ſed in-
terdum propter partium infirmitatem repel-
litur;interdum ingreditur quidem, ſed a cor-
pore permutatur,ac temperatur. atqui argen
tum uiuum ut natura ſua fere inſuperabile eſt,
ita,& illius exhalatio:hæc igitur. Vbi per cor-
pus aberrat,ab eodem non permutatur, non
temperatur, ſed contra permutat & euertit;
neq; facile cedit,ut aquæ uapor; neq; infirma
eſt,ut ſulpharis fumus: ſed contra & conſtans
eſt & fortiter reſiſtit.Sed ſtatim quęres, quum
argentum uiuum ſuapte natura ſemper ad ſe
ipſum redeat, & in ſe conſtringatur, cur, hæc
quæ disſipat aut liquat non magis coadunat?
Reſpondetur quemadmodum ignis ſimilaria
H congregat disſimilaria ſegregat;ita id congre
gat ſeipſum,reliqua,quoad poteſt,euertit.quę
ſi fuſilia ſunt fuſa relinquit;ſin aliter ſe habeãt,
aliter finit. Ita ergo expoſitum ſit, quomodo
poſſit argentum uiuum propter cauſas, quas
attulimus,agere.

Cauſæ quædam & morborum & ſymptomatum, quæ argenti uiui unctionem ſequuntur Ca.III.

HIS Ita ſe habẽtibus mirum non ſit ſi ex
argẽto uiuo(ut moris eſt) uncto corpore
carnes

..nes in tumorem attolluntur,ſi uenæ,& ar-
teri magnopere tumentæ, ſi ſanguis aliqui-
bus e pectore per os, aliquibus, ex inteſtinis
per aluum redditur,non ſolum.n.(ut putant)
quia corrodit,id facit,ſed potisſimū quia quę
concreta ſunt ab eodem liquantur, & multo
ampliorem exigunt locum, quam antequam
liquarentur. Hęc igitur uenas nimium exten
dentia frangunt,& ſanguinē(ut diximus)mo
uent ſępius uerò de capite per palatum & fau
ces,deinde per os tanta fit expurgatio, quo-
niam ubi argentum uiuum a calore in exha-
lationem uertitur, ab eodē ſurſum in caput
ferri potisſimum cogitur quemadmodum fu
mis eſt uaporibus omnibus eleuante calore,
contingere ſolet, tunc enim ſimul quicquid
ferè in infernis partibus attenuauit,& liquefe
cit huic impetum aſcendendi ſurſum impri-
mit,& quia eidem commixtum eſt, propter
ſuarum partium inuicem cohærētium ſecum
rapit;Accedit capitis ſitus, figuraque tanquā
enim cucurbita medica ſuperſtat,& implexus
anfractusque tum uenarum, tum arteriarum
multiplices quos habet,per quos ubi ſucci in
caput aſcenderunt,retrouerti non facile poſ-
ſunt,alioqui homo erecto capite tandiu ma-
nere,quam manere omnino requiret,quo cir
ca quęcunq; ab infernis ſurſum mouētur ad
ſe cumulatim attrahunt retinet & eiſdem re-
pletur,nam & ſi per alias partes eleuati tum
uapores,tum ſucci oberrare queunt,quia ta-
men ulterius aſcendere cōcupiſcunt, ut pote
calore eos perpetuo agitante nullus ucro lo-
cus datur,quam caput ulterior,neq; ullus quā
caput,qui facilius retineat,hos & in capite fir
mari,& eiſdem caput repleri neceſſe eſt, poſt
quam uero huc deuenerunt, quia propter ar
gēti uiui mixturam ſibi inuicem cohęrere ni-
tuntur grauesq́; ſunt,non ut alij ex herbis &
radicibus uapores omnino in ſudorem uer-
tuntur,ſed(niſi forte calor aliquis immodi-
cus uehementer exagitet, & foras expellat)
intus morātur,& ſe coercent,ita ut deinceps
putrefacti per pulatum,& os foras prodeant,
quare licet argentum uiuum per cubita, per
tibias quibus ſolum extrinſecus adhibetur,
primum tranſeat,poſtea uero in caput repat,
quia tamen priuſquā reliqua mēbra,repletur
caput,quod uero prius repletur id prius quo
que expurgari decet ꝓſertim ſi capacisſimum
& maximum eſt,quale id ipſum,iccirco prius
& potius de capite,q̄ aliunde purgatio fit,q̄d
quid.n.alibi mouet,id fere totum hæc exhala
tio caloris epe ſurſum in caput pellit,& caput
ſua ſpōte apprime trahit,retinet & obſtructio
ni primum deinde putrefactione obnoxium
reddit,tum ꝑ copiā, q̄ ſibi ipſi uias claudit,
tum ꝑ ſitim,& faucium,palati,linguæ,& na-
rium exiccationē,quæ primis diebus ungēdo
naſci ſolet fonte uero copię ſufficit,quia mae
ria nō confertim tota in illud fertur, ſed pau
A latim per partē(ut dicunt)poſt partem. Vlce
rantur uero tum gingiuæ, tum palatum non
profecto,quod argentum uiuum in corpo-
re noſtro naturaliter humido, per ſe rodat,
nam ex accidenti(ut proxime dicetur)id fa-
cit,ſed quoniam multa in capite coaceruata
materia,ſibi ipſi propter ſui copiam,uias ob-
ſtruit,& replet maxime palatum, & gingiuas
quod patet ex tumore qui has partes circum
ſtat,unde quia trāſpirare, ut par eſt nō poteſt
calet,& ſubinde putreſcit. Itaq; putrefacta tā
q̄ aliena exiſtēs a ſuperioribus partibus ad in
feriores protruditur tumentesq́; gingiuas tū
palato magis replet,citiuſq́; corrodit, q̄mad-
B modum pituita in capite redundans,facta ſal
ſa,gingiuas & palatum exulcerat. iccirco non
ſtatim unctione adhibita gingiuæ ulcerantur
ſed aliquanto poſt & crebro primum dentes
mouentur,aut dolent,deinde gingiuæ rodū
tur,quaſi non omni quidem ſucco mordaci
prius exiſtente, ſed propter obſtructionem,
poſtea putrefacto ſequantur in gingiuis ulce-
ra,licet his accedit gallici ſucci uitioſi natura
cum ſano tamē etiam corpori talis unctio ad
hibita æque moueat dentes ac gingiuas ulce-
rat, non gallico morbo ſed putrefactioni un
ctionem ſequenti talis exulceratio referri de
bet accepta.Sed ſi accidat quod uenæ nimiū
repletæ,quoniam ſuccus quem continent te
C nuior factus ampliorem locum requiritur an
teq̄ per os materia fluat a copia rumpuntur,
ut ꝑ os expurgatio fiat, nō eſt neceſſe,ita ne
q; ſi perpauca ſunt quæ intus ab unguento li-
quātur,neq; item ſi multa ſunt,talis, ac tanta
ꝑ os uacuatio ſequetur,ubi forte aliqui mor-
bi communes graſſantur, nonnunquā in eos
materię impetus uertitur,ut puta ſi dyſente-
ria eſt in dyſenteriam, ſi diarria in diarriam,
& huiuſmodi,ubi uidelicet per id tempus un
ctio adhibetur, quod uerò poſtquàm unctio
adhibita eſt,interdum ſera, interdū nulla ua-
cuatio ſequatur,id partim a ſubiecto corpore
partim ab argenti uiui adminiſtratione pro-
uenit:a ſubiecto quidē,quia ſucos aut per pau
cos aut ſolidiores,quàm ut liquari poſſint,ha
D bet ab argēti uiui adminiſtratione, quoniam
aut minus quā ſatis admiſcetur unguēto, aut
inepte extinctum eſt,aut calor qui ipſum mo
uet imbecillior eſt quam quod penetrare fa-
ciat,hic aūt eſt tū circūfuſi aeris, tum ſubiecti
corporis,calor.n.argento uiuo penetrationē
potisſimum præbet,adeo ut ſi quid illi natura
ſua calidū admiſceat nihil fere uelocius nihil
efficatius penetret,quemadmodū ubi ſal am
moniacus unde ſublimatū(ut uocāt)fit aut ſul
phur unde cinnabaris aut aqua ex uitriolo,a-
lumine rochę ſalnitro(ut dicūt)cōfecta unde

uocatũ ꝑcipitatũ;hæc.n.calore noſtro primũ
mutationis initium accipientia mox impen-
dio magis,& corpus noſtrum,& argentum ui
uum cui commixta ſunt,recalefaciunt,tum id
ab intenſione calore commotum,& intro ma
gis penetrat;& reliqua ſimul quibus adiun-
ctum eſt,ſecum ducit, ideo ſal ammoniacus,
ſulphur atramentum ſutorium argento uiuo
commixta ut magis penetrant in corpus no-
ſtrum,ita magis obeſſe,& corrodere, ulcera-
req; poſſunt,quã per ſe ſola,alioqui ubi argẽ
tum uiuum his quæ frigefaciunt(quemadmo
dum ceruſæ,& pompholigi admiſcetur)quia
caloris indigum eſt haud æque ad penetran-
dum efficax eſt, At illud ſilentio præteriri nõ
debet,quod & ſi poſt unctiones(ut ante dixi
mus) in humano corpore intus relinquitur:
propterea tamen ubi ad ſe redierit,& alicubi
firmum permanſerit, non magis obeſſe, quã
plumbum,ubi forte in aliquo hominis mem
bro retinetur;ut enim id nihil permutat, ita
nec illud,non.n.tanta copia in ſingulis par-
tibus eſt,ut ſuo põdere eas diſrumpere, mox
hominem necare poſſit.id ſuadere licet,ſum
quia ceu plumbum,natura liquidum eſſe ui-
detur.Ideoq; ex plumbo plus eius quã ex a-
lio metallo(ut quidã dicunt)extrahitur, tum
quia ſi manu,ſi ore diutiſſime teneatur,nihil
obeſt: ſed hoc differt,quod ubi motus aliquis
ſolito uehemẽtior fit,aut igni nimio ſe expo
ſuerit homo,ut accidit hyeme,& omnino u-
bi plus quàm par eſt incaluerit: tum calore
nimis multo citato argentum uiuum,alioqui
quod ad ipſum attinet quieſcens agitatur,at-
tenuatur,in exhalationem parte aliqua uerti
tur,& hac illac per corpus errat,& pro corpo
ris habitudine huic febrem acutam, illi tuſ-
ſim,alicui coſtendicis dolorem, aut aliquem
alium affectum mouet.Hinc quidam qui alias
uncti fuerunt per ſingulos mẽſes febre adeo
moleſta corripiũtur ut parum abſit, quin mo,
riantur,aliqui ſæpe afficiuntur tuſſi, quidam
quibuſdam temporibus,ſanguinem ore red-
dunt,quidam dyſenteria,quidam coxendicis
dolore infeſtantur,quos ſi interrogaueris,ſta
tim inuenies calorem nimiũ paſſos fuiſſe.De
cauſis igit morborũ tũ ſymptonatũ,quæ argẽ
ti uiui unctionẽ ſequũtur hæc dicta ſufficiant.

Cur unctio ex argento uiuo non inducat paralyſim,tremorem,apoplexium & huiuſmodi,ij,uerò qui ſuppelectilia ænea uel argentea inaurant ab argento uiuo ſalia patiantur.Ca.IIII.

INTERIM illud omittendũ non eſt, quod
plerisque omnibus & nunc & antehæc non
leue negocium facit nimirũ qui fieri poſſit ꝙ
unguentũ ex argento uiuo paralyſim tremo-
rem apoplexium,ſurdidatem & huiuſmodi
non inducat,quum tamen(ut ex dictis præſer
tim Auicennæ patet) argenti uiui uapor fu-
muſue tum iſthæc, tum multa huiuſmodi effi
cere ſoleat,huic accedit experientia ipſa, ſi-
E quidem ij, qui ſupellectilia tum argẽtea,tum
ænea inaurant,(Inaurant uero cum argento
uiuo) aliqui tremuli tum uoce,tum corpore,
aliqui paralyſi affecti, aliqui ſurdi quotidie cer
nuntur. Id facile diſſoluitur ſi in memoriam
reuocauerimus, quod argentum uiuum ual-
de quidem refugit calorem,ſed maxime om-
nium ignem,& quod a calido in tenuiſſimas
partes,nẽpe in fumum ſæpe inuiſibilem uer-
titur,in longe uero tenuiorem atque ſiccio-
rem,a calido ſicco,ut puta ab igne, quam a ca-
lido humido, deinde quod quanto tenuior
ſicciorue eius uapor,fumuſq; fuerit,tanto ma-
gis efficaciter ſpiritus ipſos,qui animæ deſer-
F uiunt,diſſipat.Vt enim ij membris inſiti ſunt
eiſdemq; obnixe in hęrent, ita huius uapor
fumuſue genitus ab igne; multo maxime te-
nuiſſimus,atq; ſicciſſimus in membrorum in-
tima ſubit,& uiolentia ſua ſpiritus inſitos in-
terdum diſſipat,interdum deſtruit. Illinc tre
mores naſcuntur,hinc paralyſis, hinc apople
xia,nunc curabilis, nunc incurabilis, pro ut
magis minusue diſſipati ſunt ſpiritus,quippe
ij,qui inaurant, ignem argento uiuo ſuppo-
nũt & ab hoc illud extreme attenuatur.at qui
unguntur ad ignem quidem plerunque un-
guntur.Sed non ignis,ſicut ibi,unguento ſub
eſt,quo fit ut neque illud ampliſſime ſoluat,
neq; extreme attenuet, neq; admodũ ſiccet.
G Summa itaq; eſt argentũ uiuum affert paraly
ſim,tremorem,epilepſiam, apopleſiam ſurdi
datem ijs,qui inaurãt, quoniam ab igne ad eo
attenuatur ſiccaturq;,ut ſpiritus corpori inge
nitas diſſoluere deſtruereue poſſit, nõ affert
ijs,qui ungũtur q a nõ æque his,atq; illis in te
nuiſſimas partes diuiditur & exiccatur,cũ hu
midis.n.atq; oleoſis miſcet; neq; igni æq; ac
ibi ſupponitur,quocirca ſi ſanis, nõ aũt ægris
(id ꝙ oẽs admirãtur)abeſt,id non euenit(ut
qdã putãt)quia peculiare ſit illi ægris opitu-
lari,& ſanis officere,ſed quia illius uſus apud
ſanos alius eſt quã apud ægros,ꝙ ei mõ eodẽ
utriq; uterẽt,utriq; ſimiliter lęderẽtur,at ue-
ro ſi nõnulli q ungunt ſubinde tremore aut
H paralyſi aut epilepſia corripiãt,id euenit quia
cũ ualde ſiccis argẽtũ uiuũ cõmiſcet, ut puta
cũ cinabari,cũ ſublimato,& huiuſmodi unde
mirũ nõ ſit,ſi ij,qui ſuffimẽtis ex cinnabari u-
tunt his affectibus magis obnoxij ſunt, quã q
ungunt,argẽtum.n.uiuũ in ſuffimẽti cũ re ſic
ca eſt,& igni ſubijcitur, a quo ipsũ ut quãto
maxime extenuari põt,extenuat ita deinde te
nuiſſimũ,& ſicciſſimũ factũ,ſpiritus nobis in-
natos euertit,diſſipat,atq; diſſoluit. Hactenus
de eo quod argentum uiuum ſanis obſit & nõ
ægris,quodque eius unctio ægris tremorem,

tua

aut paralyſim epilepſiamue non afferat. iam ad modos, uſusq́; huius unguenti ueniamus.

De modis, & uiribus unguenti ex argento uiuo. Cap. V.

HVIVS unguenti ex argento uiuo non unus, ſed perquam uarius modus eſt: pleriq́; multis illud admiſcent, ut eius uitia corrigant, proinde qui ne uenenum ſit timẽt, illi theriacam, mithridatiumue addunt qui ne nimium calefaciat, neue corrodat, refrigerãtia utputa lythargirum ceruſamve, qui ne refrigeret, calefacientia uidelicet thus, aut myrrham, deniq; alij alia prout cuiq; ceſſiſſe, aut ceſſurum eſſe uidetur. Profectò hi ſi intelligerent illud agere (ut ante dictum eſt) tum quia in tenuisſimas partes prõpte diuiditur, tum quia quicquid ei occurrit natura fuſile, fundit & liquat, tot tantisq́; mixturis nequaquã inſiſterẽt. Si.n. diligenter extinquatur ſimulq́; alicui rei cõmiſceatur, quæ non dura ſiccaq́; ut lignũ ſed mollis facileq́; fuſilis, ut pinguedo nec fluida tenuisq́; ut aqua, ſed conſtans craſſaq́; ut butyrũ, ſic nulla planè alia mixtura indigebit, quippe ſi uenenũ eſt ea fermè ratione eſt (omitto põdus) qua in tenuisſimas partes a calore diuiſum, & in exhalationẽ cõuerſum, aut nimiũ liquat, aut disſipat ea, quæ conſtare debẽt: ſed theriaca, & mithridatiũ calorẽ, qui minor aliquãdo requiritur, augẽt, quo paſto magis lædũt, q̃ iuuãt. At uerò ſi corrodit, hoc eſt ſi noſtri corporis particulas putrefaciẽdo exurẽdoue exedit (nã alio modo rodit dũ attenuare atterere ue dicitur) illud in hoĩe nõ per ſe facit: ſi. n. nõ uaſa quibus continetur, neq; uẽtriculũ, neq; os ubi integrũ aliquãdo deuoratur (ut ante diximus) corrodit, certe ubi poſt unctionẽ in corpore (ut anatome iã notũ fecit) relinquitur, partes quibus inhæret, perpetuò roderet: id quod minime uidetur. ſed quod penitus nõ rodat, abſurdũ eſt rodit. n. corpus noſtrũ ſi cũ re ualde ſicca, aut ualde calida, ut puta cũ ſale ammoniaco, cum ſulphure, cũ alumine, cũ atramẽto ſutorio iũgitur. quinimo illorũ facultatẽ lõge magis auget, tanq̃ id quod ad penetrãdũ maxime cõferat; uerũ ubi ſine rodẽtibus, ſine uehemẽter ſiccãtibus calefaciẽtibusue fuerit, nõ rodit. i. putrefaciẽdo, exurẽdove nõ exedit, quia illud ſiue in maiores partes coadunatũ, ſiue in minimas diuisũ niſi aliquid ſui generis, ut aurũ, plũbũ, ſtãnũ, argẽtũ ei occurrat, aut niſi cũ aliquo fuſili ualde ſicco calido erodẽteue, utputa cũ ſale ammoniaco atramẽto ſutorio, auripigmẽto miſceatur; ſemper ſibiipſi cohęret, & p ſingulas partes obtuſa, rotũdaq́; acie conſtãs, obuiũ ſibi corpus in minima terere putrefacere, exurereue non põt; queẽadmodũ aqua (nã & aqueũ illud eſt) quippe quæ cũ alu-

A mine cũ arſenico, cũ ſublimato inũcta corrodit, ſola uerò humectat, mollit, refrigerat, accedit & humor qui in hoĩe naturaliter eſt, qui nunquàm ſine aliqua in craſſitie, lentoreue reperitur, tale uerò unũqđq; tm̃ abeſt, ut argẽtũ excitet ad rodẽdũ aliquid, ut eius impetũ cõpeſcat, retineat, extinguat. Cæterũ p ſe ſolũ rodit, hoc eſt atterrit, puluerat, & (ut dicũt) aurũ deuorat, plũbũ, ſtãnũ, argẽtũ quoniã hæc & ſubſtãtia ſolida ſunt quæ atteri põt, nõ aũt fluida, quæ nõ põt, & poteſtate talia, quale illud actu eſt, exiſtẽtia cũ illo ſe ſe miſceri nõ prohibẽt. Ideòq; lignũ ſiccũ, & uitrũ, & alia eiuſmodi ab eodẽ non reduntur, quia licet ab

B aiio atterãtur, ab illo tamẽ pp ſubſtãtię disſimilitudinẽ, ut penetrari nequeunt, ita neq; ſe inuicẽ aggrediuntur, neq; ſe mutuò permutãt. Contràque ea, quæ in noſtro corpore ſunt fluida, n: & corpulẽta, æq; atq; illud exiſtentia ab eodẽ penetrari, iuxta ac attenuari queunt.

Porrò arborẽ, facto circa caudicẽ foramine, ſubinde intrò fuſum interimit nõ rodẽdo quidẽ, ſed ſiccando, quippe quod per caudicẽ ſe diffundẽs, & ſuo põdere deorſum tẽdens, non ſinit alimẽtũ in ſuperiori trahi, & ſe ſe infra magis premens in radices uſq; fertur, & arbremali prohibet contra uerò poſt unctionẽ p hominis oſſa oberrãs ea non ęq; ſiccat, non ęq; alimentũ illis impedit, quoniã hęc diuiſa ſunt, non continua, non fixa loco, nõ im-

C mobilia, non ab ima tantum parte nutrimentũ trahẽtia ſicut arbor. Quũ igitur hinc inde hac illac, ſurſum deorſumq́; moueãtur, quãtũ lythargyros deorſum ſuo pondere incũbit, tãtum illa ſuo motu impediunt, repellunt, & aliò uertunt. quibus accedit humoris qualitas, qua ueluti totum corpus (ut proxime diximus) afficitur, ita & oſſa afficiuntur. Quod ſi quãdoq; poſt argẽti uiui uſum aliquorũ oſſa putreſcũt atque roduntur, põt id quidẽ (citra gallicæ labis uitiũ) ab argẽto uiuo cõtingere, ſed quia. ſ. uel cũ ijs, quę putrefaciunt uruntq; miſcetur, uel ignis dum æger ungitur, nimis immoderatus eſt, utpote qui propter ſuã uiolentiã cogat argentum uiuum in osſium medullas abire, quo poſtquã ingreſſum eſt ali-

D mentum prohibet, & oſſa ſicut arborem ſiccat. aut innatum calorem illis aufert, & perniciosam putredinem excitat, itaq; ſi corrodit, ſæpius ex accidenti quam per ſe corrodet, ſi uidelicet ea, quæ id præſtare ſolent, illi inungãtur, ut auripigmentum, atramentum ſutorium, ęrugo. hęc. n. ab illo in altum ducuntur, & quãto celerius (ut infra quoq; dicetur) tanto infenſius corrodunt, ulcerantq́; ; quocirca magnã eius eroſionem timere ſi nihil tale illi miſceatur, potius eſt ipſum impedire

quam eius uitium aliquod corrigere, & ſie-
nim ubi ex ſolo argento uiuo, & axungia un-
ctio adhibetur, tum ſculatum & fauces & gin- E
giuæ exulcerantur: Id tamen non ab illo, ſed
ab humoribus, qui in ægri corpore putrefiũt
(ut ante diximus) contingit, & quia nec impẽ
ſe frigefacit, neque impenſe, calefacit, uanum
eſt huius frigoris, aut caloris, adeo curioſum
eſſe, ſul ſcribam, igitur modum ſimpliciorem
atque commodiorem, reliquos referam non
quo neceſſarios, utilioresuè eſſe putem, ſed
ne illos omiſiſſe uidear. At illud imprimis ſci
re licet, omne quod ex argento uiuo unguen
tum conficitur, ad omnem quidem morbum
gallicum auferendum ualere, præſertim uerò
ad eum qui non ad exteriora ſed ad interiora
ut puta ad oſſa, maxime repit. Vlcera omnia F
præcipue circa cutim celeriter exiccare ſana-
req́;; ualere item tum ad mitem, tum ad ſæuũ,
& ad nouum, & ad ueterem, ſed quoniam eſſi
cacisſimum eſt, & nonnunquàm ſine magno
timore hactenus adhibetur in uſu potisſimum
eſſe contra ueterem atque contumacem, qui
alijs auxilijs non obedit, & poſtquã hæc om-
nia iam cõſumata ſunt gummitiones tum re-
centes, tum leues ſi in carne fuerint facile tol
lere, ſi in oſſe non facile, & antiquas atq; præ-
duras in carne quidem difficile, in oſſe autem
nunquam hactenus uiſum eſſe, pilorum de-
fluuium antequã inceperit prohibere, & poſt
quam incæperit ſiſtere ſuccum enim omnem
uitioſum qui ad cutim prorumpit, & pilos e- G
rodit ad interna trahere, & aliò auocare, lippi
tudinemq́; ex morbo gallico natam & alijs au
xilijs rebellem plerumq́; ſanare oculorum hy
pocrima (ſuffuſionem Latini uocant, uulga-
res flloceum) ut alias diſcusſi quemadmodum
experti ſumus, ita in futurum diſcutere poſſe
atque hæ ſunt illius utilitates. Nocumenta ue
ro (niſi ſtatim, aut ſudorem, aut urinam, aut
deiectionem, aut ſputum, aut aliquam aliam
uacuationem moueat, aut ante motã ſimul ſo
ueat) eũ qui ungitur primis diebus carne &
facie plerunq́; inflari, rubere, ſitire eidem ca-
put turbari, attonitum fieri, corpus diſſolui, la
xari, uires deficere, deinde gingiuas tumeſce-
re, putrefieri, dẽtes moueri, linguam in tumo H
rem attolli & interdum una cum labris nigre
ſcere, quandoque delyrium aut tremorem ac
cedere; poſtremo tãtam materiæ copiam cum
tanta fœditate per os exire, ut non ſolũ asſiſtẽ
tes, ſed ẽt muſcæ quandoq; illã abhorreãt, de-
niq; ad extremã extenuationẽ deducere: ſed
tum maxime huiuſmodi ſymptomata crean-
tur, quum ille qui ungitur ulceribus quã plu-
rimis ſcatet, & ab eiſdem quãprimũ uendica-
tur, his enim propter argentum uiuũ citius iu
ſto ſiccatis humorẽ omnẽ in corpore retrepel
lit, qui una cũ argẽto uiuo pererrãs niſi uel ali
quod ante pegerit, in caput (ut diximus) aſcẽ
dit & huiuſmodi ſymptomata parit: neq; igno
randum eſt magnopere obeſſe quibus aluus
perpetuo fluit, & quibus nimis aſtricta eſt, &
quibus anguſtum pectus, aut ſpirandi angu-
ſtia & quibus deſtillatio a capite in thoracẽ &
ualde imbecillis, & quibus uenæ nimium ple
næ ſunt, & corpus omnino plenũ & quibus ni
mis extenuati & quibus obeſis anguſtę ualde
ſunt uenę & ſanguinem extusſientibus: ut po
te quod uenas frangat. Minus uero nocere, ſi
quis in ano fiſtulã, aut alibi patiatur (per hanc
enim ſæpe uacuari materiam, quæ turgenti ſi
milis facta eſt) Minus etiam robuſtis, & uali-
dis, magis uero macilentis, & debilibus. Inte
rea uero ubi æger ungitur, ſi circunfuſi aeris
calor qui ab igne fit, ultra modum exiſtat, ea
parere mala, quę diximus; ſin citraliquare qui
dem humores in partibus inunctis, ſed ſæpe
hos in eiſdem relinquere, qui gummitiones
quæ minime inerant acceſcere, & ſubinde oſ
ſa corrumpere, putrefacere & carie afficere ſo
lent; imbecillis enim calor motum argenti ui
ui hebetat, & humorum qui ab eodem mouẽ
tur expurgationem, impedit; quare illi intus
relicti nunc dureſcunt & in gummitiones uer
tuntur, nunc putrefiunt, & carnem & oſſa cor
rumpunt. Huius igitur unctionis nocumenta
& hæc et talia ſunt. Modus uero quidam eſt,
uidelicet Accipe argenti uiui lib. 5.

butyri aut axungiæ.
expurgate q. s.

ad ſpiſſandum, & argentum uiuum extinguẽ
dum, hic modus quanto expeditior eſt, tanto
magis eſt alijs pręponendis: In reliquis argen
tum uiuum in primis extinguunt, aliqui cum
hominis ieiuni ſaliua diu agitãdo fere decem
pluribusue diebus, aliqui cum ſucco citronali
ſeu citrij, aliqui cum ſaluia, aliqui cum lento-
re limacum cum oleo amygdalino, cum ro-
ſaceo, cum axungia, cum butyro, cum ſulphu
re, & alij aliter, modus igitur alius.

Accipe argenti uiui — unc. iiij.
ſublimati. — q. j.
rhodomellis. — unc. 5.
deinde diu agita, mox adde butyri. unc. j.

Hic modus quo pauciora continet, quam
ſequẽtes, eo probabilia eſt, ſed quo plura quã
proxime dictus, eo inferior eſt quam ille, aut.

Sume argenti uiui extinct.
lytargirij aurei uel
argentei
butyri
} an. un. iiij.
ſublimati — unc. j.

Miſce, talis modus frequens eſt apud quoſ
dam, cõmunem tamen quam proxime dixi-
mus cenſuram ſubit.

Aut

Aut cape argenti uiui. unc.iiij.
Styracis liquidi
Theriacæ } an. un. s. A
miſce, fiat unguentum.
Aut ſume axungiæ liquatæ lib.j.
Vnguenti Agrippæ
Marciaton
olei laurini
Terebenthini } anna unc.iij.
mercurij.i.arg.uiui
extincti unc.vj.
ſublimati. dram.ij.

Modus hic non eſt negligendus, niſi ſublimatum, cum his calidis cutim exurat, rubefaciat, in tumorem attollat. ſic enim agentum citra cutim ut plurimū retinetur, parum intrò penetrat; totusq; ſuū minime abſoluit. aut. B

Accipe axungię liquatæ lib.i.
Butyri recentis. lib. s.
olei laurini unc. iiij.
vulpini
hyperici
terebinthini } anna unc. v.
ſtyracis liquidi, loti, cum
aqua chamæmeli & uino cretico.
unc.ii.
olei de ſulphure unc. s.
cinnabaris. unc. i. s.
argenti uiui extincti. unc.vi.
ſublimati dram. i.
cerę q.s.

Eadem ratio huius eſt & præcedentis, propter cinnabarim, & ſublimatum. C

Aut. ſume ſalis ammoniaci dram. i
Baccarum Lauri unc.i
Aquæ vitę unc.i.s.
Thuris
lithargyri } an. dram. ij.
Argenti uiui extincti. dram.iij.
Axungiæ porcinæ recent. q. s.
Aut cape argenti uiui extincti
marcheſitæ argenteæ
ſulphuris uiui
thuris
lithargyri } ann. partes æquales

Terantur, atque omnia cum acerrimo aceto, reponantur die uno ac nocte, deinde ſiccentur, accurſum terantur addendo olei ro. q.s. fiat unguentum. Aut accippe cinnabaris.
picis gręcæ an. dram. i.
ſucci allij. unc.i.
axungiæ porcinæ. unc.ij.
arg. uiu. extincti
ſalis communis. } an. un. s.

Terantur ſuper lapidem pro unguento, Aut ſume uulgaris calami aromat.
radicis mentæ
radicis cedoariæ } an. un. s
baccarum lauri un.ij.
argenti uiu. dram.iij.
ol. laurini
rutacei } an. q. s.
miſce pro unguento.
aut cape cerulæ
litargyri } an. unc. s.
ſang. draconis
myrrhæ
maſtiches
thuris } an. dram.ii.
camphoræ dram.i.
arg. uiui dram. iiij.
axungiæ porcinæ
ol. laurini
communis } an. unc. s.
miſce pro unguento.

ex his quinque modis proxime dictis, primus, tertius, quartus, & quintus pro qualibet unctione ſigulatim conſumari poſſunt: ſecundus, qualem alij, qui ſcripti ſunt & ſcribentur, menſuram habent, talem habeto. Singuli uero iuxta id quod ab initio adnotauimus culpa non uacant. Aut cape axungiæ colatæ. lib. i. s.
ol. terenthini
maſtichini
laurini
nardini } an. un.i.s.
ſtyracis liquidi
cerati oxicrorei } an. unc. ii. s.
maſtiches
thuris
myrrhæ } an. un. i.
lythargyri aurei. un. v.
cinnabaris unc. i.
rad. inulæ uino albo
bullitarum unc.iij.
camphorę unc. s.
ceræ albæ un.i.s.
arg. viu. extincti un. viii.
Fiat unguentum.

Id quale ſit ex proxime dictis facile cognoſci poteſt. olim, ſi ęger ualidus erat, totum eius corpus, præter uentriculum, hoc ungebant, ſin imbecillis: bracchia tantum, & cruro. D

Aut ſume rad. ebuli
hederæ
dictami
gentianæ
inulæ
brioniæ
hermodact. } an. ma. i.

Contundantur hæc omnia leuiter, & ex uini cretici lib. xii. ad tertię partis decrementum coquuntur, ſubinde adde.

Amaraci
baccharis
chamæmeli
abſynthij
hiperici
lauendulæ
oregani
Thymi
nepitæ
pulegij an. ma.j.s.
calaminthæ

Iterum ferueant ad dimidij decremẽtum, mox adde florum roris marini:

primulæ ueris
ſaluiæ an. m.i.

Deinde modico temporis interuallo bulliant, poſtea colentur, præloq; exprimantur, & huic expreſſo. F

Adde ol. roſac.
chamæmelini an. un.i.s.
hypericini
coſtini
terebenthini lib.s.
reſinę pineæ un.iij.

Bulliant ad perfectam uini conſumptionem, interim quum ab igne remouentur.

indantur croci dra. ij.
cinnamomi
calami arom.
ligni aloes
ſtyracis calamit. an. dram. i.
ladani
benzuin
cinnabaris unc.j.
arg.uiui extincti lib.s.
ſublimati dra.iij.
aruinę porcinæ lib. i.
ceræ q.s.

Hic artificem magnopere oſtentat: Nocet iis, qui uehementer calidi ſunt, & qui cum calore alieno luem gallicam patiuntur, & qui carne tenera mollique ſunt, & tanquam ſpongia ad recipiendum prompta, ſublimatum enim & cinnabaris accedentibus aliis ualde calefacientibus (ut proxime diximus) cutim ferè exurunt, & argenti uiui actionem ſæpius remorantur, ut mirum non ſit ſi absque his multo melius, quàm cum his interdum agat. H

Alius modus. Accipe butyri un.iij.
Axungiæ nec ueteris
nec nouæ. lib.i.
Theriacæ x. annorum un. i.s.
Mithridatij un. i.
argenti uiui un.ii.s.
lithargyri aurei
ſalis communis an. unc. i.

Fiat unguentum s.a. Alii addunt

cinnabaris unc.s.
E maſtiches
colophonię an. dram. v.
ol.laurini q.s.

Lithargyros, theriaca, mithridatium (ut ante diximus) ſuperflua ſunt, de cinnabari, uide quæ proximè ſcripſimus. de reliquis reprehẽdi non poteſt. Alius modus.

Accipe axungiæ liquatæ. lib. i.
pingued.gallinæ un.iij.
ol.liliorum alb. un.i.s.
arg.uiui un.v. plus, minusue
pul.th⁎ris
olibani
maſtiches
ſaluiæ an. un.i.
F ſtichados
lithargyrij
ceruſſæ
aquæ uitæ un.ij.

Inprimis argentum uiuum cum axungia in mortario lapideo extinguatur; mox adde reliqua, continue agitando donec ad argenti ſpisſitudinem deueniant, deinde duobus diebus plus minusue quo fermententur, dimittito: poſtea utitor. Si multa mixtura con argẽto uiuo reprehenſione careret, hæc certe careret, non enim æger periclitatur, quod illius facultas intra cutim remoretur (ſicut in proxime dicto) neque quod intro ſubire non poſ-
G ſit, nam quantum lithargyros, & ceruſa refrigerant, tantum & multo plus reliqua temperant.

Aut ſume axungiæ a ſuis membranis.
purgatæ, & abſq; ignæ colatæ lib.ii.
argenti uiui lib.i.
olibani un.iii.
ceruſſæ un. ii.
lithargyri un. i.

Fiat unguentum, extincto prius argento uiuo cum axungia.

Hic modus quo ſimplicior quam proxime dictus, eò probabilior eſt.

Aut capias axungiæ purgatę (ut dictũ eſt) lib. s.
Pinguedinis anatis. un. iii.
H gallinę unc.ii.
ol.roſacei
liliorũ alb. an. un. i.
arg.uiui un. v.
lithargyri aurei
olibani an. un. i.
myrrhæ un. s.

Addunt gallinæ, aut anatis, aut anſeris pinguedinem, quando cum morbo gallico multi adſunt tumores, quum tamen argentum uiuum axungię duntaxat bene mixtum, illos ſi apti ſint detumeſcere, omnino reſoluat, ad-

dunt

dunt etiam ſi dolores adſint, oleum liliorum alb. terebenthinæ, & baccarum lauri quum tamen argentum uiuum deſtenſionem ſoluendo, dolorem ſummoueat. A

Alius modus.

Accipe axungiæ liquatæ. lib. i. s.
argenti uiui. un. viii.
ol. laurini un. i.
Theriacæ, maſtiches, thuris, myrrhæ — an. unc. i.
ſucci fumiterræ un. i. s.
lithargyrii, ceruſſæ — an. unc. ii.
miſce, fiat unguentum

de hac mixtura ſatis ante diſputauimus. B

Alius modus. Sumas axungiæ colatæ un. iiii.
argenti uiui un. ii.
thuris un. i.
ol. de iunipero un. x.
aq. uitæ un. i.
miſce, fiat unguentum.

Oleum iuniperi forte miſcent, quoniam id contra dentium, & neruorum, & articulorum, ac totius corporis dolores à frigido prouenietes potiſſimum ualere putatur, id quod ſi cum hoc unguento præſtaret, optimum factu eſſet illi commiſcere: uerùm id experientia declarabit, ſiquidem id oleum cum argento uiuo experiri multum periculum, quod ad ipſum attinet afferre poteſt, reliqua quantum commixta proſint, ex proxime dictis facile ſcire licet. C

Alius modus.

Capias axungię colatæ, Pingued. gallinæ, anatis — an. lib. s.
olei liliorum alb., roſacei, laurini — an. un. i.
thuris, maſtiches, mirrhę — an. unc. s.
ſaluię, ſtichados — an. dra. vij.
lithargyri aurei unc. i.
unguenti Dialtheæ unc. ii.
argenti uiui unc. v.
aquæ uitæ unc. i.
miſce, fiat unguentum.

Valere dicunt ubi tumores antiqui ſunt, & pręduri, neque ſolum ſolitas corporis partes eſſe tum inungendas, ſed etiã etiam eas, quæ tumoribus affectæ ſunt.

Alius modus pro diuitibus (ut dicunt) & æque ualens atq; prędictus.

Accipias maſeris, cinnamomi, gariofilorum — ann. un. s.
granorum paradiſi dra. iii.
roſarum rubearum, corticum citri — an. dra. v.
nuces moſchatas nu. iii.

Contundantur omnia, & in aqua communi per diem infundantur, poſtea impone axungiæ porcinę ueteris lib. v. deinde bulliãt quoad aqua conſumatur.

mox cape dictæ axungię lib. ii.
argenti uiui unc. vii.
thuris unc. ii.
ceruſæ, lithargyri — an. un. i. s.
ſtichados, mirrhæ — an. un. s.

Miſce in mortario lapideo ſemper agitando, in fine adde moſchi reſoluti in oleo roſaceo ſcrop. s. fiat, unguentum. Id ut precioſius eſt, ita minus neceſſarium, non enim aliter diuites, aliter pauperes curare oportet eadem namque apudomnes eſt medicina: ſed ſi quis uti uelit, impediri non debet: minus enim lædetur, quàm ſi multis ex ſupradictis utatur.

Aut argenti uiui ſaluiæ ſucco extincti. unc. iii.
ol. ueteris un. iiij.
ol. thuris (ut autem ſicut oleum maſtichinum) un. ij.
ol. maſtichini. un. i.
pingued. porcinæ. un. ii. s.
ol. laurini un. i. s.
cerę uirginis un. ii.
dialtheæ unc. i.
thuris, maſtiches — anna. unc. i.
ſagapeni un. i. s.

Fiat unguentum ſecund. ar. in fine addendo argentum uiuum.

Id utilius eſt, atq; tutius quàm proxime dictum.

Alius modus.

D ſume argenti uiui ſaluiæ ſucco extincti. un. v. plus minuſuè.
Axungię porcinæ colatę. un. xiii.
pingued. gallinæ un. ii.
ol. iuniperi unc. i.
thuris, ſaluiæ, lithargyrij, ceruſſæ — anna. dra. vii.
miſce, fiat unguentum s. a.

Aut axungiæ porcinæ, urſinæ, pingued. gallinæ — an. un. iiii.

ol. li-

ol.liliorum alborum } an. un. ij.
ol.laurini
arg.uiui extincti un. vi.

Pinguedines non liquentur, ſed extractis pelliculis in mortario diligentisſime terantur, deinde argentum uiuum iam extinctum ſenſim admiſceatur.

Poſt adde puluerem thuris,
maſtiches
myrrhæ
ammoniaci
ſtyracis } an. un. s.
ſaluiæ
ſtoechados
lythargyrij
ceruſſæ

Fiat unguentum.

Aut butyri diligenter loti unc.iiii.
arg.uiui ſucco ſaluiæ extincti. un.ii.
ſucci limonum un.vi.
ſublimati g.i.
ceruſſæ un.i.
lithargyri un.s.

Fiat unguentum

Ex dictis uidere licet quantum hi modi ualeant, ſunt uerò non ſpernendi. & ſi qui alii his ſimiles, in uſum admitti poſſunt.

Alius modus.

Cape axungiæ porcinę depuratæ & ſine ſale lib.i.
argenti uiui ſucco ſaluiæ extincti. unc.iii.
olei antiqui un.iiij.
olei thuris un. ii.
olei maſtichini un. i.
ol.laurini un.i.s.
fecis operis apiarij un.ii.
dialtheæ un. i.
thuris } an. un.i.
maſtiches
ſerapini un. i.s.

secundum artem fiat unguentum.

Mox pro pituitæ, & bilis tum atræ, tum flauę redundantia uariant, tanta cum ſubtilitate, ut non ſolum legentes, ſed ſeipſos ſæpe lateant, porrò unguentum id quo minus habet argenti uiui, eo minus efficax eſt, in cæteris non magis damnandum quā reliqua per quām multis commixta.

Alius modus

Aſſume axungiæ porcinæ colatæ, lib. i.
ol.chamamęlini
anethini } an. un. i.
maſtichini
laurini
ſtyracis liquidi dra. x.
radicum inulę } an. un. iiii.
ebuli

E Schoenanthi } an. parum
Stichadis
euphorbij unc.s.
Vini odorati lib.j.s.

Omnia ſimul bulliant quoad uinum abſumatur, deinde exprimātur, expresſioni adde.
lithargirij aurei unc. vij.
thuris } an. unc.vj.
maſtiches
terebenthinæ claræ unc.j.
argenti uiui cum ſaliua extincti unc.iiij.
ceræ albæ } an. unc.j.s.
Reſine pinea

fiat unguentum.s.ar.

Mediocres uires habet, tum multę mixturæ, tum euphorbij reprehendi poteſt, illius quidem quoniam argētum uiuum (ut ante monuimus) paucioribus eget, huius uerò quoniam id nimis calefaciendo, cutim adeò exurit, ut argenti uiui penetrationem circa cutim remoretur, & impediat, quemadmodum de ſublimati, & cinnabaris cum illo mixtura paulo ante docuimus. F

Alius modus

Cape axungiæ porcinæ liquatæ unc.vj.
(alij unc. iij.
Sed tunc nimis uehemens unguentum fit)
Argenti viui unc.iiij.
Styracis liquidi } an. unc.s.
theriacæ

miſce, fiat unguentum.s.ar. G

Id efficacius eſt proxime dicto parūmque diſtat ab eo quod omni cenſura uacat, quoad mixturæ conditionem.

Aut ſume axungiæ porcinę purgatæ unc.v.
olei laurini
argenti uiui extincti
ceræ mundę } an. unc.ij.
thuris albi
maſtiches
ſalis communis unc. viij.
ſucci piantaginis } an. unc.ij.
fumi terrę

fiat unguentum ſecundum ar.

Alius modus

Accipe unguenti aragon unc. vj. H
butyri recentis.
bene loti unc.iiij.
axungiæ ſuillæ unc.ij.
argenti viui unc.iiij.
Maſtiches
Colophonię } an. unc.s.
Camphorę
gummi arabici
ol laurini unc.iij.
myrrhæ
ſtyracis } an. unc.vj.
bdelij

miſce,

miſce,fiat unguentum s.ar.

Hoc utuntur in temporibus mediis, & tē peraturis neq;calidis,neq; frigidis.Vbi uehe mens illud efficere uolunt,pro un.iiii.argēti uiui, ſex imponunt.

Aut. Cape unguenti aragon un. vi.
axungiæ ſuillæ aqua roſacea lotæ } an.un.iiii.
butyri eadē aqua loti }
camphoræ un.s.
bdedij } ſtyracis } ann. dram.iii.
myrrhæ }
olei nenupharini un.iii.
maſtiches } gummi arabici } an. dram. ii.
colophoniæ }

miſce,fiat unguentum.s.a.

Hoc uerò per æſtatem,& ad calidum temperamentum utuntur.

At per hyemem,& ad frigidum temperamentum infraſcriptō uidelicet.

Sume ung.Aragon un.viii.
butyri loti cū acqua ſaluiæ } an.un. iiii.
pinguedinis equinæ }
ol.laurini un.v.
mirrhę } aloes } croci } an. un. i.
ſtyracis } bdelii }
maſtiches un.i.s.
mithridatii } theriacæ } an. un.s.
arg.uiui un. iiii.
petrolæi un.iii.
ſulphuris un. ii.

miſce,fiat.s.ar.unguentum.

Interdum uehementius conficiunt addentes pro un.iiii.argenti uiui un. vi. interdum imbecillius utputa pro un. iiii. un. ii. aut iii. admonentque per ęſtatem nunquàm plus argenti uiui quàm un.iiii.imponendum,quādoquidem ob ęſtatis calorem uires nimium reſoluuntur.

Aut accipias.
ol.chamæmelini } anethini } laurini } an. dra. ii.
irini } roſacei }
terebenthinæ un.i.
axungiæ ſuillæ recentis lib.s.
lithargyri aurei } ceruſſæ } an. dram.ii.
ſublimati pul. }

Bulliant ſimul:quum ab igne remouentur adde cineris uitis.

thuris } maſtiches } an. un. s.

A Omnia ſimul miſceantur,ad unguenti formam conficiantur poſtea cape argenti uiui extincti un. iii.

ſtyracis liquidi un.i.

Miſce omnia ſimul in mortario, diligenter pinſentur quoad probe ſimul mixta fuerint & in unguenti formam redacta.

Hac unctione quidam indifferenter utuntur tam in calidis,quam frigidis naturis,tam æſtate,quam hyeme, & mediis temporibus hactenus de uariis ex argento uiuo unguentorum modis aduerſus gallicum morbum, quibus adeò uariè medici utuntur ut magis

B quid ſibi quiſque perſuaſerit,appareat,quam quid euidenter compererit.

De uſu unguentorum ex argento uiuo. Cap. VI.

VSvs horum ita ſe habet, omnes poſtquàm præparatum,& uacuatum corpus eſt(quemadmodum 3.lib.docuimus) ungūt apud ignem quoad fieri poteſt uehementiſſimum,quo unguentum magis intro penetret quippe quum argentum uiuum(ut diximus)maxime refugiat ignem,quo hic uehementior eſt eo magis illius motum accelerare uidetur,& copioſiorem efficere purgatio

C nem;quo autem debilior,eò magis tardare, & purgationem,aut prohibere aut minuere, quidam uerò ante cibum tribus ad minimū horis,tum mane,tū ueſperi à genibus aduſq; pedes,& à cubitis ad uſq; manus uniuerſas ungunt,quidam mane tantum,ſed ab humeris ad extrema manuum, & a coxis ad pedū ultima,quidam dumtaxat tertia poſt cænam hora primum à pedibus ad genua, ſubinde à cubitis ad manus,ac ſi uirtus fortis, & morbus uehemens fuerit,inguina etiam ungunt, & ilij oſſa, & ſcapullarum articulos: quidam imitati meſuem, qui unguentum pro ſcabie quod argentum uiuum recipit, deſcribens, manuum palmas ungendas,& non alia membra iubet,has eaſdem, & pedum plantas ad

D magnum ignem dumtaxat ungunt. Omnes uerò ne principale membrum aliquod ungatur,præcipiūt.Quod Aui.4 primi.ca.1.& 7.4.à medicamentis fortibus, quale eſt unguentum ex argento uiuo in membris principalibus temperandum eſſe iubeat, ex ijs tamen aliqui;ſi caput aut thorax gummitiones patiatur,nihilominus has partes inungunt: ſcrotum uerò ne ungatur admonefaciunt, quod ſubinde acri pruritu afficiatur, & pelle exuatur.Tantum uerò unguenti ſingulis nicibus adhibent quantum argenti uiui dra.i.

aut

aut dram.ii. & ad ſummum dram. iij. abſumat:his enim præſcribunt,debile,mediocre ualidum ; unctione adhibita quidam faſcijs uncta membra inuoluunt:quidam ſtupa cannabina;mox hominem in cubile calidū clauſo cubiculo locant tectum undiq; pannis laneis aut pellibus:forte,ut extrinſecus magis calefacto corpore promptius ad interna feratur unguentum;ſed ipſi dicunt, ut ſudorem cieant:idque per horam integram , deinper alteram tegmenta paulatim minuunt, & ſudorem abſtergunt; tertia quieſcere ſinunt; his tranſactis cibant, non autem ſicuti de ligno guaiaco ſumendo dicebatur, ſed longe aliter. exhibent enim ſemper aut gallinę carnes,aut phaſiani,aut perdiciis,aut auium nō aquatilium,aut hędi,aut uituli, non aſſas quidem ſed elixas ; ſi deuorare nequeunt, pinſunt,& uocatum piſtatum ex eiſdem conficiunt,ſubinde propinant:dant, & oua , præbent uinum ualidum album optimum , ſæpius absque æqua:in ſumma id maxime ſtudent,ut æger, & optime & liberaliter nutriatur : magnopere enim timent ne uires eius ab unctione nimium reſoluantur . quidam per uer duntaxat ungunt , alii & per uer , & per alia tempora, modo quæ dicta ſunt ſeruentur,per hyemem calido cubiculo donec unctio abſoluatur,ægrum continent : per æſtatem temperato per autumnum , & uer ad calidum inclinante . quidam ungunt quotidie niſi quid impediat aduſque nonum diē . Interdum uſque ad duodecimum: tum quicquid euenerit ulterius non procedunt . neq; permittunt interim linthea,camiſiasue mutari, ſed usq́ue ad unctionis finem eadē quæ ab initio teneri præcipiunt. Quidam quoad dentes doleant,& materia per os aut per aluum aut per cutim accedēte ſudore ſatis exire cernatur , ſimulq́ue dolores , gummitiones. ulcera,& reliqua remittantur:neque dierum numero,ſed his apparentibus unctioni terminum præfigunt , adeo ut ſi quindecim diebus,aut pluribus adhibita unctione nihil mutatum ſit , ſiſtendum non eſſe uelint priuſquàm antedicta appareant ; niſi forte uirtutis defectio contingat, aliqui , ſi aluus (dum fit unctio)aſtringatur : mane ante illā præbent ſcrop.i. pil. Alexandro attributarū quæ habent.

hellebori nigri turbith ſcammonii	an.	dram.i.
agarici rhabarb. epithymi	an.	dram. s.
ſalis gemmę E maſtiches aniſorum cinnamomi gingiberis	an.	ſcrop.s.

Milce,& cum ſyrupo ros. quem ſolutiuum apellāt,fiat maſſa,ex qua cape , quod dictum eſt. Admonent ij non utendum eſſe forti unctione ultra nonum diem, mediocri ultra decimum,imbecilla ultra duodecimum. Secundo tertioq́ue die ægrum, qui nuper infeſtus eſt,deterius habere,quarto dolores remitti, ulcerum cruſtas minui,dentes dolere, gingiuas ulcerari:qui uerò iam diu inquinatus eſt ad ſextum uſque diem grauius infeſtari : poſtea priſtinę ſanitati materia per quàm mul-
F ta per os pleruną; manante ferè omne reſtitui,finita(ut dictum eſt) unctione : inſtituto huius gratia balneo, corpus , præcipue uerò uncta membra,lauant;lauant uero mane ante prandium diebus minimum tribus nunc quotidie nunc alterno quoque die : lauacra quiſque fingit,prout ſibi uidetur, horum aliqua idonea proxime dicentur optima ſunt ex furfure,maluis althęæ radice,ſemine lini, fœni gręci,& huiuſmodi. Hęc de uſu unguenti ex argento uiuo pro ut alii tradiderunt,ut uerò is redarguendus non eſt,qui nono dierum numero unctionem præſcribit,(non.n. dies aliquis unctionis terminus, ſed,ut arbitror,plerunque intra hos dies gallici morbi
G materia per os , aut per alias uias expurgatur)ita tutum non eſt , ſi poſt duodecimum nihil mutatum ſit uſque ad uiceſimum,& triceſimum , & ultra inungere , & materiæ exitum expectare.

De occaſione adminiſtrandi unguenti ex argento uiuo. Cap. VII.

QVI id efficaciſſimum eſſe uident , putantq́ue pro eius uſu nihil referre , qualis morbus ſit ,quale corpus , quale cœlum , quæ ętas,quod tempus anni , nullam ſanè in eo adminiſtrando,modo præparatum ſit (ut diximus)corpus,occaſionem reſpiciunt: quidam uerò in anni temporibus eam tantum
H ſtatuūt,alij enim uere magis quàm alio tempore illud prodeſſe credunt,alij hyeme , alij circa ueris initia . Porrò ſi morbus iuxta ſuæ naturæ impetum(ut 2. lib declarauimus)ad exteriora prorumpat , leuis an grauis fuerit importunum eſt aduerſus eum cum hoc unguento pugnare ; quippe quod ad interiora uiolenter pellit, ille uerò ad exteriora ſponte meat.In muliere quoq; ſi membra pro cōditione ſua ſortiatur,& in puero,et in ſene,& in homine ſucci pleno tutum nō eſt,ut enim

mulier

mulier ſper menſtrua purgari, ita illud contra ſurſum ad caput repere, & ſuperflua ducere ſolet & ut puer tenera ſubſtantia conſtat, ita illud hanc nimium liquefacit atque diſſoluit, & ſenex ut paucos ſpiritus habet, ita id illos prompte deſtruit, & ſucci plenus ut diſtillatione citata grauiter offenditur, ſic id & bona & mala, quæ ſunt in corpore liquefaciens, & in caput pellens aut trahens infenſiſſimam deſtillationem excitato. Ex anni temporibus æſtas non modo contraria eſt quoniam ad externa reuocat, illud uero ad interna uergit, ſed etiam quia magna per os uacuatione ſequente neceſſe eſt hominem difficulter nutriri, ualde debilitari, & mortis diſcrimen ſubire, & hęc eo magis contingere quo regio calidior fuerit, huc accedit, quod per ęſtatem homo calorem extrinſecum ſi augeatur, pati nequit. Id uero niſi calor tum loci tum circunfuſi aeris auctus ſit, ægre in corpus ſubit, ægre tum ſputum, tum alias uacuatiónes mouet. Nunquam uero non periculoſum eſt uel eo nomine, quod materiam fere omnem ad caput coaceruat, ſubinde confertim per os ducit cum tanta fœditate, inquietudine, labore, deſperatione, ut mors quælibet per id tempus eligenda magi, eſſet. Sed res admonet ut quando ſit huius præſidij exhibendi occaſio, explicemus. Iam enim potius quando non ſit, quam quando ſit, oſtendiſſe uidemur. Huius igitur adminiſtrandi occaſio tum erit cum morbus contra ſuæ naturę impetum (ut 2. libr. diximus) ad interna feratur, & carnes iuxta ac oſſa depaſcunt. omneque aliud curationis genus effugit, neque, decocto guayaci ligni, neque Sarzę parillę, neque chynæ radici obedit. Satius eſt enim tandem id anceps auxilium experiri, quam nullum, & ſi namque, certa fiducia non eſt, dubia tamen ſpes certa deſperatione potior exiſtit.

Maior uero fiducia eſt ſi fiſtula uel in ano uel in alia corporis parte fuerit, ſi ægroto de capite, in uentriculum ſubinde per aluum deſtillatio paulatim & modice prodire ſolet, utrolibet enim modo magna materię portio, quæ per os cum tanta moleſtia excerni debebat, per hæc loca euacuatur: adeo ut æger minus multo periclitetur. Minus etiam periculi ſubeſt, ſi dum unctio fit, nulla ſatis adſit, ſtatimque expuere, uel egerere ęgrotus incipiat ſi dum os & palatum, & fauces incaleſcunt, ſiccantur, ſitiſque ingens oritur, tunc adhibitis idoneis remedijs hæ partes facile humectentur, & ſitis extinguatur, accelerat enim per os paulatim euacuatio, & ne confertim & cum periculo prodeat, impeditur, ac licet mulieribus, ſecurum non ſit, minus tamen hic officit quæ copioſa menſtrua habere ſolent quam quæ pauca aut nulla, minus tum his tum uiris, quibus latiores ſunt meatus ex pulſonij, ut ueſicę, alui, palati, narium, & huiuſmodi, quibus ulcera magna ſunt intus & foris quam quibus integra undequaque cutis eſt. Interdum enim per uterum, interdum per alias uias ubi ualde reſeratæ ſunt, interdum per magna ulcera, imminens uacuationis periculum ſummouetur, utpote materia quæ in os magno cum impetu, & ſummo cum uitæ diſcrimine irruptura fuerat, aliunde diminuta, ſubinde modice irrumpat. Magis etiam a periculo aberit, ſi ſemel interdiu, & mane tantum (ut diximus) unctio fiat, cum hac obſeruatione, ut quum primum os ualde ſiccari aut ualde incaleſcere una tum ſpiritu cœperit, tum remoueatur, ſi uacuatio ſ iuxta ſuccedat, ſin minus, rurſum triduo, quatriduoue adhibeatur ſed ſi poſtea uacuatio ſuccedat aut non ſuccedat ab unctione ceſſemus ſi interea aurum ore (ut quidam laudant) teneatur, argentum enim uiuum illuc ferri dicunt, & intus in corpore nequaquam relinqui. Quoad uero anni tempus, circa ueris initia, opportuniſſimum eſt, ſi enim hoc medicamento nimis inanitur æger, ſi uehementer extenuatur, ſi ualde imbecillis ſit, ſuauiſſima conſtitutio ſequitur, quæ tum inſtaurando, tum replendo, & roborando, maxime omnium idonea eſt, cætera tempora magis ſuſpecta ſunt, æſtas quidem quia nimium reſoluit, Autumnus quoniam extenuatis, nimiumque inanitis obeſt eadem quoque hyemis ratio eſt.

In regione quoque frigida, quia in hac morbus gallicus ad interna frequētius quam ad externa migrat frequentior eſt illius occaſio, quam in calida, illic enim circunfuſus aer ad interna morbum pellit, hic ad externa trahit, & licet euacuatio quæ ad interna ducit qualis iſta eſt quæ ab argento uiuo gignitur huic morbo naturalis, non ſit, quia tamen hic in locis frigidis intro ferri ſolet; non contra, ſed ſecundum morbi impetum illa nunc fiet. Id igitur unguentum experiri magis conducet in Germania, quam in Hiſpanijs, magis in Gallijs quam

in Italia, magis in Gallia ciſalpina, quam in
magna grecia.

Vtrum artis inuẽtum ſit, quod unguentum ex argento uiuo morbum Gallicum tollat. Cap. VIII.

SATIS de occaſione metuoque ne quis ni
mium putet;deinceps dicamus , utrum ar
tis inuentum ſit quod unguentum ex hydrar
gyro luem Gallicam ſanet.Profecto ſi artis in
uentum occaſione commoda , experimento
certo,& experiendi ratione facili conſtituitur
tale quidem alicui ſine controuerſia eſſe uide
bitur;Id namque in promptu ſe offert nobis;
paſſim enim inuenitur,neque momento du-
ret;quod autem certe,& non fallaciter ſanet,
teſtantur meretriculæ ; quod uero facilis ſit
eius experiendi ratio illuc conſtat,quia & fa-
cile paratur , & ſine difficultate adhibetur æ-
grotis,licet etiam hinc ſuaderi;quia ubi ſemel
interdiu,præſertim manè ante prandium,ad-
miniſtratur,tunc medicus metiri uires eius fa
cile poteſt;& quum os incaleſcere ſitim moue
ri,& ſpiritum calidum ſentiri perceperit,ſiſte
re:& os interim paulatim humectare,ne pro-
pter ſitim retineatur ea,quæ per os fit euacua
tio,ſi hęc ſequatur,poteſt non amplius unge-
re;ſin minus rurſum poteſt ungere donec il-
li ſenſim ſuccedat & minime lędet Id quod ip
ſus artis eſt. Præterea ſi ars ab experimẽtis dif
fert,quod hæc cum ratione illa ſecundum ra
tionem fiat Iã uero (ut proxime docuimus)
notum eſt quamobrem unguentum ex argen
to uiuo luem gallicam curet:Id certe artis , &
non ſolius experientię inuentum erit ; quum
enim iam ſatis conſtet, quod agat , agat uero
non(vt inquiunt)occulte, ſed quoniam argen
tum uiuum a calore(ut ante quoque diſſerui
mus)in tenuisſimas partes diuiditur, & natu-
ra fluidum eſt,& ſemper ſibi ipſi cohærere ni
titur,ratio experientiæ conuincta erit; ubi ue
ro hæc ambo ſimul coeunt, ars ipſa conſtitui-
tur. Artis igitur inuentum hoc eſſe uidebitur
& non vt ante hac)ſolius experientiæ. Sed cõ
tra quis ibit,negabitque artis inuentum eſſe
quoniam difficilis eſt eius experiendi ratio:
quippe non ſolum quod facile paretur,facile-
que a medico adminiſtretur huic ſatis eſt, ſed
etiam neceſſe eſt quod facilis directio ſit ad
eius effectum circa ſanitatem,hoc eſt quod ve
rus artifex id ipſum facile dirigere in opus co
gnouerit;ſic enim ars ab experientia diſtingui
tur ; Experientia enim ut de præteritis certa
E eſt,de futuris autem anceps , ita experimen-
tum omne , utpote unguentum ex argento
viuo quod luẽ Gallicam ſanet,ex præterito-
rum obſeruatione tale quidem eſſe affirmat;
ſed vnum in futurum quoque id certo posſit,
ambigit, vtpote quæ illius uires probe non
intelligat ; verum ars , quia rationis eſt parti-
ceps,quæ nos ad expediendum dirigit, ipſius
experimenti uires dirigere cognoſcat, opor-
tet:Cognoſcit uero ſecundum ſenſum(ſenſui
enim potisſimum inhęret) cognitio autem ,
quæ ſenſu habetur facilis atque euidens eſt;fa
cilis igitur atque euidens ratio quoque ſit,
quæ nos ad experiendum unguentum ex ar-
F gento uiuo dirigit oportet. Itaque ſi artis in-
uentum eſt,verus medicus idipſum facile di-
rigere in opus intelliget ; quumque illud
adminiſtrabitur , minime titubabit , recte
an non recte adminiſtretur . Sed eum ha-
ctenus nemo , de ægroto cui unguentum ,
hoc adhibet , ſecutus ſit ; inuentum artis
profecto non erit , ſpes enim eius ſæpe fru-
ſtatur , & magno cum periculo ſæpe cu-
ratur aliquis quem medicus huius ope tu-
to curandum ſuſceperat , & contra facile ,
ſanatur quem difficulter euaſurum timue-
rat : neque id euitare in tanta uarietate cor-
porum adhuc potuit . deinde medicum fa-
cile metiri poſſe illius uires , ſi quemadmo-
G dum prompte dicitur ita prompte ſuccede-
ret , uerum quidem eſſet , ſed quia longe ſe-
cius euenit, quam dicitur, ideo nihil eſt quod
in medium affertur eo quod illud facile mo-
derari poteſt medicus;nam pręter alia ſi dum
ungitur ægrum,uehementi igni exponat, ſæ-
pe argentum uiuum disſipatur & ſudore im-
modico citato in fumum uertitur , exitque
de corpore priuſquam proficiat , id quod te-
la linea ſupra ægrum dum ungitur , extenſa
facile moſtrat,granula enim argenti uiui fre-
quentia ſub illa cernuntur , aut ſi interius pe-
netrat propter uim ignis inimicam , in osſi-
bus inculcatur , atque hinc amplius amoueri
non poteſt & mala , quę ante diximus , affert,
H ſin exiguo . igne utatur , carnes tantum at-
tingit, & aut parum admodum , aut nihil iu-
uat, neque ſequitur actis inuentum eſſe,quo-
niam experimentum(vt monuimus) eſt cer-
tum, & eidem ratio conſentit, ac ſi ratio quæ-
libet una cum experimento artis inuentum
conſtitueret , plane conſtitueret, ſi ratio eſſet
quæ recte agere ſeu ſauere doceret , quippe
non omnis ratio eſt artis ratio, quæ enim ſciẽ
tiam parit , ſcientię eſt non artis, quę opinio-
nem,

nem,opinionis eſt nō artis;quæ coniecturam, coniecturæ eſt, non artis, ſed quæ nos in opus recte dirigit, hæc artis eſt, antedicta uero ratio non in opus, quidem dirigit, ſed in animum, cauſam operis inducit, docetque non agere,nec facere,ſed agendi,faciendiue cauſam explicat:proinde non rem facere,ſed ſcire nos monet non enim ſatis eſt ad artis inuentum conſtituendum,id quod proponitur,quoniam a calore in tenuiſſima minuitur,ac natura fluidum eſt,& ſibi ipſi ſemper innititur, ideo liquare, diſſipareue, ſed etiam noſſe oportet ſecundum id ipſum, gallicam luem facile,expedite,recteq; curare;Sic enim artificioſum eſſet;quod quum minime contingat,inuentum artis fermè non erit.Huc accedit quod uitę diſcrimen ſæpius affert,id quod ab arte omnino alienum eſt, ſępius etiam ad extremam uacuationem deducit,ſæpius plurimum & repente ſimul euacuat;Vtrunq; (ut inquit Hip.)fallax eſt,quod autem fallax quatenus tale,artem extra penitus eſt.

Præterea medicus in faciendis euacuationibus naturam aliquo modo imitatur, nunquā uero natura per os euacuat quemadmodum id unguētum ubi luem gallicam ſanat. In hoc igitur opere vt medicus naturam nullo pacto ſequitur, ita ſecundum artem nequaquam aget.

Ad hæc Auicenna inquit,caue ducas uacuationem ſuper menbra principalia,euacuatio, quę hoc auxilio habetur per hæc eadem fit, maxime utique cauenda erit.ſic etiam fen. 7. quarti can. elonga, inquit,illud in quo ponitur argentum uiuum extinctum quantum poteris a partibus ſtomachi,& membrorum nobilium,licet enim foris talibus membris non adhibeatur,intus tamen vt per eorum aliqua in caput tranſeat,neceſſe eſt.

Adde quod Hip.inquit, ſi uacuatio, qualis fieri debet,fiat,confert,& bene toleratur. Id uero præſidium & quandoque confert, nunquam tamen bene toleratur, nō igitur uacuat quale oportet,nec eſt a quali oportet.proinde non artis inuentum, ſed antiſolius experientię,aut coniecturæ erit.

Quomodo unguentum ex hydragyro minus periculoſæ adhibeatur.
Cap. VIIII.

CAETERVM arti quodammodo propinquum erit,ſi uerbi cauſa mulieribus & uiris adminiſtretur quibus uenæ latiores,ſed minus plenæ,& quibus expulſionum uiæ ſatis apertæ ſunt,quibus intus & foris ulcera magna quibus fiſtulæ, quibus ad intima morbus repit, & iam oſſa depaſcitur, quibus nullū aliud auxilium relinquitur ;his uero ſi abſque fiſtulis,abſque ulceribus ſunt cutim pluribus in locis aut exulcerando, aut ferro candenti, aut cauterio(ut dicunt)potentiali,aut ueſicatorio in brachijs, in tibijs, tribus aut quatuor, aut pluribus,vt moris eſt:ſi ſemel interdiu mane tantum ante prandium(vt expoſuimus) unctio fiat,idque triduo,aut quatriduo ampliuſue,quouſque os ſiccari,caleſcereque una cum ſpiritu sētiatur,ſubinde aut uacuatio ſuccedat aut æger in melius proficiat, Si eo tempore quo calorem externum,ubi augetur, facile ferimus,præſertim autem uere adhibeatur,alioqui per æſtatem quia calor exterior difficulter fertur, ſæpe fruſtra fit: Si neque ultra nouem dies, & ad ſummum quatuordecim unctio prorogetur: vlterius enim & ſi quandoque ſanitas ſequitur,magno tamen cum periculo ſequi ſolet: ſi quum ingens ſitis,uehemēs ſiccitas in ore gignitur, ſæpe ſæpius,& ſenſim unc.j.aquæ hordei aut decocti ex ad iantho, ex meliſſo phyllo, ex boragine, & gallinacis ex carnibus leuibus, & huiuſmodi, ęgro propinetur,hieme calidum,æſtate ſemifrigidum, id enim & ſi nullius fere momēti eſſe uidetur tanti tamen eſt,ut impedimētum omne ſummoueat,quod ſiccitas atque ſitis inducit, quo minus moderata purgatio ſubſequatur:Palatum enim & fauces& reliquas oris partes paulatim humectans, meatus omnes qui propter ſiccitatem expurgandæ materiæ incepti erant, aptiſſimos reddit,& purgationem(quæ alioqui propter ſitim atque ſiccitatem diutius quam par eſt, retinetur & ſubinde nimis repente cum magno uitæ periculo prorumpit) citius incipere & moderatius ſuccedere facit. At uero qui putat tantam humoris copiam quæ ad os magna, cum moleſtia, magnoque cum uitæ diſcrimine fertur,prohiberi poſſe,ſi uidelicet ſenſim ad aluum trahatur, ut antequam fluere Incipiat,natura per leues purgationes ſingulis diebus aſſueſcat,hanc eandem per aluum euacuare, exiſtimat quidem id quod ſalutare eſſet, modo ſuccederet, ſed utrum ſuccedat necne, ualde dubium eſt. Si enim tunc uacuatio per os quoque ſequatur, periculum eſt ne frequentibus purgationibus æger ante nimis debilitatus ſufficere poſſit. Si uero non ſequatur, periculum eſt ne alui fluore uiolento utpote humoribus fere omnibus confertim ad aluum irruentibus, repente deficiat,aliter enim contingit ubi medicus naturam ad aluum mouendam ſuis medicamentis frequenter irritat, aliter ubi natura ſponte ſua humorem illuc (ut paulo

ante docuimus) mittit,& ſubinde ſenſim eua
cuat.Hæc ferè prout unguento ex argento ui-
uo uti expedit attendenda eſſe conſulimus,
his proximum eſt prout non expedit de hoc
eodem loqui.Quippe quum adeo uiolētum,
adeoque periculoſum ſit, In uniuerſum nulli
expedire uidetur:magis uero noxiumeſſepue
ris,& ualde ſenibus quam uiris,magis puellis
quę nondum menſes expertę ſunt,quam quæ
iam expertę ſunt:magis æſtate quam hieme,
magis autunno quam uere, magis ubi cum pi
lorum defluuio morbus eſt,quam ubi abſque
hoc:magis ubi ad exteriora quam ubi ad in-
teriora,& uſque ad oſſa repit:obeſſe præterea
cōſueuit hi quibus aluus perpetuo aut nimis
fluida,aut nimis aſtricta ē:q̄bus a capite in tho
racē fluxio excitatur,q̄bus anguſtæ uenęsūt,q̄
bus eryſipelata ſæpe contingunt, quibus hy-
drops inſtat:ſanguinem expuētibus, ualde ru
bicundis,ſucci plenis,obeſis,ad extremum ex
tenuatis imbecillis, lienoſis, difficulter min-
gentibus:denique tanta eſt eius inconſtantia,
ut nunquam omnino exacti adminiſtrari poſ
ſit,quum enim nimio eius uſu nocere times,
parum proficis,quum eo quod ſatis ſit,Iuuare
cupis,ſæpe numero ualde lędis,adeo difficile
eſt illius uires metiri, & rectum ab eo quod
non eſt rectum in illo diſcernere. Dictum eſt
igitur quibus magis minuſue periculoſum ſit
unguentum ex argento uiuo.

*Quomodo ſit his malis,quæ unctionem argenti ui
ui ſequi ſolent,occurrendum,primumque de ca
pitis,fauciique tumore,ac rubedine, deque oris
faucium,& ſpirationis tum calore tum ſiccita
te, ac obiter de faucium ac linguæ inflatione.
Cap. X.*

DEINCEPS mala quæ id ſequi ſolēt cor
rigere anteuertendum talia ſunt capitis
& faciei tumor ac rubedo,ſiccitas calorque o-
ris,palati,faucium,ſpiritus;aſtricta aluus; do-
lor, ardorque gutturis,& linguæ;ſimulque lin
gnę inflatio, dentium item motus, nigredo;
gingiuarum,faucium & palati ulcera, ſynco-
pe uirū imbecillitas; uigiliæ: uacuatio per os
importuna,ubi impedimentum,alium fluor,
dyſenteria,ſanguinis ſputum argentum uiuū
intra corpus retentum. his omnibus facile oc
curretur,ſit ea quæ alijs priora ſunt ubi appa-
rent,ſtatim prohibere tentemus:hæc ſunt ca-
pitis facieique tumor,ac rubedo,deinde oris,
palati,faucium & ſpiritus calor,ac ſiccitas:ſanè
id aſſequemur,ſi tum unctio, unde motus ini
tium hęc omnia ſortiuntur,uno die aut altero

intermittatur;ſi-ne ſit quidem ceſſent,tum pe
nitus interdicatur;interim neque capiti,neq;
E faciei quicquam adhibendum,ſed ſputum om
ni ingenio,cura,diligentia prouocandum,ſic
enim primo tumor,ſubinde rubedo tolletur
prouocandū uero non his quę acria ſunt(hæc
enim licet ſputa ui quadam eliciant,ubi tamē
oris caliditati applicantur,ab eoque molliun
tur,& feruefiunt ipſum uiciſſim recalefaciunt
atque accendunt)ſed humectantibus, & leui-
ter refrigerantibus:quippe quæ oris, palati,&
faucium ſiccitatem,atque calorem temperan
tia,meatus(vt paulo ante docuimus)aperiūt,
& ſputum mouent,neque his confertim & ſe
mel utendum ſed paulatim & ſæpius, quo ſi-
mul ſpirationis calorem atque ſiccitatem mo
F deremur, ſic enim ſenſim in pulmones per
quas epiglottis,ubi clauditur, rimulas, relin-
quit,deſcēdēt.Alioqui ſi cōfertim & ſemel ad
hiberentur,aliquantisper conferrent; ſed ca-
lorem ſubinde magis accenderent.ſin confer
tim & ſępius, innatum calorem prope extin-
guerent,potus enim copioſus ſemel abſum-
ptus,non ſemper,ſed ad tempus iuuat (nam
repēte ſitis ipſa reuertitur) ſi rurſum exhibea
tur, ſimiliter quidem iuuat, ſed quia crebro
humectari refrigerarique affectio poſtulat,nō
poteſt autem tanta copia frequenter ferri(ei
enim natura ſuccumbit) ſæpe & parum hume
ctare,refrigerareque in hoc affectu expediet,
ut quod ſemel auxilij paruitas præſtare ne-
G quit,id aſſidua eius exhibitio reſtituat, ſic in
ſiti quæ pulmones ſequitur antiqui faciēdum
præcipiebant, ut in pleuritide, peripneumo-
nia,& huiuſmodi huius potus menſura eſto.
unc. j. plus minuſue,& hyeme quidem calidus
æſtate ſemifrigidus,quo promptius penetret
porrigatur,alioqui ſi ualde frigidus exiſtat, tā
tum abeſt ut ſputum euocet,vt potius aſtrin-
gat,quemadmodum Hipo.de aqua frigida a-
cut.3.nos admonet.idoneum igitur tunc erit
(ſicut paulo ante diximus) aquæ hordei unc.
j. paulatim & ſæpe propinare, id quoque ge-
nus eſt necoctum ex adiantho, ex oxalide,bo
ragine, circhorio,trifolio, meliſſa, ex noſtila-
gine,ex glycircuza, ex paſſulis, ex prunis da-
maſcenis,ex uocatis ſebeſtem, ex tamarindis,
H & huiuſmodi pleriſque,additoſaccharo,& ab
ſque hoc ſi imbecillitatem uereri cœperimus
expediet decocti tantundem dare, ex carni-
bus leuibus,vtputa ex vitulo,hœdo,capo,gal
lina,quod tamen aquoſum ſit,non aūt(vt di-
citur) conſumatum(tale.n.calorē accendit,&
ſitim inducit) in prandio & cœna ptiſanam
ex hordeo, cum aliquo dictorum iuſculo,
& modico ſaccharo ad uncias vſque ſeptem,
plus minuſue præbere,aut ſi hanc ęger abhor
reat,

reat, eius loco iuſculum robuſtius ex dictis
carnibus, in quo herbarũ, & rerũ aliarũ quas
modo recenſuimus, ad os humentandum
aliquid incoquatur, accibis ſolidis interim
abſtinendum,& quoad ſitis,& calor ſiccus ur
get,ab ouis,quippe quæ ab igneo calore dure
ſcunt,& ventriculo grauiter inhærent, & per
corpus nequaquã diſtribuuntur.

Sed ſi ueuæ propter eam quæ ab argẽto ui
uo in humoribus liquatio fit, nimis(vt ante
diximus)repleantur,& vndequaq́; ſimul ob-
ſtruantur, ita ut & plenitudine obſidente, &
inflatis faucibus inflataq́; lingua non poſſit ex
pectata per os uacuatio ſequi, tum internam
cubiti uenam,aut ſemel,aut iterum ſecare cõ
ueniet minus tamen quam per uires ſiceat; ſa
tis eſt enim locum duntaxat aperuiſſe,& ſpira
mentum copiæ alioquin obſtruenti præſtitiſ-
ſe: quo ſubinde uacuatio citius quidem, ſed
moderate ſequatur, ut namq́; harpagio aqua
pleno, ſuperiore foramine clauſo nequit per
inferiores meatus adhuc apertos aqua ipſa re
dundans,grauanſq; prodire,illo autem reſe-
rato, tota per eoſdem ſubinde ſenſim cadit,
ita uenis undequaque repletis ſuccus qui eas
diſtẽdit,& obſtruit,inde exire non poteſt:ſed
poſtquam aut uenæ ſectione, aut alio quouis
ingerio quantitas diminuitur,tũ ſpiratio quæ
ab illa impediebatur,aliqua ex parte reſtitui-
tur, & tanquam ſupremo harpagij foramine
ad aperto,per alias uenarum partes uacuatio
ſuccedit:quę quum in hoc ſtatu ad os maxime
repat,per os uacuatio non impetuoſa,ſed mo
derata ſequetur

At ſi per id tempus lubrica ſit aluus, cohi-
benda non eſt,niſi modum excedat, ſin aſtri-
cta molliri debet;vtrũq; proxime docebitur.
Neq; dubitandum quin uix quiſquam qui nõ
immodice ungat,ſed per hęc mature his ma-
lis occurrit,grauiter ægrotet, his enim inge-
nijs anticipante per os uacuatione,& ſputum
paulatim mouente oris, ſpiritusq́; calor ari-
dus aufertur,ceteraque ſymptomata ceſſant,
neque deinde his aliter quam dictum eſt,con
ſulere oportet.

*Rurſum de gutturis & linguæ tumore, in-
flammatione dolore de aluo aſtricta,
iterumq; de faciei & colli rube
dine, atque calore.
Cap. X.*

SINE per hæc quidem mouetur ſputum,
neq; oris,& ſpiritus ardor extinguitur,gra
uis metus, ſine certa tamen deſperatione ſu-
beſt, indicareq́, decet, neceſſarijs periclitatis
in difficili rem eſſe,ne ſi forte unctionis pro-
A feſſor uictus malo fuerit,uel ignoraſſe, uel fe-
felliſſe uideatur neq; committendum eſt quo
minus ſuccedentibus malis opſtulemur, hæc
ſunt(quę paulo ante retulimus)gutturis & lin
guæ tumor,& reliqua, ſi ergo gutturis & lin-
gue inflammatio urgent, & ſuffocatio immi-
net;licet antequam æger ungeretur, uena ſe-
cta ſatis fuerit, rurſum tamen quam primum
ſecare,expedit,modo uires omnino lapſæ nõ
ſint.ſecare uero internam cubiti pro corpo-
ris,& ætatis,& naturæ,& regionis,& anni con
ſtitutionis,& quotidianæ inſtaurationis ratio
ne,Id enim niſi malum penitus mortiferum
ſit,ſępe liberat,aliud curationis genus abſque
B hoc uix unquam ſanitatem reſtituit, qui nãq;
gal.14.methodi cap.de prætumida lingua cu
randa imitati,pilulis quæ ex aloe, ſcammonia,
& colocyntide conſtant, citra ſanguinis miſ-
ſionem ueſpere purgant:tãtum abeſt,ut pro-
ſint,ut ſi tusſis, & ſpiratio difficilis adſit, uel
mirifice obſint,uel mortem repentinam ac-
cerſant: Si aluus aſtricta ſit,leuibus chiſteribus
quotidie ante cibum ſemel ſaltem mollienda
eſt,ut puta.

Cape olei uiolaci lib.j.plus minuſue,aut o-
lei roſacei tantundem.

Aut ptiſanæ hordaceę cum iure gallinaceo
aut ueruecino pingui,ſi debilis fuerit æger:ſin
minus cum aqua ipſa.hordei lib. I.

Sacchari rub. unc.ij. cum uitellis ouorum
C duobus fiat cliſter.

Aut Rec.elect.lenitiui unc.j.cliſteris com-
munis. q.s. Quidam diſteri communi nunc
hieræ compoſitæ, nunc benedictæ unc.j.ad-
dunt:quidam purgant,dando pilulas,aut ele-
ctaria purgantia, qualia lib. iij recenſuimus,
ſed diligenter cauendum eſt, ne ſputo facile
prodeunte, neue ſpirationi difficili, tusſique
urgente,hæc exhibeantur Medicamẽta enim
purgantia,tum quia ſępe ſitim inducunt,tum
quia deorsũ trahunt,ſæpius,ſputum cohibẽt,
quare tutius eſt,ſputo facile prodeunte,& his
præſentibus ſymptomatibus, nimirum tusſi,
& ſpiratione difficili,aluum cliſteribus molli-
re,quam purgatoria exhibere.

Interim quoque mitigandus dolor guttu-
D ris & linguæ,ſimulque faciei,& colli rubedo,
calorque temperandus.Id fiet extrinſecus un
cta facie & collo uel roſaceo, tum oleo, tum
unguento,uel eo quod Galeni infrigidans uo
cant. Interim unguento ex ceruſa ex hydrar
gyro ſubtilisſime ſuper tela linea tenui & ue
tere extenſo. Intrinſecus uero aqua hordei,
hyeme quide calida, æſtate ſemifrigida fau-
ces, linguam & os ſæpe abluere, fouereque
expedit, peculiariter uero linguæ tumorẽ(ut
Gallenus.14.methodi c.8.docet)ſucco lactucę

coluere iuuat ſi ardor intus in ore magis infeſtet.vino penitus aſtinere(hoc enim per id tẽpus nihil moleſtius eſt)deinde nunc ſucco la- E ctucę(vt dictum eſt) os totum oblinere,nunc ſucco cucurbitæ,nunc cucumeris, nunc portulacæ:Sin dolor uehementius urgeat,oleum amigd.dul. recens,aut ius pingue, aut lac caprinum,aut ouillam,aut bubulum ex quo butyrum extractũ non ſit,calidum tamẽ ore uerſare,ubi hæc minus viuãt,butyrum quod præſtantisſimum ad dolorem hunc mitigandum eſſe putant,ore tenere,his non conferentibus cucurbitulas tum ſcapulis, cum natibus ſine ſcarificatione,quod ita, ut quibuſdã uidetur, attrahunt ſæpe apponere.eatenus verò hęc facere,quatenus dolor ita ſedetur vt ne ſomnũ, quietem,coctionem,& alia impediat, ſiquidẽ F optima illius eſt curatio,quæ illius cauſam, nẽpe humorum in caput influxum,ſummoueat. hactenus quomodo ſuccurrendum ſit dolori, iuxta atq; ardori faucium,palati, gingiuarũ, lingue,& priuatim linguæ tumori,& colli, facietq; rubori moleſto.

De motu dentium,de nigredine de lentore circa illos. *Cap. X I I.*

SI dentes ualde moueantur,his uero utamur,quæ pleriq; ad humorẽ qui mali cauſa eſt coercendum laudant, talia enim aſtringentia eſſe uolunt,nos illum in dẽtium alueolis magis impingemus, mox impactum iuxta obſtruemus,putrediniq; obnoxium maxime reddemus, neq; ſolus dentium motus negotium faciet,ſed putredo ſimul atq; corroſio, quocirca melius eſt dictum humore,qui dentes mouet alio auocare,aut per ipſas gingiuas ſinere prodire foras quam intus in dentiũ præſepiolis conſtringere,atque retinere:Non tamen omittamus quod aliqui ad dentes firmãdos,in hoc caſu ſcriptũ reliquerunt,vt ſi quando ne penitus decidant periclitentur.his auxilijs ſubuenire quis posſit.

Videlicet Accipe fol. plãtag.
fol.myrthi } an.par.ęquales H
Sordei

Coquãtur.s.a in aqua communi, hoc decocto tanquam minus periculoſo frequenter abluantur.

aut Rec.gallarũ imaturarũ cõbuſtarũ.
cyperi
balauſtij
granorum myrthi
granorum lentiſci
mirabolanorũ citrinorũ enuceatorũ
Hordei aduſti a.d.ſe.

lachrymæ draconis. dr.ij.s.
ros.rub.ſiccarum dr.j.
maſtiches dr.j.s.
cinnamomi ſcrop.s.
ſacchari optimi unc.j.s.

fiat puluis ſubtilisſimus, quo gingiuæ leniter & ſæpe fricentur, Puluis hic quoad neque valde repellat, neque ſuccum in dentium alueolis retineat,tuto adhiberi poteſt.

Dixi de motu dentium quid faciẽdum, ſed ſi nigreſcant,& lentore circum circa afficiantur,hoc vtendum iubent,

Accipe ſpumæ maris
ſalis aduſti
ſalis gemmæ
vtriuſque piperis } an. dr.j.
cineris oſtracorũ
cineris rad.canæ
ariſtolochiæ
yreos
hordei aduſti
gipſi aduſti
cyperi
ros.rub.ſic.
Carbonis rad.roriſmarini dr.ij.
maſtiches dr.iij.
ſpicæ ſcro.j.
Sacchari rub. unc.j.s.

fiat puluis ſubtilisſimus quo dentes ſæpius fricentur.

G

De gingiuarum palati,& faucium ulceribus pro ut ab unctione ex argento uiuo,cum unguẽto gignuntur. *Cap. X I I I.*

IAM de gingiuarum, & faucium ,& palati ulceribus ſermo ſequitur,ſi hæc nimis moleſta fiant,non inutile eſt materiæ ad os impetum aliquo modo remorari.Id aſſequemur ſi tum membra prius inuncta lauemus,& ab unguento expurgemus,tum ori gargariſmata inſtituamus quæ modice refrigerant, ac aſtringant:Itaque aliqui in hunc modum abſtergũt a membris unguẽtum. Accipe ſucci abſinthij, & albuminum ouorum an.q.s.miſce,ungantur membra quę prius uncta fuerunt non ſemel ſed ſed ſepius, ante tamen abſtergendo quam ſecundo ungantur,aliqui hunc in modum lauant.

Rec. pholiorum abſinthij
ſaluiæ
roriſmarini } an. m.ij.
florum camhemali
roſarum

ſtœchados

ſtoechados
ſchœnantri
ſanſuci } manip.s. A
calaminthæ
origani

Nuces cupresſi aliquantulum contuſas nume. x.
mellis lib. j.
ſalis un ij.
aluminis rocchę dra.x.
lixiuij communis. q.s. uini odori parum.

Miſce bulliant ad tertiæ partis decrementum, hoc decocto his interdiu lauentur ante cibum membra prius uncta, trahendo ſemper ad extrema: Putant enim prohiberi ne ſucci tam facile ſurſum ferantur ad caput, & membra roborari ne in poſterum alios ſuccos recipiant.

aut recip. ſaluiæ
roris marini } an. partes ęquales

Coquantur. s.a. in aqua communi: deinde lauentur dicta membra ſimiliter.

Aut rec. uini albi uinoſi libr.ij.
roſac. rub. ſiccarum. ma. iiij.

Fiat. s.a decoctum, quo pariter lauari poſt ut, dein exiccentur diligenter, poſt lotionem & noua interula hac uoce camiſiam ſecundum quoſdam ſignificamus, & lintheis nouis & mundis utantur.

Interim, ſi neque imbecillitas, neque alui fluor, neque aſtrictio nimia obſtet, balneari hunc in modum poſſunt. C

Accipe ſaluiæ
mentæ
roris marini
roſ. rubearum
florum chamęmeli
ſtichados
meli loti
foliorum lauri } an. ma.iij.
rutæ
pulegii
calaminthæ
hyſſopi
arthemiſciæ
abſinthii
iuæ

Miſce bulliant in acqua. q. s. Aeger tum hyeme; tum mediis temporibus lauacrum huius decocti ingrediatur, & finito unctionis tempore, & ante quoque ſi ante fuerit immodica per os uacuatio, tunc optime lauetur, neq; refert plures herbas immiſcere, aut pauciores.

Aeſtate ſequentibus herbis balneum conſtruatur.

Recip. roſ. rubearum
uiolarum
cap. uener. } an. ma, iij.
florũ nenupharis
florũ chamęmeli

myrtillorum
nucum cupriſſi } an. ma.ii.
balauſtiorum

meli loti
baccharæ } an. ma. i.

Miſce, bulliant in aqua. s.a. ſubinde æger hoc decocto lauetur poſtquàm fuerit bene lotus: ungatur oleo uocato de roſettis totus: aut oleo nuncupato de floribus citranguli, & in cubile ducatur: lectus uero ſit albis, & recentibus lintheis, ac odoratis ſtratus, & æger B alba recenti nitida, & odora interula induatur, his duobus poſtremi balneis poſſumus uti dum hæc inſtant mala, ſed potisſimum dum homo ſanitati reſtitutus eſt.

Cum hæc aguntur, & cum acta ſunt, ori ſubueniunt hoc modo.

Rec. hordei mundi
roſarum } an. ma.i.
rhu. obſoniorũ
aquæ ferri lib.vi.

Bulliant ſimul omnia quoad tertia tantum pars ſuperſit, deinde colato, mox adde:

Syr. roſacei un.iii.
mollis roſacei. un. ii.
aluminis rocchæ dra. x.

Iterum bulliant, ſed leuiter, mox ore accipe, & uerſa quater, & quinquies interdiu.

Aut rec. aquæ plantaginis
uiolarum } an. lib.i.
ſolatri
ſacchari roſacei. lib.s.

Bulliant leuiter, deinde colentur, poſtea gargarizat, aſſerunt uerò tum id decoctum tum proxime dictum mundare, lauare, & refrigerare, primum tamen ſiccare gingiuarũ putredinem prohibere, & putrefactam carnem aliquantulum auferre.

Aut ſume hordei. ma.i.
D rad. buglosſi.
florum uiolarum } an. m.s.
paſſularum dul.
ſem. citoniorum dra.i.

Decoquantur in aqua. s.a. addito modico uilep uiolaceo, ſubinde os lauetur, aliqui laudant intra os uerſandum eſſe continue fruſtum auri, aut aluminis rochæ, illud ad ſe trahere argentum uiuum, id coaceruatam pituitam expurgare, & affectas partes, corroborare. Aliqui quum uehementer calent, ardentque tum gingiuæ tum palatum, timeturque ne

ne immodice ulcerentur,tenẽdum ore per integrum diem præcipiunt quod ha bet.

aquæ hordei lib.iii.
aceti acerrimi lib.ſ.

Miſce,quod ſi ulcera prohiberi non poſſunt, ubi facta ſunt, gargarizandum iubent diuque,noctuque,modo lac bubulum, modo mel roſaceum.

Aut aquæ hordei. lib.i.ſ.
diamori un.i.ſ.
ſyr.uiolacei un.ſ.

Id gargariſma extinguere caliditatem,& locum affectum corroborare prædicant.

Aut ſume aquæ plantag. lib.i.
mellis roſ. un.iii.

Miſce,& æger ſimiliter gargarizet.

Aut aquæ bugloſſi }
uiolarum } an. un. x.
endiuiæ }
ſacchari optimi un. xv.

Fiat iulep,quo ſæpe os abluatur.

Aut aquę intybi lib.ii.
ſyr.roſ. un.ii.

Miſce,abluatur ſimiliter.

Aut dia nucum un. ii.
aquæ ſolatri }
uiolaceæ } an. lib.ſ.
aquæ plantaginis lib.i.
Aut cytini.i.florum mali }
punici } an. ma.ſ,
florũ & foliorũ liguſtri }
roſ.rub.ſic. ma.i.

Coquantur in aqua hordei.ſ.a.ſubinde colentur,huius colati cape libr.i. rhodomellis ſaccharini. un.i.

Miſce,lauato dentes, & gingiuas.

Aut rec.aquæ lactucæ. }
plantaginis } an. libr.i.
ſyr.roſacei. un.ii. miſce. &c.
Aut rec.boli armeni un.ſ.

Succi laureolæ, quam plantaginis ſpetiem quandam eſſe uolunt,lib.i.
miſce abluatur os.

Quidam ad cohibendum ex ore fluxum laudant ore quam frigidam teneri, aut aquã ſolatri.

Hæc dicta ſint ad oris ulcera, & gingiuarum quantum attinet ad materiæ quæ illuc repit reuulſionem,& quandam repercusſionem.

Quantum uerò ad mundificationem.

Accipe foliorum oliuaſtri }
ſummitatum rubi } an. m.i.
lentium }
roſ.rubearũ } an. ma.i.ſ.
ſumach }
fol.plantaginis ma.i.
uini rubri auſteri lib.i.ſ.

Bulliant ſimul,quoad tertia pars uini decreſcat,deinde colentur, colato adde.

E

mellis roſacei un.ii.
diamori un. iii.

Aluminis rochæ prius uſti, & contriti. unc.i.

ariſtolochiæ }
rad icum ireos } an. dram.ii.
maſtiches un.i.
nucis moſchatæ parum
Cariophilorum nu. iiii.

Terenda terantur,iterum bulliant,fiat gargarizatio.

Aut recip.aquæ plantaginis lib.i.
mellis roſacei un. iij.

F Similiter gargarizetur.

Aut recip.hordei }
roſ.rub. }
myrtillorum } an. m.i.
ſaluiæ }
foliorum oliuarũ }

Bulliant in uino.q.ſ.deinde colentur, ex hoc colato accipe lib.ii.oximellis ſimpl. un. ii.aut huius loco oximellis ſcylitici un.ii.miſce,fiat gargarizatio.

Aut rec.decocti ex ligno guaiaco lib.i.
rhodomellis un.i.
miſce,fiat gargarizatio.

Sin contumacia fuerint ulcera, unguento Aegyptiaco oblinenda ſunt, deinde aliquo

G dictorum decoctorum lauanda.

poſtremo ad illorũ conſolidationem poſt quàm mundata ſunt, conteret id quod habet.

Aquæ plantaginis lib. i.
ſummitatum rubi }
foliorum oliuarũ ſilueſtrium } a.m.ſ.
caudæ equinæ }
aquæ hordei lib.i.ſ.
licii communis un. ii.
mellis roſ. un.iiii.
aluminis rocchæ dram.vi.

Bulliant omnia ſimul donec dimidium ſuperſit,& gargarizetur.De ulceribus oris,gingiuarum palati, faucium, prout unctionem ex hydrargyro ſequuntur ſatis diximus,pro-

H ut uerò morbum gallicum peculiariter, pau lo inferius dicemus.

De ſyncope, & uirium imbecillitate. Cap. XIIII.

NVNC quia ſyncope,uiriumq; imbecillitas huic unctioni interdum accidunt vtriſq; conſulere tentemus.

Pleriq; huius cauſa electaria quædam exhibent,& cordi epithemata adhibent hunc in modum.

Accipe

Accipe ſacchari (ut dicunt)
buglosſati
boraginati
uiolacei
roſacei } an.un.i. A
pagmentorum de genuis.dra.i.s.
margaritarum præparatarum.
dram.s.

Cum ſyr. de pomis, miſcent, deinde huius tantillum ęgrotanti ſæpius offerunt. Aliquando etiam uini uinoſi odorati modicum cum panis offula prebent.

Aut ſacchari roſacei
boraginati } an. un. ii.
lætificantis almanſoris
diamoſci dulcis } an. dra. i.s.
theriacæ magnæ dra. i. B
boli armenæ
terrę ſigillatę } an. ſcro. i.

Miſcetur cum ſyr. de cortic. citri, & electarium aſtruunt, quod nucis auellanæ magnitudine parum ante cibum mane & ſero porrigunt, preſertim hyeme & autunno, ſed æſtate id quod habet.

ſacchari roſ.
ſacchari barag. } an. un. iii.
lætificãtis amanſoris
diameſci dulcis } an. dra. i.
camphoræ dra. s.
ſantalorum rub.
ſantalorum luteorũ } an. ſcro. i.

Syr. de acore citri. q. s. ad electarii conſiſtentia: Dant etiam mixturam quæ confectio in rotulis appellatur: habet uerò pulpę caponum, uel phaſianorum. un. vi.

nucleorum pineorũ
piſtachiorum
amigd. dul. } an. un. iii.
cinnamomi dr. s.
zinziberis
caryophillorum } an. ſcro. s.
moſci g. i.

Sacchari diſſoluti in aqua meliſſophylli. q s. miſce fiat mixtura ſolida in fruſtula ſemi uacciæ pondere ſingulatim diuiſa e quibus unum mane, & ſero ante cibum ægro porrigunt.

Hæc in ſyncope, & uirium imbecillitate per os intrinſecus exhibent, extrinſecus uero cordi epithema cum panniculis lineis tepidum mane, & ſero, ter quaterue ante cibũ adhibent: quod habet.

aquæ roſac.
uiolac.
buglosſi
boraginis
melliſſophil.
acetoſæ } an. unc. i.

aceti roſ.
uini punicorum } an. un. s.
pulueris cord. temperati. dram. i.
croci ſcro. i.

Aut aquæ bugloſſi
borag.
meliſſophil. } an. un. v.
aquæ roſaceæ un. iij.
uini albi odori unc. j. s.

Specierum (ut dicunt) cordial temperat. dram. ij.
croci ſcro. s.

Aliqui accipiũt aquæ roſaceæ
meliſſæ } a. un. ii.
florum citranguli
gallię moſchatæ
cortic. citri } an. ſcro. ij.
garyophilorum
cinnamomi. } an. dram. j.
aceti unc. j.
moſci
ambracani } an. g. ij.
croci g. iij.

Hęc omnia ſimul miſceant deinde lintheum in eis tepidis madefaciunt, & ſup: a cordis regionem extendunt: Idque potisſimum autunno et hyeme uere, ſed æſtate. ſumunt.

Aquæ roſaceæ
boraginis
florum citranguli } an. unc. iiij. C
ſpecierũ (ut dicũt) triũ ſandalorũ
ſucci limonis } a. un. s.
Succi florum nenupharis dram. ii.
aceti. un. ii.
moſci
ambracani } an. gr. i.
croci. gr. iii.

Poſtquàm ter quaterue mane & ſero ante cibum (ut diximus) cor his epithematibus fouerint, tum locum leuiter exiccant nõ abſtergendo quidem, ſed tela aliqua antiqua quia mollior eſt, & citius exiccat, palpando carnem: mox autumno hyeme & uere, cor ſimul ungunt linimento (ut dicunt) molli quod habet.

D Olei florum citranguli un. iii.
boli armenæ
terrę ſigillatæ } an. dra. i.
theriacæ un. s.
cerę modicum.

Sed æſtate ſubtrahunt prædicto linimento theriacam, addũt uerò ſantalorum rubeorum & luteorum an. dram. ii.

Sic alii huic ſyncopæ & huic uirium imbecillitati ſubueniunt, Nos uerò ſi à copia gignantur, uacuationes, reuulſione, s&. purgationes, quas proxime retulimus, faciendas eſſe

ſe ducimus:ſin ab eo quod æger propter materiæ per os expurgationem diu comedere, bibereque nequiuit, aut ab eo quod nimiū expurgatus fuerit, quia uires ob inanitionē debiles euaſerunt, utendum eſſe tum his modo dictis, tum aliis huiuſmodi, & odoribus præſertim, & ſorbitionibus & potibus, citra cibos tamen, ſiquidem ſolida ſubſtantia conſtent, & parum, & ſæpe: citra cibos quidem quia hos adeo imbecillæ uires conficere non poſſunt: parum uerò, quia multa non ferunt: ſæpe autem, quia quum egenæ ſint, multa exigunt.

Sane odores inter ea quæ corpus noſtrum nutrire poſſunt a medicis recenſentur: unde Hip. epidem 6. tabella octaua, odores oblectant, offendunt, implent, & placant: ac libro de alimento, quicunque celeri adiectione indigent, humidum remedium recuperandis uiribus optimum eſt, ubi autem adhuc ociore, per odoratum. odores uero eligantur quicunque ægris iucundi ſint, non ingrati: utputa ſi febris abſit, oleum ex cinnamomo, ex gariophyllis, ex aniſo, ex fœniculo, dulci, ex ligno aloes, ex nuce moſcata, balſamum, & uariç uocatæ, quintæ eſſentiæ, ſiue aquç ſiue olea quæ alchymiſtarum curioſitas ex accidenti adinuenit, ungendo tempora, nares, cor, & pulſus manuum, atque pedum: ſi febris urgeat, horum loco, eligendum oleum roſaceum, uiolaceum, oleum ex ſantalis, acetum roſaceum, aqua roſacea, cucumis, pepo ubi habetur odoratus; quippe qui (ut lib. 2. inuit Dio.) olfactu ſuo defectus animç reſtituit; Commune tum febricitātibus, tum febre carentibus eſt oleum ex floribus mali medici; ſunt & multa alia, in quibus eo minus immorari nos decet, quo magis ad extrema deuentum eſt, ubi animam odore reficere opus eſt, quanquàm enim apud Laertium legitur Democritum odore panis calidi uitam triduo duxiſſe, & apud Pliniū ad extremos Indiæ fines ab oriente circa fontem Gāgis aſtomorum gentem halitu tantum uiuere, & odore quem naribus trahunt; nihil minus quia mortē ille poſt triduum euitare nequiuit: hi uerò ſi uiuunt, odoribus inſpiratis naturaliter uiuunt, noſtrum autem nullus ſic uiuit. Ab odoribus animæ defectionem inſignem inſtaurari ſperandum non eſt, ni ſorbitiones, & potus, & alia plura ſimul adhibeantur, & iuuent, ſorbitiones uero dandæ ex carnibus, piſtatum nunc uocant, ex ptiſana hordei, ex ouis ex pane cum iuſculo capi, gallinæ & ſimilium, per has enim pauca ex fortibus multa aqua permiſcentes, fortium robur, tēperatura, & coctura detrahimus: quo fit ut & facilius ſumantur, & facilius concoquantur, potus uerò ſunto iura tum hœdi uituli, gallinæ, capi, phaſiani, & huiuſmodi, tū uina uinoſa, alba, placide odora, quibus tamen dum propinantur, & aſſuetus ſit æger, minime febriciter, Nec importunum eſt, iniecto clyſtere, ex iure pingui dictarum carnium, & uitellis duum ouorum, & ſaccharo rubro tueri uires: hactenus de ſyncope, & uirium imbecillitate.

E

De uigiliis *Cap. XV.*

VIGILIAE ſummotis cauſis a quibus gignuntur, unà ſummouentur, gignuntur uerò a ſiti, a fame, a tçtore, a metu, à triſtitia, a, multa cogitatione, a dolore a, frequenti

F

uacuatione, ab inſigni, tum calore, tum ſiccitate, & huiuſmodi; ſed quia interdū ipſç quoque per ſe uires deiiciunt, morbumve augent, committendum non eſt, quominus, & ipſæ aliquando curentur, ſanè curabuntur, ſi fricationes leues pedum & citra genua ſuauiter adminiſtrentur, ſi nares, temporaque nō ſemel, ſed ſæpius (præſertim à cœna) ungantur oleo uiolaceo, aut nenupharino, aut papaueris, aut mandragoræ, aut de ranis, aut unguento quod populeon dicitur, aut ex his commixto, aut unguento quod habet.

cinnamomi
croci
opii } an. ſcro.s.

G

olei roſ. q. s.

Poteſt etiam pomum odorari, & eodem fricari tempora quod ſic habet.

Accipe opii
croci
cortic. mādragoræ } an. dram. i.
cerç albæ dram. ii.
Miſce. s. a.

Poteſt item ſpongia adhiberi hoc infuſa decocto quod eſt.

Accipe cortic. cap. papauer.
cortic. radic. mandragoræ

H

foliorum hyoſicami
lenticulæ paluſtris
ſalicis
ſolatri } an. ma. s
florum uiolarum
nymphææ
comarum anethi
roſ. rub. } an. m. i.

Coquantur s. a. in aqua lactucæ, in quo decocto madefaciat ſpongia, ut dictum eſt. poteſt caput hoc decocto irrigari.

Accipe

Accipe foliorum nenupharis } an.q.s.
cap. papaueris
foliorum apii
mentę
ſemen lactucæ
hyoſciami

Coquantur in aqua communi,& caput irrigetur. Aut emplaſtrum ex his una cum oleo roſaceo capiti imponatur.

Si cum magna ſiccitate uigilia eſt: expedit raſum prius caput,lacte mulieris irrigare ſin hoc haberi nequit,uel aſinino, uel caprino,uel bubulo,aut eo decocto quod proxime dictum eſt,hyeme quidem calido, æſtate autem frigido,aut hoc quod eſt.

Rec. ſucci lactucæ } a. partes duas
portulacæ
ſemper uiui
hyoſciami
ſolatri
farinæ fabarum } an. parem mediam
hordei
opii ſextam unius partis
olei roſaceo } an. partes duas.
olei mandragoræ
Mucilaginis ſemen pſillij partes. iii.

Coquantur ſimul uſque quo pultis formã adipiſcantur,poſtea refrigerentur, mox capiai applicentur.

Si caliditas quoque ſubſit.

Accipe raſuræ(ut dicunt)cucurbitæ. un.s.
ſucci ſemper uiui } an. un.ii.
portulacę
lactucæ.
Muccilaginis (ut aiunt) ex pſillis ſemine in aqua ſolatri madetacto extractæ un. i.s.
olei roſa. quantum ſatis uidebitur.

Miſce,fiat.s.a.unguentum, quo deraſum caput,& tempora illinantur.

Aut rac. olei roſ. un. v.
aceti roſ. un. i.

Miſce:hoc infuſis telæ lineæ panniculis caput ſæpe humectetur, ac refrigeretur: oxyrhodinon uocant.

pręſtant idem ſatis commode lactis concreti fruſtra tum capiti,tum fronte ſuper impoſita:hæc & huiuſmodi extrinſecus adhibere licet, intrinſecus uerò tutum eſt, ſemina papaueris albi pinſere,mox aqua communi diluere,miſcereque,deinde tela aliqua percolare,colatum ollæ indere,leniter coquere, tum flos quidam albidus qualis confecto caſeo ex ſero rurſum, calfacto, ſupernatabit.

hunc cochleari excipe, patinæ aduſque ſemiunciam impone,tritum ſaccharum ſupe-
A raſperge,ægrotanti a cœna dato. Aut diacodij(ut dicunt)ſine ſpetiebus in tabulis. un.s. a cœna poſt unam,aut duas horas præbeto: aut ſyr. de papauere. un.s. aduſque un.i.& ubi ſitis urget,aquæ lactucæ un.ii. addito. ſunt & alia pleraque,utputa pilulę de cynogloſſa uſque ad g.xiij poſt cœnam hora ſomni deuoratæ,& philon. rom.& elect. quod Nicolai requies uocatur,& cætera quæ opiata nunçu pantur, uerum hæc tum quia minus ſecura ſunt,tum quia forte longiores fuimus quàm huius uigiliæ cura requireret, omittamus.

B *De importuna nimisque moleſta per os uacuatione, de cibi impedimento,de alui fluore diſſenteria. Cap. XVI.*

TEMPVS eſt ut nimię & importunę per os uacuationi occurramus. hanc quidã aſtringentibus gargarizationibus arcere tẽtant,ſed id tamen niſi modice fiat,periculoſiſſimum eſt:ſi enim ubi magno cum impetu ad os fertur,tũ retinetur, neceſſe eſt quia retrocedere non poteſt,aut in ore geminari malum:aut aliud multo grauius ſuboriri: iubent igitur accipiendum eſſe terræ armeniæ dram.ii. ſucci plantaginis,quam lanceolã uocant,lib.s. deinde his una mixtis os abluẽ-
C dũ,aut ſucci ſolatri lib.i. aut diamoron, aut dianucum. un. i.

aquæ plantaginis } an. lib.s.
aquæ roſarum.
aut uini malorum punicorum un.iii.
rhodomellis } an. un. viij.
aquæ myrti
ſolatri

Interea uerò non inutile eſt portionem irruentis materiæ quoad fieri poteſt,in uentriculum trahere,& per aluũ euacuare, Ideoque ſi æger deglutire bolos poteſt; prębere caſſiæ recenter extractæ unc.s. aut dram. vi. paulo ante cibum,aut ſi deuorare nequit, aqua hordei, aut aliqua huiuſmodi eandem ſtatim diluere, & ſtatim ne diu fermente-
D ſcens,nimis magnam molem acquirat, potui dare: idem præſtabunt mannæ Calabræ un.ij. iuſculo aliquo dilutæ, diacatholici un. i. ſyr. de polypodio un.ij.s.& ſimilia,quæ tertio lib. inter, lęnientia uentrem numerauimus, ſatis de eo quod agendum ſit multa & infeſta materia per os fluente;ſequitur de cibi impedimento:id nõ aliter moderari quis poteſt, quam eorum uſu quę corpus alere iuxta ac celeriter facileq; poſſunt; talia ſunt ſorbitiones, ac potus. Itaq; ſi febris abſit, & æger vino aſſuetus ſit,uini uinoſi potus ma-

gnopere

gnopere iuuabit.iuſcula uocata conſumata,
ſuccus ex osſibus,carnibusq́; prius asſis, aut
elixis expreſſus, mox ſaccharo & ſucco citri
aut uuæ acerbæ ſimiliumue conditus, oua
item ſorbilia niſi quisGalenum nimis mordi
cus obſeruet; utpote qui oua methodi 12.
cap.6.non admodum prompte per corpus
diffluere innuat.Si febris adſit,ſtillatitium ex
gallina primum cum refrigerantibus quibuſ
dam herbis elixa, ptiſana hordei iuſculo ali-
quo diluta & ſaccharo condita; amylum ex
hordeo cum iure aliquo ſimiliter. Cœterum
ſit aut non ſit febris;nunquam officit,clyſte-
re ex eiſdem inteſtina replere:ferè enim tue
ri uires ſolet,in hoc quoque ſtatu his uten-
dum quæ ad collapſas uires proxime docui-
mus,quomodo igitur,ubi quis unctus deuo
rare nequit,ei ſuccurrendum ſit,hactenus di
ctum eſt.verum,Alui fluor ſi modicus fuerit
(ut ante monuimus)ſiſti non debet; ſin im-
modicus,compeſcendus eſt; quia uerò talis
potisſimum gignitur,quod materia quę per
os vacuari debebat, in uentriculum repit,
mox in inteſtina, deinde per aluum ſecedit,
huius cohibendi nec leue, nec inutile auxi-
lium eſt, per os ipſum hanc eandem quoad
fieri poteſt,retrahere,ad id faciet hoc deco-
ctum.

Accipe caricarum
paſſularum } an. unc.s.
ſebeſten

Bulliant in aqua.s.a.poſtea melle roſaceo
addito,abluatur os. hyeme quidem calide,
æſtate autem tepide.

Item accipe ſyr.de gly-
cirriza } an.dra.vi.
de hyſſopo
ſyr.violacei un.s.
aquæ hordei ualde excocti.lib.ii.
vetere ſimiliter.

Interim non parum proderit ſi ſtaphiſa-
griæ ſemen per os uerſetur,aut thapſię radi-
cis cortex, aut apophlegmatiſmus hunc in
modum compoſitus.

Accipe piperis albi dr.i.s.
pyretri ſcr.ii.
hyſopi } an. dram.i.
origani
ſinapi dr.ii.
zinziberis dra.i.
maſtiches dra.i.s.

Trita excipiantur ſucco betæ, aut melle,
formentur manſiles paſtilli, e quibus vnus
pro uice teneatur ore.

Aut rec. maceris dra.i.
uuæ taminię } an.dra.i.s.
cubebarum
cortic.rad.cappar. ſcr.ii.

radicis acori } an. dra.s.
nucis moſchatæ

E Trita expiantur maſtiche, piſtillo calido
adhibito, finganturq́; paſtilli manſiles.

Aut recip.cubebarum. dra. i.s.
piperis albi dra.i.
uuarum paſſularum detractis ui-
naceis. dram. ii.
ſtaphyſagriæ
pyretri } an. dram.i.
ſinapi

Contuſis ſingulis,excipiatur in plures par
tes diuiſa panniculis linei & fiant ſacculi mã
ducatiles:licet autem uſum acrium medica-
mentorum ad materiam per os euacuandã
paulo ante reprobauerimus, nunc contra
F commendemus,nobis tamen ipſis nequa-
quàm opponimur, quippe illic ne caleſcens
os nimium calefacerent prohibebamus, hic
ne materia ex ore in aluũ ruat, adhibemus;
acria enim os,palatum,& fauces calfacientia
mordicantiaque ut materiam circa os remo
rantur ubi illuc ruit,ita ſi ad aluum prorum-
pat,ab aluo reuocant, & perexire parant.At
que hæc ſatis ſint de alui fluore,prout mate-
ria,quæ prope fluxura eſt ab inteſtinis, ad os
reuocari poteſt:quæ uerò iam per inteſtina
fuit hæc penitus quidem cohibenda non eſt
(recenta enim dyſenteriam excitat)ſed mo-
dice continenda eſt ne æger ea nimium &
frequenter fluente fatigetur, uigiliis conſu-
G matur,uiribusq́ue deficiat.Ergo clyſteribus
qui partim aſtringendi, partim abſtergendi
facultatem habent utendum, qui etiam ſi fie
ri poteſt, uires ipſas foueant, utputa.

Rec.ſeri caprini,aut uiſculi gallinacei, aut
ueruecini lib.i.
uitellos ouorum duos
olei roſ. un. iiii.
rhodomellis unc.ii.

Miſce fiat clyſter antę cibum non ſemel,
ſed bis ſingulis diebus.Interim uires robo-
randæ ſunt uſu ſimilis conſuetiq́ue alimenti,
decocto item berberis, aut rhu obſonio-
rum,aut aqua ferri: uinum ubi potatur, di-
luendum.

H Hactenus de alui fluore, ſed ſi dyſenteria
ſuperuenerit: ubi ſine febre eſt, ſine uariis
deiectionibus, ſine hepatis aut hipochon-
drij, aut uentris inflammatione, ſine mul-
to dolore, neque cibos intercipit, neque ſi-
tim inducit, relinquenda naturæ eſt: quip-
pe quæ ſanguine, & ramentis egeſtis 7. aut
14. aut 20.aut 40.aut intra hec tempora de-
ſinere ſolet; talis enim etiam eos qui prius
ſunt in corporibus, morbos ſanat, antiquio
res quidem longiori tempore, recentiores
autem

autem breuiore: Cæterum dolor, potisſimũ
mitigandus eſt: reliqua,ne noſtra nimis pro
lixa reddatur oratio,nunc præteribimus mi- A
tigabitur ergo ſi tum mane, tum ueſperi,
aut ſaltem mane quatuor horis ante cibum
poterur ſerum caprinum, aut ptiſana horda
cea.aut lac ad un.uſque octo, plus minusue,
ſi ferrum candens in his ante ſæpius extin-
guatur,non parum proderit, ſi oua tremula
ante cœnam prandiũq; ſorbeantur, confe-
ret etiam quoad fieri poteſt conquieſcere(ſi
quidem omnis agitatio exulcerat, in dyſen-
teria uerò intus inteſtina exulcerantur)uni-
uerſum uentrem oleo roſaceo, aut myrtino
inungere, ex inferioribus partibus tepidum
infundere clyſterem aliquem ex his quos B
proxime recenſuimus, uel ptiſanæ cremorẽ
uel lac, uel oleum roſaceum, uel cum roſa-
ceo butyrum aqua ferri lotum,uel cum myr
tino,album crudum ex ouis, uel aquam, in
qua lini ſemen decoctum ſit,& nunc addere
ouorum uitellos cum aqua in qua roſæ deco
ctæ ſint, aut plantaginis ſuccum, aut un-
guentum roſaceum, nunc ſeuum hircinum
liquatum,nunc medullam ceruinam: hęc e-
nim dolorem leuant, & mitiora ulcera effi-
ciunt,maximeque utilia ſunt ſi cibi quoque
ſecutum faſtidium eſt. Quomodo ſit dyſente
ricis occurrendum diximus.

*De ſanguinis ſputo & de argento uiuo poſt un-
ctionem retento. Cap. XVII.* C

SEQVITVR ſanguinis ſputum,id ante-
quam fiat auxiliis pugnare anticipando
ne fiat,optimum eſt; ſiquidem ubi iam ap-
paruit,curatio rarò iuuat, & ſæpe fruſtra ſit,
ſi igitur imminet(quod cognoſcitur ex gra-
uitate tum thoracis tum ſcapullarum,ex dif-
ficili denſaque ſpiratione, ex tusſi quæ prius
non erat,ex tusſiendi cupiditate κιρχνὸς græ
ce dicitur)non cunctandum mittere ſangui
nem, non ſemel quidem ſed ſæpius, biduo
triduoue per interualla tamen, ſingillatim
uero ad unciam uſque unam, aut duas: ſin
ſanguis eruperit,ut maximum periculum af D
fert,ita ubi multus eſt ſtatim aſtringentibus,
& refrigerantibus(ut putat Hip.) curare o-
portet,& ſi uidetur,ſanguinem per interual-
la reuellendo parum & ſæpe mittere, mitten
dus,ſed ubi modicus eſt, non admodum a-
ſtringere, neque ſanguinem adeo curioſe
mittere expedit.iuuat uerò uti ſaccharo ro-
ſaceo,aqua ferri; & lactis potu quatraginta:
diebus uere & autũno triennium, quatrien
niumue,neque enim facile is morbus quum
inueterauerit,euincitur,balneum utriſq; alie
num eſt,ſummopere confert ſtatim intra ini
tia bracchijs & tibiis prout moris eſt, caute-
A ria quatuor ſi corpus ulceribus non ſcateat,
adhibere, per quæ argentiuiui ſpiritus exha
let,aſſueſcatq; ubi aliàs agitatur.corpus,non
ad thoracem aut pulmonem decumbere, &
ſanguinis ſputũ rurſus accerſere,ſed per eaſ-
dem partes quæ,ulceratæ ſunt,foras exire, id
quod etiam omnibus,quicunq; unguẽto ex
hydrargyro oblinuntur,commune eſt,ut.n.
illud intus exiſtens (quemadmodum ante di
ximus)ubi magno motu corpus concutitur,
attenuatur,& in ſpiritum uertitur, morbũq;
aliquem ſi foras exitum non ſortitur,intus re
manẽs excitat,ita per ulcera circa cutim iter
B apertum reperiẽs,ſæpe proſilit foras, & mor
boſum affectum quem gignere aptum eſt, ſe
cum rapit,liberumque corpus crebro relin-
quit, ſed ad id ad argentum inquam uiuum
in corpore poſt unctionem retentum, nõ pa
rum confert, ſi poſt unctionẽ, æger nunquã
igni ſe exponat,& ſubinde perfectis atq; con
firmatis uiribus multum,& frequenter plu-
ribus diebus exerceatur & ſudet, ſic qui ſpe
cularia faciunt, argento autẽ uiuo citra ignẽ
utuntur,experti ſunt illud,e manibus,& e re
liquo corpore foras excuti,& mala quæ pare
re ſolet,auferri. Vnde coniectura quadam aſ-
ſequi poſſumus,quemadmodum illis multa
& crebra exercitatio prodeſt,ita his qui un-
cti ſunt,rationis ſimilitudine opitulari poſ-
C ſe,hæc de argento uiuo poſt unctionem in-
tra corpus retento,de ſanguinis ſputo, & de
ſymptomatibus aliis quæ dictam unctionem
ex argento uiuo ſequi ſolent.

*De ſuffimento ex cinnabari,ac de ſulphure & cin
nabari. Cap. XVIII.*

SVFFIMENTVM ex cinnabari unde oc
caſionẽ acceperit in huius ſexti libri prin
cipio dictũ eſt,nimirum quia ſudorem pluri
mũ ab eo moueri uerisſimile eſt: morbus ue
ro gallicus multis eſſercitij;, ac ſudoribus
multis plerunq; cõſumitur,aut quia poſterio
res in morbum gallico ſimilẽ tale remediũ
adminiſtrare conſueuerunt, cinnabaris, de
D qua loquimur,conficitur ex ſulphure,& argẽ
to uiuo,facta(ut dicunt)igne ſuppoſito ſubli
matione,habet igitur tum argenti uiui, tum
ſulphuris, tum ſuas quaſdam poteſtates, de
argento uiuo ſatis ante dictum eſt, De ſul-
phure ſcire licet(ut Gal. nono de ſimplici-
bus admonet)trahendi uim illud posſidere,
eſſeque temperamenti calidi, atque eſſentiæ
tenuis, abſtergere, pſoras, lichenas, lepras,
& omnes id genus affectus abſque, ut in
profundum repellat, quum alia multa,

medicamenta quæ illos curant, miſtam habeant potentiam, nempe ut digerant pariter,& repercutiant;ut autem Dioſc.lib.v.ca- E lefacere,diſcutere,celerrime maturare, corpori inſperſum ſudores compeſcere,ſanguinis profluuia prohibere, grauitati aurium per fiſtulam ſubeunte eius uapore in aures, mederi,ſuffitu ueternoſis prodeſſe,& multa alia commoda præſtare.Sed adeo diuerſa eius natura redditur ex argenti uiui mixtura ut niſi quid id ſæpius experiatur, uix unquã credat;quippe quod ſua tenui ſubſtantia,& calore tum ſuo,tum ignis in cinnabarim cõuertitur; quæ deinde propter argentũ uiuũ tenue factum in intima penetrat,& omnia permeat,propter ſulphur, uerò,calefacit atque celerius penetrat,ſed propter utrunque F ſimul rodit,ulcerat, uenenum eſt, ſuffocat, uapore ſuo gingiuas putrefacit,dentes,inter dum cadere facit,aſthma mouet,tusſim, hydropem;maraſmum,epilepſiam,aploplexiã, paralyſim;ſed maxime, omnium ſudorem, quoniam ad interiora peruadens, quęcunq; obuiam fiunt,quoad poteſt calefacit,& impe tu ſuo prorſum pellit,quæ quum intro repe re nequeant,ſiquidem ab eius uapore internus locus omnis ferè obſidetur, atque caleſcit,ad extima prorumpere,per cutim & in ſudorem euadere,coguntur. Illud quoque ſi lentio pretereundum, non eſt, ſuffimentum ex cinnabari (ut omnes uno ore conſentiũt) æque atque unguentum, ex argento uiuo, G morbum gallicum arcere; omni ferè materia partim per os ipſum ſputo, partim per to tum corpus, ſudore deducta, ſed differre quod multo periculoſius quam illud exiſtat; quod animi defectionem dum adhibetur fre quentius inducat, & quod is qui ſuffimento uſus eſt, multo ſæpius quam qui unguento, recidat,ſcireque licet principibus membris, præſertim cerebro,& cordi potisſimum aduerſari, anhelosis,& his qui tabe conſumpti ſunt,& acuta febre affecti & ualde imbecillis exicioſisſimum eſſe;proinde niſi morbo iam inueterato,& fermè deſperata ſalute, uiribus tamen conſtantibus, nunquam adminiſtrari debere. Hactenus de ſulphure,& ipſa H cinnabari, qua nunc utimur,ac de ſuffimento.

De modis ſuffimentorum ex cinnabari, & de eorundem uſu. Cap. XVIIII.

SVFFIMENTA ex eodem hunc in modum parantur.

ſume cinnabaris		un.iii.
mirrhæ	an.	unc.i.
thuris		
aloes hepaticæ	an.dra.iii.	
ſandarachæ		
ſtyracis calamitæ		
benzuini laſerpitiũ uocant.		

Miſce,fiat puluis craſſus,adhibetur ſingulis uicibus ad un.i.& ſcrop.i.

Aut ſume cinnabaris		un.iii.
mirrhæ	an.	unc.i.
thuris		
ladani		
aloes		

Contundantur in puluerem cum ſtyrace liquido,ſubigantur,inde fiant trochiſci glandis magnitudine, qui ſinguli ſuo tempore ſingillatim prunis ſubditi colliqueſcant. adminiſtrantur ad un.i.dram.i.ſcrop.i.plus minusue ſingulis uicibus.

Aut cinnabaris		un.ii.
thuris	an.	dram.i.s.
ſtyracis liquidi		

Miſce:quinta huius portio pro uice adhiberi debet.

Aut cinnabaris		dram.v.
theriacæ		dra.ii.
cortic.citri	an.	un.i.
mali apii		

Compone ſimul, pro ſingulis uicibus, in hominibus robuſtis.

Aut cinnabaris	unc.iii.
ligni guayaci oleoſi limati	lib.s.

Fiant trochiſci cum ſtyrace liquida pro v. aut vi. uicibus.

Aut cinnabaris		un.s.
mirrhæ	an.	dram.i.
thuris		
ſtyracis dram.s.&c.		

Aut cinnabaris		un.i.
mirrhæ	an.	dram. ii.
xyloaloes		
ladani		
thuris		
galliæ moſchatæ		ſcr.ii.
theriacę		ſcr.i.

Aquæ meliſſæ,uel ſtyracis liquidi q.s. fiant trochiſci.

Aut cinnabaris		unc.s.
benſuini,aut ladani		un.i.s.
theriacæ		dram.s.
doronici	an.	dram.i.
tormentillę		
dictamni		
corticum citri		unc.ii.
poma acida		nu.iii.

Terenda terantur, & pinſenda pinſantur, dein tria uaſa ſeorſum accipito, prunis plena, ſuper uno cinnabarim, ſuper altero cortices uitri, & poma, in tertio reli-

qua

qua ponito, ita ut tria ſuffimenta in unum poſtea coeant, id ſuffimentum pro delicatis (ut dicunt) inſtituunt, tam curioſum uero negotium adhibent, potius ut uideantur, quam ut prodeſſe putent.

A

Aut cape ſantalorum omnium, thuris, ligni aloes — an. un.s.
mirrhæ, cinnabaris, auripigmenti — an. un.i.

Miſce pro ſex uicibus plus minusue.

Aut aloes, thuris, belzuini, camphorę — an. dram.iij.
galliæ moſchatæ — dra.i.
ligni aloes — dra.ii.
cinnabaris, auripigmenti, marcheſitæ aureæ — an. unc.i.

Miſce pro ſex uicibus ſimiliter, putant hunc puluerem ualidiorē eſſe, ſed nihilo magis ſi diligenter experiaris, ualere uidebitur.

Aut Rec. cinnabaris — un. ii.s.
auripigmenti, cadmiæ argenteæ — an. dram. iii.
thuris, aloes, mirrhæ, ſtyracis calam., ladani — an. un.i.

Miſce, & in puluerem craſſum redige, eſt id (ut dicunt) aliis dictis potentius. At pro delicatis ſume.

cinnabaris — un. ii.
auripigmenti — dram. ii.
dictami albi, tormētillæ freſtaphilon aliqui uocant, gentianæ, Been albi & rubei, angelicæ — a.un.ſenis
ſem. citri, acetoſæ, ocymi, doronici — an. dram. ii.
cinnamomi, gariophyllorū, calami aromatici, croci — an. ſcrop. ii.
thuris, ſandaracæ, ſtyracis calamitæ — an. dra. s.

ligni aloes — un.s.

Redigantur in puluerem, uel cum theriaca formentur trochiſci.

Aut rec. cinnabaris — un.s.
thuris dra.ii. fiat puluis.

Aut ſume cinnabaris — un.vi.
auripigmenti — un.ii.
thuris, mirrhę, ſandal. rubrorum — an.unc.s.
fiat puluis

Aut cape cinnabaris — un.iii.
auripigmenti — un.i.
marcheſitæ — un.s.

B

thuris, mirrhæ, ligni aloes — an. un.s.
fiat puluis

Aut reci. cinnabaris — un.ii.
thuris, mirrhæ, belzuini — an. un.s.
galliæ moſchatæ — dra. i.s.
theriacæ — un.s.

Aquæ meliſſę, uel ſtyracis liquidi q. s. fiāt trochiſci.

Aut rec. cinnabaris — un.ii.s.
thuris, ſtyracis liquidi — an. unc.i.
fiat puluis

C

Aut R. cinnabaris — un.iii.
maſtiches, gummi arabici, colophoniæ, ſtyracis calamitæ — an.dra.iii.
Antimonii dram ii. fiat puluis.

Tot & tales ſunt ex cinnabari ſuffimentorum modi. Hos aliqui pro temperaturarum uarietate uariare, plura detrahendo addenque, uolunt. id ubi faciunt nō certe quo quicquam prodeſſe putent, faciunt, ſed quo diligentiores eſſe uideantur, profecto. n. melancholicus natura uel bilioſus uel ſanguineus æger ſit, nihil ſanè refert hoc an illo ſuffimenti modo utatur, niſi ipſius cinnabaris copia, & adminaſtrationis tum tempus tum numerus uarietur, refert. n. quantum, quoties, &

D

quando adhibetur, alioqui pro tēperaturarū diuerſitate (niſi quod proprium alicui ſit) nulla ſecundum ſenſum mutatio perſpicitur, quippe idē utendi modus iuuat. læditue tū imbecilles tū robuſtos, tū mares tū fęminas, & oīo cuiuſcunq; ſint temperaturę.

Omnes uerò pro ſingulis uicibus nō excedūt unciam neq; minus ſemiūcia miniſtrāt.

Plures ſemel duntaxat intra quatuor, & uiginti horas ſuffiunt, alioqui bis, ſed magis ſemel, quam bis expedit, ne bis

æger præter alia praua ſymptomata, animi defectione ſingulis, diebus periclitetur.

Omnes etiam ita ſequuntur triduo quatriduoue,& ad nonum, decimum, ac decimum quartum diem: quin etiam donec ſputum appareat; ſicut in unctione argenti uiui.

Sed magna inter eos diſcordia eſt, utrum ieiuno, aut ei qui ante aliquid ſumpſerit, adhiberi debeat. hi quia uenenatum eſt aliquid ante ſumendum eſſe quod uires tueatur, ſuadent, illi ne nutrimentum nouum intus exiſtens, ſuffimēti ingreſſum prohibeat aut corrumpat, inutile eſſe prædicant aliquid ante porrigere; uenenum autem omne moderatum eſſe in ipſa mixtacra ex qua ſuffimentum conficitur. Qui nutrire prius uolunt quam ſuffimen attrahatur, duabus aut tribus horis ante ſuffitionem præbent, oua duo ſorbilia, ſimulque uini albi optimi potum aliquem, aut ex eodem uino panis modicum, aut trazzeæ ex margaritis nuncupatæ uel aromatici roſacei dram. ii. uel ſacchari roſacei un.i. ſubinde hauſtum magnũ aduſque ſemilibram, & amplius ex iure capi, aut gallinæ, & ſimilium: utra ſecta rectius dicat, quia remedium ualde periculoſum eſt difficile eſt decidere. Ieiunus enim plenusue ſuffitus, ſi ſubinde pereat, quemadmodum propter ſuffimentum, ita propterea quod ieiunus, aut plenus ſuffiebatur, mortem obiiſſe aſſeuerare licet: ſin euadat, ut quia ſuffitus eſt, ſic quia ieiunus, aut plenus ſuffiebatur, euaſiſſe probari poteſt; Cœterum eos qui ieiunium facile ferunt forte minus lædet ieiunos ſuffire: qui uerò nullatenus ferũt paulo ante ſuffitionem modice nutrire, uerum id totum experientiæ relinquendum, ubi non ſemel ſuffiendum eſt, ſed ſæpius; ſi quis enim ieiunus ſuffitionem ferre non poteſt, plenus uerò poteſt, & ſiquis contra plenus non poſſit, ieiunus poſſit, ille ante nutritus, hic ieiunus deinceps ſuffiatur. Præparare uerò corpus antequam æger ſuffimento exponatur. oportet: quemadmodum de uſu unguenti ex argento uiuo dictum eſt; ſimiliter etiam dum ſuffitur, poſtea nutrire, & ſymptomatibus quæ contingunt, eiſdem ingenijs occurrere, premiſſa itaque (ut diximus) uniuerſi corporis præparatione, papilionem ſiue conopium ab humo in altum erigunt, atque ita conſtituunt, ut ęger incluſus non aliunde quam intus ſpirare poſſit, & ſi forte ſuffitum pati nequit, ut tunc caput commode exerere (toto corpore citra caput intus remanente) ſtatim ualeat, deinde ægrum penitus nudant, ut ſuffimenti uis ſingulas corporis partes attingat, & conopio includunt: ſi robuſtus eſt intus ſtare permit-

E tunt, ſin minus, ſuper ſcamno perforato, vt quam maxime nudum ſit corpus & ſuffitionem in uniuerſum recipiat, ſedentem locant mox intra tibias uaſe terreo poſito excepta pruna, ſuper illam alicuius ex dictis ſuffimentis unciam unam aut ſemis imponunt, fouentque ęgrum quoad ſudare ceperit, niſi quid mali accidat, ſubinde in lecto collocant, ſtragulis multis tegunt, quo magis excitetur ſudor; id horæ unius ſpatio, ſeruant, poſtea paulatim tegmenta remouent, ſudoremque abſtergunt, ubi uero arteriarum motus propter ſudorem concitatus, quieuerit, & ſpiratio, ad ſuam na-

F turam redierit, tum nutriunt: Quidam abſque papilione ſufficiunt, hunc in modum, cannulam ſtamneam in ſummo anguſtam quanta ore teneri queat, in imo amplã quanta nidorem totum ſuffiminis amplectatur ad inſtar infundibuli aptant, tum æger procubili, uel alibi ſedens, anguſtiorem partem ore capit, & ſtrictis labris vaporem trahit, hoc interdum ceſſans quo reſpiret, interim digito, aut alia re foramen quod ore tenebat, claudit, ne uapor omnis exhalet: recreato ſpiritu, mox ad idem reuertitur, atque ita uiciſſim donec ſudare cœperit, deinde cœtera quę poſt ſuffitionem aliis præcepimus, exequuntur, ſed hic modus, ut temerarius eſt, ita ſum-

G me pernicioſus, ſed ille omnium damnandus eſt, quo ęger ieiunus, ſiue rectus ſiue ſedens in cubiculo tamẽ anguſto & bene clauſo, ſed ſine conopio ſuffimentum ore aperto trahit, idque non tanto tempore, quantum alii iubent, ſed multo minori, & ferè centeſima horæ particula. & cętera, ſicut in aliis, facit.

De occaſione adminiſtrandi ſuffimenti ex cinnabari. Cap. XX.

OCcasio eius adhibendi eſt quoad morbum quidem, ubi ille intus, & in cute grauiter affligit: qua enim interna depaſci-

H tur, confert ut unguentum ex argento uiuo, uitioſum enim ſuccum per ſputum educit; qua uerò fortis infeſtat, iuuat ſudore eius ope per cutim manantē. Profecto autem nunquam adhiberi debet, niſi morbus inueterauerit, & (ut proxime diximus) niſi cibi nulla ſpes ab aliis auxiliis offertur, & ferè diſperata ſalus eſt, & ubi propter aſſiduos labores æger uiuat, an pereat, nihil æſtimat, in hoc diſcrimine latius eſt idipſum experiri, quam nihil, alioqui nullo pacto experiundum, & enim aliquando,

ſanitatem

ſanitatem reſtituet, ita non raro mortem
uel ſubito uel nouo aliquo inducto morbo
tãdem accerſit. Quoad anni tẽpus; quoniam
ſudore accito ſanare uidetur, oportunior æ-
ſtas quam aliud tempus eſſe putabitur, ut
enim ęſtate naturaliter ſudamus, ita ſi natu-
ræ coniungatur ars, magis ſudabimus; ſed il-
lud obſtat, quod calor qui ſudorem mouet,
labefactat, confunditque habitum corporis,
atque etiam laxiorem, quam conueniat, eun
dem reddit adde, quod intimum calorem
foras educit, diminuitque ita ut calido æſta-
tis cœlo quod indies uires noſtras exoluit
hyems reſiſtere non poſſit. Autumnus uero
quia corpus æſtatis calore ante debilitatum
excipit, deinde ſuffitione impendio magis
afflictum gelida hyemis conſtitutio ſequi-
tur, ualde ſuſpectus eſt. Sed huius auxilii oc
caſionem penitus reiicit, quod hyeme natu
raliter nõ ſudemus, quod iam humores hoc
tẽpore magis concreti magisq; coacti quam
alio ſint quare minus diſſolui quam in ſudo
rem uertantur, poſſunt quod ſi forte ſude-
mus tum circumfuſi aeris frigus ſuccos in cu
tim impinget, tum humor externus qui per
hyemem redundat, ſe expeditius noſtris cor
poribus inſeret, quum laxiora iam foramina
propter ſudationem arte factam ſatiantur:
quo fit, ut quo plus ſudant, eo magis repleãn
tur & minime uacuentur. An igitur tempus
magis oportuuum uer erit; non ab eius in
quam initio, ſed finem uerſus, ſequitur enim
ęſtas his qui ſudore egent, maxime omnium
amica; quippe ſiquid relictum erit, quod ue-
rè ſudor arte motus non hauſerit; facile po-
terit is qui ſponte fit æſtate, conſumere, aut
ſi uere malum omne ſudor abſumpſit, æſtas
tamen debile corpus excipiens, calore ſuo
minus offendet, quã autumnus, atque hyems
frigore. Quoad ætatem, in iuuenta minus in
tempeſtiue quam in pueritia uel ſenectute
adhibetur; quoad corporis habitum, & quę-
dam alia, minus obeſt habitui mediocri quã
pleno, aut gracili, minus gracili & natura ro-
buſto quam pleno, & natura imbecilli, mi-
nus his qui firmo tum capite tum pecto-
re ſunt, quam, qui infirmo, minus mulieri
cui menſes proxime fluxerunt, quam cui du-
dum inſtant; quo ad regionem, minus in re-
gione calida quã frigida nocet, minus in ſic-
ca quam in humida: licet enim in humida ſu
dor facilius prouocetur, facilius tamen aper
tis per ſudationem meatibus corpus reple-
tur, hactenus de occaſione adminiſtrandi ſuf
fimenti ex cinnabari.

A *Vtrum a cauſis manifeſtis agat ſuffimentum*
ex cinnabari, & utrum ſit artis inuentum.
Cap. XXI.

CVR ſudorem moueat, cur ſputum, cur
gingiuas ulceret, denique cur morbum
gallicum ſanet, ſiquis ea quæ de argento ui-
uo diſſeruimus, perſcrutetur, facile intelliget
quippe ſudorem mouet, ſicut alii quoque ſuf
fitus, ſed ſputum excitat, non ideo quia per
uapores in caput repit, nam & alii ſuffitus,
qui absque argento uiuo, absque cinnabari,
abſque uocato tum ſublimato, tum præcipi-
tato, abſq; nimio naturali, abſq; auripigmen
B to, & ſimilibus componuntur, in caput re-
punt, non tamen ſputum mouent, neq; gin-
giuas erodit, quoniam argentum uiuum ex
quo cinnabaris gignitur ſua natura ulceret,
ſiquidẽ (ut ante diximus) ex accidenti; non
autem per ſe ulcerat: nam ſi manu, ſi ore diu
teneatur, non modo, non ulcerat. ſed ne cale
facit quidem; ſed ſputum mouet eiſdem cau
ſis quibus argentum uiuum, ex quo uel arte
paratur, uel natura conſtat. Verum gingiuas
ulcerat tum quia (ut ſupra narrauimus) mul-
ta materia illius uſu in capite collecta putre-
ſcit; ſubinde adiacentes partes corrodit, tum
quia cum re ſicca, & calida iungitur, mor-
bum uerò gallicum curat, & quia ſudorem
mouet; is enim ſudore, multo & crebro con-
C ſumi ſolet, & quia argentum uiuum, ex quo
conſtituitur, facultatem habet (ut ſupra mo-
nuimus) dictum morbum ſanandi: nimirum
quia calidæ rei ope in tenuiſſimas partes di-
uiditur, & concretos ſuccos qui attenuari
poſſunt attenuat, ſeque illis commiſcens,
quoniam ſubſtantia fluida, & fluidos facit, &
loco cui moleſti ſunt, quoniam agente calo-
re, perpetuo mouetur, ſecum alio eripit, at-
que compingit. his enim de cauſis gummi-
tiones liquat, ulcera ſiccat, diſtillationes fi-
nit, ex quibus non obſcurum eſt, quod, a cau
ſis cognitis & non incognitis ſuffimentum
ex cinnabari morbum gallicum tollat.

Vtrum uerò id quoque inuentum artis ſit
ex his quæ diximus de unguento argenti ui
D ui, conſtare omnibus poteſt, licet enim ex-
perimentum ſit uerum, & non fictum, quip-
pe quod aliquando morbum gallicum re ue
ra ſanat; eſt tamen adeo periculoſum, ut arte
dignum nulla ratione fieri poſſit, tantoque
periculoſius quam unguentum eſt, quanto
argentum uiuum magis exitioſum eſt ubi
igne ſuppoſito (ut ante diximus) in uſum ue
nit, & rei calidæ, ſiccæq; utpote ſulphuri cõ-
miſcetur.

De alijs auxilijs aduerſus gallicum morbum, & I. de candela ex minio naturali, & de ceratis ex argento uiuo. Cap. XXII.

HACTENVS de quinque auxiliis quę in uniuerſum arcere morbum gallicum exiſtimantur, nimirum de ligno guayaco, de ſarza parilla, de radice chynarum, de unguento argenti uiui. ac de ſuffimento ex cinnabari. Sunt quædam alia huiuſmodi, eſt candela quæ ex minio naturali, & cera conficitur, hæc accenditur, & uaporem ab incenſa inſpirat æger admouent quoq; ulceribus, vtputa in tibiis, in bracchiis, in capite, ut ſuffitu ſuo illa exiccet, & ſanet, adhibetur etiã ulceribus intra os, intra anũ excepto uapore per infundibulum: ſimilis eſt ſuffimento, ſed ſub diuerſa ſpecie, ſunt & cerata aliqua, ex argento uiuo conſtructa; ſunt & panniculi linei aqua ſublimati, de qua loquemur, infuſi, brachiis, & tibijs, uelut unguentum ex argento uiuo applicati. eſt adhæc pilula ex præcipitato, quæ deglutita ſolet id malum ex toto tollere. Singula præter pilulam æque præparari, & nutriri corpus exigunt, atque unguentum quod diximus eſt ſuffimẽtum: neq; non per tot etiam uices, ac dies administrari per quot illa. Cãdelam aliqui hũc in modum aſtruunt.

Sume minij naturalis — un.viii.
C ſtyracis liquidi, mirrhæ, thuris — an. un.ij. s.
ladani — un i.s.
cerę.q.s.

Fiant candelę nouem, ex quibus unam ſingulis uicibus ſuffitus loco adhibent, miſcetur interdum præcipitatum, aliquando cinnabarim, nunc ſublimatum, & ſingillatim & ſimul: ſed (ut arbitror) commentum quoddam eſt profeſſoris, qui mauult uideri quam eſſe: quippe uериſimile non eſt, quod huius ope magis ſperet proficere, quam uſu unguẽti ex argento uiuo, aut ſuffimento ex cinnabari.

Cerati formula quædam hæc eſt.

Accipe pinguedinis porcinæ colatæ, argenti uiui extincti — an. libr. i.s

Miſce in ſimul in mortario, mox adde.

thuris in puluerem redacti, lithargyri, cerusæ — an. un. i.s.

Diligenter in dicto mortario unà omnia miſceantur, deinde.

Recip. ſerapini, ammoniaci — an. un. viij.
A reſinæ pini, terebenthinæ — an. unc.x.

Diſſoluantur in aqua ardenti, ad ignem continue agitetur ubi uerò refrigerationi proxima ſunt, adde ſupraſcriptum unguentum ante factum, ſimul etiam perpetuo agitando donec probe miſceantur, poſtea iunge ceræ albæ unc. iiij. ac rurſum lythargyri in puluerem redacti dram. v. & .s. a. fiat ceratum quod extenſum in pannis lineis, aut in corio, ut moris eſt, ſuper omnibus articulis pos nito, dein tertio quoque die remoueto, rurſum apponendo, quoad nouem, aut 14. dies abſoluantur: aut donec ſputum per os prodi-
B re incipiat, aut gingiuarum tumor inſignis apparere. Id præterea ceratum ualere tradũt ad ſummouendos dolores gallicos, ad reſoluendas gummitiones, ad ulcera ſananda, ad generandam in his carnem, & eadem conſolidanda, demum ſuper omnes iuncturas poſitum, in uniuerſum tollere morbum gallicum, adminiſtratum eo modo quo dictum eſt; potentius uerò reddi ſi plus argenti uiui addatur, utputa libra media, aut libra una.

Aliud ceratum.

Recip. olei camæmeli, anethini,
C diſpica, de lilio — an. unc. ii.
olei de croco — un. i.
pinguedinis porcinæ colatæ. lib. i.
euphorbii — dra. v.
thuris — dra. x.
pinguedinis uiperæ — un. ii. s.
ranas uiuentes — num. vi.
lubricorum uino lotorũ. un. iii. s.
ſucci radicum ebuli, ſucci rad. inulę — an. un. ii.
ſchœnanthi, ſtœchados, matricariæ — an. manip. i.
uini odoriferi — lib. ii.

D Bulliant ſimul omnia quoad uinum conſumatur, ſubinde colentur, colato adde.

lithargyri aurei — lib. i.
terebenthinę claræ — un. ii.
ceræ albæ. q. s.

Fiat ceratum, in fine addendo ſtyracis liquidi un. i. s. mox ab igne auferatur, baculo nihil minus agitando. adiunge argenti uiui ſaliua extincti un. iiii. diligenterque miſce. Ceratum id affirmant ſecurius eſſe quam unguentum, & magnopere prodeſſe tum doloribus tum ulceribus auferendis.

Aut

Aut Rec. pinguedinis porcinæ colatæ lib.j.
argenti uiui extincti unc.viij.
ſtyracis, cheriacæ } an.unc.j.

Ceræ & reſinę pini an.q.s. miſce fiat ceratum.

Aut Rec. argenti uiui extincti unc.iiij.
pinguedinis anſeris unc.vj.
gummi arabici, maſtiches, colophoniæ } an.dra.ij.
camphore dra.j.
mucilaginis puſillij unc.j.
olei roſ. omphacini, ceræ, reſinæ } an.q.s.

Mis. fiat ceratum: Id præcipue in calidis tē- F
peraturis putant adminiſtrari debere. At in frigidis hoc infraſcriptum ſcilicet. Rec. proxime dictæ omnia præter camphoram mucillaginem pſillij, oleum roſ. omphacinum, adde uero ſtyracis liquidi, ſtyracis calamitæ an.dra.ij. olei laurini.q.s miſce fiat ceratum, ut dictū eſt. Id quod & uehementius, & mediocrius, & imbecillius reddi poteſt plus minuſue argenti uiui adiungendo detrahendoue, utputa ſi uehemens, argenti uiui unc. vj. ſi mediocre unc.iiij. ſi imbecillum unc.ij. horū quodlibet (ut ante monitum eſt) ſupra nouum ſint heum, aut corium extendunt, quatuor digitis latum & longum, quantum membra ambire queant, itaque ſupra, vtrumq; talū, utrūq, genu, utrāque coxēdicem, utrumq; carpum, utrūq, cubitum, vtrūmque humerū ponunt, denique ſuper omnia membra.

Aut Rec. empl. de pelle arietina unc.iiij.
empl. triapharmaci, ad ignē cōfecti, diachylon maioris } a.un.ij.
reſinæ pineę unc.ij.

Liquefiant ad ignem, ubi refrigerari cœperint, in miſe argenti viui extincti unc.v.
cinnabaris un.ij. ſublimati unc.iij.

Fiat ceratum quod lintheolis exceptum tibiis citra genua, & brachiis citra cubitos, donec ſponte ſegregari uideantur applicata manere permittantur, uerum vſus horum valde fallax eſt, raroque ad ſanitatem deducit.

De aqua ſublimati, & de catapotiis ex præcipitato Cap. XXIII.

AQVA ſublimati uariis modis paratur, hanc pro theſauro habent artifices, neminem docere uolunt, quæ tamen eo eſt perniciosior, quo magis argentū uiuū in ſublimato adiunctum eſt rei corrodenti, peſtilentius enim (ut ante diximus) euadit, nec aqua ſua frigiditate humiditateue quicquam ueneni huius moderatur quinimo quia liquatur in illa; cauſam præbet et penetrandi magis, & magis officiendi, ideoque membra, quibus applicatur, exulcerat, ſputum mouet & aluum & ſāguinē, ſed interdum cum periculo tam procliui ad mortem, ut nihil quidem promptius. Modus communior hic eſt,

Rec. ſublimati dra.viiij. plus minuſue, nam aliqui accipiunt pro qualibet aquæ libra ſublimati unc.s. & interdum unc.j. coque ſimul diligenter poſtea cola, ſi opus fuerit deinde pāniculis lineis hoc decocto uſque ad libram ſemis per ſingulas uices infuſis calide inuoluantur ſingula membra nunc bis, nunc ſemel in die, ut de ceratis eſt dictum. catapotia ex præcipitato ſunt, utputa.

F ſume præcipitati g.V. plus minus margaritarum prep.
hiacynthorum præp., terrę ſigillatæ, boli armenii orient. } an. g.iij.
ſpērum diamoſci dul g. iiij.

Fiant pil.iij. cum rhodomelle, capiat æger in aurora, ſeque in lecto contineat, ad minus per horas quinque.

Aut Rec. præcipitati unc. ij.
Aquæ plantag., Acetoſe } an.unc.ij.

Simul una nocte maneāt fictili teſtaceo excepta, mane aquas ex hauri, ſubinde earundē tantundem infunde, mox ad ignem rudicu-
G la ſemper agita quouſque in puluerem reuertantur poſtea R. huius pulueris g.V. ſpērum diamoſci dulcis, dia margarit, elect. conciliatoris an.ſcr.s. margaritarum prępáratarum, hyacinthi prep. an.g. V. fiant catapotia n.V. cum ſyr. de pomis, ante diluculum ſumantur, inde cubili ſe contineat æger ad minimum horis quinque, hæc & pituitam & atram bilem uomitu & alui deiectione uacuare & morbū gallicum penitus abolere dicūt, ego quidem non ſemel, ſed bis terue ab his uidi cōuulſionem moueri cum ſudore frigido, quæ diem integrum uexabat ægrotum, tanto cū periculo, ut parum abeſſet quin fatis cederet. Cœterum ut ante quoque diximus hec quidam a-
H deo extollunt ut nihil ſupra, neque ſolum gallico morbo prodeſſe, doloreſque ab illo natos omniuo ſummouere putāt, ſed uaria quoque morborū genera mirabiliter curare, quin etiam huius precipitati puluere ſorditiem, carnemque putridam ab ulceribus, ſi ſuper eiſdem aſpergatur, aptiſſime deleri, & hec eadem ad cicatricem deduci, quod nos non improbamus, ſin uſque ad g.V. ſeptemue plus minuſue deuoretur, pauxillo theriaces addito, ſuccoque tunecis herbæ, carduum bene dictum uocant, ſiue elect. de gemmis, peſtilē-

tiam

tiam omnem ante illius confirmationem arcere ad coli & ilei dolores magnopere ualere denique lymphaticos, melancholicos, item faſcinationis: quartanaue affectos ſanare, niſi ſit quod hi ex animo plerunque laborant, utpote qui uel ex metu in quartanas inciderint, uel aliquid ſibi in animo finxerint quod aut lymphationis aut melancholiæ, aut faſcinationis ſpeciem incuſſerit: ubi ergo præcipitatum ſumpſerunt, maximos eiſdem affert labores, coguntur enim, ſumma cum moleſtia tum uomere tum egerere: propter eius uiolentiam ſentiunt ſeipſos ſtrangulari, oculos e, ſua ſede prorumpere, uentriculus atque inteſtina inflari, diſcindi, lacerari, deniq; mortem ipſam in propinquo eſſe tanto demum orto uitę diſcrimine, aliud cogitare incipiunt, ueterem opinionem unde malorum principium fuit, mutant, ſubinde nouo metu priorem excutiunt, & ut ab hoc priore ſe liberos reddũt ita quoque ab his malis quæ ab eodem pendebant, uindicantur, non profecto quod præcipitatum atram bilem quam omnes horum affectuum cauſam ſtatuunt, peculiariter ducat: Sed quod intolerabili, quam ęgris infert, moleſtia eos cauſę morborum quos patiuntur cogit obliuiſci, & aliud imaginari quam ſint uerbi gratia ſe gallum aut dolium aut fungum eſſe. uerũ hæc ex præcipitato catapotia, & aquã ex ſublimato, & ſuffimentum ex cinnabari & ex candela ſcripſi: non profecto quod alicui adminiſtrari debere putem. Sed ne omiſiſſe uidear.

De quibuſdam alijs quæ uniuerſum gallicum morbum ſummouere poßunt, utputa de aqua ſalſa ſactitia, de uino factitio, de roriſmarini, iuniperi, pini, buxi, et ſimilium decoctis.

C. XXIIII.

SUNT uero alia præſidia quæ multo ſecurius, & non minus quam prædicta uniuerſum gallicum morbum ſummouere dicuntur utputa decoctum roris marini, abſinthij Radicum tamarices cum paſſulis, iuniperi, pini, buxi, & ſimilium, & etiam arboris quæ iunipero ſimilis eſt apud africanos medicos; cõtra morbum gallicum iampridem inuenta, eſt & uinum factitium, & aqua ſalſa factitia, quæ ex rei natura (ut dicunt) inuenta, poſſet in horum numerum aſcribi. hæc habet aquæ puræ lib. j. ſalis communis dra. j. plus minuſue: ita enim temperari debet ut neque mordeat, neque ad modum aſtringat, neque inſigniter calefaciat neque liquet, bullire ſimul & aquã & talẽ ſalẽ prius oportet, deinde colari: quia ergo ſal omnis (ut Dios, inquit) aſtringit, exterit, repurgat, diſijcit, reprimit, extenuat, exedentia ulcera compeſcit, magnum momentum ad ſalutem in morbo gallico habere poſſe uidetur ſiquis aquam hanc, tum mane tum ueſperi ſicut guayaci decoctum ad lib. s. aut unc. viij. potarit: ut. n. leuisſimam hẽt aſtrictionem, ita, tenui ſimul, ac fluida ſubſtantia conſtans, per corpus uniuerſum facile ferri poteſt, ac ſua ſalſedine ſuauiter mordente illud ex purgare, iuxta ac a putredine uindicare, facultate leniter aſtrictoria partes omnes roborare, frigiditate quam aqua naturaliter obtinet, calorem omnem moderari, denique ulcera omnia ad ſanitatem deducere, cunctasque morbi gallici curandi indicationes abſoluere, nec obſtat id quod de ſalis nocumentis primo li. dicebamus, nam ſi cum cibis accipiatur, & intus ea quę ui ſua mouet, remoretur, lædere quidem poteſt ſed ſi medicamenti uicem ſubiens, illa eadem foras educat, tantum abeſt ut obſit, ut mirifice profit: uerum id quidem ratio (ut uidemus) nobis dictat, ſed utrum ita futurum ſit, nec ne quemadmodum illa polliceturmexperienti relinquendum eſt, ne id antequam fieri nouerimus futurum eſſe temere affirmemus, nunc igitur ſa:is ſit tantum innuiſſe.

Vinum ſactitium habet foliorum, & folliculorum ſenæ an. lib. ij.
polypodij unc. vj.
Miraldanorum omnium an. unc. j.
agarici, rhabarbari an. unc. j. s.
macis, maſtiches an. unc. s.
gummi arabici, ligni aloes an. dra. iij.
fumiterræ, epithymi an. un. ij.
corticum hellebori nigri unc ij. s.
zinziberis dra. v.

uini albi optimi. q. s. terenda. s. a. terantur, ſimulque infuſa. 24. horis ſeruẽtur, deinde his adde florum boragin. buglosſi, roſarũ flo. malicitri coriandrorum præparatorum un. ij. paſſularum lib. ij.

Omnia ſimul modice bulliant, poſtea colentur, huius colati ſume unc. vj. mane hora purgantium medicamentorũ, quam ſupra declarauimus, præcipue uero quarta quintaue ante prandium, ſæpe. 14. ſæpius 20. diebus, deinde per plures quoque dies: ſumat æger eadem hora huius elect. dr. i. s. quod habet.

ſacchari buglosſati, roſacei, boraginati, uiolati an. unc. iij.

ſucci

ſucci ſcordij concreti		an.un.j.
ſucci cichorij cõcreti		
Mitridatii		dra.ij
ſpērum diar rhodon abbat.		an.dra.j.s.
ſpecierum trian ſandal.		
ſyr.ros.recentis.q.s.		

Id uinum, atque electarium a quibuſdam magnopere probatur, ſed imaginatione potius inuentum eſt, quia experientia aut arte, interea uero taceam an dixerim, aquam noſtram quam nos fœlici ſucceſſu experti ſumus non ſat ſcio: hæc enim prẹter alia commoda priuatim habet quod incipiens pilorum defluuium ſiſtit, futurum prohibet, quod ſatis eſt ſi ſemel duntaxat ad uncias uſque ſex, plus minuſue ſingulis diebus uſque ad 20. aut 30. aut 40. horis quatuor ante prandium potetur, quod neque actiones conſuetas tunc impedit, quod neque cibum potumue præſcriptum requirit, Ceterum huius deſcriptionem hic modo non aſſerimus, tum ne præſens opus in immenſum augeatur, tum quia proprium opuſculum illi dicauimus, quod deo annuente proxime edemus, ſed ad rem noſtram.

Itaque decoctum roriſmarini habet

foliorum roriſmarini pugillos.	vj.
Aquẹ communis	lib.vj.

Coquantur ad dimidium, de quo Rec. un. vj. plus minuſue: pota calid mane, & ſero quatuor horis ante cibum uiginti diebus aut 30. aut 40.

Victus ratio in cibo, potu, aere, motu, quiete, expletione inanitione & in reliquis. talis eſto qualis ubi decoctum guayaci ſumitur: in prandio, etiam & cœna potari poteſt: ſed ſi non potetur, nihil minus prodeſt. Prouocat ſudorem, pruritum arcet, neque parũ confert ſi morbus gallicus ad exteriora prorũpat nec oſſa nec in alto carnes depaſcatur, agit uero non occulte ut dicunt, ſed ea ratione quã ubi decoctum guayaci examinabamus re cenſuimus.

Abſinthij decoctum aliquando propter amaritudinem plus aquæ requirit, ſed ut plurimum ſimiliter conficitur, ac præter id quod gallicum morbum ſummouere ſolet, concoctiones adiuuat, ſuffuſis felle opitulatur, urinã ut, purgat quæ in ſtomacho, & aluo bilioſa hærent, putredinem prohibet.

Radicum myrices cum paſſulis decoctum nemo adhuc quod ſciam in hoc morbo expertus eſt, in horum numerum aſcripſi tum quia ſerapio ex alchanzi ſententia duas mulieres lepra, ideſt elephantiaſi affectas eo poto ſanatas fuiſſe tradit, tum quia id rationis ſimilitudine quis facile transferre ad morbum gallicum poteſt; uuas paſſas priuatim poſtulat: cõ- A ponendum uero eſt coniectura ſumpta ab aliis decoctis quæ ex tamarionis radice cum aqua paſſim parantur, & æque atque illa non ſemel ſed ſæpius propinandum.

Iuniperi decoctum

Accipe foliorum iuniperi maioris minoriſue parum admodum refert purg. vj.

fructus eiuſdem	nu.xij.
Aquæ communis	lib.xij.

Coquantur ad octo libras, hoc eſt quod octo ſuperſint, huius decocti accipe libram. s. plus minuſue, pota mane & ueſperum quatuor horis ante cibum calide, reliquũ in prandio & cœna, niſi moleſtum admodum ſit, in B potu ſume. Cœtera ut in decocto guayaci ſeruanda ſunt, ſed cauenda ſunt Dioſcorides innuit, ligni ramenta, hauſta enim læthalia sũt, id & propter ſuam amaritudinem, & aſtrictionem atque acrimoniam, quẹ ſingulæ in eo ad lenitatem accedunt, fere æque ac decoctum guayaci prodeſſe ſolet, urinam ut, craſſa extenuat, ſtomacho accommodatum eſt ad pectoris uitia, tusſim, ad inflationes, ad tormina facit.

Pini decoctum

Rec. foliorum pini pug.	iiij.
corticis eiuſdem,	an.unc.iiij.
nucis eiuſdem	
Aquẹ communis	lib.xij.

C In uim dantur xii. horis ſubinde bulliant ad lib. ſex. Id ſumatur quemadmodum iuniperi decoctum, aliqui corticis loco ligni ſcobem ponunt, ſed cortex præſtantior eſt. Vrinam peculiariter ducit, uulnerum inflammationes lenit, confert iecineroſis, uetuſtis tuſſibus, his qui in phthiſim labuntur, dentium doloribus, alui fluoribus, & ulceribus tum internis tum externis morbo autem gallico nó minus quam quoduis prædictorum. Buxi decoctum.

Licet aliqui nullum buxi in medicina uſum eſſe tradiderint, præter quam quod folio tantum cum materiei ſcobina ex lixiuio capillũ D ruffet, nihil minus quia non pauco afferunt eius decocto multos a morbo gallico liberatos eſſe, ut inuentum nouum eſt ſimul & noſtrate aduerſus morbum nouum, ita ſilentio præteriri non decet.

Itaque ſume buxi limati inciſi	lib.s.
Aque communis	lib.vj.

Infundantur 24. horis, deinde bulliant ad duas libras, ex his Rec. unc.vi. plus minuſue mane, in aurora, & ueſperi quatuor horis ante cœnam calide, Præterea ſumæ ſcobis eiuſdem unc.iii.

Aquæ

Aquę communis lib.viiii.

Statim bulliant ad libr. viii. ſeruentur pro potu in prandio & cœna.

Id ſane decoctũ uerifimile eſt ab aliis quæſitum eſſe, potius ęmulatione decocti ex ligno guayaco quam animo magis proficiendi ubi guayacũ haberi poſſit, recẽſui tamẽ nõ quod ualde admodũ efficax illud eſſe putẽ, ſed ne quod a me prætermiſſum eſſet temere accuſarer. Cõe autem his omnibus, hoc eſt decocto roriſmarini abſinthii peri, pini, buxi, eſt. ſi ſudor ſequatur. prodeſſe, ſi minus inutilia eſſe.

De uaporationibus abſque cinnabari. Cap. XXV.

PRAETER hæc nõ pauca quoque ſunt quę ſudorem ualde prouocando ſimiliter iuuant, utputa uaporationes quædam, rerum aliarum quam cinnabaris, exercitatio ipſa, balneum,

uaporatio arida.
Accipe ſtiracis
mirrhæ
thuris
maſtiches
ladani — an.dra.ii.
maceris ſcr.i.
nucis moſchatæ unc.s.
cortic. nucis pineorum
cupreſſi — an.unc.i.

fiant trochiſci. s. a cum ſtyrace liquido, e quibus un.s. plus minuſue ſingulis diebus in uſum ueniat quemadmodum de ſuffimento ex cinnabari locuti ſumus, præparato ſcilicet ægro & intra conopium ſiue papiſionem locato.

Aut Recip. ligni aloes
nucis moſcatę.
cinnamomi — an.ſcr.i.
gariophylorum unc.i.
belzuini unc.s.
ſtyracis liquidi. q.s.

Fiant trochiſci, qui ſimiliter uſui ſint.

Aut Rec. hiſopi
ſaluiæ
iuæ
roriſmarini
foliorum lauri
pulegii
calaminthę
cardui benedicti
amaraci
arthemiſiæ,
rutæ
polii montani
mille folii
Calendulæ (calcham eſſe quidam uolunt)
ſemen, carthami hoc eſt enici
aniſi
ammios
fœniculi
ſiſilis uulgo ſiler montanũ
carui (carum dicunt)
cumini
zinziberis — an.m.i.

Fiat puluis e, quo unc. i. plus minuſue in ſuffimenti uicem accipiatur.

Aut Rec. ligni guayaci limati. unc. iii. plus minuſue sẽſim ſuper pruna ſpargito, ſuffitoq; ſingulis diebus quemadmodum de ſuffimento ex cinnabari locuti ſumus.

Vaporatio humida habet furfuris panniculo incluſi lib.x.
calamithæ
ſaluiæ
maioranæ
roriſmarini
betonicæ
hyſopi
praſſii
florum camhæmeli — an.m.i.
Aquę communis. q.s.

Vna bulliant, ſubinde ſimul cum uaſe intra papillio tum admittantur, ſuffiatur æger una aut altera hora. Interim lapides molares accenſi in eadem aqua extinguantur, quo calor ipſe foueatur.

Sed licet hæc ſuffimẽta quoque ſint, & ſicut ex cinnabari ſuffimenta adminiſtrentur inter ea tamen quæ ex cinnabari conſtituuntur nõ recenſuimus, quoniam ab eis maxime differunt, nam ut illa experientiæ inuenta ſunt ita hæc opinionis, quippe quæ morbum gallicũ tollere ratione quidem arbitramur, ſed re ipſa nondum experti ſumus, ſecius quam ex cinnabari ſuffimenta, quæ notum eſt eum morbum aliquando ſummouere, neque aliqua ſuſpitio eſt quominus id poſſint. Cęterum quædam vaporationes ſunt ſine cinnabaris mixtura quę non ad opinionem, ſed experientiam pertinent, vtpote quibus adhibitis gallicus morbus manifeſte interdum curetur, & ſi enim aliã præceſſerant contra illũ adminiſtrata, dubitatio tamen aliqua non oritur quin ab his, & non ab illis ſublatus fuerit, huiuſmodi

eſt

eſt ęgrum dolio magno excipere,intus circũ circa ardenti arena excalfacere quoad ſudor inſignis prouocetur, aut arenę loco lapides malares ignitos imponere)atque interim in eoſdem acetum acerrimum leniter inſpargere. Talis uaporatio nonnullos gallico affectos re uera ſanauit,ſicut etiam multæ uaporationes(vt dicunt)naturales ubi e terra pro fuſus calidus aer ædificio includitur quemad modum in Italiæ pleriſque locis ubi aquæ naturaliter calidæ ſcaturiunt, hinc mulier quædam fornaria filium gallico morbo infectum conſpiciens, fere de illius ſalute deſperans, tum propter morbi ſæuitiam tum propter, paupertatis onus,ſudore nimio citato morbum gallicum ſummouere tentauit, hunc enim in furno prius diligenter calefacto,ſubin de punis amotis,capite tãtum foris prominẽte,locauit, adeoque ſudare fecit ut unico die morbus conſumptus ſic, & ſanus e, furno filius exiuerit.hinc etiam quidam e grege mendicabulorum qui lue uenerea ſcatebat, aliquot diebus uniuerſum corpus equino fimo obruit ut tantum eſſet, qua reſpiraret, erant ſtercus ſtabularium equino lotio ſæpius perfuſum,quodque iam computruerat,effecit ille hac arte ut totum uirus exprimeret, addidit aliquoties enchriſton ex axungia larigna & hydrargyro,nec alia uitæ lex ſeruata eſt prę ter eam quam mantica afferebat,atque his remediis curatus eſt.Præparatione autem cura, modo,tempore,& uictu vtendum eſt, tum in hortum in proxime dictis. uelut in his, quæ ex cinnabari conſtant utendum præcepimus, Cœterum hæ uaporationes conueniunt his qui pilorum defluuia patiuntur, non quo pilos decidere prohibeant niſi forte ſudorem & cumulatim & celeriter moueant, ſed quo cauſam quæ pilos erodit,celeriter auferant,& quibus ulcera circa cutim ſcatent, & quibus gallica lues ad exteriora prorumpit, ſed non interiora depaſcit,in his enim humor qui intus nocet,per corpus digeri ad cutim naturaliter properat natura igitur & medico ſimul conuenientibus ad extra pellendum, ut id, quia naturale eſt,his preſidijs adhibitis facile aſſequimur,ita morbum ipſum cito ſummouemus, præſertim ſi in locis calidis circa finẽ ueris, & æſtatis initia adhibeantur.

De exercitatione uehementi quæ gallicum morbum ſuperare ſolet Cap. X X V I.

SED magnopere cauendum eſt, ne quis exercitationem quæ morbi gallici curandi cauſa inſtituitur,in loco frigido aggrediatur, neque anni conſtitutione frigida,neque flantibus uentis,ſæpe enim ſudore cedẽte circunfuſus aer intro in corpus ſubit, meatus ſtipat, ſuperflua quæ alioqui ob motum uacuabãtur
A intro pellit,compingit,firmat, malumque geminat: In hac etiam illud maxime attendendum eſt,ſi conferat leuiterque feratur: alioqui continuanda non eſt:Neque uerendum ſi primum ulcera forſan augeantur, aut plurima pululent(antea namque monuimus quomodo morbus gallicus, ubi ad cutim repit, exercitatione uti potisſimum expedit) quippe humor qui intus obeſt in hoc ſtatu per cutim digerendus eſt: id uero commode præſtat exercitatio uehemens & frequens,& multa:quæ tametſi primum ulcera ſuſcitat, poſt tamen eadem diſſipat:hęc ſemper antecedere
B cibum debet:huius generis ſunt luctari, fodere,equum agitare,aut quid tale: ad hęc arma,pila,curſus,ambulatio, atque hæc non utique plana commodior eſt,ſiquidem melius aſcenſus,& deſcenſus cum quadam uarietate corpus,moueat, melior autẽ eſt ſub Dio quã in porticu,melior ſi caput patitur in ſole quã in umbra: melior in umbra. quam parietes aut uiridarium efficiunt, quam quæ tecto ſubeſt, melior recta quam flexuoſa: neque hic audiendi ſunt qui ſudore aut certe laſſitudine quæ citra fatigationẽ fit,finiunt quantum aliquis exerceri debeat.in hoc enim ſtatu niſi & frequenter,& copioſe ſudor excitetur, aut nihil,aut parum prodeſt,ſæpeque uitiatos ſuccos ad cutim pelles,ſubinde nequaquam ex-
C cutiẽs,magnam pilorum defluuio anſam porrigit,ideoque debilibus,quia id ipſum ferre non poſſunt,inutilis eſt,robuſtis mirifice confert:Tam uero uehemens,tam & iam frequẽs eſto quam maxime ſuſtineri poteſt, eodemque die,ſi uires patiuntur,bis terue,quaterue ubertim ſudare ſubinde toties tepefactis linteis ſingula membra paulatim detergere, & ſanationem accelerat, & corpus excitat, & robur firmat,ubi ſudor omnis finitus eſt, calor omnis ſedatus & arterię conquieuerunt, idoneus cibo æger eſt, ſed ubi huc uentum eſt, nunquam utilis eſt nimia ſatietas, ſæpe etiam inutilis nimia abſtinentia ſæpe ſiqua in intemperantia ſubeſt, tutior eſt in potione, quam
D in eſca. hactenus de exercitatione.

De balneis,tum naturalibus,tum artificioſis. Cap. X X V I I.

AT balnei duplex modus eſt: interdum enim ex pluribus rebus arte cum aqua mixtis componitur. interdum ex aquis naturaliter calidis tantum aſtruitur, utrumque ſi fluxio adhuc ægrum ſollicitat, moleſtisſimũ eſt articulos laxat,cutim in tumorem attollit humores liquat, ſubinde dolores geminat,

eius

eius enim calor humorem ad loca ad quæ fluere ſolet ducit ac trahit, uerum ubi fluxio fir- E mata eſt; neutrum inutile eſt, quippe dolores lenit, humorem qui ad articulos fluxit, ibiq; infarctus eſt, reſoluit: ſed quoniam cognoſcere difficile eſt, ubi dolor adeſt, an fluxio ceſſarit, balnea uero, ut dolores mitigent potiſſimum petuntur; nō niſi periculoſus eſt in hoc ſtatu illorum uſus: Cœterum quia in indiciis, occiduis non pauci qui hac lue infecti ſunt, ſe naturalibus balneis ſtatim committunt atque (ut audio) cito fœliciterque ſanantur, ab re nō eſt inueſtigare utrum aliquibus gallica lue affectis balnea quemadmodū ibi ita hic in Europa conueniant, ſanè uidemus eos qui ſine ulceribus, ſine puſtulis ſine pilorum defluuio F ſunt, ſi balneentur, grauiſſime lædi, qui uero his affecti ſunt, ſæpius iuuari, ergo illos offendi ueriſimile eſt, quia morbum contra eius impetum balnea mouent, quippe qui ubi ſine ulceribus, & ſine aliis huiuſmodi oritur, morem ſortitur, contra quidem naturam ſuā ſed ex aliquo accidenti ut ad interna repat, in hac itaque contrarietate dum ille intro fertur, & balneum foras trahit dolores excitari, tumores augeri, morbum denique exacerbari neceſſe eſt, hos uero iuuari quia quum morbus (ut toties diximus) ſponte ſua ad exteriora feratur, ſimulque balnea illuc ducant, fieri non poteſt, quin uitioſi humores celerius uacuentur, & ſanitas citius atque facilius ſequatur, his uidelicet duobus una coniunctis, nempe natura foras ad cutim expellente, balneo aūt attrahēte, quocirca ſi balneū obeſt his obeſt quorū morbus ad interna meat, utpote q̃ ſine aliquo inſigni cutis affectu, ſine ulceribus ſine puſtulis affliguntur, tales præcipue ſunt qui altis doloribus cute penitus integra paſſim crucientur, ſi uero prodeſt, his maxime prodeſt qui circa cutim tum ulceribus tū puſtulis ſcatent, Atqui balnea magis eligenda ſunt, quæ naturalia nuncupantur, quam quæ arte fiunt, licet enim ars in aliquibus naturam imitetur, in aliquibus ſuperet. in his tamen non modo naturam non ſuperare, ſed ne parem quidem ei ſe præſtare hactenus potuit, ſed quoniam ætate noſtra nonnulli tentarent hoc aggredi, ideſt artificioſo balneo uti, H referam id ipſum, nō quo quis uti debeat ſed ne quod aliquis maxime oportunum eſſe putarit, id me temere omiſiſſe redarguat. huiuſmodi eſt quod recipit.

florum camhemali
meliloti
Semen. anethi
fœnu græci
lini
anisi } an.m.ii.

fol. Abſinthii
mentę
pulegij
calaminthæ
abrotani
iuæ
hęrbæ paralyſis
chamæpithyos
chamędryos
fumiterræ
lapathi acuti
roſarum rubearum
ſchoenanthi } an.m.j.

Bulliant omnia in aqua. q. s. ad ægrum balneandum, deinde colentur, & ſtricte premantur, colato adde ſalis & aluminis an. un. iiij. ſulphuris uiui unc. ii. rurſum una bulliant, ſubinde colentur, colatum balnei loco in uſum ueniat, mane ante prandium, ſeruatis tempore, & modo, & conditione, & uictum, & præparatione corporis quę ſupra de unguenti ex argento uiuo, & ſuffimenti ex cinnabari adminiſtratione admonuimus. Id tamen (ut dixi) commentitium eſt, & ſi experiaris, aut parum reſpondebit, aut nimium lædet. Verum inter naturalia illud omnibus anteponendum eſt, quod perpetuo calidum exiſtit, ut procliue humorem ad cutim ipſam magis ducat, ac trahat, quod ſorditiem & ſaniem, ſiue ichorem G abſtergit ſimul & ſiccat, ut ulceribus apte medeatur, quod non uehementer aſtringit, ne ea quæ ad cutim fluunt, in eandem magis impingat, quod non oleoſum admodum eſt, ne ulcera foueat ſimul ac augeat, quamobrem tum aluminoſum, tum bituminoſum ineptum eſt illud enim ubi alumen maxime prædominatur, exciccando conſtipat, id nimium emollit, alterutrū uero aliis modice cōmixtū haud æque inutile eſt, maxime uero omniū eligendum eſt id quod ſulphure, ſale ecce conſtat, ſed primo ſulphureū, ſecundo ſalſum, atq; rationis ſimilitudine mare ipſum, ubi caluerit, quippe ſulphur ut calefacit ita ēt diſcutit, & celerrime maturat, ut lepras, itemq; impetigines tereberinthina reſina exceptum ſanat H ex aceto autem uitiligines tollit, & cum nitro confricatum pruritus in toto corpore ſedat, ita balneo, fuſum poteſt morbum gallicū qui ad cutim ſponte repit, & hanc inficit, ſummouere, atq; penitus finire. Rursū quia ſales omnes multiplicem uim habent, ſi aqua naturaliter fuſi, balnei uicem ſubeāt, nihil fere minus quam ſulphur gallicam luem quę cutim ulceribus, puſtulis, maculisque exercet, amouebit aſtringunt enim exterunt, repurgant, diſijciunt, reprimunt, extenuant, & cruſtas

urendo

urendo inducunt,ſolo magis & minus inter ſe differentes,exedentia ſiſtunt.miſcentur & his quæ ad exterendas cutis aſperitates & ſcabiei conficiuntur,tollunt præterea carnis excreſcentias omnes alias, talentes ijdem lacis inditi,impoſitique dolores læniunt pruri gines ſedant,ex oleo & aceto uſque ad ſudorem apud ignem inuncti,impetigines quoq; lepras itidem,& ſcabies, neque non ſacros ignes,& ulcera quos herpetas dicunt, ex aceto aut hyſopo impoſiti compeſcunt,adeo vt quum ſales tot uirtutibus præditi ſint, quot fere ad gallici morbi curationem requirimus,facile poſſunt hoc morbo affectis auxiliari. Sed non oportet ignorare quod ut balnea naturalia his proſunt, ita eorundem frequens & copioſa non ut de aquæ ſalſæ potu proxime diſſerebamus,ſed quemadmodum noſtra ætate utuntur periculoſiſſima eſt,quũ enim putredo gallica in totum corpus effuſa ſit, & ſolidas, fluidaſque partes omnino corruperit,illa uero epota uiolenter atque confertim euacuent,omnes quidem humores,& quæcunque fluida ſunt, utputa ductu facilia fere penitus expurgant, ſed malum in neruis,in muſculis, in oſſibus in his quæ ſolida ſubſtantia conſtant,quia firmius hæret, & nonniſi longo temporis ſpatio tolli poteſt, relinquunt,quo fit ut repentina atque immodica uacuatione imbecillum redditum corpus ante opprimatur ab eo quod relictũ eſt, quàm adeo uelociter inſtaurari queat, huic accedit quod contra morbi impetum mouent, quod quanto celerius,atque uehementius faciunt, tanto magis illius curationem impediunt. Hęc de balneis, an his utendum & qualibus,quantum uero, & quomodo, & quando ex his quæ proxime diximus facile intelligi poteſt, ſed illud negligendum non eſt, quod balnea tum ſulphurea, tum ſalſa per initia quidem utenti ſtatim moleſta fieri ſolent,poſt uero perſeueranti ualde proficua, ſimulque ſcire licet hæc eadem neque experientiæ neque artis adhuc inuenta eſſe, proinde his ipſis non omnino fidendum,ſed partim opinionis eſſe,partim coniecturæ, ſũpte tamen ab eo quod in Indiis occiduis experientia probatum eſt. Id quod legentem admonere uolui ne noſtris uerbis cõfiſus deciperetur,ratus forſan hæc experimenta eſſe quum ſint coniecturæ.

De balneis ex brutorum ſanguine aduerſus gallicum morbum,de mixturis ex ſerpentibus nigris,ex uiperis de ſulphuris oleo,de Theriacae diſtillatio,de cucurbitulis. Cap. XXVIII.

ID genus quoque eſt ſi quis balnea ex ſanguine boum, aut uerueců, aut aliorum animalium nuper occiſorum inſtituat,intergatque in his adhuc calentibus eos qui gallica ſcabie, lepraue conficiuntur, ſimilitudine ſumpta tum ab eo quod Plin. libr. 26. capit. primo ubi de elephantiaſi loquens inquit Aegypti peculiare id malum, & quum in Reges incidiſſet populis funebre,quippe in balneis ſolia temperabantur humano ſanguine ad medicinam eam,tum a ratione ſuadente, quũ morbus gallicus a ſanguinis uitio quod ab utero matris contrahitur ortum habeat, ſanguine circa cutis ulcera undequaque fuſo non humano quidem(ne impietatis accuſaremur,licet hic forſã efficatior eſſet) ſed bruto uirus ulcerum omne ab eodem propter naturæ communitatem in ſe hauriri, trahi, & demum abſumi. Sed id una cum aliis multis(ut dixi)non experientia,non arte,ſed aut opinione,aut coniectura conſtat. Quidã plura remedia inſtituerunt,quę uniuerſum morbum gallicum(ut ipſi pollicentur) mirabiliter ſanant. Sed horũ quædam periculoſa ſunt quemadmodum ſola uictus ratio tenuis aut purgatio frequẽs in lõgũ tẽpus protracta illa. n. uirium defectionem hæc improbã,diſtillationem,aut conuulſionem,aut tremorẽ, vtraque talem accerſere ſolet & ſi aliqui ſulphure per plures menſes ad uſque tres, quatuorue dragmas quotidie bis epoto (ut quidam perhibet) a doloribus,ulceribus denique ab omni labe gallica liberati ſunt, alioqui uero deuorata reſina terebenthina, ſiue oleo (ut dicunt) abietino, & aliqui hac potione quæ conſtat ex aloes optimæ unc. s. mellis lib. s. Aquæ communis libr. v. coquunt enim hæc ſimul omnia donec quarta pars abſumatur: ſubinde calide ad unc. vi. in aurora potant, ꝑ multos uidelicet mẽſes & ter in hebdomada nõnulli puluera radicis quæ uocatur mechoacan a loco in Indiis nouis unde huc affertur,ſic appellatæ ad. dra. ii. cum uino albo pluribus diebus hora purgantium medicamentorum potato, a lue gallica ſe uindicaſſe narrantur eſt radix alba in truſtula quædam diuiſa,guſtui primum inſipida, ſed ſi diu ore uerſetur,non nihil acre perquam tamen tenuiter & obſcure pungens relinquit, dicunt ſine moleſtia aluum ducere. Sed ſi forte multum ducat,tunc iuſculo aliquo abſorpto ſtatim ceſſare ad inueteratum gallicum morbũ maxime ualere,ſed hæc obiter,illud interim non ſileam quod aliquos ego uiderim,a frequenti per medicamenta purgantia uacuatione in ea ſymptomata quæ retulimus, ſuccidiſſe, aliquos uero ab his quæ proxime recenſita ſunt, curatos fuiſſe experimentis credã,nã ea quæ aluũ placide dicũt, neq;

uim aliquam naturę incutiunt, id poſſe quis neget? ſi frequenter & ſenſim exhibeantur, E morbus uero quum ægrotum medico tempus & ſpatium ad id præſtandum relinquat? quędam uero ſunt eiuſmodi ut nonniſi longo ſpatio temporis ſingulari diligentia, attẽtiſsima cura effici poſsint, & ubi perfecta sũt aut dubium & incertum exitum habeãt, aut ſiquid adiumenti afferant, id non tanto labore & impenſa dignum eſſe uideatur, quare ne fruſtra ſcribendi labore ſuſceperimus, ea omnia conſulto prætermittimus, quemadmodum etiam eam quæ tum quatuor ſerpẽtibus (ut dicunt) lõgis & nigris, ea quæ cum quatuor uiperis conficiunt, quid enim his opus eſt, quum longe plura parentur quæ F tum minus abhorremus tum multo ſecuriora eſſe cognoſcimus, quam iſtas ex ſerpentibus nigris, & ex uiperis mixturas? quum etiã uipere quarum eſu ut elephantiaſim tolli putant, ita magis gallicum morbum, utpote leuiorem, hanc plane minime tollant: hæ enim comeſtæ ut præcipit, ſuo quidem exitiali ueneno cutim uniuerſam in tumorem attollunt, mox illa undequaque pungentes, id quod in eadem tuberoſum, ulceroſumque & uelut oſtracorum tegmen eſt foras expungere cogunt, ſubinde cutis munda integra ſanæ ſimilis cernitur, ſed non multo poſt ad priſtinam ſorditiem illa reuertitur, furfumque morbus qui ceſſaſſe uidebatur, recidit, G & ſæpe deterior euadit. Cæterum qui id audire nolit, ſed aliter ſentientibus credere malit, is primum experiatur, deinde utrum illi an ego recte ſentiant uidelicet. Quidam oleum de ſulphure mirum in modum extollunt is ad ſcro. j. aut ij. treſue cum aquæ meliſſe unc. iiij. mane diluculo per multos dies potetur: addunt ſi ad guttas ſex aut ſeptem cum aqua tamariſci, aut capitu. uener. unc. iij. unica hebdomada ſumatur, uentriculi, & inteſtinorum dolores ex materia flatulenta ſedare, lienis uitia corrigere, uuluæ malis & urinę difficultatibus ſuccurrere, quin etiam ex tribus aut quatuor guttis cum abſinthij diſtillatio lumbricos pellere, præ H terea contra ſcabiem, impetiginem, lichenem ſtrumasque ſi illinatur ualere, doloribus podagricis frigidis magnopere opitulari, quidam diſtillatitium ex theriaca huic anteponunt, præbẽt autem in aurora per complures dies ad unc. i. aut ij. aut iij. prout plus minuſue theriacæ cum aliis in hac diſtillatione miſcuerunt. Sed id commentitium eſt, quippe quod imaginatione quidem inuentum eſt, ſed hucuſque compertum nunquam; Aliqui quum ſolæ puſtulæ urgent has eaſdem quinto aut ſeptimo quoque die multis admotis cucurbitulis foras extrahere nituntur, id quod purgato prius corpore ſi totum malum in puſtulis ſit, noxium eſt, nec utile.

Examen telæ cuiuſdam medicatæ, & ſuffiminis cuiuſdam priuatim pro euitanda gallica ſue. Cap. XXVIIII.

QVIDAM ne ab infecta muliere in luem iſtam quis incidat, magnopere laudat ſtatim poſt coitum priapo loco, aut urina aut aqua tepida, aut aliqua re huiuſmodi, lineam telam glandi adhibere, medicamento quodam imbutam quod ſiccare, & omne uitium foras extrahere, diſſoluereque pollicetur, quinimo alii innuunt quod ſi quis qua tuor quinqueue horis antequam fœdam mulierem ineat hac tela glandem tegat, hunc ab omni periculo liberum fere. Id quod & ſi ad locum, ubi de uocata præſeruatione ſermo fit, delegari debuiſſent, quia tamen mixtam obtinet curationis & præſeruationis ſpeciẽ, magis placuit hic ipſum ſubſcribere, habet uero in hunc modum.

Re. radicis gentianæ, ariſtolochię lõgæ, rotundæ — an. dra. j.
ſantalorum alborum, rubiorum, ligni aloes — an. ſcr. ii.
coralliorum rubiorum, ſpodii ex ebore, cornu cerui uſti — an. dra. s.
foliorum ſcordii, ſonchi, betonicæ, ſcabioſæ, tormẽtillę (quinq; foliũ dicunt) — an. m. i.
ros. rub. — m. i. s.
uini albi uinoſi — lib. i. s.
Aquæ ſonchi, ſcabioſę — an. lib. ii.
ligni guayaci limati — unc. ii.

Infuſo guayaci. 24. horas cum dictis aquis & uino, ſubinde adduntur, cœtera, ſimulque bulliunt, mox uehementer exprimuntur, in hac expresſione adhuc turbida exiſtente tela linea pura tenuis per integram noctẽ maceratur, deinde ad umbrã ſiccatur, & rurſus altera, & tertiam nocte ſimiliter maceratur, & poſtea ſiccatur, ex hac fiunt fruſtula ad glandis

glandis menſuram,& uſui ſeruantur,ut narrauimus, aliud ſimile traditur, quod habet.

Radicis ariſtolochię rotundæ	
gentianæ	an.dra.ii.
dictami albi	
ſcordii	
torichi	an.unc.i.s.
rutæ	
ligni aloes	
ſantalorum omnium.	an.dra.i.
ſemen.citri	
rhabarbari	
tormentillę	an.dra. s.
hyperici	
mithridatij	dra.ij.
guayaci limati	unc.ii.
uini albi uinoſi opt.	an.lib.i s.
aquæ ſonchi	

Conficintur ſimili modo tela linea, deinde in uſum ueniat. Hæc ille tamquàm inſignia, & præcipua medicamenta tum ad præcauendum ne quis per coitum in luem gallicam incidat, tum poſtquam coiuerit ſi inquinaméti ſuſcipio eſt, ad prohibendum ne inquinamẽtum ſequatur his adungit quod ſiquis poſt coitum iam pruritum in pudendo ſentiat, tunc ſignum eſſe cõtractæ labis, ſed efficacisſimum illi remedium eſſe, ſi tũ glans tum præputium ter aut quater ſuffiatur ſuper pruna ſparſo puluere qui conſtat.

ex ros.rub.	
abſint.	an.ſcr.i.s.
ſantal.rub.	
belſuini	
camphoræ	
thuris	an.ſcro. ii.
aloes	
mirrhæ	
cinnabaris	dra.i.s.
præcipitati	dra.i.
Aut ros. rub.	
abſinth.	ſcrop.i.s.
ſandarac.rub.	
benſuini	
camphorę	an.ſcrop.i.
thuris	
cinnabaris	ſcr.ii.

Iſte puluis potentior eſt priore uſui eſt eo modo quo dictum eſt, ſed utrum hæc ita ſint necne, ſola experientia docere poteſt. Author ſe fœlici cum ſucceſſu millies expertum eſſe aſſerit, ſed rectius ſcripſiſſet ſibi ita uiſũ fuiſſe, differt enim maxime, alterum ab altero, A uerisſimile namque eſt, æque hos qui glandẽ hac tela & ante & poſt coitum obduxerũt non incurriſſe in morbum gallicum, ac eos qui ſine ulla huiuſmodi cautela cum fœdis mulieribus rem habuerunt, minime tamen infecti ſunt, proinde illos nihilo magis uſu huius telæ a morbo gallico ſe uindicaſſe quã ſi non uſi fuiſſent nam ubi ſola ſuſpitio eſt neque pruritus, neque ullum ulcuſculum, neque tuberculum adhuc in pene natum cernitur, quid magis præſtitiſſe hæc tela uidebitur quam ſi non adhibita fuiſſet? quippe neganti quod illa iuuet, quomodo quis id perſuadebit? niſi enim ex his qui fœdas B inierunt omnes, aut plerique circa glandem inficerentur, ſed qui hæc tela, aut aliquo huiuſmodi præſidio uſi ſunt, ij ſoli a glandis ulceribus, & ab alijs id genus malis ſe uindicarent; quis illud credet? neque refert quod ille millies (ut ſcribit) hoc fœliciter expertus ſit, potuit enim triduo, quatriduoue, & uno atque altero mẽſe latere malum, ſed coniuncto tempore longe poſt (ut ſępe ſolet) apparere, ita ut quod in præſens tempus accidit, ille, mordicus obſeruarit, ſed quod in futurum ferebatur, id aut neglexerit, aut minime animaduerterit, ſicut etiam id quod in huius telæ teſtimonium adducit ſi poſtquam glandi appoſita eſt remoueatur, inueniri ſa- C nioſam (ut dicit) & citrino aut pallido aut ſubnigro; colore infectam, nã & alii qui poſt coitum cum mulieribus probis & mundis ſi glandi telam aliquam, uel ſimplicem appoſuerint, tale aliquid in ipſa tela reperiunt, id quod quilibet experiri facile poteſt. Præterea ſi tam uehementer trahit (ut author dicit) ſicut poſt coitum uenenum illatum foras extrahet, ita ante illum, nam ante quoque adhiberi quidam illius auditores aſſerunt, humores ad glandem confertim trahet, eandemque labi ſuſcipiendæ promptionem reddebi, quod ſiquis non credit, experiatur in homine bene ſano omnis gallicæ ſuſpicionis expertæ, uidebit enim poſt telæ amotionem glandem a ſua natura mutari, & ma- D li alicuius ſpeciem præ ſe ferre. Huc accedit quia glans ſtatim poſt coitum, & ualde tumida, & non ſolum ſpiritu, ſed etiam humore propter motum & attritionem referta, ſimulque inſigniter calida eſt, huic igitur ſi aliquid, quod ualenter attrahat, atque calidum ſit quale id ipſum ponitur de quo differitur, addatur, humorem collectum qui alioqui ſponte disſipari poterat, remorabitur, nouum alium accerſet, & malum quod forte ſubſtitiſſet, excitabit, adhæc

aut glans præputiumue ex coitu fœdo ali-
quid labiis gallicę contraxit, aut non ſi non
profecto huiuſmodi tela nihil omnino pro-
ficiunt, ſi contraxit, id uero nunquam ſi-
nę aliquo ardore, prurituue contingit, ut ul-
cera quæ ſequuntur palam faciunt, qua ra-
tione ſiue qua fortuna aliquis fœtus, ubi di-
gna eſt in glande (quemadmodum in hoc ca
ſu) ardoris, prurituſue ſuſpicio, ſtatim per
patientem locum, nempe per glandem ip-
ſam, tam uehementer attrahere audebit?
neutrum enim ſine fluxione oriri ſolet, lon-
giſſime uero a, parte quæ fluxione incipit,
quod redundat, reuellere nequaquam ad
eam trahere conuenit, neque eo confugere
licet quod nulla fluxio tum in glande conci
tetur, quo enim modo inflammationis pe-
riculum in propinquo eſſet, ſi nihil prorſus
illuc effluereť? adde quod læſionem in glan-
de naturæ ſentiens, eam ceu noxiam cona-
tur expellere, hanc igitur eijcere dum pro-
perat, fluxionem in particulam concitet niſi
omnino ſiccum ſit corpus, neceſſe eſt, quum
enim ſuis primis conatibus nihil profecit, ve
hementius aggreſſa quod infeſtat, expellere
ſanguinis aliquid & ſpiritus ex ſuperpoſitis
partibus in afflictam ſimul exprimis, ſiquis
igitur id quod ualide attrahit, quale ſuum
medicamentum de quo agitur autor eſſe pu
tant, particulæ in quam humor irruit, adhi-
beat, quis non uidet, quod fluxionem gemi-
nat, malumque auget, forſan exiſtimabit que
madmodum in aſpidis caniſque rabidi mor
ſu expedit affectam partē ſtatim incidere, &
ſimul ore, aut ſanguiſugis, aut cucurbitulis
ſugere, demum omne uenenum extra trahe
re, ita in labiis gallicæ inquinamento parti-
culæ alicui, utputa glandi, illato licere tale
quid inſigniter attrahens ſtatim adhibere, vt
uirus omne abſorbeat, foraſque trahat, ſed
longe differt alterum ab altero, primū quia
licet tum ad hanc tum ad illam partem hu-
mor confluat, ad hanc, tamen quia præſens
incumbit uitæ periculum, utilius eſt attrahe
re, quam ſinere uenenum quod alioqui ſubi
to mortiferū eſt intro ſubire, ad illā uero tan
to periculoſius eſt, quanto minus inſtat uitæ
diſcrimen ſi intro repere permittatur, &
quanto maius eſt, ſi attrahentibus irritetur
quippe quę fere uelut oculus, perſpicaci-
ris ſenſus exiſtens, irruente ad illam humo-
re, & medicamento attrahente, mirifice
lædatur, oportet, deinde quamuis Tum hæc
tum illa humoribus irruentibus iuxta atque
attractis magnopere inſletur, hæc tamen
inciſionibus atque ſuctionibus detumeſcit,
& hiat: Illa uero per iſta remedia, de qui-
bus nunc diſſeritur, tantum abeſt ut minua-

tur, ut multo magis in tumorem eleuata tur-
geat, & in aliquam gamgrænam, aut ſpha-
E celum procliuis, intempeſtiuam mortem,
cuius nullus arte metus erat; minetur, &
afferat, quod uero ad puluerem attinet, ſi-
bi author ſuadet hunc tum propter alia,
tum præcipue propter cinnabarim, & præ-
cipitatum omne uitium e corpore foras at-
trahere, quum tamen ſiquis diligenter ea
quæ nos de argento uiuo, atque de his utriſ-
que hoc lib. docuimus, conſiderauerit, hic
facile intelliget utrumque potius intro pelle
re quam foras educere, quod patet quia
per hæc auxilia curatis, pudendorum ulceri
bus, ſæpe bubones in inguinibus oriuntur,
aliquando dentes dolent, & gingiuæ inflan-
F tur, & ſputa mouentur, quaſi uitiato ſucco
qui per ea ulcera extra manabat, ad partes
intro repulſo, neque aliquis obiiciat, quod
ſiccat & ad cicatricem ulcera utrumque de-
ducit idcirco attrahere, & humorem om-
nem conſumere, quippe ſiccat fateor, atque
trahit, quia ſiccantia quędam argento uiuo
iunguntur, ubi cinnabaris præcipitatumue
paratur, adeo ut cinnabaris quoad quidem
ſulphur cum quo gignitur, atque præcipi-
tatum quoad calcanthum, alumen, & ſalni-
trum, cum quibus creatur, uere ſiccabit,
ſed quoad argentum uiuum, ex quo utrum-
que potiſſimum conſtat, quia (ut quinto
libr. docuimus) a, calore intro ſubire in
G corpus cogitur, & ſubinde humores, ob-
uios intro rapit, alio modo quam attrahen-
do ſiccat atque conſumit, quum uero ma-
ior uis argenti uiui in utroque ſit quam cæ-
terorum, utrumque materiam multo mi-
nus foras euocabit, quam intro rapiet, huc
pertinet quod ſuffimenta propter ſuarum,
partium tenuitatem maxime omnium, in
corpus ſubeunt, quocirca huiuſmodi ſuffi-
tus uitiatum ſuccum intro magis impingent
quam foras extrahent. Iam uero cur hic
author, hac ſua tam admirabili methodo
talem, aliquid non excogitauit pro miſeris
quoque, mulieribus, præſertim his quæ
meretrices, aut erant, aut futuræ fuerant.
nam hæ poſtquam a coitu ſemen reddidiſ-
H ſent, & ſe lauiſſent, quid prohibebat, quo-
minus prædicto ſuffitu, quam uiri uteren-
tur, & ſi uero tela his nihil proficere, ui-
debatur, ſimilitudinis tamen ratione doce
re poterat, quod non idem decoctum,
quo tela illa: imbuitur per uterinos cly-
ſteres μητρήγχυται grecis dicuntur aut per
aliquem paſſum ſibi in uuluam funderent,
aut imponerēt bis terue prout neceſſum erat
æque enim uel id infuſum uel peſſus mulieri
atq; tela uiro prodeſſe poterat, quo igit̄ fato
ductus

ductus mulieres prætermiſit,de ſolis uiris meminit, an ut hos eoſdem magis animaret ad morbum gallicum capeſſendum,quam ab illo defenderet?aut potius ut ſeipſum oſtentaret & portento ſam ſcientiæ ſuæ laudem in hominum animis excitaret?nam quominus hęc pro mulieribus,quarum rationem ſi nihil aliud ſaltem parem ne uiri ab illis inficerentur in hac re habere oportebat, excogitauit, eo magis futilia commentitiaque eſſe uidentur, adeo ſiquis dictam telam,aut puluerem ulceribus penem occupantibus experiri uelit utrumuis ſæpe uanum, & inutile,non raro noxium inueniet,& non ad artem, non ad experiētiam,ſed ad meram opinionem referri debere cognoſcet, quemadmodum etiā ſtatim poſt coitum goſſipio,aut tela aliqua ſimplici, & munda uniuerſam glandem integere,utpote quod ſiccitate & puritate ſua uenenum omne ad ſe rapiat,

Simile quoque eſt,ſi quis imminentis, magnique mali timore perterritus,& nuda ratione abſque experientia ductus arbitraretur ad euitādā gallicā labem ſūmopere cōducere tale ulcuſculum ſtatim ſugere, aut cucurbicula appoſita,aut hirundine,aut aliquo alio huiuſmodi quod ſimiliter traheret,& uitium omne foras auelleret, ſi locus inflaretur, ſenſim incidere,atque illinc ſanguinem effluere facere neque id ſemel biſue, ſed ſæpius,neque uerendum ſi tum ſuctum, tum hirudinem, au cucurbitulam magnus humoris ad læſam putem confluxus ſequeretur,quippe quum quāto magis illuc aliquid ferretur,perque affectū locum tranſiret,& hinc foras abiret,tanto maiorem expurgationem ſuccedere & inquinamentum quod humori alioqui non dum infecto obuiam fieret,extra repelli. Atque hæc primo ſecundo ue die antequam cōtagio per corpus migraret adhibita prodeſſe poſt uero ſi tententur grauiter officere, ſed quia ſola ratione ſuadente aſſeruntur, experientia uero neque adhuc cognita neque firmata ſunt. Tāquā figmenta quędam ſimul cum iſta tela medicata derelinquamus obſtat enim ſimiliter affectæ partis ſenſus perſpicax æque fere atq; ipſius oculi, obſtat eiuſdem partis ſubſtantia ſpongioſa,quæ uaporem,ſuccumue acquiſitū & facile imbibit,& difficulter derelinquit:obſtat humoris ad patientem locū attractio, & quod adeo cruciari partem primo læſam in hoc caſu non expedit. quum alioqui mortis ſicut in aſpidis canis ue rabidi morſu, metus non ſit. Quum igitur morbus gallicus nūc totum corpus paſſim, nūc aliquam eius partem priuatim exerceat, ac ſatis abunde docuerimus ea quæ totum reſpiciunt,tempus eſt ad ea quę partē,accedere & operi finem imponere.

FINIS LIBRI SEXTI.

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII, PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAECLARISSIMI, LIBER SEPTIMVS.

De pœnis, ani, Vuluæ, labiorum, & papillarum Vlceribus curandis. Cap. I.

PARTIVM noſtri corporis aliquæ antequã gallicus morbus totum corpus obſideat, inficiũtur, aliquę & poſtquã penitus obſedit, & poſtquã curatio per ea quæ proxime retulimus adhibita, eſt nihil minus infectæ remanent, aliquæ una cum toto priuatim infectæ quidem ſunt, ſed ex his, quædam quando totum curatur, propriam quoquæ curationem requirunt, quędam cum totius curatione ſimul curantur, has igitur ſub eo quod de totius cura dictum eſt, relinquemus, cœteras in præſenti percurrere operę prætium eſt, & primo earum affectus, quæ primo afficiuntur, mox illarum quæ tametſi totius medicationi conſentiunt, peculiarem tamen etiam exigunt. poſtremo aliarum quę poſt totius curationem, adhuc tamen affectæ reſtant. Primi affectus, ſunt uelut ulcera in pene, in uulua, in ano, quæ coitu contrahuntur, in labiis quæ tum ſuctu, tum oſculo, in mammillis quæ nutricibus inquinatos infantes lactantibus uſu uenire ſolent, præputii tumor, callus, tuberculum durum. Verrucæ, caruncula adnatæ pæni, ano, Vuluæ, gonorrheę fauciũ & oris ulcera, bubones in inguinibus; Secundi utputa ulcera in capite, in facie, pilorum defluuia, dentium atque unguium caſus, oculorum obſcuritas, aurium hebetudo puritus, impetigo ſcabies lepræ ſimilis, dolores intolerabiles, poſtremi uidelicet ulcera in faucibus, in tonſillis, in ano, in aliis corporis partibus inueterata, interdum etiam contumax gonorrhea, rhagadia, apoſyumataque, ideſt rimæ deſquamationesque. atque calli in manibus, in pedibus in prępūtio, in utero in labiis, in papillis; gummitiones quoque prædurae, ueteres, pertinaces, quæ communibus medicamentis non ceſſerunt, oſſium corruptiones, ulcerum ueſtigia in facie, quæ turpitudinem afferunt.

Itaque ulcuſculum in pene, quod etiam cariofum uocant, quia ſæpius carie quadam obducitur quidam trifariam diuidunt, nempe in benignum, ſæuum, & peſſimũ, Benigni ſigna F tradunt puſtulas primum candidas & paruas non maiores ferme quam panici ſemen, poſtea his ruptis ulcuſculum etiam rotundum, cui in medio punctum, candidum ineſt intro ſubiens, taleque eſſe interdum ſimplex, interdum duplex, interdum totam glandis coronam, ueluti linea quadam cingens cũ exiguo dolore, uel nullo, & cũ leui pruritu: Seuũ appellant ubi rotundũ eſt, modice profundum abſq; pũto illo, qđ albũ in alterius medio eſt, ſed liuor eidẽ adeſt, & labra leuiter attollũtur, paonicio, ut dicunt infecta colore; Peſſimum uero minimè rotundum, uariis tum figuris, tũ coloribus affectum, calloſis labijs, magna cum moleſtia ſerpens; ſed quia hoc ita diuidere, ſecundũ ſenſum difficile eſt, potiuſq; ratione quadã imaginaria dici uidetur, quã qđ ita eſſe diſtincte cognoſci poſſit, melius eſt id ipG ſum partiri bifariam, hunc in modum, Aut n. ſerpit aut non ſerpit nõ ſeruit ubi firmũ in parte hæret, neque alibi in corpore quicquam eius naturam referens gignitur, neque antiquum eſt: id quod quadraginta diebus: plerunque iudicatur, his enim præteritis latenter ſerpſiſſe per totũ eſt ſuſpicãdum ob eum qui in nobis eſt, partis ad totũ, & totius ad partem patiendi conſenſus, ſerpere uero dicitur, aut vbi ſubiectam partẽ excedit, circũſtantem vero corrũpit, ideoq; nomodes a quibuſdam appellatur, aut ubi permanente quidem ipſo, in alia tamen corporis parte, malũ quid ei ſimile naſcitur, aut veluti diximus, ubi iam inueteratũ eſt. Curationẽ igitur ubi ſerpit, aliam, & ubi non ſerpit, aliã requirit, perH petuo tamen, tum in hoc, tum in illo memoria tenendũ eſt, infecta particula, niſi quã citiſſime ſuccurreris Totũ celerrime ſubinde inſici, ergo quamprimũ receptũ eſt, eidẽ, nõ cunctanter eſt occurrendũ, quia uero malũ id (vt poſuimus) per cõtagionẽ extrinſecus aduenit quemadmodũ in aſpidis, rabidiq; canis morſu iudicatio eſt uenenũ extrahere foras, atque oĩo prohibere ne intro ſubeat ita quoque in hoc ratio ſuadet inductũ inquinamẽtũ, quoad fieri poteſt, extra mouere, ab impetu penetrandi reuocare, ab illius ſede foras peni-

tus

tus pellere: id fiet ſi quum primum ſentitur, tum ſtatim ipſum colem, medicamento aliquo prohibente ne uirus per illum in reliquum corpus ſubeat, foueris, quale eſt, ſi acetum & aquam roſaceam, uel aquam ferri uel plantaginis, uel communem, pari menſura, ſi terram armeniam, aut ſinopicam, aceto roſaceo dilutam, aut aliquid huiuſmodi acceperis, mox lintheo infuſo, totum colem citra tamen ulceratam partem, inuolueris, ſimul etiam ſi ſtatim abſtergentibus, atque laxantibus modò tamen aliquantum caleant, locus affectus ſedulo lauetur. Neque Galenum obiicias qui ad calcem libri quinti de medendi methodo, relaxantia in penis ulceribus tantopere damnat, ualdè ſiccantia tam maxime laudat, ille enim cicatricem inducere, nos contra ulcus apertum eſſe uolumus; neque item quod per patientem locum inſtante fluxione, attrahere tentemus, non enim hoc pacto humorem qui ad affectam partem fluit ad eandem prouocamus, ſed hanc ipſam ſuperficietenus leuiter abſtergentes iuxta atque laxantes tranſpirationi, cuius ope uirus exhalare foras queat promptiorem reddimus, abſtergentibus ergo utimur ut induta ſordities, auellatur, laxantibus uerò, ut ulcus hiet, quo receptum inquinamentum expiret, ſed calentibus (ut dicunt) actu non poteſtate, ac etiã moderatè, non inſigniter, ut uis ipſa remedii per uniuerſum affectum locum promptius feratur, tale erit hydromel ex multa aqua, tum ſimplici, tum ordeacea, item ſola hordeacea, decoctum radicis maluæ, altheæ, ſemen lini, fœnu greci, foliorum maluæ, tum ſimul, tum ſeorſum, & ſimilium. Interim quoquè ualde expedit panniculos lineos, ſiue linthea ſiue linamenta dictorum aliquo infuſa, mox expreſſa, uelſicca ſi patitur, ulcuſculo imponere, & rurſus ulcuſculum uiciſſim lauare, eodemque die non ſemel, bis, ſerue, ſed multo ſæpius hæc facere, & in ſumma ſubitò, crebròq; ea quæ modicè exahurire quicquid impreſſum in carne eſt poſſunt, adhibere. Ventrem autem clyſtere aut potione, aut bolo aut catapocio, lenire, cibũ potumq; aliquantum ſubtrahere, & ab aliis abſtinere, quæ (ut tertio libro docuimus) in morbo gallico fugienda ſunt. Hęc facere conuenit, ubi labis gallicæ ſuſpitio eſt alioqui ulcuſculis, qualia priuſquàm hic morbus innoteſceret, apparebãt nihil utilius quã ea quæ ſiccant, & cicatricem celeriter inducunt, adhibere, quorum ſylua copioſiſſima eſt, quę ſi gallicis ulceribus ſtatim adhibueris, prauæ illorum qualitati, non modò uiam unde migrauit exireq; poteſt, præcludes, ſed eam intrò multò magis compinges; cœterũ id & ſi rectè dictum eſſe uidetur, nos tamen
A latere non decet, quod ipſius coniecturę ſit, non autem experientiæ, quod ſi experientiæ quoq; eſſe uelimus, hanc planè incertam hactenus eſſe fateri debemus, quippe cũ hac adhibita curatione, ſi gallica lues in toto corpore non ſentitur, poteſt quis tamẽ aſſerere ulcuſculũ illud tale eſſe, quale anteq̃ morbus gallicus in noſtras oras inueheretur, accidere ſolebat; proinde labẽ per totum corpus non reliquiſſe, non quod curatio prohibuerit, ſed quia non inerat: Verum ubi nõ ſolum aliqua pęnis ulcera, ſed multo plura, & ferè omnia, quæ hac diligẽtia tractauerimus, labẽ gallicã deinde ſecutã minimè fuiſſe noueri-
B mus tũ id non modo experientiæ certæ, ſed artis ſimul eſſe affirmare licebit, vtpotè quod unà cũ experientia certa, & non adumbrata rationẽ ſenſui conſentaneam ſortiretur, hoc admonuiſſe uolui, quoniã in eo multos labi, errare, & decipi reperio; plerunq; enim putant mali alicuius curandi artẽ ſe habere, cũ ne nudam quidem experiẽtiã habeant; quid dixi experientiã, ne ipſam quidem coniecturã, ſed ſolã opinionẽ, id quod ſi animaduerterent, atq; paſſim diſtinguerent, neq; ęgros neq; ſeipſos, tam ſæpe fallerent, ut de illa tela medicata, proximo libro diſputatum eſt, ſed hæc obiter. Ex his autem intelligi poteſt ab his medicis talia ulcera in principio perpe-
C ram curari, qui ſtatim lauanda præcipiunt vrina aut uino, aut aqua roſacea, aut roſarum decocto, aut infuſo ex pompholige, aut aqua plantaginis, & ſimilibus, aut aloe curant, aut uiridi æris uſto, & loto, aut pręcipitato, aut unguento ex pompholige, ex ceruſſa, ex argento uiuo, ex cinnabari, & huiuſmodi, quippe dum ſiccare aut cruſtas aut cicatricẽ inducere illico tentant, prohibent uirus extrinſecus receptum ne extrinſecus exhalet, quod quia neq; ibidem ſubſiſtere, neq; foras progredi poteſt, retro quaſi ruina quadã ad interiora reuoluitur, & uniuerſum corpus corrumpit, & inficit tam & ſi minus peccant; qui unguento ex pompholige, aut aliquo huiuſmodi utuntur, quã qui præcipitato, aut cin-
D nabari, aut ſublimato; hinc tamẽ repentè bubones in inguinibus naſcuntur capitis dolores intolerabiles, & alia innumera mala, quæ uel euitare, uel anteuertere medicus primo ſecundoue die (ut diximus) occurrens facile poteſt.

Atque ut per id tempus abſtergere laxareq; ulcuſcula huiuſmodi, & uiciſſim panniculos, aut filamenta eiſdem apponere, ac remouere, & mutare iugiter debemus, ita ſi præterea nihil ſerpant, in eadem curandi

di

di ſpecie ad quadrageſimum uſque diem perſiſtere, niſi forte uitari non posſit: quin antea ſponte ſua ſanentur. Poſtea ſi reliquum corpus integrum ſit, tutum eſt ad conſueta redire, uerum ſi dum iſta fiunt, ſerpere tamen ulcus nō deſinit, aliā certè curationē requirit, ſed maximè omniū animaduertēdū eſt, ut quoad fieri pōt, apertū ſit, donec morbus reliquum corpus exercet ut locus undè primum iter fuit morbo ad ingreſſum æque pateat ad egreſſum, id quod eò utilius erit, quo magis certum impediet, ſiquidē inquinati (ut ſecundo libro docuimus) quātò minus coeunt, tantò minus læduntur, itaq; ſi ſtabile quidem fuerit, ſed quadraginta dies ab eo unde primum incœpit, præterierint, ſi deniquè palàm ſerpit, firmare quidem ipſum, ante uacuato, aut mollito (ut tertio libro docuimus) corpore oportet, ſed ita ut adhuc apertum, ob rationes quas proximè diximus, ſeruetur, & precipuè quoad totius curatio, uel decocto guayaci, uel ſarzæ parillæ, aut aliquo dictorum auxiliorum adminiſtretur, quæ totum & intus & in cute uitium finiat, Sed quoniā quæ firmant ferè omnia humiditatem abſumunt, aſtringunt, ſiccant, periculumque eſt ne inquinamentum, clauſa uia, per quam receptum eſt, intro compellant, ab re non erit ſimul atque ſiſtere ulcus deliberauerimus, atque ſi forſan ipſum omnino ſanare contigerit, cutim in utroque humero, & utraque tibia (ut moris eſt) inūctione, ſeu cauterio (ut dicunt) actuali perforare, qua labes ipſa ſi fortè intrò compingatur, per alias cutis partes exhalare queat. Deinde quæ hactenus experientia comprobauit particulę primum affectę adhibere, hac tamen obſeruatione ut ne mordicent, & ne dolorem incutiant, ideoq; humida (ut dicunt) actu quippe quæ dolorem minus irritant, eligēda magis ſunt quam arida; & unguenta magis quā pulueres, licet quidam hos magis laudent vbi ulcus profundum non eſt, ſed ubi profundum eſt, pulueribus unguenta præponunt, referam tamen tum hęc tum illa; Potes igitur inter prima ſumere aquę marinæ quantum ſufficit, & calida ulcus eluere, quippe mare (ut libro de humidorum uſu narrat Hyppocrates) pruriginoſis, & qui ab acribus humoribus, uellicantur prodeſt, ut & lauent & foueant ex calido, qui uerò non aſſueti ſunt aliquantum læduntur; Verum ad ulcera & & ambuſta & deſquamata, & quæcunque talia, contrarium eſt, aptum eſt autem puris, bonum eſt & ad attenuandum, & ad piſcatorum ulcera, hæc enim neque ſuppurantur, niſi uellices, & ad ulcera cuniculoſa, & depaſcentia proſerpendo ſedat & ſiſtit, uelut ſal, ſalſugo, nitrū, omnia aūt hæc ſi quis parū utatur, irritāt, ſi excellēter, bona ſunt, melius aūt

E eſt calidum ad plurima, Hæc Hippocrates, potes accipere decoctū oxalidis (acetoſam uocant) & eo ſimiliter eluere, vt enim Dioſcoride autore prurigines tollit, & lepras ac impetigines, ſcabeosque ungues ſanat, ita gallico ulceri auxiliatur. Aut huius loco accipe aquam ferri, quę non ſemel, bis, terue, (ut multi ſolent) extincto ferro fiat, ſed toties quoad ferri ſaporem referat, acidumq; ſapiat, hæc præter id quod adſtringit, ſiccatque ſimul etiā extenuat ac erodit, patet quia lienem coercet, & minuit, id quod animaduerſum eſt in his animalibus quæ apud fabros ferrarios educata exiguos lienes habent, ac eroſionis cauſa non ferrum quidem eſt, ſed

F quę illi inſita eſt rubigo, quę licet in eo ſæpe non uideatur, ſemper tamen intus latitat, & uires ſuas exercet, ut oſtendit euentus. Hinc quidam ex poſterioribus rubiginem aſtringere ſicut atramentum ſutorium tradit, ſed rodere minus illo, tanquam ipſa quoque rodat, hinc olim utebantur ad ſcabritias geuarum, puſtulasque totius corporis cum cera, & oleo myrteo. Item ad ſcabiem, paronychia digitorum, & pterygia in lintheolis, atque ſic thelephum proditur ſanaſſe Achilles, quippe qui rubiginem gladio decutiens depingitur. Quidam ſummopere laudant aquam quæ dum acuūtur ferramenta de co-

G te cadit, fortaſſe moti uerbis Dioſcoridis libro quinto ſcribentis, inungitur contra capillorum defluuia quas alopecias dicunt, expletque eas quod confricato in naxia cote ferramento detritum fuerit, Virginum mammas augeri idem prohibet, bibitū, cum aceto ad minuendos lienes, & comitialibus prodeſt, hæc ille, quidam calcis aquam his omnibus anteponunt, utpote cuius ope ulcerum dolor ceſſet, tumor deſideat, ſordities mūdetur hycor ſiccetur: Alij ſcobioſæ decoctum, ſuccumue anteponunt omnibus, ſed ii potius opinione, quam experientia, aut arte duci uidentur.

Accipe quoq;
ligni Guayaci,
H limati — an. unc j.s.
Corticis eiuſdē
diligenter triti
Aquę plantaginis — lib.ii.
Roſaceę — lib.i.

Infundantur (ut ſupra dictum eſt) ſubinde bulliant ad lib.j. hoc decoctum non colato, immo quoties uti uolueris, ſemper agitato, quo rerum bullitarum facultas magis conſeruetur, Id quod in cęteris quoque decoctis, quæ proximè referemus, ſedulo animaduer

tendum

tendum eſt,mundat,ſiccat,& cicatricem inducit,modo ulcus neque malignum ſit, neque rarò adminiſtretur;ſed quia nos,ut paulò ante monuimus, cicatrice obduci ulcus nō niſi tardè laudamus:ubi id apparuerit,tū hoc auxilium auferre expedit, & panniculis aut filamentis,utendum tantiſper,dum tolerari poteſt, & totius inquinamenti metus recedit, quod etiam in reliquis, quæ dicemus,perpetuò ſeruandum eſt.

Aut accipe roſ.rub.
balauſtiorum } an. unc.s.
terræ armeniæ
aquarum proximè dictarum q.s.
Fiat decoctum, potisſimum ſiccat.

Aut ſume tutiæ preparatæ un.s.
aluminis rocchæ. dr. ii.
ſacchari albi. dra.i.

Cum ſimilibus aquis unà coquantur, & in hiſum ueniat, huius eædem ſunt facultates: ſed præterea ſuperfluam carnem leuiter erodit.

Aut accipe uiridis ęris uſti, dein aqua roſacea loti. dr.iii.s.
pompholygis(tutia dicitur) preparatæ dram.i.s.
aquæ plantaginis q.s.

Hac mixtura tepidè infunde panniculos, mox ulceri appone,ſuperfluam carnem erodit, calorem alienum retundit, modicè ſiccat.

Aut cape aquæ plantaginis lib.i.s.
ſalis ammoniaci un.i.
uiridis æris dr.ii.
tutiæ dra.i.
ſacchari optimi un.s.

Miſce ſimul, & uaſe auri calchi excipe, triduum agitando; mox hac mixtura, panniculos,ſiue filamenta madefacito, & ulceri apponito.

Aut ſume aluminis rochę unc.i.plus minusue.
aquę plantaginis lib.i.

Aut aquæ plantaginis lib.s.
aquæ roſarum } an. un.ii.
uini albi
aluminis rochæ unc.s.
ſyr.roſacei un.i.
floris æris. dram.ii. plus minusue.

potenter exiccat.

Aut accipe aloes hepaticę } an. dra. i.
tutiæ præparatæ
uiridis æris uſti dra.s.
camphorę ſcro.i.
ſacchari albi un.s.

aquæ plantag. } an.q.s.ad formā collyrii.
roſaceæ

A Siccat & erodit abſque multa mordicatione.

Aut ſume tutiæ cum uino albo preparatæ } an. dra. ii.
uiridis aeris uſti
aquæ plantaginis. un.ii.

Miſce,ſimul bulliant, & utere, ut de aliis dictum eſt; mundat, & cicatricem inducit, atque ubi magis glutinare ſiue conſolidare in animo eſt.

Accipiunt tutiæ eiuſdem dra.ii.
uiridis æris uſti. dra.s.

Sin magis mundare.

B uiridis aeris uſti. dr.iii.
tutiæ præparatæ cum uino albo. dram.i.
uini albi optimi un.s.
aquæ plantaginis un.i.s.

Hæc ſimul coquunt, mox eiſdem eluunt ulcus,agitato ſemper prius uaſe, quo continetur, panniculoſque,aut filamenta infundunt, & ulceri adhibent; Hæc quidam, & nihil aliud aduerſus uirgæ ulcera commendant.

Aut accipe granorum
myrthi
roſarum rub. } an. ma.i.
corticum mali puni
C ci, ideſt mali granati.

Vini albi.q.s.bulliant ad tertiam partem, poſtea colentur, colato eluatur ulcus, mox unguentum proximè ſcribendum tenuisſimo lintheo extenſum apponatur, quod eſt.

Accipe unguenti albi un. iii.
aloes hepatici. dra.i.
tutiæ præparatę un.iii.
camphoræ g. vi.
aluminis uſti dram.i.s.
uiridis ęris dra.i.
olei roſ. un.s.

D et in mortario plumbeo fiat unguentum.

Hęc duo, modo dicto adminiſtrata magnam uim obtinent abſtergendi, erodendi & ſiccandi, ſunt quoque mitia, & non aſpera.

Aut ſume tutiæ pręparatę } an. dr.i.
aluminis rochę
uiridis ęris uſti

Bulliant cum uino albo,ſi calor timetur, cum aqua plantaginis,poſt, ulcus hoc decocto elue,deinde infraſcripto unguento inunge,quod eſt.

accipe

Accipe unguenti ægyptiaci dra.i.
pinguedinis anſeris dra.iii.
argenti uiui extincti dra.ii.

Fiat unguentum s.a.quod, ut in ulcere facilius detineatur, lintheolum ceruſa cocta delinitum ſuperpone.

Horum alterum propter tutiam, ſiquidē (ut cuidam placet) uera cadmia eſt, duobus aliis ſimplicibus conſentientibus, aſtringendi uim habet, concaua explet (ut Dioſcorides dixit) ſordida purgat, ſiccat, cruſtas ignis modo obducit, carnium excreſcentias reprimit, malefica ulcera ad cicatricem perducit. Alterum & quia dolorem mouet, & quia labem gallicam ulcuſculo exceptam propter argenti uiui mixturam ad interna pellit, quod patet, quia pene ſolum inuncto ſputum non rarò excitat, ualde periculoſum eſt recenſui uerò, non quod eo utendum eſſe uelim, ſed ne quis, dum eo utitur, auxilii ſpecie deciperetur.

His denique non conferentibus.

Sume præcipitati dr.ii.
aquæ plantaginis un.ii.

Simul agita leniter, calefacito, ſubinde his caleſcentibus ulcus elue, & infuſos panniculos, aut filamenta ſuperpone, id carnem ſuperfluam abſque multa moleſtia corrodit, ulſus apprimè mundat, nec inflammationē, neque dolorem effactu dignum mouet, niſi quis immodicè utatur, & penè aliorum omnium optimum eſt. Quidam puluere ſolo utuntur, quidam illius mordicationem ueriti cū unguento roſaceo, aut axūgia lota, aut butyro loto commiſcent, quæcunque ſpetie adhibeatur, mirum in modum quoad ulcus attinet, prodeſſe ſolet.

Vnguenta præter illa, quę proximè retulimus, ſunt alia pleraq; utputa.

Accipe olei antiqui lib.i.
ceruſſæ per ſecerniculum purgatæ, ut dicunt cribellatæ un.iii.s.
ceræ citrinæ q.s.

Fiat unguentum, id quidam ad rauim uſque magnificat, principum medicamen appellat, neque ſolum ulcera uirgæ, ſed etiam aliorum membrorum curare, & quam maximè ad cicatricem perducere.

Eſt unguentum de ceruſa tum coctum, tū crudum, quod calorem retundit, ulcus durū mollit, tumidum extenuat, leniter præterea excreſcentia reprimit.

Vnguentum de ceruſa nuncupatū ad phlegma ſalſum, ualentiores uires habet, quam duo alia nunc dicta.

Eſt Vnguentum de calce recēti lota, addito roſaceo oleo, leniter enim erodit, mollit, abſtergit, et ad cicatricem perducit.

Vnguentum Diapōpfoligos, refrigerat.n.
E abſtergit, ſiccat, replet, & cicatrizat, poſſunt præterea multa, quæ ſupra narrata ſunt, & quæ mox de pulueribus narrabimus, oleo & cera excipi, & unguentorum uicem ſubire, præſertim ubi intentio eſt, ut altius penetrent. Quocirca quidam præcipitati dram.i. cum unguenti roſacei dra.i. excipiunt, & adminiſtrant, ſicut aliqui unguentum ex argento uiuo, ſed utrunque tutum quidem eſt ad ulcus ſanandum, ſed ualde periculoſum ad inquinamentum a toto remouendum, uim enim gallicam quæ dudum in foribus eſt, celeriter intro pellit hinc quidam uncto pene ferè ſtatim, nimirum citius integra nocte, uiſi ſunt & facie & capite tumuiſſe, ubi tamen
F ualde contumax eſt malum, quidam hoc utuntur unguento, quod habet, axungiæ porcinæ colatæ un.ii.

thuris
aloes } an. dram.i.
argenti uiui extincti. dra.ii.

Sin contumacius fuerit ægyptiaco unguēto ſuccare tentant. Ex pulueribus ſunt utputa præcipitatum dictum myrthi folia, & in farinam trita, mox inſperſa, ſemen anethi uſtum, id quod etiam antiquis ulceribus priuatim confert.

Item roſar.rub.
balauſtiorum
terrę armeniæ } an. dram.i.

G Fiat puluis ſubtiliſſimus, qui ſuper ulcus inſpergatur, eiuſdem facultatis, cuius eſt decoctum ex eiſdem, quod proximè recenſuimus.

Aut accipe aluminis rochæ. dra.i.
aloes dram.s.

Fiat puluis ſubtiliſſimus, putredinem arcet, carnium excreſcentias abſumit, ſiccat, demum ulcera ſi agere permittatur, ad cicatricem perducit.

aut cape tutiæ præparatæ
cū aqua plantaginis
antimonii
plumbi uſti
lithargyri auri
ceruſæ } an. unc.s.

H Simul omnia benè trita lauentur terque, quaterq; aqua roſacea, ſubinde ad umbram ſiccentur, poſt adde.

lachrymæ draconis
aloes hepaticę } an.dr.ii.s.
larici ligni dra.iii.

Ex omnibus unà fiat puluis tenuiſſimus qui deinde inſpergatur ulceri inflammationem arcet, calorem retundit, carnium excreſcentias reprimit, leniter erodit, & propter aloem exulceratis genitalibus priua-

tim

tim medetur, ſiccat, & ad citricacẽ perducit, ſi frequenter utaris.

Aut accipe pulueris barbæ ſyluanę plantaginem.

aquaticam dicunt un.i.
myrrhę } an. dram.ii.
thuris
oſsis ſepiæ. dra.i.

Fiat puluis tenuiſsimus, quo aſpergatur ulcus, mirabilem hunc eſſe quidam prædicat. Aliqui lauant primò ulcus, ſubinde puluerem inſpergunt hoc modo.

Accipe foliorum roris marini
ſaluiæ } an. ma.s.
foliorũ chamęmeli
uini albi q.s.

Bulliant ſimul poſtea colentnr, colato ad de uini granatorum un.ii. mellis roſ.un.s. lauetur ulcus deinde puluis hic ſuper aſpergatur.

Accipe litargyri aurei
ceruſſæ
ireos } an.dram.i.
tutiæ
nucum cupreſsi

Fiat puluis, ut dictum eſt, cui poteſt addi.

thuris
maſtiches } an· dram.i.
mirræ

Aut ſume cinerem ſeminum anethi
ſquamæ æris pręparatę } an.dram.i.

lintheolo, quod madefactum ſit decocto guayaci, nunc cum aqua ſimplici, nunc addita plantaginis aqua, nunc roſacea, nunc uino albo auſtero excipe, & ulceri appone, reprimendi, & extenuandi, ſiccandique uires habet, ſerpentia ulcera ſiſtit, carnem ſuperfluam exeſt, & ad cicatricem perducit.

Aut cape ſquamæ æris
aloes hepaticæ } an.dram.i.
tutiæ præparatæ

Similiter lintheolo madefacto, excipe, mox appone: id priori ſimiles uires habet, & præterea genitalibus exulceratis medetur. Sunt etiam pulueres non pauci, ad pœnis ulcera, quos Galenus quinto de medendi methodo ſic ſcribit. Medicamen, quod ex papyracea charta combuſta fit, hoc ſcilicet nobis uſitatum, id genus ulcerum ſanat, ſicuti etiam anethum uſtum ſimili modo inſperſum. Itemque cucurbita ſiccat, atque uſta ad eundem modum, Alia prętere multa ex his, quæ uehementer, ſicut illa, ſiccant, ſi qua uerò eiuſmodi ulcerum ſine madore ſunt, ac recentia, iis ſola aloe ſalutare medicamen eſt. inſpergitur autem ſicca: ſed in te-
A nuiſsimum ceu pollinem redacta. Hęc uera etiam, quæ in ſede conſiſtunt, ſicca ulcerò probè percurat. ſimillimam huic uim habet, & cadmia uino elota, & ſicca, ab hac quoque non longè abeſt argenti ſpuma, litargyros græcè dicta. Deinceps uerò molibdęna ſequitur omnibus uerò tum minus inferens doloris, tum nullo minus efficax pompholyx eſt, ſin humidiora ſunt ipſe per ſe pini cortex, itemque lapis, hæmatites uocatus, idoneus eſt. Quod, ſi profunditas quędam ipſis adſit, ubi exiccata fuerint, dictorum alicui tã tulum mannę admiſcendum eſt, quantum ſit ad carnem gignendam ſatis. Hactenus Galenus; licet.n. ut ſupra quoq; diximus, hęc tra
B dat eo animo, ut dicta ulcera ad cicatricem perducat, nos uerò contrà aperta teneri iubeamus, qui tamen his utitur, poteſt per interualla uti, & nunc apponere, nunc ſubtrahere, ita quidem, & ulcus mundum, ſiccumque ſeruetur, ſed nihilominus hiet, ut labes in totum fortè non dum fuſa, poſsit illinc exire, undè primum ingreſſa eſt.

Laudant nonnulli herbam, quæ a Dioſcoride, ſecundum umbilici ueneris genus uocatur, huius folia nunc integra, nunc aliquantum contuſa pœnis ulceri adhibent; Nonnulli clymenon ſimiliter adminiſtrant: Alii matriſyluam, quæ multis periclymenon eſt. Nõ
C nulli oleum uitrioli nunc ſincerum, ſed per quàm exiguum goſsipium enim in ſtili ſummitate adaptant, mox in eo parciſsimè intingunt; nunc illud aliis temperant, poſtea ſimiliter faciunt, uehementer aſtringit, ualdè corrodit, ſerpentia ulcera compeſcit, malefica in ſtatum benigniorem deducit. Alii oleo ex tartaro, aut ex tritico, aut ex uitellis ouorum utuntur. Hactenus de his, quæ ad ulcera pœnis ex gallica lue paſsim inueniuntur. In quibus curandis illud me repetere non piget, quod aperta ſeruentur quàm maximè poſſint, & quo ad uniuerſum corpus in tuto ſit, niſi forte aliò malũ ſe uerterit, utputa ad anum, ad fauces, aut ad aliquam aliam particulam eiſdem ferè uti licet ad ulcera, quæ
D priuſquam lue gallica totum corpus obſeſſum ſit, uel in papillis, uel utero, uel ano, aut labiis recipiuntur.

Vbi praeputium intumuerit, & glandem praeter naturam clauſerit, quid agendum. Cap. II.

QVIA uerò cum his ulceribus coles adeo intumeſcere ſolet, ut reduci ſumma cutis fere nullo modo poſsit, licet inſtitutũ noſtrum excedere uideatur, ab re tamen nõ erit

erit pauca quædam de illo ſuſcribere. Itaque multo lacte bubulo calido, aut ouillo aut ca prino, præcipuè ſi dolor adſit, aut multa hor dei aqua calida, aut mulſa, aut aliquo alio ex his abſtergentibus, & laxantibus, quę ſupra narrauimus fouendus locus eſt, ubi uerò glans contecta non cedit, oriculario quoque clyſtere inter eam cutemque, aut lac aut aqua hordei, uel mulſa calida inferenda eſt, ſi mollita ſic & extenuata cutis ducenti paruit, expeditior reliqua curatio eſt; ſi tumor uicit, imponenda eſt ſub emplaſtri, aut cataplaſmatis ſpetie (, ut aliquibus placet) uel lenticula, uel marrubium, uel olea folia ex uino cocta, ſicut cuilibet eorum, dum territur mellis parum adiiciatur, furfumque coles ad uentrem deligandus eſt, quod in omni curatione eius neceſſarium eſſe putant, uſque ho mo continere ſe debet, & abſtinere à cibo, & potione aquæ tantum, de ſiti uindicari, poſtero die rurſum adhibendum hisdem ratio nibus. Idem fomentum eſt, & cum ui quoque experiundum, an cutis ſequatur, eaque ſi non parebit, leuiter ſumma ſcalpello concidenda erit, nam quum ſaues fluxerit, extenuabitur hic locus, & facilius cutis ducetur, ſiue autem hoc modo uicta erit, ſiue nunquam repugnauerit, ulcera uel in cutis ulteriore parte, uel in glande ultraue eam in cole reperiuntur quę neceſſe eſt, aut pura ſicca ue ſint, aut humida & purulenta, qualiacunque ſint, curentur prout ab aliis abundè traditum eſt, nobis ſatis ſit tumoris curationē admonuiſſe, quam magis probamus, aliqui enim aliter curant, quippe hoc decocto mēbrum fouent, utputa.

Accipe foliorum maluę cum rad.
plantaginis
uiolarum } an. ma. iii.
Aquæ q. s.

Fiat fomentum, quod certè redarguet e non licet, ſed intrinſecus infundunt, quod aſtringendi & ſiccandi facultatem habet, cum humectare, & laxare deberet, quando inquiunt.

Accipe hordei, purg. i.
fol. plantaginis. ma. i.
abſinthii ma. s.
balauſtia contuſa nu. iii.
aquę pluuię
uini albi } an. q. s.

Bulliãt unà deinde colentur, colato adde uiridis aeris uſti dram. iii. rhodomellis unc. iii. ita quidem oriculario deinde infundunt, aut id quod habet decocti ex ligno guayaco lib. i. decocti ex ſcabioſa, betonica, agrimonia, roſis, tormentilla, plantagine libr. iiii. tutiæ preparatæ ſquamæ æris prep. aloes hæpaticæ, boli armeni orientalis an. dram. i. s. mo E dicè ſimul coquunt, poſtea colant, & ſimul infundunt, extrinſecus uerò lintheolum im ponunt unguento oblitum, quod conſtat ex unguenti roſacei un. i. & præcipitati dram. i. aut vnguento diapompholygos, aqua roſacea. & plantaginis fuſo, aut emplaſtro diampalma cum oleo roſaceo liquefacto, quod hæc putredinem ſimul arceant, & modicè ſiccent.

Alii paulò rectius agunt, dum inquiunt.

Accipe maluæ
uiolarum
altheæ } an. manip. i.
pingued. anſeris
gallinæ } an. un. s.

F Bulliant in aqua, qua lanę lotę ſint, poſtea tumefacta pars tota, irrigetur ac foueatur, in ter cutim uerò, & glandem oriculario infun dunt decoctum hoc.

Sume foliorũ maluę
violarum
plantaginis
quinqueneruiæ
tapſi barbati
balauſtiorum } an. ma. i.

Bulliant in aqua fumiterræ, & ut dictum eſt, iniiciatur, De prputio igitur tumefacto, hæc ſatis.

G

De callo præputij, de tuberculo, duro ſimiliter calloſo, & quodam ueluti neruo, per pudendum ſecundum longum extenſo, ac de uerrucis, & carunculis adnatis ano uuluae, & pœni.

Cap. III.

SED interdum vbi adeo calloſum efficitur ut per hæc remedia nulla omnino cu randi ſpes ſit, tum multi ſeccant illud, uelut ueterinarii equorum nares, quidam forami ni quoad fieri poteſt fiſtulam plumbeam im ponit, cogit ægrum per illam mingere inte- H rim foris oleo amygdalarum dulcium, uel pinguedine gallinę, uel uocata pomata totũ inungit, ſecundo die maiorem fiſtulam adhi bet, atq; ita ſenſim augendo intra octo dies callum emolliri, & pręputium dilatari aſſerit quomodocunque ſit, neutra curatio negligenda eſt, quemadmodum neque ea, quæ callo quod veluti, claui caput in vlcere cario ſo relinquitur, adhibetur, neq; item ea, quæ cuidam ſicuti neruo duro per pudendum in longum extenſo: licet enim horum optima curatio ſit, per ea, quę uniuerſum morbum ſummouent, lintheolis tamen decocto gua-

yaci

yaci dudum calido madefactis, & affecto loco impoſitis, aut ſpuma eiuſdem guayaci inuncta tentare attenuare, & digerere nihil obeſt, ſicut etiam uerrucas, adnataſque carunculas, thymos quidam uocāt, tum ano, tum pœni, tum uuluæ, aut ferro candenti aut forcipe amouere incisione facta, ſanguinem niſi animi defectio ſequatur, ſinere aſtatim exire, hoc poſtea ſuppreſſo, ſquamæ æris pręparatę puluerem exiguum particulę inſpergere, aut aquæ aluminis cum ſublimato guttulam infundere: Verum ſi incidere non conceditur, diſcutere, & omnino ſiccare, primum quidem hoc auxilio, quod habet ammoniaci præparati cum aceto unc. i. aſſæ fetidę dra. i. calchanthi uſti, & rubefacti ſcrop. ii. ex hac mixtura modicam portionem ſuper uerrucem imponere, & quotidie mutare, & nouam eiuſdem mixturæ particulam indere, continereq; ſea fricatione quū interim ualde prurire ſoleat: Verum, ſi glans intumeſcat, tum hoc medicamentum amouere, & unguētum ex ceruſſa per id tempus adhibere: ſin per illud non curetur, ad cauſtica, quę recenſebimus, deuenire, interquæ potiſſimum eſt (ut cuidam placet) quod habet arſenici chriſtallini, & aurei præparatorum an. dra. ii. plus minuſue, fit puluis, deinde ex hoc quantum ſpecilli acumen ſaliua intinctum capere poteſt accipitur, ita ut minime huius pulueris portio ſumatur, alioqui tumorem magnum excitat, & ſubinde totum exedit, ſpecilli, itaq; acumine ſic affecto uerrucam tangere iubent mox ſupra medicamentum, aut goſſipium ſiccum, aut lineum panniculum addere, nam unica uice, & ſine dolore (ut ferunt) uerrucam exedit. Pręparatur arſenicum criſtallum hunc in modum, Arſenicum ſupra marmor teritur, mox uaſe excipitur, & acetum ſuperfunditur, ita ut ſupernatet, deinde ſoli æſtiui exponitur, donec acetum exiccetur, idque ter repetitur, poſtea tribus aut quatuor uicibus maceratur, aqua pura, ſimili modo præparatur aureum, quidam præterea utuntur oleo (ut dicunt) ex ligno cornu arboris, quidam oleo ſulphuris, quidam oleo uitrioli, quidam aqua partitoris, qua argentum ab auro ſeparatur.

De gonorrhea curatione quæ morbi gallici nuntia eſt, deque faucium, & oris ulceribus. Cap. IIII.

VBI quis inquinatam iniit, ſubinde in gonorrheam incidit, magna ſuſpicio eſt, ne lues gallica contracta ſit, quę tanto periculoſior eſt (ut ſecundo libro docuimus) quanto gonorrhea diuturnior, quum enim calore per coitum excitato, ſemen intus firmum exiſtens, curant & fluat, tum ſi calor gallicæ labis accedat, eam partem unde ſemen potiſſimum emanat, ſua qualitate primum inficit, & quia ſeminis liquefactione intercedente inquinat, iuxta primum patiendi modum hanc eandem liquefactioni obnoxiam reddit, ſubinde fluorem cōtinuat. Huc pertinet quod qui per coitum in ſeminis fluorē, magis quàm in pœnis ulcera, & quàm in bubones incurrit, hic in eum naturā procliuior eſt, quā alii, & coeūdi cupidior, quā illi, qui quum quotidie ac ſæpius id naturaliter imaginetur, & cogitet: frequenti recordatione rei unde fluor primum ortus eſt, ac ſi coitus quotidie renouaretur, fere perpetuò ſemen emittit, quo fit, ut diuturnns deinceps, ſeminis fluor ſubſequatur, & tanto difficilior ſit curatu, quanto magis, in liquefaciendi conſuetudinem pars ipſa deducitur, ſufficit uerò in tempus adeò prolixum, quia quicquid ex alimentis naturæ inſtituto ad ſeminis generationem, aut ex corporis ſubſtantia, ſymptomatis alicuius cauſa ad eam partem delegatur, ut ſenſim in ſeminis naturam uertitur, ita ſenſim in profluuium abit: Differt hæc gonorrhea ab illa, quæ uel ex ſeminis copia, uel acrimonia, uel nimia coeundi cogitatione, uel aliis cauſis gignitur, quo circa, nequis miretur, ſi aliam exigit curationem, differentiæ notas quidam conatur afferre, quod uidelicet gallica in principio abſque ingenti tum ardore, tum pruritu ſit, quod canalis ferè ſtatim in altera exulceratur, in hac non item, quod hæc diuturna ſit, illa uerò non, niſi ex catarrho contingat, & illam corporis conſumptio, prę ſertim ubi copioſa fuerit, ſequatur, hanc uerò minus, quod hæc breui tēporis ſpatio, ſiue moleſtia ſemel coeundo creatur, ac ſi altera non ſimiliter fiat. Poſtremò quod hæc localibus medicamentis non cedat, altera uerò per teſtium, & renum inūctionem, per epota medicamenta facilius uincatur. Sed quoniam gonorrhea, quę non gallica eſt, nihil minus quam gallica plerunque, ſine acri ardore prurituue oritur, non raro diuturna eſt, neque ubi ſeminis copia gignitur, corpus abſumere conſueuit, & interdum ex improuiſo naſcitur, interdum quoque aliis medicamentis non obedit. hæc ſigna relinquamus illis, qui cum his ſe benè ſcire putant, nos uero gallicæ gonorrheæ notam dicimus, ſi poſt conſuetudinem cū inquinata muliere nata eſt, deinde puſtulæ, aut articulorū, capitiſq; dolores, aut alia ſymptomata, q̄ gallico morbo peculiaria eſſe uidentur, ſecuta ſunt. Primis igitur diebus

tum abſtergentia,tum laxantia,quemadmo-
dum in ulcuſculorum cura proximè dixi-
mus,ac etiam modicè refrigerantia, in potio E
ne,ciboq; ſumere oportet,deinde ad quadra
geſimum uſque,ſi per id tempus affectio mi
nimè ſerpere uideatur (inditio enim tunc
erit, quod neque ulcuſcula, neque dolores,
neque alia morbi gallici, ſigna poſt appare-
bunt) abſtergentia quidem, utpotè quæ in-
iectam labem omnem adimere, & hinc di-
uertere, illac prohibere, & foras educere
poſſint, laxantia uero,ne malefica infectio in
tus conſtringatur, quippe quę partem affe-
ctam uelut hiantem reddentia, uirus ipſum
facilius extra prodire permittant. Refrigerā
tia quoque, ut his calor acquiſitus obtunda-
tur,ac temperetur; inter ea uero quæ com- F
muniter manduntur, proderit malua, beta,
lupulus,aſparagus,atriplex,amigdala, cicer
albū,peponū ſemina,Violæ ptiſana hordei,
quippe hæc abſtergent iuxta, ac laxabunt,
item cichoracea omnia, borrago, lactuca,
rumicos omnes, ſiquidem refrigerabunt,
neque admodum aſtringent, inter potio-
nes uinum album dulce pauciferum, lactis
ſerum,hydromel, decoctum antedictorum
decoctum radicis hibiſci glycirrhizæ fœnu
græci,ſeminum lini,aqua hordei: ex offici-
na medica ſaccharum uiolaceum, caſſia fiſtu
la, ſyrupus uiolaceus, ſyrupus ghycirrizæ,
manna Calabra, pruna Damaſcena, & ſimi
lia, interim quoque tum præputium, tum G
glandem abſtergentibus, ac laxantibus mo-
do quo ſupra de colis ulceribus diximus in
dies lauare expedit, ne ſemine forſan ibi re-
manente ulcera ſubinde gignantur, abſti-
nereque a ſale, a ſalſis, a motu nimio, ab
aromatibus, denique ab omnibus calefa-
cientibus & mordicantibus, & ab omni ue-
neris non ſolum uſu, ſed etiam imaginatio-
ne, quippe hęc tantæ eſt energiæ, in his quæ
ab illa dependent, quemadmodum eſt coi-
tus, ut nemo non ſit expertus, eam ſolam
ad ſeminis profuſionem ſufficere, & profe-
ctò (ut proximè docuimus) potiſſima diutur
nitatis eius cauſa hęc ipſa eſt, quę quoad per
ſiſtit, purges corpus, temperes, optima ui- H
ctus ratione regas, nihil proficis, quid quod
nos haud rarò uidimus pleroſque diuturna
gonorrhoea uexatos ritè quin etiam omni-
bus adhibitis curari prorſus nō potuiſſe, ubi
uerò mutatis locis longius equitarint, in ip
ſa equitatione, quæ alias mouere ſemen ſo-
let, liberatos omnino fuiſſe. Id quod non
equitatio præſtitit, non loci mutatio, ſed mē
tis & eius obliuio, quod coitum irritabat:
ſic etiam alii, quia in exilium miſſi ſunt, alii
quia in carcerem detruſi, aut grauiore ani-
mi cogitatione affecti ſunt, ab antiquiſſima
gonorrhea ſe uendicarunt, ita ut mirum nō
ſit, ſi uiris uel poſtquam incœpit nunquam
coeuntibus, diuturna tamen illa contingat,
eadem quoque ratio, in quibuſdam mulie-
ribus eſt; ſed hæc obiter. Vt uero ratione,
& uia procedat iſta curatio, ubi ſitis abeſt,
aut hyems eſt, accipe floris caſſiæ un.ii.plus
minuſue fiant boli cum penidiis aut ſaccha
ro, capiat æger mane & ſero ſtatim, (ut ter-
tio libro diſputauimus) ante cibum ſingulis
diebus, ad quadrageſimum uſque, niſi uen-
triculus interim perturbetur, aut lues per
totum ſparſa ſentiatur, exigua eius quanti-
tas magis prodeſt quàm multa, quippe hæc,
quia ſua copia plurimum turbat, per aluum
præcipuè fertur, illa quia ſic ſubſtrata minus
infeſtat, unà cum alimentis, in uenas ſubit,
deinde per renes & ueſicam, quos abſterge
re, laxareque oportet, tranſit. Aut accipe
mānæ Calabræ un.s. aut ſyrupi uiolacei un.
ii. aut ſyrupi glycirrhizę tandem, aut ſaccha-
ri uiolacei un.s. aut unc.i. ſumat æger mane
& ſero ante cibum ut docuimus, ſin ſitis ad
ſit, aut ęſtas fuerit, melius eſt largis potio-
nibus, quàm bolis, aut exiguis potibus u-
ti. Accipe igitur ptiſanæ hordeaceæ libr.s.
plus minuſue, ſacchari albi vn.s. miſce, ſumat
æger in aurora, ſi per id tempus ſitiuerit, ui-
gilque fuerit, ſubinde, ſi ſomnus accedat,
permittendus eſt. Aut cape ſeri caprini, uel
bubuli, uel ouini unc. viii. plus minuſue, aut
alicuius ex dictis decoctis tantundem, ſimi-
literque potet, ac etiam tum ante prandium
tum ante cœnam ubi ſitis affuerunt, itidem
agendum, ſi aluus aſtricta ſit, clyſteribus ex
oleo uiolaceo aut roſaceo aut communi ad
unam uſque libram ſingulis, aut alternis
diebus, ante prandium mollienda eſt, inte-
rim præputium, & glandem intus foriſque
præſidiis, quæ narrauimus, adhibitis identi-
dem lauandum, ab omni commercio, quod
uenerem excitare poteſt, abſtinendum, &
omne aliud animo uerſandum, ſyrupum-
que, cui titulus eſt de agno caſto, a nobis hu-
ius cauſa inſtitutum, pro ut moris eſt ſumen
dum, qui hunc habet in modum.

Accipe ſeminum endiuiæ
lactucæ
portulacæ — an. dra.ii.
cucurbitæ
melonis
ſeminum pſillii — dra.i.
florum nenupharis
foliorum mentæ — an. ma.s.
ſeminum rutæ
cannabis — an. dra.s.

ſeminum

ſeminum agni caſti un.iiii.
aquæ coriandri / decocti lētiũ } a.partes æquales.

A

Bulliant s.a. poſtea colentur,ex hoc colato,accipe lib.i.ſucci limonum un. ii. ſacchari q. s. miſce fiat ſyrupus, neque ab re erit poſt huius ſyrupi uſum, accipere camphorę grana v. plus minuſue, charabæ uulgaris ſcrop. i. aquæ nymphexæ unc.iii. deinde ſingulis diebus uſque ad decimum quartum, ante prandium tertia quartaue hora ieiuno propinare, atque interim renes, pectinem, & teſtes, & camphoræ quoque ſcrop.i. mucilaginis ſeminis pſillii, aut ſucci uuę acerbæ aut ſucci ſolatri un.ii.illinere non ſolum enim gomorrhæam, ſed etiam alba menſtrua tollere conſueuerunt, ſi per hæc nihil proficitur, ſed puſtulæ, dolores, uigiliæ multæ,aut alia gallici ſigna comparuerint, iam morbus firmatus eſt,& ad communia præſidia, quæ totum corpus curant, recurrendum. ſatis de gomorrhea, prout gallicum morbum antecedit, ſequuntur faucium, & oris ulcera,Hæc quidem niſi magnæ moleſtiæ ſint,niſi ſermonem aut deglutionem impediant, curanda non ſunt, priuſquàm ea præſidia, quæ totum curant adminiſtrata fuerint, quippe quæ una cum toto ſæpe ſanari ſolent, neque tanquam frontis & faciei ulcera ne uideantur ab aliis propter turpitudinem, quam afferunt, curari deſiderant, Cæterum,quia nonnulli hæc eadem ſine impedimento ſint, ſiue non ſint, per initia quoque curare uolunt, committendum nō eſt, quo minus horum curationem referamus,& ſi nos ſatis eſſe arbitremur. illa, quæ admonuimus,iubent igitur hũc in modum, utputa.

B

Sume aquæ plantaginis lib.iiii.
ligni guayaci unc.ii.
corticis eiuſdem un.i.

Infundantur,& bulliant s.a.poſtea colentur,colato(quod tamen calidum adhuc ſit) æger,ſuum os & fauces abluat, id abſtergere ulcera & ſiccare, & ad cicatricem deducere ſolet.

C

aut ſume decocti ex guayaco / lactis recentis } an. lib.s.

Miſce,& ſimiliter utere, habet enim ferè eaſdem facultates,quas prędictum, ſuperat, uerò,ubi cum dolore ulcera ſunt.

Aut accipe lentis decoctum ex aqua ciſternæ q.s.os & fauces ægrotantis ſimili modo lauentur,id ulcera quoque repurgat, inflammationes lenit. magniſque ſinibus prodeſt,prętertim cum malicocco,ſiccisque roſis,& admixto melle confectum.

Aut cape diamori un.ii.
aceti roſati unc.i.
aquæ plantaginis lib.i.

Miſce,gargarizet ęger, facit id potisſimũ ad ea,quæ paſcendo ſerpunt, & tonſillarum inflammationes, pruritus lenit reprimit in fauces deſtillationes, maleficis doloſisque ulceribus prodeſt,& his,quę ad elephantiã, qualis quoque eſt morbus gallicus, accedunt.

Aut cape roſarum rub. / balauſtiorum / terræ armeniæ / acaciæ / Hyppociſtidis } an. dra. ii.
aquæ plantaginis lib.i.s.
aceti. un.ii.

Bulliant ad libram unam pro gargariſmate,maiore in tum aſtringendi, tum ſiccandi eſt,quam proxime dictum.

Aut accipe florum quatuor cordialium. an. pug. i.
ſebeſten / iuiubas } an. num.x.
paſſularum enucleatarum un.i.
aquæ pluuiæ / plantaginis } an. lib.i.s.

Bulliant s.a.deinde colentur,colato adde floris casſiæ un.s.
rhodomellis ſaccharini / diamori } an. un.i.

Miſce pro gargariſmate,tenuem in ulceribus diſtillationem ad mediocritatem perducit,ardorem retundit,aſperitatem, lenit ſorditionem abſtergit, modicè refrigerat, iuxta atque aſtringit.

Aut accipe fructus tamaricis / calicum,ideſt. copularum uocatarũ glandiũ. / roſarum rub. / baccarum myrti. } an. unc. s.
hordei pugil.i.
foliorum rubi / oliuæ } an. ma. i.s.
aquæ pluuię lib.ii.s.
uini albi odorati lib.s.

D

Bulliãt s.a.deinde colentur,colato adde.
aceti ſcyllitici
oxymel.ſcylliti unc.i.s.
rhodomellis un.ii.

Miſce pro gargariſmate, ſiccat, aſtringit, ſordida repurgat ulcera,ſi cum his crasſi ſucci ſint,attenuat,ſi inſcidi incidit.

Aut accipe florum,& foliorum liguſtri. an.m.i.
roſarum rub. man.s.
aquæ hordei. lib.ii.

Coquantur ſ.a. deinde adde rhodomellis un.ii. pro gargariſmate, ad oris ulcera & faucium ualde efficax eſt, & mirabiliter iuuare ſolet. E

Aut cape roſarum rub.
baccarum myrti
cynogloſſi.
bislinguę (hippogloſſum dicunt)
plantaginis — an. un.s.
balauſtiorum
gallarum — an. dra. v.
aluminis rocchæ dra.iii.
aquæ plantaginis lib.i.s.

Bulliant ad tertię partis conſumptionem, deinde cola, colato adde, ſyrupi acetoſi, uel diamori, aut mellis roſacei un.iij. poſtea tepidè gargarizetur, reſoluit quin etiam tumores, materiæ defluxum prohibet, ſaniē exiccat, pus abſtergit, & cicatricem inducit. F

Aut cape aluminis liquidi
aluminis ſciſſillis — an. un.s.
terræ armænię dr.ii.
aquæ plantaginis lib.i.
Bulliant s.a. mox adde,
aceti acerrimi un.ii.
oxymel.comp. un.i.

Miſce, id æger ſubinde gargarizet, deſtillationem enim reprimit, ulcera repurgat, exedentia compeſcit, carnium excreſcentias abſumit, & oris ulceribus ſpeciatim medetur. G

Aut ſume roſarum rub.
balauſtiorum
baccarum myrthi
berberis — an. ma.i.
gallas nu.vi.
myrrhæ
aluminis rocchæ
antimonii — an. dr.iii.
Aquę plantaginis in qua ferrum extinctū ſit
uini auſteri — an. lib. i.

Coquantur s.a. hoc decocto abluantur ulcera non ſolum in faucibus, ſed alibi. id ualde quidem aſtringit, ſed ulcerum ſorditiem abſtergit, carnem excreſcentem abſumit, ſiccat, opplet, ad cicatricem perducit. Vbi dictæ gargarizationes non profuerint, ab re nō erit, ſi particulæ ſenſus ferat, pulueribus uti, utputa. H

Sume tutiæ præparatæ
terræ ſigillatæ
acaciæ
corali.rub. — an.dra.s.
lachrimæ draconis, cinnabarim dioſcoridis eſſe nolunt.
thuris
ſeminū plantaginis
baccarum myrthi — an.ſcro.i.

Fiat puluis, qui intra cannulam receptus inſuffletur in ulcera, ſiccat hic, & actu (ut dicūt) & poteſtate carnium excreſcentias coercet, concaua explet, & cicatricem inducit.

Aut accipe puluerem herbæ uocatę morſus gallinæ, quæ anagallis à quibuſdam nuncupatur q.s. cannula ſimiliter excipe, mox in ulcera inſuffla, leniendi uim habet, inflammationes arcet, quæ paſcendo ſerpunt, cohibet.

Aut accipe urticæ tenellæ ſummitates, fiat puluis, inſuffletur, ut de alio diximus, aut ſimiliter adhibe ſabinæ puluerem, ille maleficis etiam ulceribus, & concreſcentibus, atque ſordidis prodeſt, hic ea, quę paſcendo ſerpunt, ſiſtit, inflammationes lenit, ſordes abſtergit.

Aut cape aluminis ſaccharini. dra.i.
lachrymæ draconis dra.ij.
balauſtiorum un.s.

Fiat puluis, qui pari modo in uſum ueniat.

Aut cape aluminis rochæ aduſti dr.i.
terræ armenię ſcro.s.

Similiter utere, ualde enim efficax eſt.

Aut accipe rhodomellis un.i.
ſyrupi ros. unc.s.
aluminis rocchæ
uiridis æris — an. dr.ii.
uini albi optimi un.i.

Bulliant ſimul, deinde ſummitas ſtili lignei aut ferrei goſſipio, aut lana, aut aliquo ſimili inuoluta, mox hoc decocto intincta, tāgat ulcera, & proximè dictus puluis ſuperaſpergatur, ulcus hoc pacto facilè ſiccatur, & ſi qua caro ſupereſt, eroditur, & ad ſanitatem ducitur, ſi puluis fortaſſe ulcera exaſperet, ſuccus eorum, quę recenſui eorum inquam quæ ſuccoſa ſunt, illitus conferet. quemadmodum ſi acceperis ſucci cucurbitę uel oxalidis un.ii. rhodomellis unc.i. coque donec ad linimenti conſiſtentiam coeant; mox ulcera illine. Vlceribus in ore puerorū potiſſimū auxiliatur. Aut adhibe rorē q ex cortice mali medici expreſſi prodit, ulcera. n. leuia & lata, quę difficulter ſanātur, curare conſueuit. Cōferet. ēt oleo ex ligno corni arboris extracto, ꝓpoſita ulcera inūgere, id. n.

(ut

(ut quidam aſſerunt) non modo facium, & oris ulcera, ſed etiam ueſicæ ſanat, neque non uerrucas, & porros uocatos amouet.

A

Sed hæc ut dixi per initia conducunt, poſt quàm uerò malum inuoluit, & alia non contulerunt, ad alia recurrendum, quæ paulo infra dicemus.

De bubonis cura, qui gallicum morbum antecedit. Cap. V.

TVMOR in inguine præſertim in eius glandulis bubo uocatus ſolet luem gallicam præcedere, aut ſtatim antequam aliud malum in corpore cernantur, aut poſtquam ulcuſcula pœnis chyrurgorum curioſitate nimis properè ſanata ſunt, aut poſtquam gonorrhea intempeſtiuè ſuppreſſa eſt; quocunque modo contingat, non repercutientibus, neque refrigerantibus, contra quàm alii tumores, eget, ſed relaxantibus, & mollientibus, & modicè aut maturantibus, aut reſoluentibus: adhæc etiam modo quodam attrahentibus; ut affligens humor ex profundo ad cutim celerius aduocetur, præſertim ubi periculum eſt, ſicut in hoc ſtatu, ne intus oberrans totum corpus contaminet. At uerò cum uehementi impetu fluxus illabitur, nihil nos curioſius attrahentes, rem ipſam naturæ permittere oportet; ſi enim auxilium aliquod humores ex alto ad cutim attrahens admouerimus, uehemens dolor appræhendit: unde, & uigiliæ fiunt, & febres ſuccedunt, ac uires exoluuntur, mitigare itaque tunc & non humorum influxui opitulari conuenit per cataplaſmatum maximè lenientium uſum, uelut eſt quod ex frumenti aut hordei, aut ſeminis lini farina, cum aqua mulſa aut fœnu græci, aut altheæ, aut chamæmelorum decocto coquitur, & quæcunque ad hoc, quod moderatè humectam habent caliditatem, perquam mitigare dolores ualent, etiam influentes humores concoquere poſſunt, ac ſuppurare; alioqui, ſi lentus ſit fluxus, tum neque uehementer quidem, ſed moderatè attrahere expedit, ne uim naturę inferentes alium etiam humorem, quàm eum, qui peccat, ad locum repere cogamus.

Sed interim diligenter animaduertendũ eſt utrum purgare, aut uenam ſecare conducat, quippe multi hac ætate utrunque acriter prohibent, ne ſuccus, qui utiliter ad inguen modo fertur, adhibita ſanguinis miſsione aut purgatione aliò perperam reuocetur; quin etiam nullam uictus rationem ſeruandam eſſe ſuadent, ſed omnia quibus populus utitur, indifferenter commedendum atque bibendum, ut hæc uictus confuſio corpus repleat, & impetum uitrioſi ſucci ad inguen acceleret. Atqui talia temere admittenda non ſunt, ſanè indiſcriminatim uiuere & paſſim omnia comedere bibereque, quid aliud eſt quàm ægrotanti homini morbum ipſum geminare? ſi enim talis uictus replet, replebit uerò uitioſe, qui fiet quin uitioſus ſuccus augeatur? ſi bubonis augumentum feſtinabit, quomodo ſine maximis doloribus id continget? quomodo uniuerſi corporis recrementa, quæ nunc plurima ſunt illuc ſe non proruent? & diuturnum aut difficilem curatu morbum non parient? Igitur quoad uictum ſalubrius erit, aliquibus ſe legibus obligare & ab his abſtinere, quæ (ut tertio libro diximus) morbum gallicum augere ſolent, & his, quæ illum retundunt, aut ſummouent uti, ac modicè tum bibere tum eſſe, continere ſe a coitu, a multo motu communes expulſionum uias ſecundum naturam apertas conſeruare, & reliqua, quod uerò uenæ ſectionem & purgationem, ſi tanta copia repit ad inguen, quanta tumoris maturationem tardet, aut impediat, utpotè quæ propter dolores perpetuos (unde uigiliæ moleſtisſimæ naſcuntur) non ſinat coctioni naturam incumbere, tunc quis adeo uecors eſt, qui alterutrum, aut utrunque, prout opus erit, non approbet? leuata namque, quę corpus noſtrum regit, natura, exonerataque eo, quo uelut ſarcina prçmebatur, haud egrè, quod reliquum eſt, maturabit & uincet, itaq; ſui muneris haud oblita, bubonem ſubinde facile coquet, quem antea graui onere impedita coquere non poterat. Sin fluor exiguus eſt, neque dolor, neque calor membri, in quo tumor eſt, urget, tum nil prohibet quominus, & uenæ ſectionem, & purgationem adhibeamus. Ad has igitur dubitationes, ita reſponſum ſit. Alterum illud oportet non ignorare in ancipiti adhuc eſſe, utrum hic tumor aperiri debeat immaturus an ſecus, qui maturationem expectandam eſſe nolunt, his rationibus dicuntur, utile eſt in hoc ſtatu materiam fluere ad locum; crudi inciſio dolorem magis mouet, quàm maturi, ob dolorem uerò materia magis attrahitur, immaturi ergo ſectio utilior erit. Ideoque Archigenes Galeno tertio κατὰ τόπους capite ſecundo, referente, de parotide loquens, ad chyrurgiam inquit perueniendum eſt & crudi abſceſſus ſectionem, optimum enim in his, ut

quàm celerrimè fluxio foras euellatur, hæc archigenes. Præterea ſi maturationem moraberis, timor eſt eroſionis futuræ, per inguina uerò iuxta glandulas multi nerui extenduntur, periculum ergo erit, ne aliquis neruus erodatur. Huc accedit quod cutis, quæ inguina tegit, ut extrinſecus hebetis eſt ſenſus, ita extrinſecus ſit uerisimile eſt, quo circa prius iam geniti acrimoniam non admodum ſentiens, diutius quàm par ſit illud intra ſe tolerabit. Deinde non ſolum eroſionis, ſed etiam fiſtulæ metus imminebit. E

Quid quòd pure diutius retento bubo ſæpè ſolet intus recrudeſcere, ac indureſcere, & tum reſolutioni tum nouę maturationi repugnare, & ſectionem difficilius ferre. Tandem Hippocrates libello de fiſtulis, tuberculum in ano natum, quam citisſimè ſecandum eſſe iubet, priuſquàm ſupporetur, ita enim ait, ergo rationis ſimilitudine, bubo crudus, & non maturus incidendus erit. F Contra uero experientia eſt, quæ maturum incidendo magis prodeſſe uidetur. Galenus quoque ſexto de locis hoc idem ſectatur quum capite quinto inquit, nonnullis tumor in extrema ilium parte excitatur uelut i uiris quoque eodem in loco nonnunquam oriri ſolet, qui ubi ſuppuratus aliquando fuerit, ſecari debet, hæc galenus. Præterea in inguine, ut etiam aduerſarii fatentur, quamplurimi ſubſunt nerui, ut uero Celſus libro ſeptimo capite ſecundo docet, inter neruos ultima expectanda maturitas eſt, quæ cutim extenuet, eique pus iungat, quo propius reperiatur, ubi non ſolum maturitatem in bubone præſtolari debemus, ſed etiam ultimam, ac perfectam, ita ut neque ſub crudum incidere liceat. G Huc pertinet quod, ſicut nerui, ſic glandulæ multæ in inguinibus ſubſunt, ubi uerò tumor eſt crudus, poteſt glandula cuti proxima adhærere, quę tumore tunc inciſo, ſimul etiam incidi facilè poterit, quod maximum malum eſt, licet ignari chyrurgici hoc negligant, glandulas enim (ut libro de articulis propè principium docet Hippocrates) ſimul appręhendere non oportet, neque ea, quæ glandulis ſunt interiora, magnum enim afferunt periculum, ſunt enim neruis maximi momenti uicinæ, hęc Hyppocrates. H Quamobrem magis tutum uidetur maturum incidere, quàm crudum, aut ſubcrudum, ut etiam libro de medico innuit, quum inquit, tuberculum inęqualiter ſe habens exæquare oportet, ſimiliterque totum maturum facere, & neque prius diducere, neque ſinere, ut ſponte rumpatur: Nam ad eos, qui dicunt crudos inudere utilius eſſe, quia dolor inciſione concitatus attractum iuuat, reſpondere licet multo plura citra dolorem & ſecuriora ingenia eſſe, quæ id præſtare queunt, quare non oportere dolorem mouere, ut attractus fiat deinde ſi maturus opportunè incidatur, ita, ut in longum ſectio ubi conuenit, non protrahatur, neque roſionem, neque, fiſtulam, neque nouam cruditatem, neque duritiem formidandam eſſe, neque tuberculi in ano ſimilitudinem ad id, quod in inguine oritur, quadrare; quippe illud ubi rectum inteſtinum attingit, ſi tunc ſuppuret, fiſtulam affert, quod eo ſuppurato, inteſtinum ſubinde facile perforetur, id uerò nullum attingit membrum, quod, quum ſuppurat, æque facile in fiſtulam incurrat, Vtrum maturus, an crudus bubo ſecari debeat, ſic diſputatum ſit. Sed committendum non eſt, quo minus illius curam particulatim ſubſcribamus. Quando igitur gallica labes ſuſpitio fuerit, niſi membri calor, inflammatio, dolor impediat.

Accipe pinguedinem gallinæ q.s. cum lana ſuccida appone mollit, & maturat.

Aut ſume butyri
œſypi } an. un.s.
olei liliacei aut chamæmeli quantum ſufficit, miſce: ungatur ſępe locus, ſubinde lana ſuccida ſuperponatur, mollit maturat, leniter reſoluit.

Aut cape farinæ triticeæ q.s. in oleo & aqua bulliant, quoad cataplaſma fiat, ut ſecundo ad glauconem Galenus ait, mox apponatur: id enim ſuppuratorium eſt.

Aut accipe foliorum
maluæ
altheæ
florũ chamæmeli } an. ma.i.
radicis altheæ, unc.i.

Contuſa bulliant in acqua, donec inconſiſtentiam iuſtam coeant, mox adiectis olei chamæmeli unc.i. liliacei un.ii. bulliant rurſus fingaturq́; emplaſtrum, leniter maturat, laxat, diſcutit.

Aut ſume radicum altheæ lib.i.
farinæ tritici un.ii.
ficuum ſiccarum in aqua coctarum. un.i.s.
farinæ ſeminum lini. un.i.
pinguedinis gallinę
ueteris
pinguedinis porcinæ } an. un.ii.

Miſce, & cum decocto radicum altheæ, & caricarum fiat s.a. emplaſtrum. Id ſi quę duri ties inæquales ad ſunt, leniter diſcutiendo, exequat, bubonemque mollit, & maturat.

Aut

Aut ceparum lilii al-
bi coctarum
Mellis optimi
radicum altheæ
ſermenti an.q.s.

Fiat s.a.emplaſtrum,hoc enim eaſdē proxime dicto facultatis habet, ualidiuſque attrahit extra.

Aut ſi tarde maturetur, cape Diachylon magni(ut dicunt)Meſuæ un.ii.adde ammoniaci,bdellij,ſagapeni an.dra.ii. pinguedinis gallinæ parum.

Aut ſume radicum althææ unc.j.s.
foliorum maluæ
Violarum an.m.i.
ſeminum lini
fœnugræci an.m.i.s.

Contuſa bulliāt in aqua,deinde colentur colato adde farinæ tritici,hordei an.m.ii.coquantur donec in conſiſtentiam iuſtam coeant,tunc ad uitellos ouorum excoctos tres, olei ex ligno guayaco,aut ex ligno iuniperi aut nardini ſimplicis q.s.miſce ſimul omnia denuo bulliant,& informetur emplaſtrum, laxat, maturat, trahit, diſijcit,dolorem lenit.

Aut Accipe ligni ſancti limati s.a.li.s.
Corticis eiuſdem un.iii.
Mucilaginis ſeminis
lini.
fœnugræci
ſucci radicum altheę an.unc.s.
farinę fabarum
orobi an.unc.iiij.

Decocti ex guayaco,ex olii eiuſdem an.q s.bulliant ſimul donec in emplaſtri formam redigantur,mollit,trahit,diſcutit, inflammationē mitigat,leniter maturat,& affectā partem a malignaputredine uindicat,ſi calor aliquis circa membrum excitetur, conducit his oleum roſaceum adiicere,tantiſper dum calor urget,ubi uero ceſſarit, auferre, ſi nimia ſanguinis,aut aliorum humorum copia maturationem, remoretur,non minus expedit(ut ante diximus) uenam ſecare iuxta rectitudinem membri patiētis in cubito aut purgationem adhibere.

Aliqui talia adhibent,uidelicet
Accipe Maluæ
Violarum
florum chamæmeli an,m.i.
Meliloti
farinę hordei unc.vj.

Cum oleo amygdalarum dulcium, & roſaceo propter. inflammationem conficiunt cataplaſma, & triduo quatriduoue apponūt ſi bubo deinde foras non prodit, ut prodire deberet, alterum adhibent, quod habet.

A

Accipe Maluæ
florum chamæmeli
ſtęchados an.m.i.
Meliloti
Rutæ
Hyſopi
Altheæ
fœnugræci an.m.s.
ſeminum lini

Bulliant in aqua deinde pinſentur,& adde
farinæ orobi unc.vi.
olei liliorum alborum q.s.
miſce,fiat cataplaſma

B

Si adhuc hęret,nec extra ſe exerit nec molleſcit,tertium experiuntur quod conſtat.
ex altheæ
radicum liliorum alborum
radicum Indis an.m.i.
foliorū urticæ
Maluæ

Bulliant in aqua s.a.poſtea pinſentur
mox adiūge galbani an.dra. ii.
bdellii
Myrrhæ
fermenti dra.i.
Stercoris colum binj unc.s.

C

miſce cum oleo trino,fiat cataplaſma, qđ ſupra bubonem ponunt,ſtercus columbinū addunt,quo cutis attenuetur, & fatiſcat. Interdum emplaſtra e ſynapi horum loco apponunt,quo partem rubicundiorem calidioremque reddant, & materiam extrinſecus trahant, mox cataplaſma ex farina, oleo, & aqua, quod proxime recenſuimus, adhibent.

Alii malagmatibus(ut dicunt)utū tur,eiuſmodi eſt.
Accipe foliorum maluæ
Brancæ Vrſinæ(acanthum uocant) an.m.i.
Violarum

D

Radicum brionię recentis unc. ii
Bulbos liliorum duos

In acqua bulliant, deinde terantur, mox ſetoſo cribro,incernantur,& adde
Axungię porcinæ colatæ unc.ii.
Butyri recentis unc.s.
olei liliacei
Hyperici an.unc.i.s.
Violacei
farinæ fœnugręci unc.vi.

miſce,addito iure eorum,quæ bullierunt, quod ſatis fit. Id tum calidis,tum frigidis abſceſſibus

ſcesſibus prodeſſe prædicant,

At ſi bubo duri uſculus ſit, eiuſmodi ap ponendum cenſent, utpote.

Accipe radicum altheæ unc.ii.
radicum brioniæ recentis un.i.s.
Bulbos liliorum tres
chalidoniæ m.s.
ficuum ſiccarum pinguium unc.ii.

Bulliant in aqua, deinde terantur, & in cer niculo ſetoſo cribrentur, poſt adde

Axungiæ porcinę
olei liliacei
Butyri recentis } an.unc.ij.
Alii ſub prunis cocti unc.i.s.
fermenti un.iii.s.
farinæ tritici
fœnugreci
ſeminum lini } an.un.iii.
Ammoniaci aceto liquati un.iii.

Miſce fiat emplaſtrum, apponatur ut dictum eſt.

Alii utuntur eo quod habet

Mucilaginis altheæ
fœnugræci
ſeminum lini } an.unc.vi.
fermenti
Axungiæ gallinæ
radicum liliorum al borum ſub pruniſco ctorum } an. un.iiii.
ficuum ſiccarum pinguium diligenter tritarum unc.ii.

Miſce ſimul omnia, fiat emplaſtrum, matu rat etiam duros bubones, & extra educit

Aut accipe radicum
liliorum alborum
Altheæ. } an.unc.vi.

Bulliant in aqua communi, deinde ſubtiliter pinſentur, mox addi

farinæ fœnugre ci
ſeminum lini
Tritici } an.unc.ii.s.

Cum decocto prædicto fiat emplaſtrum s.a. in fine addendo

pinguedinis gal linę
Porcinę
Butyri recen tis } an.unc.ii.

Aut accipe radicum aſthæę unc.vi.

Bulliant in acqua, deinde per incernicu lum ſetoſum trahantur, mox adde

Axungiæ porcinæ colate tantundem,

Et fiat emplaſtrum; maturat, & reſoluit: Idem præſtat Diachylon magnum, Item unguentum mollitiuum ſiue de mucilaginibus, quippe qnod maturat, & reſoluit.

Aut accipe radicis Brionię elixatę, & per E incerniculum ſetoſum extractæ axungiæ por cinæ colatę an. partes æquales miſce, fiat emplaſtrum. Id maxime omnium extollunt, & mature, & reſoluere mirabiliter prędicant.

Hactenus de pręſidiis, quæ bubonem foras educunt & ſuppurare faciūt, ſi pus igitur maturuit raro incidere conuenit, niſi teſtinare curantis pręſidij imbecillitas cogat, ſabisque eſt, cataplaſmate efficere, ut per ſe pus aperiatur, id quod non eſt ſinere, ut ſponte rumpatur, ne forte quis nos capiat, ſed age re, nam ferem ſine moleſta cicatrice poteſt eſſe id locus, qui expertus ferrum non eſt, illud præſtare poteſt utputa,

F Accipe radicis Narcisſi, (uulgarem tribulum aliqui uocant) aqua mulſa bullitæ, & liquefactæ unc.iiii.

olei Irini q.s. miſce s.a. deinde loco affecto impone

Aut accipe ſeminum
lini
ſtercoris columbini
fermenti } an.par.eq.

Miſce cum ſapone liquido aut mucilagine ſeminis ſynapi.

Aut ſume cineris cochlearum terreſtium unc.i.
fermenti unc.s.
croci ſcr.s.

Miſce cum ſapone molli,

G Aut cape turbith ex monte ſancti Angeli (Thapſiam eſſe uolunt) unc.i.

olei ueteris
uini optimi } an.unc.iiii.

Bulliant ad uini conſūptionem, hoc oleo tangatur locus aperiendus.

Aut mollis radicis ex harundine libr.s. Bulliat in aqua mulſa, deinde teratur, ſi opus erit, mellis modicum addendo,

Aut tantundem dictæ radicis cum pice ſicca, & ſorditie alueorum apum, alii comolira, alij piſſoceron uocant an. q.s. fiat emplaſtrum.

Aut radicis ariſtolochiæ rotundæ, ſiue longæ lib.s. mellis q.s. fiat emplaſtrum s.a.

H Aut propolis
picis ſiccæ } a. partes ęquales
fiat emplaſtrum s.a.

Aut ceræ
Reſinæ
Butyri } an.unc.i.
picis ſiue
Mellis } an.unc.i.s.
floris æris dra.ii.
Visſi q.s.
Aut Ammoniaci unc.vi.
ceræ un.iiii.

Tereben-

Terebentinæ
ſulphuris uiui } an.unc.iii.
ſalis nitri

A

Aut medullæ grano-
rum xili ſiue goſipii,
bombacium dicunt
nucis rancidę
fermenti } an.parum.
caulium coctorum
cæparum coctarum
ſynapi
fimi columbini

Fiat emplaſtrum, uelociter enim aperire pus dicunt,

Aut mellis ana
cardini } an.partes æqua.
pices humidæ

Miſce ad ignem imponunt per medium diem, ſubinde locum rumpere dicunt.

Aut aluminis
cathini } an partes ęqua.
calcis uiuæ

Pone in acqua ad proportionem dictorū lex qui alteram, bulliant ſimul, deinde colentur, colatum uaſe aeneo excipe, rurſus coque quoad in ſalis conſiſtentiam coeat poſtea Accipe huius ſalis unc. iiii. ſalis ammoniaci un. i. miſce tum mucilagine ſeminum naſturtii, addito modico mellis anacardini, & utere.

Aut ſume Cantharides q.s. terantur ſubtiliter, interim inſtilletur oleum antiquum, & ſenſim igne leui tractetur donec totum fiat unum, deinde teratur ſicut Vnguētum, mox adde nō nihil anacardini, ſtercoris paſſerum, anatis, & uocatis falconis.

Hæc ſunt auxilia quę bubones ſuppuratos alioſque tumores aperire queunt, ſunt & alia quædam ualidiora quidem, ſed minus ſecura, quippe antequam apponātur, defendēte, ut dicitur, medicamento locum circum circa uallari requirunt, ne amplius quam animus ſit, rodant, rumpant lancinent, atque laceſſant, primum itaque ſignato loco quantus aperiri debet, circa reliquum tale unguentū extendatur quod eſt.

D

Accipe terræ ar-
meniæ
ſanguinis dra- } an.unc.s.
conis
Acaciæ
Vnguenti plumbei unc.i.
Albuminis ouo-
rum } an.q.s.
Aceti
Camphorę parum
Stupa excipe, & adhibe

Aut chimoleæ
Terrę armenię
ſanguinis dra- } an.unc.s.
conis
Acaciæ
camphore ſcro. s.
albuminis oui } an.q.s.
Aceti
Aut unguenti de ceruſa cocti q.s.
Aut olei roſa-
cei odorati cō-
pleti } an.unc.i.s.
olei roſacei omphacini
Albuminis triū
ouorum } an.unc.s.
ſucci lactucæ
Plantaginis

B

Miſce ſtupa excipe, circum circa pone
Aut olei roſacei un.i.s.
Myrtini unc.s.
ceræ albæ unc.i.
Terræ armeniæ unc.s.
ſanguinis dra-
conis } an dra.i.s.
Terræ ſigillatæ
Miſce fiat unguentum s.a.
Aut olei roſacei unc.ii.
terræ armeniæ unc.i.
Aceti dra.i.
miſce s.a.

C

Aut ſucci ſolatri unc.iiii.
ſucci plantaginis un.ii.
Aceti parum
Miſce & utere.
Aut aquæ ros. unc.iii.
Aceti unc.s.
Miſce.

Hoc adminiſtrato, tunc aliquid horum adhibere licet, quod cauterium potentiale nūcupant, utputa.

Accipe ſublimati ſcr.iiii. plus minuſue
opii g.iii.
unguenti populei dr.i.s.
lapidis hœmat.g.V.
Miſce s.a.
Aut ſublimati dra.iij.
opij g.V.
lapidis hæmatitis ſcro.s.

Miſce, ſi minus roſionem ſentiri uolueris, dupla opii doſim ad eam, quæ ſublimati, oportet uero hæc, & ſimilia ubi commixta ſunt, non illico adhibere, ſed duobus tribuſue, aut pluribus menſibus ante miſcuiſſe, & parata ſeruare, neque pluſquam ſex horarū ſpacio ſuper loco relinquere, ubi autem remouentur, ſtatim butyrum aut axungiā porcinam quoad cruſta cadat, imponere, & ſuper iniicere caulis folia aut cineris lignorum

ficus

ficus,aut uitis lib.x.aquæ fontis lib.xxx. bulliãt ad tertiã addẽ, calcis uiuæ paulo minus, quam ab hoc decocto extingui poſsit, ita ut decoctum ſiue aqua deinde aliquãtulum ſupernatet hebdomada una ſic ſinito quotidie tamen ſemel agitando,deinde cola: Colato adde aluminis rocchæ,uocati Tartari an.un. vi.ſine rurſum hebdomada altera ſimul eſſe, poſtea iterum cola; mox huius colati,Accipe lib.i.aquæ cum qua fit ſapo uocatæ la magiſtra,ſiue capitelli lib.s.(cognoſcitur id idoneum eſſe, ſi ouum in eo ſupernatet)excipe æneo uaſe ad ignem,donec ad melis conſiſtẽtiam redigantur.Id mirabile cauteryum eſſe teſtantur,

Aut accipe dicti lixiuii ſiue capitelli lib.s.
Vitrioli romani dra.i.s.
opii ſcro.i.

Bulliant unà præter opium, ubi ſpiſſantur, opium adde & ſenſim ab igne remoue & utere.

Aut accipe lythargyri }
lapidis hæmatitis } an.dra.ii.
Vitrioli romani }
Argenti ſublimati dr.ii.s.

Miſce,ſed id ualidiſsimum eſt, & amputãdæ carni,quam uocant obſtracoſam, ſummè idoneum,ſimile quoque eſt,quod habet

Argenti ſublimati dr. ii.s.
Vnguenti populei,uel dialtheæ dra.i.
Miſce.
Aut cape ſucci cyclaminis unc.i.s.
lixiuii prædicti unc. iiii.
Vitrioli romani un.iii.
Aquæ cuius ui aurum ab argento ſeparatur unc.i.
ſalis nitri dra.ii.s.
opii dra.i.

Omnia ad ignem modo proxime dicto ſimul coquantur.

Aut accipe calcis uiuæ lib.ii.
ſalis ammoniaci }
Vitrioli romani } an.libr.s.
Cineris ſurculorum fabarum }
nucum cũ ſuis corticibus recentibus } an.lib.iii.

Omnia pinſentur cum dicto lixiuio, addita etiam pari portione ſi haberi poteſt,ſucci corticum nucum, poſtea uaſe terreo excipe cuius fundus foraminibus ſcateat ueluti uas quod ἀρπάγιον greci uocant,ſub hoc alterum, quod integro fundo ſit & recipiat pone,poſt E accipe tantum lixiuii, ſaponis quantum undequaque per commixta prædicta penetrare poſsit, & in alterum uas effluere ad dimidiã ſaltem libram,cui adde uitrioli romani dr.i. Bulliant in uaſe ęneo donec ſpiſſentur.Id uero mirabilisſimum & potentisſimum ad aperiendum cenſent.

Aut accipe calcis uiuæ }
Cineris ex ramis ficus uẽrnæ } an partes æqua.

Subigãtur cum ſucco corticum uiridium nucum,excipiantur olla, quæ in fundo hiet, uel uti harpagium,mox aliud uas figulinum abſque foraminibus,quod recipiat,illi ſubi- F ciatur,ſubinde in ollam quę recipitur infunde lixiuium ſaponis, plus duplo quam cinis & calx,ſimul id igitur quod effluet per foramina ſume,& coque donec ſolideſcat, & utere.

Quidam aſſerebat ſuper folio uaſis perforati faciendum eſſe primo ſtragulum ex paleis tritis,ſubinde ex cinere ramorum ficuũ ſylueſtrium mẽſe maio propter lac quod habet per id tempus, deinde rurſum ex paleis poſtea ex puluere calcis uiuę, mox iterũ ex paleis,atque ita uiciſsim ex cinere, paleis, & calce,quoad uas ipſum impleatur, tum aquã calidam,tantam quantam cineris,& calci ſcopia requirit, ter quaterue ſuperfundendam, G poſt hanc eandem lambichio diſtillandam, primum enim exire aquam,ſed intus relinqui terreum quiddam,quod pro cauterio(vt dicunt) potentiali , optimum omnium eſſe prędicabat.Id tamen adhuc incompertũ eſt, niſi forte aquæ loco lixiuium ſaponis accipiẽdum eſſet.

Aut accipe uitrioli romani un.ii.
Arſenici unc.i.s.
ſublimati unc.s.
Cantharidum tritarum dra.ii.
ſucci uitis albę unc.vi.

Omnia diligenter ſimul miſce,lambichio diſtillentur,exibit liquor uelut oleum, huius igitur gutta una,aut altera,aut tertia tan- H ge locum.

Quidam iubebat menſe maio ſumi debere cineres omnium tithij mallorum, deinde cinerem arboris ficus ad hæc calcem uiuam, ſal alchaly, poſtea miſceri, & lambichio deſtillari, deſtillatum rurſum coqui,referebat enim id mellis colorem acquirere,ſolideſcere,& ſonare,ceu uitrum, idemque egregium eſſe cauterium.

Omnia uero hæc poſtquam confecta ſunt uaſe uitreo,aut quod uitro oblitum eſt, diligenter clauſa ſeruari debent,ne tranſpirent, alioqui

alioqui uires amittunt ſed quæ ſublimato co ſtant, magis periculoſa ſunt, cætera minus; omnium autem facillimum & ſecuriſsimum & efficaciſsimum eſt, quod ita fit. Sume lixiuii ſaponis, quod & capitellũ & la magiſtra dicitur, incoque uaſe aliquo æneo, quoad ſolideſcat, & utere.

Huius loco licet oleum uitrioli quod non minus efficax eſt, adhibere, Id aliqui hunc in modum parant.

Accipe vitrioli Romani unc.xxx.
ſalis nitri }
Aluminis rocchæ } an.unc.iiii.

In puluerem redigantur, ſubinde miſce, poſt, ut dicitur, calcinentur, tandem chymiſtarum more ſublimentur & oleum extrahatur.

Aut Cape ſalis nitri }
Aluminis rocchæ } an.lib.ij.
Vitrioli Romani }

Extrahatur aqua chymiſtarum more, quã Aurum ab argento ſeparare, quoque dicunt.

Aut Vitrioli Romani }
Aluminis rocchæ } an.lib.i.
ſalis nitri lib.i.s.

Similiter fiat aqua, quæ etiam aqua ſeparãs aurum uocatur, utraque locum affectum corrodit, & aperit.

Tot uero tantaque potentiale (ut dicunt) cauteria ſcripſi, quoniam à multis multa deſiderantur, ex his enim quiſque poteſt quod magis arridet eligere; non quo neceſſaria eſſe arbitrer ſalis nanque eſt vnum aut alterum. Sed ad propoſitum redeamus, ſi ergo per hęc remedia bubo ſponte aperiri nequit ſed ſecare, iam maturum, oportet, candenti ferro quo ad fieri poteſt, ſummo tenus aperiri debet, cuius hęc gratia eſt quod exigua plaga diutius ad pus euocandum patet, parua quæ poſtea cicatrix fit; At ſi nerui iuxtà ſunt, ignis alienus eſt, ne uel diſtendantur ſi, uel membrum debilitent. Sin ſcalpellum abſque igne neceſſarium eſt, id agendum eſt ſi plures ſinus ſunt, ut quàm minime & quàm pauciſſimæ plagæ ſint, cum eo tamen ut neceſſitati ſuccurramus, & in modo & in numero, nam maiores ſinus, latius, interdum etiam duabus, aut pluribus lineis incidendi ſunt, dandaque, opera, ut imus ſinus exitum habeat, ne quis humor intus ſubſidat, qui proxima & adhuc ſana rodendo ſinuet, ac licet pleraque rectam plagam deſiderent, bubones tamen obliquam magis exigunt, per tranſuerſum uidelicet ducta longitudine, non autem ſecundum cruris aut corporis rectitudinem. Quippe ita ubi crus inflectimus, naturaliter ſibi ipſi cubis applicatur, contra uero dehiſcit, quo pacto myrti folii figuram hæc inciſio non requirit, pure effuſo in inguini- A bus linamento, quod intus locum ampliet, opus non eſt, cœtera eadem facienda ſunt, quæ alii in aliis tumoribus primum ſuppuratis, deinde apertis facere ſolent; modo illud admonuerimus, operepretium fore. Bubonem apertum ad quadrageſimum uſque diẽ ſuſtinere. Sed ſi mali moris eſſe uideatur, ſtatim ad communia præſidia, quæ totum corpus curant, accedere.

De Puſtulis, & Vlceribus Capitis & faciei Cap. VI.

B HAEC de Bubonis, antequam morbus gallicus manifeſte oriantur, curatione, deque primis affectibus, qui gallicam luem antecedere conſueuerunt. Sequitur de ſecũdis, Inter quos capitis, & faciei ulcera ſunt pilorum deſluuia, dolores infeſti, hęc quidem adhibita curatione ſummouerj ſolent, ſed ſi facile non cedant, peculiariter curari deſiderant, uerum ulcera, pilorumque deſluuia, nõ quod aliter curari nequeant, curæ alterius egent, ſed quia turpitudinem afferunt. Dolores quia interdum morbum augẽt uireſque deiiciunt, propriam curationem requirunt. Exordiemur igitur ab ulceribus capitis, & faciei, reliqua deinceps perſequemur. C In his itaque prohibere oportet ne ſuccus ad faciem caputque feratur, deinde fores eidem claudere, ne fluenti exitus pateat, eum uero ſuccum, qui iam impactus eſt, reſoluere, diſſipare, conſumere. Primum ergo corpus uniuerſum, (vt tertio libro docuimus) euacuare conducit, ut ſi ſuccus retrocedat, illi intus aliquis relinquatur locus, deinde ſingulis, alterniſque diebus reuulſionis cauſa ſenſim ducere aluum, poſtea partem affectam, quoad fieri poteſt, expurgare, abſtergere, ſiccare, & cuti uelut propria obducere; Sic.n. quicquid impactum eſt, ſubmouebitur, & humori foras erumpere uolenti, ianua obſtruetur. Has iudicationes circa partem lęſam exequemur ſi puſtulas primo ſpuma decocti ex guayaco D oblinamus, deinde ſapone nigro puriſsimo aut ſucco herbæ, quam alii uerrucariam, alii heliotropium alii ſcorpiuron uocant. Si hæc non proſunt, præcipitato cum unguẽto roſmeſuæ mixto, aut unguento ex pari portione olei ſcorpionum, pinguedinis gallinæ ueteris, & læui hircini; at his non cõferentibus, mirum eſſe prædicant, oleum uiperarum, Quod ita fit, Accipiunt duas uiperas uiuentes, (mares aut fœminæ ſint, nil refert) in fruſtra ſecant, excipiunt uaſe uitreo oris anguſti deinde ſuperfundunt commune oleum quã

tum

tum ſatis uidetur, & ſolibus canicularibus exponunt id acerrimi odoris eſſe,& uim acutiſſimam habere, ſimulque, ne pili cadant prohibere denique,ſi id non proficiat, inungunt quidem hoc eodem oleo puſtulas, ſed ſubinde hac aqua madefaciunt,quæ habet aquæ plantaginis,roſaceæ an. libr.i. Aluminis rocchæ,argenti ſublimati an. dr.ii.tritis, terendis,omnia ſimul coquunt,deinde triduo, quatriduoue relinquunt, quoad aluminis, ſublimati reliquiæ, in imum repant, poſtea extra ſunt aquam limpidiſſimam,qua utuntur nunc ſimplici,nunc cum aqua ros.aut ſolani,aut plantaginis.

Quidam ſumunt ſucci lactucę, Plantaginis } an.unc.ii.
Infrigidantis Galeni unc.i.
albumina duorum ouorum
ſublimati optimi triti dra.i.

In mortario plumbi linimentũ conficiũt poſtea illinunt.

Quidã uero capiunt, aluminis rocchæ, ſalis gemmæ } an.dra.iii.
lixiuii lib.i.
Aquæ ros. un.iiii.

Coquunt ſimul omnia ad lixiuii tertię partis conſumptionem,deinde utuntur; Interdum etiam nonnihil ęruginis addunt, pro ut magis ſiccare uolunt;

Quidã aquæ uitæ, ſucci mali Medici acidi } an.unc.i.
ſublimati ſcro.ii.

Simul miſcent, atque agitant deinde ſacta (ut dicunt) reſidentia, ſumunt huius aquæ dra.ii.
Aquæ roſaceæ un. s.plus minuſue & illinunt.

Idque non ſolum puſtulas delere,ſed etiã excreſcentes carnes erodere ſolet,ſi per hæc nihil profecerimus,nõ parum ualet,id quod conſtat ex axungię colatę lib.ii.
argenti uiui extincti lib.i.
lythargiri unc.iii.
ceruſſæ unc.ii.
Thuris un.i.

Fiat unguentum .s.a. Id quod, & ſi ſupra quoque libro ſexto recenſuimus, quia tamẽ his puſtulis peculiariter prodeſt, repetere nequaquam piguit, hoc igitur ſingulæ puſtulæ,niſi gingiuaruarum, oriſque læſio ſequatur,mane & ſero, ante cibum ſingillatim ungantur.

Aut ſume aquæ ardentis, aquæ roſaceæ. } an.un.vi.
ſublimati dra.ii.

E Bulliant lẽto igne, quoad ſublimatum diſſoluatur,tum uaſe uitreo, aut aliquo huiuſmodi ſerua,ſubinde hoc eodem ſingulas puſtulas tangito,ſolet illas apprime delere.

Aut accipe ſublimati dra.i.
Aquę ardentis, aquæ roſaceæ } an.unc.iii.

Bulliant igne lento.&c.

Aut accipe ſublimati, Viridis æris } an.dra.i.
Aluminis rocchæ dr.s:
Aquæ maris, roſaceę } an.unc.iij.

Bulliant ad quartæ partis cõſumptionem,
F ſubinde colentur,colato adde aquę ſegregãtis aurum ab argento unc.i.miſce & utere.

Aut ſucci limonum, Aquæ plantaginis, ſolani } an.unc.i.
Tartari ex uino rubro, Maſtiches, Thuris } an.dra.i.
ſublimati grana.iii.

Miſce s.a. deinde goſſipio infuſo ulcera illinc.

Aut ſucci ſambuci, olei roſacei } an.unc.vi.

Valde Bulliant, poſtea colato, mox adde
G ſalis dra.ii.
ceruſſæ unc.i.s.
Camphoræ ſcr.s.

Fiat unguentum.s.a. Id puero nobili ulcera gallica contumacia bellè curauit.

Aut folia cardui,aſininũ,plebs noſtra uocat,emplaſtri modo appone,ſæpe enim contuliſſe uiſa ſunt,præterea fricare cruſtas ipſas aut rumicũ radicibus integrũ diem atque noctem aceto acerrimo infuſis,aut fuligine, & ſale lintheo aliquo exceptis,mox eodem aceto humectatis non parum prodeſt.

Aut accipe lixiuii ſaponis capitellum, ſiue la magiſtra uocant unc.iiii.
Aquæ roſaceæ unc.ii.
H ſalis ammoniaci, aluminis rocchę } an.dra.ii.

Bulliant lento igne ſimiliter utere.

Aut aquæ maris, aquę roſaceę } an.unc.iii.
ſublimati, Viridis ęris } an.unc.i.s.

Bulliant ad partis quartę conſumptionẽ.

Hoc decocto puſtulæ bis quotidie tangantur.

Aut aquæ roſaceæ unc.vi.
Arſenici albi ſcro.i.s.
ſalis

ſalis ammoniaci
ſalis gemmæ } an.ſcr. iiii.
aluminis rocchæ ſcr. ii.

Fiat ut proximè diximus.

Aut argenti uiui. dra. iiii.

Immitatur in ouum crudum, facto prius foramine, mox eodem clauſo, deinde ſub cinere, & in aqua coque, quoad induretur, poſtea hinc excipe, dictum argentum uiuum.

ſublimati. dra.i.
aluminis rocchæ. dr.ii.

Miſce ſimul piſtillo ligneo in mortario lapideo ſemper agitando, ſubinde nonnihil aquæ roſaceę, aut uiolaceę, aut cucurbitæ cō miſcendo, atq; id mane tantum fiat per multos tamen dies, quotidie, donec ceu nix albeſcat: mox id totum uaſe uitreo aliquo excipe, tum ſuper infunde aquæ pluuiæ claræ lib.ii. deinde lento igne ad dimidium coque poſtea depone, & quieſcere permitte donec id quod corpulentum eſt, in fundo reſideat, & abiecta aqua tantundem aquæ ſuper adde, idemque facito ut ante factum eſt, poſtremo diligenter colato, id quidem nō modo puſtulas ſanat, ſed etiam cutim craſsam attenuat, ſquamoſam tergit, nigram dealbat, puſtularum ueſtigia emendat.

Aut accipe aquæ ſegregantis aurum ab argento. dram.ii.
Aquæ roſaceæ un.i. plus minusue.

Prout alterius aquæ acrimonia intenſior remisſiorue fuerit, miſce & utere.

Id quoque non ſolum puſtulis exterioribus remouendis confert, ſed etiam interioribus, ſi eo tangantur, & ulceribus oris, palati, gulæ uirgę, uuluæ, modo illud ob ſeruetur ne inflammationem auerſat.

Aut cape ſumach, (rhus obſoniorum dicitur)
fructus tamaricis
thuris
maſtiches } an. dra.i.
tartari ex uino rubro. dr.ii.s.
ceruſſæ dr.ii.
ſublimati.grana. iii. Aut huius loco.
aluminis rocchę dra.i.s.
aquæ plantaginis
roſaceæ } an.unc.i.s.
ſucci limonum maiorum un.i.

Bulliant ſimul lento igne, excepta uaſe quod uitro ſit oblitum ad quartæ partis conſumptionem, clarificetur, ut dicunt s.a. mox coletur.

Aut ſucci lactucæ
plantaginis } an. unc.ii.
infrigidantis gal. un.i.
albumina duum ouorum.

A Sublimati bene triti grana v. plus minusue, poſt in mortario plumbi ducunt, & unguentum parant, id ulcera exiccat, uerrucas etiam delet,

Aut aluminis rocchæ
ſalis gemmæ } an. dra.iii.
ſublimati dra.i.
ſalis ammoniaci dra. ii.
lixiuii lib.i.
aquę roſ. un.iiii.

coquunt quo ad tertia pars conſumetur, addunt interdum uiridis æris modicum.

B Aut ſucci uerrucarię (heliotropium maius & ſcorpiuron uocant) q.s. delere enim mirabiliter has puſtulas tradunt, ſicut uerrucas, & thymos, id quod illi tribuit Dioſcorides.

Aut accipe albumen unius oui, rudicula uehementer agitetur, ſubinde adde pulueris ſublimati grana iij. iterumque agitentur, donec ad unguenti cōſiſtentiam deueniant, tum puſtulas illinito. Triduo enim integrè curare ſolet.

Non minus his erit oleū tartari, oleū ſulphuris, oleū uitrioli, aut aliquid ex his, quæ in cauteriorum (ut dicunt) potētialium numerum aſcripſimus.

C Interdum ſi puſtulæ mitiores fuerint, iuuare ſolet oleum ex tritico, aut ex ouorum uitellis, ſed præcipue oleum ex ligno guayaci, item deſtillatitium ex foliis uitis albæ.

Sed ubi ualdè ſiccæ duræque fuerint, non parum prodeſſe conſueuit, inunctio ex ſeuo hedino, aqua ſimplici ſæpius loto, aut pinguedine tum gallinę, tum capi, & ſimilium ſimiliter lota aut etiam axungia, ſine ſale, ſiccitatem enim humectans & duritiem emolliens, ulceratas cutis particulas, ad cicatricem perducit, qua alioqui propter nimiam ariditatem, à mediocritate quam ſanitas requirit, recedentes curari non poſſunt.

D *De pilorum defluuio, & unguium dentiumque caſu. Cap. VII.*

HACTENVS de puſtulis capitis ac faciei. Iam ad pilorum defluuium deueniamus, primū admonentes ſi nihil aliud lędit, quam quod aliquantum deturpat, non purgatoriis quidem utendum, ne malum quod ſpōtè foras ad cutim repit, ad interna

uiolenter,trahatur,ſed exercitio,& multa ſudoris prouocatione uiuandum, at quoniam id quomodocunque fit,moleſtisſimè ferunt E committendum eſt,quo minus illud prohibere tentemus. Porrò defluuium, de quo nunc agimus,humore corrodente ad cutim delato,potisſimum gignitur. Ergo hunc eũdem uel antequam ſub cute figatur, celeri & copioſo ſudore,& ui quadam adhibita,ſubito conſumere oportet,per ea remedia, quæ ut ſupra retulimus confertim,& repente ſudorem elicere poſſunt. Alioqui ſi id lentè præſtent,ſuccus uitiatus, qui eorum auxilio ad cutim reiicitur, ibidem longiorem moram trahens, commodius ad erodendos pilos ſpatium ſortitur,ſic decocta guayaci, ſarzæ parillę,radicis chynæ,pilorum defluuium F quod ante non erat, aliquando mouerunt; quod uerò iam erat, auxerunt, & geminarunt. At ſi plurimum & repentè ſudorem excitare humano corpori periculoſum, & inimicum eſſe putatur,humorem tamen, quia ſecundum morbi naturam fit, in magno uitæ diſcrimine, non ponet, ſed ſi quis id nimium uereatur,ab re non erit,uitiatum hũc ſuccum ad contrarium locum, hoc eſt ad uẽtrem, tanquam a toto corporis ambitu ad centrum reuocare,quod quia contra humoris impetum fit,neque ſemel,neque bis tantum,ſed ſæpius id efficere neque confertim, ſed paulatim, ut reuulſio frequens, & exigua, cui ęger ſufficere posſit, in conſuetudi- G nem retrouertendi,humorem deducat, hac ratione,tum unctio ex argento uiuo,tum ſuffitio ex cinnabari,pilorum quidem defluuiũ prohibet,ſed quia confertim purgat, non leue periculum affert. Exigua uero per aluum purgatio crebro facta,magis tuta eſt, deinde ubi pruritus adeſt, quæ repellunt, & quę humoris acrimoniam temperant, ubi uero minuitur, aut ceſſat,ea quæ calefaciendo pilos generant,cuti applicare licet, alioqui ubi pruritus inſigniter uexat, multa quę pilos curare ſolent,non modo inutilia,ſed ualde noxia ſunt, quippe quæ magna ex parte calefaciendo attrahunt, proinde pruritum, qui hominem infeſtat,geminant,& cutim ui- H tiato ſucco replent. Cæterum ualde ambiguum eſt,& ferè fallax, id quod dicitur, tantam uidelicet ſpem eſſe regenerandi pilos, quantum frictione adhibita cutis rubeſcit, inquiunt enim primum quidem capillos nouacula tollere oportet, deinde affectam cutim, per lintheolum, neque aſperum, neque molle nimis confricare, ac uidere ad quantum ruborem per huiuſmodi motionem, ac confricationem peruenit, Hoc enim tibi ex uſu ad ſpem curationis eſt futurum, nanque ſi per exiguas defrictiones rubefiat, moderatam affectionem opineris. Si uero per multas, grauiorem præſertim, quum quædam cuticulæ, etiam ſi multum confices non rubefiant, maniteſtum igitur has omnium difficillimè curari, ſicut contra facillimè, quę facilè rubeſcunt, quæ uero inter has medio modo habent, tantum inter ſe differunt, quantum uel ad peſſimas uel moderatisſimas accedunt. Hæc illi, Nos uero ſæpè uidimus cutim leui frictione rubeſcere,pilos autem non oriri, ut quiuis in aliquibus caluis, & ſecundum ętatem, & & non ſecundum ætatem experiri poteſt, atque contra uehementi ac multa frictione cutim difficulter rubeſcere, nihilo tamen minus pilos facile renaſci, ut in his qui ex aliquo morbo extenuati in capillorum defluuium inciderunt. quocirca ſi quod futuræ ſpei ſignum eſt, illud profecto eſt, quod neque lucida neque ualde leuis, neque tenſa, neque ex toto glabra cutis eſt, ſed contra ſub oſcura tanquam uapore quodam circa ipſam errante, & aliquantum aſpera, & modicè laxa, atque omnino uel ſine pruritu, uel cum hoc quidem,ſed per quam exiguo,quibus adde quod pili morbo aliquo palam præcedente, non autem per ſe uelut ex improuiſo,decidere cœperint, ſed ut hæc ſpem aliquam recuperandi pilos porrigere ſolent, ſic ad eoſdem recuperandos aſſidua raſura uti experimentum eſt ſimiliter anceps,quum indies experiamur nouaculæ uſu pilos qui deinde naſcuntur, craſſiores quidem ac duriores fieri, non autem creari, quippe raſura ſi pili ſubſunt propter exiguitatem, uero difficile uidentur, uiſu faciles reddit, ſi non ſubſunt, non educit, non trahit, non gignit, hinc aliqui poſteriores pilos nouaculæ opera, & tardius, & difficilius naſci tradiderunt, ne autem uera in hoc affectu id ſolum utilitatis præſtare poteſt, quod affectam partem medicamentis ſuſcipiendis promptiorem reddat, ſed ut hic nouacula in uniuerſum parum prodeſt, ita ſanguinem medicamentis rubificantibus, aut aciculis pungentibus, aut ſcalpellis ſcarificantibus, ad partem euocare inutile eſt. Siquidem non ex ſanguine, ſed ex alio pili gignantur, & niſi magnam contentionis occaſionem, multis præbere uererer, dicerem pilos, in nobis renaſci, ſicut dentes, ſicut ungues, ſicut pennas in auibus, ſicut ſquamas in piſcibus, in his enim omnibus, quiddam, uelu-ti radix, latitat, & alterius deceden-

tis

tis uicem ſubit. Id quod bis terue aut paulo ſæpius his regenerandis ſufficere poteſt, ultra uero quia intra tot regenerationes, conſumitur, non poteſt, ſed ad rem noſtram. Itaq; interea dum corpus ipſum purgamus, particulæ quæ pilis exuitur, pruritus ante omnia qualis ſit conſiderandus eſt, deinde ſeruata humoris qualitate, & purgationis modo ac numero prout hic innuimus, & tertio libro monuimus, ſi pruritus inſignis fuerit, tale præſidium conuenit adhibere, quod eſt.

Sume recremētum luto ſimile quod è cote dum ferrum atteritur decidit, affectę partis tepidum quotidie bis appone, & quoad ſponte ſua ſiccescat, ſinito, ſubinde hac lotione uiciſſim abſtergito.

Accipe radicum cannarum radicum nymphææ	}	an. unc. iii.
foliorum, & ramorum & fructuum myrthi.	}	an. ma. iiij.

Lambichio excipiantur, mox aqua quę ſubinde prodierit, lauetur locus, lauetur item uino albo nigroue, in quo myrthi folia, fructusue bullierint, lauetur etiam pueri urina, lauetur rumicum decocto id enim prurigines ſummouere ſolet illud pruritum compeſcere, calorem temperare, pilos foras euocare, ideoque Dioſ. libro quinto, quaſi rationis ſimilitudine uſus, inungitur contra capillorum inquit defluuia, quas alopecias dicunt, expletq; eas quod confricato in naxia cote ferramento detritum fuerit,

Aut teſtudinis ſanguinem illine, aut ſume cinerem ex radicibus corticibusue harundinis unc. iii. aceti q. s. miſce ad unguenti conſiſtentiam ſimiliter illine, deinde laua ut dictum eſt.

Aut rumicum betarumue folia emplaſtri modo impone, aut uinum ex myrtho, aut nymphęæ radice cum betæ ſucco, aut marini cancri cinerem tum cancrorum fluuiatilium cinere ex aceto corticum caſtanearum cum faba ex aqua emplaſtri modo. Apes ſiccatas ſubinde tritas ex oleo myrtheo & cera, aut terram cimoliam cum uino, aut roſaceo, aut omphacino, aut acacia. Hæc in principio, prurigine infeſtante præcipue adhiberi debent, ut uero illa recedit, ſic alia, quæ ab alto euocant, adminiſtranda ſunt, & primum quidem leuiora, deinde uero uehementiora.

Vt puta nymphęæ radicem cum pice mixtam impone.

Aut ſpongiolæ, quæ in mediis ſpinis cinorrhodi naſcitur cinerem cum melle.

Conciſa & cum uetere ſuillo adipe cocta cynogloſſi folia.

Caprini aut hircini cornu cinerem cum ſale, tumaricis ſemine, butyro, oleoq;, prius tamen capite raſo.

Crematum erinacei terreſtris corium cū pice liquida.

Crudum adhiantum citra radicem emplaſtri modo, aut cum ladano, myrtheoue, & lilino oleo, uel hyſſopo etiam, addito & uino.

Aut trichomenem, (uulgare polytricum cuidam eſt) emplaſtri modo.

Ladanum cum oleo roſaceo, aut anethino, & uino.

Crematum alcyonium (maris ſpumam officinæ uocant) ex uino emplaſtri modo.

Iuglandium putamen crematum, tritumque ex uinu, oleoue.

Roriſmarini decoctum.

Oleum ex oleaſtro.

Nuces auellanas totas crematas, mox conciſas cum axungia, urſinoue adipe.

Cremati leporcini capitis cinerem ex urſino adipe, ſiue aceto.

Amygdalas amaras integras uſtas, & in cinerem uerſas.

Apium ſilueſtre.

Item abrotani decoctum, aut in aqua, aut in oleo raphani, aut cheruæ.

Abrotani quoque cinerem ex oleo uetuſto.

Deinde quo magis ceſſarit pruritus adminiſtra, ferruginem ex aceto.

Caprinarum ungularum cinerem ex aceto.

Vngularum muli, uel mulæ cinerem ex oleo myrtheo.

Murium (quas muſcerdas uocant) tritum fimum ex aceto.

Caprarum præſertim in montibus argentium fimum ex aceto, acetoue mulſo.

Braſſicæ folia, eiuſdemq; ſuccum cum ſale.

Alliorum cinerem cum melle ſubactum.

Myrrham ex ladano, uino, myrtheoue oleo.

Thus aceto acerrimo confectum.

Ladanum uino, myrrhæq;, & myrtheo oleo commixtum.

Laſerpitii, liquorem (quem belgui-

num uocant)ex uino,additis pipere, & aceto.

Aloen ex uino.

Anſeris adipem,uulpis,urſi, hyenæ, pardalis,leonis.

Vipere pinguedinem, eiuſdemq; pellem exuſtam.

Picem liquidam.

Laurinum oleum per ſe, uel cum cera.

Fel tauri, fimumque.

Mel anacardi.

Vbi uero prurigo penitus deſierit expedit adhibere erucæ ſilueſtris ſemen tritum x oleo laurino.

Rhaphanum emplaſtri modo.

Veratrum utrunque.

Oleum ſcyllæ.

Oleum de uiperis anteſcriptum.

Sinapi fico mixtum ſubactumque.

Fimum item columbinum.

Cuminum.

Vrticam.

Cepe.

Ciclaminis radicem ex aceto, & melle.

Aſphodeli(haſtulam regiam uocant) radicis crematæ cinerem ſandaracham reſinæ exceptam.

Sulphur.

Staphiſagriæ grana ex oleo.

Naſturtii ſemen.

Batrachii,hoc eſt ranunculi folia emplaſtri modo.

Cepe quinetiam,aut ficuum foliis particulam fricare.

Certharidem item tritam cum pice liquida, prius tamen ſale leniter præparata cute apponere, atque etiam ſaponem nigrum ut poſteriorum quidam experti ſunt, tapſiæ ſucco illinere. Illud uerò in his calidioribus ualidiorique preſidiis perpetuo animaduertendum eſt, quod peccatum infra modum nullum planè affert detrimentum, ſupra uero, aliquando exaſperat, & ulcerat cutim, atque ſuſcitat inflammationem, quæ ubi contingerint, conducet tum adipes dictas, tum olea quædam, aut ladanum illinere, adeo quidem ut hęc non ſolum regenerandis pilis proſint, ſed aliorum quoque multorum exceſſum moderentur. At illud oportet non ignorare armenium lapidem ex uno palpebrarum pilis peculiariter pro deſſe. Terreſtres item cochleas, ſi quis per earum carnem traiecta acu, & mucoſo ſentore, quem ſecum acus attulerit, palpebras inunxerit. Gummi(maſtichæ ſimile), quod in imis ramulis condrillæ (quam ſylueſtrem endiuiam aliqui uocant) fabræ magnitudi- E ne inuenitur, recentem quoque eiuſdem radicem, demenſa in eam acu, & palpebris cum humore illo admota. Præterea œſypum. Decoctum ſpicæ nardi. Alii uero ſua quædam propria magis commendaret, quemadmodum eſt.

Accipe foliorum ſenæ orientalis. manip.i.	
radicis oxylapathi.	un.i.
florum roris marini.	ma.i.s.

Coquunt in aqua marina, dein decocto partes affectas lauant, non ſemel biſue, ſed F ſæpius, Decocto item fœnu greci, quod magnopere extollunt, decocto aloes cum uino rubro. Præterea ſerpentis aut talpæ pingue dine ungunt.

Aut. Sume ladani ſucci fructuum myrthi	an. un.i.
papaueris nigri ſpicę nardi capell.ueneris	an. man.i.
cyperi corticis pini ſem. Apii.	an. un.s.
olei ſeſamini G myrthei	an. lib.i.

Terantur terenda, mox duplici uaſe bulliant, poſtea colētur, colato, lauetur affectus locus.

Aut foliorum uiridis abſinthii. manip.i.	
cort.auellan.uſtarum	un.ii.

Cum oleo myrtheo coquātur, deinde cōlentur, & locus illinatur. Alii lixiuium ex cineribus iuniperi, aut pini, aut lentiſci, aut laricis, aut myrthi, & ſimilibus conficiunt, mox lauant membra, quibus decidunt pili. lauant item decocto guayaci, aut abrotani, myrthi, ſenę, radicis cannæ, ſapathi, H fumiterræ, & ſimul, & ſeorſum. ſubinde ungunt hoc pacto uidelicet.

Cape faui mellis cum ſuis apibus. unc.iii.	
pingued.urſi	un.ii.
ladani	un.i.
abrotani	un.s.

Miſce, diu piſtillo ducantur in mortario quo ad unguenti conſiſtentiam deueniant, mox unge bis, terue quotidie.

aut

Aut accipe ſucci fructuum
myrthi
ſucci abrotani — an. unc.ii. A
ſucci capillorum ue-
neris
olei ſeſamini
ladani — an.un.ii.s.
ſpicę — un.s.

Bulliant ſimul lento igne, donec in unguenti conſiſtentiam coeant.

Aut ladani. — un.ii.
olei ex abrotano
mellis optimi — an.q.s.

Fiat unguentum s.a.id ad ſydera tollunt.

Alii iubent uidelicet.

Accipe roſarum rub. B
foliorum plantagi-
nis
abſynthii — an. ma.i.
fructuum myrthi
balauſtiorum
fructus cupreſsi — num.v.
aluminis rocchæ
maſtiches
acatiæ — an. un.i.
ladani
mirabolanorum citrinorũ. un.s.
mellis
aceti — an. lib.ii.
omphacii
uini rubri
lixiuii — an. lib.iiii. C

Miſce pro lotione. Deinde
ſume olei myrthini
roſacei
omphacini — an. unc.s.
maſtichini
nardini
ladani — unc.i.

Miſce pro unguento.

Alii accipiunt fructuum myrthi partem unam.
ladani partes duas
ſalis nitri partes.vi.
olei myrthini q.s.

Fiat unguentum.

Aut capiunt nuces recentes menſe Iulio nu.C. contundunt mox admiſcent aluminis ſciſsilis li.iii. excipiunt uaſe aliquo, quod uitro oblitum ſit, ſubinde uiginti dies in loco modicè humido ponunt, hinc oleum haberi affirmant, quod fluentes pilos compeſcit. D

Aut accipe ladani
hyſſopi — a. partes æqual.
olei myrthei
lilini

uini uinoſi, & lixiuii — an.q.s.

Miſce, fiat lauatio.

Aut accipe ſpumæ maris — un.x.
ſalis
ſulphuris uiui
gummi è ruta — an. dra.ii.
ſyueſtri
euphorbii
ſeminũ ſtaphi-
ſagriæ — an. dram.i.
cantharidum
fœcis ex oleo antiquo q.s.

Miſce.

Aut accipe ſanguiſugarũ
ueſparum
apum — a. part.æq.
carnium lymacum
ſalis uſti.

Miſce poſt excipe uaſe, quod citro oblitum ſit, & fundo perforatum ęque atque uas quod harpagium appellatur, mox die nocteque alterum integri fundi ſuppone, a quo illud cõtineatur, exibit deinde ſuccus quidã, quo partes affectæ illinuntur.

Aut accipe ciceris ru-
bei — an. dra.x.
abrotani
uentrium canthari-
dum — an. dra.iii.
ladani
auellanorum uſtarum — dra.ii.
galliæ moſchatæ — dra.i.

Terantur cum oleo ueteri ad unguenti conſiſtentiam.

Aut ſume cicadarum — dr.vi.
pinguedinis gallinæ — un.i.
pul. ſanguiſugarum uſta-
rum
lacertæ uſtæ — an.un.s.
uiridis æris
pulu. talpę uſtę
ſolearum uſtarum — an. dr.i.
ſetarum porci uſtarum

Mellis q.s. ad unguenti conſiſtentiam.

Aut cape cineris cipillorũ hominis. un.i.
fœcis olei ex ſemine lini. un.iiii.
mellis depurati — un.iii.
myrrhę — un.i.s.

Fiat unguentum.

Alii hæc quidem omnibus indiſcriminatim, adhiberi poſſe conſulunt, hęc uero ſpeciatim biliosis, illa pituitoris, Alia melancholicis, ſanguinẽ uero prætermittunt, ac ſi hi pilorum defluuio nequaquam corriperentur. Sed hęc ficta quadam opinione, non experientia, non arte diſtingunt, quum ea, quæ biliosis peculiaria prędicant, pituitoſis proſint,

proſint,& contrà,recenſebimus tamen, pro ut ipſi precipiunt,ne illorum ſcripta occulta re uelle exiſtimemur.

E Itaque inquiunt in unaquaque ſpeciæ hoc decocto uti ſimpliciter ſolemus.

Accipe lixiuium ex cinere radicum cannæ q.s.
ladani un.s.
ſpinardi
hyſſopi } an. dram.iii.
acaciæ
terræ armeniæ
maſtiches
balauſtiorum
thuris } an. dram.

F Bulliant s.a. hoc decocto ſæpe laua partes quibus pili decidunt, permitteque ſiccari ſponte, magis uerò conferre dicunt, ſi calybs candens in eodem decocto frequenter extinguatur.

Interdum raſo membro reſinam therebenthinam undequaque illinunt integrumque diem,& noctem ita relinquunt, poſtea hoc decocto lauant.

Sume laxiuii ex cannarum cinere lib. vi.
hyſſopi
ſpicæ nardi
naſturtii
aſphodeli } an. manip.i.
ladani
mirrhæ
aloes } dram.i.

G Miſce. Bulliant s.a. deinde membrum abluatur, rurſum terebenthina ſuperponatur, poſtea lauetur, atque ita uicisſim, octo nouemq; diebus. Interim tamen ter, aut quater raſo membro.

Quandoque uino ualidisſimo lauant, ſuperponunt ſubinde therebenthinæ partem unam, thapſiæ partem quartam ſimul miſcēdo, quandoque pro terebenthina, felle tauri no utuntur.

Pauperibus ægri membra prius urina lauant, deinde ungunt hoc uidelicet.

H Accipe calcis uiuæ lib.i.
olei roſac. omphacini un. vi.

Miſce,& ſuper membro, quod lotum eſt, extendatur, Idque uicisſim ſingulis quatuor, aut quinque horis fiat, duum aut trium, dierum ſpatio, pro ut expedire uidebitur citisſimè enim pilos foras euocare pollicentur.

Hæc igitur ſi, omnibus quibus pili decidunt indifferenter adhibent. priuatim uero biliofis uidelicet.

Sume lixiuii ex cannarum radicibus lib.iii.
adianthi
ladani
cineris cancrorū
radicis nimpheę
roſarum ſyluestrium
foliorum myrthi } an. man. i.

Miſce bulliant ad quartæ partis conſumationem, hoc decocto membrum ante laua, deinde inunge ſequenti mixtura.

Accipe adipis urſini un.ii.
mirrhæ
ladani
aloes
copularum uocatarum glandium
corticum iuglandis crematarum
corticum auellanarū crematarum } an. ſcr. i.

Miſce cum oleo ex oleaſtro, uel omphacino.

His ad biliofos utuntur.

Ad pituitoſos uero uidelicet.

Cape lixiuii ex radicibus cānarum lib.vi.
adianthi
myrrhę
ladani
ſeminū naſturtii
aloes
ſynapi
radicis aſphodeli
ranunculi
thapſiæ
fructuum myrthi
hyſſopi
carſicum raphani
ferruginis
laſſerpitii } an. unc.s.

Miſce bulliant s.a colentur, colato membrum lauetur, deinde inungatur hoc uidelicet.

Accipe adipis urſini. un.iiii.
fellis taurini un.i.
laſerpitii
ſandarachæ } an. dra. II.
ſinapi
myrrhæ
ladani
aloes } an. dram.i.
terebinthinæ un.ii.

Olei ex oleaſtro, uel olei omphacini q.s.

Miſce fiat unguentum, adhibeatur, ut dictum eſt.

Ad melancholicos uero.

Cape

Cape lixiuii ex cannarum radicibus. li vi.
ſenæ unc. i.
polypodii dra. ii.
ladani
myrrhæ
ſeminum naſturtii
corticis raphani
myrthi fructuum
laſerpitij
radicis aſphodeli
batrachii — an. dra. iii.

Bulliant s. a. deinde colentur, colato locus affectus abluatur, mox ſequenti unguento il linatur, quod eſt.

Sume Adipis Vrſini unc. vi.
therebinthinæ un. iiii.
Fellis taurini unc. ii.
laſerpitii
ladani
Aloes
Thapſiæ — an. unc. s.
Synapi
radicis aſphodeli
batrachii — an. dra. ii.
Glãdium quercus
glandium fagi — an. dra. i.
lapidis armeni dra. i. s.
olei myrthei unc. iiii.
olei ex oleaſtro q. s.

miſce fiat unguentum, quod in uſum ueniat, ut dictum eſt.

Quidam affectum locum utpote humore erodente refertum, & priuatim caput ipſum reſpiciẽs, nunc per interna apophlegmatiſmis, nunc per externa lixiuio digerente, & ſapone attenuandi dirigendi, & uacuandi uim habente, purgat, pro apophlegmatiſmo nihil præſtantius eſſe putat, quam ieiunum os intra uertere modo radicem piretri, modo Semen ſtaphis agriæ, aut maſtichẽ aut piper aut garyophilorum fructus, his enim copioſisſimum ſputum citari, & ab affecta capitis cute humorem inſitum, ſi diis placet, attrahere pro lixiuio capit foliorum abſinthii, betonicæ roriſmarini, calaminthæ pulegii, abrotani an. pugillum unum, aſari dr. i. roſarum m. i. nuces cupreſſi contuſas quatuor interdum agarici dra. ii. hæc tonſoris lixiuio excipit, poſtea feruefacit, deinde colat, & hoc caput lauat, ſaponeque utitur qui conſtat, ex roſis rubeis aloes, gallarum corticum granatorũ nardi indicę, ſarcocollæ an. unc. i. balauſtiorũ myrrhæ, ſandarachæ gręcorum, ſpica nardi, an. drag. s. zedoariæ communis drag. ii. ſaponis candidi communis q. s. octo diebus ita caput lauat, poſt adſtringentia adhibet, inter quæ præcipuum exiſtimat eſſe ladanum oleo myrtheo & roſaceo omphacino liquatum mane & ſero per caput ſundere.

A Interdum, ſi per hæc aſtringentia pili non renaſcantur tum decocto raphani auris, cum aceto caput irrigat, denique, ſi nihil horum iuuat, ad ſuffitus recurrit. Vbi uero pili penitus deciderint, primum caput lauat ſingulis diebus tonſoris lixiuio, in quo pulegium, calamintha, & abrotanum bullierint. ſiccari enim hac lauatione locum putat, & materiam extra duci ideoque ſubinde caput ipſum madefacit, primum deſtillatitio ex melle, ſi id non confert, ſtillatitio ex urina, ſin hæc minus iuuat, hac aqua quę habet.

B
Vini albi Vinoſi & optimi
Vrinæ pueri
lactis Vacini — an. lib. i.
Mellis cõmunis crudi lib. s.

Lambichio excipit, deinde diſtillat atque hanc præſtantisſimam eſſe ait, gignendis piliſquæ tandem ſi forte non prodeſt ad unctionem refugit, quã adeo extollit, ut unica die ac nocte pilos extra ducat.

Hæc habet.
Euphorbij dra. ii.
Thapſię un. s.
turbith orient. dra. i.
garyophylorum dr. iii.
olei amigd. dulcium lib. i. s.

C Tritis terẽdis, ſimul oĩa uaſe aliquo uitreo excipit, mox in aqua feruenti quæ uaſe altero ad ignem caleſcenti continetur, tribus diebus per interualla coquit, hoc eſt ſingulis per horas octo, deinde definit fœces ad imum deſcendere, & quarto aut quinto, poſt die, quã omnia ut dictum eſt, bullierint oleum colligit, & uſui ſeruat, id ualde acre eſſe traditpro inde nonniſi parce & caute ungendum eſſe, quod ſi ardor forte ſequatur, oleo uiolaceo aut amigdalarum dulcium, aut lacte ardorẽ mitigat, ſed utrum id tanti ſit, quanti ille facit, ſola experientia probare poteſt.

Hæc ſunt aduerſus pilorum defluuia, quę luem gallicam ſequntur comperta tum a nobis, tum ab aliis. Qui uero ab hoc affectu pu
D doris cauſa ſibi grauisſime timet, celerẽque curationem requirit, neque dentes infirmos habet, is Vnguento ex hydrargyro, aut ſuffimento ex cinnabari, aut contra ſudorifico aliquo quemadmodum ante docuimus utẽs ſe ab eodem uindicare poterit.

Ad dentes, ungeſque decidentes tranſeamus: ii. quidem eadem cauſa cadunt, qua & pili ipſi, humore uidelicet erodente ad illos delato, cadunt uero magis prompte, quam reliquæ corporis partes, tum quia nouam habent regenerationem, ita, ut quin interdum

penitus

penitus expungantur, altero ſuccedente nihil uetet. Tum etiam quia in corpore noſtro E
fere nunquam augeri deſinunt, quẽadmodũ & pili:ſed in his augmentum perſpicitur, in illis latet, quoniam ii ubi alijs, aut ſibi ipſis occurrunt, cedunt, illi reſiſtunt, atteruntur, conſumuntur: tum maxime quia extremis partibus inhærent, ubi quotidie, ſæpeque agitãtur, & ſecum ipſis, aut cum aliis crebro colliduntur, quoniam ij augmento, nunquam repugnãt, & motu quaſi cõtinuo ſingulis diebus ciẽtur quicquid in corpore ſuperfluit ad horũ loca, vtpote quæ facile recipiunt, perpetuo fertur, quod ubi uitioſum, multumque eſt, tam dentes, & ungues, quam pilos corrumpit, diſſoluit, expellit. Itaque, ſi una cum
pilorum defluuio, dentes ungueſue, decidũt F
eiſdem curandi rationibus, quas proxime diximus, citra tamen unguentum ex hydrargyro, & ſuffimentum ex cinnabari utendum ſin pilorum defluuium abſit, ne cadant, prohiberi poſſunt communibus auxiliis omnibus, pręter illa, quæ ex argento uiuo, uel ex cinnabari conficiuntur, quamquam enim decocta, uel guayaci, uel ſarzæ parillæ, uel radicis chinarum ſuſpecta ſunt(tanquam periculum ſit, ne ſimul cum morbo ad has partes ſponte ſua prorumpente, & ipſa ad eaſdem per ſe tendẽtia, multo plus quam conueniat uitiatæ materiæ illuc deducant, & dentium, ungiumue caſum accelerent ſicut aliquando
pilorũ defluuiũ geminarũt, & quẽadmodũ) G
ut ſequenti capite dicemus(in oculorum, auriumque læſione paſſim experimur: multi enim aliquo ex his decoctis utentes obſecantur, ſurdique fiunt) Quia tamen aliqui in his malis illa mirum immodum profuiſſe teſtãtur, differuntque ab oculorum, & aurium lęſione, de qua mox loquemur, quod in his morbi uitium intus retinetur, in illis foras erũpit, differũtq; a pilorũ defluuio, ꝙ pili ſæ cilius decidunt atque renaſcuntur, quam dẽtes, & ungues ab re non erit per hęc quoque decocta curationem tentare, ſimulque interim dentes abluere Diſtillatio ex aquæ plantaginis lib. iiii.

Aluminis rocchæ unc. viij.

Id uim habet tum reſoluendi, tum repellendi, ſed ſi aceti modicum addideris, ad penetrandum longe ualidius reddes.

Aut ſume Vini optimi albi ut dicitur li. i.
aluminis rochæ unc. i.
boli armeniæ unc. s.

Miſce, deinde hoc dentes laua, quod ante dicto magis reſoluet.

Aut aquæ ardentis lib. i.
Boli armeniæ dra. i.
Aluminis liquidi unc. s.
Acacię
thuris
maſtiches } an. dra. i. s.

Miſce & utere, reſoluit uerò quam maximè.

Aut Accipe aquæ ardentis lib. iij.
ſaluiæ
roriſmarini
baccarę
Hyſſopi } an. m. s.
ros. rub.
Aluminis liquidi un. ii.

Die ſimul, ac nocte uaſe aliquo bene tecta contineantur, poſtea s. a. diſtillentur. Hoc diſtillatitio abluantur dentes, id ualde potens eſt, magnam reſoluendi uim habet, atque roborandi, cõfert etiam ablutio ex myrrha, uino acetoue, & oleo. item ex aceto ſcyllino, ex oleo omphacino ex conditarum oliuarum muria. Vnctio ex ſucci mali medici acidi unc. i. aluminis rocchæ uſti q. s. ad unguenti conſiſtentiam, id lãtiſci frutulo aliquantum contuſo excipitur, & dentes circũ circa fricatur, firmat ſaniem, ſimul & mũdat confert præterea decoctum piretri cum aceto, corticis tamaricis cum aqua ferri, rubiginis cum uino. Maſtiche ore ſępius detenta, & uerſata, Corallium, cornu cerui uſtum, & his ſimilia quorum ſyluam, in libris quibus de firmandis dentibus caput aliquod inſcriptũ èſt, paſſim inuenies. Hactenus de, ea quæ dẽtibus cadentibus debetur curatio.

Vngues uero quo ad communia æque tractandi ſunt, atque dentes ſpeciatim uero hoc decocto abluuntur, quod habet.

myrthi fructuũ
acacię
balauſtiorum
coralliorum alborum } an. dra. ii.
maſtiches
thuris
aquæ plantaginis. q. s.

Bulliant s. a. poſtea digitos, ungueſq; hoc decocto ſemihoræ ſpatium foue, mox linimento inunge, quod habet olei myrthini unc. ii.

pinguedinis taſſi un. s.
picis Hiſpaniæ
gummi arabici
maſtiches } an. dra. i.

Sin aut deciderint, aut ſcabii perfracti, ſciſſique fuerint, Ceratum aut locis unde ceciderint, aut unguibus ipſis, ſi adhuc inhęrẽt imponito ex.

ceræ nouæ unc. ii.
Reſinæ pini
olei myrthini } an. q. s.

ruuat

Iuuat etiam, ut iubent, licium uerum, ſi haberetur. Iuuat utraque pix cum pari ceræ pondere, decoctum ſeminis cupreſſi cum aceto, cera uiridis dicta, acetum præcipue calens, quod maxime conducere unguibus leproſis libro de humidorum uſu, monet Hippocrates. Item medulla ſeminis oliuaſtri cũ farina & axungia. Alium cum lumbricis terreſtribus modo, alumen aqua liquatũ, & calens illitum. Caprinum ſæuum cum Arabum ſandaracha, & alia pleraque. Sed hæc ab aliis petenda ſunt, qui de unguibus aſperis, corroſis, atque cadentibus copioſe ſcripſerunt.

De Aurium, atque Oculorum læſione. Cap. VIII.

SEQVITVR aurium hebetudo, & oculorum acies obtuſa, quibus ſatis me feciſſe exiſtimauerim, ſi illud ſolũ admonuerim, nempe gallicũ morbũ (ut toties docuimus) ſua ſponte ad cutim deferri, deinde ubi huius cauſa aures hebetantur, aut oculi obtundũtur, uitiatos ſuccos ad oculos, atque aures tanquam ad particulas, & læſas, & imbecilles, magis repere. Ideoque in hoc ſtatu periculoſiſſimum eſſe illorum præſidiorum uſum, quæ materiam ad cutim pellunt utputa ligni guayaci, ſarzę parillæ, & radicis chynarum; Quippe prauis ſuccis ex morbi natura ad cutim, & oculos, aureſque tendentibus mox addita dictorum remediorum ui, quę ſimiliter illuc eoſdem mittit non modo geminari malum contingit, ſed ſæpius in his quidem extremam cœcitatem, in illis uero ſurditatem creari, ut in pleriſque, hac noſtra ętate fieri cognoſcimus; uidimus enim quoſdam ante guayaci decoctum ſurdaſtros quidem eſſe, ſed ubi illud potare cęperint, ſurdiores fieri, nolentes uero a potu deſiſtere, tandem penitus ſurdos euaſiſſe. Sic etiam quoſdam uiſus obſcuritate ante guayaci decoctum laborantes, qui poſtquam, hoc uti tentarunt, licet ſe deterius uidere perſpicerent, adhuc tamen, ſe liberatum iri ſperantes, ulterius progreſſi in calamitoſam, cęcitatem inciderunt. Quinimo quidam nobili genere natus, quũ uſu radicis chynarum oculo dextro captus eſſet, rurſum per hæc remedia curari uolens, ſiniſtro quoque ſimul orbatus eſt. Sed cum aliqui nihilo fere minus affecti, deinde ſimiliter curati, ſuæ priſtinæ ſanitati de integro reſtituti ſint Committendum nõ eſt, quo minus intelligamus, quando his decoctis aduerſus hæc mala utendum ſit & quãdo non, ſiquidem multum intereſt, Vtrũ contingat. Scire itaque licet, interdum oculos ita affici, ut lue gallica inquinato corpore nulla tamen in eis læſio, relinquatur, quam uiſus obſcuritas, quæ ſolum ab ægrotante ſen-

A tiatur.

Interdum citra id, rubore, tumoreque, & lippitudine corripi. Interdum ſimul cum uiſus obſcuritate, lippitudine quoque laborare. Vbi ergo integer oculus cernitur, neque aliud in eo uitium apparet, quam quod æger ſe præter naturam diminutem uidere refert, alioqui ſi taceret, nec idiota, nec medicus id animaduerteret, tum ab his decoctis omnino abſtinẽdum eſt, motu enim ſuo unà cum morbi impetu ad oculum plus materiæ illuc impingunt, quam diſcuti, uacuariue a decocto poſſit, ſubinde cæcitatem accelerant, ſpẽque omnem amplius uidendi adimunt quip-

B pe morbus in hoc caſu licet ad oculum repat per eum tamen non exit foras ſicut alias ſolet, ſed intus in eo ſe coercet. eiuſque aciem immutans obſcurat, quo autem magis propere, propter guayaci, ſarzæ parillæ, aut chynę decoctum ad oculum fertur, eo magis huius morbi uitium illic inculcatur, & quemadmodum intus in oculo ſe cohercens, & hinc minime foras prodiens, oculi aciem obſcurare cœpit, ita impetu accelerato, prinſquam ſuas uires decoctum exerceat, illam penitus obſcurat & tollit, ſic etiam qui ſuffuſionis patiuntur, quum ualde exercentur interdum obtuſius uident, exercitatio enim rẽ

C exagitat, & illuc pellit, minimè uero digerit; Atqui licet cum guayacum potatur, gummitio ipſa in qua intus ſe continere malum & minime foras erumpere (ut in hac oculi obſcuritate) uidetur, plerumque diſſoluatur, nõ tamen id perpetuum eſt, Quippe interdum confertim irruente illuc humore adiuncta guayaci propulſione, tantum abeſt, ut diſcutiatur, ut multo grandior fiat; Sępius uero diſcutitur quoniam fluxio illuc materię minor multo eſt, quã guayaci reſolutio, ſed id huic oculi obſcuritati nequaquam par eſt, gummitio enim multo poſtquam incœpit morbus. & ſæpe iam deſinente illius ad affectam partem fluxione conſpicitur. Acies autẽ obſcuritas, & circa morbi principium, & fluxio-

D ne adhuc perſeuerãte apparere ſolet, eadem ratio eſt de auditus hebetudine, aut enim auditio ſola lęditur, aut hac ſalua, dolor, tumor inflammatio, ſordities ſanieſue aurem exercet, aut hæc ſimul cũ illis affligitur. Itemque aut prius aut poſterius, quocirca ꝓpter morbum gallicum obtuſo oculo, hebetatoque auditu, ſi nihil aliud mali in his cernatur, ſẽper periculoſum erit uti guayaci decocto, aut ſarzæ parillæ, aut radicis chynarum, quia dum materiam ad exteriora propellunt, eiuſdemque motum accelerant, faciunt quod ſẽ

ſus confertim aboleatur, qui paulatim incipiebat aboleri. Sed ſi qua in hoc caſu ſanationis ſpes eſt, materiam alioqui extra ſponte prorumpentem, contraria uia ad interiora, uel frequentibus purgationibus uel unguento ex hydrargyro, uel ſuffimento ex cinnabari. & huiuſmodi(ut ante diximus) reuocare nitendũ, & inde per os, aut aluũ euacuandũ quia melius eſt contra materiæ impetum ire & grauiorem fortaſſe, diuturnioremque reddere morbum, modo non interimere conſueuerit, qualis hic eſt, quam illius naturã ſequi, celeriuſque a morbo gallico hominem uindicare, ſed ex audiente ſurdum, aut ex vidẽte cęcum efficere, uerum ubi acies adhuc ſana eſt, oculus autem & rubet, & tumet lippitudineue torquetur, tum his decoctis morbum ſummouere nihil uetat, ut enim malũ ſe foras prodit, intus uero neque hæret neq; ſe coercet, ita decoctiuis, ſuccos a morbo uitiatos, neque in oculum intro impellet, neq; in eodem coaceruabit, quo minus foras extrahat, atque diſſoluat, Sed ſi tum acies, tum oculus una læduntur, oportet non ignorare uter prius, an vterque ſimul, ſi primum acies deinde oculus, decocta ipſa propter antedictas rationes penitus fugienda ſunt, ſin oculus primũ deinde acies quaſi hæc oculo & nõ hic illi cõſentiat, tũc ęquè, ac ſi oculus ſolus læderetur, per hæc decocta curare licet ſed ſi vterque ſimul lædatur, aut difficile ſit diſtinguere uter prius ſatius eſt ex his aliquid experiri, quam malum augeri ſinere; ſæpius enim eo res deuenire ſolet, vt poſtquam penitus increuit, nullus alius relinquatur, in melius mutandi locus. Ergo interea non parum expediet aliquid ex propoſitis decoctis præbere, hac tamen conditione quod, ſi non iuuet, ſed, lædat, ſtatim remoueatur, ſin contra non lædat quidem, ſed paulum iuuet, nequaquam prætermittatur, quia profectus tẽpore expletur. Si uero nec iuuet, nec lædat, non ſtatim condemnetur, quia cum iuuare ſoleat, ſi non lædit ſperandum eſt auxiliaturum potius eſſe quam nociturum. At ſi forte deinceps obeſſe uideatur, non cunctandum quam primum id ipſum amouere, quia exiguum malum, ut remoto eo, quod effecit, facile tollitur ita eodem adhuc efficere permiſſo inſanabile redditur, quidã oculos & uenę ſectione & purgatione & guayaci decocto & tenui uictus ratione curare contendit, atque in principio, tum ad repellendum, tũ ad mitigandum dolorem, collyrium adhibet quod habet.

Aquæ roſaceæ } an.unc.ii.
plantaginis

tutiæ } an.dra.i.
antimonii

Miſce, deinde aliud collyrium quod partim (vt dicit) repercutit, partim reſoluit. Id conſtat.

ex aquæ roſ. lib.s.
tutiæ dra. ii.
aloes lotæ dra.i.s.

Miſce, mox aliud quod leniter reſoluit,

ex meliloti } an.unc.s.
fœnugręci
aquæ fœniculi unc.vi.

Miſce & modice ſimul buliant.

Rurſum aliud ualde reſoluens ex aquæ

fœniculi } an.unc.iii.
rutę

myrrhæ
bdellii
meliloti } an.dra.i.
fœnugræci
ſarcocollæ

ſimiliter bulliant &c.

Interdum ante huius uſum ſupra oculos ex duabus ſpongiis fomentum imponit, quod habet.

maluę
violarum } an.m.i.
meliloti
fœnugræci

Aquæ communis q.s. Vnà bullant.

Iubet quoque tum uenis poſt auries, tum naribus ſanguiſugas applicari, & ſanguinis copiam educi, neque non etiam occiput ſcarificari. Sed quia hic nihil quod ad hanc curationem peculiariter, attinet, dicit melius eſt, ad authores, qui de oculorum lęſione communiter ſcripſerunt ægrũ delegare, & quemadmodum de his, ita de aurium hebetudine ſentire. Hactenus de oculorum obſcuritate, & aurium hebetudine, quæ morbum gallicum aliquando comitantur, dictum ſit.

De Pruritu, Petigine, et ſcabie, quae Graecis Lepra dicitur. Cap. IX.

TEMPVS eſt ad pruritum, petiginem, lepramque accedere, Quum igitur gallica labes putredinis acris particeps ſit, atque ad cutim naturaliter prorumpat, ubi huc ſe proruit, moleſte mordicare, & maculas aſperas, cruſtaſq; altas inducere ſolet, hinc pruritus infeſtus, hinc petigo, & ſcabies lępre ſimilis. Cœterum impetiginem non dixi, quoniã uarie admodum. a latinis id nomen uſurpari uideo. Petigo & latina vox eſt, & vulgi appellationem magis imitatur, quippe quæ cutis aſpredo eſt gyris obliquis, & rotundis, anguſtis ſe parum ſupra cutim, ſed inæqualiter

eleuantibus

eleuantibus,ſæpe rubris,nonnunquam albidis,pallidis, liuidis,per corpus ſerpens, fitq; ex his continuate exulceratio pruriens, exit ex quibuſdam ſanies exigua & interpoſito tẽpore,ſquamulæ reſoluuntur ſerpitque in quibuſdam cito, in quibuſdam tarde, atque in aliis quidem ex toto deſihit.In aliis vero certo tempore anni reuertitur, in aliis nunquã fere ceſſat,ſed nunc minuitur,nunc augetur ſinguli ii affectus creſcere conſueuerunt decocto guayaci, ſarzæ parillæ, rad.chynarum (ut ex antedictis colligi poteſt)intempeſtiue adhibito, aut ægro uitioſis, atque acribus ſuccis,nimium redundante id cognoſcitur ſi rebus,quæ facile putreſcunt, aut ſuapte natura acribus,aut nimium asſis,ſalſiſue immodice veſcatur: Si ex gallica labe natum eſt ulcus,in pęne,in ore,in ano,& ſimilibus particulis,aut gonorrhœa,aut quid tale,& ſubinde ij.affectus apparere cęperint,ſi deniq; notæ acriũ ſuccorũ multæ ſint. Illud uero ſi uel hyeme,|uel cõſtitutione ualde frigida exiſtẽte aliquid ex his decoctis præbeatur, & recta uictus ratio nõ ſeruetur,|aut ſi ſeruetur aeris tamen frigiditas interdũ potentior fuerit ad oppugnandum,quam medicamenti facultas ad agendum. Quippe huius ope una cum morbi impetu delati adcutim humores ob aerem circumfuſum frigidum apud eandem retinentur, & minime foras prodeunt, ſed impendio magis putreſcẽtes,inſignem pruritum excitant,cutim aſperant, ulcerant,cruſtis obducunt,& impetigo lepraue naſcitur. Quo ad curationem, utrique conuenit, niſi cutis proprium vitium in ſe contraxerit,cauſã a qua ſingula fieri diximus,amouere,huic quidem purgare corpus,ut libro 3.traditum eſt, Acria,ſalſaque nutrimenta prohibere gallicum inquinamentum generoſis remedijs, quæ recenſuimus,tollere illi uero decoctum quodcunque illud fuerit, omnino ſubtrahere,& aerem ex frigido calidum moderatumue reddere.

Sed ſi cutis per ſe infecta eſt,ita ut integro adhuc reliquo corpore quicquid ad eam delegatur,etiam ſi optimũ ſit, ęque ac ipſa infecta eſt,uitiet cutim ſolam reſpicere oportet. Si ergo huius inquinamentum pura intemperies eſſet,hac plane ſummota,malum omne facile tolleretur;ſed quoniam a putredine primi alimenti iam pridem in ſecundum actum(ut & primo,& altero libro docuimus) excitata naſcitur, hanc eandem ab hoc actu, quoad fieri poteſt, retrahere potisſimum expedit,quia uerò hic ita ſe habet ut poſtquam incœpit,non prius agere ceſſet, quam idonea illius actioni materia deficiat, hanc fere omnem, aut quamplurimam, quæ uel interim ad cutim fertur,uel in eadem reſidet, auferre conandum eſt,illam quidem alio reuo- A cando, hanc uerò per ipſam eandem cutim educendo,& quia cutis ipſa longo temporis ſpatio materia huiuſmodi priuari ſine graui noxa non poteſt,neceſſe eſt has duas indicationes,nempe alio auocandi, & per patientem locum euacuandi non cunctanter exequi,ut cutis citius inanita,citius corrumpere putrefacereque deſiſtat, quam noua materia corruptioni putrefactionique apta,ſuppeditetur. itaque ubi ea tantum lęſa pruritus inſignis,aut dicta petigo,lepraue hominem infeſtarit,feſtinandũ eſt,ut alimentũ,quod quotidie ad cutim ferri ſolet illuc ferri ꝓhibeatur, partim inedia, partim purgatione per aluũ B aut uenæ ſectione,utra magis cõferre uideatur aut utraq; ſimul adhibita,nõ quo humor malus in reliquo corpore inſit ſed quo putrefaciendi occaſio cutis calido pręter naturam affecto dematur, deinde non cunctandũ aut uehemẽtem ſudorem citare,aut cutem omnem cucurbitulis,quas cornetulas uocãt, & ſcarificationibus quamplurimis uacuare,aut puſtulas,ſquamulas,bullulas papulas ſcabięsque omnes unctione,aut quouis alio exteriore pręſidio eximere, ut præſenti ſublata putredine,& ea,quę futura erat,non tarde prohibita neque tempus neque ſpatium alterius nouæ gingendę cuti relinquatur, ſed quum C horum curationem in antedictis ſparſim, & ueluti adumbratim tradiderimus,ab re non erit hanc eandem exemplis aliquibus propoſitis hic perſtringere,& tanquam in compendium colligere, Itaque poſtquam uenæ ſectione purgatione,& inedia nutrimentum ab ipſa cute ſatis reuocatũ iri uidebitur pruritusque tantum ad ſit,ęger uero facile ſudet ſudore ante omnia tentandum eſt,uitiatum in cute ſuccum foras expurgare. id præſtabunt ſuffitus abſque cinnabari, aut uaporationes,aut exercitationes modo,quo in ſexto libro docuimus, aut etiam balneum dulcis aquæ omitto(guayaci,ſarzę parillæ, & radicis chynarum decocta, quoniam ab his importune adhibitis,id malum procreatum eſ- D ſe nunc ponimus,nõ quo putemus non iuuare,ſi ſudorẽ mouerent,ſed quia ſuſpecta ſunt cum læſerint prius) neque ſemel iſta faciendum,ſed ſæpius,nempe biduo,triduo quatriduoue,& mane & ueſperi ante cibum quoad ferre poteſt æger, Verum his non conferentibus,ad cucurbitulas,atq; ſcarificationes,ſed has & frequẽtes,& exiguas deueniẽdum,aut ſi tolerare poteſt, ſale acetoque affecta loca in ſole,uel apud ignem ante perfricandum, mox illitu,& unctione utendum, Vtputa ſume foliorum, radicumue lapathi.m.v.aquæ

communis

communis q.s.coquantur s.a. poſtea colentur, tunc triduo quatriduoue, & mane & ueſperi ante cibum foliis radicibuſue ſeſe perfricet æger, deinde colato adhuc calente lauet. Quidam ſummouere laudat Vnguentū ex radice recentis lapathi, folia(ut dicit)habentis rubra, & axungia colata, cōfectū, quippe lapathum omne rumicem latini uocant, (ut Dioſcorides tradit)prurigines ſedat, eiuſque radices ut in aceto coctę, crudæque mox emplaſtri modo impoſitæ, lepras, impetigines, ſcabroſque ungues, eodē authore ſanant ita prurigines omnes fere ſūmouere queūt.

Simile eſt ſaluiæ ſilueſtris, ſiue in aſperis locis natæ, decoctum. Vnguentum etiam ex terebinthina, oleo, & melle, de qua Dioſcorides ſcripſit hunc in modum, contra ſaniem diſtillantes aures, & naturalium prurigines ex oleo, & melle inungitur, de illa uero, finit genitalium prurigines, foliorum ramentorumque ſaluiæ cum uino decoctum ſi abluatur.

ſalis quoque ex oleo, & aceto uſque ad ſudorem, prope ignem inuncti prurigines ſedant.

Sulphur item in toto corpore pruritus cū ſale confricatum tollit.

Idem præſtat argenti ſcoria per ſe ſola, & cum aliis miſta,

Erui farina,
Ciceris,
Lupinorum,
Fœnugræci,
Aqua maris,
Sulphurea,
Cortices nucum recentes,

Aquæ ex calce tum per ſe ſola, tū per panniculos lineos ea madefactos illita:

Interior peponis caro, qua ſemina conduntur.

Vrina humana,
Calaminthæ montanæ decoctum,
Ficuum cum ſinapi decoctum.
Origani decoctum.
Lupinorum decoctum.
Cucumeris ſylueſtris decoctum.
Colocynthidos decoctum.
Oleandri decoctum.
Aluminum quorumuis ex aqua decoctū.
Sal ammoniacus cum aceto.
furfur cum aceto.
Fex Vini cum alumine humido.
Alumen rocchæ cum pice liquida.
Alumen ſciſſile cum melle inunctum.
ſuccus Apij.
ebuli.
Capparis,
Siclæ.

E malue.
Acetoſæ.
ſambuci.
Oleum ex coſto.
Oleum ſchœnanthi.
Ptiſana hordei cum melle, & ſale toſto.

Balneum, quod fit ex decocto foliorum fumiterræ, & florum chamemali, quantum amphoræ italicæ quatuor capiunt, ſulphuris quantum chenices duę, olei communis, quātum ſextarii tres, Semen ſtaphiſagnæ tritum cum auripigmento, & oleo mixtū, id quod non ſolū pruritui, ſed & pediculis, & ſcabiei non admodum ulceratæ mirum in modum conferre ſolet.

F Sed pruritui, quo pueri afficiuntur, præſertim circa pedes, & a uermiculis, quos pedicillos uocant ſub cute pererrantibus orto, non parum prodeſt panniculum lineum tenuem, ante tamen cultello ultro, citroque corraſum, quo mollior fiat, & magis adhęreſcat, affectæ parti alligare, mox oui toſti albumen adhuc calidum in fruſtula quam minima diuiſum imponere, & panniculo altero ſuper aſtringere deinde per horas aliquot ſinere poſt enim amotis omnibus interior pāniculus pedicillis plenus inueniri conſueuit, quod petere quidam affirmant, quia ſi ſuper ignem excutiatur pedicillorum qui utuntur crepitus ſentiri ſolet. Generatim uero ſume roſarum alb.un.ii. Aceti acuti modicum pin

G ſe ſimul diligēter, & adde ſulphuris albi unc. i. Miſce, deinde hac miſtura corpus frica, poſtero autem die balneo laua.

Apium item tritum, & in balneo ſuper corpus fricatum, & citra balneum non parū prodeſt, ſic etiam apij decoctum cum aceto, oleo ros. & ſale.

Lauatio præterea calens, quæ habet
Ros. rub. ſic. } an. m. iii.
Hordei }
Aluminis rocchæ unc. i. s.
Aquę quantum ſatis ſit
Oleum item roſac. cum picis liquidæ modico

H Semen ſtaphis agriæ tritum cum auripigmento, & oleo mixtum, id quod non ſolum pruritui, ſed etiam pediculis, & ſcabiei nō ad modum ulceratæ prodeſt.

Item Accipe ſucci }
ſolatri } an. q. s.
lithargyri }
olei roſati }

Fiat unguentum, id & pruritui, & ſcabiei ſimul confert.

Aquæ ualet, unguentum ex diachylon paruo cum oleo ros. & ſale cunfectum.

Aut.

Aut cape terebinthinæ claræ lib.s.
uitellos ouorum iiii.
olei ſeſamini unc.iii.
ſalis indi dra.iii.
pulueris rad. Inulæ, mirrhę, ligni aloes, ſarcocollę, ſandarachę Arabum — an.dra.i.

Fiat linimentum in mortario citra ignem mox bulliat lento igne, cum ſucci Inulæ lib. i. donec ille penitus abſumatur.

Aut cape ſucci Inulę, ſucci lapathi, ſucci ari, conſolidæ maioris — an.lib.s.
Diſtillatitii ex ficubus ſiccis unc.iiii.
uitellos ouorum viii.
farinæ fabarum unc.iiii.

Miſce fiat linimentum, Quidam & hoc & proxime dictum cœteris omnibus anteponit ſeque ſępius felici cum ſucceſſu expertũ fuiſſe tradit.

aut cape lithargyri, mirrhæ, aloes — an.un.s.
cerę dra.ii.
olei chamemelini unc.iiii.
aceti parum.

Miſce s.a. fiat unguentum ſed multo efficacius erit, ſi dempta cera, & oleo chamęmeli addas olei laurini unc. iiii. argenti uiui extincti unc.s.

aut ſume foliorũ fumiterræ uiridis, radicum Inulæ — an.m.i.
olei communis lib. i.
farinæ fœnugreci un.ii.
ſulphuris bene triti unc.s.
lithargyri, mirrhæ, aloes — an.dra.iii.
aceti parum

Miſce fiat unguentum.

aut accipe olei maſtichini unc.ii.
terebinthinæ unc.i.

Miſce, id unguentum mirabile quidam appellat.

aut ſume calcis nouies lotæ un.ii.
lithargyri auri & argenti an.un.iii.
ceruſæ unc. ii.s.
tutię dra.ii.
olei ros. omphacini unc. vi.
olei ros. completi lib.i.s.
ſepi uituli liquati unc.viii.
ſucci plantaginis, ſucci ſolatri, ſucci lactucæ — an.un.iiii.

Miſce fiat unguentum s.a.

A Valet id non modo ad pruritum, ſed ad ignis uſtionem, adhætiſypelas exulceratum ad uocatam uolaticam, & ad excoriationes a calido natas.

aut Accipe olei ros. lib.iii.
unguenti populei, unguenti roſacei, pinguedinis gallinæ — an.un.ii.
ſucci plantaginis, ſucci ſemper uiui — an.unc.i.
uini granatorum unc.s.
aceti ros. dra.ii.
lithargyri auri & argenti an.un.iii.
tutię dra.ii.s.
ceruſæ dr.x.

B fiat linimentum s.a.

Citra pruritus iuuamentum prodeſt etiã tibiarum inflammationibus & ulceribus.

item accipe lithargyri, ceruſæ lotæ — an.unc.ii.
aceti parum.
olei ros. q.s.

Fiat unguẽtum adacto piſtillo plumbeo, in mortario quoque plumbeo.

Aut ſume, unguentum album, cum acri aceto, & ſimiliter utere

aut cape radicum lapathi recentis, chelidoniæ recentis — an.unc.i.
aluminis uſti, ſalis cõmunis — an.dra.ii.s.

C Axungiæ porcinæ ſalitę, & rancidæ un.iii.
ſucci plantaginis un.s.

Fiat unguentum s.a.

Sed ubi eo deuẽtũ eſt ut hõ neq; dormire nec ullo mõ quieſcere poſſit, abre nõ erit sẽſus perſpicatiam aliquantum obtundere ut inducto torpore tantiſper quieſcat, dum ſucci acrimoniam, minus ſentiat, tunc igitur expediet ſatiui, erraticiue papaueris folia, uaſcula quę, ſi recentia fuerint cum aceto terere, deinde prurientes partes illinere, aut ceratum aliquod cum opio ſimiliter adhibere, Vt puta

D Sume Diachylon parui meſuæ un.iii.
opii dra.iii.
ſtyracis liquidi parum
olei roſacei, ceræ — an.q.s.

Fiat ceratum quod ſuper panniculo extenſum apponatur loco prurienti.

Cœterum ſi prutitus pudenda uexat
ſume ceruſæ dra.vi.
ſulphuris albi dra.i.
opii dra.s.

aceti parum
aut ceruſæ unc.i. E
ſulphuris uiui un.ii.
ſtaphisagrię dra.i.
aceti parum

Fiat unguentum, id uero teſticulis præcipue dicatur, ut etiam illud quod habet

Acaciæ arabum
memithæ } an.un.s.
Aloes ſuccotrinæ
ſumach
ſalis ammoniaci } an.ſcro.iii.
croci parum

Vlneæ (muſcum arborum uocant) ad pondus omnium olei ſambucini quantum ſatis eſt.

miſce fiat unguentum.s.a. F

Ano autem & uuluę prurienti peculiariter prodeſt id quod conſtat ex aluminis rotundi aſsi unc.ii.

Picis unc.i.
aceti parum

Panno lineo excipitur, & intus & foris utiliter imponitur.

Item aliud ex olei ſeminis lini un.i.
roſacei unc.s.
ſeui uituli dra.iii.
aluminis rochæ dra.ii.
uini albi unc.iii.

Bulliant ad uini uſque conſumptionem, deinde colentur, colato adde ceræ albæ dra.iii.s. G

lithargyri aurei.
argentei } an.dra.v.
plumbi uſti
tutiæ } an.dra.i.s.

In mortario plumbi fiat unguentum.

ſed ſi oculi pruriant
ſume aquę roſ.
aquæ plantag. } an.unc.ii.
ſucci ſemperuiui dra.iii.
albumen oui recentis
tutiæ dra.i.

miſce ſimul die una ac nocte, ſubinde cola & oculum, parte qua prurit, illine:

Aut cape aquæ roſ. un.ii.
uini albi unc.i. H
mirobalanorum citrinarum dr.s.
ſimul bulliant, ſubinde adde
floris aeris dra.i.

Dum ab igne remouentur bene tecta biduum ſimul ſerua, deinde cola, & utere id ſane ualde utile eſſe conſueuit.

Aut accipe butyri recentis dra.ii.
lardi porcini
tutiæ præparatæ } an.dra.i.

In mortario plumbi fiat unguentum.

Atque hæc de pruritu tum uniuerſi corporis, tum quarundam partium, ad quem et faciunt, quæcunque ſupra de his quæ dolorē ſedant, narrauimus.

Petiginem quæ tamquam cute tantum uitiata gignitur, ſummouerer, & hæc, quæ pruritum, & alia quædam, utputa lapathi hortenſis ſuccus

Betę ſuccus
Succus ex ligno agreſtis oleæ, dum uritur.
ſaliua ieiuni hominis, per ſe, & cum cāphora.
urina eiuſdem.
peponum carnes, quibus eorum ſemina conduntur.
lithen cum aceto.
Galla cum aceto.
cicer cum hordei farina, & melle.
propolis & per ſe, & cum aceto.
panis triticeus cum aqua & ſale coctus.
idem aqua ſalſa infuſus.
item aqua ſalſa ſola.
aqua ſulphurea.
lixiuium ex fici arboris cinere.
glutinum cum aceto.
halcyonium, ideſt maris ſpuma.
pix humida cum pari mirrhæ portione
thus cum oleo roſ. & aceto.
item cum pice, lacte, & aceto.
Mel coctum addito aceto, aut farina fabarum aut puluere coſti, aut radicum ireos. aut alumine liquido aut alumine ſciſſili, & ruta.

Belzuinum, quod aliqui laſerpitium eſſe putant, cum aceto, aut pipere, & ruta,
rubia cum aceto.
rhaphanus cum melle.
rhabarb. cum aceto illitum.
capparis folia cum aceto.
fici lac una cū polēta, uel hordei farina.
naſturtii ſemen cum melle.
ſinapi cum aceto.
allium cum melle.
ſcylla cum melle.
ciclaminis ſuccus.
ſemen eiuſdem & recens, & ficuum cū faba, & melle mixtum.
ſulphur cum aceto.
lolium cum rhaphano, & ſale.
lolium cum ſulphure uiuo, & aceto.
tithymali, qui characias dicitur, lac.
helleborum nigrum cum aceto.
gummi prunorum cum aceto, præſertim in pueris.
gummi arabicum cum aceto.
gummi amygdalę amarę cum aceto.
gummi perſici cum aceto.
gummi pini

Styrax liquidus cum aceto
oleum ciceris
orizæ
tritici
lupinorum
iuniperi
de ouis
de tartaro
de ſerpentibus
mali medici acor
uocati limonis acor
citri acor
mel anacardi
interdum ubi calor urget
mucilago pſilli
mucilago ſeminum citoniorum
ſuccus portulacæ
ſuccus lactucæ
Papauer rubrum cum, herbaceo nucis cortice.

Vbi uero aſperitas infeſtat, non ineptum eſt butyro loto aut ſæuo hædino, aut pinguedine galline, aut medulla Vituli, & ſimilibus exaſperatum locum illinere, de quorum uſu cum lepræ curationem docebimus, diligentius loquemur.

Petigini uero, præcipue puerorum, magno auxilio eſſe ſolet quod conſtat ex gūmi
prunorum aut arabici, glutini ideſt taurocollæ — an.unc.i.
ſtiracis liquidi, Aceti — an.parum

Si cum excoriatione fit
Accipe thuris, Aloes, gummi tragacanthi, ſulphuris — an.dra.i.
gummi arabici — dr.ii.
aceti parum
Aut ſume ſucci oxylapathi, ſucci plantaginis, ſucci ſolatri — an.unc.s.
pinguedinis porcinæ colatę, Vnguenti populei — an.unc.ii.
olei ros. omphacini, olei myrthini — an.unc.i.
olei de ouis — dra.x.
lithargyri aurei, Argentei — an.unc.i.s.
tutiæ — unc.s.
plumbi uſti — dr.vi.
cerulę — dra.x.
Argenti uiui extincti — dra.viiii.

Fiat linimentū in mortario marmoreo, dolorem tollit, & ad cicatricem perducit.

Sed antiquæ petigini non parum confert quod habet.
ſeminis iuniperi contriti — unc.i.
Aquæ communis — q.s.

Coq; ſimul, deinde cola colato adde,
axungiæ porcinæ expurgatæ — unc.vi.
reſinæ terebenthinæ — unc.i.
ſulphuris uiui — unc.ii.
fiat unguentum s.a.
Aut farinæ fabarum, lupinorum, ciceris, orizæ — an.dra.iii.
gallarum, oſsium myrobalanorum torrefactorū — an.unc.s.
ſucci iari, mellis — an.q.s.
miſce fiat unguentum s.a.
Aut cape lithargyri utriuſq;, ſtercoris caprarum, æris uſti, foliorum rutæ, agni caſti — an.unc.i.
Vitrioli, ſulphuris uiui, uiridis æris — an.dra. iii.
Aceti — q.s.

Bulliant ſimul ad unguēti conſiſtentiam.
aut ſulphuris uiui, auripigmenti rubri — an.unc.ii.
ſucci fumi terrę — q.s.

Fiant trochiſci, qui poſtea liquati cum unguento citrino illinantur. Aut affectis locis panno aſpero, aut ſaluiæ foliis, ante diligenter fricatis, epithema hoc adhibeto, quod habet.
ſucci oxilapati — unc.ii.
furfuris — unc.s.
aceti ſcyllini — unc.x.
aluminis rochę, floris æris — an.dra.i.s.
ſublimati — dra.s.
ſalis gemmæ — ſcro.i.

Huic nulla impetigo fere non cedit.
aut ſaponis gallici — un.i.s.
uitri optime triti — dr.vi.
furfuris — dra.iii.
ſtyracis liquidi, ladani — an.dra.ii.
lithargyri aurei, argentei — an.dra. v.
argenti uiui extincti — unc.s.
terebenthinę, olei laurini — an.dr.iii.s.

Fiat linimentum id quod breui iuuare ſolet.
aut pinguedinis porcinæ, olei laurini — an.unc.s.
unguenti ros. — dra.iii.
auripigmenti — dra.ii.

ſublimati

ſublimati
lythargyri vtriuſque an. dra. v.
ceruſæ
argenti uiui extincti
floris æris dra. i. s.

Id efficaciſsimum omnium quæ nunc retulimus eſt, ſed huic non eſt impar uiribus, licet ex paucioribus conſtet id quod ex.

cera
cinnabari
& oleo ros. paratur.

Satis de petigine lepra ſequitur. Quoniã hanc non aliunde oriri poſuimus, quã a cute quæ proprium uitium in ſe ipſam contraxit, topica remedia quęcunq; ab aliis ad illã arcẽdam traduntur, vt eidẽ idonea ſunt, ita nimirum approbare debemus, & minime multis lectorẽ morari, ſed illuc delegare modo eundem admonuerimus. Interdũ lepra affectas partes adeo aſperas, duras, ſiccaſq; eſſe, ut ſine ullo humore, omnino cernantur, ut ẽt neque noua cute, neq; cicatrice propter extremam ſiccitatem obduci posſint quę alioqui ſi nihil intrinſecus impediret, ſanitatẽ quod ad eas attinet facile adipiſcerentur ſiccum enim ut de ulceribus inquit, Hippocrates, ſano quidem proximius eſt, & lepra quin etiã ulcera eſt, ſed extreme ſiccum quia nimis a mediocritate recedit non ad ſanitatem tẽdit uerum illius metas vltra progreditur, & a ſano multo longius diſtat. Itaque quum hæ partes ualde aſperæ, duræ ſiccęque fuerint, tunc eas non amplius ſiccare, ſed contra earumdem ſiccitatem modice humectare, duritiem mollire, aſperitatem lenire, & ad temperiei mediocritatem ut ſanentur, perducere expedit, ſic enim propinquæ ſanis fiunt. Nam licet ulcera omnia, ſicca eſſe oporteat, non tamen extreme ſed moderate, atq; hoc pacto adipes, pinguedines, medullæ, olea tũ lepræ, tum ulceribus competũt, id quod plerique medici negligentes, neque hæc experiuntur neque ſi quandoque experiantur, eiſdem uti norunt, Vtpote qui cauſa quamobrem iuuent ignorata, neque rectum, neque non rectum in eorum uſu diſcernunt, ita ut mirum non ſit ſi nunquam utantur, aut quũ utuntur ſi ſępius officiant quam proſint ergo ubi talis fuerit lepra, quia partes in extrema duritie, aſperitate, ſiccitateque manent, non parum proderit oleo aliquo loto uel butyro, aut adipe, aut pinguedine, aut medulla crebro tenuiterque illinere, ſolo nãque hoc pręſidio plerumque ſanantur. Quippe quod ſiccitatem ſine qua ulcera curari non poſſunt nimis ultra progreſſam retrotrahit, & ad mediocritatem quę ſanitas eſt, tuto deducit. Cœterum committendum nõ eſt quo minus dicamus inter præcipua lepre remedia calcis quoque unguentum eſſe, id quod & nos ple
E runque experti ſumus, & Hippocrates Epid. 2. ſect. 5. innuit, inquiens ad uitiliginem & lepram, calcem in aqua adhibeto, ut ne exulceres, ſcireque licet ex eiuſdem ſententia libro de humidorum uſu, Acetum lepra affuſum ad calidum ſolem non leuiter auxiliari. Denique ſi prurituí petigini, leprę, nihil horum quę tum a nobis, tum ab alijs tradita ſunt opituletur, ad Vnguentum ex argento uiuo aut ſuffimentum ex cinnabari recurrendum licet enim contraria ratione his quę præcepimus agant, periculoſaque ſint ubi tamẽ hi affectus ualde moleſti ſunt, ſatius eſt periculoſis remediis pugnare, quam ſpe adempta
F perpetuo affligi aut forte perire. De lepra igitur iſta ſufficiunt.

De doloribus qui tum Articulos, tum carnem exercent. *Cap. X.*

IAM ad dolores qui tum in articulis, tum in carne ſubſunt tranſeamus, & ſi enim hi, cauſæ oblatiòne curantur, id quod & purgationes antedictę & decocta guayaci, ſarzæ parillę radicis chynarum, & unguenta ex hidrargyro, & ſuffimenta ex cinnabari, & alia quæ ſupra recenſuimus præſtare queũt, quia tamen his interdum aut nihil aut ægre obe-
G diunt, topicis uero remediis leniri ſolent. Nõ alienum uidetur ea proponere, quæ uel a nobis, uel ab aliis expertum eſt affectis locis impoſita, ſiue illita profuiſſe. Sed ante fieri uolo ſingula potisſimum prodeſſe, ubi ſine ulcere fuerit dolor deinde ex his quædam iuuare, quia torporẽ inducunt, proinde narcotica quoq; dici. Quędam uero, quia materiam quæ dolorem mouet, aut leniter reſoluunt aut retrocedere faciunt, nunc partem affectam conſtringendo ne recipiat nunc materiam ipſam repellendo, idque bifariam, uidelicet aut modice refrigerãdo, aut cõtrarietate naturæ in fugã uertendo, quemadmodũ aliqua tũ amara tũ fœtida ſolent, & hęc ano-
H dyna communiter appellari, alioqui ea proprie dici quæ tenui ſubſtantia cõſtãt & primi ordinis calefacientium ſunt, uel ita temperata, ut familiaritate elementorum naturæ partium conſentiant, pręterea illa ubi ſenſum ualde ſtupidum reddunt, narcotica inquam, periculoſam eſſe, neque unquam applicari debere niſi cum grauis necesſitas urget, hæc ſecura eſſe, & ubicunque, & quandocunque adhiberi poſſe. Ante uero de anodynis, tum de narcoticis dicam, & quum quædam id genus ſimplicia ſint,

quędam uero mixta, primū de ſimplicibus, deinde de mixtis.

Itaque ex anodynis ſimplicibus quæ leniter reſoluunt aut dicas digerunt, diſcutiūtue ſiue diſijciunt, talia ſunt

Vtputa flores chamæmeli
meliloti
ſemen lini
fœnugræci
anethi
maluæ folia radixque
altheę radix
axungią porcina
pinguedo gallinæ
anatis
anſeris
butyrum
omnis medulla
omnes reſinæ, & ex his olea
oleum dulce & fex eius
oleum amigd dulc. & amararum
oleum ſeſaminum
è ſemine lini
è iuglandibus
è fœnugræci
ex auellanis
ex nuce indica
balaninum

Ex ligno guayaco quod non modo pellere dolores ſed puſtulas amouere, & alia ulcera ſanare, & gummitiones mollire, diſſolueréque conſueuit.

Oleum Iuniperi, id quod etiam ore detētum, dentium dolorem lenit, & reliquos dolores tum articulorum, tum muſculorum cōuulſorios frigiditatem amouendo tollit, paralyſique auxiliatur.

Lana ſuccida œſypus
ladanum
farina fabarum
ciceris
amigdal. dulc.
faſceolorum
ſeſami
furfur
medulla panis calidi
albumen ouij aſſi adhuc tamen calidū emplaſtri modo.
item uitellus igne duratus.
paſſarum uuarum pulpa
aqua calens
acetum calens.

Aqua marina parte qua extenuat & repurgat.
Vinum auſterum ſi caleſcat

Quemadmodū & aqua ferri, aluminoſa, ſulphurea, Bituminoſa. Hæc & talia ſunt quæ quum reſoluunt, dolorem leuant, quæ uero cum aſtringunt, huiuſmodi ſunt.

A Vitellus oui crudus illitus, qui licet calore ſuo amicus naturæ eſſe uideatur, proinde hac ratione prodeſſe, prodeſt tamen quia illitus, paulo poſt ſiccatur, & affectum locum leniter amplectendo conſtringēdoq; roborat.

Sic etiam ſanguis humanus, aut Brutus, Sic aloe facit

Albumen oui, quod & ſi quia frigidum eſt repellere materiam poteſt, magis tamen poteſt quia familiariter conſtringit partem vbi ſiccatur.

Ita quoque. cochlearum carnes crudę.
terreſtres lumbrici
omnes mucilagines
altheæ radix, quæ alio modo reſoluit
B terræ omnes læues, vt armenia lemnia
e d aqua marina, ui ſua aſtringenti
aluminoſa
Vinum auſterum
acetum
aqua roſacea
Hælſine (parietariam Vocant)
ſędū maius & minus prout aſtringunt.
coriandrum recens.
uitis folia.
rubi
oleæ
myrthi & folia & frutus.
plantago.
polygonum, (ſanguinalem dicunt) & mas & fœmina.
C Roſæ
ſymphyti radix
Rhu obſoniorum
Vocata Berberis
Acacia
licium
crocus, læniter enim aſtringit.
nucis muſcatæ ſimplex oleum.

Quæ partem affectam conſtringendo dolore, ſummouent nunc diximus.

Sequuntur quę materiam doloris cauſam repellunt, & primo quæ refrigerando id agunt, deinde quæ contrarietate naturæ in fugam uertunt, illa ſunt utputa

Violarum folia, & flores
D nymphe æ flores tum albi tum citrini
cucurbitæ & pulpa & cortex.
Harundinis folia, quæ etiam aliquantulum ſiccando mulcent.
lactuca (imponantur.
Solanum modo non nimis actu frigida
acetabulū ſiue vmbilicus veneris appellatus, hepatica nuncupata, (latus.
oxalis
lens paluſtris
portulaca
cucumeris pulpa

Citrulli
Peponis
Cidonij
Myrthillorum
Ranæ quę edendo ſunt
Farina milii.
Hordei

Lac aut humanum, aut brutum illitum, aut balnei modo, liquidum item aut concretum.

Aqua modice frigida, quippe quæ ſi uehementer frigida eſt, torporem inducit.

Aqua marina parte qua frigida adhibetur,

Sic etiam Vinum cuiuſque generis,& acetum non acerrimum.

Aqua roſacea

Succus citrulli,cucumeris,peponis, cydonii myrthillorum,& ante dictorum quę ſuccum ſortiuntur. Nam & ſi horum quædam iuuant aſtringendo, iuuant tamen omnia refrigerando.

Hæc & huiuſmodi, ui ſua modice frigida, dolorem mulcent,aut ſummouent.

Quæ uero naturæ cõtrarietate reprimũt, Talia ſunt.

Aloe
Fel omne

Aqua putris fætidaque in foueis terrarũ reperta.

Aquę in ueſicis ulmi aut alterius arboris inuenta,quæ peſſime omnium olet.

Abſinthium quoque ipſum,quippe quod & ſi quoniam conſtringendo roborat & retropellit humorem noxium, atque calefaciẽdo diſſoluit,iuuare ſolet,magis tamen iuuat quoniam amarum eſt, tanquam id a quo natura noſtra paſſim abhorret. Alioqui non niſi frigido affectui opitularetur. Quum tamen emplaſtrum ex eo & uino uinoſo (ut uulgo receptum eſt) particulis nuper percuſſis calentibus & fluxionem adhuc patientibus,non parum prodeſſe ſoleat,

Sic Aloe quoque iuuat,Nam & ſi dolorem ſedat,quoniam diſcutiendi & aſtringendi ui pollet,ſiquidem ubi cum liquore aliquo miſcetur,tum leniter ſiccatur,& partem cui illi nitur leniter amplectitur,atque conſtringit, magis tamẽ ſedat,quoniam amaritudine ſua naturæ noſtræ aduerſatur,ita ut ſanguis quoque illam refugiat, tãnquam qui propter dolorem ad affectam partem mouetur eadem parte amaro quodam illita, ſe ſtatim retro una cum aliis ſuccis reflectat,dicet aliquis id maxime mirum eſſe, ſiquidem ex eo ſequatur, quod ſanguis & reliqui humores ſenſu præditi ſint, quodque guſtus non ſolum in lingua, ſed in aliis quoque locis ſit, & olfactus non modo in naribus ſed alibi,Huic reſpondetur quod ſenſus ipſe brutus maxime eſt,hic in omni corporis parte(pro ut dicitur) exiſtens ubi quid moleſtum alicubi ſentit,tum illuc ſe totum proruit,& ſuccum omnem quo ad poteſt,illuc dirigit non ut obſit ſed ut rem moleſtam propulſet, hinc tumores atque inflammationes gignũtur. Quum igitur in hoc tumultu aliquid illi extrinſecus offertur,quod cum ſua moleſtia, multo interius penetret,tum ſeipſum,& quos ultra foraſque mouebat humoris, citra introq; quo ad licet ſtatim reuocat, ut enim id quod moleſtum eſt expellere nititur,illuc ubi læſio eſt impetu fertur,ita contra, ubi ab altero forte magis moleſto abhorret, ſe retrotrahit ac fugit,quo fit ut locus dolens humorum copia extenſus atque tumefactus tunc detumeſcat relaxetur,dolere deſinat, ſed alter impendio magis inſtabit,ſi quis læſum locum ſcalpello grauiter inciđat, repellet ne ſenſum aut naturam alio, an humores illuc magis cõpinget. Huic dicendum omnia quæ naturæ moleſta ſunt, eam ſtatim alio repellere. Vt enim quæ iucundiſsima ſunt naturam ad explicãdam ſe atque ad dulcedinem quã præſtant quoquo uerſus extendendam prouocant,ita contraria ratione ab his quæ ſunt iniucũda recedit fugitque ad profundum, quo minus mirum eſt ex offendentium contactu,ſtipari conſtringi ac durari corpora, tenueſque eorum meatus cogi ac denſari, ſed ex his quædam eſſe quæ ubi corporis locum aliquem attigerint ibidem vtplurimum hærent neque ulterius,niſi ex accidenti progrediuntur,quędam uero per ſuos hablitus,ſiue ſpiritus,longe magis penetrant,& non in ſummis hærent,ſed ad ima repunt,illa eſſe vulnera percuſſus, ligamenta ſtricta, ſtatim enim ab initio ſuccos repellunt,ſed paulo poſt ad ſe reuocant,hæc uero quæcunque penetrabili ſubſtantia conſtant,vtputa quæ uel vapore vel odore,vel aliquo alio affectu ingrata ſunt vt amara fœtida, ignea, nos itaq; non de illis ſed de his loqui,quippe quę ſenſui atq; natura maximè moleſta ſunt nam ut dulci,& odorato ferè omnes delectamur ita amarum & fætidum omnino renuimus ubi ergo hac illi exempli gratia ſenſui ſe vnã cum ſanguine aut aliis humoribus in partem dolentem cõferenti extrinſecus occurrunt, tunc naturæ contrarietate,& illum & humores quos inuehit intro repellunt,non quia guſtui aut olfactui ingrata ſint, ſed quatenus per ſe infeſta,& moleſta ſenſui ſunt, ſicut etiam ignis uſtio quę maximè inimica ſẽſui eſt ſicubi cõtingat,raro illuc humores ſãguinẽue natura mittit ſed cõtra retro trahit licet.n.quidã ma

gni

gni nominis uir humores uſtione, utputa cauterio(qđ alioqui foramine facto illis exitũ parat)non retrouerti, ſed foras sẽper attra A hi exiſtimet, quia tamen uſtæ partes, ferè perpetuo ſiccæ redduntur, quod ad uſtionem attinet non humores foras attrahi, ſed aut alio pelli reuocariue, aut abſumi fateatur oportet. Ideoque perraræ uel exiguæ inflammationes uſtionem ſequuntur, hinc aliqui quibus crus aut brachium penitus abſcinditur, ubi candenti ferro ſanguis nimis curioſe ſupprimitur, ut plurimum in alui fluorem incidunt, ſæpeque moriuntur, nimirũ humoribus ferè omnibus, propter ſummæ moleſtiæ ſensũ a loco qui inuritur, alio reuocatis, ſanè refugiunt humores non quia ſentiant, B ſed quia ut à ſenſu doloris participe promouentur aliquò, ita illinc ubi idem retrocedere cogitur, unà retrouertuntur, non enim pedire aliqua amara aut fœtida impoſita humorum retractio fit, quia ibidem guſtus aut olfactus ſit, ſed quia res tum amara tum fœtida non modo ſpeciatim guſtui, & olfactui, ſed etiam naturæ humanæ generatim inimica eſt, quippeque ſicuti planta ab alimento quod ei alienum eſt, ac iniucundum abhorret atque retrahitur, ita fœtidum & amarum fugit, ſic humanum ſtercus podagricis illitum dolorem lenit, ſic gallinaceum, ſic aqua illa quæ in ulmi ueſſicis inuenitur. Patet igitur amara fœtidaue dolorem ſummouere, C quia materiam retrouerti cogunt, ſed ob id neque humores ſentire, neque guſtum neque olfactum alibi quam in ſuis propriis locis eſſe, ſed illud interea expedit admonuiſſe, quod & ſi hæc in numerum eorum quæ anodyna uocantur & ſecura ſunt, ante aſcripſimus, talia tamen eſſe ſi modicè adhibeantur ſin immodicè ſine graui periculo non adhiberi, ſed iam Narcotica ideſt ſtupefacientia recenſeamus; huiuſmodi ſunt. Aqua inſigniter frigida, ſic enim podagricis confert, quia(ut inquit Hippocrates)modicus torpor dolorem ſoluit.

Lactuca
Sedum maius, & minus
D Solanum, ſi uidelicet hæc quatuor eximie frigida quoque ſint(ut dicitur) actu.
papauer
cicuta
hyoſciamus
mandragora
opium.

Expoſitis ſimplicibus quæ dolorem mitigant, dicendum eſt, quemadmodum miſceãtur, quæ partim ex his, partim ex aliis fiunt. Præcipua ſunt cerata quædam ex argento uiuo quæ proximo libro recenſuimus, uerum hęc ubi decoctum guayaci, aut ſarzæ parillæ, aut radicis chynarum ſumitur, maxime periculoſa ſunt, ut enim illa uitiatum humorem foras ad cutim propellunt, ita hęc contra de cute intro mouent. Tuta ſunt hæc uidelicet:

Oleum chamæmelinum
meliloti
anethinum
ſambacinum ideſt ex uulgari gelſimino.
lininum
leucoinum, ideſt cheyrinum
ſampſychinum
althæę
è lumbricis terreſtribus
è croco
ex hyperico, ideſt perforata
uulpinum
irinum Ioannis Damaſceni
moſcatum ideſt muſcelinum
maſtichinum

Veruix factitia, quæ liquida dicitur, hæc ſicut ignis uſtionibus tumoribus, doloribusque hæmorrhoidũ priuatim confert, ita dolores gallicos, qui cum magno calore non ſint, leniter aſtringendo, molliendo, reſoluendoque ſedat.

Hęc quidem potisſimum reſoluunt, licet eorum aliqua ſimul aſtringant.

At uerò refrigerant, & quædam aſtringunt.

Oleum roſaceum
myrtheum
cydonii
uiolaceum
nymphęatum
Populinum

Si hęc non proſint, uitellum oui cum oleo roſaceo miſce, & illine, quippe id actu calidem dolorum à re frigida, actu uero frigidum a re calida natum lenire conſueuit, utilis eſt & ſpongię mollis magnæque, atque ex aqua calida expreſſæ applicatio, præterea ſi & hordeum & eruum in aceto ita diluto, ut paulo acidius ſit, quàm ut quis bibere poſ- D ſit, madefacta pertuſaque, & feruefacta atque in ſacculos coniecta particulæ affectæ apponantur. ſi adhunc modum furfur, ſi etiã ſicci fomenti quę ex ſale milioque frictis torrefactisque, atque in ſacculos concluſis parantur. Non parum confert abſinthium, aſperſo uino ſuper lapidem ignitũ emplaſtri modo, nam & ſi calefacit, ita ut dolori propter frigidum orto tantum conferre deberet, quia tamen aſtringit, & contrarietate naturæ quoniam amarum eſt(ut proxime diximus)fluentem humorem repellit, dolorem

qui

qui cum calore quoque uexat ſummouere conſueuit. Aut cape medullę panis albi infuſæ aqua feruenti mox expreſſæ lib.i. uitellos ouorum trium, olei roſ.q.s. miſce, utile magis eſt, ſi calor aut inflammatio ſubeſt.

Aut foliorum maluæ ma.iii.

Bulliant in aqua, deinde cribro ſecernantur, adde furfuris in hoc decocto bulliti, & ſimiliter cribro ſecreti ma.i.

Miſce fiat emplaſtrum, dolorem mitigat, modice refrigerat, & humentem partem leuiter exiccat.

Compertum eſt etiam prodeſſe, ſi quis.

foliorum pulegii
calaminthæ
ſaluiæ
roriſmarini } an. ma.i.

Coquat in aceto acerrimo aut in lixiuio, acri, aut in uino potenti, deinde colet, colato dum ualde feruet, infundat ſacculum furfure dudum calefacto, plenum, atque ita humectatum atque calentem, parti dolenti apponat, id enim modice reſoluit, particulam roborat, & dolorem lenit, uerum ſi calor inflammatioue urgeat.

Sume ſucci plantaginis unc.ii.
olei roſacei un.i.
albumina trium ouorum.

Miſce, & locum illine.

Aut ouorum recentium uitellos duos.
ſaccari optimi dra.iii.
olei roſ. parum.

Fiat unguentum, quod etiam dolentibus hemorrhoidibus ſubuenire ſolet.

Aut accipe foliorum maluæ
uiolarum } an. ma.i.
umbilici ueneris
muccilaginis ſeminum pſillii
ſeminum citoniorum } an. unc.s.
farinæ hordei unc.iiij.
olei roſa. & uiolacei } an. q.s.

Miſce fiat emplaſtrum s.a. Ad eadem ualet atque prædictum.

Sic & unguentum de lythargyro.
De ceruſa alba cum camphora.
de minio
de tutia
de plumbo
rubeum camphoratum.

Aut accipe lythargyri unc.i.
albumina duum ouorum
olei roſ. q.s.

agita ſimul, quo ad linimenti conſiſtentiam ueniat, mox piſtillo plumbeo diu ducito in mortario plumbeo, ſubinde infunde ſucci ſemper uiui lib.i. ac rurſum lento igne bulliant, ad ſucci conſumptionem leniter mollit, ac aſtringit, ualde refrigerat, dolores qui cum calore inflammationeue ſunt, ledat.

Aut cape foliorum maluæ
plantaginis } an. ma.iii.

Bulliant in aqua per incerniculum, cribretur cribrato adde furfuris triti infuſi hoc eodem decocto unc.iiij.
olei roſ.q.s.

Coquantur ad emplaſtri conſiſtentiam; Modice refrigerat, aſtringit, partem roborat, non leuiter ſiccat, ubi calor adeſt, & uacuato corpore fluxio adhuc perſeuerat, tutum eſt.

Item accipe terræ armenię, uel ſigillatæ. dra.ii.
olei roſacei, & aceti parum.

Miſce fiat linimentum, futuram inflammationem prohibet, præſentem lenit.

Aut accipe ſucci ſolatri, aut ſemper uiui. lib. i.
aceti parum

Ad eadem ualet ad quæ id quod proximè dictum eſt, ſed efficacius eſt.

Aut accipe farinę fœnu græci lib.s.
mellis optimi q.s.
aceti & olei roſac. } an. parum.

miſce fiat emplaſtrum s.a. partim retropellit, partim in ſumma trahit, ſimulq; mollit, & diſiijcit.

Aut ſume mucilaginis fœnu gręci
ſeminum lini } an. un.i.
olei ſeſamini q.s.

Miſce ad mellis conſiſtentiam, deinde illine, mollit, diſiicit, & quæ in neruis crasſiora concreuerunt, diſcutit.

Aut accipe farinæ ſeminum lini
hordei
florem chamomillæ
meliloti } an. un.i.
ſaluiæ
abſinthii
ſtœchadis } an unc.s.

Vini albi uinoſi q.s tritis terẽdis.a. fiat emplaſtrum, reſoluit, doloremq; mitigat, pręſertim ſi materia ſubeſt craſſa.

Aut florum camomil.
ſtœchados } an. unc.s.
hermodactylorum unc.i.

Olei

Olei chamomellini
uini uinoſi — an. un. ii.
mellis optimi

A

mucilaginis ſemiuũ
lini — an. unc. i.
fœnugræci
radicum altheæ

Miſce fiat emplaſtrum s. a. doloribus iunſturarum ſpeciatim auxiliatur.

Aut furfuris
horum chamomillę — an. partes ęquales

Cum ſapa,& uino dulci bulliant ad emplaſtri conſiſtentiam,modicè calefacit,ſiccat & extenuat,ſi multus calor urget,noxius eſt eius uſus,ſi mediocris anceps. si nullus aut exiguus,utilis.

B

Aut cape florum chamomillæ
meliloti
ſtœcados — an. ma.i.
ſeminum anethi
foliorum ſaluię
abſinthii

Bulliant in uino uinoſo albo,ſubinde ſpõgiis infuſis calide foueatur locus dolens,modi calefacit,diſcutit,& extenuat,ſed aliquantum aſtringit,& reprimit, ſi calor abſit, magis proficit.

Aut accipe foliorum maluę — m.i. s.
farinæ ſem.lini
fœnugræci — an. un.s.
olei chamomellini
liliorum alborum — an.dra. vi.
olei roſacei — un.iii.
mucilaginis altheæ — un.i.s.
farinæ hordei q.s.

Cum duobus uitellis ouorum fiat emplaſtrum s.a dolor cum calore ſit aut nõ ſi, prodeſſe poteſt.

Aut accipe ceræ albæ — un. iiii.
olei roſ. — un.x.

ſantalorum alborum
rubrorum
roſarum rub. — an. dra. ii.
myrrhæ
thuris
maſtiches
terebanthinę — un.ii.s.
camphoræ — dra.s

Miſce fiat unguentum, niſi calor cum dolore ſuperet,tutum eſt.

Aut accipe ſaluiæ
mentæ
roriſmarini — an. ma.i.
ſtœchados
yuæ
perforatę

Bulliant in uino albo uinoſo s.a. deinde colentur,huius colati.

Accipe — lib.i.
olei coſtini
liliorum alborum — an.un.iiii.
rutacei

Bulliant ad uini conſumptionem, poſt adde

galangæ
thuris — an. unc.s.
maſtiches
therebẽthinæ — un.ii.
ſtyracis calimithæ — unc.i.

Cerę modicum,miſce fiat unguentum liquidum.Id potiſſimum iuuat ſi cum doloribus tum ſcyrrhi,tum cruſtę ſint.

Aut ſume ſalis diſſoluti uino albo uinoſo dra. ii.
therebenthinę — un.iii.
olei communis — un.i.s.

Bulliant ad olei conſumptionem.

Aut accipe therebentinæ
chalbanes — an. partes ęquales.

C

Miſce ad unguenti conſiſtentiam, tum hoc,tum antedictum ſi cũ dolore calor aut inflammatio fuerit,noxium eſt,& magis hoc quàm illud.

Aut accipe olei ſeſamini
amigdal.dulcium — an.un.viii.
Pinguedinis anatis
anſeris — an. un. ij.
medullæ uaccinę
butyri — unc.iiij.
uitellos ouorum ſex
croci — ſcr.iiii.
ceræ q. s.

Fiat unguentum,id ferè omnibus doloribus conuenire putatur.

D

Aut ſume olei camomellini
anethini — an. unc.ii.
lilini
nardini

olei roſacei
ſamphuchini
unguenti agrippæ — an. dra.x.
dialtheæ
pinguedinis gallinæ
anſeris
anatis

Florum

Florum roriſmarini
camomellini — an. ma.i. E
meliloti
iuæ moſcatæ
calaminthæ
matricariæ — an. parum.
ſaluię
ſtœchados
ſchænanthi
ligni aloes — dr.iii.
radicum inulæ
ebuli — an. unc.i.s.
pinguedinis uitulinæ
uaccinæ — an. unc.iiii.
uermium terreſtrium uino lotorum — un.ii.s. F

Omnia cum uini albi uinoſi lib. i. Bulliāt uſque ad uini conſumptionem, & addita cera alba, fiat unguentum ſubliquidum adden do etiam ſtyracis liquidi dra. vi.

Sedat antiquum dolorem, præcipue podagricum, & articularem, & dorſalem.

Aut accipe olei communis dulcis. lib. i.s.
olei roſ. odorati
chamæmelini — an. libr.i.
olei de ſpica
uulpini
hyperici — an. un.ii. G
anethini — un.i.s.
Florum chamomillæ
rorismarini
foliorum abſinthii
matricariæ — an. ma.i.
calaminthæ
ſchœnanthi — ma.s.
ſeminum hyperici — ma.i.s.
Pinguedinis anatis
anſeris — an. unc.iii.
medullæ crurum uituli uaccæ — an. dra.x.
radicum inulæ
ebuli — an.un.iiii.
ranas uiuentes — nu.vii. H
uermium terreſtrium uino lotorum. — un.iiii.
uini albi uinoſi — lib.v.

Simul manere permittantur diem unum ac noctem, deinde lento igne bulliant ad uini conſumptionem, poſtea uehementer exprimantur, expreſſo adde therebēthinę unc. ii.s. croci ſcrop.ii. rurſusque leuiter bulliant, hinc liquor prodibit, qui non ſolum his doloribus, ſed articularibus & conuulſionibus mirifice confert, ſi huius unciis tribus cerę nouæ un.i.s. addideris, ceratum efficies his affectibus maxime idoneum, ad hos dolores multa alia inuenio, credo autem quo peiores ſunt minusq; facile diſcutiuntur, eo plura eſſe inuenta, quæ in perſonis uarie reſpon derunt.

Alii præcipiunt.

Accipe medullæ panis lactæ uaccino (ut in uſu eſt) maceratæ ſubinde expreſſæ. lib.s.
olei camomel.
roſacei — an. un. i.
pinguedinis gallinæ
anatis — an. unc.s.
croci — ſcro.s.

Componunt emplaſtrum s.a. id quod etiam podagræ non parum confert.

Aut ſeminum hyperici — m.ii.
florum roriſmarini — ma.i.
butyri recentis — lib.s.
olei roſacei
chamæmelini
anethini — an. un.ii.
uiolacei
hyperici
pinguedines uituli — un. iii.
medullæ cruris uaccini — un.ii.
olei amigd. dulcium — un.i.s.
pinguedinis anatis recentis
gallinæ
anſeris — an. un. i.s.
vermium terreſtrium uino lotorum. — un. iii.s.
vini albi uinoſi — lib.s.

Omnia ſimul coquunt ad uini conſumptionem, deinde colant, colato addunt, ceræ albę q. s. Hinc unguentum conſtruunt per molle, quod etiam conuulſoriis doloribus, eximiè prodeſt.

Aut foliorum maluæ
uiolarum
radicum altheæ — an. man.i.
foliorum eiuſdem
florum chamomilæ
meliloti
ſeminum anethi — an. ma.i.s.
radicum buglosſi
umbilici ueneris
parietariæ — an. ma. ii.

Coquantur in aqua communi, poſtea per incerniculum cribrentur, mox adde medullæ panis infuſę & nutritæ in eorundem decocto lib. i.

Olei

Olei chamomel.
roſacei — an. unc.ii, A
anethini
pinguedinis anatis
anſeris — an. un.ii.s.
galline
croci dra.i.
uitellos ouorum quatuor.

Miſce fiat emplaſtrum s.a. materiam reſoluendo dolorem mirabiliter ſedat.

Aut accipe prædicti decocti q.s.
farinæ hordei
furfuris ualde triti — an.lib.s.
farinæ fabarum
pinguedinis anatis
anſeris — an.un.s. B
gallinæ
olei anethini
amigdalarum dul. — an. un.i.s.
croci ſcro.i.

Miſce fiat emplaſtrum s.a. eaſdem fere uires priori habet.

Aut ſume florum meliloti
roſarum rubearum — an. unc.i.
ſtœchados
foliorum ſaluiæ — an. unc.s.
abſinthii
farinę ſeminum lini
fœnugræci — an. un.i.s. C
hordei

Cum uino albo dulci q.s. fiat emplaſtrum s.a. quod æque ferè ualebit atque id quod proximè dictum eſt, niſi aliquanto calidius eſſet, ubi minor calor minorque inflammatio ſubeſt, tutius eſt.

Aut ſucci radicum ebuli lib. i.
Pinguedinis gallinæ colatæ.
unc.viii.

Ad unguentum redigantur, quod præcipuè articulorum doloribus prodeſt.

Aut farinæ hordei
fabarum
furfuris ualde triti — an. libr.s.
florum chamæmeli ma.iii. D
ſapæ q.s.

Bulliant ac craſſeſcant.

Adde olei roſacei
camomellini — an. un. ii.
anethini
pinguedinis anatis un.i.s.

Et in fine uitellos trium ouorum, miſce fiat emplaſtrum, dolori cui uis ex commixta materia potisſimum auxiliatur.

Aut accipe, butyri ſine ſale lib.i.
olei uiolacei li.s.
pinguedinis anatis
gallinæ
anſeris — an. un. i.
medullæ bubulæ recentis
ceræ q.s.

Miſce fiat unguentum, Quod etiam peculiariter doloribus matricis, & neruolorum locorum ſuccurrere ſolet.

Aut accipe unguenti
marciati
agrippæ — an. un.i.
olei laurini
moſchati, muſcellinum uocant. un.s.
olei de ben, balainum dicunt
olei nardini — an.unc.i.s.
cerę q.s.

Fiat unguentum, quod pręterea neruis non minus opitulatur, quàm aliis dolentibus corporis partibus, quid dixi non minus, immo magis.

Quum medicamenta quę anodyna dicebantur, tum ſimplicia tum mixta propoſuerim. Narcotyca uero ſimplicia ſolum. Iã ea quæ mixta ſunt proponam. Hæc multa ſunt. ſed paucis contentus ero, quoniam unicuique licet eadem uariè miſcere, & multiplicẽ eorundem materiam eſtendere, expeditum igitur erit.

Oleum ex floribus papaueris
ex hyoſciamo
mandragoratum
oleum, in quo uiua torpedo bullierit.
unguentum populeum

Aut accipe radicis lilii
ſeminum hyoſciami — an. dra.iii.
ceruſſæ un.i.
medullæ cerui
uituli — an. unc. ii.
olei antiqui, & ceræ q.s.

Fiat unguentum, quod ut leuisſimum eſt ad ſtupefaciendum, ita tutisſimum, cui tamen ſi opii dram.ii. admiſcueris, ſatis efficax reddes.

Aut impone folia papaueris albi, ex oleo roſaceo, aut nympheato, aut uiolaceo emplaſtri modo, quod tutum erit, & leue.

Item folia mandragoræ emplaſtri modo quod efficacius eget.

Item folia hyoſciami cum alquanto florũ chamęmeli puluere, & aliquo ex dictis oleis.

Aut phylonium perſicum illine.

Item recens, tum mitridatium, tum theriacam.

Denique

Denique opium lacte ouillo, aut mulie-bri liquefactum.

Aut accipe unguenti roſ.
meſuæ
populei
de tutia — an. unc. s.
lythargiri argentei
acatię — an. dram. i.
ſucci ſolatri q.s.

Miſce in mortario plumbeo diligenter, confert etiam ubi cum ulceribus dolores fiunt.

Aut accipe cærati roſ.	un.iii.
opii	dra.i.
caſtorei	ſcr.ij.

Miſce.

Item unguenti roſ.	un.i.
therebenthinę	un.s.
opii	ſcrop.i.
croci	grana.iiii.

Miſce.

Aut accipe dialtheæ	un.ii.
chalbanes	un.s.
opii	ſcro. ii.
croci	gr.vi.

Miſce, id grauiſſimis plerisq; doloribus ſingulari ope ſuccurrit.

De localibus remedijs ad ulcera faucium inueterata, & quaedam de fiſtulis.

Cap. XI.

SED quum propoſuerim topica præſidia quæ doloribus ferè omnibus communia eſſe conſueuerunt, ad ea quoque tranſibo, quæ aliis affectibus, quos paulo ſuperius poſtremos appellauimus, prodeſſe putantur. Exorſus a faucium ulceribus inueteratis, de recentibus enim ſatis ſupra dictum eſt. Sed ſi prius quædam in uniuerſum, tum de his, tum de illis ulceribus admonuerim. Interdum enim accidit, ut totius morbi gallici (quemadmodum ante diximus) abſoluta cu ratione, nihil minus pars aliqua relinquatur affecta, in quo caſu maximè omnium noſſe oportet, utrum illa curari debeat nec ne, diſcernere uerò quæ curationem recipit, ab ea quæ non recipit, nemo ſcire poteſt, niſi tempore, & experimento. Ergo ubi primum id uitium notatum eſt, imponi debent medicamenta, quæ dicemus, ſi prompte leuatur malum, minuuntur que eius malignitatis indicia, procedere curatio poteſt, ſi uel protinus uel paulo poſt irritatum eſt, ſcire licet aut immedicabile eſſe aut medicari non debere remouendaque ſunt omnia acria, omniaque uehementia, uel hæc leniter admodum admouenda; Quum interim plerique nulla ui quæ tollere id malum poſſet adhibita, ſed leuibus tantum medicamentis, quæ quaſi blã-

E diantur impoſitis, quominus ad ultimam ſenectutem perueniant, non prohibentur. Quippe ulcere perpetuò hiante, uirus omne putredinis uitiatę per ipſum expurgatur, impediturque quominus interiora labe rurſum afficiat, ſiquidem plurimi dum ipſum omnino ſummouere uoluerunt, eodem ſublato uel in morbum aliquem lethalem, uel in gallicum priori longe peiorem inciderunt; Itaque ulcera in faucibus relicta ſi curationi facile obediant, curare oportet, (ſignũ eſt enim intus graue malum non ineſſe) ſin irritãtur & quò maior uis adhibetur, eo magis, tum quieſcere, ſed tantiſper ea leniter

F tractare, dum ne ſæuiora fiant agere ualeamus. Quidam igitur a leuisſimis inchoandum iubent, deinde ſenſim ad ualidiora trãſeundum. Verum id per initia quidem, & antequam curatio per decocta guayaci aut ſarzęparillæ aut unguenta ex hydrargyro, aut alia huiuſmodi facta ſit, tentare conducit, ſed poſtea ubi malum penitus inſedit, ſemper inutile, ſæpe noxium eſſe conſueuit. id genus multa paulo ſupra recenſuimus, nunc quia malum partem ipſam priuatim obſedit, neque communibus auxiliis ceſſit, ſalubrius eſt uti eo, quod habet alicuius ex antedictis gargariſmatibus lib.i.s. Vnguenti apoſtolorum un.i. aut unguenti ægyptiaci

G un.s. & ſubinde æger gargarizet, ſed quoniã mordicat, & exurit, ſtatim lac gargarizare confert, aut oleo amigdalarum dulcium partes feruentes inungere.

Aut accipe ſeminum lactucę
endiuię
portulacæ — an. unc. s.
Aquę plantaginis — lib.i.

Bulliant s.a. poſtea gargarizet æger, feruorem enim dictum lenit.

Si hæc non iuuant, neque malum exacerbant, expedit ſpecillo inuoluto, lana aut goſſipio, aut ſpongia deinde aqua ardenti infuſo ulcera tangere quotidie, bis, hoc eſt mane

H & ſero, pituitoſis hoc plurimum prodeſt.

Aut huius loco chalcanti, hoc eſt uitrioli oleum uſurpa.

Item oleum tartari, ſulphuris, aut aquam aurum ab argento ſeparantem.

Mixturæ etiam quędam, quas capite de faciei & capitis ulceribus narrauimus, idem pręſtant, breuitatis cauſa hic ſilentio prætermittimus.

Aut accipe aquę aurum ab argento ſecernentis un.ii.

Aquæ

Aquæ roſaceę } an. dra.iii.
hyoſciami
Miſce,tangatur locus ut dixi. A
Aut accipe aquę ſaponi unc.ii.
uitrioli Romani un.s.
ſalis ammoniaci dra.i.
Miſce & ſimiliter utere, carnem cõſumit ulcera mundat puſtulas uerrucoſas ex gallica lue non minus amouet.
Aut cape aluminis rochæ un.s.
ſacchari electi dra.ii.
uiridis æris ſcro.i.
Aquæ plantaginis } an.un.iiii.
roſarum.
Bulliant ad tertię partis conſumptionem ſubinde cola,& utere.
Aliqui id uariant hunc in modum.
Accipe aluminis rochę dram.ii.
ſacchari electi dram.i.
uiridis æris ſcrop. s.
aquę plantag. } an. un. ii.
roſaceæ
Coquunt ad tertiæ partis conſumptionẽ, poſtea utuntur.
Aut ſume aquæ qua aurum ab argento ſeparatur unc.i.
aquæ roſaceæ unc. iii.
Miſce,& tange ulcera,ut ante diximus.
Hæc aqua uehementior eſt quàm proximè ſcripta,præterquàm enim quod exiccat, ſerpere ulcus prohibet,& fluxionem reprimit.
Aut cape ſublimati dram.s.
camphoræ ſcr.ii.
opii ſcro.i.
aquæ roſaceæ } an. un. iii.
plantaginis
ſacchari unc.s.
Miſce,hæc mitior his eſt,& tutior.
Aut accipe ſucci limonum } an. un.i.
aquæ plantaginis
ſolani
tartari ex uino rubro } an. dra. i.
maſtiches
thuris
ſublimati grana.iii.
Miſce,deinde goſſipio infuſo tange ulcera,neque ſolum his id confert,ſed & ſcabiei faciei,& furunculis, ut paulo etiam ſuperius docuimus.

Aut ſume lactis tithymali quem paraliũ uocant unc.i.
aquæ roſaceæ unc.ii.
Aut ſublimati granum I.
aluminis rochæ dra.s.
Aquæ communis ui c.vi.
Id leuiſſimum eſt.
Aut aquæ fontis lib.iii.in hac laminas æneas candentes,quatuor,aut quinque pluſquam decies extingue; deinde ſume huius aquæ lib.i.
Aquæ plantaginis } an. un.iii.
roſaceæ
ſublimati dra.iii.
ſacchari optimi un.s.
Bulliant quo ad dimidium aquarum conſumatur,clarificetur(ut dicunt)oui albumine,poſtea ſimiliter utere. Hanc aquam non ſolum adhæc ulcera,ſed ferè ad omnia alia, & ſiccanda conſolidãda,mirabilem eſſe prædicant, Quin etiam pus atque oſſa putrida extrahere, ſimulque carnem aggenerare. B
Hæc,& huiuſmodi ſunt quibus tum ad ulcera gutturis,oriſque,tum ani & uuluæ contumacia(ut monuimus)uti licet.
Ad fiſtulas accedamus,de quibus id ſolum nunc dixerim,magis expedire præſertim, ſi in ano,aut uulua fuerint,neq; magnam moleſtiam afferant eas non curare quam curare,quippe non curatæ uniuerſo morbi gallici uitio apertum exitum ſeruant,ita ut intus contaminare non poſſit, curatæ uero contraria faciunt, ſed ſi ualde moleſtæ ſunt, tunc ad ea præſidia quæ ab aliis paſſim tradita ſunt,recurrendum. C

De gonorrhea contumaci. Cap. XII.

His ita ſe habentibus, ordo ipſe rerum quas proxime propoſuimus commonet, ut ad gonorrheam diuturnam, & aliis curationibus rebellem tranſeamus,Hęc igitur ſi uires imbecilles non reddit, ſi corpus eodem habitu eſſe ſinit, quo antequam oriretur, erat, ipſi naturæ relinquendą eſt, ſæpe enim hac exiſtente, reliquum corpus ab interna gallici morbi labe uindicari conſueuit, At ſi ualde moleſta eſt, utpote quę tum corpus extenuet, tum colore malo & δυσουρίᾳ. mingendi difficultate afficiat.periculumq; ſit ne interpoſito ſpatio tabe hominem conſumat,nõ relinqui,ſed curari debet.Itaq; poſtquã neque medicamentis aluum ducentibus,obediuit, neque per cutim,neque per alias corporis partes euacuantibus,neque item communiter alterantibus, ſed andem firma pertinacia, infeſta etiam admoto guayaci decocto,aut ſarzæ parillę,aut unguento ex hydrargyro,& hmõi adhuc reſtiti,aliis ingeniis,aliiſq; modis in- D

ſiſtendum, quibus hanc eãdem ſummouere poſſimus, ſanè hic affectus bifariam quod ad præſens negotium attinet, cõtingit, aut enim E ſemine uitiato, & partibus calida intemperie male affectis gignitur, aut omni uitio ſeminis amoto, & partibus omnibus præter glandulas, quæ ΠΑΡΑΣΤΑΤΑΙ dicuntur ad integritatem redactis, nihilominus perſeuerat, tanquam ſemen per ulcera quæ in his glandulis adhuc aperta manent non exire non posſit. Vtriuſque communia ſigna, ſunt, liquefactio, extenuatio, mingendi difficultas, circa glandem, aut dolor, aut ardor propria uero, illius quidem lumborum calor, dolorue ſemper, teſtium ſæpe, perinęi, & reliqui corporis aliquando, ſed huius con F tra, calor enim dolorue, nec in lumbis nec in teſtibus, nec in pœne, nec reliquis partibus, niſi forte in perinæo ſentitur. Vterque difficulter quidem curatur, ſed ille ad alterum comparatus, difficilius, hic facilius. In illo igitur tot ferè curandi indicationes erunt, quot cum eo ſunt præter naturam affectiones, hæ uero ſunt dolor calorue, liquefactio, extenuatio, mingendi difficultas, in hoc autem & ſi conuenit occurrere calori aut dolori, qui circa pęrineum, & liquefactioni, & extenuationi, & urinæ difficultati, potisſima tamen curationis indicatio eſt, ulcera ipſa in paraſtatis ſanare, ſed ne curandi modus ordoue confundatur, imprimis communes curandi indicationes, deinde pro- G prias exequamur. Modo antea quoque monuerimus, & ſi multa quæ tum pro uictus ratione in guayaci uſu, tum pro gallicæ labis curatione prohibebamus, nunc facienda eſſe conſulimus, id tamen haud fieri, ut prius inſtitutum euertere uelimus, ſed poſtquam omnia rite adhibita penitus non conculerunt quum lues gallica ferè quidem euicta quippiam tamen in parte aliqua malum relinquerit, ut huic malo ſuccurrere ualeamus, quaſi ſolutis habenis, quæ nos ad infimam putredinem perpetuo reſpiciendam retrahebant, alio tanquam deſperata priore curandi uia, animum uertere tentemus, obla- H to igitur corpore, quod per maiora remedia, quæ ante retulimus expurgatum ſit, & ut ſic dicam expiatum, atque ſuppoſitis his quæ de gonorrhęa morbum gallicum antecedente proxime monuimus, primum omnium oportebit calorem temperare, dolorem lænire, liquefactionem ſiſtere, extenuationi ad auctum opponere, urinæ difficultati, facilitatem, ſed rurſum aluum crebro ducere, aut urinam prouocare, ut huc fluxus omnis deriuetur, inutile nunc eſt, tum quia his ingeniis alias non obediuit, tum quia hæc materiam huiuſmodi ad locum affectum ſæpius mouent, quam alio diuertant, atque ut id ſæpe fruſtra, quandoque perperam fit, ita ultra dies quadraginta, ſi malum id per has indicationes non tollatur, ſcire licet pesſimum eſſe, & niſi aliquo longe deteriori ſecuto curatum ui non poſſe. Itaq; calorem temperabunt, iuxta atq; dolorem lenient tum ea quæ intrinſecus ſumũtur, ut lactuca, borrago, cicerbita, portulaca, cichoracea omnia, rumices omnes, lac humanum aſininum, caprinum, cucumis, pepo, cucurbita, ptiſana hordeacea, milium, aquæ potus, caro hædina, uitulina, gallinacea iunior, tum ea quæ lumbis extrinſecus adhibentur, uidelicet aqua roſacea, oleum roſaceum uiolaceum, nenupharinum, unguentũ roſaceũ, uiolaceum. Infrigidans galeni, ſolanũ hyoſciamus, vnguentum ceruſæ: Plumbi lamina perforata lumbis adhęrens, acetum aqua dilutum, ſiſtent liquefactionem, tum hæc eadẽ quia refrigerant, tum quę incraſſant, & cogunt, ſiſtent item ſimul, ac extenuationem prohibebunt, quę tanquam a corporis centro ad ambitum attrahunt, & carnem modo quodam tumefaciunt, incraſſant coguntque, lac præcipue caprinum, oua recentia cum albumine, far, oriza, paſtilli ex hordeacea, triticeaue farina, lagana ad cutim atque ad corporis ambitum trahunt, frequentes moderatæque frictiones, Balnea dulcis aquæ, cucurbitulæ exiguæ, cornetulas uocant, complures toti corpori, præter quam uentri, ante cibum ſtatim admotæ, & itatim amotæ, Dropaces per lintea diuiſi, & æq; atq; cucurbitulę appoſiti, ſed raſo prius toto corpore ſi pili impediant, deinde hora uel dimidia, uel paulo citius tardiusue permiſſi inhærere, mox ui quadam exerpti, ut hinc tumefactæ carnes ſuccum copioſiorem ex uenis trahant uenæ ſubinde inanitæ a locis ubi liquefactio gignitur. facile uero reddetur urina ſi ulcera, quæ gonorrhoeam hãc in uirga ſequuntur, curemus, ſanè curabimus, quia interdum ulceribus auctis ceu extuberantibus urina ſubito ſupprimitur, ſi aquæ ſubito, ſed ſine acrimonia (quoniam ueſica acria non tolerat), corrodunt uel extuberationem reprimunt, adhibere nouerimus, deinde ſi tempus, & ſpatium detur, ulcera ipſa ſenſim, ſine moleſtia detergere, ſiccare, & ad cicatricem deducere. Hæc in quacunque huiuſmodi gonorrhea perpetua ſunt, nunc ad ſingularia deſcendam, ut curandi ratione per hæc inuenta, qualis curatio deinde ſit, reipſa uideatur. Igitur ſi cui lac familiare eſt, hic mane quatuor quinqueue horis ante prãdiũ ſumat: lactis caprini

illico

illico mulcti unc.v. plus minusue, lumbos manu ſua ex aqua roſacea, aut aceto aqua multa diluto, quotidie bis terue irriget, Aeſtate quidem frigida, hyeme autem tepida, ſic etiam teſtes, & alias uicinas partes, ſi calor obſideat, mox hora una ante prandium, aut cenam uocatæ cornetulæ (ut dictum eſt) admoueantur, ſubinde amoueantur, aut harum loco dropaces qualis eſt.

Accipe nuncupatæ picæ grecæ. lib.iii.
reſinæ unc.iii. plus minusue.
Miſce ad cerati conſiſtentiam, & utere.

Aut ſume ceræ lib.i.
picis aridę
brutiæ
pityinę
frictæ } an. lib.i.s.

Miſce, paratur dropax aliis quoque adiunctis, tum ualde calefacientibus, tum exurentibus, utputa euphorbio, piretro, ſulphure, ſinapi, cantharide. Sed hi duo ſunt noſtro negotio magis opportuni, ſi quis cucurbitulas dropacesq; non admiſerit in balneum dulcis aquæ tepidum, niſi frigus, impediat ducatur, ibi horam aut ſemihoram moretur quoad caro tumeſcere cœperit, id ubi apparuerit, tunc ſtatim ne deinde caro concidat, è balneo recedendū. Poſtquam hæc facta ſunt, tantiſper differre cibum potumq; oportet, dum calor ſpiritusue uter concitatus eſt, cōquieſcat, tum ex his propoſuimus, aut ſimilibus, aliquid comedendum, bibendaque aqua, ſi uentriculus patitur, ſin minus uinum pauciferum, uel quàm maximè dilutum. ſed tantum prandio ſubtrahendum, quantum ex lacte adiicitur, Interim uitare oportet cruditates, omnia inflantia; omnia acria, nihil ex his aſſumere, quæ cum aromatibus, aut multo ſale condiuntur, non ſpectare, neque legere ea quæ rei uenereæ uſum in memoriam reuocare poſſunt, non ſupinum obdormire, ſæpius quieſcere, quàm moueri, hoc autem pacto ad quadrageſimum uſque diem, niſi antea ceſſarit procedere, modo tamen conferat, facileque feratur. Sed eos in hoc caſu imitari non decet, qui adeo cemmendant, rutam, mentam, calaminthem, nepitam, polium, matriſlyluæ, periclymenon uocant, tum ſemen, tum folia, anethum, ſemen ſtaphiſagriæ, uocatas cubebas, caſeum ſalitum ueterem unà cum ſapa, ſuccum petroſelini cum nuce muſchata, & oui albumine; Catapotia ex cāphora cum cinnamomo, quę alias ualde prodeſſe ſolent, ut etiam thuris maſculi grana iii. aut iiii. cum ouis recētibus duobus aut granum unum ſumptum, mane & ſero ante cibum, tribus diebus aut quinque, aut aloes dram.s. cum ouo per dies uiginti, & multa huiuſmodi, ſiue mandantur, ſiue cum aliquibus liquoribus bibantur. Hæc enim extenuatum corpus multò plus ſiccant, & in tabem magis procliue reddunt. Verum hi negligendi non ſunt, qui pro aqua communi, aquam in qua ferrum ſæpius extinctum ſit, prębent, qui decoctum radicis halicacabi, ex communi aqua aut decoctum lentis, aut ſeminum lactucæ, aut portulacæ, aut canabis, aut Violæ, aut nymphϾ, aut gallæ immaturæ, aut ſalicis, uel florum tum ſalicis tum populi, qui limonis, aut meli punici ſuccum unà cum Iulep roſaceo, & aqua prout moris eſt commiſtum, qui charabæ ſuccum, padanum uocant, cum aliquo ex dictis liquoribus ſcrop.ii. propinant, qui raſurę eboris dram.i. cum ouo recenti, aut tantundem mandibulæ inferioris, expiſce lupo in puluerem redactæ, qui ex floribus uocatæ primulæ ueris cum ſaccharo mixturam conficiunt, deinde pluribus diebus unc.i. plus minusue ieiuno prębent, aut albumen oui, recens cum aqua roſacea ſeptem diebus, qui fruſta panis albi in oui albumine primum undique madefaciunt, deinde ſiccant, mox in puluerem redigunt, poſtea huius unc. ſemis plus minusue cum modico ſaccharo, & iure gallinæ duobus menſibus in aurora potui dant, qui cortices ouorum ſimul, & corallia rubra æquali portione accipiunt, mox cum aqua roſacea ſuper lapide porphiride diligenter atterunt, deinde huiuſce pulueris dra.i.

puluēris iuli, ideſt lanuginis coryli
thuris
ſpecierum diadragan thi frigidi } an. dra.s.

olei amigdalarū dulcium recentium
butyri recētis utriuſque loti cum aqua roſacea } an. unc.i.

ſacchari q.s.

Poſtea uocatam ſaoneam mediocris conſiſtentiæ s.a. conficiunt, & ex hac unc. s. plus minusue compluribus diebus ieiuno exhibent, qui etiam ter aut quinquies per interualla tamen floris casſiæ un.i.

Elect. diaſebeſten conciliatoris dr.i.

Pulueris corallio-
rum rub.
terræ armeniæ orien-
talis } an.ſcrop.i.
corticum ouorum

Miſcent,& boli,prout in uſu eſt, ieiunanti præbent . qui pulueris uiolarum albarum ſcrop.i.

Cum ouo nouem aut undecim diebus, qui pulueris ex interiore cortice iuglandis, qui crucis figuram emulatur ſcrop. s. cum ouo uiginti , aut quadraginta diebus.

Qui terebenthinæ,cum aqua roſ.lotæ un. i s.bis terue perinterualla tamen, id enim aliquibus ferè ſtatim gonorrhoeam coercuit.

Qui pulueris foliorum mori ſcrop.i.
aut chriſtalli ſubtilisſime triti.
dram.i.
cum aquę plantaginis un.iii.s.
& ſacchari unc.s.

Pluribus diebus ieiuno propinant, qui lactis ouini un.iiii.

Pilorum leporis uſtorum diligēter ſubinde tritorum dram.ii.

Mane & ueſperi duabus horis ante cibum per aliquot dies porrigunt.

Qui ſuccum uocati limonis ad un.vi. ieiuno uentriculo ſemel & ad ſummum ter præbent,quam primum enim gonorrheam omnem extingui dicunt.

Quidam uero hæc adminiſtrant, utputa.
farinæ fabarum libr.ii.
olei nymphæati parum.
aquæ communis q. s.

Emplaſtri modo teſtibus imponunt,præſertim ubi iunior fuerit æger.

Aut cicutam una cum ſemine, emplaſtri modo.

Aut hyoſciami ſucco pudenda,teſtes lumbosq; illinunt.

Aut annulum ex ferro quoquis occiſus fuerit conſtructum,ęgrotantis digito immittunt,diuque ferre iubent, quod ſe quoque ſæpius expertos eſſe iurant,ſed id niſi ueneris cogitatio ſeminis fluorem moueat, ridiculum eſt, quippe æger annulum crebro inſpiciens, occiſi hominis recordatione ſæpe terretur, & ſubinde ueneris obliuiſcitur.

Aut pudenda & teſtes inungunt,unguento quod hunc in modum conſtruunt.

Accipiunt enim ſem.hyo-
ſcyami
mandragoræ } an. un. i.s.

opii ſcro.i.s.
olei de papauere q.s.

E Coquunt s. a. in duplici uaſe,deinde colant colato ceram miſcent q.s.poſtea hoc & pudenda & teſtes inungunt.

Aut ſantalorum alborum & rubeorum.
an.ſcrop.i.
foliorum mentæ
florum uiolarum } an. unc.s.
thuris
maſtiches } an. unc.i.
ſucci plantaginis
uini optimi } an.un.viiij.

Subinde miſcent,mox lintheis infuſis, ac ſemi frigidis, lumbos teſtes, & alias uicinas partes illinunt.

F Aut ſumunt farinæ glandium lib.s.
aceti parum.
Albumina ouorum tria,aut quatuor excipiunt ſtupa, & prædictis locis imponunt.

Aut fuliginem cum aceto emplaſtri modo ad has partes.

Aut unguenti roſacei
refrigerantis gale-
ni } an. unc.i.
olei uiolacei un.s.
pulueris roſarum ru-
bearum
ſantalorum citrino-
rum
G ſpodii } an. dra.i.
camphorę gra.v.
aceti roſ.parum

Miſcent,& adhibent ſimiliter.

Aut terræ armeniæ
ſigillatę
ſanguinis Draconis
coralliorũ rubeorũ
roſarum rubearum
electri
ſpodii
ſantali citrini } an. dra.ii.
acatiæ
thuris
maſtiches } an. unc. s.
H picis naualis
colophoniæ } an. un.i.s.
terebenthinę
ceræ } an.unc.i.
rob.myrthini un.ii.

Emplaſtri modo his locis imponunt, ſed his niſi calor inſignis inſit facile prodeſſe poteſt; Aut gummi tragacanthæ diſſoluti, in aqua roſacea q. s. poſtea ducti in mortario plumbeo s.a donec ad unguenti conſiſtentiam coeat, interim lactis muliebris

aliquantulum

aliqu antulum addēdo,mox inungere lumbos,& perineum & teſtes.

Præſtantiſsimum eſt ut id quidam expertus affirmat.

Quidam uiridem mentam quo minus calefaciat, ſiccetque cum aceto comedendam urbent.

Item herbam quæ in hætruria preſura dicitur,cardui ſpeciem eſſe putant.

Aut ſolanum.id enim,ut ex authore dedicta frigefacit, & ſemen in ſomnis effundere non permittit,ita tum in ſomno tum in uigilia illud retinebit.

Item accipiunt ſeminum ſalicis dr.vii.
calaminthæ dr.vi.
ſem.uiticis alb. dra.v.
rutæ dra.iiii.
ſem cicutæ dram.ii.

cum aqua roſacea in paſtillos digeruut, deinde ex his dram.s.plus minusue cum poſcæ unc.iiii.quatuor horis aut quinque ante prandium ſingulis diebus, ad uigeſimum uſque propinant.

Aut ſem.portulacæ dra.i.
mentæ ſiccæ } an. dr. s.
coriandrorum præparatorum }
raſuræ eboris } an.ſcrop.i.
ſem. agni caſti }
aquæ plantaginis un.viii.

Coquunt s. a. poſtea uehementer exprimunt, expreſſo addunt ſyrupi de menta un. i. s. peinde (ut proxime dictum eſt) propinant.

Aut ſem.lactucę dr.iii.s.
agni caſti dr.i.
rutæ dra.s.

Terunt cum aceto,ſubinde ſacchari roſacei un.i.s.admiſcent,ex hac mixtura un. s. ieiuno ſimiliter præbent.

Aut balauſtiorum } an. dram.iii.
ſeme.portulacę }
anethi } an. dram.ii.
rutæ }
arnogloſsi }

Hęc omnia in puluerem redigunt, poſtea ex hoc accipiunt. dra. s.

ſyr.myrthini unc.i.
aquæ rutæ un.iii.s.

Deinde ſimul miſcent, & uiginti diebus in aurora loco antedictorum præbent.

Quidam magnopere commendant.

A radicum ireos }
foliorum mētæ }
calaminthes }
ſiſymbrii }
lapidis hæmatiti } an. ſcrop.i.
ſem. portulacæ }
agni caſti }
ſacchari candi roſacei. un.iii.s

Conficiunt puluerem,ex hoc dram.i. itidem porrigunt. At licet incraſſet,quia tamē nimis ſiccat,ſuſpicione non caret.

B Hactenus communiter quidem de utraq; gonorrhea, quæ morbum gallicum ſequitur, ſed precipue, & propriè de altera eius ſpecie,quæ curationi contumax eſt. de altera uero quæ non adeo reluctatur, quia curatis ulceribus glandulas paraſtatas exercentibus ſummouetur,ubi ſequenti capite de his prout mingendi difficultatem creant, ſcribetur,dixiſſe ſat erit.

De mingendi difficultate ex ulceribus, & carunculis natis circa ueſicae oſculum,& uirgae canalem,& de urinae ſuppreſsione. Cap. XIII.

C SVMMOTA ergo gonorrhea,quæ morbum gallicum ſequitur, non difficile eſt mingendi difficultatem curare,quæ ab ulceribus tum in collo ueſicę,tum in canali uirgę, propter gonorrheam primum obortis creatur, ſed quoniam hęc ſemper cum ardore eſt, non nunquam uero cum urinæ ſuppreſsione; de utriſque quidem agendum, ſed primum de urinę ſuppreſsione, quoniā id malum, & grauius eſt, & eius curatio alterius docet curationem. Interim antea ſcire uolo, in huiuſmodi curationibus, maxime fugienda eſſe tum medicamenta ualde acria, tum ea quæ dolorem uehementer mouent,ſiquidem ut prognoſt. 2 Hipp.ueſicæ dolores ualidam necandi uim obtinent, & ut cel.lib.7.cap.26.lęſa ueſica,neruorum
D diſtentiones cum periculo mortis excitat, neque modice acria corrodentiaue diu perferenda eſſe, longo enim continuoue horum uſu ueſica læditur,excitatque inflammationes mortiferas, adeo ut quidam interea dum curarentur,quum veſica nimis diu continenter pateretur,paulo poſt è uita diſceſſerint.

Vrina igitur non redditur quod ad præſens negotium attinet, aut quia eius itineri ſordities aliqua ulcerū intus ſe oppiſuit, aut

quia horum carunculæ intus auctæ uiam illi obſtergunt,utrunque ſæpe uſu uenire ſolet,nam quemadmodum ex bono ſanguine caro inculpata gignitur, ſic ex ſuccis ulcerũ uitioſis,aut aliquid in globuli modum naſcitur, aut ſpongioſa quædam caro creſcit, & meatum urinæ opplet. Commune utrique eſt tum foris aut emplaſtri aut illitus modo, tum intus per os, ut quibuſdam placet, aut per oricularium clyſterem, id quod mingendi uiam intercludit,quoad fieri poteſt laxare, leniter abſtergere , expurgare, & dolorem ſi quis eſt urgens,mitigare. Profecto autem interea dum urina retinetur, eã quæ urinam mouent,propinare,ualde periculoſum eſt, metus eſt enim ne quo magis mouent,eo magis inculcent,obſtruãtq;,mingendi uiam ſubinde ueſicam multo citius diſtendant,& dolores uehementisſimos excitent.

Nihilominus tamen quoniam aliqui non obſcuræ famæ ita faciendum iubent, committendum non eſt quo minus hic quędam ab eiſdem inuenta ſubſcribamus.Propinant igitur ad id quod uirgæ canalem inter ſæpit, expurgandum,deſtillatitii ex corticibus fabarum lib.s.Aut deſtillatii ex pulpa,& cortice limonum , aurancioruműue tantumdem, aut deſtillatitii ex floribus ſambuci, deſtillatitii ex ſiliquis,carobas uulgus uocat libr.s. Aut uulpini ſanguinis recentis,& adhuc calentis mactata uulpe lib.s.

G Aut leporis combuſti dra.i.
aquæ cetrach un.iiii.

Aut ſtercoris palumbini albi. dram.i.
uini albi unc.v.

Aut pulueris mandibulę inferioris piſcis lupi dra.i.
aquæ graminis un.v.

Aut ſtercoris columbini terreſtris non albi dram.i.
vrinæ pueri lib.s.

Aut armoraciæ decocti,aut ciceꝛum nigrorum decocti lib.s

aut lumbricorum terreſtrium exiccatorum pulueris dram.i.
decocti ex anetho lib.s. H

Aut foliorum urticæ, maluæ } an. manip.i.
radicum petroſelini un.s.
cinnamomi ſcro.s.
aquæ communis q.s.

Coquunt s.a.deinde huius decocti libr.s. præbent, triduo aut quatriduo, aut iuſculi gallinæ caſtratiue , in quo folia maluæ elixa fuerint lib.s.

E butyri unc.s.

Hoc auxilium tutius eſt, quàm antedicta ſicut etiam terebenthinæ , cum albumine oui, ſenſim adeo diligenter agitatæ, ut uelut oleum bibi poſſit unc.ii. denique omnia, quibus ad lapidem frangendum ad urinamque ducendam utuntur, huc uertunt, & ſimiliter propinant ieiunis , nunc ſemel, nunc ſæpius,quæ cum innumera ferè ſint,ne legentem tædio afficeremus, de induſtria prætermiſsimus,ſed ſi talibus utendum eſt nullum præſtantius(ut opinor) eſt quàm id quod nos primo quidem ad lapidem atterendum, deinde uerò ad urinam
F prouocandam inuenimus,habet autem hũc in modum.

Sume argenti uiui diligẽter extincti,(alio qui ducit aluum,& ad urinę uias minimè fertur)dram.ii.

Terebenthinæ in aqua maluæ coctę unc. i. Miſce deinde ex hoc ſcrop.i. & mane, & ueſperi deuorandum ante cibum præbe. Non leuiter etiam prodeſt uermes multipedas, ὄνους græci uocant, uino albo incoquere , deinde huius decocti libr. s. accipere, atque addere puluerẽ aliorum id genus uermium dram.i.mox ieiuno in potu dare. Nos enim haud rarò experti ſumus. Sed his omiſsis ſcire licet, quod eorum quæ laxare,abſtergere, & dolorem mitigare queunt non exigua ſylua eſt in his quę ad pœnis ulcera laxanda,& abſtergenda, & ad gonorrhoeam curandam,& ad dolores leniendos ante docuimus.Priuatim uerò dolorem mitigabit ex hyoſcyami ſemine,& oui albumine cum modico aceto emplaſtrum pectini, & renibus appoſitum.Præterea quidam ſumunt,foliorum maluæ man.i.

Radicum althee, apii, fœniculi } an. unc. iii.

ſeminum lini, fœnugreci } an. unc.i.

florum chamæmeli, meliloti, pulegii, origani } an. pug.i.

caricarum ping. unc.i.s.

Coquunt

Coquunt omnia ſimul in aqua communis ad radicum uſque diſſolutionem, deinde pectini perinæo, & pudendis fomenti modo tum per ſe, tum per ſpongiam adhibent. Hæc laxant,abſtergunt,iuxta ac aſperiunt,ſoluque ſuo dolorem leniunt.

Aut accipe unguenti
Dialtheæ
agrippe an.unc.i.
œſypi
butyri
olei amigd.dul.
liliorum alb. an.unc.ii.
chamhemęlini
ammoniaci unc.i.s.
ſucci apii
chamę aſtes an.unc.iii.
mucilaginis altheæ
fœnugręci an.unc.ii.

Feruent ſimul uſque ad ſuccorum conſūptionem,poſtea pinguitudo excolata in unguentū cogatur,addito ceræ momento,quo deinde antedictæ partes illinantur, mox faſciis cum lana ſuccida amiciantur,eaſdem cū prędicto facultates habet ſed longe ualidiores.

Aut foliorum porri ſiccatorum m.iii.
helines,parietariam dicunt, m.i.s.
mellis & uini albi an.q.s.emplaſtri mō.
aut radicum altheæ unc.iiii.
radicum raphani lib.s.
foliorum caulium
parietariæ an.m.i.
fœniculi marini crithmum eſſe uolunt an.m.s.
olei anethini
chamhęmelini
pinguedinis cuniculi an.unc.ii.
butyri unc.iii.
farinæ cicerum
fœnugręci an.q.s.

Fiat emplaſtrum s.a.quo ſimiliter utendū eſt,id pręſtantisſimum urinæ mouende prædicant.

Aut balneum adhibeatur, quod habet.
radicum altheæ
raphani an.lib.i.
radicum bruſci
petroſeni
aſparagi an.m.s.
cumini
fœniculi dul.
ameos. an.unc.i.
mellis lib.i.&.s.
A ſeminis lini an.unc.iii.
fœnugræci
ſem.anethi
florū chamhæmeli an.m.i.
meliloti
foliorum marrubii
parietarię
caulium nigrorum an.m.i.s.
Vini albi optimi lib.xii.
aque q.s.

Coquunt donec tertia pars aquæ conſumatur,mox aut ſpongiis infuſis irrigant pubem & uirgam,& perineum, aut has omnes
B partes huic decocto immergunt.

aut cape oeſypi
butyri
olei amigd.dul. an.unc.i.
miſce,ſubinde ſimiliter illine.

Aut cuniculi animalis pinguedine cui quidam magnopere confidunt, pubem & uirgam & perineum illine, mox eiuſdem animalis pellem ſuper impone,aut oleo petroleo (ſaxi dicunt) aut ſcorpionum ſimiliter inunge, ac intra uirgam in iice, aut huius loco collyrium tale.

ſume radicū altheæ
ſeminum lini
fœnugræci an.dra.ii.
C aquæ communis libr. s. plus minuſue.

Simul bulliant ad unc. iiii.poſtea colentur,colato adde olei amigdalarum dulcium unc.i.

miſce,& tepide per ſyphonem iniicito.

Si hæc nihil proſint, nondiu quidem ſuſtineri debet,ſed citò remoueri. Affectus enim hic acutus eſt,in acuto enim breue curandi ſpatium datur,intra quod ſi quid non ſtatim prodeſt reiicere ſtatim oportet alioqui æger extinguitur. Tunc igitur aut tenero malue apiiue cauliculo, aut candela ex forti quodā filo, atque cera cui non nihil terebinthinæ inditum ſit, ne alioqui præſertim hyeme intus in ueſica meatuue frangatur cōllata,mox
D oleo amigdalarum dulcium aut ſcorpionum illita, tentandum de medio tollere congeriem recrementorum,quę canalē obſtruunt intro uidelicet ea impellendo, aut in ueſicā retruſa diſgregentur,mox interim diſperſa, urinam prodire ſinant, & ſeorſim diſſipata, paulatim proſiliant foras. Quia uero non in uiris tantummodo, ſed in fœminus quoque caules huiuſmodi,aut candelę neceſſarie sūt candelæ ut omni corpori ampliori minoriue ſufficiant, non paucæ ſed multæ tum ad mares tū ad fœminas medico habendæ ſunt,

ex

ex uirilibus maximā decem & quinq; ſit digitorum, media duodecim, minima nouem, ex mulieribus maior nouē, minor ſex, quę tamē incuruari facile poſſint & neq; nimis plenæ, neq; nimis tenues exiſtāt, ſed ſi neq; cauli culi, neq; cādelæ in ueſicā penetrare queunt, aut ſi penetrant, his tamen remotis aut urinæ nihil, aut parum exit, ſcire licet (omiſſa rerum contemplatione) & ſolo pœnis canali & ueſicæ oſculo conſiderato, carunculā unā aut plures longe potius quā ulcerū ſorditiē urinæ iter claudere, quod ubi contingit cunctandùm non eſt ea remedia adhibere, quæ carunculam intus ungentum ſummouent, ſane illa quidem excidenda eſt, ſed cū id gladio fieri non poſſit, corrodentibus medicamentis, quæ tamen exiguæ ſint acrimoniæ, quo citius fieri poteſt, extenuanda eſt, alioquin interim fiſtula argetnea, ſyringa uulgo dicitur, carunculam uiolente ſuperare uelle, & ueſicam intro pertingere, atque inde urinam foras laurire, tam graue periculum ex hac uiolentia dolor excitatus affert, ut uel ſanguinis fluor terribilis, uel febris acuta, uel mors intempeſtiua ſæpe ſequatur, ergo ubi carunculę ſedes comperta eſt, tum cādelam cerēam infraſcripto emplaſtro (ut dicemus) illitam, ſtatim in canalem immittere oportet, interiuſque premere, quo ad fine multa moleſtia feratur, deinde ſi nec dolor, nec quidaliud impediat, ſinere trium quatuor quinqueue horarum ſpatio, conſueuit enim caruncula ipſa quoniam plerunque ſpongioſa eſt, ab hoc auxilio, & cito liqueſieri, & corrodi, & attenuari id quod habet.

terebinthinę coctæ	dr.ii.
picis liquidę	dra.vi.
præcipitati	ſcro.iiii,
plus minuſue.	

Fiat emplaſtrum, poſtea candelam ea parte qua putas, carunculam pertingere, ſubtracta cera in eius locum, & in eundem modū hoc emplaſtro inuolue, tanta uero quantitate, quantum exiſtimaueris carunculam ab illo contactum iri, aut ſi candelam non patiatur, licebit per oricularium clyſterem iniicere præcipitati ſcro.i. plus minuſue cum aqua hordei unc.ii, aut iii. id ut maxime prælentaneum eſt, ita minime omnium quę hactenus ego nouerim, dolorem inducit, celeriter. n. carunculam ſerpere prohibet, iuxta ac liquefacit, extenuat, erodit, ſiccat, ad cicatricem deducit & dolorem quidem aliquem mouet ſed admodum tolerabilem, ſi præcipitatum recte paretur. Parabitur autem ſi cum auro (ut proxime dicemus) aut aliquo alio ſimili conſtruatur, abſque rebus acribus & corrodentibus, contra quam multi expenſis par-

centes & lucri cupidi nunc faciunt, & ante hac omnes quia non aliter nouerant, faciebant. Nam (ut proximo libro declarauimus) argentum uiuum ex quo præcipitatum omne fit rei calidæ & erodenti coniunctum, hāc eandem uehementius, & celerius penetrare facit, quod ubi euenit maiore in dolorem ab illa excitari neceſſe eſt, quam ubi lentius & debilius ſubit, ſed ſi auro mixtum deinde ui ignis in præcipitatum uertatur, id ſolum ſere habet, quod quia puluis eſt, impendio magis humido ulceri adhæret, commodiuſque unguentis commiſcetur & quia ignem leuiter expertum eſt, ignis modo leuiter cruſtā inducit. Cœtera fere omnia uelut argentum uiuum agit, id quod quia ubi partem aliquā noſtri corporis tangit (quemadmodum expoſuimus) humores alio fugat, aut ſecum intro penitus uehit, dolorem fere omnē, qui propter humorum fluxionem illic creari ſolet, prohibet hinc eſt quod præcipitatum cuidam Illuſtrisſimo, in cauo eius manus ulceri & non alibi poſitum, paulo poſt gingiuas tumefecit, dentes commouit, & ſaliuam putrē quamplurimam tanquam ex ulcere huc propulſam, per os confertim euacuauit, quo circa ulceratæ parti impoſitum, non modo dolorem futurum nō excitabit, ſed præſentem aut minuet, aut forte tollet, ſuccos uidelicet alio trahens pellenſue, prętereà carunculam ad auctam extenuabit, conſumet, ulcus cruſta obducet, & tandem ad cicatricem perducet. Placet uero tum eius quod in uſu paſſim habetur, tum eius quod apud quoſdam, qua ſi theſaurus nunc inuentum eſt, id quod nos maxime omnium probamus, exempla quædam perſtringere, ut intelligatur quantum alterum ab altero differat, & utrum illud dolorem uehementem excitare id tollere poſſit. Sed antea oportet nō ignorare, quod hactenus nemo nouit ex ſolo argento uiuo ſine alicuius alterius mixtura pręcipitatum eſſicere, ſemper enim aliquid cum illo miſcēt, cuius ope firmatur atque coercetur, ne igni expoſitum in uaporem, in aerem, & uelut in nihilum diſſoluatur. Tale communiter quidem apud omnes habetur ex argento uiuo cum aqua qua utrum ab argento diuiditur, nunc aqua fortis, nunc aqua partitoris nuncupatur. Propriè uerò & uelut a ſecretis apud quoſdam inuenitur ex argento uiuo cū auro ipſo argentoue in tenuisſima folia diuiſo, apud quoſdam uero (ut audio) ex argento uiuo cum puluere exlateribus coctis Aqua dicta a quibuſdam in hunc modum paratur.

Sumunt Aluminis rochæ	un.xvi.
uitrioli Romani	lib.ii.
ſalis nitri	lib.i.

Excipiunt

Excipiunt uaſe uitreo colli obtorti oris anguſti undique argilla præmunito alchymiſtarum more, mox aquã extrahunt.

A

Alii Aluminis rocchæ unc. viii.
uitrioli Romani lib. i.
ſalis nitri lib. ſ.
Alii ſalis nitri
aluminis rochæ } an. lib. ii.
uitrioli Romani
Alii uitrioli Romani
aluminis rochę } an. lib. i.
ſalis nitri lib. i. ſ.
alii auripigmẽti citrini
floris æris } an. unc. ii.
ſalis nitri lib. i. ſ.
aluminis rochæ lib. ii.
uitrioli Romani lib. iii.
Similiter aquam conficiunt.

Communis uero præcipitati exemplum ſic habet

Sumunt aquæ fortis, primo loco dictæ lib. iiii.
Argenti uiui lib. i. ſ.

His mixtis alchymiſtarum more puluerẽ rubrum in uaſis fundo relictum, præcipitatũ uocant, ſed id non poteſt dolorem non mouere, cum tantæ aquæ fortis copia miſceatur, quę ex acribus, & rodentibus tota conſiſtit.

alii argẽti uiui
aquę fortis primo aut ſecundo loco ſcriptæ } an. lib. i.

Deinde præcipitatum ſimiliter parant, id dolorem propter huius aquæ mixturam nõ poteſt non excitare, minus tamen excitat quam antedictum.

Alii aquæ fortis ultimo loco recenſitæ lib. i. ſ
argenti uiui lib. i.

Mox eodem modo pręcipitatum efficiũt ſed id eo magis dolorem incutiet, quo pluribus tum acribus, tum rodẽtibus quam priora miſcetur.

Illud uero fere doloris eſt expers, quod hunc habet in modum, ſumunt argenti uiui per caninam pellem, ut fieri ſolet, ſæpius tranſcolati & defæcati unc. viii. aut lib. i.
foliorum auri aut argenti unc. i.

Tum diligenter miſcent, poſt uaſe uitreo excipiunt, deinde alchymiſtarum more cœtera faciunt, quoad præcipitatum aſſequantur, id certe niſi adulterium ſit, dolorem eſſe tũ dignum uix unquam afferet, quippe quũ nihil illi iunctum ſit, quod dat ulcera uero potiſſimum ſanat (ut dixi) quoniam humores ab eiſdem alio per interna pellit, aut retrahit, quemadmodum in unctione argenti uiui, quotidie experimur, æque etiam doloris quaſi expers erit, quodcunque aliud ſine acribus & corrodentibus confectum, atque id ipſum quod narrauimus, at ſi uerum eſt, (ut a quibuſdam accipio) ex ſolo ipſo argento uiuo, abſque ulla alia mixtura confici poſſe, id profecto & omnibus ante poni debet, & minime omnium dolore afficiet. Neque nos deterreat, quod iidem dicunt id egere longiſſimo temporis ſpatio, utputa decem pluriũq; menſium & ſumma tum cura tũ diligentia, hoc enim quo minus paretur, impedire quidem poteſt, ſed ubi paratũ eſt, quin

B

magis quam alia proſit, non poteſt. Probus etiam medicus, ea quę in medicina optima ſunt, procurare debet, quæ ſi longum tempus requirunt, prouidentia prius adhibita ſibi comparare, ut quum offeratur occaſio, tũ ſe prudentem, utpote qui futura proſpiciat, tum artem abundantem, & minime mãcam eſſe, unde ægris ſalus & profeſſoris exiſtimatio ſperatur oſtendere poſſit, de eo igitur quod præcipitatum modo dolorem affert, modo parum & fere nihil affert, deque præcipuo auxilio, quod urinę ſuppreſſionem ex carunculis auctis ubi breue ſpatium eſt prohibet, hæc ſatis ſint, alii uero aduerſus id malum multa peculiariter inuenerunt. Aliqui enim.

C

Sumunt olei amigdalarum dulcium unc. i.
cerę albę ſcr. iiii.
ceruſæ lotæ
præcipitati } an. ſcro. ii.

Vnguentum ex his efficiunt, deinde candelam inungunt, & in canalem immittunt, ſi pręcipitatum quod ei admiſcetur tale eſt quale uulgus uſurpat, nulla ratione admittẽdum eſt, ſin quale nos diximus, innocuum erit, & doloris exors, & ſalutare.

Alii ſumunt minii Naturalis unc. ſ.
ceræ parum
mellis albi cocti q. ſ.

D

ſubinde ceratum conſtruunt.

Alii loco minii naturalis cinnabarim factitiam ponunt, utrunque tamen, ubi dolores inſignes non moueat, experiri licet, quem admodum etiam (ſi ęger patitur) per fiſtulam argenteam, aut cannulam in uirgæ canalem immiſſam ſuffimenta omnia ex cinnabari quæ ſupra recenſuimus.

Aliqui oleo uitrioli carunculam tangunt, ſed id dolorem inſignem mouet, & ſæpe inflammationem malumq; geminat, ſic etiam

lædit,

lædit,oleum aut tartari,aut ſulphuris & huiuſmodi. Tale quoque eſt quod hunc in modum parant.

accipiunt enim Aeruginis
auripigmenti
calcithidis. i.Vitrioli } an.dra.ii.
aluminis rochę

Perfundunt aceto acerrimo, mox inter duos lapides marmoreos ſub ſole diebus octo accuratiſſime terunt,& in puluerem redigunt,hoc eſt ſub ſole quotidie perfundunt ſiccant,terunt,donec partium ſumma tenuitate acquiſita omnem fere acrimoniā & mordacitatem amiſerint,poſtea ſumunt.

huius pulueris } an.unc.ii.
lithargyri
olei roſacei unc.iiii.

Subinde diligenter miſcent, donec in emplaſtri cōſiſtentiam coeant,mox candelę partem (ut diximus) hoc inuoluunt & uirgæ canalem immittunt. Id ſub nomine Philippi ex Hiſpania ulteriore,qui noſtra ætate complures ab hoc malo uindicabit,a multis celebratur,utrum reuera ſit,id quo ille utebatur nemo certe nouit.

Aliqui capiunt
æruginis uſtæ } an.dra.s.
antimonii uſti
præcipitati ſcro.i.
emplaſtri Diachylon q.s.

Ad commiſcendum, deinde candelæ (ut dictum eſt) indunt.

Aliqui aluminis uſti.q.s.cādelæ circa ſummitatem admiſcent, id cuiuſdam qui ob id ſolum experimētum in magno prætio apud nos habetur eſſe dicunt,quam uero alumina omnia exterant,quæ claritati oculorum officiunt,palpebrarum carnoſa uitia,aliaſq; carnium excreſcentias abſumant,exedentia cōpeſcant,mirum non eſt ſi tum uirgę, tum ueſicæ quæ oculis fere pares ſunt, quoad ſenſus perſpicatiam tantopere opitulentur aliqui illud eſſe aſſerunt,quod habet.

vnguenti reſini
vnguenti apoſtolorum } an.dra.i.

Vnguenti Aegyptiaci dra.s.plus minuſue prout dolorem magis minuſue mouet.

Aliqui oleo amygdalarum dulcium,candelam prius ungunt, mox in uirgæ canalem immittūt, ut carnem adnatam macerent,& aliquantum ante putrefaciant, Sic enim dicunt.

Poſtea capiunt unguenti Diapompholigos unc.i.

E ſquamę æris uſtę ac lotæ dra.ii.
plus minuſue

miſcent,candelæ adiciunt, & ſimiliter utūtur,Huic mixturę uis eſt moderatæ refrigerare,mollire,corrodere, extenuare, & carnium excreſcentias compeſcere,tempus tamen & ſpatium aliquod ad auxiliandum requirit.

Aliqui ſumunt puluerem foliorum ſabinæ,
aut radicum Hellebori nigri dr.ii.
Diachylon magni dra.i.

Hac mixtura candelam ſignata parte inuoluunt,mox canali indunt. Vtrunque an id prętet quod pollicetur,ſuſpectum eſt quem admodum & illud quod recipit,

F antimonii cremati dra.i.
corticis cucurbitæ uſti ſcr.i.
mellis excocti cerati q.s.
cerati modo.

Vis enim huic propter antimonium quidem ineſt carnicum excreſcentias compeſcere,& ulcera ad cicatricem perducere, ſed ubi malum celeritatem requirit, aut parum aut nihil prodeſſe poteſt.

Quemadmodum puluis proxime ſcribēdus,quem tantopere pręedicant,ſi in uirgam iniiciatur,aut per carūculam inſufflatus, aut cum liquore aliquo mixtus, dicunt enim rodere carnem abſque ullo dolore tutioremq; eſſe, quam præcipitatum, fieri uero ex fece

G mellis diſtillati,aut ex melle(ut ferunt)calcinato. Tale quoque eſt quoad agendi tempus quod habet huius pulueris unc.i.

ſtercoris canis unc.ii.
tartari ex uino albo dr.s.
ſacchari optimi dra.i.
aluminis rochę
uſti } an.ſcro.iiii.
tutię
ceræ uiridis } an.unc.vi.
mellis roſacei
ſucci foliorū oliuæ
ſucci foliorum plantag. } an.q.s. ad linimēti.

H Liquidiſſimum,ut facile poſſit in uirgam iniici,diximus de præſidiis quæ Vrinæ ſuppreſſionem ab ulcerum uirgæ ueſicæque carunculis ortam ſummouere queunt. Ad urinæ ardorem accedamus.

De urinae Ardore *Ca.* XIIII.

Licet itaq; ardor urinę multis de cauſis gignatur,in hoc tamen caſu, uel quia ulcera carne nuda ſunt, & minime calloſa, uel

uel quia carne aliqua noua ſuper creſcente perſpicatiorem ſenſum ſortiuntur, gigni ſolet, utrouis modo contingat. Indicatio eſt ſenſum ipſum ſi nimius ardor infeſtat, ante omnia læniter obtundere, deinde carnem auctam diminuere, nudam cicatrice obducere quibus ſi ſordities ſanieſque coniuncta fuerit abſtergere ſimul atq; ſiccare ſenſum modice hebetabit, lac ipſum & epotum (ut ante diximus) & per oricularium clyſtereum iniectum, lac item ſeminum peponis, cucumeris, citrulli, cucurbitæ cum aqua hordei. A

Aut ſume mucilaginis ſeminum pſilii unc.s.
decocti lactucæ unc.v.
ſyrupi uiolacei unc.i.

Aut albumina duum triumue ouorum recentium, B
ſacchari Violacei, quod candum uocant unc.s.
decocti glycirizæ unc.vi. aut
ſyrupi Nenupharini unc.i.s.
decocti radicum altheę un.v.
gummi tragacanthæ dr.s. aut
ſyr. de papauere un.i.s.
lactis Aſinini un.vi. aut
trochiſcorum alche chengi ſcr.ii.
decocti florum uiolarum un.vi.
ſyr. de iucubis un.s. aut

Sume quatuor ſeminum frigidorum maiorum
mundatorum an.un.s.
gummi arabici, tragacanthæ an.dra.i.s.
ſeminum portulacæ, ſeminum papaueris albi an.dra.ii.
ſantalorum rubeorum dra.i.s.
ſeminum Hyoſciami albi dra.i.

Fiant trochiſci cum mucilagine ſeminum pſillii, deinde dictorum trochiſcorum dra.i.
ſyr. de ſucco cucurbitæ un.s.
decocti radicum Nimpheę albæ. unc.v.

Hæc omnia tum ſeorſum, tum inuicem commixta ſimul mane in aurora per plures dies propinari poſſunt, & per oricularium clyſterem quotidie ſępius iniici, modo tamē calida iniiciantur. Quidam iniiciunt oleum roſaceum.

oleum Nympheatum
oleum e ſemine cucumeris
citrulli
peponis
e ſemine lactucæ
oleum uiolaceum.
item lapidis hæmatitis diligenter triti unc.s.

lactis muliebris unc.ii.
Deinde decocti ex floribus aut ſemine
hyoſciami albi un.ii.
ſyr roſacei unc.s.
poſtea oleum ex papauere
oleum mandragorę, & tandem decocti capitum
papaueris albi lib s.
amyli dra.i.
ſucci glicirizæ unc s.
opij ſcro.i.

Horum quoque uice accipere quędam licet, ex his quę paulo ſuperius, ad dolores mitigandos conſcripſimus, cum quibus de urinę ardore finem nunc faciemus.

De ulcerum ueſſicę, & uirgæ Canalis curatione Cap. XV.

EAS uero indicationes quæ abſtergēdum & ſiccandum ſuadebant, nunc oportunū eſt perſequi, ubi de ulcerum curatione compediarius ſermo fit. Quippe hæc remota gonorrhea, ſublata urinæ ſuppreſſione, lænito ardore nihil aliud nobis indicant, quam forditiem abſtergere debere ſaniem qui ſuccus tenuior eſt, ſiccare carnem præter naturam auferre, demum ad cicatricem perducere. Neque aliud peculiare poſtulant ulcera illa, quibus præſentibus gonorrhœam alioqui per ſe facile curabilem, perſeuerare dicebamus, de quorum quoque curatione nos C proxime ſcripturos eſſe promiſimus, uerum & horum & reliquorum curam abſolue mus, ſi his quę aduerſus carnis extuberationem quæ in his ulceribus oritur, propoſuimus, moderare utamur. & deinceps cœtera, quæ ad horum conglutinationem faciunt, perſequamur.

Præter hæc uero quidam iniiciunt Viridis ęris dra.i.
aquæ fœniculi unc.viii.
aut aquæ plantaginis lib.i.s.
ſalis ammoniaci dr.iii.
uiridis æris dra.ii.
tutię dra.i.

D Hec mixta ſimul per integram diem, ac noctem uaſe ex aurichalco continent, ſubin de adminiſtrant.

aut aquę plantaginis lib.i.
aluminis rochæ unc.s.
aut aloes hepaticæ dra.i.
tutiæ præparatę dra.ii.
Aeruginis uſtæ dra.i.s.
ſacchari unc.s.
camphoræ ſcro.s.
aquæ plantaginis & roſaceæ an.lib.s.

Hoc

Hoc auxilium apud aliquos in frequenti uſu eſt,& ſæpe iuuat.

Aut unguenti apoſtolorum ſiue emplaſtri quod iſis epigoni dicitur q.s.deinde candelam parte qua ulcus tangere debet,illinunt, mox uirgæ immittunt, ſubinde decoctum iniiciunt,quod habet.

Radicis centaurii maioris	un.i.
gliciri zæ	unc.i.s.
paſſularum	an.m.s.
hordei	
mellis deſpumati	unc.ii.
aquæ ciſternæ	q.s.

poſtremo & hoc quod conſtat

ex aquæ limacũ	an.unc.iii.
aquæ maluæ	
aquæ ſilique	
aquæ poluiorũ	
fabarum	

Vicisſim uero imponunt,ſed primo candelam,ſecundo centaurii decoctum , Tertio limacum maluè ſiliquę fabeque aquarũ mixturam conferunt hæc duo ut opinantur,potisſimum ulceribus glutinandis, ſicut etiam ubi ſumunt.

corticum granatorũ	an. unc.s.
balauſtiorum	
mirthillorum	
foliorum plãtaginis	an. m.s.
florum chamemheli	
roſarum	
radicum ſymphiti petrei	an.unc.i.
tormentillæ, pentaphillon quidam uocant	
thuris	an.dra.s.
maſtiches	
aloes	
pulpæ tamarindorum	
aquę ros.	an q.s.
uini nigri	

Coquunt s.a.poſtea decoctum pro more iniiciunt,cœtera quæ detergunt ſiccant & ad cicatricem perducunt,ab aliis authoribus petenda ſunt qui uolumina his refertisſima reliquerunt.

De Rhagadijs,& apohyrmatis, ſiue fiſſuris rimis,& deſquamationibus manuum pedum,labriorum , papillarum, præputij,Vuluæ.Ca.XVI.

SATIS De cura ulcerum,& uesſicę,& canalis uirgæ.Sequuntur apoſyrmata, rhagadieque(fiſſuras rimas & deſquamationes uocant)manuum,pedum,labiorum, papillarum,prępútii,uuluæ.

Hęc omnia tanquam impreſſa nota morbus gallicus diſcedens reliquiſſe uidetur,perinde ac in ea decubitum , ſiue abſceſſum fecerit ut Apoplexia in paraliſim,aut comitialis in alicuius particulæ tremorem, aut conuulſionem,adeo ut alia ſigna quęrere , Vtrũ gallica ſint,uanum exiſtat , licet quidã ex eo uelit gallica eſſe,quod cœpatum & alliorum eſu,ſtatim recrudeſcant , grauioraque fiant , ac ſi reliqua huiuſmodi, quæ aliunde quam a lue gallica naſcuntur acrium ciborum uſu nequaquam exacerbarentur . Si ergo hæc ipſa penitus tollere tentauerimus , ſępenumero uſu uenit , quod ſuccus uitiatus qui per eadem expurgatur intro reuertens per uniuerſum corpus luẽ gallicam,innouet,ſicuti ſublata nota quam comitialis reliquit ſtatim ille redire conſueuit. Verum ſi hæc eadem aut ualde moleſta , aut nimium turpia fuerint ita ut omnino curationem requirant, purgare corpus iterum atque iterum,prout tertio libro docuimus , & antequam curentur , & dum curantur, & poſtquam curata ſunt, oportet,alioqui aut reuertuntur , aut malum intus multo grauius excitant,quamquam enim exigue affectus eſſe uidentur , poteſtate tamen uehementisſimi exiſtunt ſed ut id facilius euitetur , conducet purgato corpore antequam alia remedia moliamur, cucurbitulas ſeu uocatus cornetulas uolis manuum & plantis pedum affectis adhibere, mox ſcarificare & rurſum per eaſdẽ attrahere,ut omnis prauus humor qui in particula reſedit,ſoras euocetur id quod per ſanguiſugas etiam & alia huiuſmodi facere conueniet. Ad manus igitur & pedes, & ſimilitudinis ratione ad reliquas corporis partes,quæ ſic afficiuntur multa quidẽ inuenio, ſed credo quo peius id malum eſt , minuſque facile uincitur eo plura eſſe tentata quę in perſonis uarię reſponderunt. valent uero ea omnia , quę ad ulcera faucium & pœnis & puſtulas , tum faciei tum capitis rccenſuimus plurimum quoque ualet.

oleum tritici
oleum ex vitellis ouorum
oleum(ut dicunt)ex tartaro

Tum per ſe,tum mixtum, neque non pręcipitatum,& aloe ipſa præſertim ſi ulceratio carne aliqua ſuperexcreſcente affuerit item acetoſe decoctum.

Aqua fabrorum ferrariorum , quo magis & nigra & turbida eſt.

Aqua quæ decidit ex cute qua cultelli acuũtur, & enſes ſabúlum quod in figulinis uaſis aquam tiberinam Romę continentibus inuenitur .

Aquę maris.

Prodeſt

Prodeſt itẽm præcipue ubi pruritus abeſt decoctum id quod habet hordei ma.iii.

rofarum rub.ſiccarum m.i.s.
Alumiuis rochæ unc.i. plus minusve.
aquæ communis q.s.

Deinde coquantur s.a.

Hæc uerò ſingula proſunt illita,ſed aliqua etiam ſuffitu.

Quidam ſuffimentis tantum utuntur,quorum aliqui ſumunt.

Phaſeolorum
ſabinæ } an.partes ęqual.
aquæq.s.

Vnà coquunt,deinde pluribus diebus affectas partes ſuffiunt,id enim ſecuriſſimum eſt,& multis profuit.

Idem ferè eſt celebratiſſimum illud teſtimonio nobiliſſimæ meretricis,quod habet.

phaſeolorum lib.ii.
ſabinæ man.ii.
aquæ quod ſatis ſit.
Aliqui accipiunt galangæ
gariophillorum
piperis } an. unc. s.

Fructus cupreſſi contuſos, tres quatuorue,aceto acerrimo ſimul omnia coquunt,poſtea ſuffiunt.

Nonnulli capiunt foliorũ
caulium
urticæ } an. man.i:
radicum inulæ unc.i.
aquæ communis q.s.

ſimul coquunt,& poſtea ſuffiunt, deinde pannis lineis exiccant, mox alteri ſuffuminí ſubiiciunt,in quo ſunt.

zinziberis
gariophillorum
arſenici } an. unc.i.
foliorum hederæ
thymi
epithymi } an. man.s.
Aquæ communis quod ſatis ſit,ita uerò per plures dies mane & ſero ante cibum quotidie experiuntur.

Quidam ex ligno lentiſci ſuffimentum adhibent. Quidam ex hyoſciami ſemine, ſed id tum præcipue ubi uſu aliorũ medicamẽtorum manus, aut pedes inflãmatione aliqua infeſtantur.

Quidam ſolearum retrimenta capiũt ad libras uſque tres.

ueruecis caput unum.
radicum altheę libr.i.
foliorum maluæ ma.v.
aquę q.s.

Coquunt ſimul omnia quo ad caput diſſoluatur, poſtea pluribus diebus hoc decocto affectas partes ſuffiunt, & hoc eodẽ ſubinde lauant ſed hæc ubi malum uel ſua natura leue eſt,uel incipit,uel ubi multis, & uariis me-

A dicamentis attritum,& fere deuictũ eſt, prodeſſe ſolent,ſequentia,& ubi ualidum,& ubi debile malum eſt,paſſim auxiliãtur,maioris tamen & minoris facultatis, ratione interſe differentia.

Id genus eſt quod habet
foliorum maluę
fumiterræ
Helixes (parietariã dicũt) } an.m.s.
radicum altheę
ſymphyti utriuſque } an.un. iiii.
aquæ communis q.s.

Primũ coquunt, poſtea partes affectas his calidis lauãt,deĩde unguẽto illinũt,q habet.

B albumina duum ouorum
aluminis uſti dra.s.
ſeui hircini unc.s.
ſublimati ſcro.ii.

Si præterea mordicatio, uel inflammatio aliqua ſequatur,tum butyro recenti, & loto dictas partes identidem ungunt.

Aut ſumũt foliorum oxylapathi m.ii.
maluæ m.i.
radicum altheę
lapathi } an.unc.i.
aquæ hordei lib.iiii.

Hoc decocto ſimiliter fouẽt, deinde ſublimati dra.i.ſucci limonis unc.ii, uaſe quod ui-

C tro oblitum ſit,excipiunt,ſuper cineres calidos locant,quoad ſuccus exiccetur, ſecundo & tertio & quarto idem faciunt poſtremo ſublimatum idem ſimiliter terunt,admiſcentque aquæ ros. moſchatæ unc. iii. itidemque parãt,donec omnis aqua abſumatur, quibus actis ſublimatum rurſus terunt, mox addunt

olei amigdalarũ dulcium
olei roſacei
ceræ albæ } an.unc.i.
Butyri recentis
ſeui hyrcini } an.unc.s.
ceruſę lotæ
lythargyri loti } an.dra.i.s.

Mox hoc unguento illinunt, aut eo quod habet trochiſcorum Andronis dra.ii.

D unguenti ros. Meſuæ q.s.
aut alio quod conſtat ex
ſquamæ ęris preparatę
ſquamæ ferri preparatæ } an.dra.i.s.
lithargyri
ceruſę } an.unc.s.
olei myrthini
roſacei } an.unc.iii.
coralli albi
terrę armenię oriẽtalis
lapidis hæmatitis
ceruſę gallarum } an. ſcro.i.

Olei mirthini,ut ne dureſcat q.s.

Eſt etiam proficiens in his, malis poſt dictam lauationem membra illinere unguento quod ex his conſtat. E

olei roſ.
ceræ } an.unc.iii.
ſeui hircini unc.i.
ſucci rapi,aut napi un.vi.

Bulliant ad unguenti conſiſtentiam, id uero non ſolum his prodeſt,ſed ulceribus omnibus,quæ frigida hyems,tum in his particulis,tum in reliqua cute uel in calcaneo mouere ſolet.

Quidam mane & ueſperi ante cibum manus pedeſue diu fouet hoc decocto quod habet.

foliorũ maluæ
uiolarum
radicum lapathi } an.ma.ii. F
radicum altheę
uerueсis caput unum
aquæ quod ſatis ſit

Coquit quoad caput diſſoluatur,ſubinde utitur,poſtea ut manus fouit & molliuit, ita ſingulis quoque uicibus tum ungit hoc unguento quod habet.

olei amygdalarum dulcium
roſacei
axungiæ porcinæ colatæ } an.unc.i. G
ceruſæ
hydrargyri extincti } an.dra.s.
ceræ albę unc.i.

Si calli non cedant, ubi prędicto decocto aliquantulum molliti fuerint, aut nouacula radit,aut tela aſpera fricat, ita ut ſanguis copioſus prodeat, tum aqua ex alumine & ſublimato ſupra deſcripta tangit, ubi ſiccatur trochiſco Andronis,diluto cũ uino mali punici uel ſyrupo mirthyno illinit.

Si hęc non iuuant coquit hordeum quoad rumpatur,mox lapathi folia addit,ſacculo includit utraque deinde ſuper hunc ualde calentem,uolas manuum , plantaſque pedum ponit & fouet,poſtea illinit unguento quod habet. H

olei roſacei completi
butyri recentis } an.unc.i.
ceruſſæ dra.ii.
terebenthinæ lotæ un.i.

Sublimati ſupra marmor pictorum molliti,& ſucco limonum loti ſcrũ.ii.

Sed ſi ægrotantes incidere uelint,tum ſolea,ex hoc cerato conficiunt, & pedibus ſupponunt,conſtat id ex

Ammoniaci præparati } an.dra.vi.
chalbanes
thuris
maſtiches
aloes
ceruſſæ } an. dra.s.
pinguedinis vrſi
taſſi
ſuis } an. unc.i.
terebenthinæ
reſinæ pini } an.unc.s.
olei roſ. completi un.ii.
auripigmenti
calchanti
aluminis rochæ } an.dr. ii.s.
argenti uiui extincti unc.i.
ceræ q.s.

Si hęc non profint, ſuffitione utitur, ſed primum mollire tentat prędicto decocto,poſtea ſapone nigro, quod callos attenuet, & diſſoluat fricans inungit,& una hora poſt lixiuio abluit,ſubinde ſuffimentum adhibet, quo fermè omnes liberari teſtatur.

Id conſtat ex cinnabaris
auripigmenti
ſandarachæ græcorum } an. unc.i.
pręcipitati unc.s.
ligni aloes
gummi iuniperi
ſtyracis ſicci
belzuini
myrrhæ
thuris } an. dra. ii.

Poſt hunc ſuffitum affectis partibus andronis,trochiſcum,aut ceratum nunc proxime deſcriptum imponit.

Expeditius ad eadem quidam putat , ſi quis primum lauatione utatur quæ habet.

Radicum altheæ
maluæ } an. un.i.
foliorum maluæ
uiolarum } an. ma. i.
ſæui arietini lib.s.

Decocti ex capite caſtrati q.s. deinde panno aſpero diligenter exiccet,poſtea aquarum aliqua ex his, quas cum ſublimato confici tradidimus,ſingula ulcuſcula priuatim tangat , atque ita pluribus diebus agat.

poſtea uero ſumat.

caulium ueterum ma.ii.
auripigmenti tenuiter triti un.ii.
pinguedinis equinæ lib.s.
aquæ communis q.s.

Coquat

Coquat, & interim horum uapore calenti affectas partes madefaciat, poſt cuius uſum linimento inungat, quod habet

olei ſeſamini, aut amygdalarum dulc. lib.s.
polypodii quercini recentis per ſecerniculum
cribrati unc.ii.s. coquat & colet, colato addat
lithargyri aurei, antimonii, plumbi uſti, ceruſſæ, tutię præparatę — ana unc.s.
ſucci radicis oxylapathi, chelidoniæ — ana unc.i.

Ad unguenti conſiſtentiam redigat, cui ſi ſublimati grana. v. aut vii. adiunxerit multo potentius reddet.

prodeſt etiam linimentum quod fit ex
lithargyri, ceruſſæ lotæ — ana unc.i.s.
olei roſacei unc.ii.
aceti acerrimi q.s.
in mortario plumbi conficitur.
item aliud ex radicum lapathi, chelidoniæ — an. un. i.
aluminis uſti, ſalis communis — ana dr.ii.s.
axungiæ porcinę ſalitę & rancidę unc.iiii.
ſucci plantaginis q.s.

Valenſque ad idem eſt, ſed apud ignem, ut intro ſubeat illitum, quod conſtat ex axungiæ porcinæ antiquæ expurgatę unc.iii.
tartari, thuris — ana unc.s.
argenti uiui diligenter extincti unc.ii.
ſucci abſinthii. q.s.
Aut axungiæ eiuſdem unc.iiii.
aceti acerrimi unc.ii.s.
argenti uiui extincti unc. ii.
Aut ſæui caſtrati, medullæ bouis — ana drac.ii.
ſucci ſaluię unc.i.s.
argenti uiui extincti unc.ii.
thuris drac.vi.

Aliqui manus pedeſque mane & ueſperi ante cibum dimidia hora fouent decocto, quod habet.
foliorum maluæ, uiolarum, caulium, radicis altheę — ana m.i.
unc.i.s.

A pinguedinis hirci, anſeris — ana unc.i.
ſeminum lini, fœnu gręci — ana unc.s.
aquę quod ſatis ſit

Deinde tela lęni exiccant, mox aſpera ualde fricant, & ungunt linimento, quod habet
pinguedinis anſeris, axungię ſuillę — ana unc.i.
Argenti uiui diligenter extincti un. s.
maſtiches, gummi arabici, colophonię — ana ſcru.s.

B olei laurini quod ſatis ſit
aut ſaponis uocati fini unc.iiii.
argenti uiui extincti unc. s.
ſublimati drac.i.

Sed quoniam argentum uiuum deturpat, magis eligunt id quod ex
ſaponis unc.i.
ſublimati ſcru.i.
interdum etiam hoc quod fit ex oleo amigdala. dulcium, olei liliorum alborum — ana un.iiii.
polipodii triti unc.ii.

C radicum althee unc. i.

Coquunt in aqua, deinde colāt, mox addūt.
lithargyrii aurei, plumbi uſti, tutię pręparatę, antimonii, ceruſſę, Alcyonii — ana drac. iii.
ſucci radicum altheę, rumicis, chelidonii — ana unc.i.

Poſtea diligenter cōmiſcent, adiungendo ſublimati grana. xv. ad unguenti conſiſtentiam.

D tradunt preterea hoc linimento, ſi manus & alia ſic affecta membra inungātur, ab omnibus rimis & deſquamationibus, & callis mirabiliter uindicari, uerum ubi nocte unctionem tulerint lauari debere hoc decocto.
ex aquę ciſternę lib.iiii.
uini albi libr. ii.
roſarum rub., capillorum ueneris, aluminis rochę — ana unc.s.

Coquunt ad libras duas, & ſubinde lauant.

Deniq; pleriq; experti sūt atq; id felici cū ſucceſſu quod conſtat ex gūmi perſici, aceti acerrimi liquati ℥.i.s. ſulphuris uiui ℥. s. ſucci cepę. q. ſufficit ad unguenti conſiſtentiam.

Hactenus de auxiliis aduerſus deſquamationes, atque aſperitates, ſiue in manibus ſiue in pedibus ſiue i aliis corporis partibus ſint. priuatim uero ad cimas labiorum, & papillarum quædam alia inuenta ſunt, quale eſt, qđ fit ex olei amigdal. dulcium unc. i. s.

zinziberis ſcrup. i
camphoræ ſcrup. s
ceræ rubræ q. s.

Quidam ſeuo hędino tenuiter ungunt, ſubinde puluerem aut florum geniſtę, aut aluminis rocchæ uſti inſpergunt, ſed hic per ali quod tempus non leui afficit dolore. Non in iucundum eſt unguentum quod habet

Myrrhæ drac. s.
lithargyri unc. s.
gariophylorum ſcru. i.
mellis, & olei roſacei q. s.
aut quod conſtat ex
myrrhæ drac. i.
zinziberis ſcru. i.
lithargyri drac. s.
ceræ uirginis
olei cõmunis } ana q. s.
mellis communis
neque minus ualet quod habet
ſucci ſolani hortenſis. unc. iii.
aquæ roſaceę
ſucci ſemper ui ui } ana unc. i.

Hoc ſæpisſime illinunt, poſtremo aqua hor dei lauant.

Alii inungũt oleo quod circa ferreum pa lum, ſuper quo mola mouetur inuenitur, deinde ceram rubram imponunt. Id quoque genus eſt eaſdem affectas partes forditie aurium illinere, aut lateribus calefactis, mox te la linea inuolutis ante ſuffire, poſtea

ceræ rubræ
olei roſacei } ana drac. ii.

cæpa incoquere, mox extracto liquore inũ gere.

aut decocto foliorum oliuæ
plantaginis, &
florum roſarum

Primo lauare papillas aut labra, deinde pannis lineis exiccare, mox inungere hoc qđ habet

Vitellos duum ouorum recentium
ceræ nouæ dra. ii.
olei roſacei unc. s.
tutiæ præparatæ cum aqua roſ. dr. i. s.

Alii decocto aluminis rocchæ ex aqua cõmuni prius lauant, deinde illinunt unguento quod habet

olei nucum unc. i.

E ſeui hædini
ceræ uirginis } ana q. s.

Præcipue uero ad papillas utuntur
aut ſucci planta ginis
ſucci ſolani } ana unc. i. s.
tutiæ præparatæ unc. s.
lithargyri loti dr. ii. s.
ceræ parum.

in mortario plumbi ad unguenti conſiſtẽ tiam redigunt. & ſubinde utuntur.

Quidam quoque in manuum rimis, & de ſquamationibus ſpeciatim docẽt prius laua re, deinde fricare manus hoc modo.

F capiunt radicum
altheæ
maluæ } ana unc. i.
furfuris man. i.
aluminis rochæ dra. ii.
aquæ communis q. s.

Atque hoc decocto lauant, poſtea ſumunt
farinæ lupinorum
fabarum
hordei } ana unc. ii.
tartari unc. i. s.
radicis ireos unc. s.

Puluerem conficiunt, quo pòſtquam laue G rint, fricant, interdum pluribus diebus, mane & ſero unguento illinunt, & poſt illitum ſiccari permittunt, quod habet

gummi perſici unc. ii.
uiridis æris unc. s.
ſucci lapathi parum.

Poſtquam ſiccatum eſt, lauant deſtillatitio, in quo ſunt
lactis lib. iii.
medullæ panis calidi lib. i.
aquæ cucurbitę lib. ii.

Ex his uero licet aliqua priuatim ad ma- H nuum, papillarumue affectus inſtituantur, ſunt tamen ſingula quoq;, & aliis utputa pedibus & labris & peni, & ano, & uuluę utilia, prout quiſque uti nouerit, quocirca quemadmodum ad unam, aut duas harum particularum dicta remedia ſcripſimus, ita ad omnes & ſingulas ſcripta eſſe putandum.

De gummoſitatibus contumacibus. *Cap.* XVII.

Ed tẽpus eſt ad gũmitiones trãſire, quę re linquũtur tanquã immedicabiles, poſt vsũ ſingulorum

ſingulorum auxiliorum, quæ totum corpus a gallica lue uindicare conſueuerunt. Itaque gummitio poſtquam magnis auxiliis, quæ totũ corpus curant, non obediuit, conſiderã da eſt primum doleat an non, ſi non dolet, quia ſuperna cutis, niſi admodum laxa ſit ut in bronchocœle tumorem ualde extẽdi plerumque prohibet, & interdum retrouerti, ſponteque minui, aut omnino conſumi cogit, ſatius eſt eam qualis eſt ferre quam aliis curationibus irritare, niſi forte aut uehemẽter impediat, aut inſignem deformitatem afferat, quippe cum ante tanta cum diligentia ſtudio, & cura tolli nequiuerit, inditium eſt labis gallicæ uitium adhuc intus ineſſe, & illuc ferri quidem, ſed ſubſiſtere, quia cutis dura, aut aliquid tale obſtat; deinde cum aut in carne aut in oſſe ſit, tum in hac, tum in illo erit, aut re aliena ſuper accedente, aut non aliena ſed ſimili, utputa illic quidem carne ſola adaucta, hic etiã oſſe, accidit enim perſępe ſicut caro naturalis præter naturam augetur, ita hos naturale præter naturam exacreſcere quemadmodum cuiuſdam nobilis Romanæ exemplo hac noſtra ętate teſtari licet, utrouis igitur mõ contingat poſtquam celebratisſimis prędiis minime paruit, & difficile & periculoſum eſt illam ſummouere, loco namque aperto, ſiquidem res aliena ſubeſt, ut antequam aperiretur, quieſcebat, ita diuiſo tumore quaſi reſeratis foribus, mirum in modum exagitatur, materiaque altera exeunte, & altera quæ intus turgebat, illuc inuicem prorumpente malum ipſum geminatur, multoque deterius redditur, hinc carnea gummitione diſſecta, ulcera latiora, oſſea uero, caries ampliata aut quid tale, in utraque pertinax ad curationem rebellio.

Sin res ſimilis ſubeſt quia natura huius uoti nunc eſt, ut carnẽ aut os in ea parte augeat quo magis curas, eo magis excitas quieſcentem, & ad augendum irritas adde quod ubi ſecueris, quum natura forte ab auctione deſiſtere potuiſſet, membrana exteriore, aut huiuſmodi aliquo ampliationi reſiſtente, nunc illa inciſa, nihil prohibebit quominus in maiorem atque peiorem molem ſe extendat, Vnde ulcera immedicabilia, & teredines inſanabiles, atque hæc quod relictæ gummitiones quoad fieri poteſt curari non debeant.

Sed ſi dolor ingẽs, aut deformitas, aut impedimentum ad aliqua neceſſaria urgeat, primo diligenter animaduertendum eſt, ut antequã gummitio curetur & dum curatur, & poſtquam curata eſt, corpus ipſum ſæpius expurgetur, ut ipſa frequens per aluum euacuatio, gallicam labem, quæ alioqui intus

A obeſt, in conſuetudinem hinc diſcedendi, & per aluum exeundi deducat, deinde ceratis quibuſdam quę ex argento uiuo (ut ante retulimus) conſtant tẽtandum gummitionem diſſoluere, aut exteriorem cutim ſinapiſmo aut aliquo huiuſmodi auxilio, quod ex alto ad ſuperficiem extrahat, (rubificans aut ueſicatorium noſtri uocant) inductis puſtulis exulcerare, uel cruento calore ſuffundere. Interdum enim id ab imo ad extimum euocato ſucco magnopere prodeſſe ſolet, tale nũc fit ex unguento reſino, & ſublimato, nunc ex fermento cum cantharidibus, & modico tum croco, tum aceto, quibus ſi non obedit

B tum quidẽ aperire licet, non cauterio (ut dicunt) potentiali, materiam enim quæ quieſcit commouere, & quæ in malignitatẽ procliuis eſt, in hanc eãdem impellere ſolet, ſed ferro candenti quod naturę aut morbi impetum (quemadmodum de igne ſupra docuimus) coerceat, & retrocedere cogat, poſtea ſicut in aliis huiuſmodi malis præceptum eſt facere. Quidam uero altheę radicem in aqua ardenti (ſic enim uocatur) macerat, & hoc medicamento talis gummitiones illinit, ut diſcutiat, id quod & mollit, & diſcutit, nunc emplaſtrum particulæ imponit. Quod habet.

olei laurini	}	
maſtichini	}	an. unc. i.
chamhęmelini	}	
ammoniaci	}	
ſagapeni	}	an. dra. i. s.
bdillis	}	
mirrhæ		dra. i.
terebenthinæ		dra. ii.
ceræ fiant		q. s.

C

Nunc ſcorpionis oleum cum oleo amygdalarum amararum commiſtum, nunc antiquisſimam aliquam pinguedinem gallinaceam, aut ſuillam, nunc medullam experna ſalita, torret enim os ſuper craticula, onox ex oſſe toſto medullam eripit, nunc galeni medicamentum quod x. de ſimpl. ad tophos in

D articulis, inſtituit crure ſuillo ſalſo decocto, caſeum ueterem & aerem & decocto macerat, & prope in mortario, ſubigendo miſcendoque, his gummitionibus imponit, nam ſicut huius medicamẽti uſu quotidie citra dolorem (ut ibi galenus inquit) tophorum particulæ rupta ſpõte ſua cute abſq; inciſione uidelicet effluxere, ita gũmitionibus accidere opinatur, poſtremo ad oleum, uiperinum quod ſupra deſcripſimus cũ ſæuo hircino aqua portione miſtũ ſe cõfert de cura gũmitionẽ

quæ poſt uſum magnorum auxiliorum, utpote maximę contumaces ſuperſunt, ſic dictum ſit.

E

De corruptis oſſibus. Cap. XVIIII.

CORRVPTVM os tum quod his gummitionibus ſubeſſe ſolet, tum quod nullis remediis generatim adhibitis ceſſit, primo fere pingue fit, deinde uel nigrum, uel carioſum, qualia ſupernatis grauibus ulceribus, aut fiſtulis, hiſque uel lōga uetuſtate, uel etiam cancro occupatis eueniunt. Oportet autem, modo locus apertus ſit, ante omnia os nudare ulcere magis exciſo, & ſi latius eius uitium eſt, quam ulcus fuit, carnem ſub-

F

ſecare, donec integrum os undique pateat, tum id, quod pingue eſt, ſemel iterumue ſatis eſt admoto ferramento adurere, ut ex eo ſtatu ſecedat, aut eradere, donec iam aliquid cruoris oſtendatur, quæ integrioris nota eſt periculoſum uero apud quoſdam eſt adurere craneum, uertebras, coſtas & ſpongioſa oſſa, ſed reliqua ſine graui noxa etiam uſque ad medullam licet finis quoque radendi adurendique eſt, quum uel ad album os, uel ad ſolidum uentum eſt, albo enim finiri ex nigritie uitum, ſoliditate quadam ex carie manifeſtum eſt, denique quod totum uitiatum eſt, totum eximendum eſt, quale eſt cubiti, radii, tibiæ, & id genus aliorum, femoris ta-

G

men, capitis, aut coxæ, aut uertebræ alicuius minime ſi inferior pars integra eſt, eatenus quod corruptum eſt, excidi debet. Neque audiēdi ſunt, qui oſſe nudato diem tertium expectant, ut tunc excidant, ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaq; quantum fieri poteſt eodem momento, & cutis incidenda eſt & os detegendum, & omni uitio liberandum eſt, ſed os quoque raſū totum leuandum eſt, ut ſine noxa poſtea caro cutiſue increſcat, quę aſpero oſſi innaſcēs, non ſanitatem, ſed nouos dolores mouet. Hæc uero quamuis maxime conueniunt capiti, tamē cœteris quoq; oſſibus communia ſunt, ut ubicunque idem incidet, ſiue caries,

H

ſiue nigrities, eodem remedio ſit utendum. Quidam medicamentis os extrahere tentāt ſed hæc cuiuſcunque fortis exiſtant, neque cariem, neque nigritiem per ſe auferunt, qui nimo inducunt, quippe quæ os innato calido priuantia, id amplius aut nigrum aut carioſum reddunt, ſed eatenus iuuant, quatenus quod ante uitiatum eſt, ne id quod circinum atque integrum eſt ſua qualitate ulterius uiciet, prohibent: prohibēt uero, quia integrū os alia uitii ſpecie, quā ea, qua alterū aſficitur corrumpendo, faciunt ut obnixe adhęreat integro quo fit, ut uitiatum ab integro exinij facile poſſit. Iuuāt etiam quia ubi os neque radere, neque utere licet, nihil uero aliud mali habet quam quod denudatum eſt, & ab alio oſſe amoueri debet. Vbi enim huiuſmodi medicamentis exangue factum eſt, & nutriendi facultate priuatum, tum facile ab altero oſſe diſcedit. Iuuant præterea, quia oſſis diſceſſum accelerāt, quem alioqui natura in lōgū tēpus differre cōſueuit, multo enim citius & ſanguinem ſiccant ex oſſe, & nutriendi uim illi adimunt, quod uero citiſſime reſiccatum, ac teſtaceum factum eſt, ex hoc facto celeriter dimittitur ab alio oſſe, quod ſanguinolentum, ac uiuum exiſtit, & quum exangue & ſiccum ſit, a ſanguinolēto, & uiuo ſponte diſcedit. Itaque omnia id genus medicamenta innatum oſſis calidum extinguunt, ſed aliqua (ut quidam uolunt) extreme refrigerando, ut papauerum omnis materia, Hyoſciami folia, ſemenque mandragorę radix, & huiuſmodi, aliqua ualde calefaciendo, ſiccandoue. Illa (ut arbitror) ratione potius, quam experimento comperta ſunt, alioqui ſuperficietenus calidum extinguere quidem poſſunt, ſed ubi in altū ſubire oportet ſua frigiditate, ſibi ipſis uiam præcludere ueriſimile eſt. Cōmuniter uero omnes fere laudant radicem peucedani. Iridis communis Ariſtolochiæ tum longę tum rotundæ, opopanacis radicem, & ſuccū, radicem quoque gladioli, Bryoniæ, aſphodeli haſtulam regiam dicunt, radicem maioris, & minoris dracunculi, betonicę folia recentia, deinde contuſa, uermium terreſtrium cinerem, ad hæc ſagapeni uulgaris lachrimam, æris ſquamam exuſtam, æruginem, oleum feruens, ſulphur ignitum, ſulphuris oleūm uitrioli calchantum uocant, ſed palma euphorbio tribuitur, tantæ enim eſt efficatiæ, quum os ſi imponitur ut carnem etiam, quæ circum circa eſt, niſi cerato aliquo, aut aliqua tela pręmuniatur, penitus corrumpat, & urat. Præter hæc ſimplicia ſunt, pleraque uarie mixta, quæ ſimiliter oſſis extrahendi facultates habere dicuntur, utputa ficus acerba, cum papaueris foliis, & papaueris folia cū ficus foliis emplaſtri mō, oſſi impoſita, item cinis uermium terreſtrium, cum melle crudo. Bryoniæ radix cum uino, radix maioris minoriſue dracunculi cum axungia.

Aut ſume
Radiciſyreos ſylueſtris, partem unam.
Floris uerbenæ partes tres.

radicum

Radicum centaurii maioris partem i.s.

Cum melle fiat emplaſtrum, quod etiam dolorem mitigare putatur.

Aut cape.

radicum ireos ſylueſtris } an. dra. i.
ariſtolochiæ
Centaurii maioris dra. ii.
corticis pini

Fiat puluis, qui ſuper corruptum ſpargatur, poſt etiam in unguenti ſpeciem cum melle confici, & uſui eſſe, ſed hæc debilia ſunt; ualidiora creduntur. Videlicet.

Aegyptiacum, aut quod habet.
Ariſtolochiam
ireos radicem
myrrham
aloen
opopanacis corticem
pumicem aduſtum
æris ſcoriam.

Pini cortices. Id enim mirabile eſſe affirmat Auicenna, ad oſſa deſquamanda, & carnem regenerandam.

Aut aquam ex alumine, & ſublimato ſupra deſcriptam, in os infunde, quàm præclariſsimam eſſe prædicant, eo quod ualde ſiccet, carnem non abſumat, neque dolorem inferat.

Aut aquam ultimo loco ad ulcera fauciũ contumacia recenſitam.

Aut ſume.
Pulueris peucedani
ariſtolochię rotundæ } an. dra. s.
opopanacis
euphorbii
terebenthinæ unc. s.

olei liliorum alborum } an. q. s.
ceræ

Hæc ſimul ad ignem coquunt, donec ceráti conſiſtentiam adipiſcantur, deinde oſsi affecto imponunt.

Aliqui cum melle roſaceo.

Aqua uitæ, &

Chalcantho aduſto, ceu uocatum linimẽtum parant, & tenui ſpecillo excipiunt, & affectum os tangunt.

A Similiter utuntur aqua, quæ aurum ab argento ſeparat, partitionis aqua uocata.

Quidam puluerem commendant qui habet.

Ariſtolochiæ rotundæ } an. dra. i.
ſarcollæ
aloes

Aluminis liquidi dr. ii.
argenti ſublimati ſcrop. i.

B Item aluminis liquid dra. ii.
ceruſſę dram. i.
euphorbii
argenti ſublimati } an. ſcr. i.

Preterca præcipitati dram. ii.
chalcanthi uſti } an. dra. iij.
ſulphuris uiui

Ex his tribus pulueribus, primus & ſecundus, in oſſe capitis periculoſi ſunt: Cœterum nihil præſtantius ad oſſa remouenda, ubi corrupta ſunt, quam aut radere, aut urere, His enim duobus modis antiqui maximè crediſſe uidentur, & ut experientia C quotidiana declarat, præcipui ſunt.

De palati oſſe amoto, uel amouendo. Cap. XVIIII.

HACTENVS de oſſe corrupto, quod amoueri debet, ſed ſi palati os, uel amotum ſit, uel amouendum fuerit, peculiarem quandam diligentiam requirit, ſi enim ſponte cadat, uel arte tollatur, impedita locutio ſequitur, ſimulque naſus in turpem hominis deformitatem ſubſidet. Nam (ut epid. 6. ſect. 1. inquit Hipp.) quibuſcunque os à palato receſsit, his medius naſus ſubſidet.

D Itaque ſi hoc os ceciderit, deformitatem arſ recuperare non poteſt, ſermonis uero impedimentum poteſt, non ſemper quidem, ſed aliquando, ubi uidelicet natum in palato foramen, aut goſſipio, aut cera, uel auro, uel alio quouis ingenio, commodè replere iuxta naturalis concammerationis formam licet, ſi foramen carne ſubnaſcente replerur, neque palati naturalis figura permutatur neque ſpiratio, neque uox impeditur cicatrix prohibenda non eſt, ſed propriis ad id

id remediis, quæ omnibus nota ſunt, inſiſtendum, ut inducatur. Sed ſi caro extra modum creſcat, ne ad cicatricem perducatur diligenter agere oportet, alioqui impedimentum multo moleſtius redderetur, oleo igitur uitrioli, aut ſulphuris, aut aliquo alio huiuſmodi tale crementum minuere conuenit; ſi deinde ita decreuerit, ut a naturali figura palatũ receſſerit, mutilũq; fuerit, tũ medicamentũ aliquod ſarcoticũ adhibere, expedit, quod ad moderatam magnitudinem palatum deducat, quale eſt, quod ex guayaci decocto, ex mirrha, & thure conſtat, hoc enim intra os ipſum ſæpe uerſum, gingendæ carnis magnam uim habet. Sicut etiam ſi ceratum aliquod particulæ apponatur, quale eſt, quod habet gummi, quod uocant.

elemi
ſuccini, quod chara- } an. un. s.
be Arabibus eſt
Reſinæ pini colatæ un. i.
maſtiches } an. dram. i.
thuris
ceræ &
olei commu- } an. q. s.
nis

Atque ita uiciſſim modo creſcentem carnem erodentibus medicamentis amouere, modo ſarcoticis decreſcentem augere, prout opus uidebitur. Hæc ergo facienda ſunt ubi os palati amotum fuerit, ſed ſi nondum quidem amotum eſt, propter ulceris tamen prauitatem fieri non poteſt, quin cadat, nihil præſtantius, nihil utilius, quam palatum exurere, ignis enim ſubter illatus, propterea quod omnes corporis partes (ut ante monuimus) ab illo dum urit, penitus abhorrent, palati interſeptum ſupra pellet, & propter ſiccitatem, quam inducit, firmabit, ita ut naſus, non omnino concidat, cauitatem uero deinde natam, propter uocem explere, prout præcipimus enitendum, neque palatum quia ſpongioſum ſit, exurere uereamur. Nam & Hipp. 2. de morbis tumorem in palato exurendum eſſe iubet. Vtrum uero ferro candenti, aut fungis, (quemadmodum antiqui faciebant) tum palatum, tum alia oſſa exurere conueniat, & ſi parum intereſſe uideatur. Illud tamen non prætermiſerim quod Hippocr. ſiue quis alius antiquus author libro de locis in homine u:ere inquit oportet, carnoſa quidem ferro, oſſea uero, & neruoſa fungis.

E

De maculis puſtularum relictis.
Cap. XX.

IAM uero ſatis omnibus quæ polliciti fuimus feciſſe uidebimur, ſi maculas quæ curatis puſtulis relinquuntur delere, (quemadmodum promiſimus) doceamus, licet enim ut quidam arbitrantur tum has puſtulas priuatim curare, tum harum notas amouere, pene ineptiæ ſint, quia tamen eripi cura cultus ſui nemini poteſt, abſurdum non erit, de hac re nunc aliqua ſcribere, præſertim quum ad medicinam quoque id nego- F tium (ſi principem medicorum omnium Hippocratem ſequamur) pertineat, quippe qui libro de præceptionibus, laudabile eſt, inquit, ægrorum quidem curam gerere gratia ſanitatis, ſanorum uero curam ſuſcipere, ea gratia ut ſine morbis degant, ſed & ſanorum cura habenda eſt, gratia boni, ac decori ornatus, Hęc Hippocrates. Hinc libro de medico pręcipit, ut ui deat quo bono colore, & bona ac carnoſa corporis habitudine præditus ſit, iuxta exiſtentem in ipſo naturam. Maculæ igitur, ut in uniuerſum dixerim aut cum calore, rubedine & mordicatione quadam ſunt, aut ſine his. Recentes plerumque prurientes calidæ rubræque ſentiuntur, ad has igitur idoneum eſt, G quod habet.

Ceruſſæ lotæ
amyli
farinę fabarum
cicerum } an. dram. ii.
phaſeolorum
gummi tragan
thæ

Lactis mulieris q. s. ad unguenti conſiſtentiam.

Aut ceruſſæ
H lithargyri argentei } an. unc. s

Succi uuæ acerbæ, aut ſucci limonis q. s.

Rubedinem peculiariter aufert.

Aut pulueris tenuiſſimi ex corticibus ouorum dra. iii.

ſucci uuæ acerbæ, aut limonis q. s. ad commiſcendum.

Aut

Aut criſtalli ueri & uſti,& ut dicunt calcinati	
ſucci fructuum fragariæ	an.q.s.
aut ceruſſe lote aqua	
florum fabe	an.unc.s.
gummi tragacanthe	
lactis mulieris	q.s.
aut olei ex ſeminibus perſicorum	
olei ex ſemine cucurbite	an.unc.i.
aut aquæ ciſternæ	lib.i.
aceti roſacei	unc.i.

Aut ſucci uuæ acerbæ recentis, aut medullę peponis q.s.

Prodeſt item ptiſanę ſuccus,aut betæ. Ad hæc oui candidum,quod,ut cuidam antiquiſſimo placuit,& faciem ornat,& ſolares appellatas maculas tollit, Viperæ exuuium cum aceto uinoſo tritum, & illitũ,quod etiam impetigines extrahit,ut Rumicis ſyluestris radix ſimiliter trita & illita. Præterea lithargyrus,cum aceto unguenti modo, denique calcis extinctæ aqua,quæ etiam ſi pruritus adſit iuuare ſolet.

Aut ſume aceti	lib.i.
lithargyri argentei	lib.s.

Bulliant, deinde per pannum laneum colentur.

Rurſum aquæ roſaceæ	unc.iiii.
ſalis gemmę	unc.i.
boracis	unc.s.
camphoræ	ſcrup.iiii.

Hæc etiam ſimul bulliant, ac ſimiliter colentur,poſtea prior aqua,quæ ex aceto, & lithargyro conſtat,filtro excepta, ſuper poſteriorem guttatim inſtilletur,emergit enim ueluti lac, quod appellatur uirgineum. id non ſolum refrigerat,ac repercutit,ſed etiam erodit. quamobrem uocato panno faciei confert.ſed ſi neque calor,neque pruritus, neque robur ſubſit, adhibere licebit.

utputa farinæ lupinorum	
fellis caprę	
ſucci limonis	an.partes æqual.
aluminis ſaccharini	

A Vnguento confecto, quod etiam uocatos pannos delet.

aut aluminis rochæ uſti	drac.ii.
albumen unius oui recentis	

Aut lacertas uirides uiuas, oleo incoquere ad tertiam partem, ſubinde colare,& addita cera alba in unguentum redigere.

Aut raphanum qui in Gallia reperitur emplaſtri modo, cicatricem enim ſicut tapſia tollit.

Aut aquam in ueſicis ulceris repertam illinere,ſed hæc ualde fætet.

Aut aquam ex nucibus pineis diſtillatam, quam peculiariter quidam ad faciei ruborẽ uſurpare ſolent.

B

aut camphoræ	
ſulphuris uiui	ana drac.i.
tutię pręparatę	
thuris albi	
ceruſſæ	ana unc.s.
aquæ roſaceæ	q.s.

Vaſe uitreo excipere,mox quindecim diebus ſoli exponere,poſtea faciem, & alias partes lauare.

aut aquæ roſacę	
ſucci limonis	ana unc.viii.
ſublimati	drach.ii.

Abumina quatuor ouorũm prius diligenter agitata.

C Vaſe uitreo ſimiliter excipere, octo diebus ſoli exponere,quotidie ſimul agitare, id non ſolum his maculis amouendis confert, ſed ueſtigiis uariolarum,& morbillorũ,præſertim ubi admodum denſa craſſaque cutis fuerit.

Aliqui oleo ex tartaro: Aliqui ex ſulphure inungunt.

Aliqui accipiunt radices uirides chelidonii maioris,cum ſulphure contundunt, & ungunt,nigredinem enim auferre dicunt.

Idem præſtat cucumeris ſyluestris puluis cum melle, maxime uero omnium laudatur unguentum citrium, quod Nicolao aſcribitur.

D Sed ne omnia nimis ad uiuum uelle reſecare uideamur, ſatis ſit hæc pauca indicaſſe. qui plura deſiderauerit,illorum uolumina reuoluat, qui de his ad omne macularũ genus ex profeſſo ſcripſerunt.

FINIS SECVNDI TOMI.

Index habetur in principio istius Tomi secundi

REGISTRVM.

* Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S.

Omnes ſunt terniones, præter * Qq & Rr. duerniones.

V E N E T I I S,
M D LXVII.